COMPENDIUM
THEOLOGIAE MORALIS

TOMUS SECUNDUS

COMPENDIUM
THEOLOGIAE MORALIS

AUCTORE

P. IOANNE PETRO GURY S. I.

IN SEMINARIO VALSENSI PROPE ANICIUM

PROFESSORE

Ars artium regimen animarum.
S. Greg. Reg. Pastor. Offic. c. 1.

EDITIO DECIMA SEPTIMA
AB AUCTORE RECOGNITA
ET
ANTONII BALLERINII EIUSDEM SOCIETATIS
IN COLLEGIO ROMANO PROFESSORIS
ADNOTATIONIBUS LOCUPLETATA

TOMUS SECUNDUS

ROMAE
TYPIS CIVILITATIS CATHOLICAE

TAURINI
APUD PETRUM MARIETTI HYAC. F.

MDCCCLXVI.

INDEX TOMI II.

COMPENDII THEOLOGIAE MORALIS

TRACTATUS DE ACTIBUS PARTICULARIBUS.

—

TRACTATUS DE SACRAMENTIS IN GENERE.

—

TRACTATUS DE BAPTISMO.

—

TRACTATUS DE CONFIRMATIONE.

—

TRACTATUS DE EUCHARISTIA.

TRACTATUS DE SACRAMENTO POENITENTIAE.

—

TRACTATUS DE EXTREMA UNCTIONE.

—

TRACTATUS DE ORDINE.

—

TRACTATUS DE MATRIMONIO.

TRACTATUS DE CENSURIS.

—

TRACTATUS DE IRREGULARITATIBUS.

—

APPENDIX DE INDULGENTIIS ET IUBILAEO.

FINIS INDICIS TOMI II.

IMPRIMATUR

Fr. Hieronymus Gigli Ord. Praed. Sacri Palatii Apost. Magister.

IMPRIMATUR

Petrus de Villanova Castellacci Archiep. Petrae Vicesgerens.

COMPENDIUM THEOLOGIAE MORALIS

TRACTATUS DE STATIBUS PARTICULARIBUS

Agendum: 1° de statu laicorum, 2° clericorum, 3° regularium.

PARS PRIMA

DE STATU LAICORUM.

Iam in quarto Decalogi praecepto de variis et mutuis Superiorum et inferiorum officiis sermonem fecimus. In praesenti vero Tractatu de aliis officiis, quae ad bonum publicum spectant, et imprimis de forensibus, nobis dicendum est. Hinc

Agendum 1° de obligationibus iudicum ; 2° advocatorum et procuratorum ; 3° apparitorum ; 4° scribarum et notariorum ; 5° accusatoris et rei ; 6° testium ; 7° medicorum, chirurgorum et pharmacopolarum ; 8° custodum ; 9° artificum et opificum.

Obligationes vero mercatorum et aliorum huiusmodi hominum satis intelliguntur ex his, quae de iustitia et contractibus disseruimus.

CAPUT I.

DE OBLIGATIONIBUS IUDICUM.

1. — Iudex est persona publica, per legitimam auctoritatem constituta, ut secundum leges iustitiam vindicet, et in delinquentes debitas poenas decernat.

Principia:

I. Iudex tenetur, ex quasi-contractu cum societate et privatis ad munus suum rite adimplendum: ac proinde, ni faciat, reus erit violatae iustitiae tum legalis, tum etiam commutativae.

II. Iudex autem, ut recte officio suo fungi possit, habere debet 1° intelligentiam non communem, ut causas intricatas introspicere valeat; 2° scientiam sufficientem, ut omnium adiunctorum tum iuris tum facti rationem habeat (*a*); 3° integritatem incorruptibilem, ut nec amori nec odio cedat.

III. Iudex tenetur sententiam ferre secundum leges et ordinem a legibus determinatum; non enim constituitur ad leges mutandas aut reformandas, sed ad eas executioni mandandas (*b*). Excipe casum specialem, in quo iudici mens legis potius, quam eius verba, sequenda sit, habendaque ratio aetatis, conditionis, fortunae illius, cui poenam imponere debet.

IV. In causa dubia has teneat regulas:

1° In *criminalibus* reo favendum est, nisi de crimine constet. — *Reg. Iur. can.* 11., *in* 6°.

2° In dubio de *proprietate* simul et de *possessione*, iuxta rationes probabiliores iudicandum est: constat ex iure naturali et ex prop. 2ª damnata ab *Innoc. XI*, quae sic sonat: *Probabiliter existimo, iudicem posse iudicare iuxta opinionem etiam minus probabilem.* Si autem rationes sint ex utraque parte aeque probabiles, res dividenda est.

(*a*) Peccat mortaliter quisquis petat aut suscipiat iudicis officium, cui se ita imparem noscat, ut praevideat probabiliter grave proximi damnum secuturum. Sive autem conscius sive inscius inopiae suae id egerit, absolvi non debet, nisi facta renuntiatione officii, vel nisi firmum habeat propositum renunciandi. *S. Alphonsus, Lib.* 4. *n.* 195.

(*b*) Haec valent de iudice *inferiori,* qui ordinarie non potest poenam relaxare vel minuere, etiamsi actor consentiat, nisi aliquando ad bonum reipublicae aliud necessarium esse dictaret epicheia, vel nisi de privata tantum iniuria actoris ageretur. Id tamen potest iudex supremus iusta de causa; quae si desit, graviter peccaret, quia animaret delinquentes, et concurreret ad peccatum. *S. Alphonsus, Lib.* 4. *n.* 205.

3° In dubio de *sola proprietate*, pro certo possessore standum est. Constat ex reg. Iur.: *In pari delicto vel causa* (*a*), *melior est conditio possidentis. — S. Lig. n.* 210.

Quaesita:

2. — Quaer. 1° *An iudex damnare possit reum, quem privata tantum scientia sontem cognoscit, aut innocentem, qui iuridice nocens convincitur?*

Resp. ad 1um *Neg.* prorsus iuxta *omnes*. Ratio est, quia iudex tenetur iudicare secundum allegata, et iuxta formas lege praescriptas. Nullum enim periculum est in dimittendo aliquando sontem occultum, dum magnum foret in violando statutas iudicii formas (*b*).

Resp. ad 2um Valde controvertitur. *Affirmat S. Thom.* 2. 2. *qu.* 64. *art.* 6. — *Negat S. Bonaventura. — S. Ligorius n.* 208. utramque sententiam ut *probabilem* admittit, si agatur de causis civilibus, aut etiam criminalibus minoris momenti: si vero casus de criminalibus maioribus et praesertim de capitalibus occurrat, sententiam *S. Bonaventurae* rectiorem putat. Ratio est, quia in priori casu dici potest, saltem probabiliter, incommodum privatum debere bono communi cedere, cum tantum non

---

(*a*) Ut *par causa* dicatur, rationes utriusque partis debent esse aeque probabiles. Quod si rationes actoris sint *probabiliores*, regula ista iuris, fatente S. Alphonso, locum non habet; nec limites probabilitatis excedit opinio, licet communior, illorum, qui iudicem obligant ad ferendam pro possessore sententiam. *Vid. S. Alphonsus, Lib.* 4. *n.* 210. *Q. II.*

(*b*) Hoc intellige de iudice *inferiori,* qui in lege dispensare, maxime in re tanti momenti, non potest. Nam licet principi negetur potestas ex privata scientia aliquem occidendi, quando agitur de delicto, hoc tamen ipsi fas est, si agatur de impediendo malo, quod reipublicae immineat per aliquam personam. *Ita communis* apud Lugo *De Iust. Disp.* 37. *n.* 50. Insuper *loquendo de causis civilibus et de oblatione officiorum, etc. maior fortasse potestas inest principi ad hoc, ut ex scientia privata possit aliquando condemnare reum non convictum.* Ita Lugo (*l. c. n.* 54.), penes quem rationes videris.

sit. Secus autem in posteriori casu; ideoque tunc innocentem damnare intrinsece malum videtur (*a*).

3. — Quaer. 2° *An iudex munera pro ferenda sententia possit accipere?*

Resp. Neg. Hoc enim omni iure prohibetur; ac 1° Iure naturali, saltem aliquo modo, quia munera mentem obcaecant, et ad favendum plus aequo donatori impellunt: hinc personarum acceptio sequitur; 2° Iure canon.; nam, in 6° (*l.* 1. *tit.* 3. *c.* 2.)

(*a*) *Tres sunt* (inquit Lugo Disp. 37. n. 42.) *potissimae in hoc puncto sententiae. Prima negat, unquam licere iudici proferre sententiam contra eum, quem certo scit esse innocentem. Secunda extremae contraria affirmat, posse iudicem semper proferre sententiam in qualibet causa iuxta allegata et probata. Hanc tenet S. Thomas,.... et Theologi ac Iuristae sine dubio in hanc partem communiter inclinant. Tertia sententia media distinguit de causis criminalibus, in quibus agitur de poena vitae vel mutilationis, et in iis negat, licere iudici condemnare innocentem: in causis vero civilibus, vel ubi agitur de poena pecuniaria vel exilii, aut privationis officiorum, concedit licere.* Cuius postremae partis hanc rationem reddunt (n. 44.), *quia licet respublica non habeat dominium supra vitam et membra subditorum; habet tamen illud supra haec alia bona, ita ut adveniente iusta causa propter bonum commune possit de illis disponere, et auferre bona, privare officiis, expellere cives a civitate, etc. Ergo credibile est, dedisse hanc potestatem iudici ad eum finem, ut secundum leges ac probationes iudicetur, ne contemnatur ordo iudicialis, cuius observatio summopere conducit ad pacem et quietem Reipublicae.* Quae quidem clarius definiunt et explicant doctrinam A., eiusque penitiorem rationem reddunt.

Iudicium autem Card. De Lugo de praefatis sententiis hoc est (ibid. n. 45.): *Inter has sententias secunda est valde probabilis propter auctoritatem S. Thomae et communem; tertia tamen habet rationes fortasse magis efficaces; nam licet non omnia eius argumenta probent,... aliqua tamen habent magnam vim.*

Rationes pro singulis hisce sententiis videre quisque per se potest penes eundem De Lugo; hic praestat ex eodem Auctore (ibid. n. 41.) subiicere, quae sunt extra controversiam: *Certum est in primis* (inquit), *eum iudicem teneri omnia media tentare, et omnem diligentiam adhibere ad liberandum reum illum. Primo, excogitando causas sufficientes ad repellendam accusationem. Secundo, maxima dexteritate examinando testes exemplo Danielis, interrogando circumstantias loci, temporis, etc. donec eos dissidentes inveniat. Tertio,*

Bonifacius VIII statuit, ut iudices nullum munus vel quidquid aliud accipiant, nisi forsan esculentum et poculentum mera liberalitate oblatum; 3° Consonat ius positivum tum Rom., tum Gallicum. Sic, in *art.* 177. *Cod. poenalis*, omnis magistratuum corruptio per dona et promissiones gravibus poenis plectitur tum in corruptis, tum in corrumpentibus (*a*).

---

poterit, si fieri possit sine scandalo, dissimulare in carceris custodia, ita ut innocens fugere possit. Quarto, remittere causam ad iudicem superiorem, et coram illo testificari innocentiam rei, quam ipse scit. Quinto, si iudex sit supremus princeps, poterit facilius reum absolvere de potestate absoluta, secundum quam potest princeps aliquando poenam debitam condonare. Quorum summa e S. Thoma (2. 2. q. 64. art. 6. ad 3., et q. 67. art. 2.) deprompta est. Bene autem ex his concludit Lugo, *rarissime posse contingere, quod iudex non possit liberare eum, quem certo novit innocentem.*

(*a*) Si peccat iudex recipiens munera, eo ipso peccat et quisquis illa offerat; cooperatur enim alterius peccato. Excipe tamen rudes, quos plerumque ignorantia excusat. Item excipe, si munera dentur ad redimendam iniustam vexationem, quando prudenter iniqua sententia secus timenda videatur: quae tamen debent restitui, et etiam repeti in iudicio post sententiam possent. *S. Alphonsus (Lib.* 4. *n.* 212.) *cum communi.* Excipe etiam (praeter alios casus apud Lugo, Disp. 37. n. 132.) cum Laymann (Lib. 3. Tr. 4. C. 4. n. 9.), si iudex conductus sit absque stipendio sufficiente, vel si laborem augeat ad causam alicuius, sine aliorum damno, velocius expediendam. Addit Laymann, non audere se acceptum munus damnare, spectato iure naturali, si iudex unius causam ante alios expediat, quando in eius arbitrio sit, quem cui praeponat; subdit tamen, *rem non vacare periculo*; et Lugo (*l. c. n.* 136.) absolute id reprobat, quia *quoties ex iustitia tenetur ex disiuncto gratis facere, non potest pro electione huius partis aliquid accipi.*

Quoad ea autem, quae a iure tantum positivo pendent, Lugo animadversionem aliam addit (*l. c. n.* 132.), *quod scilicet alicubi accipiantur sportulae a litigantibus ultra stipendium publicum*: *quae sportularum acceptio quibusdam in locis consuetudine praescripta est. In universum* (pergit) *observa, ea omnia, quae in hoc genere consuetudine legitime praescripta habentur, praesumi licita, dummodo non sint contra ius naturale; ubi vero ea consuetudo non sit, standum est iuri peculiari cuiusvis regni vel provinciae; singulae enim habere solent in hoc puncto leges proprias, magis vel minus strictas, quae obligabunt, quamdiu contraria consuetudine non abrogantur.*

Quaer. 3° *An iudex teneatur ad restitutionem, si munera a litigantibus acceperit?*

Resp. Neg. probabiliter, ante sententiam; quia, etsi *illicite* agat munera acceptando, non peccat tamen contra iustitiam. — *Ita communius. — Lugo. — Lessius. — S. Antoninus. — Azor*, contra *alios*, qui etiam *probabiliter affirmant. — S. Lig.*, *n.* 226., dicit utramque esse satis probabilem (*a*).

Nota. Iudices saltem inducendi sunt ad munera accepta restituenda, vel ad ea in pia opera eroganda. Posset aliquando hoc pro poenitentia iniungi ad iudicem a relapsu avocandum.

(*a*) S. Alphonsus hoc loco refert doctrinam Salmanticensium ex Tract. XIII. Cap. 1. n. 170.-173., ubi non de speciali hac quaestione sermo est, sed generatim, *An ex donatione illicita et reprobata per leges oriatur in recipiente obligatio restitutionis.* Et quidem dum permiscent tum quae dantur ob perpetrata peccata, tum quae mere fovent recipientium avaritiam, tum quae acquirantur simoniace aut in ludo aleatorio interdicto per leges (quo spectant duo loca Sancti Thomae ab ipsis allegata, quorum alterum post eos hic affert et S. Alphonsus), eam inducunt confusionem, ut nihil reipsa ex iis concludere liceat.

Praestat itaque retinere sententiam, quam ex Busembaum S. Alphonsus (l. c.) sic refert: *Etsi* (*iudex*) *a partibus munera liberalia accipiens aliquando peccet vel ob scandalum vel ob periculum pervertendi iustitiam, acceptorum tamen dominium comparat.* De qua subiicit S. Alphonsus: *Hoc est commune et certum, Salm. de rest. c.* 1. *n.* 109. (quae allegatio non est ad rem). Addit Busembaum: *Etsi lex positiva munerum acceptionem prohibeat, accipiens tamen non tenetur ad restitutionem ante sententiam iudicis, nisi lex exprimat, quod non illicita tantum, sed etiam invalida sit acceptio. Vid. Bon. De VIII. Praec. Q.* 2. *Punct.* 8. (quae allegatio spectat ad obligationem restituendi pauperibus, si quis receperit quidpiam pro gratia vel iustitia obtinenda in Curia Romana), *Laym. Lib.* 3. *Tr.* 4. *C.* 4. *n.* 9. *et* 10. Et hanc sententiam a *multis et gravissimis* doctoribus tradi, auctor est Card. De Lugo (Disp. 37. n. 134.), qui subdit, eam probari *ex communi praxi omnium iudicum etiam timoratorum, qui nunquam ea munera restituunt, quando fuerunt liberaliter data, nec a confessariis ad id obligantur.* Quae quidem confessariorum praxis nos quoque monet, ne consilio, quod A. praebet in subiecta notula, facile, nec sine maxima discretione utamur, ne scilicet laqueos non necessarios poenitentibus iniiciamus.

QUAER. 4° *An iudex restituere teneatur, quod accepit ex pacto ad sententiam aliquam tali modo ferendam?*

Resp. 1° *Affirm.*, si acceperit ad sententiam *iustam* ferendam, seu ad faciendum vel omittendum id quod ex iustitia facere aut omittere debebat, aut ad causam iniuste non protrahendam; quia hoc non potest esse materia contractus, utpote ex officio, atque adeo ex iustitia iam debitum. *A fortiori*, restituere tenetur ea, quae extorsit vi, minis, vel iniusta vexatione.

Resp. 2° Si acceperit ad ferendam sententiam *iniustam*, certo tenetur ad restitutionem ante huius sententiae lationem, ut patet; lata autem sententia, *controvertitur*, iuxta dicta de contractu in materia turpi, *tom.* 1. *n.* 760. (*a*).

4. — QUAER. 5° *An iudex teneatur reparare damnum, quod non impedivit, vel cuius reparationem non procurat, quando potest?*

Resp. Affirm., quia est cooperator *iniustus* et *efficax*. Recole dicta de cooperatoribus negativis, *t.* 1. *n.* 696. *et seq. et alibi passim* (*b*).

(*a*) Si quaestio fiat mere iuxta iuris naturalis principia, ex dictis in not. ad n. 760. Vol. I. citra controversiam esse debet, eiusmodi pretium retineri in conscientia posse; neque enim opinioni oppositae probabilitas aliqua, nisi fictitia, tribui potest. Si vero ius positivum spectetur, quaestio solvenda ex dictis in nota praecedenti videtur.

(*b*) Circa hanc quaestionem enucleatius ista habe ex S. Alphonso: 1° *Si iudex sententiam iniquam tulit dolo; litem fecit suam, idest damnum partis laesae in se transtulit, cui tenetur restituere* (Lib. 4. n. 214.).

2° *Si iudex magna imperitia male iudicet, tenetur ad interesse parti laesae, et ad expensas litis; ubi etiam quotiescumque notabile damnum sive in substantia litis sive in superfluis expensis propter eius culpabilem ignorantiam partibus accidit. Est commune* (Ibid. n. 195.).

3° *Si alioqui dignus suo munere* (*tametsi id petens impetraverit, aliis dignioribus neglectis*) *per oblivionem ex humana fragilitate erraverit, non obligatur in conscientia ad restitutionem ex propriis, cum iniuriam formalem non intulerit, neque aliquid commodi ex tali sententia acceperit, vel potius* (*secundum alios*) *cum culpam theologicam non commiserit: debet tamen revocare sententiam, si potest sine gravi incommodo* (Ibid. n. 214.). Et clarius: *Si iudex*

Quaer. 6° *An obliget sententia iudicis dubie iusta, aut certo iniusta?*

Resp. ad 1um *Affirm.* omnino. Praesumptio enim Superiori seu iudici favet. — *V. de Consc. n.* 75., etc.

Resp. ad 2um *Neg. per se,* ut patet (*a*). Excipe tamen, nisi adsit ratio scandali, vel perturbationis publici ordinis; quia bonum privatum semper bono publico cedere debet. Qui autem obtinet causam per sententiam iniustam, rem sibi adiudicatam recipere nequit, vel eam restituere debet, et insuper omnia damna et expensas parti adversae reparare tenetur (*b*). Si tamen in bona fide fuerit, hac evanescente rem alienam tantum reddere debet iuxta dicta de possessore bonae fidei, *n.* 635. (*c*).

---

agnoscat errorem a se (*etsi sine gravi culpa*) *commissum in praeiudicium litigantis, tenetur, si potest citra infamiam, impedire errorem, v. gr., monendo occulte partem laesam, ut sibi appellatione vel aliter consulat: quia id pertinet ad debitam muneris executionem* (Ibid. n. 195.).

4° *Iudex mortaliter peccat contra officium suum differendo valde notabiliter causarum expeditionem sine iusta causa.... Idem tenetur parti laesae damna et expensas, quae ex iniqua dilatione sequutae sunt, restituere, quia est earum iniusta causa* (Ibid. n. 196.).

(*a*) Clarius S. Alphonsus (Lib. 4. n. 215.): *Sententia iniusta aut ex natura rei aut ex omissione ordinis iuris simpliciter necessarii, sive feratur per falso allegata et probata, sive ex iudicis iniquitate, nullum habet robur in foro conscientiae, manetque parti laesae, tametsi non appellet, ius suum, licebitque, si absque scandalo possit, recuperare bona. Dixi,* in foro conscientiae : *quia in foro externo, ubi non tam veritas facti, quam probatio iuridica spectatur, sententia probata servanda est ad evitanda scandala et incommoda: neque elapso termino, intra quem appellare licebat, actio ei conceditur, lege sic statuente tum in poenam pigritiae, tum ob bonum publicum, ut litium sit finis.*

(*b*) Idcirco *laesus potest, nisi alter iuste praescripserit, per occultam compensationem sua recipere, quia recuperat ius suum.* S. Alphonsus, Lib. 4. n. 215.

(*c*) *Qui bona fide rem postulavit a iudice, et bona fide accipit, remque bona fide possedit tempore ad praescribendum necessario, non tenetur restituere, quia legitime praescripsit.* S. Alphonsus, Lib. 4. n. 215.

APPENDIX I.

DE IURATIS.

5. — *Iurati*, sic dicti ob iuramentum, quod praestant de munere sibi credito recte obeundo, sunt viri selecti ex praecipuis civibus ad aliquam iudicum partem obeundam. In causis criminalibus tantum adhibentur. Ipsorum est pronuntiare circa existentiam facti et culpabilitatem accusati ; postea iudices poenam iuxta legem decernunt. Institutio Iuratorum, ab Anglis sumpta, creata fuit in gratiam reorum, ut a viris gravibus sorte designatis factum examinaretur, nullo affectu maligno erga accusatum, utpote plerumque sibi plane ignotum, adeoque ut illud factum certius cognosceretur.

Iurati desumuntur ex civibus notabilibus lege determinatis. Corpus Iuratorum (*le Jury*) constat duodecim civibus pro singulis iudicandis.

Iurati, qui sorte ad sessionem Curiae dictae *d'Assises* designantur, easdem contrahunt obligationes ac ipsi iudices, quorum ex magna parte munus exercent, et proinde de Iuratis, sicut de ipsis iudicibus, generatim dicendum est.

6. — Quaer. *Utrum* Iuratus *dare possit votum contra accusatum, iuridice quidem de crimine convictum, sed cuius innocentiam privata scientia certo cognoscit?*

Reg. Neg. Ratio est, quia hoc videtur contra mentem legis. Iurati enim pronuntiare debent tantum circa factum, ac iuxta intimam convictionem, quam de eius existentia habent, nec ullo modo tenentur reddere rationem legalem sententiae suae. Imo ex ipsa lege sententiam suam nec tenentur fundare ex tali numero testium, nec ex his vel istis rationibus a variis partibus in medium adductis, etc. Ergo votum dare debent tantum iuxta id, quod in foro conscientiae sentiunt. Itaque spectato munere, quod Iuratis imponitur, facile patet minime circa eos locum habere controversias illas, quae de iudicibus agitantur, n. 2.

APPENDIX II.

DE ARBITRIS.

7. — Arbitri dicuntur, qui ab utraque opposita parte ad litem aliquam dirimendam instar iudicum admittuntur.

Pactum, quo facultas litem componendi ipsis tribuitur, vocatur compromissum (gallice, *compromis*). Hoc pacto adversae partes mutuo consensu promittunt, se executuras esse quidquid ab arbitris statuetur. Compromissum autem confici potest sive scriptura privata, sive scriptura authentica a notario confecta, sive etiam ex consensu communi viva voce expresso coram ipsis arbitris. Sub poena nullitatis in eo tum res diiudicanda, tum etiam arbitrorum nomina referenda sunt.

Arbitri, quicumque sint, semel a diversis partibus admissi, iudicum munere proprie gaudent, eorumque vices omnes gerunt, haud secus ac si a publica auctoritate forent designati. Possunt igitur causam ad se delatam instruere, rem ad aliud tempus opportunius differre, testes audire, et tandem lata sententia litem absolute dirimere. Attamen ex lege civili gallica talis sententia ut in foro externo valeat, agnoscenda est a Praeside tribunalis *primae instantiae* provinciae, in qua lata est.

8. — Cum arbitri iudicum munera adimpleant, easdem circiter obligationes, eademque onera subeunt. Hinc

1° Non debent suscipere litem, pro qua diiudicanda doctrinam sufficientem non habent, secus in materia gravi peccant contra iustitiam commutativam, et restitutionis obligationem contrahunt.

2° Arbitri iudicare tenentur iuxta leges regionis, nisi partes eis facultatem rem ex aequo et bono componendi impertierint. Tunc enim ex bono et aequo utriusque partis commodum promovere debent.

3° Cavere summopere debent ab acceptione personarum, ne odio, aversione aut nimio affectu abstracti, contra regulas aequitatis sententiam ferant. Quoad caetera, eadem dicenda sunt de arbitris, ac de ipsis iudicibus.

CAPUT II.

DE OBLIGATIONIBUS ADVOCATI ET PROCURATORIS.

Principia:

9. — I. Advocati et procuratores tenentur ex iustitia legali erga societatem, et ex iustitia commutativa erga litigantes, scientiam competentem habere, causam diligentia et studio debito suscipere ac persequi, et dilationes litigantibus damnosas praecavere; secus graviter peccant, et restitutioni sunt oboxii, sicut supra de iudicibus dictum est.

II. In materia civili nec advocatus rei, nec advocatus generalis causam certo iniustam sustinere potest, ut patet; si igitur eam defendendo obtineat iniustam sententiam, omnia damna inde sequentia reparare tenetur, cum non reparantur ab eis, in quorum gratiam iniusta sententia cadit. — *S. Lig. n.* 223.

A fortiori in materia criminali nec advocatus suscipere potest partes accusatoris evidenter iniusti, nec procurator generalis iniuste accusatum persequi, si detegat eius innocentiam, sive in principio sive in decursu aut in fine causae, sed accusationem incoeptam derelinquere uterque tenetur.

III. Advocatus a cliente interrogatus debet eius causam serio, et ea diligentia, quam rei gravitas postulat, examinare, fidelitatem illi servare, iustitiam vel iniustitiam aperire, et probabilitatem eam obtinendi aut perdendi scrupulose indicare; secus enim clientem ad sumptus inanes impelleret, quos ipse resarcire teneretur.

In causa autem dicenda cavere debet a fraudibus, falsis probationibus, aliisve mediis iniustis contra partem adversam; secus enim pariter omnia damna inde sequentia compensare tenetur.

Quaesita:

10. — QUAER. 1° *An advocati possint defendere causas etiam minus probabiles tum reorum, tum actorum?*

Resp. 1° In causis *civilibus*, *affirm.* cum sententia communi et certa, quia spem habere possunt, ut veritas elucescat. — *S. Lig. n.* 222. — *Laymann.* — *Sanchez*, contra *paucos*.

Resp. 2° In causis vero *criminalibus*, reus semper defendi potest, etiamsi constaret de ipsius culpabilitate, mediis tamen honestis et licitis, seclusis scilicet mendaciis, fraudibus, etc. Ratio est, quia advocatus reum defendens nemini infert iniuriam, et praeterea ex suo officio reo patrocinari debet, quantum potest. — *S. Lig. n.* 220.

Nota. Aliquando in causa criminali, dum procurator generalis sollicitat poenas statutas in reum, intervenit etiam pars civilis, cum civis privatus reparationem damni sibi ex crimine illati iuridice repetit.

11. — Quaer. 2° *Ad quid teneatur advocatus ratione pretii?*

Resp. 1° in genere. Nihil potest accipere ultra iustum pretium, quod vel lege forte taxatum est, vel iudicio prudentium est determinandum, habita ratione negotii, peritiae advocati, laboris, quem impendit, et consuetudinis receptae.

Resp. 2° Quoad pauperes in particulari 1° tenetur gratuito succurrere versantibus in extrema necessitate, etiam cum gravi suo incommodo; 2° tenetur gratis patrocinari versantibus in gravi necessitate, et quidem sub peccato mortali, non tamen cum notabili suo incommodo; 3° tenetur etiam in communi necessitate causas pauperum tueri ex caritate, non tamen cum gravi incommodo: sufficit scilicet, ut aliquid operis, quando ab aliis vacet, eis largiatur. — *Hom. apost. tract.* 13. *n.* 69.

Quaer. 3° *Quid exigere possit advocatus, si postquam de pretio conventum est, cliens inceptam causam deserat?*

Resp. Potest totum pretium exigere, si per eum non stet, quominus litem prosequatur non secus ac locans suam operam pro aliqua mercede, illam exigere potest, si per conductorem stet ne opera compleatur. Excipe tamen casum, in quo intervenit iusta causa litem deserendi, cum haec conditio semper in conventione subintelligatur. — *S. Lig. Hom. apost. tr.* 13. *n.* 69.

12. — Quaer. 4° *Ad quid teneatur advocatus qui, causa iam peracta, advertit eam esse iniustam?*

Resp. Debet statim admonere de iniustitia causae, et eam deserere, ne damno iniusto cooperetur. Neque compositionem suadere potest, siquidem haec nonnisi in re dubia locum habere debet. Si vero causam iniustam scienter fuerit prosecutus, omnia damna utrique parti obvenientia compensare tenebitur. Parti enim adversae restituere debet *ex peccato commissionis*, cum causa damni positiva ipse fuerit; suo autem clienti, si in

bona fide versabatur, *ex peccato omissionis*, siquidem cum *ex officio* de iniustitia causae admonere tenebatur.

Advocatus tamen deserendo causam, quam iniustam esse detegit, non debet aliam partem iuvare, seu secreta suae causae alteri parti revelare, ut patet ex iure naturali, et expresse docet *S. Thom.* 2. 2. *qu.* 71. *art.* 3.

QUAER. 5° *Ad quid teneatur advocatus qui, advertens causam esse iniustam, monet quidem clientem, sed eo volente causam prosequitur?*

Resp. 1° Ad nihil tenetur erga clientem, si causam perdiderit, quia *scienti* et *volenti* non fit iniuria.

Resp. 2° Ad omnia damna, quae patitur pars adversa, compensanda tenetur titulo cooperationis positivae.

13. — QUAER. 6° *An, et quomodo peccet advocatus*, *qui causam iustam mediis iniustis defendit, v. gr., si chirographum novum substituat loco prioris amissi,* etc.?

Resp. 1° Peccat contra fidelitatem et veritatem, gravius quidem aut minus graviter pro ratione medii iniusti adhibiti. Maioris peccati reus erit advocatus, si non tantum novum chirographum priori substituat, sed illud supponat, quod nunquam exstitit. Nec excusari potest ex fine bono obtinendo; non enim sunt facienda mala, ut eveniant bona.

Resp. 2° *Per se* non peccat contra iustitiam, cum causa iusta supponatur. Attamen per accidens potest iustitiam laedere, et ad restitutionem obligari, nempe si inde damnum suae parti vel parti adversae adveniat; v. gr., si fraus detegatur, facile evenire potest, ut causa utcumque bona in suspicionem deducatur et corruat.

Resolves:

14. — 1° Advocati peccant contra iustitiam erga clientem, si cum non sint sat periti et idonei, causas defendendas suscipiant; si fundamenta vel secreta causae parti adversae detegant, vel si parti utrique serviant; si ideo quod sibi videantur peremptoria argumenta afferre, alia non spernenda negligant, quia forsan iudices motivis istis neglectis moverentur; si ad causam dicendam non sufficienter se praeparent, etc.

2° Iidem peccant contra iustitiam erga partem adversam, si leges falsas aut abrogatas citent, aut in sensum alienum deflectant, dolum aut mendacium adhibeant, ex quibus iudices aut

iurati in iniustam sententiam vel suffragium abstrahantur; item si parti adversae crimina vel vitia imponant falsa, etc.

3° Procuratores partium peccant contra iustitiam, si causas protrahant, si dilationes indebite obtineant, si causam prius acceptatam priori loco non procurent, si partes ad iniquam compositionem adducant, etc.

4° Procurator generalis peccat contra iustitiam, si ex negligentia nimia, ex praecipitatione aut praeiudicio, ex odio, aut acceptione personarum, etc., traducat innocentem in detentionem, in iudicium, et in sententiam iniustam subeundam. Item si accusationem sustinuerit, postquam in decursu causae innocentiam agnoverit, aut graviter de ea dubitaverit; proinde de omnibus damnis accusato subsecutis tenetur.

Nota. Huc spectat etiam munus referendarii qui aliquando in causis explanandis adhibetur. Ei quandoque committuntur acta litigantium discutienda, ut postmodum quasi compendiata eorum fundamenta iudicibus referat. Ex his liquet quanta scientia, diligentia, peritia et fidelitate pollere debeat referendarius, ut causas debito modo referat, et iudices recte instruat.

CAPUT III.

DE OBLIGATIONIBUS APPARITORIS.

15. — Apparitor (*huissier*) ille est, qui ex officio vadimonia (*a*) (gallice, *citations*) et mandata iustitiae defert, executiones a iudice decretas perficit. Hinc apparitoris munus duplex est.

Cum apparitores sint ministri iustitiae, summopere decet, ut perhumaniter et religiose suo fungantur officio, ut sui ministerii rigorem et asperitatem temperent, quantum fieri potest. Sufficienter instrui debent de omnibus, quae ad suum munus attinent. Fidelitatem quoque non mediocrem praestare debent in mandatis tribunalis exequendis, aeque cavendo tum a negligentia in munere obeundo, tum a rigore et vexatione erga eos, quos iustitia publica persequitur. Ipsis etiam specialiter est incumbendum, ne ullas formalitates necessarias in actis suis omittant; secus autem iustitiam non legalem tantum, sed saepe etiam commutativam lederent, atque ad damna inde provenientia reparanda tenerentur.

(*a*) Intellige iussum comparendi in iudicium; nam vox *vadimonium* potius promissionem comparendi in iudicium significat.

16. — Iniusti sunt praesertim apparitores,

1° Si pretio aut favore se corrumpi sinant in praeiudicium clientis, v. gr., denunciationes sententiarum protrahendo, negligendo, vel alia faciendo, unde in causa sint, cur creditor solutionem accipere non possit. Item favendo quibusdam debitoribus solidariis, ut eos in executionibus non comprehendant.

2° Si tempus ad acta iuridica conficienda praefixum non concedant; si diem falso adscribant (*fausses dates*); si falsum affirment in actis verbalibus (*procès verbaux*); si tempore praescripto acta iuridica sibi commissa non conficiant.

3° Si lustrantes domos asperius agant, ut aliquod munus extorqueant; si vim iniustam aut aliam iniuriam inferant; si falsum in actibus suis enuntient.

4° Si excedant mandatum iudicis, aut legis statuta in rebus seu bonis privatorum capiendis; si non servent iustum pretium in venditione rerum captarum, etc.; si partem huius pretii sibi retineant, etc.

Quaesita:

17. — QUAER. 1° *An apparitores ad restitutionem teneantur, si pretium supra taxam lege determinatam titulo donationis acceperint?*

Resp. Affirm. per se. Ratio est, quia talis donatio generatim spontanea dici nequit. Unde si excessus pretii sit quid grave, sub peccato mortali ad illum restituendum obligantur. — *Ita communiter* cum *Salmant.* — Attamen, si laborem extraordinarium et indebitum subiissent, aliquid supra pretium ordinarium accipere possent. — *S. Lig.*

18. — QUAER. 2° *An apparitor multiplex salarium exigere possit, si diversa vadimonia unica et eadem vice deferat?*

Resp. 1° Ex lege naturali in se sola spectata affirmandum videretur, quia eamdem praestat utilitatem singulis eum requirentibus, quam si pro uno solo iter et operam susciperet, iuxta dicta in *Tract. de Contr. in genere*, *n.* 757. — *Ita S. Lig. Hom. apost. tract.* 13. *n.* 68., etc.

Resp. 2° Attendendum est ad statuta locorum particularia. *Ex Iure autem Gallico* hoc prohibetur. Attamen quidquid sit de lege civili, usus invaluit, sciente et vidente Gubernio, ut advocati et procuratores ita rem componant, ut pro singulis vadimoniis apparitores idem fere pretium habeant.

CAPUT IV.

DE OBLIGATIONIBUS SCRIBARUM ET NOTARIORUM.

I. De scribis seu secretariis.

19. — *Scriba* seu secretarius (gallice, *greffier*) ille est, qui scripto refert testimonia, iudicum sententias, caeteraque omnia, quae in tribunalibus peraguntur. Hinc quasi ut dextera iudicis et ipsius publicus et authenticus secretarius considerari solet.

Iniustitias autem varias scriba committere potest, praesertim

1° Si diligentiam debitam non adhibeat ad omnia audita et statuta aut decisa exacte referenda; omissio enim in rebus huius generis facile gravis evadere potest, ut patet.

2° Si attentione seria et constanti non utatur ad omnia in tribunali prolata et peracta in libros authenticos referenda : facillime enim defectus attentionis in scriba culpam gravem et restitutionis obligationem inducere potest, nisi omnino involuntarius sit. Quis enim non videt quanta damna ex defectu etiam levi (*a*) attentionis ex parte secretariorum subsequi possint?

3° Si ex malitia aliquid in scribendo omittat, aut si tabellas publicas sibi commissas adulteret aut male custodiat; si debitas formalitates et subscriptiones non apponat aut apponi non satagat; si testimonia non fideliter transcribat, sive exaggerando, sive imminuendo, sive immutando aut invertendo.

4° Si in distribuendis litibus favori potius quam ordini pareat; si ad augendum salarium acta distribuenda maiora faciat, v. gr., scribendo in duabus paginis ea, quae in unica referri poterant.

5° Si arcanum sibi commissum prodat; si sententiam nondum publicatam manifestet; si processus peractos sine iudicis praescripto partibus ostendat.

(*a*) Habes hic exemplum illius, qui in conscientia tenetur de culpa *levi*, idest qui graviter obligatur ad accuratissimam diligentiam, adeo ut defectus, qui in se levis videri posset, gravem inducat restitutionis obligationem. *Conf. not. ad n.* 661. *Vol. I.*

6° Si acta iudicis partibus tradat, antequam iuxta formas legales subscripta fuerint. Tunc enim instrumentum mancum et falsum exhibet, cuius expeditio nullius valoris habetur. — *S. Lig. n.* 229.

II. De notariis.

20. — *Notarius*, seu tabellio dicitur ille, qui auctoritate legitima constituitur ad scribenda acta seu instrumenta publica, quae sive in iudicio sive extra iudicium fidem faciant.

Hinc apparet, quanti momenti sit notarii munus, quam late pateat, et quantae sint eius obligationes. Notarii igitur magna scientia, perspicuitate non communi, et potissimum egregia fidelitate, prudentia et probitate gaudere debent. Etenim cum negotia et contractus cuiusvis generis pertractare debeant, ex eorum negligentia, ignorantia et attentionis defectu summa mala pro societate, et damna pro partibus subsequi possunt.

21. — Notarii praesertim iniusti sunt in sequentibus casibus:

1° Si ignorent, quae ad officium suum pertinent, ed ideo instrumenta non recte conficiant; si cum detrimento contrahentium vel aliorum, qui ipsis confidunt, ex negligentia solemnitates necessarias praetermittant, uti esset idoneos testes adhibere, subscriptiones apponere, diem, mensem, annum indicare, etc.

2° Si conficiant instrumentum falsum, usurarium vel iniustum; si fingant in instrumento ea, quae non sunt, in damnum alterius contrahentis, aut tertii; si adnotationes diei falsas apponant, aut veras immutent, etsi damnum non intendant; item si talia consulant; si conficiant acta, quae suum munus excedant, vel si extra territorium sibi assignatum ministerium suum exerceant: tunc enim eorum actus ipso facto irriti sunt.

3° Si non describant fideliter voluntates contrahentium, vel per ambiguas redactiones litibus et iniustitiis locum praebeant; si partes non moneant de clausulis, quae eis nocere aut de difficultatibus, quae inde nasci possunt. Ad haec enim ex *quasi-contractu* cum partibus tenentur.

4° Si falso scribant summam coram se vel antea iam solutam esse, cum damno alterius partis aut tertii; item si facile talia scribant, graviter suspicantes quod a contrahentibus decipiantur; tunc enim eorum peccato cooperantur.

5° Si acta et instrumenta negligenter custodiant cum periculo damni partium; si differant instrumentorum expeditionem, ut pecuniam extorqueant; si amanuensi aliquid committant cum erroris periculo.

6° Si quid in *protocollo* (*la minute*) immutent, unde ius aliquod violetur aut impediatur; si testes falsos admittant; si testimonium aliquod necessarium suo clienti non exhibeant, occultent aut transcriptum denegent.

7° Si actus communicent aliis, quam partibus; si culpa sua *protocolla* amittant; si iuramenta vel secreta violent; si dictis vel factis partium, aut testimoniis testium aliquid addant vel detrahant; si sincere omnia, prout se habent, non transcribant.

8° Si negligant invigilare in suos ministros, et propterea instrumenta male conficiantur; notarii enim pro omnibus, quos adhibent ministros, respondere tenentur; si subscribant instrumenta sive ab aliis notariis sive a propriis ministris confecta, quin diligenter ea recognoverint, et notitiam perfectam de iis, quae in ipsis continentur, habuerint; item si ubi plures notarii requiruntur, absentes tanquam praesentes declaraverint.

9° Si pretium ultra taxam vel probatam consuetudinem petant, vel si scripturas amplificent, vel maiori vel magis extenso charactere scribant, ita ut numerus paginarum notabiliter augeatur; si negotia pertractanda salarii adaugendi causa protrahant; si pecunias mutuo petant, ut easdem supra taxam legalem iterum mutuo tradant.

In his omnibus, et multis aliis similibus tenentur notarii sub gravi, *per se,* ad restitutionem, ut iniusti damnificatores, aut cooperatores, ut patet ex dictis in *Tract. de Iust.* — *S. Lig. n.* 230. 231.

Quaesita:

22. — Quaer. 1° *An notarius teneatur ad restitutionem erga fiscum, si in conficiendo instrumento venditionis aut inventarii, postulantibus partibus, vel etiam ipso innuente, non verum rei pretium inscribat sed aliud minus, ut tributum solvendum imminuatur.*

Resp. Controvertitur. Alii affirmant, quia sic cooperatur defraudationi tributorum, quod iniquum est et iniustum ex parte magistratus, cui Respublica confidit. Alii negant, dummodo infimum saltem pretium in scripto authentico referatur. Alii tan-

dem eum totaliter excusant, quia ex consuetudine generaliter recepta, etiam proborum, non solet totum pretium etiam infimum declarari, sed tantum declaratur paulo ultra mediam partem, vel circa duas tertias partes huius pretii. Si autem non peccant partes verum pretium dissimulando, nec peccat notarius ex cooperatione: ipse enim non constituitur sicut praepositus vectigalium ad tributa exigenda, sed ad instrumenta conficienda.

23. — QUAER. 2° *An peccet notarius qui instrumenta conficit die Dominica vel die festo?*

Resp. Ex consuetudine nunc generali possunt conficere instrumenta, quae non respiciunt iurisdictionem contentiosam, id est negotia forensia. Sic possunt conficere contractus, testamenta aegrotantium, conventiones matrimoniales, processus electionum ad officium publicum, et alia similia.

Scripta autem ad forum contentiosum pertinentia nequaquam diebus festis conficere possunt. Id non solum lege canonica, sed ipsa lege civili gallica prohibetur. Si igitur notarius tales actus die festo conficeret, et diversam diei assignationem simularet, peccaret contra legem ecclesiasticam et civilem, et falsum instrumentum conscriberet.

CAPUT V.

DE OBLIGATIONIBUS ACCUSATORIS ET REI.

I. De accusatore.

24. — Accusator est ille, qui in causis *criminalibus* crimen defert iudici, et ab eo vindictam ob bonum commune postulat, et obligationem crimen obiectum probandi suscipit: in causis vero *civilibus* ille, qui velut pars laesa adversarium ad iudicem compellit, actor dicitur (*a*).

Accusator differt a denuntiatore qui Superiori vel iudici crimen aliquod defert, quin obligationem illud probandi subeat. — *S. Lig. n.* 253.

(*a*) Denuntiationem hic intellige non quidem *fraternam*, cuius scopus non est *punitio*, sed *emendatio* proximi, intercedente paterna admonitione Superioris, ex qua propter ipsius auctoritatem

Accusatores esse possunt ex *Iure Romano* omnes, qui non sunt specialiter lege prohibiti. Prohibentur vero pupilli, impuberes, mulieres, magistratus, infames, proxime coniuncti, scilicet filii respectu parentum et vice versa, fratres respectu fratrum, uxor respectu mariti, et e converso. — *Ex Iure* autem *canonico* arcentur ab officio accusatoris 1° Clerici in iudicio saeculari, praesertim in causa sanguinis; 2° laici respectu Clericorum, nisi crimen sit immane, vel cedat in magnum Ecclesiae nocumentum; 3° haeretici non tolerati, et excommunicati respectu fidelium. — *S. Lig. n.* 238.

Accusatores ex eodem *Iure Romano*, si de calumnia convincantur, poenam *talionis* incurrunt, seu poenam, quam pro accusato requirebant, ipsi subire debent.

Nota. In Gallia nemini privato accusationem instituere fas est, sed totum munus accusandi crimenque probandi magistratui ad id constituto, seu generali Gubernii procuratori unice demandatur. Unde fit, ut etiam *ministerium publicum* nuncupetur, quia partes communitatis, et bonorum morum contra reos suscipit atque tuetur.

II. De reo.

Reus dicitur ille, qui in iudicio sive criminali sive civili accusatur sive sit nocens, sive innocens. De reo varia occurrunt dubia, praesertim circa criminis confessionem, et fugam. Hinc

Quaesita:

25. — Quaer. 1° *An reus, a iudice interrogatus, veritatem fateri teneatur?*

Resp. 1° *Neg.*, si non sit legitime interrogatus; quod fit quando iudex non est legitimus, vel quando formam iudicialem non servat, uti si interrogaret sine praevia accusatione, etc.: addunt etiam, quando non habetur saltem semiplena probatio delicti. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n.* 272.

---

certius speratur emendatio, sed *iuridicam*, cuius scopus, non secus ac accusationis, idem est ac iudicis in puniendo, videlicet bonum commune, quod ex improborum poenis redundat. Quocirca denuntiatio *iuridica* ad eandem virtutem pertinere videtur, ad quam pertinet vindicatio iudicis, ad iustitiam scilicet *legalem. Vid. not. ad n.* 518. *Vol. I.*

Resp. 2° *Affirm.*, si reus sit legitime interrogatus, quia iusto iudicis praecepto obedire debet. Excipe satis probabiliter casum, in quo de magna poena subeunda agitur, quia lex non censetur reo imponere adeo arduam obligationem, quae vires humanas superare videtur, nempe ut ipse per criminis confessionem sponte ad gravissimam poenam se condemnet, modo tamen grave damnum publicum ex silentio rei non immineat (*a*). Hanc sententiam sat probabilem etiam *intrinsece* dicit *S. Lig. n.* 274., quamvis contrariam vocet probabiliorem.

Quaer. 2° *An reus innocens ad sui defensionem possit revelare crimina occulta testium vel accusatoris?*

Resp. Affirm., modo 1° crimen sit *verum;* 2° revelatio sit *absolute necessaria* ad suae innocentiae defensionem; 3° et ipse aliter grave damnum sit passurus. — *S. Lig. n.* 277.

26. — Quaer. 3° *An liceat reo innocenti fugere vel resistere?*

Resp. Licet ei quidem fugere, et e manibus satellitum sese eripere; sed non ei licet vim vi repellere, occidendo aut vulnerando, quia publicae potestatis iura violaret. — *S. Lig. n.* 279.

Quaer. 4° *An reo qui vere deliquit, etiam fugere liceat?*

(*a*) Hanc exceptionem sic S. Alphonsus post alios DD. exprimit (Lib. 4. n. 274.): *Nisi commune damnum immineat ex reticentia confessionis delicti, puta haeresis, laesae maiestatis, etc.; tunc enim reus tenetur seipsum prodere, vel saltem socios, quantum opus est ad commune damnum avertendum, etiamsi ipsi mors immineat ex revelatione sociorum, ex quibus evadet in iudicio convictus.* Duo porro advertenda occurrunt. Nam 1° damnum reipublicae intelligi debet non qualecumque, sed *maximum.* Ut enim inquit Lugo (*De Iust. Disp.* 40. *n.* 15.), *lex humana non nisi rarissime et propter maximum reipublicae damnum potest obligare subditum cum periculo vitae: in praesenti autem est certissimum illud periculum.* 2° Cum ratio huius damni avertendi aeque omnes obliget criminis conscios, etiamsi in iudicium vocati non fuerint; summam autem praeferat difficultatem praeceptum, quod certum vitae infert periculum; hinc patet, convenienter aliquam subinde impunitatem reis concedi, ut ex criminum et delinquentium pleniore cognitione opportunius publico bono prospici queat.

Adde et monitum ex S. Alphonso (l. c.): *Omnes* (inquit) *conveniunt, ut par est, ad dicendum, quod si reus sit in bona fide, et cognoscatur, quod difficile inducetur ad fatendum crimen interrogatus a iudice, confessarius in sua bona fide eum relinquere debet.*

Resp. Affirm., si nondum ad poenam sententia iuridica sit damnatus; quia nemo ante sententiam poenam solvere tenetur. Item si iam sit damnatus ad poenam gravissimam, et carcer sit ei assignatus ad custodiam, donec poena statuta plectatur. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n.* 280.

Negant autem *communius*, si carcer ad poenam per sententiam iudicis iam fuerit assignatus. Ratio est, quia reus tenetur obedire in executione sententiae iustae. Excipiunt tamen plures, si ei non dentur necessaria, vel si carcer sit durissimus: quia videtur excedere vires humanas obligatio se non liberandi a poena gravissima, quando id sine vi et resistentia peragere quis possit. — *Ita S. Lig. ibid.*

Quaer. 5° *An reo liceat fugere, etiamsi inde damnum custos sit passurus?*

Resp. Affirm., quia utitur iure suo, et nulli facit iniuriam, nisi tamen caritas aliud suadeat ob damnum custodis multo gravius. Attamen non licet reo custodem pecuniis corrumpere, ob cooperationem quae a peccato nullatenus excusari potest, quia custodi obligatio incumbit reum non dimittendi.

CAPUT VI.

DE OBLIGATIONIBUS TESTIUM.

27. — I. Nemo tenetur ex iustitia (*a*) sponte se offerre ad testificandum; at quandoque datur talis obligatio ex caritate,

(*a*) Intellige ex iustitia *commutativa,* nisi tamen sermo sit de illis, qui ex officio tenentur accusare. Alioqui enim *loquendo in genere* et *ex natura rei, regula generalis est, esse obligationem accusandi vel denuntiandi crimen reipublicae perniciosum . . . , si alia via damnum publicum impediri non potest.* Ita communis cum S. Thoma 2. 2. q. 68. art. 1. Ratio est, quia pars ex legali iustitia tenetur prospicere incolumitati totius. Crimen autem reipublicae perniciosum hic intelligitur, quod directe et immediate est contra bonum commune, ut proditio civitatis, etc.

Licet vero regulariter sufficiat *denuntiare;* aliquando tamen potest esse obligatio accusandi, ubi id opus esset ad evitandum publicum damnum, quando fortasse non patitur moram inquirendi, atque ideo oportet liberare iudicem illo onere, et in promptu probationem exhibere. *Vid. Lugo, Disp.* 38. *n.* 2.

v. gr., si possit quis testimonio suo innocentem facile liberare, gravem iniustitiam impedire, etc. — *S. Lig. n.* 264.

II. Testis legitime citatus tenetur coram iudicibus se sistere, et iuramentum iure praescriptum emittere; nempe dicere totam veritatem et nihil praeter veritatem, et deinde postulatis simpliciter iuxta conscientiam respondere. — *Ita omnes.*

III. Testis, qui falsum malitiose deposuit, est periurus et iustitiae violator; et proinde tenetur ad omnium damnorum reparationem, necnon ad falsi iuramenti revocationem, cum pari suo damno, etiam cum periculo vitae, si vi falsi testimonii innocens ad mortem fuerit damnatus. — *S. Lig. n.* 269.

Quaesita:

28. — Quaer. 1° *Ad quid teneatur testis, qui falsum dixit ex ignorantia invincibili, vel inadvertentia, aut oblivione inculpabili?*

Resp. Tenetur falsum testimonium aperire, et damnum eo modo, quo potest, impedire; non autem tenetur ad restitutionem, cum falsum asserendo nullatenus peccaverit. Non enim tenetur ex re accepta, neque ex delicto; ergo ex sola caritate tenetur. — *S. Lig. l.* 4. *n.* 269., cum *Busembaum.* Item dicendum foret *probabilius,* etiamsi venialiter peccasset, *iuxta dicta de Restitutione, n.* 662.

Quaer. 2° *Quid de illo, qui scripturam, chirographum aut apocham supponit, vel adulterat ad supplendos actus perditos, vel ad ius certum prosequendum?*

Resp. 1° Peccat saltem venialiter in omni casu ratione mendacii; quia utcumque res se habeat, chirographum, quod exhibetur, diversum ab illo est, quod in iudicio fidem facere debebat.

Resp. 2° Potest aliquando peccare graviter contra caritatem erga seipsum, quando se proximo exponat periculo gravissimarum poenarum, si falsitas detegatur, quod facile evenire potest.

Resp. 3° Nullatenus peccat contra iustitiam commutativam, et proinde ad nullam restitutionem tenetur.

29. — Quaer. 3° *Quandonam testis excusetur a testimonio praestando?*

Resp. Excusatur in sequentibus casibus: 1° si rem tantum acceperit sub secreto confessionis, ut patet; 2° si rem noverit

sub secreto commisso, aut etiam sub secreto tantum naturali (*a*); 3° si rem acceperit a viris non fide dignis; 4° si sciat reum non peccasse mortaliter, v. gr., propter ignorantiam; 5° si grave sibi vel suis damnum adventurum praevideat. Excipe, si damnum commune inde immineat. — *S. Lig. n.* 268.

Quaer. 4° *An testis teneatur revelare crimen omnino occultum, v. gr., quod ipse solus novit?*

Resp. 1° *Affirm.*, si spectetur nova legislatio Galliae et aliorum locorum similium, in quibus unicus testis sufficere potest ad rei damnationem, et nihil aliud ex iuratis exigitur, nisi ut asserant se habere intimam facti convictionem, quin testimonium suum in ullo probationum genere fundare debeant.

Resp. 2° *Neg. probabilius,* si attendatur ad Ius Romanum, ex quo duo testes necessario requiruntur, ut reus damnetur, etiam habita ipsius confessione. Hinc axioma: *Testis unus*, *testis nullus.* — *S. Lig. n.* 266., etc.

30. — Quaer. 5° *An*, *vel quomodo peccet testis, qui se abscondit, ne citetur a iudice*, *vel qui post citationem fugit?*

Resp. Ad 1um Non peccat 1° contra iustitiam legalem (*b*), quia nemo tenetur obedire praecepto Superioris, antequam ei imponatur; 2° neque contra iustitiam commutativam, quia mere negative se habet. Potest tamen peccare contra caritatem, ut supra dictum est.

Resp. ad 2um Peccat graviter contra iustitiam legalem, seu contra obedientiam iudici debitam in re gravi et ad societatem necessaria; sed *probabilius* non peccat contra iustitiam commutativam: quia citatio illa non imponit obligationem iustitiae, sed tantum obedientiae. — *S. Lig. n.* 270. — *Vogler*, *n.* 337. — *Billuart.* — *Lessius.*

(*a*) Si agatur de teste *iuridice et legitime* interrogato, et *secretum naturale* accipias, prouti a *commisso* distinguitur, hoc certe non eximit a testandi obligatione, cum ne *promissum* quidem etiam *cum iuramento* excuset (Vid. Lugo, De Iust. Disp. 38. n. 6.). Verba vero S. Alphonsi (*Lib.* 4. *n.* 268.), quibus ait, te non teneri testari, *si accepisti sub secreto naturali, etiam sub secreto tantum commisso,* etc. palam est, accipienda esse de *commisso*, quamvis non *promisso.*

(*b*) Alias animadversum est, *iustitiam legalem* non esse confundendam cum virtute *obedientiae.* Hinc fit, ut obligatio adesse queat testandi per denuntiationem vel accusationem etiam citra Superioris seu iudicis praeceptum. *Vid. not. ad nn.* 24. *et* 27.

QUAER. 6° *An teneatur ad restitutionem testis, qui legitime interrogatus celat veritatem, quin falsum dicat?*

Resp. Neg. probabiliter. Ratio est, quia testis tunc mere negative se habet, nec tenetur veritatem deponere, nisi ex praecepto iudicis, et proinde eam celando contra solam legalem iustitiam peccat. — *S. Lig. ibid.* — *Lugo.* — *Lessius.*

CAPUT VII.

DE OBLIGATIONIBUS MEDICORUM, CHIRURGORUM, ET PHARMACOPOLARUM.

31. — Tenentur ante omnia sub gravi 1° habere scientiam et peritiam sufficientem; 2° adhibere diligentiam proportionatam gravitati rei, quae ipsorum curae committitur. Si autem in his deficiant, tenentur de omnibus damnis, quae inde sequuntur.

In curandis autem infirmis sequentes regulas servare debent:

I. Tenentur sequi opiniones medicorum securas et tutas, saltem ordinarie, quia periculum aegroti ex probabilitate removeri non potest.

II. Quando certum est, aliquod pharmacum infirmis profuturum esse, tenentur illud adhibere, omisso dubio; si autem certum desit, illud, quod probabilius est, praeferre debent.

III. Quando nulla apparet spes de sanitate infirmi restituenda, nec adest remedium nisi dubium, seu de quo dubitatur an profuturum vel nociturum sit, illud adhibendum videtur (*a*). — *S. Lig. n.* 291.

Hinc peccat graviter medicus, 1° Si absque sufficienti capacitate gravem morbum curare tentet. 2° Si incurrente gravi et insolito morbo, specialem operam non impendat. 3° Si medicamenta inexplorata, explorandi gratia, adhibeat. 4° Si non bene perspecta morbi natura, temere insumat remedia periculosa, praesertim cum discrimine vitae vel gravis laesionis. 5° Si agnito aegroti periculo, opportune non adsit, diu noctuque eum invisendo, si opus sit, et omnia media apta ad morbum propellendum non adhibeat. 6° Si medicos alios advocari non per-

---

(*a*) Quo sensu admitti hoc possit, vide in not. seq. ad n. 34.

mittat, ubi oporteret, vel si alios convocans consulendi causa ad amicitiam potius quam ad peritiam attendat. 7° Si e contrario sine necessitate alios medicos advocet cum expensis inutilibus pro aegroto, aut si contra suam conscientiam eorum consiliis adhaereat. 8° Si curationem protrahat lucri causa, visitationes inutiliter multiplicet, ubi pro singulis salarium exigitur; vel si pretium nimium exigat. 9° Si ad favendum pharmacopolis amicis, pharmaca superflua praescribat. 10° Si abortum, aut media illud procurandi, suadeat aut ipsemet exequatur. 11° Tandem graviter, imo gravissime peccat medicus, si non praemoneat de gravi periculo aegri, ut ipsi Sacramenta conferantur. — *S. Lig. n.* 291.; *et lib.* 3. *n.* 182.

32. — Pharmacopolae, si pauca excipias, peccant fere ut medici, in casibus modo expositis, praesertim vero pharmaca vetusta adhibendo, inutilia vendendo, puellis gravidis ad foetum eiiciendum media subministrando, mandata medici non fideliter exequendo, v. gr., unum medicamentum pro alio porrigendo, etc. — *S. Lig. ibid.*

Nota. Medici et chirurgi opem gratuito ferre debent pauperibus in necessitate versantibus, ut dictum est supra de advocatis, *n.* 11.

Quaesita:

33. — Quaer. 1° *Ad quid specialiter teneatur medicus quoad animam aegrotantis, cuius curam suscepit?*

Resp. Tenetur sub gravi, *per se*, eum admonere de gravi periculo, in quo versetur, et de obligatione Sacramenta recipiendi, ne decedat absque absolutione, Viatico et Extrema Unctione. Constat 1° ex lege naturali, seu ex praecepto caritatis. Constat 2° ex *Decretali* notissima *Innocentii III*, confirmata et renovata ab aliis subsequentibus SS. Pontificibus. Constat 3° ex *Concilio generali Later. ann.* 1215 *(cap. Cum infirmitas,* 13. *de Poenit. et remiss.)*. — Non tamen semper est necessarium, ut medicus directe, et *per se* moneat aegrum de proximo mortis periculo. Sufficit interdum, ut curet, eum admoneri indirecte a propinquis vel amicis, ita ut benevole Sacerdotem admittat, atque ad recipienda Sacramenta inducatur. Si aeger notum habeat Confessarium, satis erit, si iste de statu poenitentis sui moneatur; tunc enim eum invisendo efficacius ipsum mo-

vere poterit ad saluti animae suae providendum. Caveat autem medicus, ne diutius exspectet ad debitam monitionem faciendam. Non enim protrahere debet, usquedum certum sit mortis periculum; sed suam obligationem adimplere tenetur, quando advertit illud periculum graviter imminere. Si talem servarent morem medici, non adeo aegroti admonitionem reformidarent, nec adeo ad confessionis mentionem terrore corriperentur.

34. — QUAER. 2° *An peccet graviter medicus, qui tempore pestis aegrotos deserit, ne luem contrahat?*

Resp. Affirm. per se, nisi sint alii medici numero sufficientes, qui opem sint aegrotis praestituri. Ratio est, quia medici ex officio ad bonum commune societatis constituuntur: unde in communi periculo non sibi, sed societati consulere debent; privatum enim incommodum publico bono cedere debet. — *Ita omnes Theologi.*

QUAER. 3° *An medicus remedia dubiae efficaciae applicare possit, ubi de infirmo desperatur?*

Resp. 1° Adhibendum est remedium probabiliter profuturum, si aliud certius non habeatur. Ratio est, quia meliori modo, quo potest, infirmo providendum est; tunc vero absque ullo damni periculo ipsi succurritur.

Resp. 2° Non potest applicari infirmo, etiam desperato, remedium, de quo simpliciter dubitatur utrum sit salutare aut noxium, ad experimentum pro aliis infirmis faciendum. Ratio est, quia omnino illicitum est experimentum in vita alicuius infirmi quaerere.

Resp. 3° Si remedium sit certo non nociturum, et dubie profuturum, omnino est applicandum. Ratio patet: spes enim aliqua affulget infirmum a morte eripiendi, nec ullum incurritur periculum.

Resp. 4° In mero dubio an remedium sit profuturum vel nociturum, extra casum ubi aeger est desperatus (*a*), non est prae-

---

(*a*) Auctor hoc loco videtur excipere ***casum desperatae salutis***, cum tamen in praec. Resp. 2° neget, infirmo ***etiam desperato*** licite applicari remedium, de quo ***simpliciter dubitatur, utrum sit salutare aut noxium***. Verum evanescet apparens haec antilogia, si ***Responsum secundum*** intelligas de dubio ***negativo***, adeo ut illud, ***dubitatur***, idem valeat, ac ***ignoratur***, uti clarius ita habet S. Alphonsus (Lib. 1.

bendum, sed expectandum ut natura, Deo auxiliante, seipsam sublevet. — *Ita S. Antoninus*, cuius haec sunt verba, *p.* 3. *tit.* 7. *c.* 2.: *Si dubitat* (medicus) *de medicina, an debeat obesse aut prodesse, male facit dando, quia in dubio potius debet dimittere infirmum in manu Creatoris.*

CAPUT VIII.

DE OBLIGATIONIBUS CUSTODUM.

35. — Custodes ii sunt, qui custodiae silvarum, agrorum, etc. a Principe vel a communitate, vel a domino privato praeficiuntur. Praeter peccatum, quod faciunt contra iuramentum (*a*), deficiendo diligenti custodiae, peccant contra iustitiam commutativam erga damnificatos; et in damnificantium defectu tenentur

---

n. 46.): *Certum est 2° non licere applicare infirmo etiam desperato remedium, de quo ignoratur, an sit salutare vel noxium ad experimentum faciendum super infirmo.* Postremum vero responsum intelligetur de remedio, quod posse prodesse infirmo ratio aliqua suadeat. De quo tamen casu S. Alphonsus duplicem sententiam ponit, alteram negantem, hoc remedium esse licitum, alteram vero affirmantem; de qua idem S. Alphonsus ita iudicat: *Secunda tamen sententia, quae satis probabilis est, et forte probabilior, . . . affirmat esse licitum; quia cum de infirmo desperatur, conformius est prudentiae et voluntati infirmi (praesertim si ipse expresse in hoc consentiat) applicare illi remedium dubium, quam illud omittere cum certitudine mortis.*

(*a*) Supponitur nimirum, iuramentum ab istis exigi; quod tamen facile patet, imprudentissimum esse, et unice ad conscientias etiam timoratorum implicandas et illaqueandas idoneum. Quippe vel pauca illa, quae A. subiicit, ostendunt, permultas, easque ad solvendum non faciles quaestiones in hac materia occurrere; itemque nemo ignorat, haud faciles esse ad solvendum quaestiones de iuramenti obligatione, quando scilicet et qualis adsit pro casuum diversitate; aliunde vero hic agitur cum hominibus ingenio ac doctrina rudibus, qui vix clarioribus et crassioribus pervidendis habiles reperiuntur. Quid igitur ab eiusmodi iuramentis expectandum, nisi difficultatum insolubilium congeries?

de damnis culpa sua non impeditis praesertim in sequentibus casibus:

1° Si vere delinquentes in materia gravi non deferant intra tempus determinatum. *Probabilius* tamen tenentur tantum ratione damni, non vero mulctae. 2° Si delationem debite factam, postea coram iudice non sustineant; si munera accipiant ad non deferendum. 3° Si innocentes deferant ex odio, vindicta, etc., aut si denuntient pro damnificatione mere casuali. — *S. Lig. n.* 237.; *et Hom. apost. n.* 73.

36. — Quaer. *An custodes semper teneantur delinquentes denuntiare?*

Resp. Tenentur denuntiare, quoties damnum notabile est, nisi delinquentes sponte se offerant ad illud secreto compensandum. Possunt autem aliquando mitius agere cum damnificatoribus, si damna, v. gr., sint minoris momenti, nec sint saepius repetita; si prudenter praesumi possit, nolle dominum, ut delinquens deferatur; si delinquens sit valde pauper, nec solitus sit delinquere, etc.; sed caveant sedulo custodes, ne in his plus aequo indulgeant.

CAPUT IX.

DE STATU ARTIFICUM ET OPIFICUM.

37. — Artifices et opifices sedulo a Confessario examinandi sunt: plerumque enim tacent in confessione iniustitias et peccata suae artis et conditionis propria.

I. In genere iniusti sunt opera sua vendendo, aut locando iniusto pretio; occultos operum defectus non manifestando iuxta dicta de venditione; negligentia culpabili tempus terendo; alios operarios a labore avertendo; opus male exequendo sive nimia praecipitatione sive rerum necessariarum omissione, etc.

II. In particulari autem praecipue iniusti sunt

1° Aurifabri et argentarii, qui aurum et argentum adulterant, inter vacua plumbum infundunt, adamantes aut infra iustum etiam infimum valorem ab ignorantibus emunt, aut confictos seu artefactos quasi naturales vendunt.

2° Pannifices et lanifices, qui lanam minoris pretii bonae immiscent, tantique divendunt, quanti si tota materia foret eius-

dem qualitatis; qui initium et finem voluminis panni, ex lana multo meliori texunt; qui fucatis coloribus utuntur; qui decepti pannos emendo, alios pariter vendendo decipiunt.

3° Molitores, qui grana immutant, aut eis res extraneas nullius fere valoris immiscent, uti fabas, ad augendum pondus et massam; qui pro salario detinent aliquid de frumento vel farina ultra praxim timoratorum.

4° Pistores, qui male coquunt; qui farinae triticeae aliam ex siligine, hordeo, fabis, etc., malitiose immiscent; qui pondus fraudulenter imminuunt.

5° Laniones, qui corruptas carnes vendunt, aut deteriorem qualitatem pro meliori tradunt.

6° Sartores et sutores, qui male secant; qui panno aut corio corrupto vel adusto utuntur; qui partem panni sibi traditi retinent, fingendo se totum in opere conficiendo adhibuisse.

7° Opifices petasorum, qui petasos rursum stipatos aut tinctos pro novis, aut quasi a longiori tempore in officina exstantes vendunt.

8° Typographi, qui exemplaria excudunt in maiori numero, quam conventum est, et sibi ea retinent; qui adulterinas editiones contra ius privilegium habentis faciunt: qui emendatores habent imperitos; qui papyrum non adhibent eiusdem qualitatis ac in programmate promiserunt, etc... — *Vide S. Lig. n.* 292.

PARS SECUNDA

DE STATU CLERICORUM.

Agendum: 1° de obligationibus communibus Clericorum; 2° de obligationibus eorum peculiaribus.

CAPUT I.

DE OBLIGATIONIBUS COMMUNIBUS CLERICORUM.

Aliae sunt positivae, aliae vero negativae.

ARTICULUS I.

DE OBLIGATIONIBUS POSITIVIS CLERICORUM.

Obligantur praecipue Clerici 1° ad vitae sanctitatem; 2° ad caelibatum; 3° ad habitum ecclesiasticum et tonsuram; 4° ad Horas canonicas.

§. I. *De vitae sanctitate et aedificatione.*

38. — Quanta debeant esse Clericorum interna sanctitas et exterior aedificatio, nec demonstratione, nec expositione indiget. Id enim manifeste arguit ipsa sola Clericatus et Sacerdotii idea. Perpaucis igitur declarabimus Clericos pios, sanctos et modestos esse debere, tum ex eorum status natura, tum ex Scriptura, Patribus et Conciliis.

1° *Ex natura status clericalis.* Sanctissimum est Clericorum ministerium, cum semper ad res sacras, ad Sacramenta fidelibus conferenda, ad laudes divinas solemniter nomine Ecclesiae persolvendas, ad Christianum populum de via salutis aeternae edocendum, necnon ad sacrosanctum Missae sacrificium celebrandum proxime vel saltem remote conferatur. Cur enim sunt Clerici et Sacerdotes in Ecclesia constituti? Ut sint, teste Evangelio, sal terrae et lux mundi. Porro tales non possunt esse, quin insigni et praeclara morum sanctitate praefulgeant. Non solum adimplendorum officiorum sublimitas et excellentia, sed etiam vestes, quibus induitur Clericus, clamant ipsum sanctita-

tem profiteri debere. Hinc ait *S. Hieronymus, Epist.* 58.: *Clamat vestis, clamat status, clamat professi animi sanctitatem.*

2° *Ex Scriptura.* Sic de Sacerdotibus antiquae legis aiebat Dominus, *Levit.* 21. 6.: *Sancti erunt Deo suo, et non polluent nomen eius; incensum enim Domini et panes Dei sui offerunt, et ideo sancti erunt.* Item apud *Isa.* 52. 12. dicitur: *Mundamini, qui fertis vasa Domini.* Porro si tanta vitae sanctitas requirebatur in Sacerdotibus, qui boves, et oves, aliaque animalia Deo offerebant, quid requirendum erit in iis, qui ipsum divinum Agnum sacrificant? Et si tanta mundities requirebatur in iis, qui vasa Domini ferebant, quaenam animi puritas requirenda est in iis, qui in manibus Dominum ipsum portant? Lege etiam *D. Paulum ad Titum, Timoth.*, etc.

3° *Ex Patribus.* Sic *S. Chrysostomus, hom.* 10. *ad Timoth.*: « Sacerdos debet vitam habere immaculatam, ut omnes in illum, « veluti in aliquod exemplum excellens, intueantur; idcirco enim « nos elegit Deus, ut simus quasi luminaria et magistri caete- « rorum, ac veluti Angeli versemur in terris. » *S. Thomas* docet sanctitatem maiorem in Sacerdote requiri quam in simplici Religioso, inquiens 2. 2. *qu.* 184.: « Per sacrum Ordinem ali- « quis deputatur ad dignissima ministeria, quibus ipsi Christo « servitur in ministerio Altaris; ideo ad hoc requiritur maior « sanctitas interior, quam requirit etiam status Religionis. » Et *sup. qu.* 35. *art.* 4.: « Ad idoneam executionem Ordinum, non « sufficit bonitas excellens, ut sicut illi, qui Ordinem suscipiunt, « super plebem constituuntur gradu Ordinis, ita et superiores « sint merito sanctitatis. »

4° *Ex Conciliis.* Innumera habentur in Iure canonico de sanctitate Clericorum, quae etiam Conciliis permultis confirmantur. Sufficiat autem referre id quod habet *Concilium Trid. solemni Decreto sess.* 22. *c.* 1. *de Reformat.*: « Sic decet omnino « Clericos in sortem Domini vocatos vitam moresque suos omnes « componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone aliisque omni- « bus rebus nil nisi grave, moderatum, ac religione plenum « prae se ferant. »

§. II. *De caelibatu.*

39. — Clerici omnes, sacros Ordines suscipientes, ipso facto obligationem caelibatus contrahunt. Constat ex variis Iuris canonici Decretis; sed praesertim ex *c.* 1. *d.* 28., ubi *D. Grego-*

rius sic praescripsit: « Nullum subdiaconum facere praesumant « Episcopi, nisi qui victurum caste promiserit, quia nullus ad « ministerium Altaris accedere debet, nisi huius castitas ante « susceptum ministerium fuerit probata. » — Item ex *Conc. Trid. sess.* 24. *c.* 9., ubi sic definitum est: *Si quis dixerit Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiastica, vel voto, anathema sit.*

Quaesita:

40. — QUAER. 1° *An obligatio caelibatus sit de iure divino?*

Resp. Neg. cum sententia communi contra *aliquos;* sed est ex mera institutione ecclesiastica: scilicet ex vi praecepti Ecclesiae, vel etiam ex voto sacris Ordinibus adnexo. Ratio est, quia caelibatus tantum ex praecepto Ecclesiae vel Apostolorum fuit introductus. Patet insuper ex *Conc. Trid.* supra relato, ubi dicitur: *Non obstante lege ecclesiastica.* Ergo, etc. — *Ita communiter Theologi.* — *S. Lig. de Ordine, n.* 807. Potest igitur Ecclesia ab illa obligatione dispensare. Sed nunquam dispensat cum constitutis in sacris, ut matrimonium inire possint, nisi ea lege ut ab officiis clericalibus omnino arceantur. *Sic Pius VII* convalidavit sacrilega matrimonia nonnullorum Sacerdotum, qui tempore perturbationis gallicae nuptias inierant.

41. — QUAER. 2° *An obligatio caelibatus procedat immediate ex praecepto Ecclesiae, vel mediate, scilicet ex voto quod in ipsa ordinatione emittitur?*

Resp. Quidam probabile putaverunt obligationem esse ex sola lege ecclesiastica; quae tamen opinio originem habet, ut videtur, ex doctrina quorumdam veterum perperam intellecta; sed communior et tenenda sententia dicit, hanc obligationem ex voto oriri. Et sane nisi eam ex voto repetas, probabile foret, Clericum non esse reum sacrilegii in peccatis internis contra castitatem, quod est contra omnium sententiam (*a*).

(*a*) Quando statuas, probabiliter clericos vi dumtaxat ecclesiasticae legis ad castitatem servandam obligari; alius forte subsumet, humanas leges ad actus mere internos non pertingere, uti habet opinio saltem extrinsece ex auctoritate probabilis. Et si quidem lex ecclesiastica ad hosce actus sese non porrigat, per eos igitur pec-

42. — Quaer. 3° *An obligatio caelibatus sit universalis in Ecclesia?*

Resp. Datur aliqua exceptio ex tolerantia Ecclesiae apud solos Graecos. In graeca enim Ecclesia sacerdotes quidem nun-

---

cabit sane clericus contra naturalem legem, non vero contra ecclesiasticam, e qua sola in illos actus sacrilegii reatus deduci posset. Actus ergo mere interni non inficientur malitia sacrilegii; unde etiam consequetur, circumstantiam sacri Ordinis in confessione horum peccatorum non esse necessario exprimendam.

At enim cum eiusmodi consectarium aperte repugnet doctrinae, quam uti certam communissime habent DD., clericum nempe in sacris constitutum per peccata etiam mere interna contra castitatem reatum quoque sacrilegii, in confessione necessario exprimendum, incurrere (*Vid. Tambur. De Sacram. Lib.* 7. *Cap.* 3. §. 3. *n.* 7. — *Verricelli, Tr.* 4. *Quaest. Mor.* 5. *n.* 2. — *S. Alph. Lib.* 3. *n.* 454.); concludendum ergo est, sin minus in utraque, saltem in alterutra illarum praemissarum, e quibus consectarium illud sponte et legitime profluit, latere vitium, ac perperam ipsi probabilitatem tribui. Quippe probabilitas praemissarum probabile efficeret consectarium; probabilitas autem illius consectarii cum contradictoriae certitudine cohaerere non potest.

Eiusmodi porro vitium merito A. deprehendit in probabilitate, quae per meram aequivocationem tributa fuit propositioni, castitatis obligationem quoad clericos ex mera lege ecclesiastica immediate repetenti. Dixi *per meram aequivocationem;* si enim non alienis, sed tuis oculis diligenter de sententia inquiras illorum auctorum, quos, tamquam illius opinionis patronos, longo agmine recensitos habes apud Sanchez (*De matrim. Lib.* 7. *Disp.* 27. *n.* 9.), et post Sanchez apud Aversam (*De Ord. Q.* 4. *Sect.* 7. §. *Praeferendus*); perperam plerosque eorum, utpote quaestionem prorsus diversam agitantes, reperies allegari. Et sane plures ipsorum nullatenus quaerunt, undenam sit perfectae castitatis obligatio quoad clericos, ex votone, an ex mero praecepto Ecclesiae, sed unde sit vis dirimendi seu irritum reddendi matrimonium, quod clericus post susceptum sacrum ordinem forte contrahat, nimirum num id ex natura sacri ordinis, num vi voti, an vero lege tantum ecclesiastica sit repetendum. Statuunt autem, hoc non profluere ex natura sacri Ordinis, tum quia contradicit mos in Ecclesia graeca toleratus, tum quia S. Pontifex potest dispensare; item non vi voti, tum quia irritum habetur matrimonium etiam illius clerici, qui forte vovere, saltem interna voluntate, noluerit, tum quia ne solemne quidem monachi votum *per se,* sed per Ecclesiae statutum hanc vim habet. Quocirca

quam matrimonium inire possunt post ordinationem sacerdotalem, vel etiam post diaconatum; sed coniugati ante diaconatum possunt ad Ordines ulteriores provehi, et nihilominus cum uxoribus suis conversari. Excipiuntur Episcopi, qui omnes perfectam

---

merito concludunt, eiusmodi matrimonii invaliditatem a sola ecclesiastica lege deduci posse: quae conclusio immerito confunditur cum opinione, quae omnimodae castitatis obligationem (quae inesse potest etiam citra vim dirimendi matrimonium) a sola Ecclesiae lege repetit. Ne perperam autem haec iactari videantur, grave lectori non fuerit, genuina horum DD. sensa heic subiecta propriis oculis inspexisse.

Scoti itaque conclusio haec est (*In* 4. *Dist.* 37. *q. unic.*) quod *Ecclesia facit talem personam simpliciter illegitimam*, scil. ad nuptias. Idem dicito de Innocentio III, et Henrico a Gandav., quorum alter *(In C. Placet* 12. *De Convers. Coniug.),* mere dicit ex constitutione Ecclesiae esse, quod presbyter, mortua priori uxore, aliam ducere non possit; alter vero (Quodl. 5. q. 38.), Ecclesiam utique a Clerico continentiam exigere, non tamen dirimere matrimonium ante susceptos Ordines contractum. His adde Bellamera, qui (In C. De illo 5. Dist. 32. n. 4.) hoc unum statuit, posse Papam dispensare cum subdiacono, quia prohibitio de non contrahendo matrimonio non est de iure naturali aut divino, sed ecclesiastico. Durandus vero *(In* 4. *Dist.* 37. *q.* 1. *ad* 1.*)* et ipse mere concludit: *Dum Ordinem sacrum (clerici) suscipiunt, ex tunc sunt inepti et illegitimi simpliciter ad contrahendum (matrimonium) ex statuto Ecclesiae.* Et a Durando transcripsit Turrecremata *(In C. Placuit* 13. *Dist.* 32. *art.* 1. *n.* 6. *ad* 5.) inquiens: *Sacer ordo impedit matrimonium contrahendum et dirimit contractum, non ratione ordinis absolute . . ., nec ratione voti adnexi . . ., sed impedit completive ex statuto Ecclesiae faciendo personas illegitimas ad contrahendum,* etc. Nec aliter Paludanus (*In* 4. *Dist.* 37. *q.* 1. *Concl.* 2.), ubi scribit: *Quilibet (ordo sacer) dirimit contractum (matrimonium) non ratione voti adnexi, sed statuti Ecclesiae.* Hallucinatio autem eorum, qui haec ita intellexerunt, quasi negaretur *votum adnexum*, patet *ex q.* 2. *Concl.* 2., ubi Paludanus expresse hoc votum imo asserit: *Solemne votum* (ait), *quod dirimit, non est nisi vel Ordinis sacri, vel Religionis approbatae, ut dicit nova Decretalis,* scilicet Bonifacii VIII *In C. unic. de Voto in VI.* Hoc idem cernis apud Henricum (*In C. Ex litterarum* Tit. *Qui clerici vel voventes, n.* 2.), qui haec habet: *Characterem, qui animae imprimitur, retinent (clerici), nec per depositionem tolli potest: unde depositum (clericum) clericaliter vivere oportet, . . . et characteri adnexum est votum continentiae.*

castitatem constanter servare debent. Apud Graecos autem subdiaconatus inter sacros Ordines non adnumeratur. Hinc praeceptum castitatis Clericis non coniugatis in ordinatione diaconatus imponitur.

Sed quod magis mirum est, allegantur pro opinione votum negante etiam illi, qui aperte ipsum votum asserentes, deinde disputant, an illud ordini adnexum sit iure divino, an humano, vel utrum votum illud matrimonium suapte vi dirimat, an solum ecclesiastico statuto. Ita Archidiaconus (scil. Guido a Baiiso) dum refutat eos, qui suapte natura votum Ordini adnexum asserebant, idque contra ad Ecclesiae constitutionem refert, ipsum votum sic concedit (*In C. Cum in praeterito* 3. *Dist*. 84.): *Est argumentum, eum, qui accepit ordinem, hoc ipso facere votum continentiae, etsi non exprimatur: ex quo enim aliqua sibi adnexa sunt, qui accipit unum, cum non possit esse sine altero, alterum videtur accipere.* — Ita et Praepositus, scil. Io. Antonius a S. Georgio (*In Rubr. Qui Clerici vel voventes n*. 6.): *Habetis ergo, quod continentia, etiamsi per votum solemne ad eam quis alligetur, non includitur a iure divino, sed a lege positiva Ecclesiae, et ideo votum solemne matrimonium dirimit potius ex constitutione Ecclesiae, quam iure divino... Nam iure divino Sacerdotes* (Synagogae) *poterant contrahere matrimonium, et etiam Ecclesia Orientalis habet, ut contrahant matrimonium Sacerdotes,* scil. retineant uxorem antea ductam. — Valentia autem (*Controv. Lib. unic. De Caelibat. Cap*. 2.) quaestionem sic instituit: *Utrum votum solemne continentiae sit annexum sacris Ordinibus non modo iure ecclesiastico, sed etiam divino.* Quod repetit in Commentariis Theol. (*Tom*. 4. *Disp*. 9. *q*. 5. *punct*. 5. §. 1.) statuens, *legem caelibatus quoad omnia illa, quae includit, esse tantummodo iuris ecclesiastici, non divini: atque adeo votum continentiae iure tantum ecclesiastico sacris Ordinibus annexum esse.* Et Ioannes Gutierrez (*Quaest. Canonic. Lib*. 2. *Cap*. 7. *n*. 2.): *Licet votum explicitum castitatis* (clerici) *non emittant, nec sit essentialiter annexum debitum continentiae Ordini sacro, sed ex statuto Ecclesiae, implicitum nempe, in ipsa Ordinis susceptione abditum; ideo constitutione Ecclesiae eam tenentur servare.... Eo enim ipso, quod quis promovetur ad sacrum Ordinem, tacite intelligitur vovere continentiam, etsi nulla fiat mentio de voto continentiae.*

Neque minus abs re pro illa opinione allegantur Aegidius De Coninck, et Palaus, quippe qui clericalis continentiae obligationem cum a voto, tum ab ecclesiastica lege immediate repetunt. Ita prior (*De Sacram. Disp*. 20. *Dub*. 13. *n*. 130.): *Etsi secunda sententia relata n*. 126. (nempe quae obligationem ex solo voto immediate de-

Quaer. 4° *An teneretur ad castitatem, qui expresse nollet castitatem vovere?*

Resp. Ille teneretur nihilominus ad castitatem, sin minus ex voto, cum nemo invitus voto ligari queat, sed certe ex praece-

---

ducit) *sit probabilis ob plurimorum DD. auctoritatem; tamen credo, probabilius esse, suscipientes sacros Ordines praeter obligationem voti ibi explicatam, ex lege ecclesiastica immediate etiam obligari ad continentiam.* Et Palaus (Tract. 27. Disp. unic. punct. 17. n. 5.): *Verius existimo cum Aegidio De Coninck, initiatos sacris ordinibus non solum ex voto, sed ex speciali lege ad servandam castitatem adstringi.* Movebantur scilicet hi Auctores, quod si quis ex ignorantia aut malitia in suscipiendo sacro Ordine non voveret, hic nullo modo, contra ac DD. universi docent, ad castitatem adstringeretur. Et haec quidem ratio nonnullos etiam ex vetustioribus, de quibus superius diximus, permovit, ut invaliditatem matrimonii a clerico contracti, non a voto sed ab ecclesiastico statuto profluere dicerent; videlicet ne si votum, quod a voluntate cuiusque emitti debet, quispiam non emitteret, validum eius coniugium habendum foret.

Pro opinione itaque, quae castitatis clericalis obligationem unice ecclesiasticae legi tribuit, nonnulli dumtaxat supersunt *Iuristae*, quos innuit etiam Zabarella in Clement. *Ad nostrum De haereticis.* Qui quidem dum quaererent, cuiusnam criminis, adulteriine, an incestus, etc., reus, quave poena dignus esset presbyter fornicarius, eo usque provecti sunt, ut contra communem omnium Thh. sententiam nullum alium, nisi simplicis fornicationis reatum illi adscriberent, inanibus scilicet ducti ratiunculis, tum quod in C. *Presbyter*, 5. *Dist.* 82. hoc delictum *fornicatio* dicatur (*Presbyter, si fornicationem fecerit*), tum quod clerici non solemniter voveant, licet (ut addit Decius in C. *At si clerici. De Iudiciis* n. 227.) *castitatem promittant.*

Cum huic igitur opinioni nulla solida ratio suffragetur, auctoritas vero, propter quam nonnulli aliquam ipsi probabilitatem tribuerunt, demum resolvatur in suffragium aliquorum Iuristarum, qui vanis ratiocinationibus ad opiniones communi Thh. doctrinae oppositas declinarunt; cumque auctoritati Bonifacii VIII, *in C. Unic. de Voto in VI* accedat Constitutio Benedicti XIV *Inter Praeteritos* 3 Dec. 1749, in qua (§. 41.) diserte dicitur: votum in S. Ordinis susceptione solemne emitti; concludi debet, perperam eam opinionem appellari *probabilem.* Quam quidem conclusionem eo libentius quisque admittet, quo certius inter omnes constat, clerici sacris Ordinibus initiati peccatis contra castitatem, licet mere internis, malitiam sacrilegii accedere.

pto Ecclesiae, quae ex motivo Religionis eum ad castitatem, deficiente voto, adstringeret (*a*). — *Ita communiter* cum *S. Lig. n.* 809. — Alii volunt talem obligari ad votum castitatis emittendum; et posse Ecclesiam ad id eum obligare nemo diffitebitur.

43. — Quaer. 5° *An, vel quandonam coniugatus, vivente uxore, sacros Ordines suscipere valeat?*

Resp. Licite potest coniugatus ad sacros Ordines promoveri ex licentia uxoris expressa et omnino spontanea, modo ipsa castitatem voveat. Non autem tenetur tunc uxor ingredi Religionem iuxta probabiliorem sententiam (*b*) contra *Sanchez*, etc. Excipiendum tamen, nisi vir fiat Episcopus, vel Religiosus, et uxor sit iuvenis (*c*). — *Ita S. Lig. Lib.* 6. *n.* 812. — Alii dicunt quod tunc uxor tenetur quidem Monasterium ingredi, sed non profiteri: alii tandem ab omni obligatione, praeter votum castitatis, illam eximunt (*d*).

44. — Quaer. 6° *An uxor, quae vovit castitatem extra Religionem post viri ordinationem, possit, eo defuncto, valide matrimonium contrahere?*

(*a*) Quod quidam dixerunt, *quod talis si peccaret contra castitatem, non committeret sacrilegium, . . . hoc nec satis probabile videtur, et est contra communem*, quia castitas ex motivo virtutis religionis praeciperetur. — *S. Alph. Lib.* 6. *n.* 809. *q.* 2.

(*b*) *Nunc autem ex consuetudine tantum recepta non admittitur vir ad sacros Ordines, nisi uxor, quae iuvenis est, religionem ingrediatur et profiteatur, et quae senex est, voveat continentiam.* Ita Pontius De Matr. Lib. 7. C. 25. n. 7.

(*c*) Haec limitatio, *si uxor sit iuvenis,* intelligenda est solum de causa viri religionem profitentis, non vero de promoto ad Episcopatum. Sic enim in C. *Sane* 6. *De Convers. Coniug.* Alexander III statuit: *Auctoritate Apostolica prohibemus, ne uxoratum praesumatis in Episcopum ordinare, nisi uxor prius professa continentiam, sacrum sibi velamen imponat, et religiosam vestem assumat.*

(*d*) Verum isti auctores videntur ignorasse, quod in iure sancitum est (*C. Cum sis* 4. *De Convers. Coniug.*). Ita enim Alexander III: *Ignorare non debes, sanctorum Patrum constitutioni esse contrarium, ut vir uxore sua, vel uxor viro eius non assumente religionis habitum, debeat ad religionem transire. Inde est, quod auctoritate apostolica prohibemus, ne in episcopatu tuo virum vel uxorem (nisi uterque ad religionem migraverit) transire permittas. Verum si uxor ita senex est et sterilis, quod sine suspicione possit esse in saeculo, dissimulare poteris, ut ea in saeculo remanente et castitatem promittente, ad religionem transeat vir eiusdem.*

Resp. Duplex sententia probabilis.

I^a Sententia *negat*, et innititur Iure can. *c. Quia sunt*, 10., *D.* 28., ubi dicitur de tali matrimonio: *Qui male sociati sunt, disiungantur.* Ratio autem huius decisionis est, quia Ecclesia ob reverentiam Ordinis a primo viro assumpti reddit eam inhabilem ad subsequens coniugium. Hanc sententiam vocat communiorem et valde probabilem *S. Lig. n.* 812.

II^a Sententia *affirmat.* Ratio est, quia non constat tale matrimonium esse irritum. Etenim 1° irritum non est ratione voti simplicis castitatis a tali uxore emissi; 2° nec est irritum ex speciali lege Ecclesiae: nam ex eo quod iubeantur coniuges separari, non sequitur eorum matrimonium esse invalidum; separatio enim iuberi potest in poenam secundi matrimonii contra votum et prohibitionem contracti. Hoc dicit sat probabile idem *S. Lig. ibid.* (*a*).

§. III. *De gestatione habitus et tonsurae.*

45. — Clerici in maioribus saltem Ordinibus initiati obligantur ad ferendam tonsuram et vestem clericalem. Constat ex universo Iure can., praesertim ex *Conc. Trid. sess.* 14. *cap.* 6. *de Reformat.*, ubi dicitur: *Quia vero, etsi habitus non facit Monachum, oportet tamen Clericos vestes proprio congruentes Or-*

(*a*) Pro hac opinione S. Alphonsus neminem habuit, quem allegaret, praeter Sotum et Pontium; quorum prior (*De Iust. et Iur. Lib.* 7. *q.* 5. *art.* 3.) vix pauca verba de hac re obiter scribit, ubi etiam supponit, sacerdotem, secus ac religiosum, non esse simpliciter inhabilem ad matrimonium; alter vero (*De Matrim. Lib.* 7. *Cap.* 25. n. 10.) argumento hoc innititur, quod Canones separari coniuges interdum iubeant, licet validum sit matrimonium; canon vero Toletanus delinquenti sacramentum in fine vitae concedat. At enim probandum insuper foret, eiusmodi separationem et interdictum sacramenti usque ad extremum vitae delinquentibus tunc solum iniuncta per canones fuisse, quando matrimonium validum extiterat, minime vero quando, licet invalide, attentatum tamen fuerat. Quod cum probari non possit, Pontii argumentum in merum sophisma recidit. Alioqui vero S. Alphonsus non diffitetur, priorem sententiam communi Thh. et Canon. suffragio esse receptam, adeo ut contrariae opinionis vix aut ne vix quidem mentionem iniiciant. *Vid. Schmalzgr. Lib.* 4. *Tit.* 6. *n.* 40.-42.

dini semper deferre per decentiam, habitus extrinseci morum honestatem intrinsecam ostendant. Insuper *ibid.* iniungitur Episcopis, ut praevaricatores serio moneant, et si non obtemperent, eos a sacris functionibus amoveant.

Habitus autem clericalis varius est pro variis regionibus. Standum est igitur tum consuetudini, tum particularibus locorum statutis.

Quaesita:

46. — Quaer. 1° *An peccent graviter Clerici non deferentes habitum?*

Resp. Affirm., per se, nisi adsit iusta ratio, vel excuset materiae levitas, seu temporis exiguitas. — *S. Lig. lib.* 6. *n.* 825. — *Bened. XIV, de Synod. dioecesana, l.* 11. *c.* 8. — *Ferraris. V. Clericus.*

Admittunt autem communiter, esse veniale semel tantum aut iterum habitum relinquere. Quantum autem temporis spatium requiratur ad peccatum mortale, non in genere, sed ex solis circumstantiis potest determinari.

Iter vero agentibus habitus permittitur contractior, sed nigri coloris, et in quo decorum et honestas status clericalis eluceant. Potest autem habitus clericalis totaliter relinqui ex gravi causa, v. gr., si immineret persecutio vel si per loca haereticorum infidelium, vel impiorum hominum esset transeundum, etc.

47. — Quaer. 2° *An etiam Clerici, non constituti in sacris, teneantur sub gravi vel sub levi ad habitum clericalem deferendum?*

Resp. Negandum videtur quoad utrumque. Ex communi enim sententia ad id non tenentur sub *gravi,* secluso scandalo; nec probabiliter sub levi, *stricte loquendo* et *per se,* quia obligatio videtur tantum imposita Clericis in sacris Ordinibus constitutis. Attendendum tamen est ad iura particularia, et ad locorum consuetudinem. Caeterum, etiam simplices Clerici, quamdiu Clerici esse volunt, vestes modestiam clericalem redolentes deferre debent (*a*).

(*a*) *Clericus non deferens habitum et tonsuram, si tertio admonitus ab Episcopo non emendatur, amittit privilegium non solum fori, sed etiam canonis.* S. Alph. Lib. 6. n. 827.

Excipiendi tamen sunt Clerici beneficiati, qui licet non sint in sacris, eadem lege tenentur ac Clerici superiores ad habitum deferendum, et quidem sub poena suspensionis a beneficiis et omni ecclesiastica dignitate, ut constat ex Bulla *Sixti V: Cum sacrosanctae, die 9 Ian.* 1588.

48. — Quaer. 3° *An peccent graviter Clerici non deferentes tonsuram seu coronam?*

Resp. 1° Clerici, qui non sunt in sacris constituti, nunquam graviter peccant, nisi sint beneficiati. — *Ita communissime.*

Resp. 2° Clerici, etiam in sacris, non peccant saltem graviter, nisi omittant deferre tonsuram per tempus notabile (*a*), quale non est tempus unius vel alterius mensis. — An vero sit grave tonsuram non deferre per annum integrum, non liquet. *Communius* affirmant Theologi, sed non clare probatur. — *Vide S. Lig. de Ordine, n.* 820.

§. IV. *De recitatione Horarum canonicarum seu divini Officii.*

49. — Horae canonicae dicuntur collectio orationum et lectionum a personis ad id deputatis, certis horis, singulis diebus recitandarum. Hinc Horae etiam dicuntur 1° *Officium divinum*, quia in honorem Dei recitatur; 2° *Officium ecclesiasticum*, quia nomine Ecclesiae persolvitur; 3° *Officium canonicum*, quia iuxta Canonum regulas recitandum est; 4° *Breviarium*, quia Officium illud est compendium veteris et novi Testamenti, necnon sententiarum Patrum et vitae Sanctorum.

Origo divini Officii quoad substantiam ab ipsis Apostolorum temporibus videtur esse repetenda, ut colligitur ex variis locis *Act. Apost.*, ex testimoniis Patrum et ex variis documentis.

Decursu temporum varia fuit forma et quantitas Breviarii. *Conc. Trid. sess.* 25. *ad calcem*, novam reformationem Breviarii romani fieri mandavit. *S. Pius V* illud correxit, additionibus nonnullis auxit, atque Bulla: *Quod a Nobis*, die 7 Iulii 1568,

---

(*a*) Quod A. sup. n. 46. advertit, posse ex gravi causa habitum clericalem licite dimitti, id ipsum de tonsura tenendum est, eoque facilius, quia non sicut vestes imminente periculo deponi cito et mutari queunt, ita tonsura potest cito, ubi opus sit, deponi.

omnia alia Breviaria quae ab institutione seu legitima consuetudine non superabant 200 annos, prohibuit. Nihilominus in Gallia infeliciter invaluit consuetudo, ut Episcopi plerique sua propria Breviaria habeant, et immutent. Diu tacuit Ecclesia propter temporum calamitates, adeo ut hanc consuetudinem tolerare crederetur. Sed ultimis hisce temporibus pro variis rerum adiunctis benigne mentem suam aperuit, atque exinde fere omnes Episcopos gestientes ad unitatem liturgicam redire pia Mater laetabunda cernit.

Totum Officium divinum in septem Horas dividitur, scilicet Matutinum cum Laudibus, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperas et Completorium.

Agendum: 1° de obligatione Breviarii; 2° de tempore ad Horarum recitationem statuto, 3° de modo eas recitandi; 4° de causis a recitatione excusantibus.

PUNCTUM I.

De obligatione recitandi.

Principia:

50. — I. Obligantur ad Horas canonicas quotidie recitandas 1° *Clerici* omnes in sacris constituti, etiam suspensi et excommunicati. Constat ex variis locis Iuris can.; ex *Conc. Later. ann.* 1215; ex Bulla *S. Pii V: Quod a Nobis.* — 2° *Beneficiati* omnes, qui habent ius in re et plenum dominium beneficii. Eruitur ex *Conc. Later.* sub *Leone X,* necnon ex Bulla *Pii V: Ex proximo.* — 3° *Religiosi* omnes utriusque sexus in Ordine ab Ecclesia approbato professi, et ad chorum destinati. Liquet ex consuetudine, necnon ex Decreto *Gregorii X*, etc. — *S. Lig. n.* 140. *et seq.*

II. Hi omnes peccant graviter, si totum Officium vel eius partem notabilem absque legitima causa omittant. Ratio patet; legem enim Ecclesiae in re gravi violant. — *S. Lig. n.* 146. *et alii communissime.*

III. Obligatio recitandi Horas est affixa diei, ita ut nullatenus alia die ipsi satisfieri possit: talis enim obligatio ex mente Ecclesiae cum die sibi assignata cessat, ita ut *onus diei* nuncupetur.

Quaesita:

51. — QUAER. 1° *Quaenam sit materia gravis in omissione Officii?*

Resp. Communissime conveniunt Theologi omissionem unius parvae Horae, vel Completorii, vel partis Nocturnorum, saltem unius parvae Horae quantitati aequivalentis, esse materiam peccati mortalis; omissionem vero minoris partis peccatum veniale non excedere. — *S. Lig. n.* 147., etc.

Nonnulli scripserunt, esse peccatum mortale etiam omittere tertiam partem Horae parvae, quia talis pars respectu illius Horae iam est materia notabilis; sed *probabilius* hoc est negandum. Ratio est, quia licet illa pars sit notabilis respectu Horae parvae, est tamen levis *in se* et respectu totius Officii. Unde circa parvitatem materiae quantitas totius Officii respicienda est, non autem Horae cuiuslibet. Igitur si quis non omittat Horam aliquam omnino integre, excusari potest a gravi peccato, quia *probabilius* leve est omittere minus quam Horam integram. — *S. Lig. n.* 147. — *Elbel*, *n.* 367. — *Lacroix*, *n.* 1200., etc.

52. — QUAER. 2° *An sit grave omittere Vesperas in Sabbato sancto?*

Resp. Neg., saltem *probabilius*, quia materia est levissima tum *in se*, tum respectu totius Officii. — *S. Lig. ibid.*, *et alii communiter.*

Aliqui tamen hanc materiam gravem reputarunt, non quidem *in se* materialiter, nec respectu totius Officii, sed ratione significationis specialis, quam singulae Horae videntur habere.

QUAER. 3° *An unum vel multiplex peccatum grave committat, qui omittit integrum Officium?*

Resp. Unum solum peccatum grave committere videtur. — *Ita communiter Theologi* cum *S. Lig. n.* 148. post *S. Antoninum*, 3ª *part. tit.* 13. *c.* 4. ubi dicit: « Qui omittit omnes Horas unius diei, non propterea committit septem peccata mortalia, sed « unum, et tanto gravius, quanto plus de Officio omittit; quia « totum Officium diei cadit sub uno praecepto. » — *S. Lig. ibid.*

53. — QUAER. 4° *An si quis dubitet utrum omiserit aliquid in Officio, teneatur id recitare?*

Resp. Neg., si dubium sit positivum, id est, si *probabiliter* iudicet se satisfecisse. — *Ita S. Lig. n.* 150. qui dicit esse sen-

tentiam communissimam cum *Sanchez*, — *Lacroix*, — *Azor*, — *Navarr.*, — *Tambur.*, etc.

Hinc, aiunt, bene excusaris a repetendo Officio, si non memineris dixisse aliquid, et habeas iustam coniecturam credendi quod dixeris: puta, si recorderis te incepisse Psalmum, vel Lectionem aliquam, aut Horam, et postea distractus ad finem Psalmi, Lectionis, Horae deveneris, quin recorderis, an totum recitaveris; praesumptio enim tibi favet, quia soles integre recitare ea, quorum recitationem incepisti. Si vero deveneris ad aliquam Horam, v. gr., *Sextam*, et dubites utrum praecedentem recitaveris, eamdem tenere potes decisionem, quia non soles recitare Horam posteriorem, nisi priorem praemiseris; prudenter igitur credere potes te nihil omisisse. — *S. Lig. n.* 150. — *Lacroix*, etc.

54. — Quaer. 5° *An Religiosi, qui iusta de causa choro non interveniunt, teneantur sub gravi Officium privatim recitare?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia principalis obligatio pro Religioso non cadit in chorum, sed in recitationem Officii ratione Religionis, quae onus illud ex suo instituto suscepit. Haec obligatio constat ex universali consuetudine Religiosorum, qui cum choro interesse non possunt, se credunt sub gravi obligatos ad Officium privatim recitandum. Consuetudo autem universalis, quae cum magno incommodo a Religiosis et Monialibus constanter observata fuit, argumentum sufficiens praebet de gravi obligatione suscepta. Unde non est probabilis opinio aliquorum, qui dicunt obligationem Officii non urgere Religiosum extra chorum. — *S. Lig. n.* 142. *et alii communiter.*

55. — Quaer. 6° *An peccet graviter Religiosus, qui Officium recitat privatim, dum facile choro interesse possit?*

Resp. Neg. Obligatio enim chori, licet sit gravis pro Communitate, levis tamen habetur pro singulis privatis, modo prorsus chorus non tollatur. Ad chorum autem sufficiunt quatuor expediti, seu validi et liberi ad chorum sustinendum. Si vero Religiosi sint pauciores, nullatenus obligantur ad Officium in choro recitandum; sed a recitatione privata non eximuntur, ut modo dictum est. — *S. Lig. n.* 143. *et alii communiter.*

Quaer. 7° *An obligati ad Officium teneantur supplere ea, quae omittunt in choro ob functiones chori: v. gr., pulsando campanas, vel organa, aut Psalmos perquirendo, et alia similia?*

Resp. Neg. Ratio est, quia per socios omissio in choro suppletur, modo nimia non sit. Sic satisfacit qui aliis recitantibus tus-

sit, etc., et probabiliter etiam, si integer Psalmus interea dicatur. *A fortiori* repetere non tenetur, qui aliqua partis adversae non audivit. — *S. Lig. n.* 143. *et alii communiter.*

56. — Quaer. 8° *Quonam Breviario utendum sit?*

Resp. Ex iure communi solo Breviario a *S. Pio V* reformato utendum est; constat ex Bulla eiusdem *S. Pii V: Quod a Nobis,* data die 7 Iulii 1568. In hac Bulla Pontifex tollit et abolet omnia alia Breviaria, quae ex institutione vel consuetudine legitima non superant ducentos annos. Permittit tamen, ut etiam ducentis annis antiquiora possint in Breviarium Romanum immutari, si Episcopus et universum Capitulum consentiant. Praecipit vero, observari hoc Breviarium toto orbe cum sola exceptione modo relata. Imo declarat, omnes ad Horas obligatos non satisfacturos muneri suo, si alio Breviario utantur.

57. — Quaer. 9° *Quid sentiendum de iis, qui recitant aliud Breviarium ex consuetudine loci servatum?*

Resp. 1° Nulla difficultas pro locis, ubi tale Breviarium a ducentis annis ante *S. Pii V* Bullam iam in tali dioecesi praevaluerat, si talia adhuc existant, quae immutata permanserint. Ex Decreto supra citato constat.

Resp. 2° Quoad Breviaria a S. Pontifice reprobata, sive ante Bullam exstiterint, sive postea inducta fuerint, materialiter iuri adversantur, ut evidenter constat ex praefata Constitutione, nisi approbatione sive expressa sive saltem implicita S. Pontificis confirmata fuerint. Confirmatur ex responsione sequenti *S. Congreg. Rit.* ad Canonicum Cenomanensem directa:

DECRETUM

S. Congreg. Rit. circa hodiernam Cenomanensis Ecclesiae Liturgiam, 10 *Ian.* 1852.

1° *Utrum licita fuerit annis* 1748 *et* 1749 *innovatio Breviarii Missalisque Cenomanensium a ritu romano prorsus alienorum, amotis prius veteribus ad formam romanam correctis Breviario et Missali, sola Episcopi et Capituli Ecclesiae Cenomanensis auctoritate, et inconsulta Sede Apostolica, facta aut probata?*

2° *Quatenus negative, utrum saltem huiusmodi Liturgia,* vi praescriptionis, *seu consuetudinis saecularis, facta sit legitima,*

ita ut hodie quilibet Sacerdos Cenomanensis possit eam tuta conscientia servare?

3° *Quatenus iterum negative, an quilibet Sacerdos Cenomanensis, etiam Canonicus et Parochus, statim teneatur in conscientia tum et Horas canonicas persolvere Missamque celebrare iuxta ritum romanum, quando scilicet privatim recitat et celebrat?*

Ad 1um *Negative.*

Ad 2um *Negative.*

Ad 3um *Consulat coniunctim utramque Constitutionem* S. Pii V, *videlicet illam quae incipit:* Quod a Nobis, 7 *idus Iulii* 1568, *et aliam quae incipit:* Ex proximo, 12 *calendas Octobris* 1571.

Nota. In Constitut. *Quod a Nobis* praescribitur omnibus novum *S. Pii V* Breviarium; in Constitut. *Ex proximo*, declarantur fructus suos non facere Beneficiati non persolventes Horas canonicas modo debito.

58. — Licet autem omnes Galliae Episcopi ad ritum romanum redire exoptent, ut S. Sedi morem gerant, omnes tamen difficultates statim de medio tollere nequeunt; unde concludit *Card. Gousset* posse privatos Sacerdotes Breviarium dioeceseos interim recitare [1].

Nota. Ecclesiae, quae olim uti poterant beneficio exceptionis a *S. Pio V* factae, ut Breviarium proprium retinerent, ad veterem Liturgiam non amplius redire possunt, si hanc semel abiecerint in gratiam Breviarii Romani. *S. Congreg. Rit.* 15 Mart. 1608 (apud. D. Bouix, *de Iure liturgico*). — Pariter privilegium suum amiserunt, si quaevis additamenta aut immutationes in sua Liturgia fecerunt. Constat ex variis Declarationibus *S. Congreg. Rit.* et nuperrime ex responsione S. Sedis ad Archiepiscopum Bisuntinum directa die 28 Aug. 1856.

59. — Quaer. 10° *An Sacerdos licentia Episcopi indigeat ad Breviarium Romanum recitandum in locis ubi aliud toleratur?*

1 Il est des diocèses, en France, dont la Liturgie, plus ou moins différente de la Liturgie romaine, n'a pour elle ni la sanction du temps, ni celle du Saint-Siége: cependant les Ecclésiastiques de ces diocèses peuvent dire le Bréviaire qu'ils ont entre les mains, en s'en rapportant à la sagesse de leur Evêque pour ce qui regarde la réforme jugée nécessaire en droit. Aujourd'hui tous les Evêques tendent à rétablir dans leurs églises, autant que possible, l'uniformité liturgique; mais s'ils ne croient pas pouvoir, de leur autorité propre, substituer un rit quelconque au rit légitimement établi, ni introduire ou fabriquer un Bréviaire différent de celui qui est prescrit par l'Eglise Romaine, la mère et la maîtresse de toutes les Eglises, ils ne peuvent pas toujours non plus, sans de plus graves inconvénients, supprimer brusquement les abus qu'ils trouvent en vigueur dans leurs diocèses. — *Gousset*, n. 698.

Resp. Neg. Constat ex responsione *S. Congreg. Rit.*, cui quaestio ista recenter proposita fuit. Eminentissimi enim Cardinales in Palatio Vaticano adunati, perpenso quaesito, unanimi consensu *negative* responderunt.

60. — QUAER. 11° *An Clerici, ad Breviarium obligati, Proprio dioeceseos uti teneantur?*

Resp. Affirm., dummodo *Proprium* illud a *S. Congr. Rit.* recognitum et approbatum fuerit. Ratio est, quia etsi concessio haec Officiorum propriorum habeat rationem privilegii, omnes tamen privati privilegio toti communitati concesso uti tenentur. — Excipitur, ut patet, casus, quo privati, virtute Indulti apostolici, possent *Proprio* dioeceseos non uti.

QUAER. 12° *Daturne adhuc obligatio recitandi Psalmos* GRADUALES, *Officium parvum B. M. V. et Officium defunctorum?*

Resp. 1° *Neg.* quoad Clericos, qui Officium privatim recitant.

Resp. 2° *Neg.* etiam pro recitantibus Officium in choro, nisi ubi adest consuetudo Officia praedicta recitandi a tempore *S. Pii V.* — Sic *S. Congr. Rit.* pluries declaravit.

61. — QUAER. 13° *An obligati ad Officium, sub gravi recitare debeant Officium defunctorum in die Commemorationis omnium defunctorum, necnon Litanias die festo S. Marci, et triduo Rogationum?*

Resp. ad 1um *Affirm.*, iuxta omnes. Hoc autem Officium constat tantum Vesperis, Matutino et Laudibus. — *S. Lig. n.* 161.

Resp. ad 2um *Affirm.*, iuxta communem sententiam. Ratio est, quia in Rubrica post fer. 2. Dom. V post Pascha sic dicitur: *Qui non intersunt processioni Litaniarum, dicant illas privatim post Matutinum cum suis precibus et orationibus.* — Verbum autem *dicant* grave praeceptum importat, quando materia est gravis, qualis sane est materia Litaniarum. Insuper ubique viget consuetudo Litanias recitandi his diebus. Consuetudo autem est optima legum interpres. Gravem tamen obligationem negant aliqui, dicentes non constare de praecepto, praesertim gravi. — *S. Lig. n.* 161. dicit: *Multo magis mihi arridet prima sententia, non audeo tamen dicere secundam improbabilem.*

PUNCTUM II.

De tempore et loco vel situ debitis ad Horas recitandas.

I. Quoad tempus.

62. — 1° Tempus ad integram Officii recitationem adimplendam praefinitum, incipit a media nocte, et ad mediam noctem sequentem terminatur, ita ut semper a peccato gravi sit eximendus ille, qui intra hoc tempus integrum recitat Officium, quacumque hora tali muneri satisfaciat. Ratio est, quia satisfacit quoad substantiam, totum Officium in die naturali recitando. Imo Matutinum et Laudes ex privilegio ab Ecclesia concesso pridie sub vespere recitari possunt.

2° Matutinum et Laudes a Sacerdotibus ante Missae celebrationem recitari debent. Constat ex Rubrica Missalis, *tit.* 1. *de Praeparat., sac.* ubi legitur: *Sacerdos celebraturus Missam, saltem Matutino cum Laudibus absoluto,* etc. Item, *ex Constitutione Innocentii IV, ann.* 1254.

3° Omnes Horae parvae tempore matutino recitari possunt; duae quidem priores ante meridiem recitandae sunt; duae vero posteriores toto tempore tum matutino, tum vespertino dici possunt. Vesperae et Completorium a meridie usque ad mediam noctem recitantur. In Quadragesima tamen a prima Dominica, Vesperae ante prandium recitari possunt in memoriam antiquae disciplinae, iuxta quam ieiunium ante Vesperarum recitationem non frangebatur. Die Dominica tamen Vesperae anticipari non possunt, quia ieiunium hac die non servatur.

Quaesita:

63. — Quaer. 1° *An Horae parvae etiam ante auroram absque ulla causa recitari possint?*

Resp. Affirm. probabilius. Ratio est, quia ex quo sublata est antiqua consuetudo Horas illas tempore determinato recitandi, nulla alia lex vel nova consuetudo obligationem imposuit eas tempore solum auroram subsequente persolvendi. Imo graves Theologi expresse asserunt, has Horas toto tempore matutino, seu a media nocte ad meridiem, recitari posse. Sic expresse

S. Lig. Hom. apost. tom. 3. *Append.* 3. *n.* 74. — *Saettler, de Horis, art.* 2. *Quaer.* 3°, etc.

QUAER. 2° *An obligatio recitandi Matutinum et Laudes ante Missam urgeat sub gravi?*

Resp. Neg. saltem *probabilius,* secluso contemptu. Ratio est, quia nulla est connexio inter Officium et Missam, et proinde recitatio Matutini non videtur dispositio ad celebrandum, cum Sacerdos aliter orando possit etiam sese pie ad Sacrum disponere; nec apparet gravis obligatio ex Rubrica supra relata, neque sub gravi generatim apprehenditur. — *Ita communiter* cum *S. Lig. de Euch. n.* 347., *et Bened. XIV,* in opere *de sacrificio Missae, lib.* 3. *c.* 13. contra *Antoine* et *alios paucos,* qui, seclusa causa excusante, contendunt esse grave.

64. — QUAER. 3° *Quaenam causa ab illa obligatione excusare possit?*

Resp. Excusabit quaelibet causa rationabilis, v. gr., si quis postulans a Sacerdote, ut Missam pro se celebret, exoptet ut statim celebretur; tunc Sacerdos, licet Matutinum non recitaverit, Sacrum facere posset. Item si exspectet populus, aut aliqua persona gravis; si Superior praecipiat; si tempus celebrandi advenerit, nec possit differri celebratio sine aliquo incommodo; si maior studii commoditas, vel maior utilitas ex studiis percipienda hoc expostulet; si quod negotium inexspectatum advenerit; si poenitens aliquis ante fuerit audiendus; et similia. — *S. Lig. ibid.*

65. — QUAER. 4° *Quanam hora liceat incipere recitationem Matutini vespere diei praecedentis, iuxta privilegium supra relatum?*

Resp. Ex communi sententia Theologorum, licet incipere hora Vesperarum, quae habetur quando sol medium cursum inter meridiem et occasum tenet; tunc enim iuxta omnes incipit dies ecclesiasticus, cum tunc priores Vesperae decantari soleant. Hoc universali consuetudine confirmatur. Hinc in variis regionibus confici solent tabellae horam hanc diversis anni temporibus determinantes. — *S. Lig. n.* 174.

QUAER. 5° *An debeat iterari recitatio Matutini, si ante tempus praedictum habita fuerit?*

Resp. Affirm. probabilius. Ratio est, quia Breviarium est onus diei; ergo in ipsa die assignata recitari debet: porro, si fiat praedicta anticipatio, iam extra diem recitatur officium, haud secus ac si recitarentur Horae parvae diei sequentis ante mediam

noctem. — *Ita communiter* cum *S. Lig. n.* 173. — Oppositam tamen tenent sententiam *Sanchez, Diana, Salmant., Trullench, Quintanadvenas, Leander,* etc., et hanc putat probabilem *Tamburinus.* Haec autem opinio probabilitate sua non videtur carere (*a*). Si quis igitur Matutinum recitaverit post horam quidem secundam a meridie, sed ante tempus Rubrica praefixum, ut aliquando ex errore fieri solet, ab iterando Breviario excusari posset.

66. — Quaer. 6° *An Matutinum Officii defunctorum et Litaniae pro festo S. Marci et diebus Rogationum, pridie vespere recitari possint?*

Resp. ad 1um *Affirm. probabilius.* Constat ex universali consuetudine, necnon ex Rubricis ubi sic habetur: *Dicto Benedicamus Domino, absolute incipit Matutinum defunctorum.* Ergo, cum Matutinum Octavae festi Omnium Sanctorum soleat aut certe possit anticipari, consequenter etiam anticipari potest Matutinum defunctorum.

Negant *aliqui* cum *Lacroix*, innixi Decreto *S. Congr. Rit.* Sed Decretum illud videtur respicere tantum recitationem in choro faciendam, iuxta *S. Lig. n.* 174.

Resp. ad 2um *Neg.* Ratio est, quia Litaniae affixae sunt diei, nec *per se* videntur coniungi cum Matutino et Laudibus, sed sunt quid omnino distinctum. Insuper recitantur loco assistentiae ad processionem, quae assistentia omnino diei est affixa.

(*a*) De hac quaestione ita Salmanticenses (*Tract.* 16. *Cap.* 3. n. 15.) habent: *Probabilissimum ducimus, posse matutinum cum laudibus immediate hora secunda diei* (scil. post meridiem), *qua solent vesperae, recitari.* Pro qua sententia mox allegant *Sanchez, Molfesium, Quintanadvenas, Leandrum, Antonium a Sp. Sancto, Martinum Ledesma, Trullenchium, Martinum a S. Ioseph, Caramuelem, et Diana.* Subdunt autem : *Ex his plures nec veniale peccatum esse dicunt, hanc anticipationem etiam sine causa factam ; alii vero esse veniale asserunt, sed quamlibet causam excusare ab eo.* S. Alphonsus (*Lib.* 4. *n.* 174.) his addit Tamburinum, qui (*In Dec. Tr.* 2. *Cap.* 5. §. 5. *n.* 2.) hanc sententiam aeque ac alias vocat *probabilem.* Diana vero (*Tom.* 3. *Tr.* 6. *Resol.* 62.) adiungit *Fabrum*, et (Resol. 64. n. 2.) *Escobarium a Corro, Garciam, et Machadum;* ac advertit praeterea, Sanchezium (*Consil. Lib.* 7. *Cap.* 3. *dub.* 37.) opinionem suam ex doctrina *S. Thomae, Viguerii, Turrecrematae, ac Navarii* confirmasse.

Praeterea si festum *S. Marci* transferatur, non debent transferri Litaniae; ergo stricte Matutino non inhaerent, imo nullam connexionem cum illo habent. — *S. Lig. n.* 174. *Quaer.* 3°. — *Lacroix.*

67. — Quaer. 7° *An praevidens impedimentum pro recitatione Officii in ipsa die obligationis, teneatur recitare Matutinum et Laudes in vespere vigiliae?*

Resp. Neg. Ratio est, quia licet Matutinum et Laudes recitari possint pridie, non tamen debent. Ergo obligatio stricta non urget ante mediam noctem sequentem; ergo non est ipsi antea satisfaciendum. Ergo stante impedimento a media nocte ad mediam noctem, tollitur obligatio. Valde tamen convenit, ut recitatio anticipetur.

68. — Quaer. 8° *Quanam hora incipi possit recitatio Vesperarum mane tempore Quadragesimae?*

Resp. Dicunt *Salmanticenses, tract.* 16. *c.* 3. *n.* 15., Vesperas in Quadragesima recitari ab hora undecima posse, seu una hora ante meridiem. Regula autem generalis est, ut Vesperae privatim recitari possint eadem hora, qua in choro recitari solent. Porro in choro recitari debent post Missam conventualem et Nonam. Horae autem Missae conventualis a consuetudine locorum pendet.

Nota. 1° Non datur obligatio Vesperas recitandi ante meridiem tempore Quadragesimae, sed est merum privilegium, quo nemo uti tenetur. Completorium autem praedicto privilegio non gaudet; unde omni tempore post meridiem recitandum est.

Nota. 2° Olim sic Horae recitabantur: Matutinum post mediam noctem, Laudes ad auroram, Prima post solis ortum, Tertia ad horam nonam matutinam, Sexta ad meridiem, Nona ad horam tertiam pomeridianam, Vesperae ad solis occasum, Completorium ad noctis crepusculum. Hinc Clericus ordinatus subdiaconus tenetur tantum ad recitandas Horas tempori ordinationis correspondentes. Igitur si ordinatio fiat ante horam nonam matutinam, tenebitur ad *Tertiam* recitandam, non vero ad Horas antecedentes.

II. Quoad locum et situm.

69. — 1° *Quoad locum.* Officium chori in ipso loco ad hoc destinato, seu in choro vel in Ecclesia recitari debet. Officium vero, si recitetur privatim, dici potest in omni loco decenti, sive in oratorio, sive domi, sive rure, aut etiam in via deam-

bulando, aut iter agendo, dummodo locus attentioni requisitae et devotioni congruus sit. — *S. Lig. n.* 179.

2° *Quoad situm.* Privatim recitari potest Officium in omni situ decenti, sive genibus flexis, sive stando, sive sedendo, sive deambulando. Ita praxis universalis, cui concinunt omnes Theologi.

Quaesita:

70. — Quaer. 1° *An liceat recitare Officium decumbendo in lecto?*

Resp. Neg., seclusa rationabili causa; talis enim situs aliquam sapit irreverentiam. Idem etiam dicendum est de quolibet alio situ mollitiem redolente. Attamen haec irreverentia nunquam peccatum veniale excedit. — *S. Conc.* et *Viva,* apud *S. Lig. n.* 176. Quaecumque autem causa mediocris ab omni culpa excusabit, v. gr., morbus aut infirmitas quaelibet, dolor capitis, defatigatio, vel si quis nocte dormire nequeat, Officium recitare posset, quin surgere teneretur.

Quaer. 2° *An liceat Officium recitare in curru vel equo?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia id nulla lege prohibetur; nec aliunde obstat attentioni, nec reverentiae orationi debitae, etiamsi alii essent itinerantes et simul confabulantes. Id enim obtinuit generalis etiam piorum consuetudo. — *Ita communiter.*

71. Quaer. 3° *An sit culpa non servare rubricam, ex qua preces quaedam genibus flexis sunt recitandae?*

Resp. 1° *Neg.,* si agatur de recitatione *extra chorum.* Etenim ex consuetudine et communi interpretatione, haec rubrica solum chorum respicit. Idem autem dicendum de signo crucis, et de aliis signis in choro usitatis. Haec quidem laudabiliter fiunt in privata recitatione, sed citra culpam omittuntur. — *S. Lig. n.* 179. *et alii communiter.*

Resp. 2° Si agatur de recitatione *in choro, controvertitur.* Affirmandum videtur, quia rubrica aliquid praescribens, praeceptum imponit. Attamen talis omissio numquam culpam venialem excedere potest. — *S. Lig. ibid.*, etc.

Quaer. 4° *An sit peccatum, Breviarium recitare in loco indecenti?*

Resp. Probabilius negandum videtur *per se,* secluso contemptu, nisi locus attentioni debitae obesset, v. gr., ob populi

frequentiam, strepitum, etc.; secus enim indecens foret orare in loco indecenti, quod falsum est, siquidem, cum Deus sit ubique, etiam ubique orari et adorari potest, ut patet ex Apost. 1. *Tim.* 2. 8.: *Volo viros in omni loco orare. — S. Lig. n.* 179. — *Lacroix*, *n.* 1320. *et alii* contra nonnullos, qui dicunt adesse peccatum veniale, quod hoc aliqua irreverentia non careat.

PUNCTUM III.

De modo Horas recitandi.

Horae sunt recitandae: 1° ordine praescripto; 2° cum debita pronuntiatione; 3° cum attentione et devotione sufficiente.

I. Quoad ordinem.

72. — Duplex est ordo servandus in Breviarii recitatione, scilicet ordo Officiorum et ordo Horarum. 1° Ordo Officiorum describitur ex calendario festorum et in rubricis pro illorum translatione, ubi plura simul concurrunt. 2° Ordo Horarum ille est, qui in Breviario exponitur, nempe ut recitetur primo loco *Matutinum* cum *Laudibus*, deinde subiungantur Horae parvae, seu *Prima, Tertia, Sexta*, *Nona,* et tandem sequantur *Vesperae* cum *Completorio.*

Quaesita:

73. — Quaer. 1° *An praecepto recitandi Horas satisfaciat, qui ex errore vel inadvertentia aliud Officium pro officio diei recitat?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia non praesumitur Ecclesia velle aliquem uno die bis ad hoc onus obligari, et quia substantia recitationis satis servata est. Hinc axioma vulgare, quod veluti regula in tali casu habetur: *Officium pro Officio valet.* Nulla igitur est obligatio, completa recitatione, aliud Officium recitandi. — *Ita communiter. — S. Lig. n.* 161. *Quaer.* 3°. — *Lacroix n.* 1351. — Idem dicendum etiam de parte quacumque Officii iuxta axioma: *Error corrigitur*, *ubi deprehenditur.*

Consilium tamen est, inquit *Laymann* cum *aliis*, non vero obligatio, subiungere propria Officii omissi. Sed in casu quo Officium esset notabiliter brevius, v. gr., Officium Sancti ali-

cuius loco Officii Dominicae, fieri debet compensatio recitando novem Psalmos ex 1° Nocturno. — *S. Lig. ibid.*

74. — Quaer. 2° *Si quis ex errore recitaverit aliquam partem tantum Officii indebiti, et ad errorem advertat, an possit prosequi inceptum Officium, aut teneatur recitare reliqua de Officio diei?*

Resp. Datur libertas, iuxta communem sententiam Theologorum. Potest igitur vel prosequi, vel reliqua recitare de Officio debito, finito tamen Psalmo, vel oratione. Attamen melius est Officium mutare iuxta multos, qui statuunt hanc regulam: *Error corrigitur, ubi deprehenditur.* Sed hoc est ex mero consilio, non vero ex praecepto. — *S. Lig. n.* 161. *Quaer.* 5°. — *Lacroix, n.* 1255. — *Tambur.*, etc.

75. — Quaer. 3° *An cum iam dixeris unum Officium pro altero, possis Officium omissum recitare die, qua occurret Officium iam a te recitatum?*

Resp. Neg. Sed Officium recitatum iterum est recitandum. Ratio est, quia Ecclesia tunc solum praescribit Officium transferri, quando est impedimentum propter Dominicam vel Officium maius; insuper adest obligatio se conformandi cum ritu communi Ecclesiae. — *Sic Lugo, Resp. Mor. lib.* 5. *dub.* 8. Hoc dicit *probabilius S. Lig. n.* 161.; sed ut moraliter certum habendum est, ex Decreto *S. R. Congreg. die* 17 *Iunii* 1674, apud *Gardellini, n.* 2634. (Ed. III.).

76. Quaer. 4° *An vel quomodo peccet, qui* SCIENTER *aliud Officium pro Officio diei recitat?*

Resp. 1° Nullum peccatum facit, si rationabili de causa id faciat, v. gr., si Officium proprium habere facile nequeat, vel si caritatis causa recitet cum socio Officium diversum dicente, modo Officium illud sit a S. Sede approbatum, et sit aequale vel fere aequale; imo sola ratio societatis sat rationabilis apparet, ait *S. Lig. n.* 161.

Resp. 2° Seclusa ratione, erit quidem peccatum, sed veniale tantum, si Officium in aequale aut fere aequale mutetur, servato eodem ritu recitandi licito, quia satisfit obligationi quoad substantiam, modo tamen raro fiat. — *S. Lig. ibid.* — *Roncaglia.* — *Sporer*, etc., contra *alios*, qui dicunt semper esse mortale.

Resp. 3° Si Officium notabiliter brevius recitetur, grave peccatum est, quia tunc non satisfit substantiae obligationis. Patet tum ex natura rei, tum ex prop. 34ª ab *Alexandro VII* damnata

quae sic sonat: *In die Palmarum recitans Officium Paschale satisfacit praecepto.*

•77. — Quaer. 5° *Quale sit peccatum ordinem invertere in recitatione Horarum?*

Resp. 1° In recitatione *privata* nunquam excedit veniale, secluso contemptu, quia talis ordinis inversio gravem deformitatem non continet; ordo enim servandus non est, nisi sub praecepto secundario et tanquam circumstantia minoris momenti. Si autem ex aliqua iusta causa ordinem mutes, v. gr., ad recitandum cum socio, qui iam ulterius in recitatione processit, omni prorsus culpa carebis. Dicunt quidam, inversionem ordinis esse peccatum mortale, si frequenter fiat; sed *probabilius* negandum est cum *S. Lig. n.* 179.

Resp. 2° In recitatione *publica, controvertitur*, utrum sit peccatum grave, necne, invertere ordinem aut mutare tempus Horarum. Alii *affirmant*, si inversio vel temporis mutatio sit notabilis, nec adsit causa excusans. Ratio est, quia Canones pluries repetunt, Horas statutis temporibus esse recitandas. — *Azor*, etc. — *Negant* vero alii, quia huiusmodi circumstantia non pertinet ad praecepti substantiam, sed est mere accidentalis. Utraque sententia probabilis est; sed secunda probabilior, quia de gravi praecepto non constat. — *Ita S. Lig. n.* 171.

78. — Quaer. 6° *Quaenam sit causa Horarum ordinem invertendi?*

Resp. Quaelibet causa rationabilis excusat. Possunt autem assignari sequentes, scilicet 1° si inviteris ab amico ad aliquam Horam cum ipso recitandam, et tu Horam praecedentem aut praecedentes nondum recitaveris; 2° si mane non habes Breviarium ad manum, nec commode possis exspectare, tunc posses ex Diurnali, quod habes, recitare Horas diurnas, postea Matutinum recitaturus; 3° si non habeas Lectiones ad manum, potes recitare Psalmos Matutini et Laudum, imo et reliqua, dilatis Lectionibus; 4° si venias ad chorum Hora iam incepta, potes pergere cum aliis, et postea quae omissa sunt, supplere. Item si venias ad chorum una Hora iam absoluta, potes cantare cum choro posteriorem, et postea supplere priorem. — *Ita S. Lig. n.* 170. — *Lacroix. n.* 1309. *et* 1311., *et alii communiter.*

79. — Quaer. 7° *An sit peccatum dicere Matutinum diei sequentis ante absolutum Officium diei praesentis?*

Resp. Est quidem peccatum, ait *Lacroix*, *n.* 1315., sed veniale tantum, si absque causa fiat. Sed neque constat esse ve-

niale, cum Officium unius diei nullum ordinem habere videatur cum Officio alterius diei. Iuxta sententiam autem, quae tenet esse peccatum veniale, sufficiens causa est incipiendi Matutinum diei sequentis, antequam Officium diei praesentis absolveris, si ab alio rogeris, ut Matutinum diei sequentis cum ipso recites; et generatim omnis causa sufficiens ad inversionem ordinis inter Horas eiusdem diei, sufficeret etiam in praesenti casu. — *Lacroix*, *n.* 1315.

80. — Quaer. 8° *An peccet, qui non recitat commemorationes iuxta ordinem per Rubricam assignatum?*

Resp. Negant plures, quia Rubrica illa mere directiva videtur, sicut eae quae situm corporis, vel signa crucis respiciunt. Imo idem dicunt de ordine servando inter commemorationes in Missa. Sed hoc saltem ultimum negandum est, quia omnes Rubricae intra Missam servandae, sunt praeceptivae, ut dicit *S. Lig. n.* 399.

II. Quoad pronuntiationem.

81. — Pronuntiatio debet esse vocalis, integra, continuata.

1° *Vocalis.* Officium recitari debet voce, et quidem distincta; non autem sufficit ut sola mente legatur, aut tantum oculis percurratur: nec satis est, si recitetur gutture vel intra dentes, aut syncopando, linguave titubante, abbreviando. Ratio est, quia oratio proprie *vocalis* praecipitur; porro non censetur proprie *vocalis*, nisi voce distincta fiat. — *Ita omnes.*

2° *Integra.* Officium integre recitari debet: ad integritatem autem pertinent *Pater, Ave, Credo,* in principio et fine Horarum, prout in Rubricis adnotatur. Non tamen pertinent ad integritatem Officii orationes, *Aperi*, *Domine*, et *Sacrosanctae;* illae enim sunt de solo consilio recitandae.

3° *Continuata.* Quaecumque notabilis interruptio intra unam Horam canonicam est peccatum, qua unitas ab Ecclesia praescripta rumpitur; sed peccatum veniale non excedit. — *S. Lig. n.* 166.

Quaesita:

82. — Quaer. 1° *An recitans Officium debeat se audire, ut satisfaciat?*

Resp. Neg. probabilius. Ratio est, quia ad Horarum obligationi satisfaciendum non praecipitur auditio, sed tantum recitatio, id est verborum pronuntiatio, quae dicitur vocalis: sufficit igitur, ut ille, qui recitat, sentiat se verba pronuntiare. — *Laymann, Spor., Salm.*, et hoc dicit sat *probabile S. Lig. n.* 163. contra *alios.*

83. — QUAER. 2° *Quaenam sint causae iustae Officium interrumpendi?*

Resp. Quaelibet causa rationabilis sufficit ad Horam quamcumque interrumpendam. Rationes autem sequentes praesertim adnumerantur: 1° quaelibet utilitas propria vel aliena, quae sine aliquo incommodo differri non posset; 2° ratio urbanitatis vel caritatis, aut ratio exequendi mandata Superiorum; 3° si excipienda sit confessio alicuius, qui non libenter exspectaret; 4° si velis aliquid agere aut adnotare, ut tollas distractionem sive sollicitudinem, v. gr., ne obliviscaris, etc., modo tamen non frequenter fiat; quia frequens interruptio ob talem causam aliqua irreverentia non caret; 5° licite etiam potest interiici aliqua brevis oratio inter orandum, vel aliquis interdum pius cordis affectus. Non tamen liceret, meditandi gratia, in istis diutius et frequenter immorari, quia ratio recitationis seu orationis vocalis non satis servaretur; item si vocalis oratio longior et minime pertinens ad Officium diceretur: pars enim notabilis adderetur Horis, quod esset veniale utpote contra formam praescriptam. — *S. Lig. n.* 168. — *Salmant., tr.* 16. *c.* 3. *n.* 4. — *Lacroix, n.* 1307., *et alii communiter* (*a*).

84. — QUAER. 3° *An Matutinum separari possit a Laudibus?*

Resp. Affirm. iuxta communem sententiam. Sic enim *S. Lig. n.* 167.: *Commune est quod Matutinum potest a Laudibus separari sine ulla causa, ut dicunt Salm., Bonac., Concin., Suar., Sanch., Navarr., Lacroix, Less.* Tunc autem, finito Matutino, dicendum est *Pater noster*, ut fieri debet post quamcumque Horam.

85. — QUAER. 4° *An Nocturni separari possint sine causa?*

Resp. Affirm. Constat ex universali consuetudine, cui nulla lex opponi potest. Imo olim ex praxi Ecclesiae separabantur, cum in variis noctis horis recitari solerent. Quare igitur nunc

---

(*a*) Sive iusta de causa quis horam interrumpat, sive absque causa, neutra in hypothesi partem prius rite recitatam tenetur repetere.

separari non possent? — *Ita Salmant. et alii communius*, contra *alios*. Imo dicunt non pauci, intervallum etiam trium horarum interponi licere inter singulos Nocturnos, *sine causa speciali*. Si autem adsit *iusta causa*, cuius gratia Nocturni separari debeant, intervallum illud pro ratione illius causae protrahi etiam potest. *Ita Busemb.*, *Bonac.*, *Salm.*, *Viva*, quorum sententiam merito *probabilem* appellat *S. Lig. n.* 167.

86. — Quaer. 5° *An vel quomodo peccet ille, qui recitato uno vel altero Nocturno in vigilia, reliquam Matutini partem tota nocte interiecta recitat?*

Resp. 1° A peccato mortali semper eximendus est, quia substantiae praecepti satisfacit. Etenim ex Regula generali tradita a *S. Lig. n.* 168., et ab *aliis communiter*, praecepti substantiae satisfit quoties Officium integre recitatur in die naturali, vel ecclesiastico, ita ut nunquam peccatum veniale tunc excedatur, quantacumque interruptio etiam seclusa causa, intercedat. Ergo casus praesens excludi non debet.

Resp. 2° A peccato veniali etiam excusandus est ille, qui rationabili de causa ita peragit, v. gr., si Officium sit valde productum, ut Officium Dominicae, et recitato primo Nocturno sit valde defatigatus, vel somno obrutus, etc. Ratio ex dictis sequitur, siquidem iusta de causa interruptio quaelibet licita est. *Reuter, de Horis can. n.* 262.

87. — Quaer. 6° *An vel quatenus repetenda sit aliqua Hora propter notabilem interruptionem interpositam?*

Resp. 1° Hora integra nunquam est repetenda, etiamsi interruptio absque iusta causa interposita fuerit. Ratio patet ex modo dictis. Insuper singuli Psalmi, singulaeque Lectiones vel Orationes, suam completam significationem habent, et satis uniuntur per intentionem continuandi.

Resp. 2° Imo *per se* rigorose loquendo, nihil est repetendum, etiamsi interruptio in medio Psalmo fiat, modo non sit in medio versiculo, vel in media oratione, quia etiam singuli versiculi suam particularem significationem habent. Attamen si Psalmus sit brevis, convenientius ab initio repetetur. — *S. Lig. n.* 168., *et alii communiter*, contra *aliquos*.

Quaer. 7° *An in recitatione Officii liceat aliquid ex devotione miscere, vel apponere?*

Resp. Neg., quia in Officiis nihil est addendum vel immutandum, nisi a Sede Apostolica fuerit concessum. — Sic *S. Congr. Rit.* die 10 Iunii 1690.

88. — QUAER. 8° *Ad quid teneatur ratione pronuntiationis, recitans Horas cum socio, vel cum choro?*

Resp. Requiritur ad satisfaciendum obligationi, 1° ut recitatio alternis versibus fiat. Si autem plures quam duo recitent, debet, facto duplici choro, alternatim recitare, quia ille solus modus Ecclesiae consuetudine admittitur; 2° dicantur versus successive, et non simul; nec unus debet resumere, antequam alter suum expleverit; secus si esset notabilis anticipatio, recitatio iteranda foret; 3° quae ab uno dicuntur, ab aliis audiantur, ut communicent, et fiat una oratio moralis. Non autem necesse est, ut audientes submissa voce partem aliorum pronuntient. — *Ita communissime.* — *S. Lig* *n.* 162.

QUAER. 9° *An satisfacias, si recites Horas cum laico, aut alio non obligato, aut cum distracto, vel non attento?*

Resp. Affirm. ad omnia. Ratio est, quia haec non impediunt, quominus tu recites Horas iuxta morem Ecclesiae. Defectus obligationis, vel attentionis ex parte alterius, tuam recitationem non immutat, nec vitiat. Ergo si socius sit obligatus, et non attendat, ipse non satisfacit, non communicando tecum; sed non impedit, quominus tu cum eo communices, si recte pronuntiet, et recte audias, quia tu sufficienter cum eo communicas. — *Lacroix*, *n.* 1295.

89. — QUAER. 10° *An tenearis repetere, quae recitasti cum imperfecta, seu mutilata pronuntiatione?*

Resp. 1° *Affirm.*, si mutilatio sit valde notabilis, ita ut sensus verborum sit corruptus et destructus, etiamsi involuntarie feceris, quia vitium substantiam recitationis afficit, modo non obstet impossibilitas, v. gr., balbuties.

Resp. 2° *Neg.*, si ita syllabas mutiles, ut sensus verborum non corrumpatur, vel si mutiles in parva quantitate; culpa enim tua tunc non afficit substantiam obligationis, et proinde veniale non excedit. Imo nullo modo peccas, si hoc facias involuntarie ob inadvertentiam, vel balbutiem, aut inveteratam consuetudinem, quae difficulter vinci possit, dummodo hanc consuetudinem emendare studeas.

QUAER. 11° *An oratio dicenda sit post Matutinum, quando Laudes separantur?*

Resp. Neg. probabiliter, sed sufficit post Matutinum recitare *Pater noster.* Ratio est, quia *probabiliter* Matutinum et Laudes unam Horam moraliter efficiunt, et aliunde oratio in sola nocte

Nativitatis Domini praecipitur. — *Ita S. Lig. n.* 167. — *Salmant.* — *Sanchez.* — *Viva,* etc. — *Voit, n.* 1064., etc.

Affirmant tamen etiam *probabiliter* alii, quia, aiunt, probabile est Matutinum et Laudes esse duas Horas distinctas. Sic *Gavantus, Bonacina, Navarr.*, et probabile dicit *S. Lig. ibid.* (*a*).

Quaer. 12° *An ante Laudes a Matutino separatas dicendum sit* Pater *et* Ave, *ut ante alias Horas?*

Resp. Alii affirmant absolute, quia tunc Laudes sunt Hora distincta a Matutino. Sic *Saettler,* etc. Alii negant *probabilius,* quia id nullibi praescribitur. Nec valet ratio, quod Laudes tunc sint instar Horae distinctae; nam *Pater* et *Ave* non dicuntur initio Completorii, quamvis hoc sit Hora distincta. — *Ita Voit, n.* 1064. — *Lacroix, n.* 1305.

III. Quoad attentionem et devotionem.

90. — Officium recitandum est *attente* et *devote,* cum sit oratio et quidem publica, seu a ministro publico ab Ecclesia deputato, recitanda. Hinc voluntarie distractus in Horis recitandis peccat saltem venialiter. An autem aliquando peccet graviter, mox in quaesitis dicetur.

Non autem solae distractiones, quae intenduntur, voluntariae sunt, sed etiam eae omnes, quae volitae sunt in causa, scilicet quae proveniunt ex negligentia, levitate, nimia praeoccupatione negotiorum peragendorum, ex curiositate ad obiecta externa circumspiciendo, ex circumstantiis loci vel temporis non opportuni, seclusa sufficiente ratione. — *Bouvier*, etc.

Quaesita:

91. — Quaer. 1° *Quotuplex distinguatur attentio?*

Resp. Duplex, interna scilicet et externa. Prior consistit in interiori mentis advertentia ad id, quod agitur; posterior ea est, quae excludit omnem externam actionem physice cum recitatione incompossibilem, ut esset fabulari, scribere, etc.

(*a*) Haec ad meram lectoris eruditionem, nihil autem ad praxim conferunt. Obligatio enim *mere probabilis* iam non est obligatio, sed mera opinio obligationis, quae obligandi vim non habet.

Rursus attentio interna triplex est, scilicet 1° *spiritualis*, quae est ad Deum ipsum, ut orationis terminum; 2° *litteralis*, seu ad sensum verborum, et rerum significationem; 3° *materialis*, quae fit ad verba tantum, seu ad ea rite proferenda. — *Vide I^um vol. num.* 344.

QUAER. 2° *An attentio interna sub gravi requiratur?*

Resp. Duplex est sententia inter Theologos.

I^a SENTENTIA, et *communior, affirmat.* Ratio est, 1° quia oratio sine attentione interna non est oratio. Etenim oratio est elevatio mentis ad Deum; atqui seclusa interna attentione, nulla habetur ad Deum mentis elevatio. Ergo.... Praeterea ad Horas persolvendas requiritur saltem aliqua intentio colendi Deum; atqui haec intentio haberi nequit sine aliqua attentione interna. Ergo.... 2° Quia credendum non est, Ecclesiam intendisse materialem tantum attentionem in divino Officio persolvendo praescribere. Imo *Concilium Trid.* internae attentionis necessitatem videtur expresse declarasse, dicendo Officium esse recitandum reverenter, distincte et devote. 3° Si nulla requireretur attentio interna, non esset ratio, cur voluntaria distractio iure divino prohiberetur. — *Ita Sanchez. — Azor. — Roncaglia, et alii multi.*

II^a SENTENTIA *negat*, et dicit, ad satisfaciendum substantiae recitationis, et ad peccatum mortale removendum, externam attentionem absolute sufficere. Ratio est, quia si requireretur attentio interna, non satisfaceret suae obligationi, qui involuntarie distractus Horas recitaret; nam destructa, quamvis inculpabiliter, rei essentia, res ipsa destructa est: hoc tamen neque adversarii admittunt. Sic autem concludit *S. Lig. n.* 177.: « Prima « sententia probabilior videtur saltem ob auctoritatem extrinse- « cam, et omnino ut tutior consulenda est (*a*); sed secunda tum « ob Doctorum auctoritatem, quae non est contemnenda, tum « ob rationes non levibus fundamentis innixas, satis probabilis « apparet. » Huic conclusioni libenter adhaereo. — *Recole dicta de Missa, t.* 1. *n.* 345.

(*a*) Nimirum consulenda est *attentio* etiam interior, non vero sententia, quae gravem interioris attentionis obligationem imponit; neque enim fas est incertam opinionem tamquam certam obligationem imponere.

92. — Quaer. 3° *Quaenam attentio interna requiratur iuxta priorem sententiam?*

Resp. Quaelibet certo sufficit, quia sive sit spiritualis, sive litteralis, sive materialis, mens ad Deum elevatur, et fit vera oratio, etiamsi attentio esset tantum ad verba. Hinc nec spiritualis requiritur attentio, neque litteralis, quae impossibilis est pro multis, scilicet pro Monialibus, et pro nonnullis Religiosis linguam latinam ignorantibus. Ergo satis est si habeatur attentio materialis; sufficit enim attentio ad verba cum intentione generali colendi Deum. Imo non requiritur attentio ad singula verba, sed sufficit attentio moralis et generalis, qua quis curet omnia dicere cum intentione orandi (*a*). — *Ita S. Lig. n.* 176. — *Lacroix, n.* 1344.

Quaer. 4° *Quaenam sint remedia ad distractiones repellendas?*

(*a*) Si ad interiorem attentionem quaecumque ex tribus praemissis, et *materialis* quoque, sufficit, merito De Lugo, ex cuius sententia probabile est sufficere attentionem externam, advertit *(De Euch. Disp.* 22. *n.* 41.), *non sine ratione dixisse P. Aegidium Coninck (In* 3. *P. S. Thom. q.* 83. *n.* 301.), *reipsa consentire multos ex adversariis* (exigentibus nempe attentionem internam), *et solum de nomine videri dissensum. Exigunt enim attentionem internam, sed solum ad verba, et talem, ut sufficiat, ne aliquis se exponat periculo male ac perturbate verba pronuntiandi, aut omittendi; quae attentio haberi potest ab eo, qui etiam voluntarie cogitaret tunc de quaestione aliqua metaphysica, vel alia re simili.*

Quae quidem non ideo tradit De Lugo, quasi ex hac sententia voluntariae orantium distractiones culpa careant. Nam mox loquens de aliis adversariis, qui maiorem aliquam internam attentionem requirunt, haec subiicit: *Fatemur ergo, quoties oratio vocalis continuatur, dari aliqualem attentionem internam; sed haec est aliquando adeo tenuis, ut merito nolint eam adversarii aliqui vocare attentionem; quia quando exigunt attentionem ex obligatione, intelligunt de obligatione magis formali et explicita; quam tamen nos dicimus non posse voluntarie omitti absque culpa veniali propter irreverentiam, quae intercedit, si Deum alloquaris exterius, mente omnino ad alia distractus; non tamen constare de obligatione sub peccato mortali, cum adhuc maneat substantialiter oratio.* Quod autem substantialiter tunc oratio maneat, iis rationibus Lugo ostenderat (ibid. n. 29.-39.), quae sane, ut verbis utar S. Alphonsi *(Lib.* 3. *n.* 552.), *difficulter solvi queunt.*

Resp. Alia sunt negativa, et alia positiva. Remedia negativa reducuntur ad subtractionem earum rerum, quae sunt causa distractionis, v. gr., impedire quominus circumvagentur oculi, a maiori hominum strepitu se subducere, ad negotia diversa non properare, etc... — Remedia vero positiva sunt 1° sub initio recitationis efformare intentionem Deum laudandi; 2° renovare intentionem in fine Psalmorum, quando dicitur *Gloria Patri*...; 3° Dei praesentiam saepe in mentem reducere; 4° sibimet exhibere Passionem Domini nostri, distribuendo varias illius Passionis circumstantias per Horas singulas. — *S. Lig. n.* 177.

PUNCTUM IV.

De causis excusantibus a recitatione Horarum.

Causae a recitatione divini Officii excusantes sunt 1° impossibilitas; 2° caritas; 3° dispensatio.

93. — I. *Impossibilitas*, sive physica, sive moralis, quae consistit in gravi difficultate Officium recitandi. Hinc excusatur

1° Qui non habet Breviarium, quia, v. gr., illud, iter suscipiendo, oblitus est, aut in itinere perdidit, cum impotentia aliud comparandi. Si tamen culpa sua oblitus fuerit aut perdiderit, aut proiecerit, graviter peccavit, et omissio Horarum ipsi imputanda est.

2° Qui gravi morbo laborat, v. gr., febri, dolore intestinorum, vel capitis; vel qui iuste timet, ne ex recitatione in gravem infirmitatem incidat, etc. Unde satis excusatur qui prudenter credit vel timet ne ob officii recitationem ei notabilis capitis gravedo, vel cruditas stomachi, aut virium lassitudo, aut aliud grave incommodum inde proveniat. — *S. Lig. n.* 154. *not. I.*

3° Convalescens ex gravi morbo per aliquot dies excusari potest ad arbitrium prudentis, donec vires reficiantur. Et insuper hoc admitti potest, etiamsi infirmus iam Missam celebraret. — *S. Lig. ibid. not. II.*

4° Excusatur etiam, qui tempore persecutionis timet, ne ex recitatione Breviarii prodatur; item qui graviter oculis laborat, etc. — *S. Lig. n.* 156. *et* 157., *et alii communiter.*

II. *Caritas erga proximum,* id est gravis et repentina occupatio, quae sine scandalo aut notabili detrimento proximi omitti nequeat. Talis occupatio excusat a recitatione Officii, quia prae-

ceptum naturale caritatis praevalet legi ecclesiasticae. Hinc excusaris a recitatione Horarum sive totaliter sive partialiter.

1° Si sub nocte Officium, v. gr., Vesperas recitaturus advoceris statim ad moribundum, neque ad Officii obligationem persolvendam tempus vel commoditas tibi suppetat.

2° Si tota die occuperis in excipiendis confessionibus, quae ob peculiares circumstantias differri non possunt, v. gr., in sacris missionibus, ac praesertim sub earum finem, cum sis discessurus, etc.

3° Si concionem sine scandalo aut famae detrimento omittere non posses, nec tamen eam praeparandi suppeteret tempus, si recitandum esset Officium.

4° Si occuperis tota die in sedandis iurgiis, aut assistendis infirmis, v. gr., tempore morbi contagiosi, etc. — *S. Lig. n.* 156. *et alii.*

94. — III. *Dispensatio legitima*, seu a legitimo Superiore concessa.

1° Obligatio divinum Officium recitandi, cum sit de Iure ecclesiastico, a Superioribus ecclesiasticis tolli potest.

2° Papa hanc dispensationem concedere potest valide in omni casu, etiam sine causa; licite autem ex causa rationabili, v. gr., ob nimiam occupationem, ad scrupulos sedandos, etc.

3° Episcopus etiam dispensare potest ab hac lege, sed non valide sine causa sufficienti, et tantum cum aliquo in particulari ad tempus, scilicet 1° quando dubitatur de impotentia morali, aut de gravitate detrimenti metuendi; 2° quando difficilis est recursus ad Papam; 3° quando dispensatio petitur ob causam, quae frequenter recurrit, v. gr., ob infirmitatem; 4° quando petitur dispensatio ad breve tempus. — *Ita S. Lig. n.* 159. — *Recole dicta in Tract. de Legibus, t.* 1. *n.* 115.

Quaesita:

95. — Quaer. 1° *Quid agendum in dubio, an infirmitas sufficiat ad excusandum, necne?*

Resp. 1° Potest infirmus se committere iudicio medici, ut dicitur in *Iure can. c. Fraternitatis, de frig. et mal.;* 2° potest acquiescere iudicio Superioris, qui in tali dubio etiam dispensare valet; 3° potest se remittere iudicio probabili viri prudentis; 4° imo probabiliter potest etiam stare proprio iudicio, si tale iudicium ipsemet ferre possit. — *S. Lig. n.* 154.

QUAER. 2° *Ad quid teneatur infirmus, si certus sit se integrum Officium persolvere non posse, dubitat vero, an partem recitare valeat?*

Resp. Probabiliter ad nihil tenetur. Talis enim infirmus rationabiliter a toto Officio excusatur, ne scrupulis angatur, nesciens quousque possit ac teneatur recitare; nam talis anxietas notabile nocumentum ipsi afferret. — *S. Lig. n.* 154. *in fine.*

96. — QUAER. 3° *An impeditus a recitando integro Breviario, teneatur ad partem, quam recitare potest?*

Resp. Affirm. prorsus. Ratio patens est. Obligatio enim Breviarii cadit in singulas eius partes, cum res praecepta sit divisibilis. Constat etiam ex propositione 54ª damnata ab *Innoc. XI*, quae sic iacet: *Qui non potest recitare Matutinum et Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia maior pars trahit ad se minorem.* Igitur qui caret Breviario, et nihil aliud scit memoriter, quam Laudes vel Completorium, ista sub gravi recitare tenetur.

QUAER. 4° *An tenearis ad Psalmos recitandos, si hos tantum prae manibus habeas, vel scias memoriter, relictis Lectionibus, cum Responsoriis?*

Resp. Affirm. probabilius. Ratio est, quia cum possis partem notabilem Officii recitare, nulla est causa cur ab ea excuseris. — *S. Lig. n.* 158. — *Lacroix, n.* 1220. — *Sporer*, etc. — Attamen *plures* dicunt te ad nihil teneri in tali casu, quia tunc deficit forma a *S. Pio V* praescripta. Horum autem sententia satis probabilis videtur. Nec obstat prop. 54ª ab *Innoc. XI* damnata, quia in hac propositione agitur de eo, qui Horas integras absolvere potest. — Sequens autem regula traditur a *S. Lig. et aliis*: *Si potes recitare quantum est parva Hora, teneris sub gravi id recitare; si vero minus, ne sub veniale quidem aliquid recitare obligaris, quia talis modica pars, seorsim sumpta, non censetur aestimabilis ad finem a lege intentum.*

97. — QUAER. 5° *An tenearis socium adhibere, si non valeas solus Horas recitare?*

Resp. Affirm., si facile aliquem invenias, et commode cum adhibere possis. Ratio est, 1° quia in hoc casu non datur proprie dicta impotentia ad Breviarium recitandum; 2° quia praecepta Ecclesiae requirunt diligentiam ordinariam ad sui adimpletionem: porro nullum medium est magis ordinarium, quam socium in recitatione adhibere. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n.* 158. — *Salmant.*, etc.

QUAER. 6° *An tunc tenearis adhibere socium, stipendio soluto, si alium commode non invenias?*

Resp. Neg. iuxta sententiam communem. Ratio est, quia hoc medium est omnino extraordinarium, cum fieri non soleat, et etiam incommodis plenum sit: unde ad illud Ecclesia non censetur obligare. Imo si non prompte occurrat socius tecum gratis recitaturus, non teneris aliquem cum anxietate et sollicitudine quaerere, quia hoc evaderet medium extraordinarium. — *Ita Salmant. c.* 3. *n.* 44. — *Suarez, de Religione, t.* 2. *l.* 4. *c.* 8. *n.* 12.

ARTICULUS II.

DE OBLIGATIONIBUS NEGATIVIS CLERICORUM, SEU DE IIS QUAE CLERICIS PROHIBENTUR.

98. — Generatim prohibentur Clerici, ne iis se dedant quae statum ecclesiasticum dedeceant, v. gr., ne artem macellariam, tabernariam, medicam et chirurgicam exerceant, excepto casu necessitatis; ne agant iudicem in causa sanguinis, vel advocatum, vel patronum, aut tabellionem in pactis saecularibus. Item prohibentur Clerici armati incedere, tabernas ingredi, et alia complura. Maxime vero Clericis prohibentur sequentia: 1° habitatio cum mulieribus; 2° ludus aleatorius; 3° gestatio armorum et venatio; 4° negotiatio. De singulis breviter.

§. I. *De habitatione cum mulieribus.*

99. — Habitatio sub eodem tecto cum mulieribus a prioribus Ecclesiae temporibus Clericis sacris Canonibus generatim prohibita fuit. Sic in *Concilio Nicaeno I, Can.* 3.: *Vetuit omnino magna Synodus, ne liceat Episcopo aut Presbytero, nec Diacono, nec uni penitus eorum, qui sunt in Clero, introductam habere mulierem,* praeterquam utique *matrem, vel sororem, vel amitam, vel eas solas personas, quae omnem suspicionem effugiunt.* — Constat etiam ex *cap.* 1. *et* 9. *de Cohab.* Item ex *Conc. Later. I, c.* 3. Hinc in plerisque locis et ipsi Episcopi in Synodis suis praescripserunt, ut Clericis cohabitare fas esset cum iis solis mulieribus, quae stricto consanguinitatis vel affinitatis vinculo, primo scilicet et secundo gradu coniunctae sunt. Nec permiserunt, ab ipsis admitti ancillas, nisi compertae probitatis forent. Imo in

plerisque statutis synodalibus prohibitum reperitur, ne Clerici ancillas secum habeant, nisi aetatem 40 annorum expleverint. Ratio autem praecepti est tum ad removendum periculum, quod humana fragilitate incurrere possent Clerici, tum ad praecavendam calumniam, quae facile innocentibus alias impingi posset. Hinc dicitur in Scriptura, *Eccli.* 42. 12.: *In medio mulierum noli commorari; de vestimentis enim procedit tinea, et a muliere iniquitas viri.*

100. — Mens autem Ecclesiae est, ut Clerici non solum abstineant a cohabitatione cum mulieribus, sed etiam ut caveant ab illis frequenter invisendis vel alloquendis. Ita commonent omnes Patres. Audiendus inter alios *S. Ambrosius,* sic Clerum suum instruens, *lib.* 1. *Offic.* 20.: « Viduarum ac virginum do« mos, nisi visitandi gratia, iuniores non adeant; et hoc cum « senioribus, hoc est, vel cum Episcopo, vel, si gravior est cau« sa, cum Presbyteris. Quid necesse est, ut demus saecularibus « obtrectandi locum? Quid opus est, ut illae quoque visitationes « crebrae accipiant auctoritatem? Quid si aliqua illarum forte « labatur? Cur alieni lapsus subeas invidiam? Quam multos « etiam fortes illecebra decepit? Quanti non dederunt errori lo« cum, et dederunt suspicioni? Cur non illa tempora, quibus ab « Ecclesia vacas, lectioni impendas? Cur non Christum revisas, « Christum alloquaris?... »

§. II. *De ludo alearum.*

101. — Ludus alearum ille est, qui totus situs est in pura sorte, et cuius exitus a mero casu pendet, quin ludentis industria partem ullam in eo obtineat: talis est, v. gr., ludus *talorum.*

Ludus alearum severe prohibetur Clericis, saltem in Ordinibus maioribus constitutis, et beneficiatis. Constat 1° ex *Conc. Later. IV, Can.* 16., ubi dicitur: *Clerici ad aleas et ludos non ludant, nec huiusmodi ludis intersint;* 2° ex *Conc. Trid. sess.* 22. *c.* 1. *de Reformat.*

Spectatis huiusmodi legibus, is ut gravis peccati reus habebatur communiter, qui sacris initiatus talibus ludis indulgeret lucri gratia et in quantitate notabili. — *S. Lig. l.* 3. *n.* 896. — At ex praesenti consuetudine antiquorum Canonum prohibitio valde videtur temperata.

Solvitur in praesentiarum ab omni peccato, iuxta multos, Clericus ille, qui parce, moderate, privatim et sine scandalo ludit aleis, chartisque, cuius ludi exitus a fortuna pendet, si ludat ubi praefati Canones non rigide observantur. — *S. Lig. n.* 899. — *A fortiori* omni culpa vacaret ille, qui recreationis causa, secluso scandalo, illis sese ludis recrearet; v. gr., si nullum aut minimum sit lucrum, aut si lucrum pauperibus tribuatur, quia consuetudo hoc pacto Canones sacros interpretata est.

102. — Quaer. *An ludus chartarum quilibet censeatur aleatorius?*

Resp. Neg. Distinguendus enim est duplex chartarum ludus. Alius est purae sortis et omnino aleatorius; alius vero mixtus, seu partim aleatorius, et partim a peritia vel industria ludentis pendens. Hoc posterius ludi chartarum genus non est habendum ut illicitum, *per se,* si moderate, absque scandalo, et pro parva quantitate pecuniae ludatur, nisi alicubi speciali lege prohibeatur; sic enim fert interpretatio legis et universalis consuetudo. Caveant tamen Clerici, ne in ludendo ab excessu et nimia levitate et animi dissipatione, necnon ab aliquo cupiditatis vel passionis affectu abstrahantur. Expedit imprimis, ut a ludendo cum saecularibus generatim abstineant, nisi sint viri prudentiae et gravitatis non communis, quia secus sanctum eorum ministerium detrimentum et hoc subinde grave pateretur. Imprimis a temporis iactura, et quam maxime a fidelium scandalo cavere debent.

§. III. *De gestatione armorum et venatione.*

103. — Gestatio armorum, seclusa necessitate, Clericis prohibetur. Constat, praeter alia, ex *Decret. lib.* 3. *tit.* 1. *de vita et honest. Cler. c.* 2., ubi dicitur: *Clerici arma portantes excommunicentur.* Ratio huius est, quia gestatio armorum dedecet characterem Clericorum, qui ad exemplum Christi esse debent mites et humiles corde. Aliunde Clericorum arma debent esse mere spiritualia, cum ad illos spectet contra potestates tenebrarum militare. Unde dicunt Theologi cum *Bened. XIV, not.* 101., peccare graviter Clericos in sacris, qui militiam amplectuntur. Non tamen reprehendendi sunt, qui bello iusto cooperantur, consilio, adhortatione, vel etiam auxilio, modo arma non gerant, nec officio ducis fungantur. De his ex variis locis

Iuris can. constat. Dixi *extra necessitatem*, quia necessitas legem non habet.

104. — Venatio prohibetur Clericis, sed tantum venatio clamorosa, seu quae fit cum canibus et armorum strepitu, vel accipitribus; non vero venatio quieta, v. gr., cum laqueis aut aliis instrumentis. Constat ex variis locis Iuris can., sed praesertim ex *Conc. Later. IV*, *Can.* 15., ubi dicitur: *Venationem et aucupationem universis Clericis interdicimus; unde nec canes nec aves habere praesumant.* Item ex *Conc. Trident. sess.* 24., *c.* 13. — *Vide S. Lig. l.* 3. *n.* 606.

Controvertitur autem an venatio clamorosa sit peccatum grave, si raro fiat. Negat *S. Lig.*, *per se*, seu secluso scandalo, quod raro abesse potest. Pariter non videtur stricte prohibita, *per se*, venatio cum sclopeto et uno cane; sed generatim magnam indecentiam involvit in Sacerdote et rarissime scandalo caret, nisi forte raro fiat, v. gr., absque cursu, in horto, etc.

§. IV. *De negotiatione.*

105. — Negotiatio prohibetur omnibus Clericis, praesertim iis, qui sacris initiati sunt. Constat ex innumeris textibus Iuris can., praecipue ex *Trid. sess.* 22. *c.* 1. *de Reform.*

At non continentur in illa prohibitione 1° Clerici qui fructus venditant, quos ex suis agris percipiunt. 2° Qui artem exercent conditioni ac statui proprio consentaneam, et opera vendunt. 3° Qui res omnigenas parvo emunt pretio, cum adest copia, ut eas, ingruente annonae caritate, eodem pretio amicis, propinquis ac pauperibus vendant. 4° Qui emunt pecora, quae in propriis praediis saginata vendant. Secus vero, si in alienis septis saginentur. 5° Qui emunt fructus aliorum agrorum ad animalia saginanda et saginata vendenda, saltem *probabiliter* cum sententia communi contra *alios*. 6° Qui emunt, ut utantur, et deinceps vendunt, si pretium crescat, ut vilius simile ematur. 7° Qui emunt plurima, ut tutius sibi prospiciant, et quod superest carius etiam vendunt.

Nota. Non licet Clericis negotiationi vacare, etiam pro necessitate alendae familiae, sine licentia Sedis Apost. intra Italiam, vel Episcopi extra Italiam. Ex Decreto *Clement. XIII*, *Const. Cum primum*, 17 Septemb. 1759. — *Vid. S. Lig. de Contr. n.* 832. 833.

CAPUT II.

DE OBLIGATIONIBUS PARTICULARIBUS CLERICORUM.

Dicemus de obligationibus: 1° Episcoporum; 2° Parochorum; 3° Canonicorum.

ARTICULUS I.

DE OBLIGATIONIBUS EPISCOPORUM.

106. — Episcopus dicitur *Ordinarius*, quia ordinaria iurisdictione utitur in sua dioecesi. Dicitur etiam *Dioecesanus* ratione territorii sibi subiecti, et *Suffraganeus* ratione *Metropolitani*, cui subditur. Eius Ecclesia *Cathedralis* vocatur, quod in ea sit Sedes episcopalis, seu *Cathedra.*

Episcoporum obligationes, praeter eas quibus in die consecrationis iuramento se adstringunt, reducuntur ad residentiam, orationem, praedicationem, et dioeceseos visitationem.

107. — I. *Quoad residentiam.* Episcopi, licet Cardinales sint, tenentur in sua episcopali sede commorari, ut colligitur ex *Conc. Trid. sess. 6. c. 1. de Reform., et sess. 23. eod. c.*

Plures autem sunt causae excusantes Episcopum a perpetua et continua residentia.

1° *Caritas christiana,* v. gr., si qua Ecclesia in magno haereseos discrimine versaretur, et opem illi ferre posset, vel si ipsius mediatio esset necessaria ad componendam pacem, etc.

2° *Necessitas urgens,* v. gr., si Episcopus vita periclitaretur ob morbum, aeris inclementiam, persecutionem personalem, etc.; non vero propter generale periculum, v. gr., tempore contagii, etc.

3° *Obedientia debita,* scilicet cum Pontifex Episcopum aliquem advocat, ut ei negotii alicuius curam demandet: sic Cardinales Romano Pontifici assistentes sufficientem causam habent, ut ab Ecclesiis saepius absint.

4° *Bonum evidens Ecclesiae,* ad eius iura defendenda, v. gr., in Concilio provinciali vel generali. — *S. Lig. n.* 125.

NOTA. Permittitur Episcopis, ut singulis annis duobus aut tribus mensibus abesse possint, sive continue, sive interpolate, ex honesta causa et sine ullo gregis

detrimento. Ex *Concil. Trid. sess.* 23. *c.* 1. *de Reform.* Sed diutius absque Indulto Apostolico abesse non possunt, si peregrinationem ad limina Apostolorum et assistentiam Concilio provinciali excipias.

108. — II. *Quoad praedicationem.* Episcopi strictissima tenentur obligatione verbum Dei praedicandi, *per se,* vel saltem per alios, si fuerint ipsi legitime impediti: constat ex Scriptura sacra. Sic Apostolus, 2. *Tim.* 4. 2.: *Praedica verbum; insta opportune, importune; argue, obsecra, increpa, in omni patientia et doctrina,* etc. Constat etiam ex *Conc. Trid. sess.* 5. *c.* 2. *de Reform.*

III. *Quoad orationem.* Episcopi, Apostolorum instar, debent orationi saepe dare operam, et in divinarum rerum contemplatione se exercere, divinumque lumen sibi, Clero, populoque universo continenter efflagitare.

Frequenter et saltem diebus Dominicis ac festis Sacrum pro dioecesi universa facere debent, et populum ad orationem saepius incitare, orandi modum edocendo, privatas publicasque preces in praecipuis necessitatibus indicendo supplicationesque decernendo, etc. — *S. Lig. Hom. apost. tract.* 7. *n.* 65.-66.

109. — IV. *Quoad visitationem episcopalem.* Episcopus, ut totius dioeceseos pastor, magnam animarum suae sollicitudini ac laboribus commissarum curam gerere debet. Quare diligenter diversas suae iurisdictionis Ecclesias obire adstringitur, ut oves suas, uti par est, cognoscat, earum necessitates detegat, media illis occurrendi pervestiget. Ad haec omnia iure divino et naturali obligatur, neque ulla consuetudine lex haec abrogari vel imminui potest, ut apertum est ex *Concil. Trident. sess.* 24. *c.* 3. *de Reform.* — *S. Lig. Hom. apost. tract.* 7. *n.* 59.-60.

Episcopi, qui dissitas immensasque dioeceses administrant, ut in Gallia, non possunt eas quotannis neque altero quoque anno integras perlustrare: excusantur igitur ob impossibilitatem, modo id, quod possunt, faciant, et magnam dioeceseos partem invisant, saltem per Vicarios generales, si personaliter impediantur.

In omnibus, quae ad visitationem et morum correctionem pertinent, Episcopi ius habent ea ordinandi, moderandi, puniendi, exequendi, iuxta Canonum sanctiones, quae pro eorum pru-

dentia ad emendationem subditorum, et dioeceseos utilitatem necessaria videantur. — *Sic ex Conc. Trid. sess. 24. c. 10. de Reform.*

ARTICULUS II.

DE OBLIGATIONIBUS PAROCHORUM (*a*).

110. — Parochus, semel canonice constitutus, ordinaria gaudet iurisdictione in populum sibi demandatum, et sine nova Episcopi approbatione ius habet ad omnia munia parochialia obeunda. Nullus ergo Clericus, dempto Episcopo, et eius Vicario generali, eorumque delegatis, sacris quibuslibet fungi in

---

(*a*) De hoc argumento dignissimum est, quod legatur, immo quod diu noctuque manibus teratur opusculum, cui titulus: *Manuale pratico pel Parroco novello, per Giuseppe Frassinetti, Priore di S. Sabina in Genova: operetta utile anche agli altri Ecclesiastici, specialmente Confessori e Predicatori.* Quidquid enim ad quaelibet Parochi munia pertinere quavis in re potest, in Sacramentorum nimirum administratione, in functionibus sacris, in administrandis bonis tum quae ad parochiale beneficium, tum quae ad fabricam ecclesiae spectant, in templi decore, ac domus etiam parochialis decentia servanda, in pauperum, infirmorum, scholarumque cura gerenda, in piis Congregationibus instituendis aut fovendis, in divini verbi pabulo tum per praedicationem tum etiam per utilem librorum lectionem plebi suppeditando, in subditis, ubi opus sit, corrigendis, in scandalis sive contra fidem sive contra bonos mores amovendis, etc., id omne in egregio hoc opusculo attingitur. Neque vero Auctor haec exequitur per prolixas, ac veluti concionatorias paraeneses, multoque minus per acerbiores, ut nonnulli assolent, expostulationes, quibus ecclesiasticorum vitia carpere videatur, sed breviter ac sobrie per monita quaedam, sapientiae sane, prudentiaeque plena, quae suavissima ac mitissima caritas, solida doctrina, diuturna experientia, ac temperantissima iudicii indoles (*discretionem* alii dixerint) suppeditare valet. Hinc autem illud existit summi profecto momenti commodum, quod ad cavendos errores, in quos impingere quidam aut experientia nondum sat eruditi aut minus prudentia instructi interdum solent, non quidem sumptis cum suo aliorumve damno subinde gravi experimentis, sed tutissima in antecessum via demonstrata praemuniantur.

eius Ecclesia aut parochia, sine ipsius consensu expresso aut rationabiliter praesumpto, ulla ratione licite potest.

Parochi, ut Episcopi, tenentur praecipue 1° ad residentiam; 2° ad orationem; 3° ad praedicationem; 4° ad administrationem Sacramentorum; 5° ad correctionem ovium; 6° ad visitationem aegrotorum et parochiae.

111. — I. *Quoad residentiam.* Parochus ad residentiam obstringitur; quia cum administrationem parochiae susceperit, sese strictissime obligavit ad animarum saluti consulendum, eamque pro virili parte procurandam. — *Conc. Trid. sess.* 23. *c.* 1. *de Reform.* — *S. Lig. n.* 121.

Debet Parochus in domicilio presbyterali commorari, vel si non sit, in propiore domo intra parochiae fines, ut facile adiri possit, et ipse in residentiae munere obeundo non impediatur. Ut vero residentiae muneri satisfiat, non tantum debet esse Parochus praesens corpore, sed etiam, *per se,* ipse debet parochiae deservire. — *S. Lig. n.* 124.-127.

NOTA. Parochi possunt, si veniam ab Ordinario obtineant, iusta de causa abesse quotannis per bimestre, modo Vicarium idoneum per Episcopum sibi substituant. Venia Ordinarii necessaria est; etiam si per hebdomadam abesse velint. Attamen per unum vel alterum diem possunt abesse sine speciali licentia, ex causa quae ipsis videatur legitima, modo Vicario idoneo parochiam commendent.

II. *Quoad orationem.* Tenetur Parochus, ut Episcopus, Sacrum pro parochia facere festis ac diebus Dominicis, ut patebit ex dicendis in *Tract. de Euch.* Item tenetur orare frequenter pro suis ovibus, ut sibi ac subditis gratias ad salutem necessarias, et coelestes benedictiones imploret.

Praeterea curare maxime debet Parochus, ut omnes addiscant orare, ut bene orent, suosque doceant orare; ad hoc conducet maxime, si quandoque, praesertim festis diebus et Dominicis, necnon tempore Adventus et Quadragesimae, matutinas orationes ac serotinas publice fideles agant. — *S. Lig. Hom. apost. tract.* 7. *n.* 35. *et seq.*

112. — III. *Quoad praedicationem.* Parochi tenentur saepius ad populum verba facere, eum salutaribus pabulis alere, saltem diebus Dominicis singulis, et singulis festis maioribus. — *Sic Trid. sess.* 5. *c.* 2. *de Reform.*

Graviter ergo peccant Parochi, qui per tempus notabile abstinent a predicatione. Tempus vero notabile a multis habetur, si per integrum continuumque mensem praedicatio deseratur,

aut per tres menses non continuos, seu in anno divisos. — *Ita S. Lig. Lib.* 3. *n*. 269. (*a*). — Neque obligationi satis illi faciunt, qui praedicationem audientium captui non satagunt accommodare.

Nomine praedicationis heic non veniunt sermones multa ac subtili arte perfecti atque elaborati, elegantiis referti, memoriaeque commendati (*b*); hi enim sermones quanquam sint utiles et aliquando necessarii, plerumque tamen Parochus huiusmodi sermones habens, muneri suo nullo pacto satisfaceret, quia iuxta *Trid.* docere debet, quae magis sunt necessaria et modo utiliore et maximae auditorum parti accommodatiore. Neque minus reprehendendi illi sunt, qui nulla adhibita praeparatione, quidquid in buccam venit, effutiunt sine ordine, claritate, pietate ac zelo. Hi verbum Dei deturpant, et nauseam fastidiumque creant auditoribus. — *Ita omnes.*

Nota. Parochus qui pios libros auditoribus legit, non obit munus suum praedicandi: quia lectio non est praedicatio; nisi quis adeo sit labilis memoriae, ut aliter facere non possit: tum vero identidem debet curare, ut per alium populo sermones habeantur, vel Episcopum de impedimento commonefacere.

113. — IV. *Quoad administrationem Sacramentorum.* Parochi tenentur, *per se,* ipsi Sacramenta ministrare, non modo instante tempore praecepti, et gravis necessitatis, sed etiam, quod spectat ad Sacramenta, quae possunt iterari, toties quoties oves debite seu non intempestive petunt, nisi sint legitime impediti, vel possint per alium sine incommodo et offensione petentium ipsis consulere. Vide complura alia hac super obligatione in *Tract. de Sacram. in genere.*

(*a*) Ita quidem opiniones a S. Alphonso ibi relatae. Verba tamen Tridentini, e quibus gravitatem reatus arguunt in trium mensium omissione, ad tres menses continuos potius, quam interruptos spectare videntur.

(*b*) Auctor prae oculis habuit verba Tridentinae Synodi *(Sess. V. De Reform. Cap.* 2.): *Plebes sibi commissas pro sua et earum capacitate pascant salutaribus verbis; docendo, quae scire omnibus necessarium est ad salutem, annuntiandoque eis, cum brevitate et facilitate sermonis, vitia, quae eos declinare, et virtutes, quas sectari oporteat, etc.*

V. *Quoad correctionem.* Tenetur Parochus subditos in peccato mortali vel in proximo peccati mortalis periculo versantes corrigere, etiamsi grave periculum subeundum esset; si tamen spes aliqua emendationis affulgere videatur. Debet etiam, in quantum potest, cum debita prudentia scandala de medio tollere, vel praecavere, per se aut per alios, directe vel indirecte, mandato, consilio, cohortatione, precibus, etc. — *Ita communiter,* et *probabilius* quidem ex *iustitia,* non vero ex *caritate* tantum. — *S. Lig. Hom. apost. tract.* 7. *n.* 30. *et seq.* (*a*).

Hinc Parochi bono spirituali subditorum prospicere maxime et consulere debent, iuxta illud Apostoli, *Rom.* 12. 8.: *Qui praeest in sollicitudine.* Debent igitur parochianorum mores investigare, delinquentes corrigere, sustinere vacillantes, et satagere, ut omnes suas obligationes obeant, semper memoria tenentes, se pro eorum animabus strictam esse aliquando rationem reddituros.

114. — VI. *Quoad visitationem aegrotorum et parochiae.* Abusus est animarum saluti valde noxius aegrotos non invisere, antequam Parochus ab ipsis accersatur. Cum autem aegrotos inviserit Parochus, eosque Sacramentis refecerit, non arbitretur, se munus suum adimplevisse; sed illos saepius visitet, consoleturque. Legantur et pia meditatione recolantur monita Ritualis Romani circa infirmorum curam et visitationem.

Quoad parochianorum visitationem, haec habet *Concilium Suessionense,* anni 1849, *tit.* XV., *c.* 1.

(*a*) S. Alphonsus non dubitat hoc loco affirmare, parochos ac multo magis Episcopos ad correptionis officium etiam cum vitae periculo teneri. At correctionem DD. hic non usurpant presso sensu pro *admonitione de delictorum emendatione,* sed latius pro cura arcendi seu impediendi quamlibet spiritualem ovium sibi commissarum ruinam. Nam reipsa contingit interdum, ut, quidquid demum periculi subeundum sit, parochus nihilominus plebem suam docere ac monere debeat. Ita, v. gr., ubi vigeant rebelles illae adversus ius divinum leges, quae quoad christiani matrimonii validitatem vel invaliditatem nullam canonicarum legum rationem habent, parochus, quovis contempto periculo, tenetur sane dogma illud catholicum proclamare, quod in SS. D. N. Pii Papae IX litteris ad Regem Sardiniae, 19 Sept. 1852 datis, edicitur, quamlibet inter christianos coniunctionem, utut legibus civilibus sancitam, si sacramentum non sit, non esse nisi turpem concubinatum.

« Quia, ut ipse ait Christus, bonus Pastor cognoscit oves « suas, et vocat eas nominatim, ideo Parochus cognoscere de- « bet fideles sibi commissos. Non ergo negligat hunc morem tam « salutarem singulas paroeciae suae familias certis temporibus « visitandi; hocque munus adimpleat cum gravitate simul et « modestia, necnon et singulari caritate. Quamvis enim a quo- « libet inutili per paroeciam discursu abstinere debeat, non ta- « men officio suo satisfecisse arbitretur, si domi inclusus exspe- « ctet, ut ad ipsum veniant parochiani. Semper equidem va- « luit, sed hisce praesertim temporibus, valet hoc praeceptum « Domini : *Ite ad oves, quae perierunt domus Israel.* »

ARTICULUS III.

DE OBLIGATIONIBUS CANONICORUM.

115. — Canonici, sic nuncupati, quod olim communi regulae subiiciebantur, constituunt generale concilium Episcopi, et variis adstringuntur obligationibus, quoad cultum divinum, altare, chorum, et, vacante Sede, dioecesis administrationem.

Canonici constituuntur imprimis, ubi habetur Sedes episcopalis, seu Ecclesia cathedralis. Templa, quae praeter cathedralem collegium habent Canonicorum, *Collegiata* appellantur.

Canonici sunt alii *regulares,* quae sub Praeposito communem vitam votis adstrictam agunt, et hi nunc pauciores inveniuntur; alii vero *saeculares,* qui seorsim vivunt ex beneficiis seu pensionibus ecclesiasticis, et institutum canonicum servant quoad varia munia in Ecclesia obeunda.

Praecipuae obligationes Canonicorum reducuntur 1° ad residentiam ; 2° ad Officium chori ; 3° ad Missam conventualem ; 4° ad assistentiam Episcopi ; 5° ad eorum munera, Sede vacante.

I. Quoad residentiam.

116. — 1° Canonici tenentur ad residentiam. Sic enim statuit *Conc. Trid. sess. 24. c. 12. de Reform.* : « Non liceat (Canonicis) vigore cuiuslibet statuti aut consuetudinis, ultra tres menses.... quolibet anno abesse, salvis nihilominus Ecclesiarum constitutionibus, quae longius servitii tempus requirunt,

alioquin primo anno privetur unusquisque dimidia parte fructuum, etc... »

2° Non omnes Canonici simul abesse possunt, sed non ultra tertiam partem Capituli, quia vacationes conceduntur quidem Canonicis, non vero Capitulo; cultus enim divinus, cui addicti sunt Canonici, vacare non debet. Nec indigent Canonici licentia aut Capituli aut Episcopi ad discedendum intra dioecesim; si autem extra dioecesim discurrere velint, licentia Episcopi ipsis necessaria est. Sic statuit *S. Congreg. Concil.* Neque indigent Canonici aliqua speciali ratione ut abesse possint, ut expresse declaravit eadem *Cong. Conc.* 4 *Maii* 1737.

NOTA. Tempus vacationis incidere non debet in maiores solemnitates Paschae, Pentecostes, Nativitatis Domini, etc., neque in earum Octavas, neque in tempus Adventus, vel Quadragesimae.

117. — QUAER. 1° *An Episcopus possit longiorem absentiam permittere?*

Resp. Si adsit legitima causa, Episcopus potest permittere absentiam quatuor mensium, imo et diuturniorem ob causam extraordinariam, scilicet propter christianae caritatis officia, infirmam valetudinem, saevientem persecutionem, vel indubiam Ecclesiae aut Reipublicae utilitatem.

QUAER. 2° *An Canonici absentes teneantur aliquem sui loco substituere?*

Resp. Neg. Ita declaravit *S. Congreg. Conc. Trid.* Ratio est, quia alii Canonici praesentes supponuntur sufficere pro assistentia chori, cultuque divino peragendo. Hinc potioris sunt conditionis quam Parochi, qui nunquam abesse possunt, quin alium idoneum Sacerdotem sibi substituant.

II. Quoad Officium chori.

118. — Omnes Canonici tenentur ad Officium divinum in choro canendum, vel psallendum. Constat ex *Concil. Trident. sess.* 24. *c.* 12. *de Reform.* Nec excusantur ex eo, quod forte sint pauci; nam *Congreg. Conc.* definivit 13 Martii 1696, Canonicos, etsi paucos, puta duos vel tres, Officium in choro canere aut recitare teneri. Hinc non sufficit, ut Canonici intersint tantum choro vel Officiis; sed tenentur ad cantum vel recitationem, in quantum possunt, ipsi concurrere, voce elata et pio cordis affe-

ctu. Nec satisfaciunt etiam praesentes cum privata recitatione, constat ex Const. *Bened. XIV: Cum semper,* 19 Aug. 1744. — Peccant igitur graviter Canonici, qui notabiliter absunt a choro ultra tempus a *Conc. Trid.* permissum, et venialiter si per breve tempus, v. gr., tres aut quatuor dies. — *Ita communiter* cum *S. Lig. lib.* 3. *n.* 675. Nec possunt Canonici diutius abesse, secluso Indulto Apostolico, quod, v. gr., ad concionandum concedi solet.

119. — Quaer. 1° *An Episcopus permittere possit, ut non omnes Horae cantentur?*

Resp. Neg. Etenim *S. Congreg.* nuperrime interrogata a Capitulo Ecclesiae Molinensis, utrum sustineri posset statutum *DD. Antonii de Pons,* primi huius Sedis Episcopi (an. 1822), quo talis concedebatur licentia Canonicis, respondit: *Ordinationem praefatam non esse attendendam.* Episcopo tamen eadem Congregatio licentiam concessit, ut res in veteri statu retineantur, usquedum quaedam circumstantiae immutentur (Apud *D. de Conny, Des usages et des abus en matière de cérémonies,* ad calcem operis).

Quaer. 2° *An Officium Defunctorum, B. Mariae V. et Psalmi graduales debeant ex obligatione recitari in choro?*

Resp. Neg. Quia non sunt de praecepto rigoroso, sed de rubrica directiva, seu de consilio. — *Ita communiter Canonistae.* — *Recole dicta supra de Horis can. n.* 60.

III. Quoad Missam conventualem.

120. — 1° Canonici, iuxta communem sententiam Theologorum et Canonistarum, tenentur sub gravi Missam conventualem quotidie canere. — *S. Lig. lib.* 6. *n.* 314. Constat ex Bulla *Bened. XIV: Cum semper,* etc., necnon ex responsione *Leonis XII,* qui a Capitulo Cenomanensi interrogatus, eo sensu respondendum esse iussit. — *Bouvier, de quarto Decalogi praecepto.*

2° Missa autem conventualis 1° quotidie canenda est; 2° fundatoribus et benefactoribus Ecclesiae in genere est applicanda. Attamen haec obligatio reduci posset a *S. Congreg. Conc.* ad dies festos, si Canonici sint adeo pauperes, ut retributionibus Missarum indigeant ad vivendum. *Ita expresse* quoad haec omnia *Benedictus XIV* in Bulla citata.

IV. *Quoad assistentiam Episcopi*, etc.

121. — 1° Concil. *Trid. sess.* 24. *c.* 12. *de Reform.* sic statuit de Canonicis cathedralium : « Omnes compellantur Episcopo celebranti aut alia Pontificalia exercenti assistere et inservire. » Consonat Caeremoniale Episcoporum, *l.* 1. *c.* 15., et declarat, omnes Canonicos teneri convenire in habitu canonicali ad locum designatum, et Episcopum ad Ecclesiam progredientem Pontificalia exercendi causa et ducere, et redeuntem pariter comitari. Sed hoc est intelligendum, quando in solemnioribus festis vel caeremoniis accedit Episcopus ad Ecclesiam celebraturus, vel Sacro interfuturus, cappa indutus aut Pontificalibus perfuncturus. Non autem tenentur Canonici Episcopo privatim celebranti assistere.

2° Canonici etiam componunt concilium generale Episcopi. Episcopus enim, nisi adsit contraria et vera consuetudo, in casu particulari postulare debet consilium Canonicorum, antequam mandata ferat; sed eorum consensu non indiget, ut ea statuat et urgeat nisi in casibus iure determinatis. Sic enim *Bened. XIV, de Synod. l.* 13. *c.* 1. *n.* 8. 9. : « Multum hac in re deferendum est locorum consuetudini . . . Necesse utique non est, ut Episcopus novas leges promulgaturus totius Cleri sententiam efflagitet; sed satis est si *Capituli sui consilium* exposcat, *etsi illud sequi non teneatur*. . . Quin imo ab ipsa obligatione petendi Capituli consilium solutus erit Episcopus, qui per legitime praescriptam consuetudinem ius sibi acquisierit leges condendi, et publicandi, inconsulto Capitulo. »

V. *Quoad munera Canonicorum, Sede vacante.*

122. — 1° Capitulum, Sede vacante, succedit Episcopo in iurisdictionem ordinariam, non vero in delegatam a Summo Pontifice. Ita ex Iure canonico, consentientibus omnibus Canonistis.

2° Capitulum tenetur, intra octo dies, Vicarium generalem constituere, aut existentem confirmare; quod si non fecerit, ius eum constituendi ad Metropolitanum devolvitur, et ipsius defectu ad antiquiorem Suffraganeum. Sic statuit *Conc. Trid. sess.* 24. *c.* 16. *de Reform.*

3° Tota iurisdictio Episcopalis transit in Vicarios generales capitulares regulariter electos, quin eiusdem vel minimam partem Capitulum penes se retinere possit. Vicarii autem electi a Capitulo iam destitui non possunt, nisi ex causa quae a *S. Congreg. Episcoporum* et *Regularium* ut sufficiens agnita fuerit. — Nec Capitulum conditiones ullas etiam electioni Vicarii apponere potest. Hinc potestas Vicariorum capitularium est indefinita, et perdurat usquedum Episcopus electus et a Papa institutus litteras suae institutionis Capitulo Ecclesiae suae ostenderit, et sic possessionem adeptus fuerit.

NOTA. Vicarii capitulares ea possunt facere, quae requirunt praesentem dioecesis gubernationem; non autem omnes Episcopi facultates ipsis tribuuntur. Sic specialiter Iure canonico prohibentur aliquid innovare, iura Episcopalia imminuere, indulgentias tribuere, litteras dimissorias ante annum elapsum concedere, titulos inamovibiles conferre, etc.

APPENDIX I.

DE PRIVILEGIIS CLERICORUM.

I. De privilegiis Clericorum in communi.

123. — Clerici variis gaudent privilegiis ex Iure can. et ex Iure civ. Rom., imo, iuxta plures, ex iure divino, scilicet privilegio immunitatis, ne a curia laicali puniantur, et exemptionis a foro laicali, quod spectat ad bona propria tum ecclesiastica, tum patrimonialia: verum haec privilegia et alia pleraque variis in locis, uti etiam in Gallia, non amplius a potestate civili agnoscuntur. Restat tamen ubique privilegium quod vocatur *Canonis,* ratione cuius excommunicationem subeunt qui manus in Clericos iniuste inferunt, ut constat ex *Conc. Later. II,* in quo dicitur: *Si quis, suadente diabolo, in Clericum vel Monachum violentas manus iniecerit, anathematis vinculo subiaceat.*

Hoc privilegio fruuntur: 1° Religiosi omnes cum tironibus; 2° Clerici omnes vel simplici tonsura donati; 3° imo complectitur Moniales omnes et omnes religiosas personas sub regula in Communitate degentes, necnon tertiarios utriusque sexus variorum Ordinum habitum gestantes et in Communitate viventes. — *S. Lig. l.* 1. *Append. II.* — *Hom. Apost. tract.* 22. *c.* 2.

II. De privilegiis Episcoporum.

124. — Privilegia Episcoporum respiciunt: 1° censuras et irregularitates; 2° impedimenta matrimonii; 3° vota et iuramenta; 4° alios casus speciales; ut videre est apud *S. Lig. l.* 1. *in fine Append. de privilegiis, et in Hom. apost. tract.* 20. *c.* 3.

I. *Circa censuras et irregularitates:*

1° Absolvere subditos possunt a quibuscumque casibus papalibus occultis, saltem ante Trid. reservatis (*a*), demptis casibus Bullae *Coenae*.

(*a*) An Episcopi absolvere possint a casibus post Tridentinum reservatis, si occulti sint, non una fuit DD. sententia. Pro affirmativa sententia steterunt Bonacina, Mazzuchellus, Peregrinus, Bossius, Gavantus, et Suarez a Diana allegati (*Tom.* 3. *Tr.* 3. *Res.* 27. *n.* 2.); quibus S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 594.) addit Sanchez, Sorbum, Delbene, Renzi, Beia, Mazzotta, et ipsum Diana, qui has rationes affert (l. c.): *Probatur haec opinio, quia licet Concilium verbo praeteriti temporis utatur, extenditur tamen etiam ad futura propter naturam legis, cuius est proprium comprehendere futura, ut habetur Cap. fin. De Constit., et ibidem Doctores. Et confirmatur ex L. Ariani C. De haereticis, ubi habetur, legem semper esse in viridi observantia, et semper loqui. Concilium autem generale vim legis habet, tum quia Concilium concedit Episcopis dictam facultatem generaliter, non distinguendo inter reservationes praeteritas et futuras; ergo generaliter est intelligendum (L. Pretio ff. de publ. in rem action., et Cap. Solitae §. fin. de maior. et obed.); tum quia facultas absolvendi, quae datur in iubilaeis, extenditur ad peccata futura; tum quia Concilium in dicto decreto ponit regulam generalem circa Reservationes pontificias, ut nimirum intelligantur de criminibus publicis, non vero de occultis cum limitatione in eodem decreto posita; tum demum quia tam in reservatis, quam in reservandis est eadem ratio absolutionis, si sunt occulta, ac proinde debet in utrisque esse eadem legis dispositio. Cur enim minor erit Episcoporum auctoritas in novis reservationibus, quam in antiquis?*

Et S. Alphonsus quidem (l. c.) concedit, *haec valde probabiliter affirmari;* censet tamen, non satis solidum esse responsum, quod praefati DD. reddunt Declarationi Gregorii XIII, quae in contrarium obiicitur, dum reponunt, *de ea non constare authentice.* Contra vero opponit S. Alphonsus auctoritatem Fagnani, qui (*In C. Dilectus De Tempor. Ordin.* n. 30.-33.) dum generatim thesim statuit,

2° Possunt dispensare ab omnibus irregularitatibus et absolvere ab omnibus suspensionibus ob delictum occultum, dempta irregularitate ex homicidio voluntario.

---

non posse Episcopos absolvere ab occultis reservatis nova Constitutione post Tridentinum, subdit, *sic censuisse S. Congregationem.* Quae quidem Fagnani thesis ac allegata Declaratio alioqui subverteret etiam S. Alphonsi sententiam, quam subiiciemus.

Caeterum plane dicendum videtur, rationes pro ea thesi a Fagnano allatas valde claudicare. Et sane primo ipse ex eo arguit, quod hodie Episcopus absolvere non possit ab haeresi aliisque casibus in Bulla Coenae reservatis, *licet sint occulti.* Atqui perperam inde ad alios casus arguitur. Quippe facultas absolvendi a casibus, etiam occultis, in Bulla Coenae reservatis, ex DD. sententia Episcopis fuit adempta vi clausulae *derogatoriae cuiusvis Concilii decretis,* quae iuxta Benedictum XIV (*De Syn. Dioec. Lib. IX. Cap.* 4. *n.* 8.) post Card. De Lugo (*De Fid. Disp.* 23. *n.* 48.) apponi eidem Bullae sub Gregorio XIII coepit. Haec autem clausula in aliis Constitutionibus, quae casum aliquem S. Pontifici reservant, minime reperitur.

Arguit deinde Fagnanus ex responsione Archiepiscopo Florentino reddita sub Gregorio XIII. Nam *cum dubitasset* (rem narro eiusdem Fagnani verbis) *Archiepiscopus Florentinus, an vigore Cap.* 6. *Sess.* 24. *posset absolvere monialem, quae occulte et ad malum finem fregerat clausuram, non obstante Bulla Pii V, quae videtur habere locum in casu publico, variatum est sententiis. Nam ex decem Cardinalibus tres censuerunt, Bullam intelligendam esse etiam in occultis, quia illius verba sunt generalia, et est tantum exceptus casus in articulo mortis etc.; et quia iam declaratum, Bullam Coenae Domini, quae prohibet ab aliis absolvi, habere locum etiam in occultis; et quia cum Bulla sit confecta post Concilium, censetur derogasse Concilio. Quatuor censuerunt, eam Bullam non habere locum in casibus occultis. Reliqui autem tres dixerunt, agendum cum Sanctissimo; qui declaravit, Bullam Pii V habere locum etiam in occultis. . . . Unde postea S. Congregatio generaliter consulta, An si monialis alicuius monasterii, iurisdictioni Regularium subiecti, secreto deliquerit in materia clausurae, in foro conscientiae absolvi possit vigore eiusdem Decreti ab Episcopo, cui tamquam Delegato in iis, quae ad clausuram pertinent, auctoritas tributa est Decreto Cap.* 5. *Sess.* 25. *De Regularibus, stante praedicta Bulla Pii V, respondit:* NON POSSE. Haec Fagnanus. — At enim et hoc argumentum eodem, ac praecedens, vitio laborat. Nam 1° Declaratio Gregorii XIII afficit uni-

3° In irregularitatibus etiam dubiis ex defectu *(Probabiliter)*.

4° In irregularitatibus non occultis ex defectu natalium ad Ordines minores et beneficia simplicia. — *Trid. sess.* 24. *c. Liceat.* — *Vide S. Lig. l.* 1. *Append. de priv. n.* 49. *et seq.*

---

ce Constitutionem S. Pii V circa clausuram monialium. 2° Etiam S. Congregationis responsio, quae additur, ad casum dumtaxat violatae clausurae spectat. 3° Immo alia responsionis huius negativae ratio suppetebat; quippe potestas facta Episcopo ceu Delegato Sedis Apostolicae circa clausuram monialium exemptarum, nullam iurisdictionem circa ipsas exemptas illi tribuit *(Vid. S. Alphons. Lib.* 6. *n.* 602. *q. VII)*. Quinimo haec potior videri potest ratio, cur negata sit facultas. Nam alioqui cum moniales censeantur inter personas impeditas Romam ad re, et ex communi sententia sic impeditus non teneatur per litteras absolutionem quaerere (Vid. S. Alphons. Lib. 7. n. 89.), ex iure communi facultas absolvendi fieret Episcopo, nisi monialis exempta ab Episcopi iurisdictione, alium haberet Ordinarium. Fagnani ergo rationes circa quaestionem generalem concludunt nihil.

S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 594. *in fin.*), memorata ex Fagnano praemissae Declarationis historia, censuit, Declarationem illam non quidem ad omnes Constitutiones extendendam, sed ad illas tantum, quae iisdem clausulis sint munitae; qua in re a Fagnano, uti patet, discedit. Ita ille: *Animadvertendum cum eodem Fagnano (In C. Quoniam De Constit. n.* 29. 30.), *facultati a Tridentino Episcopis concessae in dicto C.* Liceat, *derogatum fuisse pro casibus contentis in duabus Bullis, nempe in Bulla Coenae et in hac praefata S. Pii V, propter clausulas derogatorias, nempe in prima*: Non obstantibus decretis cuiusvis Concilii; *et in hac secunda*: Nisi in mortis articulo. *Hinc dicimus, quod quaelibet Bulla, ubi adsunt praedictae clausulae, aufert facultatem Episcopis absolvendi casus occultos Papae reservatos: non vero aliae Bullae, in quibus nulla adest derogatoria clausula, ut Diana P.* 7. *Tr.* 2. *Res.* 22.

Verum ista theoria nec Dianae ascribi debet, nec Fagnano. Non Dianae, quippe qui (l. c.) excipit quidem, nisi *in nova Constitutione adsit clausula sufficienter derogans huic decreto Concilii*; at nuspiam dicit, eiusmodi clausulam contineri verbis: *Nisi in mortis articulo.* Non Fagnano, qui (in *Citat. C. Dilectus*) ad quaslibet reservationes Tridentino posteriores suam doctrinam extendit; alibi vero (*in cit. C. Quoniam)* mere dicit, S. Congregationem declarasse: *Ex Bulla Coenae sublatam esse facultatem Episcopis tributam decreto Concilii* (*Cap.* 6. *Sess.* 24.), *et similiter ex Bulla Pii V ademptam esse fa-*

125. — II. *Circa impedimenta matrimonii,* Episcopi dispensare possunt :

1° In impedimentis *impedientibus,* exceptis voto castitatis perpetuae, voto ingrediendae Religionis, sponsalibus, et impedimento disparitatis cultus inter catholicos et haereticos.

---

cultatem Episcopis competentem (ex eodem Cap. Liceat) absolvendi moniales secreto delinquentes in materia clausurae. De clausulis vero eiusdem Bullae S. Pii V nihil omnino habet. Quod ergo ex sua sententia addit S. Alphonsus, id intelligendum esse de quavis Constitutione habente clausulam : *Nisi in articulo mortis,* id utique, ut sup. vidimus, dixerunt tres Cardinales in Congregatione; quod autem valor aliquis insit huic ipsorum opinioni (et nullus affuisse videtur aliis rationibus, quas iidem pro eadem causa prompserunt) nemo definivit, nec ullo modo constat, Gregorium XIII id prae oculis in sua Declaratione habuisse. Quocirca extensio ista ad alias Constitutiones, spectato principio cui innititur, haud satis firma videtur.

Levioris denique momenti ea sunt, quae de Decreto seu Declaratione a Fagnano memorata habet Caietanus Giraldi tum *in Exposit. Iuris Pontif.* (*Part.* 2. *Sect.* 132.), *tum in Notis ad Thesauri opus De Parocho* (*Part.* 1. *c.* 22. *post* §. *Dico VII.*). Sic enim de hac re scribit : *Quia a Fagnano non indicatur, quo anno primum hic a se citatum decretum emanaverit, ne in dubium revocetur eius emanatio, diligenter a me pervolutis Regestis S. Congregationis Concilii, illud reperi emanatum fuisse mense Ianuario* 1589 *in Responso ad Postulatum XII, quod inter alia eidem Congregationi fecit Gaspar Vicecomes, Archiepiscopus Mediolanensis, occasione visitationis ad sacra limina. Cum enim dictum postulatum XII expresserit italico idiomate, quod in latinum versum sonat*: Quia multoties accidit, incurri censuras reservatas Sedi Apostolicae, contraveniendo Constitutionibus Papalibus, emanatis post Concilium Tridentinum, desiderat Archiepiscopus facultatem absolvendi contravenientes, qui aliquando remanent diutius censuris obstricti, cum non habeant modum obtinendi absolutionem a Romana Curia, potissimum circa clausuram monialium et Regularium virorum — *prout reperitur Lib.* 5. *Decret. pag.* 239.; *S. Congregatio abstinuit a Concessione Postulati, sed dumtaxat tacite confirmavit, quod circa huiusmodi facultatem sentiebat ipsemet Archiepiscopus per haec praecise verba, mense Ianuario* 1589 : *prout reperiuntur cit. Lib.* 5. *pag.* 240. : Reservationes casuum de novo post Concilium non comprehenduntur in Cap. 6. Sess. 24. De Reform., et praesertim super clausura monialium.

2° In impedimentis *supervenientibus*, contracto matrimonio, in ordine ad debitum petendum, v. gr., si affinitatem contraxerint, ex eo quod alteruter commercium carnale cum consanguineis alterius habuerit; vel si unus castitatem voverit. Imo

---

Quam declarationem Gallemart ad hoc idem caput refert confirmatam fuisse a Gregorio XIII. Ex quibus patet, qui sensus Episcoporum fuerit post quasi proximam Tridentini publicationem circa facultatem ipsi tributam cit. Cap. 6°.

Dixi, *haec levioris esse momenti;* nam quisnam, rogo, qualecumque hoc *responsum* (si *responsi* nomine digna est mera postulatae facultatis negatio) admittat ceu primum S. Congregationis de hac re decretum, quod dein Gregorius XIII confirmaverit, quando Postulatum istud Archiepiscopi Mediolanensis oblatum dicitur mense Ianuario an. 1589, Gregorius autem quadriennio ante e vivis iam decesserat? Deinde vero quid haec, quam sibi fingit Giraldi, TACITA RESPONSIO commune habet cum Decreto, quo S. Congregatio iuxta Fagnanum EXPRESSE responderit illud, NON POSSE? Immo quid commune habet quaestio circa casus occultos, de qua Fagnanus, cum Postulato Archiep. Mediolanensis, in quo facultas absolvendi petitur absque ulla inter casus occultos ac non occultos distinctione? Tota ergo argumenti vis in eo tandem residebit, quod in supplici libello expressa reperiatur ea Postulatoris opinio. At vero confundi ne debet privata Episcopi postulantis opinio cum Decreto S. Congregationis, quae nihil de ipsa respondet? Sane si novus hic canon statuatur et si opiniones, quas Postulator in supplici libello expresserit, habendae sint ceu totidem S. Congr. Decreta, iam a S. Congregatione hoc quoque definitum dicemus, Episcopum a casibus papalibus absolvere eos non posse, qui quominus Pontificem pro absolutione adeant, legitimo detinentur impedimento! Nam in eodem libello facultas petitur absolvendi eos, qui secus *remanent* (sunt verba Postulati) *diutius censuris obstricti, cum non habeant modum obtinendi absolutionem a Romana Curia;* nec tamen S. Congregatio isti petitioni annuendum censuit, sed facultatem illos absolvendi negavit. Concludamus itaque, multam Giraldi operam in Regestis S. Congregationis perscrutandis non modo nihil contulisse ad evincendam authentiam Declarationis, de qua quaestio est, sed contra cum quidpiam melius in iisdem Regestis, utut diligentissime pervolutatis, non invenerit, gravissimam potius suspicionem merito iniecisse, Prosperum Fagnanum, qui caecus opus suum dictavit, lapsum memoria esse, et Declarationem istam reipsa nunquam extitisse.

Sed ne illa quidem controversiam omnino dirimunt, quae ex *Cremonensi* 4 Dec. 1632 referuntur in alia S. Severinae 28 Maii 1796,

Episcopus etiam dispensare potest coniugem a voto perpetuae castitatis, quod ante matrimonium emisit, ut iura matrimonialia exercere queat (*a*).

---

ubi Secretarius haec narrat: *Inhaerens* (S. Congr.) *declarationibus alias factis rescripsit, Episcopos vigore Cap.* 6. *Sess.* 24. *De Reform. non posse absolvere nec dispensare in casu haeresis, neque in aliis nova lege post Concilium Sedi Apostolicae reservatis. Verum in his casibus, in quibus Episcopis talis facultas non est adempta, eam utique transferri in Vicarium Capitularem, etc.* Et sane hic non satis apparet, num illa *nova lex* pro ea accipi debeat, quae more consueto peccati absolutionem Sedi Apostolicae reservat, an vero sumi pro ea debeat, quae solum exceptionem apponit facultati Episcopis per illud Cap. 6. concessae circa casus occultos, cuiusmodi habentur Const. Pii V quoad clausuram monialium, et Gregorii XIII circa casus Bullae Coenae. Porro nisi hoc certe definiatur, nihil ex hisce concludi reipsa potest. Caeterum si consequentia inspiciantur, profecto diceres, reservationem illam posteriori hoc sensu accipiendam esse. Sequitur enim: *Verum in his casibus, in quibus Episcopis* TALIS FACULTAS NON EST ADEMPTA, etc. Ergo contextus exigit, ut antecedentia intelligantur de *nova lege*, per quam *talis potestas sit adempta.* Atqui talis potestas nulla est alia, quam quae per Cap. 6. conceditur Episcopis circa casus occultos. Ergo *nova lex* hic intelligenda est, qua Pontifex post Tridentinum exceptionem seu limitationem apposuerit facultati Episcoporum circa occulta, non vero qua generatim casum aliquem Apostolicae Sedi reservaverit.

Et haec quidem dicta fuerint de statu controversiae, prouti ex rationibus, quae afferri consuevere ab utraque dissidentium parte, iudicare hucusque licuit. Nam quod Sedes Apostolica facultates per *C. Liceat* Episcopis concessas aut revocare potuerit, prout factum reipsa est, v. gr., quoad casus in Bulla Coenae contentos, aut illas potuerit, ita circumscribere, ut, v. gr., ad reservationes Tridentino posteriores non sese extendant, nemini dubium esse debet aut potest. Quinimo et hoc contigisse, validum suppetit argumentum ex Responsione S. Congreg. Inquisitionis 18 Iul. 1860. Scitanti enim cuidam Episcopo, an vi Cap. *Liceat* absolvere posset a casibus Sedi Apostolicae post Tridentinam Synodum reservatis, responsum est, *Negative.* Vid. Gury, *Casus Consc. Vol. II. n.* 646.

(*a*) Nosse tamen Confessarius debet in hisce adiunctis, quae subinde moram non patiuntur, aut non promptum ad Episcopum aditum relinquunt, alium adesse modum, quo coniugum necessitati prospiciatur, nimirum ut alter alterius votum *indirecte* irritet, idest eiusdem obligationem suspendat. *Vid. Vol. I. n.* 330.

3° In impedimentis *dirimentibus dubiis. — S. Lig. Append. n.* 55., ubi dicit esse sententiam communissimam.

4° *Per accidens* in impedimentis *dirimentibus certis,* tum ante, tum post contractum matrimonium, quando recursus ad Papam est valde difficilis, vel quando adest periculum in mora, seu ubi instat periculum scandali, infamiae, incontinentiae, etc. — *S. Lig. ibid. n.* 56. *et seq.*

5° In *Bannorum* publicationibus. — *S. Lig. ibid. — Vide dicenda in Tract. de Matrimonio, n.* 739.

III. *Circa vota et iuramenta,* Episcopi dispensare possunt

1° In omnibus votis simplicibus privatis, exceptis quinque Papae reservatis, nempe castitatis perpetuae, Religionis et peregrinationum ad Hierusalem, ad limina Apostolorum et ad S. Iacobum in Compostellanum (*T.* 1. *n.* 330.).

2° In omnibus iuramentis, si iuramenta excipias a tertio acceptata, quae metu aut fraude non fuerunt extorta. — *S. Lig. passim.*

126. — IV. *Circa casus alios particulares,* Episcopi dispensare possunt

1° In rebus omnibus levioris momenti, tum ex consuetudine, tum quia recursus ad Papam esset nimis incommodus.

2° In omnibus quae communiter eveniunt, v. gr., in ieiunio, in abstinentia, in Officio divino pro casibus particularibus (*a*), vel ad breve tempus, etc.

3° In omnibus statutis, quae habeant clausulam, *donec dispensetur.* Utrum vero possit Episcopus dispensare in statutis canonicis non expresse reservatis, negativam sententiam omnino tenendam censuit *S. Lig. l.* 1. *n.* 191.

4° Ad faciendum Sacrum a meridie. Ast obtinent facultates quinquennales *celebrandi per unam horam ante auroram, et aliam post meridiem,* et communicandi hanc facultatem Sacerdotibus idoneis.

5° Possunt sibi eligere Confessarium extra dioecesim, modo sit subditus, et eum valent secum educere in diversa loca ; at si non est sibi subditus, debet ab Ordinario suo esse approbatus (Idem possunt Cardinales, sed Romae tantum, etsi illum,

---

(*a*) Intellige, *cum personis particularibus;* nam cum tota communitate dispensandi facultatem Episcopi non habent.

quem elegerint, extra Romam secum possint educere). — *S. Lig. Append. l.* 1. *n.* 65.

6° Possunt ab interstitiis dispensare ad ordinationem. — *S. Lig. l.* 6. *n.* 793.

7° Possunt absolvere a nonnullis casibus papalibus, quinque numero, qui Clementini vocantur a *Clemente VIII,* auctore reservationis (*a*), nempe: 1° a levi percussione Clerici; 2° ab abortu foetus animati; 3° a communicatione in eodem crimine *criminoso* cum excommunicatis ab Episcopo: crimen vero criminosum illud est quod sub censurae comminatione vetitum est; 4° a culpa aliquem convalescentem censura ligatum, et in mortis periculo indirecte absolutum, qui se Superiori non sistit intra mensem in casibus ubi sistere se debet, ut dicetur infra *de casibus reservatis;* 5° a culpa Fratrum Minorum, qui tertiarios ad Officia divina admittunt. — *Vide S. Lig. l.* 7. *n.* 213.

APPENDIX II.

DE BENEFICIIS CLERICORUM.

Materia de beneficiis, etsi fuerit a plerisque Theologis fuse tractata, tamen innumeris implicatisque difficultatibus referta est, quae omnino in Gallia evanuerunt ex tempore quo, mediante Concordato inter *Pium VII* et Gallicum Gubernium, de medio fuere sublata beneficia, et cum pensione quotannis a Gubernio persolvenda commutata.

(*a*) Clementina quinque casuum reservatio (quemadmodum et casuum Bullae Coenae) est limitatio privilegii a papalibus absolvendi, alias Regularibus Mendicantibus concessi (de qua in Tract. de Poenitentia dicetur), non vero elenchus casuum papalium, a quibus absolvere possint Episcopi. Nam a quinque Clementinis, exceptis *levi clerici percussione et violatione immunitatis privata auctoritate,* nullam Episcopi facultatem absolvendi habent. Auctor itaque innuere hoc loco voluit casus, qui Episcopis iure communi reservantur eo sensu, quod reipsa sint casus Pontifici romano reservati, quorum tamen absolutio iure communi atque adeo potestate ordinaria Episcopis permittitur. Et horum quidem partem, quinque scilicet Auctor commemorat; sed alii totidem habentur, qui videri possunt penes Thesaurum (*De Poenis P.* 2. *V. Absolutio, Cap.* 3.).

Breviter nobis dicendum est de beneficiis in genere tantum spectatis, scilicet 1° de natura; 2° de acquisitione; 3° de amissione beneficiorum.

I. De natura beneficiorum.

127. — Beneficium est ius perpetuum fructus percipiendi ex bonis Ecclesiae propter officium aliquod spirituale, Ecclesiae auctoritate constitutum.

Beneficium aliud est simplex, aliud duplex.

1° Beneficium simplex est illud, quod nullam obligationem habet adnexam, nisi obeundi Officia divina, ut sunt canonicatus, capellaniae, etc.

2° Beneficium duplex illud est, quod adnexam habet iurisdictionem, administrationem et curam animarum, ut episcopatus, munus parochiale, etc. Duplex dicitur, propterea quod duplici oneri subiacet, cum praeter recitationem precum omnibus communem, aliquam administrationem habeat atque eminentiam.

NOTA. Pensio, quae Episcopis a Gubernio in Gallia solvitur, et Canonicis et Parochis, cum fuerit in beneficiorum locum suffecta, eorum locum obtinet, ac propterea ut bonum ecclesiasticum spectanda est, ut patet ex variis S. Poenitentiariae responsis (*Tom.* 1. *n.* 563.).

II. De acquisitione beneficiorum.

128. — Triplex est acquirendi beneficii via: 1° per *electionem*, qua Clericus a toto Capitulo eligitur, et a Superiore confirmatur; 2° per *praesentationem*, qua quis a Patrono offertur Superiori, a quo instituitur, si idoneus reperiatur; 3° per *collationem*, cum libere beneficium ex solo iure Praelati datur, nec iuri Patronatus subest. — *S. Lig. n.* 85.

In qualibet dioecesi Episcopus est proprius beneficiorum collator, nisi ex legitima praescriptione tale ius alteri competat. Papa vero est supremus et universalis collator omnium beneficiorum non patronatorum. — *S. Lig. n.* 86.

Ius Patronatus duplex est: 1° *ecclesiasticum*, si ex aliquo Ecclesiae titulo ortum sit; 2° *laicum*, si ab aliquo laico per fundationem, v. gr., Ecclesiae fuerit acquisitum. Patronatus ius constituunt *os, aedificatio, fundus:* scilicet patrocinium, aedificatio Ecclesiae, et donatio fundi. — *S. Lig. n.* 87.

Quaesita:

129. — Quaer. 1° *Quaenam qualitates requirantur ad beneficium possidendum?*

Resp. Requiritur 1° ut persona idonea sit et habilis, id est ut sit Clericus non illegitimus, bene moratus; 2° ut satis scientiae peritiaeque habeat ad munus beneficio adnexum recte obeundum. — *S. Lig. n.* 112.

130. — Quaer. 2° *An sit obligatio digniores ad beneficium eligendi?*

Resp. 1° *Affirm.* et quidem *sub gravi per se* quoad beneficia curata, seu duplicia, quia id Ecclesiae bonum postulat. At ut peccatum grave sit, requiritur ut eligens existimet electum esse evidenter et multo minus dignum omnibus rei adiunctis recte spectatis. Maior autem dignitas non est absolute accipienda, sed relative ad utilitatem Ecclesiae et fidelium. — *S. Lig. n.* 91. 92.

131. — *Resp.* 2° *Affirm.* etiam *probabilius* et *communius* quoad beneficia simplicia, quia id etiam emolumentum Ecclesiae, et iustitia distributiva postulat; nisi raro minus dignus eligatur, et de beneficiis agatur minoris momenti. — *S. Lig. n.* 93. *et seq.* Attamen electio minus digni *probabilius* in omni casu est valida, nec onus restitutionis *per se* inducit. — *S. Lig. n.* 102. 103. 106.

132. — Quaer. 3° *An liceat alicui plura possidere beneficia?*

Resp. Neg. generatim, nisi fuerint simplicia, et ad residentiam non obligent. Quin imo non possunt simul plura beneficia haberi, etiam ex dispensatione Pontificis, si non adsit cohonestans causa: quia id contra ius naturale est, cum unum sufficiat ad honestam sustentationem, et varia munera ab uno eodem recte nequeant obiri. — *S. Lig. n.* 117. *et seq.*

133. — Quaer. 4° *Quaenam causae pluralitatem beneficiorum cohonestent?*

Resp. Sunt hae communi Doctorum iudicio: 1° necessitas Ecclesiae, scilicet si desint alii ministri idonei; 2° utilitas Ecclesiae, nempe si unus solus, licet absens, censeatur magis esse profuturus sua auctoritate, doctrina, prudentiaque, quam alius; 3° praerogativa meritorum, scilicet si quis doctrina, consilio, scriptione inter omnes praestaret, etc. *S. Lig. n.* 118.

III. *De amissione beneficiorum.*

134. — Beneficia possunt quatuor modis amitti: 1° per mortem beneficiati, quia personae tantum conceduntur; 2° per dispositionem iuris ipso facto, propter enormia quaedam crimina; 3° per sententiam iudicis propter crimina non tam enormia; 4° per dimissionem spontaneam seu resignationem.

Resignatio vero duplex est: 1° *tacita*, v. gr., si quis Religionem ingrediatur; 2° *expressa*, si fiat coram Superiore acceptante. Haec vero est vel simplex vel conditionata, seu in favorem alterius, id est prout fit simpliciter sine conditione, vel conditione aliqua apposita, nempe ut certae personae designatae conferatur, etc. — *S. Lig. n.* 133. 134.

135. — Quaer. *Quaenam sint conditiones, ut valeat resignatio vel permutatio beneficii?*

Resp. Requiritur 1° ut libere fiat; 2° ut fiat coram Episcopo vel Papa; 3° ut acceptetur a Prelato, in cuius manibus fit, et ab illo, cui confertur; 4° ut adsit consensus Patroni vel electorum, quando beneficium est ex patronatu vel electione. — *Vide S. Lig. n.* 133.

Nota. Ad beneficium refertur pensio ecclesiastica, quae est ius percipiendi fructus ex alieno beneficio. Pensio vero triplex est 1° *laica*, quae datur laicis ob obsequium temporale in Ecclesiam; 2° *ecclesiastica*, quae datur Clericis propter ministerium spirituale; 3° *mixta*, quae datur Clerico tantum propter honestam sustentationem.

Requiritur autem ad pensionis validitatem 1° ut sit dispensatio Papae; 2° ut detur iusta de causa; 3° ut ordinarie non excedat tertiam beneficii partem.

PARS TERTIA

DE STATU RELIGIOSO.

136. — Praeter viam mandatorum, per quam omnes homines ad Deum consequendum tendere debent, datur via consiliorum seu perfectionis specialis, quae est mere consilii, et paucis tantum proponitur a Deo ipso selectis, qui mundo valedicentes, vitam communem in monasteriis ducunt.

Duplicem hanc viam Christus ipse nos docet in variis sancti Evangelii locis, v. gr., *Matth.* 19. 17., dicit adolescenti de via salutis inquirenti : *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Et v. 21. : *Si vis perfectus esse, vade, vende quae habes et da pauperibus, et habebis thesaurum in coelo ; et veni, sequere me.*

Adest etiam tertia quaedam via media inter utramque praecedentem, nempe via castitatis, seu continentiae in saeculo ipso servatae.

Hinc classis triplex hominum, ratione mediorum ad Deum consequendum propositorum, statuitur, seu triplex vitae status datur, scilicet 1° status matrimonii ; 2° caelibatus ; 3° vitae religiosae. Hinc etiam triplex gradus perfectionis ; caelibatus enim, ut declaravit *S. Paulus,* et definivit *Conc. Trid.*, perfectior est matrimoniali statu ; vita autem religiosa est omnium, ut patet, perfectissima. Status sacerdotalis licet dignitate omnium praestantissimus sit, ratione tamen perfectionis longe vitae religiosae cedit. Quemadmodum autem *mirabilis est Deus in sanctis suis,* ita etiam in variis modis, quibus eos ad sanctitatem promovet.

Agendum : 1° de natura status religiosi ; 2° de vocatione religiosa ; 3° de obligationibus Religiosorum vi votorum ; 4° de privilegiis Regularium ; quibus accedet Appendix de conditione Religiosorum in Gallia.

CAPUT I.

DE NATURA STATUS RELIGIOSI.

137. — Status religiosus est stabile vitae institutum ab Ecclesia approbatum pro fidelibus, qui sub certa regula, et com-

muni vivendi modo tendere volunt ad perfectionem per tria vota perpetua paupertatis, castitatis et obedientiae.

Dixi 1° *stabile vitae institutum*; quia Religiosus per tria vota religionis se in perpetuum Deo devovet.

Dixi 2° *ab Ecclesia approbatum*; Status enim religiosus cum sit sacra quaedam communitas, a potestate spirituali institui debet. Olim quidem haec approbatio a propriis Episcopis pro dioecesi sua concedebatur; sed statutum est postea in *Conc. Later.* sub *Innoc. III*, ne nova Religio inducatur, nisi a Summo Pontifice approbata fuerit. — *S. Lig. l. 4. n.* 5.

Dixi 3° *qui... tendere volunt ad perfectionem*, religiosus enim *vi suae Professionis* tenetur *sub gravi* ad progrediendum, saltem aliquo modo, in via perfectionis; quia vi suae Professionis tenetur velle servare suum statum, qui est status perfectionis. Non tenetur autem Religiosus vi suae Professionis esse perfectus, sed solum perfectioni studere. — *Ita omnes.*

Resolves:

138. — 1° Ad essentiam Religionis non requiruntur vota *solemnia*, sed sufficiunt vota *simplicia*. Omnes enim conditiones ad essentiam hanc habentur cum votis simplicibus, siquidem per ea homo potest se perpetuo mancipare Deo in Ordine ab Ecclesia approbato (*a*). Constat insuper ex Bulla *Greg. XIII: Ascendente Domino*, in qua Pontifex declaravit, esse veros Religiosos in Soc. Iesu etiam illos, qui sola vota simplicia emittunt.

2° Sunt Religiosi illi, qui in Religione approbata, secundum certam regulam, tria vota essentialia emittunt. Contra autem non sunt Religiosi *proprie dicti* ii, qui licet tria haec vota emittant, et in communi vitam ducant, regulam tamen a Sede Apostolica approbatam non profitentur. Hinc variae Congregationes

---

(*a*) *Ordo ab Ecclesia approbatus* hic distinguitur a *Congregationibus religiosis*, quae (ut A. infr. monet) etiam *saecu'ares* dicuntur. Proinde quod Gregorius XIII definivit de Scholasticis Soc. Iesu, eos veros esse Religiosos, licet simplicia tantum vota emiserint, id ipsum etiam de illis, qui ex recenti SS. D. N. Pii PP. IX dispositione per aliquot annos simplicibus tantum votis innodati manent in Religiosis Ordinibus, antequam solemnem professionem emittant, prorsus dicendum videtur.

virorum aut piarum feminarum, ab Episcopo tantum approbatae, Ordines stricte religiosos non constituunt. Attamen illi, qui in huiusmodi Congregationibus vota simplicia emittunt, et sub communi regula atque Superioris dependentia vivunt, eodem merito coram Deo ac Religiosi proprie dicti gaudere possunt, siquidem eamdem sui abnegationem Domino exhibeant. Notamus vero ex hodierna praxi Sedem Apostolicam nova Instituta religiosa non approbare ut Ordines proprie dictos, *cum professione votorum solemnium,* sed solum ut Congregationes religiosas (sive strictius ex modo loquendi S. Sedis, ut Congregationes saeculares) *cum votis simplicibus,* quibus proinde privilegia votis solemnibus concessa *per se* non competunt. — *V. Analecta I. P.*

3° Religiosi non sunt ii, qui edito voto perpetuae paupertatis et castitatis, obedientiam Confessario aut Episcopo vovent. Ratio est, quia tali voto Superioribus non subiiciuntur.

Nota 1° Ex Decreto Pii IX, Religiosi omnes eorum Ordinum, in quibus vota solemnia emittuntur, in posterum perfecto Novitiatu vota *simplicia* tantum emittent, saltem ad triennium, deinde ad *solemnia* vota admittentur, si a Superioribus suis digni reperiantur. Iustis autem de causis Professio solemnis diutius poterit differri. Constat ex Epistola encyclica *S. Cong. Reg.* ad Superiores Ordinum religiosorum, *die* 19 *Mart.* 1857. Attamen Professio differri non potest ultra aetatem 25 annorum expletorum. — *V. Anacleta I. P., serie* 2[da], *col.* 2954.

Nota 2° Ex Declarationibus *S. Cong. Regular.* datis die 25 Febr. 1859, etc., ad praefatum Decretum spectantibus, vota simplicia, de quibus agitur, perpetua sunt ex parte voventis, et eorum dispensatio Summo Pontifici reservatur. Attamen vota praedicta etiam ex parte Ordinis per dimissionem Professorum solvi possunt, ita ut data dimissione Professi ab omni dictorum votorum vinculo, eo ipso liberi fiant. Nemo autem ex causa infirmitatis post Professionem votorum simplicium exortae, dimitti poterit. Professi horum votorum participes fiunt omnium gratiarum et privilegiorum, quibus Professi votorum solemnium in eodem Ordine fruuntur. — *V. Analecta I. P,* 24 *Sept.* 1859, *col.* 1891.

Quaesita:

139. — Quaer. 1° *Quaenam requirantur ad valorem Professionis?*

Resp. Requiruntur sequentes conditiones:

1° Aptitudo voventis, scilicet ut decimum sextum annum aetatis suae integre expleverit; ut saltem annum integrum Novitiatus cum religioso habitu transegerit; ut nullum habeat impe-

dimentum, quod ex statutis a S. Pontifice confirmatis substantiale esse censeatur.

2° Consensus et acceptatio expressa vel tacita Praelati Ordinis, vel Capituli ubi requiritur. Error autem circa substantiam, tam ex parte profitentis, quam admittentis, Professionem irritam facit.

3° Libertas voventis, id est ut Professio sponte fiat, secluso gravi metu, vel etiam metu reverentiali coniuncto cum precibus importunis saepius repetitis, blanditiis, imperio aut gravi offensione vel indignatione diu continuata consanguineorum. — *S. Lig. n.* 7., *et de Matr. n.* 1051.

140. — Quaer. 2° *Ad quid teneatur Episcopus quoad puellas Religionem ingressuras?*

Resp. Tenetur *sub gravi*, ex statuto *Concilii Trid.*, explorare per se, vel, ipso impedito, per Vicarium aut deputatum, voluntatem illarum puellarum, tum ante susceptionem habitus, tum ante Professionem. Non tamen gravis reputaretur omissio unius e duobus examinibus. Non autem invalida foret Professio, si examen utrumque omitteretur, modo puellae in Professione emittenda liberae fuerint. Requiritur huiusmodi examen, etiamsi monasterium, quod puella ingressura est, exemptum esset a iurisdictione episcopali; quia Episcopus tunc agit uti a Sancta Sede ad id delegatus. — *S. Lig. n.* 4.

Quaer. 3° *An integritas anni Novitiatus requiratur ad validitatem?*

Resp. Affirm., ita ut anno bissextili sit exspectandus lapsus diei, qui addendus est. Sic expresse declaravit *Sacra Congr. Conc. Trid.* Tempus autem Novitiatus incipit a momento susceptionis habitus.

141. — Quaer. 4° *An interruptio Novitiatus validitati Professionis officiat?*

Resp. Affirm. Constat ex Decreto *S. Congr. Conc.*, quae statuit Novitium, qui e monasterio abierat, ut aliam Religionem ingrederetur, et duabus tantum horis in alio conventu transactis facti poenitens redierat, novum probationis annum incipere teneri.

Quaer. 5° *Quandonam annus probationis interrumpi censeatur?*

Resp. 1° Censetur interrumpi praecipue, 1° quoties Novitius egreditur e monasterio sine licentia, cum animo non revertendi, etiamsi statim revertatur, ut ex modo dictis constat; 2° quoties

dimittitur absolute a Superioribus, et deinde iterum admittitur; 3° si discedat privata auctoritate, ut ingrediatur aliam domum vel aliam provinciam, etiam eiusdem Ordinis.

Resp. 2° Non censetur autem interrumpi Novitiatus, 1° si Novitius aegrotet in domo, etiam notabili tempore, licet exercitiis Novitiorum adesse minime possit; 2° si, violentia coactus, e domo discedat, et postea redeat; 3° si accepta licentia, brevi tempore divertat ad parentes vel alios sanitatis recuperandae, aut negotiorum agendorum gratia; 4° si falsa accusatione dimittatur, et postea, cognita veritate, rursum admittatur; 5° si iter agat iussus a suis Superioribus, quia tunc sub eorum dependentia remanet. — Sunt plures alii casus dubii, qui apud auctores perpenduntur.

142. — Quaer. 6° *Quibus mediis teneatur Religiosus tendere ad perfectionem?*

Resp. 1° Tenetur tendere *primario*, per media essentialia status religiosi, nempe per observationem trium votorum paupertatis, castitatis et obedientiae. Haec enim si plerumque saltem non observet, Religiosus tantum *nomine et habitu*, non autem *re* nuncupari potest.

Resp. 2° Tenetur tendere, *secundario*, etiam per media accidentalia, scilicet per proprias Ordinis regulas, saltem ea auxilia non contemnendo. Tunc autem censetur Religiosus regulas praetermittere ex contemptu, quando eas transgreditur animo non subiacendi illis, vel Praelatis suis; vel si eas ut inanes habeat. *S. Lig. n.* 10. — *Laymann.* — *Busemb.* — *Sanchez.* — *Lessius*, etc.

143. — Quaer. 7° *Quandonam Religiosus graviter peccet contra praeceptum tendendi ad perfectionem?*

Resp. In hoc graviter delinquit, 1° Si vota saepe saepius infringat in *re gravi*, ut patet; quia praetermittit media ad hanc obligationem servandam essentialia, et consequenter omnino necessaria. — *Ita omnes.* 2° Si regulas ex contemptu generatim praetermittat, ut modo dictum est. Secus vero, si eas omittat concupiscentia ductus, vel quia putat eas non esse sibi necessarias ad salutem, vel si cogitet, eas non praecipi sub gravi. Nam transgredi regulas in rebus parvae materiae, etiam ex consuetudine, praeciso contemptu, veniale non excedit. — *Ita expresse S. Lig. n.* 10. cum *S. Thom., Salmant., et aliis communiter.*

Non desunt tamen, qui contendant, peccare graviter contra obligationem tendendi ad perfectionem Religiosum, qui frequenter, aut saltem plerumque, regulas infringit, etiam secluso contemptu; quia sunt media efficacia, licet secundaria, ad Religiosum in via perfectionis dirigendum; sed prior sententia, quae communis est, verior apparet, modo omissio regularum in gravem et frequentem votorum violationem non inducat (a).

144. — QUAER. 8° *An peccet graviter Religiosus, qui intendit servare tantum mandata obligantia sub gravi, et de caeteris nullatenus curare?*

Resp. Duplex est sententia *probabilis:*

Iª SENTENTIA absolute *affirmat*, quia ipsum propositum non curandi de regulis, etiam non praecipientibus sub peccato, est virtualis earumdem contemptus. — *Lacroix, l. 4. n.* 57. — *Elbel*, — *Sylvius*, etc.

IIª SENTENTIA *negat*. Ratio est, quia eo ipso quod Religiosus velit adimplere plura, quae respectu sui obligant sub gravi, iam tendit ad perfectionem, cum velit adimplere plura, quae respectu aliorum non obligant, sed sunt meri consilii. — *Ita Sanchez*, — *Salmant.*, etc. — et hanc sententiam vocat communiorem et probabiliorem *S. Lig. n.* 10.

Caeterum recte advertit *S. Lig. n.* 11., Religiosum ita dispositum in gravi peccandi mortaliter periculo versari ex aliis capitibus, v. gr., ratione periculi transgrediendi vota, vel grave damnum inferendi Religioni quoad disciplinam, etc.

145. — QUAER. 9° *An vel quatenus obliget sub peccato regula distributive sumpta, seu attentis singulis regulis in particulari?*

Resp. In plerisque Ordinibus regula, *generatim loquendo*, et *per se*, non obligat sub peccato, ne veniali quidem. Constat ex ipsis constitutionibus variorum Ordinum, et ex communi interpretatione Theologorum. Excipiendi sunt Ordines, in quibus constitutiones oppositum expresse statuunt.

(a) *Existimo, raro contingere, ut illa remissio animi in servandis regulis levioribus, etiam directe voluntaria, sit ex hoc solo titulo peccatum mortale: quia illa negligentia, per se loquendo, tantum est dispositio remota, nisi accedant aliquae peculiares circumstantiae, quae in aliqua materia consumment occasionem proximam.* Ita Suarez (*De Relig. Tract. VIII. Lib.* 1. *Cap.* 4. *n.* 18.). Vid. et Card. De Lugo (*De Poenit. Disp.* 15. *n.* 49. 50.).

Dixi 1° *generatim loquendo;* quia ea omnia quae cadunt sub votis aut praeceptis expressis Superiorum non carent culpa, et quidem gravi pro gravitate materiae, ut infra de singulis votis dicemus.

Dixi 2° *per se;* quia Theologi conveniunt, transgressionem regulae rarissime omni culpa ob rationes extrinsecas vacare. Dicit *S. Lig. n.* 10., talem transgressionem vix unquam a veniali excusandam esse, quia fere semper aderit aliqua culpa, ratione negligentiae, concupiscentiae, scandali, contemptus, pigritiae, aut alterius cuiuslibet motus inordinati (*a*). — *Ita* etiam *Laymann.* — *Suarez.* — *Busemb.* — *Sanchez,* etc.

146. — Quaer. 10° *An peccet graviter Praelatus leves defectus subditorum corrigere negligens?*

Resp. Affirm., si defectus plures sint, et tales ut disciplinam notabiliter valeant relaxare. Ideo tenetur Praelatus defectus subditorum in damnum totius Communitatis vergentes non solum corrigere, sed etiam inquirere, ut corrigat, seclusa tamen nimia sollicitudine. Expedit autem aliquando, ut dissimulet, si defectus scandalum non afferant, vel si praevideat, subditum ex correctione peiorem evasurum, vel si tempus opportunius sit exspectandum. Sic enim ad maius bonum obtinendum, aut malum removendum suadet prudentia. — *S. Lig. n.* 13., *et alii communiter.*

Quaer. 11° *An vel quaenam obligatio recitandi Officium divinum oriatur ex professione religiosa?*

Resp. 1° Nulla est obligatio *vi professionis religiosae ipsius,* cum varii sint Ordines religiosi, quorum Professi nullatenus ad Horas obligantur, nisi in sacris sint constituti.

Resp. 2° Datur obligatio, *sub gravi,* recitandi Officium divinum statim a facta Professione in omnibus Ordinibus, in quibus emittuntur vota solemnia et ad chorum destinantur, ita ut impediti a choro privatim Horis canonicis satisfacere debeant, sive sint Clerici, sive laici, sive viri, sive feminae; exceptis tamen *Conversis.* — *Ita communissime.* — *S. Lig. l.* 4., *n.* 141., contra *paucos.*

Nota 1° In Ordinibus, in quibus recitatur tantum Officium B. M. V., haec recitatio non obligat sub gravi, licet vota solemnia in istis Ordinibus emittantur, v. gr., in Ordine Monialium a Visitatione dictarum, ut pluries decisum fuit.

(*a*) Hisce non comprehenditur, ut patet, rationabilis usus epicheiae.

NOTA 2° In Communitatibus, quibus praeter Officium diei recitandum est etiam Officium Beatae Virginis aut Defunctorum, aut septem Psalmi poenitentiales, obligatio non afficit privatim recitantes Officium extra chorum; imo nec recitantes in ipso choro, saltem communiter, ut dictum est supra n. 60. *S. Lig.* n. 143.

147. — QUAER. 12° *An Papa a votis solemnibus dispensare possit?*

Resp. Affirm., gravissima de causa. Ratio est, quia solemnitas votorum ex solo Iure ecclesiastico instituta fuit, ut constat ex *Extrav. Ioannis XXII, tit.* 6., et ex Bulla *Ascendente Domino,* in qua *Gregorius XIII* dicit: *Nos considerantes voti solemnitatem sola constitutione Ecclesiae inventam esse,* etc. Ergo Summus Pontifex dispensare potest in votis solemnibus, sicut in votis simplicibus, siquidem ratio discriminis, quod inter illa intercedit, est de mera institutione ecclesiastica (*a*). Atqui iuxta omnes Pontifex dispensare potest in votis simplicibus. Ergo, etc. Constat etiam ex variis exemplis in historia Ecclesiastica relatis, plures summos Pontifices huiusmodi potestate usos fuisse. Ultimis praesertim temporibus *Pius VII* plures huius generis dispensationes Monachis ac Monialibus solemniter professis concessit ad matrimonia sacrilege inita revalidanda. — *Ita Bouvier,* qui dicit communissimam esse nunc Theologorum sententiam, contra *Billuart* et nonnullos *alios.*

CAPUT II.

DE VOCATIONE RELIGIOSA.

148. — Certum est dari vocationem divinam seu actum divinae Providentiae, quo Deus aliquos prae aliis ad statum ex-

---

(*a*) Propterea valida foret dispensatio, etiamsi absque causa concederetur; quod tamen intelligendum est de voti solemnitate, non autem de voti vinculo; hoc enim ut solvatur, causam requirit. Proinde religiosus professus sic dispensatus valide quidem contraheret matrimonium, quia vis dirimendi non simpliciter e voto, sed a voti pendet solemnitate, quae in praesenti hypothesi auferretur: illicite tamen iniret nuptias, utpote voto, licet tantum simplici, adhuc constrictus.

cellentiorem et perfectiorem vocat, et simul dotes et gratias ad illum rite exequendum et servandum largitur, praesertim quoad statum ecclesiasticum et religiosum. Constat enim omnia in ordine naturali a Deo gubernari modo singulis proprio; *a fortiori* ergo in ordine supernaturali. Aliunde ad statum perfectiorem amplectendum et prosequendum requiruntur dotes et gratiae speciales, quae a solo Deo, supremo dispensatore, concedi possunt. Constat insuper ex variis S. Scripturae locis. Sic de Sacerdotio in particulari dicit Apost., *Hebr.* 5. 4.: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron* .... Idem dicendum videtur de vita religiosa, quae est status perfectior et multo difficilior.

Quaesita:

149. — Quaer. 1° *An vel quomodo peccet, qui se ad Religionem vocatum sentiens, divinae vocationi non obsequitur?*

Resp. 1° *Per se, rigorose loquendo,* nullatenus peccat; quia divina consilia *per se* non obligant ad culpam, cum in hoc praecise a praeceptis differant.

Resp. 2° Non potest tamen excusari ab aliqua culpa ob periculum aeternae salutis, cui se committit. Imo non excusaretur a peccato gravi, qui persuasum haberet, unicum medium salutis aeternae adipiscendae hoc esse, ut a mundi periculis aufugiat. At vero sunt ne in malo statu illi, qui certi moraliter de vocatione divina ad Religionem, nituntur sibi persuadere, se salutem suam aeque facile consequi posse manendo in saeculo, vel ad illud redeundo?

Non videtur dubitandum, quin isti magno discrimini salutis se exponant; quia manendo in saeculo contra Dei vocationem, semet specialibus illis privant auxiliis, quae Dei providentia ipsis in religione praeparaverat, et ideo difficulter saeculi tentationibus resistent. Attamen S. Ligorius non audet de hoc iudicium certum ferre.

150. — Quaer. 2° *Quomodo peccet, qui non vocatus, statum perfectiorem Religionis vel Clericatus nihilominus suscepit?*

Resp. Peccat *graviter,* si defectum vocationis clare noverit, tum ob reverentiam sacris Ordinibus et Religioni debitam, tum ob iniuriam Deo illatam, tum praesertim ob periculum salutis, quod ipse incurrit suscipiendo obligationes, quibus moraliter satisfacere non poterit, utpote carens specialibus auxiliis, quae

solis a Deo vocatis conceduntur. Excusabitur tamen ab illa culpa, si voluntatem firmam habeat obligationes religiosi status adimplendi.

151. — QUAER. 3° *An peccent graviter parentes vel Superiores, qui avertunt filios vel subditos a statu religioso?*

Resp. 1° *Affirm.*, si eos avertant iniuriose per minas, vim, fraudem, aut preces importunissimas; quia illos impediunt a consecutione magni boni, ad quod ius habent.

Resp. 2° *Affirm.*, etiam plerumque, etsi eos tantum avertant precibus et promissionibus; quia hoc esse non potest sine gravi illorum damno. — *Ita communiter* cum *S. Lig.* qui dicit, hanc sententiam esse omnino tenendam, contra *aliquos.* — Non autem peccant parentes, qui se opponunt ad tempus piis desideriis filiorum iuniorum, ad constantiam eorum probandam, vel ob aliam iustam causam. Attamen hac in re ad vitandas hallucinationes, consiliis Confessarii, aut viri probi ac docti stare debent.

QUAER. 4° *An peccent filii Religionem ingredientes invitis aut insciis parentibus?*

Resp. Neg., *per se loquendo*, licet in praxi hoc ordinarie non sit suadendum, nisi iniustam vexationem aut resistentiam merito timeant. Ratio est, quia filii omnino liberi sunt circa status vitae electionem. — *Recole dicta de quarto praec. t.* 1. *n.* 369.

152. — QUAER. 5° *Quaenam sint signa vocationis religiosae?*

Resp. Generatim loquendo seu in providentia ordinaria duo requiruntur et sufficiunt ad vocationem divinam probandam, scilicet debita aptitudo et inclinatio.

1° *Aptitudo* intelligitur idoneitas ad statum religiosum *in genere*, et in particulari ad observantiam *talis Ordinis* propriam. Aptitudo autem illa consistit praesertim in recto iudicio, in indole bona, in animo iugo obedientiae submisso, in scientia relative sufficienti, et in carentia defectuum corporis et animi, qui rationi huius vitae repugnant.

2° *Inclinatio naturalis* (a) et *constans*, quae proinde non sit frequentibus mutationibus obnoxia, non obstante tamen aliqua praeterita tergiversatione ex daemonis tentationibus vel naturae

---

(a) *Naturalem* hic intellige spontaneam animi propensionem, quae inde fere oritur, quod status religiosus menti exhibeatur seu indoli propriae congruus et ad internam pacem felicitatemque adducendam idoneus.

repugnantia exorta. Non tamen requiritur, ut inclinatio ex spontaneitate seu propensione magis, quam ex persuasione seu intima convictione procedat. Inclinatio autem illa debet esse *recta*, idest procedere debet ex intentione pura, ex mero desiderio suam salutem facilius consequendi, maiorem Dei gloriam vel etiam animarum salutem procurandi, etc.

NOTA. Dixi *generatim loquendo* seu in providentia ordinaria; quia adsunt evidentiora vocationis signa, nempe 1° divina revelatio, ut vocatus est *S. Paulus, S. Aloysius Gonzaga, S. Stanislaus Kostka*, etc...; 2° inspiratio singularis, quae consistit in interno motu, quo quis vehementer ad vitam perfectiorem subito impellitur, et quasi attrahitur.

CAPUT III.

DE OBLIGATIONIBUS RELIGIOSORUM VI VOTORUM.

ARTICULUS I.

DE VOTO PAUPERTATIS.

153. — I. Religiosus voto *solemni* paupertatis obstrictus seu Religiosus quilibet in Ordine a S. Sede approbato *solemniter* professus, omnino incapax est *in particulari* seu *personaliter* cuiuslibet dominii rei temporalis pretio aestimabilis (*a*), etiam

---

(*a*) Apostolica tamen Sedes, ut pluribus exemplis constat, dispensavit, ut bonorum temporalium dominium religiosi etiam solemniter professi habere et retinere valide et licite possent. Et ut praetereamus S. Franciscum Borgia, qui ex dispensatione a Paulo III obtenta ita solemnia Societatis Iesu vota emisit, ut nihilominus solum intra quadriennium post professionem Gandiae Ducatum ac reliqua temporalia bona a se abdicaret (*Conf. Vitam S. Franc. Borgia ab Alvaro Cienfuegos hispanice conscriptam Lib.* 3. *Cap.* 8. §. 2.; *et Cap.* 10. §. 1.), Responsa habemus S. Poenitentiariae tum pro monialibus gallicis data 28 Nov. 1818, quibus facultas impertitur, *ut non obstante solemni paupertatis voto, . . . bona ac reditus, quos hactenus acquisivere, retinere possint (Vid. Carriere, De Iust. et Iur. P.* 1. *Sect.* 1. *Cap.* 4. *n.* 214.), tum data 20 Nov. 1820, pro monialibus Belgii, quibus utut solemniter professis expressa S. Sedis auctoritate facultas tribuitur *acquirendi, possidendi, et admini-*

de licentia Superioris. Constat ex *Conc. Trid. sess.* 25. *c.* 2. — Communitas vero bona acquirere et possidere potest, sive per se, sive per subditos, nisi obstent eius constitutiones. Hinc pervulgatum axioma Iuris canonici: *Quidquid Monachus acquirit, non sibi, sed Monasterio acquirit.*

Hinc Religiosus professus est omnino inhabilis ad quemlibet proprietatis actum exercendum circa rem ullam sive monasterii sive parentum aut externorum; proindeque de nulla re disponere potest, sive licite, sive valide, per acceptationem, donationem, venditionem, commodatum, mutuum, usum, mutationem, ameliorationem, etc., absque licentia sive generali, sive speciali Superioris.

---

strandi bona, quibus ad fines honestos utantur, etc. (*Vid. Bouix Tract. De Regularibus Part.* 3. *Cap.* 3.).

Ex his autem satis apparet, religiosi solemniter professi incapacitatem ad rerum temporalium dominium habendum et exercendum non e naturali aut divino, sed ecclesiastico tantum iure esse repetendam. Hinc S. Ignatius De Loyola ad Part. 6. Cap. 2. Constitutionum Soc. Iesu Declarationem addidit, in qua facultas, etiam post solemnem professionem, acquirendi ac retinendi dominium, quae a Sede Apostolica obtineri posset, diserte memoratur. *Si aliquis* (inquit) *sua devotione et sancta cum intentione ad maiorem Dei gloriam motus, ante suam professionem a Sede Apostolica facultatem obtineret, ut vel ipse, vel domus, in qua professionem emisit, posset ius succedendi in haereditate habere, . . . non contra istam Constitutionem vel eius intentionem existimaretur.*

Neque vero abstrusa videri debet huius doctrinae ratio. Nam in confesso id esse debet, quod quotidiana in Ecclesia praxis docet, temporalium rerum dominium utique cum simplici paupertatis voto componi. Quod autem simplici voto additur, nempe voti eiusdem solemnitas, iure ecclesiastico, ut Constitutiones Apostolicae aperte declarant, inductum est. Porro si iure tantum ecclesiastico solemnitas voto superadditur, nonne manifestum est, eiusdem solemnitatis vim, effectuumque mensuram ab ea potestate definiri, a qua solemnitas ipsa procedit, atque adeo a Supremi in Ecclesia Legislatoris arbitrio pendere? Ex ipsa ergo rei natura est, quod religiosus solemniter professus dominii incapax aut capax existat pro supremae auctoritatis arbitratu, ad cuius sapientiam omnia pro temporum, locorum, personarumque adiunctis disponere spectat. *Conf. Marc. Struggl* (*Th. Moral. Tr.* 6. *q.* 5. *n.* 33.), qui concludit: *Ita Sanchez in Decal. Lib.* 5. *c.* 2. *n.* 9., *Card. De Lugo, De Iust. Disp.* 3 *n.* 75. *et alii* COMMUNITER.

154. — II. Religiosus simplici voto paupertatis ligatus potest quidem dominium directum bonorum habere, sed nihil de ipsis sine Superioris licentia particulari vel generali, disponere licite potest.

Hoc valet, etiamsi Ordo non fuerit a S. Sede approbatus, sed tantum ab Episcopo, quia semper eadem est voti simplicis efficacia; vovens enim se omnino spoliat iure de re qualibet *sine licentia* disponendi, vel usum servandi, seu quemlibet *proprietatis* actum exercendi, nisi Ordinis constitutiones aut legitima consuetudo aliquid excipiant.

Nota. Praeter peccata contra votum paupertatis, dantur etiam non raro peccata contra *virtutem* paupertatis, licet illaesum votum remaneat; v. gr., si Religiosus nimium foveat affectum ad res, quas ex licentia Praelati detinet, si commodis plus aequo indulgeat, si a Superioribus superflua postulet, vel obtenta retineat, et similia.

Quaesita:

155. — Quaer. 1° *Quodnam sit discrimen inter votum et virtutem paupertatis?*

Resp. Votum respicit tantum actus *externos* proprietatis; virtus vero ad *internos* cordis affectus etiam extenditur. Voti enim obiectum est Religiosum bonis temporalibus exterius exspoliare. Virtus autem pro scopo habet omnem inordinatum cordis affectum ad res terrenas penitus praescindere. Votum igitur paupertatis est velut medium relative ad virtutem, quae est ipse finis consequendus. Hoc posito nemo non videt, virtutem paupertatis multo latius patere, quam votum: quoties enim quis votum infringit, simul et virtutem laedit; non autem vice versa.

Dixi, votum afficere solos actus proprietatis *externos;* attamen violari posset votum per actum internum, qui actum externum respiceret et attingeret, scilicet per desiderium agendi externe contra votum; siquidem desiderium induit omnem malitiam et speciem actus externi, ut dictum est in *Tract. de peccatis, l.* 1. *n.* 168.

Quaer. 2° *An Religiosus servans dominium directum bonorum, possit* valide *de his disponere absque licentia?*

Resp. Affirm., quia est vere dominus, quamvis *illicite* agat disponendo, ratione voti paupertatis. — *Negant* tamen quidam, quia, aiunt, Religiosi se habent ut pupillos, qui bona

sua valide donare nequeunt. Sed haec opinio nullius prorsus est momenti.

Quaer. 3° *Ad quae se extendat dominium directum Religiosi non solemniter professi?*

Resp. 1° Ad bona temporalia, quae possidebat ante vota; 2° ad fructus sed redditus eorumdem bonorum; 3° ad ea, quae ipsi de iure adveniunt, sine nova acceptatione, ut haereditas paterna, legata, etc....; 4° ad omnia bona, quae a parentibus, cognatis, amicis... accipit de Superiorum licentia. Attamen si haec sint usu consumptibilia, in communem monasterii usum iuxta morem applicanda sunt, saltem generatim loquendo.

156. — Quaer. 4° *An Religiosus servare, et alio transferre possit propria manuscripta, absque Superioris licentia?*

Resp. Affirm., iuxta communem sententiam; manuscripta enim habentur ut aliquid spirituale, cum sint partus ingenii. Praeterea pertinent ad scientiam, quae non cadit sub voto paupertatis; sed ratio potior est, quia talis habetur communis et recepta consuetudo inter Regulares. — *S. Lig. n.* 14. *Salm.*, *et alii communiter*, qui idem etiam de Sanctorum *Reliquiis* opinantur.

Quaer. 5° *An peccet contra votum paupertatis Religiosus, si quid de rebus ad suum usum concessis in alium usum impendat?*

Resp. Affirm., Ratio est, quia in his Religiosus habet tantum *usum facti*, idque *precario*, quamdiu Superiori videbitur. Est autem actus proprietatis seu dominii de re aliqua ad proprium arbitrium disponere, et alioqui voluntas seu licentia Superioris ad usum assignatum restringitur, nisi aliud manifestum sit. — *S. Lig. n.* 19., *et alii communiter*.

157. — Quaer. 6° *An possit Religiosus sine licentia donare, quae parcius vivendo sibi subtrahit ex rebus ad usum concessis?*

Resp. Neg., generatim loquendo. Ratio patet ex responsis ad quaesitum praecedens. — Excipiunt, si certa quantitas ita Religioso assignetur, ut nec Monasterium teneatur aliquid ei praestare, nec ipse rationem reddere. — Dicit *S. Lig. n.* 23. permitti communiter ab auctoribus, ut Religiosus possit elargiri, cui voluerit, suas *pietantias*, quae *limitate* ei praebentur, ut ova, carnes, etc., nisi Superior id expresse vetuerit. — *S. Antoninus*, — *Sylvius*, etc.

Quaer. 7° *An peccet contra votum paupertatis Religiosus, qui accipit ab extraneo pecuniam ad libitum in pia opera impendendam?*

Resp. Affirm. Ratio patet ex dictis: etenim sic agendo, Religiosus faceret *actum proprietatis*, nisi licentiam sui Superioris haberet (*a*). — Secus autem, si opera pia determinarentur *a donatore;* quia tunc Religiosus non esset nisi *canalis*, seu velut *commissionarius* donatoris. Hinc non peccat contra votum paupertatis Religiosus, qui ab extraneo accipit pecuniam erogandam tali pauperi, tali Monasterio, Ecclesiae, tali causae piae, etc. Imo nec peccat, si ipse sine licentia Superioris ab extraneo postulat pecuniam alteri determinato tradendam. Attamen si agatur de re magni momenti, suadet prudentia, et requirit rectus ordo religiosae disciplinae, ut subditus nihil peragat, quin prius

---

(*a*) Sanchez (In Decal. Lib. 7. Cap. 30.) ad quaestionem: *An quando dans pecunias religioso, ut eas in pauperes distribuat, non designat pauperes, quibus distribuendae sunt, nec designat quantitatem unicuique pauperi elargiendam, sed utriusque vel alterius electionem religioso committit, . . . tunc peccet religiosus contra votum paupertatis designando pauperem, cui eleemosynae conferantur, vel designando quantitatem eleemosynae conferendae?* Respondet (l. c. n. 4.): *Mihi persuadere nequeo, id esse adversus paupertatis votum, meamque sententiam approbarunt viri doctissimi nostrae Societatis, et externi a me consulti. Ducor, quod . . . religiosus hic non retinet nec accipit eas pecunias tamquam proprias, nec tamquam dominus, sed ut nomine alieno, nempe tradentis, det pauperibus. Non ergo exercet aliquem dominii aut proprietatis actum. . . . Secundo, quia non quaecumque possessio et administratio pecuniarum adversantur paupertatis voto, sed quando sunt quid iuris, nempe quando religiosus administrat nomine proprio. . . . At in hoc eventu religiosus non nomine proprio, sed alieno administrat. Tertio, quia in hac dispensatione haec sola quatuor inveniuntur: receptio pecuniae, facultas eligendi pauperes, ipsorum electio, distributio inter illos. At nihil horum est contra paupertatis votum. Non receptio pecuniae, quia religiosus non recipit sibi . . ., sed ut nomine testatoris in pauperes distribuat. . . . Nec etiam facultas eligendi pauperes; quippe hoc nihil aliud est, quam ius nominandi pauperes . . ., quod nil iuris esse, sed meri facti probavimus supra. . . . Nec ipsa pauperum electio; quia si eligendi ius non adversatur, a fortiori nec ipsa electio, quae exercitium iuris illius est. Nec denique ipsa pecuniarum in pauperes distributio, quia religiosus non distribuit nomine proprio, sed dantis, nec ipse censetur aliquid conferre, sed dans, ut constat ex L. unum de familia ff. De Legat. 2. . . . Tandem hanc partem confirmabit solutio argumentorum contrariae partis, quae illam non probant.* Ita Sanchez; sed vid. not. seq. ad n. 160.

assensum Superioris obtinuerit, etiamsi violandae paupertatis periculum nullum incurrat.

158. — QUAER. 8° *An peccet contra votum paupertatis Religiosus, qui recusat ea quae sibi ab extraneis offeruntur?*

Resp. 1° *Neg.*, si agatur de meris donationibus, eleemosynis, aut muneribus, ad quae ius non habebat. Ratio est, quia non obligat votum paupertatis ad recipienda ea, quae nondum acquisivit, seu ad quae ius strictum neque ipse, neque Monasterium habet. Attamen si Religiosus nullam haberet rationem recusandi, peccaret contra caritatem, impediendo bonum suae Religionis, non autem contra iustitiam. — *S. Lig. n.* 20. — *Lugo.* — *Sanchez*, etc.

Resp. 2° Secus, si agatur de rebus iam acquisitis, v. gr., de legatis, de mercede Religiosi laboribus debita, vel de donis iam acceptis, etc. Ratio est, quia horum ius Monasterium immediate acquirit, iuxta axioma: *Quidquid Monachus acquirit, non sibi sed Monasterio acquirit.* — *S. Lig. ibid.*

159. — QUAER. 9° *Quaenam materia censenda sit gravis in violatione voti paupertatis?*

Resp. 1° In peccatis, quae sunt simul contra Religionem et iustitiam generatim loquendo, ea habenda est ut gravis materia quae peccatum mortale in furto constituit. — *S. Lig. n.* 24. — *Lugo.* — *Sanchez, et alii communiter.*

Quidam tamen Theologi dicunt, eam tantum materiam gravem esse, quae requiritur in furtis filiorumfamilias ad peccatum mortale constituendum, nempe materiam circiter duplo maiorem ac in furtis adversus extraneos commissis. — *Ita Elbel, n.* 646. — Sed hoc non videtur admittendum. Ratio est, quia filii in spe sunt bonorum patrisfamilias, non autem Religiosi. Insuper magis inviti sunt Superiores pro furtis subditorum, quam parentes pro furtis filiorum. Praeterea detrimenta graviora sequuntur quoad animam in prioribus quam in posterioribus. — *S. Lig. ibid.*

NOTA. Monasteria mediocriter opulenta communiter dominis privatis sat opulentis aequiparantur. Hinc eadem ac pro illis mensura generatim materiam gravem constituit. Si autem sint opulenta, paulo maior quantitas requiritur. Maior etiam requirenda est, si Religiosus res Monasterii in usum proprium usurpet, vel aliis eiusdem Communitatis donet, ac si in extraneos easdem erogaret, quia ea domi remanent. Maior etiam in furtis minutis, quae insuper interposito notabili intervallo in gravem materiam non coalescunt. Maior iterum in esculentis, ut de famulis diximus, *tom.* 1. *n.* 608.

160. *Resp.* 2° In peccatis contra solam Religionem, seu contra solum votum commissis, crescit difficultas, et maior est Theologorum dissensus. Communius tamen eamdem generatim materiam ad peccatum mortale requirunt, ac in casu praecedenti, ubi iustitia violatur; quia actus proprietatis eiusdem gravitatis esse videtur. Attamen *non improbabiliter* nonnulli graves Doctores maiorem requirunt quantitatem ad peccatum grave in hoc casu constituendum. — Sic *Elbel, n.* 646. — *Salm.*, *c.* 6. *n.* 12.

Communiter autem conveniunt, valorem multo maiorem requirendum esse ad graviter peccandum, quando dona accipiuntur ab extraneis in alios eroganda; quia tunc multo minor est proprietatis actus, quam si haec in proprium usum retinerentur. — *S. Lig. n.* 24. *et alii communiter.* — Imo aliqui tunc requirunt ad graviter peccandum 60 argenteos seu valorem 30 fr. circiter. — Sic *Diana,* — *Leander,* etc., *apud S. Lig. ibid.* (*a*).

(*a*) Haec opinio videtur satis difficilis. Nam vel intelligitur de pecuniis a religioso accipiendis et erogandis nomine *proprio,* aut in usum *proprium;* et sic cum habeamus actum proprietatis, voto paupertatis contrarium, laxius merito videbitur, ad gravitatem culpae cum DD. veteribus exigere 60 argenteos, seu sex romana scutata; praesertim cum immutatio in pecuniarum valore decursu temporum consecuta (*Vid. dict. de hoc argumento in Tom.* 1. *not. ad n.* 607.) multo ampliorem pecuniae quantitatem modo exigeret. Vel intelligitur de pecuniis acceptis et erogandis nomine *alieno;* et sic cum Sanchezio (*Vid. not. ad praec. n.* 157.) licebit existimare, nullam intercedere culpam, etsi de maiori summa agatur.

S. Alphonsus eam opinionem cum allegationibus mutuatus est a Salmanticensibus (De Restit. Cap. 6. n. 47.), quae tamen omnes, si cum suis Auctoribus conferantur, abs re afferri reperiuntur. Allegant nimirum cum Leandro Suarezium, Palaum, et Dianam. Atqui isti eandem ac Sanchezius, doctrinam tradunt.

Ita Suarez (De Relig. Tract. 7. Lib. 8. Cap. 15. n. 15. et 16.): *Quando dominus solum concedit usum facti . . ., si usus cedat in commodum ipsius religiosi, vel ei proprie donetur, contra paupertatem est, sine licentia illum accipere, non tam propter dispensationem, quam propter acceptationem rei, quia nimirum aliquid pretio aestimabile sine licentia accipitur, et ita est acceptio proprietatis. . . . At vero si usus nec cedit in commodum religiosi, neque ipse pro se illum acceptat, sed solum ut alteri res donetur, ita ut ipse solum sit medium seu instrumentum transferendi rem ab uno in alium, tunc re-*

Generatim vero non peccat graviter Religiosus clam accipiens rem aliquam ex Communitate, v. gr., librum ad usum proprium etiam diuturnum, sed non in perpetuum, nisi ita occultet, ut a Superioribus inveniri nequeat; quia tunc Praelatus non cense-

---

vera non peccatur contra paupertatem, quia neque aliquid accipit, neque etiam aliquid expendit suo nomine. . . . Unde colligo, quoties conceditur usus facti indeterminatus . . . , non esse contra paupertatem . . . , si solum acceptetur dispensatio facienda in alios nomine alterius, quamvis particularis applicatio esset commissa arbitrio religiosi. . . . Vid. etiam eod. libr. 8. Cap. 5. n. 31., ubi statuit, *administrationem formaliter et per se non repugnare paupertati, quia solum est quid facti, et non proprii iuris, quia res sic administratae non ut propriae, sed ut alienae tenentur.* Unde concludit : *Nihil ergo habet administratio ut sic, propter quod per paupertatis votum excludatur : non est ergo materia paupertatis, sed potest esse materia obedientiae*, etc.

Palaus vero (Tract. 16. Disp. 3. Punct. 22. n. 4.) ; *Si non bona Conventus . . . , sed a saecularibus accepta tradas consanguineis, . . . distinguendum est : Si ea absolute accipias, non solum contra paupertatem, sed etiam contra iustitiam adversus Religionem, cui illa bona tua acceptatione sunt incorporata, peccas. At si ea nolis accipere, sed donanti manifestes, te eius nomine consanguineis donaturum, non videris iustitiam, nec paupertatem violare; non iustitiam, cum ex domini voluntate traditio fiat ; non paupertatem, quia tu nec donas, nec aliquid tradis consanguineis, sed saecularis tuo medio donationem praestat. . . . Quod verum habet, etiamsi saecularis non designaverit, quibus pecunia concedenda sit, sed id tuo arbitrio reliquerit ; quia sola personarum electio tibi competit, quae non est contra paupertatem.*

Et Diana (Tom. 7. Tr. 3. Res. 23. n. 2.) : *Nota etiam hic obiter, quod Religiosus non peccat contra paupertatem, si absque Superioris licentia accipit pecuniam, ut ipse libere disponat de illa in eleemosyna nomine eius, qui dedit. Et pro hac sententia sup. citavi Sanchez, et Faustum, quibus nunc addo Petrum de Ledesma, et Franciscum Suarez.* Rationem autem hanc reddit (Ibid. Res. 27. n. 2.), *quia votum paupertatis obligat Religiosum, ne acceptet dominium et proprietatem alicuius rei, inscio Superiore : sed in nostro casu iste Religiosus non accipit dominium illarum pecuniarum, sed tantum accipit illas nomine alieno, nempe tradentis, ut det pauperibus. Ergo.*

Conf. etiam Card. De Lugo (*De Iust. Disp.* 3. *n.* 155.), et Pellizzarium (*Manual. Regul. Tr.* 4. *Cap.* 2. *n.* 236.).

tur invitus quoad substantiam, sed tantum quoad modum. — *S. Lig. ibid.* — *Suarez.* — *Salm.*, etc.

Nota. *Quoad res mutuo acceptas vel habitas* sine Praelati licentia, generatim loquendo non peccabit graviter contra votum paupertatis, res ad usum suum vel etiam non ad usum suum extraneis mutuando, modo sit certus de restitutione facienda, nec tali mutuo grave damnum inferat Communitati, v. gr., eo quod careat usu rei graviter hic et nunc necessariae. Multo minus adhuc graviter peccabit, si res ad usum sibi concessas mutuet aliis Religiosis eiusdem monasterii. Ratio est, quia, etsi aliquem actum proprietatis in his faciat, non tamen graviter peccat, iuxta communem Theologorum interpretationem. — *S. Lig. n.* 27. — *Laymann.* — *Sanchez*, etc.

Resolves:

161. — 1° Religiosus peccat contra votum paupertatis, si quid sine Superioris consensu domi seu foris, etiam ex iis quae ad victum aut vestitum pertinent, accipiat, retineat, absumat, permutet, alteri donet, vel commodet. Item si absque licentia Superioris pecuniam vel res alias mutuo vel commodato ab extraneis accipiat.

2° Peccat etiam contra votum paupertatis, qui res in usum obtentas in alium usum expendit, aut culpabiliter amittit, vel destruit, ut patet.

3° Peccat contra votum, qui apud externos comedit aut bibit sine Praelati facultate; quia actum proprietatis ponit, aliquid sine licentia accipiendo. Generatim tamen non videtur per hoc mortaliter peccare (*a*). — *Lacroix*, *n.* 105. — *Suarez,* — *Sanchez,* etc.

4° Si Religiosus acceptet ab extraneis rem Superiori tradendam, facillime licentiam praesumptam supponere potest. Si autem eam supponere nequeat, contra paupertatem peccare videtur; attamen generatim peccatum illud veniale non excedet. — *Lacroix*, *n.* 118., etc.

5° Peccat contra votum paupertatis Religiosus, qui rem cum licentia ad usum acceptam retinet ultra limites temporis a Superiore praefixi; qui eam ad alium usum adhibet cum eiusdem

---

(*a*) Imo licentia praesumi haud aegre poterit; et alioqui Superior non tam ratione rei a subdito acceptae, quam alia de causa forte invitus censeri posset.

detrimento; qui rem servat, *animo domini*, nempe cum intentione eam subducendi liberae dispositioni Superioris, v. gr., si eam occultet, ne videatur; nec excusari ex eo potest, quod licentiam prius obtinuerit.

6° Peccat contra votum paupertatis, qui sine facultate Superioris aliquid emit, etiam pro Communitate, quia agit ut proprietarius. Aliquando tamen licentiam praesumere potest, nempe quando novit, id Superiori gratum fore, nec recursus facilis ad eum patet, v. gr., in itinere. Huiusmodi autem licentia facilius in rebus minoris momenti praesumi potest.

7° Religiosus, iter agens, divertere nequit ad alia loca extra rectam viam ad res curiosas videndas, nisi forte valde brevis sit distantia, et nullae aut admodum modicae expensae fieri debeant; in casu autem particulari licentia Superioris, ex gravitate causae, merito praesumi potest. Secus enim peccaret tum contra paupertatem, tum etiam contra obedientiam.

8° Religiosus nullum depositum proprie dictum sine licentia accipere potest. Ratio est, 1° quia actum proprietatis faceret iuxta plurium sententiam, contra alios; 2° quia depositum est contractus; Religiosus autem nullum contractum circa res temporales inire potest absque Superioris facultate (*a*).

(*a*) De hac re Pellizzarius (Manual. Regul. Tr. 4. Cap. 2. n. 232.): *Quaeres: An religiosi ex voto paupertatis prohibeantur recipere pecunias extraneorum in depositum sine Praelati licentia? Resp., non prohiberi, si eas recipiat animo reddendi, quoties Dominus voluerit: quamvis id esse possit contra obedientiam ac decentiam religiosam, si fiat occulte. Ita Diana ex Suarez, Sanchez, et Fausto.* — Et Laymann (Lib. 4. Tr. 5. cap. 7. n. 4.): *In depositum res accipere, ita ut deponens omne ius dominii ac possessionis, administrationis retineat, non repugnat paupertatis voto; tametsi tali modo pecuniae, v. gr., depositae sint apud Religiosum, ut iis uti possit, petita postea et impetrata Superioris licentia; talia tamen sunt contra paupertatis perfectionem, et plerumque contra Regulae praescriptum.* Eadem habet Lugo *(De Iust. Disp. 33. n. 6)*, qui insuper *(Disp. 3. n. 219.)* monet, *non teneri Conventum ad damnum resarciendum, quando res aliqua ab externo apud Religiosum deposita, eius culpa perdita, vel a furibus sublata fuit. Imo nec etiamsi ex licentia Praelati depositum illud acceperit; quia subditi delictum Conventui non nocet.*

162. — 9° Dona omnia, quae Religiosis *solemniter* professis fiunt, eo ipso acquiruntur a Monasterio, non exceptis legatis et haereditatibus, ex notissimo principio Iuris canonici: *Quidquid Monachus acquirit, non sibi, sed Monasterio acquirit*. Hoc principium etiam aliis Religiosis est applicandum intra limites voti paupertatis, quod pro illis non excludit facultatem acquirendi et possidendi. Hinc isti legata et haereditates acceptare et acquirere valent, licet de iis sine licentia disponere nequeant. Quoad caeteras donationes, eae Monasterio obveniunt, nisi fiant speciatim intuitu personae privatae, et non quatenus Religiosae. Tunc vero Religiosus acceptare nequit absque licentia, saltem praesumpta, seu sub conditione licentiae obtinendae.

10° Opera manualia, quaecumque sint, quae a Religiosis conficiuntur, ad Communitatem pertinent. De iis igitur privati, licet opifices, disponere nequeunt, nec ullum emolumentum ex illis percipere possunt. Idem dicendum est de honorariis, quae Regularibus pro Missis vel aliis spiritualibus ministeriis tribuuntur.

11° Peccant contra votum paupertatis Religiosi, qui omissione voluntaria debitae curae in causa sunt, cur res ad proprium usum concessae deteriores fiant. Idem dicito de illis, qui defectu curae debitae sinunt, ut res officii sibi commissi pereant, vel detrimentum patiantur.

163. — 12° Non est contra paupertatis votum, acceptare aliquid sub conditione licentiae obtinendae, aut etiam donare, dummodo res recuperari possit, si negetur licentia; quia actus reipsa suspenditur. — *Lacroix*, *n*. 108. — *Lugo*, etc.

13° Sufficit licentia *praesumpta* ad licite acceptandum, vel expensas faciendas, quando Superior adiri nequit, et urget occasio. Sed res dono acceptata ex praesumpta licentia, debet postea Superiori manifestari, quando conveniri potest, nisi consumpta fuerit. — *Suarez*. — *Lacroix, n*. 109.-111.

14° *A fortiori* sufficit licentia *tacita* ad dandum vel acceptandum; imo valet, etiamsi Superior adiri possit, quia licentia tacita censetur de facto existere: v. gr., eo quod virtute in alia continetur, vel ex circumstantiis prudenter colligitur adesse, dum licentia praesumpta non supponitur de facto existere, sed tantum exstitura, si peteretur. — *Lacroix*, *n*. 109. — *Suarez*, etc.

15° Si Superior antecedens dederit tibi licentiam aliquam rem determinatam habendi, adhuc valet, etiamsi ipse ab officio discesserit. — *Lugo*. — *Lacroix*, *n*. 115.

16° Si habeas licentiam dandi aliquid Paulo, et des Petro, non peccas, nisi Superior dederit licentiam pro Paulo ob peculiarem rationem, dum negaturus fuisset, si pro Petro hanc petivisses. — *Lacroix*, *n.* 119. — *Pellizarius*, etc.

17° Si Titius Religiosus licentiam habeat dandi aliquid quibuslibet, Caius eiusdem Communitati habet eo ipso facultatem acceptandi, quia dare et accipere sunt correlativa, et proinde licentia ad unum censetur etiam esse ad alterum. — *Sanchez.* — *Palliz.*, etc.

Nota. Haec de paupertate Religiosa in genere. Sed attendendum est ad constitutiones particulares variorum Ordinum, vel ad consuetudinem a Superioribus toleratam, nam in pluribus Monasteriis generatim permittitur Religiosis petere, accipere aut sibi comparare plura necessaria ad victum, vestitum, libros, aut alia id genus.

ARTICULUS II.

DE VOTO CASTITATIS.

164. — Votum castitatis multo praestantius paupertatis voto habendum est, cum per illud Religiosus non bonis sibi extrinsecis, sed intrinsecis, corporis scilicet et sensuum voluptatibus renuntiet.

Duo complectitur eius obiectum, nempe ea quae de iure naturali et divino iam prohibentur, necnon ea quae in legitimo matrimonio licite fieri possent. Haec igitur est voti castitatis efficacia, ut id quod prius licitum erat, Religioso illicitum fiat; ea vero quae omnibus sunt prohibita, ipse evitare debet ex duplici obligatione, scilicet castitatis et Religionis.

Votum simplex castitatis impedimentum matrimonii impediens tantum constituit, seu matrimonium illicitum, non vero invalidum efficit. Votum autem solemne, connubium subsequens prorsus dirimit.

Quaesita:

165. — Quaer. 1° *An etiam peccata luxuriae mere interna voto castitatis adversentur?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia Religiosus vi voti castitatis tenetur vinculo Religionis abstinere ab omni voluntaria delectatione venerea, sive *interna*, sive *externa*, ita ut si castitatem

laedat, duo patret peccata, luxuriae scilicet et sacrilegii. — *S. Lig. n.* 33.

Iuxta quosdam votum castitatis solis peccatis externis luxuriae violatur, quia, aiunt, Religiosus Deo dicat tantum 1° bona externa, quibus se spoliat per votum paupertatis; 2° corpus, cuius voluptatibus renuntiat per votum castitatis; 3° animam, seu mentem et voluntatem, quam tradidit Superiori moderandam per votum obedientiae. Sed doctrina communissima et vera est, votum castitatis violari et quidem graviter etiam solis peccatis mere internis; quia vovens promittit simpliciter Deo, se abstenturum ab omni delectatione absque ulla distinctione.

166. — QUAER. 2° *Quaenam sit gravitas peccatorum contra votum castitatis commissorum?*

Resp. Haec regula generalis statuenda est: eadem prorsus est gravitas peccati contra votum ac contra sextum et nonum Decalogi praeceptum, scilicet peccatum mortale aut veniale est contra Religionem, prout mortale aut veniale est contra castitatem. Parvitas autem materiae admittenda non est in peccatis luxuriae *directe* quaesitae aut admissae nisi ex imperfecto consensu iuxta dicta *t.* 1. *n.* 412.

167. — QUAER. 3° *An vel quaenam sit differentia inter virtutem et votum castitatis?*

Resp. 1° Nullum datur discrimen ratione obiecti, cum ex dictis votum tam late pateat, quam ipsa virtus. Attamen in hoc differunt, quod in iis, quae virtute prohibentur, duo dantur peccata si votum violetur, dum unicum committitur peccatum in eo, quod solo voto interdicitur. Si quis enim voto simplici Religionis ligatus matrimonium contraheret, unicum peccatum, scilicet contra Religionem, in usu coniugii patraret (*a*). Potest igitur quandoque violari votum, quin ipsa virtus laesionem patiatur.

Resp. 2° Virtus castitatis praeter strictas obligationes, quas imponit, mera quoque consilia ad maiorem perfectionem ducentia suadet; dum votum solam materiae obligationem afficit.

(*a*) Idem dicito, si ex consensu uxoris vir sacros Ordines susceperit, aut in Religioso Ordine solemnia vota emiserit. Si enim postea matrimonio uterentur, sacrilegii crimine se obstringerent, non tamen contra virtutem castitatis peccarent.

Nota. Ad maiorem autem castitatis custodiam introducta est clausura, vi cuius Moniales egredi non possunt e Monasterio, nisi de licentia Pontificis aut Episcopi, quae etiam in solis extraordinariis casibus dari potest; Religiosi vero domo abesse nequeunt absque Praelati licentia. Sic ex Const. *Clem. VIII*, *Nullus*, etc. — Hinc

Quaer. 4° *Quale sit peccatum egredi e Monasterio sine licentia?*

Resp. 1° Pro Monialibus intra clausuram degentibus erit semper grave, cum Ecclesia id prohibeat sub poena gravissima, nempe excommunicationis.

Resp. 2° Pro Religiosis erit grave, si saepius cum scandalo fiat, aut de nocte furtive; veniale autem tantum, si quis semel aut iterum, aut interdum tantum per diem egrediatur. — *Plura de clausura et de poenis in eius violatores inflictis in Tract. de Censuris.*

ARTICULUS III.

DE VOTO OBEDIENTIAE.

Votum obedientiae est omnium votorum Religionis praestantissimum, cum per illud Religiosus bona maxime sibi intrinseca et excellentissima, voluntatem scilicet et intellectum ipsum Deo offerat (*a*), et omnino consecret. Hinc dicitur 1. *Reg.* 15. 22.: *Melior est obedientia quam victimae.* Et *Prov.* 21. 28: *Vir obediens loquetur victoriam.*

Principia:

168. — 1. Religiosus ex voto obedientiae tenetur ad omnia, quae Superior praecipit secundum regulas et constitutiones Ordinis, sive directe et expresse, sive indirecte et implicite. — *S. Lig. n.* 38. — Attamen ut sit peccatum contra votum, requiritur ut Superior vere *praecipiat*, et non tantum suadeat, quod ex eius verbis, modo loquendi variisque rerum adiunctis patebit.

(*a*) Adverte tamen, quae mox A. n. seq. subiicit, materiam voti sese non extendere ad internas facultates, sed ad solam mandati externam executionem.

II. Superior ius habet praecipiendi non solum ea, quae explicite habentur in regula vel constitutionibus, ut sunt abstinentia, silentium, etc., sed etiam ea omnia, quae implicite in eis continentur, ut poenas in transgressores, et quidquid pertinet ad officia Communitatis rite obeunda, aut ad eius rectam administrationem. Ratio est, quia Religiosus se adstringens ad constitutiones speciales Ordinis servandas (*a*), se obligat ad ea omnia, quae ad hunc finem consequendum sapienter statuta sunt vel praecipiuntur.

III. Religiosus non tenetur, ex voto suo, obedire Superiori rem impossibilem, aut evidenter illicitam, aut graviter sibi damnosam praecipienti. — *S. Lig. n.* 47., etc. Etenim non potuit se obligare ad rem impossibilem, cum ad impossibile nemo teneatur; neque ad rem certo illicitam, siquidem votum nequit esse vinculum iniquitatis; neque ad rem graviter sibi damnosam, quia hoc a mente Religionis alienum est, et actus heroici non cadunt *communiter* et *implicite* sub votum, sicut non cadunt sub praeceptum. Excipe tamen, si agatur de officiis intra limites vitae Religiosae adimplendis, v. gr., de curandis Religiosis pestiferis, etc.

Hinc non tenetur subditus obedire Praelato iubenti, ut incedat super aquas, etc.; si autem referantur exempla, ex quibus constat, talem obedientiam a Deo approbatam et miraculis confirmatam fuisse, dicendum est divinum placitum superno lumine, tum praecipienti, tum obedienti fuisse manifestatum.

Quaesita:

169. — Quaer. 1° *Quodnam discrimen intercedat inter virtutem et votum obedientiae*?

Resp. Idem est quod iam fuit adnotatum supra de paupertate, *n.* 155. scilicet obiectum voti est executio externa mandati Superioris, dum virtus usque ad internam animae submissionem pertingit, eamque perficit.

A Religioso autem sedulo vitanda sunt non solum peccata contra votum, sed etiam contra virtutem, quae quidem frequentius laedi solet. Accidit enim (utinam rarius!), ut subditus Prae-

---

(*a*) Hoc non ita accipiendum est, quasi ex voto se Religiosus obstringat ad observandas Ordinis Constitutiones.

lati mandato actione quidem externa integre obsequatur, sed reluctante, moesta et aegra voluntate. Tunc vero, licet voto satisfaciat, a virtute tamen longe recedit (*a*).

Religiosus igitur Superiori vere praecipienti inobediens duplex peccatum facit, alterum contra praeceptum naturale, quod submissionem legitimo Superiori praescribit, et alterum contra votum. Hinc in piis congregationibus virorum vel mulierum *in communi* sub eadem Regula vitam degentium absque votorum vinculo, inobedientes a peccato non eximuntur, si contra Superiores sint rebelles, sed unicum peccatum committunt.

170. — Quaer. 2° *Quomodo votum solemne obedientiae a voto simplici differat?*

Resp. 1° Dispensatio multo facilius obtineri potest a voto simplici quam a voto solemni, quod nonnisi a Papa et gravissima de causa solvi potest.

Resp. 2° Votum simplex reddit quidem illicitam obligationem sine consensu Superioris contractam, non tamen *per se* invalidam efficit, licet Superior vi potestatis in voluntatem subditi huiusmodi obligationem irritare valeat. Votum autem solemne ita subditi voluntatem oblatione absoluta, perpetua et irrevocabili in Ordine religioso, auctoritati Superioris obstringit, ut Religiosus nullam amplius obligationem, neque naturalem, neque civilem valide contrahere possit (*b*).

(*a*) Inspiciendum est, cuiusmodi sit affectus obedientiae repugnans. Nam si naturalis sit, et naturae etiam bene institutae consentaneus, nec tamen obediendi affectum retardet, aut minuat, nihil detrahit de perfectione obedientiae, ut Christi Domini exemplum suadet. Si vero repugnantia sit ex naturae vel consuetudinis inordinatione; tunc vel non obstante contrario impulsu homo prompte obedit, et sic perfectioni virtutis nihil detrahitur, imo propter difficultatem devictam actus videbitur aliquo modo perfectior; si vero repugnantia retardet, minuatve affectum voluntatis, mandata alioquin exequentis, tunc imperfecta utique erit obedientia, prouti voluntarii sint affectus contrarii; ast culpae ratio desumetur non quidem ex obedientiae imperfectione, quasi gradus perfectionis in voluntate obediente cadat sub praeceptum, sed ex affectus ad alia inordinatione, quo fit ut in alio virtutis genere peccetur. Conf. Suarez (*De Relig. Tr.* 10. *Lib.* 4. *Cap.* 15. n. 19.).

(*b*) Hoc intellige quoad ea, quae subsint Superioris potestati. Nam si subditus, v. gr., promittat alicui *secretum*, vel ipsi *secretum*

QUAER. 3° *An teneatur Religiosus obedire in dubio, utrum res praecepta sit licita necne?*

Resp. Affirm., quia in eo casu praesumptio Superiori favet. Insuper opposita sententia rectum perturbaret ordinem in Religiosis familiis, ut manifestum est. — *S. Lig. n.* 47., *et alii communiter.*

171. — QUAER. 4° *Quandonam Religiosus peccet graviter contra votum obedientiae?*

Resp. Peccat graviter in sequentibus casibus, qui raro occurrunt; scilicet 1° quando recusat obedire in materia gravi Superiori praecipienti *in virtute sanctae obedientiae,* vel *in nomine Iesu Christi,* aut per alias similes formulas, quae rarissime a Superioribus sunt adhibendae; 2° quando Superiori praecipienti respondet: *Nolo obedire, nolo facere, non faciam,* aut aliud simile quod contemptum formalem auctoritatis praecipientis redoleat (*a*); 3° quando ex inobedientia sequitur grave scandalum aliorum, sive subditorum, sive saecularium, aut grave incommodum pro Communitate, aut pro aliis, v. gr., pro salute animarum, etc.

In caeteris casibus inobedientia peccatum veniale non excedit; cum autem praedicti casus peccati mortalis raro accidant, communiter peccata Religiosorum contra obedientiam ut venialia tantum reputanda sunt. — Multo rarius adhuc peccata in solam virtutem commissa mortalia evadent.

172. — QUAER. 5° *Quibusnam obediendum sit?*

Resp. Obediendum est non tantum Superioribus ipsis maioribus, sed omnibus etiam inferioribus, seu ministris, vel praepositis ex ipsorum parte praecipientibus, cum tunc eadem sit auctoritas, quae mandatum iniungat (*b*).

---

committatur, obligationem sane contrahit, circa quam Superiori nulla inest auctoritas. Quoad ea autem, quae obedientiae materia esse possunt, obligationem quidem, v. gr., celebrandi missam ad intentionem alterius subditus contrahere potest, *conditionatam tamen,* nisi videlicet aliter Superior disponat.

(*a*) Hoc valet, etiamsi praecepti materia, in se spectata, non sit gravis.

(*b*) Intelligenda haec sunt de virtute obedientiae; nam praeceptum, quod voti obligatione subditum constringat, solis totius Conventus seu domus Superioribus (nisi aliter speciales alicuius Ordinis Constitutiones disponant) reservari solet.

Quaer. 6° *Quomodo obediendum sit?*

Resp. Ut obedientiae plenissima sua constet perfectio, obediendum est 1° *ex motivo supernaturali*, ut praescribit Apost., *Coloss.* 3. 22.: *Non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes... Domino Christo servite.* Secus enim obedientia, etiamsi a peccato immunis esset, omni tamen merito careret, et mere materialis foret (*a*). — 2° *Alacriter*, seu cum gaudio et animo volenti: *Hilarem enim datorem diligit Deus.* 2. *Cor.* 9. 7. — 3° *Prompte*, id est vel statim, vel tempore praescripto, et cum debita cura, absque segnitie. — 4° *Ex integro*, seu totum opus praescriptum perficiendo.

CAPUT IV.

DE PRIVILEGIIS REGULARIUM.

173. — Privilegia, quibus gaudent Religiosi, praecipue versantur circa exemptionem a iurisdictione episcopali, sacramentum poenitentiae, casus reservatos et censuras, irregularitates, quaedam vota et vincula, Missam et Communionem, aliosque casus particulares. — *Vide S. Lig. lib.* 1. *in fine, Append.* 2. *de Privilegiis; et in Hom. apost. tract.* 20. *c.* 4.

I. Circa exemptionem a iurisdictione episcopali.

1° Regulares generatim gaudent privilegio exemptionis a iurisdictione Episcoporum; quia Praelati regulares habent iurisdictionem quasi episcopalem in Monasterio et Ecclesia sua.

2° Eximuntur a visitatione Episcopi tum quoad personas, tum quoad Monasteria et Ecclesias. Excipe 1° Monasteria Monialium Regularibus non subiectarum, et etiam subiectarum quoad clausurae custodiam, ad quam curandam Episcopi ceu deputati apo-

---

(*a*) Difficile est haec admittere. Nam quod obediatur Superiori tamquam Christo Domino, id ad rationem formalem virtutis obedientiae non requiritur (*Vid. Suarez, De Relig. Tr.* 10. *Lib.* 4. *Cap.* 14. *n.* 2. 3.); nec iterum ad rationem meriti exigitur, ut quis agat ex motivo supernaturali, uti alias ostensum est (*Vid. Tom.* 1. *n.* 32. *qq.* 6. 7. 8.).

stolici invigilant. 2° Ecclesias saecularium, quarum Parochus esset Religiosus; 3° Ecclesias Regularium si sint parochiae, sed quoad ea tantum, quae ad paroeciam et Parochum spectant.

3° Privilegio exemptionis gaudent non tantum Professi et Conversi, sed etiam Novitii et Tertiarii, qui intra claustra commorantur. Item famuli Regularium, qui actu famulantur, et resident intra claustra Monasteriorum (*a*), quoad censuras et Sacramenta, haud secus ac ipsi Conversi. — *Trid. sess.* 24. *c.* 11. — *Vide S. Lig. lib.* 1. *in fine Append. de Privilegiis, n.* 75.

II. Circa Sacramentum Poenitentiae.

174. — 1° Regulares Sacerdotes ex Superioris sui licentia absolvere possunt Religiosos eiusdem Ordinis absque ulla Episcopi loci approbatione. Sic ex privilegiis iure ipsis concessis. — *S. Lig. n.* 110. Non autem in privilegio comprehenduntur Congregationes, quae non sunt Religiosae proprie dictae.

(*a*) Hinc vera ratio, cur isti Regularium famuli (prouti advertit et S. Alphonsus *Lib.* 6. *n.* 583.) non subiaceant reservationibus episcopalibus, quia nimirum ab Episcopi iurisdictione sunt exempti. Et vi quidem huius principii, facilis evadit solutio cuiusdam casus, qui maxime implexus nonnullis videri posset. Fac enim, aliquis eiusmodi famulus in peccatum incidat, quod Episcopus reservavit, et peccata sua Confessario saeculari, non habenti tamen facultatem pro reservatis, confiteri velit. Quaero: poteritne hic illum absolvere? Si enim negas, quomodo cum S. Alphonso dices, eum reservationi episcopali non subiacere? Si vero affirmas, quomodo Confessarius a peccato absolvit, in quod iurisdictionem non habet? Numquid forte demum dices, reservationem, quae est iurisdictionis restrictio, non Confessarium, sed poenitentes afficere? Nodum ergo inde solve, quod isti famuli quoad hoc in eadem sunt conditione ac religiosi, quibus deserviunt. Porro sicut religiosus, quando ex praelati sui facultate, confitetur sacerdoti saeculari vel alterius Ordinis, absolvitur vi iurisdictionis, quam Praelatus indirecte communicat sacerdoti, quem ad id subditus elegerit, ita et isti famuli, qui itidem Praelati iurisdictioni subduntur. Et cum Praelatus regularis iurisdictionem a se indirecte communicatam non coarctet quoad peccatum illud, quod Episcopus reservavit, manifesta est ratio, cur sacerdotis saecularis iurisdictio in absolvendo aut religioso aut religiosorum famulo non sit restricta.

2° Regulares *in Conventu* degentes confiteri debent Sacerdotibus Ordinis a Superiore designatis, nec possunt ab aliis quibuslibet valide absolvi absque licentia Superioris, sive intra, sive extra domum. Sic ex privilegio Ordini concesso.

3° Concedi solet, ut tempore *Iubilaei* possint Regulares, etiam Moniales, confiteri cuilibet Sacerdoti approbato, sine Superioris licentia. — *S. Lig. n.* 110.

4° Regulares *in itinere,* si socium eiusdem Ordinis *idoneum* habeant, illi confiteri debent. Si vero desit socius *idoneus,* confiteri possunt cuilibet Sacerdoti saltem approbato, sive regulari, sive saeculari.

QUAER. *An vero possint Regulares, deficiente socio idoneo, confiteri etiam cuilibet Sacerdoti non approbato, modo idoneus sit?*

Resp. Negant aliqui, innixi praesertim in decisione S. Congreg. Conc. ad postulatum Episcopi Hildesheimensis. Sed *probabilius affirmandum est* cum *S. Lig. Append. de Privilegiis, n.* 3. cum communi.

Decisio autem S. Cong. ad Postulatum Episcopi Hildesheimensis non obstat, quia agebatur de Religiosis, qui cum ad manum haberent proprii Ordinis socios, nihilominus cuilibet Sacerdoti confiteri volebant, prout in itinere, deficiente socio idoneo, iure ipsis concessum est (*a*).

(*a*) Ex Actis S. Congregationis (*Thesaur. Resol. S. Congr. Conc. Tom.* 38. *pag.* 111.) constat, quaestionem propositam fuisse de Regularibus, qui ad civitatem pluries per annum accedentes, ibique ad aliquot dies commorantes, solebant sibi eligere presbyterum saecularem ab Episcopo non approbatum, quamvis non deessent, qui ex *propria cuiusque Ordinis familia* Confessiones eorum possent excipere, et quorum *copiam* (ibid. pag. 113.) *facile habere poterant.* Porro facultas Regularibus concessa, ut *dum itinerarent, vel essent extra conventus suos, valerent confiteri quibuscumque sacerdotibus,* conditionem adiectam hanc habebat (Ibid. pag. 116.), *si aliquem presbyterum idoneum ex Professoribus Ordinis habere non possint,* seu si *non possunt habere copiam sacerdotum, quia non habent proprium confessarium.* Quod ergo S. Congregatio non quidem ad generalem quaestionem, sed ad casum illum specialem 18 Novembr. 1769 responderit, *illas confessiones non fuisse validas,* ad controversiam, quam hoc loco tangit A., nihil pertinet.

III. *Circa casus reservatos.*

175. — 1° *Quoad subditos.* Possunt illos absolvere 1° ab omnibus casibus et censuris *papalibus* non reservatis Papae, licet reservatis Episcopo, ut est percussio levis Clerici; 2° ab omnibus casibus *papalibus* eodem modo, ac Episcopi suos dioecesanos absolvere possunt; 3° ab excommunicatione ob percussionem etiam gravem et publicam Clericis inflictam (*a*).

(*a*) S. Alphonsus (*Lib.* 7. *n.* 107.) notat, *ex iure communi* Regularem a Praelato suo posse absolvi, 1° si percusserit eiusdem Ordinis consodalem, nisi percussio sit enormis, aut iniecta manus fuerit in Episcopum seu Abbatem ; 2° si percusserit religiosum alterius Ordinis, dummodo adhibeatur etiam sententia Praelati, cui percussus subditur; 3° non posse a Praelato suo absolvi, si percusserit clericum saecularem, sed pro absolutione adeundam esse Sedem Apostolicam, licet absolvi possit ab Episcopo, si percussio fuerit levis. Quae omnia extenduntur ad Novitium, qui se his criminibus obstrinxerit.

At subdit *cum communi* S. Alphonsus, haec intelligenda *secundum ius commune.* Etenim (inquit) *spectatis privilegiis, Religiosi bene possunt absolvi a suis Praelatis, etiamsi percussio fuerit enormis . . . , idque valere, etiamsi Religiosus percusserit alium alterius Ordinis vel clericum saecularem, et etiamsi percussio fuerit publica.* Quoad ista autem privilegia lectorem S. Alphonsus remittit ad nonnullos scriptores, e quibus Palaus (*De Censur. Disp.* 3. *Punct.* 23. §. 4. *n.* 10.) allegat *Compendium Privilegiorum Soc. Iesu.* V. *Absolutio,* ubi haec habentur (n. 10.): *Si qui sub obedientia et correctione Societatis degunt, possunt absolvi per Praepositum Generalem et alios, quos ipse deputaverit, ab omnibus peccatis ante vel post ingressum Societatis commissis, et ab omnibus censuris et poenis a iure vel ab homine latis, praeterquam ab his quatuor, quae in Bulla Sixti IV continentur, nempe* relapsus in haeresim, schisma, litterarum apostolicarum falsificatio, et delatio prohibitorum ad infideles. *Habetur per Bullam pro Praedicatoribus, datam prid. Kal. Septembr.* 1474 *(Sixto IV Pontifice), Incipit:* Regimini universalis . . ., *et eiusdem Pontificis (Sixti IV) pro Carmelitis* 4 *Kal. Dec.* 1476, *Incipit:* Dum attenta . . . , *et Iulii II pro iisdem Praedicatoribus* 27 *Febr.* 1510, *Incipit:* Exponi Nobis . . . , *ubi inter superius excepta addit* conspirationem in Romanum Pontificem: *quoad reliquos vero casus, praeter hos quinque, declaravit, non obstare publicationem Bullae Coenae et derogationes in ea contentas.*

2° *Quoad saeculares.* 1° Possunt illos absolvere (supposita Episcopi approbatione ad audiendas confessiones) a casibus *papalibus*, exceptis iis qui in Bulla *Coenae* continentur; 2° probabilius absolvere possunt a casibus in iure aut ex consuetudine Episcopo reservatis, et quos Episcopus ipse sibi non reservavit. — *S. Lig. ibid.* (*a*).

Caeterum quoad absolvendos religiosos subditos a casibus *Bullae Coenae*, praetereundum non est, quod Lucius Ferraris (V. *Absolutio* art. I. n. 37., et V. *Praelatus Regularis* n. 20.) post alios notat, scilicet *Sacram Congregationem Episcop. et Regular. facto verbo cum SS. Clemente VIII, absolute decrevisse, quod omnes Bullae et decreta derogatoria privilegiorum Regularium, quantum ad facultatem absolvendi a casibus Papae reservatis, sunt intelligenda solum in ordine ad saeculares, non autem in ordine ad suos subditos Regulares.* Deinde vero (V. *Praelatus Regularis* n. 31.) innuit, quosdam auctores asserere, S. Congregationem declarasse, *Praelatos Regulares non posse absolvere ab haeresi occulta.* Utris credendum?

(*a*) Quod Mendicantes non possint absolvere a casibus *papalibus*, qui iure evadunt episcopales, quando forte Episcopi in suis edictis et illos sibi specialiter reservaverint, S. Alphonsus (Lib. 3. n. 397., et Lib. 7. n. 99.) ex Viva (In Prop. XII Alex. VII, n. 13.) videtur desumpsisse, licet pro ea alleget Cabassutium et Elbel. Ast alii forte negabunt quodammodo suppositum, posse nempe Episcopum sibi reservare peccatum, seu causam, quam sibi S. Pontifex reservaverit. Quippe Superioris reservatio eam causam ita potestati inferioris praelati subtrahit, ut hic ne absolvere quidem ab eo peccato possit, aut certe absolvere non possit nisi per potestatem sibi delegatam, et ex mera Superioris permissione. Absurdum autem videtur, quod qui ne absolvendi quidem a quopiam peccato facultatem habet, illud tamen sibi reservet, et quidem ita reservet, ut non possint ab eo absolvere illi quoque, qui absolvendi facultatem a Superiore reservante acceperunt.

Egregie hanc quaestionem tractat Suarez (*De Poenit. Disp.* 31. *Sect.* 4. n. 26.), inter alia haec scribens: *Hoc ipso quod Pastor Supremus seu altior sibi reservat peccatum, extrahit illud a iurisdictione omnium inferiorum. Nihil ergo habent inferiores, quod possint sibi reservare. Quod si hoc ita est, recte sequitur, per facultatem eiusdem Pastoris supremi* (quae et Mendicantibus communicatur) *tolli sufficienter reservationem: quia Superior iurisdictionem potest concedere, inferiore etiam renuente; atque hoc non solum ex usu, sed etiam ex rigore iuris verum est.*

IV. *Circa irregularitates et impedimenta.*

1° *Cum suis* dispensare possunt 1° in omnibus irregularitatibus occultis ex delicto, excepto homicidio voluntario ut Episcopi cum dioecesanis; 2° in irregularitatibus quoad defectum animae, ob dementiam, si periculum eius cessavit; quoad defectum corporis, v. gr., quoad defectum natalium (quae irregularitas ex se cessat per Professionem religiosam), quoad bigamiam etiam veram, et defectum publicum lenitatis.

2° *Cum saecularibus.* 1° Possunt dispensare in omnibus irregularitatibus occultis ex delicto, ut Episcopus; 2° possunt dispensare et commutare vota et iuramenta, ut Episcopus, sed in foro tantum interno; 3° dispensare possunt cum coniugibus in impedimento exigendi debiti propter incestum commissum cum consanguinea compartis. — *S. Lig. n.* 109. — Insuper Religiosi mendicantes possunt dispensare in voto castitatis cum coniugibus in ordine ad usum matrimonii, sive ante, sive post initum matrimonium illud votum emissum fuerit.

V. *Circa Missam, Communionem et ultima Sacramenta.*

176. — 1° Regulares possunt celebrare Missam una hora ante auroram, id est, tribus horis ante ortum solis, sed tantum in

---

Nec aliter Card. De Lugo (De Poenit. Disp. 20. n. 151.), qui insuper id Episcopis positive interdictum memorat. *Addo denique* (inquit), *quod dictum est, non posse* VALIDE *Episcopum reservare sibi peccatum, quod S. Pontifex sibi iam reservaverat (quod idem est de quocumque praelato inferiori respectu Praelati superioris), locum habere, quando etiam Episcopus vel Praelatus inferior reservavit sibi prius aliquod peccatum. Si enim postea Papa vel Praelatus superior illud idem peccatum sibi reservet, eo ipso cessat reservatio Episcopi vel praelati inferioris: quia tunc etiam per reservationem Papae aufertur Episcopo facultas absolvendi ab illo peccato; atque adeo non potest illud sibi reservare de novo, nec continuare reservationem prius factam. . . . Denique S. Congregatio Cardinalium de mandato Clementis VIII in suo decreto, edito an.* 1602 *circa casus reservatos, prohibuit, nec de caetero (Episcopi) reservarent sibi casus legi solitos in Bulla Coenae, nec alios Sedi Apostolicae specialiter reservatos.*

Ecclesiis propriis, in quibus id etiam facere possunt Sacerdotes saeculares ex eodem privilegio *(Greg. XIII)*; et una hora post meridiem [1].

2° Possunt ministrare Eucharistiam in suis Ecclesiis omnibus fidelibus, excepto Paschatis die (a).

3° Possunt administrare Communionem paschalem, Extremam Unctionem et Viaticum suis subditis, novitiis et familiaribus. — *S. Lig. n.* 121. 122. — Non autem hoc privilegio gaudent Congregationes saeculares, secluso speciali Indulto apostolico, quale, v. gr., recenter Sulpicianis, Maristis, et Oratorianis concessum est.

VI. Circa casus particulares.

1° Possunt dispensare cum causa in praescriptis ecclesiasticis cum suis, ut Episcopi, v. gr., circa Officium divinum, ieiunium, abstinentiam, etc.; quia habent iurisdictionem quasi episcopalem.

2° Possunt Superiores regulares permittere subditis simpliciter tonsuratis, ut in Ecclesiis praedicent *(Greg. XIII)*.

3° Religiosi mendicantes communicant generatim inter se de suis privilegiis, tum circa personas, tum circa loca. At non communicant, quando sunt omnino specialia, vel odiosa, vel contraria proprio statui, ita ut bono seu communi observantiae Religionis praeiudicent.

NOTA. Haec privilegia Religiosis familiis a Iure canonico, vel a Sancta Sede concessa, solis competunt Superioribus, qui ea pro sapientia sua subditis communicant, nec extenduntur ad Ordines non stricte religiosos, qui Congregationes saeculares nuncupantur (b).

(a) Romae excipitur etiam feria V in Coena Domini.

(b) Intellige, nisi speciali Sedis Apostolicae Indulto iis quoque id concessum fuerit.

[1] Ex privilegio ab Eugenio IV concesso, Regulares Missam tribus horis post meridiem celebrare poterant; sed privilegium istud a S. Pio V revocatum est.

APPENDIX

DE STATU ACTUALI REGULARIUM IN GALLIA.

Permulta Monasteria tum virorum, tum foeminarum, decimo octavo saeculo ad finem vergente in Gallia numerabantur. Sed immani rerum omnium perturbatione, quae subsecuta est, omnia dissoluta fuerunt. Sedata tempestate, multae Monialium domus restitutae sunt. Plures aliae sub variis formis ab Episcopo sancitis conditae sunt. Subinde nonnulli etiam virorum Conventus restituti fuere, eosque nunc in dies multiplicatos cernimus. Plura autem exorta sunt dubia quae a nobis perpendenda sunt. Circa Moniales praesertim difficultates occurrunt. Hinc

Quaesita:

177. — QUAER. 1° *An Moniales in Gallia emittant* VOTA SOLEMNIA?

Resp. Neg. Etenim propter temporum difficultates post Gallicam perturbationem, servarunt facultatem bona possidendi et acquirendi, non obstante voto paupertatis. Sic pluries a S. Sede fuit declaratum. Ergo votum paupertatis, quod emittunt, non est solemne (*a*). Ergo etiam duo alia nequeunt esse solemnia; nam iuxta solemnis Professionis naturam, et Ecclesiae leges, votum unum non potest esse solemne sine alio. Ergo votum castitatis non constituit impedimentum matrimonii dirimens, donec placuerit Summo Pontifici restituere Monialibus votorum solemnitatem, vel statuere ut votum simplex sit impedimentum dirimens.

178. — *Responsum S. Poenitentiariae ad Episcopum Lemovicensem directum, anno* 1820.

« S. Poenitentiaria, diligenter perpensis expositis, Ven. in « Christo Patri Episcopo Lemovicensi *(Limoges)* respondit: Vo-

---

(*a*) Haec illatio per se non tenet necessario. Dispensare enim Sedes Apostolica potest, ut licet solemni paupertatis voto obstrictae possidere possint, uti patet ex Responso S. Poenitentiariae mox subiecto. *Vide dicta sup. in not. ad n.* 153.

« tum solemne illud esse, quod ab Ecclesia ut tale acceptatur, « et voventem inhabilem reddit in perpetuum et immutabiliter « (spectata lege ordinaria et seclusa dispensatione pontificia) ad « matrimonium contrahendum, et ad dominia rerum acquirenda « vel retinenda, prout cum caeteris SS. Canonum tractatoribus « loquitur P. Pirringh in 3° Decret. tit. 34. §. 1.: » « *Cum ergo (ut praemissa ab Episcopo oratore significant) modo Galliarum Moniales, ut sese civilibus legibus accommodent, sic paupertatis votum emittant, ut minime se abdicent dominio rerum suarum, sed eas ut proprias retineant, ac de iisdem, cum opus fuerit, iuxta leges civiles disponere intendant, ideo hoc earum votum sive quinquennale, sive perpetuum sit, solemne certe non est, neque ut tale ab Ecclesia acceptatur. Quod si huiusmodi paupertatis votum solemne non est, nec solemnia censeri possunt reliqua duo vota castitatis et obedientiae; quippe cum secundum solemnis Religiosae professionis naturam, atque Ecclesiae disciplinam, votum unum sine alio solemne esse non possit.* »

179. — QUAER. 2° *An nihilominus Moniales in Gallia lucrari valeant omnes Indulgentias concessas Religioni, in qua vota solemnia alibi emittuntur?*

Resp. Affirm. Constat ex sequenti responso *S. Poenitentiariae* ad *DD. Bouvier* directo.

« Beatissime Pater,

« Episcopus Cenomanensis, ad Sanctitatis Vestrae pedes pro- « volutus, rogat humiliter responsionem ad sequentia dubia:

« 1° An Moniales tempore perturbationis Gallicanae suppres- « sae, postea restitutae, sed ab aliis dioecesibus in Cenomanen- « sem translatae, vere nihilominus sint Moniales antiquis privi- « legiis suis gaudentes?

« 2° An Conventus Monialium recenter fundati, secundum « proprias instituti approbati regulas, sed cum sola Episcopi « auctoritate, spiritualibus Ordinis sui privilegiis, aliisque com- « municatis gaudent?

« Pleraque Monasteria in Galliis nunc existentia non fuerunt « restituta aut fundata.

« Sacra Poenitentiaria Venerabili in Christo Patri Episcopo « oratori respondendum censuit: Moniales, quae ante Gallica- « nam perturbationem solemnem religiosam Professionem emi- « serunt, veras Religiosas esse, easque, sicut et ceteras Soro-

« res Monasteriorum Galliae lucrari posse Indulgentias omnes,
« quae Religioni seu instituto aliarum Monialium solemnia vota
« emittentium, secundum institutum, seu regulam respectivam
« concessa fuerunt; idque ex Indulto S. P. Pii VII, et a SS. D.
« Papa Gregorio XVI iterum confirmato.

« Datum Romae, in S. Poenitentiaria, die 3 Februarii 1841.

« C. Card. Castracane, M. P.

« D. Fratellini, S. P. Secret. »

(*Ami de la Religion,* 13 Avril 1841.)

180. — Quaer. 3° *An Episcopus dispensare possit Moniales a votis in Gallia*?

Resp. 1° *Affirm.* quoad Moniales pertinentes ad Ordinem, in quo vota solemnia prius emittebantur, saltem pro votis paupertatis et obedientiae. Etenim ex Indulto apostolico Episcopus, attentis praesentibus temporum circumstantiis, ab istis votis, tanquam a S. Sede delegatus, dispensare valet. *A fortiori* ab iisdem votis dispensare potest pias Congregationes ab ipso vel a suis praedecessoribus sancitas, et non adhuc a S. Sede approbatas.

Dixi, *saltem pro votis paupertatis et obedientiae;* quia votum castitatis etiam simplex, si perpetuum et absolutum fuerit, est Papae reservatum, et adhuc inter saeculares servari potest. Attamen excipiendus est casus, in quo mulier vovendo noluisset *explicite* vel *implicite* se obligare, nisi in quantum esset in Monasterio permansura, aut se voluerit obligare ad arbitrium Episcopi, aut etiam si taliter videantur intelligi Congregationis constitutiones; quia tunc votum illud non esset absolutum nec perpetuum.

Resp. 2° *Neg.* si agatur de Congregationibus recentibus, quae a Superiorissa Generali gubernantur; sed ad S. Sedem recurrendum est. Etenim si Episcopus cum talibus Monialibus a votis dispensare posset, varii Episcopi Communitates ejusdem Ordinis in sua dioecesi habentes, eadem facultate quoad eas gauderent, et jurisdictionis conflictus inde sequeretur. Hinc Episcopi dispensare nequeunt a votis suis Moniales dictas *a Sacro Corde,* etc.

Neque potest Episcopus a vinculo votorum solvere Moniales, licet vota simplicia tantum in sua Congregatione emittant, et a Superiorissa Generali non pendeant, si haec Congregatio a S. Sede approbata fuerit.

Quaer. 4° *An votum ingrediendi Religionem Papae reservatum sit in Gallia?*

Resp. Neg. Constat ex responsione sacrae Poenitentiariae ad Ill.^um^ DD. Bouvier, Episcopum Cenomanensem, die 2 Ianuarii 1836 (*a*).

181. — Quaer. 5° *An leges clausurae quoad Monasteria Monialium in Gallia rigorose servari debeant, et clausuram violantes poenas canonicas incurrant?*

Resp. ad 1um Non rigorose leges illae urgent de iure communi. Nam cum Moniales in Gallia hisce temporibus ut *proprie* Religiosae non habeantur, *strictae* clausurae non subiacent. Clausura igitur solum ex Regula, quae eadem remanet, necnon ex auctoritate Episcoporum, qui eam praecipiunt, a praedictis Monialibus servanda est. Constat ex responsione S. Poenitentiariae ad *D. Gely*, Nannetensem Canonicum, *die* 23 *Ian.* 1821. Attamen lex clausurae in monasteriis, in quibus vi constitutionum existere debet, abiici non potest sine culpa *per se* mortali; quia sic videtur communiter apprehendi, et Episcopi sic obligare velle censentur, cum haec disciplina summe necessaria semper habita fuerit. — *Ita Bouvier, de secundo praec. Dec.* in fine.

Resp. ad 2um Ex dictis etiam deducendum est, poenas spirituales latas in Moniales e monasterio egredientes, vel in extraneos earum monasterium ingredientes, in praesentibus rerum adiunctis, locum non habere. — *P. X. Gautrelet, Traité de l'état religieux, t.* 1. 2e *part., ch.* 2.

182. — Quaer. 6° *An urgeat obligatio Officii divini pro Monialibus in Gallia?*

Resp. Neg. per se, seu ratione legis Ecclesiae. Etenim cum Moniales in Gallia, attentis praesentibus rerum adiunctis, inter Congregationes tantum adnumerandae sint, non videntur rigorose, *per se*, obligari ad divinum Officium sub gravi recitandum, nisi ex Ordinis constitutionibus ad id graviter adstringan-

---

(*a*) Videtur hoc accipiendum de voto ingrediendi Congregationem, quae propter loci circumstantias a S. Sede uti ordo stricto sensu religiosus non habetur.

tur, quod rarissimum est. Licet enim pertinuerint ad Ordinem olim (vel etiam nunc alibi) ab Ecclesia pro solemni Professione approbatum, modo iam non pertinent. Rigorosa autem obligatio Horas recitandi non urget, nisi Religiosas in Ordine approbato professas. Ergo, etc. Nec censeri debet Ecclesia velle tantam imponere obligationem iis mulieribus, quas nunc ut strictissime Religiosas non agnoscit. — *P. X. Gautrelet, S. I., Traité de l'état religieux, t. 2. c. 3. art. 2.*

183. — Haec doctrina sequenti responsione S. Sedis confirmari potest.

POSTULATUM

Episcopi Petrocorensis circa obligationem recitandi Breviarii pro Monialibus in Gallia.

« Beatissime Pater,

« Episcopus *Petrocorensis* in Galliis ad pedes S. V. provolu-
« tus, ab ipsa sequentis dubii solutionem efflagitat humillime.

« Ex pluribus Sacrae Poenitentiariae responsis patet Monia-
« les in Gallia non esse vere et proprie Moniales, sed tantum
« piarum foeminarum congregationes, ipsarumque vota non esse
« solemnia. Hinc pluribus videtur illas Moniales, quae vi Regu-
« lae suae ad divini Officii recitationem tenentur, ut *Carmeli-*
« *tae, Clarissae, Moniales Visitationis B. Mariae Virginis,* etc..,
« ad id non teneri sub gravi, cum huius obligationis gravitas
« non videatur attingere nisi Moniales vota solemnia emitten-
« tes. Alii aliter censent; quia licet vota solemnia non emittant,
« videntur in se suscepisse obligationes de iure annexas Regu-
« lae, quam professae sunt. In hac varietate sententiarum, Epi-
« scopus Orator a S. V. expostulat humillime :

« Utrum Moniales, attenta earum conditione in Galliis, te-
« neantur sub gravi ad divini Officii recitationem; an vero cum
« vota earum non sint solemnia, ad illud non gravius tenean-
« tur, quam ad aliud quodlibet suae Regulae punctum? »

Sacra Poenitentiaria, mature perpensis expositis a Ven. in Christo Patre Episcopo Petrocorensi, respondendum censuit, prout respondet:

« Moniales votis solemnibus obstrictas teneri sub gravi quo-
« tidie Officium recitare ex consuetudine iam praescripta; cum

« vero Moniales in Galliis, nec vota solemnia emittere, neque
« esse Moniales stricte tales, sed piarum tantum foeminarum
« societates pluries responsum fuerit, ideo illae non alia obliga-
« tione tenentur, quam ea quae ex respectivis constitutionibus
« resultat.

« Datum Romae, in S. Poenitentiaria, die 26 Novembris
« 1852.

Loco ✝ Sigilli.

« Ph. Pomella, S. P. Secretarius.

« *Concordat cum Originali*:

« Petrocorae, die 17 Augusti 1855.

« M. de S.-Exuperi,
« Can. hon. a Secretis DD. Episcopi. »

184. — Quaer. 7° *An vota Religiosorum habenda sint hodie ut solemnia in Gallia?*

Resp. Affirm. Ita Collator *Aniciensis (Conférences du Puy), P. Gautrelet, Traité de l'état religieux, t.* 1. *c.* 6. *art.* 3. etc., contra *aliquos.*

Prob. Admittendum est, dari posse huiusmodi vota, nisi ostendatur, aliquid nunc obstare vel ex potestate civili, vel ex potestate ecclesiastica; si enim nihil obstet ex alterutra parte, servatur integrum ius emittendi vota solemnia Ordinibus stricte Religiosis ab Ecclesia concessum: porro nihil prorsus obstat ex alterutra parte. Ergo.....

1° Nihil obstat ex parte potestatis civilis. Etenim 1° lex civilis, quaecumque sit, afficere nequit votum paupertatis neque *directe,* cum sit res omnino spiritualis, quae ex natura sua potestati saeculari subiacere nequit; neque *indirecte,* cum paupertas Religiosa, quocumque modo promissa fuerit, nullatenus regimini politico officere possit. 2° Constat etiam ex absurdis, quae inde sequerentur. Hoc enim admisso, vota solemnia non possent emitti in regionibus quae Principibus infidelibus aut haereticis subiiciuntur, quod tamen praxi et doctrinae constanti Ecclesiae adversatur; imo impossibilis foret Professio Religiosa in tota Ecclesia, si ubique talis legislatio admitteretur. —

Praeterea Religiosus, v. gr., Soc. Iesu, frequenter mutans domicilium, hodie Professus foret in Italia, ac proinde dominii incapax, cras autem in Gallia non esset, etc. etc. Haec vero dici nequeunt. Ergo, etc.

2° Nihil quoque obstat ex potestate ecclesiastica. Si quid enim obstaret ex hac parte, esset lex aliqua, vel Decretum ex quo constaret de expressa S. Pontificis voluntate conditioni Religiosorum derogantis. Sed nulla Constitutio apostolica, Decretum nullum, nec ulla Declaratio alicuius Congregationis afferri potest, ex qua talis voluntas S. Pontificis innotescat. Ergo.... — Imo ex authentico testimonio constat, Religiosos S. Benedicti *de Solesmes* emittere vota solemnia; ergo possunt dari et dantur de facto talia vota. Ergo non obstat Ecclesiae potestas efficaciae solemnitatis votorum. — *Vide annot. R. P. Guéranger, Abbatis monasterii de Solesmes,* contra *sententiam oppositam D. Carrière, in folio publico l'Ami de la Religion, t.* 106. 7 Septembre 1840.

185. — Haec pauca referre nobis satis erit:

Sacra Congregatio Episcoporum et Regularium ad propositam quaestionem: An concedi deberet Superiori monasterii de Solesmes *licentia admittendi* ad solemnem Professionem *omnes subditos a 4 annis cum ipso degentes? respondit*: Affirmative, pro his qui VOTA SIMPLICIA emiserunt; et pro his actu in monasterio existentibus qui 18 menses in novitiatu expleverint, arbitrio Superioris cum suo Capitulo..., expleto biennio et die a publica susceptione cappae, Professionem emittent...

Ergo praedicti Ordinis Regularium vota choro assistentium *solemnia* sunt; ergo idem dicendum de aliorum Ordinum Regularibus.

Obiectiones:

186. — *Obiect.* 1ª Lex civilis reapse obstat Professioni solemni; lex enim statuit, omnes cives habiles esse ad contractus ineundos, et successiones accipiendas. Ergo, etc.

Resp. 1° Lex civilis nullatenus obstare potest neque votis solemnibus, neque votis perpetuis; quia materia voti, cum mere spiritualis sit, lege civili attingi non potest, ne indirecte quidem: secus enim potestas civilis Ecclesiae leges dirimire posset, quod repugnat. — *Vide P. Gautrelet* in opere citato, et

P. de Ravignan, in opere *de Instituto S. I.*[1]. Hinc Pius VI valide reclamavit contra Constitutionem civilem Cleri Gallicani, qua declarabatur *Gubernium nequaquam recognovisse* SOLEMNIA *Religiosorum vota.* (Brev. *Quod aliquantum*, 10 Mart. 1791). — Et nuperrime Pius IX, inter usurpationes, quas detestatur in quibusdam Americae locis, istud reponit, scilicet, *Religiosas familias neminem sine Gubernii permissu ad vota solemnia nuncupanda admittere posse* (Allocutio in Consistorio 15 Decembris 1856).

Resp. 2° Lex spectanda est, ut effectus mere externos habens, et sic omnia componuntur. Insuper habilitas legalis ad possidendum cunctis civibus concessa est ius naturae; huic autem iuri privati cives renuntiare possunt. Quis enim, v. gr., ad contrahendum cogi potest?

187. — *Obiect.* 2ª Non licet ex lege renuntiare successioni nondum apertae; ergo Religiosus ante Professionem renuntiare nequit saltem bonis futuris, v. gr., haereditati paternae, vivente adhuc patre; sed neque id posset, facta solemni Professione, quando scilicet est aperta haereditas, siquidem cuiuslibet dispositionis incapax factus est. Ergo, stante lege, est impossibilis Professio solemnis.

Resp. 1° Semper Religiosus, etiam facta solemni Professione, haereditates vel legata acceptare potest pro monasterio, de consensu Superiorum, ut Iuris canonici statuta permittunt, licet pro se nihil acceptare possit. Excipe paucos Ordines, in quibus specialiter obstant constitutiones.

1 Mais, me dit-on, les voeux qui constituent le Religieux ne sont pas reconnus par la loi: que m'importe? La loi ne s'occupe pas de ces voeux; on peut les faire, elle les ignore; les violer, elle demeure indifférente; mais les proscrire, elle ne le peut sans armer le pouvoir de l'inquisition et de l'intolérance les plus odieuses.

Interdire à des hommes qu'on proclame libres le fait tout intérieur et privé de la vie religieuse, c'est tomber dans une contradiction flagrante, c'est attenter à la liberté de conscience dans ce qu'elle a de plus intime et de plus sacré.

Aux yeux de l'Etat, des hommes, des prêtres réunis dans des habitudes communes et purement religieuses, peuvent sans doute n'avoir aucun droit politique ou civil de corporation: et nous ne réclamons rien, à cet égard; mais ces prêtres réunis, qui du reste n'exercent en dehors d'autres fonctions que celles qu'ils tiennent, comme les autres prêtres, de la juridiction épiscopale, sont légalement inattaquables, ou bien la liberté religieuse est un mensonge, et le droit public des Français, la loi fondamentale, une déception: car alors les paroles ont perdu leur vrai sens, et les mots n'expriment plus les idées. — P. DE RAVIGNAN, *De l'existence et de l'Institut des Jésuites.*

Resp. 2° Potest etiam Religiosus, non obstante lege civili, disponere de bonis futuris pro aliis, v. gr., pro fratribus, ante votorum solemnium emissionem. Etenim de iure naturali renuntiare potest bonis verum valorem hic et nunc habentibus; atqui spes futurae haereditatis verum habet valorem praesentem: ergo Religiosus potest spei renuntiare valide actu interno, vel etiam testamento ante Professionem confecto, statuens, ut omnia bona tempore mortis ad se pertinentia talibus vel talibus obveniant, vel haeredibus suis naturalibus iuxta cursum legis civilis, et (subaudiendo) intentionem praedeterminatam ante votorum emissionem. Tunc autem externa declaratio huius renuntiationis haberi non potest ut actus proprietatis, sed tantum ut manifestatio dispositionis iam antea habitae.

188. — *Obiect.* 3ª Vota Monialium omnium sunt declarata *simplicia* a S. Sede; ergo ex analogia idem etiam dicendum est de votis Religiosorum.

Resp. 1° Non est verum, omnia vota Monialium in Gallia fuisse declarata *simplicia*. Nam, ex responsione S. Poenitentiariae relata supra *n.* 179., constat Moniales, quae ante Gallicam perturbationem solemniter voverunt, etiam postea fuisse *veras Religiosas*. Porro ex variis responsionibus memoratis inter se collatis evidenter patet, idem sonare iuxta modum loquendi S. Sedis verba: *Verae Religiosae,* et *solemniter Professae.*

Resp. 2° Ex eo quod in variis responsis S. Sedes unice loquatur *de Monialibus,* coniici merito potest, in his Decretis non comprehendi *Religiosos.* Imo Declaratio, a Gregorio XVI approbata, expresse decernit, Decreta hac de re edita spectare solummodo ad Moniales.

Resp. 3° Non eadem est conditio Religiosorum et Monialium in politicis perturbationibus. Discrimen enim praecipue consistit in eo, quod foeminae multo difficilius sibi providere valerent, si e monasterio eiicerentur, quam viri, quorum plerique sunt Sacerdotes, Missionarii, aut diversarum scientiarum professores, etc. Sed ratio disparitatis, quae maxime urgere videtur, ea est, quia difficilior evasit observantia perfectae clausurae, quae a civili potestate non agnoscitur, nullumque proinde ab ea patrocinium accipit. Porro clausura pro Monialibus specialem habet connexionem cum solemni Professione. Haec autem ratio pro Religiosis non valet.

FINIS TRACTATUS DE STATIBUS PARTICULARIBUS.

TRACTATUS

DE SACRAMENTIS IN GENERE

« Cum omnis Christianae doctrinae pars Pastoris scientiam « diligentiamque desideret, tum Sacramentorum disciplina quae « et Dei iussu necessaria et utilitate uberrima est, Parochi fa-« cultatem, et industriam postulat singularem, ut eius accurata « ac frequenti perceptione fideles tales evadant, quibus prae-« stantissimae ac sanctissimae res digne et salutariter impertiri « possint, et Sacerdotes ab illa divini interdicti regula non dis-« cedant: *Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis marga-« ritas vestras ante porcos.* » Catech. Concilii Trid. *pars* 2. *de Sacram. c.* 1. *n.* 1.

189. — Cum tanta sit Sacramentorum dignitas et utilitas pro sanctificatione animarum, pro quibus non dubitavit Christus Dominus Sanguinem suum fundere, crucisque subire tormentum, quam maxime iuvat, ut divini verbi praecones frequenter ad populum sermonem de eis habeant, exponendo scilicet eorum institutionem, necessitatem, praecellentem dignitatem, et miram efficaciam, et fideles de dispositionibus ad uberes gratias per illa recipiendas necessariis accuratim edocendo. — Hinc *Conc. Trid. sess.* 24. *c.* 7. *de Reform.*, haec habet:

« Ut fidelis populus ad suscipienda Sacramenta maiori cum « reverentia atque animi devotione accedat, praecipit sancta « Synodus Episcopis omnibus, ut non solum, cum haec per se-« ipsos erunt populo administranda, prius illorum vim et usum « pro suscipientium captu explicent, sed etiam idem a singulis « Parochis pie prudenterque servari studeant...; necnon ut in-« ter Missarum solemnia, aut divinorum celebrationem, sacra « eloquia et salutis monita singulis diebus festis vel solemnibus « explanent, eademque in omnium cordibus, postpositis inutili-« bus quaestionibus, inserere, atque eos in lege Domini erudire « studeant. »

Agendum: 1° de natura et divisione; 2° de materia et forma, 3° de Ministro; 4° de subiecto Sacramentorum.

CAPUT I.

DE DEFINITIONE, NUMERO ET DIVISIONE SACRAMENTORUM.

190. — I. Definitio. *Sacramentum* est signum sensibile a Christo institutum ad significandam et conferendam gratiam.

Hinc tria necessario in omni Sacramento requiruntur, scilicet 1° signum sensibile; 2° divina institutio; 3° vis producendi gratiam a Christo promissam.

Omnia Sacramenta tribus perficiuntur: 1° rebus tanquam materia; 2° verbis tanquam forma; 3° persona Ministri conficientis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia. — Constat ex *Conc. Florentino in Decreto unionis.*

Sacramenta praeter gratiam sanctificantem producunt aliam gratiam sacramentalem, hoc est, conferunt auxilia specialia ad obtinendum finem, ad quem quodlibet Sacramentum fuit institutum. Sacramenta operantur ex *opere operato*, id est *necessario*, positis debitis conditionibus, vi divinae institutionis, independenter ab *opere operantis,* scilicet Ministri et subiecti Sacramenti.

Hinc Sacramenta distinguuntur a sacramentalibus, quae sunt quaedam res vel actiones sacrae ab Ecclesia institutae, ut sunt aqua lustralis, variae rerum benedictiones et consecrationes, *Agnus Dei*, etc... [1].

191. — II. Numerus. Sacramenta sunt septem, ut constat ex *Trid. sess.* 7. *Can.* 1.: *Si quis dixerit Sacramentae novae legis non fuisse omnia a Domino nostro Iesu Christo instituta, aut esse plura vel pauciora quam septem: videlicet, Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Poenitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem et Matrimonium, aut etiam aliquod horum septem non esse verum et proprie Sacramentum, anathema sit.*

III. Divisio. Sacramenta iuxta varias suas proprietates sic distinguuntur:

1° *Necessaria*, vel *non necessaria*. Iterum necessaria sunt vel necessitate medii, vel necessitate praecepti. Necessaria sunt

[1] *Agnus Dei* dicuntur imagines quaedam cereae, figurae ovalis, formam *agni* repraesentantes, a S. Pontifice solo benedictae, atque ab eodem sacro chrismate delibutae.

necessitate medii (a), *Baptismus*, qui est ianua Ecclesiae et regni coelorum, et *Poenitentia* pro iis, qui in statu peccati mortalis versantur; necessaria necessitate praecepti sunt caetera omnia, ultimis duobus exceptis, quae non sunt necessaria pro privatis, sed tantum pro communitate.

2° *Imprimentia* vel *non imprimentia* characterem in anima. Characterem imprimunt Baptismus, Confirmatio et Ordo; caetera non imprimunt. — *Trid. sess.* 7. *Can.* 9.

3° *Formata* vel *informia*, prout gratiam producunt dum suscipiuntur, aut, intercedente obice, effectum suum suspendunt, donec obex removeatur (b).

4° Sacramenta *vivorum* vel *mortuorum*, prout gratiam *sanctificantem*, seu *primam gratiam* iam supponunt, eamque tantum adaugent; aut ex primaria sua institutione eamdem conferunt.

Quaesita:

192. — QUAER. 1° *An Sacramenta* mortuorum *secundam gratiam conferre possint?*

Resp. 1° *Affirm.* Hoc autem in duplici casu fieri potest: 1° quando sola venialia clavibus subiiciuntur, quod frequenter contingit, uti patet; 2° quando poenitens, reus peccati mortalis, accedit ad Sacramentum cum contritione perfecta. Huiusmodi enim peccator iustificatur ante Sacramenti receptionem, quia contritio perfecta cum voto Sacramenti hominem iustificat: er-

---

(a) Presso sensu necessarium *necessitate medii* solum illud est, quod non solum habet in se rationem medii ad finem, qui intenditur, sed praeterea necessarium est in ipsa ratione medii, quod aliter suppleri non potest. Id habes in illis Pauli verbis (Hebr. XI. 6.): *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, et inquirentibus se remunerator sit.* Accessus enim ad Deum sine hominis (adulti) motu impossibilis est; et rursus impossibilis est talis motus sine eiusmodi cognitione. Hoc porro sensu baptismus necessarius dicetur *necessitate medii*, si intelligas baptismum vel *fluminis* vel *flaminis*; secus vero tum de baptismo tum de Poenitentia hic dicendi modus latiori sensu usurpatur.

(b) Quod sacramenta esse valida possint, sed informia, certa doctrina est. An autem sacramentis omnibus tribuendum sit, quod obice remoto effectum producant, vid. S. Alphons. *Lib.* 6. *n.* 87.

go Sacramentum in eo casu non primam, sed secundam tantum gratiam confert. Ergo (*a*)...

QUAER. 2° *An Sacramenta* vivorum *primam gratiam, seu gratiam sanctificantem aliquando conferre valeant?*

Resp. Affirm. probabilius, non quidem *per se,* ut patet ex eorum institutione, sed *per accidens,* seu mediante Caritate vi Sacramenti infusa in subiecto obicem non opponente. Etenim fieri potest, ut quis peccati mortalis reus, et eius inscius, bona fide ad Sacramentum vivorum *attritus* accedat; atqui in eo casu Sacramentum vivorum debet gratiam sanctificantem in animam infundere, adeoque peccatum mortale delere. Nam Sacramentum effectum suum ordinarium, nempe gratiam sanctificantem, producere debet; quia Sacramenta semper gratiam conferunt non ponentibus obicem, ut constat ex *Trid. sess.* 7. *Can.* 6.; obex autem non ponitur a subiecto bonae fidei: ergo, etc... Atqui Sacramenta vivorum gratiam secundam producere non possunt, quin primam infundant: ergo *per accidens* gratiam primam infundere possunt. — *Ita communiter.* — *S. Thom. part.* 3. *qu.* 72. *art.* 7. — *Suarez.* — *S. Lig. n.* 6. *et* 268., ubi sic ait *de Eucharistia:* « Aliquando *per accidens* conferre potest etiam « primam gratiam, nempe si quis ignorans se esse in peccato « mortali, vel credens habere contritionem, accedit ad Commu- « nionem cum sola attritione, *tunc de attrito fit contritus.* »

193. — QUAER. 3° *An requiratur vel sufficiat attritio, ut Sacramenta vivorum primam gratiam conferant?*

(*a*) Id ipsum et cum sacramento baptismi contingere potest, ad quod accedere adultus potest, per caritatis actum iustificationem iam adeptus. Et hunc quidem iustificationis modum haud raro contingere in pueris inter infideles, rationabiliter teneri potest iuxta doctrinam S. Thomae (1. 2. q. 89. art. 6.): *Cum usum rationis* (inquit) *habere (puer) incoeperit, ... primum quod tunc homini cogitandum occurrit, est deliberare de se ipso: et siquidem se ipsum ordinaverit ad debitum finem, per gratiam consequetur remissionem peccati originalis.* Quam quidem sui ordinationem in finem sic exhibet Caietanus (in l. c.). *Si sibi appetendum censuerit bonum honestum in confuso, ut aetas illa consuevit, bene deliberavit de se ipso, finem suum in vera beatitudine collocans, quamvis imperfecte et inchoative.*

Resp. Affirm. ad utrumque : 1° quidem requiritur, quia prima gratia infundi nequit, nisi per destructionem peccati mortalis ; porro haec peccati mortalis destructio sine eiusdem detestatione, hoc est, sine contritione vel saltem attritione fieri nequit ; 2° sufficit, quia ex dictis Sacramenta vivorum possunt aliquando primam gratiam conferre : hoc autem fieri non posset, si attritio non sufficeret, siquidem peccator ad sacramentum semper per contritionem perfectam iustificatus accederet. — *S. Lig. n.* 6., etc.

Quaer. 4° *In quo consistat character Sacramenti?*

Resp. Licet de fide sit, characterem imprimi in Baptismo, Confirmatione et Ordine, non conveniunt Theologi in quonam praecise consistat, et vix aut ne vix quidem explicari potest. Nobis satis erit scire, ut docet Concilium Trid., *Characterem esse signaculum quoddam spirituale et indelebile impediens, quin Sacramentum iterari possit (Sess. 7. can. 9.).*

194. — Quaer. 5° *An peccatum originale deleatur in Baptismo valido quidem, sed informi ob defectum dispositionis in adulto baptizato?*

Resp. Neg. Ratio est, quia nullum peccatum dissolvens ab amicitia Dei condonari potest, nisi per reconciliationem seu unionem cum Deo, id est, per iustificationem. Hoc autem fieri nequit, quin infundatur prima gratia ; sed haec gratia prima infundi nequit, ubi dispositiones animae deficiunt. Ergo, etc. Remoto autem obice sive per contritionem perfectam cum voto Sacramenti, sive per Sacramentum cum attritione, reviviscit seu cessat suspendi gratia sacramentalis Baptismi, et delet peccatum originale, atque omnia peccata actualia ante Baptismum commissa. Sacramentum vero Poenitentiae delet peccata post Baptismum commissa et peccatum *fictionis,* seu pravae dispositionis, cum qua susceptum est Baptismi Sacramentum, saltem in quantum prava haec dispositio post Baptismum perseveravit. — *Vide dicenda, n.* 232. *Q.* 2°.

195. — Quaer. 6° *Quales sint effectus gratiae sacramentalis singulis Sacramentis propriae praeter gratiam sanctificantem omnibus communem?*

Resp. 1° Effectus *gratiae Baptismalis* est omnem culpam et culpae poenam remittere, mentem illuminare, concupiscentiam imminuere, et animam ad opera christiana foecundare. Haec autem gratia habitualis affert baptizato ius obtinendi auxilia, quibus feliciter hos effectus assequatur.

2° Effectus *gratiae Confirmationis* est robur ad Fidem, si opus fuerit, coram persecutoribus profitendam, et ad eam data opportunitate propugnandam. Ideoque affert animae ius ad auxilia, quibus tales actiones praestet.

3° Effectus *gratiae Eucharistiae* est alere vitam spiritualem, eamdem augere, nauseam rerum mundanarum generare, ad unionem cum Deo attrahere, et ideo afferre ius ad gratias, quibus haec omnia communicantes consequi possint.

4° Efféctus *gratiae Poenitentiae* est remittere peccata post baptismum commissa, et conferre vim ad fugienda peccata et ad perseverandum in statu gratiae, et ius ad auxilia his actionibus praestandis opportuna.

5° Effectus *gratiae Extremae Unctionis* est tollere peccatorum reliquias, aegrotantis animam allevare, fiduciam corroborare, morbi incommoda minus molesta reddere, tentationibus extremis repellendis robur tribuere, et ius ad auxilia his proportionata conferre.

6° Effectus *gratiae Ordinis* est reddere Christi Ministros sacris ministeriis obeundis idoneos, ut haec debita pietate peragant, et ius conferre ad auxilia opportuna.

7° Effectus *gratiae Matrimonii* est refrenare inordinatam concupiscentiam, vires tribuere ad onera status coniugalis sustinenda, ad fidem coniugalem servandam, et ad prolem christiane educandam, et ideo ius conferre ad auxilia pro his omnibus adimplendis necessaria. — *Communis.*

CAPUT II.

DE MATERIA ET FORMA SACRAMENTORUM.

I. De natura et unione materiae et formae.

196. — Definitiones. Materia est res sensibilis, ad rationem sacramenti per formam determinanda. Hinc materia est id, quod in Sacramento est magis indifferens, et minus perfectam significationem habet, adeoque per aliud determinari ad significandum debet.

Materia duplex est: alia remota, et alia proxima. Prior est ipsa res sensibilis, quae in Sacramento adhibetur, seu res circa quam actio sacramentalis exercetur. Posterior est ipsamet applicatio seu usus materiae remotae in actione sacramentali.

Forma vero est pars Sacramenti, quae determinat materiam ad sacramentum efficiendum, et quae saltem ordinarie consistit in verbis a Ministro prolatis.

Principia:

197. — I. Materia et forma omnino sunt necessariae ad Sacramenti validitatem; ita ut alterutra deficiente, Sacramenta confici nequeant. Nemo enim Sacramentum conficere potest, nisi eo modo, quo illud instituit Christus, qui solus est auctor Sacramentorum. De fide est. Constat insuper ex variis definitionibus, praesertim ex Concilio Florentino in *Decreto unionis*, etc.

II. In conficiendo sacramento extra casum necessitatis materia et forma adhiberi debet moraliter, quae haberi queat (*a*), certa. Ratio est, quia non licet uti probabilitate, ubi agitur de valore Sacramenti, nisi urgeat necessitas. Probabilitas enim periculum invaliditatis non removet.

III. Materia et forma uniri seu applicari debent ab eodem Ministro, et erga idem subiectum. Ratio est, quia si unus materiam, et alter formam poneret, verba formae non verificarentur; Minister enim, qui, v. gr., diceret: *Ego te baptizo*, dum alter effunderet aquam, falsum proferret, siquidem ipse non baptizaret.

II. De mutatione materiae et formae.

198. — Duplex datur mutatio tum in materia tum in forma, scilicet *substantialis* et *accidentalis*.

(*a*) Huc spectat prima e propositionibus proscriptis ab Innoc. XI: *Non est illicitum in sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione baptismi, Ordinis sacerdotalis, aut Episcopalis.*

Scite autem A. addit, *quae haberi queat*; nam ubi agitur, v. gr., de dispositione necessaria ad sacramentum poenitentiae, fere de ea vix haberi aliud, quam prudens quoddam ac probabile iudicium potest.

Mutatio substantialis erit in materia, si iuxta hominum usum et aestimationem, haec eadem dici non possit, ac ea quae a Christo determinata est; in forma vero, si sensus verborum a Christo intentus in alium mutetur. Mutatio autem accidentalis dicitur ea, quae versatur tantum circa rei qualitates, aut quae verborum sensum non mutat. — *S. Lig. n.* 11.

Principia:

199. — I. Omnis mutatio *substantialis* in materia et forma Sacramenti invalidat Sacramentum, quia non est amplius idem ritus; et si voluntaria sit, peccatum grave constituit, quia auctori ritus gravem infert iniuriam.

II. Nulla mutatio *accidentalis* in materia et forma Sacramentum invalidat; peccatum tamen grave aut leve inducit, prout notabilis est, vel non. Sequitur ex dictis.

Forma Sacramentorum mutari potest variis modis, scilicet, subtractione syllabae vel verborum, additione, variatione idiomatis aut vocum, transpositione verborum, corruptione eorumdem, v. gr., litteras mutando, et interruptione. Haec sequentibus versiculis exhibentur:

Nihil formae demas, nil ponas, nil variabis;
Transmutare cave, corrumpere verba, morari.

Nota. Mutatio multo facilius erit substantialis in principio quam in fine verborum, quia facilius pro audientibus sensus mutabitur, v. gr., in nomine matris pro patris. In praxi praesertim a praecipitatione caveas.

III. De iteratione Sacramentorum in dubio de valida applicatione materiae et formae.

200. — Triplex regula statuenda est:

I. Sacramenta iterari *possunt,* quoties datur dubium prudens de ipsorum valore. Ratio est, quia si forte Sacramentum non valeret, qui ad illud suscipiendum accedunt, eius fructu privarentur. Timor prudens tanti incommodi est ratio sufficiens, cur Sacramentum iterari possit, ut patet ex notissimo axiomate: *Sacramenta propter homines.*

II. Sacramenta generatim iterari *non possunt* sine peccato gravi, quando non habetur dubium prudens de eorum valore.

Ratio est, quia inutiliter prorsus iterarentur, et eis gravis iniuria irrogaretur, dum in vanum materia et forma sacramentalis applicarentur.

III. Sacramenta repeti *debent*, quoties exorto prudenti dubio de eorum valore, id postulant caritas, iustitia et religio, id est quoties ex iustitia, caritate et religione confici aut administrari debuissent. Ratio est, quia nullitas Sacramenti, si forte adesset, in damnum proximi et aliquando in contemptum vel irreverentiam Religionis cederet. Sed conditionate tantum tunc repetenda sunt, ut reverentiae Sacramenti consulatur. — *Voit, n.* 29. *et seq.* — *Vide S. Lig. n.* 27. *et seq.*

Resolves:

201. — 1° Facilius iteranda sunt Sacramenta magis necessaria, et quae semel tantum conferuntur, scilicet Baptismus et Ordo, etiamsi pro valore Sacramenti militet multo maior probabilitas contra rationes dubie aut tenuiter probabiles in oppositum. — *Ita communiter.*

2° Repetenda est absolutio in poenitentem in statu peccati mortalis versantem, si prudenter dubitetur de prolatione debita formae. Si autem poenitens non sit in statu peccati mortalis, formam repetere necesse non erit, cum ei Communio permitti potuisset, quin prius absolveretur.

3° Minister qui leviter dubitat, nescitque, cur timeat aut solum non recordatur reflexe, se verba formae pronuntiasse, mortaliter *per se* peccat, si formam iteret, aut etiam verbum unum ter aut quater repetat. Ratio est, quia mutat formam, inducitque novum ritum circa actionem omnium gravissimam. Insuper Christum, quem repraesentat, ridicule loquentem exhibet. In praxi tamen scrupulosi, qui formam repetunt, plerumque a peccato mortali, imo saepe etiam a veniali excusantur, quia nimiis agitati scrupulis, ex perplexitate, vel sine advertentia ad irreverentiam, ita stulte agunt. — *Ita Voit, n.* 27. — *Elbel, n.* 14. — *Gobat, tract.* 3. *n.* 94., etc.

4° Si in Missa post consecrationem dubium tibi oriatur de formae debita prolatione, vel de totali omissione, nihil repetere debes, nec potes, cum alias haec omittere non soleas: iudicandum enim est ex communiter contingentibus, nisi tamen valde probabiliter dubites, ut loquitur Rubrica. — *Vide S. Lig. n.* 224.

CAPUT III.

DE MINISTRO SACRAMENTORUM.

Minister Sacramentorum est ille, qui nomine Christi, cuius vices gerit, actionem sacramentalem peragit.

Agendum: 1° de requisitis in Ministro ad Sacramenta conferenda; 2° de officio Ministri in Sacramentorum administratione.

ARTICULUS I.

DE REQUISITIS AD SACRAMENTORUM ADMINISTRATIONEM, SEU DE ATTENTIONE, INTENTIONE, FIDE ET PROBITATE MINISTRI.

§. I. *De attentione Ministri.*

202. — Definitio. Attentio est voluntaria applicatio mentis ad ea, quae peraguntur, seu est actus intellectus, quo homo considerat, id quod agit.

Divisio. Attentio duplex distinguitur: alia *interna,* quae consistit in advertentia ipsa mentis ad id, quod agitur; alia *externa,* quae excludit omnem actionem cum attentione interna physice incompossibilem. — *Vide dicta supra, n.* 92.; *et t.* 1. *num.* 344.

Principia:

I. Ad validitatem collationis Sacramentorum non requiritur alia attentio, nisi quae in omni actu vere humano invenitur. Possunt igitur valide ministrari Sacramenta communiter etiam a Ministro distracto, seu de aliis negotiis simul cogitante. Ratio est, quia moralitas actus non ab attentione actuali, sed ab intentione saltem virtuali agentis procedit. Insuper attentio saepe a voluntate hominis non pendet; Christus autem conditionem aliquando impossibilem in Ministro Sacramentorum requirere non potuit. — *Ita S. Lig. n.* 11., *et alii communiter.*

II. Ad licitam collationem Sacramentorum requiritur attentio talis, ut absit omnis voluntaria distractio. Ratio est, quia reve-

rentia Sacramento debita exigit, ut cum attentione tractetur. Voluntaria autem distractio ordinarie peccatum veniale non excedit, iuxta communem sententiam Theologorum, nisi periculo in forma graviter errandi se exponat. — *S. Lig. ibid.*

Excipiunt tamen *probabilius* et *communius* Eucharistiam, in cuius confectione omnem voluntariam distractionem peccatum mortale reputant ob maiorem Sacramenti dignitatem. — *S. Lig. ibid.* — Negant tamen non *improbabiliter Lacroix, lib.* 6. *part.* 2. *n.* 443. — *Mazzotta et alii.*

§. II. *De intentione Ministri.*

203. — Definitio. Intentio est actus voluntatis in aliquem finem tendentis, vel actus voluntatis, quo quis intendit aliquid agere aut omittere.

Divisio. Multiplex est, scilicet 1° *actualis, virtualis, habitualis*, et *interpretativa;* 2° *interna* seu *vera*, vel *externa* quae solum actum externum respicit; 3° *determinata*, vel *indeterminata* seu in confuso; 4° *absoluta*, vel *conditionata*. Recole definitiones passim datas, v. gr., in *Tract. de Act. hum.* ubi de voluntario, *tom.* 1. *n.* 5.

Principia:

I. Requiritur in Ministro ad validitatem Sacramenti voluntas aliqua *vera* et *seria* saltem faciendi id quod facit Ecclesia. — Constat ex *Conc. Trid. sess.* 7. *Can.* 11.

II. Non requiritur intentio *actualis*, sed sufficit *virtualis*. Ratio est, quia intentio actualis, etsi optima et desideranda, est interdum impossibilis, saltem moraliter; virtualis vero satis influit in actionem Ministri, ut haec vere humana et deliberata dici possit. — *Ita omnes.*

III. Non sufficit intentio *habitualis*, nec *interpretativa*. Ratio est, quia ad actum humanum requiritur intentio, quae aliqua ratione actu existat in animo. Iam vero nec intentio habitualis, nec interpretativa ulla ratione actu in animo existit: non 1ª, quia nec actu a voluntate elicitur, nec aliquando elicita, in aliquo effectu vel in serie actionum actu perdurat; non 2ª, quia nec actu elicitur, nec unquam actu elicita fuit, sed tantum eliceretur, si eius cogitatio in mentem veniret. — *S. Lig. n.* 16.

Quaesita:

204. — Quaer. 1° *An requiratur intentio interna?*

Resp. Affirm. quia si Minister solum intenderet actum externum, non haberet veram intentionem faciendi quod facit Ecclesia; Ecclesia enim intendit ponere ritum sacramentalem: hoc autem non intendit, quia solum ritum externum facere proponit (*a*). — *S. Lig. num.* 20.

Constat etiam ex propositione 28[a] ab *Alexandro VIII* damnata, quae sic sonat: *Valet Baptismus collatus a Ministro, qui omnem ritum externum formamque baptizandi observat, intus vero in corde suo apud se resolvit: Non intendo facere quod facit Ecclesia.*

Quaer. 2° *An requiratur in Ministro intentio faciendi quod facit Ecclesia Romana?*

Resp. Neg., dummodo habeat intentionem, saltem implicitam faciendi id, quod facit vera Ecclesia, etiamsi ex errore putaret suam ecclesiam heterodoxam esse veram Ecclesiam. — *S. Lig. n.* 21.

Quaer. 3° *An requiratur in Ministro intentio conficiendi Sacramentum?*

Resp. Neg. saltem *explicite*, modo haec intentio non excludatur. Sufficit enim ut intendat in genere et *implicite* facere quod Ecclesia facit. — *S. Lig. n.* 22., *et alii communiter.*

205. — Quaer. 4° *An intentio Ministri debeat esse determinata ad certam materiam et personam?*

Resp. Affirm. Ratio est 1° *quoad materiam,* quia secus remaneret in statu indifferentiae: non potest enim ab eo statu erui,

---

(*a*) Neque tamen requiritur, ut minister explicite intendat facere ritum sacramentalem; secus enim si quis aut ignoret aut non credat, per eam actionem ritum perfici sacramentalem, uti v. gr., non credunt protestantes, per consensum matrimonialem sacramentum effici, non conferret sacramentum valide; quod falsum est. Satis ergo esse debet, ut minister confuse facere velit, quod faciunt Christiani.

Propositio autem damnata, quae subiicitur, forte in rem non quadrat. In hac enim non de mero intentionis requisitae defectu agitur, sed de intentione contraria.

et ad Sacramentum determinari, nisi per ministri intentionem, ut patet; 2° *quoad personam*, quia effectus Sacramenti nequit applicari in genere, sed tali subiecto: secus nulla fieret applicatio.

QUAER. 5° *An validum sit Sacramentum cum intentione conditionata collatum?*

Resp. 1° *Neg.* si conditio apposita sit de futuro; quia conditio suspendit intentionem Ministri, et proinde impedit ne forma hic et nunc applicetur materiae; nec postea applicari potest, purificata conditione, cum materia et forma iam desierint adesse (*a*).

Resp. 2° *Affirm.*, si conditio sit de praeterito, aut de praesenti, modo verificetur; quia hic et nunc transit intentio conditionata in intentionem absolutam: si autem non verificetur conditio, tunc nulla est intentio, utpote restricta ad conditionem non existentem. — *S. Lig. n.* 26., *et alii communiter.*

206. — QUAER. 6° *An licita sit collatio Sacramentorum cum intentione conditionata, in dubio utrum valide collata fuerint?*

Resp. 1° Quoad Sacramenta characterem imprimentia, certum est licitam esse et ab omnibus admissam. Constat ex *Iure can. Decretal. c.* 2. *de Bapt.*, ubi indicatur haec forma in dubio de Baptismo collato: *Si nondum baptizatus es, ego te baptizo,* etc.

Resp. 2° Quoad alia Sacramenta, etiam licita est, si adsit causa gravis conditionem ponendi. Ratio est, quia *Sacramenta sunt propter homines,* et conditionata collatione Sacramenti consulitur, in quantum fieri potest, bono eorum, qui Sacramentum accipiunt si forte illius sint capaces, et consulitur simul reverentiae Sacramenti, adiecta conditione, ex causa gravi. — *Ita communiter,* cum *S. Lig. n.* 27. 28. contra *aliquos.* Certum autem est in extrema necessitate, ubi non adest materia nisi dubia, Ministrum non modo posse, sed et teneri sub gravi Sacramentum ministrare sub conditione. — *S. Lig. n.* 29.

QUAER. 7° *An conditio verbis exprimi debeat?*

(*a*) Matrimonium tamen instar aliorum omnium contractuum celebrari sub conditione de futuro potest; qua impleta, perficiuntur, non secus ac si ab initio pure ac sine conditione initi fuissent. Neque idcirco timendum est incommodum, de quo A. Cum enim consensus referatur in eventum conditionis, tunc reipsa contractus perficitur, atque adeo tunc fit sacramentum.

Resp. Neg. Ratio est, quia sufficit ad reverentiam Sacramenti, ut mente concipiatur. — *Ita S. Lig. Hom. apost. tr.* 14. *n.* 3. — *Lacroix, n.* 83., etc. Imo, iuxta *Gobat, n.* 272., ne opus quidem est conditionem explicite et formaliter in mente habere; sed satis est si habeatur implicite et virtualiter, veluti habet, qui voluit confessiones audire secundum institutionem Christi vel intentionem Ecclesiae; quia sic reverentia Sacramento debita adhuc sufficienter servatur. Apponi tamen ore debet, ubi hoc praescribit Rubrica, ut in Baptismo conditionato, praesertim si publice conferatur, ne adstantes credant, Baptismum absolute iterari. — *S. Lig. Hom. ap. tr.* 14. *n.* 3., etc.

§. III. *De fide et probitate Ministri.*

Principia:

207. — I. Nec fides, nec probitas, seu status gratiae, requiritur in Ministro ad valorem Sacramentorum. Constat 1° ex praxi et perpetua traditione Ecclesiae, quae nunquam baptizatos ab haereticis et improbis rebaptizari voluit. Constat 2° ex definitione Ecclesiae. — *Trid. sess.* 7. *Can.* 12. *et Can.* 4. *de Bapt.*

II. Requiritur autem ad licitam Sacramentorum administrationem fides et probitas in Ministro, saltem si is ad Sacramenta conferenda *consecratus* sit, et ea conficiat *solemniter*, id est, cum integro ritu ab Ecclesia praescripto. Graviter igitur peccat, qui in mortali Sacramenta ministrat, minister enim fide destitutus, vel improbus irrogat gravem iniuriam Deo et Christo, sancta indigne tractando, et quantum in se est, contaminando. Insuper cum Minister Sacramentorum repraesentet Christum primarium Ministrum, qui est Sanctus sanctorum, eiusque personam gerat, necesse est, ut et ipse sit sanctus.

Quaesita:

208. — Quaer. 1° *An peccet graviter Minister qui confert in mortali Sacramentum, ad quod non est specialiter ordinatus seu consecratus, v. gr., si mulier Baptismum in statu peccati ministret?*

Resp. Neg. probabiliter, quia obligatio in Ministro habendi sanctitatem non oritur praecise ex ipsa sanctitate Christi et Sa-

cramenti secundum se, sed ex Ministri consecratione in Ordine ad Sacramenta conferenda. — *Billuart*, *diss.* 5. *art.* 4. — *S. Thom.* 3. *p.* *q.* 64. *art.* 6.; *et in* 4. *Dist.* 5. *q.* 2. *art.* 2.; *et alii multi.*

Affirmant tamen *alii* non pauci: *sic Collet*, *Lacroix*, *Lugo*, etc. — *S. Lig.* vero, *n.* 32. admittit probabilitatem utriusque sententiae; in affirmativam tamen magis inclinat.

Quaer. 2° *An peccet graviter Sacerdos (seu Minister consecratus) ministrans quidem Sacramentum in mortali, sed non solemniter*, *v. gr.*, *Baptismum absque caeremoniis in casu necessitatis?*

Resp. Controvertitur, ut in quaesito praecedenti, eaedemque afferuntur auctoritates et rationes pro alterutra parte et contra. Hinc *probabiliter* dicendum est eum non peccare graviter, quia licet sit *per se* consecratus ad Sacramenta ministranda, non agit tamen ut consecratus seu deputatus, sed tantum ut laicus, ex caritate, ad succurrendum proximo in necessitate versanti.

Quaer. 3° *An peccet graviter Minister consecratus et solemniter ministrans in mortali, si urgeat gravis necessitas?*

Resp. Neg., *rigorose loquendo*, nempe si periculum sit ita urgens, ut actum contritionis elicere nequeat. Sed haec hypothesis generatim neganda est. A mortali autem excusandus non est Minister qui conscius gravis culpae casum necessitatis facile praevidere potest, ut Parochus et alii, qui ex officio Sacramenta ministrare debent; et proinde speciali obligatione in statu gratiae habitualiter permanere tenentur. — *S. Lig. n.* 35., *et alii communiter.*

209. — Quaer. 4° *An peccet graviter ministrans Eucharistiam in mortali, quin Missam celebret?*

Resp. Affirm. probabilius. Ratio est, quia gravem iniuriam irrogat sanctissimae Eucharistiae. Licet enim ipse non agat ut causa efficax in conficiendo Sacramento, est tamen illius dispensator ad id specialiter consecratus, ac gravissimum obit ministerium, quod immediate sanctificationi animae cooperatur. — *S. Lig. n.* 35., *et alii communiter. Probabiliter* tamen censent peccare tantum venialiter *Lugo*, *de Sacramentis*, *D.* 8. *n.* 155.; *Salm. tr.* 1. *c.* 7. *n.* 11., *et alii.*

Quaer. 5° *An peccent tangentes aut deferentes in mortali sanctissimam Eucharistiam sive mediate, sive immediate?*

Resp. Controvertitur. Triplex est sententia probabilis:

I[a] Sententia *probabilior affirmat* in utroque casu, quia rem sanctissimam, seu corpus Christi, indigne tractant. Hanc sententiam valde probabilem vocat *S. Lig. n.* 35.

II[a] Sententia *negat,* quia hoc non est administratio Sacramenti, nec videtur materia tam gravis, ut peccatum mortale inducat. — *Ita Lacroix, n.* 101. — *Salmant., c.* 7. *n.* 1. — *Busemb., et S. Lig.* dicit hoc non esse improbabile.

III[a] Sententia sic *distinguit:* Peccant quidem graviter tangentes *immediate* sanctissimam Eucharistiam in mortali, non vero tangentes *mediate.* Ratio repetitur ex gradu valde diverso irreverentiae inter primum casum et secundum (*a*). — *Ita Billuart.*

210. — Quaer. 6° *An peccent graviter exercentes in mortali alias functiones sacras?*

Resp. Neg.; quia omnia alia exercitia Ordinum praeter confectionem et administrationem Sacramentorum non videntur sub gravi exigere sanctitatem conferentium, cum non sint proxime ordinata ad animae sanctificationem. — *Ita communiter et probabilius.* — *Salm.* — *Mazzotta,* et hoc sat probabile dicit *S. Lig. n.* 37.

Quaer. 7° *An teneatur Minister confiteri ante confectionem Sacramenti, si reus sit peccati mortalis?*

Resp. 1° *Affirm.* si agatur de Missae celebratione, nisi ipsi copia Confessarii desit; quia omnes fideles communicaturi confessionem praemittere debent *ex Decreto Conc. Trid. sess.* 13. *cap.* 7.

Resp. 2° *Neg.* vero *probabilius,* si agatur de aliis Sacramentis; quia nulla lege ad confessionem obligatur. Absolute enim sufficit ut actum contritionis eliciat (*b*). — *Ita S. Lig. n.* 34. — *Elbel,* — *Lacroix,* — *Lugo,* etc...., contra *plures.*

211. — Quaer. 8° *An peccet graviter qui audit confessionem in mortali, sed non absolvit?*

Resp. Neg. probabilius, quia Confessarius audiendo confessiones non conficit Sacramentum. — *S. Lig. n.* 36., *et alii communiter,* contra *aliquos.*

(*a*) At si sua non caret probabilitate opinio Card. De Lugo, de qua in praec. q. 4., incassum haec distinctio adhibetur.

(*b*) Excipe tamen, si ipsi de perfectae contritionis defectu constet.

Quaer. 9° *Quot peccata committat Confessarius plures poenitentes successive in mortali absolvendo?*

Resp. Duplex est sententia. Nam iuxta alios committit tot peccata, quot personas absolvit; ratio, quia singulae absolutiones constituunt tot actiones morales distinctas, totidem iudicia completa, atque Sacramenta in statu peccati collata, proindeque totidem peccata. — *Ita S. Lig. n.* 30. *cum aliis.* — Alii tamen unum putant esse peccatum. Ita *Salmant. de Censuris, c.* 1. *n.* 172., *cum aliis* quos allegant, eamque opinionem probabilem appellat *Lugo, de Poenit. D.* 16. *n.* 558.

212. — Quaer. 10° *Quot peccata committat qui in mortali pluribus Eucharistiam ministrat?*

Resp. Probabilius unicum tantum, si unica vice faciat; quia Minister unicam actionem moralem ponit: singulae enim distributiones per modum unius habentur, et unicam administrationem, unumque convivium constituunt (*a*). — *S. Lig. n.* 35.

Nota. Sacerdotes in amplis nosocomiis, aut in castris ministrantes, in statu gratiae ex speciali obligatione semper esse debent, ut digne Sacramenta conferre valeant, cum ibi necessitates morientium frequenter occurrant. Idem pariter de Parochis, et de aliis curam animarum habentibus dicendum est. — *S. Lig* n. 33.

ARTICULUS II.

DE OFFICIO MINISTRI.

Scilicet: 1° quoad obligationem ministrandi Sacramenta; 2° quoad obligationem ea aliquando denegandi; 3° quoad modum illa conferendi.

§. I. *De obligatione ministrandi Sacramenta.*

Principia:

213. — I. Habentes curam animarum tenentur sub gravi ex iustitia Sacramenta ministrare subditis suis rationabiliter petentibus. Curam enim animarum suscipiendo ad id sese obligaverunt tacito contractu inito cum subditis, a quibus sustentationem aut saltem honorem accipiunt.

(*a*) Conf. sup. dicta n. 209. q. 4., ubi duplex de culpae huius gravitate opinio producta fuit.

Tenentur igitur, si urget commune praeceptum illa suscipiendi, vel si privata petentis necessitas vel utilitas administrationem exigit, v. gr., si petens praevideat aliquod periculum, vel in tentatione versetur, et gratia Sacramenti indigeat, vel si devotionem statui suo convenientem exercere, aut Indulgentiam lucrari velit, etc. — *Scavini.*

II. Alii curam animarum non habentes non tenentur ministrare Sacramenta ex iustitia; aliquando tamen tenentur ex caritate, scilicet in gravi necessitate proximi. Ratio utriusque patet. — *S. Lig. n.* 58.

Quaesita:

214. — Quaer. 1° *Quinam censeantur animarum curam habere?*

Resp. Ii omnes, qui ex officio, seu titulo speciali superioritatis seu iurisdictionis spiritualis aut delegationis, aliquam partem ovilis Christi pascere seu curare debent. Tales igitur sunt Episcopi, Parochi, vel qui curam subsidiariam animarum habent ex commissione seu munere publico, ut sunt Coadiutores seu Vicarii Parochorum. Item respectu Regularium Praelati seu Superiores proprii. — *S. Lig. n.* 58.

Quaer. 2° *Quaenam Sacramenta in necessitate ministranda sint, etiam cum periculo mortis, sive ab habentibus curam animarum, sive ab aliis?*

Resp. 1° Qui curam animarum non gerunt, *certo* tenentur tantum ad ministranda Sacramenta absolute necessaria ad salutem, scilicet Baptismum et Poenitentiam, vel Extremam Unctionem, quando quis nullo modo confiteri queat. Ratio est, quia non tenentur nisi ex sola caritate ad subveniendum proximo in gravissimo salutis periculo versanti. Sola autem praefata sacramenta sunt ad salutem necessaria. Ergo, etc. — *Ita communissime Theologi cum S. Lig. n.* 58., *et lib.* 2. *n.* 27.

Resp. 2° Etiam curam animarum gerentes *probabilius* tenentur ad sola praefata Sacramenta quocumque periculo ministranda. Ratio est, quia alia Sacramenta non sunt tantae necessitatis, ut quis illa ministrandi causa teneatur prodere vitam. — *Ita S. Lig. de Eucharistia, n.* 233., innixus Declarationi *Gregorii XIII* (12 Oct. 1576), et item Declarationi *S. Congr. Concilii* ab eodem Pontifice approbatae. — Sed qui gerunt curam animarum, tenentur vitam exponere non tantum in extrema, sed

etiam in gravi necessitate, dum alii Ministri in sola necessitate extrema ad id obligantur. — *S. Lig. lib.* 2. *n.* 27. — *Lacroix, lib.* 3. *part.* 1. *n.* 755. *et seq.*

215. — Quaer. 3° *An teneatur quis exponere vitam ad ministranda praefata Sacramenta cum probabilitate tantum successus vel necessitatis?*

Resp. Negandum videtur, quia nimis durum est exigere actum adeo heroicum ad proximum adiuvandum, nisi adsit spes moraliter certa sive successus, sive necessitatis. Hinc non teneris exponere certo vitam ad aliquem baptizandum, vel absolvendum, si probabiliter perire debes, antequam munus sacrum erga illum adimplere possis, vel probabiliter praesumas, illum esse baptizatum, aut non versari in statu peccati mortalis, aut etiam posse facile sibi subvenire per actum contritionis perfectae. — *Collet, Decal., c.* 1., *et S. Lig. lib.* 2. *n.* 27.

Resolves:

216. — 1° Peccant graviter habentes curam animarum, non tantum si sine ratione ministerium suum denegant, sed etiam si se morosos et difficiles saepe praebent: quia tali modo agendi fideles a Sacramentis deterrent, idemque est ac si Sacramenta ipsis denegarent.

2° Mortale tamen non est, extra necessitatem uni vel alteri aut eidem semel vel iterum petenti denegare Sacramentum Poenitentiae vel Eucharistiae; quia damnum illud facile reparari potest, ita ut subditus ideo non censeatur graviter invitus.

3° Si subditi irrationabiliter petant, nullum est peccatum. Hinc non tenetur parochus quotidie cum scrupoloso vel devotulis tempus terere, cum istis non expediat tam frequens confessio, nec ius strictum ad absolutionem tam frequentem habeant.

4° Si Parochus idoneos habeat Vicarios, non tenebitur adeo rigorose confessiones subditorum excipere; debet tamen fidelibus ipsum nominatim requirentibus satisfacere, nisi aut impeditus sit, aut poenitentes libenter alium Confessarium sint adituri.

5° Peccant graviter, generatim loquendo, curam gerentes animarum, qui subditorum confessiones excipere nolunt, nisi paucis diebus intra mensem determinatis; quia in causa sunt,

cur fideles in statu peccati diu remaneant, et a Sacramentis suscipendis arceantur. — *Vide S. Lig. n.* 58., *et alibi passim.*

Vide plura, ubi de singulis Sacramentis; et recole dicta de officio Parochorum in *Tractatu de statibus*, *n.* 113. *et seq.*

§. II. *De obligatione denegandi Sacramenta indignis petentibus.*

Principium generale:

217. — Minister tenetur sub gravi, *per se loquendo*, Sacramenta indignis denegare, quia lex naturalis obligat dispensatorem ad bona Domini fideliter et iuxta eius voluntatem dispensanda; porro voluntas certa Christi est, ut Sacramenta non conferantur indignis, iuxta illud *Matthaei* 7. 6.: *Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.*

Regulae speciales:

218. — *Regula* I. Peccatori *publico*, sive occulte sive publice petenti, denegandum est Sacramentum; quia nulla ratio adest, cur regulae generali exceptio fiat; imo grave scandalum fidelium inde sequeretur. — *S. Thom. p.* 3., *qu.* 80., *art.* 6. — *S. Lig. n.* 44.

Regula II. Peccatori *occulto, occulte* petenti, pariter negandum est Sacramentum, quia reverentia erga Sacramentum et caritas proximi in his adiunctis hoc postulant. — *S. Thom. p.* 3., *qu.* 80. *art.* 6. — *S. Lig. n.* 50. — *Salmant.*, etc.

Regula III. Peccatori *vere occulto, publice* petenti, non est denegandum Sacramentum. Ratio deducitur ex incommodis, quae sequerentur ex Sacramenti denegatione; orirentur enim scandala et perturbationes in Ecclesia, et praesertim fideles in suspicionem adducti, ne a Sacramentis prohiberentur, ab ipsis recederent. — *Ita omnes cum S. Thom. p.* 3., *qu.* 80., *art.* 6. — *S. Lig. ibid.*

Confirmatur ex *Rituali Romano, de Euch.*, ubi sic legitur: « Occultos peccatores, si occulte petant et eos non emendatos « agnoverit (Minister), repellat; non autem si publice petant, « et sine scandalo illos praeterire nequeat. »

Quaesita:

219. — QUAER. 1° *Quandonam censeatur peccator* PUBLICUS *seu* NOTORIUS, *vel* OCCULTUS; *aut* OCCULTE *vel* PUBLICE *petens Sacramentum?*

Resp. 1° Peccator *publicus* ille dicitur, cuius crimen vel pessima vita communiter cognoscitur. Quod si infamia eius nondum venerit in communem notitiam, sed ita tamen cognoscatur, ut celari amplius non possit, dicitur peccator *notorius* (*a*); si vero absit periculum ne indignitas nota fiat, peccator *occultus* nuncupatur.

Resp. 2° Peccator *occulte petens* dicitur ille, qui reperitur solus cum Ministro, vel cum aliis paucis nullius fere momenti, ut sunt pueruli, etc. Secus publice petere censetur.

QUAER. 2° *An sit negandum Sacramentum indigno publice petenti, cuius crimen est notorium quidem, sed nondum publicum?*

Resp. Neg. iuxta sententiam probabiliorem, quia non potest dici adhuc peccator pubblicus; insuper variis incommodis obnoxia esset denegatio Sacramenti. Imo probabilius non est denegandum Sacramentum, etiamsi plerique ex praesentibus crimen noverint, dum non est simpliciter publicum. — *S. Lig. n.* 45.

220. — QUAER. 3° *An denegandum sit Sacramentum peccatori, quando crimen eius non est publicum in loco, in quo petit, si publicum sit in alio?*

Resp. Neg. saltem *probabilius*; quia ex una parte ministrando ei Sacramenta non adest scandalum aliorum, et ex altera parte si denegarentur, ea nascerentur incommoda atque damna, quae ex denegatione peccatori occulto facta proveniunt. — *S. Lig. n.* 46., *et alii communius.* — Secus vero dicendum, si notitia illius criminis facile sit in eum locum perventura. — *S. Lig. ibid.*

QUAER. 4° *An liceat simulare administrationem Sacramenti ne indigno conferatur?*

(*a*) Complecti hic A. videtur notorietatem tum *iuris* tum *facti*. Nam si de hac postrema tantum sermo sit, *notorium* a *publico*, et quidem latissima huius vocis acceptione, non differt. *Vid. Reiffenst. Lib.* 5. *Tit.* 1. n. 243.

Resp. Duplicem simulationem distinguunt Theologi: aliam *formalem*, qua Minister directe intendit decipere, aliam vero *materialem*, qua quis non intendit directe decipere, sed ex alio motivo ad simulandum inducitur, v. gr., si gravi metu cogatur, etc.

Dico: Nunquam licet, ne *materialiter* quidem, Sacramentum simulare. Ratio est, quia omnis simulatio est iniuria et irreverentia gravis in Christum, cui illudit Minister abutendo rebus sacris ab ipso institutis, et sic eum falso operantem inducit. — Constat etiam ex propositione 29ª ab *Innoc. XI* damnata, quae sic iacet: *Urgens metus gravis est causa Sacramentorum administrationem simulandi.* In hac autem damnatione reprobatur etiam simulatio materialis, cum de ea specialiter in hac propositione agatur. — Constat iterum ex auctoritate *Innocentii III, c. De celebrat. Missae,* ubi dicitur quod ille, qui fraudulenter praesumpserit simulare se consecrare, gravius peccat, quam si celebraret in mortali, quia Deo videtur illudere.

221. — Quaer. 5° *In quo praecise consistat simulatio Sacramenti?*

Resp. Non conveniunt Theologi. Aliqui dicunt, eam consistere in eo omni, quod suscipientes aut alios in errorem inducere potest. *Probabilius* iuxta communem sententiam consistit in appositione ficta formae ad materiam, aut in ficta formae prolatione, seu tunc tantum videtur haberi, quando ponitur *ficte* illud quod *essentialiter* pertinet ad rem, quae simulatur, ita ut proximus necessario decipiatur. — *Mazzotta, de Ministro, in fine.*

Hinc resolves:

222. — 1° *Gravissime* peccaret Sacerdos, qui in Missa pronuntiaret verba consecratoria super panem et vinum, intentionem consecrandi excludens. Neque bona fide excusari possunt, qui crassa ignorantia laborantes, et in mortali celebrantes, consecrationem simulant, ne sacrilegii rei evadant, etiamsi verba consecrationis omnino omittant.

2° *Graviter peccaret* Confessarius, qui verba absolutionis proferret sine animo absolvendi, etiamsi id ageret ad se facilius expediendum a poenitente *indisposito* et absolutionem instanter petente, aut etiam per gravissimas minas exigente. — Dicunt plures, posse Confessarium in hoc casu dicere: Ego *te non* ab-

solvo... pronuntiando ÷ *non* ita demisse, ut non audiatur a poenitente. Non improbabile hoc indicat *S. Lig. n.* 59.; sed Confessarius alias voces aut preces tunc facile pronuntiare posset, loco formae absolutionis; caeterum casus iste fere chimaericus esse videtur.

3° Non autem simulat Sacramentum Poenitentiae Confessarius, qui recitat preces super poenitentem indispositum, ne adstantes advertant, illum sine absolutione dimitti; constat enim apud omnes, quod poenitentes saepe cum sola benedictione dimittantur, et subinde sine intentione confitendi, aut confessionem perficiendi ad sacrum tribunal accedant. — *S. Lig. n.* 59. *et alii communiter.*

4° *Graviter* peccat Sacerdos, qui hostiam non consecratam pro consecrata porrigit etiam *scienti et consentienti;* ut evenit quandoque miseris Sacerdotibus cum complice, famae servandae gratia, ad sacram mensam accedente. Ratio est, quia hostia non consecrata tunc exponitur adorationi tum adstantium, tum ipsiusmet etiam *scienter* recipientis cum reverentia externa, quae idololatriam externam et materialem, et proinde quid intrinsece malum constituit. — *S. Lig. n.* 61.

5° Non tamen peccant saltem graviter, qui metu gravi coacti matrimonium inire simulant, iuxta sententiam communem. Ratio est, quia cum desit voluntarius consensus, iuxta sententiam nunc certam, quae tenet sponsos esse huius Sacramenti ministros, deest materia et forma, et proinde non est simulatio Sacramenti, sed tantum simulatio contractus. Aliunde error sufficienter adverti posset ex circumstantiis et sic deceptio necessaria non adesset.

§. III. *De modo Sacramenta conferendi.*

223. — Non satis est, ut minister ea, quae ad materiam et formam spectant, diligenter observet, sed omnes S. Ecclesiae leges circa Sacramentorum administrationem studiose servare debet. Curet, ut omnia graviter, religiose, et cum fidelium aedificatione perficiat. Caveat ne propter nimiam celeritatem, aut agendi consuetudinem vel etiam memoriae defectum quidpiam omittat. Tutius erit generatim, si in precibus recitandis Rituale prae oculis habeat.

Quaesita:

224. — QUAER. 1° *Utrum de praecepto sit uti Rituali Romano in administratione Sacramentorum?*

Resp. Affirm. Etenim non semel declaravit S. Congr. Rit., *Illos solos libros adhibendos et in illis tantum benedictionibus, quae Rituali Romano sunt corformes, nec alios adhibendos esse, dummodo non constet ab hac S. Congr. fuisse approbatos (S. C. Rit.* 7 Aprilis 1832 et 23 Maii 1835. Apud *Gardellini* 4681.).

Nuperrime vero ad hanc quaest. S. C. Rit. propositam:

Etiamsi Ecclesia Cenomanensis sibi de Breviario, et Missali iterum atque iterum, ut libuerit, providere queat, an istiusmodi facultas extendenda sit ad Pontificale, Caeremoniale Episcoporum, Martyrologium et Rituale Romanum; *ita videlicet ut* praeceptivas, *praedictorum librorum regulas*, tolerante *nempe*, permittente *aut etiam* aliter quidpiam statuente *Reverendissimo Episcopo, Canonici aliive Sacerdotes possint* illaesa conscientia infringere, *aut* omittere *sicque Reverendissimi Episcopi voluntas his in casibus sit pro ipsis sufficiens dispensatio? — Respondit S. Congregatio:* Negative et amplius *(S. C. Rit.* 10 *Ianuarii* 1852) [1].

225. — QUAER. 2° *Quaenam vestes sacrae requirantur ad Sacramentorum administrationem?*

Resp. Secluso casu urgentis necessitatis, *stola* et *superpelliceum* generatim requiruntur. — Dicitur *superpelliceum;* nam utcumque possit esse multis in locis usus contrarius, *Rochettus non est vestis sacra adhibenda in administratione Sacramentorum, ac proinde ad ea administranda necessario superpelliceo utendum.* — Sic *S. C. Rit.* 10 *Ian.* 1852, *in Cenomanensi.*

226. — NOTA. Stola non deferri debet, nisi in Sacramentorum et sacramentalium confectione, et in actu praedicationis, ubi datur consuetudo, necnon in quibusdam aliis functionibus in Rit. Romano determinatis. Usus autem stolam deferendi ceu signum *iurisdictionis* et praeeminentiae, tanquam abusus reprobatur. — Sic *Sacra Congreg. Rituum* 10 *Septembr.* 1816, 11 *Septembr.* 1847, *et* 7 *Septembr.* 1850.

1 NOTA. Summopere cavendum est, ne adhibeantur formulae benedictionum, quas non constet a S. Congr. Rit. approbatas fuisse. Ad hoc consulere iuvabit recentem editionem Rit. Rom. a S. Congr. de Propaganda Fide typis curatam, cum *Supplemento* seu collectione benedictionum novarum, quas Pontifex concessit et approbavit.

Plura circa modum administrandi Sacramenta, ubi de singulis in particulari agetur.

CAPUT IV.

DE SUBIECTO SACRAMENTORUM.

227. — Subiectum Sacramenti dicitur ille, qui Sacramentum suscipit, et est capax effectus Sacramenti.

Subiectum Sacramentorum est solus homo *viator*, quia ut ex S. Scripturis et traditione patet, pro solis hominibus viatoribus Sacramenta instituta sunt. Non omnes tamen homines sunt omnium Sacramentorum capaces. Nam nec mulieres Sacramentum Ordinis, nec infantes, ratione nondum utentes, suscipere possunt Sacramenta Poenitentiae et Extremae Unctionis, ut patet.

Ratio autem *a priori*, cur solus homo viator sit capax Sacramentorum, est voluntas Christi Domini institutoris Sacramentorum. Ratio autem convenientiae est, quia iuxta ordinem praesentis Providentiae solus homo viator est capax primae gratiae, vel augmenti gratiae; eiusmodi autem non sunt Beati vel animae in purgatorio detentae, quibus iam determinata est mensura gloriae respondens gratiae, quam in vita mortali habuerunt. Multo autem minus capaces sunt gratiae damnati, utpote a Deo iam in aeternum separati. His positis,

Agendum de requisitis tum ad validam, tum ad licitam Sacramentorum receptionem.

ARTICULUS I.

DE REQUISITIS AD VALIDAM SACRAMENTORUM RECEPTIONEM.

Principia:

228. — I. Ad sacramenta valide suscipienda nulla requiritur probitas, nec proprie Fides in subiecto, si Poenitentiae Sacramentum excipias. Constat ex praxi Ecclesiae, quae nunquam permisit iterum baptizari et ordinari haereticos et improbos homines rite baptizatos et ordinatos. Constat etiam, quoad

Fidem, ex definitione expressa *Conc. Trid. sess.* 7. *Can.* 13. *de Baptismo.*

II. In infantibus aut perpetuo amentibus nulla requiritur dispositio, nec intentio, ut valide recipiant Sacramenta, quorum sunt capaces, videlicet Baptismum, Confirmationem, Ordinem et Eucharistiam, quae olim ipsis ministrabatur. Constat ex praxi Ecclesiae, et sententia communi, etc...

III. Requiritur in adultis intentio aliqua ad Sacramentorum validam susceptionem, quia non est conveniens, ut adultus sanctificetur, nisi velit. Sed pro plerisque Sacramentis sufficit intentio habitualis, etiam quandoque confusa tantum, seu implicita, spectata cuiusque Sacramenti natura; quia collatio Sacramentorum est quaedam donatio et beneficium, ad quod acceptandum sufficit intentio habitualis. Aliud autem est de conferente Sacramentum; quia cum agere debeat modo humano, necesse est, ut intentionem saltem virtualem habeat.

IV. Ad caetera Sacramenta valide suscipienda praeexigitur susceptio Baptismi; proin homo non baptizatus nullatenus est capax aliorum Sacramentorum. Ratio est, quia caetera Sacramenta sunt instituta pro sola Ecclesia; porro per solum Baptismum homines fiunt de corpore Ecclesiae. Ergo... etc... Sic definivit *Eugenius IV, in Decreto pro Armenis.*

Quaesita:

229. — Quaer. 1° *An requiratur attentio in subiecto adulto, ut Sacramentum valide suscipiat?*

Resp. Neg. prorsus. Sufficit enim *intentio*, ut iam explicatum est, etiam in Sacramentis, quae requirunt intentionem virtualem; ratio, quia actus humanus non procedit ab *attentione*, sed a voluntate seu ab *intentione.* — Praeterea pleraque Sacramenta, ut dictum est, ne requirunt quidem intentionem virtualem; ergo *a fortiori* non requirunt attentionem ex parte subiecti. Insuper non requiritur attentio in Ministro ad conficiendum Sacramentum, ut constat ex dictis supra *n.* 96.; ergo *a fortiori* non requiritur in subiecto ob easdem rationes. — *Sporer, n.* 157.

Hinc frustra scrupulis agitantur aliquando poenitentes ex eo, quod distractiones passi fuerint dum absolvebantur, vel absoluti fuerint, quin ad id animadverterint.

230. — Quaer. 2° *Quaenam intentio requiratur in adultis pro singulis Sacramentis suscipiendis?*

Resp. 1° Ad Baptismum valide recipiendum requiritur in adultis intentio saltem *habitualis*, quae fuerit antea expressa, et nunquam retractata. Aliqui tamen dicunt sufficere voluntatem Baptismi implicitam, qualis esset in eo, qui haberet voluntatem peragendi omnia ad salutem necessaria.

2° Ad Confirmationem sufficit voluntas *habitualis*, etiam *implicita*, vel, ut dicit *S. Lig.*, *interpretativa*. — Sic conferri potest moribundo sensibus destituto. Hoc tamen a praxi Ecclesiae alienum est, eo quod ad salutem Confirmatio necessaria non sit. — *S. Lig. n.* 81., etc. (*a*).

3° Ad Poenitentiam requiritur intentio vel *actualis*, vel saltem *virtualis;* nec proinde intentio habitualis sufficit (*b*). — *S. Lig. n.* 82.

(*a*) S. Alphonsus hoc loco non agit de moribundo sensibus destituto, sed de *dormientibus, ebriis, vel lapsis in amentiam,* qui prius habuerint intentionem sacramenta recipiendi, et quos valide ea recipere docet *cum communissima.* Quod si subdit cum Suarezio, illicite iis sacramenta conferri ; at excipit, *nisi sint in probabili periculo mortis ; alias enim expectandum tempus, quo suscipiens fiat rationis compos.*

De confirmatione vero haec habet (n. 82.) : *Ita etiam per voluntatem interpretativam, seu generalem, potest moribundo sensibus destituto conferri sacramentum Confirmationis, ut dicunt Lugo, Sporer, Elbel, et Croix cum Con.* (idest *Coninck*, non vero *Conc.*, ut habent quaedam S. Alphonsi editiones : qui enim Croix multo antiquior allegasset *Concinam?!), Arriaga, et Bernal.* Solus Aversa fuit, qui (In part. 3. q. 64. Sect. 9.) scripsit : *Non est tamen in usu, ut hoc sacramentum praebeatur tali sensibus destituto : quia non confertur nisi ab Episcopo et cum maiori solemnitate, et non est tantae necessitatis, nec per se institutum pro moribundis.* Et putaverim, B. Alphonsum, qui hanc opinionem saltem apud Croix (*Lib.* 6. *part.* 1. *n.* 169.) memoratam viderat, ne mentione quidem dignam eam existimasse, tum quia usus contrarium habet, tum quia rationes illae vere sunt ficulneae.

(*b*) Non sic intelligendus est S. Alphonsus, quasi vel *actualis* vel *virtualis* intentio tunc adesse necessario debeat, quando sacramentum perficitur, idest quando confertur absolutio. Potuit enim quispiam prius sacramentum petiisse, quod tamen multo postea ipsi iam sensibus destituto conferatur. Et siquidem *habitualem* dixeris intentionem, quae semel prius habita, nec in se deinde nec in ullo effectu virtute perseverat, sed tantummodo retractata non fuit, pro-

4° Ad Extremam Unctionem sufficit intentio *habitualis*, vel implicita, seu *interpretativa*, ut dicunt communiter Theologi, et constat ex *Rituali Romano*, ubi de ea dicitur: « Hoc Sacra« mentum est praebendum sensibus destitutis, qui ante illud « petierunt, seu verisimiliter petiissent. » — *S. Lig. ibid.*

5° Ad Ordinem certo non sufficit in adulto intentio *interpretativa*, quia sine voluntate explicita nullus adultus potest gravissimam obligationem status clericalis subire. Sufficere tamen videtur intentio *habitualis*. In praxi autem requiri debet intentio *actualis*, vel saltem *virtualis*. — *S. Lig. n.* 82.

6° Ad Matrimonium requiritur intentio saltem *virtualis*, quia Matrimonium perficitur contractu, ad quem deliberatio et plena voluntas necessaria est. — *S. Lig. ibid.*

ARTICULUS II.

DE REQUISITIS AD LICITAM SACRAMENTORUM RECEPTIONEM.

Principia:

231. — I. Ad *Sacramenta vivorum* licite et fructuose recipienda, praeter intentionem ea suscipiendi praerequiritur status gra-

---

fecto in praedicta hypothesi poteris affirmare, etiam *habitualem* intentionem sufficere.

Verum sententia S. Alphonsi alio reipsa spectat, ut palam facit ratio, quam addit. *Requiritur* (inquit) *intentio vel actualis vel saltem virtualis, cum ibi requirantur pro materia actus poenitentis, qui non possunt quidem haberi sine voluntate saltem virtuali recipiendi sacramentum . . . iuxta dicenda n.* 447. Porro hoc loco non agit de intentione necessaria ad recipiendum sacramentum, sed questionem facit, *utrum dolor elicitus esse debeat cum intentione Confessionis.* Et ipse quidem adhaeret negativae potius sententiae, quam affirmativae, licet hanc absolute probabiliorem esse fateatur: qua de re suo loco dicetur. Interim vero manifestum est, iuxta posteriorem hanc sententiam posse quempiam ad sacramentum accedere non modo cum virtuali, sed plane cum actuali intentione, quamvis dolorem antea elicitum ad confessionem tunc non ordinaverit. Ex quibus patet, sensum, quo beatus Alphonsus de intentione ad Poenitentiae sacramentum necessaria disputat, nihil ad praesentem de intentione quaestionem spectare.

tiae. Haec enim ex primaria sua institutione a Christo sunt ordinata, non ad conferendam primam gratiam, sed eius augmentum, cum primam gratiam iam in subiecto supponant. Hinc graviter peccant, qui Sacramenta vivorum in statu peccati mortalis suscipiunt, et gravius quidem ac illi, qui indigne ministrant aut conficiunt. — *S. Lig. n.* 86. — Status autem gratiae per confessionem procurandus est, si ad Eucharistiam accedendum sit ; vel saltem per contritionem perfectam, si agatur de aliis Sacramentis, ut supra dictum est de Ministro. Satius vero est, quantum fieri potest, confessionem omnium Sacramentorum vivorum receptioni praemittere.

II. Ad *Sacramenta mortuorum* ab adultis licite recipienda requiruntur actus saltem impliciti Fidei et Spei, iuxta dicta Apost. *Hebr.* 11. 6. : *Credere oportet accedentem ad Deum quia est, et inquirentibus se remunerator sit.* Requiritur insuper actus doloris de peccatis, quia nulli datur venia peccatorum sine retractatione aut dolore de peccatis commissis. Haec autem in Sacramento Poenitentiae etiam ad validitatem necessaria sunt, quia ad dispositionem poenitentis pertinent. — *Trid. sess.* 14. *de Poenit.*, 4. — Sufficit autem attritio, ut dicetur, ubi de his Sacramentis in particulari agendum erit. — *S. Lig. n.* 86.

Quaesita :

232. — QUAER. 1° *An Sacramenta valide sed illicite suscepta, remoto obice reviviscant, seu gratias sibi proprias producant* (*a*) ?

(*a*) Habes hic quaestionem de sacramentis, quae valida habenda sint, sed simul informia. At vero nihil cogit, ut eiusmodi quaestio coarctetur ad eos casus, in quibus homo *illicite ad ipsum sacramentum accedat.* Contingere enim potest, ut vis sacramenti obicem reperiat, quamvis sacramentum bona fide quis suscipiat, v. gr., si ex inadvertentia adultus ad baptismum accedens de actualibus peccatis nullo modo doleat. Imo haec hypothesis necessario exigitur, ut inter eiusmodi sacramenta valida sed informia censeri possit etiam sacramentum *Poenitentiae.* Neque enim valida, atque adeo idonea ad vim suam post remotum obicem exercendam haberi potest absolutio, quae mala fide et sacrilege confitenti impertita fuerit. *Vid. Card. De Lugo De Sacram. Disp.* 9. *n.* 100.-102., *et De Poenit. Disp.* 14. *n.* 68. 74. 89.

Resp. Affirm. saltem pro plerisque Sacramentis. Ratio est, quia per accidens tantum fit, ut effectus proprios non producant, nempe propter obicem; et proinde effectus illi remanent suspensi, stante obice; hoc vero remoto, animae applicari debent. Hoc pro Sacramentis characterem imprimentibus uti certum admittitur. Idem *probabiliter* etiam dicendum est de Sacramento poenitentiae, et potiori ratione de Sacramentis Extremae Unctionis ac Matrimonii quae stante eodem morbo aut eodem coniugio iterari nequeunt. — *S. Lig. n.* 6. *et* 87.

QUAER. 2° *Qualis dispositio requiratur in subiecto, ut Sacramentum informe reviviscat?*

Resp. Statuitur communiter haec regula generalis: requiritur ea dispositio quae deerat, et cuius absentia causavit obicem effectui Sacramenti, seu debet praecise poni id, quod necessario requirebatur in susceptione Sacramenti. Unde, *per se*, sufficit attritio pro reviviscentia Baptismi et Extremae Unctionis (*a*). Requiritur autem contritio perfecta, vel attritio cum confessione pro caeteris Sacramentis, scilicet pro Confirmatione, Ordine et Matrimonio. — Item si informis fuerit Baptismus ob solum Fidei defectum, reviviscet per actum Fidei cum attritione peccati infidelitatis. Ratio est, quia quemadmodum inductus fuit obex propter carentiam alicuius dispositionis requisitae, ita tollitur per eiusdem positionem: nulla enim tunc superest ratio, cur effectus Sacramenti remaneat suspensus. — *Ita S. Thom.* 3. *part. qu.* 69. *art.* 10. *(pro Bapt.)* — *Lugo, D.* 9. *n.* 50. *et seq.* — *Lacroix, n.* 207.

233. — QUAER. 3° *An sufficiat attritio, ut Baptismus informis reviviscat, si suscipiens alia peccata gravia commiserit?*

Resp. Nego, quia peccata, post Baptismum commissa, sunt materia necessaria Sacramenti Poenitentiae, et proinde remitti non possunt, nisi per illud Sacramentum, vel per contritionem perfectam cum voto Sacramenti Poenitentiae in ea incluso. — *Lugo, D.* 9. *n.* 55. — *Lacroix, n.* 207.

QUAER. 4° *An liceat petere Sacramentum a ministro indigno?*

Resp. 1° Non licet sine causa, quia sic absque ratione induceretur minister indignus ad graviter peccandum. Hoc autem

---

(*a*) Idem dicendum, uti patet, de sacramento Poenitentiae, si contingat validum fuisse, sed ob defectum doloris de quopiam peccato simul extitisse informe. *Vid. Lugo l. c. in not. praec.*

per se illicitum est, quia caritas exigit, ut impediamus peccatum proximi, quod facile impedire possimus. — *S. Lig. n.* 89., *et alii communiter.*

Resp. 2° Licet autem, si Sacramentum non possit facile peti ab alio Sacerdote, nec possit facile differri eius susceptio ; nemo enim tenetur e iure suo cedere, cum magno incommodo, ad liberum peccatum alterius impediendum. Tunc Sacramentum petens permittit simpliciter peccatum, sed peccati causa non est. — *S. Lig. ibid.* — Causa autem sufficiens foret, v. gr., praeceptum Paschale implendum, vel si quis secus diu in statu peccati mortalis remanere, aut Communione privari deberet, etc.

Quaer. 5° *An liceat petere Sacramentum a ministro excommunicato vel haeretico?*

Resp. Si minister sit excommunicatus *vitandus*, non licet nisi in extrema necessitate ; si vero sit *toleratus*, licebit etiam sine gravi causa, quia Conc. Constant. absolute concessit fidelibus communicationem cum haereticis toleratis. — *S. Lig. n.* 88. — Vide dicenda in *Tractatu de Censuris.*

FINIS TRACTATUS DE SACRAMENTIS IN GENERE.

TRACTATUS

DE BAPTISMO

Agendum: 1° de natura, proprietatibus et necessitate; 2° de materia et forma; 3° de Ministro; 4° de subiecto et solemnitatibus accessoriis Baptismi.

CAPUT I.

DE NATURA, PROPRIETATIBUS ET NECESSITATE BAPTISMI.

234. — Vox *Baptismus* aut *Baptisma* idem significat ac immersio et lavatio; unde Baptismus dicitur etiam *lavacrum*, quia peccata abstergit.

Baptismus definitur *Sacramentum regenerationis per aquam in verbo*. Sic *Catech. Rom.* vel: Est primum novae legis Sacramentum, maximeque necessarium ad spiritualem hominis regenerationem, a Christo institutum.

A Baptismo aquae, qui vocatur *fluminis*, distinguitur Baptismus *flaminis* et *sanguinis*, quibus suppleri potest Baptismus *proprie* dictus, si hic sit impossibilis. Prior est ardens desiderium recipiendi Baptismum aquae cum plena conversione ad Deum, seu cum contritione aut caritate perfecta (*a*). Posterior est effusio sanguinis, seu mors tolerata pro Fide, aut pro alia virtute christiana. Sed solus Baptismus aquae proprie *Baptis-*

(*a*) Desiderium hic intelligendum est non *explicitum*, quod praerequireret notionem aliquam *realis baptismi*, sed *implicitum*, et non tam significat proprii nominis cupidinem, quam promptam voluntatem ea omnia praestandi, quae a Deo praecipiantur. Quae prompta voluntas cum necessario contineatur in actu perfectae contritionis seu caritatis; proinde baptismus iste *flaminis* reipsa consistit in conversione ad Deum per contritionem seu charitatem, quae votum seu propositum aut implicitum aut explicitum continebit suscipiendi baptismum aquae, prouti huius baptismi notio adest vel non adest praesens menti illius, qui sic ad Deum convertitur.

mus in re vocatur. Baptismus flaminis et sanguinis *Baptismi in voto* dicuntur.

235. — Effectus Baptismi tres numerantur potissimi; nempe 1° remissio peccati originalis et peccatorum actualium, si quae sint, per gratiae sanctificantis infusionem; 2° remissio totalis poenae aeternae et temporalis peccatis debitae; 3° impressio characteris, quo baptizatus signatur filius Dei et cohaeres Christi, et redditur incapax Baptismi denuo suscipiendi. Constat quoad 1um ex *Trid. sess.* 5. in Decreto de peccato originali; quoad 2um ex *Trid. ibid.* et ex *Conc. Florent.* in Decreto pro Armenis; quoad 3um, ex *Conc. Florent. ibid.*, et ex *Trid. sess.* 7. *de Baptismo.*

Baptismus igitur est velut ianua Ecclesiae et regni coelorum. Hinc si quis non fuerit valide baptizatus, nullum aliud Sacramentum valide recipere potest, quia Baptismus necessario est primum omnium Sacramentorum.

Baptismus aquae in re vel in voto (a) est omnino necessarius ad salutem necessitate medii ex institutione divina. Constat ex verbis Christi, *Ioan.* 3. 5. : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.* — Et ex *Trident. sess.* 7. *Can.* 5. de Baptismo: *Si quis dixerit Baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem, anathema sit.*

CAPUT II.

DE MATERIA ET FORMA BAPTISMI.

ARTICULUS I.

DE MATERIA TUM REMOTA TUM PROXIMA BAPTISMI.

§. I. *De materia remota Baptismi.*

Principia:

236. — I. Materia valida Baptismi est sola aqua naturalis, seu elementaris, apta ad abluendum. Est de Fide. Constat 1° ex

---

(a) Iuxta dicta in not. praec. intellige, in voto vel *explicito* vel *implicito.*

verbis Christi, *Ioan.* 3. 5.: *Nisi qui renatus fuerit ex aqua*, etc. — Constat 2° ex variis Conciliis, praesertim ex *Conc. Florent.* in Decreto *pro Armenis*, et ex *Trid. sess.* 7. *Can.* 2., de Baptismo: *Si quis dixerit, aquam veram et naturalem non esse de necessitate Baptismi, atque ideo verba illa Domini nostri Iesu Christi: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, ad metaphoram aliquam detorserit, anathema sit.*

II. Materia licita Baptismi, extra casum necessitatis, est sola aqua benedicta seu consecrata, et chrismate immixta iuxta ritum Ecclesiae, saltem pro Baptismo solemni. Constat ex Iure can. *(Vide infra, de caeremoniis Baptismi)*. Peccat autem certo graviter peccato sacrilegii, qui absque gravi necessitate utitur aqua impura, turbida, aut feculenta, licet talis materia sit valida. — *S. Lig. num.* 102., etc.

III. In periculo mortis, si non possit haberi materia certo valida, debet adhiberi dubia, sub hac conditione: *Si haec materia sit sufficiens*... Sufficit autem in tali casu etiam tenuis probabilitas de valore materiae, quia in necessitate succurrendum est proximo omni meliori modo possibili. Si vero baptizatus tali modo supervixerit, habita copia materiae certo validae, iterum baptizari debet sub hac conditione: *Si non es baptizatus, ego te baptizo*, etc. — *Communis.*

Resolves:

237. — 1° Materia valida est 1° aqua fontium, puteorum, fluminum, maris, stagnorum, paludum, lacuum, cisternarum; 2° aqua pluvialis, aqua resoluta ex glacie, nive vel grandine, quia servat eamdem substantiam, licet accidentaliter immutata sit quoad colorem, saporem aut odorem; 3° aqua sulphurea, vel mineralis, aqua collecta ex vapore, rore, vel effluens tempore nimboso ex pariete, foliis, etc.; 4° aqua turbida, mixta cum alia substantia, modo aqua sit materia vere et certe praedominans, ita ut iuxta usum aut aestimationem hominum adhuc aqua dici possit. — *S. Lig. n.* 103. — *Elbel, n.* 8., *et alii communiter.*

2° Materia invalida est 1° lac, sanguis, lacrymae, sudor, saliva, sputum, urina; 2° vinum, oleum, cerevisia, ius densum ex adipe, etc.; 3° lutum, atramentum; 4° nix, glacies, pruina, et alia similia nondum resoluta, quia in hoc statu non sunt aqua naturalis.

3° Materia dubia est 1° iusculum valde tenue, lixivium, cerevisia tenuis, aqua ex sale soluto; *ita communiter* cum *S. Lig. n.* 103.; 2° aqua fluens e vite aliisque plantis. — *S. Lig. n.* 104.

§. II. *De materia proxima Baptismi.*

238. — Materia proxima Baptismi est ablutio, quae tribus modis fieri potest, scilicet *immersione*, *aspersione* et *infusione*, iuxta praxim diversarum Ecclesiarum, ita ut morali hominum iudicio baptizatus censeatur esse lotus. Constat ex verbis formae, et perpetua praxi Ecclesiae, necnon ex Paulo *Ephes.* 5. 26.: *Mundans lavacro aquae in verbo vitae.*

Quaesita:

239. — Quaer. 1° *An possit valide baptizari puer in utero matris?*

Resp. Affirm. probabilius, si puer attingatur aqua in utero matris mediante aliquo instrumento, quia talis infans, cum existat iam homo viator, valide potest baptizari. Nec obstat, quod puer adhuc involutus sit in secundina, quia haec censetur veluti pars infantis. Sub conditione tamen baptizandus est, quia non constat certo, utrum baptismus hac ratione collatus sit validus. Proinde si puer nascatur, iterum sub conditione baptizandus est. — *S. Lig. n.* 107. Recentius autem medicorum peritia aliam methodum invexit, qua certius puer nondum in lucem editus baptizari potest. Inventum nimirum est instrumentum, quo secundina discinditur; et sic aqua, alio instrumento adhibito, ad ipsum foetus corpus immediate tangendum pervenire potest (*a*).

Quaer. 2° *An valeat Baptismus, si aqua tantum tangat vestes aut crines baptizandi?*

Resp. 1° Si aqua tangat tantum vestes, *certo* invalidus est Baptismus; quia sic non potest dici, hominem ablui; 2° *probabilius* autem validus est, si aqua crines tangat. Sed in praxi tutior pars sequenda est. — *S. Lig. n.* 107. *q.* 3. — Hinc si baptizandus sit capillatus, vel digitis sinistrae manus caesariem eius discriminet Sacerdos, dum dextera aquam infundit, vel in fronte eum baptizet. — *Scav.*

(*a*) Confer dicta Vol. I. in not. ad n. 101. ubi de abortu.

Quaer. 3° *An valeat Baptismus collatus in alia parte, quam in capite?*

Resp. Affirm. probabilius, praesertim si Baptismus in parte principali conferatur, v. gr., in pectore, scapulis, etc.... Attamen si necessitas ad id compulerit, postea, si fieri possit, iterandus foret Baptismus. — *S. Lig. ibid. qu.* 4.

240. — Quaer. 4° *An una vel altera gutta aquae ad baptizandum sufficiat?*

Resp. Neg. probabilius, praesertim si aqua non fluat, quia nequit dici ablutio, quae ad Baptismum omnino requiritur. — *Ita communiter.* Attamen videtur esse materia dubia, quae in casu necessitatis foret adhibenda. — *S. Lig. n.* 107. *q.* 6. — *Elbel, n.* 16. Dicunt tamen communiter, materiam tunc esse certam, si baptizans motu digiti madefacti partem corporis ablueret. — *S. Lig. ibid.*

Quaer. 5° *An trina ablutio ad Baptismum requiratur?*

Resp. 1° Certo non requiritur ad validitatem ; unica enim sufficit, ut quis censeatur vere ablutus. — *Ita omnes* cum *S. Thom. part.* 3. *quaest.* 66. *art.* 8.

Resp. 2° Requiritur autem ad liceitatem, et quidem sub gravi, ubi praescribitur haec trina aquae effusio, ut in *Rituali Romano.* Haec tamen de Baptismo solemni intelligenda videntur.

ARTICULUS II.

DE FORMA BAPTISMI.

241. — Forma Baptismi est : « Ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. » Sic definivit *Conc. Trid.* iuxta illud *Matth.* 28. 19. : *Euntes ergo docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti* [1]. Apud Graecos autem dicitur : « Baptizetur servus Christi, in nomine Patris, etc. » Vel : *Baptizatur* servus Christi, etc. Haec forma est valida ex instructione *Eugenii IV ad Armenos;* sed in sola Ecclesia Graeca licita est.

1 Plures Theologi, inter quos *S. Alphonsus*, sentiunt veniale esse omissionem vocis *Amen* in fine formae Baptismi, quae tamen vox non reperitur in Rit. Rom. Quaeritur ergo utrum adhibenda sit, vel omittenda ? Resp. S. C. Rit. : *Strictim in casu servetur Rituale Romanum* (9 Iunii 1853. *Cochinchinae*).

Multipliciter haec forma vitiari potest, sive accidentaliter, sive substantialiter, ut supra dictum est in *Tract. de Sacramentis in genere, n.* 198.

Omissio verbi *ego* non pertinet ad essentiam formae, nec excederet peccatum veniale. — *S. Lig. n.* 111. — Idem dicendum videtur, saltem *probabilius*, de omissione coniunctionis *et*, praesertim si semel tantum omittatur, et ante tertiam personam praeponatur. Idem etiam, *probabilius*, de verbo *in*, licet plures graves Theologi contradicant. Caetera autem verba omnino ad validitatem requiruntur.

Quaesita:

242. — QUAER. 1° *An valida sit forma Baptismi, si dicatur: Ego te baptizo in nomine* Sanctissimae Trinitatis, *vel in nomine* Christi?

Resp. ad 1um *Neg.*, saltem *probabilius*, quia in tali forma non sat distincte exprimuntur singulae personae Sanctae Trinitatis, siquidem vox *Trinitas* tantum *confuse* et *implicite* personas significat; Christus autem voluit ut *distincte* exprimerentur, prout patet ex *Matth. c. ultimo. — Ita communiter. — S. Lig. n.* 111.

Resp. ad 2um *Neg.* etiam *a fortiori*, quia nullatenus exprimitur Trinitas per τὸ *in nomine Christi. — Ita omnes* saltem nunc post *S. Thomam*, 3. *part. qu.* 66. *art.* 61. et constat ex Iure can. in c. *Si revera*, 30. de Consecrat. *Dist.* 4. — *S. Lig. n.* 112.

QUAER. 2° *An valeat Baptismus, si formae consuetae addatur:* et in nomine beatae Mariae Virginis?

Resp. Distinguendum est: Non valet, si quis hoc faciens intendat Baptismum conferre in nomine beatae Virginis, tribuendo scilicet talibus nominibus veram efficaciam in Baptismi valorem. — Secus vero, si id faciat ex importuna devotione. — *S. Lig. n.* 111.

CAPUT III.

DE MINISTRO BAPTISMI.

Minister Baptismi alius est *ordinarius*, et alius *extraordinarius*. Iterum Minister extraordinarius est duplex: nempe Minister *solemnitatis* et *necessitatis*.

Principia:

243. — I. Omnis et solus Sacerdos vi suae ordinationis est minister *ordinarius* Baptismi. Constat ex variis locis Iuris can. et *ex Conc. Florent. in Decreto unionis,* necnon ex universali Ecclesiae praxi.

II. Diaconus est Minister *extraordinarius* et *solemnitatis*, id est, valens *solemniter* baptizare, sed tantum ex delegatione, et de gravi causa. Constat *ex Iure can.*, *et Pontificali romano,* seu ex instructione Episcopi ad Diaconos in ordinatione, etc.

III. Quilibet homo ratione utens, sive vir, sive mulier, sive catholicus, sive haereticus, sive fidelis, sive infidelis, est Minister *extraordinarius* Baptismi, ita ut semper valide, et *in necessitate* etiam licite, baptizare possit. Eruitur ex iisdem fontibus ac supra in 1° principio dictum est.

IV. Licet omnis Sacerdos vi ordinationis potestatem habeat baptizandi, non potest tamen ea licite uti, etiam privatim, extra casum necessitatis, nisi iurisdictionem ordinariam vel delegatam habeat. Constat *ex Iure can.* et *ex Rit. Rom. de Baptismo.*

Resolves:

244. — 1° Nec Parochus, nec Episcopus, absque commissione, extra suam dioecesim vel parochiam, vel intra eam alienos licite baptizat. Ideoque peccant etiam parentes, qui sine licentia sui Praelati alteri deferunt suam prolem baptizandam, siquidem ius Parochi violant. — *S. Lig. n.* 114.

2° Peregrini, vel vagi, possunt baptizari in qualibet Ecclesia, quam elegerint. Si mulier casu pariat in pago non suo, proles ab illius pagi Parocho est baptizanda, nisi forte ille pagus a pago proprio parum distet. — *S. Lig. n.* 144.

3° Iuxta communiorem et probabiliorem sententiam possunt omnes recipere Baptismum et alia Sacramenta a Parocho loci, ubi iam quasi-domicilium contraxerunt. — *S. Lig. n.* 115.

4° Extraneus autem baptizari potest de licentia sive expressa, sive rationabiliter praesumpta proprii Sacerdotis. — *S. Lig. n.* 115.

5° Possunt Religiosi baptizare in casu necessitatis, vel de eadem Parochi et proprii Superioris licentia, cum nulla lege hoc prohibeatur. — *S. Lig. ibid.*

Quaesita:

245. — Quaer. 1° *Quis ordo servandus sit inter Ministros Baptismi?*

Resp. In *Rituali Romano* sic habetur: « Si adsit Sacerdos, « Diacono praeferatur, Diaconus Subdiacono, Clericus laico, « et vir foeminae, nisi pudoris gratia deceat foeminam, potius « quam virum, baptizare infantem non omnino editum, vel nisi « melius foemina sciret formam et modum baptizandi. » *Vide S. Lig. num.* 117.

Quaer. 2° *An peccet mortaliter laicus, qui in necessitate praesente Sacerdote, baptizat?*

Resp. Affirm. cum sententia communi. Ratio est, quia vere tunc usurpat ius Sacerdotis, cui ex potestate Ordinis commissum est munus baptizandi. Ideo etiam Sacerdos ipse graviter peccaret, si laico administrationem cederet. — *S. Lig. ibid.*

246. — Quaer. 3° *An peccet graviter laicus baptizans coram Diacono?*

Resp. Controvertitur. Ia Sententia *probabilis* affirmat; quia Diaconus ex vi ordinationis ad baptizandum deputatur, licet ex praxi actuali Ecclesiae solemniter baptizare non possit, nisi gravi de causa et cum Parochi licentia.

IIa Sententia, pariter *probabilis,* negat, quia Diaconus baptizans in casu necessitatis sine commissione non baptizat ex officio, sed eodem modo ac Clericus inferior vel laicus. — *S. Lig. ibidem,* dicit utramque sententiam probabilem esse.

CAPUT IV.

DE SUBIECTO BAPTISMI.

Subiectum Baptismi est omnis et solus homo viator nondum baptizatus.

Resolves:

247. — 1° Valide baptizantur infantes, item perpetuo amentes, qui nunquam usi sunt ratione, et proinde censentur eiusdem conditionis ac infantes. Si autem aliquando ratione usi fuerint, *probabilius* non valet Baptismus, nisi ante amentiam illum

petiverint. In praxi tamen ii sub conditione essent baptizandi, tum quia non plane constat eos Baptismum non postulasse, tum etiam quia iuxta plures satis est, si quis habuerit voluntatem suscipiendi omnia ad salutem necessaria. — *De Sacram. in genere, n.* 228.

2° Si dubium sit, an infans vivat, baptizandus est sub conditione. Hinc recte censent generatim Theologi, omnes foetus abortivos semper esse baptizandos sub conditione, *si vivant;* maxime cum hodie vigeat opinio communiter a peritis recepta, nempe foetum ab initio conceptionis, vel saltem non multo post (*a*) anima informari.

3° Valide baptizatur is quem Minister putat esse alium; imo licet sit foemina quam putat esse masculum, quia praesentem et non alium baptizare intendit.

4° Valide plures simul baptizantur hac forma: *Ego vos baptizo*, modo simul abluantur. Sed extra necessitatis casum hoc illicitum est.

Quaesita:

248. — Quaer. 1° *An filii infidelium licite possint baptizari?*

Resp. 1° *Affirm.* in sequentibus casibus, scilicet 1° si habeant usum rationis, et consentiant, etiamsi parentes repugnent; 2° si parentes defecerint a Fide, ut sunt haeretici; quia Ecclesia ius habet ad parentes coercendos; 3° si filii sint mox morituri, quia urget necessitas, nec ullum timendum est periculum; 4° si unus parentum consentiat, altero reluctante. — *S. Lig. n.* 127.

Resp. 2° *Neg.* in caeteris casibus, v. gr., si uterque parens reluctetur, et filii mansuri sint in potestate parentum; ratio est perversionis periculum. Constat ex Decreto *S. Congregationis S. Officii* 1703. Et pro Hebraeis in particulari constat ex Constitutione *Iulii III.* — *S. Lig. num.* 132.

(*a*) Opinio haec media inter duas sententias (quarum altera statim a conceptione, alia ad quadraginta aut etiam octoginta dies animationem statuit) eorum videtur esse, qui rationes utriusque oppositae sententiae nunquam aut noverint aut intellexerint, quique idcirco nec rationes, quae ad mediam illam viam terendam eos impulerint, assignare possint.

QUAER. 2° *An Baptismus aliquando repeti possit vel debeat?*

Resp. Potest et debet repeti sub conditione, quoties adest aliquod dubium non spernendum de eius valore; secus iterari non potest sine peccato gravi, quia conatus ministrandi Sacramentum subiecto incapaci sacrilegium est. — *Recole dicta supra*, *n*. 200.

249. — QUAER. 3° *An infantes expositi sint baptizandi?*

Resp. Affirm. si isti expositi fuerint absque testimonio Baptismi collati, nisi aliunde constet eos rite baptizatos fuisse. Si vero expositi sint cum schedula attestante ipsos fuisse baptizatos, *controvertitur*. SENTENTIA *communior* et *verior* docet, hos omnes *sub conditione* baptizandos esse. — *S. Lig. n.* 135.

QUAER. 4° *An sint rebaptizandi infantes sive ab obstetricibus, sive a laicis baptizati?*

Resp. Neg., nisi adsit probabilis suspicio erroris in collato Baptismo. Ita communissima et vera sententia, iniquit *S. Lig. n.* 136., ubi decisionem *S. Congr.* commemorat.

QUAER. 5° *An baptizati ab haereticis rebaptizari debeant?*

Resp. Certum est de Fide *ex Trid.*, validum esse Baptismum collatum ab haereticis, quando omnia requisita ad Sacramentum adhibentur. Sed merito putant communiter Theologi, pueros omnes baptizatos a ministris protestantibus esse *sub conditione* baptizandos; quia dubitari debet de materia, forma et intentione talium ministrorum, qui hoc Sacramentum absolute necessarium non iudicant. — *S. Lig. n.* 137. (*a*).

(*a*) Ad doctrinam *de subiecto baptsimi* spectant, quae de *monstris* tradit S. Alphonsus (Lib. 6. n. 125.) : *Quando* (inquit) *dubitatur, an monstrum sit homo, baptizandum absolute, si caput sit humanum, licet membra sint ferina; sub conditione vero, si caput sit ferinum et membra humana; et hoc quidem si prodierit ex congressu viri cum foemina. Nam si prodierit ex viro cum bestia (quod incredibile puto), tunc baptizari semper deberet sub conditione; secus, si ex foemina et bruto; tunc enim nullo modo baptizandum, quia non descenderet ex Adam, utpote non conceptum ex semine virili.* Ad quae adverte, postremum consectarium fore legitimum, si statuatur, foetum eiusmodi non posse humanae naturae esse participem. At si aliter supponas, consectarium non valet; quippe ex eo quod filius dici non posset Adae, solum sequeretur, eum non habere peccatum originale, secundum ea quae et S. Thomas habet 1. 2. *q*. 81. *art*. 4., *et* 2. *Disp*. 31. *q*. 1. *art*. 2. *ad* 3., non vero eum non indigere san-

CAPUT V.

DE SOLEMNITATIBUS ACCESSORIIS BAPTISMI, NEMPE DE PATRINIS ET CAEREMONIIS.

ARTICULUS I.

DE PATRINIS.

Patrini sunt quasi patres spirituales, qui baptizatum de sacro fonte levant, et in se eius curam, defectu parentum, suscipiunt.

Principia:

250. — I. Debet adhiberi sub gravi saltem unus patrinus in Baptismo solemni, sive vir, sive mulier sit, nec possunt adhiberi licite plures quam duo. Sic statuit *Conc. Trid., sess.* 24. *c.* 2.

---

ctificatione, quae ex sola gratia esse potest. Prosequitur S. Alphonsus: *Quod si habeat membra hominis geminata, et dubitetur, num sit unus homo, an duo, duplex baptismus conferendus est, unus absolute, alter sub conditione in ea parte, qua membra apparent imperfectiora. . . .* Deinde remittit ad Rituale Romanum, in quo haec habentur: *In monstris vero baptizandis, si casus eveniat, magna cautio adhibenda est; de quo, si opus fuerit, Ordinarius loci, vel alii periti consulantur, nisi mortis periculum immineat. Monstrum quod humanam speciem non praeseferat, baptizari non debet: de quo si dubium fuerit, baptizetur sub hac conditione:* Si tu es homo, ego te baptizo, etc. *Illud vero, de quo dubium est, una ne, an plures sint personae, non baptizetur, donec id discernatur: discerni autem potest, si habeat unum vel plura capita, unum vel plura pectora; tunc enim totidem erunt corda et animae, hominesque distincti· et eo casu singuli seorsum sunt baptizandi, unicuique dicendo:* Ego te baptizo, etc. *Si vero periculum mortis immineat, tempusque non suppetat, ut singuli separatim baptizentur, poterit minister, singulorum capitibus aquam infundens, omnes simul baptizare dicendo*: Ego vos baptizo in nomine, etc. . . . *Quando vero non est certum, in monstro esse duas personas, ut quia duo capita et duo pectora non habet bene distincta; tunc debet primum unus absolute baptizari, et postea alter, hoc modo*: Si non es baptizatus, ego te baptizo, etc.

de Reformatione. Si autem Parochus plures, quam duos, patrinos admitteret, graviter peccaret; quia laederet praeceptum Ecclesiae sub gravi impositum, ne multiplicentur cognationes. — *S. Lig. n.* 154. *in fine*.

II. Ut quis sit vere patrinus requiruntur sequentes conditiones: 1° ut usum rationis habeat, et ipse sit baptizatus; 2° ut a parentibus vel Parocho fuerit designatus ut patrinus; 3° ut tangat baptizatum per se, vel saltem per alium; 4° ut habeat verum animum munus patrini gerendi. — *S. Lig. n.* 146.

Quaesita:

251. — QUAER. 1° *Quaenam sint obligationes patrinorum?*

Resp. Tenentur adimplere officium magistri in casu necessitatis, seu deficientibus filioli parentibus. Hinc tenentur instruere baptizatum circa Fidem, mores, obligationes varias, etc. Ab omni autem obligatione solvuntur, quando prudenter praesumere possunt, quod baptizatus diligenter a parentibus instruatur. — *S. Lig. n.* 147.

QUAER. 2° *An in Baptismo privato patrinus necessario adhiberi debeat?*

Resp. Neg., quia non videtur requiri ab Ecclesia, nisi pro Baptismo solemni. Attamen etiam in Baptismo privato adhiberi potest, et laudabilius adhibetur. — *Ita communiter*. — *S. Lig. n.* 147., qui tamen, *n.* 149., probabilius censet in hoc casu non contrahi spiritualem cognationem.

QUAER. 3° *An patrini possint esse duo mares, aut duae foeminae?*

Resp. Neg., quia *Trid.* statuit posse adhiberi ad summum duos patrinos, nempe virum et foeminam. Sed probabile est esse tantum veniale, si ita fiat. Plures tamen, cum *Bonac.*, esse mortale opinantur. — Hoc verius videtur, ait *S. Lig. n.* 155., si patrini essent diversi sexus ac infans, quia sic multiplicarentur cognationes, quod Tridentinum prohibere voluit; secus si essent eiusdem sexus.

252. — QUAER. 4° *An patrinus masculi, si unicus sit, debeat esse* masculus, *et foeminae* foemina?

Resp. Neg. probabilius; quia *Trident.* dicit: *Sive vir sive mulier*; ergo indiscriminatim vir aut mulier adhiberi potest. — *S. Lig. ibidem*.

QUAER. 5° *Quinam prohibeantur esse patrini?*

Resp. Valide quidem, sed illicite, sunt patrini sequentes: 1° Abbas et Monachus, seu Religiosus et Monialis cuiuslibet Ordinis; 2° coniuges respectu coniugum, et parentes respectu filiorum; 3° omnes qui sunt pravis moribus et perdita fama, ut haeretici, etc. — *S. Lig. n.* 156.

NOTA. Sacerdos, collato Baptismo, monere debet patrinos de susceptis obligationibus et de contracta cognatione spirituali. — De cognatione autem ista per Baptismum contracta dicemus ubi de impedimentis matrimonii.

ARTICULUS II.

DE CAEREMONIIS BAPTISMI.

Mortale est omittere caeremonias omnes Baptismi, aut aliquam ex iis notabilem, quia tunc violatur praeceptum grave Ecclesiae.

Resolves:

253. — 1° Seclusa necessitate, mortale est baptizare sine Chrismatis unctione, quia haec specialem et gravem habet significationem. — *S. Lig. n.* 141.

2° Mortale est, extra necessitatis casum, solemniter baptizare cum aqua non consecrata, quia huiusmodi omissio in caeremoniis Baptismi valde gravis est. *Probabilius* etiam idem dicendum est, si agatur de Baptismo privato, ut censent *Salmant., Roncaglia, Diana.* Attamen oppositam tenent sententiam, nec *improbabiliter Lacroix n.* 263.; *Gobat; S. Lig. ibid., et in Hom. apost. n.* 8.

3° Mortale est sine necessitate baptizare extra Ecclesiam, nisi proximum immineat mortis periculum, vel aliud magnum adsit incommodum. — *S. Lig. n.* 142.

4° Mortale est omittere unctionem olei catechumenorum, vel alia similia; quia est materia gravis, saltem ex fine Ecclesiae, sicut commixtio aquae cum vino in sancto Eucharistiae Sacramento. — *S. Lig. n.* 141.

Quaesita:

254. — QUAER. 1° *Si Baptismus solemniter collatus deprehendatur invalidus, an etiam caeremoniae repetendae sint?*

Resp. Controvertitur. Duplex est sententia probabilis. Unde caeremoniae non sunt necessario repetendae: suadendum tamen est ut repetantur, si absque scandalo vel infamia fieri possit.

QUAER. 2° *Quomodo intelligenda prohibitio utendi chrismate veteri, seu alterius anni?*

Resp. 1° Rigorose sumenda est, quando chrisma novum habetur. Graviter igitur peccaret Sacerdos qui, chrismate recenti posthabito, veteri uteretur.

Resp. 2° Licet autem in Baptismo solemni uti chrismate anni praecedentis, usquedum chrisma recens consecratum acceptum fuerit. Igitur omitti non debet chrismatis et olei unctio, ex eo quod olea recens benedicta non adhuc haberi potuerint, nec eorum defectus ratio est Baptismum differendi ad aliud tempus, quantumvis breve. — *Ita* contra *non paucos*, ex decisione recenti *S. Congr. Rit.*, data die 19 Septemb. 1859, *in Cadurcen.*

NOTA. Benedictio fontis baptismalis in Sabbato sancto fieri debet cum chrismate praecedentis anni, nisi Parochus olea recentia sibi comparare potuerit, nec debet omitti infusio chrismatis et olei usquedum aliud accipiatur. — *Ita ex decisione Congr. Rit.* modo citata.

255. — QUAER. 3° *An interrogationes, quae ex Rubrica Rit. Romani patrinis faciendae sunt, lingua vernacula fieri possint?*

Resp. Neg., sed omnia fieri debent prout in *Rit. Romano* iacent. Sic nuperrime *S. Congr. Rit.* die 12 Aug. 1854, *in Lucionen.* — Caeterum nihil obstat quominus vernacula lingua explicentur, quae pertinent ad ipsum Sacramentum Baptismi. — *Ita ex responso S. C. S. Off. ad Vicarium apost. Siamens.* 30 Aprilis 1808.

APPENDIX

DE OPERATIONE CAESAREA.

In ordine ad baptizandum infantem nondum natum.

Operatio, seu sectio caesarea in hoc consistit, quod uterus matris gravidae aperiatur, ut foetus ex eo extrahatur. Duplex praecipua quaestio occurrit, scilicet an vel quando fieri possit, aut debeat.

256. — QUAER. 1° *An vel quando fieri possit?*

Resp. Statuendae videntur sequentes regulae:

Iª *Regula.* Mortua matre, certum est posse fieri operationem caesaream, et quidem statim ac de eius morte constat. Admonendus tamen est loci Praefectus, seu Praepositus, et adhibendi sunt testes ab ipso approbati tum ad mortem recognoscendam, tum ad maiorem rei certitudinem, ac praesertim ne operationis auctor tanquam homicidii reus traducatur. Ratio autem cur fieri possit, evidens est: si quid enim obstaret, esset periculum pro matre; sed ex hypothesi de eius morte certo constat ex iudicio virorum peritorum et prudentium; et aliunde salvari potest vita spiritualis, imo forte et temporalis infantis. — *Vide Gangiamila* in opere cui titulus: *Embriologia sacra.*

IIª *Regula.* Vivente matre, numquam licite fieri potest operatio caesarea, quoties adest periculum seu proximum seu probabile mortis matris ex ipsa secuturae, quamvis, ea non facta, mater et proles certo periturae sint. Ratio est, quia esset directe matrem occidere, quod nunquam licitum esse potest. — *Ita S. Thom.* 3. *part. qu.* 68. *art.* 11. *ad* 3. ubi dicit: « Non debet homo occidere matrem ut baptizet puerum. » — *S. Lig. n.* 106. — Hinc fieri non potest operatio, quando deest chirurgus valde peritus, nec quando mater adeo est morbo debilitata, ut operatio, alias non periculosa, sit periculum mortis proximum ex circumstantiis inductura, etc.

257. — IIIª *Regula.* Vivente matre, licite fieri potest operatio caesarea, positis his circumstantiis, scilicet 1° si illa naturaliter parere non possit, aut moritura sit antequam pariat, cum maximo periculo mortis infantis priusquam baptizari potuerit; 2° si ex iudicio chirurgi periti absit proximum mortis matris periculum. Potest autem abesse tale periculum, si mater sit robusta, ut constat ex innumeris exemplis, et sententia communiori medicorum et chirurgorum, quorum ars nostris praesertim temporibus multo provectior et perfectior evasit. — *Vide Embriolog. sacra, lib.* 3. *c.* 9. — *Elbel, n.* 60., etc. — Ratio patet; nullum enim est periculum, vel saltem valde leve et remotum, atque adeo, si forte mors sequatur, *per accidens* tantum subsequi videbitur.

258. — Quaer. 2° *An vel quando fieri debeat?*

Resp. 1° Mortua matre, certo est facienda, *sub gravi,* in omni casu, et etiam invitis aut reluctantibus parentibus vel propinquis, si fieri possit; quia, ex lege caritatis, omni cura et labore salus aeterna infantis procuranda est. — *Ita S. Thom. ibid.* ubi addit: *Si tamen mater mortua fuerit, vivente prole in utero,*

debet aperiri, ut puer baptizetur. — Sic etiam statuit *Rit. Rom.* Hoc praesertim valet, si immineat tempus partus, quia cum foetus sit robustior, maior spes illum baptizandi affulget.

Non ideo praetermittenda est operatio, si cognoscatur matrem a brevi tempore esse gravidam; quia ex multis exemplis constat, animationem foetus fieri paulo post conceptionem. — *Vide Embriolog. sacra, lib.* 1. *c.* 7.

Nota. Sedula cura adhibenda est, ut regio uteri defunctae servetur calida, usquedum facta fuerit operatio; secus enim infans facilius e vita cederet, antequam baptizari potuerit.

259. — *Resp.* 2° Vivente matre, etiam facienda est operatio, si ex iudicio peritorum non possit infans aliter baptizari. Mater autem tenetur *per se, et speculative loquendo sub gravi,* illam pati, si fieri possit sine proximo mortis periculo. Ratio est, quia tenetur quodlibet incommodum temporale pati, ad vitam spiritualem et aeternam infantis servandam. Hoc sequitur ex lege generali caritatis. — *Ita communiter* cum *Elbel, n.* 60. — *S. Lig. ibid.* — *Embriolog. sacra, l.* 3. *c.* 4.

Dixi: *per se et speculative loquendo;* nam in praxi Confessarius cavere debet, ne urgeat matrem *sub gravi* obligatione, ob nimium periculum, ne consensum negando moriatur in statu peccati mortalis; et sic volendo salvare vitam spiritualem infantis, damnetur ipsa mater. Satis igitur erit illam adhortari ad incisioni consentiendum.

Caeterum, cum constet ex praxi saepissime supervivere foetum matri defunctae, affulget magna spes illum, ea mortua, baptizandi, et proinde minor obligatio incisionis faciendae pro matre subsequitur.

Nota. Mater non tenetur subire operationem, si non facta operatione, ipsa sola indicetur peritura; quia nemo tenetur mediis extraordinariis et tam arduis vitam servare. — Si autem modica tantum spes esset servandae prolis, mater posset quidem, sed non teneretur subire operationem, quia caritas non adeo urget in tanta incertitudine eventus. — *Ita communiter* cum *S. Lig. ibid.*

Caeterum, ex nova medicorum arte, infans moraliter certo baptizari potest in utero matris instrumenti alicuius ope, ut supra dictum est, quin ad operationem caesaream recurrendum sit (*a*).

(*a*) Conf. sup. dicta vol. I. in not. ad n. 101. ubi de abortu.

FINIS TRACTATUS DE BAPTISMO.

TRACTATUS

DE CONFIRMATIONE

260. — Confirmatio definitur, Sacramentum novae legis quo per chrismatis unctionem, sub certa verborum forma, datur baptizatis plenitudo Spiritus Sancti ad firmiter credendum, et ad Fidem intrepide confitendam.

Constat, Confirmationem esse verum Sacramentum a Baptismo distinctum 1° ex definitione Ecclesiae. Sic enim *Eugenius IV* in Decreto Fidei : *Per Baptismum spiritualiter renascimur*; *per Confirmationem augemur in gratia, et roboramur in fide.* — *Vide* etiam *Trid. sess.* 7. *Can.* 1. *de Confirm.*; 2° ex eo quod inveniantur in ea tria essentialiter requisita et sufficientia ad omne Sacramentum, scilicet ritus exterior, promissio gratiae, et institutio Christi. Etenim 1° ritus exterior habetur in rebus et verbis, seu in materia et forma ; 2° promissio et etiam ipsa collatio gratiae habetur *Act.* 8. 17., ubi dicitur, quod Petrus et Ioannes missi Samariam ad confirmandos fideles iam baptizatos, *imponebant super eos manus, et accipiebant Spiritum Sanctum;* 3° institutio divina satis intelligitur ex ipsa potestate, qua Apostoli post Baptismum per impositionem manuum conferebant Spiritum Sanctum; id enim ex propria auctoritate non poterant.

Quandonam autem institutum fuerit hoc Sacramentum, non constat. *Probabilius* institutum est post resurrectionem, quando Christus dixit Apostolis *(Ioan.* 20. 21.) : *Sicut misit me vivens Pater, et ego mitto vos,* etc., dum eis dedit plenam potestatem episcopalem in corpus mysticum Ecclesiae. Iuxta alios Christus instituit Sacramentum Confirmationis in coena post ipsam Eucharistiae institutionem.

Agendum; 1° de materia et forma Confirmationis ; 2° de eius Ministro ; 3° de eiusdem subiecto.

CAPUT I.

DE MATERIA ET FORMA CONFIRMATIONIS.

ARTICULUS I.

DE MATERIA CONFIRMATIONIS.

261. — I. Materia *remota* Confirmationis est chrisma ex oleo olivarum et balsamo confectum, et ab Episcopo benedictum. — *Ita communiter*, et constat ex *Conc. Florent. in Decreto de Sacramentis.* Dici etiam potest, materiam remotam partialem esse manum Episcopi *formaliter* talem, quatenus scilicet impositio manus est materia proxima partialis, ut mox dicetur.

II. Materia *proxima* est unctio chrismatis confirmandis applicata ab huius Sacramenti Ministro per manus impositionem. Constat ex Declaratione Benedicti XIV, Epist. encycl. *Ex quo primum*, ubi ita dicit: *Quod itaque extra controversiam est, hoc dicatur: nimirum in Ecclesia latina Confirmationis Sacramentum conferri, adhibito sacro chrismate sive oleo olivarum balsamo commixto, et ab Episcopo benedicto, ductoque signo Crucis per Sacramenti Ministrum in fronte suscipientis, dum idem Minister formae verba profert.*

Ergo materia proxima Confirmationis non consistit partialiter, ut olim volebant plures, in generali impositione manus ab Episcopo in omnes confirmandos facta. — *Vide S. Lig. n.* 164. *in fine.*

Quaesita:

262. — Quaer. 1° *An balsamum de necessitate Sacramenti requiratur?*

Resp. Affirm. probabilius, ut videtur ex Decreto *Eugenii IV pro Armenis, ubi dicit*, Confirmationis materiam esse chrisma confectum ex *oleo et balsamo.* Sufficit autem balsamum cuiuscumque regionis, et in ea sola quantitate, quae satis est, ut sui odorem dare possit, nec est necessarium ut omnibus olei partibus misceatur. — *S. Lig. n.* 162.

Quaer. 2° *An chrisma debeat necessario esse benedictum?*

Resp. 1° Affirmandum absolute est, si sermo sit de necessitate praecepti. — *Ita omnes* cum *S. Lig. n.* 163.

Resp. 2° Affirmandum etiam videtur, si sermo sit de necessitate Sacramenti. Id enim suadet praxis constans Ecclesiae, et Decretum *Eugenii IV*, ubi legitur materiam Confirmationis esse chrisma *benedictum*. — *Ita communiter* cum *S. Lig. ibid.* — An vero chrisma debeat necessario esse *benedictum* ab Episcopo, dicetur infra, loquendo de Ministro.

263. — Quaer. 3° *An chrisma debeat necessario esse illius anni?*

Resp. Hoc non requiritur de necessitate Sacramenti, quia sive sit vetus, sive novum, materia non mutatur essentialiter, ut patet; sed requiritur ex praecepto Ecclesiae. Hinc peccaret graviter Episcopus, qui confirmaret cum chrismate veteri non confecto hoc anno. In hunc enim finem novum chrisma consecratur in *Coena Domini*, vetere combusto. — *S. Lig. n.* 163., *et alii communiter.*

Quaer. 4° *An oleum debeat necessario esse olivarum ad valorem Sacramenti?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia hoc proprie oleum dicitur. Hinc oleum ex alia materia confectum, v. gr., ex nucibus, non est materia valida, quia non venit simpliciter sub nomine olei. — *Ita communiter* cum *S. Thom. p.* 3. *qu.* 72. *art.* 2. — *S. Lig. n.* 162.

264. — Quaer. 5° *Quomodo unctio fieri debeat?*

Resp. Debet fieri pollice dextro Episcopi per modum crucis in fronte confirmati. Valida tamen foret unctio, si alio digito Episcopi fieret, et etiamsi esset digitus manus sinistrae, quia vere fieret per impositionem manus episcopalis. Peccaret tamen Episcopus, qui id sine necessitate ageret, quia recederet a praxi universali Ecclesiae; quamquam non appareat, inversionem dictae caerimoniae pertingere ad gravem culpam. — *S. Lig. n.* 165., *et alii.*

Quaer. 6° *An unctio medio instrumento valide fieri possit?*

Resp. Neg. Ratio est, quia deficeret immediata impositio manus Ministri, quae ex dictis omnino requiritur. Nec dicas, quod Extrema Unctio valide ministretur medio instrumento; nam in illo Sacramento impositio manus non requiritur ad valorem, sicut in Confirmatione. — *S. Lig. n.* 166., *et alii communiter.*

ARTICULUS II.

DE FORMA CONFIRMATIONIS.

265. — Forma Sacramenti Confirmationis consistit in his verbis: *Signo te signo crucis, et confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.* — Sic definivit *Eugenius IV* in citato Decreto. — Constat etiam ex constanti Ecclesiae praxi.

Per verba, *signo te signo crucis,* significatur, quod sicut miles insignibus ducis sui ornari solet, ita homo per hoc Sacramentum cruce exterius, et charactere invisibili interius tanquam signo militari Christi signetur. — Per verba, *confirmo te chrismate salutis,* exprimitur, quod homo per hoc Sacramentum instar athletae exterius chrismate, interius vero Spiritus Sancti gratia et robore ungatur. — Per reliqua autem verba, *in nomine Patris,* etc., exprimitur causa principalis efficiens plenitudinem roboris spiritualis, quae est *Sanctissima Trinitas;* simulque praecipuum Fidei christianae mysterium, quod et hominibus in Baptismo credendum, et in hoc Sacramento tenendum et palam profitendum proponitur. — *S. Thom. qu.* 72. *art.* 4.

Quaesita:

266. — QUAER. 1° *Quaenam verba huius formae sint essentialia?*

Resp. Ad validitatem sunt omnino essentialia sequentia, scilicet, 1° verbum *confirmo*, nisi alio verbo synonymo suppleatur; 2° expressio *Sanctissimae Trinitatis*, ut in Baptismo; 3° verbum *te*, quo subiectum Sacramenti designatur; 4° verba *signo te signo crucis,* necnon verba *chrismate salutis*. Dicere autem *corroboro* pro *confirmo* vel *sanctificationis* pro *salutis*, esset tantum mutatio accidentalis. — *S. Lig. n.* 168., cum *aliis communiter*.

QUAER. 2° *An valeat haec forma apud Graecos usitata:* SIGNACULUM DONI SPIRITUS SANCTI?

Resp. Affirm. cum sententia communi Theologorum. Sensus enim est, *hoc signo donantur munera Spiritus Sancti*, omisso verbo more Graecorum. Secus dicendum foret, Graecos Sacramentum Confirmationis non habere, quod valde durum est. Con-

stat insuper ex Declaratione *Benedicti XIV* in Epistola encyclica: *Ex quo primum*, ad Episcopos ritus Graeci, 1 Martii 1756. — Apud *S. Lig. n.* 164.

CAPUT II.

DE MINISTRO CONFIRMATIONIS.

267. — I. Solus Episcopus est Minister ordinarius huius Sacramenti. Ita declaravit *Innocentius III* et *Conc. Trid. sess.* 7., *Can.* 3.: *Si quis dixerit, sanctae confirmationis ordinarium Ministrum non esse solum Episcopum, sed quemvis simplicem Sacerdotem, anathema sit.*

II. Simplex Sacerdos confirmare potest tanquam Minister extraordinarius ex delegatione speciali Summi Pontificis. Constat ex praxi Ecclesiae in variis locis, et ex Bulla *Benedicti XIV: Eo quamvis tempore.* — Vide *S. Lig. n.* 170. — Sed Sacerdos uti debet chrismate ab Episcopo benedicto. Constat ex Decreto *Eugenii IV*, ubi dicitur materiam Confirmationis esse chrisma ab Episcopo benedictum.

Quaesita:

268. — Quaer. 1° *An Papa etiam simplici Sacerdoti delegare valeat potestatem conficiendi chrisma?*

Controvertitur. Affirmant non pauci cum *S. Lig. n.* 163.; at plures alii negant.

Quaer. 2° *An Episcopus possit confirmare fideles non subditos?*

Resp. 1° *Quoad validitatem*, omnes confirmare potest, ut sequitur ex Ordinis potestate.

Resp. 2° *Quoad liceitatem*, non potest confirmare, nisi qui in sua dioecesi reperiantur; et peccaret graviter confirmando etiam suos subditos in alia dioecesi, quia confirmatio est exercitium iurisdictionis fori externi, quod peragi nequit sine licentia Ordinarii loci.

Potest autem confirmare extraneos in sua dioecesi, quia nisi aliter constet, semper praesumitur tacitus consensus aliorum Episcoporum. — *Sic probabilius et communius.* — *S. Lig. num.* 173.

269. — QUAER. 3° *Quandonam Episcopus teneatur confirmare?*

Resp. 1° Tenetur confirmare petentes, quoties commode potest, si ad aliud tempus proximum differre nequeat.

Resp. 2° Tenetur etiam aliquoties opportunitatem suis subditis praebere hoc Sacramentum suscipiendi. Hinc peccaret graviter, si longo tempore a Confirmatione conferenda abstineret, v. gr., per octo aut decem annos, nec dioecesim circumiret, saltem per praecipua loca, nisi morali impossibilitate excusaretur. — *S. Lig. n.* 175. — *Lacroix, n.* 388., *et alii communiter.*

QUAER. 4° *An peccet graviter Episcopus omittens confirmare moribundum petentem Sacramentum?*

Resp. Neg., saltem *probabiliter.* Ratio est, quia cum hoc Sacramentum non sit necessarium ad salutem, excusat incommoditas, quae adesset pro Episcopo, adeundi aegrotos in propriis domiciliis decumbentes. Praxi etiam communi confirmatur. — *S. Lig. n.* 175. — *Lacroix*, *n.* 390. (*a*).

CAPUT III.

DE SUBIECTO CONFIRMATIONIS.

Subiectum Sacramenti Confirmationis est omnis et solus homo baptizatus et nondum confirmatus, etiam carens usu rationis. Confirmatio enim perficit vitam spiritualem, quae in Baptismo accipitur, et pro omnibus, ut Baptismus, instituta est.

NOTA. Ex praxi generalim in Ecclesia vigente, non sunt confirmandi pueri qui usum rationis adepti non sunt, nisi id ferat legitima locorum consuetudo, ut fit apud Graecos et in Hispania (*b*).

(*a*) Ex iis, quae hoc loco affert Lacroix, colliges, ***probabilius*** Episcopum in casu non peccare graviter; ***probabiliter*** autem nec levi culpa teneri, quando incommoditas excuset. Utrum vero praxis *communis* sit non ministrandi, quando commode fieri possit, dicere non ausim.

(*b*) Advertenda tamen sunt, quae (*De Synod. Lib.* 7. *Cap.* 10. n. 8.) in hanc rem scribit Benedictus XIV. *Si Episcopus* (inquit) *in suis Constitutionibus diceret, paratum se esse ad conferendum sacra-*

Quaesita:

270. — QUAER. 1° *An vel qualis sit obligatio pro fidelibus Sacramentum Confirmationis recipiendi?*

Resp. 1° Non est obligatio de necessitate medii. Nam etiam per solum Baptismum haberi potest remissio peccatorum et vita aeterna.

Resp. 2° Iuxta *S. Lig.* est obligatio *sub gravi* de praecepto divino, saltem decurrente vita, et data opportuna occasione; idque probat ex Declaratione *Benedicti XIV* in Bulla: *Etsi pastoralis*, de ritibus et dogmatibus Graecorum, ubi ait, §. 3. *n.* 4.: « Monendi sunt (qui non sunt confirmati) ab Ordinariis locorum, « eos gravis peccati reatu teneri, si cum possunt ad Confirma« tionem accedere, illam renuunt ac negligunt ».

Notat tamen *Scavini* verba Bened. XIV non concludere pro omnibus; quia Pontifex loquitur tantum de invalide confirmatis a Presbyteris graecis, qui ideo renuebant de novo ad Confirmationem accedere, quia primam ut validam habebant. Unde aderat hic ratio particularis eos obligandi ad Sacramentum Confirmationis suscipiendum, nempe ut errorem sic retractarent.

QUAER. 2° *Quid agendum in dubio an aliquis sit confirmatus?*

---

mentum Confirmationis pueris et infantibus baptizatis, sed constitutis in mortis periculo; aut iuberet, ut sibi sacramentum Confirmationis ministraturo in hoc vel illo loco suae dioecesis exhibeantur pueri et infantes, cum facilis ad eos in posterum sibi non sit futurus accessus vel propter suì ingravescentem aetatem, vel propter eorum distantiam a civitate, aut propter itineris difficultatem; nihil profecto in huiusmodi Constitutionibus synodalibus videretur reprehendendum. . . . Tria tamen advertere debet Episcopus: primo ne in sua Constitutione quidquam dicat, quo insinuare videatur necessitatem seu praeceptum suscipiendi sacramentum Confirmationis in ea aetate et statu: secundo ut sacramentum administret ea dignitate, cui consulere voluit Ecclesia, cum illud negavit infantibus ante adeptum usum rationis . . .: tertio tandem ne postquam paratum se dixit ad Confirmationem conferendam omnibus pueris, positis in vitae discrimine, libenter accurrat ad nobiliores, sibique bene visos, et ire detrectet ad pauperes, aliosve de infima plebe: hoc siquidem fieret cum acceptione personarum, et multorum scandalo.

Resp. Potest sub conditione denuo confirmari, ut patet ex dictis in *Tract. de Sacrament. in genere, n*. 206. Sed ad id non tenetur, si quis vere probabiliter credat, se iam Sacramentum recepisse. — *S. Lig. Hom. apost. n*. 18.

271. — QUAER. 3° *Quaenam dispositiones in confirmandis requirantur*?

Resp. Sunt sequentes :

1° Character baptismalis ad validitatem Sacramenti, et insuper in adulto intentio Sacramentum recipiendi, ut constat ex dictis *de Sacramentis in genere, n*. 230.

2° Status gratiae, quia Confirmatio est Sacramentum vivorum. Quapropter qui conscius est peccati mortalis ad Sacramentum Poenitentiae recurrere debet, nisi perfecte conteratur. Mos generalis est, ut nullus confirmetur, nisi schedulam Parochi chirographo subsignatam exhibeat.

3° Ut confirmandus rudimentis doctrinae christianae imbuatur, praesertim iis quae sunt de necessitate medii, et quae spectant ad Sacramenta Poenitentiae et Confirmationis. — *Ita communiter*.

QUAER. 4° *An confirmandus debeat esse ieiunus*?

Resp. Neg., attenta consuetudine hodierna. Leges enim canonicae, quae ieiunium praescribebant ad recipiendam Confirmationem, in desuetudinem abierunt. Idcirco etiam invaluit usus conferendi illud Sacramentum tempore vespertino. — *S. Lig. n*. 184. *in fine, et alii*.

FINIS TRACTATUS DE CONFIRMATIONE.

TRACTATUS

DE EUCHARISTIA

Veneranda, miranda et summe adoranda est SS. Eucharistia; est enim velut compendium omnium mysteriorum, quae divina sapientia et infinita bonitas et misericordia Dei excogitavit atque perfecit, ad hominum salutem et sanctificationem operandam, iuxta illud *Psalmi* CX. 4. 5.: *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors et miserator Dominus; escam dedit timentibus se.*

Hinc S. Augustinus exclamat, *Tractatu* 26. *in Ioann.*: « O « Sacramentum pietatis! O signum unitatis! O vinculum cari- « tatis! Qui vult vivere, habet unde vivat. Accedat, incorpo- « retur, ut vivificetur. »

Eucharistia considerari potest vel ut Sacramentum, vel ut Sacrificium. Hinc pars duplex praesentis Tractatus.

PARS PRIMA

DE EUCHARISTIA UT SACRAMENTO.

Agendum 1° de natura et efficacia; 2° de materia et forma; 3° de Ministro; 4° de subiecto Eucharistiae.

CAPUT I.

DE NATURA ET EFFICACIA EUCHARISTIAE.

Definitur Eucharistia: *Sacramentum Corporis et Sanguinis Christi, sub speciebus panis et vini ad spiritualem animarum refectionem.*

Vel, *Sacramentum novae legis a Christo Domino institutum ad spiritualem animae refectionem, in quo Corpus et Sanguis Christi vere, realiter et substantialiter continentur sub speciebus panis et vini.* Constat ex *Conc. Trid. sess.* 13. *c.* 2. *et* 3.

Statuenda de fide.

272. — I. In Sacramento Eucharistiae Christus est realiter praesens corpore et anima, una cum divinitate. Constat 1° ex verbis *promissionis* SS. Eucharistiae apud *Ioan.* 6. 52. : *Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita,* etc...; 2° ex verbis *institutionis* SS. Eucharistiae in ultima coena, *Matth.* 26. 26. : *Hoc est corpus meum,* etc. ; 3° ex tota traditione, necnon ex definitione Ecclesiae ; sic enim *Trid. sess.* 13. *Can.* 1. : *Si quis negaverit in sanctissimae Eucharistiae Sacramento contineri vere, realiter et substantialiter Corpus et Sanguinem una cum anima et divinitate Domini nostri Iesu Christi, ac proinde totum Christum, sed dixerit tantummodo esse in eo, ut in signo vel figura, aut virtute ; anathema sit.*

II. In Sacramento Eucharistiae totus Christus continetur sub utraque specie, et, facta separatione, in qualibet speciei parte saltem sensibili, et quidem permanenter.

Hinc Christus continetur tantum sub alterutra specie, quantum sub utraque ; tantum in minima parte utriusque speciei, saltem facta separatione, quantum in parte maiori, vel in specie integra. Corpus igitur Christi integrum habetur sub specie vini, haud secus ac sub specie panis. Quamvis enim, vi verborum, Corpus sub specie panis, et Sanguis sub specie vini ponatur, totum tamen Corpus indivisim sub singulis speciebus existit. Ratio est, quia Corpus Christi cum sit vivum, omnes eius partes vi naturalis concomitantiae sunt inseparabiles, siquidem *Christus, resurgens ex mortuis, iam non moritur,* ut ait Apost. *Rom.* 6. 9. Divinitas quoque sub utraque specie existit propter admirabilem unionem hypostaticam, qua corpus et anima personae Verbi coniunguntur. De his omnibus constat ex *Trident. sess.* 13. *c.* 3. *et Can.* 1. *et* 3. — Item ex Decreto *Conc. Florent. ad Armenos.*

III. In Sacramento Eucharistiae datur vera transubstantiatio, seu realis conversio totius substantiae panis et vini in Corpus et sanguinem Christi, ita ut, peracta consecratione, nihil de pane et vino remaneat, solis speciebus exceptis. Constat

1° ex Scriptura sacra, nempe ex verbis Christi : *Hoc est corpus meum,* etc. ; significant enim haec verba simpliciter materiam praesentem esse Corpus Christi, nec essent simpliciter vera, si remaneret substantia panis simul cum corpore Christi ; 2° ex tota traditione, et ex definitione Ecclesiae in multis Conciliis, praesertim in *Trid. sess.* 13. *Can.* 2.

Quaesita:

273. — Quaer. 1° *Quamdiu Christus maneat realiter praesens in Eucharistia?*

Resp. Remanet, quamdiu species remanent integrae ; desinit vero sub eis inesse statim ac species ita corrumpuntur, ut iuxta hominum aestimationem non videantur esse panis et vinum. — Tunc vero ex lege a Deo in institutione huius Sacramenti stabilita, speciebus substituitur eadem materia, quae pani et vino corruptis succederet. — *S. Lig. n.* 225. — *Lacroix, n.* 474.

Quaer. 2° *Quamdiu sacrae species censeantur remanere integrae post Sacramenti sumptionem?*

Resp. Non constat ; alii dicunt post minutum, alii post quinque minuta, alii post medium quadrantem (*a*). Diutius autem remanent in Sacerdote, qui in Missa sub utraque specie et cum Hostia maiori communicat, quam in laico qui de more parvam Hostiam tantum sumit. — *S. Lig. ibid.*, etc.

274. — Quaer. 3° *An Eucharistia sit unicum vel duplex Sacramentum?*

Resp. Est unicum specie Sacramentum, licet sint plura signa. Etenim, licet adsit *pluralitas physica* signi, est tamen unitas moralis : nam Sacramentum Eucharistiae, quamvis specie-

---

(*a*) De hac re nequaquam videtur regula quaepiam generalis tradi posse. Brevior quippe aut longior mora potissimum a diversa diversorum hominum virtute digestiva est repetenda. Neque solum exploratum est, faciliorem alios, alios difficiliorem habere digestionem, sed eundem quoque hominem pro diversis circumstantiis tum internis, habitu scilicet corporis et praesertim stomachi, tum externis, v. gr., pro caeli temperie, modo citius modo tardius cibos concoquere ; nec raro contigisse scimus, ut concitato vomitu post longius spatium, semihorae, v. gr., aut etiam horae sacramentales species tantum non integrae redditae fuerint.

bus panis et vini physice distinctis sit compositum, ordinatur tamen ad unam specie refectionem spiritualem, tanquam ad finem et effectum significatum, sicut cibus et potus materialis ordinantur ad unicam refectionem corporalem. Sic in Extrema Unctione sunt plures unctiones, et tamen habetur unicum Sacramentum, quia istae plures unctiones ordinantur ad unum finem et effectum, qui est tollere reliquias peccatorum. — *Ita communissime et certo cum S. Thom., 3. part. quaest. 73. art. 2. — S. Lig. n. 191. et 199.*

275. — Quaer. 4° *Quinam sint effectus Sacramenti Eucharistiae in anima?*

Resp. Praecipui sunt sequentes, scilicet 1° *augmentum gratiae sanctificantis,* quod praecipuum Eucharistiae effectum constituit. Etenim iuxta verba Christi *(Ioan. 6. 56.), Caro mea vere est cibus,* hoc Sacramentum est institutum, ut alimentum spirituale; et alimentum supponit vitam in eo qui illud suscipit: sequitur inde, ut per hoc alimentum vita ipsa animae, quae in gratia sanctificante praecipue consistit, corroboretur et augeatur; 2° *adeptio gloriae aeternae;* Christus enim hanc promittit: *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum (Ioan. 6. 52., etc.)*; 3° *largitio uberrima gratiarum actualium,* quae fluunt a gratia habituali, et habitibus infusis; 4° *debilitatio habituum malorum et emendatio vitiorum,* praesertim libidinis; 5° *remissio peccatorum venialium:* constat ex *Trid. sess.* 13. *c.* 2. ubi Eucharistia vocatur antidotum, quo liberamur a culpis quotidianis, et a peccatis mortalibus praeservamur; 6° *remissio poenae temporalis peccato debitae;* non quidem totius, sed secundum modum devotionis et fervoris, ut ait *S. Thomas, part. 3. qu. 79. art. 5.*; 7° *unio specialis cum Christo et membris eius,* ut patet ex *Ioanne,* 6. 57.: *Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in illo;* 8° *praeservatio a peccatis futuris,* quod duplici modo fit, tum quia aucta Caritate per hunc cibum, anima fit validior contra naturam corruptam, tum quia est efficax memoria dominicae Passionis per quam victi sunt daemones. — *S. Lig. n. 268. et 269., Hom. apost. n. 5.*

Quaer. 5° *An aliquando Eucharistia peccatum mortale delere possit?*

Resp. Affirm. probabilius, non quidem *per se,* sed *per accidens,* scilicet mediate per infusionem gratiae, quando scilicet aliquis ignorans se versari in statu peccati mortalis, accedit ad

Eucharistiam bona fide, et cum attritione de peccatis in antecessum commissis. Tunc enim nihil obstat, quominus Sacramentum suum producat effectum; sed effectum producere nequit, stante peccato mortali. Ergo debet peccatum illud *indirecte* delere. — *S. Lig. n.* 268. — *Recole dicta de Sacramentis in genere, n.* 192.

CAPUT II.

DE MATERIA ET FORMA EUCHARISTIAE.

Agendum 1° de materia; 2° de forma Eucharistiae.

ARTICULUS I.

DE MATERIA EUCHARISTIAE.

I. De materia remota.

Principia:

276. — I. *Panis et vinum* sunt materia Sacramenti Eucharistiae remota. Constat 1° ex institutione ipsa huius Sacramenti; Christus enim in ultima coena accepit panem et vinum, et ea consecravit in Corpus et Sanguinem suum; 2° ex definitione Ecclesiae in *Conc. Lateranensi,* cap. *Firmiter; in Con. Florent.* in Decreto unionis; *et in Trid. sess.* 13. in omnibus fere capitibus. — Accedit his omnibus unanimis tradio utriusque Ecclesiae Latinae et Graecae.

II. Solus panis *triticeus* et solum vinum *de vite* sunt materia valida Sacramenti Eucharistiae. Constat ex *Conc. Florent.* in Decreto supra citato, ubi dicitur: *Tertium est Eucharistiae Sacramentum, cuius materia est* PANIS TRITICEUS et VINUM DE VITE. — Concordat etiam perpetua traditio et praxis utriusque Ecclesiae Latinae et Graecae.

277. — III. Aqua modicissima vino permiscenda est, atque hoc non necessitate Sacramenti, sed praecepti ecclesiastici tantum.

Ratio I^mi deducitur 1° ex perpetua Ecclesiae praxi et universali Patrum traditione; 2° ex Declaratione variorum Conciliorum, praesertim *Florentini,* quod declarat materiam calicis *esse*

vinum de vite, cui modicissima aqua misceri debet; et Conc. Trid. sess. 22. c. 7.

Ratio II^di deducitur ex eo quod Christus, in institutione huius Sacramenti, solum vinum designaverit, et varia Concilia, huius mixtionis mentionem faciendo, de solo praecepto loquantur, uti *Trident.* loco citato; accedit doctrina *Catech.* eiusdem *Concilii*, qui postquam docuit hanc mixtionem non posse sine peccato mortali praetermitti, addit: *Ea (aqua) tamen si desit, sacramentum constare potest.*

Quaesita:

278. — QUAER. 1° *An sit materia valida panis ex siligine seu secali confectus?*

Resp. Controvertitur. Alii *affirmant,* quia siligo, aiunt, videtur esse ex eadem specie ac triticum, licet sit diversae qualitatis. — Alii vero multo *communius, probabilius negant;* quia panis siliginis est speciei diversae, nec dicitur simpliciter panis, nec a divitibus adhiberi communiter solet. In praxi igitur haec materia sub gravi prohibetur. — *Vide S. Lig. n.* 200.

QUAER. 2° *An sit materia valida panis ex farre seu spelta effectus?*

Resp. Pariter *controvertitur* ac de siligine. Unde illa materia etiam ut dubia et proinde ut graviter illicita habenda est. — *S. Lig. ibid., et alii communiter.* — Attamen animadvertendum est, dari in variis regionibus diversas veri frumenti species, quae sub nomine *speltae* veniunt. Unde videtur attendi debere ad communem hominum aestimationem.

279. — QUAER. 3° *An panis tam azymus quam fermentatus sit materia valida et licita Eucharistiae?*

Resp. 1° *Quoad validitatem, affirmative.* Ratio est, quia uterque est panis verus, ac simpliciter etiam in Scriptura sic dictus; et uterque ex farina triticea et aqua naturali efficitur. Constat etiam ex definitione Ecclesiae. Sic enim *Conc. Florent.* in Decreto unionis: *Definimus in azymo, sive in fermentato pane triticeo, corpus Christi confici.*

Resp. 2° *Quoad liceitatem,* Latini tenentur sub gravi consecrare in *azymo,* et Graeci in *fermentato,* singuli iuxta Ecclesiae suae ritum. Constat 1° ex praxi utriusque Ecclesiae; 2° ex *Conc. Florent.* in Decreto citato, ubi additur: *Sacerdotesque*

in alterutro ipsum Domini corpus conficere debere, unumquemque scilicet iuxta suae Ecclesiae, sive Occidentalis, sive Orientalis consuetudinem.

Quaer. 4° *An peccet graviter Sacerdos consecrans in vino acescente?*

Resp. Affirm., licet illud vinum sit adhuc materia valida Sacramenti. Imo admittitur peccatum mortale, non tantum si vinum sit aceto proximum, sed etiam si certo incipiat acescere et corrumpi, quia videtur tunc gravis irreverentia Sacramento irrogari. — *Ita communiter* cum *S. Lig. n.* 207. — Constat etiam ex Rubrica, *tit.* 4. *n.* 2., ubi sic dicitur: *Si vinum coeperit acescere, vel corrumpi, vel fuerit aliquantulum acre...., conficitur Sacramentum, sed conficiens graviter peccat.*

Probabiliter tamen dicunt, *Gobat, Sporer, Lacroix,* quod, deficiente alio vino, liceat sine scrupulo, prout solent viri probi, adhibere vinum paulisper acescens, seu non notabiliter acidum. — *S. Lig. ibid.* — Unde Rubrica non videtur accipienda cum tanto rigore, ut comprehendat omnes etiam primos gradus acrimoniae, sed tantum illos, qui proxime incipiunt constituere vinum acescens. — *S. Lig. Hom. apost. Append.* 3., *Exam. ordinand. n.* 98.

280. Quaer. 5° *An vinum congelatum sit materia valida?*

Resp. Controvertitur. Affirm. probabilius. Ratio est 1° quia remanet substantialiter vinum, cum retineat eumdem colorem, saporem, odorem; 2° quia, ex Rubrica Missalis, species vini congelatae post consecrationem debent liquefieri admotis pannis calefactis, et deinde sumi, quippe quod est verum Sacramentum *(Rubr. de defect.* §. 10. *n.* 11.). Ergo supponit speciem vini congelati retinere Sanguinem Christi; ergo sacrae species non mutantur substantialiter per congelationem post consecrationem; ergo nec ante. — *Ita S. Lig. n.* 207., ubi dicit esse sententiam veriorem ob rationem ex citata Rubrica deductam.

Quaer. 6° *Quaenam quantitas aquae sit in calice immiscenda?*

Resp. Sufficit aquae modicissima quantitas, ut dicit *Conc. Florent. supra n.* 277. *Probabiliter* potest infundi aqua usque ad octavam partem vini, imo usque ad quintam partem iuxta *Lugo, D.* 4. *n.* 38. Addit *Busembaum* sufficere, ut aqua tertiam partem non excedat. Sed in praxi haec ultima sententia non est admittenda, quamvis tertia pars non corrumpat vinum, si sit generosum. Generatim consulendum est, ne Sacerdos exce-

dat octo vel decem guttulas. Quod si casu nimiam aquae quantitatem infuderit, iterum aliqua quantitas vini erit adiicienda. — *S. Lig. n.* 210.

II. De materia proxima seu de usu materiae requisitae in ipsa consecratione.

Principia:

281. — I. Ad validam consecrationem, praeter materiam aptam seu consecrabilem, requiritur 1° ut materia consecranda sit *physice praesens;* quia id necessario exigunt pronomina demonstrativa formae *hoc, hic:* aliter enim forma foret falsa, quia demonstraretur praesens id, quod non esset praesens; 2° ut intentione Ministri in individuo sit determinata: quia sicut non consecrat Minister, nisi intendat consecrare; ita nec hanc materiam consecrat, nisi illam intendat determinate consecrare. Non requiritur tamen determinatio actualis, sed virtualis sufficit. — *S. Lig. n.* 211.-214.

II. Ad licitam consecrationem requiritur, 1° ut Sacerdos nullatenus recedat ab usu Ecclesiae, praesertim Rubricis Missalis Romani determinato: hinc imprimis necesse est, ut materia consecranda sit decens et munda ob reverentiam tanto Sacramento debitam; 2° ut sit reposita in altari et in corporali, imo et in petra sacra, iuxta *Benedictum XIV, de Sacrificio Missae, sect.* 2. *n.* 139.; 3° ut ciborium vel calix consecrandus sit discoopertus; 4° ut fiat tempore canonis Rubrica praescripto. — *Vide S. Lig. n.* 218. *et* 219.

Resolves:

282. — 1° Valide consecrantur hostiae sub aliis latentes, aut aliter tectae. Item valide consecratur vinum in calice velo, palla, aut quovis modo coperto; quia sufficit ad veram materiae praesentiam, ut per pronomina *hoc* vel *hic* demonstrari possit — *S. Lig. n.* 212., etc., *et alii communissime.*

2° Valida est consecratio, si Sacerdos putet unam tantum vel duas hostias consecrandas adesse, cum sint plures sive a se, sive ab alio positae; ratio est, quia Sacerdos semper praesumitur velle consecrare quidquid est decenter consecrabile. Unde si celebrans advertat post consecrationem duas hostias esse si-

mul iunctas, utramque ut consecratam sumat iuxta Rubricam Missalis. Si vero ante consecrationem postquam obtulit, id advertat, alteram seponat, et post Missam ipse vel alius sumat tanquam panem benedictum. — *S. Lig. n.* 216., *et alii omnes.*

3° Idem dicendum, si quis ad altare plures hostias consecrandas attulerit, vel ante Sacrificium monitus fuerit de consecrandis hostiis iam super altare positis, vel rationabili modo animadverterit ab alio afferri ut consecrentur, etsi dum consecrat, earum non ita expresse meminerit, aut etiam ad oblationem non detexerit, modo sint praesentes in corporali; quia intentio praecedens virtualiter perseverat. — *S. Lig. n.* 216.

4° Non consecrarentur hostiae, inscio Sacerdote, etiam in corporali positae (*a*), quia Sacerdos penitus inscius intentionem illas consecrandi non habuit.

5° Si parvae hostiae pro communicando populo afferantur Sacerdoti paulo post factam oblationem, licite eas consecrare poterit, suppleta oblatione mentaliter. — *S. Lig. ibid.*

Quaesita:

283. — Quaer. 1° *An censendum sit consecratum ciborium ex oblivione extra corporale relictum?*

Resp. Controvertitur. Iª Sententia *probabilis affirmat.* Ratio est, quia iam adfuit voluntas positiva consecrandi illud ciborium in principio Missae, nec illa voluntas fuit retractata; ergo perseveravit virtualiter tempore consecrationis.

IIª Sententia negat. Ratio est, quia intentio illa consecrandi extra corporale fuisset peccatum grave, et proinde Sacerdos illam habuisse non praesumitur (*b*).

(*a*) Erunt tamen, qui huius resolutionis cohaerentiam desiderent cum principiis, quibus innititur praec. resolutio secunda.

(*b*) Ista ratio supponit generale hoc principium, quod non possit in sacerdote praesumi intentio consecrandi, quoties circumstantia quaepiam, licet eidem sacerdoti ignota, intercedat, quae si ab ipso nosceretur, eum a consecrando deterreret, ne scilicet ageret illicite. Atqui eiusmodi principium neminem puto aut admisisse unquam, aut aliquando admissurum. Et sane illicitum, et quidem ex DD. sententia graviter illicitum est, in calice non consecrato, aut in corporali non benedicto missam celebrare, aut materiam utique validam sed illicitam, v. gr., panem fermentatum in latina Ecclesia

In praxi, ciborium illud denuo consecrandum erit sub conditione in alia Missa. Possunt etiam illae particulae absumi post utramque Communionem, sed ante purificationem. — *S. Lig. n.* 217.

Quaer. 2° *An censeatur consecratum ciborium positum quidem in corporali, sed quod ex oblivione remansit clausum tempore consecrationis?*

Resp. Affirm. Ratio est 1° quia certe possunt valide consecrari hostiae in ciborio clauso, ut supra dictum est; 2° quia Sacerdos semper censetur habere intentionem absolutam consecrandi quidquid, ipso sciente, est supra corporale et est honeste consecrabile, et habetur per modum continui. — *Ita Reuter*, etc.

Obiicies: Ex dictis in quaesito praecedenti, *probabiliter* non est consecratum ciborium extra corporale relictum, quia Sacerdos non censetur velle peccare; *a pari* in praesenti casu, ob eamdem rationem.

Resp. Neg. paritatem. Licet enim Ecclesia velit ciborium aperiri pro maiori reverentia, attamen cum haec irreverentia non videatur notabilis, possitque hoc frequentius contingere, praeceptum hoc non adeo urget, sicut praeceptum non consecrandi extra corporale. Asserit *Reuter* hanc esse communem Doctorum sententiam.

284. — Quaer. 3° *An censeantur consacratae guttae vini inhaerentes calici, sive exterius, sive interius?*

Resp. 1° Guttae exterius inhaerentes nunquam censentur consecratae. Ratio est, quia merito praesumitur intentionem Sacerdotis esse consecrare illud unum, quod est licite consecrabile; illicite autem et irreverenter, seu cum magno irreverentiae periculo, et absque ulla utilitate illae guttulae consecrarentur. Ergo... — *Ita omnes.* — *S. Lig. n.* 215.

Resp. 2° *Probabilius* nec consecratae censentur guttae interius inhaerentes, et omnino a maiori quantitate separatae. Ratio

---

consecrare. Porro quisnam contendat, si eiusmodi calix aut corporale, aut materia sacerdoti id non advertenti porrecta fuerit, non posse praesumi, eum intentionem celebrandi illicite habuisse, atque adeo valide non consecrasse? Addiderim autem, immerito quosdam (*Vid. S. Alphonsum Lib.* 6. *n.* 217.). primam opinionem ceu *communem* tradere. Facile enim et pro secunda haud pauciores DD. allegari possent.

est, quia non videtur esse intentio Ecclesiae, adeoque nec Sacerdotis, consecrare nisi vinum, quod per modum unius potabile est, et in calice reperitur congregatum. — *Ita communius* cum *Suarez*, *Laymann*, etc., contra *alios*. — *Vide S. Lig. ibid.*

QUAER. 4° *Quale sit peccatum consecrare hostiam fractam vel maculatam?*

Resp. Secluso scandalo, est tantum veniale (*a*), nisi macula vel fractura sit enormis. Si tamen deprehendatur aliqua fractura vel macula etiam notabilis in hostia post oblationem, licite talis hostia consecrabitur (*b*), quia iam per oblationem fuit aliquatenus Deo dicata et sanctificata. — *S. Lig. n.* 204., *et alii communiter.*

ARTICULUS II.

DE FORMA SACRAMENTI EUCHARISTIAE.

Sicut in Sacramento Eucharistiae duplex est distincta materia, duplex quoque est forma consecrationis, una panis et altera vini.

Principia:

285. — I. Forma pro consecratione panis consistit in his verbis: *Hoc est enim Corpus meum.* Haec autem verba, aut aequivalentia, sunt omnino formae essentialia, si verbum *enim* excipias.

Constat 1° ex universali praxi Ecclesiae, et ex eius praecepto in Missali Romano; 2° ex *Concilio Florent.* in Decreto unionis, et *Trid. sess.* 13. *c.* 1.; 3° ex ipsa institutione divina; nam Christus transsubstantiavit panem in Corpus suum, praedicta verba proferendo.

II. Forma pro consecratione vini ista est: *Hic est enim Calix sanguinis mei, novi et aeterni testamenti, mysterium Fidei, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum.*

(*a*) S. Alphonsus (*cit. n.* 204.) dicit, esse veniale, si fiat *sine rationabili causa.*

(*b*) S. Alphonsus limitat, *nisi scandalum populi timeatur.*

Constat pariter 1° ex praxi et praescripto Ecclesiae; 2° ex variis Evangelistis, qui etsi non omnino eadem verba referant, perfecte tamen quoad hunc sensum concordant.

Resolves:

286. — 1° Valida, sed illicita est consecratio, si consecrans dicat: *Hic cibus est Corpus meum, hic calix est Sanguis meus.* — Item si proferas *Colpus* pro *Corpus, meus* pro *meum, es* pro *est, calis* pro *calix, Sanguis* pro *Sanguinis*, etc... Hinc deducitur non posse excusari a peccato veniali, qui debitam diligentiam non adhibet ad verba consecrationis rite pronuntianda. — *S. Lig. n.* 221.

2° Invalida erit consecratio, si dicas: *Hic* (adverbialiter) *est Corpus meum, hoc Corpus est meum,* vel *hic Sanguis est meus*, quia haec verba non habent sensum, quo id significent, quod operari debent. — *S. Lig. ibid.*

3° Dubia est consecratio, si dicas: *Haec est Caro mea; illud est Corpus meum; ille est Sanguis meus.* — *S. Lig. ibid.*

4° Verba formae proferri debent in persona Christi *formaliter* et *assertive*, seu *recitative* simul et *significative;* non vero historice tantum: scilicet proferenda sunt verba Christi applicando eorum significationem ad materiam praesentem, ut haec transsubstantietur in Corpus et Sanguinem Christi. Attamen scrupulus non est habendus de prolatione verborum in sensu debito non facta; nam quivis Sacerdos praesumitur habere intentionem id faciendi, quod Christus fecit et instituit, et sic intendit sufficienter verba consecratoria proferre in utroque praefato sensu. — *Elbel, n.* 34. — *S. Lig. de Euch. n.* 220..., etc.

Quaesita:

287. — Quaer. 1° *An omissio vocis* enim *in forma consecrationis sit gravis?*

Resp. Controvertitur. I^a^ Sententia *probabilior negat*, quia vox illa non reperitur in verbis a Christo prolatis, et aliunde quoad Ecclesiae praeceptum non videtur constituere materiam gravem. — *Ita S. Lig n.* 220.

II^a^ Sententia *affirmat*, et hanc *S. Lig.* dicit non esse improbabilem. Ratio est, quia in re tam gravi non videtur dari levis

materia in quacumque mutatione deliberata. Sed haec sententia parvi facienda videtur (*a*).

QUAER. 2° *An in consecratione requirantur ut essentialia illa verba antecedentia:* QUI PRIDIE QUAM PATERETUR, etc... SIMILI MODO, etc...?

Resp. Neg. contra nonnullos cum sententia communi, quam tenet *S. Lig. n.* 222. — *Lugo, etc.* Ratio est, quia haec verba historice tantum proferuntur, nec ullam efficaciam sacramentalem habere videntur. Attamen si aliquando ob dubiam consecrationem forma repetenda sit, iuxta Rubricas incipiendum erit ex verbis: *qui pridie,* et *simili modo.* — *Vide S. Lig. n.* 222.

QUAER. 3° *An in consecratione calicis sola haec verba*: HIC EST CALIX SANGUINIS MEI ... *sint de essentia formae*?

Resp. Affirm. Ratio est 1° quia verba consecrationis panis sunt haec: *Hoc est Corpus meum.* Ergo *a pari* verba consecrationis vini sunt tantum haec alia: *Hic est Sanguis meus,* vel alia aequivalentia. 2° Quia sola illa verba *per se* exprimunt praesentiam sanguinis Christi sub speciebus vini. — *Ita communiter* contra *aliquos.* — *Vide S. Lig. n.* 223.

QUER. 4° *An valeat forma, si dicatur*: HOC ENIM CORPUS MEUM, *subintelligendo* EST, *ut in lingua latina frequenter fieri solet*?

Resp. Neg. Nam licet in continua oratione verbum substantivum facile subintelligi possit, in casu tamen praesenti fieri nequit; tum quia non habetur oratio continua, tum praesertim quia in re de qua agimus, forma non habet tantum sensum assertorium, ut in sermone communi, sed etiam vim productivam corporis Christi. — *S. Lig. n.* 223., *et alii communissime.*

(*a*) Quando agitur de imponenda obligatione, aut etiam de asserenda reatus gravitate, prorsus inutile est probabilitates ad eum finem in medium proferre. Nemo quippe tenetur hasce probabilitates ceu propriae conscientiae normam adhibere, neque licite Confessarius cum aliis hac uti norma potest. Multo vero magis id valet, quando istae probabilitates insuper sint incertae, obque solidi fundamenti defectum claudicantes seu nutantes appareant. Quoad culpae gravitatem quam caute incedere oporteat, confer DD. unanimem sensum *in not. ad n.* 152. *vol. I.*

CAPUT III.

DE MINISTRO EUCHARISTIAE.

Agendum 1° de potestate Ministri; 2° de eiusdem obligatione; 3° de requisitis, ut debite ministret, 4° de modo S. Eucharistiam infirmis ministrandi, 5° de modo eam asservandi.

ARTICULUS I.

DE POTESTATE MINISTRI EUCHARISTIAE.

Minister Eucharistiae duplex est, scilicet alius consecrationis, alius dispensationis.

Principia:

288. — I. Omnis et solus Sacerdos est Minister Eucharistiae conficiendae. Constat 1° ex *Scriptura;* Christus enim Sacramentum instituens, omnibus et solis Apostolis cum ipso recumbentibus, et proinde omnibus et solis, qui in sacerdotio illis successuri essent, dixit: *Hoc facite in meam commemorationem, Luc.* 22. 19.: ergo omnes et soli Sacerdotes hanc potestatem a Christo acceperunt; 2° ex *Conc. Trid. sess.* 22. *Can.* 2. 3.; 3° tandem ex universali et perpetua traditione.

II. Soli sacerdotes seu presbyteri sunt Ministri ordinarii dispensationis Eucharistiae. Constat 1° ex *Conc. Trident. sess.* 13. *c.* 8. ubi dicitur: *Semper in Ecclesia Dei mos fuit, ut laici a Sacerdotibus Communionem acciperent, Sacerdotes autem celebrantes seipsos communicarent;* 2° ex praxi universali Ecclesiae.

289. — III. Diaconi, vi suae ordinationis, sunt Ministri Eucharistiae *extraordinarii*, ita ut possit eis committi huius Sacramenti dispensatio. Constat 1° ex praxi priorum saeculorum, in quibus Diaconi passim ex commissione Episcoporum, vel Presbyterorum, sive generali, sive particulari, Eucharistiam ministrabant; 2° ex variis Conciliis, v. gr., *Nicaeno I generali, Carthaginiensi IV*, etc.... — *S. Lig. n.* 237.

IV. Iure ordinario solus Parochus, aut illius Superior, potest Eucharistiam dispensare. Ad hoc enim requiritur iurisdictio, non quidem pro valore actus, ut in absolutione, sed pro debito

ministrandi ordine. Constat 1° ex variis Conciliis, praesertim ex *Carthag. I, Can.* 7., et ex *Milevitano, Can.* 18..., etc...; 2° ex universali Ecclesiae praxi. Hinc qui sine licentia Pastoris, saltem praesumpta, Eucharistiam ministraret, ius eius in re gravi violaret, ideoque graviter peccaret. Quando tamen Parochus concedit aliis licentiam celebrandi in sua Ecclesia, semper censetur etiam concedere licentiam ministrandi Eucharistiam, nisi contrarium exprimat; hoc etiam praxi communi confirmatur (*a*). *S. Lig. n.* 230. *et seq.*

Non tamen ita facile praesumenda est licentia, si agatur de susceptione Eucharistiae *ex obligatione.* — *Vid. S. Lig. n.* 235. Quare quoad Communionem Paschalem consuetudo servanda erit (*b*); item Viaticum extra casum necessitatis sine licentia Parochi ministrare illicitum est.

Quaesita:

290. — QUAER. 1° *An, ut Diaconus ministret, necessitas debeat esse extrema?*

Resp. Neg. cum sententia communi; sed sufficit necessitas gravis, nempe cum nullus adest Sacerdos, qui commode Eucharistiam ministrare possit. — *Ita S. Lig. n.* 236. — *Lugo.* — Sed ad id commissio Episcopi vel Parochi requiritur.

QUAER. 2° *An, vel in quibusdam circumstantiis Religiosi sanctissimam Eucharistiam ministrare possint?*

Resp. 1° Semper Eucharistiam ministrare possunt in suis Ecclesiis vel per se, vel per alios Sacerdotes, excepto die Paschatis (*c*). Sic ex variis privilegiis SS. Pontificum, praesertim *Pauli III et Pauli IV.*

Resp. 2° Non possunt autem Eucharistiam ministrare 1° In suis Ecclesiis die Paschatis, ut modo dictum est. Intellige, si

---

(*a*) Imo consuetudo habet, ut in quacumque ecclesia sacerdos missam celebret, Eucharistiam fidelibus, qui eiusdem participes fieri cupiant, distribuere possit.

(*b*) Alibi (*Vol. I. n.* 480.) adnotatum est, ex iure et universali Ecclesiae praxi communionem paschalem in propria cuiusque paroccia sumendam esse. Si qua autem alicubi consuetudo diversa vigeat, haec sane consensum eorum, qui ius habent de hisce disponendi, supponit.

(*c*) Romae excipitur etiam feria quinta *in Coena Domini.*

sermo sit de personis saecularibus, Monasterio non inservientibus (a), etsi iam antea praecepto annuae Communionis in propria parochia satisfecerint. Ita saepius *S. C. C.* Aliqui tamen asserunt, adesse constantem consuetudinem in contrarium, quae ius adstruat. — *S. Lig. n.* 240. (b). 2° In aliis Ecclesiis, nisi de

---

(a) Inservientes, qui paschalem communionem in ecclesiis Regularium sumere possunt, non quilibet intelligendi sunt, sed qui perpetui Regularium commensales sunt, et in monasteriis habitant, seu ut habet Syn. Trid. (Sess. 24. c. 11.) qui *actu serviunt, et intra eorum septa ac domos resident, subque eorum obedientia vivunt.*

(b) Ita sane S. Alphonsus (l. c.): *Roncaglia* (Tr. 18. C. 4. q. 2. r. 2.) *et Wigandt* (Tr. 12. Exam. 4. n. 48.) *asserunt, in hoc constantem esse consuetudinem in contrarium, quae iurisdictionem praebet.* Verum haec assertio reipsa est solius Roncagliae; nam Wigandt mere dicit, quod *moderna praxis id non improbat.* Roncaglia autem indisciplinatae illius assertionis testes appellat Card. De Lugo *(De Euch. Disp.* 18. *n.* 50.), et Fagundez *(De III. Praec. Eccl. Lib.* 1. *C.* 5. *n.* 9.). Sed horum neuter quidpiam habet de eiusmodi *consuetudine constanti;* et uterque hoc unum dicit, interdictum illud, ne Regulares *in die Paschatis* Eucharistiam distribuant, probabiliter intelligi posse solum de Communione, qua praecepto paschali fideles satisfaciant, non autem de communione, quae fiat ex devotione. Dixi autem *assertionem indisciplinatam;* nam cum DD. illi facultatem distribuendi Eucharistiam die paschatis tribuant Regularibus tamquam Constitutionibus pontificiis non contrariam; nihil huc ea pertinent, quae *de consuetudine iurisdictionem conferente* DD. disputare solent.

Caeterum praedicta Constitutionum Apostolicarum interpretatio satis improbabilem se prodit. Nam cum Summi Pontifices Regularibus privilegium concesserunt, ut etiam tempore paschali, excepto tamen die Paschatis, Eucharistiam fidelibus possent distribuere, manifestum est, non eam datam fuisse facultatem, qua reliquis diebus praeter diem Paschatis fideles Eucharistiam a Regularibus accipientes praecepto paschali satisfacerent, sed permissum fuisse, ut communionem ex devotione possent accipere. Ergo exceptio *diei paschatis* pertinet ad communionem etiam ex mera devotione sumendam, non vero ad communionem, qua praecepto ecclesiastico satisfiat. Et cum ita iam pluries hanc quaestionem definiverit S. Congregatio Concilii (Resolutiones vid. apud Benedictum XIV, *De Synod. Lib.* 9. *Cap.* 16. *n.* 3.), haec in controversiam redire ulterius non debent.

licentia saltem praesumpta Parochorum, aut Superiorum. 3° Nec extra Ecclesias in periculo mortis, ratione Viatici, nisi de licentia expressa Parochorum, secluso necessitatis casu. Si autem facere id praesumant, excommunicationem latae sententiae incurrunt. — *Elbel, n.* 57. — *Lugo,* etc. — *S. Lig. n.* 240.

ARTICULUS II.

DE OBLIGATIONE EUCHARISTIAM DISPENSANDI.

Principia:

291. — I. Parochus, seu quivis Sacerdos habens curam animarum, tenetur ex iustitia Eucharistiam subditis ministrare, non solum in Paschate et in morte, sed etiam quoties rationabiliter petunt, seclusa tamen legitimi impedimenti causa. Ratio est, quia ad Parochum spectat ex quasi-contractu providere, non solum ut fideles adimpleant praecepta, sed etiam ut non careant praesidiis, quae profectui spirituali valde prosunt. — *S. Lig. Hom. apost. n.* 8.

II. Sacerdos quilibet, sive secularis sive regularis, tenetur, deficiente Parocho, Eucharistiam morituro ministrare; secus in aliis casibus. Ratio *primi* est, quia quilibet ex caritate tenetur proximo suo in tanta extremitate constituto succurrere per hoc salutare et efficacissimum remedium. Talis enim obligatio ex generali regula caritatis evidenter sequitur. Ratio *secundi* patet. Nulla enim intervenit obligatio, sive ex iustitia, cum nullus sit contractus, sive ex caritate, cum non supponatur adesse casus necessitatis.

Quaesita:

292. — Quaer. 1° *An Parochus teneatur etiam investigare infirmos Eucharistiam non petentes, ut eam ipsis ministret?*

Resp. Affirm., saltem si sint in gravi mortis periculo. Ratio est, quia officium est boni Pastoris curare, ut media tam utilia et efficacia ovibus in tanto periculo constitutis suppeditentur. Colligitur praeterea ex Iure canonico, *Tit. de celebratione Missarum.*

QUAER. 2° *An Parochus teneatur per seipsum Eucharistiam subditis ministrare?*

Resp. Neg. Sufficit enim, ut provideat, ne *opportune* illud Sacramentum petens, vel illo graviter indigentes, eodem careant. Potest igitur ordinarie suam obligationem etiam per alios adimplere. Attamen praecavere debet scandalum, quod intervenire facile posset, si videretur otiosus et incuriosus, munia sua habitualiter per alios adimplendo.

QUAER. 3° *An graviter peccet Parochus, quoties Eucharistiam denegat rationabiliter petenti?*

Resp. Neg., si enim raro id faciat, v. gr., erga unum aut alterum, secluso scandalo, et gravi petentium contristatione, non peccabit nisi venialiter. Ratio est, quia in his raris et particularibus casibus non resultat gravis iniuria, nec grave damnum fidelibus petentibus, vel si adsit damnum, illud est facile reparabile. — *Ita omnes.* — *Recole dicta de Sacramentis in genere, n.* 216.

QUAER. 4° *An Parochus teneatur Eucharistiam, etiam cum vitae periculo, ministrare, v. gr., tempore pestis vel morbi contagiosi?*

Resp. Neg. valde probabiliter cum *S. Lig. n.* 233. — *Vide dicta n.* 214. — Affirmant tamen plures innixi doctrina *Benedicti XIV, de Syn. dioec., l.* 13. *c.* 19.

293. — QUAER. 5° *Quandonam Parochus censeatur excusari ab Eucharistia subditis petentibus ministranda?*

Resp. Legitime excusatur 1° quando subditi ob varias circumstantias non rationabiliter petunt, v. gr., si petant ante Missam, quando possint exspectare sine magna difficultate, vel si nimis importune petant, etc.; 2° si ipse Parochus ob infirmitatem, aliasve occupationes necessarias impeditus sit, etc.: tunc enim Communionem ex mera devotione faciendam licite denegaret, aut in aliud tempus commodius differret. Attamen in hoc caute agendum est, quia ex huiusmodi denegatione fideles facile possunt scandalum accipere, et quidem, amissa fiducia debita in Pastorem, a Sacramentis saepius recipiendis arceri. — *Ita omnes.*

ARTICULUS III.

DE REQUISITIS AD LICITAM SANCTAE EUCHARISTIAE DISPENSATIONEM.

Principia:

294. — I. Praeter iurisdictionem (*a*), requiritur ut Minister sit liber ab omni excommunicatione, interdicto et suspensione a Sacris; secus enim graviter peccaret et irregularitatem contraheret.

II. Requiritur ut Minister sit in statu gratiae, quia augustissimum et sanctissimum Christi Corpus impuris manibus tractari non debet. Unde toties peccat Sacerdos, quoties reus peccati mortalis Communionem distribuit, licet probabiliter non tot peccata committat, quot sunt personae in eadem distributione Eucharistiae communicantes. — *S. Lig. n.* 30. *et seq.* — Excusant tamen a gravi peccato gravissimi Theologi, v. gr., *Lugo, de Sacramentis, D.* 8. *n.* 155., *et alii* apud *S. Ligorium, lib.* 6. *n.* 35.

III. Requiritur, ut Minister Eucharistiam distribuat ritu Ecclesiae consueto. Ratio patet: ordinationes enim legitimae Ecclesiae sub peccato obligant, saltem *per se.* Hinc generatim loquendo, omittenda est huius Sacramenti administratio, cum more solito a *Rituali Romano* vel loci consuetudine praescripto, fieri nequit. — *Vide S. Lig. n.* 241. *et seq.*

295. — 1° Minister Eucharistiae cum magna reverentia tractare debet illud augustissimum Sacramentum, quo praesente venerantes tremunt Potestates, et supplex adorat tota Curia coelestis. Sed non satis est, ut Sacerdos digne et devote sanctam Eucharistiam tangat, et fidelibus ministret; ad officium eius insuper pertinet, si Parochus sit, aut eius adiutor, ut eam asservet in loco honesto, seu in tabernaculo decenti. Omissio notabilis curae ad hoc debitae facile mortalis evadere potest. — *Elbel, n.* 76. — *S. Lig. Hom. apost. n.* 81., *et alii omnes.*

(*a*) Iam advertimus (*Sup. in not. ad n.* 289.), consuetudinem invaluisse, ut quivis sacerdos in quavis ecclesia missam celebrans Eucharistiam petentibus ministrare possit.

2° Eucharistia non est ministranda nisi cum habitu decenti, id est cum stola, superpelliceo et lumine.

3° Peccat graviter, iuxta communem sententiam, qui extra casum necessitatis, distribuit Communionem sine ulla veste sacra; quia hoc est valde indecens et contra grave praeceptum Ecclesiae. — *S. Lig. n.* 241. — Si tamen sola stola omittatur, videtur pluribus et gravibus Theologis esse tantum veniale, quod sat probabile videtur. — *S. Lig. ibid.*

4° Veniale tantum reputatur ministrare Eucharistiam sine lumine, vel sine praemissa solita confessione, *Confiteor*, etc. — *Ita communiter cum S. Lig. n.* 241. — Similiter veniale tantum habetur Eucharistiam transferre sine vestibus sacris, de loco ad locum, v. gr., de altari ad aliud. — *Reuter, n.* 168. — *Mazzotta.*

Quaesita:

296. — Quaer. 1° *An Sacerdos laborans infirmitate in pollice et indice, Eucharistiam aliis digitis ministrare possit?*

Resp. Negandum videtur, saltem *probabilius*, secluso casu gravissimae necessitatis. — *Ita S. Lig. n.* 244. — Ratio est, quia licet tota manus sit consecrata, attamen index et pollex ex ritu Ecclesiae ad hoc munus exercendum specialiter sunt destinati.

Quaer. 2° *Quid faciendum, si Hostia in terram decidat?*

Resp. Locus, in quem sancta Hostia decidit, statim tegendus est aliqua re munda, et postea abluendus. Si cadat in mappam, seu linteolum, quo manus communicantis obteguntur, locus spinula statim signandus est, et postea pari modo abluendus. Ita Rubrica, quae tamen non obligat sub gravi iuxta communem sententiam; graviter tamen obligaret ad abluendum locum, in quem decidissent sacrae species vini, quippe ipse imbibitur; non est tamen opus eas comburere. — *S. Lig. n.* 250. *Lacroix, n.* 494.

Quaer. 3° *Quid faciendum, si Hostia decidat in cultum, barbam, aut vestes communicantis?*

Resp. In praefatis casibus omittenda est purificatio; quia melius est vitare admirationem, turbationem, aut offensionem populi, quam servare Rubricam, sub levi tantum obligantem. — *S. Lig. n.* 250., *et alii communiter.*

Quaer. 4° *Quid faciendum, si Hostia decidat in sinum vel intra vestes mulieris?*

Resp. Ipsa mulier Hostiam extrahere debet, et porrigere Sacerdoti, a quo illam recipiat. — *Sic Bened. XIV, de Sacrificio Missae, sect.* 2. *n.* 176. Digiti vero mulieris abluantur, et ablutio in piscinam deiiciatur. Si mulier nequeat facile Hostiam ibidem accipere, seorsim recedat, v. gr., in aliquod sacellum, vel in sacristiam, etc.

297. — Quaer. 5° *Qua hora Communio dispensari solet?*

Resp. Regulariter ministrari debet horis, quibus Missam celebrare licet, sive ex consuetudine, sive ex peculiari Indulto. At *communiter* cum *S. Lig.* docetur, *posse* ministrari qualibet hora diei, nisi sub noctem seu in extrema diei parte. Ratio est, quia de hac re nulla exstat prohibitio *(S. Lig. lib. VI. n.* 259.). — Nec obstat Decretum S. C. Rituum datum *mense Dec.* 1816, permittens administrationem Communionis a tempore ad tempus quo in qualibet Ecclesia Missae celebrantur *in die magni concursus*. Decretum enim illud non est exclusivum, cum S. C. responsum dederit iuxta postulatum, in quo agebatur praecise de die *magni concursus ad Indulgentiam plenariam seu Iubilaeum lucrandum.*

Nota. Ex Decreto *S. Congreg. Rituum* anno 1641, non debet dari Communio in Missa Nativitatis Domini, quae media nocte celebratur. Apud *S. Lig. ibid.* Attamen facultas id permittendi quandoque ex privilegio conceditur; et nuperrime nonnullis Galliae Episcopis concessum est ea lege, ut nullum scandali periculum adsit.

298. — Quaer. 6° *An Communio extra Missam dari possit?*

Resp. Danda est, generatim loquendo, in quantum fieri potest, post Communionem Sacerdotis. Sic ex *Rit. Rom.* Ex usu tamen recepto facile dari potest Communio ante vel post Missam, vel etiam alio quovis tempore, quo Missa celebrari potest, ut supra dictum est; sed requiritur aliqua iusta causa, v. gr., si deficiant Missae, vel communicantes non possint facile exspectare, etc. Imo ubi est magna communicantium affluentia, expedit differre Communionem ad absolutum Sacrificium, ne Missae assistentes nimio tempore in Ecclesia detineantur et taedio afficiantur. Facillime concedenda est Communio extra Missam infirmis, pueris, senibus, et iis omnibus qui, ob stomachi debilitatem, ieiunium protrahere nequeunt. — *Ita S. Lig. n.* 249. cum *aliis communiter* post *Benedict. XIV, de Sacrificio Missae,*

sect. 2. *n.* 162. — Imo *probabiliter* iuxta plures ob hodiernam consuetudinem nullum modo existit praeceptum dandi Communionem intra Missam tantum. — Sic *Billuart, diss.* 7. *art.* 4. — Quinimo pro certo habendum est, ob consuetudinem, quae ubique invaluit, quaeque a Parochis abrogari non potest, nullum nunc exstare praeceptum, vi cuius Communio solum intra Missam distribui debeat. — *Sic S. C. Rit.* 7. *Dec.* 1844, *in Ianuens.*

299. — QUAER. 7° *An Communio dari possit cum paramentis nigris immediate ante vel post Missam defunctorum* (a)?

Resp. 1° Communio non potest cum paramentis nigris ministrari immediate ante Missam.

Resp. 2° Post Missam dari potest, si Sacerdos nondum discesserit ab altari in quo celebravit; tunc vero non dat benedictionem iis qui communicarunt. — *Ita P. Maurel (Guide pratique de la liturgie romaine, pag.* 260.), *ex decis. S. C. Rit.* 24 Iul. 1683.

QUAER. 8° *An Communio dari possit cum paramentis nigris* INTRA *Missam* DE REQUIEM?

Resp. 1° *Affirm.*, si Communio detur cum solis Hostiis in hac Missa consecratis. Ratio est 1° quia hoc non fuit unquam prohibitum; 2° quia *Conc. Trid.* supra cit. exoptat ut fideles in singulis Missis communicare possint, nec distinguit inter Missas defunctorum: ergo si assistant Missae cum nigris paramentis celebratae, in eadem communicare possunt.

(a) De huius, ac de sequentis quaestionis argumento egregium Commentarium scripsit nuperrime R. D. Aloisius Marchesi S. R. C. Consultor; in quo allatis ac pari tum iudicio tum diligentia expensis S. C., quae circumferuntur, decretis, concludendum censuit: *Non esse contra ritum, in Missis defunctorum cum paramentis nigris, Sacram Communionem fidelibus ministrare, etiam ex particulis praeconsecratis, extrahendo pyxidem e custodia. Posse etiam in paramentis nigris ministrari Communionem immediate post missam defunctorum; data autem gravi necessitate* (putaverim, quando secus fideles carere sacra communione cogantur) *etiam immediate ante eandem missam: in utroque tamen casu omittendam esse benedictionem. Missas vero defunctorum celebrandas esse omnino in paramentis nigris: adeo ut violacea adhiberi nequeant, nisi in casu quo die 2 Novembris SS. Eucharistiae Sacramentum publicae fidelium adorationi sit expositum pro solemni oratione quadraginta horarum.* Sacra autem Rituum Congregatio ad haec rursus respondit: *Dilata.*

Resp. 2° Si autem Communio danda sit ex Hostiis praeconsecratis, maior est difficultas. Docet *Benedictus XIV, de sacrificio Missae, sect.* 2. *n.* 166, ministrari posse S. Eucharistiam. Sed postea id prohibuit *S. Congr. Rit.* Decreto ann. 1741 (*a*). (Apud *S. Lig.)*. Iterum interrogata *S. Congr.* ab Episcopo Veronensi, an liceret Eucharistiam ministrare fidelibus in paramentis nigris cum Hostiis praeconsecratis, respondit: *Negative.* Die 23 Maii 1835. — Sed iterum adhuc interrogata *S. Congr.* ab Episcopo Mutinensi, utrum saltem tolerari posset usus distribuendi Eucharistiam ex praeconsecratis, cum nigris paramentis, ubi viget talis consuetudo, respondit. *Dilata*: id est, differtur responsio [1]. Igitur tolerari potest mos existens usquedum prohibeatur.

300. — Quaer. 9° *An possit dari Communio cum paramentis violaceis, etiam ante vel post Missam?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia, etsi interdictum videri potuerit, ne Communio in paramentis nigris, saltem extra missam, detur; nunquam tamen prohibitum reperies, ne detur in violaceis, scilicet quoties color violaceus est color Officii. An autem Missae defunctorum celebrari possint in paramentis violaceis, ut Communio dari queat fidelibus cum Hostiis praeconsecratis, affirmandum quidem videretur ex Decreto *S. Congreg. Rituum* ann. 1670 apud *S. Ligor. n.* 249. (*b*). Attamen illorum usus in Missis defunctorum non absolute permittitur, sed tantum

---

(*a*) Rationes, propter quas informi huic decreto nulla adscribenda vis sit, in citato Commentario late ac solide persequitur laudatus Marchesius.

(*b*) Huius decreti nullum vestigium repertum est in authenticis S. R. Congr. Regestis, atque adeo merito suspectum videri illud debet. Conf. laudatum Marchesii Commentarium.

1 POSTULATUM *de Communione in Missis defunctorum:* « Perdurat adhuc « in quibusdam Ecclesiis mos communicandi in Missa defunctorum cum particu- « lis praeconsecratis, propterea quod Decreta *S. Congr.* hac super re edita cen- « sentur a multis non authentica, aut saltem revocata. Hinc quaeritur:

« An idem mos possit permitti, vel ab Episcopo prohibendus sit, adeo ut so- « lum liceat communicare in dictis Missis cum particulis in ipsis consecratis? »

Respondit S. Congregatio: *Dilata.*

25 Septembr. 1837, *in Mutinensi.*

propter aliquam necessitatem. Sic Ordo divini Officii pro clero Urbis, ann. 1854.

301. — QUAER. 10° *Quomodo ministranda sit Communio extra Missam?*

Resp. 1° Si Communio ministranda sit immediate ante vel post Missam, agendum est sicut in ipsa Missa; sed reversus sacerdos ad altare, dicere potest: *O sacrum convivium*, etc.; deinde dicit: *Domine, exaudi*, etc. — *Dominus vobiscum*, etc., cum Oratione pro tempore; denique digitis ablutis, et S. Ciborio in tabernaculo reposito benedicit iis, qui communicarunt cum formula: *Benedictio Dei omnipotentis, Patris*, etc. — *Ita ex Rit. Rom.*

Resp. 2° Si alio tempore distribuenda sit, 1° duae, iuxta *Rituale Romanum*, accendendae sunt candelae. Si tamen tempus urgeret, nec facile duae candelae accendi possent, una sufficeret. 2° Sacerdos, lotis manibus, superpelliceo et stola indutus coloris Officio illius diei convenientis, ministrat, ut supra, et ad altare reversus reliqua, ut supra, prosequitur; deinde dat benedictionem manu dextra, non vero cum pyxide, nisi super infirmos [1].

302. — QUAER. 11° *Quid faciendum, si minister Sacerdoti desit: an vir communicaturus, vel mulier supplere potest?*

Resp. 1° Sane quilibet communicaturus, si sit vir, Sacerdoti inservire potest; vel etiam ipse Sacerdos supplere potest, dicendo *Confiteor*, et respondendo *Amen*.

Resp. 2° Mulier supplere non potest, nisi sit Monialis intra claustrum, iuxta morem receptum; tunc igitur ipse Sacerdos omnia peragere debet. Nec dicas, quod in necessitate mulier Missae respondere potest, modo a longe stet; nam in Missa Sacerdos solus omnia respondere non posset. — *Ita communiter.* — *Bouvier, de Eucharistia, c. 4. art. 2. Gousset, n.* 212.

QUAER. 12° *An dari possint plures particulae uni communicanti, vel una maior devotionis gratia*, etc.?

Resp. Neg. Hoc enim expresse fuit prohibitum Decreto *S. Congreg. Conc.*, approbato ab *Innocentio XI* die 12 Februarii 1679.

1 Versiculis *Domine, exaudi*, etc., *Dominus vobiscum*, etc., cum Oratione propria sunt de praecepto. *S. C. Rit.* 21 Sept. 1842. — Huiusmodi autem preces voce saltem mediocriter elata dicendae videntur, cum iis a ministro respondendum sit.

Verba autem Decreti (apud Benedictum XIV) haec sunt: *Episcopi, Parochi, seu Confessarii admoneant, nulli tradendas plures Eucharistiae formas, seu particulas, neque grandiores, sed consuetas.*

303. — Quaer. 13° *An particulae frangi possint, si deficiant; et quid agendum si supersint, nec sit tabernaculum, in quo reponantur?*

Resp. ad 1um *Affirm.* ex communi sententia, et praxi generali, modo adsit causa iusta, v. gr., si desit alia Missa vel fideles exspectare non possint. Attamen Sacerdos Hostias tunc dividere debet tantum in duas vel ad summum tres partes, quia secus vix posset cum debita reverentia Communionem dare; periculum imo esset, ne communicantes Sacramentum non reciperent, siquidem particula nimis parva in ore facile dissolvi potest, antequam deglutiatur. — *Lacroix, n.* 508. [1].

Resp. ad 2um Sumendae sunt a celebrante ante ablutiones, si facile fieri possit, seu si non sint in nimia quantitate. Secus ad tabernaculum proximum cum ritu consueto deferendae forent; neque committendum, ut plures Hostiae fidelibus ministrentur. Caveat autem Sacerdos, in quantum adiuncta permittunt, ne nimiam particularum quantitatem consecret. — *Vide infra, n.* 315.

Quaer. 14° *An ad fideles communicandos possit Sacerdos, deficientibus Hostiis minoribus, detrahere partem maioris a se sumendae?*

Resp. 1° *Affirm.* in casu Viatici moribundo deferendi, ratione urgentis necessitatis. *Ita omnes.* — 2° *Affirmat.* etiam si esset communicaturus unus vel alter fidelis, qui secus diu Communionem expectare deberet. — *Ita communiter* cum *S. Lig. n.* 217.

1 POSTULATUM *ad S. Congreg. Rituum.* Utrum ex toto sequi valeat Regula Rit. Parisiensis sic expressa: *Si quando Communio danda est, inventus non fuerit sufficiens numerus Hostiarum, poterunt aliquot Hostiae dividi in plures particulas quae singulis distribuantur?*

S. Congregatio respondit: *Servetur consuetudo dividendi consecratas, si adsit necessitas.*

Die 16 Martii 1833, *in Veronensi.*

ARTICULUS IV.

DE MODO EUCHARISTIAM INFIRMIS MINISTRANDI.

Sequentia statuit Rituale Romanum:

304. — I. Praemoneat Parochus, ut aegri cubiculum mundetur, et in eo paretur mensa linteo mundo cooperta, in qua sanctissimum Sacramentum decenter deponatur. Parentur luminaria, duo vascula, alterum cum vino tradendo post Communionem infirmo, ut facilius sanctam Hostiam deglutiat, alterum cum aqua ad abluendos Sacerdotis digitos; praeterea linteum mundum ante pectus communicandi reponendum. Saepe additur vas aquae benedictae, quoties cum sanctissimo Sacramento deferri non solet. Saepe etiam vinum non adhibetur.

II. Eucharistia deferri debet ab Ecclesia ad privatas domos aegrotantium, decenti habitu, superposito mundo velamine, *manifeste*, atque *honorifice*, cum omni reverentia, semper lumine, et tintinnabulo iugiter agitato praecedente. Sacerdos autem indutus superpelliceo et stola, impositoque prius ab utroque humero oblongo velo decenti, utraque manu accipiat vas cum sanctissimo Sacramento ante pectus gerendum, et deinde baldachinum, seu umbellam subeat, si haberi possit, et nudo capite procedat. Eundo autem dicit *Miserere* et alios Psalmos, et redeundo *Laudate Dominum de coelis*, et alios Psalmos et Hymnos; sed haec de consilio tantum.

III. Sacerdos cum ad domum infirmi advenerit, dicat: *Pax huic domui*. Resp.: *Et omnibus habitantibus in ea*. Tunc depositum super mensam SS. Sacramentum adorat; aspergit aqua benedicta infirmum et cubiculum, dicens: *Asperges me*, etc., et alias orationes in *Rit. Rom.* positas. Postea, interrogato et adhortato infirmo SS. Eucharistiam more porrigit. Sed si agatur de Viatico, non dicit: *Corpus Domini*, etc; sed: *Accipe, frater, viaticum Corporis Domini N. I. C.*, etc., ut in *Rituali*.

NOTA. Imminente morte, pleraeque preces, vel etiam omnes omittuntur. Sacerdos, ablutis digitis, perfectisque orationibus, si remaneant particulae, benedicit infirmum cum ciborio, nihil dicens. Ex *Rit. Rom.* ablutiones debent infirmo dari. — Sacerdos redux ad Ecclesiam, ciborio super altare posito, recitat vers. et orationem de SS. Sacramento.

Quaesita:

305. — Quaer. 1° *An Eucharistia possit deferri infirmis nocte?*

Resp. Neg. Hoc enim expresse prohibetur, excepto verae necessitatis casu. Sic enim *Rit. Rom.*: *Noctu autem hoc Sacramentum deferri non debet, nisi necessitas urgeat.* Urgente vero necessitate seu periculo proximo mortis, deferendum est qualibet hora noctis; sed sine strepitu et campanulae sonitu. Citata autem verba Ritualis non spectant ad Communitates, quae SS. Eucharistiam in domestico Sacello asservant, quia irreverentiae periculum, propter quod lex lata est, tunc prorsus abest.

Quaer. 2° *An Eucharistia deferri possit infirmis secreto?*

Resp. Neg. generatim loquendo. Constat ex *Rit. Romano*, ubi dicitur: *Deferri debet hoc sanctum Sacramentum manifeste atque honorifice.* Excipiuntur tamen variae circumstantiae, v. gr., loca haereticorum, ubi *manifeste* deferri nequit. Item aliquando etiam in locis catholicorum, si aliter aegroto sanctum Viaticum deferri non possit sine proximo irreverentiae periculo. Sed absque Episcopi licentia secreto deferri non debet [1].

306. — Quaer. 3° *An Sacerdos, urgente necessitate, possit Viaticum ministrare, sine ulla veste sacra?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia non est praesumendum, Ecclesiam, quae mater tam benigna est, voluisse, ut in administratione Viatici ritus illi cum tanto moribundorum detrimento serventur. Sacramenta enim primario ad animarum salutem instituta sunt. Attamen nunquam celebrandum est sine ullis vestibus sacris etiam ad Viaticum ministrandum. — *S. Lig. n.* 241.

Quaer. 4° *An urgente necessitate, in deferendo viatico liceat currere?*

Resp. Affirm. probabiliter. Ratio est, quia urgens necessitas deferendi Viaticum moribundo, excusare potest a maiori decentia in incessu. — *Ita S. Lig. n.* 242. — *Lacroix.*

[1] Il n'est pas permis à un Curé ni à tout autre Prêtre de porter l'Eucharistie à un malade en secret, clandestinement, sans cérémonie aucune. Nous exceptons le cas où il s'agirait de l'administrer à un fidèle qui est en grand danger, et dont les parents impies, tout en tolérant qu'un Prêtre s'approche du malade, s'opposent absolument à ce qu'on fasse aucune cérémonie religieuse dans la maison. Ce cas arrive malheureusement quelquefois dans ce siècle de *tolérance* et de *liberté*. — *Gousset, n.* 240.

QUAER. 5° *An liceat tempore pestis porrigere Eucharistiam medio aliquo instrumento?*

Resp. Affirm. probabiliter, quia tanta necessitas a ritu solito Ecclesiae excusare videtur. — *S. Lig. n.* 244.

307. — QUAER. 6° *An liceat deferre Eucharistiam cum capite cooperto in itinere?*

Resp. Neg. ob reverentiam Sacramento debitam. Idcirco in delatione SS. Sacramenti ad infirmos, sive de die id fiat, sive de nocte, neque alicuius infirmitatis neque alio praetextu biretum seu etiam parvus pileolus adhiberi potest. — *S. Congr. R.* 5 Mart. 1633; — 23 Ian. 1695; — 23 Ian. 1700.

Quapropter Sacerdos rheumate vel alia infirmitate laborans, debet abstinere a deferendo SS. Sacramento, vel id muneris alteri committere, vel aperto capite nihilominus incedere, nisi usus pileoli ipsi indultus fuerit. — *S. Congr. Rit.* 23 Maii 1846.

Usus autem pileoli non adeo difficile conceditur in itinere, non tamen intra civitatem vel oppidum. Iuxta plures, Episcopus concedere potest licentiam deferendi pileolum in itinere; sed facultas pileolo utendi per civitatem vel oppidum, est iuris apostolici. — *De Herdt, Sacrae Liturgiae Praxis, tom.* 1. *part.* 1. *num.* 50.

S. Lig. Hom. apost. tr. 15. *n.* 12. haec habet: « Probabiliter, « dicit Pasqual., posse Episcopum dispensare ut Viaticum de« feratur cum pileolo in capite, cum longe et per villas progre« diendum est [1]. »

QUAER. 7° *An Sacerdos deferre possit S. Eucharistiam insidens equo?*

Resp. Affirm., si deferenda sit ad infirmum longe distantem, vel per iter arduum, aut si periculum sit in mora. Sed equus debet esse mansuetus, ita ut absit periculum lapsus et irreverentiae. Nunquam autem licet pyxidem dare portandam laico, quantumvis sacerdos sit fatigatus; sed tunc in bursa collo suspensa illam gestare debet. Constat ex *Rit. Rom. de Eucharistia*, necnon ex decisione *S. Congr. Rit.* [2]. — *Vide S. Lig. n.* 242. *et* 243.

1 S. Sedes dispensationem ab illa lege concessit pro dioecesi Coloniensi, tempestate praesertim hiemali. *Die* 5 *Novemb.* 1862. — 1. *Analecta Iuris Pontif.*, 55e *livraison, Nov. et Dec.* 1862.

2 « Ut Viaticum, ob locorum distantiam, difficultatem itinerum, viarum aspe« ritatem, a Parocho deferri possit *equitando*, S. RIT. CONGR. *indulget*, de con« sensu tamen Episcopi. » Die 25 Ian. 1710, *in Laudensi*.

308. — QUAER. 8° *An pluries deferri possit Eucharistia infirmis non ieiunis, seu per modum Viatici?*

Resp. Affirm., et non solum si recurrat novum mortis periculum, sed etiam si idem perduret. — *Ita communis* et vera sententia, ait *S. Lig. n.* 285. Confirmatur auctoritate *Bened. XIV* qui, *de Syn. l.* 7. *c.* 12., testatur nullum Theologum alicuius nominis hanc sententiam negare; et addit *ibid. n.* 5.: *Episcopus insinuet Parochis, posse et debere Viaticum in eadem infirmitate iterum ac tertio administrari, praesertim si aegrotus exposcit, et si velit; poenam decernat in Parochos qui aegrotis devote postulantibus iterum et tertio Eucharistiam deferre detrectant, falsis praetextibus.*

QUAER. 9° *An Eucharistia frequenter deferri possit decumbentibus?*

Resp. Affirm. per se. Hoc tamen a variis circumstantiis pendet, scilicet a particularibus eorum dispositionibus, a frequentia maiori vel minori, qua ad mensam Eucharisticam antea accedebant (*a*). Parochus infirmos saepe invisere debet, eosque ad frequentem Communionem adhortari. — *Gousset, n.* 235.

QUAER. 10° *Quid agendum Sacerdoti, si ad infirmum cum SS. Sacramento adveniens, eiusque confessionem excipiens, eum indispositum invenerit?*

Resp. Imprimis satagere debet Confessarius, prouti melius poterit, poenitentem ad meliorem frugem adducere. Si res non succedat, et v. gr., infirmus aut occasionem proximam peccati abrumpere, aut restitutionem gravem et certo debitam non promittat, absolvi sane non potest. Quid autem de Communione? Inducendus enixe est poenitens, ut, peracta confessione, declaret publice, se nolle adhuc S. Eucharistiam suscipere. Quod si hanc declarationem praestet, iam evanescit difficultas; patet enim Eucharistiam ei ministrandam non esse. Si vero id declarare deneget, atque communicare velit, Eucharistia eidem, licet indisposito, ministranda est, ad servandum nempe intactum confessionis sigillum. — *Gousset, n.* 237. *et alii.*

(*a*) Quod quispiam, dum bona valetudine utebatur, minus frequenter ad SS. Eucharistiam accedere consueverit, id enimvero non foret ratio sufficiens, cur aegrotanti communio frequentior, siquidem eam exoptet, neganda videatur.

ARTICULUS V.

DE MODO S. EUCHARISTIAM ASSERVANDI.

Haec tenenda.

309. — I. In qualibet Ecclesia parochiali et cathedrali servanda est S. Eucharistia, ut opportune petentibus semper dari possit. Sic expresse *Rit. Rom.*, etc. Potest etiam asservari de iure communi in Ecclesiis Regularium vota solemnia emittentium. In aliis autem Ecclesiis asservari nequit absque speciali Papae licentia. Sic statuerunt *SS. Congreg. Concilii et Episc.* apud *Ferraris,* verbo *Eucharistia, art.* 1. *n.* 46.

II. Asservanda est Eucharistia in tabernaculo mundo, bene clauso, et in pyxide decenti super corporale reposita, et albo velo cooperta. Porro tabernaculum, in quo reconditur SS. Sacramentum, cooperiri debet conopaeo ex serico vel lana aut gossipio. — *Rit. Rom.* — *S. Cong. Rit.* 21 Iul. 1855.

III. Nullibi conservanda est S. Eucharistia sine lumine, quod semper ardeat. Sic enim in *Rituali Romano* statuitur: *Lampades coram eo* (tabernaculo) *plures, vel saltem una diu noctuque perpetuo colluceat.* Sic etiam statuerunt variae *Congreg.*, quae volunt, ut si Ecclesia sit nimis pauper, instituatur *collector eleemosynarum*, ut oleum sufficiens habeatur. — *Vide Ferraris,* verbo *Eucharistia, art.* 1. *n.* 45.

Quaesita:

310. — Quaer. 1° *An aliae res sacrae in tabernaculo reponi possint?*

Resp. Neg. Constat ex Rit. Romano *de Eucharistia.* Hinc nec Reliquiae, nec Chrisma, nec Oleum infirmorum in eo reponi possunt.

Quaer. 2° *An ciborium debeat esse consecratum, et argenteum?*

Resp. ad 1um Non debet necessario esse consecratum, sed sufficit, ut sit benedictum. Constat ex *Rit. Rom.*, in quo benedictio pyxidis adnotatur inter ea, quae unctione Chrismatis non indigent. Item ex *Pont. Rom.* — *Vide S. Lig. n.* 248. *et infra, n.* 396.

Resp. ad 2um Nihil iure communi statuitur. Et videretur quidem aequiparandum calici et patenae, quae debent esse ex auro, vel argento, vel saltem ex stanno, si Ecclesia sit valde pauper. Sed non potest esse ex aere, nec ex ligno, aut vitro, etc. *(De Consecr. dist.* 1. *c.* 45.). Caeterum si vasa sacra non sint ex auro, intus deaurari debent.

QUAER. 3° *An graviter peccet qui negligit asservare lumen coram Sanctissimo Sacramento?*

Resp. Affirm. per se, si tempus sit notabile. — *Ita communiter Theologi cum S. Lig. n.* 248. Imo plures auctores dicunt tempus esse *notabile, si integro die fiat.* — Sic *Busemb.*, cuius verba refert et implicite approbat *S. Lig. ibid.*

311. — QUAER. 4° *An requiratur oleum olivarum ad lampadem Ecclesiae nutriendam, vel aliud oleum ex vegetalibus, v. gr., ex nucibus, vel ex mineralibus, ut ex petroleo, sufficiat?*

Resp. Generatim oleo olivarum utendum est; ubi vero haberi nequeat, aliud oleum ex *vegetalibus*, quantum adiuncta ferunt, ab Episcopo permitti potest. Constat ex recenti decisione *S. Congreg. Rit.*, quae est huiusmodi.

« Nonnulli Reverendissimi Galliarum Antistites, serio perpendentes in moltis suarum dioeceseum Ecclesiis difficile admodum et nonnisi magnis sumptibus comparari posse oleum olivarum ad nutriendam diu noctuque saltem unam lampadem ante Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum, ab Apostolica Sede declarari petierunt, utrum in casu, attentis difficultatibus et Ecclesiarum paupertate, oleo olivarum substitui possint alia olea, quae ex vegetalibus habentur, ipso non excluso petroleo. Porro sacra Rituum Congregatio, etsi semper sollicita, ut etiam in hac parte quod usque ab Ecclesiae primordiis circa usum olei ex olivis inductum est, ob mysticas significationes retineatur; attamen silentio praeterire minime censuit rationes ab iisdem Episcopis prolatas; ac proinde exquisito prius voto alterius ex Apostolicarum Caeremoniarum Magistris, subscriptus Cardinalis Praefectus eiusdem Sacrae Congregationis rem omnem proposuit in ordinariis Comitiis ad Vaticanum hodierna die habitis. Eminentissimi autem et Reverendissimi Patres sacris tuendis Ritibus praepositi, omnibus accurate perpensis ac diligentissime examinatis, rescribendum censuerunt: *Generatim utendum esse oleo olivarum; ubi vero haberi nequeat, remittendum prudentiae Episcoporum ut lampades nutriantur ex aliis oleis quantum fieri possit vegetalibus.* Die 9 Iulii 1864.

« Facta postmodum de praemissis Sanctissimo Domino Nostro Pio Papae IX per infrascriptum Secretarium fideli relatione, Sanctitas Sua sententiam Sacrae Congregationis ratam habuit et confirmavit. Die 14 iisdem mense et anno.

« C. Episcop. Portuen. et S. Rufinae, Card. Patrizi,
S. R. C. Praef.

« Loco ✝ Signi.

« *D. Bartolini*, S. R. C. *Secret.* »

Vide *Analecta Iur. Pontif.*, 63me *livraison*, Juillet 1864.

Nota. Ex hac responsione S. Cong. sequitur oleum etiam petrolei non excludi et, urgente necessitate, ab Episcopo permitti posse.

312. — Quaer. 5° *Quid faciendum de fragmentis Hostiarum, quae reperiuntur?*

Resp. 1° Si Sacerdos inveniat fragmenta sui praesentis Sacrificii, ea sumere debet, etiam post ablutiones, sive sint parva, sive sint magna, quia ad idem sacrificium spectant. Sic ex Rubrica Missalis, *tit.* 7. *n.* 2. — Hoc autem servandum est, non solum immediate post Missam, sed etiam si Sacerdos sit in sacristia, adhuc tamen indutus vestibus sacris. — *Ita communiter* cum *S. Lig. n.* 251., *post Bened. XIV, de Sacrificio Missae.*

Si vero Sacerdos iam sit exutus vestibus sacris, fragmenta reponere debet in tabernaculo, si adsit, vel reservare alteri Sacerdoti eodem mane celebraturo. Si neutrum fieri possit, ipse ea sumat. — *S. Lig. ibid.*

Resp. 2° Si autem reliquiae fuerint in alia Missa consecratae, non sunt sumendae post ablutiones, sed in loco decenti reponi debent. Ratio est, quia Rubrica Sacerdoti *non ieiuno* permittit tantum sumere illas reliquias, quae ad *idem Sacrificium spectant.* Si tamen hoc fieri non possit, et adsit grave periculum irreverentiae, tunc eas Sacerdos absumat. — *Ita communiter.* — *S. Lig. ibid.*

Resp. 3° Si laicus fragmenta inveniat, moneat quam primum Sacerdotem, si quis prope sit, vel eum accersat, si inveniri queat. Sacerdos autem fragmentum reverenter colligens, reponet in ciborio, vel in loco decenti et tuto, si tabernaculum deficiat, ut in proxima Missa sumi queat. Si autem Sacerdos non possit haberi, colligatur reverenter fragmentum ab ipso laico in

charta vel linteolo mundo, mediante spinula, et reponatur intra corporale, aut in vase decenti, donec Sacerdos advenerit.

313. — QUAER. 6° *Quid agendum, si inveniatur in altari, vel alibi, Hostia certo vel dubie consecrata?*

Resp. 1° Si Hostia credatur certo consecrata, et aliunde videatur munda et recenter consecrata, reponenda est cum aliis in ciborio. Potest etiam sumi a celebrante ante ablutiones. Si autem non sit munda, vel si extracta a loco non mundo fuerit, aut non sit recenter consecrata; non est immiscenda cum aliis, sed celebrans eam sumere poterit ante ablutionem; quod si nimiam repugnantiam experiatur, Hostiam seorsim in tabernaculo reponet in vase mundo, donec corrumpatur, et corrupta in piscinam deiiciatur. Sic ex *Rubrica Missalis, tit.* 17. *de Defectibus, n.* 7.

Resp. 2° Si dubie sit consecrata, sumenda est a Sacerdote in Missa ante ablutiones; quod si nimiam nauseam ipsi provocet, reponenda est in tabernaculo, seorsim, donec corrupta fuerit, ut modo dictum est. — Sic Rubrica Missalis.

QUAER. 7° *Quid faciendum, si infirmus sacras species reiecerit?*

Resp. 1° Si appareant, debent sedulo in vase mundo colligi, in Ecclesiam deferri, et in loco tuto et bene clauso servari donec sint omnino corruptae, ita ut in piscinam sine irreverentia proiici possint.

Resp. 2° Si non possint discerni, utpote sordibus omnino permixtae, os quidem infirmi detergendum est; quidquid vero fuerit reiectum, stuppis colligatur; deinde combustis stuppis, cineres in piscinam sunt proiiciendi. — *Reuter, n.* 169. — *Gousset, n.* 232.

314. — QUAER. 8° *An, vel quando renovandum sit ciborium?*

Resp. 1° Ciborium certo interdum est renovandum, ne species consecratae corrumpantur. Imo *renovandum est frequenter,* ut praescribit *Rit. Romanum.*

Resp. 2° Iuxta *Bened. XIV* renovandae sunt particulae consecratae *singulis octo* aut saltem *quindecim diebus (de Sacrificio Missae, App.* 3. §. 6. *n.* 5.). Et haec est praxis communior, utut Caeremoniale Episcoporum renovationem particularum octavo quoque die faciendam praescribat.

315. — QUAER. 9° *Quomodo renovandum sit ciborium?*

Resp. Renovatio ciborii facienda est in ipso Missae Sacrificio. Celebrans, sumpto pretiosissimo Sanguine, antiquas Hostias su-

met, licet multae sint; potest autem 20 aut 30 Hostias sic consumere iuxta *Elbel*, *n.* 77.; imo 50 vel 60 iuxta *Lacroix*, *n.* 501. — Raro autem eveniet, ut plures sint, quia consecrari non debet, nisi ea circiter quantitas, quae sufficiens esse videatur. Si autem aliquando multo maior quantitas Hostiarum absumenda foret, Sacerdos eas in pluribus Missis, divisim, aut etiam plures Sacerdotes successive celebrantes sumere possent.

Particulas autem minutiores in ciborio repertas coniiciet Sacerdos in calicem, easque, superinfuso vino, sumet, et novas Hostias in ciborio omnino vacuo deponet. Potest etiam vinum in ciborium infundere ad minimas particulas colligendas. Vinum tamen non erit e ciborio bibendum, sed in calicem refundendum. — *Lacroix, n.* 502. — Similiter vinum infundi in ciborium potest, quando purificandum est, ut in sacrarium referatur.

NOTA 1° Si Sacerdos ex inadvertentia sumpsisset prius ablutionem, adhuc posset purificare ciborium, et sumere reliquias, eo quod pro sumptione moraliter una reputatur. — *Ita Lacroix*, n. 502. — *Elbel*, *n.* 77. — *Tambur.*, *de Communione*, *c.* 2. *n.* 54.

NOTA 2° Particulae consecrandae debent esse recentes. Optandum foret ut non excederent quindecim dies, vel ad summum, mensem a tempore quo confectae sunt. Incuria Parochorum et aliorum hac in re grave peccatum constituere potest. *Gardellini.* — Consuetudo consecrandi Hostias a tribus vel sex mensibus confectas, est ingens abusus omnino tollendus. Quod si huiusmodi abusum tolerare videatur Parochus, eius Vicarii, aut alii Sacerdotes, istis Hostiis uti nequeunt. — *S. Congr. Rit.* 16 Decembr. 1826.

CAPUT IV.

DE SUBIECTO EUCHARISTIAE.

Solus homo baptizatus Eucharistiam sacramentaliter recipere potest; quia solus baptizatus est capax Sacramentorum. Hinc infidelis Eucharistiam recipiens, vere quidem, sed *materialiter* tantum, non vero *sacramentaliter* eam reciperet. Homo autem baptizatus, sed *indispositus*, sumit quidem *sacramentaliter*, sed non *spiritualiter*, seu sine fructu recipit. Baptizatus vero *dispositus* tum *sacramentaliter* tum *spiritualiter*, seu cum fructu sumit. — *Ita Conc. Trid.*, *sess.* 13. *c.* 8.

Agendum 1° de obligatione Eucharistiam sumendi; 2° de dispositione ad eam digne recipiendam requisita.

ARTICULUS I.

DE OBLIGATIONE SUSCIPIENDI EUCHARISTIAM.

Principia:

316. — I. Sumptio realis Eucharistiae neque pueris, neque adultis est necessaria necessitate medii ad salutem. Constat 1° ex praxi universali Ecclesiae, quae Communionem neque parvulis praebet, neque adultis infirmitate impeditis, v. gr., ad vomitum proclivibus, phreneticis, etc.; 2° ex definitione Ecclesiae pro parvulis; et inde infertur etiam pro adultis (*a*). Sic enim *Conc. Trident. sess.* 21. *Can.* 4.: *Sic quis dixerit parvulis, antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse Eucharistiae communionem, anathema sit.*

II. Sumptio Eucharistiae necessaria est necessitate praecepti divini; eruitur ex verbis Christi, *Ioan.* 6. 54.: *Nisi manducaveritis Carnem Filii hominis, et biberitis eius Sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Constat etiam ex verbis Christi, *Luc.* 22. 19.: *Hoc facite in meam commemorationem* (*b*). — *S. Lig. n.* 295.

317. — III. Sumptio Eucharistiae necessaria est etiam ex praecepto Ecclesiae. Probatur ex Concilio Lateranensi IV, cap. *Omnis, de poenit. et remiss.*, ubi dicitur: *Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, semel saltem in anno confiteatur..., suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiae Sacramentum, nisi forte de proprii Sa-*

(*a*) Hoc tamen argumentum cuipiam forte minus firmum videbitur; quinimo utens aphorismo quod *exceptio firmat regulam in contrarium,* potius concludet, canone Tridentini subinferri Eucharistiae necessitatem pro adultis; *necessitatem,* inquam, non quidem absolute, sed quatenus divina oeconomia dispositum novimus, ut ordinarium vitae spiritualis conservandae medium in usu spiritualis huius alimoniae situm sit, iuxta illud Christi Domini (Ioan. VI): *Nisi manducaveritis carnem filii hominis et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Vid. infr. n. 318.

(*b*) Auctor (sup. n. 288.) iam monuerat, haec verba *omnibus et solis Apostolis cum Christo recumbentibus, atque adeo omnibus et solis, qui in sacerdotio illis essent successuri,* dicta fuisse.

cerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ab eiusmodi susceptione duxerit abstinendum. Constat etiam ex *Trident., sess.* 13. *Can.* 9.

IV. Sumptio Eucharistiae non est necessaria sub utraque specie, nisi pro solis Sacerdotibus in actu celebrationis Missae. Probatur ex *Trident. sess.* 21. *Can.* 1. ubi sic: *Si quis dixerit, ex Dei praecepto vel necessitate salutis omnes et singulos Christi fideles utramque speciem sanctissimi Eucharistiae Sacramenti sumere debere, anathema sit.* Constat etiam ex universali praxi, licet prioribus saeculis diversa fuerit.

Quaesita:

318. — Quaer. 1° *Quonam tempore urgeat praeceptum divinum communicandi?*

Resp. 1° Obligat *per se* in articulo vel periculo proximo mortis, et quidem sub gravi. Ratio est, quia Eucharistia instituta est ut viaticum confortans adversus hostes salutis. — *Ita communiter* cum *S. Lig. n.* 295.

Resp. 2° Obligat *per se* etiam saepius in vita. Constat ex eo quod Eucharistia instituta sit per modum cibi spiritualis, quo anima nutriatur et confortetur; cibus enim saepius sumendus est. Eruitur etiam ex Scriptura sacra supracitata, necnon ex Conciliis modo allatis. Christus tamen quoties ad hoc Sacramentum accedendum sit, non determinavit, sed Ecclesiae suae id statuendum reliquit. Ecclesia autem Communionem annuam tempore Paschali statuit. Unde per Communionem semel in anno per illud tempus sumptam praecepto divino simul et ecclesiastico satisfit. — *S. Lig. n.* 295.

Resp. 3° Obligat praeceptum hoc *per accidens* aliquando et forte etiam saepius in anno, si Eucharistia necessaria sit ad superandam aliquam gravem tentationem. Hoc tamen raro evenit, cum ad hoc sufficere possint alia media, orationes, poenitentiae, etc. — *S. Lig. n.* 295.

319. — Quaer. 2° *An teneatur quis suscipere sacrum Viaticum, instante mortis periculo, si paucis ante diebus ex devotione communicaverit?*

Resp. Affirmandum videtur, saltem *probabilius.* Ratio est, quia hoc praeceptum, ex interpretatione Ecclesiae, urget in periculo mortis, ut contra hostes spirituales hoc divino praesidio muniamur. Ergo non impletur per Communionem ante morbum

factam; quia, licet quis opus praescriptum impleverit, non tamen implevit tempore quo tenebatur. — *S. Lig. n.* 285. — *Billuart.* — *Salmant.*, etc.

Negant tamen *plures* cum *Lugo, D.* 15., *n.* 39. Ratio eorum est, quia praeceptum Communionis in substantia iam adimpletum est. — *S. Ligorius* dicit hanc sententiam esse satis *probabilem,* saltem si periculum mortis naturaliter accidat, quia in illo brevi tempore antecedenti iam moraliter coepit imminere, quamvis fuerit ignoratum.

Quaer. 3° *An qui mane communicavit ex devotione, teneatur aut possit, urgente periculo mortis, Viaticum sumere?*

Resp. Triplex est sententia *probabilis* iuxta *Benedict. XIV, de Synodo, lib.* 7. *c.* 11.

I^a Sententia *affirmat* teneri, quia tunc suscipiendum est Viaticum ad adimplendum praeceptum divinum, quod cum nondum urgeret, quo tempore sumpta est communio, impleri idcirco per eam sumptionem non potuit.

II^a Sententia dicit non teneri, sed posse communicare: 1° quidem *non teneri*, quia tempus, quo communicavit, est moraliter idem, cum sit eadem dies; 2° *posse;* quia licet rigorose non videatur teneri, non ideo tamen prohibetur, quippe favores sunt ampliandi.

III^a Sententia contendit *nec teneri*, *nec posse* communicare. Ratio est, quia cum praeceptum obliget ex intentione Ecclesiae, praxis Ecclesiae est, ut nemo bis in die communicet; nec adest ratio, cur casus iste sit excipiendus. — *Vide S. Lig. n.* 285. — In praxi igitur pro libertate standum est.

320. — Quaer. 4° *An possit dari Eucharistia aegro, qui tussi laborat.*

Resp. Affirmative, quia periculum, ne sacrae species simul cum phlegmatibus reiiciantur, plerumque abest. Et ratio est, quia via, per quam sputa tussiendo expelluntur, non est oesophagus idest via, per quam cibus ac potus in stomachum traiicitur, sed est arteria aspera, per quam respiratio ad pulmones usque se protendit. Si tamen tussis adeo sit assidua, ut impediat, quominus hostia sacra possit in stomachum transmitti, tunc a Communione erit abstinendum. — *Ita Rituale Romanum.* — *S. Lig. n.* 292.

Quando vero aeger iugi vomitu laborat, communicare nequit, nisi forte per sex saltem horas liber a vomitu fuerit. In dubio

autem, an infirmus sit sacram particulam revomiturus, ei dari non debet. — *S. Lig. n.* 291.

Quaer. 5° *An in periculo mortis Communio tribuenda sit pueris, qui nondum ad sacram Synaxim admissi sunt?*

Resp. 1° *Neg.*, si usum rationis nondum adepti fuerint. Ratio est, quia hoc est contra disciplinam actualem Ecclesiae.

Resp. 2° *Affirm.*, quoad pueros, qui sunt rationis compotes. Imo non solum Communio dari eis potest, sed etiam debet. Ratio est, quia ex una parte pueri in tali periculo constituti tenentur ex praecepto divino communicare; ex alia parte utilitas Eucharistiae tunc maiorem dispositionem non exposcit. Graviter igitur errant Parochi, qui Viaticum huiusmodi pueris administrare nolunt. — *S. Lig. n.* 301. — *Billuart, diss.* 6. *art.* 1. — *Gousset, n.* 233.

321. — Quaer. 6° *An communio in periculo mortis danda sit amentibus, semifatuis, delirantibus et sensibus destitutis?*

Resp. 1° *Quoad amentes* 1° Si fuerint perpetuo amentes, nunquam Communio eis danda est. Sic ex *Rituali Rom. de Euch.* — 2° Si lucidis intervallis saepius potiti fuerint, et desiderium communicandi manifestaverint, Communio eis dari poterit; imo et debebit, secluso irreverentiae periculo. — *S. Thom. part.* 3. *qu.* 80. *art.* 9. — *Catech. Conc. Trid.* — *S. Lig. n.* 302.

Resp. 2° *Quoad semifatuos*, ipsis danda est Communio, quando sufficientem habent discretionem, ut coelestem hunc cibum ab aliis distinguant; sed raro, scilicet tantum in articulo mortis, et ubi urget strictum communicandi praeceptum. — *S. Lig. n.* 303., *et alii communiter.*

Resp. 3° *Quoad delirantes:* ipsis Communio dari potest, si communicare valeant, secluso periculo irreverentiae erga sanctissimam Eucharistiam. Optima autem praxis est, ut infirmo antecedenter detur particula non consecrata, et sic appareat, an decenter sacram Hostiam sumere possit. — *S. Lig. n.* 292.

Resp. 4° *Quoad destitutos sensibus:* ipsi sane a praecepto dispensantur, cum nullius legis observandae sint capaces. Sed non ideo dispensatur Pastor ab obligatione Eucharistiam ipsis ministrandi, si ante rationis amissionem praeparati fuerint. Sacramenta enim *ex opere operato* in eis operantur, qui cupierunt ea recipere, antequam usum rationis amitterent. Excipe tamen, si adsit periculum irreverentiae, aut si timeatur, ne Hostiam deglutire non valeant. — *Ita communiter.* — *Gousset, n.* 232.

322. — Quaer. 7° *An Communio danda sit surdis-mutis, obsessis, et epilepticis?*

Resp. 1° *Quoad surdos-mutos: Affirm.*, si ex signis constet, eos discretionem habere, et esse sufficienter instructos. Si vero non qualicumque, sed sufficienti aliqua discretione gaudeant, saepius communicare poterunt. — *Ita communiter* cum *S. Lig. n.* 303.

Resp. 2° *Quoad obsessos,* distinguendum est: neganda est ipsis Communio, quando non sunt sui compotes; secus concedenda est. Imo expedit, ut tales pluries in anno, iuxta prudentiam Confessarii, communicent, cum Eucharistia sit speciale remedium ad daemones arcendos.

Resp. 3° *Quoad epilepticos:* Communio eis dare non potest, quando versantur in *paroxysmo* actuali ob proximum irreverentiae periculum; caeteris autem temporibus non est deneganda, si dispositi videantur. — *Ita communiter cum S. Lig. n.* 303.

323. — Quaer. 8° *An dari possit Communio capite damnatis?*

Resp. Affirm. Docet quidem *Benedictus XIV, eam consuetudinem sequendam esse, quae in unoquoque loco respective esse dignoscitur, de Syn. l.* 7. *c.* 11. Sed *magis conformem pietati christianae* vocat usum SS. Eucharistiam ministrandi reis ad mortem damnatis, et *S. Pii V* testimonium hac de re profert. Pium hunc usum nuperrime commendaverunt plura Galliae provincialia Concilia, v. gr., Concilium Suessionense, Auscitanum, etc. Hanc praxim quam maxime suadet *Gousset, n.* 230.

Vide ea, quae speciatim ad Communionem Paschalem attinent, in *Tract. de Praeceptis Ecclesiae, n.* 489. *et seq.*

ARTICULUS II.

DE DISPOSITIONIBUS REQUISITIS IN SUBIECTO EUCHARISTIAE.

1° Quoad animam; 2° quoad corpus.

§. I. *De dispositionibus animae.*

Principia:

324. — I. Ad recipiendum Eucharistiae sacramentum requiritur status gratiae, saltem prudenter existimatus. Secus hor-

rendum committitur sacrilegium. Ratio patet ex rei natura, necnon ex verbis Apostoli 1. *Cor.* 11. 28.: *Probet autem seipsum homo, et sic de Pane illo edat, et de Calice bibat. Qui enim manducat et bibit indigne, iudicium sibi manducat et bibit, non diiudicans corpus Domini.*

II. Non sufficit, ut status gratiae acquiratur per contritionem perfectam, sed requiritur ut praemittatur confessio peccatorum mortalium et absolutio sacramentalis recipiatur, excepto necessitatis casu, nempe quando deest copia Confessarii, nec potest omitti Communio absque gravi nota vel suspicione, vel quando a Sacerdote celebrandum est, ut populus die festo Missae intersit. — *Trid. sess.* 13. *c.* 7. — *Vide S. Lig. n.* 256. *et seq.*

Quaesita:

325. — Quaer. 1° *Quandonam Confessarii copia deesse censeatur?*

Resp. Censetur deesse in sequentibus casibus:

1° Si nullus Confessarius sit praesens, et aliquis absens, spectatis circumstantiis debilitatis, aetatis, negotiorum, distantiae, aeris, brevitatis temporis, etc., sine gravi difficultate adiri non possit.

2° Si alius Confessarius non adsit, nisi ignarus idiomatis, vel carens iurisdictione, vel cui non possis confiteri sine gravi damno tuo vel alieno. Attamen in his casibus contritio perfecta requiritur. Non censetur autem deesse copia Confessarii, si absit is, cui soles confiteri, sed debet deesse quilibet approbatus. — *S. Lig. n.* 264.

Rarissime autem occurrit causa excusans a confessione pro laicis. Facilius quidem adesse potest quoad Sacerdotes, sed caveant, ne vano praetextu aut pudore et verecundia deterriti, chimaericam impossibilitatem sibi fingant.

Quaer. 2° *Quaenam requiratur distantia, ut Sacerdos deesse censeatur?*

Resp. Non potest rigorose determinari, sed pendet a variis circumstantiis. Alii requirunt distantiam duarum leucarum; alii leucam unam cum dimidio vel quadrante; alii leucam unam tantum. Sed praeter rationem itineris saepe urgent aliae rationes, v. gr., infirmitas, vel temporis brevitas. Sic Sacerdos iamiam celebraturus potest etiam excusari a confessione si Confessarius distet 50 passibus. — *S. Lig. n.* 264.

326. — Quaer. 3° *An qui recordatur peccati mortalis, quod ex inculpabili oblivione in confessione non declaravit, teneatur illud ante Communionem confiteri?*

Resp. 1° *Neg.* certo, si poenitens iam sacrae mensae assideat, vel adsit causa gravis communicandi, et difficulter iterum confiteri possit. Ratio est, quia etiamsi adesset praeceptum confessionis, non urgeret cum tanto incommodo. — *Ita omnes.*

Resp. 2° Si poenitens possit sine incommodo confiteri vel Communionem omittere, *controvertitur : probabilius*, neque confiteri tenetur, neque a Communione abstinere; quia peccatum involuntarie omissum certe est remissum, etsi indirecte tantum; ac proinde Communioni sumendae nullatenus obstat. Nec dicas urgere praeceptum *Trident.* confitendi ante Communionem; poenitens enim, cum iam fuerit rite confessus et iustificatus per Sacramentum Poenitentiae, est sufficienter probatus etiam iuxta mentem *Concilii Trident. — S. Lig. n.* 257., *de Eucharist. — Collet — Pontas — Gousset, n.* 249., *et alii* contra *alios,* qui communius et non *improbabiliter* oppositum tenuerunt. — *S. Lig. priori* sententiae magis accedit, secundam tamen in praxi suadendam censet (*a*), modo causa aliqua aliud non suadeat. — *Hom. apost. n.* 23.

327. — Quaer. 4° *An Sacerdos, qui celebravit, vel laicus, qui communicavit conscius peccati mortalis, absque confessione, ob urgentem necessitatem,* QUAMPRIMUM *confiteri teneatur?*

Resp. 1° *Quoad Sacerdotem, affirm.* Sic enim expresse *Tridentinum, ibid. c.* 7.: *Quod si, necessitate urgente, Sacerdos absque praevia confessione celebravit,* QUAMPRIMUM *confiteatur.*

Resp. 2° *Quoad laicum, neg. probabilius.* Ratio est, quia *Concil. Trident.* loquitur tantum de Sacerdotibus, ut ex textu patet. — *Ita communissime,* ait *S. Lig. n.* 268.

(*a*) Non sic intelligas, quasi *in praxi* docere cum secunda sententia debeas, adesse in casu obligationem rursus ante communionem confitendi; sensus nempe S. Alphonsi hic est, *consultius esse* rursus confiteri; praesertim quod culpae omissae memoria tranquillam conscientiae pacem, eamque devotionem impediat, quae ad degustandam divini huius cibi suavitatem, uberemque fructum percipiendum apprime conducit.

QUAER. 5° *Quomodo intelligendum sit praeceptum illud Sacerdotibus impositum confitendi* QUAMPRIMUM (*a*)?

Resp. Probabilius sufficit, ut Sacerdos intra triduum confiteatur; quia cum hoc praeceptum sit tantum ecclesiasticum, vox *quamprimum* intelligi moraliter potest, prout intelligitur in aliis legibus humanis, ubi illud verbum, aut aliud simile, ex communi interpretatione ad spatium trium dierum protenditur. — *S. Lig. n.* 266., *et alii.* — Attamen talis Sacerdos non potest iterum celebrare, antequam fuerit confessus; quia non fuit excusatus a confessione nisi propter *instantem* necessitatem. Hinc si urgeat eadem necessitas celebrandi die sequenti, et possit confiteri (*b*), confessionem ad alium diem remittere nequit.

328. — QUAER. 6° *An teneatur confiteri* QUAMPRIMUM *Sacerdos celebrans post confessionem, in qua* INCULPABILITER *alicuius peccati mortalis oblitus est?*

Resp. 1° *Neg.*, si meminerit peccati post celebrationem, ut patet; quia non celebravit conscius illius peccati, ut loquitur *Trident.* — *Ita communiter.*

Resp. 2° *Neg.* etiam, *probabilius,* si meminerit peccati ante celebrationem; quia cum confessionem praemiserit, licet alicuius peccati gravis fuerit oblitus, revera non potest dici celebrasse conscius peccati mortalis sine praevia confessione. Hanc sententiam probabilem dicit *S. Lig. n.* 267., post *Lacroix et alios,* contra *Suarez, Lugo,* etc.

QUAER. 7° *An teneatur confiteri* QUAMPRIMUM *Sacerdos celebrans* SACRILEGE, *non urgente necessitate, vel si urgeat, non deficiente copia Confessarii?*

Resp. Neg. Ratio est, quia praeceptum *Conc. Trident.* ordinatur tantum ad incutiendum metum iis, qui praetextu neces-

---

(*a*) Duplicem de hac re propositionem habes ab Alexandro VII damnatam. Nam XXXVIII est: *Mandatum Tridentini factum sacerdoti, sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quamprimum, est consilium, non praeceptum;* XXXIX vero: *Illa particula,* Quamprimum, *intelligitur, cum sacerdos suo tempore confitebitur.*

(*b*) Si vero eadem necessitas celebrandi urgeat sequenti die, imo et tertia dein, aut etiam quarta, etc. die, nec etiam per ipsos dies adsit copia Confessarii; sacerdos non secus, ac prius, excusabitur.

sitatis confessionem differunt, non vero celebrantibus *sacrilege*, quibus praeceptum huiusmodi valde raro prodesset; qui enim contempto praecepto divino audent sacrilege in peccato gravi celebrare, facilius sane praeceptum Ecclesiae contemnerent. — *Ita communissime et verius.* — *S. Lig. n.* 266.

Quaer. 8° *An affectus ad aliquod peccatum veniale totum fructum Communionis impediat?*

Resp. Neg. Ratio est, quia voluntas bene potest pios motus experiri erga Deum et Sacramentum, licet affectum aliquem leviter deordinatum ad rem particularem retineat; proinde communicans cum tali affectu non privatur omni fructu Eucharistiae. — *S. Lig. n.* 270., *et alii communius.*

§. II. *De dispositionibus corporis.*

Duplex dispositio requiritur ex parte corporis, scilicet: 1° ieiunium; 2° decentia.

PUNCTUM I.

De ieiunio ad Communionem requisito.

Principia:

329. I. Ex praecepto Ecclesiae ad Communionem requiritur ieiunium *naturale,* seu abstinentia *totalis* post mediam noctem a re qualibet, quantumvis minima, quae sumitur per modum cibi et potus, certis tamen exceptis casibus. Constat 1° ex universali Ecclesiae consuetudine et unanimi traditione; 2° ex omnibus Catechismis et Ritualibus ab Ecclesia approbatis; 3° ex variis Conciliis et praesertim ex *Conc. Constantiensi, sess.* 13.

II. Ad ieiunium illud frangendum tres requiruntur conditiones iuxta communem sententiam; unde triplex regula statuitur:

I^a *Regula.* Requiritur, ut quod sumitur, *ab extrinseco* sumatur (*a*); quia quod non provenit ab extrinseco, etsi voluntarie deglutiatur non dicitur *manducatio:* res enim quae manducan-

---

(*a*) Adde: *et in stomachum traiiciatur.*

tur, ab extra proveniunt. Hinc sanguis effluens ex ore, lingua, gingivis, etc., non frangit ieiunium. — *S. Lig. n.* 279. — *Elbel, n.* 91., etc.

II* *Regula.* Requitur, ut quid sumatur *per modum comestionis aut potationis.* Ratio est, quia iuxta sensum communem hominum eo tantum modo frangitur ieiunium naturale. Unde quidquid per modum respirationis aut salivae hauritur, ieiunium nullatenus frangit. Sic ieiunus remanes, licet per respirationem pulverem vel muscam deglutieris. — *S. Thom.* — *S. Lig. n.* 280.

III* *Regula.* Requiritur ut res sumpta habeat *rationem cibi, aut potus,* id est, ut sit quid alterabile in stomacho. Ratio est, quia secus iuxta communem concipiendi modum non est comestio, neque potatio. Nemo enim dicitur manducare ferrum, vitrum, lignum, etc. — *Ita communiter Theologi cum S. Thoma, part.* 3. *qu.* 80. *art.* 8. — *S. Lig. n.* 281.

Quaesita:

330. — Quaer. 1° *An traiectio reliquiarum cibi, quae inhaerent inter dentes, frangat ieiunium?*

Resp. 1° *Neg.* si sit *involuntaria,* quia non habet rationem cibi. Constat etiam ex Rubrica Missalis, *de defect. n.* 3. — *Ita omnes.*

Resp. 2° Si sit *voluntaria,* controvertitur.

I* Sententia *probabilis negat;* quia tales reliquiae non sumuntur per modum cibi, licet ex proposito, sed per modum salivae. — *Sic S. Thom. in* 4. *Dist.* 8. *q.* 1. *art.* 4. *q.* 2. *ad* 3. (*a*). — *Vide etiam Rubr. tit.* 9. *n.* 3.

II* Sententia *affirmat,* quia huiusmodi traiectio, cum ex industria fiat, nova comestio videtur. — *Ita Roncaglia,* etc. Hanc sententiam dicit probabiliorem *S. Lig. n.* 279.

(*a*) S. Thomas hoc loco alia ratione uti videtur. Inquit enim: *Comestio autem principaliter dicitur a sumptione exterioris cibi, quamvis terminetur ad traiectionem cibi in ventrem, et ulterius ad nutritionem: et ideo quae interius geruntur sine exterioris cibi sumptione, non videntur solvere ieiunium naturae, nec impedire Eucharistiae perceptionem, sicut deglutio salivae: et similiter videtur de his, quae intra dentes remanent, et etiam de eructationibus.*

Quaer. 2° *An guttulae aquae cum saliva mixtae, aut iusculi degustati, frangant ieiunium si deglutiantur?*

Resp. 1° *Neg.*, si casu praeter intentionem traiiciantur, modo non sint in magna quantitate. Item de guttulis, quae involuntarie traiiciuntur os lavando. Ratio est, quia non sumuntur per modum nutritionis, iuxta secundam regulam supra traditam. Constat etiam ex Rubrica Missalis, *de defect. n.* 3.

Resp. 2° *Affirm.* si ex proposito deglutiantur. Ratio est quia tunc nihil deest ut rationem cibi aut potus habeant (*a*). — *S. Lig. n.* 279.

331. — Quaer. 3° *An solvat ieiunium pulvis tabaci sumpti per nares?*

Resp. Neg., etiamsi aliquid in stomachum transmittatur. Ratio est, quia, licet talis materia sit nutritiva, tamen non sumitur per modum comestionis, sed attractionis. — *Sic communiter.* — *S. Lig. n.* 280.

Quaer. 4° *An solvat ieiunium fumus tabaci aut similis?*

Resp. Neg. cum sententia communiori et probabiliori, quia fumus tabaci neque est cibus nec potus, neque sumitur per comestionem aut potationem; secus dicere deberemus, frangere ieiunium etiam eos, qui in culina ciborum fumum tum ore tum naribus attrahunt. Et hoc valet, etiam si fumus voluntarie immittatur in stomachum. — *Ita S. Lig. ibid.* — Idem videtur dicendum de succo seu odore camphorae, qui per modum fumi tabaci exhauritur (gallice: *cigarette de Raspail*).

(*a*) Haec intellige de eo, qui apposite guttulas illas deglutire velit. Nam licet *vitari non possit*, ut ait S. Thomas (3. *q.* 84. *art.* 8. *ad* 4.), quominus haustae guttulae cum saliva permisceantur, et *Ecclesia* (utar verbis Card. De Lugo *De Euch. Disp.* 15. *n.* 34.) *per hoc praeceptum noluerit prohibere, quod deglutiamus salivam; esset enim durissimum praeceptum et iudaicam superstitionem redolens, si oporteret nihil omnino cum saliva . . . traiicere: anxiissima enim diligentia opus esset in expuenda millies aqua, ad abluendum os semel accepta, ne aliquid cum saliva remaneret;* at non ideo salivae permixtio immutat naturam actus, potationis scilicet, quando non ad salivam deglutiendam, sed ad iusculum vel aquam traiiciendam animus studiose fertur. Eadem ergo materia (permixtae cum saliva guttulae) idemque traiiciendi actus cum eadem utrobique advertentia franget vel non franget ieiunium, prouti e duobus permixtis elementis aut huius aut illius traiectio studiose intenditur.

332. — QUAER. 5° *An solvat ieiunium, qui sumit folium tabaci, vel aroma, ut dentibus conterat, et phlegmata expuat?*

Resp. Neg. probabiliter, etiamsi deglutiatur praeter intentionem aliquid modicum succi salivae inseparabiliter mixti; quia si casu id deglutiatur, non per modum cibi, sed per modum salivae traiicitur. Omnes autem conveniunt, huiusmodi masticationem esse indecentem ante Communionem; unde non videtur excusanda a culpa veniali, nisi rationabilis aliqua causa intercedat. — *S. Lig. ibid.*

QUAER. 6° *An possit communicare, qui positive dubitat utrum post mediam noctem cibum aut potum sumpserit, aut in ipso die aliquid deglutierit?*

Resp. Affirm. probabilius. Ratio est, quia in casu non constat de violato ieiunio, et proinde non constat Communionem esse interdictam; factum enim violati ieiunii esset probandum, prius quam invocetur lex prohibens Eucharistiam non ieiuno. — *S. Lig.* tamen *n.* 22. cum aliis hoc admittit tantum pro dubio negativo (*a*).

333. — QUAER. 7° *An liceat edere et bibere statim post Communionem?*

Resp. Olim praecipiebatur quidem ieiunium post Communionem usque ad *Sextam*. Sed hoc praeceptum iamdudum abrogatum est, ut omnes conveniunt. Attamen ex decentia aliqua mora servari debet inter sumptionem huius Sacramenti et alios cibos, saltem quamdiu species consecratae in stomacho incorruptae perseverant, nisi adsit aliqua rationabilis causa aliquid statim sumendi: secus talis comestio a veniali culpa non excusatur. — *S. Lig. n.* 287., *et alii communiter.*

(*a*) Ratio tamen ab eodem S. Alphonso addita aeque rem evincit etiam in casu dubii *positivi*, quando scilicet habentur hinc inde probabilitates. *Non teneris* (inquit) *ab illa (Eucharistia) abstinere, quamdiu non es certus, et tanto magis, si nullam habeas rationem probabilem, te comedisse: tunc enim adhuc manes in possessione tuae libertatis.* Id confirmatur ex *Lib.* 1. *n.* 38. 39., ad quem locum ipse S. Alphonsus lectorem remittit. Nam nihil hic distinguit inter dubium *positivum* ac *negativum*; et ratio adiecta, quod *eo casu lex prohibens Communionem non videtur certa, et tamquam dubia non obligat,* ex mente S. Alphonsi, uti patet, pro utroque dubio valet.

Quaer. 8° *An sit illicitum expuere post Communionem?*

Resp. Neg. per se, modo nullum Hostiae fragmentum in ore remanserit. Nullum enim est periculum irreverentiae erga species sacras; nam via, per quam sputa eiiciuntur, non est oesophagus, seu via cibi et potus, sed est via respirationis. Omnes tamen conveniunt congruum esse, ut communicantes per aliquod temporis intervallum ab expuendo abstineant. — *S. Lig. n.* 283.

Quaer. 9° *Quandonam liceat aliquem non ieiunum communicare?*

Resp. Non ieiunus licite communicat in sequentibus casibus: 1° in periculo mortis, ex quacumque causa proveniat; 2° in periculo ne Eucharistia pereat, vel male tractetur, v. gr., ab haereticis, impiis; 3° in periculo proximo gravis scandali, ex omissione Sacrificii vel Communionis; 4° in necessitate perficiendi Sacrificium vel Communionem, v. gr., si pro speciebus vini Sacerdos sumpserit aquam, etc... — *S. Lig. n.* 284. *et seq.*

334. — Quaer. 10° *An requiratur certitudo moralis periculi mortis, ut Viaticum non ieiuno ministrari possit?*

Resp. Neg., sed sufficit dubium fundatum, seu probabilitas periculi (*a*), praesertim quando timendum est, ne aeger re-

---

(*a*) Eandem hanc doctrinam aliis verbis traditam reperies apud DD., qui vel pro uno eodemque habent *articulum* et *periculum* mortis; vel supposita inter haec duo distinctione, quae nonnullis placuerat, docent, non solum in *articulo*, sed etiam in *periculo* mortis hanc a communi lege exceptionem valere. Nam eiusmodi distinctio ita se habet, ut *articulus sit, quando mors proxime instat, et moraliter est certa et fere inevitabilis: periculum autem sit, quando est probabile dubium, et frequenter solet in tali casu mors accidere.* (Vid. Suarez. *In* 3. *P. Tom. IV. Disp.* 26. *Sect.* 4. *n.* 2. — Lugo *De Poenit. Disp.* 18. *n.* 20. — Sanchez *In Decal. Lib.* 2. *Cap.* 13. *n.* 1.). Porro S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 561.) eiusmodi *periculum* seu *probabile dubium* adesse censet etiam *in morbo periculoso*, qui nempe per se par est ad periculum mortis adducendum. Simul atque igitur satis constet, eiusmodi morbo quempiam correptum esse; ut Eucharistia illi etiam non ieiuno praebeatur, nihil opus est eo usque differre, quando nulla aut exigua vitae spes reliqua est, sed statim a communi Ecclesiae lege infirmus eiusmodi exemptus censeri potest ac debet. Et scite post alios DD. S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 285.

pentina morte corripiatur. Imo graviter arguendi sunt Parochi et parentes aut cognati infirmorum, qui incuria aut vano timore administrationem sacri Viatici protrahunt cum periculo ne isti absque Eucharistia decedant. — *S. Lig. Hom. apost. n.* 16.

Quaer. 11° *An liceat aliquando dare Communionem infirmo non ieiuno, nec periculose decumbenti* (a); *si morbus sit diuturnus?*

Resp. Negandum est, attenta praxi actuali Ecclesiae, nisi morbus talis sit, ut per se periculum mortis inducere possit. Attamen Theologi nonnulli id aliquando permittunt, si morbus sit diuturnus, nec unquam aeger omnino ieiunus communicare valeat, modo raro fiat, v. gr., pluries in anno. — Sic *Elbel, n.* 90. — Sed contradicit sententia communissima Theologorum cum *Suarez*, qui asserit, solum Papam hac in lege dispensare posse. Reipsa S. Pontifex raro et gravi tantum de causa dispensare solet. Videtur vero tunc adesse rationem sufficientem, ut Eucharistia post mediam noctem infirmo interdum administrari possit [1].

335. — Quaer. 12° *An liceat Communionem iterum ministrare infirmo non ieiuno, qui iam Viatico munitus est?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia hoc Sacramentum aegrotis non datur praecise ad satisfaciendum praecepto, sed in praesidium contra tentationes, quae tempore mortis magis urgent. Quamobrem id licet non solum, si novum recurrat periculum, sed etiam si idem perduret. — *Ita communiter* cum *S. Lig. n.* 385. — *Recole dicta supra, n.* 308.

Quaer. 13° *Quanto tempore debeat distare una Communio ab alia, si aegrotus non ieiunus communicet?*

---

dub. 3. *in fin.*) monet, *in hoc non esse scrupulose procedendum, cum in Concilio Constantiensi Sess.* 13. *simpliciter infirmi excipiantur a lege ieiunii.* Sic autem se habet Concilii Constantiensis decretum: *Huiusmodi sacramentum non debet . . . a fidelibus recipi non ieiunis, nisi in casu infirmitatis aut alterius necessitatis a iure vel Ecclesia concesso vel admisso.*

(a) Hoc extende ad eos, qui licet non decumbant morbo, naturale tamen ieiunium servare ad aliquot horas nequeunt.

1 Iuxta doctissimos Theologos Romae interrogatos, nullum dubium est quoad casum Communionis annuae, seu Paschalis, quae non mero Iure ecclesiastico, sed etiam divino praecipitur, quia divinum mandatum humano praestantius est

Resp. Sententia communior docet distare debere octo diebus circiter. Sed non *improbabiliter* plures cum *S. Lig.* dicunt infirmum assuetum saepius ex devotione communicare, bis in hebdomada Communionem absque ieiunio suscipere posse (*a*). Verum ad varias locorum, personarum, statutorumque particularium circumstantias attendendum est. Facilius autem concedi potest Communio infirmis religiosis, vel aliis personis piis in monasterio degentibus, sive sint ieiunae, sive non, quam caeteris; quia tunc minor habetur apparatus, populique admiratio, cum sacra Eucharistia non sit publice per plateas deferenda.

PUNCTUM II.

De corporis decentia.

Principia:

336. — I. De iure naturali is requiritur exterior habitus et ea corporis compositio, quae internam animi reverentiam et devotionem exhibeat. Ratio patet: debetur enim huic augustissimo Sacramento non solum interna, sed etiam externa veneratio, cum ipse Christus, mediis speciebus, sensibili quodam modo in eo existat et tractetur.

II. Nulla prorsus corporis macula per se impedit a Communione suscipienda, cum Eucharistia sit tantum cibus animae, cuius puritas non minuitur corporis maculis, quae ad bonitatem vel malitiam moralem nihil conferunt. — *S. Lig. n.* 271. *et* 275. — Decentia tamen et reverentia tanto Sacramento debita exigit, ut si sordes exterius apparentes facile possint auferri, diligenter auferantur.

III. Nulla est obligatio abstinendi a Communione propter maculas corporis occultas, vel etiam apparentes exterius, sed indelebiles. — *S. Lig. ibid.* — Si tamen maculae externae, hic

---

(*a*) Quod mos frequenter ex devotione communicandi ratio sufficiens haberi queat, cur saepius non ieiuno Eucharistia praeberi possit, admitti utique poterit. Sed quod restringi ad has personas hoc ita debeat, ut aliis, qui saepius communicare non consueverant, negandum sit, etsi id cupiant et postulent, ecqua, rogo, ratio evincit?

et nunc indelebiles, sint valde notabiles, et brevi cessare debeant, decebit, ubi commode fieri potest, Communionem differre. Quando vero diutius durant, non est ratio cur aliquis alimonia coelesti privetur. — *Ita communiter.*

Resolves :

337. 1° Mulieres accedere debent ad sacram Communionem in ornatu sancto, modestiam redolente ; si quae valde indecentes se sacrae mensae sisterent, Communio eis neganda esset, cum debitis tamen cautionibus ad scandala, quantum fieri potest, praecavenda.

2° Lepra, fluxus sanguinis, et similia, quae sine patientis culpa eveniunt, per se non prohibent a Communione, quia labes illae non obstant devotioni, quae est dispositio requisita ad Communionem. — *S. Lig. ibid.*

3° Sacerdos infectus lepra, aut alia infirmitate horrorem excitante, celebrare potest, sed non in publico ; sic enim ex Iure canonico statuitur. — *S. Lig. ibid.*

4° Convenit ex decentia et humilitate christiana, ut milites communicaturi ad sacram mensam, depositis armis, accedant. Nulla tamen lege ad id obligantur. — *S. Lig. ibid.* — Idem dicatur de laicis *chirothecas* (gants) deferentibus.

APPENDIX I.

DE COMMUNIONE FREQUENTI.

338. — Nomine Communionis frequentis communiter cum *S. Lig.* intelliguntur sensu strictiori Communiones illae, quae praeter dies Dominicos vel festos fiunt diebus ferialibus etiam sine praevia confessione.

Nulla regula omnino certa circa frequentem Communionem statui potest. Quaedam igitur generatim tantum indicabimus.

Certum est frequentem Communionem, etiam quotidianam, semper fuisse in Ecclesia optatissimam. Constat 1° *ex communi suffragio Patrum,* qui semper enixe eam fidelibus commendarunt. Constat 2° *ex Conc. Trid. sess.* 22. *c.* 6., ubi ait: *Optaret quidem sancta Synodus ut singulis Missis fideles adstantes, non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiae*

perceptione communicarent, quo ad eos sanctissimi huius Sacrificii fructus proveniret. Constat 3° *ex Decreto Innocentii XI, ann.* 1679, necnon ex communi Doctorum suffragio. Igitur Communio frequens est magnopere laudanda, atque a Parochis, nec non a Confessariis enixe fidelibus suadenda. Certum est insuper, non posse generaliter constitui dies ad sacram Eucharistiam suscipiendam; nec illos esse ab ea arcendos, qui frequenter accedere cupiunt, nisi indigni videantur. Totum hoc igitur relinquendum est iudicio Confessariorum, qui pro conscientiae puritate et fructu e sacra mensa percepto, id quod singulis magis profuturum existiment, praescribere debent: — *Ita ex eodem Innoc. XI Decreto.*

339. — Referre iuvat praecipua, quae de hac re habet *S. Ligorius* in libro *Praxis Confessarii* (qui versus finem operis maioris reperitur):

« Loquimur hic dumtaxat de modo, quo Confessarii debent se « gerere in concedenda Communione suis poenitentibus. In hoc « quidam errant ob nimiam indulgentiam, alii ob nimium rigo- « rem. Non est dubium, quin error sit, ut advertit *Bened. XIV* « in aureo suo libro *de Synodo,* concedere Communionem fre- « quentem iis, qui saepe in peccata gravia labuntur, nec sol- « liciti sunt de agenda poenitentia ac de sua emendatione, aut « iis, qui accedunt ad Communionem cum affectu ad peccata « venialia *sine ullo desiderio se ab iis liberandi.*

« Expedit quidem concedere Communionem aliquibus, qui « essent in periculo labendi in peccata lethalia, ut vires reci- « piant ad resistendum; sed respectu earum personarum quae « non existunt in tali periculo, et e contrario committunt ordi- « narie peccata venialia deliberata, et nulla in eis emendatio « neque desiderium emendationis affulget, optimum erit non « permittere eis Communionem plusquam *semel in hebdomada;* « imo poterit expediens esse illis aliquando per integram he- « bdomadam Communionem interdicere, ut maiorem concipiant « horrorem in suos defectus et maiorem erga Sacramentum hoc « reverentiam... » (*n.* 149.)

340. — « Errant certe quidem Directores, et multum se « elongant a spiritu Ecclesiae, dum sine ullo respectu ad exi- « gentiam aut progressum, negant indiscriminatim Communio- « nem frequentem, non alia ratione ducti, quam quia frequens « est. Ipse *Catechismus Romanus* explicans desiderium *Conc.* « *Trident.,* ut omnes adstantes Sacrificio communicent, docet

« esse officium Parochi sedulo hortari fideles ad Communionem « non modo frequentem, sed quotidianam, cum obligatione in- « struendi illos, quod sicut corpus, ita et anima eget quotidiano « alimento... Insuper in Decreto Innocentii XI imponitur Epi- « scopis, ut diligentissime caveant, ne alicui Communio dene- « getur, etiam quotidiana, et quaerant, ut par est, in suis sub- « ditis hanc alere devotionem.

« Fatentur ultro quidam spiritus *rigidiores*, licitam quidem « esse communionem quotidianam; sed dicunt requiri ad hoc « debitam dispositionem. Sed scire ab ipsis desideramus, quid- « nam intelligant hoc nomine *debitae* dispositionis? Si intelli- « gunt *dignam*, ecquis unquam deberet amplius ad Eucharistiam « accedere? Solus Iesus Christus, digne Eucharistiam sumpsit, « quia solus Deus digne Deum potuit recipere. Si vero con- « venientem dispositionem, iam superius dictum est, quod iis, « qui actualia habent peccata venialia, aut affectum ad illa sine « desiderio emendationis, aequum est frequentem communio- « nem denegare. Sed si postea loquamur de illis, qui sublato « iam affectu etiam ad venialia (*a*), et superata maiori parte « pravarum suarum inclinationum (*b*), magnum communicandi « desiderium habent, inquit S. Franciscus Salesius, quod hi

---

(*a*) *Sublatus* dicitur *affectus ad venialia*, non quidem quando in venialia quis amplius non labitur; haec enim perfectio non hominis in terra viatoris est, sed beati in caelis comprehensoris; verum quando quis etsi subinde ex infirmitate in venialia labatur, mox tamen dolere, ac relapsum praecavere studiose solet.

(*b*) Revocanda hic in memoriam sunt verba Trid. Synodi (Sess. 5. Decret. de Pecc. origin. n. 5.): *Manere autem in baptizatis concupiscentiam vel fomitem, haec sancta Synodus fatetur, et sentit: quae cum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, sed viriliter per Iesu Christi gratiam repugnantibus non valet: quinimo qui legitime certaverit, coronabitur.* Superasse igitur pravas inclinationes non est eas extinctas habere, aut earum vim utcumque etiam vehementem non persentiscere, sed iis ad violandam legem Dei non abduci. Quocirca huiusmodi de pravis inclinationibus victoria recidit in praecedentem conditionem hominis, qui a culpis venialibus saltem plene deliberatis pro virili cavere satagit. Neque enim hoc ab eo praestari potest, qui semet idest pravas inclinationes suas abnegare per iuge laboriosumque adversus eas certamen non conetur.

« praevio sui directoris consilio, recte possent communicare « quotidie. » (*n.* 150.)

« Et quamvis aliquo die a Communione abstinere sit etiam « virtus, tamen inquit *P. Granata,* in suo *Tract. de Commu-* « *nione,* esse communem Doctorum opinionem, quod melius sit « accedere quotidie ad Communionem ob amorem, quam absti- « nere ob reverentiam. Et hoc confirmat *S. Thomas, part.* 3. « *quaest.* 80. *art.* 10. *ad* 3. dicens : *Et ideo utrumque pertinet* « *ad reverentiam huius Sacramenti, et quod quotidie sumatur,* « *et quod aliquando abstineatur. Amor tamen et spes, ad quae* « *semper scriptura nos provocat, praeferuntur timori.* Imo re- « cte ait P. Barisonus, quod ille qui ad Eucharistiam accedit « cum desiderio crescendi in amore divino, etiam reverentiae « actum exercet erga Iesum Christum : imo hic facit actum « positivum, quando ille qui abstinet, facit tantummodo nega- « tivum.... V. P. Magister Avila non dubitat dicere, quod illi « qui damnant eos, qui saepius ad Eucharistiam accedunt, dae- « monis officio funguntur. » (*n.* 151.)

341. — « Caeterum considerando relatas doctrinas, videtur « non posse Director sine scrupulo negare Communionem fre- « quentem, etiam quotidianam, quibusdam animabus eamdem « desiderantibus, ut proficiant in divino amore ; semper vero « ac illae vivendo alienatae ab affectu cuiuscumque culpae ve- « nialis, incumbunt insuper multum orationi mentali (*a*), et co- « nantur tendere ad perfectionem, et amplius non labuntur in « peccata etiam venialia plane voluntaria... Excipe, ordinarie « loquendo, unum diem in quavis hebdomada, ut facere solent « aliqui prudentes Directores, et excipe tempus illud, quo pri- « vare velint suos poenitentes Communione ad probandam eo-

(*a*) Haec conditio non est indiscriminatim ab omnibus exigenda. Et contingit sane non raro, ut animas reperias singulari conscientiae puritate praestantes, constanterque vitam innocentia morum apprime nobilem traducentes, quae tamen mentalis orationis exercitio non incumbunt, sive quia aliis distinentur occupationibus, sive quia mirabilis Deus in Sanctis suis non omnes eadem via ad se animas attrahit, easque caelesti luce gratiae suae pascere ac dirigere, ac communire novit. Vid. de hoc argumento eximium opusculum R. D. Iosephi Frassinetti, cui titulus: *Il Pater noster di S. Teresa di Gesù: Trattato della Preghiera del sacerdote Giuseppe Frassinetti.*

« rum obedientiam (a), aut humilitatem, aut ob aliquam iustam « causam... » (n. 152.)

« Et quamvis anima aliqua caderet aliquando in veniale pec« catum voluntarium ob meram fragilitatem, sed cito postea do-

---

(a) Haec probandae obedientiae ratio nec passim nec omnibus indiscriminatim committenda videtur, sed ad summum aliquando, et quidem viris, qui non modo diuturna experientia in directione animarum et impenso in via spirituali studio exercitati fuerint, sed insuper qui divini luminis copia, et caelesti illo dono, quod discretionem spirituum appellant, singulariter emineant. Secus enim praeter alia incommoda effectus plane oppositi scopo, qui praetendebatur, facillime consequentur. Alioquin vero num deest aptior alia materia, circa quam exerceri virtus obedientiae possit?

Quod vero in re praesenti prorsus intolerabile videri merito debet, illud est, quod facultatem concedendi aut negandi accessum ad sacram communionem temere sibi usurpare non dubitent etiam foeminae, quae in monasteriis aut pia aliqua Congregatione potestatem forte aliquam exerceant vel in moniales sibi subiectas vel in puellas, quae in iisdem monasteriis educantur, aut etiam mere scholas, aut sodalitates ibidem frequentent. Iste nimirum abusus olim iansenianis fraudibus in aliqua Galliae monasteria invectus, nescio quomodo, haud minima ex parte sensim sine sensu recentiores praesertim foeminarum Congregationes pervasit, ut *Magisterium spiritus,* ac quemdam veluti *episcopatum* foeminae sibi vindicent. Atque ita dum *regimen animarum* a S. Gregorio *ars artium* appellatur, dum Synodorum decreta ac pontificiae Constitutiones ad spiritualem huiusce coetus culturam deputari praecipiunt lectissimos quosque e clero, qui doctrina, prudentia, iudicii maturitate, gravitate, rerum spiritualium experientia, etc., polleant, atque adeo Episcopi non confessarios omnes, sed paucos quosdam tamquam ad id muneris prae omnibus idoneos approbant; dum in Ordinibus Religiosorum ad *Patris Spiritualis* officium non nisi gravissimi, si qui sint, et iudicio, prudentiaque conspicui deliguntur; dum et sancti admonent, ut qui spirituale iter aggredi instituit, ita in duce viae assumendo satagat, ut unum e millibus seligat; dum fatemur omnes, in ipsis theologicis disciplinis difficillimam eam partem haberi, quam *asceticam* vel *mysticam* nuncupant, quippe quae singulares quasdam iudicii, discretionis, etc., dotes exigat; nihilominus gravissimum hoc, difficillimumque officium subinde iam fere totum imbecillitati et ignorantiae foeminei ingenii commissum cernimus. Cumque imbecillitatem mentisque inopiam, ubi

« leret, emendationemque proponeret, si deinde Communionem « desideraret ad robur accipiendum a Sacramento, ne cadat, et « ad progrediendum in via perfectionis, qua de causa ei esset « deneganda communio?... »

---

auctoritas aliqua potestasque accedat, eo audacior subsequi consuescat temeritas; hinc in monasteria quasi postliminio revocatas aliquas videre erat ex illis scenis, quae in ianseniana historia alias ad risum nos, iustamque simul indignationem provocabant. Vidisses scilicet, omnem ad hoc industriam conferri, ut moniales confessariorum curae, instructioni, directioni subtraherentur; quo scilicet totum spiritus magisterium a veneranda omnium matre tamquam ab unico fonte hauriretur; quem in finem vel in ipsis Constitutionibus advertere erat, praetextis coloribus, ac subdola arte insinuari callidissime, ne Confessarii opera praeterquam ad peccatorum absolutionem, adhiberetur, reliqua vero omnia matris spiritualis providis reservarentur curis; adeo ut quae pars maxime ardua ecclesiastici magisterii habetur, haec deferenda iam esset ad mulieres; de quibus alioquin Apostolus praescribebat (1. Tim. 2.): *Mulier in silentio discat cum omni subiectione: docere autem mulieri non permitto . . . , sed esse in silentio.*

Quamquam et illud perperam dixisses, spiritualibus hisce matribus reliquum dumtaxat praeter materiam absolutionis reservatum fuisse. Istis quippe matribus ac magistris totius conscientiae ratio plenissime reddenda praescribebatur. Ad quod sane pertinebat non solum omnes aperire animi motus, pravasque inclinationes ac tentationes, sed etiam lapsus ac peccata. Et quod omnem fidem praetergreditur, cum vel in coetibus Religiosorum, qui hanc legem de reddenda conscientiae ratione servant, prudenter caveatur, ut quaedam materiae, si quid in eis peccatum forte fuerit, confessioni sacramentali apud ipsum Superiorem peragendae reservetur, quo scilicet decentiae ac verecundiae consulatur; levitas atque imprudentia mulieris eo usque progressa fuerat, ut et quae pertinent ad vitia castitati contraria, ea foemineae curiositati enarrari in familiari colloquio deberent, adeo ut in ipsis quoque Constitutionibus (obtento praetextu docendi modum, quo praestandum id foret) huius enarrationis necessitas expresse inserta appareret. Qui quidem abusus quam similes forent confessionibus, quas a monialibus suis celeberrima Mondonville (ut tradit historia ianseniani Instituti S. Infantiae) solebat excipere, facile quisque videt.

Sapientissime itaque S. Congregatio E. et R., quae ne viris quidem religiosis, si mere laici hi sint, directionis spiritualis officium

342. — « Notandum insuper id quod *S. Franc. Salesius* in « hoc proposito dicit (*Vita devota, c.* 21.) : *Si quaerunt a te, cur* « *ita frequenter communices, respondeas illis quod duplex per-* « *sonarum genus debet saepius communicare, perfecti scilicet*

---

aut munus tum excipiendi conscientiae rationem etiam scripto redditam, tum etiam mere cognoscendi de subditorum tentationibus, permisit (Vid. *Method. S. Congr. E. et R. in approbandis novis Institutis, etc., pag.* 30.-31.), quaeque id muneris quoad moniales ita proprium voluit esse Confessarii, ut rationem conscientiae ab iis ne Directoribus quidem aut Superioribus reddendam probaverit (Ibid. pag. 28.-29.), huiusmodi abusus a Congregationibus mulierum auferendos curavit. In primis itaque materiam, de qua monialibus permittatur, ut rationem aliquam moderatrici seu superiorissae reddant, ad duo restrinxit capita, nimirum *ad exteriores* seu publicas *trangressiones Constitutionum*, et *ad progressum in virtutibus* (Ibid. pag. 26. n. 3., et pag. 28. n. 16.) Deinde vero hanc ipsam conscientiae manifestationem *non obligatorie,* sed *facultative dumtaxat* concessit (ibid.), idest ne quoad duo illa quidem capita obligationem ullam manifestandi conscientiam adesse voluit, sed libero cuiusque arbitrio permisit. Denique, quod maximi momenti est; hanc non absolute concessit, sed semper addidit, se id permittere *in praesens;* quo aperte significatur, ad experimentum quoddam haec interim tolerari. Et id quidem prudentissime cautum est; tum quia manifestum est, moderatrici media artesque non deesse, quibus ad id, quod facultativum dicitur, moniales, quae offensam illam habere nolint, facile cogat; tum quia argumentum *de progressu in virtutibus* facillimum ac prope necessarium transitum praebet ad defectus contra virtutes; et sic incommodum confessionum a monialibus moderatrici de peccatis quibusvis peragendarum obvio praetextu redire forte posset.

Caeterum ex spirituali hoc magisterio, conscientiarumque inspectione moderatricibus istis commissa ecce illud incommodum, unde huius Notae occasio sumpta est. Nam dum Constitutiones Religiosorum Ordinum, quae reddendam conscientiae rationem praescribunt, simul severissime interdicunt Superioribus, ne notitia inde hausta ad externam gubernationem ullatenus utantur, haud huius fraeni patiens sperari poterat ingenium foemineum. Hinc quod ad prudens Confessarii iudicium pertinet, quae cuique monialium frequentia SS. Communionis sit consentanea, hoc sibi officium monasterii Praeses utpote conscientiarum moderatrix arripit; ideoque quod haec monialis semel, illa ter, ista bis in hebdomada, alia quo-

« *tu ad perfectionem valeant pervenire, fortes ne debiles fiant,* « *debiles ut fortes evadant, infirmi ut curentur, bene valentes* « *ne infirmentur.... Qui mundanis negotiis non sunt implicati,* « *debent saepius communicare, quia habent opportunitatem;* « *qui vero huiusmodi negotiis detinentur, quia egent Commu-* « *nione....* » (*n.* 153.)

---

tidie ad S. Communionem accedere valeat, decretorio mulierculae arbitratui definiendum relinquitur.

Sed et alius exinde deterrimus existit abusus, quem sane ex tanta potestate ingenio sui impoti facta pronum erat exspectasse. Nam quae tamquam gravissima poena olim gravioribus peccatis, atque atrocioribus criminibus per Synodorum canones iudicio Episcoporum infligi subinde consueverat, ut delinquentes a sacra synaxi arcerentur; hoc tamquam telo foeminea mens criterii inops ad leviusculas quasdam culpas, sive veras sive phantasticas, ulciscendas utitur. Neque id solum cum monialibus subiectis monasterii praeses factitare levi negotio solet, sed iuxta proverbium, *a bove maiori discit arare minor,* etiam singulae magistrae puellarum, quae in monasteriis educantur, hanc temere sibi potestatem assumunt; et ubi putares, levem aliquam puellae inobedientiam, aut molestiam aliquam alteri alumnae factam, aut silentii violatam legem congrue puniri posse subtracto pomo aut dulciario aut etiam parte ientaculi, levissima ista capita, caelestem Eucharistiae cibum et gratiam sacramenti insipientissime ex aequo ac crudeliter subtrahunt.

Neque hoc satis. Quandoquidem enim foeminae imbecillitas hanc suae auctoritatis opinionem iam imbibit, ut iuxta phrasim Apostoli (1. Cor. IV. 1.), dispensationem mysteriorum Dei sibi concreditam sacramentorumque usum quoad puellas alumnas in sua prorsus potestate arbitrioque omnino residere existimet; non quoad Eucharistiae solum, sed etiam quoad sacramentum Poenitentiae caecam tyrannidem exercet. Et quod inauditum in ecclesiastica disciplina est, quod ne scelestissimis quidem malefactoribus uspiam denegatum fuit, hoc levem aliquam ob noxam puellis interdicitur, ne qua die reliquae alumnae confitentur, quaepiam delinquens ad confessarium accedendi copiam habere possit. Haec nimirum, aliaque huiusmodi contigisse oportebat, quando suis cuique debitis gradibus atque officiis non servatis, res ad id loci perducatur, de quo Scriptura sacra prophetavit (Eccl. X.): *Est malum, quod vidi sub sole, quasi per errorem egrediens a facie principis: positum stultum in dignitate sublimi, et divites sedere deorsum. Vidi servos in equis, etc.*

« Quod si postea dignoscatur, non obstante frequentia Com-
« munionis, animam nihil proficere in via perfectionis, neque se
« emendare a culpis deliberatis, licet venialibus, ut si adhaereat
« voluptatibus sensuum in videndo, audiendo, edendo, cum ali-
« qua vanitate vestiendo, tunc certe consulto restringendus erit
« usus Communionis, etiam ut serio cogitare incipiat de sua
« emendatione, et suae perfectioni spirituali consulere. Caete-
« rum advertendum est quod, licet ut possit quis ad Commu-
« nionem accedere requiratur ut *cum magna devotione acce-*
« *dat*, nihilominus non est necessarium, ut illa sit summa et
« sensibilis. »

343. — « Sufficit Directori detegere in intimo voluntatis sui
« poenitentis quamdam alacritatem ad exequenda quaecumque
« Deo placuerint. Qui a Communione abstineret, quia non sen-
« tiret in se magnum quemdam fervorem, inquit doctus *Gerson*,
« esset comparandus illi qui nimis frigescens nollet ad ignem
« accedere, quia nullum in se calorem experitur. Unde docet
« *P. Granata* cum *Caietano*, personas pusillanimes, quae ob
« inordinatum timorem suae indignitatis Communionem omit-
« tunt, magnum suo proprio progressui inferre praeiudicium.
« Neque ad prosequendas Communiones, inquit *S. Laurentius*
« *Iustinianus*, oportet ut anima sentiat, aut aperte in se discer-
« nat augmentum fervoris, quoniam non raro hoc Sacramentum
« operatur absque eo quod ipsi advertamus .... » (*n*. 155.) (*a*).

344. — Ex dictis, iuxta mentem *S. Lig*., *et aliorum* ab ipso relatorum, doctrina de Communione frequenti paucis et generalibus regulis constringi sic potest.

1ª *Regula*. — Communio *menstrua* nemini sat disposito denegauda, imo omnibus maxime consulenda est, etiam fidelibus negotiis saecularibus implicatis ; secus enim valde difficile est, diu in divina gratia perseverare ob innumeras occasiones, et rerum aeternarum quasi obliterationem. — *Ita communiter*.

(*a*) Commendandum enixe fidelibus est Opusculum Rm̃i D. De Segur : *La SS. Comunione:* in quo solidis principiis, et ratione ad communem omnium captum accommodatissima diluuntur sophisticae ratiunculae, quibus et se personae quaedam pusillanimes, et alios quidam pseudo-ascetici a frequenti SS. Eucharistiae participatione deterrere solent.

II[a] *Regula.* — Communio hebdomadaria permittenda est, imo et consulenda iis, qui graves culpas ex habitu non committunt: attamen illis, si pluribus vitiis levibus laborent, nec ullatenus sint de emendatione solliciti, aliquando utile erit Communionem aliqua hebdomada interdicere, ut scilicet aliqua alacritate ad vitia abiicienda excitentur. — *S. Lig. n.* 149.

III[a] *Regula.* — Communio *frequens,* seu *pluries* in hebdomada, permitti potest, aut etiam consuli iis fidelibus, qui licet debiles, officia boni christiani servant, tum Deum amare, colere et orare gestiunt, tum orationi mentali cum possint aliquod tempus libenter quotidie tribuunt, nec in culpas deliberatas saepius labuntur. — *S. Lig. n.* 150. 153.

IV[a] *Regula.* — Communio *quotidiana* concedenda iis est, qui carent affectu etiam in culpas leves, malasque cupiditates maiori ex parte superarunt, et ad christianam perfectionem serio tendere conantur. Expedit tamen, si causa subsit, interdum semel, et aliquando etiam pluries in hebdomada Communionem iis subtrahere. — *S. Lig. n.* 130. — *Vide Casus, tom. II, n.* 13. *et seq.*

Denique notandum est, auctores frequenti Communioni adversantes, falsissimo principio inniti. Supponunt enim Communionem esse *mercedem virtutis;* at iuxta doctrinam SS. Patrum, Eucharistia *medium est acquirendae virtutis.*

APPENDIX II.

DE COMMUNIONE SPIRITUALI.

345. — Communio spiritualis dicitur *pium desiderium Eucharistiae Sacramentum suscipiendi,* cum *realiter suscipi non potest.* Hinc ad eam requiritur 1° *actus Fidei,* quo spiritualiter communicaturus Christum vere in Eucharistia praesentem sibi exhibeat; 2° *actus mentis*, quo sibi in animo fingat iam iam ad sacram mensam accedere, et Hostiam de manu Sacerdotis accipere (*a*);

(*a*) Phantastica haec repraesentatio nequaquam necessaria est. Potissima enim pars perutilis huius et suavissimae praxis in eo residet, ut quis in mente volvens tum quae immensam Domini nostri

3° *actus desiderii*, quo exoptet Christum in Sacramento suscipere et cum ipso toto corde uniri. Haec Communio Sanctis valde in deliciis fuit, et commendatur a *Conc. Trid. sess.* 13. *c.* 8. Haec piis fidelibus valde utilis est. Etenim si Deus praemio afficit pium cuiuscumque virtutis desiderium, quanto magis desiderium ipsummet possidendi! A Confessariis igitur fidelibus suis poenitentibus, sedulo insinuanda, et vehementissime commendanda est. Communio spiritualis omni tempore et in omni loco fieri potest, tam mane quam sero. Tempus tamen opportunius est ipsius Missae tempus, quo scilicet Sacerdos communicat; tunc enim cum augustissimum Sacramentum oculis exhibeatur et vividius menti repraesentetur, ardentius corda divino amore inflammabit. — *Scavini*, etc.

---

caritatem permoverunt ad hanc caelestem dapem nobis parandam, tum quae ad eiusdem participationem nos invitant, impelluntque, in ardens prorumpat desiderium hac mensa fruendi, atque eiusmodi affectui cum actibus fidei, humilitatis, amorisque insistens, effusissimam Domini Salvatoris benignitatem magna cum fiducia roget, ut illam gratiarum ubertatem, quam praesentia sua animam nostram invisens tribuere consuescit, etiam nunc misericorditer elargiri dignetur. Nam alioqui phantasticae repraesentationes non omnibus faciles accidunt, et si forte languidae sint, languescent, ac misero arescent illi etiam affectus, in quibus praecipuus imo totus huius pii exercitii fructus residet.

PARS SECUNDA

DE EUCHARISTIA UT SACRIFICIO.

---

346. — Eucharistia non solum *Sacramenti,* sed etiam *Sacrificii* rationem habet. Qua de re *Catech. Rom.: Differunt autem plurimum inter se hae duae rationes. — Sacramentum enim consecratione perficitur: omnis vero Sacrificii vis in eo est, ut offeratur. Quare sacra Hostia dum in pyxide continetur, vel ad aegrotum defertur, Sacramenti, non Sacrificii rationem habet. Deinde etiam, ut Sacramentum est, iis qui divinam Hostiam sumunt meriti causam affert, et omnes illas utilitates, quae supra commemoratae sunt. Ut autem Sacrificium est, non merendi solum, sed faciendi quoque efficientiam continet: nam ut Christus Dominus in passione sua pro nobis meruit, ac satisfecit, sic qui hoc Sacrificium offerunt, quo nobis communicant, Dominicae passionis fructus merentur, ac satisfaciunt. Catech. Conc. Trid. de Eucharistia, n.* 77.

Eucharistia, ut Sacrificium, *Missa* nuncupatur a verbo *mittere,* quia Christus ibi est Hostia a Deo missa ; vel iuxta alios quia in fine Sacrificii populus dimittitur, dicente Sacerdote vel Diacono : *Ite, Missa est.*

Agendum 1° de natura et virtute Sacrificii Missae ; 2° de applicatione Sacrificii Missae : 3° de obligatione Missam celebrandi : 4° de tempore et loco celebrationis : 5° de modo celebrandi.

CAPUT I.

DE NATURA ET VIRTUTE SACRIFICII MISSAE.

Sacrificium generatim sumptum sic communiter definitur : Oblatio externa rei sensibilis, cum eius destructione, vel immutatione, soli Deo facta per legitimum Ministrum in supremi eius dominii protestationem.

Principia:

347. — I. Missa est verum novae legis Sacrificium. Est enim oblatio a Christo instituta, in qua mystice mactatur ipse Christus, et offertur ut victima Deo Patri in recognitionem eius supremi dominii. Constat etiam ex definitione Ecclesiae in *Trid. sess.* 22. *Can.* 1., ubi sic dicitur : *Si quis dixerit in Missa non offerri Deo verum et proprium Sacrificium, aut quod offerri non sit aliud quam Christum nobis ad manducandum dari, anathema sit.*

II. Sacrificium Missae rationes omnium sacrificiorum antiquae legis perfecte continet. Est enim 1° *Latreuticum* seu *honorarium,* quatenus specialiter Deo offertur in agnitionem supremi eius dominii. — 2° *Eucharisticum,* quatenus Deo offertur in gratiarum actionem pro beneficiis ab eo collatis. — 3° *Propitiatorium* et *satisfactorium* vel *expiatorium,* prout Deo offertur ad obtinendam tum veniam peccatorum, tum remissionem poenae eisdem debitae. — 4° Denique *Impetratorium,* prout Deo offertur ad beneficia ab eo per merita Christi impetranda. Constat ex *Conc. Trid. sess.* 22. *Can.* 3.

348. — III. Incruentum Missae Sacrificium idem profecto est ac sacrificium cruentum Crucis, non solum quia eadem victima offertur, sed etiam quia eadem est formalis Sacrificii ratio, protestatione videlicet supremi dominii, quod Deus in vitam mortemque habet. Quocirca Sacrificium Altaris a sacrificio Crucis differt non quidem essentialiter, sed tantum *accidentaliter*, quoad modum scilicet offerendi. — 1° Enim in sacrificio Crucis mors *realis* intercessit ; in hoc vero *mystica* tantum mors intervenit. — 2° Illud per se ipsum Redemptor obtulit in ara Crucis ; hoc autem offert Sacerdotum ministerio. — 3° Illud fuit meritorium, quia in eo solutum est pretium nostrae redemptionis ; per hoc vero merita Christi applicantur.

Quaesita :

349. — Quaer. 1° *In quo consistat essentia Sacrificii Missae?*

Resp. Controvertitur. Probabilius consistit in sola consecratione, quia in sola consecratione inveniuntur omnia requisita ad Sacrificium constituendum, nempe oblatio et destructio seu immolatio mystica victimae. — *Ita communius.* Non pauci tamen

tenent, essentiam Sacrificii consistere in consecratione et partialiter in sumptione, quia in consecratione ponitur victima, et in sumptione consumitur. Quam opinionem uti probabiliorem habuit *S. Lig. n.* 305.

QUAER. 2° *Pro quibusnam possit offerri Sacrificium Missae?*

Resp. 1° Certum est posse offerri hoc Sacrificium pro omnibus fidelibus vivis et defunctis, etiam pro peccatoribus *non excommunicatis*, sed tantum quoad fructum impetrationis. — Constat ex *Trident.*

Resp. 2° *Probabilius* licet Missam celebrare etiam pro excommunicatis toleratis, quia licet Ecclesia nihil ipsis indulgeat, fideles tamen non prohibentur cum illis communicare etiam in divinis, ut in *Tractatu de Censuris* dicetur. Idem etiam de infidelibus tenendum est (*a*). — *S. Lig. n.* 309.

(*a*) Benedictus XIV (Const. *In Superiori* 8 Martii 1755, §. 27.) loquens de disciplina Orientalium, qui in sacra liturgia memoriam regis faciunt, licet sit infidelis, haec habet: *Si quis autem quaereret, qua ratione id tolerari possit, ubi certo constet, Reges illos, pro quibus orant, et quorum commemorationem in liturgia faciunt, infideles esse; huic Ven. Card. Bellarminus responderet (uti reipsa respondit...) nequaquam vetitum esse* ex natura rei, *ut aiunt Theologi, orare in Missa etiam pro infidelibus; quandoquidem sacrificium crucis pro omnibus oblatum fuit. Et sane D. Thomas in 4. Sent. Dist. 12. q. 2. art. 2. q.ª 2. ad 4. docet, quod quamvis S. Augustinus in libro* de Origine animae *scripserit, sacrificium pro iis tantum offerri, qui sunt membra Christi, haec tamen sententia ita accipi debet, ut eos omnes complectatur, qui vel iam Christi membra sunt, vel tales evadere possunt. Quare idem Cardinalis subdit, rem totam ex interdicto Ecclesiae esse dimetiendam:* Certum est ex natura rei, si nulla sit prohibitio Ecclesiae, licere offerre pro huiusmodi hominibus; *de infidelibus loquitur. Cumque huiusmodi prohibitio extet quoad excommunicatos, adeoque quoad haereticos et schismaticos, non vero quoad infideles, qui excommunicatione non ligantur; hoc satis esse ait, ut de his commemoratio fieri possit in Missa, atque etiam pro his sacrificium offerri iuxta manifestam hac de re traditionem, et Constitutionem Apostolicam.* Sed quaeret aliquis, utrum, si Rex infidelis est, ut in Graecia, ubi Turca dominatur, et in India, et in Iaponia, apud Sinas, ubi ethnici regnant, liceat sacerdotibus, qui ibi sunt, expresse offerre pro Rege. Respondeo: Existimo licere, modo Rex ille non sit excommunicatus, ut sunt Reges haeretici, sed

Resp. 3° Non licet offerre Sacrificium nomine Ecclesiae pro excommunicatis *vitandis*, quia specialiter prohibitum est *Iure can., c. 2. de sent. excomm.* — Licite autem potest Sacerdos pro iis offerre Missam nomine proprio. — *S. Lig. n.* 308. — *Lacroix*, *n.* 33. — *Suarez*, etc.

350. — QUAER. 3° *Quotuplex sit fructus Sacrificii Missae?*

Resp. Fructus Missae distinguitur ex duplici capite, nempe ex parte offerentis, et ex parte victimae.

I. *Ex parte offerentis.* Cum duplex sit offerens, id est, Christus et Sacerdos, hinc duplicis generis est fructus Missae ex parte offerentis. Prior provenit ex Christo offerente, et dicitur *ex opere operato,* quia recipitur intuitu meritorum Christi et eius promissionis. Alter provenit ex Sacerdote offerente, quatenus recipitur intuitu meriti et devotionis Sacerdotis celebrantis, et fructus *ex opere operantis* nuncupatur. — Ex hoc fit ut Sacrificium oblatum a sancto Sacerdote, quatenus consideratur *ex opere operato*, non prosit magis, quam si ab indigno ministro offerretur; quia Sacrificium, sic spectatum, est opus Christi, et solum a meritis Christi fructus dimanat. Quare hoc sensu recte dici potest, Missam mali Sacerdotis tanti valere, quanti valet Missa boni Sacerdotis. Secus vero dicendum, si attendatur meritum *ex opere operantis;* quo enim dignior est Sacerdos et maiori devotione praeditus, dum ritus et orationes Ecclesiae peragit, tanto maior Missae fructus evadit.

351. — II. *Ex parte victimae.* Ex hoc capite triplex distinguitur fructus Sacrificii, scilicet, generalis, specialis, specialissimus.

1° Fructus *generalis* ille est, qui correspondet Sacrificio, quatenus est opus positum a Sacerdote, ut operante nomine totius

---

paganus sive ethnicus. Nam haec traditio, immo et Constitutio, apostolica est, ut paulo ante ostendimus. Neque extat, quod sciam, ulla Ecclesiae manifesta prohibitio. *Ad haec non inutiliter subiiciendus occurrit textus Tertulliani* ad Scapulam Cap. 2., *ubi sic legitur*: Sacrificamus pro salute Imperatoris, sed Deo nostro et ipsius, sed quomodo praecepit Deus, pura prece; non enim eget Deus, conditor universitatis, honoris aut sanguinis alicuius. *Verum relictis in sua probabilitate huiusmodi assertionibus,* etc. Huc usque Benedictus XIV.

Ecclesiae. Et omnes quidem Fideles, quamvis Sacerdos de eis non cogitet, hunc fructum percipiunt; sed ipsis tribuitur per modum *impetrationis* tantum, non vero, ut videtur, per modum *satisfactionis*, quia ex millenis Sacrificiis, quae quotidie offeruntur, quivis iustus, etiam inscius, immensae poenae remissionem consequeretur, quod incredibile apparet. — De fructu hoc generali, abundantiori seu specialiori modo participant adstantes Sacrificio, et *a fortiori* ad illud cooperantes, v. gr., Sacerdoti inservientes, etc. Iste autem fructus, utpote *ex opere operantis*, eo uberior est, quo maior est devotio et sanctitas assistentium et cooperantium. Hinc licet plures Missam audiant, vel ei ministrent, quisque totum fructum suae devotioni proportionatum percipiet, haud secus ac si solus esset audiens vel ministrans.

2° Fructus *specialis* est ille, qui advenit ei vel illis, quibus Sacerdos specialiter Sacrificium applicat. Hi *ex opere operato* participant de Sacrificio, ut est *impetratorium*, et *propitiatorium;* imo etiam, modo nihil obstet, ut est *satisfactorium*.

3° Fructus *specialissimus* ille est, qui obvenit Sacerdoti offerenti, quatenus est persona privata offerens. Si enim cooperatores quilibet e Sacrificio suum percipiunt fructum omnino specialem, multo magis hunc percipere debet Sacerdos, qui sacrificat. An vero hunc fructum applicare aliis Sacerdos possit, incertum est. — *S. Lig. n.* 312.

352. — Quaer. 4° *An valor Sacrificii Missae sit infinitus?*

Resp. 1° Est certo *infinitus,* si spectetur *in se*, seu in re oblata et in excellentia dignitatis Christi offerentis. Ipse enim Christus in hoc Sacrificio est simul victima et principalis offerens. Quare Missa est oblatio victimae infiniti pretii facta a Christo primario offerente, qui meritum habet infinitum.

Resp. 2° Non potest esse *infinitus* quoad applicationem singulis hominibus factam, seu quoad effectum aut fructum. Ratio est, quia creaturae applicationis infinitae capaces non sunt; potest autem applicatio esse maior vel minor, prout dispositio seu capacitas illius, cui applicatur, maior vel minor extiterit.

Controvertitur autem, utrum applicatio fructus Sacrificii sit ad certum gradum restricta, vel fiat *indefinite* iuxta capacitatem illorum pro quibus offertur.

I^a^ Sententia multo *probabilior* tuetur applicationem fieri *indefinite* iuxta capacitatem fidelium pro quibus offertur. Et haec est sententia hodie communissime recepta, ait *S. Lig. n.* 312.

— Ratio est, quia valor Sacrificii est in se infinitus; unde per se potest applicari innumeris hominibus, quin exhauriri possit. Ergo si Sacrificium offeratur pro 100 vel 1000, singuli tantum percipient fructum, quantum perciperet unicus ille, pro quo solo offerretur (*a*).

IIa Sententia tenet, fructum Missae ad certum gradum esse restrictum. Ratio est, quia licet Missa in se et quoad sufficientiam sit infiniti valoris, tamen effectus est limitatus et restrictus in certa quantitate ex voluntate Christi, qui hoc Sacrificium instituit, ut *ex opere operato* certum effectum, sive certum satisfactionis gradum produceret, independenter ab hominum dispositione. Attamen huius sententiae patroni concedunt, posse hunc gradum fructus augeri *ex opere operantis*, id est iuxta maiorem devotionem offerentis Sacerdotis et personae, pro qua offertur (*b*). Caeterum eiusmodi restrictionem factam a Christo fuisse, isti gratuito prorsus affirmant.

(*a*) Quamvis ex communissima hac recentiorum sententia sacerdos unum idemque sacrificium pro pluribus applicare possit, non tamen fas ipsi est plura recipere stipendia. Id enim Ecclesiae decretis est interdictum; et rationem S. Alphonsus (Lib. 6. n. 312.) addit, quia stipendium datur pro ministri sustentatione; quoties itaque ministro sua tribuitur sustentatio, deficit titulus, cur aliud stipendium recipiat.

(*b*) Insuper isti DD. etiam concedunt, diversos sacrificii fructus, *Latreuticum* nempe, *Eucharisticum*, *Impetratorium*, et *Satisfactorium* valide a celebrante dividi, seu diversis applicari posse. Et id quidem etiam *licite* fieri docent in Missa libera, seu quam celebrans pro nemine in particulari tenetur offerre.

In Missa autem, quae ex sola fidelitate et liberali promissione debeatur, divisionem illam putant omnino licitam, si sacrificium Missae fuit liberaliter promissum diversis ad diversos fines. Ratio, quia liberalis promissio est ita interpretanda, ut sit promittenti quam minime onerosa; ut dicitur *L.* 99. *Quidquid adstringendae*, ff. *De Verb. oblig*.

Denique in Missa debita ex sola obedientia, seu mandato Superioris, aut Statuto Ordinis, licet dividere fructus, qui non tendunt directe ad finem praescriptum. Ratio, quia obligatio legis vel praecepti non est extendenda ultra finem legis iuxta communem DD. ex *Cap. Intelligentia, De Verb. signif.* Unde quando Superior aut Statutum Ordinis Missam praecise praescribit in honorem SS. Tri-

353. — Quaer. 5° *An Missa prosit defunctis ex infallibili promissione Christi?*

Resp. Affirm. Etenim Missa utiliter offertur pro defunctis, ut constat ex *Trid. sess.* 22. *c.* 2. *et Can.* 3. Porro id fieri nequit, nisi ex Christi promissione quae perhibetur *Matth.* 26. 28.: *Hic est Sanguinis meus.... qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Constat etiam ex verbis formae in Ordinis collatione: *Accipe potestatem offerre Sacrificium Deo, Missasque celebrare tam pro vivis quam pro defunctis, in nomine Domini.* Amen. — Attamen poena temporalis non remittitur defunctis certa lege, sed solum per modum suffragii iis prodest, prout Deo placuerit illud acceptare. — *Vide Perrone, tom.* 8. *n.* 282.

Quaer. 6° *An Missa* de Requiem *magis prosit defunctis, quam Missa de Sanctis?*

Resp. Neg. quoad substantiam, seu *ex parte Sacrificii;* quoad accidentalia utique, seu *ex parte orationum,* quarum defectum devotio supplere potest. — *S. Lig. n.* 309., post *S. Thomam, Suppl. qu.* 71. *art.* 9.

Notandum hic, Missam *de Requiem* et *in nigris* applicari posse pro vivo; modo qui eleemosynam tribuit, expresse oppositum non declaraverit. — *S. C. Rit.* 29 Nov. 1856.

CAPUT II.

DE APPLICATIONE SACRIFICII MISSAE.

Applicatio Sacrificii Missae est intentio, qua Sacerdos vult, ut Sacrificii fructus in utilitatem certae personae cedat.

---

nitatis, aut alicuius Sancti, aut in gratiarum actionem, fructus satisfactorius, et in ultimo casu etiam impetratorius potest a sacerdote pro altero applicari liberaliter, ut docent Gobat et Sporer cum aliis ex auctoritate S. Francisci Borgiae, qui cum esset Generalis Praepositus Societatis Iesu, rescripsit ann. 1564 suis subditis in haec verba: *Quando Superiores iniungunt Missas pro aliis, quam pro defunctis, clarum est, applicationem ad liberandam animam liberam sacerdoti manere.*

Principia:

354. — I. Non requiritur Sacerdotis applicatio, ut pars fructus *generalis* percipiatur; sed sufficit, ut ipse velit celebrare iuxta mentem Ecclesiae: semper enim implicite talis applicatio in intentione generali celebrantis includitur. Item ut ipsi Sacerdoti fructus *specialissimus* proveniat, necesse non est, ut eum sibi specialiter applicare velit; hic enim ipsi, *per se*, semper applicatur. Imo sunt, qui fructum hunc ita putant illius esse proprium, ut alteri applicari non possit.

II. Requiritur autem applicatio Sacerdotis, ut fructus *specialis* seu *ministerialis* alicui obveniat. Sacerdos enim et quidem solus personam Christi gerit; ergo sicut ipse solus in persona Christi Sacrificium pro aliis offert, ita etiam solus fructum eiusdem applicat.

III. Sacerdos licet nemini Missam celebrare promiserit, aliquam applicationem fructus specialis Sacrificii facere debet. Ratio est 1° quia in sua ordinatione accepit ex Christi institutione potestatem Sacrificium conficiendi, et consequenter eius fructum applicandi; remaneret autem inutilis illa potestas, si Sacerdos ea non uteretur; 2° insuper si nulla fiat applicatio, non est ratio, cur uni prosit magis, quam alteri: ita ut fructus non applicatus remaneat in thesauro generali Ecclesiae, et proinde minus utilis evadat. — *Billuart, diss.* 8. *art.* 4.

Quaesita:

355. — QUAER. 1° *An applicatio fructus Missae debeat esse actualis?*

Resp. Neg. Sed sufficit, ut sit habitualis, scilicet ut semel facta non retractetur. Ratio est, quia applicatio ista fit per modum donationis, adeoque per intentionem semel habitam Sacerdos iam donavit fructum Sacrificii sui, et proinde ei, cui donavit, debetur et eidem obvenit, cum Missa celebratur, nisi donatio revocetur. — *S. Lig. n.* 335. — Expedit autem applicationem Missae facere antequam inchoetur. Quod si id vel ante consecrationem, vel in ipsa consecratione saltem secundae Speciei Sacerdos non fecerit, non potest postea Sacrificium ulli specialiter applicare. — *S. Lig. ibid.*

Quaer. 2° *Si Sacerdos immemor prioris intentionis novam celebrando eliciat, quaenam valida censeri debeat?*

Resp. In genere definiri nequit. Videat Sacerdos, qualis intentio in eius mente praedominans fuerit (*a*). Caeterum in praxi parvi refert; etenim cum una certo valida sit, satis erit si Sacerdos alia vice intendat Sacrum ei applicare, cui defectu prioris intentionis applicatum non fuit.

Quaer. 3° *An intentio celebrantis debeat esse explicite determinata?*

Resp. Neg. Sufficit enim, ut determinetur implicite. Sic valet applicatio, si dicas: Offero hoc Sacrificium pro eo qui dedit stipendium, — pro quo Superior vult Sacrum fieri, — pro quo exigit fundatio, — pro maximo peccatore, pro anima graviori tentatione afflicta, — pro anima purgante maiori auxilio indigente, aut magis Deo grata, — pro omnibus animabus Purgatorii, — pro eo, cui applicare teneor, — pro persona vel intentione, scripto vel mente determinata in principio hebdomadae, etc. — E contrario non valet ista applicatio: Offero, ut Deus Sacrum istud applicet. — *V. Casus, t. II, n.* 325. *et seq.*

356. — Quaer. 4° *Si Sacerdos acceperit stipendia a* 10 *personis, an satisfaciat celebrando cum intentione confusa et indeterminata?*

Resp. Neg. omnino; quia requiritur saltem intentio determinata ad certam personam, alioquin non est ratio cur uni potius quam alteri Missa applicetur, et sic nulli applicaretur. — *S. Lig. n.* 335. — Attamen si quamlibet Missam intenderet applicare illis decem personis, singulis decimam partem cuiuslibet Missae

---

(*a*) Quae intentio emineat, sic Lugo *(De Sacr. Disp.* 8. *n.* 121. 123.) explicat: *Si hodie velis sacrum crastinum omnino applicare pro Petro, ita ut haec applicatio ex nunc praeferatur cuilibet ex oblivione huius faciendae: cras vero applices sacrum pro alio, non censebitur revocata applicatio hodierna, quia fuit magis universalis et revocatoria crastinae. . . . Si utraque voluntas esset aequalis, praevaleret posterior. Nam sicut posterius testamentum semper praevalet priori, etiamsi quando fit posterius, non recordetur homo prioris a se facti; sic si heri applicasti sacrum hodiernum pro Petro, et hodie immemor illius voluntatis applicas pro Paulo per voluntatem aeque absolutam, et efficacem, videtur praeferenda haec posterior.*

applicando obligationi satisfaceret; quia fructus Sacrificii est divisibilis, et unicuique tribuitur, quod ei debetur: unusquisque enim in singulis decem Missis decimam fructus partem percipiens, facto decimo Sacro, iam totum sibi debitum fructum est adeptus. — *S. Lig. n.* 335., cum *aliis multis.*

357. — Quaer. 5° *Quomodo determinanda sit applicatio, quando stipendia a multis ignotis dantur, ut in piis peregrinationibus evenire solet?*

Resp. Intentio facienda est pro iis, qui priora dederunt stipendia. Hoc facile succedit, quando idem Sacerdos omnibus obligationibus est satisfacturus; nec obest, quod ipse partem stipendiorum aliis Sacerdotibus forte distribuat: quia illa eodem ordine, quo accepit, distribuere potest; et sic sufficienter applicatio determinata videtur. Difficultas maior videtur adesse, si Sacrista vel alius multa stipendia a diversis collegerit, et pecuniam confusam pluribus Sacerdotibus distribuat: qui casus obvius et frequens est. Quomodo enim tunc facienda erit Missae applicatio? Respondeo: nihil aliud faciendum est, neque aliud moraliter et communiter fieri potest, quam ut applicatio fiat pro ratione ordinis temporis, quo stipendia a fidelibus erogata sunt, iuxta axioma, quod aliquando in iustitiae materia usurpatur: *Qui prior tempore, potior iure.* Imo nec necessarium est, ut Sacerdos ad hoc explicite attendat; siquidem sic velle agere censetur, cum id expostulet naturalis aequitas. Hinc si ex cumulo communi, v. gr., ex arca in Ecclesia posita, vel a Missarum distributore, stipendia pro 20 Missis acceperis, nulla alia cura tibi incumbere debet, nisi ut Sacrum vigesies facias *ad dantis intentionem.* Distributor ipse eamdem implicitam intentionem habere censetur, ut stipendia iuxta temporis antiquitatem successive eroget. Potest tamen Sacerdos praefatum ordinem intentione expressa interrumpere gravi aliqua de causa, v. gr., si qua alia Missa urgeat, vel maius stipendium acceperit, ut Sacrum non differat, etc.

358. — Quaer. 6° *An valeat applicatio facta vivo, quem credis mortuum, si tantum pro eo iam mortuo celebrare debuisses?*

Resp. Neg. prorsus. Ratio est, quia obligatio cadit in applicationem defuncto faciendam, ad eius animam a poenis Purgatorii sublevandam; finis autem ille non obtinetur, dum pro vivo Sacrificium offertur. Unde Sacerdos ob errorem stipendii sui iacturam facere debet.

CAPUT III.

DE OBLIGATIONE CELEBRANDI.

Sub triplici respectu spectari potest; 1° ratione sacerdotii; 2° ratione officii; 3° ratione stipendii.

ARTICULUS I.

DE OBLIGATIONE CELEBRANDI RATIONE SACERDOTII.

359. — *Dico*: Omnes Sacerdotes tenentur iure divino, sub gravi, ratione ipsius sacerdotii aliquando celebrare. Evincitur ex verbis Christi, *Luc.* 22. 19.: *Hoc facite in meam commemorationem.* Quibus verbis, teste Concilio Tridentino, Christus Apostolis eorumque successoribus praecepit, ut Sacrificium offerrent. Insuper Sacerdotes omnes in sua ordinatione accipiunt non solum potestatem, sed etiam *munus* et *officium* sacrificandi illi adnexum. Hinc Apost., *Hebr.* 5. 1. ait: *Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis, quae sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia.* Porro in re gravi quisque tenetur graviter munus susceptum exsequi. Ergo... — *Sic S. Thom. part.* 3. *q.* 82. *art.* 10. — *Vide S. Lig. n.* 313.

Quaesita:

360. — Quaer. 1° *Quoties in vita vel in anno Sacerdos celebrare teneatur?*

Resp. Non clare constat. *Probabilius* videtur non teneri ad celebrandum, nisi ter vel quater in anno, seu in festis solemnioribus. Imo non improbabile apparet, suo muneri fecisse satis Sacerdotem, si ter vel quater in anno Sacrificium offerat quibuslibet diebus. — *S. Lig. n.* 313.

Quaer. 2° *An eximatur ab omni peccato, qui tantum quater in anno celebrat?*

Resp. Neg. Non videtur enim excusandus saltem a peccato veniali. Sic communiter iuxta mentem *Conc. Trid. sess.* 25. *c.* 14. *de Reform.*, ubi dicitur: *Curet Episcopus ut ii* (Presbyteri) *saltem diebus Dominicis et festis solemnibus Missas ce-*

lebrent. Imo exoptat sancta mater Ecclesia, ut Sacerdos singulis diebus Sacrificium offerat, et pii Sacerdotes rarissime illud omittere solent.

Hinc merito concludit *S. Lig. n.* 359. : « Quapropter nescirem « a culpa levi excusare Sacerdotem illum, qui quotidie cele- « brare posset (una hebdomadis die excepta ob reverentiam), « et sine ulla iusta causa, sed tantum ob desidiam, a celebran- « do abstineret : Sacerdos enim non tantum pro se celebrat, « sed etiam pro bono totius Ecclesiae populique christiani, cu- « ius minister et intercessor est constitutus, iuxta illud Apo- « stoli : Omnis Pontifex *ex hominibus assumptus pro homini- « bus constituitur in iis, quae sunt ad Deum, ut offerat dona « et sacrificia pro peccatis.* »

Merito igitur auctor eximii operis *De Imitatione Christi* ait, *l.* 4. *c.* 5. : « Quando Sacerdos celebrat, Deum honorat, Ange- « los laetificat, Ecclesiam aedificat, vivos adiuvat, defunctis re- « quiem praestat, sese omnium bonorum participem efficit. » — Sic etiam *S. Bonaventura, de praeparatione ad Missam, c.* 5. : « Sacerdos qui non celebrat, quantum in ipso est, privat Trini- « tatem laude et gloria, Angelos laetitia, peccatores venia, iu- « stos subsidio et gratia, in Purgatorio existentes refrigerio, « Ecclesiam Christi speciali beneficio, et seipsum medicina et « remedio contra quotidiana peccata et infirmitates. »

ARTICULUS II.

DE OBLIGATIONE CELEBRANDI RATIONE OFFICII.

361. — *Dico* I : Omnes animarum Pastores tenentur de iure naturali et divino aliquando celebrare pro ovibus suis. Ratio est, quia eas agnoscere et pascere debent. Constat etiam ex *Conc. Trid. sess.* 23. *c.* 1. *de Reform.*, ubi sic : *Cum praecepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his Sacrificium offerre...*, etc.

Dico II : Iidem tenentur de iure ecclesiastico celebrare pro subditis omnibus diebus Dominicis et festis, quibus fideles Missam audire debent. Constat ex variis Ecclesiae Decretis, praesertim ex Constitutione *Benedicti XIV : Cum semper*, die 19 Augusti 1744. Ad hoc autem tenentur non solum Parochi saeculares, sed et Regulares ; itemque ii, qui ad tempus vel amovibiliter, v. gr., ob absentiam vel infirmitatem Parochi, ad huius

supplendum officium deputati sunt, ut Viceparochi. — *Bened. XIV Constit. cit.* — Imo Parochus duabus parochiis praepositus duplicem Missam in festis tenetur applicare, sive per se, sive per alios, nisi unio duarum parochiarum sit *plenaria* et *exstinctiva,* ita ut ex duabus Ecclesiis parochialibus una prorsus ob exstinctionem tituli alterius evaserit. — *S. Congr. Conc.* 11 Mart. 1774. — Onus illud *a fortiori* Episcopis incumbit post ademptam Sedis possessionem, non vero Vicariis capitularibus. *S. Congreg. Rit.* 12 Novemb. 1831. Missionarii autem et Vicarii apostolici Missas applicare minime tenentur, quamvis id ex caritate deceat (*a*). — *S. Congr. de Propag. Fide*, April. 1862.

Quaesita:

362. — Quaer. 1° *An Parochus valde pauper possit stipendium accipere pro Missa die Dominica celebranda?*

Resp. Neg. per se. Constat ex declaratione *Bened. XIV,* in praefata Constitutione. — *S. Lig. n.* 325.

Quaer. 2° *An obligatio Missam pro populo celebrandi sit personalis?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia ea Parocho incumbit ut Pastori. Hinc Parochi debent per seipsos applicare Missam pro populo diebus Dominicis et festivis; nec ulla valet in contrarium consuetudo.

Ad dubium *S. Congr. Concil.* oblatum:

« Quid censeri debeat de consuetudine, vi cuius Parochus « diebus Dominicis et festis Missam privatam pro pio aliquo be- « nefactore applicat, et, nullo legitimo impedimento detentus, « onus celebrandi Missam in alium Sacerdotem transfert? »

Sacra Congregatio respondit: *Consuetudinem, de qua agitur, non esse attendendam.* Die 25 Septembris 1847, *in Mechlinien.* — *Vide D. Bouix, tract. de Parocho, p.* 590.

363. — Quaer. 3° *An praedictae obligationi satisfaciat Parochus per Missam privatam?*

Resp. Affirmandum omnino videtur, quia reapse praeceptum Ecclesiae adimplet; nec tenetur Missam solemnem, aut aliqua

---

(*a*) Eiusmodi *charitatis* titulus aeque missionarios urget, ac omnes per totum orbem sacerdotes. Unde non officium missionariorum proprium, sed omnibus commune hic indicatur.

certa hora fixam celebrare: quamvis Episcopus praescribere possit, ut parochi per seipsos solemniorem Missam legant aut cantent. — *Ita D. Bouix, ibid. p.* 591.-592.

NOTA. Parochus vero diebus Dominicis et festis Missam celebrare debet in propria Ecclesia, et non in alia, quacumque consuetudine in contrarium non obstante. — *Sic S. Congr. Concil.* 15 Septemb. et 17 Novemb. 1629. — *D. Bouix, tract de Parocho, p.* 591. (*a*).

QUAER. 4° *Si Parochus Vicarium deputaverit ad Missam pro populo celebrandam, an stipendium ipsi tribuere debeat?*

Resp. Affirm., quia ad Parochum pertinet curare, ut Missa parochialis seu pro populo celebretur, nec Vicarius tenetur stipendio carere.

QUAER. 5° *An Parochus vel Episcopus infirmus, aut alia de causa a celebratione impeditus, teneatur diebus festis per alium pro populo celebrare?*

Resp. Affirmandum est, quia onus illud non est tantum personale, sed simul reale, non secus ac onus praedicandi, quod consequenter per alium impleri potest et debet. — *S. Lig. n.* 327. — *S. Congr. Rit.*, 11 Maii 1720.

QUAER. 6° *An Parochus, qui non potuit sibi alium substituere ad celebrandum pro populo, uno vel altero die infra tempus Secessus* (Retraite pastorale), *teneatur postea ad totidem Missas applicandas pro populo?*

Resp. Affirmative ex responso *S. C. Conc.* ad DD. Maupoint, Episcopum S. Dionysii (Bourbon) *die* 14 *Dec.* 1859.

364. — QUAER. 7° *An Pastores animarum teneantur pro populo celebrare in festis a Pio VI suppressis?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia Ecclesia illis diebus solum eximit fideles ad obligatione audiendi Missam, et abstinendi ab operibus servilibus; unde urgere pergit obligatio Parochi pro populo celebrandi, sicut prius urgebat. Constat ex variis Declarationibus S. Poenitentiariae.

(*a*) Alicubi tamen consuetudo habet, ut si qua alia in ecclesia eidem parocho subiecta solemne festum celebretur, ipsi iure quopiam honos servetur missam in cantu cum duplicato stipendio celebrandi.

QUAER. 8° *Quaenam sint illa festa a Pio VI suppressa?*

Resp. Sunt sequentia: festa Apostolorum praeter SS. Petri et Pauli solemnitatem; duae feriae, quae Pascha et Pentecosten sequuntur; Inventio S. Crucis; festa S. Annae, S. Laurentii, S. Stephani, SS. Innocentium, S. Sylvestri, S. Michaelis, et S. Iosephi. — *Vide dicta tom. I, n.* 476.

365. — QUAER. 9° *An Pastores animarum in Gallia teneantur Missam celebrare pro ovibus diebus festis suppressis, aut in Dominicam translatis ex concessione Pii VII, anno* 1802?

Resp. Affirm. Constat ex variis decisionibus Sanctae Sedis, praesertim ex Declaratione *S. Congreg. Concilii Trid.* a *Gregorio XVI* approbata, in responso ad *illm̃um DD. Bouvier, Episc. Cenomanensem,* data die 14 Iunii 1841, nec non ex responsione ad illm̃um Archiep. Tolosanum die 6 Augusti 1842; iterum ex decisione *S. Congreg.* die 25 Septembris 1847.

Quapropter ut obligationi huic satisfaciat Parochus, non illi sufficit applicare Missam pro populo Dominicis, ad quas remittitur seu transfertur solemnitas Epiphaniae Domini N., Corporis Christi, SS. Apostolorum Petri et Pauli, Patroni loci (non autem Titularis Ecclesiae), et Immaculatae Conceptionis, ubi ex Indulto Apostolico festum illud 2ª Dominica Adventus celebratur; sed praeterea tenetur applicare Missam ipso die, quo praefatorum festorum Officia communiter in Ecclesia recitantur.

NOTA. *Titularis* Ecclesiae dicitur Titulus, sub quo erecta fuit Ecclesia, qui titulus nomen Sancti, vel aliquod mysterium, v. gr., *SS. Trinitatis,* etc...., referre potest. *Patronus* vero est ille protector coelestis (*Sanctus, Angelus,* aut *B. Virg. Maria*), quem ipsi pagi vel civitatis incolae sibi elegerunt. Ad hanc electionem necessario requiritur concursus triplex, populi et Cleri, Episcopi et S. Congreg. Rituum; alioquin electio est nulla, et proinde nullum canonicum effectum habet. -- *S. C. Rituum* 23 Martii 1630.

366. — QUAER. 10° *Daturne aliqua praescriptio vel consuetudo contra obligationem applicandi Missam pro populo in festis suppressis aut translatis?*

Resp. Neg. Aperte constat ex Declaratione *S. Congreg. Concilii* die 25 Septembris 1847, et praesertim ex Constit. Pii IX: *Amantissimi,* 3 Maii 1858 [1].

1 Praefata Encyclica de ista obligatione quoad festa reducta haec statuit: « .... Quamobrem hisce litteris declaramus, statuimus atque decernimus, Parochos aliosque omnes animarum curam actu gerentes sacrosanctum Missae sa-

QUAER. 11° *Quaenam sint festa a Pio VII suppressa, aut in diem Dominicam translata pro Gallia?*

Resp. Sunt sequentia: Circumcisio, Epiphania, solemnitas Corporis Christi, Purificatio, Annuntiatio, Nativitas, et Immaculata Conceptio B. Mariae Virg., festa SS. Petri et Pauli, et Patronus Paroeciae. — *Recole dicta tom. I, n.* 476.

ARTICULUS III.

DE OBLIGATIONE CELEBRANDI RATIONE STIPENDII.

Principia:

367. — I. Licite accipi potest stipendium iustum seu eleemosyna ad celebrandam Missam, quam quis pro alio legere non tenetur. Stipendium enim non datur tanquam pretium vel compensatio Missae, sed ut medium ad sustentationem Ministri. Constat etiam ex Scriptura sacra (1. *Cor.* 9. 13.): *Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quae de sacrario sunt, edunt; et qui altari deserviunt, cum altari participant?*

II. Tenentur Sacerdotes ex iustitia Missam celebrare, et determinate applicare ad intentionem eorum, qui ad hoc stipendium erogaverunt. Etenim intervenit cum iis pactum onerosum, quod titulo iustitiae servari debet, non secus ac in quovis alio contractu. Unde Sacerdos, qui omittit Missam applicare, sive per se sive per alium, iuxta intentionem illius, qui stipendium erogavit, ad restitutionem stricto iure tenetur.

III. Non potest Sacerdos per unicam Missam duplici stipendio satisfacere, sed pro singulis Sacrificium distinctum offerre debet. Ratio est 1° quia non constat certo, Sacrum pro pluri-

« crificium pro populo sibi commisso celebrare et applicare debere, tum omni-
« bus Dominicis aliisque diebus qui ex praecepto adhuc servantur, tum illis
« etiam qui ex huius Apostolicae Sedis indulgentia ex dierum de praecepto fe-
« storum numero sublati ac translati sunt, quemadmodum ipsi animarum cura-
« tores debebant, dum memorata Urbani VIII Constitutio in pleno suo robore
« vigebat, antequam festivi de praecepto dies imminuerentur et transferrentur.
« Quod vero attinet ad festos translatos dies, id unum excipimus, ut scilicet,
« quando una cum Solemnitate divinum Officium translatum fuerit in Dominicum
« diem, una tantum Missa pro populo sit a Parochis applicanda, quandoquidem
« Missa, quae praecipua divini Officii pars est, una simul cum ipso Officio
« translata existimari debet.... »

bus oblatum singulis tantum prodesse, quantum prodest pro uno solo applicatum, licet id valde probabile sit; 2° quia sic Sacerdos excederet rationem honestae sustentationis in honorario percipiendo; 3° quia hoc ipsum constat ex propositione 8ª ab *Alexandro VII* damnata, quae sic se habet: *Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa accipere, applicando petenti partem etiam specialissimi fructus ipsimet celebranti correspondentem.*

Quaesita:

368. — Quaer. 1° *Quodnam censeatur iustum celebrationis stipendium?*

Resp. Quantitas stipendii iusti universaliter determinari non potest. Licet exigere stipendium statutum ab Episcopo vel a consuetudine [1]. — *S. Lig. n.* 319. — Attamen, sicut ex caritate vel amicitia stipendium minus exigi potest, ita etiam ex

---

(*a*) Decreta, quae Benedictus XIV (*Instruct.* 56. *n.* 20.) refert, spectant tantummodo ad *onera perpetua Missarum*; atque in iis statuitur, *ne maiorem aut minorem pecuniae summam pro Missis perpetuis in posterum statui (Regularium Praefecti) paterentur.* Taxa tamen, ibi ab Innocent XIII statuta, nempe annuorum 60 scutatorum, modo non servatur nec servari potest ob immutatum pecuniae valorem; quod idem contingit quoad adventitia Missarum stipendia, quae tunc *Romae ad decem romanos asses pertingebant,* nec immutanda esse decrevit tum S. Congregatio, ut idem Benedictus XIV (l. c. n. 23.) narrat. Licet autem nunc duplo maius tribuatur stipendium, quis dixerit, ad decentem sacerdotis sustentationem par illud esse? Et mirum sane, quod quidam tam stupidi nunc reperiantur, ut conclament adversus clericorum divitias; quando ob pecuniarum valorem tam longe nunc immutatum, aucta quidem et operarum, et artificum et publicis seu privatis officiis addictorum stipendia cernimus; stipendia vero clericorum sustentationi hactenus illa mensura definiri, quae congrua cum foret aliquot ante saecula, vix ad aegerrimam traducendam vitam modo sufficit!

[1] Huic regulae etiam Regulares se conformare debent sub gravi ex S. Congreg. Decreto apud *Benedictum XIV*, Instit. 56. n. 10. — *S. Lig. n.* 320.

Episcopus vero prohibere potest, ne accipiatur stipendium minus taxa statuta, saltem quoad eleemosynam manualem. — *Benedictus XIV, ibid.* (*a*).

dantis liberalitate maius recipere fas est. Potest pariter Sacerdos plus recipere pro labore extraordinario, v. gr., pro Sacro celebrando tali hora vel tali loco incommodo, etc.

QUAER. 2° *An graviter peccet Sacerdos, qui accepto stipendio, Missam celebrare differt?*

Resp. affirm. Ratio est, quia violat contractum in re gravi. Constat etiam ex Decretis *S. Congreg. Concilii ann.* 1652. — *S. Lig. n.* 317.

369. — QUAER. 3° *Quandonam dilatio gravis censeatur?*

Resp. Controvertitur; certo gravis videtur dilatio, quae tres menses excedit. — *Ita communiter* cum *S. Ligorio*, contra *alios*, qui annum integrum requirunt. — *Probabilius* autem non peccat graviter Sacerdos, qui Missam promissam intra duos menses celebrat. In Missis autem pro recenter defunctis celebrandis, dilatio unius mensis gravis reputanda est iuxta *S. Ligor.*, *Salmant.*, *Lugo*, etc. — Ad varia etiam Episcoporum statuta est attendendum. Caeterum certo peccat graviter Sacerdos, quoties Missam pro aliqua instante gratia impetranda petitam ac promissam intra tempus circumstantiis aptum celebrare omittit; et idcirco tenetur acceptum stipendium restituere, licet deinceps celebraverit.

NOTA. Quamvis onera suscepta infra modicum tempus adimpleri nequeant, si tamen tribuens eleemosynam pro aliarum Missarum celebratione id sciat, et consentiat ut illae tunc demum celebrentur, cum susceptis oneribus satisfactum fuerit, id non prohibetur. — *Sic S. Congreg. Concilii.* — *Cavalieri, t.* 5 *p.* 107., *ad duodecimum.*

QUAER. 4° *An peccet graviter Sacerdos omittens celebrare Missam, si stipendium pro illa acceptum non sit materia gravis?*

Resp. Affirmandum omnino videtur, nisi forte adeo tenue sit, ut Missa gratis promissa appareat. Ratio est, quia stipendium solvens, notabile detrimentum spirituale patitur. — *Ita S. Lig. et alii communiter* contra *alios.*

370. — QUAER. 5° *An vel quomodo peccet omittens Missam gratis promissam?*

Resp. 1° Non peccat, quoties promissio non est verus contractus, sed promittens benevolum tantum propositum promissario ostendit.

Resp. 2° *Probabilius* peccat, per se venialiter tantum, quando promissio est stricta, quia simplex promissio non obligat

sub gravi, nisi, ut ait *Lugo*, promittens expresse sub gravi se obliget.

Quaer. 6° *An possit Sacerdos per unum Sacrum satisfacere pluribus Missis gratuito promissis?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia Missae gratuito promissae nequaquam obligationem contractus proprie dicti, ne titulo quidem merae fidelitatis, inducunt (*a*). Insuper valde probabilius applicatio Sacrificii pluribus facta, tantum singulis prodest, quantum uni soli prodest. Aliunde non urget hic ratio iustitiae quae exigit, ut pars tutior eligatur, cum nulla percipiatur retributio. — *Ita Elbel, de Contr. n.* 337., etc.

Quaer. 7° *An simoniae reus sit Sacerdos, qui praecipue intuitu stipendii celebret?*

Resp. Neg. per se, idest nisi stipendium ut verum celebrationis pretium habeat; verum a peccato excusari non potest cum odiosum maxime, ac probrosum sit, quod sacro ministerio, pecuniae lucrandae causa quis abutatur. Attamen non peccat Sacerdos, qui accessorie celebret intuitu retributionis accipiendae, praesertim si ipsi necessaria sit. Nec ulla labe maculatur, qui accepto stipendio ad celebrandum determinatur, licet alias Sacrum fuisset omissurus; tunc enim non ratione stipendii, sed obligationis adimplendae movetur. — *Ita communiter.*

371. — Quaer. 8° *An Sacerdos curare possit Missam per alium celebrari, stipendium minus dando, quam ipse acceperit?*

Resp. Neg. omnino. Ratio est, quia ob speciem turpis lucri id prohibuit *S. Congreg. Concilii* Decreto approbato ab *Urbano VIII*, et confirmato ab *Innocentio XII*, ubi sic sancitum fuit: *Omne damnabile lucrum Ecclesia removere volens, prohibet Sacerdoti, qui Missam suscepit celebrandam cum certa eleemosyna, ne eamdem Missam alteri, parte eiusdem Missae sibi retenta, celebrandam committat.* Hinc et *Alexander VII* damnavit sequentem propositionem sub n° 9 expressam: *Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missae celebrandae traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.* Imo *Benedictus XIV, Epistola encyclica* die

---

(*a*) Auctor supponere hic videtur, sacerdotem ne obligationem quidem fidelitatis, quae cuiuslibet verae *promissionis* propria est, assumere voluisse, atque adeo ne ullum quidem promissionis proprie dictae contractum intercessisse.

30 Iunii 1741, *Quanta cura*, ipso facto suspendit, suspensione Pontifici reservata, Sacerdotem, qui stipendia maioris pretii pro Missis celebrandis, iuxta consuetudinem vel statuta locorum colligens, Missas ibi, vel in locis ubi minora stipendia tribuuntur, celebrari curet, parte sibi retenta. — *V. S. Lig. n.* 321.

Excipe 1° nisi excessus stipendii traditus fuerit intuitu personae, amicitiae, paupertatis, gratitudinis, propinquitatis; 2° aut si alter Sacerdos omnino sponte et non rogatus, excessum priori remittat. — *S. Lig. ibid.*, etc., *et alii communiter.*

372. — Quaer. 9° *An qui retinet partem stipendii, teneatur ad restitutionem?*

Resp. Affirm. Ratio est 1° quia hoc deducitur ex propositione damnata ab *Alex. VII* supra relata. Propositio enim dicebat, Sacerdotem retinentem partem stipendii posse satisfacere per alium; ergo sequitur, contradictoriam esse veram, id est, illum non posse satisfacere: satisfactio autem non respicit tantum honestatem actus, sed etiam eius iustitiam; qui autem obligationi iustitiae non satisfacit, ad restitutionem tenetur; 2° quia Sacerdos, dividens stipendium, agit contra voluntatem dantis: voluntas enim dantis est, non solum ut Missa celebretur, sed ut pro tali stipendio celebretur. Neque enim gratuito erogare quidpiam ei vult, qui non celebrat. — *Ita S. Lig. n.* 322., inquiens, hanc sententiam esse tenendam. Cui autem fieri debeat restitutio, num danti scilicet eleemosynam, an celebranti, *controvertitur.* Potius celebranti facienda videtur. — *S. Lig., ibid.*

Quaer. 10° *An Sacerdos, cui offertur pingue stipendium pro hodierna Missa, possit, hoc retento, rogare alium Sacerdotem ut celebret pro ipso, promittens celebrare die sequenti pro eodem, qui pro ordinaria eleemosyna est celebraturus?*

Resp. Controvertitur. 1ª Sententia *negat*, quasi hoc non possit excusari a specie turpis lucri. — *Ita S. Lig. n.* 322. *dub.* 4.; qui tamen addit quod talis Sacerdos de gravi peccato damnandus non videtur (*a*).

(*a*) Pro hac opinione S. Alphonsus nil profert, nisi auctoritatem Concinae, qui rem prudentum iudicio remittit, si sacerdos sit pauper: quasi vero paupertas *speciem turpis lucri* auferre a sacris ministeriis queat! Caeterum secunda sententia non solum rationum soliditate et pondere auctoritatis longe est probabilior, sed communissima piorum prudentumque sacerdotum praxi comprobatur.

II^a Sententia *affirmat* cum *Lacroix*, *n.* 134., *et aliis.*

373. — Quaer. 11° *Quomodo taxandae sint Missae, pro quibus legendis testator summam aliquam pecuniae reliquit?*

Resp. Taxandae sunt iuxta loci consuetudinem vel dioecesis legem pro Missis privatis vigentem. Si autem taxavit ipse testator, sed infra loci morem, aut taxae receptae normam, ab Ordinario iuxta debitam proportionem Missae sunt reducendae. — Sic statuit *S. Congr.* apud *S. Lig.* n. 320. — *Gousset, n.* 295.

Quaer. 12° *An Sacerdotes divites stipendium accipere possint?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia quisque operarius sive dives, sive pauper, mercede sua dignus est, ut dicit ipse Christus *Luc.* 10. 7., et iuxta Apost. 1. *Cor.* 9. 13. Aliunde si stipendium accipere non possent, et alioqui non teneantur sine stipendio celebrare, cum lex nulla adsit eos ad sic celebrandum obligans, saepius fideles Missas obtinere non possent. Constat insuper ex universalis Ecclesiae praxi. — *S. Lig., et alii communiter.*

374. — Quaer. 13° *An moderator diarii religiosi certum numerum celebrandarum Missarum a clientibus* (abonnés) *loco annui stipendii acceptare possit?*

Resp. Affirmative. Constat ex sequenti Declaratione *S. Poenitentiariae.*

POSTULATUM.

« Moderator cuiusdam diarii religiosi a *S. Poenitentiaria* po-
« stulat, utrum tuta conscientia suum diarium dare possit Sa-
« cerdotibus ea conditione, ut celebrent numerum Missarum re-
« spondentem pretio, quod ab aliis pro diario solvitur?

RESPONSUM.

« S. Poenitentiaria, praefato dubio mature perpenso, respon-
« dit: *Affirmative, dummodo Missae celebrentur.* Datum Romae
« in *S. Poenitentiaria,* die 6 Octobr. 1862. »

Consequenter illicitum non est dare opera religiosa pro Missis celebrandis, dummodo aequalitas inter Missarum stipendia ac pretium operum servetur. Eadem enim ratio currit tum pro folio periodico, v. gr., singulis mensibus edito, tum pro opere integro, quod una vice editur et divulgatur. Hoc luce meridiana clarius est.

375. — Quaer. 14° *An Sacerdos ad bonos libros divulgandos possit per stipendium certis Missis a se celebrandis aequivalens eos emere et postea vendere pretio currente in librorum commercio, ita ut notabile lucrum inde percipiat?*

Resp. Neg. prorsus, quia prohibetur quaelibet negotiatio occasione Missarum celebrandarum ob turpis lucri speciem. Constat ex responsione sequenti *S. Poenitentiariae* data die 19 Novembris 1863.

POSTULATUM.

« 1° Sacerdos sub praetextu libros religiosos divulgandi, po-« testne, tuta conscientia, hos emere et postea vendere pretio « currente apud bibliopolas, ita ut 20, 30 vel 40 pro centum « lucretur?

« 2° Potestne Missarum stipendia accipere pro venditis li-« bris, et ementi offerre gratuito libros lucro percepto propor-« tionatos?

« 3° Idem Sacerdos potestne vendere praedictos libros aliis « Sacerdotibus stipendio Missarum carentibus, cum obligatione « Missas pretio horum librorum respondente celebrandi, ita ut « ipse lucrum 30, 40 vel 50 pro centum obtineat?

RESPONSUM.

« S. Poenitentiaria, praefatis dubiis mature perpensis, rescri-« bit *quodlibet negotiationis vel mercaturae genus relative ad « Missas celebrandas Sacerdotibus prohiberi Iure canonico*, et « speciatim Constitutione *Benedict. XIV*, *Apostolicae servitutis*. « Quod si praedicto Sacerdoti dubium quodpiam remaneat, il-« lud S. Poenitentiariae exponat. Die 19 Nov. 1863. »

376. — Quaer. 15° *An administratores Ecclesiarum possint aliquid sibi retinere ex eleemosynis ad Missas datis, pro expensis altarium, luminum*, etc.?

Resp. Neg., nisi Ecclesiae alios redditus non habeant; et tunc nullatenus excedi debet valor expensarum, quae pro ipso Missae Sacrificio necessariae sunt. — Ita statuit *S. Congr. Concilii* (apud *Lacroix, n.* 95. *et S. Lig. n.* 322.). Archipresbyter autem non tenetur ad ministranda utensilia celebrantibus adventitiis, nisi expensis eorum solutis. — *Sic S. Congreg.* die 18 Martii ann. 1686. — *S. Lig. n.* 322.

QUAER. 16° *An restituere debeat, qui accepto stipendio ad Missam in altari privilegiato celebrandam, eamdem in alio altari celebrat?*

Resp. Negandum videtur; sed teneretur ad lucrandam indulgentiam plenariam defunctis applicabilem, ut sunt indulgentiae *Viae Crucis*, etc.... Sic enim proportionata compensatio tribuitur. Si tamen stipendium maius ordinario ad hoc accepisset, excessum restituere teneretur. — *Ita S. Lig. n.* 229. — *Elbel, n.* 210. — *Sporer, n.* 137. *et* 355.

Si autem quis accipiat stipendium, ut celebret in loco certo, v. gr., ad Statuam miraculosam, vel in Sacello ut populus Missam audiat, vel certo tempore, v. gr., die sabbati in honorem B. Virginis, ita ut locus et tempus per se intendantur, non potest retinere stipendium, nisi Missa tempore et loco praescripto legatur. Ratio est, quia alias dans stipendium graviter invitus esse censetur. Secus vero, si tempus et locus per se non intendantur.

377. — QUAER. 17° *An obligatus ex stipendio ad celebrandum in altari privilegiato pro defuncto debeat legere Missam* de Requiem, *quando ritus id permittit?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia ad indulgentias lucrandas id omnino requiritur. Diebus vero quibus prohibentur Missae *de Requiem*, Sacerdos lucratur indulgentias legendo Missam diei. Sic pluries a *S. Congr.* declaratum est. — *S. Lig. n.* 339 [1].

QUAER. 18° *An obligatus ex stipendio ad legendam Missam* de Requiem, *vel votivam, satisfaciat si aliam Missam dicat?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia Missa eadem est quoad substantiam; et si adsit iusta ratio, nullum erit peccatum. Hinc si Rubricae non permittant ea die legi Missam vel *de Requiem* vel votivam, debet legi Missa diei, et sic vere satisfit obligationi. Qui autem absque legitima ratione id facit, a peccato veniali excusari non potest; nec propria devotio ut ratio sufficiens habetur. — *Ita S. Lig. n.* 328., etc.

QUAER. 19° *An stipendium percipi possit pro Missa in die Commemorationis omnium fidelium defunctorum celebranda?*

1 POSTULATUM .... « Utrum qui celebrat in altari privilegiato pro singulis « diebus debeat semper uti paramentis nigris, diebus non impeditis, ut privilegii « indulgentiam consequatur? »

Respondit *S. Rit. Congreg. Affirmative,* die 11 Aprilis 1840.

Resp. Affirm. Ratio est, quia non omnes Sacerdotes tenentur hac die Missam applicare omnibus defunctis, imo nec celebrare obligantur. Unde Sacrificia possunt applicari a Sacerdotibus ad libitum, scilicet vel pro omnibus defunctis in Purgatorio degentibus, vel pro aliquibus tantummodo. Constat de hoc ex Decreto *S. Congr.* die 4 Aug. 1663. Hoc autem posito, nihil prorsus obest quominus stipendium pro talibus Missis accipi possit. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n.* 338.

APPENDIX

PRO SACERDOTIBUS SOCIETATIS IESU.

378. — I. Sacerdos Societatis neque pro se neque pro alio stipendium Missarum, quas legit, acceptare potest. Idem quoque asserendum est, si de aliis quibuslibet sacris ministeriis agatur. Constat ex *Instituto Societatis, passim. Vide* praesertim *Epitome, nov. ed., p.* 185. — *Lacroix, l.* 4. *p.* 136.

II. Si pecunia pro Missis offeratur Sacerdoti Soc. vel Communitati, potest per Superiorem admitti, non quidem cum rigorosa obligatione, sed cum promissione lata dicendi aliquas Missas, vel etiam unam aut alteram singulis annis ex gratitudine. *Ita Castropalao.* Sicque declarasse *Mutium Vitelleschi* Generalem testatur *Burghaber* centuriae 3. cas. 25. — *Lacroix, l.* 6. *part.* 2. *n.* 146.

III. Item potest pecunia accipi liberaliter, et vicissim liberaliter possunt promitti Missae, ita tamen ut posterior promissio non sit velut compensatio, seu solutio reciproca pro stipendiis, sed mero eleemosynae titulo admittatur; adeo ut offerens plane intelligat, accipi non posse alio nomine, et hoc eodem ipse largiatur. — *Lacroix, l.* 6. *part.* 2. *n.* 146.

Hinc resolves:

379. — 1° Sacerdos Soc., cui pecunia offertur pro Missis legendis, potest dicere offerenti, se Missas, gratis lecturum ad ipsius intentionem, et vicissim rogare ipsum ut liberaliter applicare velit pecuniam oblatam ad hanc vel istam piam causam; sic offerens habebit duplicatum fructum: ordinarium scilicet

Missae, deinde cooperationis ad illam piam causam. — *Ita* expresse *Lacroix*, *ibid.*

2° Titius Sacerdos Soc. legere potest Missas ad intentionem Sempronii Sacerdotis saecularis, qui stipendia, pro Missis legendis acceperit, quando hic nec ea restituere possit, nec satisfacere pro omnibus Missis; quia in istis circumstantiis Titius censetur gratis et ex pura caritate legere, uti ex declaratione *Claudii Aquaviva* colligit *Lacroix, l. 4. n.* 138.

3° Si Titius Sacerdos Soc. non recipiat quidem stipendium, attamen circa illud disponat, v. gr., dicat Caio: da stipendium huic pauperi, et ego ad intentionem tuam legam Sacrum; vel si dicat Sempronio: tu accepta stipendium, ego loco tuo Sacrum legam; illicite agit, quia sic disponendo circa stipendium per quemdam quasi-contractum tacitum *facio ut des*, virtualiter accipit stipendium, illudque redonat alteri; quorum utrumque est contra votum paupertatis (*a*). — *Pellizarius.* — *Lacroix, l. 4. n.* 138. — *Sanchez,* etc.

4° Si Paulus vir Soc. pro Capellano ex fundatione obligato in canenda Missa suppleat, minime peccat, quamvis Capellanus suum proventum recipiat, quia ille de nulla re disponit. Idem dicendum est, si concionetur, aut aliud munus exerceat pro aliquo, qui inde consueta iura percipiat. — *Lacroix, l. 4. n.* 139.

380. — 5° Si Sempronius Parochus, accepto iam stipendio, roget Titium Sacerdotem Soc. ut pro eo suppleat in Missa legenda, Titius licite supplebit, modo nihil de stipendio disponat. —

(*a*) Casum primum sic intellige, ut Titius eo pacto strictam obligationem Caio imponat; nam si mere roget, ut ex liberalitate id Caius praestet, in id recidimus, quod in prima Resolutione definitum est, et rursus Resol. 5. definitur. Quoad secundum autem ratio illicitae dispositionis facile cessat, quando Titius a Sempronio rogatus de aliqua Missa celebranda, hoc liberaliter faciat, nihil curans aut quaerens, num Sempronius stipendia pro iis Missis acceperit, num sibi ea retineat, etc. Quosdam potius illud movet, quo titulo Sempronius stipendia retineat forte accepta. Sed et haec difficultas (quae alioqui nihil attingit causam Titii Missas gratuito celebrantis) facilem habet solutionem. Tribuens enim stipendia hoc unum a Sempronio exigit, ut onus Missarum celebrandarum assumat: Quod autem ipse vel per se vel per alium satisfaciat, et hic alius aut exacto stipendio aut gratis celebret, nihil ille curat.

Lacroix, l. 4., *n.* 139. — *Vasquez.* — *Salas.* — *Castropalao*, contra *Sanchez.* — Ratio est, quia stipendium a Titio, ne virtualiter quidem recipitur, cum nihil disponat circa illud, estque omnino indifferens illi, qui stipendium erogavit, a quolibet Missa legatur. — *Confirmatur :* Si Titius iturus Parisios in favorem Sempronii, gratis ferret litteras, ad quas ferendas Sempronius esset mercede conductus, utique Titius non ageret contra paupertatem, nec censeretur sibi acquirere, et Sempronio donare illam mercedem. Ergo similiter in nostro casu. — *Lacroix, ibid.*

Dices : Sempronius non habet ius vel titulum retinendi illa stipendia, nisi mediantibus Missis Titii ; ergo Titius legens Missas, confert illi ius et titulum retinendi illa stipendia, ac proinde idem est ac si stipendia acceptaret et daret Sempronio.

Resp. Neg. ant.; nam Sempronius ius et titulum retinendi habet vi contractus innominati : *do ut facias*, quo obligatur ad Missas legendas sive per se, sive per alium, quo onere levatur a Titio, qui tantum ponit Missas velut conditionem, sine qua non posset Sempronius frui illo iure et titulo retinendi stipendia. — *Lacroix, ibid.*

Dices iterum : Saltem obstat Decretum VIII *Congr. XII* prohibens ipsimet Generali, ne Missas, quae ad eius intentionem celebrantur per Societatem, applicet secundum intentionem cuiuscumque alterius, qui inde lucrum reportare posset.

Resp. Neg. anteced.; nam in positivis non valet illatio a maiori vel a pari ; et adsunt rationes, cur haec prohibeantur Generali, non autem aliis, v. gr., necessitates Societatis, etc. : ergo istud Decretum quoad alios nihil facit. — *Lacroix, ibid.*

NOTA. 1° Religiosi Soc., qui preces et Missas praeceptas non persolvunt, *per se loquendo* non peccant, quia non datur rigorosum praeceptum ; non enim alia est obligatio, nisi ex Regula, quae *per se* sub peccato non obligat. — *Suarez, et alii communiter.* — Attamen peccabunt Superiores, si ex negligentia non curent, ut designentur qui Missas celebrent, vel orent, praesertim pro benefactoribus et fundatoribus. Sic responsum est Roma anno 1601. Non satisfaciunt vero Regulares, qui Missas legendas per alios legunt, quia est onus personale. — Sic responsum *Procur. Rheni, ann.* 1631. — Attamen satisfacit rogans alium, ut vice sua hodie vel hac hebdomada celebret, alio ipse die vel alia hebdomada compensaturus. Item satisfaciunt, qui praevidentes difficultatem pro hebdomada sequenti, Sacra in hebdomada, quae praecedit, anticipant. — *Lacroix, l. 6, part. 2, num.* 168.

2° Missae pro defunctis Soc. iniunctae non obligant sub mortali, sive determinentur per generales Ordinis Constitutiones, sive ex particularibus Regulis, sive ex Superiorum praescripto. Ratio est, quia ista habent tantum rationem simpli-

cis mandati, nisi praeceptum obedientiae accedat. — Sic ex iudicio omnium, ut testatur *Pelliz. tom. 1. tract. 5. c. 9. n. 12.* — *Lacroix, ibid. n.* 169.

5° Missae affixae tempori, v. gr., quae legi debent qualibet hebdomada vel quolibet mense, si hoc tempore ob impedimentum vel morbum non potuerint celebrari, non necessario postea supplendae sunt, sed omitti possunt. Sic responsum est *Prov. Rheni, ann.* 1585. E contrario si ex negligentia omissae sint, postea suppleri debent. — Sic responsum fuit *Prov. Tolosanae, ann.* 1629. — *Lacroix, ibid. num.* 171.

4° Si Missae vel preces indicentur ad tempus indefinitum, satis est eas dicere ad duos vel tres menses. — Sic responsum est *Prov. Neapol. ann.* 1603. — *Lacroix, ibid. n.* 172.

CAPUT IV.

DE TEMPORE ET LOCO CELEBRATIONIS.

ARTICULUS I.

DE TEMPORE CELEBRATIONIS.

Principia:

381. — I. Licet celebrare quotidie, imo laudabile id est, nisi obstet celebrantis indignitas, aut specialis Ecclesiae prohibitio. Prohibet autem Ecclesia, ne celebretur Missa in die Parasceves, seu Feria VI Hebdomadae maioris; item ne absque necessitate plura Sacra fiant in eadem Ecclesia Feria V et Sabbato eiusdem Hebdomadae. Sic ex variis Congregationis Rituum Decretis constat (*a*). — *S. Lig. n.* 350.

II. Non licet *ordinarie* celebrare ante auroram nec post meridiem, nec ante Officii matutini recitationem (*b*) secluso spe-

(*a*) Decreta ista cavent, ne praeter conventualem in Ecclesiis legatur ulla Missa privata. Quibus tamen decretis non interdicitur, quominus in Ecclesiis Regularium, qui privato oratorio careant, alia Missa pro distribuenda infirmis Communione Paschali celebretur. Id tamen clausis ianuis faciendum praescribitur.

(*b*) Haec particula ex §. XV non ad celebrandi horam sacerdotibus communiter praescriptam, sed ad ordinem inter Breviarii recitationem et celebrationem Missae pro canonicis, qui canunt in choro, servandum spectat. Quocirca subditur ibidem, quando alias

ciali privilegio. Sic enim in Rubricis Missalis habetur: *Missa privata saltem post Matutinum et Laudes quacumque hora ab aurora usque ad meridiem dici potest.* — Licet tamen Missam ante auroram inchoare, modo ipsa ante auroram non absolvatur. Licet pariter celebrationem ultra meridiem protrahere, modo saltem meridie incipiatur; tempus enim aurorae et meridiei non *mathematice*, sed *moraliter* accipiendum est. — *S. Lig. n.* 341., *et alii.*

III. Pariter privilegium celebrandi una hora ante auroram, vel post meridiem, intelligi debet de una hora ante vel post tempus pro aliis non privilegiatis assignatum: alioquin enim privilegium parum prodesset. — *Ita S. Lig. n.* 346., *et alii communiter.*

Quaesita:

382. — QUAER. 1° *An peccet graviter, qui celebrat ante auroram aut post meridiem?*

Resp. Affirm., si multum praeveniat, aut protrahat tempus ab Ecclesia statutum; secus vero, si mutatio sit levis; immo si iusta adsit causa, ab omni culpa vacabit. Qualis autem censeatur immutatio notabilis? *controvertitur.* Iuxta communiorem et probabiliorem sententiam gravis non habetur, nisi celebratio hora integra ante vel post tempus ratum fixumque incipiatur. — *S. Lig. n.* 346.

QUAER. 2° *Quandonam liceat tempus celebrationis intervertere?*

Resp. 1° In necessitate, v. gr., ut morituro ministretur Viaticum, quo casu liceret etiam media nocte celebrare. 2° Ubi est mos rationabilis, v. gr., ut opifices et famuli summo mane pos-

---

post recitationem *Primae*, aut *Tertiae*, aut *Sextae*, celebrari Missa debeat. Quoad aliam autem Rubricam (§. 1. *de Ritu servando*, etc.), ubi dicitur: *Sacerdos celebraturus Missam, ... saltem Matutino cum Laudibus absoluto, Orationi aliquantulum vacet: et orationes inferius positas pro temporis opportunitate dicat;* adverti posset, quod sicut ad omittendas orationes, de quibus sermo, nemo adhuc censuit, necessarium esse *privilegium;* ita et de Matutini recitatione vi illius contextus existimari haud absurde possit.

sint Sacrum audire. 3° Ex privilegio a Papa vel Episcopo concesso (*a*). — *Vide S. Lig. n.* 343. *et seq.*

Quaer. 3° *Quale peccatum sit celebrare Missam ante recitationem Matutini?*

Resp. Probabilius est peccatum veniale tantum, quia non videtur deordinatio gravis in tali omissione, nisi ex contemptu, et habitualiter absque ulla causa fiat. Causa autem quaelibet rationabilis ab omni peccato excusat. — *Ita S. Lig.* cum *aliis communiter* (*b*).

383. — Quaer. 4° *An liceat saepius in die celebrare?*

Resp. Neg. generatim loquendo, ex hodierna praxi Ecclesiae, licet olim prohibitum non fuerit. Constat ex variis locis Iuris can. et ex Decreto *Bened. XIV*, 16 Martii 1746.

Excipe 1° festum Nativitatis Domini, in quo licet celebrare tres Missas; 2° si Pastor ante ablutionem moneatur de communicando infirmo, et suam iam Hostiam sumpserit, nec alius Sacerdos ieiunus reperiatur. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n.* 351.

Quaer. 5° *Quandonam liceat Missam bis in die celebrare de licentia Episcopi?*

Resp. Missa bis ab eodem Sacerdote celebrari potest diebus Dominicis et Festis de praecepto, permittente Episcopo, ex gravi causa seu ex aliqua necessitate; non vero ob solam consuetudinem. *Bened. XIV*, Const. *Declarasti nobis*, etc. *Consuluisti de celebrat. Missae.* Fuit autem reprobatus a S. C. Rit. abusus celebrandi in eadem Ecclesia, in qua iam plura Sacra facta fuerant, et fuit responsum: « Non expedit, et est abusus eliminandus. » — 22 *Maii, et* 11 *Sept.* 1841.

Quaer. 6° *In quibusnam casibus censeatur haberi necessitas bis in die celebrandi?*

(*a*) S. Alphonsus (Lib. 6. n. 344.) alios addit casus, videlicet 1° *post Missam solemnem in festivitate, si solemnis protrahatur ad horam et amplius post meridiem, imo probabiliter etiam post duas horas ...., ne magna pars populi Missa careat*; 2° *Ex causa itineris per horam post meridiem vel ante auroram; 3° Sic etiam causa funeris alicuius magnatis, vel concionis, vel publicae supplicationis.*

(*b*) S. Alphonsus (Lib. 6. n. 347.) dicit, circa hanc quaestionem tres adesse DD. sententias; quarum secunda tenet nullam in hoc adesse culpam, *quia nulla apparet lex sub culpa hoc praecipiens; et rubrica est tantum de consilio, non de praecepto.* Vid. Not. praec.

Resp. In triplici casu iuxta communem Theologorum sententiam, nempe 1° cum Parochus duas habet parochias dirigendas, nec incolae unius in Ecclesiam alterius se conferre possunt, nec habetur copia alterius Sacerdotis, qui in alterutra celebrare queat; 2° cum in eadem parochia aliqua pars populi nimis distat ab Ecclesia, et facile convenire posset in aliquod Sacellum, vel in aliam Ecclesiam [1]; 3° cum integra populatio in Ecclesiam parochialem nimis angustam confluere non potest, nec adest alius Sacerdos, qui aliam Missam celebrare possit: tunc enim Episcopus Parocho permittere potest, ut bis in eadem Ecclesia Sacrum faciat. — *V. Bouix, de Parocho, n.* 470. — Item, *Revue des Sciences ecclésiastiq. tom.* 6. *Juillet* 1862. *p.* 93. 94.

Quaer. 7° *An qui binas Missas celebrat, possit duplicatum stipendium accipere?*

Resp. Neg.; idque stricte prohibuit Pius IX. *Ita S. C. Conc.* 25 Sept. 1858, *in una Galliarum.* — An vero supplementum pensionis quod plerumque tribuitur Sacerdoti binas Missas celebranti, *intuitu defatigationis*, habeat rationem stipendii?

S. Congr. Conc. respondit *negative*, die Martis 1861.

Quaer. 8° *Liceretne in hoc casu duplex stipendium accipi ex lege, ut alterum stipendium in pium usum expenderetur?*

Resp. Negative sine Indulto Summi Pontificis, quod quidem Pontifex concedere noluit Archiepiscopo Coloniensi. — *Ita S. C. Concilii* 21 Martii 1863.

384. — Quaer. 9° *An liceat in nocte Nativitatis Domini celebrare omnes tres Missas ante auroram?*

Resp. Neg., sine licentia Episcopi ex iusta causa vel sine Indulto Apostolico. Id enim expresse prohibet Rubrica Missalis, quae sic habet: *Prima Missa dicitur in nocte; secunda in aurora; et tertia in die.* Constat etiam ex Decreto *S. Congr. Rit.* edito *die* 18 Decemb. 1702, ubi sic dicitur: *Non licet in media nocte Nativitatis Domini celebrare successive duas alias* (Missas) *et Communionem sacram exhibere.* — *S. Lig. n.* 343.

Quaer. 10° *Per quale temporis spatium Missa lecta durare debeat?*

1 Ratio sufficiens est, ut Episcopus permittat Sacerdoti secundam Missam celebrare, si communitas aliqua constans 20 personis distet uno milliario ab Ecclesia, ut responsum est ad Episcopum Lingonensem, 1847. *Revue des Sciences ecclés., ibid.*

Resp. Regula generalis est, Missam nec longiorem esse debere dimidia hora, ne adstantes taedio afficiantur; nec breviorem tertiae horae parte, secus non poterit decenter celebrari. Non excusabis autem a peccato mortali Sacerdotem Missam tempore quarta horae parte breviore absolventem, iuxta illud distichon usu receptum:

Uno si fuerit brevior tua Missa quadrante,
Mortalis culpae crederis esse reus.

Rationem affert *S. Ligorius*, quia in tam brevi spatio committere necessario debet duos graves defectus, alterum gravis irreverentiae erga Sacramentum, alterum gravis scandali erga populum. Optandum est autem, cunctisque Sacerdotibus enixe commendandum, ut in Sacro faciendo dimidiam horam expleant [1].

385. — Quaer. 11° *Quantum temporis, peracto Sacro, gratiis Deo agendis impendi debeat?*

Resp. Nulla datur regula omnino determinata. Sed benigniores quartam horae partem saltem requirunt. — *S. Lig.* enixe suadet, saltem semihora in hoc pio exercitio impendatur a Sacerdote, qui fidelibus exemplum praebere debet [2].

1 « Exclamant Concionatores, exclamant Scriptores recte docentes, quod Missae absolutio infra quadrantem non potest excusari a culpa gravi; sed quot sunt ii qui curam habent haec vitandi? Huiusmodi corruptela non quidem calamo, sed lacrymis esset persequenda, dum quotidie cernimus maximam partem Sacerdotum hoc tremendum Sacrificium peragere peius quam tractant res temporales levioris momenti, ita oscitantes ut nullam de tanto mysterio fidem habere videantur? » — *S. Lig. n.* 400.

2 « Curet (*Confessarius*) insinuare (*poenitenti*) ut post Communionem immoretur in gratiarum actione pro eo tempore quo potest. Paucissimi sunt Directores qui sedulo id faciant, scilicet inculcare suis poenitentibus ut per aliquod notabile tempus post susceptam Eucharistiam gratias agant, et ratio est quia paucissimi sunt Sacerdotes qui post Missae Sacrificium cum Iesu Christo in gratiarum actione subsistant; et ideo pudet eos aliis insinuare quod ipsi non faciunt. Gratiarum actio ordinarie per integram horam durare deberet; fiat saltem per dimidiam, in qua anima in amando et petendo se exerceat. Dicit *S. Theresia* quod post Communionem Iesus existit in anima tanquam in throno misericordiae, ut illi gratias elargiatur, dicens: *Quid vis ut tibi faciam?* Et alibi: Post Communionem non omittamus tam praeclaram opportunitatem negotiandi. Non solet sua divina Maiestas male rependere hospitium, si bene in anima excipiatur. » — *S. Ligorius, Praxis Confessarii, n.* 156.

ARTICULUS II.

DE LOCO CELEBRATIONIS.

Principia:

386. — I. Non licet communiter celebrare, nisi in Ecclesia, eaque consecrata vel saltem benedicta, quae non sit polluta, execrata aut interdicta. Constat ex Conc. Trident., *sess.* 22. *Decreto de observandis et vitandis in celebratione Missae.*

NOTA. Quoad Ecclesiam pollutam et execratam vide infra *Quaer.* 2° et 5°. De Ecclesia vero interdicta in *Tractatu de Censuris* versus finem dicemus, *n.* 1002. *et seq.*

II. Episcopus non potest amplius, ut olim, concedere facultatem celebrandi in domibus privatorum, neque in Oratorio privato. *Trid. sess.* 22. *in Decr. modo citato.* Constat etiam ex Declaratione *S. C. Conc.* 37 Maii 1617, 23 Ian. 1847, in qua dicitur: *non licere ulli Episcopo huiusmodi licentias concedere, ne pro actu quidem transeunte; hanc facultatem esse soli Rom. Pontifici reservatam. (Revue des Sciences eccl. Sept.* 1862, *tom.* 6. *p.* 265.) Hinc sequitur modificandam esse doctrinam S. Ligor. paulo magis Episcopis faventem. Excipitur tamen casus ubi adsunt causae magnae et urgentes, et per modum actus transeuntis tantum. — *S. Congr. Conc. modo cit.* 27 Maii 1617, et 20 Decemb. 1856.

III. Potest tamen Episcopus facultatem concedere Sacrum faciendi in Oratoriis publicis, et ibi peragendi caeteras functiones sacras, quae non sunt stricte parochiales. Attamen permittere non potest, ut ibi asservetur SS. Eucharistia, absque Pontificis Indulto, nisi adsit immemorabilis consuetudo: ita *S. C.* 27 Aprilis 1709. Privilegium tamen est Regularium vota solemnia emittentium, ut SS. Eucharistiam in suis Ecclesiis asservent.

Quaesita:

387. — QUAER. 1° *In quibus Oratoriis Episcopi possint dare licentiam celebrandi?*

Resp. Permittere possunt, ut id fiat in omni loco religioso et pio. Locus autem *religiosus* ille dicitur, in quo pietatis et mise-

ricordiae opera exercentur, et Episcopi aut alterius Praesulis ecclesiastici auctoritate erectus est. Talia sunt monasteria, quaelibet religiosae Communitates, Seminaria, etc.... Locus vero *pius* ille vocatur, qui ad pietatis et misericordiae opera constituitur, et deputatur etiam sine Episcopi aut ecclesiastici Praesulis auctoritate. Unde Hospitalia et Orphanotrophia quaelibet haberi debent ut loca pia, in quibus proinde Episcopus permittere potest erectionem Oratorii, etiamsi á potestate civili haec erecta et constituta fuerint. — *Sic S. C. Conc.* 27 Martii 1847. — Recole dicta *de Oratoriis privatis et publicis, tom. I, n.* 348.

388. — Quaer. 2° *Quomodo Ecclesia polluatur, et quomodo reconciliari debeat?*

Resp. ad 1um *Polluitur,* seu *violatur* Ecclesia, quando in ea exercentur actiones quaedam turpes vel indecentes et loco sacro iniuriosae, ob quas indecens reputatur, ut ibi offeratur Hostia immaculata, et divina Officia celebrentur, donec reconcilietur.

Polluitur itaque Ecclesia 1° per homicidium voluntarium et iniustum; 2° per effusionem sanguinis humani ex percussione, aut vulnere graviter iniurioso; 3° per effusionem humani seminis voluntariam; 4° per sepulturam non baptizati, seu infidelis. Excipe probabilius, si sit catechumenus; quia non censetur infidelis. Item si sit infans, cuius parentes sint christiani, quia tunc parentes pro ipso Baptismum desiderant. — *Ita Pichler.* — *Gousset, n.* 310. contra *alios*; 5° per sepulturam baptizati nominatim excommunicati; non vero si sit quidem excommunicatus, sed non vitandus. De his constat ex variis locis Iuris canonici. — *Vide S. Lig. n.* 362. Sed, ut Ecclesia censeatur polluta, haec crimina debent esse notoria, ita ut nullo modo celari possint. Debent etiam patrari in ipsa Ecclesia, non vero tantum in turri, tecto, in sacristia, aliisve cameris Ecclesiae adhaerentibus. — *S. Lig. n.* 362. *et* 364.

389. — *Resp.* ad 2um 1° Si Ecclesia fuit tantum *benedicta,* reconciliari potest a Sacerdote delegato ab Episcopo cum orationibus consuetis ad benedictiones faciendas, et cum aqua ab Ordinario benedicta. Si tamen talis aqua facile non haberetur, ab ipso Sacerdote delegato ad Ecclesiam reconciliandam benedici posset. — *S. Lig. n.* 363.

2° Si vero Ecclesia illa fuerit *consecrata,* reconciliari debet ab ipso Episcopo, vel a Sacerdote delegato a Papa iuxta ritum Pontificalis Romani. Attamen si non possint omitti divina Officia sine gravi incommodo, Episcopus aliquo impedimento detentus

delegare potest Sacerdotem ad Ecclesiam benedicendam simplici benedictione, donec ipse eam consecrare possit. — *Cabassut*, etc.

Nota. Oratoria privata, licet benedicta et ad cultum deputata, non censentur pollui; et ideo reconciliatione non indigent.

390. — Quaer. 3° *Quomodo Ecclesia execretur, vel ad cultum idonea reddatur?*

Resp. 1° Ecclesia execratur, cum amittit suam benedictionem, vel consecrationem. Censetur autem execrari, quando totaliter vel ex maxima parte corruit, vel destruitur, ita ut de novo, saltem ex maiori parte, aedificari debeat, aut si omnis parietum crusta, vel maior saltem pars, simul auferatur. — *S. Lig. n.* 568.

Resp. 2° Ecclesia execrata, iterum benedicenda vel consecranda est, iuxta ritum et formam praescriptam pro benedictione vel consecratione Ecclesiarum.

Nota. 1° Vasa sacra, altaria et aliae res consecratae execrantur, quando formam suam amittunt, nec amplius ad usum suum inservire possunt.

Nota. 2° Ex dictis patet, quale sit discrimen inter pollutionem Ecclesiae et eius execrationem. Polluta Ecclesiae parte, integra Ecclesia pollui censetur, etiam cum coemeterio adiacente. E contrario, execrata Ecclesia, non ideo execratur coemeterium, nec altaria fixa et integra consecrationem amittunt.

Nota. 3° Altare fixum consecrationem amittit, cum mensa seu lapis superior a stipite suo amovetur. — *Sic S. Congreg. Rit.* 13 Maii 1819. Altaria sive Portatilia sive fixa suam consecrationem amittunt per fractionem tumuli in quo reconduntur sacrae Reliquiae, vel per earumdem amissionem. — *S. Congreg. Rit.* 23 Sept. 1848. Nec sufficit in illis tumulari alias Reliquias authenticas; sed altaria denuo sunt consecranda. — *Sic S. Congr. Rit.* 7 Decemb. 1844.

CAPUT V.

DE MODO CELEBRANDI.

1° De requisitis ad Missam; 2° de Rubricis.

ARTICULUS I.

DE REQUISITIS AD MISSAM.

391. — Haec requiruntur: 1° altare lapideum, fixum vel portatile, ab Episcopo consecratum; 2° mappa triplex ex lino vel

cannabe confecta; 3° vestes sacrae, seu ab Episcopo benedictae [1]; 4° calix et patena consecrata; 5° corporale lineum vel ex cannabe, ab Episcopo benedictum; 6° palla pariter linea vel ex cannabe; 7° purificatorium lineum; 8° Missale cum pulvillo; 9° crucifixus, non vero sola crux; 10° candela duplex [2] accensa ex cera; 11° bursa, velum, manutergium, ampullae vitreae; 12° minister masculus.

Quaesita:

392. — Quaer. 1° *An mappae necessario debeant esse benedictae?*

Resp. Affirm. Ratio est quia id in Rubrica praescribitur, et quidquid dicant nonnulli, non apparet ratio sufficiens agendi contra Rubricam, qua sic statuitur: *Altare operiatur tribus mappis.... ab Episcopo vel ab alio habente potestatem, benedictis.* Celebrare autem supra mappam non benedictam, culpam venialem non excedit, et proinde urgente rationabili causa omni culpa caret, iuxta *S. Lig. n.* 375.

Quaer. 2° *An sit mortale celebrare sine ulla veste sacra, aut sine stola, vel alba, casula, manipulo vel cingulo?*

Resp. 1° Est mortale celebrare sine ulla veste sacra in omni casu, ex quacumque causa. 2° Item celebrare sine casula, vel alba, aut stola et manipulo simul. 3° Probabiliter non est mortale celebrare sine manipulo, vel sine manipulo benedicto. Item celebrare sine amictu, saltem pro iis qui illo non utuntur ad tegendum caput, sed tantum humeros. Idem etiam dicendum de celebratione sine cingulo; unde ab his omnibus causa rationabilis facile excusat.

393. — Quaer. 3° *An color vestium sit de praecepto?*

Resp. Affirm., quia omnes Rubricae, quae respiciunt caeremonias Missam concomitantes, ut praeceptivae habentur. Attamen haec Rubrica obligare sub gravi non videtur, nisi scandalum adsit, v. gr., si die Paschatis vel alio solemni Missa ce-

1 Benedici debent corporale, amictus, alba, manipulus, stola, casula, et probabilius etiam cingulum et palla. Probabilius autem purificatorium non est benedicendum. Quoad mappas, vide in *Quaer.* 1°, *n.* 392. — Caetera paramenta benedictione non indigent. — *Vide S. Lig.* a *n.* 376. ad *n.* 389.

2 Non licet in Missis privatis plures quam duos cereos accendere, nisi celebret Episcopus, vel nisi solemnitas quaedam extraordinaria aut expositio SS. Sacramenti maiorem numerum postulet. — *De Herdt.*

lebraretur vestibus nigris. Hinc causa non adeo gravis ab hoc praecepto excusare potest. — *S. Lig. n.* 378.

Quaer. 4° *Quinam colores in paramentis requirantur?*

Resp. Requiruntur paramenta *albi, rubi, viridis, violacei* et *nigri* coloris. — Omnino reprobantur paramenta ex telis sericis vitreis confecta. Sic *S. Congr. Rit.* 11 Septemb. 1847, *in Atrebatensi.* — Pariter reprobantur paramenta varii coloris (gallice *de toutes couleurs*), quae propter flores cuiusque coloris immixtos non pauci volunt omni festo posse adhiberi. Haec *S. Congr. Rit.* prohibuit die 23 Sept. 1837; atque adeo illum colorem tantummodo repraesentare possunt, qui primarius est et praedominans.

Prohibentur omnino paramenta *flavi* et *caerulei* coloris. Sic *S. Congr. Rit.* 12 Nov. 1831. — Permittuntur tamen paramenta ex aurea tela *(drap d'or)*, quae iuxta usum *Urbis* pro albo et rubro colore adhibentur.

394. — Quaer. 5° *An calix et patena sub gravi vel sub levi tantum consecrari debeant; et ex quanam materia sint conflanda?*

Resp. ad 1um Consecrari debent *sub mortali*; praeceptum enim circa rem gravem versatur. — *S. Lig. n.* 379. — *Gousset, n.* 323.

Resp. ad 2um Ex praesenti disciplina, calicis saltem cuppa debet esse aurea, vel argentea intus inaurata. In casu vero necessitatis, calix ex stamno vel ex cupro adhiberi posset. Patena esse debet ex auro, vel argento inaurato.

Quaer. 6° *An calix et patena consecrationem amittant, si inauratio pereat?*

Resp. Affirm. Igitur post novam deaurationem consecratione nova indigent. Sic ex recenti Declaratione *S. Congr. Rit.* die 14 Iunii 1845 [1].

[1] Reverendissimus Leodien. Episcopus S. Rit. Congregationem enixe rogavit, ut declarare dignaretur: Utrum calix et patena suam amittant consecrationem per novam deaurationem, et sic indigeant nova consecratione? Sacra Congregatio respondendum censuit: *Affirmative*, amittere nimirum, et indigere, iuxta exposita.

I. L. Card. Micara, Episcop. Ostien. et Velit.
S. Rit. Congr. Praefectus.

I. G. Fatati, S. R. C. *Secretarius.*

Hinc dirimitur controversia Theologorum, quae in antecessum hac de re existebat.

NOTA. Est abusus, quod Sacerdos *execrari* velit praedicta vasa sacra, antequam ea reficienda vel refundenda iterum tradat artifici. Debent ergo ei tradi, si opus sit, quin Sacerdos vel directe manu, vel aliquo mediante instrumento conetur ea execrari. — *Sic S. Congr. Rit.* in Decreto gen. die 23 April. 1822.

395. — QUAER. 7° *An alba, amictus, mappulae, corporale, purificatorium, palla necessario debeant esse ex lino vel cannabe?*

Resp. Affirm. quoad omnia. Sic ex praxi et praecepto Ecclesiae. — Attamen, ex Decreto generali *S. Congreg. Rit.* die 19 Maii 1819, *amictus, albae, mappulae,* si quae ex gossipio haberentur, adhiberi interea poterant, usquedum consummarentur, non renovandae tamen, nisi ex lino vel cannabe. *Corporalia* autem, *pallae, purificatoria* post lapsum unius mensis a publicatione Decreti linea omnino vel ex cannabe adhiberi praecipiebantur.

396. — QUAER. 8° *An pyxis necessario consecrari debeat?*

Resp. Neg. cum sententia veriori et communi. Ratio est, quia in Rituali Romano benedictio pyxidis annotatur inter res, quae non indigent unctione chrismatis. — *S. Lig. n.* 384. In praxi tamen iuxta probabiliorem sententiam consulendum est, ut pyxis benedicatur. Hoc enim et Rubricae conforme est et rationi. — Idem dicendum est de circulo seu lunula, in qua reponitur Hostia consecrata, cum exponitur in Ostensorio. — *S. Lig. n.* 385.

QUAER. 9° *Quale peccatum sit celebrare cum corporali non benedicto?*

Resp. Hoc excusari nequit a mortali, nisi urgeat gravis necessitas celebrandi. In casu autem necessitatis posset etiam sine corporali celebrari. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n.* 387. Pariter mortale est uti corporali valde immundo; veniale vero erit, si valde immundum non sit. Imo in necessitate, nempe si urgeat praeceptum audiendi Sacrum, nullum esset peccatum. — *S. Lig. n.* 376.

397. QUAER. 10° *An sit mortale celebrare sine palla, vel cum palla non benedicta?*

Resp. Controvertitur. I[a] SENTENTIA probabilis *affirmat.* Ratio est, quia olim palla erat ipsum corporale quo calix operiebatur: unde licet nunc sit separata a corporali, aeque necessaria ea est, ac illud.

II^a^ Sententia etiam probabilis *negat*. Ratio est, quia hodie non eadem currit ratio reverentiae pro palla, ac pro corporali, quod immediate sacras Species tangit. In necessitate, palla deficiente, purificatorium aut bursa ad calicem operiendum adhiberi potest. — *Vide S. Lig. n.* 388.

Quaer. 11° *An liceat uti palla panno serico cooperta, et auro contexta?*

Resp. Affirm. Licet enim id prohibeatur, postulantibus tamen pluribus Galliae Episcopis, concessum est, ut adhiberi possit [1].

Quaer. 12° *An purificatorium sit benedicendum?*

Resp. Neg. cum sententia communiori et probabiliori. Ratio est, quia in Rituali nulla adest benedictio propria purificatorii, sicut nec veli, nec bursae. Imo, si purificatorium facile haberi non possit, probabiliter licitum est celebrare sine eo, eiusque loco adhiberi posse strophiolum mundum, quod postea ad profanum usum non adhibeatur. — *S. Lig. n.* 389. — *Suarez.* — *Gavant,* etc.

398. — Quaer. 13° *Quale peccatum sit celebrare sine ministro?*

Resp. Est mortale iuxta omnes. Attamen communiter dicunt Doctores licitum esse celebrare sine ministro, urgente necessitate ministrandi Viaticum. Idem concedunt alii, ut populus audiat Missam de praecepto. — *Ita Lugo.* — *S. Lig. n.* 319., etc. (*a*).

Quaer. 14° *An Sacerdos aliquando celebrare possit, respondente muliere?*

Resp. Affirm., si necessitas urgeat, praesertim apud Moniales, modo mulier respondeat a longe, nec immediate ministret ad altare, porrigendo urceolos, etc.; hoc enim non posset excusari a mortali, quia Ecclesia omnino interdicit mulieribus ce-

(*a*) Dispensari tamen hac in re a Romano Pontifice posse, exempla quaedam suadent.

1 POSTULATUM. « An, non obstantibus Decretis a S. Congr. Rit. editis, « liceat uti palla a parte superiori panno serico cooperta, et auro contexta? »

Respondit S. Congregatio: *Permitti posse dummodo palla linea subnexa calicem cooperiat, ac pannus superior non sit nigri coloris, aut referat aliqua mortis signa.* Die 10 Ianuarii 1852.

lebranti ministrare. — *S. Lig. n.* 392. — Confirmatur Decreto *S. Congr.*, die 27 Aug. 1836 [1].

399. — QUAER. 15° *An sit mortale celebrare sine cruce; et qualis crux esse debeat?*

Resp. ad 1um *Neg.;* hoc enim grave non apparet. — *Ita communiter Theologi.*

Resp. ad 2um Crux, quae requiritur in celebratione Missae, non debet esse exigua, sed praeeminere inter candelabra, ita ut Sacerdos et populus facile et commode eam intueri possint. Sic *Bened. XIV*, Constit. *Accepimus*, 16 Iulii 1746. Si in altari, in quo Missa celebratur, adest magna statua Crucifixi, haec sufficit, nec addatur, oportet, alia crux in medio candelabrorum. *S. Congr. Rit.* 16 Iunii 1683. — Si Missa celebratur in altari, ubi SS. Sacramentum publice est expositum, crux exponi vel non exponi poterit iuxta locorum consuetudinem. — *Ita Bened. XIV, de Sacrificio Missae.*

400. — QUAER. 16° *Quale peccatum sit celebrare sine lumine, et an aliquando licitum sit?*

Resp. ad 1um Mortale est celebrare sine ullo prorsus lumine. Cum unico autem cereo accenso celebrare, veniale tantum erit. — *Ex cap. Littera*, §. *ult. de celebratione Missae.* — *S. Lig. num.* 394.

Resp. ad 2um In casu unico licitum est sine ullo lumine Sacrum peragere, scilicet quando peracta consecratione lumen exstinguitur, nec aliud haberi potest; tunc enim urget ratio perficiendi Sacrificii.

QUAER. 17° *An liceat celebrare cum candelis ex sebo, vel uno lumine cereo?*

Resp. ad 1um *Neg.* excepto casu necessitatis; et sunt, qui hoc ut peccatum mortale reprobant. — *S. Lig. n.* 394. (*a*).

(*a*) *Dicunt Pasqualigus, Gobat, et alii (quibus consentit Suarez loquendo de lumine ex oleo), non esse illicitum celebrare cum candelis ex oleo vel sebo etiam ex sola devotione, si aliae haberi non possint.* — Ita S. Alphonsus Lib. 6. n. 394.

1 POSTULATUM. « Potestne Sacerdos, omnibus prius sibi commode dispositis, « quae ad Sacrificium occurrere possunt, ne mulieres inserviant altari, uti mini- « sterio mulieris tantum pro responsis? »

Sacra Congr. Rit. respondit : *Affirmative, urgente necessitate.* Die 27 Augusti 1836, *in Veronensi.*

Resp. ad 2um *Neg.* pariter cum sententia communiori et probabiliori; sed si fiat, veniale non excedit, et quaecumque causa rationabilis ab omni culpa excusabit; quocirca deficiente altero cereo, Sacerdos etiam ex mera devotione celebrare poterit. — *S. Lig. ibid.*

401. — QUAER. 18° *An saltem licitum sit perseverare in usu novarum candelarum ex stearina* (stearine) *confectarum?*

Resp. Neg. prorsus. Constat ex duplici Declaratione *S. Congr. Rit.*, scilicet die 14 Septembris 1843, *in Massiliensi;* et 7 Septembris 1850, *in Divion.*

ARTICULUS II.

DE RUBRICIS.

402. — Maxima cura et sollicitudine Sacerdotes servare debent leges Ecclesiae, quae spectant ad modum Missam celebrandi, cum inter omnes res sacras haec omnium sit sacratissima, adeoque summa reverentia et veneratione digna. Hac de re audiendus est Clemens XI in *Epistola encyclica ad omnes Orbis Episcopos,* die 10 Martii 1703:

« Maiori super dicendi modum diligentia ac studio curare « debet (*Episcopus*), ut Missae Sacrificium quo nihil sanctius, « nihil divinius excogitari potest, per solos Presbyteros cele- « bretur, non tantum ea puritate quae ipsos decet qui singulis « diebus Deo Patri coeleste holocaustum Unigeniti Filii qui no- « stram mortalitatem induit, offerunt, verum etiam sacras cae- « remonias in Rubricis praescriptas sedulo pieque observent. Id « etiam necessario requiritur ne Sacerdos inter homines Deum- « que positus ad ipsius iracundiam sedandam, si negligenter « immodesteque suo munere fungatur, Deum magis irritet. »

Quaesita:

403. — QUAER. 1° *An omnes Rubricae Missae sint praeceptivae?*

Resp. 1° Iuxta communem sententiam omnes Rubricae, quae servantur *intra Missam*, sunt *praeceptivae*, cum rem adeo sacram respiciant. Obligant autem *sub gravi* vel *sub levi*, pro gravitate vel levitate materiae, ut infra dicetur. — *S. Lig. n.* 399.

Resp. 2° Rubricae vero, quae servantur *extra Missam*, id est ante vel post Sacrum, habentur communiter ut mere *directivae*, ut, v. gr., sunt orationes pro praeparatione, vel gratiarum actione; possunt enim aliae orationes recitari. *Controvertitur* tamen quoad orationes quae ex Rubrica recitandae sunt, dum vestes induuntur; sed tenendum est, ait *S. Lig. n.* 410., cum communi sententia, earum omissionem esse venialiter culpabilem. Plures tamen tenent cum *Suarez*, hanc omissionem omni culpa vacare.

404. — Quaer. 2° *An Sacerdos infirmus celebrare possit, licet non omnes Rubricas observare queat?*

Resp. Affirm., si paucas et leviores tantum omittat, imprimis si privatim celebret. Imo plures gravis notae auctores permittunt infirmo celebranti, ut etiam baculo utatur, si indigeat, etc. [1].

Quaer. 3° *An usus parvi cochlearis pro aqua in calicem infundenda sit omnibus licitus?*

Resp. Servandam esse Rubricam. — *Sic S. Congr. Rit.* 7 Septemb. 1850, *in Rupellen.* ad 13.

Quaer. 4° *Sacerdos, SS. Eucharistiam fidelibus distribuendo, potestne eorum mento patenam supponere eadem manu qua pyxidem tenet?*

Resp. Negative (S. Congr. Rit. 12 Augusti 1854, *in Lucionen.*).

405. — Quaer. 5° *Quamnam Missam legere debet Sacerdos celebrans in alia Ecclesia?*

Resp. En *S. Congr. Rit.* de hac re decisiones:

1° Servetur Decretum *in Varsavien.* die 7 Maii 1746, nimirum Missam concordare debere cum Officio quod quis recitavit, dummodo cum colore Ecclesiae, in qua celebrat, aptetur. (12 Nov. 1741.) Alioquin quando est duplex, celebrari debet

1 Haec refert et approbat *S. Lig. n.* 402. : « Dicit *Lacroix, n.* 402., cum « *Vasquez, Dicastillo,* et *Gobat,* eum, qui non posset celebrare sine baculo, licite « posse illo uti. Additque *Gobat,* quod si quis nequiret celebrare nisi utroque bra- « chio super altari innixo, licite sic celebraret privatim, non autem publice, nisi « hoc faceret ex necessitate. Hoc tamen puto non excedere veniale, a quo videtur « excusari posse, qui ob infirmitatem nequiret rectus stare, et ex sua devotione « vellet celebrare, modo vitetur populi admiratio. Dicunt etiam *Lacroix, n.* 427. « et *P. Concina, pag.* 510., *n.* 4., quod si quis non possit elevare Hostiam, « sed potest reliqua, potest celebrare privatim, et etiam publice, si adsit neces- « sitas, et populus moneatur ; sed puto satis esse populum tantum monere, si « quis ex devotione celebret. »

de Sancto, cuius particularis illa Ecclesia celebrat Officium. (4 Sept. 1746.)

2° Sacerdos in alia Ecclesia celebrans non potest dicere Missam votivam cum colore, qui officio huius Ecclesiae convenit, nisi ritus praefatae Ecclesiae id permittat. (11 Sept. 1747.)

3° In Oratoriis privatis Missa debet semper concordare cum Officio celebrantis. (12. Mart. 1831.)

406. — Quaer. 6° *Licetne orationes addere praeter orationes a Rubrica assignatas vel permissas?*

Resp. Negative. Sic declaravit *S. Congr. Rit.* 12 Aug. 1854, *in Lucionen.* (a).

Quaer. 7° *Utrum in Missa quotidiana defunctorum liceat orationes alias subrogare his, quae in Missali apponuntur?*

Resp. Ultimo loco semper dici debet oratio *Fidelium omnium* (S. Congr. Rit. 2 Sept. 1741, *in Aquen.); et quoad primam orationem servetur Ordo Missalis*, id est, dicatur semper: *Deus qui inter apostolicos* (S. Congr. Rit. 27 Aug. 1836, *in Veronen.* — Variari autem potest secunda oratio *Deus veniae largitor*, cui subrogabitur alia, v. gr., pro quo applicatur Missa, etc.... *(S. Congr. Rit.* 25 Sept. 1837, *in Mutinen.*).

407. — Quaer. 8° *An aliquando liceat Missam interrumpere?*

Resp. 1° Nunquam licet Missam interrumpere *essentialiter*, seu ita ut Sacrificium inceptum remaneat truncatum, nisi gravissima seu extrema urgeat necessitas, ut in casu imminentis incendii, aut hostis ad necandum irruentis; tunc enim Sacerdos, omissa calicis consecratione, posset sumere Hostiam iam consecratam, vel eam secum effugiendo auferre. Quod si utramque consecrationem perfecerit, utramque speciem statim sumat, si possit; vel si non possit, secum auferat in loco vicino citissime sumendam. — *S. Lig. n. 352. et seq.*

Resp. 2° Licet interrumpere *accidentaliter*, seu aliquid interponendo iusta de causa *ante Canonem*, scilicet 1° Ob concionem

---

(a) S. Alphonsus (Lib. 6. n. 411.-412.) postquam statuit, peccare graviter, si quis animo introducendi novum ritum adderet in Missa novas publicas preces, subdit: *Si vero ex importuna devotione adduntur plures collectae ex eodem Missali .... id non excedit culpam venialem. Ita communiter..... Probabiliter autem dicunt Croix et Pasqualigus, quod licet satius sit servare rubricam, non tamen est vetitum ex aliqua causa vel ex devotione addere unam collectam.*

post Evangelium, ob preces pro defunctis recitandas, ob proclamationes Bannorum faciendas, vel ob processionem excipiendam, etc. 2° In gratiam supervenientis Principis, vel turbae peregrinorum die festo, si alias Missam audire nequeant. Tunc si oblatio facta non fuerit, Sacerdos de novo incipere potest ut totum Sacrum audiant. 3° Si Sacerdos recordetur de aliquo impedimento, v. gr., se non esse ieiunum, vel in statu gratiae, vel esse irregularem, modo Missa sine scandalo aut nota relinqui possit. — *S. Lig. ibid.*

Resp. 3° Non autem licet interrumpere, etiam *accidentaliter*, incepto Canone, et *a fortiori,* peracta consecratione, nisi gravissima de causa, v. gr., si moribundus baptizari vel absolvi debeat. Alia autem Sacramenta ministrare inter consecrationem et communionem non licet, quia non sunt tantae necessitatis. Attamen S. Viaticum ministrari posset moribundo, qui esset in propinquo, ita ut Sacerdos vestes sacras exuere non deberet. — *S. Lig. ibid.* — Sed ad hoc etiam requiritur, ut celebrans altare e conspectu suo non amittat. (*S. Congr. Rituum* 19 Decembris 1829.)

408. — Quaer. 9° *Quid agendum, si Sacerdos morbo vel morte correptus Sacrum perficere nequeat?*

Resp. 1° Si Sacerdos deficiat ante consecrationem, nihil ab alio Sacerdote agendum est, quia Sacrificium proprie non fuit inceptum.

Resp. 2° Si vero deficiat post consecrationem etiam unius tantum speciei, tunc alius Sacerdos ieiunus, si adsit, supplere debet; si non adsit ieiunus, suppleat alius etiam non ieiunus Sacrum perficiendo, quia praeceptum de integritate Sacrificii procuranda gravius urget. Imo etiam Sacerdos irregularis vel excommunicatus supplere deberet. Attamen si statim alius Sacerdos inveniri non posset, post interiectam unam horam probabiliter amplius non foret quaerendus, quia deesset unio moralis, et proinde non censeretur idem Sacrum. Si autem Sacerdos morbo inter celebrandum correptus perficere Sacrum valeat post aliquam interruptionem, melius ipse, quam alius, supplebit, etiamsi ieiunus non sit. — *S. Lig. n.* 335.

409. — Quaer. 10° *An Sacerdoti celebranti assistere possit Presbyter* stola *indutus?*

Resp. Negative 1° si agatur de Missa privata etiam novi Sacerdotis prima vice celebrantis. — *Ita S. Congr. Rit.* 11 Martii 1837. — 2° Pariter si agatur de Missa solemni. (*S. Congr. Rit.*

15 Martii 1721. — Excipiuntur tamen Canonici, quando solemniter loco Episcopi celebrant, aut quando ipsis suffragatur immemorabilis consuetudo. — *Sic S. Congr. Rit.* pluries.

Resolves:

1° Illicitum est celebrare capite cooperto. Constat ex c. *Nullus de Cons., dist.* 1. Et quidem iuxta sententiam communem mortale est celebrare totam Missam capite cooperto; celebrare vero cum pileolo (*calotte, berettino*) usque ad Canonem, secluso contemptu et scandalo, solum veniale est; imo probabiliter etiam veniali culpa caret, si fiat usque ad Canonem tantum ex rationabili causa in loco privato, etiam sine dispensatione, vel etiam in loco publico, si ratio adstantibus manifesta sit, et Sacerdos celebrare non possit sine notabili incommodo. Illicitum est tamen celebrare integram Missam capite sic cooperto absque licentia apostolica. Sic expresse *S. Lig. n.* 397. post *alios*. — *Craisson, Manuale Iuris can. t.* 3. *n.* 3688.

2° Illicitum est de iure communi celebrare cum capillatione ficta (*perruque*); idque sub poena suspensionis a divinis Officiis. Ita ex Decreto *Innoc. XI*; in quo insuper prohibetur Episcopis et Nuntiis Apostolicis, ne hanc concedant licentiam. — *S. Lig. n.* 388. — Sed haec prohibitio abiit in desuetudinem in variis locis, uti in Gallia, ut patet ex consuetudine contraria. — *Bouvier, de Sacrificio Missae, c.* 7. *art.* 7. *Craisson, n.* 3692.

3° Non excusatur a veniali Sacerdos qui omittit benedictiones, inclinationes genuflexiones, etc.... Idem dicito de eo, qui advertenter non genuflectit ad terram, vel contra Rubricae praescripta mutat ordinem benedictionum, aut haec nimis celeriter peragit. — *Lacroix*, etc.

4° Est peccatum grave, nisi levitas materiae excuset, omittere partes Missae, quae dicuntur ordinariae, seu quae semper recitantur vel aguntur. Unde communiter dicunt Doctores, esse mortale omittere confessionem cum aliis in principio Missae, Epistolam, Evangelium, Collectas principales, Offertorium, fractionem Hostiae, et illius mixtionem cum sanguine (*a*).

(*a*) Haec fere ad verbum desumpta sunt ex S. Alphonso (Lib. 6 n. 404.) Sed quod ait, *communiter dicere DD., esse mortale*, etc.,

5° In Canone Missae, mortale est omittere quamlibet orationem, vel eius verba ita mutare ut sensus varietur, vel aliquod verbum omittere, quo sublato, reliqua verba sensum non faciant. — Idem dicendum, si omittatur *Pater noster* vel *Agnus Dei*; idem de *Libera nos*; *Domine, non sum dignus,* et *Quid retribuam;* idem de *purificatione* patenae et calicis post sumptionem. — *S. Lig. n.* 405. — *Salmant.*

410. — 6° Veniale est omittere unam ex tribus Collectis principalibus. Si omissa sit prima oratio, ipsa cum Secreta, ut videtur, est recitanda, non postea. Mortale vero non erit omittere alias orationes, quae praeter eam in Missa adduntur. — *S. Lig. n.* 406.

7° Mutilare verba aut syncope intermediare, salvo sensu et secluso scandalo, non est plus quam veniale. — *S. Lig. n.* 407.

8° Omittere partes extraordinarias, scilicet quae non in omni Missa dicuntur, non est nisi veniale. — *Ita communiter*, nisi tot partes omittantur, quae simul sumptae notabilem materiam constituant. — Unde veniale tantum erit omittere *Gloria*, *Credo*, *Collectas*, *praeter propriam Missae*, *Tractum* vel *specialia* circa *Praefationem,* vel *Communicantes* (*a*). — *Ita communiter.* — Item celebrare Missam votivam vel *de Requiem*, quando id iuxta Rubricas non licet, veniale est, nisi fiat mortale ratione contemptus, vel scandali, v. gr., si Missam *de Requiem* in festis solemnibus Paschatis, aut Nativitatis Domini legas. — *S. Lig. n.* 420.

9° Lotio manuum ante Missam fieri debet saltem sub veniali (*b*), et sub gravi, si manus sint valde immundae, propter reverentiam Sacrificii. — Omittere vero lotionem post Missam, nullum erit peccatum. — *S. Lig. n.* 409.

---

non ita debet intelligi, quasi *communis sententia* gravem reatum asserat in singulis, quae dein recensentur. Namque ipse S. Alphonsus subdit: *Licet non omnia haec reperies apud omnes hos auctores.* Ita, v. gr., Sporer ibi citatus non memorat nisi *totam epistolam cum graduali et Alleluia:* tum *totam postcommunionem.*

(*a*) Sporer huc revocat *Sequentias quorumdam festorum, imo et prophetias in feriis quatuor temporis, cum sint partes Missae valde extraordinarie accidentales* (Theol. Sacrament. Part. II. Cap. 6. Sect. IV. n. 426.)

(*b*) Haec nonnullorum opinio est.

10° Licet nullum sit peccatum omittere orationes ante et post Missam; attamen Sacerdos, qui sine ulla alia praeparatione, saltem domi facta, ad sacrificandum accederet, aliqua culpa non excusaretur. — *S. Lig.*

11° Peccaret Sacerdos, si in purificatione calicis sola aqua uteretur, sed venialiter tantum iuxta communem sententiam. — *Ita S. Ligor. n.* 408. — *Lacroix*, *n.* 423., etc. — Plures etiam a peccato veniali excusant Sacerdotem, si sit *abstemius*. Sic *Tamburinus.* — *Vide plura de Rubricis et Caeremoniis* apud auctores.

FINIS TRACTATUS DE EUCHARISTIA.

TRACTATUS

DE SACRAMENTO POENITENTIAE

411. — Quanti sit momenti hic Tractatus, omnibus perspectum est, tum quia caeteris Theologiae moralis partibus necessitate praestat, tum quia earum difficultates continet, resumit, explanat.

Necessarium procul dubio est regenerationis Sacramentum, sine quo nemo potest in regnum coelorum introire; sed non minoris est necessitatis pro adultis Sacramentum, quo amissam per peccatum vitam spiritualem recuperamus. Imo Baptismus semel in vita tantum ad aeternam salutem requiritur, dum Poenitentia toties, quoties homo Christianus in lethale peccatum lapsus fuerit, necessaria est.

Hinc merito a SS. Patribus et Conciliis Poenitentia *secundus Baptismus* vel *secunda post naufragium tabula* nuncupatur. Et sane quid hominibus plerisque profuisset immensum regenerationis beneficium, si veste nuptiali a pessima peccati fera denudatis secundam aut etiam multiplicem redemptionem non suppeditasset *miserator et misericors Dominus*? Morti aeternae sub diabolica tyrannide sane addicti fuissent. At clementissimus Deus, apud quem *est misericordia et copiosa redemptio, cuiusque bonitatis infinitus est thesaurus et misericordiae non est numerus*, miserrimis naufragantibus iugem manum porrexit, et secundam hanc nobis exhibuit tabulam, qua apprehensa, iterum atque iterum, et absque nullo numeri limite e naufragio salvaremur. *Misericordiae* igitur *Domini quia non sumus consumpti*, et beatam spem semper expectare valemus. Sedes ergo poenitentialis vere thronus gratiae et tribunal misericordiae appellanda est.

In hoc maxime Tractatu quaedam apparet diversitas opinionum inter Theologos. Plus enim forte aequo alii in rigorem, alii vero in benignitatem propendisse videntur. Nos vero vestigia Ducis ac Magistri nostri *S. Alphonsi de Ligorio* fideliter de

more prementes, media via incedere, non declinantes neque ad *dexteram rigorismi*, neque ad *sinistram laxitatis* (a), pro modulo nostro conabimur; memores tamen illius principii *S. Antonini, part.* 2. *tit.* 4. *c.* 4.: « Melius Domino reddere rationem « de nimia misericordia, quam de nimia severitate. »

Agendum 1° de essentia Sacramenti Poenitentiae; 2° de eius subiecto, seu de actibus poenitentis; 3° de eiusdem Ministro seu de Confessario.

(*a*) Neminem sane reperies, qui firmissime non putet, quin et aliis omnino persuasum velit, tutissimam se atque adeo *mediam* inter laxitatem ac rigorem viam terere. Imo non defuit, qui hoc ipsum in operis sui fronte uncialibus literis proclamatum vellet, uti v. gr. Eusebius Amort, qui operi suo morali hunc titulum praefixit: *D. Eusebii Amort Theologia Moralis inter rigorem et laxitatem MEDIA*. Et haec quidem protestatio indicium est bonae voluntatis; quae alioqui suum procul dubio a divina largitate praemium sortietur. At enim quid valet praeterea? Cum enim rigoris ac laxitatis notio certos quosdam supponat limites, e quibus vel ad dexteram declinetur, vel ad sinistram, dabitur utique quid laxum rigidumve sit, definire, quando aut Ecclesiae auctoritate aut alio quopiam indicio, certe de iis limitibus, idest de veritate constet. Ast ubi fax ista, quae certam viam demonstret, non praeluceat, ubi incomperta sit semita, quae sola sit terenda utpote sola certe recta; undenam scis, quaeso, hos quidem ad dexteram, illos vero ad sinistram deflexisse? Dumque putans te *mediam* tenere, alios in laxum quid, alios in rigidum abiisse ploras, nonne contigisse contra potuit, ut ipsemet e recta via aberraveris, atque adeo alter tibi videatur in laxitatem prolapsus, quia tu in rigorem, alter vero in rigorem, quia tu in aliquid laxitatis incidisti? Illud itaque unum superesse videtur, ut modeste de nostro quisque iudicio sentientes, munus impingendi notas rigoris aut laxitatis iudici Illi relinquamus, cuius est et viam rectam certa sententia demonstrare. Nobis vero sanctum illud sit, quod est in proverbio: *In dubiis libertas, in omnibus charitas;* adeo ut magna cum charitate aliis eam libertatem permittamus, quam et nobis permittendam censemus, videlicet ut neque *laxi* audiamus, quando legis seu obligationis, quae certa non probatur, iugum et non admittimus ipsi, et aliis imponendum non censemus; neque iterum *rigidi*, quando minus firmam ostendentes consistere vim aut auctoritatis aut rationis ab obligatione eximentis, legem servandam existimamus.

PARS PRIMA

DE ESSENTIA SACRAMENTI POENITENTIAE,

SEU DE EIUS NATURA, MATERIA ET FORMA.

CAPUT I.

DE NATURA POENITENTIAE.

412. — Poenitentia generatim spectata idem sonat ac dolor animi, quem quisque experitur, postquam aliquid fecerit, vel omiserit, quod non factum, vel non omissum fuisse vellet. In *stricto* autem et *proprio* sensu poenitentia est animi dolor, quatenus ad Deum offensum, nobisque infensum refertur (*a*).

(*a*) Fac probe distinguas duplicem sensum, quo *offensa Dei* est obiectum *formale* modo *charitatis,* modo *poenitentiae*; secus enim forte in doctrinam falsam incides, quae poenitentiam ibi solum reperit, ubi sit contritio charitate perfecta. Bene de his Card. De Lugo: *Aliud longe diversum est detestari peccatum, quia adversatur Deo, seu quia malum est Dei saltem extrinsece, et quia displicet Deo, quod pertinet ad charitatem: aliud vero detestari peccatum, quia offendit Deum, seu quia irritat Deum et avertit eum ab homine, quod pertinet ad istam aliam virtutem Poenitentiae.... Nam etiam inter homines distinguuntur haec duo, et possum ego nolle offendere alium, ne eum rationabiliter reddam mihi aversum, licet alioquin nullam habeam nec habere expetam cum ipso amicitiam; amicitia enim tendit ad vitandum malum illius, quia malum illius est; at vero haec alia virtus tendit formaliter ad vitandam offensam, non quia malum illius est, sed potius quia malum et inhonestum mihi est habere alium rationabiliter mihi aversum* (De Poenit. Disp. 2. n. 52).

Clarius autem Poenitentiae obiectum sic in antecessum (ibid. n. 50. 51.) explicaverat: *Ad tollendam vel vitandam offensam inclinat alia virtus etiam inter homines, quae prohibet dare alicui sufficientem et rationabilem causam indignationis et aversionis..., et inclinat ad tollendam etiam illam, quando posita est, exhibendo satisfactionem*

I. Poenitentia, ut virtus, definitur: Virtus moralis inclinans ad peccati detestationem quatenus est offensa Dei, et ad propositum efficax in posterum illud vitandi, et divinae iustitiae satisfaciendi. »

Poenitentia necessaria est peccatori necessitate medii ad salutem. In praesenti enim oeconomia repugnat, peccatorem impoenitentem a Deo in amicitiam recipi.

Est etiam necessaria necessitate praecepti divini, ut ex variis testimoniis S. Scripturae patet: v. gr., *Luc.* 13. 5.: *Si poenitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis*, etc...

Effectus autem poenitentiae (*a*) duplex est: 1° remissio peccatorum, ut constat ex sexcentis S. Scripturae locis; 2° remissio poenae aeternae. Homo enim iustificatus poenae aeternae obnoxius esse nequit. Constat etiam ex *Trid. sess.* 6. *c.* 7.

II. Poenitentia, ut Sacramentum, definitur: Sacramentum novae legis a Christo institutum, per formam iudicii, ad peccata post Baptismum commissa remittenda homini contrito et confesso per absolutionem sacerdotalem.

---

sufficientem per obsequia, per veniae petitionem, et alia similia pro quantitate offensae; ea enim satisfactione posita, offensa extinguitur; nam si offensus durus esset in acceptanda satisfactione, prudentes tamen iam non censerent, ipsum manere rationabiliter aversum, sed omnino irrationabiliter.... Hoc supposito dicimus, dari aliam virtutem similem hominis ad Deum, quae inclinat ad habendum pacem cum Deo, seu ad vitandam offensam Dei et ad tollendam illam modis omnibus, quando posita est; cuius obiectum formale est bonitas pacis cum Deo, seu non habere Deum aversum et indignatum. Cum autem Deus omnibus peccatis offendatur; omnia illa odio habet haec virtus sub ea ratione formali, quia offensae Dei sunt; et omnia illa conatur tollere, ut iterum habeat Deum pacatum et placatum, et ideo dicitur virtus reconciliativa, quia tendit ad hoc, ut Deum aversum nobis reconciliet.... Quod vero haec virtus sit Poenitentia, probatur ex eo, quod, etc. Et hoc quidem sensu intelligendus est Auctor, cum mox subiicit, Poenitentiam esse virtutem moralem, quae inclinat ad detestationem peccati, *quatenus est offensa Dei;* nempe quatenus Deum nobis aversum et indignatum efficit.

(*a*) Intellige de poenitentia *perfecta*, nimirum quae adducat ad ea obsequia, quibus ex immensa misericordia sua placari se atque cum homine peccatore reconciliari Deus ipse revelavit.

Hoc Sacramentum in eo praecipue ab aliis differt, quod per modum iudicii administretur: adest enim poenitens simul reus, testis et accusator; et Sacerdos, iudex ferens sententiam.

Statuenda.

413. — I. Poenitentia est verum novae legis Sacramentum: Constat: 1° ex ratione theologica; in ea enim reperiuntur omnia, quae verum Sacramentum constituunt, scilicet 1° *Signum sensibile* per confessionem, vel certe per Sacerdotis absolutionem, etc.; 2° *Institutio Christi, modo permanenti,* ut patet ex textu *Ioan.* 20. 23.: *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueretis, retenta sunt;* 3° *Promissio gratiae;* patet ex remissione peccatorum, siquidem peccata sine infusione gratiae remitti nequeunt.

Constat 2° ex constanti traditione, et doctrina Patrum, quibus accedit expressa definitio Ecclesiae; sic enim *Trid. sess.* 14. *Can.* 1.: *Si quis dixerit in catholica Ecclesia Poenitentiam non esse vere et proprie Sacramentum pro fidelibus, quoties post Baptismum in peccata labuntur, ipsis Deo reconciliandis, a Christo Domino nostro institutum, anathema sit.* Idem habetur in *Concilio Florentino,* Decreto ad Armenos: *Quartum Sacramentum est Poenitentia.* — *Vide* dicenda infra *de necessitate confessionis, n.* 464.

II. Sacramentum Poenitentiae habet vim remittendi omnia peccata post Baptismum commissa.

Constat: 1° ex Scriptura sacra; etenim Christus generaliter, sine distinctione ulla aut restrictione, dat potestatem remittendi peccata: *Quorum remiseritis peccata....* Imo, *Matth.* 16. 19., Christus dicit Petro: *Quodcumque solveris super terram, erit solutum et in coelis.* Et *cap.* 18. 18., ait omnibus Apostolis: *Quaecumque solveritis super terram, erunt soluta et in coelo.*

Constat 2° ex traditione, Patribus universis, necnon ex definitione Ecclesiae in variis Conciliis, praesertim in *Trid. sess.* 14. *Can.* 1. supra citato.

414. — III. Partes necessariae Sacramenti Poenitentiae sunt: 1° contritio; 2° confessio; 3° absolutio; 4° satisfactio, quatenus a poenitente acceptanda est. Sacramentum enim Poenitentiae fuit institutum per modum iudicii reconciliativi; hoc autem haberi nequit sine confessione dolorosa culpae atque animi dispositione ad satisfactionem iniunctam subeundam, et sine Sacer-

dotis absolutione. — Satisfactio autem, quatenus imponenda aut implenda, est tantum pars integralis huius Sacramenti; quia effectus primarius, nempe gratia et remissio peccatorum quoad culpam et poenam aeternam, sine satisfactione haberi potest (a).

(a) Haec distinctio, per quam satisfactio modo dicitur *necessaria* imo et *essentialis* pars sacramenti, prouti nempe consideratur propositum eam implendi, modo pars tantum *integralis*, prouti attenditur eiusdem executio, ab nonnullis invecta est Auctoribus, quo melius defenderent actus poenitentis esse *materiam ex qua*, atque adeo pertinere *ad essentiam signi gratiam causantis*. Nam cum communiter a DD. dicatur pars *integralis* (*Vide Lugo de Poenit. Disp.* 12. *n.* 40.), Synodus vero Tridentina (*Sess.* 14. *Cap.* 3.) eam simul cum contritione et confessione recenseat *quasi materiam huius Sacramenti*, sequi inde videbatur, nomine *materiae* ibi non designari essentiale sacramenti elementum, sed etiam partes poenitentiae integrales, prouti eas reipsa appellat Catechismus Concil. Trid. (*De Poenit.* §. 21.); quem loquendi modum adhibet et Melchior Canus, in Concilio Trid. Theologus (*Relect. de Poenit. p.* 6. *q.* 15.), ubi nihil haesitans scribit: *Contritio non est pars essentialis huius sacramenti, sed integralis. Non autem quaelibet integralis pars ad esse totius necessaria est, ut patet de satisfactione, sine qua verum sacramentum consistit*. Et hanc quidem doctrinam Andreas Vega, alter Conc. Tridentini Theologus, teste Card. De Lugo (*De Poenit. Disp.* 14. *n.* 3.) dixit *communem*.

Verumtamen qualiscumque haec evasio quoad satisfactionem non caret alia difficultate. In ista enim sententia materia Sacramenti non foret reipsa satisfactio, sed propositum satisfactionis, idest propositum ponendae materiae. Insuper si ad materiam Sacramenti id pertinet, ad quod praestandum poenitens *in animi* (ut A. ait) *dispositione* paratus esse debet; alius concludere poterit, eadem prope ratione materiam sacramenti esse ieiunium quadragesimale, auditionem missae, omnia denique, quae lex divina aut humana praecipit: nam et haec omnia in proposito poenitentis inesse debent.

Caeterum nec mens nobis est nec Notae brevitas sinit vel leviter attingere implexissimas eas quaestiones, quae de huius sacramenti materia in scholis agitari in utramque partem consueverunt. Notissimum est profecto, Tridentinam Synodum consulto abstinuisse ab iis verborum formulis, quae utrilibet dissidentium opinioni adversari viderentur. Exinde autem satis elucet, vim decretoriam inesse non posse argumentis, quae pro alterutra opinione tum ex eiusdem tum ex florentinae Synodi doctrina, ex eo praesertim quod actus poenitentis nomine *materiae* vel *quasi materiae* appellantur, elicere

IV. Actus vero poenitentis ad peccatorum remissionem requisiti, sunt 1° contritio; 2° confessio; 3° satisfactio. Constat ex *Conc. Trid. sess.* 14. *Can.* 4.: *Si quis negaverit, ad integram et perfectam peccatorum remissionem, requiri tres actus in poenitente,* QUASI MATERIAM *Sacramenti Poenitentiae, videlicet contritionem, confessionem, et satisfactionem, quae tres Poenitentiae partes dicuntur..., anathema sit.*

---

quidam conati sunt, quasi scilicet vox *materia* necessario notionem importet elementi gratiam causantis: quae suasio quosdam eo usque impulit, ut aliquam gratiae causalitatem quaererent etiam in *peccato* (Vid. Lugo De Poenit. Disp. 12. n. 22. et 37.), propterea quod et ipsum huius Sacramenti materia existat. Atqui hoc ipsum est, quod de *materiae* notione alii negant; et *Theologi bene multi* (utar enim verbis Romani Theologi in not. ad Bibliothecam Lucii Ferraris V. *Absolutio,* Art. 2. n. 10.) *non materiam ex qua sacramentum fit, sed circa quam sacramentum versatur, actus poenitentis constituunt.* Quam quidem sententiam iis rationibus communiunt (*Vide Maldonatus, De Poenit. P.* 3. *q.* 3. *ad Thesim.* 7.), ut et Card. De Lugo (*De Poenit. Disp.* 12. *n.* 29.) licet pro opposita totis viribus pugnet, difficultatibus tamen pressus concedere debuerit, causalitatem sacramenti probabiliter posse soli absolutioni attribui: *Licet actus poenitentis* (inquit) *sint partes sacramenti, non requiritur, quod omnes sacramenti partes causent gratiam, sed sufficit; quod illam causet sacramentum per aliquam sui partem: hoc autem sacramentum causat gratiam per solam absolutionem Sacerdotis, in quo est potestas clavium ad absolvendum et ad destruenda peccata. Ita videntur sentire plures, quos affert Suarez Disp.* 18. *Sect.* 2. *n.* 11., *qui dicit, hanc esse solutionem probabilem.* Et reipsa a Sauresio (l. c. n. 1. et 12.) pro hac sententia allegantur cum Scoto Maior, Gabriel, Vega, Ferrariensis, Capreolus, et S. Bonaventura, imo et S. Thomas; quem postremum contendit quidem, in Summa (3. q. 86. art. 6.) aliter sensisse (ibid. n. 13.); ast alii ex resp. ad 1. et ad ultim. forte colligent, S. Doctorem plura quidem non tamen contraria ibi addidisse. Cum enim loquatur de actibus causatis a gratia, *quae culpam remittit,* profecto hi eiusdem gratiae, qua peccata remittuntur, causa esse non possunt, cum effectus prior esse sua causa non queat. Allegatis autem a Suarezio cum plures alii post Maldonatum adiungi possint, tum etiam excludendi non videntur gravissimi imo et primae notae Theologi Franciscus de Victoria, Melchior Canus, Dominicus Soto, Franciscus Toletus, Vega et aliis omissis, Martinus Navarrus, propter ea nimirum, quae de

V. Sacramentum Poenitentiae est necessarium *necessitate praecepti in re*, et de *necessitate medii in voto*, saltem *implicito*, ad remittenda peccata mortalia post Baptismum commissa. Ita in lege nova, pro divina bonitate et providentia, statuit summus legislator et provisor Christus Dominus.

Hinc inquinatis peccato mortali post baptismum commisso Sacramentum Poenitentiae necessarium est ad salutem saltem de *necessitate praecepti;* poenitentia vero seu contritio est semper (a) necessaria *necessitate medii*, cum voto Sacramenti seu cum serio proposito, saltem implicito, peccata confitendi, data opportuna occasione.

Quaesita:

415. — QUAER. 1° *Quandonam Sacramentum Poenitentiae institutum fuerit?*

Resp. Fuit institutum quando Christus, post suam Resurrectionem, insufflavit in discipulos suos dicens: *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis...*, etc. Tunc enim contulit eis potestatem iudiciariam, ut declarat *Conc. Trident. sess.* 14. *Cap.* 1.; — quam ante Passionem tantum promiserat. Unde *Trid.* dicit, istud Sacramentum fuisse institutum *praecipue* post Resurrectionem.

416. — QUAER. 2° *An vel quatenus conveniant iudicium Sacramentale et forense?*

Resp. Partim conveniunt et partim differunt, ut patet ex utriusque forma.

---

vi contritionis mere existimatae scripserunt: neque enim ea cum sententia, quae actus poenitentis habet ceu *materiam ex qua*, conciliari ullatenus poterunt.

Sed de his iam satis; quae ideo innuenda erant, ne, cum ratum esse debeat, heic agi de meris scholae opinionibus, plus aequo deinde aliquid tribuatur doctrinis, quae mera sunt harum opinionum consectaria; neque enim plus roboris ac firmitatis, quam praemissae ferant, inesse conclusionibus potest.

(a) Si *contritio* intelligatur hic, quae caritate perficitur, *semper* est ad iustificationem necessaria, quando confitendi peccata non suppetat copia; nam, uti infra dicitur, cum sacramento sufficit et contritio imperfecta.

1° In iudicio enim *sacramentali* sic proceditur: 1° Inter duas solas personas, scilicet iudicem et reum, res tota peragitur. Reus, accusator et testis est ipse poenitens; iudex vero est Sacerdos, qui causa cognita fert sententiam, quam Deus, ratihabet, si debitae non desint conditiones. 2° Causae instructio et sententiae prolatio clam omnino habentur. 3° Iudex ad strictissimum silentii sigillum circa crimina et totum causae processum obstringitur.

2° In iudicio autem *forensi,* talis est processus: 1° Praeter Deum et iudicem, sunt assessores, qui consilio iudicem iuvant. 2° Sunt accusatores, qui reum tergiversantem convincunt. 3° Sunt procuratores et advocati, qui defendunt. 4° Sunt apparitores, satellites, et aliquando carnifices, qui sententiam exequuntur.

Praeterea datur etiam alia essentialis differentia inter utrumque iudicium, scilicet quod iudicia forensia tendant ad puniendum reum, sintque iudicia vindicativa; iudicium vero sacramentale tendat ab absolvendum reum, sive ad reconciliandum peccatorem cum Deo.

CAPUT II.

DE MATERIA SACRAMENTI POENITENTIAE.

417. — Duplex est materia Sacramenti Poenitentiae, ut in caeteris sacramentis, alia remota, alia vero proxima.

Materia *remota* sunt omnia peccata post Baptismum commissa; quae dicuntur materia *circa quam,* quia circa illa destruenda versatur absolutio. Est autem vel necessaria, vel mere sufficiens et libera.

Materia *remota necessaria* sunt omnia peccata mortalia post Baptismum commissa, nec unquam vi clavium adhuc directe remissa; quia ex praecepto divino huiusmodi peccata clavibus subiicienda sunt. — Materia autem sufficiens, et libera sunt omnia peccata venialia (*a*). Dicitur *sufficiens*, quia quaelibet

(*a*) Adde omnia peccata, sive mortalia sive venialia, alias iam rite clavibus subiecta, ut Auctor mox habet in q. 1.

peccata etiam minima obiectum veniae sacramentalis esse possunt. Dicitur autem *libera*, quia nullum est praeceptum ea clavibus subiiciendi. De his constat ex perpetua praxi et traditione Ecclesiae, necnon ex definitione *Conc. Trid. sess.* 14. *c.* 5.

Materia vero *proxima* Sacramenti Poenitentiae sunt tres actus poenitentis, scilicet contritio, confessio et satisfactio, quae dicuntur *quasi materia* huius Sacramenti, quia sunt instar materiae sensibilis, quae in aliis Sacramentis formae subiicitur (a); per hos enim actus peccata proponuntur verbis formae destruenda. Constat praesertim ex *Conc. Trid., sess.* 14. *Can.* 4.

Quaesita:

418. — QUAER. 1° *An sint materia sufficiens Sacramenti Poenitentiae peccata iam rite confessa et per absolutionem remissa?*

Resp. Affirm. Hoc est certum apud omnes, inquit *S. Lig. num.* 427.

(a) Diversimmode tamen materiam in aliis sacramentis formae subiici, sic docet S. Thomas: *Sacramentalibus signis in aliis sacramentis adhibetur forma verborum ad eorum sanctificationem, quia gratiam continent et causant; sed exterior poenitentia non est signum gratiam causans; et ideo non oportet, quod sanctificetur per aliquam formam verborum; sed verba, quae a Sacerdote absolvente proferuntur, immediate feruntur ad eum, qui se subiicit sacramento: unde ipse sanctificatur virtute absolutionis, et gratiam suscipit; non autem sanctificatur eius confessio, ut ex ea gratiam accipiat, sicut erat in baptismo de sanctificatione aquae* (*In* 4. *Dist.* 22. *q.* 2. *art.* 1. *q.* 1. *ad* 3.). Dixi autem (*in not. ad n.* 414.) his contraria non videri, quae S. Doctor tradit in Summa (3. q. 86. art. 6.). Nam licet in corpore articuli remissionem culpae aliquo modo esse dicat *effectum actuum poenitentiae;* attamen subdit (ibid. ad 1.), id intelligendum de actibus, *qui sunt ibi ut effectus gratiae operantis, simul producti cum remissione culpae.* Et clarius (*ibid. ad ultim.*): *Actus poenitentiae virtutis habet, quod sine eo non possit fieri remissio culpae, in quantum est inseparabilis effectus gratiae, per quam principaliter culpa remittitur, quae etiam operatur in omnibus sacramentis.* Si itaque actus eiusmodi est effectus gratiae, qua culpa remittitur; non potest sane, utpote posterior, dici causa gratiae culpam remittentis.

Ratio est 1° quia peccatum, licet remissum, est semper peccatum commissum; et sicut potest repeti cum fructu eiusdem peccati contritio, ita et confessio; peccatum enim illud, *per se,* est capax remissionis, et tantum *per accidens* fit quod non remittatur. — Nec obstat, quod tunc Sacramentum non deleat peccatum: nam sufficit, ut habeat effectum in *actu primo,* nempe quod praebeat gratiam deletivam peccati, quamvis per accidens in *actu secundo* peccatum non deleat. Aliunde Sacramentum non magis carebit aliis effectibus, nempe augmento gratiae, remissione poenae, etc., quam si quis perfecte contritus ea primum clavibus subiiceret.

2° Praeterea sententia iam lata potest confirmari ad maiorem securitatem, maioremque consolationem et animae quietem, ut aliquando in civilibus fieri solet; et si forte peccatum clavibus submissum non adhuc fuerit remissum, tunc *directe* remitti poterit.

3° Constat etiam ex Declaratione *Bened. XI, in Iure canonico, Extrav. I, de Privil. c.* 1.: *Licet,* inquit, *de necessitate non sit iterum eadem confiteri peccata, tamen... ut eorumdem peccatorum iteretur confessio, reputamus salutare.* Constat insuper ex praxi constanti fidelium, approbante Ecclesia.

419. — Quaer. 2° *An adultus baptizandus sub conditione in dubio Baptismi praecedentis, peccata iam accusata confiteri debeat?*

Resp. Neg. Ratio est, quia illa peccata iam remissa sunt per Sacramentum Poenitentiae, si validus fuit prior Baptismus; si autem non fuit validus, non sunt materia confessionis, et per secundum Baptismum remittentur. — *Reuter, n.* 118.

Quaer. 3° *An adultus praefatus accusare debeat peccata nondum confessa, seu ab ultima confessione commissa?*

Resp. Controvertitur. I^a^ Sententia *probabilis negat,* quia posita probabili prioris Baptismi invaliditate, peccata ista probabiliter non sunt materia capax Sacramenti Poenitentiae; ergo etiam probabiliter non sunt clavibus subiicienda: obligatio enim confitendi peccata sequi non potest nisi consequenter ad Baptismum rite collatum. Hinc si forte haec peccata non remittantur per secundum Baptismum invalidum ob prioris validitatem, remitti poterunt sive per contritionem perfectam, sive *indirecte* per absolutionem cum attritione. — *Lacroix, n.* 323., *de Baptismo, et alii.*

IIª SENTENTIA etiam *probabilis affirmat*, quia urget obligatio confitendi peccata, quoties non constat, ea ante Baptismum validum commissa fuisse. In praxi confessio admodum suadenda est (a).

420. — QUAER. 4° *An adultus baptizandus et absolvendus conditionate, primum baptizari vel absolvi debeat?*

Resp. 1° *Per se* parvi interest. Ratio est, quia si iam fuit valide baptizatus, absolutio producet effectum suum; sive ante sive post Baptismum conditionatum conferatur; si vero prior Baptismus fuerit invalidus, nullus erit effectus Sacramenti Poenitentiae, sive ante sive post secundum Baptismum suscipiatur: unum enim tantum e duobus Sacramentis efficaciam in casu habere potest.

Resp. 2° Ex convenientia melius est sequi ordinem naturalem, scilicet baptizare primum *conditionate*, et dein *sub conditione* absolvere. Attamen expedit confessionem Baptismo ad meliorem baptizandi dispositionem praemittere, absolutionem autem immediate post Baptismum conferre. — *Ita communiter in praxi.*

421. — QUAER. 5° *An peccatum accusatum in genere tantum, aliquando sit materia sufficiens ad confessionis* VALIDITATEM, *vel* LICEITATEM (b); *v. gr., si quis dicat:* PECCAVI, *vel Me accuso* DE OMNIBUS PECCATIS MEIS?

(a) Haec praxis insuper est conformior instructioni, quam alias dedit S. Officii Congregatio, dum ordinem in reconciliandis hisce adultis servandum docebat. Huiusmodi autem instructio sin minus necessariam, saltem opportunissimam supponit confessionem. Verumtamen si reipsa probabilis est prima sententia, quae alioqui consentanea apparet generali principio de non imponenda confessionis obligatione, quando moraliter (ut ait S. Alphonsus Lib. 6. n. 505.) de ea non constat; committendum non esset, ut ad confessionem non necessariam ille urgeretur, cui ipsa tam dura appareret, ut forte difficultate victus a reconciliatione absterreri posset.

(b) Quaestio de *liceitate* seiungi a quaestione de *validitate* potest solum quoad sacerdotem, qui utique absolvere valide, et simul illicite aliquando potest. Nam quod attinet ad poenitentem, si mala hic fide agat, cum illicita tum invalida erit confessio; si autem cum bona fide, confessio illicita non erit.

Caeterum ad quaestionem hanc lucide enucleandam praestat distinguere, quid ad intrinsecam iudicii sacramentalis essentiam requiratur ac sufficiat, quid vero ad necessitatem divino praecepto

Resp. 1° Quoad *validitatem*, 1° *affirm.* certo in casu *necessitatis,* seu quando poenitens, v. gr., moribundus, nullum peccatum in specie accusare potest. — *Ita communissime* cum *S. Thom.* — 2° *Affirm.* saltem multo *probabilius etiam extra ca-*

---

impositam. Si huius itaque iudicii essentia tantum spectetur, nemini nunc dubium esse potest, non modo formulas ab A. allatas, *Peccavi; me accuso de omnibus peccatis,* etc., sed et quodvis aliud poenitentiae signum sufficere. Unde consentiunt omnes, ut valide absolvantur aut milites instante praelio, aut nautae imminente naufragio, aut infirmi in mortis articulo, etc., satis esse, quod, v. gr., apprehensione manus, tunsione pectoris, aut aliter quomodocumque poenitentiae indicium praebeant.

Tota igitur quaestio vertitur circa obligationem, quam positiva Christi lex inferat. At vero haud valde difficilis erit solutio, si quidem ex nativo proprioque fonte petatur, nimirum ex authentica eiusdem legis interpretatione, quae in Tridentinae Synodi doctrina prostat. Et sane S. Synodus *(Sess. 14. Cap.* 5.) utique ex necessitate iudicii a sacerdote ferendi *cum causae cognitione,* colligit, peccata *non in genere dumtaxat, sed in specie singillatim declaranda;* colligit, non modo peccata omnia, *sed etiam eas circumstantias in confessione explicandas esse, quae speciem peccati mutant.* Verumtamen nunquam non addit expresse, se id affirmare de materia necessaria, nempe de *peccatis mortalibus,* quae numquam rite clavibus subiecta fuerint. Nam quod ad materiam mere sufficientem spectat, *venialia* profecto cum laude a piis hominibus in confessione dici, sed simul *taceri citra culpam* docet: et siquidem taceri materiae huius mere sufficientis substantia potest, a fortiori taceri et genus et species et circumstantiae etiam speciem intra culpae levitatem mutantes poterunt. Quae quidem doctrina tam clare ibi proposita elucet, ut cum nonnulli difficultates plures moverint adversus sufficientiam confessionis *peccati in communi (Vid. Lugo De Poenit. Disp.* 17. *a n.* 6.), nemo tamen unus extiterit, qui in eam rem suppetias a Synodi eiusdem doctrina quaeri posse censuerit.

Difficultates videlicet petierunt vel ex eo, quod eiusmodi confessio nullam novam notitiam det confessario, cum solum manifestet peccatorem in genere, quod quidem iam sciebat confessarius, cum omnes simus peccatores; vel ex eo quod iudex non possit prudenter iudicare, nisi cognita causa in particulari; vel demum ex eo, quod in casu nihil appareat, ad quod directe terminetur absolutio. Quas quidem obiectiones postquam Card. De Lugo *(l. c. n.* 11. *seqq.)* facili negotio solvit etiam cum agitur de materia confessionis necessaria in casu necessitatis, dein doctrinam extendit (ibid. n. 17.) ad

sum necessitatis, si materia necessaria seu in specie declaranda deficiat. Ratio est, quia essentia Sacramenti non mutatur pro variis casibus. — *Lacroix, n.* 620. — *Reuter, n.* 303. — *Lugo, disp.* 17. *n.* 8.

Resp. 2° Etiam quoad *liceitatem affirm.* saltem probabiliter. Ratio est, quia ubi desunt peccata mortalia, nulla est obligatio caetera peccata in specie declarandi, cum venialia omnino omitti possint. Concilium enim Trident. nihil prorsus hac de re determinavit, nisi quod sola peccata mortalia essent materia ne-

---

confessionem *peccati venialis in genere.* Unde patet, merito Ioannem De Dicastillo *(De Sacr. Poenit. Disp.* 9. *n.* 760.) ex his conclusisse, *non solum in casu necessitatis, sed etiam per se loquendo confessionem peccati venialis in genere* (idem dicito de peccatis etiam gravibus alias per absolutionem remissis) *esse per se sufficientem materiam absolutionis in eo, qui solum habet venialia.* Et consentit Suarez *(De Poenit. Disp.* 23. *Sect.* 2. *n.* 10.), tum quia nullum est praeceptum confitendi venialia in specie, tum quia confessio venialis peccati in specie non magis conscientiam declarat, quam si quis in genere se peccasse venialiter dicat, nec magis variat iudicium confessarii. Ad id vero quod Suarez *(ibid.)* addiderat, hoc speculative verum esse; sed in praxi declarandam speciem, ut certa sit materia; egregie Dicastillo *(l. c. n.* 762.) reponit: *Si hoc speculative verum est, etiam practice verum erit. Tunc enim tantum in re morali dicitur aliquid speculative quidem verum sed non pratice, quando id, quod in speculatione consideratur, non potest exhiberi in praxi, quia aliqua contingat variatio. Quando vero omnino invariatum potest reduci ad praxim ea ratione, qua consideratur in speculatione, si speculative verum est, practice quoque verum censeri debet. Quapropter cum confessio venialis in genere possit in praxi exhiberi eo modo, qui speculative censetur sufficiens, erit quoque practice censendus talis.* Caeteroquin autem vix apparet, quid sibi velit Suarezius, dum *certam postulat materiam.* Numquid enim certum non est peccatum, aut non subiicitur certe clavibus? Quod si certam vult esse materiam, quatenus in exponendis peccati adiunctis tutiores sequendae sint opiniones, id enimvero contra communem omnium sententiam, communemque asseritur praxim, quae praecepto confessionis satis fieri tenet, quando praeceptum probabiliter impletur iuxta dicta Vol. I. n. 80.

Haec autem adnotanda erant, non modo ut sua veritati iura serventur, sed etiam quia aliquando praxi deservire utiliter possunt, ut ex dicendis in resolutionibus patebit.

cessaria confessionis. Generatim tamen in praxi expedit (quod et fieri communiter ab omnibus solet), venialia etiam in specie confiteri ratione directionis a Confessario tradendae, etc. Quod spectat autem ad accusationem generalem de peccatis vitae anteactae, quam poenitentes pii subiicere solent in fine confessionis, ad certiorem Sacramenti materiam reddendam, satis est sane, ut quis dicat: *Accuso me de peccatis vitae praeteritae,* vel *totius vitae meae.*

422. — QUAER. 6° *An poenitente materiam sufficientem dubiam tantum praebente, Confessarius teneatur exquirere certam de vita praeterita, ut absolvere possit?*

Resp. 1° *Affirm.*, si velit absolvere, quia secus Sacramentum periculo nullitatis exponeretur. Excipe nisi casus occurrat, in quo poenitens conditionate absolvi possit, qua de re inferius.

Resp. 2° *Neg.,* si nolit absolvere, sed dimittere poenitentem cum sola benedictione. Quia poenitens, qui materiam certe sufficientem non affert, ius ad absolutionem non habet. — Item, si poenitens videatur habere dolorem dubium de solis venialibus, non tenetur ordinarie Confessarius magnam diligentiam adhibere, ut illum ad dolorem commoveat, licet multo melius id faciat. — Secus autem dicendum esset, si de mortalibus dubiis ageretur, ob ingens poenitentis periculum.

423. — QUAER. 7° *An sit necessario absolvendus poenitens, qui non affert materiam* NECESSARIAM?

Resp. Neg. per se, si poenitens absolutionem non petat; sed etiam sine absolutione ei permitti potest sacrae Synaxis susceptio; quia cum sit in statu gratiae, non requiritur Sacramentum Poenitentiae ad illum disponendum. Attamen *ordinarie* expedit talem absolvere, ut et gratiae sanctificantis augmentum, et gratias sacramentales, facilioremque peccatorum venialium, ac poenarum remissionem recipiat, etc. — *Lacroix, n.* 1889., cum *aliis.*

Si vero non receperit Sacramentum a notabili tempore, vel si indigeat auxiliis specialibus ad tentationes, v. gr., superandas, aut si ipse poenitens id cupiat, aut postulet, est absolvendus (*a*).

(*a*) Quoties apparet, poenitentem etiam cum materia mere sufficienti accessisse, ut sacramentum recipiat, et dispositus deprehenditur, vix enimvero est intelligere, quorsum quidam tot misceant

Resolves :

424. — 1° Materia sufficiens et licita confessionis sunt venialia, aut mortalia alias confessa, secundum *speciem suam* etiam genericam (a), praescindendo a numero et a circumstantiis quibuslibet. Ratio est, quia sic habetur confessio peccati et quidem determinati, saltem unius in specie; nec est obligatio addendi numerum venialium, vel mortalium, iam remissorum. Nihil enim est in forma absolutionis, quod determinationem alicuius peccati exigat. — *Reuter, n.* 202.

2° Si quis de nullo peccato se accuset in particulari, et dicat, v. gr., *nihil scio*, nisi quod saepe debui peccare, sicut caeteri homines; examinetur ut pueri examinari solent. Si nihil ab ultima confessione elici possit, interrogetur de vita praeterita...., an unquam sit mentitus in vita sua.... an unquam parentes offenderit, aut iratus fuerit, vel proximo detraxerit, etc., etc.?

3° Cum mulierculis, devotulis et aliis eiusmodi, qui nonnisi confuse et de valde levibus confitentur, curandum, ut culpam aliquam de vita praeterita aut in specie, aut saltem in genere addant. Tunc vero ad dolorem et propositum excitare eos conaberis, et absolutos in pace dimittes. — *Elbel, n.* 19.

4° Suadendum poenitentibus, ad maiorem securitatem et certiorem fructum percipiendum, ut praeter peccata dubia aut etiam levia quotidiana, semper ex iam confessis subnectant

---

disputationes, sitne absolvendus, nec ne, aut quando absolvendus, quando non absolvendus. Nam liberum utique fuerit sacerdoti confessionem excipere, vel non excipere. At postquam confessionem excepit, et poenitentem rite dispositum habet, quisnam, quaeso, aut quaenam iura hanc confessario potestatem faciunt, ut pro arbitratu suo absolvat vel non absolvat? Et etiamsi ius (quod sane non totum pendet a periculo secus imminenti, aut a materiae maiori, minorive gravitate) poenitenti per confessionem acquisitum seponas, quae sana ratio suadere potest, ut sine ulla causa fidelem augmento sanctificantis gratiae, reliquisque caelestibus donis, quae huius sacramenti sunt fructus, confessarius pro ingenio suo fraudet?

(a) Species *generica* a quibusdam intelligitur etiam *genus peccati subalternum*, uti si confitearis, te peccasse contra *iustitiam*, aut *religionem*, aut *fidem*. *Vid. Dicastillo De Poenit. Disp.* 9. n. 713.

saltem generice (a) aliud certum peccatum, de quo vehementius doleant, ne forte Sacramentum periculo frustrationis exponatur. — *Elbel, n.* 19.

5° Monendi vero sunt poenitentes, qui praedictam praxim servant, ne tantum ex quadam consuetudine peccatum vitae praeteritae clavibus iterum iterumque subiiciant, praesertim si peccatum illud leve sit; quia subest timor, ne satis doleant, et proinde scopum prospiciendi validitati et fructui Sacramenti non attingant (*b*).

6° Sufficit iuxta omnes confessio *in genere*, si Confessarius plane agnoscat aliunde poenitentem, v. gr., ex recenti confessione totius vitae, etc...., et sciat, illum accusare se velle de peccatis iam sibi notis, tunc enim satis erit dicere: *Me accuso de omnibus peccatis meis iam tibi notis;* vel simpliciter: *de omnibus peccatis vitae praeteritae.*

CAPUT III.

DE FORMA SACRAMENTI POENITENTIAE.

Forma Sacramenti Poenitentiae duplex distingui potest: alia *essentialis* pro valore Sacramenti, et alia *praeceptiva* tantum, seu *rubricalis*.

425. — I. Forma *essentialis* consistit in verbis: *Te absolvo a peccatis tuis*. Constat ex *Conc. Trid. sess.* 14. *c.* 3., ubi ait:

(*a*) Prudentissime insinuatur, ut generica confessione contentus sit confessarius. Grave enim subinde poenitenti contingit, quod confessarius graviorum in specie peccatorum confessionem extorquere velit; neque novum est, poenitentes quosdam molestissimae huius confessariorum importunitatis pertaesos perraro deinceps ac sola veluti necessitate compulsos ad confessionem accessisse.

(*b*) Non tamen hac de causa se nimis vexare ac poenitentes confessarius debet. Si enim de iis agatur, qui non gravia modo, sed et levia peccata cavere aliqua cura solent, hi habituali, ut ita dicam, peccati odio afficiuntur, ac facillime in actum exeunt; licet fieri possit, ut minus in ipsis sensibilis dolor existat, quam in aliis, qui ad peccatum detestandum maiori quadam affectuum mutatione indigent.

Docet Sancta Synodus, Sacramenti Poenitentiae formam, in qua praecipue ipsius vis sita est, in illis Ministri verbis positam esse: Ego te absolvo, etc., *quibus quidem, de Ecclesiae sanctae more, preces quaedam laudabiliter adiunguntur.*

426. — II. Forma *praeceptiva*, seu *rubricalis*, consistit in variis precibus quae antecedunt vel subsequuntur formam essentialem. Sic autem habetur in Rituali Rom.: *Misereatur tui omnipotens Deus, et dimissis peccatis tuis, perducat te ad vitam aeternam. Amen.*

Indulgentiam, absolutionem et remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens et misericors Dominus. Amen.

Dominus noster I. C. te absolvat, et ego auctoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis (suspensionis), et interdicti, in quantum possum et tu indiges; deinde (a): *Ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen.*

Passio Domini nostri I. C., merita B. M. Virginis et omnium Sanctorum, et quidquid boni feceris, et mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiae, et praemium vitae aeternae. Amen.

Nota 1° Elevatur manus a verbo *Indulgentiam*, usque ad verbum *Passio Domini*; et fit signum crucis in poenitentem dicendo: *In nomine Patris....* Vox *suspensionis* omittitur pro laicis.

Nota 2° Est pia consuetudo, ut Confessarius ante confessionem, dum poenitentem benedicit, dicat: *Dominus sit in corde tuo et in labiis tuis, ut rite confitearis omnia peccata tua*, vel similem orationem recitet. — Sed hoc sub obligationem non cadit.

In praxi facile omitti possunt preces *Misereatur* et *Indulgentiam*, ut constat ex *Rit. Rom.* Imo iuxta communiorem sententiam absque peccato semper omitti possunt. Idem etiam dicunt de orationibus, quae absolutionem sequuntur; sed cum iuxta sententiam probabilem haec elevent bona opera poenitentis ad meritum satisfactionis sacramentalis, convenit ut quam rarissi-

(a) Vox ista, *deinde*, diversis characteribus etiam in Rituali notatur; idque indicare videtur, ipsam non pertinere ad ea, quae sacerdos pronunciare debet, sed mere ad ordinem eorum designandum.

me omittantur. — Verba autem *Dominus noster....* non videntur posse omitti sine culpa veniali, nisi necessitas urgeat, cum dicat Rituale Rom.: *In confessionibus frequentioribus satis erit dicere: Dominus noster....* usque ad *Passio Domini....* exclusive. — *S. Congr. Rit.* 27 Febr. 1847.

Quaesita:

427. — Quaer. 1° *An valida sit absolutio, si Sacerdos dicat tantum:* Absolvo; *vel:* Absolvo a peccatis tuis; *vel:* Te absolvo?

Resp. ad 1um *Neg.* Ratio est, quia solum verbum *absolvo*, non prae se fert sensum ullum determinatum, et in nullum subiectum cadit: ergo nequit esse forma valida Sacramenti Poenitentiae.

Resp. ad 2um *Affirm. probabilius*, ut videtur, saltem speculative. Ratio est, quia his verbis subiectum sufficienter determinatur: pronomen enim *te* satis exprimitur in verbo *tuis*. — *Ita Lugo, D.* 13. *n.* 26. — *S. Lig. n.* 430. *ut probabilius*, etc. Negant autem non pauci, quorum sententia, ut ait S. Ligor. *ibid.*, utpote tutior sequenda est.

Resp. ad 3um *Affirm. probabilius,* cum sententia communi. Ratio est, quia totus effectus Sacramenti in his verbis exprimitur, quin addatur *a peccatis tuis.* — Praeterea videtur constare etiam ex *Catechismo Conc. Trid., part.* 2. *n.* 19., ubi dicitur tantum: *Est autem forma*: Ego te absolvo. Et nihil aliud ibi additur. — *Roncaglia, Lugo*, etc. — Negant tamen nonnulli cum *Lacroix,* non improbabiliter, et huic sententiae in praxi standum est.

Quaer. 2° *An valida sit forma deprecatoria: v. gr., absolvat te Deus?*

Resp. Neg., saltem *probabilius* cum *S. Lig. n.* 430. — *Lacroix, n.* 639., *et aliis communissime.* — Ratio est, quia Sacramentum Poenitentiae institutum est per modum iudicii; proinde voluit Christus, ut Sacerdos iudex ferret sententiam, et hanc exprimeret: ergo peccata remitti debent ab ipso Sacerdote tanquam Christi ministro; ergo non sufficit, quod Deum deprecetur, ut ea remittat. Ergo, etc. Insuper ex *Conc. Florent.* sola forma indicativa, ut vera forma Sacramenti Poenitentiae, praescribitur.

428. — QUAER. 3° *An necessaria sit elevatio manus et formatio signi crucis in absolutione impertienda?*

Resp. 1° Certum est non requiri *ad validitatem* Sacramenti, quia nec ad materiam pertinet, nec ad formam. Constat ex *Conc. Florent.* et *Trid.*, necnon ex unanimi consensu Theologorum, *saltem* post *Concil. Trident.*

Resp. 2° Nec requiritur sub mortali *ad liceitatem* iuxta communem sententiam, contra paucos; quia est tantum de Rubrica, quae gravis non videtur. Imo plures graves auctores asserunt, hoc omitti posse sine peccato; sic *Busembaum* relatus et implicite approbatus a *S. Lig. n.* 425., *et alii multi.* Saltem omitti potest sine peccato elevatio manus, dum recitantur preces quae absolutionem formalem praecedunt.

QUAER. 4° *An Sacerdos possit valide plures absolvere unica forma, dicendo*: EGO VOS ABSOLVO A PECCATIS VESTRIS?

Resp. Affirm., quia omnia requisita ad validitatem reperiuntur. Et licite quoque id fieri potest in casu necessitatis, v. gr., in naufragio, ante praelium, vel in ipso praelio, etc.; essetque talis absolutio multiplex, non quidem *formaliter*, sed *virtualiter* et *aequivalenter*, et essent tot Sacramenta, quot homines forent, qui aliquam confessionem et contritionem ponerent. — *Lacroix*, *n.* 645., etc., *et alii omnes.*

429. — QUAER. 5° *Quaenam praesentia poenitentis reputatur moralis in ordine ad absolutionem?*

Resp. Talis esse debet ut verba, *Absolvo te*, iuxta moralem hominum aestimationem censeantur cadere in poenitentem; reputatur autem praesentia moralis sufficiens illa, intra quam homines communi voce, quamvis altiori, loqui possunt et solent. Multi eam extendunt ad 20 passus, praesertim si poenitens non sit extra aspectum Confessarii. In necessitate absolvi potest et debet poenitens, quoties aliquo sensu percipitur. — *Ita communiter* cum *S. Lig. n.* 429.

Hinc 1° absolvendus est ille, qui videtur e tecto ruere, in flumen cadere, in mare submergi, saltem si non procul a Confessario distet. 2° Si Confessarius ob periculum infectionis, aut ob aliam causam, non possit cubiculum infirmi ingredi, illum e ianua absolvere debet. 3° Si poenitens recederet a Confessario non adhuc absolutus, se absolutum existimans, absolvendus esset, si parum distans aspiceretur, aut certo sciretur adesse intra vicinam turbam; revocandus tamen foret, si commode posset fieri.

430. — Quaer. 6° *An per verba:* Te absolvo a peccatis tuis, *possit Confessarius valide absolvere poenitentem tam a censuris quam a peccatis?*

Resp. Affirm., quia haec verba, *absolvo te a peccatis tuis*, involvunt absolutionem a quocumque vinculo orto ex peccatis; et nihil obstat, quominus Confessarius dirigere possit intentionem ad absolutionem tum peccatorum, tum censurarum. — *Ita communiter. — S. Lig. n.* 430. — *Lacroix, n.* 1567., etc.

Quaer 7° *An valida sit absolutio, si Confessarius absolvat prius a peccatis, quam a censuris?*

Resp. Affirm., quia censura non obstat validitati Sacramenti, sed tantum licitae susceptioni, vel administrationi. Peccaret autem graviter, qui prius absolveret a peccatis, quam a censuris, quia contra gravem Ecclesiae prohibitionem ageret. Excipe, si non agatur de *excommunicationibus*, sed tantum de *suspensionibus* et *interdictis;* quia istae censurae non privant per se receptione Sacramenti Poenitentiae. — *S. Lig. n.* 430. — *Lacroix, et alii communiter.*

Quaer. 8° *Utrum stola requiratur ad Sacramentum Poenitentiae?*

Resp. Etsi Ritualis Rubrica videatur esse *directiva* et non *praeceptiva,* sacra tamen Congregatio Rituum praecipit usum stolae ad audiendas confessiones in Ecclesia. (11 Sept. 1847, *in Patav.)*

APPENDIX

DE FORMA CONDITIONATA.

431. — *Dico* I. Certum est, validam esse *in omni casu* absolutionem sub conditione de *praesenti*, vel *praeterito*, impertitam; modo adsint alia requisita ad Sacramenti validitatem: conditio enim nullomodo mutat sensum formae sacramentalis, quam nullatenus afficit; sed afficit tantum voluntatem Confessarii, qui non intendit absolvere, nisi impleatur apposita conditio: hac autem impleta, forma evadit absoluta; et proinde nihil reperitur, quod eius validitati officere possit. — *Ita S. Lig. n.* 431., ubi dicit *omnes de hoc convenire. — Concina, diss.* 3. *c.* 1., ubi etiam dicit *convenire pene omnes. — Billuart, diss.* 6. *art.* 10. §. 7., ubi asserit *esse sententiam communissimam. — Collet, de*

integr. conf. §. 5. — *Antoine*, *c.* 2., etc. — Inter paucos adversarios est adnumerandus *Pontas, verbo Absolution.*, *cas.* 5., sed merito carpitur a *Collet* adnotatore, *ibid.* (*a*).

NOTA. Adversarii generatim distinguunt inter conditionem *facti*, v. gr., *si vivis*, et conditiones *iuris*, de quibus Confessarius iudicare debet, v. gr., *si sis dispositus*. Permittunt conditionem in priori casu, quia iudicio Confessarii non subiiciuntur; in posteriori autem prorsus reiiciunt. Hinc

432. — *Obiiciunt* 1° Forma Sacramenti Poenitentiae debet esse iudicialis; atqui si forma sit conditionata, non est iudicialis, nam iudicium de natura sua est absolutum, adeo ut nulla censeatur sententia iudicis civilis, qui forte dicat: Hoc tibi adiudico, si tuum sit. Ergo, etc.

Resp. 1° *Neg. min.* Minime enim destruitur forma iudicii per appositam conditionem, etiamsi conditio cadat in dispositiones poenitentis. Et sane Sacerdos iudicat 1° de peccatis expositis; 2° de poenitentia imponenda; 3° de dispositionibus probabilibus poenitentis; 4° de opportunitate impertiendi absolutionem, licet conditionatam, ob maximum poenitentis bonum. Ergo non deest materia iudicii.

Resp. 2° Non datur rigorosa comparatio inter iudicium civile et iudicium sacramentale; imo in plerisque differunt, ut patet ex dictis supra, *n.* 416. Illud autem potissimum attende, quod sententia iudicis civilis effectum suum semper sortitur, et executioni mandatur; quando in foro Poenitentiae sive sententia absolute feratur, sive conditionate, tamen effectus semper ab occultis conditionibus soli Deo notis dependet. Quocirca sententia Confessarii ex natura sua est conditionata, etiamsi modo maxime absoluto feratur, cum effectus producendus ipsi plane sit incognitus.

(*a*) Auctor allegat hic Auctores, qui, teste S. Alphonso, communiter habentur uti rigidiores; quo scilicet subindicet, certam adeo ac perspicuam esse eam doctrinam, ut ab ipsa ne rigidiores quidem discedendum putaverint. Hoc tamen argumenti genus fallax subinde est. Compluribus enim exemplis ostendi posset, rigidissimos quosque, qui putantur, scriptores non raro in eas laxitates declinasse, quas nemo inter benignissimos admisit unquam.

433. — *Obiiciunt* 2° In controversiis de valore Sacramentorum *pars tutior semper sequenda est.*

Resp. 1° *Neg.* suppositum, scilicet quaestionem hanc controversiae subiectam esse, cum sententia adversariorum nulla polleat probabilitate, ut satis patet ex dictis.

Resp. 2° Falsum est tutiorem partem semper esse sequendam in *favorem Sacramenti*; nam cum Sacramenta sint *propter homines,* dantur casus in quibus exponendum est Sacramentum periculo nullitatis ad subveniendum hominibus in necessitate spirituali constitutis.

Duplex autem hypothesis fingi potest, quando simul concurrant necessitas et dispositio dubia poenitentis. Prima est absolutionis simpliciter denegandae; secunda absolutionis modo quocumque concedendae. En tibi adstat moribundus dubie dispositus. Eia! edissere, quid ages? Sinesne, hunc poenitentem absque absolutione e vivis excedere? Numquid sic notam crudelitatis effugies? Si enim forte satis dispositus fuerit, licet dubites, nonne damnas salvandum? Si vero absolvas hunc poenitentem, quomodo, quaeso, absolves? Mehercule! forma absoluta, ais. Optime; sed dic, amabo, numquid firmius feres iudicium de dispositionibus poenitentis? Numquid iudicabis *certo dispositum,* quem cognoscis *dubie dispositum*? Age nunc igitur, excludas quantum volueris conditionem et *oralem* et etiam *mentalem;* eritne ideo certior sententia tua sacramentalis? Velis igitur, nolis, si tunc absolvas, necessario *conditionate absolves,* et *non aliter*. Imo sententia sacramentalis in Poenitentia est, *per se,* et ex natura sua necessario conditionata, cum supponat in poenitente conditiones requisitas, quae deesse possunt.

434. — *Dico* II. Certum pariter est, absolutionem conditionatam esse quandoque licitam; si enim valida sit, etiam licita esse debet, urgente necessitate. — *Ita communissime Theologi,* cum *S. Lig. ibid.* — *Lacroix, l.* 6. *p.* 1. *n.* 78. — *Elbel.* — *Sporer.* — *Salmant.*, etc.

Reiicienda autem est, ut plane laxa, doctrina nonnullorum, qui tenent dari posse absolutionem conditionatam levi qualibet ex causa, et fere in omni dubio de dispositione sufficienti poenitentis, etiam mortalibus peccatis gravati, et nulla urgente necessitate. Nemo quippe non videt, quot sacrilegia induceret huiusmodi praxis. Confessarius siquidem iam non esset prudens dispensator Sacramentorum, sed proiiceret *margaritas ante por-*

cos; et tanta facilitate absolvendi efficeret, ut poenitentes in peccatis tabescerent. — *S. Lig. n.* 432., etc.

Verum non magis admittenda est doctrina eorum, qui cum *Collet, et aliis quibusdam*, tenent non esse impertiendam absolutionem sub conditione nisi in extrema necessitate seu in extremo vitae periculo; huiusmodi enim doctrina summe noxia est poenitentibus, qui difficile ad Confessarium reverti possunt, et dimissi absque absolutione periculum aeternae damnationis incurrunt.

In quanam ergo necessitate impertiri possit aut debeat absolutio sub conditione, iuxta doctrinam et praxim communem statuendae videntur sequentes

Regulae:

435. — I[a] *Regula.* Absolutio dari potest et debet sub conditione, quoties absolute concessa exponeret Sacramentum periculo nullitatis, et absolute negata exponeret poenitentem periculo gravis damni spiritualis.

II[a] *Regula.* Etiamsi eiusmodi necessitas non urgeat, dari tamen absolutio potest sub conditione, quoties absolute concessa exponeret Sacramentum periculo nullitatis, et absolute negata privaret poenitentem aliquo bono spirituali *notabili*, licet non *necessario*.

Hinc servatis debitis conditionibus, urgente necessitate, vel stante gravi et proportionata causa, licet absolvere conditionate in sequentibus casibus: 1° in dubio, an poenitens sit vivus, vel mortuus; 2° in dubio materiae sufficientis, v. gr., urgente praecepto confessionis annuae, etc.; 3° in dubio iurisdictionis ex parte Confessarii; 4° in dubio utrum poenitens rite fuerit absolutus; 5° in dubio usus rationis in pueris, amentibus, etc.; 6° in dubio utrum poenitens sit moraliter praesens; 7° in dubio an moribundus sensibus destitutus Sacramenti capax sit (a); 8° in dubio de dispositione poenitentis, urgente non tantum *extrema*, sed etiam simpliciter *gravi* necessitate spirituali. — *S. Lig. n.* 432. — *Vide casus infra resolvendos, n.* 439.

(a) Ad duplex dubium hic casus refertur, scilicet 1° an qui reperitur sensibus destitutus, christianus sit, nec ne; 2° an capax sit absolutionis ratione dispositionis.

Obiectiones adversariorum:

436. — *Obiect.* 1ª Praxis illa absolvendi conditionate, praesertim dubie dispositos, est periculorum plena, fomentum iniquitatum, etc....

Resp. Dist. Praxis illa est periculorum plena..., etc.... si adhibeatur *promiscue,* sine discretione, extra casum necessitatis, vel gravis utilitatis : *concedo* ; si vero traditae regulae serventur, *nego.*

Obiect. 2ª Poenitens dubie absolutus perget ad Eucharistiam suscipiendam, et sacrilege communicabit ; hoc autem permitti nequit. Ergo...

Resp. 1° Non erit sacrilega Communio, sicut non est sacrilega confessio ; supponitur enim poenitentem in bona fide versari. Ad summum Communio erit nulla, seu nullos fructus producet.

Resp. 2° Non erit inutilis Communio illa ; varios enim virtutum actus et conatus, saltem nonnullos, ad Deum diligendum, et malum fugiendum in communicante facile excitabit. Imo iuxta communem sententiam si communicans sit in statu peccati mortalis, per Communionem cum attritione factam statui gratiae restituetur. Nec difficilis erit ipsi attritio ; accessus enim ad sacram Mensam, et Corporis Christi receptio, facillime in communicantibus bona fide pios motus doloris et amoris ciere solent.

437. — *Obiect.* 3ª Poenitens dubie absolutus non amplius confitebitur peccatum suum, et si non fuerit vere dispositus, in peccato morietur.

Resp. Peccatum illud dubie absolutum remitti poterit 1° per Eucharistiae susceptionem, ut modum dictum est ; 2° in proxima confessione cum aliis, *indirecte,* etiamsi poenitens peccatum suum clavibus nunquam iterum subiiciat. Nec dicas quod forte ille non amplius ad Sacramentum Poenitentiae accedet ; casus enim iste rarus erit, et tanquam quid *per accidens* habendus. Multo autem maiori periculo salutis fuisset expositus poenitens, si dimissus fuisset absque absolutione in casu gravis illius necessitatis, quam semper ad talem absolutionem impertiendam requirimus.

Obiect. 4ª Non licet uti opinione probabili in administratione Sacramentorum, ut constat ex prop. 1ª ab *Innoc. XI* damnata. Ergo non licet dare absolutionem dubie valituram.

Resp. Dist. ubi periclitatur tum valor Sacramenti, tum bonum hominis, *conc.*; secus autem, ubi urget necessitas, aut alia causa gravis. — *S. Lig. n.* 28. 57., *et lib.* 1. *n.* 59., *et alii communiter.* — In propositione damnata non agitur nisi de partibus essentialibus Sacramenti, nempe de valore materiae et formae, prout a ministro dependent. — *Ita communiter* cum *Goritia, tabella V, de Consc.* — Hic autem materia a poenitente ministratur, et proinde a ministro independens est. Secus enim plerumque poenitentes absolvi non possent, cum saepius nonnisi probabiliter de eorum dispositionibus constet.

138. — *Obiect.* 5ª Praxis absolvendi conditionate est saltem restringenda ad casus rarissimos extremae necessitatis, scilicet ubi moribundus est iam sensibus destitutus, vel ubi est iamiam moriturus; nam ipsiusmet culpa et maxima culpa est, si dubie dispositus videatur. — *Ita Auctor anonymus Epistolarum adversus eximium librum* Card. GOUSSET, cui titulus: *Justification de la doctrine de saint Ligori.*

Resp. In obiectione plura falsa supposita inveniuntur. Etenim 1° Falsum est, poenitentem dubie dispositum esse certo indispositum, saltem *per se;* est enim contradictio *in ipsis terminis.* 2° falsum est, poenitentem semper esse in culpa quod non videatur certo dispositus: nam potest esse sufficienter dispositus, quin hoc Confessarius certo resciat; siquidem quoties non est certo *indispositus*, potest esse vere dispositus. 3° Possunt propter salutem poenitentis adesse graves rationes ob quas dari potius, quam omitti absolutio debeat, ut supra dictum est. Aliunde quandoque summa foret imprudentia in Confessario, si absolutionem differret ad extremam necessitatem, in qua vix aut forte ne vix quidem poenitens erit capax Sacramenti. — *Vide Gousset, Lettres a M. le Curé ***, Epist.* 8.

Resolves:

139. — 1° Absolvendus est *sub conditione* poenitens in *mortali* constitutus, quoties prudenter dubitatur de impertita, aut rite data absolutione: nec potest de hoc facile certitudo haberi. — *Ita communiter Theologi.*

2° Absolvendi sunt *sub conditione* moribundi *omnes*, de quorum indispositione vel incapacitate certo non constat, ut infra fusius dicetur ubi de integritate confessionis et de ministro. — *Ita* etiam fere *omnes.*

3° Item poenitentes dubie dispositi, qui versantur in gravi mortis periculo, v. gr., mulier in partu difficili, nauta aut alius quivis longam navigationem suscepturus...., miles ante praelium...., infirmus ante operationem chirurgicam valde laboriosam...., et *a fortiori* reus capite plectendus, etc. — *Ita communiter* cum *S. Lig. n.* 432.

4° Absolvi possunt *sub conditione* semifatui in dubio de usu rationis, aut sufficientis dispositionis, praemissa seria diligentia ad eos, quantum fieri potest, disponendos, in sequentibus praecipue casibus 1° si versentur in periculo mortis; 2° si urgeat praeceptum annuae confessionis; 3° si confessi sint aliquod peccatum mortale. Ratio est, quia exponuntur periculo proximae damnationis, si mors urgeat, vel periculo remanendi diu in peccato mortali. Aliunde non est via et spes, quod dilata absolutione brevi dispositi redeant, et securius absolvantur, sicut de aliis communiter sperari potest. Imo absolvi poterunt conditionate pluries in anno, etiamsi afferant tantum levia, ne tamdiu gratia sacramentali priventur, aut remaneant in peccato mortali, si forte in illo versentur. — *Ita S. Lig. n.* 432. — *Lacroix, n.* 1797., *et alii multi* contra *alios*.

5° Probabiliter etiam absolvi possunt *sub conditione* sponsi dubie dispositi proxime matrimonium contracturi: quia secus illud Sacramentum sunt certo profanaturi, et animo deiecti ob denegatam absolutionem, ad confitendum non redibunt, et in peccatis contabescent.

6° Absolvi etiam *conditionate* probabiliter possunt aliquando poenitentes pii, in dubio an materiam sufficientem clavibus subiiciant. Verum multo magis praestat, ut materiam certam ex vita anteacta praebeant, iuxta sup. dicta, n. 424. — *S. Lig. n.* 442.

PARS SECUNDA

DE SUBIECTO SACRAMENTI POENITENTIAE,

SEU DE ACTIBUS POENITENTIS.

Tres numerantur, scilicet 1° contritio; 2° confessio; 3° satisfactio

---

CAPUT I.

DE CONTRITIONE.

440. — Contritio *est animi dolor et detestatio* (*a*) *de peccato commisso, cum proposito non peccandi de caetero.* Sic *Trid. sess.* 14. *c.* 4. — Detestatio peccati, in qua praecipue consistit contritio, praeteritum respicit; propositum vero circa futurum versatur. Haec definitio praescindit a nova lege, in qua contritio efficaciam nullam habere potest, sine voto confessionis. Idem *Trid.* paulo infra addit: *cum voto praestandi reliqua.... quae ad rite suscipiendum hoc Sacramentum* (Poenitentiae) *requiruntur.* Hinc congruit definitio *S. Thom.*, *Supplem. qu.* 1. *art.* 1.: « Dolor pro peccatis assumptus cum proposito confi- « tendi et satisfaciendi. »

Hinc dicendum 1° de contritione stricte dicta; 2° de proposito

---

(*a*) Disputant DD., ut videre est penes S. Alphonsum (*Lib.* 6. n. 435.), consistatne contritio in dolore, an in detestatione, et quis ordo inter haec duo intercedat. At parum id refert; nec verendum est, ut alterutrum desit. Mutuo enim se supponunt, et alteri alterum necessario adiungitur. Quippe, ut ait S. Alphonsus, qui suum detestatur peccatum, vellet nempe se non peccasse, hic necessario de ipso dolet; et rursum qui de peccato dolet, illud necessario detestatur. Caeterum latius patere videtur detestatio, quam dolor. Hic enim proprie ad peccata a se patrata, illa vero ad propria et aliena, et tum ad praeterita, tum ad futura referri potest.

ARTICULUS I.

DE CONTRITIONE PROPRIE DICTA.

441. — Contritio duplex distinguitur:

1° *Perfecta*, quae est detestatio peccati orta ex motivo speciali caritatis perfectae, seu bonitatis Dei propter se summe dilecti (*a*).

(*a*) Opinati sunt nonnulli (*Vid. S. Alphons. Lib.* 6. *n.* 436., *et Scavini, Tr.* 1. *Disp.* 1. *Cap.* 2. *art.* 1. §. 1. *q.* 1.) ad perfectam contritionem *probabilius* non sufficere, ut eliciatur ex motivo alicuius tantum attributi divini, sed requiri, ut procedat ex motivo offensae divinae bonitatis, quatenus haec bonitas omnes Dei perfectiones complectitur. Quam quidem opinionem tribuunt Card. De Lugo, Suarezio, Vasquezio, etc.

Verum auctoritas, e qua totum huius opinionis robur existit, penitus deficit. Allegati enim DD. non disputant, num contritionis motivum ex aggregato divinarum perfectionum peti potius debeat, quam ex peculiari aliqua Dei perfectione, sed utrum ad perfectam contritionem sufficiat motivum alterius virtutis praeter caritatem, v. gr., si dolor sit (ut ait Suarez *De Poenit Disp.* 2. *Sect.* 3. *n.* 4. *et Disp.* 4. *Sect.* 2. *n.* 13.) ex motivo *obedientiae,* vel *religionis,* vel *poenitentiae,* vel *gratitudinis,* etc.; quia nempe ut ait Lugo (*De Poenit. Disp.* 5. *n.* 3.) peccatum est *contra eius praeceptum,* cui obedire tenemur, vel contra eius *cultum,* etc. Quarum virtutum motivum *formale,* uti patet, a motivo caritatis diversum est.

Caeterum cum formale obiectum caritatis sit summa Dei excellentia atque infinita perfectio, propter quam super omnia diligendus est amore *appretiativo;* haec autem infinita perfectio ac summi boni excellentia in singulis eluceat attributis; merito proinde Ripalda (*De Virt. Theol. Disp.* 35. *Sect.* 1.) cum communi Theologorum, quos (*ibid. n.* 4.) allegat, thesim statuit: *Obiectum formale caritatis est bonitas divina prout naturae Dei, et attributis communis, et propria.* Quod brevius expressit S. Thomas (*De Virt. q.* 2. *art.* 4. *ad* 5.) dicens, eiusmodi obiectum esse *bonum divinum.*

Praetereundum vero hic non est, obiecta aliarum, quas diximus, virtutum, obedientiae scilicet, gratitudinis, religionis, etc., sin minus perfectae contritionis, imperfectae certo motivum esse aptissimum; imo facili negotio poenitentes hac via pertrahi ad motivum perfectae

2° *Imperfecta* seu *attritio*, quae est detestatio peccati orta ex alio motivo, v. gr., ex consideratione turpitudinis peccati, vel ex metu inferni, aut ex amore beatitudinis aeternae. — *Trid. sess.* 14. *c.* 4.

Tria hic exponenda sunt: 1° necessitas; 2° dotes; 3° efficacia contritionis.

§. 1. *De necessitate contritionis.*

Statuenda:

142. — I. Contritio saltem virtualis, seu poenitentia, sive perfecta cum voto Sacramenti, sive imperfecta cum ipso Sacramento, est omnino peccatori necessaria necessitate medii ad iustificationem et salutem consequendam.

1° Constat ex *Scriptura sacra.* Matth. 3. 2.: *Poenitentiam agite, appropinquavit enim regnum coelorum.* — Luc. 13. 3.: *Nisi poenitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.* — Et *ibid.* 5.: *Si poenitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis.* — Eccli. 2. 22.: *Si poenitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini et non in manus hominum.* — Apoc. 2. 5.: *Age poenitentiam et prima opera fac; sin autem venio tibi, et movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi poenitentiam egeris.* — Act. Apost. 3. 19.: *Poenitemini igitur et convertimini, ut deleantur peccata vestra.*

2° Constat ex *variis Conciliis*, praesertim ex *Conc. Trident.*, *sess.* 14. *c.* 4.: *Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius.* Et *sess.* 6. *c.* 6., ubi *odium* et *detestatio de peccato* inter praecipuas dispositiones ad iustificationem recensentur.

143. — II. Contritio *necessaria* est *necessitate praecepti*, supposito peccato mortali, saltem aliquando in vita. Etenim praeceptum colligitur ex verbis sacrae Scripturae supra relatis, ex

---

caritatis posse. Si enim simul cum motivo obedientiae, vel religionis, iustitiae, etc. addatur consideratio infinitae excellentiae Dei, cui aut illata iniuria, aut negata obedientia fuit, aut cultus demptus, facillime ad perfectionem caritatis devenietur. Et haec quidem ad manum confessario sint, oportet, ut opportune poenitentes ad perfectiora provehendi facilis ipsi ratio suppetat.

verbis S. Ioann. Bapt. initio suae praedicationis, et praesertim Christi ipsius in variis sancti Evangelii locis. Intelligitur autem cadere sub *praecepto* ea contritio, quae requiritur ad iustificationem, nempe contritio perfecta extra Sacramentum et attritio cum Sacramento. — *S. Lig. n.* 337. — *Billuart, diss.* 4. *art.* 3., *et alii omnes.*

III. Praeceptum contritionis obligat, modo *per se,* modo *per accidens.*

1° Obligat *per se,* quando urget necessitas gravis se reconciliandi cum Deo, scilicet in periculo etiam probabili mortis, idque ob praeceptum finem ultimum consequendi; item quando quis versatur in statu peccati, ob proximum periculum moriendi in hoc misero statu (*a*), vel in graviora labendi (*b*).

2° Obligat *per accidens,* quando urget aliud praeceptum, quod sine contritione adimpleri nequit, praesertim in sequentibus casibus, scilicet, quando urget praeceptum confessionis annuae, quando urget praeceptum actus caritatis, quando quis reus peccati gravis Sacramentum suscepturus aut ministraturus est, quoties recipitur Sacramentum Poenitentiae, etiam devotionis causa. — *S. Lig. ibid.*

(*a*) Haec non ita generatim sunt accipienda, quasi homo ad hoc obligetur statim post peccatum; id enim, ut A. ipse mox docet, est contra communem Thh. sententiam post S. Thomam, iisdemque rationibus excluditur, quibus S. Thomas (*In* 4. *Disp.* 17. *q.* 3. *art.* 1. *q.*ª 4.) necessitatem confitendi statim post peccatum reiicit. Excepto autem mortis articulo communior, ut ait Palaus (*De Poenit. Disp. unic. Punct.* 3. *n.* 9.) sententia saltem dilationem eam admittit, quam et Ecclesiae praeceptum de annua confessione (Vid. Laymann *De Poenit. Cap.* 2. *n.* 6.); quam quidem doctrinam S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 473.) etiam S. Thomae attribuit.

(*b*) Ista quoque obligatio eliciendi contritionis actum ad praecavenda alia peccata, est mera quorumdam opinio. Quocirca servandum illud est Card. De Lugo (*De Poenit. Disp.* 15. *n.* 55. 56.): *Propter varietatem sententiarum non possumus imponere illi* (sc. poenitenti) *certam obligationem.*

Videnda de hoc argumento ea sunt, quae habet Suarez (*De Poenit. Disp.* 15. *Sect.* 6. *n.* 7. 8.), et Card. De Lugo (*l. c. et Disp.* 7. *n.* 240. 242.); e quibus concludere est, vel nullam evinci eliciendae ea de causa contritionis necessitatem; vel eius omissionem non esse peccatum ab eo distinctum, in quod quis ob medium illud omissum labatur.

Quaesita :

444. — QUAER. 1° *An praeceptum contritionis obliget statim post patratum mortale peccatum?*

Resp. Negatur contra *paucos* antiquiores (a), quia praeceptum contritionis est affirmativum, nempe : *Poenitentiam agite ;* porro praeceptum affirmativum non obligat singulis momentis : ergo praeceptum contritionis non statim, post patratum peccatum urget. Secus enim multiplicarentur peccata pro numero instantium dilationis ; quod sensui communi fidelium, et praxi Confessariorum adversatur. — *S. Lig. n.* 437. — *Elbel, n.* 54. — *Billuart*, etc.

QUAER. 2° *Quaenam dilatio contritionis peccatum grave inducat?*

Resp. Non conveniunt Theologi : admittitur quidem communiter dari dilationem contritionis gravem independenter a praecepto confessionis annuae ; quanta autem debeat esse dilatio haec, ut gravis censeatur, determinari certo non potest : alii illam producunt ad annum ; alii ad sex menses ; alii cum *S. Ligor.* ad mensem : nulla tamen ratio sive auctoritas huic ultimae sententiae favet (b). Quin ipse S. Alphonsus peccatores praesertim rudes ab hoc peccato dilatae poenitentiae, ob inadvertentiam, ut plurimum, imo fere semper excusari posse addit n. 437. (c) :

(a) Immerito tamen eorum plerisque haec opinio tribuitur ; e quibus, v. gr., Alensis, Paludanus ac Thomas de Argentina, affirmant quidem, poenitentem teneri *semper* per totam vitam conteri de peccatis commissis ; sed explicant ita, ut ad id teneatur *negative*, idest ne rursus sibi complaceat de peccato, cum memoriae occurrit. Quam sententiam sic exponit Caietanus (Sum. V. *Contritio*) : *Ex hoc autem, quod peccata memoriae occurrunt, sicut non tenetur ad confitendum, ita nec ad conterendum. Utrumque enim est praeceptum affirmativum, obligans tempore necessitatis, quod non constituit memoria ; sed tenetur semper ad non approbandum, ad non complacendum : quia ista sunt praecepta negativa, quae obligant semper et ad semper.*

(b) Vid. Vol. I. n. 218. q. 2. in Not.

(c) De hac re ita Card. De Lugo (*De Poenit. Disp.* 15. *n.* 55.) : *De hoc peccato omissionis poenitentiae debitae per totum annum sive per se ex praecepto virtutis poenitentiae, .. sive per accidens ad vitandum periculum novi peccati, non oportet interrogare poenitentem,*

445. — Quaer. 3° *An ille qui in articulo mortis suscipit Sacramentum Poenitentiae cum attritione, teneatur insuper elicere actum contritionis perfectae?*

Resp. 1° Non videtur teneri ad actum contritionis explicitum, cum moraliter certus sit se fuisse iustificatum per solam attritionem cum Sacramento. — *Ita Lugo, et alii communiter* contra *nonnullos.*

Resp. 2° Tenetur autem iuxta quosdam, qui dicunt praeceptum caritatis perfectae urgere imprimis in articulo mortis. Quidquid sit, expedit, ut moribundi excitentur, quantum fieri potest, tum ad actum caritatis, tum ad actum contritionis perfectae. — *S. Lig. n.* 437.

---

nec etiam eum admonere in particulari.... Et probari potest exemplo praecepti diligendi Dei, de quo etiam non interrogantur poenitentes in particulari, an dilexerint Deum super omnia, nec admonentur de illa obligatione illius praecepti aliquando implendi; tum quia ex ipso discursu confessionis satis apparet, quomodo se habeat poenitens erga Deum; tum quia propter varietatem sententiarum non possumus imponere illi certam obligationem.

Immo omittendam interrogationem, monitionemque sic prosequitur: *Talis interrogatio vel admonitio inutilis, imo noxia videtur. Nam vel poenitens ignorat invincibiliter illam obligationem; et tunc melius est relinquere illum in bona fide, quam iniicere in malam fidem, ex qua prudenter timeri potest scandalum ipsius. Rarissimi enim erunt ex talibus peccatoribus, qui propter illam notitiam postea moveantur ad dolendum de peccatis ante finem anni; sed potius caeteris peccatis illud etiam adiicient omittendo poenitentiam, quam deberent habere. Si autem poenitens sciebat talem obligationem, frustra monebitur de illa.* Demum proponit obiectionem, in qua solvenda tangit et obligationis incertitudinem. *Dices: oportebit tamen interrogare de omissione...; quia si sciebat obligationem, vel culpabiliter ignorabat illam, omissio fuit peccatum, et per consequens explicanda in confessione. Sed contra, quia neque ex hoc capite oportet interrogare distincte: nam LICET CONCEDERETUR DARI TALEM OBLIGATIONEM, Confessarius tamen audita confessione poenitentis, ex peccatis, quae per totum annum commisit, sufficienter intelligit, ipsum non satisfecisse obligationi, SI QUAE ERAT, dolendi frequenter de peccatis.... Frustra ergo magis distincte interrogaretur vel admoneretur, praesertim in tali materia, CIRCA QUAM NEC IPSE CONFESSARIUS POSSET ALIQUID CERTUM STATUERE CIRCA TAXANDAM OBLIGATIONEM pro tempore sequenti* (Ibid. n. 56.).

Quaer. 4° *An ad consequendam gratiam in Sacramento, praeter dolorem requirantur actus expliciti Fidei et Spei?*

Resp. Neg. Ratio est, quia nullo probabili argumento probari potest hos actus explicite requiri (*a*). Caeterum poenitens eliciens actum doloris, etiam *explicite* aliquo modo et *exercite* hos actus elicit, etsi non *reflexe;* quia tunc sine dubio credit *exercite,* et sperat sibi per Sacramentum Poenitentiae, in virtute meritorum Christi, peccata remittenda esse. — *S. Lig. n.* 439., *et alii communiter* contra *aliquos.*

446. — Quaer. 5° *An sit peccatum confiteri veniale aliquod sine dolore?*

Resp. Neg. Probabilius, modo dolor circa alia, vel saltem unum non deficiat, et poenitens non subiiciat scienter alia peccata tanquam materiam absolutionis (*b*). Ratio est, 1° quia ra-

---

(*a*) Quidam exigebant hos actus, quia a Synodo Tridentina expresse memorantur, ubi describitur processus iustificationis (Sess. 6. Cap. 6.): quae ratio evinceret necessitatem quoque audiendi praeconem fidei, cum ibi dicatur; *fidem ex auditu concipientes,* et insufficientiam insuper doloris caritate perfecti sine imperfecto, quia ibi legitur: *timore divinae iustitiae concutiuntur!*

Ad rem Suarez (*De Poenit. Disp.* 4. *Sect.* 2. n. 7.). *Denique Sess.* 6. *Cap.* 6. *plures actus Concilium numerat in dispositione peccatoris, quos necesse non est semper omnes formaliter concurrere, sed sufficit virtualiter seu implicite, ut actum spei.*

Et tamen sunt confessarii, qui praeiudicio illo abducti exigunt a poenitentibus, ut ante peccatorum confessionem formulas consuetas actuum virtutum theologalium recitent, nisi forte etiam eos dimittant, ut prius huic putatae necessitati satisfaciant. Quod quidem eo mirabilius est, quod in formula consueta actus fidei non reperies ea, quae Concilium dixit credenda, scil. *Deum per Christum sibi propitium fore, etc.*

(*b*) Distingue cum Suarezio (*De Poenit. Disp.* 20. *Sect.* 6. *n.* 7.) duplicem modum, quo quis veniale aliquod confiteri potest sine vera attritione vel proposito emendationis. 1.° Si confessario aperiat hunc ipsum doloris et propositi defectum; et tunc nec sacerdos a tali peccato debet absolvere, nec in hunc finem poenitens, *si prudens sit,* debet illud dicere quasi scilicet materiam sacramenti cum revera esse talis non possit. Potest tamen licite dici vel ob humilitatem, vel ob consilium, vel ob excitationem ad veram poenitentiam; sed hic modus nihil attinet ad rem praesentem. 2.° Si veniale,

tione validitatis Sacramenti sufficit, ut praebeatur aliqua materia certa, nempe ut adsit dolor de aliquo veniali, cum venialia non sint materia necessaria Sacramenti Poenitentiae, et aliunde remitti possint alia sine aliis, siquidem amicitia Dei non privant; 2° quia nulla inde iniuria Sacramento infertur, si ex bono fine, seclusa omni levitate, declarentur. Imo plerumque utiliter aperiuntur ea quoque venialia, quorum dolor non habetur saltem certus, ad maiorem conscientiae manifestationem et directionem, ad aliquam concipiendam confusionem, etc. — *Vide S. Lig. n. 449.*

447. — Quaer. 6° *An contritio debeat praecedere confessionem?*

Resp. 1° Debet certo praecedere *absolutionem*, vel saltem ipsi coexistere, ut patet. Practice autem loquendo, requiritur ut dolor praecedat saltem absolutionem, quia nullus poenitens se indispositum sentiens absolutionem petere, aut recipere potest.

Resp. 2° Ad Sacramenti valorem non debet dolor necessario praecedere *accusationem*; quia adsunt omnia requisita ad Sacramentum, modo absolutionem praecedat; nec probari potest praeceptum praemittendi dolorem efficacem confessioni explicitae peccatorum. — *Lugo, Suarez, et alii communissime.* — Caeterum, quando Theologi dolorosam confessionem requirunt, nihil aliud videntur exigere, nisi ut confessio non sit mera pec-

---

de quo non dolet, aperiat, sicut caetera, ceu materiam absolutionis. *Et tunc* (inquit Suarez) *multi putant esse peccatum mortale.... Sed licet negari non possit, quin illud sit aliqua culpa, nihilominus non censeo mortalem, quia materia talis culpae levis est: quia defectus illius doloris vel propositi per se et natura sua non est contrarius gratiae et iustificationi, qui est primarius effectus huius sacramenti per formam significatus...: neque etiam impedit remissionem aliorum peccatorum venialium, de quibus vera fit accusatio capax verae absolutionis, non obstante obice alicuius peccati venialis.* Vid. etiam Lugo (*De Poenit. Disp.* 14. *n.* 48.).

Caeterum et ea levis culpa, de qua Suarez, saepius aberit, vel quia poenitens ad hunc doloris defectum aut ad defectus eiusdem inordinationem non advertit, vel quia raro abest omnis displicentia, licet haec efficax satis non sit; quia in re difficile saepe est deceptionem vitare.

catorum narratio, sed ut sit accusatio sui in ordine ad absolutionem obtinendam. — *S. Lig. n.* 445. (*a*).

QUAER. 7° *Per quantum temporis spatium actus doloris moraliter perduret ad valide suscipiendum Sacramentum?*

Resp. Hoc determinari nequit: iuxta sententiam communem, perseverare potest per unum, aut etiam plures dies, modo elicitus fuerit intentione confessionis faciendae (*b*), et non fuerit

---

(*a*) Ita S. Alphonsus: *In tantum Laymann cum aliis* (scil. Coninck et Palao) *requirunt, ut confessio sit dolorosa, sive quod dolor confessionem praecedat, in quantum exposcunt, ut confessio non sit mera peccatorum narratio, sed habeat rationem confessionis sacramentalis; et ad hoc sufficit, ut confessio fiat animo obtinendi absolutionem, et deinde dolor manifestetur saltem per petitionem seu exspectationem absolutionis.* Quae postrema occurrunt obiectioni Coninckii, quod *dolor debeat esse sensibilis.* Cui quidem difficultati cum varii varie respondeant (*Vid. Lugo Disp.* 14. *n.* 14-18.), ut S. Alphonsi verba indicant, alius forte posset etiam illud reponere, nihil in praesens illis subtilitatibus opus esse, si iuxta alibi dicta (*sup. in Not. ad n.* 414.) opinionem praeferas, quae actus poenitentis mere habet ut materiam *circa quam,* atque adeo soli absolutioni attribuit, quod *signum sit gratiae efficax.*

Caeterum de Coninckii opinione ita Lugo (*De Poenit. l. c. n.* 13.) scribit: *Haec sententia singularis est, et habet contra se omnes alios theologos.... Habet etiam contra se praxim fidelium, hi enim si forte peccata absque dolore confessi sunt, et postea confessarii exhortatione permoti excitantur ad dolorem habendum de peccatis, putant se sufficienter satisfacere, si tunc doleant ante absolutionem; imo ad hunc finem confessarii solent poenitentes tunc potissimum ad dolorem movere* (quod habet et praxis in Rituali Romano praescripta), *ut se disponant ad absolutionem validam suscipiendam; nec obligant eos post dolorem tunc conceptum ad repetendam confessionem, quae absque dolore praecio facta est.* Quae quidem palam faciunt, ad inanes scrupulos amandandam esse quorumdam confessariorum sollicitudinem, qui postquam poenitentem ad dolorem excitaverint, extorquere omnino ab eo rursus aliquam confessionem, saltem per aliquot verba, volunt, v. gr., *De peccatis narratis me accuso.*

(*b*) Quod A. innuit, dolorem eliciendum esse *ex intentione confessionis,* id aliquam ad summum probabilitatem habet. Et sane etiam S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 447.), diffiteri non potuit, *probabiliorem* esse sententiam, quae dolorem valere docet, etsi quis illum

retractatus. Caeterum suadendum est poenitentibus, ut immediate ante confessionem actum contritionis prius elicitum renovent, praesertim si postea animum ad alia diversa per notabilem moram converterint. — *S. Lig. ibid.* (*a*).

448. — Quaer. 8° *An requiratur novus actus doloris ad novam absolutionem recipiendam, quando poenitens statim post absolutionem peccatum mortale ex oblivione omissum confitetur?*

Resp. Controvertitur. I^a^ Sententia *communior* et *multo probabilior negat*; quia certo perseverat prior contritio, quae utpote universalis extendebatur ad omnia peccata, etiam omissa ex oblivione; nec requiritur, ut contritio explicite ordinetur ad Sacramentum. Praeterea videtur haberi dolor explicitus in actu illud peccatum accusandi. — *Lugo.* — *Roncaglia.* — *Reuter*, etc., cum *S. Lig. n.* 448.

II^a^ Sententia *affirm.*; quia per absolutionem completum est iudicium: ergo si impertienda sit nova absolutio, nova requiritur materia proxima; et quamvis dolor in se perseveret, non

---

eliciat nihil tunc cogitans de sacramento, quod oblata dein occasione suscipiat.

De hoc argumento confer Card. De Lugo (*De Poenit. Disp.* 14. *n.* 37.-40.), qui non modo istius intentionis necessitatem validissimis rationibus excludit, sed insuper advertit, iuxta Suarezium ac Reginaldum, qui contrariae opinioni patrocinantur, sufficere, quod praecedens dolor, etsi sine intentione confessionis elicitus, moveat deinde ad confessionem, aut in confessione aliquo modo exprimatur: quae quidem, uti patet, plane in communem Card. De Lugo sententiam recidunt.

Quae autem in contrarium ratiuncula affertur (apud S. Alph. l. c.), quod per intentionem ordinari materia ad sacramentum debeat, sicut ablutio ad baptismum, et instrumentorum tactus ad S. Ordines, primo quidem supponit, eodem sensu dolorem esse materiam sacramenti, ac sit ablutio in baptismo, *materiam scilicet ex qua,* quod ad meram opinionem pertinet: deinde ipso S. Ordinis exemplo refutatur; nam valida habetur Ordinatio infantis, qui certe per intentionem, cuius capax non est, tactum instrumentorum ad sacramentum ordinare non potest.

Nec magis urget ratio petita ex Prop. I. ab Innoc. XI proscripta, tum propter mox dicta de indole materiae in hoc sacramento, tum propter ea, quae A. sup. n. 437. de hac propositione adnotaverat

(*a*) Vid. dicenda in Not. seq.

tamen perseverat in ordine ad secundam absolutionem. — *Bonacina*, etc. Haec sententia levi fundamento innixa videtur (a).

QUAER. 9° *An dari possit Sacramentum Poenitentiae validum simul et informe, ob defectum sufficientis dispositionis?*

(a) Reipsa Card. De Lugo (*De Poenit. Disp.* 14. *n.* 28.-30.) negat, partialem aliquam materiam proximam non posse eamdem duplici formae deservire. Ordinationem vero doloris ad confessionem, superius iam dictum est, necessariam non esse. Sed insuper negandum est, eiusmodi ordinationem hic deesse; nam qui de peccatis dolet cum intentione confitendi, satis ordinat singulorum dolorem ad eorumdem confessionem et absolutionem. Adde ulterius, pro secunda ista sententia perperam allegari (*apud S. Alphons. Lib.* 6. *n.* 448. *ex Croix, Lib.* 6. *p.* 2. *n.* 711.). Vasquez, Bonacina, et Filliuccium. Hi enim, cum dolorem iterandum dicunt, non de peccatis ex oblivione omissis, sed de iterata eorumdem peccatorum confessione disputant. Neque auctoritas igitur, neque solida ratio ulla suffragatur isti opinioni. Contra vero pro priori sententia, quam S. Alphonsus (l. c.) appellat *communem,* et *moraliter certam* a Roncaglia, *probabilissimam* a Sporer cum Elbel et aliis multis, ac demum *indubitatam apud omnes* ab aliis dici testatur, *stat,* ut ait Lugo (*l. c. n.* 27.), *et communis praxis. Nam licet unus vel alius confessarius fortasse admoneat poenitentem in praedicto casu de renovando dolore, alii tamen omnes communiter id non faciunt.* De qua communi confessariorum praxi testatur et Dicastillus (*De Sacram. Tr.* 8. *Disp.* 6. *Dub.* 22. *n.* 160.).

Duo autem hic omittenda non sunt. Primum est, praemissam doctrinam ex communi sententia valere non modo in casu, qui frequentior esse solet, alicuius peccati, quod quis in confessione obliviscitur, et mox deinde post absolutionem, vel paulo post confitetur; sed etiam duobus aliis in casibus, nempe tum quando moribundus propter instantis mortis periculum absolvendus est uno vel altero pecc to audito, ac dein prosequenda est confessio de rel quis; tum etiam quando quis dimidiata confessione (qui tamen casus rarissimus accidet, ut suo loco dicetur) a Superiore absolvatur solum a reservatis, et dein a non reservatis absolvatur ab alio.

Alterum est, ne praedictam quidem Vasquesii, Bonacinae, ac Filliuccii sententiam de necessitate iterandi dolorem in iterata eorumdem peccatorum confessione iuxta plures necessario admittendam esse. Et sane Card. De Lugo plane contrarium sentit. Ac primo quidem hoc menti DD. consentaneum sic innuit (l. c. n. 34.): *Licet Auctores non agant expresse de hoc peccato, ex modo tamen, quo loquuntur, videntur hoc insinuare.... Imo P. Ioann. Salas in Mss.' de Poe-*

Resp. Controvertitur. Negant nonnulli cum *Billuart, diss.* 7. *art.* 1. — *Elbel, n.* 81. Ratio eorum est, quia in Sacramento Poenitentiae contritio est materia Sacramenti; igitur, si insufficiens sit, invalidum erit Sacramentum. Si vero sufficiens sit,

---

nitentia, q. 84. *art.* 10. *relata sententia aliquorum recentiorum, qui dicebant, requiri novum dolorem sicut novam confessionem ad valorem secundi sacramenti, ipse dicit, contrarium esse verius, et sufficere, quod partes sensitivae* (nempe confessio et in ipsa confessione doloris expressio) *sint novae,* etc. Mentem vero suam (*ib. n.* 31.) sic aperuerat: *Si vera sunt* (inquit) *quae adduximus in confirmationem primae partis, non apparet, cur aliquando circa eadem etiam peccata non possit repeti confessio et absolutio nova in virtute doloris praecedentis, perseverantis adhuc moraliter et virtualiter* (scil. non retractati.) Et (*seq. n.* 32.) concludit: *Ratio videtur eadem pro utroque casu.* His autem praeiverant tum Ioann. De la Crux, et Petrus De Ledesma *(ap. Diana Tom. I. Tr.* 3. *Res.* 88. *n.* 1.), qui insuper testatur doctrinam hanc esse *communem.* Istis vero accessit et Dicastillus (*apud Diana l. c.*) cuius est haec thesis: *Asserendum est, non solum quando novum peccatum quis fatetur, quod oblivione non dixerat, sed quando eadem omnino peccata novae confessioni subiiciuntur, sufficere antiquum dolorem vel physice vel moraliter adhuc manentem.* Et quidem rationibus a Dicastillo allatis debetur, quod Diana, qui huic doctrinae adhaerere prius cunctabatur (*Vid. l. c. Res.* 89. *n.* 3.), deinde eam absolute amplexus fuerit. Post descripta enim Dicastilli argumenta (*l. c. Res.* 88. *n.* 4.) concludit: *Huc usque Dicastillus; cui ego nunc absolute adhaereo.* Tum vero addit, non modo id ipsum sensisse alium doctorem Salmanticensem (*Vid. ibid. Res.* 90. 22.), sed praeterea se quoque auctore in eandem concessisse Leandrum; de quo (*ibid. Res.* 95. *n.* 4.) scribit: *Idem Leander* (De Sacram. Tom. I Tr. 5. Disp. 7. q. 4.) *docet, etiam me citato et Cardinali Lugo, quod quando quis confitetur eadem peccata, a quibus iam directe fuerat absolutus, non tenetur habere novum dolorem eorumdem peccatorum; quia repetita confessione vocali, repetitur saltem virtualiter dolor praecedentis confessionis, perseverantis adhuc moraliter et virtualiter.* His demum adde Thomam Tamburinum (*method. Confes. Lib. I. Cap.* 2. §. 5. *n.* 7.), qui pro eadem doctrina laudat Iosephum De Ianuario: *Lege* (inquit) *Ianuarium (P.* 1. *Res.* 30.), *qui docet, eum qui peccata alias rite confessa et absoluta confitetur, non teneri iterum elicere actum doloris, si prior habitualiter (idest non retractatus) vel virtualiter perseverat.*

Caeterum eiusmodi doctrina non eatenus ad praxim deservire debet aut potest, quatenus aut confessarii aut poenitentes etiam in

valet Sacramentum et est simul formatum, et peccata statim remittit. — *Affirmant* tamen alii et quidem graves Theologi cum *Lugo*, *D.* 14. *n.* 65. — *Lacroix*, *n.* 672.; et hoc dicit probabilius *S. Lig. n.* 444. (*a*). — Ratio autem eorum est, quia dari potest certus gradus inferior dispositionis, qui satis sit ad Sacramenti materiam, non tamen ad actualem iustificationem sufficiat (*b*). — *Recole dicta de Sacram. in gen.*, *n.* 191. *et* 232.

---

confessione peccatorum alias iam rite sacramento expiatorum minus solliciti de excitando dolore esse debeant. Absit hoc sane. Veruntamen utilis quandoque esse potest, quatenus ope illius, ut ait Diana (*l. c. Res.* 89. *n.* 2.) *confessarii sedabunt multos scrupulos, praesertim illorum, qui confitentur de peccatis venialibus ordinariis, et cum illis de aliquo peccato mortali alias confesso et absoluto.* Nam etsi timendum admodum non sit, ne dolor de gravibus praeteritis illi desit, qui alioqui affert solum venialia, atque adeo qui animum a culpa gravi aversum, tentationes constanter vincendo, manifestat; scrupuli tamen de doloris defectu haud raro anxios quosdam habent, praesertim si quempiam concionatorem forte audire contingat, qui zelo forte minus discreto contra iteratas sine dolore veterum culparum confessiones vehementer declamet. Has porro anxietates cum aliis adminiculis, tum etiam praesentis sententiae praesidio confessarius compescere opportune poterit.

(*a*) *Hanc sententiam* (inquit Lugo De Poenit. Disp. 14. n. 68.) *docet S. Thomas..., et thomistae communiter, Capreolus, Paludanus, Caietanus, Soto, Cano, Ledesma, Sylvester, Richardus, quos affert Suarez...., qui eandem ex parte sequitur; et hanc etiam amplectuntur communiter recentiores Thomistae et Henriquez.... et Card. Toletus...., et alii, quos refert et sequitur Antoninus, Diana....; qui omnes consequenter docent, talem confessionem validam non esse postea repetendam.*

Multiplices casus, quibus contingere id posse isti vel illi Theologi censuerint, refert idem De Lugo (*ibid. n.* 69.); qui tamen duplici tantum in casu consentire videtur, scilicet 1° quando quispiam duplicis peccati reus, ex invincibili oblivione alterius tantum doleat, et hoc solum confiteatur; 2° quando quis ex ignorantia invincibili crederet, non esse peccatum mortale accedere ad sacramentum sine dolore de omnibus, dum tamen dolor adesset de aliquo. (*Vid. ibid. n.* 74. *et* 89.).

(*b*) Haec tamen ratio potius quam pro casibus, quos Card. De Lugo admisit, facit pro iis, quos ipse non probavit.

§. II. *De dotibus contritionis.*

449. — Dotes necessario requisitae ad validitatem contritionis, tum perfectae, tum imperfectae, quatuor numerantur, scilicet 1° ut sit interna; 2° supernaturalis; 3° summa; 4° universalis.

I. *Interna* seu *vera,* id est, corde et animo vere concepta, iuxta illud *Ioelis*, 2. 13.: *Scindite corda vestra, et non vestimenta vestra.* Contritio enim iuxta *Trident.* est animi dolor...., animus autem rationalem voluntatem significat.

II. *Supernaturalis*, id est, elicita per auxilium gratiae et ex motivo quod aliquatenus ad Deum referatur (*a*). Dolor enim ex motivo mere humano elicitus, v. gr., ex timore infamiae, nihil conferre potest ad obtinendam iustificationem.

Motiva autem idonea ad quatuor reduci possunt: 1° ad timorem poenae; 2° ad spem premii; 3° ad turpitudinem peccati; 4° ad bonitatem Dei.

(*a*) Hac loquendi forma voluit A. comprehendere etiam moralem honestatem, cui peccatum opponitur, iuxta doctrinam scilicet Tridentinae Synodi, quae peccati quoque turpitudinem ceu aptum doloris motivum recenset.

Adverti autem hic potest, quod sicuti, ut actio sit meritoria, necesse non est, ut quis agat ex motivo supernaturali, idest ope fidei cognito (*Vid. Vol. I. n.* 32. *q.* 6. *et* 8.); ita consequenter concludit Ripalda (*De fid. Disp.* 17. *n.* 209.), posse attritionem, disponentem ad iustificationem sacramentalem, elici ex directione prudentiae infusae aut ex directione cognitionis, quae piam affectionem fidei, quaerentis nimirum in sacramento iustificationem, dirigat. Quandoquidem (ut inquit ipse n. 187.) *dispositio ad iustificationem sacramentalem sufficiens fieri potest sine fide theologica stricta. Nam ad iustificationem sacramentalem sufficit dolor elicitus a virtute morali, cui peccatum opponitur* (nempe ex peccati turpitudine iuxta Trid.). *At virtutum moralium actus salutares et supernaturales fieri posse absque stricta fide, S. Scripturis, Conciliis, Patribus, rationibusque theologicis, nec non gravium Theologorum iudicio conforme in superioribus praemisimus.* Quam doctrinam esse S. Thomae iam vidimus (loc. sup. cit.) in Tract. *De Actibus Humanis*. Eadem de re videnda sunt quae tradit idem Ripalda *De Ente Supernaturali Disp. ultim. n.* 458.-460., *et Disp.* 22. *n.* 100.

III. *Summa*, id est, ut peccator *appretiative* detestetur crimen suum plus quam omne aliud malum, et animo paratus sit omnia perdere et pati, quam peccatum patrare.

IV. *Universalis*, id est, extendi debet ad omnia peccata gravia saltem implicite: scilicet vel ex motivo universali unico, vel ex pluribus motivis particularibus, quae saltem simul sumpta se extendant ad omnia mortalia commissa, etiam memoriae non occurrentia. Ratio est, quia nullum peccatum actuale remittitur sine dolore: unum autem mortale sine alio remitti nequit, cum remissio fiat infusione gratiae, quae cum nullo mortali simul stare potest.

Quaesita:

430. — Quaer. 1° *An contritio intensive summa esse debeat?*

Resp. Neg. Ratio est, quia intensitas est quid mere accidentale: gradus enim doloris, seu affectus vel conatus maior aut minor, non pertinet ad essentiam contritionis, et absque eiusmodi intensitatis gradu contritio tota existere potest. Praeterea, undenam scires hunc vel illum intensitatis gradum fore attingendum? Insuper intensitas doloris non est semper in nostra potestate. Hinc aliquando quoad sensum vehementius movemur e malo temporali quam ex offensa Dei, licet voluntas prompta sit potius omnia mala temporalia pati, quam Deum offendere. Sufficit igitur, ut sit *appretiative* summa, id est, ut peccatum aestimatione seu voluntate seria prae caeteris odio habeatur. — *S. Lig. n.* 433.-442. (a).

Quaer. 2° *An requiratur comparatio* formalis *in appretiatione inter varia mala et peccatum, vel Deum?*

(a) Card. De Lugo (De Poenit. Disp. 5. n. 84.-87.) postquam conclusit, *merito reiici communiter* opinionem, quae exigit contritionem *summe intensam*, itidemque reiiciendam, utpote multis fallaciis ac periculis obnoxiam, opinionem, quae contritionem exigit *saltem intensiorem actibus, quibus afficitur homo erga alia obiecta*; subdit nihilominus: *Non negamus expedire, ut peccator conetur summa intensione dolere: tum ut certior sit de poenitentia, tum ut plenius satisfaciat non solum pro culpa, sed etiam pro poena: in quo sensu accipi debent Patres, qui summum dolorem exigunt.*

Resp. Neg. Sed sufficit ut peccator sincere et vere peccata detestetur, et nolit omnino amplius peccare. Imo valde imprudenter agunt Confessarii qui ad dolorem, summusne sit, explorandum, poenitentibus quasdam comparationes proponunt valde periculosas, v. gr.: Mallesne vivus comburi, vel omnia martyrum tormenta subire, aut reptilia venenosa manducare, quam iterum peccare? Tales enim comparationes vividius phantasiam movent, et accedente valida tentatione, facile amittitur vera dispositio, quae antea in anima existebat. — *S. Lig. n.* 433. — *Elbel, n.* 79. (*a*).

(*a*) Non unus est S. Alphonsus, aut Elbel, qui has comparationes cavendas monent; imo S. Alphonsus id *commune omnibus* merito dicit. *Hoc est commune apud omnes* (inquit l. c.) *cum S. Thoma et S. Bonaventura, etc. apud Croix Lib.* 6. *P.* 2. *n.* 731., *nempe non expedire comparationem explicitam inter peccatum et alia mala...., et tanto minus eligere infernum,* etc. Unde patet, minus probandas esse quasdam contritionis formulas, in quibus videsis eiusmodi comparationes, *potius mille mortes,* vel etiam *potius infernus,* etc. Et hoc quidem monitum prodest etiam concionatoribus. Si enim post excitatos poenitentiae aut charitatis affectus, imprudenter ad illas comparationes prosiliant, id facile assequentur, ut fervor, in auditoribus accensus, cito tepescat, imo et frigescat et forte penitus extinguatur. Speciale enim divinae gratiae auxilium ad ardua quaeque aggredienda ac vincenda sperari utique potest ac debet, quando urget hora, non vero quoties temere per vanas phantasias periculis se quisque committat.

Bene Navarrus *(Man. Cap.* 10. *n.* 4.) eiusmodi comparationes appellat *tentationes damnosas et supervacaneas.* Et (Cap. I. n. 17.) imprudentiam ipsarum sic notat: *Nemo.... tenetur ad conferendum speciatim, reputando secum, quod malit illud et illud mortis genus et poenarum pati, quam peccare aut peccasse. Immo id esset imprudentiae: sicut et imprudens foret confessarius, qui interrogat poenitentem, malletne potius filios suos vel se mortem obiisse, quam peccasse; aut sitne paratus potius mori vel perdere filios, quam mortiferum peccatum admittere. Quoniam nimia est eiusmodi tentatio.... Quocirca satis est confessario, ut videatur ei poenitens sufficientem peccatorum poenitudinem habere.*

Quin S. Thomas non imprudentiae modo, sed *stultitiae* eum morem sic arguit. *(Quodl.* 1. *Art.* 9.): *Contritus tenetur IN GENERALI velle pati magis quamcumque poenam, quam peccare.... Sed IN*

QUAER. 3° *Quaenam temporis diuturnitas ad veram ac summam contritionem concipiendam exigatur?*

Resp. Nulla *per se,* quia diuturnitas non pertinet ad essentiam actus, sed est ipsi mere accidentalis: quamobrem satis est ut actus sit substantialiter impletus; quod minimo etiam tempusculo fieri potest. Tutius tamen est actum contritionis elicere intensiorem et productiorem; ne forte ex levitate aut nimia festinatione nullus quoad substantiam concipiatur. — *S. Lig. n.* 433. — *Elbel, et alii communiter.*

451. — QUAER. 4° *An contritio de venialibus debeat gaudere quatuor iisdem dotibus?*

Resp. 1° Debet gaudere necessario tribus prioribus; scilicet 1° debet esse *interna,* quia contritio quae ex intimo corde non elicitur, vera non est; 2° debet esse *supernaturalis,* quia, ut dictum est (*a*), contritio naturalis nequit esse medium ad effectum supernaturalem; 3° debet etiam esse *summa,* seu debet peccator detestari peccatum veniale plus quam mala naturalia omnia (*b*).

SPECIALI descendere ad hanc poenam vel ad illam non tenetur; quinimo STULTE faceret, si quis se ipsum vel alium solicitaret super huiusmodi particularibus poenis. Manifestum est enim, quod sicut delectabilia plus movent in particulari considerata quam in communi, ita terribilia plus terrent, si in particulari considerentur; et aliqui sunt, qui minori tentatione non cadunt, qui forte maiori caderent; sicut aliquis audiens adulterium, non incitatur ad libidinem; sed si per considerationem descendit ad singulas illecebras, magis movetur. Et similiter aliquis non refugeret pati mortem pro Christo; sed si descenderet ad considerandum singulas poenas, magis retraheretur. Et ideo descendere in talibus ad singula, est inducere hominem in tentationem, et praebere occasionem peccandi.

(*a*) Quo sensu id intelligendum sit, vid. sup. ad n. 449.

(*b*) Verissime hoc dicitur; et si quidem de veniali quis ita doleat, ut difficultate occurrente paratus sit illud rursus patrare, v. gr., *mentiri, ut discordias vel reprehensiones vitet,* profecto non rite dolet At enim si vitanda est tum secum tum cum aliis tentatio illa, de qua sup. ad q. 2. dictum est, multo magis cavendum illud est, cum de solis venialibus agitur: et imprudentissime faceret confessarius, qui ad explorandam vim doloris de venialibus, percontaretur, an poenitens mala omnia perpeti potius velit, quam in unam aut alteram e consuetis venialibus culpis relabi.

Resp. 2° Non debet autem necessario esse *universalis*, sive in Sacramento, sive extra Sacramentum. Ratio est, quia cum peccatum veniale non sit incompossibile cum gratia sanctificante, unum veniale potest remitti sine aliis. — *S. Lig. n.* 449.

QUAER. 5° *An attritio* FORMIDOLOSA, *seu metu gehennae concepta, sufficiat ad iustificationem in Sacramento Poenitentiae?*

Resp. Affirm. modo sit vere *supernaturalis,* absolute *efficax* et tantum *materialiter* servilis, non vero *formaliter*, seu *serviliter servilis*. Ratio est 1° quia huiusmodi attritio est vera conversio ad Deum, et vera aversio a peccato; 2° quia hoc clare eruitur ex *Concilio Tridentino, sess.* 14. *c.* 4., ubi dicit, attritionem conceptam ex metu gehennae et poenarum esse honestam, et disponere peccatorem ad iustificationem in Sacramento Poenitentiae obtinendam (*a*).

(*a*) De hac doctrina S. Alphonsus (Lib. 6. n. 440.) verissime sic statuit contra Merbes, Iuvenin, Antoine, et si qui sunt alii eiusmodi: *Certum et commune est apud doctores, non requiri contritionem perfectam, sed sufficere attritionem.*

Nec movere debet, quod quidam hanc doctrinam ceu novam et a Melchiore Cano primum invectam traduxerint (Vid. Bened. XIV. *De Synod. Lib.* 7. *Cap.* 13. *n.* 6. et Perrone *Tract. De Poenit. n.* 90. *in not.).* Nimirum si proiectis Iuveninio, Ludov. Habert, Le Drou, Vanespen, Witasse et aliis huiusmodi, adiissent suis oculis, v. gr., Suarezium *(De Poenit. Disp.* 20. *Sect. I. n.* 9.); profecto reperissent pro ea doctrina allegatos S. Thomam, Scotum, Paludanum, Capreolum, Durandum, Adrianum, S. Antoninum, Sylvestrum, etc. Cano sane antiquiores.

Sed et multo plures DD. in eandem rem affert Iosephus Benaglio in opere plane egregio, cui titulus: *Dell'attrizione quasi materia e parte del Sacramento della Penitenza, etc. Milano* 1846. *(Cap.* 5. *Art.* 11. *Vol.* 2. *pag.* 101.) Qui quidem et illud (Cap. 4. art. 7. et Cap. 5. art. 13.) palam facit, omnia demum quaecumque ad praedicti paradoxi praesidium ex memoratis Iuveninio, Habert, etc. corrogata habentur in citato loco Operis *De Dioecesana Synodo,* ea nutare prorsus, ac insuper perperam Ioanni Morino haec attribui. Quidquid enim sit de aliis huius scriptoris opinionibus, at quod ad Attritionem attinet, non solum eius sufficientiam ipse cum communi Thh. professus est, sed etiam eiusdem doctrinae antiquitatem, imo et perpetuitatem vindicavit.

Et placet sane locum illum afferre, ubi Dominicum Soto, cui *non ita multum vetus doctrina de attritione, quae in sacramento fieret*

Nota. Vocatur timor *serviliter servilis*, si quis de peccato quidem doleat, illudque vitet ob poenas, quas a Deo infligendas novit; qui tamen adhuc paratus esset peccare, si poenae istae non subsisterent. Timor vero dicitur *simpliciter servilis*, si quis ob eumdem poenarum timorem a peccato abstinet, nec tamen dispositus ita est, ut vellet peccare, si poenae illae non essent. Prior malus est, non quidem qua timor poenarum, sed ob pravam animi dispositionem. — *Scavini*

452. — Quaer. 6° *An sufficiat attritio ex metu poenarum Purgatorii pro peccatis venialibus?*

---

contritio, visa fuerat, modeste reprehendit: quippe principia adhibet in hisce materiis nunquam non habenda prae oculis. Sic itaque Morinus (*Comm. hist. De Poenit. Lib. I. Cap.* 13. n. 19.): *In his Dominici Soti verbis duo mihi dura videntur et intellectu difficilia. Prius est, sententiam, quae asserit Attritionem fieri in sacramento contritionem veram esse, a Patribus tamen non agnitam. Si ageretur de novo aliquo et sublimi problemate theologico,* ὑπαραδεκτὸν (credibile) *sane esset, aliquid ab insignibus Theologis et Philosophis inventum esse, quod antiquos latuisset. Verum cum agatur de via et modo recuperandae salutis aeternae per Sacramentum Poenitentiae, num scholastico aliquo philosophemate salutis adipiscendae ratio inveniri potest nova et facilior ea, quam Patres ab Apostolis acceptam successoribus suis tradiderunt? Si Patres solam contritionem agnoverunt necessariam ad salutem per Sacramentum Poenitentiae consequendam, ingenii mei hebetudo non assequitur, qua ratione, quave auctoritate freta Scholastici post mille saltem et ducentos annos novam et faciliorem viam ea, quam Patres nobis tradiderunt, praescribere potuerunt.... Posterius, quod mihi durum videtur, est, Patres solum contritionem existimasse necessariam ad Confessionem. Licet enim Antiqui nomen Attritionis non agnoverint, nedum axioma,* Attritionem in Sacramento fieri Contritionem; *rem tamen ipsam hoc axiomate significatam non modo docuerunt, verum etiam ut principium et omnis disciplinae poenitentialis fundamentum maximopere commendarunt.* Huc usque Morinus.

Caeterum quod laudatus Benaglio sibi veniam fecerit recedendi penitus ab iis, quae de hoc argumento in Opere Lambertiniano *de Synodo* leguntur, merito sibi factam ad id facultatem censuit ex iis, quae ipsemet Benedictus XIV in fine Praefationis editionibus postremis praefixae in haec verba edixit: *ubi neque a Romanis Pontificibus Praedecessoribus nostris, neque a Nobis ipsis aut in Bullario aut alibi, Apostolica auctoritate quidquam definitum est, ac generaliter omni-*

Resp. Affirm. cum sententia communissima et moraliter certa; quia hic valent omnes rationes adductae supra pro sufficientia attritionis ex metu gehennae.

§. III. *De efficacia contritionis.*

Principia:

454. — I. Contritio perfecta hominem *per se* iustificat, etiam extra Sacramentum Poenitentiae (*a*). 1° Constat ex ratione; con-

---

bus in rebus, quibus nullum ex publica Ecclesiae auctoritate pondus accessit, nihil nos definire ac veluti decretorium exhibere intendimus. Ea enim nobis et semper fuit, et adhuc mens est, ut sententiam nostram proponentes, hanc eatenus tueamur, quatenus illi ex rationibus et auctoritatibus, quae nos ad eam amplectendam impulerunt, satis roboris et firmitatis adesse cognoscatur; libentique animo subscribimus doctrinae... Melchioris Cani, qui... de libris agens, qui a Summis Pontificibus conscripti publicantur, haec ait: Cum edunt libros de re qualibet Romani Pontifices, sententiam suam, ut homines alii docti, exprimunt, non tamquam Ecclesiae iudices de fide pronunciant. Et allata historia Innocentii IV, qui Commentaria in libros Decretalium scripsit, dum Pontificatum gerebat, subdit: *Neque profecto Innocentius hoc sibi unquam arrogavit, ut quidquid in eo Opere scripsisset, pro re definita haberetur; sed facile passus est, opiniones suas, quas tamquam privatus doctor proposuerat, ab aliis doctoribus oppugnari; ut patet ex... illius vita, multoque magis ex ea, quam sibi amplissimam hac in re licentiam sumpserunt posteriores Canonistae, dum sententias ab Innocentio suis Commentariis insertas saepe deserere et in alia omnia ire non dubitarunt.*

(*a*) Contraria doctrina damnata est tum in Propositionibus 31. 32. et 70. Michaelis Baii, contendentis *perfectam charitatem consistere posse sine remissione peccatorum, et cum reatu aeternae damnationis;* tum expressius in Prop. 71., quae est huiusmodi: *Per contritionem etiam cum charitate perfecta et cum voto suscipiendi sacramentum coniuncta, non remittitur crimen extra casum necessitatis aut martyrii sine actuali susceptione sacramentorum.* Haec refutavit Bellarminus *De Poenit. Lib. 2. Cap.* 13.

Damnatae huic doctrinae affinis est sententia Francisci Sylvii, qui (In Suppl. S. Thomae q. 5. art. 1.) docuit, *non semper nec frequenter vel ordinarie contritionem habere coniunctam remissionem pecca-*

tritio enim includit necessario caritatem perfectam: porro amare Deum perfecte, est cum Deo coniungi; coniunctio autem cum Deo necessario disiunctionem a peccato operatur, cum non possit quis unum extremum amplecti, quin ab extremo opposito totaliter recedat. Ergo.... 2° Constat ex Scriptura sacra. *Prov.* 8. 18.: *Ego diligentes me diligo.* — *Ioann.* 14. 21.: *Qui diligit me diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum.* — 1. *Petr.* 4. 8.: *Caritas operit multitudinem peccatorum.*

II. Contritio *perfecta* non remittit peccata mortalia, seu hominem non iustificat, nisi cum voto confessionis: peccata enim remitti non possunt nisi per medium a Christo institutum, ut patet; atqui Sacramentum Poenitentiae in re, vel saltem in voto, est unicum medium a Christo institutum ad remittenda peccata post Baptismum patrata. Ergo, etc. (*a*). Constat insuper ex *Conc. Trid. sess.* 14. *c.* 4.

III. Attritio tanquam praerequisita dispositio sufficit ad obtinendam peccatorum, etiam lethalium, veniam in Sacramento Poenitentiae. Constat enim ex eodem *Tridentino*, *sess.* 14. *c.* 4. attritionem disponere ad iustificationem in Sacramento Poenitentiae.

IV. Attritio autem extra Sacramentum hominem iustificare non potest. Iustificatio enim consistit in perfecta coniunctione cum Deo; sed attritus, licet a creaturis discedat, primosque conversionis ad Deum gressus exordiatur, nondum tamen est

---

torum, antequam recipiatur Sacramentum, licet sit cum dilectione Dei perfecta et super omnia coniuncta. Vid. Card. De Lugo, qui (*De Poenit. Disp.* 5. n. 98. *et seq.*) et hanc et alias absonas huius scriptoris opiniones refellit.

(*a*) Quo sensu haec sint intelligenda, habes ex Lugo (De Sacram. Euch. Disp. 3. n. 3.), ubi de voto baptismi et poenitentiae sic disserit: *dicitur contritio baptismus in voto, non quidem quia habet suam efficaciam in ordine ad iustificationem ab ipso reali baptismo, sed quia includit in se implicitum votum baptismi suscipiendi, si fieri possit, sicut et implendi omnia alia praecepta. In quo etiam sensu dicitur contritio iustificare in ordine ad claves, seu in ordine ad sacramentum poenitentiae, non quod accipiat vim iustificandi a sacramento, sed quia quando extra sacramentum iustificat, habet in se votum implicitum subiiciendi clavibus peccata mortalia, ad quod manet homo obligatus etiam postquam iustificatus est per contritionem.*

perfecte ad ipsum conversus, et per amorem coniunctus. Nec propria virtute iustificat attritio in Sacramento, sed est tantum praerequisita conditio; ipsum autem Sacramentum per gratiae infusionem iustificat: quare in Sacramento poenitens est *actu* attritus et *habitu* fit contritus (*a*).

Quaesita.

455. — Quaer. 1° *An votum confessionis debeat esse* EXPLICITUM *in contritione?*

Resp. Neg. cum sententia *communi* quam tenent *Billuart, diss.* 1. *art.* 4. §. 2. — *Salmant.*, *c.* 2. *n.* 23. — Ratio est, quia ad remissionem sufficit, ut quis vere coniungatur toto corde cum Deo per contritionem perfectam; Deus enim reiicere nequit peccatorem toto corde et ex perfectissimo motivo ad se accedentem, ut patet ex dictis; atqui fieri potest aliquando, ut peccator eliciat talem actum perfectae contritionis, quin cogitet de confessione, sive ex inadvertentia vel oblivione naturali, sive ex ignorantia invincibili (*b*). Ergo ad remissionem peccati per contritionem non est essentiale, ut votum confessionis sit explicitum.

456. — Quaer. 2° *An contritio remittat non tantum culpam, sed etiam poenam culpae debitam?*

Resp. 1° Remittit certo poenam aeternam, quia homo iustificatus per contritionem nequit remanere reus aeternae damnationis, ut patet.

(*a*) Quandoquidem vero perfecta contritio virtute propria iustificat, et simul est dispositio ad sacramentum; idcirco qui perfecte contritus ad sacramentum accedit, duplici sanctificantis gratiae dono ditatur, primum scilicet vi contritionis, et iterum deinde vi sacramenti. — Quod autem A. ex usitata scholae phrasi ait, in sacramento *attritum fieri contritum,* intellige *contritum habitu,* per infusionem nempe gratiae sanctificantis, quae vi absolutionis confertur, hominemque habitualiter conversum ad Deum efficit.

(*b*) Necessarium scilicet est confessionis votum seu voluntas, non secus ac ad perfectam contritionem requiritur voluntas implendi omnia praecepta Dei. Hoc autem votum seu implicita voluntas adesse potest, etiamsi quis actu de quibusdam praeceptis non cogitet, aut etiam ea invincibiliter ignoret.

Resp. 2° Iuxta maiorem vel minorem eiusdem intensitatem remittit etiam partem poenae temporalis deletis mortalibus vel venialibus debitae. Proinde contritio perfecta valde intensa potest etiam omnem poenam abolere; sed non necessario ex natura sua hanc efficaciam habet. Eruitur ex *Trident. sess.* 6. *c.* 14. *et Can.* 30. — Item ex *sess.* 14. *de Poenit. c.* 8. *et Can.* 12.

457. — Quaer. 3° *An attritio remittat peccata venialia extra Sacramentum?*

Resp. Controvertitur. *Probabilius* affirmandum videtur. Ratio est 1° quia ex *Conc. Trid.* variis modis remitti possunt peccata venialia: ergo non sola contritione perfecta remittuntur; 2° quia in opposita sententia non facilius remittentur peccata venialia, quam mortalia: hoc autem sensui communi adversatur; 3° quia vis remittendi venialia communiter tribuitur Sacramentalibus; falso autem tribueretur, si ad ea delenda contritio requireretur. — *Ita Suarez, disp.* 11. *sect.* 3. — *Lugo, disp.* 9. *n.* 28., *et alii multi.*

Negant tamen non pauci, quia ex *Trid. sess.* 14. *c.* 5., peccata venialia *utiliter* in confessione accusantur; non autem accusarentur *utiliter*, si attritione remitti possent: ergo, etc. — Sed merito reponitur peccata venialia *utiliter* exponi in confessione aliis quoque de causis, nimirum ob remissionem poenae, ob meritum confusionis, ob emolumentum directionis, etc.

Quaer. 4° *An contritio vel attritio remittat venialia sine voto Sacramenti?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia Sacramentum ex institutione divina pro solis mortalibus necessarium est: ergo venialia deleri possunt absque Sacramento Poenitentiae; ergo nullum votum huius Sacramenti requiritur ad eorum remissionem. — *Ita omnes.*

ARTICULUS II.

DE PROPOSITO.

458. — Definitio. Propositum est voluntas non amplius peccandi de caetero.

Divisio. Duplex est: 1° *explicitum*, seu *formale*, quo quis de futuro cogitans statuit non amplius peccare; 2° *implicitum*, seu *virtuale*, quod in ipsa contritione includitur, quin futurum tempus prae oculis habeatur.

Principia :

459. — I. Propositum saltem implicitum est omnino necessarium ad peccati remissionem; quia propositum est pars essentialis contritionis, ut ex huius natura et definitione constat.

II. Propositum verum triplici conditione gaudere debet; scilicet requiritur, ut sit firmum, efficax, et universale.

1° *Firmum,* scilicet poenitens habere debet sinceram voluntatem non relabendi in peccatum, non obstante quocumque incommodo (*a*), aut timore humano: secus enim non vellet totali-

---

(*a*) Praestat heic subiicere, quid de hac re monendum confessarium censent Auctores gravissimi.

Suarez (De Poenit. Disp. 32. Sect. 2. n. 2.): *Observant Doctores, non debere Confessorem proponere poenitenti omnes difficultates, quae in vitandis peccatis occurrere possunt; quia constituet illum in manifesto periculo non solum non habendi propositum efficax in futurum, sed etiam denuo peccandi. Satis ergo est, ut proposita IN GENERE foeditate peccati, Dei bonitate, et periculo damnationis, etc., poenitens concipiat GENERALE propositum nunquam iterum peccandi mortaliter.*

Huc faciunt illa Card. Caietani (Sum. V. *Confessio ad* 12 *qualit.): Non sunt autem poenitentes in tentationem praecipitandi a confessore nimis zelante et imprudenter investigante, an.... intendit vitare mortalia supra omne vitabile, puta direptionem, occisionem, etc.; multos enim huiusmodi interrogatio induceret in tentationem.... Hortetur eum ad amorem Dei super omnia, et quod ex amore huiusmodi debeat dolere de praeterito et proponere vitationem de futuro.... Et sic accendet cor poenitentis, et non ponet in periculum tentationis.*

Et Card. De Lugo (De Poenit. Disp. 7, n. 199.) quandam memorans infirmitatem spiritus, non habentis robur ad prorumpendum in generosum actum, subdit: *Quae infirmitas non est novum peccatum, ut constat in poenitentibus illis, quibus Confessarius non debet ponere ob oculos explicite circumstantias nimis difficiles, ut circa eas, si occurrent, proponant explicite in iis etiam non peccare.* Et inferius *(ibid. n.* 238.) de iis loquens, *qui ardenter honorem vel corporis voluptatem insectantur, qui licet dolore aliquo remisso peccata sua in confessione retractaverint, postea tamen, data occasione honoris vel voluptatis, facile relabuntur propter vehementiam affectus, quam non nisi in confuso et remisse correxerunt,* addit: *Imo nec audemus illis in confessione proponere distincte tentationes aut pericula pec-*

ter et sincere ad Deum converti. Non debet tamen Confessarius animum poenitentis tentare, adhibitis comparationibus ad perturbandam eius phantasiam idoneis (a).

2° *Efficax*, idest poenitens non tantum firmiter statuere debet, se amplius peccare non velle, sed etiam adhibere operam et media necessaria ad peccatum vitandum, fugiendasque proximas occasiones, etc. etc. — Sufficit autem ut propositum sit efficax *affective*, id est, sufficit ut peccator sit animo paratus ad media necessaria adhibenda; quia futura de facto emendatio non est de essentia propositi.

3° *Universale*, seu extendi debet ad omnia peccata mortalia non patrata modo, sed etiam quae patrari possent. Ratio est, quia plena et vera ad Deum conversio dari nequit absque lethalis cuiuslibet peccati aversione.

Quod autem ad peccata venialia spectat, requiritur et sufficit ad Sacramenti valorem, ut firmum adsit et efficax propositum saltem unum ex venialibus vitandi.

Quaesita:

160. — QUAER. 1° *An propositum ut sit firmum, debeat insuper constans reperiri?*

Resp. Neg.; saltem hoc non est absolute necessarium. Ratio est, quia propositum afficit praesentem voluntatem, quae ex natura sua alioqui variabilis est. Hinc ex relapsu post confessionem colligi nequit propositi infirmitas, saltem ordinarie. — *Ita communiter* cum *S. Lig. n.* 451. — *Lugo, disp.* 14. *n.* 166., etc., contra *aliquos*.

Dixi: *saltem hoc non est absolute necessarium.* Nam, si poenitens statim et sine ulla fere resistentia relabatur, argumentum

---

candi, quae possunt occurrere, ut circa illa distincte proponant; quia prudenter timemus, quod iam neque in confuso priora peccata retractarent.

Denique, ut alios praetermittamus, Laymann (*De Poenit. Cap.* 4. *n.* 8.) haec habet: *Non recte agit Confessarius, si poenitentem adigat ad specialem promissionem.... de hoc vel illo peccato in posterum vitando, praeterquam in casu raro, si peccatum reipublicae, v. gr., sit valde perniciosum, etc.*

(a) Confer sup. dicta in not. ad 150. q. 2.

vel saltem praesumptionem praebet, quod proposito vere firmo caruerit; qui enim firmiter proponit, non adeo facile sui propositi obliviscitur, sed constans saltem per aliquod tempus perseverat, conatus adhibet ad resistendum tentationibus vel peccati occasionibus, et difficilius rariusque cadit. — *Ita S. Lig. n.* 459., ubi *de Recidivo.* — *Lugo, disp.* 14. *n.* 160., etc.

461. — Quaer. 2° *An firmum censeri queat propositum illius, qui habet quidem animum non peccandi, pertimescit tamen, se relapsurum?*

Resp. Affirm. generatim; non enim impedit sinceram voluntatem timor, qui ex praeterita fragilitate, et humanae voluntatis inconstantia ingeritur. Hinc verum habet propositum poenitens ille, qui interroganti Confessario de voluntate non peccandi respondet: *Fragilis sum, formido lapsum, non tamen volo nunc, nec eligo casum*: quae sunt verba Gersonis apud Croix (Lib. 6. P. 2. n. 1733.) (*a*).

(*a*) Alibi Croix *(l. c. n.* 1822.) ita scribit. *Ostendi n.* 1733, *ad serium propositum etiam circa mortalia non requiri, ut credatur relapsus non secuturus; sed satis est nunc adesse seriam voluntatem, cum qua, quamdiu stabit, stare non possit voluntas relabendi, quamvis forte praevideatur per fragilitatem immutanda. Sicut S. Petrus non ideo iudicatus est indispositus ad Communionem, quod a Christo sciretur relapsurus; ita nec consuetudinarius censendus est indispositus ad absolutionem, quamvis MORALITER sciatur, esse relapsurum.*

His gemina habet Sporer *(De Poenit. n.* 310.): *Propositum* (inquit) *firmum voluntatis tantum non peccandi de caetero requiritur, non item necessario credulitas vel persuasio certa ex parte intellectus, ut nimirum poenitens certo credat, vel animo sibi persuadeat, se non amplius peccaturum, aut hoc vel illud peccatum non amplius patraturum, ut notant DD. communiter.... Potest enim quis vere dolere et detestari peccatum, ac vere et absolute proponere, se de caetero non peccaturum....; tametsi valde timeat aut etiam existimet, imo certo credat, se ob expertam voluntatis suae inconstantiam, et fragilitatem suam denuo relapsurum, non omnia peccata mortalia, vel ne hoc quidem certum peccati genus evitaturum.*

Quae cum ita sint, vix apparet, cur S. Alphonsus *(Lib.* 6. *n.* 451.) dicat, se non acquiescere sententiae (quam communem dici non difitetur) cum aliorum gravissimorum DD. tum etiam Sporer; sed malle se cum Croix sentire. Nam si Croix haec (l. c.) addidit: *Si tamen*

In praxi vero indolem geniumque poenitentis inspicies: reperies enim non raro peccatores asseverantes, se relapsuros, qui idcirco timent, ne propositum satis firmum non habeant, nec

---

consuetudinarius ipse desperet de sua emendatione, difficulter habebit verum propositum; hinc priusquam, absolvatur disponi debet, ut speret, non per vires suas, sed per Dei gratiam, cui si cooperetur, poterit, ut docuerunt innumera exempla ipsi similium; etiam Sporer (l. c.) ista subiecerat: *Caeterum si poenitens spectata sua fragilitate, inveterata prava consuetudine, omnino impossibile iudicet, ut de caetero ab aliquo vel aliquibus peccatis mortalibus abstineat, inducendus efficaciter erit a Confessario; et attenta divinae gratiae efficacia, omnino sibi persuadere debet, non esse impossibile, atque in divina gratia sola, non in se confisus, firmum propositum concipere de caetero abstinendi, dicens cum Apostolo:* Omnia possum in eo, qui me confortat.... *Quod si hoc facere nequeat, vel potius nolit, cum revera possit, iam tamquam vera contritione destitutus, de gratia Dei desperabundus, adeoque ad iustificationem et Sacramentum indispositus absolvi non poterit ex propria culpa.* Videsis penes La-Croix *(l. c. n.* 1823., 1824.) solutos cavillos, quibus Iuvenin et Gennettus communem doctrinam impetebant.

Quoad ad praxim attinet, potissima occurrit difficultas, quando (ut fieri non raro solet) poenitens, bonae alioqui voluntatis, sed rei difficultate perterritus, dicat, *se non posse hoc vel illud promittere, ne dein fidem frangere videatur, aut non posse sibi fidere,* etc. Quod quidem contingit praesertim cum habentibus consuetudinem vane usurpandi nomina Dei ac Sanctorum, imprecandi, excandescendi ob occasiones iuges simul ac necessarias, etc.

Eiusmodi porro poenitens non modo erigendus est spe divini auxilii, sed edocendus, hoc unum exigi, ut hic et nunc voluntatem habeat non relabendi, praesertim cum incertum sit, an vitam diutius protracturus sit, etc., non secus ac ad validitatem voti sufficit praesens voluntas rem votam praestandi; confirmandusque est suo ipsius exemplo, qui non ideo minus sincere alias proposuisse se putet, quia deinceps relapsus fuerit. Sed praecipua Confessarii industria eo converti debet, ut ea videatur tantum exigere, quae poenitens haud aegre fateatur in sua esse potestate. Hoc autem assequetur tum proponendo media, quibus poenitens utatur sive dum tentatione pulsatur, sive dum pace fruitur; tum etiam inculcando, hoc solum demum ab eo postulari, ut caveat a culpis, quae scienter seu plena cum advertentia committantur: quod quidem animos recreare atque summopere erigere solet eorum, qui cum pravo

tamen aliud ostendunt praeter relabendi timorem, suique diffidentiam. Huiusmodi poenitentibus inculcandum est, non agi de his, quae forte sint eventura, sed de actuali voluntate, et de fiducia in auxilio divino reponenda. — *Ita communiter.*

Attamen consentiunt omnes, vix fieri posse ut sincere poenitens de futuro cogitet, et simul propositum explicitum et *formale* non eliciat.

463. — QUAER. 4° *Quale propositum requiratur, vel sufficiat pro venialibus?*

Resp. 1° Ad Sacramenti valorem, requiritur et sufficit habere efficax propositum saltem unum veniale vitandi; quia sufficit dolere de uno ad materiam Sacramenti sufficientem (*a*), ergo *a fortiori* sufficit propositum efficax vitandi omnia venialia, quae accusantur.

2° Sufficit sibi proponere emendationem de aliquo genere venialium, v. gr., de mendaciis, dicendo: *Nolo amplius mentiri.* Sequitur ex dictis.

3° Sufficit vel vitare omnia peccata deliberata, quia vitari haec possunt; et semi-deliberata, in quantum fieri potest. — *S. Alph. Lib.* 6. *n.* 449. *dub.* 2.

4° Sufficit velle *firmiter* et *efficaciter* minuere frequentiam et multitudinem venialium, quia propositum cadit saltem in aliquod ex illis, ut dictum est de contritione (*b*).

---

laborent habitu blasphemandi, imprecandi, etc., impossibile quid a se exigi putant, si iubeantur, ne in eiusmodi verba amplius prorumpant, etc.

(*a*) Confer Card. De Lugo (*De Poenit. Disp.* 14. *n.* 141.), qui docet, veriorem esse eorum sententiam, qui putant, sufficientem dolorem adesse posse de uno veniali, etiamsi nullus aut certe minus sufficiens sit dolor virtualis de aliis eiusdem speciei venialibus.

(*b*) Huc faciunt illa S. Thomae (3. *q.* 87. *art.* 1. *ad* 1.): *Poenitentia de peccatis mortalibus requirit, quod homo proponat abstinere ab omnibus et singulis peccatis mortalibus. Sed ad poenitentiam peccatorum venialium requiritur, quod homo proponat abstinere a singulis, non tamen ab omnibus, quia hoc infirmitas humanae naturae non patitur; debet tamen habere propositum se praeparandi ad peccata venialia minuenda; alioquin esset ei periculum deficiendi, cum desereret appetitum proficiendi, seu tollendi impedimenta spiritualis profectus, quae sunt peccata venialia.*

In praxi tutius est elicere propositum de nonnullis peccatis determinatis, praesertim de gravioribus et de his praecipue, quae ex habitu patrantur, eisque peccatum aliquod vitae anteactae adiungere. — *Reuter, n.* 293.

Nota 1° Quando cernuntur fideles, etiam qui habentur ut pii et frequenter confitentur, nullum aut fere nullum profectum facere post innumeras confessiones, signum probabile est, quod proposita nimis generalia et confusa, et proinde torpida et languida concipiant. — *Elbel, n.* 112.

Nota 2° Nec raro inveniuntur poenitentes, praesertim mulieres, diu examini conscientiae incumbentes, minimas culpas cum maxima anxietate requirentes, et confessiones suas ultra modum protrahentes, et tamen de dolore et efficaci proposito parum curantes. Tales igitur serio adhortandi sunt, ut, omissa anxia cura declarandi omnia peccata venialia in specie et numero, ea duntaxat quae conscientiam magis gravant, et quae potissimum extirpanda sunt, cum serio dolore et vero proposito emendationis clavibus subiiciant. Imo expedit, ut ex istis venialibus seligant unum aliquod praecipuum, ad quod detestandum et emendandum prae caeteris maxime incumbant. — *Sporer, n.* 559. — *Elbel, n* 113, etc.

CAPUT II.

DE CONFESSIONE.

Confessio est accusatio peccatorum post Baptismum patratorum, facta Sacerdoti approbato, in ordine ad absolutionem.

Tria huc spectant, scilicet 1° necessitas; 2° dotes; 3° iteratio confessionis.

ARTICULUS I.

DE NECESSITATE CONFESSIONIS.

Principia:

164. — I. Confessio sacramentalis de iure divino est omnibus post Baptismum lapsis in peccatum mortale necessaria. Constat 1° ex Scriptura sacra; Christus enim dicit Apostolis, *Ioann.* 20. 22.: *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt.* — Et *Matth.* 16. 19., dixit Christus Petro: *Quodcumque solveris super terram, erit solutum et in coelis.* — Et 18. 18., ait omnibus

Apostolis: *Quaecumque solveritis super terram, erunt soluta et in coelo.* Unde sic: In locis citatis Christus instituit Apostolos et Sacerdotes iudices et medicos, sine quorum sententia et curatione nemo graviter lapsus post Baptismum potest reconciliari et sanari; atqui hoc duplici munere fungi non possunt, incognita causa: quomodo enim Sacerdotes discernerent inter peccata, et alia quidem remitterent, alia vero retinerent, nisi iudicium de singulis ferre possent? Quaenam esset ratio aliis condonandi, aliis autem veniam denegandi? Quorsum tenderet illa suprema clavium potestas Apostolis et eorum successoribus a Christo tradita? Illusoria nempe foret, si peccatores non tenerentur Sacerdotes adire, et ipsis peccata sua manifestare. Ergo necesse est, ut peccata mortalia post Baptismum commissa potestati clavium seu iudicio Sacerdotum subiiciantur. Ergo confessio de iure divino necessaria est.

Constat 2° ex *Conc. Trid. sess.* 14. *Can.* 7., his verbis: *Si quis dixerit in Sacramento Poenitentiae ad remissionem peccatorum necessarium non esse iure divino confiteri omnia et singula peccata mortalia,* etc., *anathema sit.* — Adde innumeras alias Conciliorum et SS. Pontificum decisiones.

Constat 3° ex traditione et argumento praescriptionis. Confessio enim semper fuit in usu ab exordio Ecclesiae, ut constat ex innumeris testimoniis SS. Patrum, quae videri possunt apud auctores de Theologia Dogmatica tractantes. Ergo est instituta a Christo ut necessaria, et per Apostolos ad nos transmissa. Hoc evidens est, iuxta notissimam *S. Aug.* Regulam *lib.* 4. *de Bapt.* contra *Donatist. c.* 24.: *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur.* Praeterea confessio peccatorum res est adeo ardua et difficilis, ut nunquam tot saeculis tam perseveranter et universim observata fuisset, nisi a Christo ut necessaria fuisset instituta.

465. — II. Confessio est etiam necessaria *de Iure ecclesiastico,* saltem semel in anno, omnibus fidelibus, qui graviter peccaverunt.

Constat ex variis Conciliis, sed praesertim ex *Conc. Later. IV* sub *Innoc. III* his verbis: *Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio Sacerdoti, et iniunctam sibi poenitentiam propriis viribus studeat adim-*

plere....; alioquin vivens ab ingressu Ecclesiae arceatur, et moriens christiana careat sepultura.

Quaesita :

466. — Quaer. 1° *Quandonam urgeat praeceptum divinum confessionis?*

Resp. 1° Obligat certo *per se* in periculo, eoque magis in articulo mortis, et aliquando in vita. Ratio *primi* est, quia omnia praecepta positiva obligant saltem tempore necessitatis; secus enim nunquam obligarent, frustraque imponerentur. Ratio *secundi* est, quia praecepta affirmativa non obligant tantum in extrema necessitate, sed etiam quando eorum impletio rationabiliter necessaria iudicatur.

Resp. 2° Obligat *per accidens* in variis circumstantiis (*a*), scilicet 1° cum Eucharistia suscipienda est; 2° quando urget praeceptum se reconciliandi cum Deo, vel requiritur status gratiae, v. gr., ad Sacramenta administranda, vel ad recipienda ea, quae dicuntur *vivorum*, nec elici potest actus contritionis perfectae; 3° quando urget gravis tentatio, quae secus superari nequeat.

Quaer. 2° *An praeceptum divinum confessionis statim obliget ac patratum est peccatum; vel quonam tempore urgeat?*

Resp. 1° Non obligat statim post peccatum. Ratio est, quia talis obligatio nullo fundamento certo niti videtur. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n.* 671.

Resp. 2° Facile determinari nequit, quoties in vita et quo praeciso tempore urgeat praeceptum divinum. Quidquid sit, satisfacere illi videtur, etiam qui semel tantum in anno confitetur; quia non constat praeceptum divinum frequentius urgere; et iuxta multos Christus reliquit obligationis tempus Ecclesiae determinandum. (*Plura de necessitate confessionis in Tract. de Praecept. Ecclesiae, tom. I. n.* 476. *et seq.*)

(*a*) Sermo est, uti per se res loquitur, de iis tantum, qui lethalis culpae vinculo adstringuntur.

ARTICULUS II.

DE DOTIBUS CONFESSIONIS.

467. — Multae confessionis dotes a variis auctoribus assignantur, quae ut plurimum ad eius validitatem non pertinent; praecipuae autem his versiculis continentur:

> Integra sit, simplex, humilis, discreta, fidelis,
> Vocalis, moerens, pura atque parere parata.

1° *Integra,* id est, complectatur omnia peccata mortalia nondum confessa, ut mox dicetur.

2° *Simplex,* id est, non intermixta sermonibus impertinentibus, nec fucata verbis neque figuris adornata; sed nuda, clara et brevis peccatorum declaratio.

3° *Humilis,* id est, fieri debet cum vera humilitate cordis et corporis, scilicet genibus flexis, nisi excuset infirmitas et nudato capite, si vir confiteatur; humilitas etiam apparere debet in modulo vocis, ita ut poenitens cum verecundia, non autem per modum fabulae aut nudae historiae sua peccata enarret.

4° *Discreta,* id est, debet fieri verbis honestis et discretis, maxime in explicandis peccatis contra castitatem; nec debent manifestari peccata aut defectus aliorum sine necessitate.

5° *Fidelis,* id est, sincera, sine mendacio, praesertim in materia gravi et necessaria ad iudicium sacramentale. Fidelitas autem seu sinceritas non tantum consistit in peccatis rite declarandis, quod pertinet ad integritatem, sed etiam in iis non exaggerandis vel in peccatis suppositis non adiiciendis.

6° *Vocalis,* id est, fieri debet confessio ipsa voce, non autem scripto [1], neque aliis signis, absque necessitate, vel gravi cau-

1 Confessio *scripto* facta, est quidem per se valida; invalida tamen foret confessio et absolutio *per litteras.* Forma enim consistit in *verbis,* ut definivit *Eugenius IV, in Decreto pro Armenis;* porro forma materiae praesenti applicari debet. — Constat insuper ex propositione a *Clemente VIII* damnata, ann. 1602.

Quidquid autem in contrarium nonnulli theologi dixerint, certum est confessionem scripto factam esse validam. Nec obstat praefatum *Clementis VIII* Decretum, quia illo tantummodo prohibetur propositio spectans simul et ad confessionem scripto factam, et ad absolutionem pariter scripto vel per internuntium datam ac missam. Qua de re egregie solideque disputavit *Suarez* in opusculis prima vice in lucem editis a piae memoriae Episcopo Brugensi, *DD. Malou* (Bruxellis, 1859). Consentiunt etiam *Lugo, Conink, Viva, S. Lig. l.* 5. *n.* 489., *et alii.*

sa, v. gr., ob verecundiam vehementissimam, ob impedimentum linguae, etc. — *S. Lig. n.* 429., 493.

7° *Moerens*, seu *dolorosa*, ut supra dictum est de contritione, *n.* 442. *et seq.*

8° *Pura*, nempe ob finem honestum, seu ad veniam peccatorum, gratiasque sacramentales obtinendas, non vero ad Confessarii compassionem commovendam, eiusve benevolentiam, aestimationem captandam, etc.

9° *Parere parata*, id est, poenitens debet esse dispositus ad parendum monitis Confessarii tanquam iudicis sententiam proferentis, puta in fugiendis occasionibus, in adhibendis remediis, in restitutione facienda, acceptanda poenitentia, etc.

Inter praefatas confessionis dotes praecipuae sunt integritas, et contritio. Iam de *posteriori* satis dictum est; nunc autem speciatim de *priori* disserendum venit.

De integritate confessionis.

468. — Duplex distinguitur integritas, alia *materialis*, alia *formalis*.

1° Integritas materialis sita est in accusatione omnium peccatorum mortalium, quae menti occurrunt.

2° Integritas formalis consistit in accusatione omnium mortalium, quae quis hic et nunc, spectatis circumstantiis, moraliter confiteri potest, vel tenetur.

Hinc quoties habetur integritas materialis, habetur etiam formalis; sed non vice versa.

Dicemus: 1° de necessitate integritatis; 2° de causis ab ea excusantibus.

§. I. *De necessitate integritatis.*

1° In genere; 2° de peccatis dubiis; 3° de circumstantiis peccatorum; 4° de peccatis oblitis.

PUNCTUM I.

De necessitate integritatis in genere.

469. — I. Omnia peccata mortalia post Baptismum patrata, de iure divino in confessione accusari debent, quantum moraliter fieri potest.

Constat 1° ex Scriptura sacra, seu ex verbis ipsis institutionis Sacramenti Poenitentiae; sic enim Christus Dominus, *Ioann.* 20. 22.: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt.* Unde sic: His verbis Christus tum Apostolis, tum eorum successoribus iudiciariam contulit potestatem circa peccata remittenda. Atqui inutiliter hanc potestatem eis contulisset, nisi omnia peccata singillatim ipsis fuissent declaranda. Iudex enim eiusmodi potestatem exercere nullatenus potest, causa incognita, nec discernere, remittenda ne sint, an retinenda peccata. Ergo ex ipsa confessionis institutione per formam iudicii, sequitur rigorosa obligatio omnia peccata mortalia quoad numerum et speciem declarandi.

Constat: 2° ex verbis *Trid. sess.* 14. *c.* 5.: « Universa Ec« clesia semper intellexit institutam esse a Domino integram « peccatorum confessionem, et omnibus post Baptismum gravi« ter lapsis iure divino necessariam existere; quia Dominus no« ster Iesus Christus, de terris ascensurus ad coelos, Sacerdotes « sui ipsius vicarios reliquit, tanquam praesides et iudices, ad « quos omnia mortalia crimina deferantur in quae Christi fideles « ceciderint; quo, pro potestate clavium, remissionis aut reten« tionis peccatorum sententiam pronuntient. Constat enim Sa« cerdotes iudicium hoc, incognita causa, exercere non potuis« se, si in genere duntaxat, et non potius in specie, ac singilla« tim, sua ipsi peccata declarassent. Ex his colligitur, oportere « a poenitentibus omnia peccata mortalia, *quorum* post diligen« tem sui discussionem *conscientiam habent,* in confessione re« censeri, etiamsi occultissima sint. » — Et *Can.* 7., sic definivit: *Si quis dixerit, in Sacramento Poenitentiae, ad remissionem peccatorum necessarium non esse de iure divino confiteri omnia et singula peccata mortalia, quorum memoria ex debita et diligenti praemeditatione habetur, etiam occulta et quae sunt contra duo ultima Decalogi Praecepta, et circumstantias quae speciem peccati mutant, anathema sit.*

470. — II. Integritas materialis non semper necessaria est ad validitatem et fructum confessionis: materialis enim integritas interdum est moraliter impossibilis, sive ex inculpabili oblivione, sive aliis de causis: Deus autem impossibilia non iubet. Ergo, etc. Constat etiam ex *Conc. Trident. loco cit.* his verbis: *Reliqua autem peccata, quae diligenter cogitanti non occurrunt, in universum eadem confessione inclusa intelligun-*

tur; pro quibus fideliter cum Propheta dicimus: AB OCCULTIS MEIS MUNDA ME.

III. Ad integritatem confessionis praerequiritur diligens pro capacitate poenitentis examen de peccatis ab ultima confessione valida patratis; qui enim tenetur ad finem, tenetur etiam ad media necessaria. — *Vide Appendicem de examine conscientiae, infra, n.* 507.

Resolves:

471. — 1° Tenemur in confessione mortalium accusare non tantum species genericas peccatorum, sed etiam species infimas; eae siquidem *proprie species* dicuntur; omnium autem specierum accusationem Tridentinum requirit.

2° Qui non potest speciem infimam patefacere, tenetur ad speciem superiorem, seu genericam, manifestandam: v. gr., si quis sciens se peccasse contra castitatem, non recordatur de peccato specifico, tenetur tamen dicere, se contra castitatem graviter peccasse.

3° Qui scit se peccasse mortaliter, sed ignorat speciem etiam genericam peccati sui, tenetur dicere in genere se peccasse graviter, non tamen recordari, cuius peccati sit reus.

4° Qui recordari nequit de numero certo, tenetur accusare numerum probabiliorem, seu qui magis accedit ad veritatem, addendo particulam *circiter;* quia ubi deest certitudo, illud quod verisimilius est, accusari debet.

5° Qui nec summam peccatorum verisimilem exhibere potest, dicere tenetur, an frequenter aut raro peccaverit; quoties *circiter* in mense, in hebdomada, in die, etc.

6° Confessarius nequit eximere ab obligatione integre confitendi ob magnum poenitentium concursum, v. gr., aliquo die festo solemniori. Constat ex dictis, necnon ex propositione 39ª ab *Innoc. XI* damnata, quae sic se habet: *Licet sacramentaliter absolvere dimidiate tantum confessos, ratione magni concursus poenitentium; qualis, v. gr., potest contingere in die magnae alicuius festivitatis aut indulgentiae.*

7° Defectus sinceritatis circa unum tantum mortale, quod omittitur, constituit peccatum grave; quia praeceptum divinum confessionis in re gravi violatur.

Quaesita:

472. — QUAER. 1° *Qualis numerus censeatur comprehendi in particula* CIRCITER?

Resp. Non potest regula omnino certa id determinari; non tamen comprehenditur qualiscumque excessus, nec notabilis defectus; sed modicus tantum, maior tamen vel minor proportionate ad numerum expressum. Sic autem communiter statuunt Theologi; modicus excessus, vel defectus erit relative ad *quinque circiter* peccata, unitatem unam hinc inde addere vel demere; relative ad *circiter decem,* duas; relative ad *viginti,* tres vel quatuor; relative ad *quadraginta,* quatuor vel quinque; relative ad *centum* (*a*), quinque vel sex ....; censebiturque prudenter in primo casu poenitens quater, quinquies, vel sexies, peccasse; in secundo vero octies, novies, decies, undecies, vel duodecies peccasse; et similiter de aliis resolve. — *Vide S. Lig. n.* 466.

473. — QUAER. 2° *An debeat postea declarari excessus notabilis, si post confessionem reperiatur*?

Resp. Affirm. Ratio patet ex dictis; si enim excessus notabilis non comprehenditur numero declarato cum particula *circiter*, poenitens non satisfacit obligationi confessionis quoad illum excessum. Ergo.... — *Ita omnes.*

QUAER. 3° *Si quis erraverit notabiliter exaggerando numerum, an debeat postea id quoque in confessione declarare*?

Resp. Neg., si bona fide numerum istum notabiliter maiorem expresserit. Ratio est, quia plene et integre satisfecit obligationi confessionis; verus enim numerus in maiore fuit comprehensus, adeoque remissus. — *Reuter, n.* 313., *et alii communiter.*

474. — QUAER. 4° *An sit semper peccatum mortale mentiri in confessione*?

(*a*) At enim quando peccatorum numerus ad hosce usque limites excrevisse creditur, apposite monent DD. (*Vid. S. Alph. Lib.* 6. *n.* 466.), melius nosci statum poenitentis posse exquirendo de lapsibus per dies, hebdomadas, menses, etc., quam si Confessarius de numero ferre velit iudicium, quod facile fallax erit.

Resp. Per se tunc solum peccatur mortaliter, quando mendacium versatur circa materiam *necessariam* confessionis sine iusta causa celatam, aut circa materiam gravem falso suppositam, scilicet accusando peccatum grave non commissum.

Mendacium igitur circa res ad confessionem seu conscientiam poenitentis non pertinentes, non est *per se* mortale; quia nec est graviter poenitenti damnosum, ut supponitur, nec graviter Sacramento iniuriosum, cum ad ipsum non referatur. — *Ita communiter* cum *S. Lig. Hom. apost. n.* 28. — *Billuart*, etc., contra *paucos* qui dicunt, omne mendacium in confessione esse mortale.

475. — Quaer. 5° *An officiat integritati confessionis, si quis accuset venialia Confessario ordinario, mortalia vero alteri?*

Resp. 1° *Neg., per se loquendo*, dummodo absolutionem nunquam recipiat, quin omnia mortalia uni manifestaverit, et ab eodem absolvatur. Ratio est, quia integra est illa confessio, quae omnia mortalia complectitur, cum venialia non sint necessario accusanda.

Resp. 2° In praxi autem attendendum est ad poenitentium circumstantias, et ad motiva quibus ducuntur. Non enim sunt damnandi, qui aliquando graviora peccata ignoto Confessario confitentur, leviora vero ordinario subiiciunt, si ex pudore, quo suffunderentur cum confessario familiariter cognito, periculo se committerent sacrilege confitendi. — *S. Lig. n.* 471.

476. — Quaer. 6° *An officiat integritati, si quis simulet aliam vocem, ne Confessario agnoscatur?*

Resp. Neg. per se; dummodo enim omnia mortalia aperiat, confessionem integram peragit. Nec necesse est, ut a Confessario nominatim cognoscatur; sufficit enim ut Confessarius praesentem peccatorem absolvere intendat: intentio autem Confessarii semper est *per se* ad poenitentem praesentem determinata. — *Lacroix, de Sacram. in genere, n.* 68.

PUNCTUM II.

De peccatis dubiis.

Dubium hic versari potest praecipue 1° circa actum peccati, seu circa peccatum commissum; 2° circa gravitatem peccati, tum ex parte materiae, tum ex parte assensus; 3° circa confessionem peccati certo commissi.

Quaesita :

477. — QUAER. 1° *An necessario accusanda sint peccata dubie commissa?*

Resp. Neg. probabilius, si praehabito diligenti examine dubium perseveret : et hoc valet, etiamsi dubium sit vere positivum, seu vera detur probabilitas de commisso peccato. Ratio est, quia hic agitur de lege dubia, quae consequenter non obligat. Et sane ex *Trident.* accusari debent peccata mortalia quorum *habetur conscientia* : atqui non habetur conscientia peccatorum dubiorum ; habere enim conscientiam importat notitiam certam peccati, cum conscientia nihil aliud sit, quam cordis scientia et iudicium de peccato commisso. Ergo. — *S. Lig. n.* 473. — *Sporer, n.* 389. — *Roncaglia, c.* 2. *de Integr. confessionis, quaest.* 7. — *Reuter, n.* 305., *et alii multi.* — *Vide S. Lig. n.* 473.

Contradicunt tamen alii ; quia (ut aiunt) colligitur ex verbis *Conc. Trident.*, omnia mortalia esse accusanda prout *sunt in conscientia ;* et proinde si dubia sint in conscientia, sunt etiam ut dubia confitenda. — At enim respondendum est, *in Concilio Trid.* non dici, esse accusanda peccata *ut sunt in conscientia,* sed *quorum conscientiam habemus.* In praxi tamen huiusmodi accusatio consulenda est, ait *S. Lig. n.* 476.

NOTA. Quidam Theologi docent accusanda esse peccata *negative dubia ;* sed per hoc de dubio practico loqui intendunt : secus falsum est ; nequit enim dari obligatio confitendi peccata *negative* dubia, quia huiusmodi dubium nullo solido fundamento innititur, nec oritur, nisi ex inani suspicione, seu timore peccati commissi, ut scrupulosis, aut conscientiae timoratis frequenter contingit.

478. — QUAER. 2° *An sint accusanda peccata dubie gravia?*

Resp. Neg. probabilius per se, saltem speculative, etiam data vera probabilitate de peccati gravitate. Ratio eadem est, ac pro quaesito praecedente : non enim constat de peccato gravi commisso ; nec proinde de obligatione confessionis constare potest. — *Ita iidem* contra *eosdem.*

In praxi autem duplex regula sequenda est :

I^a^ *Regula.* In dubio an materia peccati sit gravis 1° Poenitentes rudes ordinarie debent dubia accusare, quia fere non possunt per seipsos conscientiam efformare, utpote qui plerumque non possint distinguere venialia a mortalibus. Excipe tamen

scrupulosos, qui mortalia committere frequenter non solent; 2° Poenitentes instructi non tenentur dubie gravia accusare, quia per seipsos conscientiam efformare possunt; nihilominus ad haec quoque accusanda ordinarie suaviter suadendi sunt.

II^a *Regula.* In dubio de consensu pleno aut advertentia perfecta 1° Si poenitentes sint timoratae conscientiae, nec soleant graviter peccare, nullo modo tenentur peccata dubia confiteri, quia ipsis favet praesumptio, quae *ex ordinarie contingentibus* habetur; imo saepe sunt ab hac accusatione impediendi, si ad scrupulos propensi videantur (*a*); 2° Si poenitentes mediam viam servent inter timoratam et laxam conscientiam, non sunt quidem obligandi, sed utique inducendi ad consensum dubium declarandum, quia illud prodest ad conscientiae tranquillitatem, etc. 3° Si poenitentes sint laxae conscientiae, generatim peccata dubia declarare debent, quia ipsis praesumptio adversatur. — *Vide S. Lig. n.* 476.

479. — Quaer. 3° *An necessario accusanda sint peccata gravia certe quidem commissa, de quibus tamen dubites, an confessus fueris?*

Resp. 1° *Affirm.*, si dubium sit negativum, quia lex confitendi est certa, nec ulla ratio suadet huic legi satisfactum fuisse, iuxta dicta *de Consc. tom. I. n.* 41.

Resp. 2° *Controvertitur* autem, si dubium sit positivum, id est, si positiva et gravis ratio suadeat, peccatum iam esse declaratum. Alii dicunt huiusmodi peccatum esse declarandum, quia obligatio confessionis est certa, eius autem adimpletio dubia. — *Ita S. Lig. n.* 477. — Negant tamen *alii* communissime cum *Suarez*, *Lugo*, *Lacroix*, *Bonacina*, etc. — *Recole dicta in Tract. de Consc. tom. I. n.* 80., ubi prioris opinionis ratio tum infirma tum etiam ad gravia incommoda perducens ostenditur (*b*).

(*a*) Haec animadversio potiusquam ad dubium, mortalisne an venialis tantum culpa intercesserit, pertinere videtur ad dubium, an aliqua culpa affuerit. Nam alioqui scrupulosi non impediendi sunt a confessione venialium, quando certo de iis constat.

(*b*) Ita quidem quoad obligationem; nam quoad praxim nemo negabit, ad conscientiae pacem plurimum conferre, quod anxietas ad eiusmodi dubia consequens per confessionem deponatur; nisi tamen

480. — QUAER. 4° *An qui confessus est aliquod peccatum tanquam dubium, debeat illud repetere, si illud ut certum postea cognoscat?*

Resp. Controvertitur. I[a] SENTENTIA *probabilior* et *communis* (*a*) *affirmat.* Ratio est 1° quia debemus accusare omnia peccata certa, quorum habemus conscientiam; 2° quia peccatum

---

contra fiat, ut hoc pacto anxietas anxietati superaddatur. Quod quidem subinde cum iis contingit, qui post confessionem generalem diligenter pro eorum capacitate peractam dubitare incipiunt, num hoc vel illud peccatum declaraverint. Postquam enim eos confessarius bis, ter, aut quater patienter audierit, par est, ut illis prohibeat ne de praeterita vita ullatenus recogitent, nec quidpiam addant, nisi certissimi sint, quod grave aliquod peccatum nunquam sint rite confessi. — *Vid. S. Alphonsus Lib.* 6. *n.* 477.

(*a*) *Communis* dici haec opinio olim potuit, quando, ut Lugo *(De Poenit. Disp.* 16. *n.* 92.) scribit, *aliqui viri docti probabile iudicarunt, non teneri postea poenitentem confiteri ut certum, quod prius ut dubium confessus fuerat... In quibus erat Reverendissimus P. Nicolaus Ricchardius S. Palatii Magister, cum quo privatim rem hanc contuli; et ipse privatim etiam respondit, valde probabile sibi videri, non adesse talem obligationem; id quod alii etiam iudicarunt.*

At secus de sequenti aetate dicendum, adeo ut S. Alphonsus plures DD. pro opposita, quam pro sua, ut dicit, *communi* sententia alleget. Et sane, ut inquit dolens et fere indignabundus Cardenas, vir placitis suis plus aequo forte addictus (Disp. 51. n. 4.): *Vix noster Lugo hanc rimulam aperuit, cum Recentiores, agmine facto, eam putarunt ostium amplissimum, per quam in eam sententiam tuto ingrederentur.* Et subdit mox horum DD. catalogum, in quo septem apparent omissi a S. Alphonso, qui alioquin alios decem nominat.

Caeterum Cardenas ad solvenda argumenta Card. De Lugo coactus est, contra S. Alphonsi imo et communem sententiam, affirmare, etiam illum, qui incertus de numero dixerat, *se decies circiter pl. min. peccasse,* teneri postea ad numerum certum, si detegatur, confitendum. Insuper ratio ab eo prolata pro sua opinione, quod nempe ex *Tridentino exprimi oporteat illam culpae gravitatem, e qua diiudicetur de poena secundum aequitatem imponenda,* iam prosterneret doctrinam, quam S. Alphonsus (n. 478.) *probabilissimam et communissimam* dicit, scilicet non teneri quempiam ad confitendum iterum peccatum, quod nunc ut grave cognoscit, cum tamen nec ipse nec confessarius uti grave, cum facta est confessio, novisset.

illud non fuit accusatum quoad substantiam: accusatio enim certa non includitur in dubia. — *S. Lig. n.* 478.

IIª Sententia *sat probabilis negat.* Ratio autem deducitur ex dictis *n.* 467.: nam sicut exposito semel numero peccatorum dubio cum particula *circiter,* non teneris amplius ad certum numerum, quem postea detexisti, in confessione declarandum, modo excessus non sit notabilis; ita neque peccatum, quod tanquam dubium accusasti, teneris certo postea cognitum in confessione repetere: nullum enim est inter utrumque casum discrimen, cum etiam in numero dubio peccata quaedam ut dubia declarentur; nec species magis, quam peccatorum numerus, sit aperienda. Insuper peccatum dubium fuit directe remissum, cum remissum fuerit vi absolutionis, cui, ut erat in conscientia, subiectum est. Ergo necesse non est, iterum clavibus illud subiicere. — *Ita Lugo, disp.* 16. *n.* 78. — *Sporer, n.* 397. — *Elbel, n.* 274. — *Reuter, n.* 332., etc.

481. — Quaer. 5° *An quis non praemissa confessione, possit accedere ad sacram synaxim cum peccato mortali dubio seu probabili?*

Resp. Affirm. rigorose loquendo. Ratio est, quia *Conc. Trid.* requirit confessionem ante Communionem pro iis tantummodo, qui sunt conscii peccati mortalis. Hinc Sacerdos dubitans, an adhaeserit pravae cogitationi, seu iudicans probabiliter, se ei non adhaesisse, celebrare, praemissa tamen contritione, potest sine confessione, quamvis copiam Confessarii habeat. — *S. Lig. n.* 475. — In praxi tamen confessio suadenda est.

PUNCTUM III.

De circumstantiis peccatorum.

Circumstantiae varii generis in peccatis distinguuntur:

482. — 1° Aliae *speciem mutant,* quae scilicet ratione sui addunt actui malitiam specie distinctam ab ea, quam actus in se habet: sic voti aut matrimonii circumstantia addit fornicationi malitiam sacrilegii vel adulterii.

2° Aliae sunt *aggravantes* tantum, sed notabiliter, aut leviter, prout vel notabiliter vel leviter intra eandem speciem malitiam actus peccaminosi augent ratione durationis, intensitatis, gradus, modi, temporis, personae, loci, etc.

3° Aliae sunt *imminuentes,* utpote quae minorem peccati malitiam reddunt: v. gr., defectus advertentiae, etc. — *Recole dicta de Act. hum. n.* 27.

Principia:

483. — I. Certum est, accusandas esse circumstantias *speciem mutantes.* Ratio est, quia novum peccatum per se constituunt; et constat ex *Conc. Trid. sess.* 14. *c.* 5. *et Can.* 7.

II. Certum est, non necessario accusandas esse circumstantias *leviter aggravantes,* aut *minuentes,* licet eas exponere melius sit. Ratio est quia peccata venialia non sunt materia necessaria Sacramenti Poenitentiae.

III. Certum est etiam, exprimendas esse circumstantias, ratione quarum peccatum *ex genere suo veniale* evadit *mortale.* Item aperiendae sunt circumstantiae, quae peccatum ita minuunt, ut quod iis seclusis fuisset mortale, fiat earum ratione vel nullum vel veniale tantum.

Quaesita:

484. — QUAER. 1° *An necessario accusandae sint circumstantiae* NOTABILITER AGGRAVANTES *malitiam peccatorum mortalium intra eamdem speciem?*

Resp. Duplex est sententia probabilis.

I^a^ SENTENTIA *communior* et *probabilior negat absolute.* Ratio est 1° quia *Conc. Trid.* nihil aliud exigit, quam confessionem numeri et speciei peccatorum, et proinde videtur excludere obligationem confitendi alias circumstantias. Adde, quod secus tum poenitentes, tum Confessarii inter angustias semper fluctuarent, cum difficile sit distinguere, quaenam sint circumstantiae notabiliter aggravantes: nulla enim regula, plerumque saltem, assignari potest, ex qua dignoscantur, v. gr., pro duratione, intensitate, modo, etc. — *Ita S. Lig. n.* 467.

Aliqui excipiunt circumstantias, quae respiciunt rei quantitatem, ut in furto; alii vero cum *S. Ligorio* putant, nec admittendam *per se* esse hanc exceptionem, modo quantitas ut gravis declaretur; eadem autem ratio est, quia quantitas non mutat peccati speciem.

II^a^ SENTENTIA *affirmat.* Ratio est 1° quia currit eadem ratio pro accusandis circumstantiis aggravantibus, ac pro accusan-

dis speciem mutantibus (*a*); 2° quia peccatum circumstantiis notabiliter aggravantibus adauctum, pluribus aequivalet (*b*); 3° quia si non accusarentur, Confessarius non posset proportionatam poenitentiam iniungere (*c*). — *Collet, sect.* 3. — *Billuart, diss.* 7. *art.* 2. §. 3. — *Concina, c.* 6., *et alii.*

(*a*) Hoc aperte falsum est; quia Tridentina Synodus confessionem praescribit quoad mutantes speciem; non item quoad alias mere aggravantes. *Si rationes aeque de utrisque circumstantiis probarent, sine causa Concilium limitasset totam doctrinam illam ad circumstantias, quae mutant speciem: debuisset enim de utrisque in genere loqui absque limitatione et discrimine.* Ita Lugo (*De Poenit. Disp.* 16. *n.* 115.).

(*b*) Haec quoque ratio nimis infirma est, tum quia in pluribus materiis frustra id requires, tum quia nemo unquam multiplicationem peccatorum in eodem actu quaesivit ex possibili materiae divisione.

(*c*) Huic rationi responderi potest, quod *non semper requiritur tam exacte aequalitas in poenitentia imponenda.* Ita Lugo (*De Poenit. Disp.* 16. *n.* 120.).

Sunt etiam, qui Catechismi Romani (De Poenit. n. 47.) haec verba obiiciant: *Neque vero solum peccata gravia narrando explicare oportet, verum etiam illa, quae unumquodque peccatum circumstant, et pravitatem valde augent vel minuunt.*

Sed reponi potest, haec ibidem ita explicari, ut necesse non sit, ea de circumstantiis *mere* aggravantibus intelligere. Et sane 1.° mox subdit: *Quaedam enim circumstantiae adeo graves sunt, ut peccati mortiferi ratio ex illis tantum constet. quare haec omnia confiteri semper oportet.* Atqui ratio culpae lethalis *ex circumstantia tantum* non habetur, nisi haec speciem mutet aut moralem aut theologicam. — 2.° Id ex eo confirmatur, quod praescribat confitendas circumstantias *valde minuentes.* Nam etiam adversarii concedunt, tunc solum id valere, quando imminutio mutat speciem theologicam (*Vid. S. Alph. n.* 468. *ad prob.* 3. *ex ratione*). — 3.° Catechismus doctrinam suam confirmat ex necessitate exprimendi circumstantiam *personae sacrae* in homicidio, et *matrimonii* in concubitu. Atqui haec spectant ad circumstantias speciem moralem mutantes. — 4.° Denique si sermonem iniicit de furti gravitate, evinci non potest, ibi non agi de circumstantia mutante speciem *theologicam*: et quod dicit de *uno aureo*, non incommode accipi potest ut exemplum circumstantiae, quae (habita ratione quantitatis *absolutae*) levem facit culpam, atque adeo speciem diversam theologicam infert.

Caeterum in praxi solent fideles, ordinarie loquendo, notabiliores circumstantias declarare; quod quidem sicut ad maiorem conscientiae pacem, sic etiam ad uberiorem fructum percipiendum confert, tum ratione humilitatis in ipsa confessione, tum ratione directionis, quam congruentiorem recipiunt.

QUAER. 4° *An necessario accusanda sit circumstantia dignitatis personae, v. gr., si peccans sit Superior, Magistratus, Sacerdos, etc.?*

Resp. Neg. probabilius per se, id est, seclusa ratione scandali aut officii, vel obligationis particularis. Ratio est quia circumstantia dignitatis personae peccantis non mutat speciem peccati per se, sed peccatum ad summum aggravat.

487. — QUAER. 5° *An necessario declaranda sit circumstantia peccati Confessarii cum poenitente commissi?*

Resp. Neg. probabilius, modo nullam relationem habeat ad confessionem. Ratio est, quia Confessarius ex officio suo tenetur tantum ad rectam directionem in tribunali Poenitentiae; ex qua directione nulla oritur cognatio spiritualis. Nulla insuper per hoc peccatum fit iniuria Sacramento, cum ad confessionem nullum respectum habeat (*a*). — *S. Lig. de sexto praecept., n.* 451. — *Lugo, disp.* 16. *n.* 351. — *Lacroix,* etc.

QUAER. 6° *An necessario accusanda sit circumstantia temporis sacri?*

Resp. Neg. Ratio est praxis universalis tum Confessariorum tum poenitentium; quippe constat, nec illos sollicitos esse de tali circumstantia interrogare, nec hos illam declarare solitos. Circumstantia igitur temporis sacri non videtur explicanda, nisi quaedam specialiter prohibeantur ob reverentiam temporis, v. gr., ne quis die *Parasceves* ludos publicos, comoedias, aut ludicra spectacula exhibeat. — *S. Lig. lib.* 3. *n.* 273. — *Lugo, n.* 520., *et alii communiter.*

488. — QUAER. 7° *An satisfaciat integritati confessionis, qui peccatum recens accusat tanquam olim commissum?*

Resp. 1° *Affirm. per se,* quia temporis circumstantia minime ad confessionem pertinet. Hinc obligationi confessionis satisfacit

---

(*a*) Facile tamen patet, omnino esse absterrendum tum eiusmodi poenitentem, ne apud illum sacerdotem ulteriùs confiteatur, tum eiusmodi Confessarium, ne illum poenitentem ulterius ad confessionem admittat.

poenitens, qui nova peccata cum antiquis immiscet, vel qui confessionem generalem instituens, non discernit ab aliis peccata mortalia ab ultima confessione patrata, licet id de industria faciat ad tegendum tempus, quo peccata commisit. — *Ita communiter Doctores.* — *Vid. Lugo, D.* 16. *n.* 53. (*a*). — *Tambur. Meth. conf. l.* 2. *c.* 1.

Resp. 2° Si vero poenitens mentiatur circa tempus, v. gr., si neget se peccasse hodie, et declaret peccatum velut alio tempore determinato et remoto commissum, communius putant Doctores, illum obligationi suae non satisfacere. Ratio est, quia actus quem posuit poenitens hodie, non est actus positus anno praeterito. Hinc dupliciter mentitur, scilicet celando peccatum hodie patratum, et accusando peccatum alio tempore commissum. — *Sic Tamb. loco citato.*

Non desunt tamen Theologi, qui hoc mendacium leve putant. — V. *Lugo, ibidem.* (*b*).

(*a*) Card. De Lugo (*Disp.* 16. *n.* 47.) allata nonnullorum opposita opinione, subdit : *Alii melius negant obligationem poenitentis, ut debeat explicare non fuisse se antea confessum illa peccata. Ita Bonac., Homob., Diana, Sanchez, Suarez, etc. Ratio...., quia peccatum idem est, sive antea illud confessus fuerit, sive non, nisi forte mutatio temporis afferat secum circumstantiam specie diversam.... Quando vero peccatum idem est, non est cur debeat explicari ratio temporis. Cum ergo peccatum idem sit, sive antea illud confessus fuerit, sive non, nec illa circumstantia variet ullo modo peccatum, non est cur debeat necessario explicari.* Contrariae autem opinionis argumenta solvens (*n.* 54.) haec addit : *Nec obstat, quod (poenitens) dicat, se velle confessionem generalem facere ; per hoc enim non dicit, se velle confiteri sola peccata antiqua, sed velle se etiam illa comprehendere ; nam confessio generalis omnia peccata complectitur usque ad hanc horam. Nec etiam refert, quod Confessarius intelligat, illud esse peccatum antiquum, poenitens enim hoc non dixit ; atque ideo intentio absolvendi non regulatur ab existimatione privata Confessarii, sed intendit absolvere a peccatis, quae poenitens detulit ad iudicium, quaecumque illa sint.... Denique non refert, quod poenitens videatur implicite indicare, quod sint peccata antiqua ; nam ipse vere habet animum loquendi de peccatis novis, et de illis vult loqui, licet desideret non intelligi quoad hoc a Confessario.*

(*b*) Apposite Lugo advertit (*l. c. n.* 54.), hunc casum a precedenti distare. *Non est ergo idem* (ait) *loqui obscure, et expresse negare ; quia in primo casu verba vere significant id, quod vult confiteri,*

489. — Quaer. 8° *An necessario accusandus sit actus externus peccati?*

Resp. Affirm., quia est quid unum et idem cum actu interno in genere moris, et duo haec *unum totale* constituunt. Aliunde actus externus est directe prohibitus lege divina: v. gr., *Homicidium non facies.* Insuper absque declaratione actus externi plerumque Confessarius munere suo fungi non posset, ut par est, circa monita praebenda, etc. Constat etiam ex consuetudine universali fidelium, quae legem in hoc sensu explicat.

---

atque ideo defert peccatum verum; in secundo autem casu verba non possunt significare verum peccatum, sed falsum. Et *falsum* dicti, quia, ut opponunt contrariae sententiae patroni, reipsa sic videris et accusare peccatum, quod non fecisti, et illud tacere, quod fecisti.

Hoc tamen argumentum, quatenus urgeatur ad negandam sufficientiam huius confessionis, ipse Lugo *(ibid. n.* 53.) mere *probabile* appellat. Et sane, ut advertit Tamburinus *(Exped. Conf. lib.* 2. *Cap.* 1. *n.* 6.) eiusmodi inordinatio, qua videaris accusare peccatum nunquam commissum, et vere commissum tacere, aeque contingit (ultro fatentibus etiam adversariis) ex aliis quoque circumstantiis, quae falso addantur. Ita, v. gr., si dicas, te occidisse Paulum, cum occideris Andream, aut peccasse cum advena, quando peccasti cum incola, aut furatum esse Lucio, cum furatus sis Caio, aut alicui detraxisse domi, cum detraxeris in via vel theatro, aut legisse haereticum librum auctoris Melanctonis cum liber esset Osiandri, aut percussisse Cappuccinum, cum percusseris Carmelitam: quae quidem mendacia non obstare sufficienti confessionis integritati inde etiam patet, quod si inadvertenter prolata forte fuerint, nemo poenitentem cogit ad errorem in sequenti confessione emendandum. Et huc spectat, quod ait A., hoc mendacium a quibusdam Theologis leve putari.

Caeterum vix ullus harum opinionum usus ad praxim facit, nisi forte Confessarius cum eo, qui totius vitae peccata confiteri instituit, supervacuum ex adiunctis putet inquirere, num alias hoc vel illud peccatum confessus ille fuerit. Nam alioqui fideles theologicarum subtilitatum ignari nunquam consuescunt artificiis hisce uti. Quin et gnaris harum doctrinarum haud semper fas id foret sive propter circumstantiam, quae pro diverso tempore mutat speciem; sive propter casuum reservationem, quae adesse vel non adesse potest prouti alias absolutum, nec ne, peccatum rite fuerit; sive propter adiuncta occasionis proximae aut pravae consuetudinis, quae peculiari confessarii cura indigeant.

491. — QUAER. 10° *An poenitens declarare debeat diversas personas, cum quibus peccarit?*

Resp. Neg. per se. — Ita Bonacina, de Integr. diss. 3. n. 14. — Tamburinus, in Decal. l. 7. c. 7. — Lacroix, n. 1040., *et alii communiter.*

Ratio est, quia sufficit ut declaret numerum peccatorum cum variis speciebus; peccata autem non ideo mutant speciem, quod cum pluribus patrata fuerint. — Hinc qui fornicatus est cum tribus diversis, vel ter cum eadem, satisfacit dicendo, se ter fornicatum esse; nec tenetur sponte dicere, num fuerit unica complex, an plures, num fuerint meretrices, an aliae. — Attamen interroganti Confessario, an cum eadem vel pluribus personis, respondere debet poenitens, quia expedit, ut Confessarius sciat, utrum forte adsit occasio proxima relabendi, ut in consuetudine cum eadem saepe fieri solet.

492. — QUAER. 11° *An ligatus voto castitatis peccans cum alio similiter ligato debeat utramque circumstantiam declarare?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia ibi sunt duo peccata plane distincta, nempe peccatum contra proprium votum, et peccatum cooperationis cum alio ad votum illius violandum. Idem prorsus dicendum de coniugato cum uxore alterius rem habente; duplex enim adulterium committit. — *Lacroix, n.* 1063. — *Lugo, disp.* 16. *n.* 258. — *Salmant., c.* 6. *n.* 63., etc.

QUAER. 12° *An Sacerdos, vel Religiosus peccans contra castitatem, conditionem suam aperire debeat, vel solam voti castitatis circumstantiam?*

Resp. Controvertitur. Sufficit probabiliter, ut uterque circumstantiam voti manifestet, quia species obligationis non videtur mutari per specialem conditionem sive Sacerdotis, sive Religiosi (*a*). — *Lugo, disp.* 16. *n.* 149. — *Lacroix*, etc., contra *aliquos.*

(*a*) Utriusque votum solemne est; utriusque ergo peccatum ad eandem sacrilegii personalis speciem pertinet. Controversiae igitur locus esse potest dumtaxat, quando alter solemni, alter autem simplici voto constringitur, cuius violatio probabilius ad sacrilegii presse sumpti speciem non reducitur. Sed de his, ubi de voto, sat dictum est vol. I. n. 286.

493. — Quaer. 13° *An declaranda sit propinquitas personarum in peccatis odii?*

Resp. 1° *Affirm.*, si agatur de propinquitate *propiori* ob strictum virtutis pietatis vinculum. Hinc declarandum est odium grave in parentes, filios, avos, nepotes, affines in primo gradu, in patrinos, in filios, in coniugem, et in fratres. — *Lugo, ibid.*, *n.* 298., *et alii communiter.*

Resp. 2° *Neg.* vero *probabilius,* si agatur de propinquitate remota, inter caeteros nempe cognatos et affines. — *Lugo, ibid.*, *et alii* contra alios qui declarandam putant circumstantiam propinquitatis etiam in quarto gradu consanguinitatis, vel affinitatis.

PUNCTUM IV.

De peccatis oblitis.

494. — Peccata ex oblivione inculpabili omissa accusari debent, si in poenitentis memoriam redeunt. Etenim ex praecepto divino omnia peccata post Baptismum commissa, in confessione sacramentali declaranda sunt; nec praesens oblivio a tanta obligatione excusare etiam in posterum potest. Constat ex prop. 11ª ab *Alexandro VII* damnata, infra sub *n.* 497. referenda.

Quaesita:

495. — Quaer. 1° *An peccata ex oblivione aut alia iusta causa omissa,* QUAMPRIMUM *accusanda sint?*

Resp. Neg. probabilius. Huiusmodi enim obligatio *moraliter* accipienda est, cum praesertim haec peccata iam deleta sint, nec proinde adsit periculum animae *in mora.* — *Ita communius.* — *Sporer.* — *Laymann,* etc.

Imo iuxta plures graves Theologos, poenitens differre *probabiliter* potest confessionem horum peccatorum, donec ex *vi alterius obligationis* iterum confiteri teneatur. Sic ad varios menses, et etiam ad tempus annuae confessionis, differri posset. — *Ita Bonacina, de integritate conf.*, *sect.* 2. *p.* 4. *n.* 32. Attamen nulla alia confessio, iis omissis, interponi potest. Ratio est, quia ad integritatem confessionis pertinet declarare in actuali accusatione omnia peccata mortalia nondum accusata, quae memo-

riae occurrunt, seu *quorum habetur conscientia*, ut dicit *Trid. sess.* 14. *c.* 5. Porro, iuxta *Suarez*, *tract.* 19., *disp.* 22., §. 1.: « Ea peccata sunt *in praesenti conscientia*, quae commissa post « Baptismum per aliam confessionem non sunt rite clavibus « subiecta. »

QUAER. 2° *An peccata ex oblivione omissa accusari debeant ante Communionem, si ante illam menti occurrant?*

Resp. Neg. probabilius, etiamsi poenitens absque incommodo confiteri possit. — *Recole dicta in Tract. de Euch. n.* 326.

QUAER. 3° *An poenitens qui recordatur peccati obliti, nec potest (aut non vult) confiteri, ante Communionem ad actum contritionis eliciendum teneatur?*

Resp. Neg. cum *S. Lig. n.* 257. — *Lugo de Euch.*, *disp.* 14. *n.* 122., et cum *aliis communiter* contra quosdam alios. — Ratio est, quia nullum apparet fundamentum, cur ista contritio requiratur. Non enim requiritur ex praecepto, quia hoc nullibi praescriptum reperitur; neque ex necessitate probationis, quia peccatum iam per praecedentem confessionem indirecte deletum est, et proinde iustificatione non indiget.

496. — QUAER. 4° *An necessario absolvi debeat iterum poenitens accusans peccatum grave in praecedente confessione ex oblivione aut alia legitima causa omissum, et iam indirecte remissum?*

Resp. Affirm. cum sententia communissima. Ratio est, quia omnia peccata mortalia ex institutione Christi sunt clavibus subiicienda, ut directe remittantur. Licet enim iam remissa sint, non tamen vi Sacramenti, seu vi absolutionis remissa sunt, sed tantum vi gratiae, et concomitanter cum aliis peccatis. — *Sporer, n.* 627. — *Collat. Andeg.* 3ª, *q.* 3ª, etc. contra *paucos*, qui audiendi non sunt.

NOTA. Iuxta omnes, Confessarius omittere posset absolutionem cum poenitentibus, qui ad eumdem Confessarium redire solent, siquidem isti in alia confessione directe absolventur. Melius est tamen omnibus absolutionem impertiri, quando facile fieri potest, ad poenitentis solatium et animi tranquillitatem, necnon ob fructum ex Sacramento percipiendum. Adde periculum ne poenitens eumdem Confessarium amplius adire non possit.

§. II. *De causis ab integritate excusantibus in genere, et speciatim quoad moribundos.*

PUNCTUM I.

De causis ab integritate excusantibus in genere.

Principia:

497. — I. Dantur causae aliquando ab integritate materiali confessionis excusantes, quia quandoque ea integritas est physice vel moraliter impossibilis.

II. Ut aliquis ratione impotentiae moralis censeatur ab integritate materiali confessionis excusatus, licet peccata menti occurrant, hae conditiones servandae sunt: 1° ut ea tantum peccata omittantur, quae declarari nequeunt, vel ex quorum manifestatione sequeretur gravissimum incommodum [1]; 2° ut non possit inveniri alius Confessarius, cui confessio integra fiat absque tali incommodo; 3° ut confessio sit hic et nunc necessaria (*a*).

III. Numquam excusat difficultas ipsi confessioni *intrinseca*, quantumvis gravis ea sit. Ratio est, quia confessio ex natura sua est essentialiter laboriosa; ac proinde si difficultas gravis, v. gr., magna repugnantia aut verecundia, aut amissio propriae famae coram Confessario ab integritate excusaret, plerumque ab accusandis mortalibus excusarentur fideles: et proinde rueret

---

(*a*) Ex communi DD. sententia adesse haec necessitas censetur, 1.° si impleri praeceptum debeat annuae confessionis vel communionis; 2.° si sumptio Eucharistiae aut Missae celebratio omitti sine nota aut scandalo non possint; 3.° si secus carere quis diu debeat sacramentorum beneficio; 4.° imo, ut addit Suarez (*De Poenit. Disp*. 23. *Sect*. 2. *n*. 7.), si quis secus magna utilitate, quam per se sacramentum affert, privandus foret.

1 Excusat ab integritate confessionis gravissimum incommodum extrinsecum, imminens poenitenti, Confessario, tertio, sive sit temporale, sive spirituale. — *S. Lig. n.* 487.

ex maxima parte institutio Sacramenti Poenitentiae. Praeterea Ecclesia non posset reservare crimina atrocia; quia id incommodum non leve poenitentibus creat.

IV. Cessante causa excusante ab integritate materiali, praeceptum divinum confitendi omnia peccata mortalia omissa iterum urget; occurrente enim impedimento, non cessat simpliciter obligatio orta a divina confessionis lege, sed tantum suspenditur; cessante igitur causa excusante, obligatio legis integre reviviscit: cumque praeceptum confessionis non sit affixum ad tempus aut ad circumstantiam, sed vitam integram afficiat; idcirco peccata nondum accusata postea necessario accusanda sunt, si fieri possit. Constat aliunde ex propositione 11ª ab *Alexandro VII* damnata, quae sic iacet: *Peccata in confessione omissa, seu oblita, ob instans periculum vitae, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere.*

Resolves:

Ab integritate materiali confessionis praecipue excusant sequentia.

498. — 1° *Infirmitas extrema*, id est quando moribundus unum tantum, vel alterum peccatum exprimere potest; vel usu linguae iam destitutus, aliquo tantum signo poenitentiam ostendit, absolutionemque petit.

2° *Defectus loquelae;* sic ab integritate eximuntur muti, qui nec scripto (a) nec signis integre confiteri possunt; item peregrini penitus aut fere penitus ignari idiomatis regionis in qua versantur.

3° *Defectus temporis*, v. gr., si milites statim ad pugnam pergere debeant. Non autem excusat sola multitudo poenitentium, ut supra dictum est.

4° *Periculum vitae* poenitentis, Confessarii, aut tertii: v. gr., si adveniant hostes, si multi in periculo naufragii vel contagii versentur. Imo aliquando in summo plurium periculo, omnes, exhibito aliquo generali signo contritionis et confessionis, unica formae prolatione absolvi possunt, nempe: *Ego vos absolvo*, etc.

(a) Auctor ipse (*infr. n.* 503. *q.* 7.) cum communiori negat, adesse unquam obligationem confitendi per scripturam.

5° *Periculum famae,* v. gr., si Sacerdos mox celebraturus, et confessione generali indigens, non posset integre confiteri, quin adstantes rem suspicarentur.

6° *Periculum revelationis,* seu violationis sigilli; v. gr., si Confessarius nequeat integre confiteri, quin peccata in confessione audita manifestet, etc.; vel si poenitens ex gravi causa timeat, ne Confessarius legem sigilli infringat. Posterior autem hic casus, si tamen unquam contingere dicendus sit, rarissimus est.

7° *Periculum scandali, vel lapsus,* tum ex parte poenitentis, tum ex parte Confessarii: v. gr., si mulier certo cognosceret maximam Confessarii fragilitatem, etc. — *S. Lig. n.* 479. *et seq.*

Quaesita:

499. — Quaer. 1° *An sit obligatio confitendi peccatum mortale, quod explicari nequit sine complicis manifestatione?*

Resp. Affirm. probabilius, cum sententia communiore. Ratio est, 1° quia nulla datur legitima excusatio, ut praecepto integritatis derogetur: non enim dici potest praeceptum positivum restringi praecepto naturali non infamandi proximum; nam praeceptum caritatis (*a*) tantum prohibet, ne manifestetur crimen alienum sine causa; hic autem causa habetur, et quidem gravis, nempe integritas confessionis procuranda et conscientiae directio; 2° complex, peccatum patrando, amittit omne ius ad famam quod habere poterat apud Confessarium, in ordine ad confessionem huiusce peccati; et ipse implicite huic famae detrimento ultro consentit quando peccat (*b*). — *S. Lig. n.* 489. cum *aliis multis.*

(*a*) Obligatio, ne laedatur alterius fama per criminis occulti revelationem, ex virtute iustitiae potius, quam charitatis repetenda videtur.

(*b*) Card. De Lugo postquam (*De Poenit. Disp.* 16. *n.* 395.) ostendit, minus firmam pro hac opinione esse rationem, *quod non sit grave damnum infamari apud unum confessarium,* quod, inquit, *supponit aliam sententiam falsam, quam impugnavi in Tractatu De Iustitia et iure*, id ipsum et de rationibus ab A. allatis statuit (Ibid. n. 397.): *Alii,* inquit, *probant, quia poenitens utitur iure suo confitendo p ccatum suum: et complex se exposuit huic manifestationis periculo, cum sciret obligationem, quam unusquisque habet confi-*

Alii tamen *haud pauci, probabiliter negant*, docentes alium Confessarium, qui complicem non cognoscat, quaerendum es-

---

tendi integre peccatum suum. Sed haec omnia et similia continent petitionem principii, et supponunt probandum. Nam de hoc ipso est quaestio, an poenitens habeat ius ad infamandum complicem; et per consequens, an id faciens, utatur iure suo. Unde falso supponitur, quod complex se exposuit huic damno. Nam si poenitens non habet ius, vel id aliunde non probatur; non se exposuit ulli tali periculo.

Neque vero firmius videtur argumentum, quod superioribus reiectis sufficere Lugo conatus est (l. c. n. 398.), nimirum quod *cum bonum confessionis integrae tale ac tantum sit, ut propter illud Christus obliget poenitentem ad manifestanda sua crimina et subeundam infamiam, consequens sit, ut propter illud idem bonum permiserit manifestationem criminis alieni.* Adeo enim dispar est causa famae propriae et famae alienae, ut ex omnium atque adeo etiam ex eius sententia tenear, si possim, alium confessarium quaerere, cui ignotus sit complex, nullatenus vero quaerere confessarium, cui ipsemet ignotus sim.

Accedit, quod externae Auctoritatis pondus, spectatis Doctorum tum numero tum insigni nomine (*Vid. apud eundem Lugo, l. c. n* 393.), haud levius appareat pro opposita sententia, quae obligationem integrae confessionis, ex qua complex manifestaretur, diserte negat. Quocirca sufficiens ratio, qua quis ad eiusmodi circumstantiam confitendam adigatur, penitus deesse videtur.

At enim quamvis par utrique huic sententiae probabilitas suffragari videatur, non tamen par est utriusque causa. Mera enim probabilitas sententiae, quae integritatem exigit etiam cum complicis manifestatione, impar est ex generali canone ad certam obligationem inducendam. At vero nulla alia praeter hanc ipsam obligationem ratio adest, quae a servanda complicis fama excusare queat. Ergo, seclusis aliis incommodis, integra manere videtur obligatio circumstantiam illam tacendi, quando ex eiusdem confessione alterius infamia consequatur.

Dixi, *seclusis aliis incommodis*; nam (quod etiam A. innuit) si poenitens speciali de causa indigeat directione atque consiliis confessarii, quia, v. gr., in complice proximam habet occasionem peccandi, alius vero confessarius non adsit, aut cui complicis persona sit ignota, aut qui idoneus ad apta consilia suppeditanda par sit ob incompertas poenitentis circumstantias, hic certe non tenebitur grave aliquod animae suae discrimen subire, quo alterius famae consulat.

se (*a*); et si haberi nequeat, posse, imo debere, iuxta plures, omitti circumstantiam ex qua complex detegeretur, donec alius Confessarius inveniatur. — *Ita Busemb., Diana, Navarr., Mazzotta, Medina, Elbel,* etc.

500. — QUAER. 2° *Quaenam sint causae excusantes a quaerendo alio Confessario, cui complex sit ignotus, ut requirunt secundae sententiae patroni* (*b*)?

Resp. 1° Si urgeat periculum mortis, aut praeceptum annuae confessionis; 2° si grave sit poenitenti omittere confessionem aut communionem; 3° si quis difficulter alteri Confessario conscientiam aperiret; 4° si quis secus in peccato etiam per unam diem remanere deberet; 5° si quis alias privaretur beneficio alicuius indulgentiae extraordinariae; 6° si adeundo Confessa-

---

(*a*) Obligationem quaerendi alium confessarium, cui complex sit ignotus, quando commode fieri id potest, communissime adstruunt etiam illi DD., quorum opinionem primo loco A. refert; nec nisi pauci quidam id consilii esse affirmarunt, quorum sententia ab omnibus reiicitur, ut videre est penes S. Alphonsum (*Lib.* 6. *n.* 489.) et Lugo (*De Poenit. Disp.* 16. *n.* 392.). Controversia ergo inter DD. non eo spectat utrum liceat confiteri peccatum cum infamia complicis, quando adhibito alio confessario facile vitari hoc incommodum potest, sed potius utrum deficiente alio confessario, cui complex sit ignotus, silentio premenda sit circumstantia, quae complicem detegeret, ut patet ex dictis in not. praec.

(*b*) Ex mente DD., prouti in notis praeced. diximus, quaestio sic potius proponi debet: *Quaenam sint causae excusantes a confessario, cui complex sit ignotus, quaerendo, iuxta eos nempe, qui negant complicis circumstantiam taceri unquam posse?* Hoc enim est inter duas sententias discrimen, quod cum utraque ad servandum complicis famam obliget poenitentem ad quaerendum confessarium, cui complex sit ignotus; si tamen hic desit, alii tacendam illam circumstantiam dicant, qua proximi fama laederetur, alii vero exprimendam eam esse contendant, ut confessionis integritas servetur. Hi autem postremi sunt, qui ob causas ab A. hic memoratas censent posthaberi posse complicis famam; nam alii easdem illas causas admittunt ceu sufficientes non quidem ut revelari proximi crimen licite possit, sed quatenus in iis adiunctis liceat ad poenitentiae sacramentum etiam non servata confessionis integritate accedere, complicis nimirum circumstantiam reservando confessioni, in qua laedendi famam alterius periculum absit. — *Vid. S. Alph. n.* 490.

rium, cui complex cognitus est, haberetur melior directio, consolatio notabiliter maior.

Hinc saepe excusantur matres et uxores manifestantes peccata filiorum et virorum Confessario, qui hos novit, ratione petendi consilii, doloris leniendi, etc. Nimis enim durum ipsis esset, quod alium Confessarium quaerere tenerentur. Generatim itaque non habetur ut gravis obligatio Confessarium alium adeundi, complicis occultandi causa, nisi forte de crimine valde gravi agatur. — *S. Lig. n.* 490., etc.

501. — Quaer. 3° *An liceat ipsi Confessario petere nomen complicis, v. gr., ad correctionem*, etc.?

Resp. Neg., saltem generatim loquendo, quia hoc et sine iusta causa inducit ad detrahendum proximo (*a*), et odiosum reddit Poenitentiae Sacramentum. Constat ex Bulla *Bened. XIV: Ubi primum*, in qua Pontifex, loquens de Confessariis qui sub poena denegandae absolutionis nomen complicis requirunt, declarat, eos peccare graviter, et incurrere suspensionem ab audiendis confessionibus, sed ferendae tantum sententiae (*b*).

(*a*) Si ex communi DD. sententia poenitens tenetur ad alium confessarium quaerendum, ne peccati complicem prodat, imo ex plurium iudicio hac de causa excusatur a confitenda circumstantia alias necessario exprimenda; patet profecto, multo minus licere Confessariis, ut nomen complicis a poenitente sponte exquirant.

(*b*) De hoc argumento quatuor exstant Benedicti XIV Constitutiones. Prima data est 7 Iul. 1745 ad Episcopos ditionis Lusitanae, in qua praxim exquirendi nomen complicis designat et damnat. Incipit: *Suprema omnium Ecclesiarum sollicitudo*. — Secunda data est 2 Iun. 1746; in ea confirmat priorem, et poenas in delinquentes statuit, praefinitque ordinem in huiusmodi causis procedendi. Incipit. *Ubi primum*. — Tertia data est 28 Septembris eodem an. 1746; in hac ad totam Ecclesiam extendit, seu potius extendi ac valere ea declarat, quae pro ditione Portugalliae decreverat. Incipit: *Ad eradicandum pravum zizanii semen*. — Quarta demum data est 9 Decemb. 1749, in qua nonnulla addit secundae circa ordinem in causis his procedendi.

Damnata praxis sic in prima Constitutione designatur: *Pervenit... ad aures nostras, nonnullos.... confessarios, falsa zeli imagine seduci se passos, sed a zelo secundum scientiam longe aberrantes, perversam quandam ac perniciosam praxim in audiendis.... confessionibus .... invehere atque introducere coepisse; ut videlicet si forte*

502. — Quaer. 4° *An per praedictas litteras Benedicti XIV ita interdictum sit quaerere nomen complicis, ut in nullo casu id liceat?*

---

in poenitentes incidissent socium criminis habentes, ab iisdem poenitentibus socii huiusmodi seu complicis nomen passim exquirerent; atque ad illud sibi revelandum non inducere modo suadendo conarentur, sed, quod detestabilius est, denuntiata quoque, nisi revelarent, absolutionis sacramentalis negatione, prorsus adigerent atque compellerent; imo etiam complicis eiusdem nedum nomen, sed insuper habitationis locum sibi exigerent designari. Quam illi quidem intollerandam imprudentiam tum procurandae complicis correctionis, aliorumque bonorum colligendorum specioso praetextu colorare, tum emendicatis quibusdam Doctorum opinionibus defendere non dubitarunt; cum revera opiniones huiusmodi falsas et erroneas sequendo, VEL VERAS ET SANAS MALE APPLICANDO, *perniciem tam suis, quam poenitentium animabus consciscerent: ac sese praeterea plurium gravium damnorum, quae inde facile consecutura fore praevidere debuerant, reos coram Deo.... constituerent. Et vero iam sequuta fuisse multa eiusmodi damna infelici experientia compertum est: nec fieri potuit, quin ea de causa et obloquutiones et scandala, et non Ministrorum tantum sed sacri etiam ipsius Ministerii odium et animorum ingens conturbatio in populo fideli orta sint.*

Poenae autem iuxta Constit. *Ubi primum* sunt 1.° poena excommunicationis ipso facto ac Romano Pontifici reservatae in quemlibet, qui *ausus in posterum fuerit docere, licitam esse eiusmodi praxim, prouti in relato.... Brevi exponitur ac reprobatur, vel scribere aut loqui praesumpserit in eiusdem damnatae praxis defensionem; vel ea, quae in dicto Brevi contra eandem praxim decreta sunt, impugnare aut in alienos sensus temere detorquere seu interpretari.* — 2.° contra eos vero, qui *conformiter ad praedictam reprobatam praxim poenitentes, qui peccatum seu crimen aliquod, cuius socium aut socios habuerint, ipsis in tribunali poenitentiae confiteantur, interrogare praesumant de nomine socii nel complicis, loco habitationis, vel aliis eiusmodi adiunctis sive circumstantiis expressiorem magisque individuam eiusdem complicis manifestationem concernentibus, eidem poenitenti, si manifestare renuerit, sacramentalem absolutionem denegando,* decernitur, *ultra peccati lethalis incursum, suspensioni ab officio audiendarum confessionum, aliisque etiam gravioribus poenis fore subiiciendos*; quae, uti patet, sunt ferendae sententiae.

Quandoquidem vero in eadem Constitutione haec causa committitur tribunali S. Officii, hinc de obligatione denuntiandi delinquen-

Resp. Neg. 1° quia ipse Bened. XIV supponit casus, in quibus id liceat iuxta *veras* (ut inquit) *et sanas opiniones*; 2° quia aliquando poenitens necessario complicem revelare debet, nec

---

tes haec subduntur: *Quicumque vero alium quemlibet aliquo ex supradictis modis deliquisse cognoverit, eum intra terminum dierum in Edictis S. Officii eiusmodi inquisitionis praefigi solitis* (In edicto praefigitur mensis) *eidem S. Officio denuntiare teneatur: alioquin poenas non denuntiantibus per eadem edicta infligi consuetas* (poena haec est excommunicatio reservata S. Pontifici, Inquisitoribus, et Ordinariis) *incurrant.*

Ab hac tamen denuntiandi obligatione sic eximitur poenitens, qui est in causa: *Verumtamen ab eiusmodi onere denuntiandi iustis de causis eximi volumus et eximimus personam ipsam poenitentem dumtaxat in causa propria, idest in casu, quod suum peccatum confitens a confessario adigatur ad sibi manifestandum nomen complicis in eodem peccato....*

Causa tamen ad S. Officii tribunal tunc solum pertinere dicitur, cum prava accedat suasio circa doctrinam damnatam; secus enim ad Ordinarium spectabit. *Quod si* (inquit) *confessarii de complicis nomine perperam interrogantis, absolutionemque, nisi sibi detegatur, denegantis actum contingat eiusmodi esse, ut quamvis imprudens et malus, simplex tamen et nudus actus fuerit, idest iis circumstantiis destitutus, quae de prava credulitate vel de mala adhaesione ad praxim ... in dicto Brevi reprobatam, tamquam ad licitam, eundem suspectum reddant, tunc istiusmodi delictum.... neque S. Officii ... cognitioni subiectum erit, sed de illo cognoscere, atque delinquentem confessarium per suspensionem ab audiendis confessionibus, vel alias canonicas et legitimas poenas pro delicti modo animadvertere, ad locorum Ordinarios in sua cuiusque Dioecesi omnino spectabit.*

Denique cum in secunda Constitutione tunc solum praeciperetur denuntiatio facienda tribunali S. Officii, cum suspicio pravae doctrinae subesset; in quarta Constitutione definitur, id semper servandum, *sive propter adhaesionem reprobatae praxi aut suspicionem erroneae opinionis, sive tantum per imprudentiam sine praedictis circumstantiis sacerdos putetur deliquisse*; ut scilicet in ipso S. Officii tribunali examen *de causae pertinentia* fiat, ac sententia feratur, relinquendane sit causa S. Officio, an reus ab Episcopo sit iudicandus.

Caeterum circa quartam hanc Constitutionem dubium quoddam incessit, videlicet, an lata ea sit pro sola Portugalliae ditione, an vero pro aliis quoque locis. Nam 1° Synopsis Bullae sic habet: San-

tamen id fieri potest nisi per Confessarium. — *Vide Lugo de Poenit. D.* 17. *n.* 427. *ad* 432. (*a*).

---

ctae Inquisitioni in Portugalliae et Algarbiorum regnis adiudicatur cognitio pertinentiae causarum contra Confessores, etc. Et reipsa sermo in ea tantum miscetur (Vid. §. 1. 2.) de controversiis in Portugallia excitatis, deque illius regionis Episcopis, adeo ut prorsus iis consulere voluisse Pontifex videatur. — 2.° In ipsa Constitutione mentio quidem fit duarum, quae datae fuerant pro iis regnis; at tertiae, qua declarabatur damnationem pravae tum praxis tum doctrinae pertinere ad totam Ecclesiam, nulla mentio iniicitur. — 3.° Cum in tertia praecipiatur ea promulgationis ratio, quae propria est Decretorum ad provincias omnes pertinentium, scil. ut exemplaria publice Romae affigantur ad valvas Basilicarum, etc., in hac quarta, prout etiam in prima et secunda, nulla huius promulgationis mentio fit. — At enim contra facere videtur edendae Constitutionis ratio, quae valere pro aliis quoque locis videtur. Est enim huiusmodi (§. 6.): *Quoniam delictum idem in certis quibusdam circumstantiis ad tribunal S. Officii, in aliis vero ad Ordinarii deferendum statuebatur,* quidam pacis ecclesiasticae studiosi insinuarunt, *in huiusmodi methodi executione novis perturbationibus aditum apertum iri, propterea quod nemo esset, qui in casu discrepantiae iudicium proferret;* ex quo fiebat, ut *dempto in aliquibus circumstantiis metu denunciationis eidem Inquisitionis Officio faciendae, id sane sublatum dici posset, quo maxime homines a tam pernicioso .... delicto retraherentur.*

(*a*) Ad opiniones *veras* et *sanas*, quibus abuti quosdam consuevisse affirmat Benedictus XIV in Const. *Suprema*, pertinet quod Card. De Lugo (De Poenit. Disp. 16. n. 432.) ita statuit: *Potest Confessarius videre, ex occultatione complicis gravissima damna imminere, ad quae impedienda poenitens omnino tenetur: rursus videt, poenitentem per se ipsum immediate id non posse exequi, nec habere alium, per quem id possit, praeter ipsum confessarium: quo casu certum est, teneri poenitentem ad illud medium unicum eligendum: quod si nolit, iam non est aptus ad absolutionem recipiendam.* Vid. apud eundem Lugo (ibid. n. 433.) exemplum Praelati Regularis, qui aliquando subditum hac ratione potest ad revelandum complicem obligare.

S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 491.) ex sententia Fr. Philippi De Carboneano (*in not. seu append. ad Antoine De Poenit. Cap.* 1. *art.* 2. *q.* 6.), addit, quod *Confessarii bene possunt et tenentur, ad integritatem confessionis servandam exquirere circumstantias necessarias,*

Quaer. 5° *An sit obligatio confitendi peccatum, quod declarari nequit sine infamatione alterius, qui fuit occasio peccati, v. gr., si quis occiderit sororem suam ex crimine gravidam?*

Resp. Controvertitur, ut in casu fere simili supra in quaesito primo relato. Affirmat *Lugo* cum aliis. Negat vero *Suarez* cum pluribus. Stat igitur hinc et inde aequalis probabilitas (a).

503. — Quaer. 6° *An vel quomodo surdi simul et muti confiteri teneantur?*

Resp. Muti et surdi tenentur aliquo modo confiteri, saltem per signa; nisi sint adeo ignari et hebetes, ut nihil extundi ab ipsis possit. Ratio est, quia praeceptum confessionis respicit omnes fideles, qui sua peccata ratione aliqua manifestare possunt.

Hinc 1° Muti sufficienter instructi tenentur integre confiteri, saltem signis, si haec a Confessario intelligantur; si autem sint minus instructi, aut difficulter a Confessario intelligi possint, sufficiet ipsis unum tantum vel alterum peccatum manifestare, aut in genere significare, se esse peccatores et velle peccatum vitare.

---

nempe quae vel speciem mutant, vel exquirendae sunt, ut poenitentis conscientiae consulatur; puta, si confessarius exquirat, an persona complicis sit in primo vel secundo gradu, an ligata voto, si sit ancilla, si habitet in eadem domo, licet veniat in cognitionem complicis. Porro admitti utique haec poterunt, quatenus aliquid necessario cognoscendum sit, ut saluti poenitentis consulatur; licet in eo ipso cavendum videatur, ne plus, quam opus sit, ad peculiaria adiuncta, v. gr., an sit ancilla, exquirenda descendatur. At quod attinet ad cognoscendam speciem peccati (ut modo omittamus, gradum propinquitatis in incestu probabilius speciem non mutare, circumstantiam vero voti nimis insolitam esse, ut exquiri debeat, praesertim cum sponte, si adsit, aperiri soleat), meminisse prodest obligationis, qua, ne complicem prodat, iuxta omnes tenetur poenitens, alium confessarium quaerendi, eademque de causa ex sententia gravissimorum DD. (Vid. sup. not. ad n. 495. 500.) licite eas circumstantias taceri. Quocirca si interrogationes, ut in casu supponitur, facile inducant ad complicem prodendum, aegre admitti potest, eas adhiberi a confessario debere, aut etiam posse.

(a) Si probabile est, circumstantiam eiusmodi taceri posse, iam diximus (Sup. in not. ad n. 500.) praevalere alterius ius ad famam suam servandam.

2° Surdi, usum linguae habentes, tenentur ex parte sua confiteri peccata, quae memoriae occurrunt; sed Confessarius non tenetur eos interrogare ad procurandam confessionis integritatem, ob nimiam interrogandi difficultatem (*a*).

Quaer. 7° *An muti scientes scribere, teneantur scripto confiteri ad procurandam confessionis integritatem?*

Resp. Communior sententia negat, tum ob periculum revelationis, tum quia scriptura est medium extraordinarium quod nunquam ab Ecclesia habitum est velut praescriptum, tum etiam quia, ut inquit *Diana*, talis modus confessionis de se est publicus, cum scriptura sit de se publica. — *Diana*, *t.* 1., *tr.* 3., *n.* 62. Permitti tamen id potest; at curandum, ut statim scriptura aboleatur.

504. — Quaer. 8° *An, vel quomodo confiteri teneantur ignari idiomatis loci, in quo confiteri volunt?*

Resp. Ignari idiomatis loci, in quo versantur, et carentes Confessario, a quo intelligi possint, tenentur, urgente praecepto annuae confessionis, et in articulo mortis, confiteri aliquo modo, saltem signis generalibus. Ratio est, quia urget praeceptum divinum et ecclesiasticum. Nam etsi materialiter integre confiteri nequeunt, tenentur tamen ad id quod possunt. — *S. Lig.* *n.* 479., etc.

Quaer. 9° *An ignari idiomatis teneantur confiteri per interpretem, si possint?*

Resp. Neg., quia confiteri per interpretem est onus gravissimum et multis periculis obnoxium, v. gr., revelationis, irrisionis, etc. Excipe, si in periculo mortis poenitens idiomatis ignarus dubitet de contritione perfecta, quia in eo casu con-

---

(*a*) Adde et periculum revelationis. Id ipsum autem et de surdastris dicendum; quorum confessio si in ecclesia excipienda sit, ut fere cum foeminis necesse est, in dubio semper consulendum est potius sigillo sacramentali, quam integritati; ideoque confessarius nec de numero nec de circumstantiis, etc., interroget, et in imponenda satisfactione leve aliquod iniungat, ne suspicio gravis culpae ingeratur. Neque forte expedit, foeminas horis intempestis arcessere, quando nemo alius versatur in ecclesia, tum quia non abest fortuitum revelationis periculum, tum etiam quia honestati omnino praestat prospicere.

fessio foret medium ad salutem omnino necessarium (a). — *S. Lig. ibid.*

PUNCTUM II.

De confessione et absolutione moribundorum.

505. — I. Absolvi potest et debet, et quidem *absolute*, quilibet moribundus, qui aliquo modo, voce vel signo confitetur, vel absolutionem petit. Ratio est, quia adsunt omnia requisita ad Sacramentum, et ad confessionem formaliter integram. — *S. Lig. n. 480., et alii communiter.*

II. Absolvi potest et debet, saltem *conditionate*, quilibet moribundus, in quo attritio et confessio praesumi possunt aliquo modo, quantumvis tenuiter probabili; quia in casu extremae necessitatis etiam in Sacramentorum administratione licet uti opinione etiam parum fundata. — *S. Lig. n. 482., et alii communius* contra alios.

III. — Absolvi nullo modo potest moribundus, qui omnino recusat Sacramentum Poenitentiae, vel qui nullo modo praesumi potest attritus (b). Ratio luculentissime patet.

(a) Non quidem S. Alphonsus, sed Busembaum scripserat, *non teneri quempiam per interpretem confiteri, nisi forte in periculo mortis, in quo aliqua minora confiteri sufficit.* Quibus S. Alphonsus subiicit (n. 479.): *sed etiam tempore mortis probabile est, eum non teneri.* Addit deinde ex Viva: *Nisi infirmus dubius sit de contritione, ut Viva q. 4. art. 3. n. 10. Sufficit tamen tunc dicere unum veniale, Salm.... et Viva.* — Verum ista *Vivae* exceptio pertinet ad opinionem iam antiquatam, quae nempe dubium habet sacramenti valorem etiam in mortis articulo, nisi aliquod peccatum speciale clavibus subiiciatur; praesertim cum necessitas interpretis excludi penitus videatur illis verbis Conc. Lateran. (*C. Omnis utriusque* 12. *De Poenit. et Remiss.*): *Sua solus peccata .... confiteatur, etc.* Et sane mox A. ex communi sententia *omnia requisita ad sacramentum et Confessionem formaliter integram* adesse statuit, etiamsi poenitens aliquo tantum signo absolutionem petat.

(b) Quod absolvi is non debeat nec possit, qui nulla ratione dispositus censeri potest, diffitebitur nemo. Verum cum dispositio praesumi possit vel in eo, qui sensibus destituitur in ipso peccandi

Resolves:

506. — 1° Absolvendi sunt omnes moribundi nondum sensibus destituti et in absolutionem consentientes, mandatisque Confessarii obtemperantes: *absolute* quidem, si confessionem ultro requirant, aut si libenti animo confiteri proponant; *conditionate* vero, si aegre vix ad aliqualem confessionem inducantur, aut si de ipsorum sufficienti dispositione prudenter dubitetur. — *Ita communiter.*

2° Absolvendi sunt, saltem *conditionate,* omnes moribundi sensibus destituti, qui ante sensuum privationem expresse confessionis desiderium ostenderunt, v. gr., iubendo advocari Sacerdotem, etc. Ratio est, quia censetur vere confiteri per testimonium adstantium; videtur enim tunc fieri veluti confessio per interpretem. Constat ex variis Conciliis et ex *Rituali Rom.* — *S. Lig. n.* 481.

3° Absolvendi sunt *sub conditione* moribundi omnes sensibus omnino destituti, qui christiane vixerunt, etsi nec doloris, nec desiderii confessionis signum ullum dederint. Ratio est, quia in istis praesumi potest dolor et desiderium absolutionis. — *S. Lig. n.* 482. — *Lacroix, n.* 1162. — *Elbel, n.* 208. — *Collet, c.* 6., etc.

4° Absolvendi sunt, *conditionate*, etiam alii moribundi sensibus destituti, qui parum christiane vixerunt; quia adhuc in ipsis praesumi aliquo modo potest poenitentia et confessionis desiderium (*a*). — *Collet, ibid.* — *Lacroix, ibid.*

---

actu (ut Auctor post alios habet in Resolutionibus), vix apparet, quandonam futurum sit, ut nullo modo moribundus possit attritus praesumi.

(*a*) Consona haec sunt doctrinae, quam apud S. Augustinum (*De Adult. Coniug. Lib.* 1. *Cap.* 26. *n.* 33.) legimus. *Catechumenis* (inquit) *in huius vitae ultimo constitutis, si morbo aut casu aliquo sic oppressi sint, ut quamvis adhuc vivant, petere sibi tamen baptismum.... non possint, prosit eis, quod eorum in fide christiana iam nota voluntas est, ut eo modo baptizentur, quo baptizantur infantes, quorum voluntas nulla adhuc patuit. . . . Etiamsi voluntas eius incerta est, multo satius est nolenti dare, quam volenti negare, ubi*

3° Potest *probabiliter sub conditione* absolvi moribundus destitutus sensibus in actu ipso peccati, v. gr., in duello, adulterio, furto, etc. Ratio est, quia etiam ille sufficienter dispositus

---

velit, an nolit, sic non apparet. Quae postrema satis indicant de iis quoque rem esse, qui dispositi sint, nec ne, minime liquet, propterea quod nullum signum voluntatis suae praebere possunt. Et haec quidem valere etiam de Sacramento Poenitentiae, idem S. Doctor (*ibid. cap.* 28. *n.* 35.) his verbis tradit: *Ego non solum alios catechumenos, verum etiam ipsos, qui viventium coniugiis copulati retinent adulterina consortia, cum salvos corpore non admittamus ad baptismum, tamen si desperati* (et intra se poenitentes) *iacuerint, nec pro se respondere potuerint, baptizandos puto, ut etiam hoc peccatum cum caeteris lavacro regenerationis abluatur. Quis enim novit, utrum fortassis adulterinae carnis illecebra usque ad baptismum statuerant detineri? .... Quae autem baptismatis, eadem reconciliationis est causa, si forte poenitentem finiendae vitae periculum praeoccupaverit. Nec ipsos enim ex hac vita sine arrha pacis exire velle debet mater Ecclesia.* In quo textu verba illa, *intra se poenitentes*, quae in quibusdam codicibus et editionibus leguntur, ad poenitentiam referuntur, quae coniicitur, non ad eam, quae se aliquo signo prodat, ut contextus per se clamat.

Duplex porro adest ratiio, qua praemissa S. Doctoris sententia, quatenus vel baptismum vel reconciliationem tribuendam docet homini, qui nullo indicio praesentem voluntatem manifestat, componi potest et solet cum communi doctrina de sacramento Poenitentiae. Nam cum communiter consentiant DD., absolutionem, saltem sub conditione, eiusmodi moribundis denegandam non esse; Viva tamen cum quibusdam aliis (*apud S. Alphons. Lib.* 6. *n.* 482.) iuxta opinionem, quae actus poenitentis vult esse sacramenti *materiam ex qua*, atque adeo aliquo modo sensibiles esse debere, eatenus contendit moribundum posse absolvi, quatenus quodlibet eius motus, suspiria, anxiam respirationem, oculorum contorsionem, etc., dicit accipienda esse tanquam signa, quibus ipse absolutionem petat, et quae in tanta necessitate ad dandam absolutionem sub conditione sufficiant. Alii vero iuxta diversam, quae scholae Scotisticae tribuitur, opinionem, reponunt (*apud eundem S. Alph. l. c.*), non obstare, quod infirmus voluntatis suae signum praebere non possit; actus enim poenitentis esse tantum *materiam circa quam*, idest dispositionem ad sacramentum, quae non necessario debet esse sensibilis: de qua utraque opinione iam nonnulla diximus sup. in not. ad n. 417. Haec, uti patet, ad praxim nihil confe-

esse potest. Id praesertim locum habet pro illo, qui ad peccatum fortasse fuit adductus timore, respectu humano, etc.... — *S. Lig. n.* 483. — *Elbel, n.* 211., *et alii probabiliter.*

APPENDIX I.

DE EXAMINE CONSCIENTIAE.

Principia:

507. — I. Poenitens sub gravi tenetur, *per se* loquendo, diligens examen peccatorum mortalium ante confessionem instituere. Id sequitur ex praecepto integritatis etiam materialis procurandae, quantum fieri potest. Cum enim teneatur numerum et speciem peccatorum confiteri, eo ipso tenetur ea in memoriam revocare, quantum morali diligentia potest, ideoque diligens examen instituere; quia qui obligatur ad finem, ad media quoque ad illum necessaria obligatur. Constat etiam ex *Conc. Trid. sess.* 14. *cap.* 5., ubi dicitur : *Oportere a poenitentibus omnia*

---

runt, quia in praxi dandam absolutionem utriusque opinionis patroni contendunt. Verumtamen si quaeratur, utra pars solidiori ratione moveatur ad definiendum, in iis adiunctis posse ac debere moribundum absolvi, aegre forte quis palmam primae sententiae tribuet. Ac primo quidem in priori opinione illud merito durum videbitur, quod si moribundus nullum prorsus externum motum (ut subinde fit) praefert, absolutio nullo pacto ex eiusdem principiis, deficiente scilicet materia sensibili, poterit impertiri. Deinde vero cum in eo par sit utraque opinio, quod in praesumenda infirmi dispositione aeque coniecturis uti debeat; probabilitas tamen, quae requiritur de sacramenti validitate, longe maior in posteriori, quam in priori opinione eluceat. Probabilitas enim sententiae, quae poenitentis actus habet uti *materiam circa quam*, adeoque ad sacramenti essentiam externum dispositionis signum a poenitente ceu necessarium non exigit, longe excedit probabililatem, qua motus digiti aut oculorum contorsio, aut anxia respiratio infirmi ceu signa petentis absolutionem iuxta priorem sententiam accipi debent, quaeque ab ipsis hisce AA. *tenuis* appellatur (apud S. Alph. l. c.), et reipsa ita tenuis esse potest, ut facile e manibus elabatur.

peccata mortalia, quorum, POST DILIGENTEM SUI DISCUSSIONEM, *conscientiam habent, in confessione recenseri....*

II. Diligentia in examine debet esse *seria,* seu tanta, quanta adhiberi solet in rebus seriis et magni momenti (*a*). Ratio patet; agitur enim de gravi confessionis praecepto. Constat etiam ex *Conc. Trid.* modo citatis verbis: *post diligentem sui discussionem.*

III. Attamen non est aequalis diligentia ab omnibus requirenda. Minori enim examine indigent, qui frequenter, quam qui raro confitentur (*b*); maiori vero indigent, qui negotiis munda-

---

(*a*) Quoad eos, qui plus aequo anxii esse solent de sufficientia examinis, faciunt quae ex communi doctrina habet Lugo (*De Poenit. Disp.* 16. *n.* 590.). *Certum est* (inquit), *poenitentem ipsum non obligari ad exactissimum examen suorum peccatorum, sed ad humanum, hoc est tale, quo sacramentum istud non reddatur nimis grave et onerosum .... Unde non est bona regula, si dicas ....: si hic homo cogitaret adhuc alia hora de suis peccatis, recordaretur alicuius peccati, cuius non recordatur, vel posset computare melius numerum peccatorum; ergo tenetur cogitare alia adhuc hora. Ratio autem est eadem, quia scilicet non est attendendum solum ad exactam et integram confessionem peccatorum, sed etiam est maxime attendendum ad conditionem humanam, et ne ex eo capite Sacramentum reddatur grave et odiosum, nec detur causa impudentibus et ignaris haereticis vocandi illud conscientiae carnificinam.*

(*b*) De his tamen adverte sapiens monitum Cardinalis De Lugo (*De Poenit. Disp.* 16. *n.* 594.): *Notandum denique etiam est, quod levius et minus exacte interrogandus est circa singula, qui plura habet peccata, quam qui pauciora. Ratio colligitur ex dictis; quia cum solum requiratur diligentia et examen humanum, hoc autem sit illud, quod non generat ex se fastidium et taedium huius Sacramenti; consequens est, ut minus distincta notitia requiratur ab eo, qui propter.... peccatorum multitudinem.... difficilius posset exactam notitiam reddere. Nam illi, qui confiteri debet peccata totius vitae, quam in omni peccatorum genere expendit, difficillimum esset et aptum ex se ad reddendam illi confessionem odiosam et gravem nimis illud examen, quod alteri facienti confessionem menstruam non esset difficile, sed facile! Et haec est ratio, cur a meretrice et concubinario et similibus minus exacte et distincte petamus numerum peccatorum, quam si per mensem vel hebdomadam solum, v. gr., in eo peccato fuissent: quia nimirum diligentia, quae pro peccatis unius hebdomadae distincte confitendis sufficeret, eadem si pro longo tempore*

nis implicantur, quam quia privatam vitam ducunt. Item rustici et rudes non possunt accuratam illam diligentiam adhibere quam solertes et docti. — *Billuart, ibid.*, *et alii communiter*.

Resolves:

508. — 1° Peccat mortaliter, *per se*, qui ex gravi negligentia in examine conscientiae, omittit peccatum aliquod mortale, et tenetur iterare confessionem, utpote invalidam. In defectu tamen examinis dari potest parvitas materiae, etiamsi exinde grave peccatum omittatur, v. gr., ob aliquam inadvertentiam; et tunc confessio valida est, modo materia sufficiens clavibus subiiciatur.

2° Qui certus est *moraliter*, se peccata mortalia non commisisse ab ultima confessione, non tenetur ad rigorosum examen ante confessionem, nisi in quantum requiritur ad materiam sufficientem Sacramento subministrandam. In praxi tamen suadendum est poenitentibus piis, ut serio examini conscientiae dent operam saltem per quinque minuta, aut per medium quadrantem *circiter*, ad defectus veniales cognoscendos et exstirpandos.

3° Mediocris omnino diligentia requiritur in timoratis, ad examen perficiendum, quia conscientia non sileret, si quid graviter culpabile intus lateret; imo scrupulosis inquisitio est omittenda, et aliquando omnino interdicenda, utpote inutilis et saepe nociva: si enim graviter peccassent, semper prae oculis peccatum haberent. — *Ita communiter*.

4° Generatim satisfacit qui recogitat, ubi quovis die fuerit, quae negotia gesserit, quid in iis circumstantiis, cogitatione, affectu, verbo et opere vel omissione deliquerint; quomodo domi, in templo, in conversatione cum proximo se habuerit (*a*). Nec necesse est ut, eadem vestigia relegendo, iterum iterumque rimetur. — *Reuter*.

---

examinando adhiberetur, difficultatem et molestiam ingereret talem, ad quam praeceptum confessionis integrae non obligat, quia redderet praeceptum ipsum et confessionem nimis molestam et gravem.

(*a*) Haec conscientiae examinandae ratio non modo sufficiens, sed exquisita ac diligentissima potius videri merito poterit.

5° In aegrotantibus non requiritur examen tam accuratum, sicut in sanis; imo quandoque nullum ab eis exigendum est ob nimiam capitis debilitatem; nec facile iis mos gerendus, dum volunt confessionem de die in diem differre sub praetextu quod nondum satis conscientiam discusserint; sed sunt a Confessario ipso breviter examinandi, in quantum sinit ipsorum status, per Decalogi et Ecclesiae praecepta, examine conditioni poenitentis accommodato; praestat enim eos etiam imperfecte confessos in statum gratiae restituere per absolutionem, quam dilatis Ecclesiae Sacramentis certo damnationis periculo exponere. — *Elbel, n.* 153.

Quaesita:

509. — QUAER. 1° *An poenitens, qui timet ne peccata e memoria excidant, teneatur ea scribere, et scripta legere?*

Resp. Neg. Ratio est, quia nemo confessionis integritatem procurare tenetur per media extraordinaria, et per diligentiam adeo exquisitam. Insuper hoc alienum a communi praxi timoratorum est. — *S. Lig. n.* 471., etc. (*a*).

QUAER. 2° *Qualis ordo sit sequendus in examine conscientiae?*

Resp. 1° Ratione materiae: si quis a multo tempore non est confessus, expedit ut ordinem praeceptorum Dei et Ecclesiae, peccatorum capitalium et obligationum specialium status percurrat; secus sufficit attendere ad pravos habitus, ad peccata magis consueta, vel summatim ad peccata contra Deum, proximum, et seipsum.

Resp. 2° Ratione modi 1° lumen divinum humiliter petendum; 2° discussio conscientiae facienda; 3° specialiter in eliciendo dolore et proposito insistendum.

510. — QUAER. 3° *Quid agendum Confessario, si poenitentes non satis discussa conscientia accedant?*

Resp. 1° Si sint instructi, benigne dimitti possunt, ut accuratius conscientiam discutiant et revertantur, saltem si de longis et implicatis confessionibus agatur. Ratio est, quia fere est

---

(*a*) Adde periculum (quod experientia teste haud infrequens est) eiusmodi chartulas amittendi, et exinde etiam haud levia scandala, ac Sacramenti contemptum.

impossibile, ut quis repente rogatus de omnibus recordetur. — *S. Lig. n.* 471., *et alii communiter.* Excipe tamen, nisi circumstantiae aliud suadeant.

Resp. 2° Si sint rudes aut parum instructi in rebus spiritualibus, non facile dimittendi sunt, ut conscientiam suam examinent, saltem si aliquam diligentiam adhibuerint. Ratio est, quia pro istis facile Confessarius supplebit. Nonnullis enim interrogationibus plus ipse obtinebit, quam illi sibi relicti longo examine praestarent, quamvis omnia peccata in memoriam revocare conarentur. Praeterea timendum est, ne forte deterriti non amplius ad confitendum redeant (*a*).

ARTICULUS III.

DE ITERATIONE CONFESSIONIS.

Principia :

511. — I. Omnis lethalium peccatorum confessio certo invalida, necessario repetenda est. Omnia enim peccata mortalia, *per se*, clavibus subiicienda sunt.

II. Confessio autem valida, etsi integritate careat, non est necessario repetenda, sed defectus tantum est supplendus ; ratio, quia peccata iam declarata, directe fuerunt remissa vi absolutionis. Remanet igitur sola obligatio subiiciendi absolutioni peccata omissa, quae indirecte tantum et concomitanter remissa fuerant. — *Ita omnes.* — *S. Lig. n.* 502. 504.

III. Repetitio confessionis invalidae *ex integro* facienda est, si poenitens novum adeat Confessarium ; quia secus nec iudicis nec

---

(*a*) Ita Catechismus romanus *(De Poenit. n.* 60.) : *Si sacerdos huiusmodi homines prorsus imparatos cognoverit, humanissimis verbis a se dimittat, hortabiturque, ut ad cogitanda peccata aliquod spatium sumant, ac deinde revertantur. Quod si forte affirmaverint, se in eam rem omne studium contulisse, quoniam sacerdoti maxime verendum est, ne semel dimissi amplius non redeant, audiendi erunt, praesertim si emendandae vitae studium aliquod praeseferant, adducique possint, ut negligentiam suam accusent, quam se alio tempore accurata meditatione compensaturos promittant.*

medici partes hic agere potest; secus autem, si confiteatur apud eumdem confessarium praecedentis confessionis adhuc memorem; tunc enim sufficit, si summatim se accuset de peccatis iam accusatis; v. gr., *Accuso me de peccatis iam declaratis in tali confessione:* hoc enim satis est, ut peccata invalide declarata sacramentaliter accusentur, nec Confessario ad munus suum implendum, opus est, ut iterum distinctam et integram peccatorum confessionem audiat. — *Ita communiter.* — *S. Ligor. n.* 502. — *Elbel, n.* 253. — *Lacroix, n.* 1216. — *Lugo, disp.* 16. *n.* 638. — *Billuart, diss.* 7. *art.* 2. *et alii* contra quosdam, qui integram confessionis repetitionem exigunt.

IV. Confessio non est necessario repetenda, nisi de eius invaliditate moraliter certo constet. Ratio est, 1° quia, cum actus est certo positus, si suboritur dubitatio, an fuerit recte positus, obtinet illa regula iuris: *Standum est pro valore actus;* 2° quia obligationi legis divinae de facienda confessione iam probabiliter factum est satis. — *S. Lig. n.* 505. — *Lacroix, n.* 1221. *Elbel, n.* 263. — *Mazzotta,* etc.

Quaesita:

512. — QUAER. 1° *An confessio invalida apud eumdem Confessarium ex integro sit repetenda, si* IN CONFUSO *tantum hic de peccatis accusatis recordetur, aut etiam eorum omnino oblitus fuerit?*

Resp. ad 1ᵘᵐ *Neg. probabilius*, etiamsi confessio invalida fuerit ex parte poenitentis; sed sufficiet repetitio generalis. Ratio est, quia pro culpis iam accusatis repetitio generalis coniuncta cum notitia antecedenter habita a Confessario, sufficit ad sacramentale iudicium, cum de singulis peccatis Confessarius in sacro tribunali iam iudicaverit. — *Ita communiter* cum *S. Lig. n.* 502.

Resp. ad 2ᵘᵐ *Neg.* etiam *probabilius*, etsi Confessarius nullatenus recordetur de confessione illa invalida; proinde sufficiet, ut poenitens suum manifestet statum, ita ut Confessarius confusam saltem notitiam de illo habeat. Ratio ex modo dictis sequitur. Etenim si in praecedenti casu sufficit Confessario confusa aliqua memoria status poenitentis, etiam in praesenti casu sufficere debet; siquidem ex utraque parte eadem ratio facit. — *S. Lig. ibid.*, *et alii supra citati* contra *alios*. Imo iuxta *Suarez*

sufficit, ut Confessarius recordetur poenitentem, fuisse dispositum et poenitentiam acceptasse. — *Suarez, D.* 22. *sect.* 6. — Sic etiam *Lugo, de Poenit. D.* 16. *sect.* 15. *n.* 636. — *V. Casus, n.* 679.

513. — Quaer. 2° *An repetenda sit confessio cum dubia contritione facta?*

Resp. Neg., per se; ratio patet ex dictis. Attamen in praxi sedulo attendendum est ad poenitentis conditionem. Si enim poenitens sit homo sat prudens et gravis in suis actionibus ordinariis, vel in suis confessionibus, adest saltem vera probabilitas, imo et legitima praesumptio de valore confessionis: nec proinde urgendus est ad eam repetendam. Si tamen supponatur homo levis et in plerisque suis actionibus inconsideratus, repetitio confessionis ei consulenda est (*a*). — *Ita communiter.* — *Elbel, de contritione, n.* 74.

Quaer. 3° *An sint cogendi recidivi ad confessiones praecedentes repetendas?*

Resp. Neg., per se. Ratio est, quia novus lapsus, *per se,* non est argumentum certum, quod recidivus vera prius dispositione caruerit. Aliquando tamen ex variis circumstantiis iudicari prudenter poterit, recidivum quempiam invalide confessum fuisse. — *S. Lig. n.* 505.

514. — Quaer. 4° *An repetenda sint explicite omnia peccata, quae antea Confessario mere historice extra confessionem enarrata fuerint?*

Resp. 1° *Neg.*, si Confessarius eorum adhuc recordetur; tunc enim sufficit, si poenitens generaliter ea confiteatur dicendo: *Accuso me de iis omnibus, quae tibi iam enarravi.* Ratio est, quia peccata illa per confessionem summariam sacramentaliter subiiciuntur Confessario in ordine ad absolutionem; et Confessarius de omnibus hic et nunc sacramentaliter iudicat, cum de iisdem recordetur.

Resp. 2° *Affirm.*, si Confessarius non clare et distincte omnium meminerit, etiamsi illorum in confuso vel ex parte recordetur.

(*a*) Consulendam dicit A. confessionis iterationem, non vero quasi necessariam iniungendam esse, ex praemissa generali regula, certam iterandae confessionis obligationem non adesse, nisi de praecedentis invaliditate certo moraliter constet.

Ratio patet ex dictis (a). — *Ita S. Lig. n. 502., et alii communiter* (b).

Quaer. 3° *An repetenda sit confessio, si Confessarius ante absolutionem oblitus fuerit peccatorum accusatorum?*

Resp. Neg., si Confessarius recordetur, saltem *in confuso*, status poenitentis; super certam enim et sufficienter perceptam materiam absolvit; et aliunde iudicavit sacramentaliter de singulis peccatis, dum ipsi exponebantur. Praeterea et Confessario et poenitenti onus intolerabile secus imponeretur. — *S. Lig. n.* 502.

(a) Imo ex dictis sup. *n.* 511. *Princ. III*, contrarium evinci videtur. Ibi enim statuitur, peccata prius *non sacramentaliter* declarata, satis declarari *sacramentaliter* per summariam confessionem, etiamsi confessarius distinctam eorum peccatorum memoriam non retineat.

(b) Ex adverso Card. De Lugo (*De Poenit. Disp.* 16. *n.* 637 -638.) ceu *communem* exhibet oppositam sententiam. Et ad rationem, qua permoveri se S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 502. *dub.* 1. *in fin.*) indicat, nempe quod *cum confessio praecedens non fuerit facta iudici, non videatur habenda esse eius ratio, sed denuo facienda sit confessio sacramentalis distincta, cum prior illa non fuerit sacramentalis*, Respondet: *In contrarium tamen est auctoritas et praxis communis. Nam Doctores fere omnes universaliter dicunt, sufficere postea eam memoriam confusam, undecumque processerit defectus confessionis prioris. . . . Idem usus apparet, quando aliquis extra confessionem narravit sacerdoti amico consilii petendi gratia, aliqua peccata, et postea confitetur eidem accusans se breviter de iis omnibus, quae extra confessionem dixerat: quo etiam casu non adest nunc in sacerdote tam exacta et distincta notitia, qualis esset, si nunc se distincte poenitens accusaret: et quidem prior illa narratio non fuerat illo modo sacramentalis, nec accusatio facta iudici, sed narratio facta amico. Fatendum est ergo, confessionem etiam non sacramentalem priorem perseverantem in memoria non omnino distincta posse aliquo modo fieri sacramentalem per accusationem subsequentem taliter, ut possit ad sacramentum deservire. Non quod illa prior narratio vere fiat accusatio sacramentalis, sed quatenus posterior accusatio relata ad memoriam, quam habet Confessarius de illis peccatis prius distincte auditis, sit sufficiens notitia, qualis in Confessario desideratur.* Ita ex communi sententia Lugo, qui deinde aliter opinantium dubia apte dissolvit.

515. — QUAER. 6° *An teneatur poenitens totam retexere confessionem, si animadvertat, Confessarium ob somnum peccata aliqua non percepisse, et nesciat qualia?*

Resp. Affirm., si confessio fuerit brevis, quia prudenter dubitare potest de singulis, an a Confessario intellecta fuerint, necne: secus autem si prolixa fuerit confessio, et pauca tantum non percepta sint; quia tunc prudenter praesumere potest, quod unumquodque fuerit intellectum; nec videtur Christum integritatis praeceptum cum tanto onere imposuisse: si tamen dubium circa unum vel alterum peccatum solummodo versaretur, repetendum illud foret. — *S. Lig. n.* 499.

Resolves:

516. — 1° Confessarius excipiens confessionem rustici, qui praeteritis annis male confessus est, suo numeri absolute satisfaciet interrogando de ultimo tantum anno, si ob uniformem rationem vitae possit simul de praecedentibus annis iudicium efformare. Idem dicendum, si audita unius anni confessione detegat Confessarius praeteritarum confessionum defectum, et ex hac ultima confessione sufficientem praeteritorum peccatorum notitiam habeat; attamen tunc requiritur, ut poenitens generali modo de aliis annis se accuset. — *S. Lig. n.* 504.

2° Si quis confessus fuerit Sacerdoti iurisdictione carenti, tenebitur confessionem iterare, si postea defectum detegat (*a*).

3° Si Confessarius peccatum grave tanquam grave non agnoverit, vel mortale iudicaverit esse veniale, non ideo est obligatio illud repetendi, modo poenitens factum recte et fideliter exposuerit; quia ad valorem Sacramenti, et ad directam peccati remissionem, non est necessarium, ut Confessarius iudicet hoc esse mortale; imo id saepe discernere non potest. — *S. Lig. n.* 500., *et alii communiter.*

4° Poenitens qui timet, ne diu invalide confessus sit, nihil repetere tenetur, praesertim si timoratae sit conscientiae, soli-

---

(*a*) Intellige, si alteri sacerdoti confiteatur; nam si cum eodem sacerdote, qui, v. gr., a confessionibus audiendis suspensus prius fuerit, confessio peragenda sit, valebunt principia superius statuta.

tusque fuerit diligentiam sufficientem (a) in confessionibus adhibere. Ratio, quia praesumptio stat pro confessionum valore: secus, si stet contra poenitentem praesumptio tam gravis, ut morali certitudini aequipolleat.

APPENDIX II.

DE CONFESSIONE GENERALI.

Confessio generalis est repetitio plurium confessionum. Potest esse repetitio confessionum totius vitae, vel alicuius temporis, v. gr., unius anni, aut plurium annorum. Breviter dicendum 1° de necessitate vel opportunitate confessionis generalis; 2° de methodo eam peragendi.

I. De necessitate vel opportunitate confessionis generalis.

Confessio generalis potest esse vel necessaria, vel utilis tantum, vel inutilis aut etiam nociva. Hinc statuendae sunt sequentes

Regulae:

517. — Ia *Regula*. Censenda est *necessaria* confessio generalis, quoties praecedentes confessiones moraliter certo invalidae aut sacrilegae fuerunt vel ex parte poenitentis ob defectum contritionis aut integritatis, vel ex parte Confessarii iurisdictione carentis; in caeteris autem casibus nunquam praecipi potest. Ratio utriusque patet ex dictis supra de iteratione confessionis.

II[a] *Regula*. Consulenda est, quando licet de invaliditate confessionum praecedentium non constet, grave tamen de hoc dubium haberi potest.

III[a] *Regula*. Permittenda est, aut etiam *prudenter* suadenda confessio generalis, etsi non necessaria, quando spectatis circumstantiis poenitens *notabilem* fructum spiritualem ex ea per-

---

(a) Sufficientiam hanc non excludit levis negligentia, quae venialem culpam non excedat, ut sup. n. 508, Res. I. dictum est.

cepturus est, v. gr., ratione humilitatis, devotionis, fervoris, cognitionis sui ipsius, manifestationis conscientiae ad perfectiorem directionem, aut maiorem animae puritatem, ad auxilia divina efficacius obtinenda, etc. ; quia Confessarius ex caritate maius bonum spirituale poenitentis, quando facile potest, promovere debet.

IV^a^ *Regula.* Prohibenda est in caeteris casibus ut *inutilis,* et etiam *nociva,* quando prudenter pertimescenda sunt varia incommoda, praeter iacturam temporis: scilicet scrupuli, anxietates, conscientiae perturbatio, etc., quia tantum onus pro Confessario et poenitente non est suscipiendum sine spe notabilis fructus; *a fortiori* cum timore notabilis damni.

Resolves :

518. — 1° Facile permittenda, imo suadenda est confessio generalis in praecipuis vitae christianae epochis, nempe ante primam Communionem, ante electionem aut susceptionem status vitae particularis, v. gr., ante Sacerdotium, Professionem religiosam, aut etiam ante matrimonium; item quando quis statuit vitam perfectiorem ducere.

2° Facile permittenda est, generatim loquendo, una confessio generalis totius vitae, praeter confessionem tempore primae Communionis peractam; sed difficillime altera concedenda esset, quando prior sat accurate bona fide et bona voluntate facta est, nisi forte in iuvenili aetate, v. gr., ante 20 annos peracta fuerit. Hinc poenitentes qui petunt a Confessario licentiam confessionem generalem peragendi, interrogandi sunt, qua de causa id postulent, an alias iam confessi fuerint generaliter, a quo tempore, et quoties; et ex responsis iudicabit Confessarius, utrum expediat haec confessio, necne.

3° Facile permittenda est personis devotis confessio generalis partialis, nempe unius anni, seu a tempore ultimae confessionis generalis, iuxta morem servatum apud plerasque familias religiosas. Item permitti aliquando potest poenitentibus piis, ut repetant summarie paucis verbis praecipua vitae suae peccata: attende tamen ad varias personarum circumstantias.

4° Potissimum vero cavere debent Confessarii, ne facilius poenitentes ad confessionem generalem compellant; et summopere sunt reprehendendi, qui ab omnibus novis poenitentibus

hanc exigunt sub praetextu necessitatis, vel ratione directionis, etc. (a).

5° Non est permittenda confessio generalis etiam in dubio de validitate praecedentium confessionum, ubi ex illa metuenda sunt incommoda notabilia, ratione scrupulorum, perturbationis conscientiae, etc., quia ob dubiam obligationem subeunda non sunt gravia ac certa incommoda.

6° Nunquam permittenda est confessio generalis scrupulosis aut nimis timoratis; quia si una permittatur, hac finita, statim aliam facere volent, et post secundam, etiam tertiam suscipere importunis precibus petent, cum summo animae detrimento, etc. Constat enim experientia, confessionem generalem multo plures scrupulos generare, quam destruere.

II. De modo peragendi confessionem generalem.

Multiplici modo fieri potest confessio generalis; sed magis expediet, generatim loquendo, si fiat iuxta sequentes regulas.

Regulae:

519. — 1ª *Regula. Ante confessionem:* satagere debet Confessarius, explicitum cognoscere statum poenitentis, et varias circumstantias, ex quibus potest dirigi ad prudenter et fructuose interrogandum. Hinc

1° Examinet utrum agendum sit de confessione necessaria, necne; si enim necessaria sit, multo maiori diligentia et cura poenitens audiendus, interrogandus, et adiuvandus erit. Si vero necessaria non est, prorsus moneri debet poenitens, 1° huiusmodi diligentiam non requiri, imo liberum ipsi esse peccata,

---

(a) Istiusmodi Confessarii plane criterii inopes per hoc se produnt, cum palam faciant, non assequi sese, quantopere importuna haec exactio cum omnibus indiscriminatim, qui malo fato ad eos accedant, idonea sit ad aliorum quidem conscientiam gravissime perturbandam, ad aliorum vero etiam scandalum inducendum, quasi Confessarii sacro ministerio abutantur, et cum gravi poenitentium onere ac molestia seriem totius vitae sine causa exquirant, ut curiositati propriae satisfaciant.

quae velit, reticere; 2° nec sollicitum dein esse debere, quod ex oblivione plura seu pauciora omiserit (*a*).

2° Inquirat prudenter de conditione poenitentis, de eius aetate, occupationibus vel officiis, de eius familia: nempe an habeat adhuc parentes, fratres aut sorores? et an cum ipsis versetur, aut diu versatus sit? etc.

3° Interroget a quo tempore sit confessus poenitens? an absolutus? an hic et nunc aliqua prava consuetudine, aut pravo animi affectu sit irretitus? an frequenter ad Sacramenta accesserit? an pie confessus vel sacrilege? an peccata celaverit aliquando? quo tempore? quamdiu? an ea postea confessus fuerit, et confessiones sacrilegas iteraverit?

Nota. Illae praeviae notiones plurimum Confessario inservient: has autem interrogationes magis vel minus urgebit pro qualitate confitentis, et indole responsionum.

IIª *Regula. Quoad ordinem confessionis:* accusatio et interrogationes in ipsa confessione *certo* et *praedeterminato* ordine fieri debent, ne omnia misceantur cum perturbatione confitentis et periculo defectus integritatis, etc. Via autem brevior et facilior est, si fiat declaratio peccatorum secundum ordinem mandatorum Dei, Ecclesiae, peccatorum capitalium et specialium obligationum pro proprio cuiusque statu.

IIIª *Regula. Quoad modum confessionis:* si poenitens sit satis instructus, benigne eum inducat Confessarius ad peccata sua exponenda, iuxta praefatum ordinem, pollicendo eum a se adiuvandum et quoties, opus fuerit, interrogandum esse, ut omnia recte perficiantur. — Si autem poenitens sit rudis, fere totum onus confessionis in se assumat Confessarius, interrogando per ordinem de omnibus quae committere solent poenitentes talis conditionis, et inquirendo post singula peccata a poenitente, an aliquid addendum noverit. Antequam autem interrogationes incipiat, sedulo confitentem admoneat, nihil sibi pertimescendum esse quoad difficultatem peccata detegendi: *Sis quietus et bo-*

(*a*) Nisi duo haec poenitens firmiter persuasa habeat, praestat omittere confessionem generalem, quae profecto nullum fructum pareret, et anxietatum contra iugis scatebra foret.

no animo, inquiet, *ego tuam peragam confessionem; novi sane omnia peccata quae patrare potuisti: ego tibi ea omnia delegam, tuum solum erit clare et sincere interrogationibus meis respondere, et de peccatis verum dolorem concipere.* — *Sic* SALVATORI, Instructio practica pro neo-confessariis (*a*).

APPENDIX III.

NORMA CONFESSIONIS GENERALIS

per interrogationes instituendae.

520. — Prius dicat poenitens quae scit, nisi praeferat statim interrogari. Ante omnia interrogandum, an sit poenitens matrimonio iunctus vel non? — Deinde

---

(*a*) Innuitur opusculum plane egregium, cui titulus: *Istruzione pratica per i Confessori Novelli .... Operetta utilissima ancora per i Catechisti di gente rozza, scritta dal Sacerdote Filippo Maria Salvatori, ecc.* Editum fuit Romae circa initia huius saeculi, et pluries deinde recusum, ac demum rursus Romae typis Monaldi an. 1848. In qua tamen postrema editione per unius voculae immutationem (mendo fortasse typographico) corruptio irrepsit sensibus Auctoris plane repugnans. Ubi enim hic (*Part.* 2. §. 1. n. 6.) de peccatore scripserat: *Se è veramente pentito, e dia segni* PROBABILI *di questo suo pentimento, si deve assolvere, ecc.*; nova ista editio (*Pag.* 148.) substituit: *Se è veramente pentito, e dia segni* EVIDENTI *di questo suo pentimento, ecc.* Plane abs re. Cum enim *evidentia* certitudini eam vim lucis superaddat, quae perstringens quodammodo oculos mentis assensum rapit; quisnam, quaeso, e doctoribus, ut fas sibi putet poenitentem absolvere, id praerequirit? Imo quamnam, rogo, certitudinem, nedum evidentiam, materia ipsa admittit? Et mens quidem Auctoris, in hoc sententiae omnium communissimae sane consona, patebat ex iis, quae paulo post in eadem editione leguntur (pag. 150.): *Suppongo qui, che il penitente vi abbia dati tutti i segni, per i quali possiate formare un giudizio* PRUDENTE, *che egli dica davvero. In questo caso voi mancate ad un dovere di giustizia col differirgli l'assoluzione, perchè il penitente, subito che vi dà* EVIDENTI *argomenti di una vera conversione di cuore, ha uno stretto diritto ad essere assoluto.* Quae quidem suadent, illam textus corruptionem reipsa typographorum inscitiae esse adscribendam.

I. *An nulla confessio sacrilega?* An aliquando quidpiam non audebas dicere? quoties? An in tali statu SS. Communionem suscepisti? an in tempore Paschali (*a*)? quoties? An culpabiliter non implevisti poenitentiam?

II. *Circa virtutes theologicas:* An interdum elicuisti actum Fidei, Spei et Caritatis (*b*)? An scis misteria principalia scitu necessaria, scilicet, Deum esse, et remuneratorem esse boni et mali; mysteria SS. Trinitatis, Incarnationis et Mortis Iesu Christi? An forte negasti fidem? An dubitasti de aliqua veritate Religionis? vel eam negasti? An contra Religionem locutus es? An libros prohibitos legisti? vendidisti? commodasti?

An forte desperasti? Cur? (spem iniiciat Confessarius: quoniam bonus Deus, si te voluisset damnare, non te hodie...). An praesumpsisti?

An ex respectu humano Dei et Ecclesiae praecepta neglexisti?

An proximo tuo dedisti scandalum, prava consilia aut exempla?

An occasiones peccandi quaesivisti?

III. *Circa praecepta Dei:* 1um Superstitio? divinatio? vana observatio? magia? idololatria? habitus nunquam vel vix orandi?

2um Iuramentum? votum? blasphemia?

(*a*) Experientia docet, huius circumstantiae reatum communiter a fidelibus non adverti, sponte vero aperiri a poenitente, qui eum adverterit.

(*b*) Dominicus Viva (*ad Prop.* 1. *ex damn. ab Alexand. VII. n.* 8.) ceu rem notissimam memorat, quod *nunquam fideles se accusant de transgressione praeceptorum ad actus theologales obligantium, nec solent de hoc a Confessariis interrogari.* Et huc faciunt illa Ioannis De Lugo (*De Poenit. Disp.* 15. *n.* 55.): *De hoc peccato omissionis poenitentiae debitae per totum annum sive per se ex praecepto virtutis poenitentiae,... sive per accidens...: non oportet interrogare poenitentem, nec eum etiam admonere in particulari... Et probari potest exemplo praecepti diligendi Dei, de quo etiam non interrogantur poenitentes in particulari..., nec admonentur de illa obligatione illius praecepti aliquando implendi; tum quia ex ipso discursu confessionis satis apparet, quomodo se habeat poenitens erga Deum: tum quia propter varietatem sententiarum non possumus illi imponere certam obligationem.*

3um Laborare die Dominica vel festo? Omissio Sacri, vel mala auditio?

4um In parentes, herum, Pastorem inobedientia? murmurationes? contumeliae? ictus? mortis apprecatio?

In filios, servos, aliosve subditos: educatio? instructio? cura salutis, occasiones peccati proximae? vigilantia circa officia religionis? scandalum? ira?

5um Damna proximo illata in corpore aut anima? odium? desideria vindictae? imprecatio? rixae? verbera? homicidium? duellum? abortus? abusus matrimonii? Sed interrogandum hic et de sequenti praecepto parce, caute, caste.

6um et 9um Cogitationes? delectatio morosa? desideria? quae? quibuscum personis? — Verba? an verba inhonesta, iocos, cantilenas.... protulisti, libenter audivisti? libros obscoenos legisti? — Opera? tecum? tactibus? pollutionibus? visu? cum aliis? cum solutis? cum coniugatis? cum cognatis? voto obstrictis (*a*)? eiusdem sexus? An hic et nunc adhuc in occasione proxima? Uxores possunt interrogari, utrum maritis fuerint obedientes in omnibus licitis?

7um et 10um Damnum? furtum? fraus? stipendium operariis debitum retentum, vel defraudatum, vel minutum? Restitutio? furta minuta?

8um Mendacia perniciosa? iudicia temeraria? detractio? calumnia? (reparatio famae et ulterioris damni forte illati).

IV. *Circa praecepta Ecclesiae*: Ieiunium? abstinentia a carne diebus vetitis? — Confessio? Communio paschalis?

V. *Circa peccata capitalia*: Ebrietas? superbia? acedia? invidia? ira? avaritia?

VI. *Circa officia status*: Maritus; uxor; herus; magistratus civilis; advocatus; mercator (pondus et mensura).

N. *B.* In fine petat, numquid aliud adhuc eum anxium teneat.

(*a*) Cum raro id contingat, et, si forte contigerit, sponte poenitens id aperiat, alioquin vero eiusmodi interrogatio admirationem forte, et aliquod quodammodo scandalum parere possit; proinde huius circumstantiae inquisitio non videtur consulenda.

CAPUT III.

DE SATISFACTIONE.

Agendum: 1° de impositione; 2° de impletione poenitentiae.

ARTICULUS I.

DE IMPOSITIONE POENITENTIAE.

Principia:

521. — I. Confessarius tenetur *poenitentiam* imponere cuilibet poenitenti eam valenti persolvere. Ratio elucet, 1° quia satisfactio est pars integralis Sacramenti Poenitentiae: Confessarius autem, ut minister Sacramenti, eius integritatem, etiam accidentalem, quantum in se est, procurare tenetur; secus non esset fidelis dispensator; 2° quia natura iudicii (*a*) et potestas iudicialis aliquam delictorum punitionem requirit. Constat etiam ex *Tridentino, sess.* 14. *c.* 8. — *Vide S. Lig. n.* 506.; *Hom. apost. n.* 47.

II. Confessarius tenetur poenitentias iniungere *convenientes* et *salutares,* tum *vindicativas,* tum *medicinales,* idest aliquo modo proportionatas numero et gravitati peccatorum, necnon poenitentis facultatibus ac dispositionibus. Ratio ex natura rei patet, cum sacramentalis satisfactio ordinata sit in vindictam peccatorum, quae maiora vel minora, plura vel pauciora sunt, necnon ad novas culpas praecavendas. Constat ex *Tridentino, sess.* 14.

(*a*) Haec ratio non satis firma videtur, quia *iudicium* completur etiam per sententiam, qua iudex decernat, poenam non esse imponendam. *Sicut in iudicio humano non manet iudicium imperfectum ex defectu punitionis, quando reus non iudicatur poena dignus; sic neque hoc iudicium et sacramentum manet imperfectum ex defectu punitionis et satisfactionis, quando poenitens non iudicatur dignus poena.* Ita Lugo, ubi perpendit vim argumenti a priori (*De Poenit. Disp.* 25. *n.* 52.).

c. 8., ubi sic: « Debent ergo Sacerdotes Domini, quantum spi- « ritus et prudentia suggesserit, pro qualitate criminum et poe- « nitentium facultate, *salutares* et *convenientes* satisfactiones « iniungere; ne, si forte peccatis conniveant et indulgentius « cum poenitentibus agant, levissima quaedam opera pro gra- « vissimis delictis iniungendo, alienorum peccatorum participes « efficiantur. Habeant autem prae oculis ut satisfactio, quam « imponunt, non sit tantum ad novae vitae custodiam et infir- « mitatis medicamentum, sed etiam ad praeteritorum peccato- « rum vindictam et castigationem. »

Quaesita:

522. — Quaer. 1° *An Confessarius teneatur poenitentiam imponere?*

Resp. 1° *Affirm.* et haec obligatio est *ex genere suo* gravis. Ratio est, quia obligatio rem gravem respicit, licet ex parvitate materiae peccari tantum venialiter contra ipsam possit. — *Lugo disp.* 25. *n.* 49. Hinc peccaret, etiam graviter, Confessarius, si pro gravibus culpis levissimas poenitentias, sine causa excusante, imponeret (a). — *Ita communiter.* — *S. Lig. n.* 506.

(a) Secunda pars huius responsionis melius pertinet ad seq. 3. Quaestionem, ubi de mensura satisfactionis imponendae agitur; praesens enim quaestio, ut patet ex Respons. 2., versatur generatim circa obligationem iniungendi aliquam satisfactionem.

E qua obligatione, inquit Lugo (*De Poenit. Disp.* 25. *n.* 47) *constat, excipi aliquos casus. Primus est, quando poenitens est impotens, ut si sit morti proximus, maxime si caret iam sensibus, et non potest poenitentiam impositam percipere.... — Secundus casus est, quando Confessarius ex confessione et aliis circumstantiis intelligit, poenitentem integre satisfecisse pro poena debita; et licet raro, vel nunquam possit hoc constare, addit tamen Petrus de Soto.... sufficere, quod probabiliter videatur satisfecisse. — Tertius casus huic similis est, quem alii addunt, quando absque satisfactione instat perfectae remissionis remedium, v. gr., si instet martyrium subeundum; quod alii extendunt ad Indulgentiam plenam lucrandam, saltem quae sit moraliter certa. — Quartus casus est, quando poenitens ob suam fragilitatem, nullam credatur acceptaturus poenitentiam; aliquando enim oportebit condescendere eius imbecillitati ad vitanda graviora*

Resp. 2° Quoad *venialia* controvertitur. Alii affirmant, quia iniunctio satisfactionis pertinet ad ritum huius Sacramenti, qui ritus, cum a Christo institutus fuerit, pro re gravi habendus est. — Alii vero negant, quia non potest probari obligatio *gravis* poenitentiam iniungendi pro culpis levibus tantum, siquidem in hoc nulla deordinatio gravis apparet. Utraque sententia est probabilis, ut dicit *S. Lig. Hom. apost. n.* 47.

523. — Quaer. 2° *Quandonam imponenda sit poenitentia?*

Resp. Imponenda est ante *absolutionem, generatim loquendo:* ratio est, quia sic servatur iudicii ordo, qui exigit ut reus satisfactionem prius spondeat, quam absolvatur. Si autem Confessarius, ex oblivione, poenitentiam *ante* absolutionem non iniunxerit, eam statim *post* absolutionem imponere debet. Non est tamen grave poenitentiam post absolutionem imponere; imo *probabiliter* omni culpa vacat, si praesumatur, poenitentem opus ipsi iniunctum accepturum esse (*a*). — *S. Lig. n.* 514. — *Salmant.*, etc.

Quaer. 3° *Quanta poenitentia peccatoribus imponenda sit?*

Resp. Quantitas poenitentiae universaliter determinari non potest; sed relinquitur prudentiae et iudicio Confessarii. Gra-

---

mala: nunquam tamen continget, quod aliquam, levem saltem, poenitentiam non sit acceptaturus.

Et hoc sensu, nempe de levi aliqua satisfactione, accipiendum illud est, quod habet Scotus (*In* 4. *Dist.* 15. *q.* 1. *art.* 3.): *Si omnino nullam poenitentiam velit recipere a sacerdote impositam, dicit tamen, se habere displicentiam de peccato commisso, et firmum propositum non recidivandi, absolvendus est, et non est respuendus, ne cadat in desperationem, et nuntianda est sibi poena, quae esset pro peccatis facienda, et quod eam in se vel in aequivalenti absque impositione studeat adimplere; alioquin solvet ad plenum in purgatorio.*

De quo casu Card. Caietanus (*Sum. V. Satisfactio*): *Tertius* (casus quo omitti possit satisfactionis impositio) *est indispositio poenitentis, quia nullam vult poenitentiam hic peragere, sed offert se in purgatorio subditurum. Talis enim videtur absolvendus et relinquendus purgatorio ad satisfaciendum, si casus est possibilis, quia saltem semel signare se signo crucis, nullus refutaret.*

(*a*) *Nihil refert imponere ipsam ante vel post absolutionem; sufficit siquidem praeparatio poenitentis ad ipsam.* Caietanus (Sum. V, *Satisfactio*).

vem tamen, *regulariter et per se*, pro mortalibus imponere debet. Sic ex *Conc. Trid.*, ut supra *n.* 521. — *S. Lig. n.* 508.

524. — Quaer. 4° *Qualis poenitentia censeatur* gravis per se *pro uno vel altero peccato mortali?*

Resp. Censenda est poenitentia *gravis*, saltem ex praxi hodierna Ecclesiae, quae respondet operi, quod sub gravi ab Ecclesia iniungitur, vel quod sub gravi ex se obligaret, si praeciperetur.

Hinc poenitentia gravis erit, et pro peccato gravi ordinario sufficiens, Missam audire, ieiunare, recitare Rosarium (etsi quinque tantum decadum), Officium parvum B. Virginis, Litanias Sanctorum, et alia similia (*a*): non autem gravis censeretur poenitentia, si Psalmus *Miserere* tantum imponeretur. — *S. Lig. n.* 515.

Quaer. 5° *Qua de causa poenitentia levior imponi possit?*

Resp. 1° Si poenitens sit valde debilis et infirmus corpore [1]; 2° si prudens timor sit ne maiorem poenitentiam non adimpleat, aut ne ob graviorem poenitentiam a confessione avertatur (*b*);

(*a*) Quod A. adstruit, *pro uno vel altero peccato gravi* sufficere *Missam audire, rosarium*, etc., non ita intelligendum est, ut pro gravium peccatorum numero arithmetica proportione multiplicari rosaria, etc., debeant.

(*b*) Constans omnium temporum experientia plane effecit, ut cuiusvis aetatis ac scholae doctores mira concordia in hanc sententiam convenirent; in quam vel ipse Antoine, alioquin *merito* (ut ait S. Alphonsus *Lib.* 6. *n.* 509.) *inter scriptores rigidiores enumerandus*, concessit.

Ad rem S. Thomas (*Suppl. q.* 18. *art.* 4. *O.*): *Sicut medicinae in arte determinatae non omnibus competunt, sed variandae sunt secundum arbitrium medici, non propriam voluntatem sequentis, sed scientiam medicinae; ita poenae satisfactoriae.... competunt omnibus, sed variandae sunt secundum arbitrium sacerdotis divino instinctu regulati. Sicut ergo medicus aliquando prudenter non dat medicinam efficacem, quae ad morbi curationem sufficiat, ne propter debi-*

---

[1] « Meminerit Sacerdos aegris non esse iniungendam gravem et laboriosam « poenitentiam, sed indicendam tantum illam, quam, si convaluerint, opportuno « tempore peragant. » *Rit. Rom.*

« Quod si infirmus sit constitutus in periculo mortis, tunc potest absolvi sine « ulla poenitentia, licet expediat semper aliquam ei imponere. » — *Homo apost. n.* 49.

3° si probabiliter maior poenitentia magis ei obfutura sit quam profutura; 4° si poenitens valde contritus appareat; 5° si adsit tempus indulgentiae plenariae lucrandae, prasertim Iubilaei. — *S. Lig. n.* 528.

---

litatem naturae maius periculum oriatur; ita sacerdos divino instinctu motus non semper totam poenam, quae peccato debetur, iniungit, ne infirmus aliquis ex magnitudine desperet, et a poenitentia totaliter recedat. Quae sensa S. Doctor (*Quodlib.* 3. *q.* 13. *art.* 28.) illustrat alio exemplo: *Videtur autem satis conveniens, quod sacerdos non oneret poenitentem gravi pondere satisfactionis; quia sicut parvus ignis a multis lignis suppositis de facili extinguitur; ita posset contingere, quod parvus affectus contritionis in poenitente nuper excitatus, propter grave onus satisfactionis extingueretur, peccatore totaliter desperante.* Quae brevius sic expressit S. Thomae discipulus, Card. Caietanus (*Sum. V. Satisfactio*). *Debiliter autem dispositis (poenitentibus) detur satisfactio parvula iuxta debilitatem animi sui, et parvulus ignis foveatur apposita palea, et non suffocetur appositis magnis lignis desuper.* Praeiverat autem S. Ioann. Chrysost. (*In* 2. *Cor. hom.* 44.): *Sicut enim si fascem super humeros adolescentis, quam non potest baiulare, posueris, necesse est, aut fascem abiiciat, aut sub pondere confringatur; sic et homini, cui grave pondus poenitentiae imponis, necesse est, aut ut poenitentiam suam reiiciat, aut suscipiens, dum ferre non potest, scandalizatus amplius peccet.*

Plura alia videsis penes S. Alphonsum (l. c.), qui et istud insigne refert ex Gersone: *Tutius est cum parva poenitentia, quae sponte suscipitur, et verosimiliter adimpletur, ducere confessos ad purgatorium, quam magna non implenda praecipitare in infernum.* Quibus gemina S. Alphonsus affert ex S. Antonino (*ibid.*): *Si sacerdos non potest gaudere de omnimoda purgatione eius, saltem gaudeat, quod liberatum a gehenna transmittit ad purgatorium. Itaque, ut inquit Hostiensis, Confessor nullo modo debet permittere peccatorem desperatum recedere a se, sed potius imponat ei unum* Pater noster *et aliud leve* (attamen loquitur de eo, *qui magna peccata commisit), et quod alia bona, quae fecerit, et mala quae toleraverit, sint ei in poenitentiam.... Hoc tamen sane intellige, videlicet, quia si alias ipsum poenitet, et paratum se dicit facere quod debet, sed onus poenitentiae dicit non posse sufferre, tunc propter hoc, quantumcumque deliquerit, non debet dimitti sine absolutione, ne desperet.*

Aliam industriam suggerit S. Thomas *(Quodlib.* 3. *art.* 18.), nempe ut explorentur vires et animus poenitentis: *Sicut potest sacerdos iniungere satisfactionem poenitenti ex arbitrio alieno; ita et ex arbitrio ipsius poenitentis; sicut si dicas: fac hoc, si potes; et si non*

525. — QUAER. 6° *An possit imponi poenitentia sub conditione relapsus?*

Resp. Affirm., sed expedit, ut praeterea quaepiam alia poenitentia pro peccatis commissis semper imponatur (a). — *S. Ligor. n.* 524.

QUAER. 7° *An possit imponi poenitentia publica?*

Resp. Neg., si agatur de peccatis occultis. — *Ita Rit. Romanum.* Secus autem pro publicis. Attamen si publica poenitentia non ita sit necessaria, Confessarius non debet illam renuenti

---

potes, facias hoc. Et simile videtur, cum sacerdos dicit: Quidquid boni feceris, sit tibi in remissionem peccatorum. — Et huc spectat monitum S. Caroli Borrom. in Instruct. ad Confessarios (apud S. Alphonsum l. c.): *Talem imponat poenitentiam, qualem a poenitente praestari posse iudicat. Proinde aliquando, si ita expedire viderit, illum interroget, an possit, vel dubitet, poenitentiam sibi iniunctam peragere; alioquin eam mutabit aut minuet.* — Et hoc pacto, ut S. Alphonsus (*ibid.*) advertit, servabitur quod in Rituali Romano insinuatur, ut habeatur in his ratio etiam *dispositionis* poenitentium: *Confessarius* (ita Rituale) *salutarem et convenientem satisfactionem, quantum spiritus et prudentia suggesserit, iniungat, habita ratione status, conditionis, sexus, et aetatis, et dispositionis poenitentium.* Quaenam autem *salutaris* et *conveniens* intelligatur hic satisfactio, ita Lugo (De Poenit. Disp. 25. n. 60.) explicat: *Debet esse salutaris et conveniens, hoc est, primo loco attendi debet ad utilitatem spiritualem poenitentis, ne scilicet laquei ipsi iniiciantur, ut nova peccata committat. Ex hoc potissimum capite excusari potest hodierna praxis, qua leves penitentiae imponuntur pro gravissimis peccatis: id enim saepe fit propter spiritualem infirmitatem poenitentium, qui gravioribus poenitentiis scandalizabuntur, et vel confessionem fugient, vel certe confessarios ineptos adibunt, qui eos curare nesciant.*

(a) Poenitentia sub conditione relapsus imposita, si sola iniungatur, evadit poenitentia disiunctiva, nimirum iniungitur ut poenitens vel loco poenitentiae conatum adhibeat, quo tentationi resistat, vel certe quamdam poenam secus exsolvet. Videatur de hoc argumento Diana (*Tom.* I. *Tr.* 6. *Reg.* 19.), qui affert Sanchezium negantem, poenitentes ad eam acceptandam teneri, et e contra Suarezium teneri affirmantem; alios denique aientes, Confessarium non posse ad id obligare, poenitentem tamen ad eam implendam, si ipsam acceptet, teneri.

imponere, cum aliter eius salus obtineri, et scandalum reparari possit (*a*). — *S. Lig. n.* 512.

Quaer. 8° *An possit imponi pro poenitentia opus alias debitum?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia cum opus illud sit satisfactorium, bene potest per claves ad meritum satisfactionis sacramentalis elevari. — *S. Lig. n.* 513., *et alii communiter* (*b*).

Resolves:

526. — 1° Nunquam sunt imponendae poenitentiae perpetuae, tum quia inducerent periculum oblivionis vel nimiae anxietatis, tum quia cum tales forte poenitentiae a variis Confes-

---

(*a*) Profecto hic sermo non est de satisfactione, quam vetus Ecclesiae disciplina ob quaedam crimina a fidelibus exigebat; antiquatus enim ille mos in Ecclesia est, nec eius impositio ad ministrum sacramentalis confessionis pertinebat. Superest ergo casus ingentis alicuius scandali, quod reparari oporteat; et exemplum quidam afferunt hominis, qui publice restituere debeat honorem, quem publice laesit; quod tamen exemplum minus ad rem facere videtur; quia si forte ipso iure naturae ad id poenitens obligetur, liberum confessario non erit, hoc illi iniungere vel non iniungere. Sed et hoc ipsum dicendum erit, quoties publica reparatione scandalum exhibitum indigeat: ad id enim poenitens tenebitur, etiamsi a confessario ceu satisfactio sacramentalis non iniungatur. Caeterum publica eiusmodi scandala fere reparari aliter possunt, v. gr., si publice quis ad Sacramenta accedat, ecclesias devote visitet, missam audiet, nomen det piae confraternitati, etc. Et si quidem publica eiusmodi reparatio necessaria non sit, Doctores (S. Alphonso teste Lib. 6. n. 512.) communiter consentiunt, reluctanti imponendam non esse.

(*b*) Communis doctrina habet, posse per impositionem operis, alias praecepti, eam partem suppleri, quae a poenitentis fragilitate per alia opera sperari non potest. At enim facile patet, pari ratione id valere pro iis, quorum conditio et adiuncta aegre ferunt ut vel per ieiunium, vel per eleemosynas, vel per orationes conveniens satisfactio praestetur, utcumque illi sint bonae voluntatis: charitas enim suadere potest Confessario, ut hoc medium ad luendas in hac vita poenas idoneum iis suppeditet. Insuper vero etsi sat conveniens satisfactio poenitenti imposita fuerit, nihil impedit, quominus ad uberius satisfaciendum confessarius, praesertim ubi poenitens id se cupere significet, hoc praesidium adiungat.

sariis eidem poenitenti imponerentur, hic innumeris vinculis simul et pro tota vita obstringeretur. Imo nec ordinarie sunt imponendae poenitentiae ad diuturnum tempus: v. gr., ad annum, aut ad quinque menses. — *S. Lig. Hom. apost. n.* 32. — *Lacroix*, etc.

2° Nunquam eae sunt imponendae satisfactiones, quae poenitentem ludibrio aliorum exponere possunt: v. gr., ut recitet in media Ecclesia quinque *Pater*, brachiis extensis, etc. *A fortiori* autem imponendae non sunt poenitentiae, quae adimpleri nequeunt, quin confessionis revelatio facile subsequatur.

3° Nec sunt imponenda ieiunia pueris, rusticis, opificibus continuo labore defatigatis; nec filiisfamilias, qui ieiunando nimiam admirationem parentibus iniicerent, aut etiam eos offenderent. Nec sunt iniungendae peregrinationes aut prolixae preces, aut generatim eleemosynae mulieribus sub potestate viri constitutis, sicut nec pauperibus iugi labore victum sibi comparantibus.

4° Non sunt imponendae poenitentiae multis operibus diversis implicatae, quia memoriter teneri non possent; nec, ordinarie saltem, poenitentiae nimis naturae repugnantes, v. gr., signare crucem cum lingua in terra, invisere inimicos, etc. Imprudenter (*a*) etiam generatim imponitur pueris, ut veniam petant a parentibus, vel ab aliis ob inobedientiam, irreverentiam aut furtula; quia saepe odiosam reddunt confessionem, et plerumque omittuntur, etc.

ARTICULUS II.

DE IMPLETIONE POENITENTIAE.

Principia :

527. — I. Poenitens tenetur acceptare atque implere rationabilem poenitentiam sacramentaliter iniunctam; quia ex dictis

(*a*) Imprudentiae istius fructum haud raro hunc reperies extitisse, ut pueri neque a confessario mutationem poenitentiae, neque a parentibus sive aliis ausi veniam petere, multo minus deinde peccatum omissae poenitentiae confiteri audentes, confessionum sacrilegarum seriem inchoaverint, et ad multos annos addita sacrilega communione protraxerint.

Confessarius tenetur poenitentiam, et quidem peccatis aliquo modo proportionatam, imponere. Si autem poenitentia imponi et acceptari debet, eo ipso ratione obedientiae Confessario debitae, etiam adimplenda est. Constat ex *Conc. Trid. sess.* 14., *c.* 8. — *S. Lig. n.* 516.; *Hom. apost. n.* 55.

II. Poenitens tenetur *sub gravi* implere poenitentiam gravem pro gravibus peccatis impositam; quia materia gravis per se obligat sub gravi. — *Ita omnes.* Probabilius autem tantum *sub levi* obligatur ad poenitentiam levem pro levibus culpis impositam; quia materia levis non est capax gravis obligationis. — *Ita communius* cum *S. Lig. n.* 517., contra *plures.*

III. Poenitens implere debet poenitentiam tempore a Confessario assignato, vel quamprimum commode potest; et si poenitentia sub gravi obliget, graviter peccabit, si ex gravi negligentia diu eam differat (*a*); ratio est, quia per se grave est debitum notabile diu protrahere. Quoties autem poenitentia statuto tempore adimpleta non fuit, semper remanet onus eam peragendi, quia tempus tantum accessorie intenditur. — *S. Lig. n.* 525.

Quaesita:

528. — QUAER. 1° *An obliget sub gravi poenitentia in se quidem gravis, sed pro venialibus tantum imposita?*

Resp. Neg. probabilius. Ratio est, quia tunc non est necessaria satisfactio, in quantum est gravis. Unde sicut Confessarius non tenebatur, imo non poterat illam imponere sub gravi, ita nec poenitens sub gravi implere tenetur. — *S. Lig. n.* 517.

QUAER. 2° *An Confessarius pro gravibus culpis poenitentiam possit imponere* GRAVEM *equidem, sed* LEVITER *obligantem?*

Resp. Affirm., quia legislator quilibet gravem materiam sub levi imponere potest; sed generatim hoc non expedit. — *Suarez* cum *communi,* apud *S. Lig. n.* 518. (*b*).

(*a*) Vide dicenda inferius *n.* 530. *Quaest.* 6.

(*b*) S. Alphonsus mallet, ut saltem aliquid *sub gravi,* iniungeretur, quocum aliud deinde etiam gravius posset imponi sub levi. At ipse non diffitetur, oppositam sententiam communiorem esse; et ex hoc ipso arguitur, minus firmum esse argumentum, quod ipse a Synodo Tridentina conatur pro sua opinione elicere.

Quaer. 3° *An poenitens teneatur* sub gravi *implere* circumstantias *poenitentiae sibi impositae adiectas, v. gr., ut est orare* genibus flexis, etc.?

Resp. Solutio pendet a maiori vel minori carnis afflictatione, quam affert circumstantia, sive *per se*, sive *respectu* poenitentis. *S. Lig. n.* 317. — Hoc pendere etiam potest ab intentione confessarii, quam vel ipse expresse manifestaverit, vel poenitens possit praesumere.

529. — Quaer. 4° *An satisfaciat poenitens poenitentiam implens in mortali?*

Resp. Affirm., cum communi. Ratio est, quia ad satisfaciendum praecepto sufficit opus satisfactionis iniunctum ponere, licet finis praecepti non obtineatur. — *S. Lig. n.* 522.

Quaer. 5° *An peccet poenitens implens poenitentiam in mortali?*

Resp. 1° Certum est illum non peccare *graviter*. — *Ita communiter Theologi*.

Resp. 2° Iuxta quosdam *venialiter* peccat. Ratio est, quia qui voluntarie obicem effectui partiali Sacramenti ponit, non videtur ab omni culpa excusari posse. Plures tamen graves Theologi *probabiliter* tenent cum *Lugo* illum ab omni culpa eximi, quia nulla est culpa soli poenarum remissioni obicem ponere (*a*). — *S. Lig. n.* 523.

530. — Quaer. 6° *Quaenam poenitentiae dilatio sit culpa gravis?*

Resp. 1° Si poenitentia fuerit *levis*, dilatio, quantacumque sit nunquam erit *gravis*, cum ex dictis ipsa poenitentiae omissio probabilius culpam levem non excederet.

Resp. 2° Si poenitentia sit *gravis*, et pro gravibus peccatis imposita, *probabilius gravis* reputanda est dilatio duorum vel

---

(*a*) Hoc valere debet praesertim, quando poenitentia ad plures dies protrahi debet. Quis enim dixerit, poenitentem teneri ad gratiam recuperandam, ut possit poenitentiam implere? Secus vero, ut notant Salmanticenses (*De Poenit. Cap.* 10. *n.* 70.), poenitens peccaret tum implendo poenitentiam, tum non implendo: implendo quidem, quia implet in statu peccati; non implendo, quia omitteret. Et haec quidem secunda opinio eo magis verisimilis est in eorum sententia, qui dicunt, satisfactionis effectum in casu obtineri, quando obex deinde removetur.

trium mensium, quando medicinalis sit, aut adsit periculum oblivionis. Caeterum nulla regula generalis circa hoc determinari potest (*a*). — *S. Lig. n.* 521.

QUAER. 7° *An, si poenitens iniunctae poenitentiae oblitus fuerit, teneatur confessionem repetere, ut aliam poenitentiam recipiat?*

(*a*) Nemo dubitat, poenitentibus suadendum esse, ut satisfactionem impleant, quamprimum commode possunt. At si quaeratur, quandonam dilatio reatum, praesertim gravem, importet, vix credi potest, quantum inter se DD. dissentiant, adeo ut tot diversas habeas opiniones, quot intermedia temporis spatia habes inter octiduum et annum, et quidem ita, ut dum octiduum a quibusdam velut terminus statuitur, ultra quem iam de gravi reatu dilatio damnari queat (*Vid. apud S. Alphons. Lib.* 6. *n.* 521.), alii dilationem integri anni culpae expertem iudicent (*Vid. apud Diana Tom.* 1. *Tract.* 6. *Resol.* 44. *et* 45. *edit. coord.*). Neque valde urget discrimen poenitentiae *medicinalis;* Nam si fingas aliis remediis infirmitatem curari, cessat obligatio, quam ratio medicinae inferret.

Undenam porro tanta opinionum varietas? Inde profecto, quod ratio quaepiam solida ad aliquid certius concludendum plane desideretur. At vero hoc ex omnium sententia certissimum est, non damnandum quid *de mortali,* nisi manifesta et evidens ratio id suadeat. Ergo quidquid dicatur de octiduo, quindecim diebus, de mense, de bimestri, etc., pertinet ad privatas opiniones, quibus solida vis movendi ad assensum prorsus deest.

Et quod ad dilationem spectat, etiam quando Confessarius tempus praescripsit, ecce tibi Salmanticenses (apud S. Alph. l. c.) de mortali eum damnantes, qui iniunctam Communionem ad quatuor dies differat; quibus S. Alphonsus communiorem opponit sententiam, quae dilationem ad sex vel octo dies levem putat. Ast alii forte reponent, praesumendum non esse, quod Confessarius hos laqueos iniicere poenitenti voluerit, ut sub gravi incidat quaevis dilatio etiam ex mera socordia; nec nisi imprudenter ageret Confessarius, qui ex indole poenitentis dignoscens, probabilem fore eiusmodi negligentiam, sub gravi haec vincula imponeret: quippe ex iis, quae dicta sunt (*sup. in not. ad n.* 522. *et* 523.), non salutares, sed mortiferae eiusmodi iniunctiones dicendae forent. Nam caeteroquin quae indoles, quaeso, foret hominum, qui medicamenta nesciant praescribere, nisi ad aeternam in inferis desperationem destinent miserum infirmum, qui ad unguem forte iussa non servet?

Resp. Neg. probabilius. Ratio est, quia impletio poenitentiae iam semel iniunctae, per oblivionem etiam culpabilem, *impossibilis* effecta est. Ad impossibile autem nemo tenetur. — *Ita S. Lig. n.* 320., *et alii communiter.*

Nota. Si poenitens prudenter praesumat Confessarium adhuc esse iniunctae poenitentiae memorem, deberet ipsum adire, si commode possit, ut ab eo, qualis sit illa, resciat.

331. — Quaer. 8° *Quis poenitentiam commutare possit?*

Resp. 1° Nunquam ab ipso poenitente commutari potest, ne in melius quidem, quamvis votum ab ipso vovente possit in opus evidenter melius mutari; quia poenitentia nequit ad sacramentalis satisfactionis meritum elevari, nisi a Ministro ipso Sacramenti Poenitentiae imposita fuerit.

Resp. 2° Commutari potest 1° a Confessario, qui eam imposuit, quia legislator potest propriam legem mutare; 2° a quolibet alio Confessario, quia quilibet alius Confessarius potest esse eiusdem causae iudex, si poenitens ipsius tribunali se submittat; successor enim in eadem auctoritate potest, quidquid potuit antecessor. Excipiendus tamen videtur casus in quo poenitentia ab ipso Superiore pro casibus reservatis imposita est, quia inferior sententiam Superioris mutare nequit; nisi tamen causa gravis adsit, aut consensus Superioris facile praesumi possit. — *S. Lig. n.* 528. *et* 529.

Sed ad commutationem licite faciendam requiritur causa iusta, qualis est 1° si poenitentia videatur difficilis; 2° si praevideatur poenitens non esse ei satisfacturus ob repugnantiam, fragilitatem, oblivionem, etc. — *S. Lig. n.* 528.

332. — Quaer. 9° *An poenitens teneatur confessionem repetere ad poenitentiae commutationem obtinendam?*

Resp. 1° Si adeat eumdem Confessarium, non erit necessarium repetere, quando Confessarius recordetur adhuc *confuse* status conscientiae poenitentis (*a*).

(*a*) In praesenti casu haec recordatio conscientiae poenitentis prorsus sine causa exigitur. Etsi enim nulla memoria de illa occurrat, nihilominus nunc satis confessarius videt, quid congrue substitui possit oneri, quod alias congruum statui poenitentis iam iudicavit. Congruam ergo satisfactionem etiam sine ea recordatione imponere per commutationem potest.

Resp. 2° Si alium adeat Confessarium, vel etiam eumdem, non amplius peccatorum memorem, sufficit ut summatim confiteatur; ita ut Confessarius confusam status illius notitiam acquirat (*a*). — *Ita S. Lig. n.* 529., *et alii communiter* contra *plures.*

Resp. 3° *Probabilius* requiritur haec summaria confessio, si Confessarius, saltem *in confuso,* statum poenitentis non cognoscat. Ratio est, quia nequit Confessarius poenitentiam commutare, nisi sacramentali iudicio: hoc autem iudicium non potest exercere, nisi poenitens conscientiae suae statum illi aperiat. — *Lacroix.* — *Elbel,* etc.

Attamen *probabiliter negat S. Lig.* cum *aliis;* quia non agitur de iudicio ferendo circa culpas deletas in praecedente confessione, ubi iudicium circa illas iam fuit formatum, sed tantum de poenitentia commutanda; ad quod sufficit prioris poenitentiae cognitio, et notio fragilitatis aut difficultatis, ad eam implendam, ut nova aliquo modo aequivalens imponatur (*b*).

533. — Quaer. 10° *An Confessarius possit poenitentiam commutare extra confessionem?*

Resp. 1° *Neg.*, si Confessarius sit diversus. Ratio est, quia Confessarius nullam habet potestatem, nisi in iudicio sacramentali.

Resp. 2° Si Confessarius ille sit qui poenitentiam imposuit, potest illam mutare *immediate* post absolutionem, antequam poenitens discedat; non vero postea, *saltem probabilius.* Ratio est, quia ad id requiritur et sufficit ut praecedens Confessarii iudicium moraliter perseveret, quod non videtur locum habere, si poenitens Confessarium extra Poenitentiae tribunal adierit. Ergo, etc. — *Ita S. Lig. n.* 529., ubi dicit esse sententiam *veriorem* et *communiorem* cum *Suarez, Salmant.*, etc. — Alii tamen dicunt, commutationem poenitentiae fieri posse ab eodem Confessario extra confessionem intra unius diei

---

(*a*) Quod summaria confessio sufficiat, nemo dubitat: sicut dubitandum non est, hanc necessariam non esse, si confessarius idem adeatur: si vero cum alio Confessario res sit, ex seq. responsio 3.ª habe, quid definiendum sit.

(*b*) Si commutatio fieri ob infirmitatem seu fragilitatem poenitentis debeat, haud facile id per *aequivalentis* substitutionem assequeris.

spatium (a); quia tunc adhuc videtur moraliter uniri cum iudicio sacramentali peracto. Nam quemadmodum longius spatium non impedit quominus moraliter uniantur aut dolor aut confessio, aut etiam impletio satisfactionis cum absolutione, ita et de mutatione poenitentiae iudicari potest. — *Lugo, D.* 25. *n.* 112. — *Voit, n.* 632.

Resolves :

534. — 1° Non tenetur poenitens poenitentiam adimplere, quando invalida fuit confessio; quia iudicis sententia sacramentalis nulla fuit, ac proinde nullum adest Sacramentum integrandum : alias vero bis pro iisdem peccatis esset satisfaciendum. Idem dicendum est ob eandem rationem de poenitentia imposita sine absolutione. — *Collet.* — *Reuter, et communiter.* — Excipe 1° si poenitentia sit medicinalis, atque adeo necessaria ratione medicinae (b); 2° si poenitens ad eamdem confessionem perficiendam pluries accedat, et interim Confessarius, ut saepius fieri solet, poenitentiam aliquam singulis vicibus imponat quo minor in fine imponenda supersit.

2° Peccat graviter non modo qui poenitentiam omittit, sed et qui omittit eius partem prae integra poenitentia notabilem; vel etiam quae gravis esset in se spectata.

3° Universim ad iudicandum de omissionis gravitate, attendendum est, an materia vel circumstantia omissa multum vel parum ad praecepti finem conferat; an substantia praecepti impleta sit, etc. Sic praecepti substantiam implet nec peccat, nisi venialiter qui stans vel in cubiculo rosarium recitat, quod ex

(a) Cardinalis De Lugo, cuius sententia hic exponitur, nuspiam ad unius diei spatium rem constrinxit. Et si quidem distare commutatio haec a confessione tantum potest, quantum dolor a confessione, aut confessio ab absolutione, aut demum ab absolutione satisfactio, facile apparet, abs re mensuram illam unius diei huc interseri.

(b) In ista hypothesi necessarium erit opus iniunctum, non quia a Confessario iniunctum, sed quia naturali lege impositum. Ad hoc tamen insuper requiritur, ut opus illud sit medium unicum, quo quis vitare peccatum possit.

iussu confessarii flexis genibus vel ante imaginem B. Virginis recitari debuisset; secus vero, si poenitens iussus esset, v. gr., expansis brachiis orare; notabilis enim est haec mortificatio, cuius omissio gravis haberi potest.

4° Preces in poenitentiam impositae recitari possunt, etiam dum Missam de praecepto interea quis audit, nisi tamen aliud fuerit statutum a Confessario. — *S. Lig. n.* 525., contra *paucos.* Possent etiam alternatim cum sociis recitari preces, quae ex Ecclesiae usu, aut fidelium praxi, velut in choro recitari solent: v. gr., *Rosarium*, etc.

5° Satisfacere nequit poenitens per alterum, nisi tamen id de consensu Confessarii fiat; quia satisfactio est quasi Sacramenti huius materia, et pars integralis (*a*). Ergo necessario ab ipso poenitente satisfactio ponenda est. Constat etiam ex propositione 15ª ab *Alexandro VII* damnata, quae est huiusmodi: *Poenitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius poenitentiam adimpleat.*

6° Si Confessarius duas Missas eodem die audiendas in poenitentiam imposuerit, illae successive, non autem eodem tempore, videntur audiendae; id enim intendisse Confessarium, rationabiliter praesumimus. — *S. Lig. Hom. apost. n.* 57. — *Lacroix, et alii communiter.*

7° Poenitens, cui difficilior iniungitur poenitentia, Confessarium monere debet de impossibilitate aut nimia difficultate eam adimplendi; et si Confessarius non acquiescat, alium adire potest. Si autem poenitentia non appareat adeo gravis, poenitens eam acceptare tenetur, nec potest recedere sine aliqua culpa (*b*).

8° Si poenitens, accepta poenitentia ab uno Confessario, confessionem iteret apud alium, ut mitiorem poenitentiam sortiatur, vel etiam alia de causa; a priori poenitentia minime liberatur,

---

(*a*) Si hoc fit ex Confessarii consensu, opus iniunctum seu satisfactionem, atque adeo partem sacramenti integralem habes in cura, qua poenitens alium ad quidpiam praestandum movet. Propositio autem damnata, quae in textu subiicitur, eum ferit, qui *propria auctoritate,* non autem qui auctore confessario alium sibi substituat.

(*b*) Aderit nimirum saltem acediae vitium.

nisi mentionem de praecedenti confessione et accepta poenitentia faciat; ratio, quia ad commutandam poenitentiam ex parte confessarii requiritur positivus voluntatis actus, quo prior obligatio revocetur. — *Ita communiter Lugo, Lacroix*, etc.

APPENDIX

DE POENITENTIIS UTILIUS IMPONENDIS.

I. Opera pietatis.

535. — 1° Orationes vocales, Pater, Ave, Credo, Litaniae B. Virg., Rosarium, sive eius tertia pars; preces matutinae et vespertinae.

2° Orationes mentales (discrete), pro capacitate poenitentis; pro rudibus, cogitatio aliqua de inferno, de morte, de passione Christi, mane aut vespere, v. gr., per tempus unius Ave.

3° Actus Fidei, Spei, Caritatis, contritionis, fiduciae in Deum, conformitatis divinae voluntati, propositi non peccandi...., toties...., v. gr., mane, vespere, praesertim in tentationibus vel animi deiectione.

4° Oblatio suimetipsius Deo summo mane, signum crucis, variae aspirationes seu orationes iaculatoriae ad Christum, ad S. Cor Iesu, ad B. Virginem, ad Angelum Custodem. (Ordinarie non sunt multiplicandae.)

5° Exercitium Viae Crucis, praesertim quando fit in communi: preces novemdiales in honorem B. V. vel alicuius Sancti.

6° Auditio concionum, catechismi, assistentia Officiis Ecclesiae, v. gr., Missae solemni, Vesperis, etc. vel exercitiis spiritualibus, aut pio exercitio Mensis Mariani, vel aliis huiusmodi, saltem aliquoties.

7° Examen generale conscientiae vespere, saltem per breve tempus; item examen particulare circa talem defectum, vel talem pravam consuetudinem ex firmo emendationis proposito.

8° Visitatio Ecclesiae vel Altaris cuiuslibet, vel alicuius in particulari ad aliquid ibi orandum, aut ad petendam gratiam non amplius peccandi.

9° Lectio pia, v. gr., per quadrantem die Dominica, vel unum aut alterum caput, v. gr., Imitationis Christi, Vitae Sanctorum, vel alterius pii libri, etc.

10° Frequentatio Sacramentorum, tali die, vel tali tempore, aut tot vicibus. Hic caute agat Confessarius, nec imponat obligationem iis, qui raro confitentur, ut semel vel bis in mense accedant ad tribunal Poenitentiae per annum; sed hoc non iniungat nisi una, et forte altera vice, et solis poenitentibus id libenter acceptantibus (*a*).

II. Opera mortificationis.

1° Ieiunium, vel integrum, iuxta leges Ecclesiae, vel partiale, iuxta vires physicas ac morales poenitentis. Non tamen imponenda est huiusmodi poenitentia nisi raro, et iis solum, qui eam libenter accepturi sunt.

2° Subtractio aliqua cibi, quae corporis sanitati, aut officiis seu laboribus poenitentis nullo modo nocere possit, v. gr., dimidia pars ientaculi soliti die Veneris aut Sabbati, aut in vigilia festi alicuius, etc.

3° Abstinentia a vino vel liquore inebriante, tali die, tali tempore, aut non excedere talem quantitatem.

4° Subtractio aliqua somni ordinarii, praesertim surgendo maturius mane, aut hora determinata in pigritiae medelam, aut etiam ad tentationes impuras praecavendas.

5° Orare genibus flexis, aut brachiis in modum crucis extensis (*b*), deosculari terram humilitatis causa, breves peregrinationes instituere.

6° Offerre Deo aliquoties aegritudines, morbos, aut alias occurrentes vitae aerumnas, patienter eas ferendo.

7° Privari aliquando recreatione etiam honesta, v. gr., deambulatione; reprimere nimiam curiositatem in auditu, in visu; non sistere tamdiu ad domus ianuam, aut fenestras. Hoc praesertim convenit puellis vanitati praeter modum addictis.

8° Castigare corpus moderate, discreta maceratione, aliqua flagellatione, situ incommodo. — (Sed haec rarissime iniungenda (*c*); imo cum magna discretione permittenda.)

(*a*) *Adde:* et prudentem spem de futura propositi executione praebentibus.

(*b*) At brevis eiusmodi oratio sit, oportet, nempe ne sanitati noceat.

(*c*) Inter ea, quae *rarissime* iniungi oportet, Card. De Lugo recenset etiam abstinentiam a sumenda SS. Eucharistia, insuper addens,

III. Poenitentiae medicinales.

536. — Cum generatim loquendo contraria contrariis curentur, iniungi aut tantum suaderi poterunt sequentes poenitentiae, cum discretione tamen, attenta praesertim qualitate, et bono maiori poenitentium.

1° Poenitentibus raro et male orantibus imponantur preces breves, mane aut vespere, per hebdomadam circiter, persolvendae. — Tepidis lectiones piae, vel orationes iaculatoriae aliquoties in die faciendae, paucae tamen, et ad paucos dies, ne oblivione omittantur, aut poenitentem contorqueant. — Tentatis contra Fidem et Spem, actus Fidei, Spei, fiduciae, vel recitatio Symboli Apostolorum, etc.

2° Blasphemis, reverentia externa in Deum, in crucem...., v. gr., deosculari reverenter crucifixum, vel imagines sacras, aut dicere devote : *Sit nomen Domini benedictum. Laudetur Iesus Christus.*

3° Amatoribus mundi eiusque pomparum, meditatio aliqua de vanitate rerum mundanarum, v. gr., dum mane surgunt, aut cubile petunt, vel renovatio sponsionum in Baptismo factarum.

4° Illis, qui saepe Missam omittunt, aliqua Missa supererogatoria audienda, v. gr., duplex die Dominica, aut una die feriali vel visitatio aliqua Sanctissimi Sacramenti pluries facienda, etc.

---

tunc solum id consentaneum esse, cum propter defectum reverentiae et dispositionis praestat quempiam ab ipsa removeri. Ita ille : *Ostendimus, frequentem usum Communionis non esse rem ita determinate bonam, ut non possit aliquando et in aliquibus circumstantiis melius esse abstinere, quam accedere, etiamsi non sit conscientia peccati mortalis.... Cum ergo Confessarius possit praecipere opera honesta et virtutum in poenitentiam; non videtur dubium, in genere et de possibili loquendo, quod possit aliquando praecipere poenitenti, ut abstineat a Communione tali die ; quando scilicet constat, melius esse tunc abstinere, quam accedere ; quod ex statu poenitentis et defectu reverentiae et dispositionis colligi prudenter potest. Dum tamen illa omissio Communionis non sit occasio aliis iudicandi, quod a Confessario fuerit in poenitentiam imposita, ne forte hac via cogeretur poenitens suam confessionem manifestare. Regulariter tamen non expedit, talem poenitentiam imponere, licet in casu rarissimo negandum non sit, quod possit utiliter imponi.*

5° Servantibus odium, opera aliqua caritatis in proximum, v. gr., inimicum salutare, aut alloqui (prudenter tamen); oratio et actus caritatis pro proximo in genere, et etiam specialiter pro inimicis; recitatio Orationis Dominicae pro iisdem, praesertim horum verborum: *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.*

6° Libidinosis, aliqua mortificatio, aut commoditatum subtractio, praesertim fuga occasionum (*a*), oratio, Sacramentorum frequentatio, firmi propositi frequens renovatio, novissimorum memoria, etc.

7° Furibus et avaris, eleemosyna aliqua iuxta eorum facultates, etiamsi assis unicus aliquoties in pauperes vel in Ecclesiam erogandus esset. Nunquam autem imponendae sunt graves eleemosynae, nisi libenter acceptentur.

8° Superbis, officia quaedam humilitatis, v. gr., deosculari terram, visitare pauperes, vel ipsis benigne subvenire, eos humaniter tractare, vel elicere varios actus humilitatis, v. gr., dicere cum publicano: *Domine, propitius esto mihi peccatori.*

9° Gulosis et ebriosis, subtractio aliqua ciborum, abstinentia a cibo et potu extra consuetas refectiones, vel abstinentia a vino tali die, aut prohibitio ne in refectionibus talis vini quantitas excedatur, etc.

Adde etiam opera mortificationis quae in §. praecedente indicata sunt.

(*a*) Intellige de occasionibus saltem paulo remotis; nam *proximas* ius naturae cavendas praecipit.

PARS TERTIA

DE MINISTRO POENITENTIAE

Agendum: 1° de potestate Ministri; 2° de eius officiis.

CAPUT I.

DE POTESTATE MINISTRI.

Quam miranda est Sacerdotis, non ad altare solum litantis, sed etiam in Poenitentiae tribunali sedentis potestas! Nulla sane est in terris praestantior dignitas, nullum sublimius ministerium, nullus gradus illo eminentior, cui tribuitur peccata dimittendi facultas. *Quis est hic, qui etiam peccata dimittit?* clamabant infideles Iudaei, *Luc.* 7. 49. Et iterum: *Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? Luc.* 5. 21. — En homo nunc etiam peccata dimittit, et quidem ex potestate propria, licet divinitus accepta! Non enim nudum exercet ministerium, ut Tridentina Synodus definivit. En Christi ipsius personam gerit Confessarius, dum tribunal erigit, et sententiam absolutionis pronuntiat: *Dedit nobis ministerium reconciliationis!* 2. Cor. 5. 18.

537. — Tria requiruntur ad potestatem adaequatam Ministri Poenitentiae, scilicet 1° potestas Ordinis; 2° potestas iurisdictionis; 3° approbatio.

I. Requiritur potestas *Ordinis*, idest quae Ministro competit vi ordinationis, et est characteri sacerdotali intrinsece annexa. Ratio est, quia solis Sacerdotibus dictum est a Christo: *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*. Ioann. 20. 22. — Constat aliunde multiplici Ecclesiae definitione.

II. Requiritur potestas *iurisdictionis*, idest potestas, qua Sacerdos ut iudex potest ferre sententiam in aliquos utpote subditos suos. Constat ex *Tridentino, sess.* 14. *c.* 7.

III. Requiritur *approbatio* ad confessiones tum *licite* tum *valide* excipiendas, seu publicum iudicium de idoneitate Sacerdotis ad confessiones excipiendas. — *Trident. sess.* 23. *c.* 15. *de Reformat.*

Agendum 1° de approbatione; 2° de iurisdictione; 3° de reservatione casuum.

ARTICULUS I.

DE APPROBATIONE.

Approbatio definiri potest: *Iuridicum Praelati iudicium de idoneitate alicuius Sacerdotis ad audiendas confessiones.*

Hinc examen non essentialiter requiritur ad concedendam approbationem: iudicium enim prudens de idoneitate Sacerdotis etiam sine examine haberi potest, quando de hoc aliunde constet.

Nota. Iudicium de idoneitate Sacerdotis debet esse adaequatum, scilicet, tum ex parte intellectus quoad scientiam et prudentiam competentem, tum ex parte voluntatis quoad morum sanctitatem vicario Christi in hoc ministerio convenientem.

538. — *Dico* I. Requiritur approbatio ad confessiones tum licite, tum valide excipiendas. Constat ex *Trident. sess.* 23. *c.* 15., *de Reformatione,* ubi sic statuitur: NULLUM Sacerdotem, etiam REGULAREM, *posse confessiones saecularium, etiam Sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari; nisi aut parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus iudicetur, et approbationem, quae gratis detur, obtineat.*

539. — *Dico* II. Approbare potest solus Episcopus, aut qui habet iurisdictionem quasi episcopalem. Ratio est, quia ad solos Ecclesiae Praelatos pertinet iudicare de idoneitate Ministrorum ad audiendas confessiones deputandorum. Constat etiam ex *Conc. Trident.* supra citato. — Potest autem Episcopus approbare sive *per se,* sive *per alium* a se deputatum; quia approbatio est actus iurisdictionis: iurisdictio autem ordinaria potest delegari. — *S. Lig. n.* 550. 558.

Nota. In praxi iuxta praesentem Ecclesiae disciplinam, approbatio et iurisdictio simul eodem actu a Praelato Sacerdotibus conferri solent, exceptis Regulari-

bus exemptis (a). Olim, ante Tridentinum scilicet, cum approbatio Episcopi necessaria non esset, iurisdictio communiter a Parochis concedebatur. Nunc autem Episcopi iurisdictionem simul cum approbatione tribuunt, et proinde facultas delegandi in parochis vix exercitium habet. Hinc iurisdictio usu communi etiam *approbatio* dicitur [1].

Quaesita:

540. — QUAER. 1° *A quonam Episcopo habenda sit approbatio?*

Resp. Approbatio tribui debet ab Episcopo dioecesis, in qua confessiones excipiendae sunt; unde non sufficit approbatio sive Episcopi poenitentis, sive Episcopi Sacerdotis. Constat ex Bulla *Innoc. XII, an.* 1700, ubi sancitum est: « Confessarios, tam « saeculares quam regulares, quicumque illi sint, nullatenus « posse audire poenitentes sine approbatione Episcopi loci, in « quo ipsi poenitentes degunt; neque ad hoc suffragari appro« bationem semel vel pluries ab aliis Ordinariis aliarum dioece« sum obtentam, etiamsi poenitentes illorum Ordinariorum, qui « tales Confessarios approbassent, subditi sint. » — Deinde declarat Pontifex alias confessiones fore nullas, et Confessarios suspensos. Hanc Constitutionem confirmavit *Bened. XIV*, per Bullam quae incipit: *Apostolica.* — *Vide S. Lig. n.* 548. (b).

(a) Non sic ista accipias, quasi Episcopus iurisdictionem Regularibus tribuere nequeat; innuitur dumtaxat, Regulares Episcopi delegatione non indigere, quippe qui iurisdictionem habeant ut infra dicetur a Sede Apostolica per proprios praelatos delegatam.

(b) Cum Synodus Tridentina diserte non explicasset, a quonam Ordinario approbandi essent Confessarii, in tres diversas sententias abierant Doctores, ut videre est etiam apud S. Alphonsum (*Lib.* 6. *n.* 548.). Alii enim approbationem petendam esse aiebant ab Ordinario *sacerdotis*, quippe in hunc ille solus iurisditionem haberet;

[1] L'approbation qu'exige le Concile n'est point une délégation, c'est un simple témoignage de la capacité du sujet qui le met dans le cas de pouvoir être délégué. En conséquence, si un prêtre était simplement approuvé par l'Évêque, sans être délégué ni par lui, ni par le Pape, ni par le Curé, il n'aurait aucun pouvoir. Mais, comme dans la discipline actuelle l'Évêque délègue en même temps qu'il approuve, le pouvoir des Curés est devenu sans exercice. Il s'en est suivi aussi qu'on a pris l'habitude de confondre l'*approbation* et la *délégation*, et d'appeler prêtre *approuvé* celui qui a reçu le pouvoir d'entendre les confessions. — *Gousset*, n. 476.

541. — Quaer. 2° *An absolvere quis possit proprium subditum in aliena dioecesi sine approbatione ordinarii?*

---

alii vero ab Ordinario *poenitentis*, propterea quod illi ius inesset inspiciendi, cuinam suas oves committeret; alii demum ab Ordinario *dioecesis*, ubi fit confessio.

Et quidem primae ex hisce sententiis (quam alioqui tamquam probabiliorem amplexi fuerant Doctores gravissimi), debetur opinio illa tot dissensionum auctrix, quod Regulares, semel atque ab aliquo Ordinario approbationem essent consequuti, possent deinde in qualibet alia dioecesi citra Ordinariorum approbationem confessiones excipere, utpote qui nec aliam horum approbationem, nec delegationem iurisdictionis, quam a Sede Apostolica habebant, necessariam sibi esse existimarent. Quibus occurrit Constitutio: *Cum sicut*, 12. Sept. 1628 Urbani VIII, in qua aboletur et privilegium alias quibusdam Religiosis indultum, *ut Sacramentales confessiones audire valerent, etiamsi ab Episcopis dioecesanis ad id examinati et approbati non fuissent.* Et quoad omnes Religiosos accessit etiam Constitutio *Superna* Clementis X, quae §. 4. decernit, *Religiosos ab Episcopo ad confessiones saecularium in sua dioecesi audiendas approbatos, non posse in alia dioecesi eas absque Episcopi dioecesani approbatione audire, quamvis poenitentes subditi sint eius Episcopi, a quo ipsi Religiosi iam fuerunt approbati.*

Cumque hac Clementis X Constitutione non videretur quaestio sublata (*Vid. La Croix, Lib.* 6. *part. II. n.* 1516.), propterea quod tum ipsa, tum praecedens Urbani VIII de solis Regularibus id statuebant; hinc nova Constitutio Innocentii XII (e qua A. nonnulla refert), etiam confessarios saeculares comprehendens, et decernens *Bullam Cruciatae Sanctae nihil novi iuris induxisse, nullumque privilegium continere, quoad approbationem Confessariorum contra formam Concilii Tridentini..., adeo ut Confessarii tam saeculares, quam Regulares, quicumque illi sint,* etc., ut in particula ab A. descripta. Et quandoquidem nonnulli, uti, v. gr., Salmanticenses (De Privileg. Cap. 4. n. 11.) contendebant, Innocentii XII Constitutionem, quae de *Bulla Cruciatae* agebat, non extendi necessario ad alia privilegia eligendi sibi Confessarium, v. gr., quae concedantur per Iubilaeum; proinde Benedictus XIV (Const. *Apostolica indulta*, 5 *Aug.* 1744), statuit ac declaravit, ea, quae Praedecessores Rom. Pontifices Innoc. XII, Innoc. XIII, et Benedictus XIII decreverant *circa intelligentiam et usum indulti Bullae Cruciatae,* etiam in *reliquis eiusdem generis indultis pariformiter valere atque obtinere debere.* Ex quibus omnibus manifeste patet, primam ac secundam ex recensitis superius sententiis iam pro antiquatis habendas esse.

Resp. 1° *Affirm.*, si habeat iurisdictionem vere *personalem* seu *ordinariam* in illum. Ratio est, quia quisquis ratione muneris sui habeat iurisdictionem ordinariam, censetur approbatus ipso iure ad suos ubique audiendos: neque iurisdictio ordinaria, dummodo fiat sine strepitu iudiciali, arctatur ad locum; sed nisi specialiter restringatur, ubique exerceri potest. — *Ita communiter* cum *S. Lig. n.* 548. — *Reuter, n.* 348. — *Lacroix, n.* 1516., *et alii* contra *paucos*. Hinc Episcopus et Parochus subditos suos extra paroeciam et dioecesim, absque approbatione Episcopi loci, absolvere possunt.

Resp. 2° *Neg.*, si in poenitentem habeatur tantum iurisdictio *delegata*; quia haec *per se* censetur mere *territorialis*, non autem *personalis*, et proinde non sequitur delegatum extra territorium. — *Ita iidem auctores.*

QUAER. 3° *An sufficiat approbatio praesumpta.*

Resp. Neg. Ratio est, quia ex *Conc. Trident.* requiritur approbatio actu et absolute existens, et iam obtenta. Ad talem autem approbationem requiritur consensus actualis, signo aliquo declaratus. Imo nec licet incipere confessiones antequam consensus ille, per litteras petitus, receptus fuerit, etsi certo obtinendus videatur. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n.* 570.

A fortiori autem non valet ratihabitio approbationis etiam prudenter praesumpta; quia ratihabitio locum habet tantum in actibus, quorum valor in futurum suspendi potest: sed valor absolutionis praesentis suspendi nequit; valor enim Sacramentorum pendere non potest ab actione futura (a). — *S. Lig. ibid.*

542. — QUAER. 4° *An Episcopus possit valide et licite limitare approbationem quoad certum tempus, locum et personas?*

Resp. 1° *Affirm. quoad validitatem*, etiam sine causa. Ratio est, quia est actus omnino dependens a voluntate Episcopi ut Superioris. Hinc sicut valide approbationem recusare potest, sic eam potest solum cum restrictione concedere. Id constat etiam ex propositione 13ª ab *Alexandro VII* damnata: *Satisfacit praecepto confessionis annuae, qui confitetur regulari Episcopo praesentato, sed iniuste reprobato.* Ergo denegatio approbationis, etiam iniusta, est valida; ergo, *a fortiori*, restrictio. — Constat

---

(a) Confer tamen ea, quae superius dicta sunt (n. 232.) de sacramentis, quae valida sint, sed informia.

etiam ex *Conc. Trident. sess.* 23. *c.* 15., ubi dicitur: *Nisi approbationem obtineat.* At vero qui eam obtinet cum restrictione, simpliciter non obtinet pro casibus exclusis.... Ergo, etc. — *S. Lig. n.* 552. — *Lugo, disp.* 21. *n.* 51.

Resp. 2° *Quoad liceitatem, disting.* — Potest quidem Episcopus restringere aut etiam omnino negare approbationem iusta de causa, ut patet; quia in hunc finem inducta est necessitas approbationis, ut idonei a non idoneis secernantur. Secus vero, si id absque iusta causa agat.

Quaer. 5° *Quaenam sint iustae causae approbationem limitandi ad tempus,* etc.?

Resp. Sunt ut plurimum sequentes: 1° si nunc sit necessitas habendi plures Confessarios, quae postea cesset; 2° si approbandus habeat quidem sufficientem scientiam, sed merito maior desideretur ad approbationem perpetuam; 3° si prudenter timeatur, ne post habitam semel approbationem perpetuam, studium negligat; 4° ad experiendum, quomodo se gerat in excipiendis confessionibus, videlicet an principia generalia bene applicet in praxi, etc.

543. — Quaer. 6° *An possit Episcopus valide et licite revocare approbationem concessam?*

Resp. 1° *Affirm. ratione validitatis,* etiam sine iusta causa. Ratio est 1° quia talis revocatio fit in re Episcopo ita subiecta, ut ab illo tantum provenire queat; 2° quia approbatio, etiam iniuste revocata, iam non existit, seu non potest dici simpliciter habita, seu obtenta. — *Ita communiter* cum *S. Lig. n.* 551. — *Billuart, diss.* 6. *art.* 5.

Resp. 2° *Ratione liceitatis, dist.* 1° Potest quidem Episcopus revocare approbationem etiam illimitate concessam, iustis de causis; hoc enim sequitur ex necessitate approbationis, quae postulat, ut quisquis cessat esse idoneus, ab officio removeatur. 2° Non potest autem approbationem revocare sine iusta causa. Etenim ex dictis non potest Episcopus approbationem denegare sine causa: ergo *a fortiori* non potest sine causa concessam revocare; siquidem ex effato: *Turpius eiicitur, quam non admittitur hospes.* — *S. Lig.* etc.

544. — Quaer. 7° *An Episcopus Sacerdotem extraneum approbare possit?*

Resp. Episcopus approbare potest quemlibet idoneum in sua dioecesi actu existentem, etsi transeundo tantum. Constat ex praxi universali et sententia communi Theologorum contra *pau-*

cos, qui ad hoc requirunt *quasi-domicilium*, aut saltem *domicilium habitationis* in dioecesi Episcopi approbantis (*a*). Ratio

---

(*a*) Hoc nimirum erat consectarium sententiae, quae statuebat, approbationem ad excipiendas confessiones requirendam esse a proprio sacerdotis Ordinario. Cumque ex iure nemo fiat subditus Ordinarii cuiuspiam nisi ratione domicilii aut quasi-domicilii, exinde horum alterutrum DD. illi exigebant, ut quispiam approbari ab Episcopo posset. Porro cum iam antiquata sit illa sententia, antiquatum manet et eiusdem consectarium. Quod autem nonnulli scriptores doctrinam istam iam obsoletam repetant, et approbationem opinentur, solis subditis, qui tales sint iure *domicilii* aut *quasi-domicilii*, aut saltem *habitationis* concedi posse, mere tribuendum id videtur consuetudini haud infrequenti, qua quidam ad transcribenda antiquiorum placita, eorum ratione nullatenus inspecta, facile feruntur.

Interim adverte, quosdam doctores utique ad approbationis valorem exigere, ut sacerdos dici queat Ordinarii approbantis subditus. At subditum censent, semel ac pedem in dioecesim inferat, etiamsi nulla ibi manendi voluntas adsit. Ita Lugo: *Infero octavo, Religiosum approbatum ab aliquo Episcopo, dum in eius episcopatu versatur sive ut hospes sive cum Domicilio; licet mutato domicilio vel reversus ad suum domicilium, si hospes erat, iam non maneat subditus illius....; si tamen postea redeat ad eundem episcopatum, recuperare approbationem...., et in virtute illius absque nova approbatione posse audire confessiones: quia iterum fit subditus eiusdem Episcopi, a quo vel ab eius praecessore fuit approbatus* (*De Poenit. Disp.* 21. n. 44.). Praeterea subditus hoc loco dicitur sacerdos sensu imminuto, idest mere in ordine ad confessiones excipiendas. Ita idem Lugo (ibid. n. 35.): *Ordinarius suus in ordine ad confessiones huius dioecesis audiendas est solus ille, cui in ordine ad hoc munus subditur, et a quo, si in hac materia deliquerit, poterit puniri tamquam a suo iudice et Ordinario in hac serie causarum*. Et exinde bene cum his illud conciliatur, quod ipse (*ibid. n.* 33.) praemiserat: *Episcopi ut dent licentiam audiendi confessiones etiam sacerdotibus exteris et hospitibus, non attendunt, nec quaerunt, an sint prius approbati, vel an venerint cum animo permanendi; sed solum an sint, vel non sint sufficientes*. Ita quidem Lugo; quocum si ita sententia prima ex tribus superius (*not. ad n.* 540) allatis intelligatur, ut *subditus* dicatur quisquis Ordinario subiectus evadit in ordine ad audiendas confessiones, et solum quousque manet in eiusdem dioecesi, manifestum est eam sententiam optime cum tertia, quae ex Constitutionibus Apostolicis tenenda est, componi.

est, quia delegatio sive mandatum committi potest cuivis, dummodo capax sit. Constat insuper ex praxi quae universaliter in Ecclesia servatur. — *Recole* Decretum *Innocentii XII*, supra relatum, *n.* 540.

ARTICULUS II.

DE IURISDICTIONE.

Iurisdictio generatim sumpta est quaedam potestas moralis regendi subditos. Iurisdictio ecclesiastica duplex est: alia *in foro externo*, et est potestas ferendi leges, imponendi poenas, etc.; alia vero *in foro interno*, quae est potestas absolvendi, vel ligandi in tribunali Poenitentiae.

De hac praecipue agemus. Duplex est autem, scilicet 1° *ordinaria*, quae alicui competit ratione officii habentis annexam curam animarum; 2° *delegata*, quae alteri datur ab habente ordinariam.

Principia:

545. — I. Potestas *iurisdictionis* requiritur ad confessiones excipiendas, nec sufficit potestas *Ordinis*. Ratio est, quia absolutio est sententia iudiciaria, quae ferri nequit nisi in subditos. Debent igitur assignari subditi Confessario; hoc autem ad eum pertinet, qui auctoritate in eos subditos pollet. Insuper id ad rectum Ecclesiae regimen omnino requiritur. Incommodum enim maximum foret, si facultas absolvendi independens esset a Vicario Christi in terris cui dictum est: *Quodcumque ligaveris, erit ligatum....; quodcumque solveris, erit solutum.* Sed maxime constat ex *Conc. Trid. sess.* 14. *c.* 7.: « Quoniam igitur natura « et ratio iudicii illud exposcit, ut sententia in subditos dumtaxat feratur; persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, et verissimum esse Synodus haec confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum profert, « in quem ordinariam aut subdelegatam non habet iurisdictionem. »

546. — II. Iurisdictio *ordinaria* competit 1° Papae pro tota Ecclesia, *in utroque foro*. Ipsi enim a Christo dictum est in persona Petri, *Matth.* 16. 19.: *Tibi dabo claves regni coelorum. Et quodcumque ligaveris super terram, erit solutum et in coelis;*

et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in coelis; 2° Episcopo pro sua dioecesi, pariter *in utroque foro*, cum haec ideo sit ipsi commissa, ut eam regat ac dirigat; 3° Parochis pro subditis, *in foro interno;* 4° Abbatibus et Praelatis Regularium pro subditis.

III. Iurisdictio *ordinaria* potest *delegari*, seu per alium exerceri. Ratio est, quia delegatio est actus proprius potestatis ordinariae. Iurisdictio tamen *in solo foro interno* non potest delegari, nisi Sacerdoti ab Episcopo approbato, ut constat ex supra dictis de approbatione. Quoad Parochos inutilis fere evasit facultas delegandi; quandoquidem Episcopi, ad quos pertinet confessarios approbare, iurisdictionem simul et approbationem Sacerdotibus saecularibus conferre solent, ut *dictum est in not. ad n.* 529.

IV. Iurisdictio *delegata* conceditur ab Ecclesia cuilibet Sacerdoti in casu extremae necessitatis, seu in articulo mortis. Constat ex *Conc. Trident. sess.* 14. *c.* 7.

V. Expirat iurisdictio delegata ad confessiones excipiendas per revocationem a Superiore factam, vel per lapsum temporis praefixi; item morte delegantis, vel eius cessatione ab officio, si data fuerit pro aliqua persona particulari, et iudicium nondum incoeptum sit, aut etiam si generaliter data fuerit, sed cum clausula, *ad arbitrium concedentis, ad beneplacitum nostrum*, vel alia simili. — *S. Lig. n.* 558., 559. — *Scavini.*

Quaesita:

547. — QUAER. 1° *An iurisdictio delegata subdelegari possit?*

Resp. Neg., generatim loquendo, videlicet nisi accedat specialis concessio delegantis; quo casu nomine ipsius delegantis subdelegari censetur. Ratio est, quia delegatus eam solam potestatem habet, quae ei conceditur; at conceditur ei sola potestas exercendi iurisdictionem, non vero eam alteri committendi, nisi aliud exprimatur. Ergo, etc. — Excipe, si quis substituatur in locum Pastoris ordinarii cum delegatione universali, v. gr., in vices Parochi defuncti; vel si quis delegetur ad universitatem causarum. — *S. Lig. n.* 566., *et alii communiter.*

548. — QUAER. 2° *An Ecclesia suppleat iurisdictionem, quando poenitentes ipsius defectum invincibiliter ignorant?*

Resp. Advertendum prius est, defectum iurisdictionis ex diversis rerum adiunctis evenire posse. Etenim error esse potest

vel *communis* inter fideles, vel *privatus* tantum. Iterum, Sacerdos iurisdictione carens potest habere titulum *coloratum*, vel solum *existimatum*. Titulus autem *coloratus* est titulus in se quidem falsus, sed tamen vere collatus a Superiore, et ideo prae se ferens speciem veri tituli, licet ex aliqua causa vitio intrinseco laboret. Sic Sacerdos, qui simoniace renuntiatur Parochus, invalidum sortitur titulum ex Iure canonico; et si a legitimo (*a*). Episcopo fuerit in paroecia constitutus, titulum habet *coloratum*. Titulus vero mere *existimatus* ille est, qui a fidelibus adesse reputatur, licet non existat. His positis.

Dico 1° Ecclesia *certo* supplet, si error sit *communis* inter fideles, et simul cum titulo *colorato* coniunctus. Ratio eruitur ex communi Theologorum interpretatione diversis locis iuris innixa. Etenim, aiunt, Ecclesia, velut pia mater, ad bonum animarum iurisdictionem supplere merito censetur, cum id possit. — *S. Lig. n.* 572.

Dico 2° *Probabilius* etiam supplet Ecclesia, si adsit error *communis* sine *titulo colorato*, sed cum titulo tantum *existimato* seu *ficto*. Etenim eadem urget ratio ac in casu praecedente, cum etiam in hac hypothesi innumerae animae perire possint. — *Ita Suarez, Lugo, Lessius, Billuart, Bonacina, Diana, Henriquez, Pontius*, etc.; et hoc putant probabile *S. Lig., Viva, Elbel, Sporer, Roncaglia, Gobat, Holzman, Hérinx, Cardenas, Gousset*, etc. — Contradicunt tamen alii quidam, v. gr., *Busemb., Navarrus, Sylvester, Caiet., Ugol., Covarr.*, etc.

Dico 3° Non censetur Ecclesia supplere iurisdictionem, si error sit *privatus*, v. gr., si sit unius aut paucorum. Ratio est, quia Ecclesia, non censetur supplere, nisi ratione boni communis, ad instar scilicet provisoris seu gubernatoris generalis, qui ad solum bonum generale societatis attendit, et bonum privatorum curae provisorum particularium relinquit. — *Ita communissime Theologi* contra *paucos*.

550. — Quaer. 5° *An Vicarius generalis habeat iurisdictionem ordinariam, ita ut possit alios delegare ad confessiones audiendas*?

(*a*) Fieri posset, ut titulus mere *coloratus* haberetur in Episcopo, qui parochum instituit; v. gr., si occulto simoniae vitio sedem ille occupasset: quo spectat casus tertius in C. *statuimus* 107. Caus. 1. Q. I., illius scilicet, qui ordinetur *non simoniace a simoniaco*.

Resp. Sententia communior et vera *affirmat* contra *paucos.* Ratio est, quia Vicarius generalis, licet ab Episcopo nominatus, iurisdictionem non habet ab Episcopo ipso, sed a Canone, quo declaratur, cum quid unum facere cum Episcopo. — *S. Lig. n.* 658.

QUAER. 6° *An haeretici et excommunicati vitandi valide absolvant in periculo mortis, deficiente alio Sacerdote?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia omnes Sacerdotes possunt absolvere in articulo mortis, ut constat ex Trident. Sess. 14. cap. 7. (a), *iuxta dicta in princ. IV.* — *Vide S. Lig. n.* 560.

(a) Ita Syn. Tridentina: *In eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis: atque ideo omnes sacerdotes quoslibet poenitentes a quibuscumque peccatis et censuris absolvere possunt.*

Quoad nominatim excommunicatos refert Card. Albitius (*De Inconst. in fid., etc. Cap.* 18. *n.* 39.), magnam ortam Romae controversiam, obiicientibus quibusdam pro *negativa* Declarationem Sacrae Congr. Conc., quam refert Fagnanus (In C. *Quoniam, De Constit. n.* 28.). *Sed licet* (inquit Albitius) *maxima cum diligentia fuerint requisiti libri et regesta decretorum Congr. S. Conc. Trid., dicta declaratio reperiri non potuit. Dicendum est ergo, quod declaratio praedicta facta non fuerit, vel si facta, fuerit a praedictis libris expuncta tamquam contraria communi opinioni Theologorum, qui post Concilium scripserunt. Et novi etiam, quod de anno* 1682 *tempore Pontificatus D. N. Innocentii XI fuerit in S. Congr. S. Officii super ista opinione disceptatum; et cum aliqui ex Cardinalibus opinionem S. Thomae sequerentur, fuit ad trutinam revocata. Relata re ad Sanctissimum, Sanctitas Sua pro sua prudentia iussit, ne super dicta opinione disceptaretur, neque in dubium amplius revocaretur.*

S. Alphonsus in anterioribus Operis sui editionibus (Vid. Edit. Bassan. cum licta data *Romae* anno 1757) cum narrata ab Albitio nondum comperisset, de hac re scripserat (Lib. 6. n. 560.): *Secunda vero sententia saguensis negat, et hanc tenet S. Thomas, etc.*; ubi et praedictam Declarationem a Fagnano memoratam urget. Novit postea ex Collet, quae retulimus ex Albitio, et illa eidem paragrapho cum Innocentii XI decreto adiunxit; insuper antiquam illam sententiam in posteriori retractationum elencho n. 19. retractavit; attamen vocem illam *sequenda* (ex oblivione, uti patet) non delevit. Et hoc monuisse iuverit, ne quis initium dumtaxat illius

551. — QUAER. 7° *An simplex Sacerdos possit absolvere non tantum in articulo, sed etiam in periculo mortis?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia eadem est fere poenitentis necessitas in periculo, quam in articulo mortis. Aliunde constat ex Iure canonico, pro eodem accipi articulum et periculum mortis. — *S. Lig.*

Huiusmodi autem periculum censetur adesse in sequentibus casibus, scilicet 1° in morbo periculoso; 2° tempore pestis: 3° in partu difficili; 4° in operatione chirurgica ardua; 5° ante navigationem valde periculosam; 6° in praelio, aut aliis similibus casibus. — *S. Lig. n.* 561.

552. — QUAER. 9° *An Parochus possit advocare Parochum eiusdem vel diversae dioecesis, ad confessiones in sua parochia audiendas?*

Resp. 1° Quoad Parochum eiusdem dioecesis, licet vi officii sui iurisdictionem specialem habeat tantum pro paroecia sua, etiam ex consuetudine fere universali confessiones in universa dioecesi audire potest, nisi Episcopus aliter decernat. Consulendae tamen sunt consuetudines locorum propriae.

Resp. 2° Quoad Parochum diversae dioecesis, variae feruntur opiniones, ut inquit *Bened. XIV*, *Instit.* 86. *n.* 7. Qui affirmant arguunt ex *Trid.* quod *parochiale beneficium* inserviat pro approbatione universali. Alii negant, quorum sententia, inquit *S. Lig. n.* 544., robur accipit ex *Congr. S. Conc.* die 31 Decembris 1707. — *Bened. XIV* primam sententiam admittit in iis locis, ubi adest talis consuetudo.

553. — QUAER. 10° *An Sacerdos approbatus ab Episcopo possit audire confessiones fidelium sine venia Parochi?*

Resp. 1° *Quoad liceitatem, neg.*, si confessiones excipiantur in Ecclesia Parocho subiecta. Ratio est, quia debitus ordo omni-

---

paragraphi 560 legens, ut mos iis est, qui mere de sententia Auctoris noscenda sunt solliciti, perperam eam opinionem quasi S. Alphonsi amplectatur.

Decretum autem Innocentii XI confirmationem habet ex Benedicti XIV Constitution. *Apostolici muneris*, ubi validam declarans absolutionem a Sacerdote tributam complici in peccato turpi, rationem affert ex citato Synodi Tridentinae decreto: qua de re sermo redibit.

no requirit, ut cum Parochus Superior immediatus sit in sua Ecclesia, ab ipso venia inibi exercendi sacra ministeria petatur. Non tamen requiritur venia Parochi ad audiendas confessiones in Sacello Regularium vel Monialium, sed venia Superioris vel Superiorissae loci sufficit.

Resp. 2° *Quoad validitatem*, certum est non requiri licentiam Parochi extra casum annuae confessionis, iuxta omnes. Imo nec requiritur pro annua confessione, saltem *per se*, seu de iure communi. Constat ex communi doctrina Theologorum contra quosdam, necnon ex praesenti consuetudine et praxi universali Ecclesiae, ut testatur *Bened. XIV*, *Instit.* 18. — Si autem alicubi non vigeat ista consuetudo, etiam ut validae habendae sunt confessiones, nisi Episcopus expresse contradicat; nam, si taceat, consuetudini universali Ecclesiae consentire videtur (*a*). — *Gousset*, *n.* 478.

(*a*) Ioannes XXII (*C. Vas electionis Extrav. De haereticis*) damnavit et hunc articulum Ioannis De Poliaco Doctoris Parisiensis: *Stante* Omnis utriusque sexus *edicto in Conc. gen., Romanus Pontifex non potest facere, quod parochiani non teneantur omnia peccata sua semel in anno proprio sacerdoti confiteri.*

Damnatum errorem instauravit Launoius; et cum haec opinio, pacis inimica, inficere coepisset parochos in Gallia, Clemens VIII ann. 1592 tulit hoc decretum (*apud Bened. XIV, Inst.* 18. *n.* 7.): *Sancimus, tam dictis Fratribus...., quam aliis privilegiatis praedictis, quibus id ab Apostolica Sede indultum est, idoneis tamen et ab Ordinario approbatis, peccata sua etiam quadragesimali et paschali, et quovis alio tempore confiteri licite posse....*

Et Clemens X (Const. *Superna* §. 4. 5.) decrevit et declarat, *semel approbatos* (Regulares) *posse in dioecesi Episcopi approbantis quovis anni tempore, etiam paschali, et quorumcumque etiam infirmorum confessiones audire absque ulla parochorum vel Episcopi licentia....; et eos, qui dictis Religiosis simpliciter approbatis paschali tempore confessi fuerint, Constitutioni, quae incipit* Omnis utriusque sexus, *quoad confessionem dumtaxat, satisfecisse.*

Quoad hypothesim vero, quam A. memorat, Episcopi contradicentis, extat apud Pignatelli, et Pitorium (De Confess. n. 36). Declaratio S. Congr. 5 Aprilis 1584, his verbis expressa: *Decretum Episcopi, in quo habetur, quod nullus Confessarius etiam ab Ordinario approbatus, possit tempore paschali confessiones alicuius audire sine licentia proprii curati, nullo modo est observandum.*

554. — QUAER. 11° *An delegatus valide et licite absolvat elapso termino delegationis quotannis renovandae, v. gr., si turba poenitentium affluat ad aliquam magnam solemnitatem?*

Resp. 1° Invalide absolvit, *per se*, seu ratione iurisdictionis, quia de facto nullam habet. Attamen valide absolvet *probabilius*, saltem plerumque, ratione erroris communis, ob quem Ecclesia supplere censetur pro bono animarum.

Resp. 2° Peccat graviter, *per se,* Sacerdos, si hoc *scienter* agat; ratio, quia exercet munus Confessarii sine legitima auctoritate; et licet tunc suppleat Ecclesia, reus est tamen, quod ipse indebite eam ad supplendum cogit.

QUAER. 12° *An Sacerdos in aliquo loco approbatus excipere valeat confessiones peregrinorum eo advenientium?*

Resp. 1° *Affirm.* absolute quoad Confessarios Regulares, qui speciale hoc privilegium a S. Sede Apostolica habent. — *Vide Constit. Superna, Clement. X* (*a*).

Resp. 2° Etiam *affirm.* quoad Sacerdotes saeculares; ratio quia talis est consuetudo vim habens ex tacito Ordinariorum consensu, qui ratihabitioni de praesenti aequivalet. — *Ita communius Theologi et Canonistae.* — *V. S. Lig. n.* 569.

555. — QUAER. 13° *An Episcopus possit sub poena invaliditatis prohibere, ne dioecesani pergant ad confitendum extra dioecesim?*

Resp. 1° *Negative,* si pergant ad confitendum extra dioecesim apud Confessarios Regulares, qui habent privilegium audiendi confessiones omnium fidelium undequaque venientium. — *Suarez, de Relig. tr.* 10. *l.* 9. *n.* 19. *et* 20. — *Reifenstuel, tr.* 14. *Dist.* 8. *q.* 1. *n.* 11. — *Laym. l.* 5. *tr.* 6. *c.* 10.

Confirmatur Declaratione S. Congreg. apud *Fagnan.* in cap. *Omnis utriusque sexus, n.* 79., ubi haec habet: « S. Congre-
« gatio declaravit Regulares intra dioecesim Episcopi appro-
« bantis posse etiam absolvere poenitentes alterius dioecesis,
« cum habeant iurisdictionem a Papa.... cuius iurisdictio non

---

(*a*) Et in Constitutione Pauli III, *Inter cunctas* ad PP. Soc. Iesu: *illis ex vobis, qui presbyteri fuerint, quorumcumque utriusque sexus Christi fidelium, ad vos undecumque accedentium confessiones audiendi,* etc., quod privilegium constat et aliis Regularibus Mendicantibus commune esse.

« restringitur ad limites alicuius territorii, sed universus orbis « est sua dioecesis. »

Resp. 2° *Affirmative*, si in alia dioecesi Sacerdotibus saecularibus confiteantur. Ratio est, quia, ut inquit *Fagnanus*, de iure communi nullus Sacerdos potest absolvere poenitentem non sibi subditum, etiam in illa dioecesi in qua est approbatus; nec supponi potest in casu tacitus consensus Episcopi poenitentium, cum ex hypothesi ipse sit invitus (*a*).

(*a*) Hoc sensu intelligendi sunt Palaus, Lugo, Salmantic., Bonac., Suarez, Vasquez, etc., quos S. Alphonsus (Lib. 6. n. 569.) allegat, ceu facultatem peregrinis concessam confitendi cuilibet approbato loci, in quo reperiuntur, ea conditione limitantes: *dummodo ex industria non discedant e proprio domicilio, ut extra confiteantur.* Et cum hoc sensu ii DD. loquantur, non potest admitti, quod S. Alphonsus cum Tamburini et Mazzotta contra eos urget, generalem iuris regulam esse, quod nullus videtur fraudulenter agere, qui utitur iure suo. Ius enim confitendi extra dioecesim, Ordinario proprio invito, nullum est, nec potest contraria consuetudo induci, obstante illa Constitutione (*C. Si Episcopus* 2. *De Poenit. et Remiss. in VI*): *Nulla quoque potest consuetudine introduci, quod aliquis praeter sui Superioris licentiam confessorem sibi eligere valeat, qui eum possit solvere vel ligare.*

Cuius quidem Constitutionis hanc rationem luculentissimam DD. afferunt, quod eiusmodi consuetudo repugnet *iuri divino statuenti*, ut nemo solvi aut ligari queat nisi a proprio iudice. Ita Suarez (*De Poenit. Disp.* 27. *Sect.* 3. *n.* 5.): *Respondetur, eligere confessorem sine licentia proprii Episcopi, repugnare iuri divino; et ideo significasse Pontificem* (Bonifacium VIII) *in illo textu* (C. Si Episcopus), *non posse consuetudinem praescribere contra hoc ius; in quo multum differt haec consuetudo a quacumque alia lege humana.* Eadem habes ex Dominico Soto (*In* 4. *Disp.* 18. *q.* 4. *art.* 2. *Concl.* 1), Vasquez (*In* 3. *P. q.* 93. *art.* 2. *Dub.* 2. *n.* 5. 6.), et, aliis omissis, ex Melch. Cano, qui (*Relect. de Poenit. P. VI.*) sic paucis rem conficit: *Exploratum haberi debet, praeceptum de confitendo proprio sacerdoti, divinum esse.... Quapropter sine huiusmodi commissione* (delegatione Ordinarii) *sacerdos alienus non est huius sacramenti minister; atque proinde iure divino tenemur proprio sacerdoti confiteri. Nam confessio, quae fit alteri ex facultate proprii sacerdotis, proprio fieri censetur.* Et hinc repetit, *quod nulla consuetudine introduci potest, ut aliquis praeter sui superioris licentiam, confessorem sibi eligere*

Quaer. 14° *An* SUCCURSALISTAE *in Gallia iurisdictione ordinaria gaudeant?*

Resp. Affirm.; sunt enim Parochi proprie dicti, et cura animarum ipsis committitur, non tanquam alterius Vicariis, sed proprio nomine exercenda. Tenetur reapse *Succursalista*, seu *Deservitor*, sicut praecipuae parochiae Rector, ex officio Sacramenta subditis suis ministrare; et subditi vicissim ad ipsum recurrere debent in iisdem casibus in quibus parochiani proprium Parochum, et non alium de iure adire debent, v. gr., ad matrimonium ineundum, Communionem Paschalem recipiendam, etc. — *Gousset, n.* 479. — *Vernier, n.* 92. — *D. Bouix, tract. de Parocho, p.* 337., etc.

Quaer. 15° *An simplex Sacerdos possit absolvere navigantes in Oceano; vel a quo obtinenda sit approbatio?*

Resp. 1° *Per se* nequit absolvere, nisi in periculo probabili mortis, ut supra dictum est; quia nullus Sacerdos extra illum casum sine iurisdictione absolvere potest, in quocumque loco degat.

Resp. 2° Ex consuetudine universali requiritur et sufficit approbatio Episcopi loci, a quo suscipitur navigatio; ex consuetudine enim talis Episcopus facultatem habet Sacerdotem navigaturum approbandi, et delegandi pro toto navigationis tempore. — *Ita communiter* cum *Bouvier*, §. 5. *in fine.*

556. — Quaer. 16° *An Capellani militum eos ubique, sine approbatione Episcopi loci, absolvere possint?*

Resp. 1° *Affirm.*, si specialiter sint delegati a Summo Pontifice ad curam spiritualem militum, aut a Capellano maiori a Papa approbato.

Resp. 2° Si vero hac speciali delegatione careant, possunt quidem audire confessiones in dioecesi Episcopi approbantis,

---

valeat, etc., ut habet cit. *C. Si Episcopus.* Ut enim Canus subdit, *Si esset solum de iure positivo, aliqua consuetudo posset praevalere.* Et (N. B.) concludit: *In hanc sententiam conveniunt omnes scholastici Auctores, atque adeo B. Thomas*, etc.

Caeterum non videtur S. Alphonsus Auctores praedictos eo sensu accepisse, quasi tractent de peregrinis, qui e dioecesi discedant ad confitendum alienis contra voluntatem Ordinarii, et sic nihilominus utantur iure suo. Adeo enim non agit de Ordinariis invitis, ut supponat, *Ordinarios signum aliquod nunquam dedisse sui dissensus.*

et etiam extra illam in itinere et in castris, ex tacito consensu Episcoporum, ut patet ex consuetudine universali; non possunt tamen valide absolvere in stationibus nec in praesidiis sine licentia Episcopi loci, quia nullam habent iurisdictionem. Constat ex variis Declarationibus *S. Congregationis* quas refert *P. Zacharia* apud *Lacroix*, *n.* 1518. — *Vide* etiam *S. Ligor.*, *n.* 577. — *Bouvier*, *de Approbatione*. — *Bouix*, *de Parocho*, *p.* 662., etc.

APPENDIX I.

DE IURISDICTIONE ET APPROBATIONE REGULARIUM.

Regulares ratione privilegiorum et immediatae dependentiae a Summo Pontifice, in pluribus quoad iurisdictionem differunt a Sacerdotibus saecularibus. Hinc

557. — *Dico* I. Regulares proprie dicti, seu qui vota solemnia emittunt, et qui privilegio exemptionis donati sunt (*a*), immediate a Papa iurisdictionem accipiunt ad audiendas confessiones tum *suorum*, tum *saecularium*. Etenim praefati Regulares sunt exempti a iurisdictione Episcoporum, et immediate a Papa dependent. Hinc intelligitur iurisdictio concessa singulis Sacerdotibus religiosis, accedente Superioris sui consensu (*b*). — Constat insuper ex variis locis Iuris canonici, praesertim ex Decretali *Super cathedram*; ex Clement. *Dudum de sepulturis*; item ex aliis Constitutionibus, quae licet postea modificatae fuerint, praesertim, per *Conc. Trid.* quoad privilegia, tamen quoad iurisdictionis substantiam irrevocatae permanserunt. — *Ita com-*

(*a*) Privilegium *exemptionis* per se non infert delegationem iurisdictionis immediate a Summo Pontifice: alterum enim sine altero subsistere potest. De facto tamen Religiosi omnes mendicantes, et qui privilegiorum communicationem cum iis ex Apostolicae Sedis indulto habent, iurisdictionem a Romano Pontifice per Ordinis proprii praelatos accipere solent. Qua de re cuiusque Ordinis Religiosus Constitutiones suas, suisque indulta privilegia consulat.

(*b*) Potius quam consensum, dixeris *iurisdictionis communicationem seu delegationem*.

muniter cum *Lugo, disp.* 21. *n.* 4. — *Lacroix, n.* 1552. — *Billuart, diss.* 6. *art.* 6.

Dico II. Regulares accipiunt approbationem pro confessione *suorum* a Superioribus sui Monasterii, vel Ordinis, simul cum iurisdictione; pro confessionibus autem *saecularium*, approbationem accipiunt ab Episcopo loci, ubi confessiones excipiendae sunt. Ratio primi est, quia *Conc. Trid.* requisivit approbationem Episcopi tantum pro confessione saecularium, et antiquam disciplinam quoad confessiones Regularium nihil immutavit. Ratio secundi patet ex Decreto *Innoc. XII* an. 1700, quo sancitum est, Confessarios, quicumque illi sint, tam *saeculares* quam *regulares*, nullatenus *posse audire poenitentes saeculares sine approbatione Episcopi loci....* — *Vide dicta, n.* 538.

Dico III. Regulares non possunt confiteri, saltem ordinarie, *extra Ordinem suum*, sine consensu Superiorum suorum; imo etiam in Monasterio nemini alteri, quam designato ab ipso Superiore. Degentes autem extra Monasterium, seu iter facientes, non possunt confiteri nisi socio, si quem idoneum habeant; si vero non habeant, possunt confiteri cuilibet Sacerdoti, sive regulari, sive saeculari. — De his constat ex privilegiis omnibus Religionibus ab *Innoc. IV*, et ab aliis S. Pontificibus concessis. — *Vide S. Lig.*, *n.* 575. — *Lacroix, n.* 1524. — *Laymann*, etc. — *Recole etiam dicta supra de statu religioso, n.* 174.

Resolves:

558. — 1° Licet Regulares iurisdictionem habeant a Papa, ligatam tamen habent quoad confessiones saecularium audiendas; siquidem ad absolutionis validitatem approbatio Episcopi, velut *conditio sine qua non,* requiritur.

2° Episcopus potest approbationem Regularibus concedere ad libitum sine restrictione, vel cum aliqua restrictione quoad tempus, loca, personas...., etc. Hinc voluntas Episcopi expressa, vel sufficienter cognita, debet esse regula agendi pro Religioso ministerium Confessarii exercente, quia ea sola est conditio *sine qua non* approbationis ab illo concessae.

3° Si Episcopus positive et formaliter approbationem tantum pro actu aliquo transitorio, v. gr., pro aliqua missione peragenda concessit, facultas accepta pro illo solo actu, et pro omni iudicio in eo incoepto, valere censetur.

4° Si Episcopus, vel Superior tuus ex eius delegatione, tibi concedat approbationem pro determinata poenitentium classe, facultas ad alios extendi nequit, ut patet. Si autem postulatio facultatis ab Episcopo vel a Superiore sit generalis, nec fuerit restricta concessio, non limitatur facultas obtenta ad operam, quae fuit occasio petitionis: sic, v. gr., si facultatem quaeris occasione tradendi exercitia spiritualia Monialibus in tali conventu, ex eadem accepta facultate potes audire confessiones etiam aliorum fidelium. Ratio est, quia *continetur in concessione quidquid non excipitur.* Excipe tamen casus reservatos, qui ipso iure in facultate generali audiendi confessiones nunquam intelliguntur comprehensi (a).

5° Religiosus missionarius advocatus ab Episcopo ad missionem peragendam in ipsius dioecesi, eo ipso accipit approbationem tacitam ad audiendas confessiones tempore missionis, pro qua advocatur. Idem dicendum est, si requisitus fuit a Parocho vel alio Superiore ex licentia Episcopi. Attamen pro solis casibus ordinariis approbatus censetur. Unde in praxi semper ad Episcopum recurrendum est, pro extensione approbationis determinanda (b).

6° Superior religiosus quando ex Episcopi delegatione adhibet subditum ad opera generalia sacri ministerii, seclusa hypothesi specialis alicuius restrictionis, censetur ipsi concedere omnimodam facultatem pro quibusvis poenitentibus, et pro omnibus quoque casibus reservatis in concessione episcopali contentis; ratio, quia concedere censetur id omne, quod concedere potest et solet, iuxta praefatam regulam: *Continetur in concessione quidquid non excipitur.*

(a) Sic diserte Bonifacius VIII (*C. Si Episcopus 2. De Poenit. et Remiss. in VI.*): *Si Episcopus suo subdito concesserit, ut sibi possit idoneum eligere confessorem; ille, quem is elegerit, in casibus, qui eidem Episcopo specialiter reservantur, nullam habet penitus potestatem: Cum in generali concessione illa non veniant, quae non esset quis verisimiliter in specie concessurus.*

(b) Parumper obscurus videtur hic A. locus; nec satis apparet, num de mera extensione *approbationis* ultra tempus seu occasionem missionis loquatur, an vero de extensione facultatis etiam ad casus reservatos. Quidquid sit, consilium adeundi Episcopum pro utraque hypothesi utile est.

Quaesita :

559. — Quaer. 1° *An Regulares extra domum, deficiente socio idoneo, confiteri valeant Sacerdoti non approbato?*

Resp. Affirm., ex communi sententia. Responsio autem quae opponi posset *S. Congr. Conc.* ad Episcopum Hildesheimensem die 18 Novemb. 1769 nullatenus contraria est, cum ibi sermo sit de Religiosis qui socios sui Ordinis ad manum habebant, ut patet ex actis eiusdem Congregationis (*a*).

Quaer. 2° *An Episcopus possit sine causa approbationem denegare Regularibus?*

Resp. Neg. Nam, inquit Pignatelli, *Confessarii Regulares non recipiunt iurisdictionem ab Episcopo, sed a Summo Pontifice, et approbatio requiritur solum tanquam conditio, ut iurisdictio exerceri possit. Ergo non possunt Episcopi prohibere, ne Regulares aliquo tempore absolvant.... Consultationes canonicae, t.* 4. *consult.* 163.

560. — Quaer. 3° *An Episcopus approbare possit Regulares cum limitatione temporis, personarum aut locorum?*

Resp. Affirm. Constat ex varis Decretis S. Sedis. — *Vide S. Lig. Hom. apost., tract.* 20. *n.* 103. *in fine.* Attamen Episcopus, approbando Regulares, eos prohibere non potest, quominus confessiones tempore Paschali excipiant. Constat Decreto *S. Congr.* die 22 Septemb. 1668.

Quaer. 4° *An Episcopus revocare possit approbationem Regularibus concessam?*

Resp. 1° Non potest revocare approbationem omnibus Regularibus eiusdem communitatis, inconsulta *S. Congregatione Episcoporum.* Sic ex Bulla *Superna.*

Resp. 2° Potest autem Episcopus revocare approbationem singulorum Regularium in individuo, sed tantum iusta de causa *confessionem concernente*: idque valet, etiamsi Religiosus praevio examine approbatus fuerit. Ita ex eadem Bulla clare docet *S. Lig. Hom. apost. tract.* 20. *n.* 103.

561. — Quaer. 5° *An Episcopus post approbationem* simpliciter *concessam, sed sine praevio examine, Regularem ad examen revocare possit?*

(*a*) Conf. sup. dicta in not. ad n. 174.

Resp. Affirm., ut videtur; Bulla enim non prohibet revocare ad examen *sine causa*, nisi Regulares praevio examine approbatos.

QUAER. 6° *An Regularis semel approbatus in aliqua dioecesi, nova approbatione indigeat, si, mutata habitatione, eodem redeat?*

Resp. Neg. Ratio est, quia approbatus indefinite et illimitate remanet approbatus saltem usque ad implicitam approbationis revocationem; porro in casu praesenti nulla intervenit revocatio, ne implicita quidem. Ergo, etc. — *Ita Lacroix, n.* 1541. — *Lugo, disp.* 21. *n.* 44. cum sententia communi.

QUAER. 7° *An Regularis approbatus in aliqua dioecesi, nova approbatione indigeat ad valide absolvendum, si, mutato loco, per eamdem dioecesim transeat?*

Resp. Neg., quia approbatio indefinite et illimitate concessa, perdurat usque ad revocationem (*a*). — *Lacroix, n.* 1541.

562. — QUAER. 8° *An valide absolvat saeculares Religiosus ex delegatione Episcopi, sed inscio Superiore?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia Religiosus iam habet iurisdictionem a Papa per Superiorem suum; haec autem semel accepta perdurat, usquedum expresse revocetur; aliunde vero habetur Episcopi approbatio; proinde nihil deest ut Religiosus ille valide et licite absolvat. — *Billuart et alii.*

563. — QUAER. 9° *An valide absolvat Religiosus, invito Superiore, sed ex delegatione expressa Episcopi?*

Resp. 1° *Negative*, si Episcopus intenderit tantum dare approbationem, et aliunde Superior ita sit invitus (*b*), ut iuris-

---

(*a*) Apposite Lugo (*De Poenit. Disp.* 21. *n.* 43.) advertit, sacerdotem *eo ipso, quod ingrediatur territorium alterius Episcopi, incipere esse illius subditum, et habere illum pro suo Ordinario in ordine ad audiendas confessiones illius gregis.* Eo ipso autem quod pedem in illud territorium inferendo fit subditus, recuperat approbationem, quam accepit antea, et nondum per revocationem amisit. *Conf. dicta sup. in not. ad n.* 544.

(*b*) Haec non de Superiore quolibet intelligenda sunt, sed de eo, qui potestatem habet confessarios constituendi iuxta Constitutiones cuiusque Instituti proprias. Hinc si Constitutiones hoc munus Praeposito Provinciali reservent, manifestum est, dissensum Superioris, localis, v. gr., Rectoris, Prioris, Guardiani, etc., non posse efficere ut iurisdictio subditis a Provinciali collata cesset aut suspendatur.

dictionem a suo subdito auferre censeatur. Ratio patet. Tunc enim Religiosus a nemine iurisdictionem habet.

Resp. 2° *Affirmative* autem, si Episcopus intenderit etiam conferre iurisdictionem, ut in hodierna praxi fieri solet. Ratio est, quia Episcopus bene potest iurisdictionem Religioso, non secus ac Sacerdoti saeculari, in proprias oves conferre. Quisquis enim iurisdictione ordinaria gaudet, eam cuilibet Sacerdoti delegare potest. — *Billuart,* etc.

Verum Religiosus ille graviter contra obedientiam peccaret, quia in re gravi praeceptum Superioris sui transgrederetur; nec in huiusmodi casu posset uti privilegiis, quibus Religiosi gaudent, v. gr., ad absolvendum a quibusdam censuris; quia Religiosus huiusmodi privilegium, nonnisi per ipsum Superiorem accipit, qui ex hypothesi nullam subdito facultatem tribuit (*a*).

(*a*) Haec confirmantur ex hac Declaratione, quae nuperrime prodiit ex Congr. E. et R. *(Acta ex iis decerpta, quae apud S. Sedem geruntur Vol. I. pag.* 683.).

Dubia.

I. *An Religiosus non approbatus iuxta leges proprii Ordinis a suo Superiore, vel ipso invito, cum sola facultate Ordinarii valide excipiat confessiones saecularium.*

II. *An superiores Regulares, iurisdictionem habentes, possint suos subditos suspendere ab audiendis confessionibus saecularium etiam ex informata conscientia.*

Et quatenus affirmative

III. *An valeat suspensio oretenus, et absque scripto enunciata.*

IV. *An absolutio impertita ab eo, qui tali suspensione est innodatus, sit valida.*

Et quatenus negative

V. *An qui huiusmodi absolutionem attentat, irregularitatem incurrat.*

Sacra Congregatio Episcoporum et Regularium re discussa, die 2 Martii 1866, respondit:

Ad I. *Affirmative.*

Ad II. *Affirmative; ita tamen, ut Religiosus suspensus illicite, non vero invalide confessiones excipiat.*

Quaer. 10° *An Regulares absolvere possint, sine Episcopi approbatione, famulos suos vel alios familiares in monasterio degentes?*

Resp. Affirm., si isti famuli vel alii saeculares sint *velut de familia*, id est, si diu noctuque in domo remaneant, ibique nutriantur, ita ut sint *continui commensales et vivant sub obe-*

Ad III. *Affirmative, cum feratur per modum praecepti particularis.*

Ad IV. *Affirmative.*

Ad V. *Provisum in praecedentibus.*

Provisum autem in praecedentibus est, quia, ut habet Responsum ad III, suspensio in casu fertur non per modum censurae, sed per modum praecepti, quo subditus prohibetur confessiones excipere. Quocirca bene advertit Editor (l. c. pag. 684.), subditum inobedientem esse, non vero violatorem censurae, atque adeo non incurrere irregularitatem.

Caeterum S. Congregationis Declaratio supponit, Regulari, de quo quaestio, ab Ordinario loci non solum *approbationem*, sed et *iurisdictionem* collatam fuisse: unde in quaesito primo adhibita est vigilans vox cum facultate, non vero *cum approbatione Ordinarii.* Quocirca nihil haec Declaratio detrahit communi Thh. sententiae (*Vid. Struggl, Theol. mor. Tr.* 11. *Q.* 3. *n.* 30.), quod Regulares iurisdictionem habeant a Summo Pontifice: quam quidem sententiam iam superius (n. 555.) vidimus confirmatam expresse fuisse a S. Congregatione Concilii. Et inde repetendum, quod Benedictus XIV (*De Synod. Lib.* 9. *Cap.* 16. *n.* 7. 8.) cum fuse disputet de Regularium facultate quoad administrandum Poenitentiae Sacramentum, multis quidem evincit necessitatem *approbationis*, quam Regulares a locorum, ubi ministerium exercent, Ordinariis necesse est obtineant; at de collatione *facultatis* seu *iurisdictionis* ne verbum quidem habet. Et hinc repetendum quod communiter tradunt DD, Religiosum, a proprio Superiore suspensum ab audiendis confessionibus, nec licite nec valide absolutionem impertiri (Vid. Laymann De Poenit. Cap. 10. n. 19.). Quod quomodo cum mox allata Declaratione concilietur, habes in illis verbis Marci Struggl (l. c. n. 32.): *Infertur, invalidam esse absolutionem a Sacerdote Regulari exemplo, qui ab Episcopo* praecise approbatus.... *audiret confessiones sine omni licentia actuali tam expressa quam tacita sui legitimi Superioris: quia nondum haberet iurisdictionem a Summo Pontifice, quae requirit consensum legitimi Superioris, tamquam conditionem sine qua non. Si tamen Episcopus tali Religioso simul*

dientia Religiosorum. Secus vero si ita non habeantur, v. gr., si tantum diu remaneant, et nocte alibi degant, ut sunt operarii, mercenarii quotidiani, ruriculae, etc....

Ita ex Constitutione pluries citata Clementis X: *Superna,* §. 4. dicitur: « In monasteriis, ac etiam in collegiis, ubi iu-« xta instituta regularia vivitur, posse tam Praelatos regulares « quam Confessores Regularium eorumdem monasteriorum seu « collegiorum, audire confessiones illorum saecularium, *qui « sunt de familia et continui commensales;* non autem illorum, « qui tantum ipsis deserviunt ». — *Vide Lacroix, n.* 1505.

564. — Quaer. 11° *An Regulares absolvere possint alumnos convictores sine Episcopi approbatione, utpote de familia?*

Resp. Duplex datur sententia.

I^a Sententia *negat* absolute, quia convictores non sunt de familia, ut famuli. Etenim famuli sunt de domo et ideo *domestici* dicuntur, quia per famulatum familiae quasi incorporantur; alumni vero pecuniam tribuunt, ut victum, doctrinam et educationem a magistris accipiant. — *Ita Lugo* (*Respons. moral.*). Constare videtur etiam ex Decisione *S. Congr. Episcop. et Regularium,* die 21 Iunii 1848, quae hac occasione lata est. Episcopus enim Parmensis Decretum edixerat, ut *Barnabitae,* seu *Clerici Regulares Congregationis S. Pauli,* possent administrare Sacramenta Eucharistiae, Poenitentiae et Extremae Unctionis suis alumnis convictoribus, absque ulla licentia Parochi paroeciae *S. Sepulcri*, in cuius territorio situs erat praedictorum

---

daret suam iurisdictionem Episcopalem, *valeret absolutio, etiam contra positivam voluntatem Superioris collata. Interim tamen Regularis sic absolvendo peccaret leviter vel graviter pro rata inobedientiae et prohibitionis, ut cum Tamburino docet Sporer, n.* 682. Insuper facultates huius Religiosi in casu non ulterius sese protenderant, quam possit eas Episcopus delegando concedere. Proinde etiamsi Religiosus ad eum Ordinem pertineat, cui a Sede Apostolica specialis aliqua facultas tributa sit, v. gr., ad Ordinem aliquem mendicantium, qui privilegio gaudent absolvendi a Casibus Papalibus praeter contentos in Bulla Coenae, etc.; iste tamen invalide ab hisce absolveret. Ratio est, quia huiusmodi facultate eatenus tantum ipse pollet, quatenus a suis Superioribus haec forte illi communicetur. Atqui in casu nullam ipsi Superiores facultatem tribuunt. Ergo.

Regularium conventus. Verum, reclamante Parocho, lis perlata est ad *S. Congregationem*, quae Decretum Episcopi declaravit *esse reformandum*.

IIª SENTENTIA *valde probabiliter affirmat*. Ratio est, 1° quia, cum alumni seu convictores habent actu omnimodam dependentiam a Regularibus, iam ipsorum *familiares* sunt. Verisimile est enim Patres Concilii Tridentini non minoris aestimasse dependentiam, quae Regularibus adstringit alumnos sub respectu educationis, quam quae famulos sub respectu materialis servitii et stipendii iisdem alligat; ac proinde alumnos sicuti famulos voluisse beneficio *familiaritatis* donare. Ita *Pichler, Pellizzarius, Schmalzgrueber*. 2° Quia pluribus Ordinibus Regularibus, quales sunt *Benedictini, Theatini, Congregatio de Somascha, Clerici ministri infirmorum*, etc., imo et nonnullis saecularibus Congregationibus, uti *Sancti Sulpitii, Sancti Spiritus*, etc., privilegium competit familiaritatis pro ipsorum convictoribus. Atqui ex communicatione privilegiorum caeteri Ordines Regulares iam tale privilegium consequuntur. Ergo, etc.

Haec autem sententia plures Romanos Theologos, et quidem gravissimos, habet patronos. Nec obstat supra citata Decisio *S. Congr. in Parmensi*. Respondetur enim illam fuisse datam pro casu specialissimo, quae proinde ad casus alios minime extendenda est (*a*).

In praxi tuta est posterior haec sententia, saltem si Superior collegii seu convictus id declaret. Patet ex doctrina *S. Ligorii* circa *privilegiorum communicationem*, necnon *interpretationem privilegiorum Regularium*. — *Hom. apost. tract.* 20., *de Privilegiis*.

(*a*) Haec S. Congregationis declaratio ad causam praesentem nihil pertinet. Neque enim ibi de excipiendis alumnorum confessionibus sine Episcopi approbatione (quae causa insuper ad parochum nihil spectasset) lis erat, sed *de iuribus parochi in causa mortis*. — Adde quod parochus in rem suam *consuetudini* innitebatur; quocirca ista S. Congr. Declaratio ne in illa quidem quaestione de parochialibus iuribus in causa mortis ad alios casus, in quibus haec absint adiuncta, transferri potest.

APPENDIX II.

DE IURISDICTIONE RESPECTU MONIALIUM.

565. — *Dico* I. Moniales non possunt confiteri nisi Sacerdoti specialiter pro ipsis approbato ab Episcopo, licet sint exemptae ab eiusdem Episcopi iurisdictione, et Regularibus proprii Ordinis subiectae. Ita ex Bulla *Gregorii XV: Inscrutabili*, et ex aliis Constitutionibus SS. Pontificum. Imo Confessarius approbatus pro uno monasterio non potest valide excipere confessiones Monialium alterius quoque monasterii, nisi in genere pro Monialibus fuerit approbatus. Haec confirmavit *Clemens X*, an. 1670, Bulla *Superna*. — *Vide S. Lig. n.* 576. [1].

566. — *Dico* II. Episcopi et alii Monialium Superiores (*a*) tenentur bis aut ter in anno, ipsis etiam Novitiis, exhibere Con-

---

(*a*) Extraordinarium confessarium monialibus offerre ad eos respective pertinet, quibus competit et ordinarium adsignare. Cumque moniales aliae subdantur Praelatis Regularium, aliae Episcopo; illis confessarium assignat Regularis Praelatus, approbatum tamen speciatim pro monialibus ab Ordinario loci; his confessarium assignat Episcopus. Constat ex Const. *Pastoralis* Benedicti XIV, ubi dicitur, *huiusmodi* (scil. confessarii extraordinarii) *Deputationem ad eum regulariter spectare, ad quem pertinet confessarii electio et deputatio.*

Dicitur autem, *regulariter:* nam si Tridentini Concilii legem de extraordinario offerendo Praelatus Regularis forte negligat; tunc iuxta Responsum Sacrae Congregationis Concilii (13 Augusti 1631), quod auctoritate sua confirmat in citata Constitutione Benedictus XIV, potest ac debet Episcopus negligentiae aut iniquae pertinaciae Praelati Regularis supplere, atque extraordinarium ipse praebere.

1 Tenetur Confessarius ordinarius accedere ad audiendas Monialium confessiones, toties quoties vocatus fuerit. *S. Congr. Ep.* 1705. — Caeterum caveat, ne se tanquam Superiorem monasterii gerat, cum ipsi talis auctoritas nullo modo competat. — *Sic S. Congr. Ep.* 7 Sept. 1797. — *V. Analecta Iuris Pont.* 1859, *p.* 1322. 1324.

fessarium extraordinarium. Sic statuit *Conc. Trid. sess.* 25., *de regularibus Monialibus*, c. 10., ubi dicitur: *Praeter ordinarium autem Confessarium, alius extraordinarius ab Episcopo et aliis Superioribus bis aut ter in anno offeratur, qui omnium confessiones audire debeat.* — Haec statuta confirmarunt alii SS. Pontifices, praesertim *Bened. XIV* in Bulla: *Pastoralis*, edita 5 Augusti 1748. Debet insuper concedi Confessarius particularis Monialibus in articulo mortis (*a*), si petant, imo etiam aliquando in vita, si aliqua Monialis id postulet, aut recuset confiteri Confessario ordinario; sed tunc pro certis tantum vicibus extraordinarius Confessarius deputandus est. De his constat ex Bulla *Bened. XIV: Pastoralis*, modo citata.

Nota. Ex Decreto *S. Congr. Episcoporum*, die 20 Septembris 1642, Confessarius ordinarius Monialium non potest approbari nisi pro triennio, quo elapso, non potest amplius audire confessiones in eodem monasterio sine licentia *S. Congr.* — Vide *S. Lig. n.* 577. — Sed huiusmodi restrictio, ut advertit *Bouvier*, non ubique servatur, et tunc approbatio valet usquedum verbis aut facto revocetur.

Quaesita:

567. — Quaer. 1° *An omnes Moniales teneantur se praesentare Confessario extraordinario et ipsi confiteri?*

Si vero Episcopus id negligat sive pro monasteriis, quae ab ipso dependent, sive pro subiectis Praelato Regulari, qui officium suum non impleat; Benedictus XIV in praedicta Const. statuit, deputationem extraordinarii confessarii faciendam esse a Cardinali maiori Poenitentiario, quando requisitus de hoc a monialibus ipsis fuerit.

(*a*) De hoc casu ita statuitur in cit. Const. Benedicti XIV: *In articulo mortis cuilibet moniali postulanti concedi debet ab Episcopo confessarius particularis, vel a Praelato Regulari, si monasterium est exemptum; et deficiente vel recusante Praelato Regulari, posse ac debere Episcopum supplere; recusante vero Episcopo, dandum esse a Poenitentiario Maiori, si tempus suppetat.* In quibus omittitur, quid faciendum, si tempus non suppetat prospiciendi necessitati monialis ullo ex praedictis modis. Verum prospexit satis huic quoque casui Tridentina Synodus, quando sanxit, in mortis articulo nullam esse reservationem, et *quemlibet* sacerdotem posse absolvere *quoslibet* poenitentes a *quibuscumque* peccatis et censuris iuxta sup. dicta n. 550. q. 6.

Resp. 1° Tenentur omnes et singulae se praesentare saltem ad audienda salutaria monita. Constat ex eadem Bulla *Benedicti XIV*, necnon ex Declaratione expressa *S. Congr. Episcoporum*, die 19 Oct. 1621 (Apud *Bouvier, ibid.*). Ratio autem huius dispositionis est, ut consulatur libertati Monialium, quae ministerio Confessarii extraordinarii forte indigeant; secus enim timor vel displicendi Confessario ordinario vel in suspicionem incidendi penes alias moniales, facile eas prohiberet. — *Vide S. Lig. n.* 576.

Resp. 2° Non tenentur confiteri Confessario extraordinario, sed sufficit ut coram illo se sistant, puta ut eius benedictionem petant, aut ab eodem salutaria monita accipiant. Constat ex citata Bulla *Bened. XIV*. — *Vide S. Lig. n.* 576.

QUAER. 2° *Quid intelligatur hic nomine Monialium?*

Resp. Intelliguntur solae mulieres sub regula in claustro viventes; non vero illae, quae clausuram servare non tenentur (*a*), v. gr., quales sunt eae quae dicuntur *Sorores a Caritate (Sœurs de la Charité)*. — *Bouvier, de Iurisdictione*. — *Gousset, n.* 480., etc.

568. — QUAER. 3° *Quid tenendum de Monialibus nunc in Gallia existentibus?*

Resp. 1° Quoad *approbationem Confessarii*, cum attentis praesentibus circumstantiis vota solemnia emittere non censeantur, omnia dependent ab Episcoporum voluntate. Episcopi autem communiter intendunt sibi reservare specialem approbationem pro Monialibus, ut constat ex litteris ordinariis approbationis, in quibus dicitur: *exceptis Monialibus*, aut *non exceptis Monialibus*.

Resp. 2° Quoad *Confessarium extraordinarium*, videtur pro Episcopo, et aliis Superioribus eadem, ac antea, adesse obligatio aliquem procurandi pro Monialibus claustratis. Ratio est, quia idem est finis legis, scilicet procurandi conscientiae libertatem. Si enim obligantur ad rigorosam clausuram, aequum est, ut privilegio quoque Monialium claustratarum utantur.

(*a*) Etsi Constitutiones Apostolicae de exhibendo confessario extraordinario ad moniales tantum, quae servant clausuram, spectare videantur; par tamen ratio militat pro aliis quoque, quando Confessarius illis sive domi sive in ecclesiis ita assignetur, ut libera ipsis facultas non sit alterum adeundi.

Quaer. 4° *An Episcopus teneatur concedere Confessarium extraordinarium etiam piis feminarum congregationibus, quae verae Moniales non sunt?*

Resp. Bened. XIV enixe hortatur Episcopos, ut ad quaslibet feminarum communitates extendant leges *Conc. Trident.* circa Confessarios extraordinarios Monialium. — Const. *Pastoralis curae*, 5 Aug. 1748 [1].

569. — Quaer. 5° *An absolvi possint a quolibet Confessario Moniales claustratae, dum casu extra monasterium versantur?*

Resp. Affirm. cum *Lacroix, n.* 1527., *et aliis*. Ratio est, quia Constitutiones *Gregor. XV: Inscrutabili*, et aliorum SS. Pontificum, quae prohibent ne Moniales confiteantur alteri Sacerdoti quam specialiter ab Episcopo pro Monialibus approbato, non videntur intelligendae nisi *de Monialibus in Monasteriis degentibus;* supponunt enim quod Moniales semper intra claustrum versentur. Quilibet igitur Confessarii, licet pro Monialibus non approbati, absolvere possunt Moniales *per accidens* ad se venientes. Praeterea nimium incommodum plerumque adesset, si Moniales peregrinae solis Confessariis specialiter approbatis confiteri deberent: saepe enim carere deberent Sacramentis Poenitentiae et Eucharistiae.

Nota. *Concilium Trid.* non prohibet, ne praeficiantur plures Confessarii extraordinarii, neque ultra duas vel tres vices offerantur. Sensus igitur Decreti est, eos ad minus saltem bis vel ter concedendos esse. — *Ferraris, verbo Moniales, art.* 3 *n.* 33. — *Bouvier, ibid.*

ARTICULUS III.

DE CASIBUS RESERVATIS

Reservatio casuum est restrictio seu limitatio iurisdictionis, sive negatio potestatis absolvendi a certis peccatis, salva potestate absolvendi a caeteris.

Agendum: 1° de reservatione; 2° de absolutione reservatorum.

1 Omnes leges quoad Confessarios Monialium valent etiam pro quibuscumque coetibus feminarum, si unicum Confessarium habeant, licet clausuram non servent. *Analecta Iuris Pont.* 1859, ex Const. *Pastoralis Bened. XIV*, et variis Decretis *S. Congr. Ep.*

§. I. *De reservatione casuum, seu de principio et natura reservationis.*

Principia:

570. — I. Datur in Ecclesia potestas reservandi certos casus, sive causas criminum graviorum, a quibus inferiores Confessarii absque speciali facultate absolvere nequeunt. Ecclesiae enim, ut dictum est *(art. praec.)* competit potestas iurisdictionem conferendi et limitandi; ergo etiam casus reservandi. — Constat praeterea ex definitione *Conc. Trid. sess.* 14. *c.* 7., etc.

II. Potestas peccata reservandi solis competit Ecclesiae Praelatis, qui habent iurisdictionem externam in utroque foro interno et externo (*a*). Ratio est, quia ad eos solos, qui iurisdictio-

---

(*a*) Melius dixeris, peccata sibi reservare posse, quisquis ordinariam habens iurisdictionem etiam pro solo foro conscientiae, potest eam plus minusve restrictam alteri delegare. Ut enim inquit Lugo *(De Poenit. Disp.* 20. *n.* 1.), *cum in hoc sacramento requiratur.... iurisdictio, quae inferioribus a Superioribus communicari debet; consequens est, ut Superior possit hanc iurisdictionem magis vel minus limitare, dando illam ad plures vel pauciores causas, prout ipsi visum fuerit: quod est reservare sibi absolutionem earum, quas inferiori non concedit.*

Exinde idem *(ibid. n.* 2.) concludit: *Hinc constat, Summum Pontificem pro suprema et universali potestate posse sibi reservare aliqua peccata pro tota Ecclesia: Episcopos item, per se loquendo, posse pro suo Episcopatu: parochum denique* (qui alioqui iurisdictionem non habet in foro externo) *pro sua parochia.* Advertit nihilominus *(ibid.)*, hanc parochi potestatem fere inutilem esse, et idcirco eos non solere hac potestate uti. Hoc enim discrimen inter Papam, Episcopum, ac Parochum intercedit, quod *reservante Pontifice, nemo possit absolvere, nisi de licentia ipsius Pontificis: reservante Episcopo, possint absolvere alii de licentia Summi Pontificis: denique si parochus reservaret, possent alii absolvere de licentia Papae vel Episcopi.* Quocirca nisi Episcopus, iurisdictionem dum tribuit, simul prohibeat, ne absolvantur peccata, quae parochus sibi reservaverit, sicut S. Pontifex Regularibus, quibus iurisdictionem concedit, prohibet, ne absolvant a peccatis, quae sibi reservant Episcopi; frustra sibi parochi reservarent peccata. *Et ideo,* inquit Lugo (*ibid.*), *non solent parochi reservare· quia esset fere inutilis illa*

nem in societatem fidelium conferre possunt, eamdem limitare pertinet.

Hinc: 1° Papa casus reservare potest in tota Ecclesia; 2° Episcopi in sua dioecesi; 3° alii iurisdictionem episcopalem habentes erga subditos proprios [1].

III. Tria requiruntur ex consuetudine Ecclesiae ut peccatum reservatum censeatur, scilicet ut sit 1° mortale (*a*); 2° externum (*b*); 3° opere consummatum, non vero tantum attentatum, nisi aliud constet ex declaratione expressa reservantis (*c*). — *Ita communiter.* — *S. Lig. n.* 582.

---

reservatio, sicut fere inutilis evasit facultas concedendi iurisdictionem, prout dictum est sup. n. 546. Princ. III. Dixi, *fere:* nam, ut idem Lugo (Disp. 21. n. 4.) advertit, *posset Episcopus aliquem approbare ad audiendas confessiones, et tamen nullam illi conferre iurisdictionem; sed solum reddere illum capacem, cui possit iurisdictio conferri: quare si ille aliunde haberet privilegium generale sui Ordinis, vel speciale audiendi confessiones; posita approbatione Episcopi posset.... a parocho accipere iurisdictionem ad audiendas confessiones suorum subditorum.* Vide etiam Salmantic. (*De Poenit. Cap.* 13. *n.* 2.).

(*a*) *Mortale* intelligitur non modo ratione obiecti, sed etiam malitiae in actu voluntatis.

(*b*) *Externum* dicitur, quatenus praeter gravem malitiam interioris voluntatis etiam actio exterior secundum se debet gravitatem habere.

(*c*) Quandonam opus censeri debeat *consummatum,* atque adeo cadens sub reservantem legem, ex legis ipsius verbis definiendum est. Et fieri exinde potest, ut habita reservationis ratione consummatum censendum sit opus, quod alioqui consummatum *in genere suo* non videtur. Ita, v. gr., si reservetur *quilibet exterior lapsus carnis*, sub reservationem cadent etiam actus in genere luxuriae imperfecti, dummodo actio exterior per se grave peccatum inducat.

1 Inter nonnullas Ordinationes super quas Episcopus Mirapicensis (*Mirepoix*) consuluit olim S. Sedem, haec habebatur: « Quia multi ex Clero proclivieres erant « ad libidinem, nobis reservavimus hunc casum, eaque severitas multum profuit « ad morum emendationem. »

S. Congregatio respondit: *Non approbatur.* Die 3 Iulii 1677. — (*Anal. Iur. Pont.* p. 751.).

IV. Reservatio afficit immediate Confessarium (*a*), et mediate poenitentem; quia potestatem Confessarii immediate attingit, eamque coarctat. — *S. Lig. n.* 580. 581., *et alii communiter* contra *aliquos*.

Notanda

circa reservationem ab Episcopis faciendam ex Bened. XIV.

« Quanquam vero non possit, quoad hoc, certa regula ubique custodienda « praescribi.... ; attamen instar regulae esse possunt quaedam generalia monita, « et Decreta, quae a Sacris Urbis Congregationibus, hac super re, emanarunt.

« Sacra Congreg. Episcoporum et Regularium negotiis praeposita, die 9 Ianua- « rii 1601, locorum Ordinarios ita monendos statuit: *Ne locorum Ordinarii, « quibus ius hoc reservandorum casuum competit, pluribus quam opus sit « reservationibus, subditis, aut Confessariis in animarum salute procuranda « cooperantibus, sint onerosi, moneantur omnes, ut paucos, eosque tantum « quos ad Christianam disciplinam retinendam, animarumque sibi credita- « rum salutem, pro cuiusvis dioecesis statu et qualitate necessario reservan- « dos esse iudicaverint, reservent.* — Idemque monitum replicandum decrevit

---

(*a*) Contrarius loquendi modus ideo probabilis videri potuit, quod reipsa subinde pro diversa poenitentium conditione contingat, ut unus idemque confessarius, ab uno eodemque peccato absolvere modo possit, modo non possit. Ita, v. gr., Regularis, qui tum Religiosorum domesticorum, tum saecularium confessiones solet excipere, a periurii crimine absolvere poterit saecularem, non poterit Religiosum, quippe hoc crimen pro Religioso reservatum erit, non item pro saeculari. Ita et confessarius saecularis ab eodem *scripti libelli famosi* crimine etiam inter ipsos saeculares absolvere poterit Andream, qui utpote perpetuus commensalis religiosorum reservationi non subiacet Episcopali (*Vid. sup. not. ad n.* 173.), non item fratrem eius Christophorum, qui reservationi subiacet. Reipsa tamen haec nihil derogant generali principio, quod reservatio, utpote mera iurisdictionis limitatio, immediate confessarium afficiat. In praedictis enim, aliisve similibus casibus ratio discriminis inter poenitentem et poenitentem inde est, quod isti iurisdictioni diversi respective Ordinarii subiiciantur. Prouti igitur duo diversi Praelati, Religiosus pro subditis suis, ac Episcopus item pro suis uni eidemque Confessario iurisdictionem plus minusve restrictam conferunt, hic ab eodem peccato subditum unius absolvere poterit alterius subditum absolvere non poterit.

« die 26 Novembris 1602. *Sed ne locorum Ordinarii, ad quos casuum reservatio spectat, ea in re modum excedant, eadem Sacra Congregatio illos rursum magnopere admonendos censet, ut, non passim, sed cum id videbitur communi bono expedire, atrociorum tantum, et graviorum criminum, absolutionem sibi reservent, quorum reservatio ad Christianam disciplinam retinendam conferat, et in aedificationem, non autem in destructionem, cedat: ne alioquin Sacramenti Poenitentiae Ministrorum potestate coarctata, sanctae matris Ecclesiae piae menti contrarius effectus subsequatur. Prohibet etiam, ne sibi superflue reservet casus in Bulla die Coenae Domini legi consuetos contentos, neque alios Sedi Apostolicae specialiter reservatos.*

« Encyclicae quoque litterae ab eadem Sacra Congregatione, eadem die 26 Novembris 1602, ad Episcopos in hunc modum datae sunt: *Praecipue vero haec monenda censet Sacra Congregatio, ut videant ipsi Ordinarii, ne illos casus promiscue reservent, quibus annexa est excommunicatio maior, a iure imposita, cuius absolutio nemini reservata sit; nisi forte propter frequens scandalum, aut aliam necessariam causam, aliqui huiusmodi casus nominatim reservandi viderentur; neque casus in quibus absolutio, nisi cum restitutione, vel executione eorum ad quae poenitentes tenentur non confertur; neque illos qui, etsi mortale peccatum inducant, circa res tamen parvi momenti versantur, et frequenter inter idiotas evenire solent, uti damni dati, et similium. In peccatis etiam carnalibus reservandis multa utantur circumspectione, propter periculum scandalorum, in iis maxime personis in quas ob accessum ad Confessarios extraordinarios, vel frequentem reditum ad Ordinarios, suspicionis aliquid cadere potest. Postremo eam potissimum ineant et sequantur rationem quae, consideratis diligenter cuiusque provinciae ac populorum moribus, natura ac propensione, magis in Domino expedire videbitur.*

« Sacrae Congregationis Episcoporum et Regularium Decretis consentiunt Decisiones Sacrae Congr. Concilii; etenim, cum ad hanc delatum fuerit, quod Episcopus *Bellicastrensis* supra modum auxisset catalogum casuum reservatorum, die 29 Ianuarii 1661, decem, aut ad summum duodecim gravioribus exceptis, Episcopi arbitrio designandis, caeteros e catalogo deleri iussit. » (*De Synodo dioecesana*, l. v, cap. 5.)

Nota. Plerique casus episcopales sunt simpliciter reservati sine censura, casus autem papales fere omnes censuram habent, et principaliter propter censuram reservantur, ita ut in iis reservetur immediate censura, et mediate, seu accessorie, ipsum peccatum. Hinc in casibus papalibus, reservata censura, etiam peccatum manet reservatum; e contrario vero, sublata censura, v. gr., ex eo quod ignorata fuerit, nec est reservatum peccatum, quia, sublato medio reservationis, id est censura, iam peccatum non manet reservatum. — *S. Lig.* n. 580. — Casus autem Papae reservati absque censura sunt duo: *primus* scilicet, de eo qui recipit munera a Regularibus utriusque sexus (*ex Const. Clem. VIII et Urbani VIII*); *secundus* autem, si mulier calumniose accuset aut denuntiet de sollicitatione Confessarium innocentem (*ex Constit. Bened. XIV*).

Quaesita:

571. — QUAER. 1° *An ignorantia reservationis vel censurae ab ea incurrenda excuset?*

Resp. 1° *affirmative quoad censuram,* qua de re latius ubi *de Censuris* erit sermo.

Resp. 2° *Quoad reservationem,* controvertitur. Negat *S. Lig.* cum aliiis non paucis; ratio, quia aiunt, reservatio restringit potestatem Confessarii (*a*). Verum sententiam affirmantem censent probabilem *Salmanticens., Tr.* 18. *cap.* 6. *n.* 12. — *Lugo, de Poenit. D.* 20., *n.* 11. — *Sanchez, de Matrim. l.* 9. *disp.* 32. *n.* 17. *et* 18. — *Sporer, de Poenit. n.* 735. — *Ronc. de Poenit. q.* 7. *c.* 2. *q.* 4. — *Viva, De Poenit. Q. IX, art.* 3. *n.* 3. — *Burghaber, Cent.* 3. *Cas.* 31. — *Quarti, De Cas. Reserv. sect.* 2. *cap.* 3. *q.* 6. — *Quintanadv., Sing. Theol. tr.* 3. *Sing. IX. n.* 1. — *Ioseph De Ianuar.,* Resol. select. res. 1. — *Ioan. Marin Th. specul. et mor. Disp. XI. sect.* 2. *a n.* 90. *ad* 120. — *Beati* (*b*),

---

(*a*) Haec ratio, quae pro ea opinione vel unica vel saltem ceu potissima afferri solet, nihil concludit. Quod enim reservatio sit restrictio iurisdictionis, dicimus omnes; sed quod reservatio seu lex reservans comprehendat etiam peccatum cum reservationis ignorantia factum, sicut et patratum ex gravi metu, vel commissum extra territorium, etc., hae quaestiones non solvuntur ex eo, quod reservatio sit limitatio iurisdictionis. Paucis: quod reservatio sit restrictio iurisdictionis (quae est reservationis definitio) nihil confert ad decernendum, ad quos casus ea restrictio sese porrigat, seu quaenam peccata sint reservata, ut bene observat Viva (*De Poenit. Q. IX. art.* 3. *n.* 3.), non secus ac scilicet ex eo quod *lex vim habeat obligandi*, perperam concluderetur hunc aut illum casum ipsa lege comprehendi.

Alios quosdam movebat timor, ne per hoc disciplina tum christiana tum religiosa laxaretur. Sed et ista difficultas admodum levis est. Cum primo enim poenitens eam culpam confitebitur, de reservatione a confessario monebitur, et sic disciplinae relaxandae aditus praecludetur in posterum: quoad praeteritum vero in neutra sententia obtineri potest, ut reservatio ignorata fraenum iniiciat.

(*b*) Docuit Gabriel Beati Theologiam moralem in Collegio Romano, et *Quaestiones hasce morales,* Cardinali Chisio dicatas, Romae

Quaest. mor. q. 18. *n.* 25. — *Iacobus Graffius* (a), *Pract. quinq. cas. Lib.* 2. *cap.* 40. *n.* 29. — *Adde Mazzol., Diana*, etc.

QUAER. 2° *An ignorantia saltem excuset a reservatione, quando cum censura coniungitur?*

---

edidit an. 1663 probantibus Io. Paulo Oliva Praep. Gen. Soc. Iesu, et Raymundo Capisucco. S. A. P. tunc Magistro, deinde inter Patres Cardinales adscito. Sic autem ille de hac quaestione: *Colligitur tertio, invincibiliter ignorantem Constitutionem aliquam novam, in qua alicuius peccati reservaretur absolutio..., eum non incurrere. Quamvis enim se peccare cognoscat, non tamen contra Constitutionem, cum eam ignoret. Ergo incurrere non potest reservationem, quae est poena per illam Constitutionem imposita.* — *Sanchez, De Matrim. Lib.* 9. *Disp.* 32. *n.* 18.

(a) Hic A. Theologiae et SS. Canonum scientia notissimus de re praesenti haec habet: *Non ligantur ignorantes Constitutionibus seu Statutis Episcoporum, quamvis poenis aliis obligentur...., et consequenter nec hac reservatione casus, cum sit poena.... Faciunt quae dixit Navarrus in Cap.* 27. *n.* 80. *Et ratio est, quia ignorantia contingens in eo, cuius causa reservatio facta est, omnino ab ea reservatione excusat.*

Quod vero quidam distinguentes inter reservationes *poenales* et *medicinales*, excusarent ignorantes ab incurrendis prioribus, non item a posterioribus, difficile aliis videtur. Ut enim iuxta communem sententiam advertunt Acta Syn. Tuscul. an. 1763 (*Part.* 3. *Cap.* 10. *art.* 9. *n.* 2.), *mixtae videntur esse reservationes omnes sive Pontificiae sive Episcopales*, idest poenales simul et medicinales.

Hinc Salmanticenses (*l. cit. in textu*): *Secunda sententia omnem reservationem esse poenalem dixit, et sic ab omni reservatione ignorantiam.... excusare. Huic sententiae adhaeremus.* Et quidem ea ratione moveri se dicunt, quia in casu reservatio ne medicinalis quidem dici possit; *quia* (inquiunt) *respectu illius, qui nescit peccatum esse reservatum, reservatio a commissione illius nullo modo cohiberet, et finis intentus a Superiore in tali reservatione omnino cessaret. Ergo sicuti respectu ignorantis cessat finis reservationis, nec ista est medicina retrahens a peccato respectu illius, ita respectu illius cessat reservatio.* Quinimo hac de causa Ioan. Marin (*l. c. in text. n.* 113.) censuit, argumentum in adversarios retorqueri posse. *Ideo ignorantia* (ait) *non excusat iuxta adversarios, quia reservatio est medicinalis.... Sed quod reservatio sit medicinalis, probat, eam non incurri ab invincibiliter ignorante*; et concludit verbis Sanchezii (*l. c. in text. n.* 13.) circa censuras: *Non esset medicina, sed potius obesset, si ignorata incurreretur.*

Resp. 1° *Affirm.* pro casibus *papalibus*, quia casus papales, excepta falsa de crimine sollicitationis accusatione, reservantur propter censuram, a qua excusat ignorantia, ut modo dictum est. Proinde, sublata censura, nulla remanet reservatio. — *S. Lig. n.* 580., *et alii communiter.*

Resp. 2° Pro casibus *episcopalibus* non una est Doctorum sententia. Pro affirmativa inter alios *Aversa* asserit, Doctores communiter in hac doctrina convenire (*a*). Melius tamen *Suarez, de Poenit. D.* 29. *sect.* 3. *n.* 7., concludit, consideranda esse verba reservationis, consuetudinem, et reservantis potestatem (*b*).

572. — Quaer. 3° *An censendum sit reservatum peccatum in dubio de reservatione?*

Resp. 1° *Neg.* prorsus, si dubium sit *facti*, id est, si peccatum fuit dubie commissum, aut dubie grave. Ratio est, quia reservatio est strictae interpretationis, atque adeo intelligenda est de peccatis certo gravibus. Neque enim Ecclesia intendit reservare peccata, nisi sint certo commissa, et certo mortalia, cum pec-

---

(*a*) *Posset quidem simpliciter tolli censura, et remanere reservatio peccati. Realiter tamen et concomitanter ita se res habet, ut ablata censura eo ipso cesset et peccati reservatio....; et, si excusetur quis ab incurrenda censura, quamvis non a culpa, ut contingere potest ob ignorantiam, excusetur pariter a reservatione ipsius culpae.... Et in hac doctrina communiter Doctores conveniunt.* Ita Aversa De Poenit. q. 17. *Sect. II.* §. *Sexto.*

Pro contraria sententia ratio haec afferri solet (*Vide S. Alph. Lib.* 6. *n.* 582.), quod *in hoc differant casus papales ab episcopalibus, quod in papalibus principaliter et indivisibiliter reservatur censura; in episcopalibus vero principaliter et per se reservatur casus, eique adnectitur censura,* etc. At ista, uti patet, non praeferunt argumentum, quo sententia firmetur, sed aliis verbis sententiam ipsam repetunt.

(*b*) *Dico, etiam in excommunicationibus reservatis Episcopis per eorum Statuta vel sententias non statim haberi, quod ipsa peccata in se maneant reservata; quia, ut dixi, duo illa sunt distincta; imo interdum potest reservari censura et non culpa. Consideranda ergo sunt verba reservationis, consuetudo, potestas reservantis.* Ita Suarez.

Caeterum quisquis existimet, sat probabilem esse doctrinam in praec. quaest. relatam, quae generatim ignorantes excusat a reservatione, non multum momenti in secunda hac quaestione inesse putabit.

cata tantum atrociora reservare soleat. — *Ita communissime* cum *S. Lig. n.* 600.

Resp. 2° *Neg.* etiam si dubium sit *iuris,* id est, si versetur circa existentiam legis reservantis, eiusve extensionem; eadem autem est ratio, quia nempe reservatio est strictae interpretationis, ac proinde in dubio pro nulla habenda est. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n.* 600. — *Lugo, ibid.* — *Elbel, n.* 343., etc. — Contra *Antoine*, etc.

573. — Quaer. 4° *Utrum absolvi possit subditus alterius dioecesis, si casus est reservatus tantum in loco confessionis?*

Resp. Communius recentiores *negant.* Ratio eorum est, quia Confessarius habet iurisdictionem a proprio Episcopo restrictam.

Affirmant tamen alii (a) cum antiquorum communissima sententia. Ratio horum est (b), quia Confessarius absolvit hunc

---

(a) Marcus Struggl egregius ex Ordine Serv. B. Virg. Theologus et S. Alphonso coaevus (*Th. Mor. Tr. XI. Q.* 3. *art.* 4. *n.* 48.) ita de hac re ex communi, ut inquit, sententia: *Poenitens peregrinus potest a quolibet legitimo Confessario absolvi, quando affert casum in dioecesi Confessarii reservatum, non vero in dioecesi poenitentis. Ita cum Mezger et aliis communiter Babenstuber.* Oppositam autem sententiam rationibus sane infirmis primus invexit Suarez, qui idcirco ne unum quidem, quem pro ipsa allegaret, Auctorem habuit.

(b) Ratio petitur ex doctrina, quae instar axiomatis penes omnes est, quod nempe *Iurisdictio dari debet a Superiore eius, qui absolvendus est*, ut ait Dicast. Tr. 8. Disp. 10. n. 245.).

Quisnam autem sit hic Superior, Fagnanus (In *C. Omnis utriusque* n. 52. et seq.) sic exponit; *Nota, confessionem sacramentalem faciendam proprio sacerdoti dumtaxat, et non alieno nisi de proprii sacerdotis licentia.... Quia confessio sacramentalis est actus iudicialis.... Natura autem et ratio iudicii postulat, ut sententia in subditos dumtaxat feratur, cum non a suo iudice ligari nullus valeat vel absolvi.... Unde persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, et Tridentina Synodus verissimum esse confirmavit...., nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut subdelegatam non habet iurisdictionem.* Et quidem haec *ex iure divino* tenenda esse, indicatum fuit sup. in not. ad n. 555.

Hinc consectarium idem deducit (*ibid. n.* 70.) Fagnanus, de iure communi peregrinos *per se* non posse absolvi: *De iure communi nullus sacerdos potest absolvere poenitentem sibi non subditum etiam in illa dioecesi, in qua est approbatus.* Exinde Eusebius Amort (*Theol. mor. Tr.* 13. §. 17. *q.* 5. 6.) ad quaestionem, *An Episcopus aut alius*

poenitentem iurisdictione indirecte communicata ab huius Ordinario; et cum hic peccatum illud non reservaverit, eo ipso iurisdictionem non restrinxit. — *Sic Armilla, Caietanus, Navarrus, Ugolini, Barthol. Medina,* etc.

---

confessarius habeat iurisdictionem in dioecesanos alterius Episcopi, sine ambagibus respondet (*q.* 6.) *Non habet, nec eam potest aliis delegare in alterius Episcopi subditos sine expressa vel tacita illius Episcopi concessione.... Patet ex Actis Conciliorum, ubi prohibetur.... Episcopis, ne recipiant alienum.... dioecesanum ad Sacramentum sine proprii Episcopi.... consensu.* Et praemiserat de eadem re: *Probatur ex constantia observantiae Ecclesiae, quae viguit in toto orbe usque ad saeculum XV, etc.* Absolvi itaque advenae possunt tantummodo auctoritate, quae ratione aliqua a poenitentis Ordinario sit delegata. Unde Pichler (*Lib.* 5. *Tit.* 38. *n.* 14.): *Potestatem sibi tacite delegatam obtinent, qui peregrinos et advenas.... confitentes absolvunt.*

At vero si sacerdos peregrinos absolvit potestate ab Ordinario poenitentis delegata, quantam hic sibi communicaverit, debet attendere, non vero qualem et quantam dioecesanus proprius pro suis subditis sibi concesserit. Egregie Schmalzgrueber (*Lib.* 1. *Tit.* 29. *n.* 31.): *Delegati potestas ex auctoritate et potestate delegantis metienda est, et ex mandato concesso. Nam delegatus in iurisdictione sibi concessa vices delegantis gerit.* Iurisdictionis ergo maior minorve restrictio, modus nempe ac mensura reservationis, quando de advena seu peregrino absolvendo agatur, e legibus dioecesis, ad quam hic pertinet, desumi debet, minime vero e legibus reservationis, quas Ordinarius sacerdotis pro suis subditis praestituerit.

Quae quidem principia, divinae sacramenti huius oeconomiae plane cohaerentia, Ioannes Stoz (*Trib. Poenit. Lib.* 2. *q.* 2. §. 5. *n.* 64.) ad casum peccati reservati in dioecesi Confessarii, non vero in dioecesi poenitentis aptissime sic applicat: *Confessarius viatorem ex aliena dioecesi venientem absolvit per iurisdictionem ab Episcopo vel parocho viatoris ex recepta consuetudine delegatam. Atqui* (ex hypothesi) *haec non est ab iis ullo modo restricta. Ergo etsi confessarius vi suae ordinariae iurisdictionis* (quam nempe habet ab Ordinario suo) *non possit a casu in sua Dioecesi reservato subditum suum absolvere, potest tamen vi iurisdictionis delegatae absolvere viatorem ex alia Dioecesi, in qua casus ille non est reservatus.* Quam rationem reddit etiam Reuter (De Poenit. n. 371.), inquiens: *quia absolvit vi iurisdictionis delegatae ab Episcopo, qui peccatum illud non reservat.*

QUAER. 5° *An absolvi possit subditus alterius dioecesis, quando peccatum reservatum est in ipsius dioecesi, non autem in loco confessionis?*

Rationem autem, cur in casu advena a reservationibus alienae dioecesis sit immunis, alio quoque modo tangit Ugolinus (*De offic. et potest. Episc. Cap.* 39. §. *VI*, *n.* 1.), ubi scribit: *Primum igitur in hos casus reservatos non incidit, qui ei subditus non est, qui casus reservavit.* Eandemque rationem praemissae thesis reddidit Marcus Struggl (l. c.): *Ratio* (inquit), *quia reservatio peccatorum non valet, nisi circa subditos Episcopi reservantis.*

Neque vero haec ad singulares opiniones, sed ad communia principia pertinent. Et sane Arriaga (*De Poenit. Disp.* 40. *n.* 4.) quaerens: *Quorum peccata possint reservari*; respondet: *Eorum omnium, supra quos habet iurisdictionem, qui reservat.* Quod idem et Card. De Lugo (*De Poenit. disp.* 20. *n.* 9) ceu generalem canonem statuit: *Eorum peccata posse reservari, qui subditi sunt reservanti.* Quocirca aptissime Amort (*De Poenit. Disp.* 9. *q.* 1.) reservationem ita definit: *Est restrictio iurisdictionis in SUBDITOS.* Quin et Tridentina Synodus id ipsum adstruit, inquiens, posse Episcopos reservare peccata *pro illis in SUBDITOS tradita auctoritate.*

Pulchre autem Engel oppositae sententiae patronos (*Man. Paroch. Part* 3. *Cap.* 2. *n* 7.) sic perstringit: *Quaero: quando casus poenitentis non est reservatus in propria dioecesi ipsius, an debeat remitti ad Episcopum proprium, vel ad Episcopum loci, ubi confitetur? Non ad proprium, quia ille casum sibi non reservavit; non etiam ad Episcopum loci, ubi confitetur, quia non est ipsi subditus, et reservationes casuum tantum intelliguntur circa subditos* (*Trid. Sess.* 14. *c.* 7.); *sunt enim introductae, ut quilibet Episcopus suos, non alienos subditos, in officio contineat.* Et pari modo arguit Paulus Mezger (*Theol. Schol. Tr.* 18. *Disp.* 49. *art.* 2. §. 2. *n.* 25.): *Reservatio casuum ab Episcopo facta non est, nisi circa suos subditos; sed ex hypothesi confitens non est huius Episcopi subditus, in cuius dioecesi confitetur; ergo neque circa ipsum valet reservatio. Et quo talis poenitens esset remittendus? An ad Episcopum proprium? Sed apud ipsum casus non est reservatus: An ad alienum? Sed ille nullam habet iurisdictionem in alienum subditum.*

Haec porro de isto argumento pro modulo nunc sufficiant, licet pro quaestionis gravitate, nimis pauca. Difficultates enim, quibus rem per se et penes antiquiores simplicissimam recentiores obruerunt, et implicarunt, longioris tractationis materiam operae pretio sane dignam suppeditarent.

Resp. 1° Absolvi potest a Regularibus vi privilegii ipsis concessi in Constit. *Superna Clement. X* (*a*).

Resp. 2° Quoad Confessarios saeculares, *negant,* communissime antiquiores Theologi, ex Const. *Si Episcopus, de Poenit. in* 6° (*b*). Recentiores tamen commune Confessariis saecularibus

---

(*a*) Constitutio Apostolica (§. 7.) statuit, *Posse Regularem Confessarium in ea Dioecesi, in qua est approbatus, confluentes ex alia Dioecesi a peccatis in ipsa reservatis, non autem in illa, ubi idem confessarius est approbatus, absolvere, nisi eosdem poenitentes noverit in fraudem reservationis ad alienam dioecesim pro absolutione obtinenda migrasse.*

(*b*) Textum hunc habes sup. *in not. ad n.* 559. *Res.* 4., ubi statuitur, in generali concessione facultatis audiendi confessiones (quae est *directa* iurisdictionis delegatio), aut eligendi confessarium (quae est delegatio iurisdictionis *indirecta* et in rem praesentem facit), nunquam, nisi exprimatur, comprehendi facultatem absolvendi etiam a casibus reservatis. Porro, ut bene arguit Card. Caietanus *(Sum. V. Absolutio), Si licentia* (scil. eligendi confessarium) *explicata non comprehendit casus reservatos, multo minus licentia implicita* (quae nimirum *tacite* conceditur exeuntibus e dioecesi) *ad illos se extendit.*

Qui vero factum sit, ut a communissima omnium sententia plures recesserint, brevem habe historiam. Cum consentirent universi, neminem ab alieno sacerdote valide absolvi posse sine proprii Ordinarii licentia, hanc autem ad casus reservatos non extendi, nisi exprimeretur; excipiebant tamen casum necessitatis, ad quam revocabant etiam obligationem praecepti paschalis; et tunc peregrinum a casu quoque episcopali posse absolvi docebant. Ita Paludanus *(In* 4. *Dist.* 17. *q.* 3. *art.* 3. *Concl.* 4.), S. Antoninus *(Part.* 3. *Tit.* 17. *Cap.* 4.). Summa Rosella (*V. Confessio III. n.* 32.) Summa Tabiena *(V. Confessio I. n.* 41.), Caietanus (Sum. V. *Absolutio* 2.), etc.

Plerique tamen addebant, a Confessario iniungendum esse poenitenti, *ut cum habuerit copiam sui Episcopi, iterum confiteatur ei illud peccatum, et ab eo recipiat poenitentiam.* Ita Ioannes De Friburgo Magister Gen. Ord. Praed. (*Lib.* 3. *Tit.* 34. *q.* 39.), Summa Pisanella *(V. Confessio III.*), Summa Astensis (*Lib.* 5. *Tit.* 14.), Summa Angelica (*V. Confessio V. n.* 6.), Summa Sylvestrina (*V. Confessor I.* §. 17.) Summa Corona *(De Sacr. Poenit. n.* 51. *dub.* 3. §. *Quarto quando*), et Cosimus Philiarchus (*De offic. Sacerd. P.* 2. *Lib.* 2. *Cap.* 26.). Et quidem tres postremi expresse dicunt, ideo iterandam confessionem reservatorum, ut directe *absolvantur,* utpote ab alieno *non absoluta.*

fecerunt privilegium Regularium, et stante communi consuetudine, contra quam Ordinarii non reclamant, censendum est, per ratihabitionem de praesenti huiusmodi peregrinum valide atque

---

Denique Caietanus (*l. c.*) praxim obtinendi in *paschate* absolutionem etiam a casu episcopali confirmari putavit quodam Eugenii IV *vivae vocis oraculo*, quod sic refert: *Memini, alias me legisse, Eugenium IV concessisse seu declarasse vivae vocis oraculo, viatores, ubi se invenerint in paschate, censendos tamquam adeptos incolatum quoad sacramenta poenitentiae et Eucharistiae.* Cui tamen declarationi (omissis nunc gravibus de eiusdem fide dubiis) non eam vim sensumve tribuerunt uterque Sotus (Dominicus *in* 4. *Dist.* 18. *q.* 4. *art.* 2., Petrus *De Instr. Sacerd. Lect.* 5. *De Confess.*) et Navarrus; sed ea mere praescriptum censuerunt, ne viatores aliis, quam plebanis seu parochis locorum confiteri possint. Huc usque communissima omnium veterum.

At ecce primo quidem Henricus Henriquez (Sum. Theol. mor. Lib. 6. Cap. 14. n. 8.) non alia sane supellectile, quam fallacium allegationum congerie, fretus, quod veteres de casu necessitatis seu paschalis praecepti a regula generali exceperant, hoc ipsum ad normam generalem traducit, primusque infert canonem, absolvi peregrinum posse a peccato in dioecesi sua reservato, si reservatum in confessarii dioecesi non sit. Succedit Henriquezii discipulus Suarez, arreptisque e magistro tribus fallacibus allegationibus, *Paludani* scilicet, *S. Antonini*, et *Caietani* (quas dein videsis a longa Auctorum serie ad S. Alphonsum usque bona fide transcriptas) non modo canonem illum repetit, sed insuper novum, inauditumque ad eam usque aetatem, inversum canonem, primus statuit de peregrino subiiciendo reservationibus dioecesis, cuius subditus non est, si in hac confiteri velit, prout diximus in *not. ad q. praec.* Veruntamen neuter horum adhuc ausus fuit penitus abdicare principium, quo oeconomia seu potius essentia iudicii huius sacramentalis continetur, diserteque Henriquez supponit, *haberi proprii poenitentium pastoris licentiam, et alienum ex tacita proprii Episcopi commissione, quae iurisdictionem tribuat, absolvere.*

Verum ne hos quidem terminos alii (*Vid. Lugo De Poenit. Disp.* 20. *n.* 70., *et S. Alphons. Lib.* 6. *n.* 589.) servaverunt; utque se expedirent difficultate, quam C. *Si Episcopus* obiiciebat novae ipsorum theoriae, advenas nempe secundum leges loci, in quo confitentur, iudicandos esse, potestatem eos absolvendi non a proprio eorum Pastore sed a consuetudine repetendam esse statuerunt: quam quidem consuetudinem incredibili anachronismo, quando scil. eiusmodi theorias ne per somnium quidem ullus hominum

etiam licite absolvi. Excipe in utroque casu, nisi quis ex propria dioecesi ad aliam in fraudem reservationis se contulerit (*a*).

---

cogitaverat, probatam ab Eugenio IV dixerunt: e cuius vivae vocis oraculo, si quod existit, insuper alii (*Vid. Villalobos Sum. Tom.* 1. *Tr.* 9. *diff.* 59. *n.* 4.) mirabili vi phantasiae Decretalem extravagantem fabricarunt. Haec vicissitudinum huius controversiae, immensaeque confusionis in eam inductae genuina historia est.'

(*a*) Quod in Const. *Superna* agatur mere de privilegio *Regularium*, patet 1° ex verbis ipsis, sup. relatis, *Posse Regularem Confessarium*, etc.; 2.° Ex titulo seu argumento Constitutionis, quod eiusmodi est: *Constitutio, in qua Regularium privilegia quoad praedicationem Verbi Dei et Sacramenti Poenitentiae administrationem declarantur*; 3.° Ex communi DD. sententia: qua de re videri possunt Simmonet (*Tr. XV. Disp.* 9. *art.* 6. *Resp.* 7.), Elbel (*Confer. XIV, n.* 376.), Roncaglia (*Tr. XIX, Q.* 7. *Cap.* 2. *q.* 1. *Resp.* 2.), Platelius (*Synop. Part.* 5. *n.* 909.), Ferraris (*V. Reservatio Casuum n.* 4.), Viva (*De Poenitent. Q.* 8. *art.* 1. *n.* 5.), Antoine (*De Poenit. C.* 3. *art.* 1. *q.* 6.), Collet (*De Poenit.* Cap. 8. Part. 2. n. 560.), Eusebius Amort (*De Poenit. Disp.* 9. *q.* 25.), S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 589.), ac demum Fr. Antonius a S. Ioseph (*Tr.* 27. *n.* 389.), qui sedente Pio VI Compendium Salmanticensium Romae 1789 edidit. Quod ergo nonnullis videri potuerit, ea particula Constitutionis *Superna* commune quoddam principium contineri, quod instar legis pro omnibus confessariis etiam saecularibus valeret, tribuendum id est primo quidem invectae ab Henriquez et Suarezio atque a pluribus exinde receptae theoriae, de qua in not. praec.; deinde vero opportuno quoque argumento, quod ex eadem Constitutione deducitur, ne absolvi advena a reservato queat, quoties in utraque tum poenitentis tum Confessarii casus reservatus fuerit. Hac enim conditione circumscriptam esse etiam facultatem Regularibus tributam per ea verba: *Non autem in illa, ubi idem Confessarius est approbatus,* ne scilicet absolvant a reservatis in utraque dioecesi, communis est DD. sententia, quam vide penes La-Croix (*Lib.* 6. *Part.* 2. *n.* 1631.), Ferraris (*l. sup. cit.*), Euseb. Amort (*l. sup. cit. q.* 26.), Marc. Struggl (*De Sacr. Poenit. Q.* 3. *n.* 48.), Reuter (*De Poenit. n.* 371.), Mazzotta (*Tr.* 6. *Disp.* 2. *q.* 3. §. 2. *n. II.*), Viva (*De Sacr. Poenit. Q.* 9. *art.* 3. *n.* 4.), Platelium (*l. sup. cit.*), Roncaglia (*l. sup. cit.*), Emman. Thesaurus (*De Poen. Part.* 2. *V. Absolutio Cap.* 3.), Giordanini, vulgo Auctor Oper. *Istruzione pei Novelli Confessori* (*Vol. II. n.* 503.), Wageman (*Synops. Theol. Part.* 3. *Tr.* 2. *Cap.* 5.), Illsung (*De Poenit. n.* 224.), Gobat (*Tr. VII. n.* 376.), Antoine (*De Poenit. Cap.* 3. *art.* 1. *q.* 6.), etc.; e quibus illud etiam manifestum fit,

QUAER. 6° *An Praelati aut Superiores regulares possint reservare casus in suo Ordine vel Monasterio?*

---

inaniter quempiam suspicari posse, ea Clementis X verba ad casum spectare, in quo peccatum in alterutra tantum dioecesi reservatum sit.

Caeterum ratio ab A. prolata, cur confessarii quoque saeculares licet privilegium Regularibus a Sede Apostolica concessum non habeant, tamen confluentes ex alienis dioecesibus etiam ab istarum reservatis, non obstante Bonifacii VIII Const. *Si Episcopus*, possint absolvere, unica reipsa est, quae cohaereat cum essentialibus iudicii sacramentalis principiis a Synodo Tridentina solemniter definitis, et rursus a Pio VI in Const. *Auctorem fidei* n. 37 contra technas iansenianas inculcatis, statuentibus scilicet, neminem *a iudice non suo* solvi vel ligari posse, ac nullius momenti absolutionem esse, quam sacerdos in eum proferat, in quem *ordinariam aut delegatam non habeat iurisdictionem.* Constitutio enim *Si Episcopus* eatenus obstat, quatenus statuit, licentiam (tacitam vel expressam) eligendi confessarium a proprio Ordinario concessam nullatenus includere facultatem etiam pro reservatis. Quoties ergo signo aliquo constet, Ordinarios simul cum praedicta licentia etiam in facultatem pro reservatis consentire, iam sat's Decretalis Bonifacii VIII servatur. Atqui signum huius Ordinariorum consensus sufficiens est, quod consuetudinem hanc absolvendi sciant, et taceant; inde enim illa *ratihabitio de praesenti*, quae in casu ad valorem sufficit. Huc faciunt ea Reginaldi (*Lib.* 1. *n.* 70): *Tenendum est, iurisdictionem.... sufficientem acquiri per licentiam tacitam, quae habetur ex ratihabitione de praesenti, tunc contingentem, quando vidente, et sciente, ac tacente sacerdote proprio, qui potest contradicere, sacramentum poenitentiae administratur.* Valet igitur de reservatorum absolutione id ipsum, quod Card. Caietanus (*Sum.* V. *Confessio* 2.) generatim de confessione ex tacita licentia proprii sacerdotis facta in dioecesi aliena sic aiebat: *Tacita Episcopalis licentia dat robur absolutionibus, et consuetudo non concurrit nisi ut testis licentiae.*

Et cum his quidem aptissime connectitur, quod Clemens X cavendum Regularibus edixerat, et modo *a fortiori*, ut ait S. Alph. n. 589., ad Confessarios etiam saeculares transferri ob novam hanc praxim inductam oportet, nempe excipiendos ab ea lege poenitentes, qui in *fraudem reservationis*, ad subterfugiendum scilicet proprii sacerdotis iudicium, in alienam dioecesim ad confitendum se conferant. In hisce enim adiunctis consensus Ordinarii, e quo iurisdictio ad absolvendum profluit, supponi nullatenus potest. Huc itaque redit, quod Thb. (cohaerentes ne sibi omnes, alii viderint) de

Resp. Possunt nonnullos tantum reservare a *Clem. VIII* determinatos, qui sunt undecim numero, ut videre est apud *S. Ligor.*, etc. Alia autem reservare sine consensu Capituli generalis pro tota Religione, et Capituli provincialis pro tota Provincia, nequaquam possunt (*a*).

---

simplici confessione extra dioecesim facienda communiter statuunt, validam scilicet absolutionem fore, *modo* (utar verbis Bonacinae *De Poenit. Disp.* 5. *Q.* 7. *punct.* 2. *n.* 6.) *iter non faciant in fraudem legis ea solum de causa, ut.... evitent proprium pastorem, et alteri confiteantur...., ut bene observant Coninck, Vasquez, Suarez, Reginaldus, et alii recentiores.* Eandemque conditionem apponit Lugo (De Poenit. Disp. 19. n. 7.): *dum tamen* (inquit) *ex industria non discesserint a suo domicilio, ut occasione itineris alteri confiteantur.* Quod et recentius repetit Concina (*De Poenit. Lib.* 2. *Diss.* 2. *C.* 4. *n.* 20.), valide absolvi negans, *si industria discesserint* (*subditi*), *ut alibi confiteantur.* Vid. sup. n. 555.

Licet vero haec ratio valere non videatur quoad Regulares, qui cum iurisdictionem non habeant ab Episcopis, sed a Sede Apostolica, eo ipso videntur non indigere delegatione illa iurisdictionis, quae *tacito Ordinariorum consensui*, seu *ratihabitioni de praesenti* inest; ast alia quoad ipsos adest ratio, interdictum scilicet Sedis Apostolicae, quae dum privilegium illis concessum hac conditione circumscribit, pari efficacia ordini prospicit, disciplinamque ita tuetur, ut nihil sit, quod Episcopos a regenda et corrigenda sua cuiusque plebe impediat.

(*a*) Clementis VIII decretum ita se habet: *Sanctissimus Dominus Noster, qui iampridem accurate perpendit, ac re ipsa comperit, quod reservatio facultatis absolvendi Religiosos poenitentes a peccatis quibusdam gravioribus, nisi Superiores admodum prudenter ac moderate illa utantur, nonnullos infirmos, qui interdum Superiori suae conscientiae maculas detegere formidant, adducere possit in aeternae damnationis periculum, et spiritualis remedii desperationem; ideo ut huic malo Sanctitas Sua opportune prospiceret, decrevit, ut nemo ex Regularium Superioribus peccatorum absolutionem sibi reservet, exceptis iis, quae sequuntur, aut eorum aliquot, prout subditorum utilitati expedire prudenter in Domino iudicaverint.*

Veneficia, incantationes, sortilegia.

Apostasia a Religione, sive habitu dimisso, sive retento, quando eo pervenit, ut extra septa Monasterii seu Conventus fiat egressio. Nocturna ac furtiva e Monasterio seu Conventu egressio, etiam non animo apostandi facta.

§. II. *De absolutione reservatorum.*

Principia:

574. — I. Absolvere possunt a casibus reservatis de potestate ordinaria 1° ipsi reservantes; 2° eorum successores in eadem potestate; 3° eorum Superiores.

Proprietas contra votum paupertatis, quae sit peccatum mortale. Iuramentum falsum in iudicio regulari seu legitimo.

Procuratio, auxilium, seu consilium ad abortum faciendum post animatum foetum, etiam effectu non sequuto.

Falsificatio manus aut sigilli Officialium Monasterii aut Conventus. Furtum de rebus monasterii seu Conventus in ea quantitate, quae sit peccatum mortale.

Lapsus carnis voluntarius opere consummatus.

Occisio aut vulneratio, seu gravis percussio cuiusque personae.

Malitiosum impedimentum aut retardatio aut aperitio litterarum a Superioribus ad inferiores, et ab inferioribus ad Superiores.

Si quod aliud praeterea peccatum grave pro Religionis conservatione, aut pro conscientiae puritate reservandum videbitur, id non aliter fiat, quam Generalis Capituli in toto Ordine, aut Provincialis in Provincia matura discussione et consensu.

Sed et alia in eodem Decreto habentur scitu dignissima. Ac primo quidem statuitur, ne subditi confiteri teneantur apud Superiores: *Non liceat Superioribus Regularium Confessiones subditorum audire, nisi quando peccatum aliquod reservatum admiserint, aut ipsimet subditi sponte aut proprio motu id ab iis petierint.*

Decernitur deinde, in singulis domibus plures adsignandos confessarios, ut liberum subditis sit eorum cuique pro lubitu confiteri: insuper et norma additur circa dandam iisdem confessariis facultatem absolvendi etiam a reservatis. *Superiores in singulis domibus deputent duos, tres, aut plures Confessarios pro subditorum numero maiori vel minori; iique sint docti, prudentes, ac charitate praediti, qui a non reservatis eos absolvant, et quibus etiam reservatorum absolutio committatur, quando casus occurrerit, in quo eam debere committi ipse in primis Confessarius iudicaverit.* Et quoad primum prorsus reiicienda interpretatio est, quasi *unus* tantum dari queat Confessarius, si subditorum numerus non adeo magnus sit, quando autem pro magno eorum numero dantur plures, pars quaedam determinata cuique possit ita assignari, ut singuli unum tantum habeant, cui exclusive confiteantur. Quoad alterum vero caput ma-

II. Episcopi, vel eorum delegati absolvere possunt etiam a casibus papalibus *occultis* ante Synodum Tridentinam reserva-

---

nifestum est, in definiendo, an confessario tribuenda sit facultas absolvendi a reservatis, potissimas partes ipsius Confessarii iudicio deferendas esse.

His vero declaratio accessit summi momenti, quam ab eodem Clemente VIII latam fuisse patet ex iis, quae narrat Ferraris (*V. Praelatus Regularis* n. 58.). Subnectitur autem eidem Clementis Decreto per haec verba: *Sanctitas sua deinceps declaravit et declarat, ut si huiusmodi Regularium Confessariis casus alicuius reservati facultatem petentibus Superior dare noluerit, possint nihilominus Confessarii* ILLA VICE *poenitentes Regulares, etiam non obtenta a Superiore facultate, absolvere.* Adeo igitur Confessarii iudicio rem deferendam esse Clemens voluit, ut etiamsi Superior facultatem ipsi deneget, possit hic tamen a reservatis poenitentem absolvere. Scite autem monet Pellizzarius (*De Monial. Cap.* 9. *n.* 29.), hanc declarationem pro confessario quoque Monialium valere, quando hic facultatem absolvendi Monialem a reservatis petat ab earum Ordinario, sive hic sit Praelatus Regularis, sive loci Episcopus, prouti scilicet monasterium sit, vel non sit *exemptum.* — Caeterum cum Declaratio dicit, confessarium post petitam, licet non obtentam facultatem, posse ILLA VICE absolvere, non ita hoc intelligendum est, quasi *unica* tantum *vice* id a Pontifice concedatur, sed quod Confessarius non possit a reservato vel eundem vel alium poenitentem rursus absolvere, nisi rursus a Superiore veniam requirat; quae si denegetur, rursus poterit confessarius absolvere, etc. Quocirca sensus erit, quod quoties facultas petitur, et negatur, toties confessarius absolvere potest, etc. Qua de re S. Alphonsus (Lib. 6. n. 586.) refert, a Colleto proferri decretum Urbani VIII; sed est mera Colleti hallucinatio, qui perperam interpretatus est verba quaedam Compendioli Dianae Romae editi an. 1654, ad quod ipse remittit.

Verum prorsus optandum, ne Superiores locum relinquant recurrendi ad usum facultatis per hanc Declarationem concessae. Sapientissime enim Suarez (*De Poenit. Disp.* 30. *Sect.* 4. *n.* 9.) monet, *Regulariter et moraliter loquendo Superiorem debere esse facilem potius, quam difficilem in hac facultate concedenda;* et hoc quidem iuxta Ordinationes Gener. S. I. Cap. 6. n. 1., ubi haec legebat: *Nullo modo Superior difficilis esse debet, sed facilis potius et promptus in ea concedenda.*

Et ratio egregia redditur in illis S. Thomae verbis (*in* 4. *Dist.* 17. *Q.* 3. *art.* 3. *q.* 4. *ad* 6.): *Peccaret autem sacerdos, si non esset facilis ad praebendam licentiam confitendi alteri; quia multi sunt*

tis, exceptis tamen in Bulla *Coenae* contentis. Constat ex concessione *Concil. Trident. sess.* 24., *Decret. de Reform.*, c. 6., *Liceat.*

---

adeo infirmi, quod potius sine confessione morerentur, quam tali sacerdoti confiterentur: unde illi, qui sunt nimis solliciti, ut conscientias subditorum per confessionem sciant, multis laqueum damnationis iniiciunt, et per consequens sibi ipsis. Et rursus (*Contr. Impugn. Relig. Cap.* 4.): *Quidam, ut experimento inventum est, a confessione desisterent, nisi possent aliis, quam suis sacerdotibus confiteri, quandoque propter verecundiam, quia erubescunt confiteri illis peccata, cum quibus quotidie conversantur: quandoque vero quia suspicantur, sacerdotes sibi esse inimicos, et propter alia multa. Unde pie Praelati eorum infirmitati condescendunt, ne omnino in desperationem labantur, de aliis confessoribus eis providendo.*

Quocirca Suarez postquam (l. c.) addidit, *moraliter ac per se loquendo, minus periculi esse in concedenda hac facultate, quam in illa neganda*; subdit: *Ut concedatur, satis esse debet, quod nulla specialis ratio ad eam negandam occurrat: ut autem negetur, semper intervenire debet aliqua specialis ratio, quae id requirat.... Immo licet aliquando Superiori videatur intervenire sufficientem rationem ad negandam facultatem; si tamen aliunde ex relatione alterius vel alia via illi constiterit, subditum nullo modo velle Superiorem adire, neque aliis remediis tentatis ad id induci, tunc Superior nunquam debet negare facultatem, nec potest licite*, excepto casu de damnificatione aliorum: *quia non obstante quacumque ratione occurrente, et pensatis omnibus, tunc id magis expedit, immo necessarium est iuxta leges charitatis. Item quia haec est quaedam medicina subditi: ergo si cum rigore applicata cedat in perniciem eius, temperanda est, ideoque facultas concedenda. Unde Navarrus* (in Cap. Placeat n. 149.) *ait, solam verecundiam nimiam poenitentis esse aliquando sufficientem causam, ut haec facultas danda sit.*

Quod autem Suarez excipiat casum *de damnificatione aliorum*, intelligendum est, quando scandalum *vel quodvis damnum forte immineret vel Religioni, vel domui, vel alteri, vel ipsi poenitenti*; nec aliter occurri illi posset, nisi rei notitiam Superiori praebendo. Tunc vero subditus, si abnueret, absolvi profecto non posset, non ex defectu iurisdictionis in Confessario, sed ex defectu dispositionis in ipso poenitente. Ius enim naturae exigit, ut subditus scandalum seu damnum illud removeat; et si unicum medium suppetit, ut res Superiori aperiatur, ad hoc sane ipse tenetur.

Ex quibus et illud iam patet, in toto hoc negotio ita prospiciendum esse secreto, ne poenitens ab ipso Superiore detegatur. Ita

Possunt Episcopi absolvere a casibus papalibus etiam *notoriis*, seu *publicis* omnes fideles, qui ob legitimum impedimentum Apostolicam Sedem adire nequeunt, ne ex dilatione absolutionis, animabus periculum immineat. Constat ex *Iure can.*

III. Confessarius quilibet etiam Regularis absolvere non potest a casibus *proprie episcopalibus*, nisi ab Episcopo ipso facultatem acceperit, etiamsi absolvere possit a quibuscumque casibus Papae reservatis. — *Ita Clemens X* in Bulla *Superna*, ubi dicitur: *Habentes facultatem absolvendi ab omnibus casibus Sedi Apostolicae reservatis, non ideo a casibus ab Episcopo reservatis possunt absolvere.* Excipe, iuxta superius dicta, Re-

---

communiter DD. Unde in Ordin. Gen. S. I. Cap. 6. n. 3.: *Caveat Superior, nec cum ab eo petitur facultas, curiose inquirat, aut aliud quid faciat, unde coniicere possit, quis ille sit, pro quo petitur, et ne circumstantias alias exquirat, quam quae ad rem pertinent. Caveat etiam Confessarius, ne quid elabatur, ex quo poenitens cognosci possit: qui si timeat, ne ex notitia alicuius rei possit Superior probabiliter suspicari, quis ille sit; sciat, se omnino eam reticere debere, et omnem cautelam adhibere in casu proponendo, ne ulla ratione Superior possit probabiliter agnoscere auctorem. In quo si viderit, proponendo casum in specie, occasionem suspicionis superiori dari, satis erit, si in genere dicat, aliquem in casum reservatum incidisse, qui damnum (nec Religioni) nec alteri, nec ipsi poenitenti afferre possit. Uterque denique, tam Superior, quam Confessarius, memores sint obligationis Sigilli, et ita se gerant, ut eius puritati et integritati per omnia consulant.*

Et quod ad Sigillum attinet, aliud gravissimum caput occurrit, quod et Clemens VIII in praedicto Decreto prae oculis habuit, ne quis scilicet notitia occasione confessionis excipiendae habita ullatenus ad externam gubernationem uti possit. Ita Clemens: *Tam Superiores pro tempore existentes, quam Confessarii, qui ad Superioritatis gradum fuerint promoti, caveant diligentissime, ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in Confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur.* Et Suarezius quidem olim censuerat (*De Relig. Tr.* 10. *Lib.* 8. *Cap.* 5. *n.* 12. 13.), nomine *exterioris gubernationis* non eam venire, quae *ad vitandum peccatum vel scandalum aut poenitentis aut aliorum ex peccato illo praecise ortum* necessaria sit; adeoque Superiorem in eum finem notitia habita ex confessione uti posse. Verum eam opinionem expresse deinde (*De Poenit. Disp.* 33. *Sect.* 7. *n.* 4.) abiecit.

gulares qui ex eadem *Clement.* X Constit. confluentes ex aliena dioecesi absolvere possunt ab eorum reservatis, nisi tamen in fraudem reservationis venerint, et peccata sint reservata etiam in loco confessionis.

IV. Nulla est reservatio in articulo mortis. Omnes igitur Sacerdotes quoslibet poenitentes ab omnibus peccatis et censuris tunc absolvere possunt. — *Trid. sess.* 14., *c.* 7.

Quaesita:

575. — QUAER. 1° *An aliquando simplex Confessarius possit absolvere a peccatis reservatis, etiam extra mortis periculum?*

Resp. 1° Potest quidem quandoque absolvere, nempe quoties facultas peti nequit a Superiore, ne per litteras quidem (a), et adest periculum in mora, vel grave incommodum secuturum est; et hoc valet etiamsi peccatum cum excommunicatione reservatum esset. Ratio est, quia Ecclesia, pia mater, et quilibet Superior, non potest censeri velle obligare ad aliquid moraliter impossibile, vel ad tantum incommodum subeundum. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n.* 585.

(a) Adverte cum S. Alphonso (Lib. 7. n. 89.), *communem*, *probabiliorem* ac *tutam* esse doctrinam, quod is, qui habet impedimentum comparendi coram Pontifice, non tenetur absolutionem quaerere per internuntium vel per epistolam etiam a S. Poenitentiaria; 1° quia ex iure communi potestas absolvendi, stante illo impedimento, inest Episcopis; 2° quia nulla adest obligatio, nisi comparendi personaliter; si ergo id praestare quis nequeat, ad nihil aliud tenetur, nisi quid legislator subrogaverit; 3° quia consequutio absolutionis per S. Poenitentiariam est privilegium, nemo autem, ex communi axiomate, privilegiis uti tenetur. — Attamen si desit privilegiatus, et impedimentum non sit perpetuum, proderit petitio facultatis per litteras, ut poenitens ab onere comparendi liberetur.

Albitius (*De Inconst. Cap.* 25. n. 33.) pro opposita opinione affert exemplum decisionis latae per Congreg. S. Inquisitionis. — Sed exemplum non est ad rem. Absolutus nempe quidam fuerat *sub expressa conditione*, ut Romae se sisteret vel per se vel per procuratorem; cumque causaret iter incommodum, indultum ei fuit, ut ad S. Poenitentiariam recurreret. Hic ergo habetur lex specialis pro casu speciali; quae quidem verti in generale principium nec debet nec potest.

Resp. 2° Non potest tamen in tali casu absolvere nisi *indirecte* a reservatis, quamvis *directe* ab aliis absolvat. Ratio est, quia non habet iurisdictionem in reservata. Nec censetur hanc supplere Ecclesia; nulla enim est supplendi necessitas, cum pro necessitate praesenti sufficiat absolutio indirecta reservatorum. — *S. Lig. ibid., et alii* supra citati.

Hinc 1° Non potest tunc absolvere Confessarius, nisi cum onere, ut data opportunitate poenitens se sistat Superiori vel alteri habenti facultatem absolvendi a reservatis.

Hoc autem valet quando poenitens brevi tempore accedere potest ad Superiorem, aut alium facultatem habentem in reservata. Quod si impedimentum duret ad longum tempus, quod computatur a sex mensibus ad quinquennium, inferior potest directe absolvere, iniuncto tamen onere se sistendi Superiori aut delegato, si peccatum cum censura sit reservatum. Secus si peccatum censuram adnexam non habeat. — *Suarez, de Poenit. D.* 30., *sect.* 3. *n.* 7. — *Lugo*, *D.* 20. *n.* 223. Quando vero impedimentum sit perpetuum (*a*), absolutio directe datur sine ullo onere coram Superiore comparendi. *Caput* Eos QUI, 22., *de Sent. excomm.*, *in* 6°. — Quae autem de reservatione Pontificis dicuntur, ad reservata Episcopalia extendi possunt (*b*). Ita communis sententia apud *S. Alph. n.* 585., *et l.* 7. *n.* 92.

(*a*) Eiusmodi impedimentum habere censentur *pueri impuberes, filiifamilias, senes, servi, pauperes, infirmi seu valetudinarii, mulieres, Regulares,* atque a fortiori *moniales, carceribus vel triremibus perpetuo damnati, demum quicumque adstringuntur officio alendi seu administrandi familiam, vel publicum munus gerendi, quod sine publico aut gravi detrimento relinqui non possit.* (Vid. S. Alphons. Lib. 7. n. 88.

(*b*) *Reservata Episcopalia,* ut videtur, ab A. dicuntur peccata, quae sibi Episcopus reservat; circa quae S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 585.) uti verius censet non valere regulam, quae de reservatis Pontificiis traditur; verum (*Lib.* 7. *n.* 92.) deinde proponit doctrinam Roncagliae (*Tr.* 4. *Q.* 1. *Cap.* 6. *q.* 5.) qui statuit generale hoc principium: *Quae dicta sunt de reservatis S. Pontifici, ex paritate rationis extendi possunt ad reservata Episcopalia*, etc., quibus gemina habet et Sporer (*De Poenit. n.* 750.). Quod vero S. Alphonsus Roncagliae opponat Laymann, Sotum, Coninck et Suarezium, quorum auctoritate prius motus fuerat ad censendam *veriorem* primam

2° Si poenitens non habeat nisi peccata reservata, non potest absolvi, nisi submittat clavibus aliud peccatum saltem veniale vitae praeteritae directe remittendum. Secus enim nulla daretur Sacramenti materia.

---

sententiam, nihil reipsa est. Ex his siquidem tres priores hanc quaestionem nullatenus tangunt; Suarez vero (*De Poenit. Disp.* 30. *Sect.* 3. *n.* 11. 12.) allatis pro utraque opinione rationibus, mere dicit, *se magis inclinare* in eam partem, ne in re adeo gravi absque sufficienti fundamento ea facultas tribuatur. At enim sufficiens fundamentum adesse alii merito putant in C. *Eos qui* 22. De Sent. Excomm. in VI, quod sic definit: *Eos, qui a sententia canonis vel hominis (cum ad illum, a quo alias de iure fuerant absolvendi, nequeunt propter imminentis mortis articulum aut aliud impedimentum legitimum pro absolutionis beneficio habere recursum) ab alio absolvuntur*, etc.; hic namque agitur de quocumque Superiore, non autem de solo Romano Pontifice. Id ipsum erui potest etiam ex C. *Nuper. De Sent. Excomm.*, in quo expresse quaestio fit de quolibet Praelato. Neque vero solus est in ea doctrina Roncaglia cum Sporer; nam ipse Hurtadum et Dianam allegat; Diana vero (*Tom.* 1. *Tr.* 5. *Resol.* 18. *et* 19.) addit Palaum, Henriquez, Marchant, Coelestinum, Gamachaeum, Granadum. Et (*Resol.* 18. *n.* 7.) concludit: *Et haec omnia satis probabilia et tuta existimo; et maxime notentur a Confessariis, quia in Authoribus non passim obvia, sed in praxi quotidiana.*

Eadem porro quaestio fit de iis, qui censura Pontificia ligati, et impediti Romam adire, absolutionem ab Episcopo quaerere deberent; an si etiam ad Episcopum se conferre sint impediti, absolvi a quolibet Confessario possint. Respondet S. Alphonsus (*lib.* 7. *n.* 92): *Negant communius Suarez, Lugo, Becanus, etc. apud Vivam De Poenit. Q.* 9. *art.* 2. *n.* 9., *quia hoc in iure conceditur tantum Episcopis, nec in lege positiva valet argumentum a pari.* At in hoc deceptus fuit a Viva, qui eo loci distinctas male confundit quaestiones; et Suarez contra adeo affirmativam tenuit sententiam, ut eum hac de causa impugnare conatus sit Lugo (*De Poenit. Disp.* 20. *n.* 228. 229.). Caeteroquin autem iura manifesta sunt non solum in cit. C. *Eos, qui*, sed et in C. *Nuper*, in quo facultas etiam aliis praeter Episcopum fit hisce verbis: *Verum si difficile sit ex aliqua iusta causa, quod ad ipsum excommunicatorem absolvendus accedat, concedimus indulgendo, ut (praestita iuxta formam Ecclesiae cautione, quod excommunicatoris mandato parebit) a suo absolvatur Episcopo vel proprio sacerdote.* Quam sententiam, ut inquit S. Alphonsus (l. c.), DD. *communissime* interpretantur non disiunctive, quasi nem-

Casus autem, in quibus simplex Confessarius sic absolvere potest, sunt praesertim sequentes, scilicet 1° periculum infamiae, vel scandali, v. gr., ex omissione celebrationis Missae; 2° necessitas adimplendi praeceptum confessionis vel Communionis; 3° timor ne poenitens remaneat diu in statu peccati mortalis. — *S. Lig. ibid.*

576. — Quaer. 2° *An absolutus a reservatis in articulo mortis a simplice Confessario, teneatur se sistere Superiori, si convalescat?*

Resp. 1° *Neg.* quoad *simplicem reservationem.* Ratio est, quia ex *Trid.*, in articulo mortis, *nulla est reservatio.* Ergo etiam nullum reservationis onus, nisi aliunde probetur.

Resp. 2° *Affirmant* communiter Auctores quoad *censuras* reservationi adnexas, et *cap. Eos qui* 22., *de Sententia excommunic.*, in 6°, ubi nemo in articulo mortis a censura reservata absolvitur, nisi ea lege ut cum cito commode poterit, conspectui Superioris se praesentare curet, eius mandatum humiliter suscepturus. Hinc si convalescat, ad Superiorem recurrere debet, et quidem sub poena iterum incidendi in censuras, nisi usus legitimus ab hac obligatione eximat. — Attamen nonnulli limitant obligationem se sistendi Superiori pro casu *percussionis Clerici*, aut pro alia reservatione, quam forte exceperit Legislator, uti sunt casus Bullae *Coenae.* Id eruunt autem tum ex Concilio Tridentino, a quo declaratum fuit sine ulla restrictione, *omnem reservationem in periculo mortis cessare;* tum praesertim ex *Rituali Romano,* quod obligationem se sistendi Superiori non absolutam, sed conditionatam clare innuit. — « Si vero qui con-
« fitetur in periculo mortis incidat, absolvendus est ab omnibus
« *peccatis et censuris quantumvis reservatis* (cessat enim tunc
« omnis reservatio); sed prius, si potest, cui debet satisfaciat:
« ac si periculum evaserit, *et aliqua ratione Superiori*, a quo
« alias esset absolvendus, *se sistere teneatur*, cum primum po-

---

pe perinde sit vel Episcopum vel alium confessarium adire, sed subrogative, nempe quod tunc possit ab alio confessario absolvi, quando Episcopus adiri non potest. Porro si *communissime* DD. id eruunt ex hoc Canone, quomodo *communius negant*, ab alio praeter Episcopum, absolvi impeditum posse? Et reipsa idem S. Alphonsus (l. c.) multo plures pro secunda sententia, quam pro prima illa affert.

« terit, coram eo se sistat, quidquid debet praestiturus. » Hanc sententiam dicunt *probabilem Navarrus*, *Henriquez*, *Avila*, *Filliuccius*, *Sporer*, *Gobat*, *Diana*, *et alii*; neque contradicere videtur *S. Ligorius* (a).

577. — Quaer. 3° *An reservatione ligatus in necessitate communicandi, aut celebrandi, teneatur confiteri Confessario simplici, alio deficiente?*

Resp. 1° Probabilius non tenetur confiteri, si nullum aliud peccatum mortale habeat, nisi reservatum; ratio, quia ad confessionem neque tenetur ratione peccati reservati, quod directe remitti nequit, neque ratione venialium aut mortalium iam remissorum, quippe quae non sunt materia necessaria confessionis. — *S. Lig. n.* 265. (b). — *Lugo.* — *Elbel*, etc.

Resp. 2° Si tamen advertat, se non habere contritionem, sed solam attritionem, tenebitur confiteri saltem veniale vel morta-

---

(a) S. Alphonsus (*Lib.* 7. *n.* 87.) Doctoribus ab A. allegatis addit *Corneium*, et *Salmanticenses*, qui (*De Cens. Cap.* 2. *n.* 66.) *ob auctoritatem (aiunt) tantorum virorum probabile id indicamus*; probabilem eam sententiam itidem habet *Thomas Del Bene* (*De offic. S. Inquis. Part.* 1. *Dub.* 66. *n.* 19.), qui praemissis aa. addit *Gambarupta*; hisce Sporer (*De Poenit. n.* 726.) adiungit *Iordanum* et *Iosephum De Iannario*; Diana denique (*Tom.* 6. Tr. 1. *Res.* 202. n. 2.) scribit: *Claudius Millardus in Sum. Parochorum. De Poen. Cap.* 97. *n.* 10. *notat, probabilissimum videri, hoc onus se praesentandi coram Superiore, si quis absolutus fuerit tempore mortis ab excommunicationibus reservatis, non habere amplius locum et cessasse post Tridentinum....*; *quam doctrinam Caelestinus in Compend. Theol. moral. Tr.* 1. *Cap.* 7. *n.* 3. *putat, posse tuta conscientia approbari, quando excommunicatio non est notoria vel deducta ad forum externum*: quod idem sensit Sporer, statuens (*n.* 752), etiam obligationem comparendi coram Superiore ob clerici percussionem *probabilissime valere solum pro foro externo, quando nempe res deducta iam fuit ad forum contentiosum.*

Adverte insuper, ex mente S. Alphonsi (*Lib.* 7. *n.* 87.) hanc quaestionem locum habere non modo si absolutus quis fuit a censuris reservatis in mortis articulo, sed etiam quando ob diuturnum impedimentum adeundi Superiorem ab alio absolutionem est consequutus, eaque praestitit, quae Superior exacturus ab eo fuisset.

(b) *Si iste nullum aliud mortale habeat, nisi reservatum, conveniunt Doctores, non teneri ad confessionem, sed sufficere ut conteratur.* S. Alphonsus Lib. 6. n. 265. Q. I.

le iam alias remissum, ut sic indirecte a reservatis absolvatur, et in statu gratiae communicet. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n.* 265. 585.

Resp. 3° Insuper tenetur confiteri, si habeat mortalia tum reservata tum non reservata. Ratio est, quia urget praeceptum divinum praemittendi confessionem Communioni, et nulla datur excusatio a praecepto confessionis. — *Ita communissime*, inquit *S. Lig.* contra aliquos ideo negantes, quia Confessarius, ut aiebant, iurisdictione caret in talem poenitentem; quod plane falsum est (*a*).

(*a*) Adversari his videtur, quod S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 585. *dub.* 2.) sententiam hanc negantem dicat *non esse improbabilem,* et alibi (*ibid. n.* 596. *Q. I.*) appellet *satis probabilem,* quia, ut ait, *probabile est cum Vasquez, Tourn., Armil., Gerson., Trull, etc., confessarium simplicem omni carere iurisdictione in habentem reservata, cum non sit suus competens iudex: ideo neque a non reservatis potest eum absolvere.* Quinimo (*ibid. n.* 265. *Q. I.*) pro eadem addit *Alensem, Sylv., Rich., ac Praep.,* ac subdit: *et merito hanc probabilem vocant Suarez, Pal. et Filliuc. Ratio, quia confessio illa apud inferiorem esset invalida, cum fieret iudici non competenti, qui ob peccata reservata, quibus gravatur poenitens, caret omni potestate super illo.* Quomodo ergo A. abrupte id dicit *falsum,* quod S. Alphonsus post tam graves DD. affirmat, *merito probabile appellari?*

At facile conciliari haec possunt, si causa thesis distinguatur a causa argumenti, quod pro ea S. Alphonsus affert. Nam thesis reipsa saltem ceu verisimilis habita est ab iis AA., quos idem S. Alphonsus allegat; unde aliquam probabilitatem saltem extrinsecam hausisse videtur. Ast argumentum inde petitum, quod ne a peccatis quidem non reservatis absolvi quis possit, nisi sacerdos absolvere simul eum possit a reservatis, hoc vix quorumdam paucorum est, et robur e ratione nullum habet.

Et sane Vasquez (*In* 3. *Part. q.* 91. *art.* 3. *dub.* 9. *n.* 24.) inde arguit, quod si *in necessitate* quis indirecte absolvi posset a reservatis, posset etiam *extra necessitatem.* — Atqui hoc est manifeste falsum; nam certum penes omnes est, a praecepto *integritatis* confessionis excusare *necessitatem;* extra necessitatem vero neminem ab ea excusari.

Sylvius autem (*In suppl. Q.* 20. *art.* 2. *q.* 3.), cuius opinionem referunt etiam Pontas (*V. Cas. reserv. n.* 21.) et Collet (*De Poenit. Part.* 2. *Cap.* 8. *num.* 569.) inde arguit, quod ex Tridentina Synodo *extra mortis articulum sacerdotes nihil possunt in casibus reservatis:* hoc autem falsum foret (ex eius sententia), si saltem in-

578. — Quaer. 4° *An habens peccata reservata et non reservata teneatur in confessione accusare etiam reservata?*

Resp. Neg. probabilius. Ratio est, quia alias teneretur bis peccata illa confiteri, scilicet inferiori et Superiori. — *S. Lig. n.* 265. Q. II. — *Recole dicta quaes. praec. Resp.* 1° (a).

---

directe a reservatis possent absolvere. — At vero argumentatio ista tota innititur praeposterae notioni absolutionis *indirectae*, quasi scilicet peccata reservata aliquo modo vi absolutionis remitterentur; quando penes Thh. constat, ea non secus remitti, ac per accidens in Eucharistiae aut Extremae Unctionis sumptione declaratur, *consecutive* nempe (ut ait Dominicus Soto *in* 4. *Dist.* 18. *q.* 2. *art.* 5. *Prop.* 2.) ad gratiae sanctificantis infusionem, non vero vi absolutionis. Huc ergo spectant verba A., cum dicit, falsum esse, quod cum eo, qui etiam peccata reservata habet, sacerdos non possit esse iudex et sacramenti minister.

Caeterum si qui alii negarunt, quempiam teneri ad praemittendam confessionem sumptioni Eucharistiae, quando praeter alia peccata habet etiam reservata; isti non inficiabantur, eum valide absolvi posse directe a non reservatis, et a reservatis indirecte; sed mere opinati sunt, illum in casu ad confitendum *non teneri*; putabant enim, in eiusmodi confessione esse exprimenda etiam peccata reservata: quorum absolutio *directa* cum deinde quaerenda esset ab habente ad id potestatem, fiebat (in eorum opinione), ut eadem peccata poenitens *bis* confiteri deberet. Hoc porro onus confitendi *bis* eadem peccata adeo grave censebant, ut ea de causa a confessione, nisi adesset, qui etiam a reservatis posset absolvere, excusandum illum putarent (*Vid. Suarez De Sacram. Disp.* 66. *Sect.* 4.).

At enim haec quoque ratio omni vi destituitur; ideoque dictum est, praemissae thesi vix aliquam *mere extrinsecam* affuisse probabilitatem. Et hoc quidem nullo negotio suaderi potest. Eatenus enim a praemittenda confessione in casu quispiam excusaretur, quatenus grave illud onus bis eadem peccata confitendi necessario subire deberet. Atqui falsum est, eiusmodi grave onus tunc esse subeundum; quippe ex communi sententia longe probabilius est (*Vid. quaes. seq.*), in ea confessione nullam adesse obligationem exprimendi etiam reservata, in quae confessarius nullam habet potestatem. Ergo thesi illi umbratilis quidem inesse probabilitas aliquando videri potuit; sed solido quolibet deficiente fundamento nulla reipsa probabilitas attribui ipsi potest.

(a) S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 265. *q. II*) postquam dixit, pro sententia *affirmativa* nullam rationem afferri, subdit, *negativam* probabiliorem esse; *tum quia* (inquit) *bis eadem peccata fateri deberet*

Quaer. 5° *An valide absolvatur, qui bona fide accusat reservatum simplici Confessario, aut illius sine culpa obliviscitur?*

Resp. Affirm., si aliud peccatum non reservatum clavibus subiiciat; ratio, quia Confessarius non caret potestate in peccata non reservata, quamvis a reservatis *directe* absolvere nequeat. — *Ita communiter* cum *S. Lig. n.* 565.

579. — Quaer. 6° *An inferior absolvere possit moribundum a reservatis, praesente Superiore, aut alio facultatem habente?*

Resp. 1° *Affirm.*, si casus sint *pure reservati*. Ratio est, quia in articulo mortis nulla est reservatio.

Resp. 2° *Affirm.* etiam quoad peccata cum censuris reservata. Eruitur ex *Trid. sess.* 14. *c.* 7.: *In eadem Ecclesia Dei semper custoditum fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis; atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet poenitentes a* quibuslibet peccatis et censuris *absolvere possunt* (*a*).

(quae ratio plerisque DD. adeo gravis visa est, ut ideo excusarent a praemittenda Communioni confessione, etsi quis haberet alia peccata non reservata, uti in not. praec. vidimus), *tum quia de iis peccatis confessarius, utpote carens iurisdictione, non potest esse iudex.* Quod ergo de eadem re (Lib. 7. n. 82.) ita scribit: *An vero habens peccata et censuras reservatas teneatur ea exponere confessario non habenti super eis potestatem, casu quo urgeat necessitas communicandi aut confitendi, et aditus non pateat ad Superiorem? Vide dicta De Eucharist.* l. 6. *n.* 265. *Quaer. II., ubi diximus teneri. Vide ibi rationem:* hoc plane intelligendum est de casu, quo poenitens habeat tantum peccata seu censuras reservatas.

Quod vero quidam recentiores ab hac norma excipiant, si poenitens sit recidivus in reservata, vel in occasione proxima (Vid. S. Alph. *Lib.* 6. *n.* 265. *q. II. et n.* 585. *dub.* 3.), minus ad rem facit; tum quia absonum videtur, quod Confessarius inani ductus suspicione poenitentes interroget, an forte habeant *reservata,* in quibus adsint illa adiuncta; tum quia interrogationes restringi ad ea debent, in quibus confessarius est iudex; tum denique quia opportuna remedia non deerunt, quando reservata illa aperientur habenti facultatem, ad quem spectat de tota illa causa cognoscere.

(*a*) Utile tamen foret adhibere confessarium, qui potestate in reservata polleat; quia sic adimitur necessitas adeundi Superiorem post sanitatem forte restitutam, si quidem agatur de iis reservatis, quae id exigant: qua de re vid. sup. not. ad n. 576. Haec autem animadversio locum habet et in quaest. seq.

QUAER. 7° *An requiratur venia Episcopi ad absolvendum moribundum a casibus papalibus, si facile peti possit?*

Resp. Neg. Etenim, ut constat ex allatis verbis *Conc. Trid.*, in mortis articulo nulla est reservatio. Hoc autem valet sive pro casibus notoriis, sive pro occultis. Proinde superflua prorsus foret Episcopi venia.

580. — QUAER. 8° *An possit Superior absolvere poenitentem a reservatis, et eum remittere ad inferiorem pro absolutione non reservatorum?*

Resp. Neg. Ratio est, quia, ex propositione damnata 59ª ab *Innoc. XI*, non licet dimidiare confessionem ob multitudinem negotiorum vel poenitentium. — *Ita communiter* contra *aliquos. Vide S. Lig. n.* 595. (a).

(a) Prop. 59. damnata ab Innoc. XI ita se habet: *Licet absolvere dimidiate tantum confessos, ratione magni concursus poenitentium, qualis, v. gr., potest contingere in die magnae alicuius festivitatis aut Indulgentiae.* Sed haec, uti patet, minus efficax est ad solvendam quaestionem ab A. propositam, cum sit omnino diversa.

Posse autem aliquando Superiorem absolvere a solis reservatis, et poenitentem remittere ad inferiorem pro complenda confessione, eo quod propter Praelatorum occupationes non vacet ipsi integras subditorum confessiones audire, *multi* (ait Lugo *De Poenit. Disp.* 20. *n.* 75.) *et graves Auctores dicunt.... Ita Caietanus, S. Antoninus, Paludanus, Henricus, Navarrus et uterque Soto, etc.* Sed dein subdit (*n.* 76.): *Contraria sententia docet, per se loquendo, id non posse fieri; sed debere Superiorem vel non absolvere, vel audire confessionem integram. Hanc tenent Adrianus, Sylvester, Victoria ... et alii recentiores communiter. Quae sententia verior est.*

Cur vero addiderit illud, *per se loquendo*, rationem sic inferius (*ibid. n.* 78.) reddit: *Non tamen negamus, posse dari causam rationabilem id aliquando faciendi, et absolvendi sacramentaliter a solis reservatis: v. gr., si poenitens dicat, se indigere absolutione Superioris, vel eius licentia ad confitendum alteri, nec vellet dicere nisi in confessione sacramentali speciem peccati, quia non vult duobus manifestare idem peccatum, et aliunde Superior non posset ipsum audire, nec poenitens posset amplius expectare propter necessitatem urgentem ad communicandum, vel quid simile: ac denique Superior iudicaret necessarium personaliter audire reservatum: quia propter aliquam circumstantiam ita valide expediret; tunc posset dari causa audiendi et absolvendi dimidiata confessione: qui tamen casus rarissimus est.* Subdit deinde (*ibid. n.* 79.), quomodo contingere posset,

Quaer. 9° *An tollatur reservatio per confessionem nullam aut sacrilegam?*

Resp. 1° *Probabilius* tollitur per confessionem *sine culpa nullam.* Ratio est, quia reservatio principaliter ordinatur ut peccata Superiori deferantur. — *S. Lig. n.* 598.

Resp. 2° *Probabiliter* etiam tollitur per confessionem *sacrilegam,* quia eadem est ratio ac pro casu praecedenti. — *S. Lig. ibid. et alii communius.* — Excipe 1° si poenitens culpabiliter reticeat ipsum peccatum reservatum, quia minime praesumitur Superior in tali sacrilega confessione velle auferre reservationem peccati sibi de industria non delati. 2° Excipit etiam *S. Alph.*, si confessio invalida fiat in Iubilaeo, quia Pontifex non dat facultatem absolvendi a reservatis, nisi ut fideles Iubilaeum lucrentur, ac proinde secus non censetur velle eam concedere (*a*). Sed aliter alii cum *Lugo, D.* 20. *n.* 113.

---

ut etiam confessarius privilegiatus dimidiata confessione absolvere eadem de causa deberet. *Sed* (concludit) *neque hoc poterit nisi rarissime contingere.*

(*a*) Haec ratio, quam S. Alphonsus *(Lib.* 6. *n.* 537. *q. II.)* desumpsit ex La Croix *(Lib.* 6. *Part.* 2. *n.* 1449.) nimis probat; consequens enim esset, non tolli reservationem etiam cum eis, qui prius valide confessi, deinde iubilaeum non lucrantur; quam quidem quorumdam opinionem ipse Benedictus XIV in sua Constit. *Inter Praeteritos* §. 86. hisce verbis reiicit: *Quoniam absolutio a censuris in casu, de quo agitur, minime quidem cum reincidentia, sed absolute data est et datur, idcirco in eadem Constitutione LIV declaravimus, illum nequaquam censuris, a quibus solutus fuerat, innodatum, aut gratiae commutationum* (scil. votorum) *ac dispensationum obtentarum expertem remanere.*

Caeterum ad fruendum gratiis in Iubilaeo concessis Benedict. XIV hoc unum exigit, ut adsit sincera voluntas iubilaei lucrandi. Ita Const. cit. §. 86.: *Dictum superius fuit, eum, qui facultates habet, quae per annum Iubilaei conceduntur, eisdem non nisi cum illis poenitentibus uti posse, qui sinceram habent Iubilaei consequendi voluntatem, quique ex hoc animo iniuncta ad eiusdem consecutionem opera adimplendi ad confitendum accedunt.* Neque plus aliquid reperies in §. 62., ad quam S. Alphonsus appellat: *Si omnes* (inquit), *quae tribuuntur facultates, ad Iubilaei consecutionem directae ac veluti ipsius praeparatio sunt; clare inde consequitur, illarum usui minime locum esse, nisi cum eo, qui et ad consequendum Iubilaeum sit prae-*

581. — Quaer. 10° *An tollatur reservatio, si poenitens, confitendo apud Superiorem, casus reservatos obliviscatur?*

Resp. Affirm. saltem *probabiliter*, quia recte praesumitur, Superiorem liberare poenitentem voluisse ab omni vinculo, a quo absolvere ipsum potest. — *Ita Lugo, Salmant., et alii communiter,* contra *alios* qui etiam *probabiliter negant.* — *S. Lig. n.* 597., dicit priorem sententiam *communissimam*, et aliam *probabiliorem* (*a*).

Quaer. 11° *An qui confessus est inferiori peccatum dubie reservatum, omnino liberetur a reservatione, etiamsi postea illud agnoscat ut certum?*

Resp. Affirm. probabilius. Ratio est, quia, cum peccatum dubie reservatum est accusatum, iam directe absolutum est, et proinde directe ablata est reservatio (*b*). — *S. Lig. n.* 600.

---

paratus, et certum habeat propositum adimplendi opera ad eiusdem acquisitionem iniuncta. Quam in rem affert et ista Suarezii (*De Relig. Tr.* 6. *Cap.* 16. *n.* 6.) verba: *Gratia non confertur, nisi in ordine ad hunc finem et per modum praeparationis ad effectum Iubilaei; ergo qui non habet animum implendi, et obtinendi Iubilaeum, non potest gaudere facultate.*

(*a*) Mirum sane, quod altera sententia *communissima* sit, altera vero huic adversa reperiri *probabilior* queat! Quidquid de hoc sit, S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 597.) non prohibet, quominus quis sequatur communem Lugonis doctrinam non obstantibus Suarezii obiectionibus; sed novam dumtaxat illi doctrinae exceptionem sic addit: *Omnino tamen dicendum puto, reservationem non auferri, quando adest positiva praesumptio, quod si Superior audivisset peccatum reservatum, absolutionem distulisset.* Verum haec hypothesis vix apparet, quandonam habere locum posset. Nam vix alia ratio absolutionem differendi adesse potest, nisi quod poenitens hic et nunc non sit dispositus. Atqui ipse S. Alphonsus (*ibid. n.* 598. *q.* IV.) eo usque progreditur, ut concedat reservationem tolli etiam quando poenitens confitetur sacrilege. Nulla ergo ratio elucet, cur etiam in eo casu valere non possit generale huius doctrinae fundamentum, quod Lugo (*De Poenit. Disp.* 20. *n.* 91.) sic exponit: *Tota difficultas non esse debet circa possibilitatem, sed circa factum seu voluntatem: an de facto velit Superior tollere directe reservationem pro oblitis, quotiescumque absolvit subditum. Et quoad hoc dicimus, probabiliter praesumi a communi sententia voluntatem illam in Superiore.*

(*b*) Accedit, quod nisi peccati reservatio certa sit, iam peccatum non censetur sub reservationem cadere. Vid. dicta sup. n. 572.

582. — Quaer. 12° *An Episcopus absolvere possit peregrinos a censuris episcopalibus* (*a*), *quas in propria ipsorum dioecesi incurrerunt?*

Resp. 1° *negativé*, si agatur de censuris ab homine per sententiam particularem, ut dicetur in *Tract. de Censuris.*

Resp. 2° Si agatur de censuris a iure aut etiam ab homine per sententiam generalem, *affirmandum* videtur, stante actuali et communi consuetudine, contra quam Ordinarii non reclamant, licet antiquiores communissime negaverint. *Recole dicta superius de peregrino absolvendo a reservatis in ipsius dioecesi, n.* 573. *Quaer.* 5°.

583. — Quaer. 13° *An absolvi possint peregrini a peccato reservato, si in propria dioecesi peccaverint et alio ad confitendum perrexerint?*

Resp. Neg. Si alio tendant *praecise in fraudem reservationis,* ut constat ex Bulla *Clement. X*: *Superna.* Non conveniunt autem Theologi quomodo intelligendum sit τὸ *in fraudem.* Iuxta *probabiliorem sententiam* fraus eiusmodi intercedit, quando quis alienam petit dioecesim ob principalem finem non solum confitendi, sed etiam declinandi iudicium proprii Pastoris. — *S. Lig. n.* 589., *et alii communiter.* — Hinc valide absolvi poterit peregrinus, si abierit in alienam dioecesim ob aliquem honestum finem, puta negotii agendi, vel lucrandae indulgentiae causa, vel ut confiteatur minori cum incommodo, aut citius confessionem perficiat, vel ut Confessarium incognitum aut prudentiorem inveniat, qui melius eum dirigat, et tranquillitati suae conscientiae consulat, aut ob alia motiva similia (*b*).

APPENDIX I.

DE ABSOLUTIONE PROPRII COMPLICIS IN PECCATO TURPI.

584. — I. Nullus Confessarius absolvere potest complicem suum in peccato turpi; qui autem absolvere praesumit, excommunicationem Papae reservatam ipso facto incurrit. Constat ex

---

(*a*) Episcopales censuras intelligit A., quae propriae sunt illius dioecesis, et simul Episcopo sunt reservatae.

(*b*) Confer de his quae superius dicta sunt n. 573. q. 3.

Constitutione *Benedicti XIV: Sacramentum Poenitentiae*, 1 Iunii 1741. — Item ex alia Constitutione eiusdem Pontificis: *Apostolici muneris*, 8 Febr. 1745.

II. Confessarius caret omni iurisdictione ad absolvendum complicem quoad peccatum cuius fuit particeps. Infertur ex verbis expressis Bullae, in qua dicitur: *Sublata praeterea illi ipso iure quacumque auctoritate et iurisdictione ad qualemcumque personam ab huiusmodi culpa absolvendam.*

Quaesita:

585. — Quaer. 1° *Quid veniat nomine peccati turpis?*

Resp. Venit omne peccatum grave contra sextum Decalogi praeceptum, etiamsi non sit copula consummatum; imo licet sit solus tactus turpis. Quidam addunt etiam colloquium inhonestum; sed alii contradicunt, et haec sententia, inquit *Amort, de Poenit. D.* 10., est conformior verbis *Bened. XIV, de Syn. l.* 7. *c.* 14. *n.* 4. ubi hoc crimen describit.

Requiritur autem ut ex utraque parte adsit peccatum mortale non modo internum, sed etiam in ratione actus externi, et cum formali complicitate, idest cum mutuo consensu exterius manifestato. — *S. Lig. n.* 554., *et alii.*

Quaer. 2° *An nomine complicis veniant non solum mulieres, sed etiam viri?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia verba Bullae sunt omnino generalia; in ea enim dicitur: *Qui confessionem sacramentalem personae complicis in peccato turpi contra sextum praeceptum excipere audeat.* Ergo Constitutionis dispositio ad sexum muliebrem non est restringenda. — *Ita communiter.* — *Gousset, n.* 488.

586. — Quaer. 3° *An Sacerdos possit absolvere complicem in articulo vel periculo mortis?*

Resp. Affirm. Valide et licite, si non possit advocari alius Sacerdos qui munus Confessarii obire possit; si vero adsit Sacerdos alter, etiam non approbatus, qui confessionem excipere queat, absolvet quidem valide sed illicite, poenasque non effugiet.

Quaer. 4° *An Sacerdos possit absolvere complicem in morte si alius nequeat advocari, vel accedere sine infamia aut scandalo?*

Resp. Affirm. valide et licite. Tenetur tamen Sacerdos complex talia infamiae vel scandali pericula praecavere, si possit, v. gr., aliquo praetextu discedendo, etc. Secus poenas non evadet, licet absolutio sit valida. Constat ex Const. *Bened. XIV.* — *S. Lig. n.* 553.

QUAER. 5° *An Sacerdos possit absolvere complicem in morte, si hic alteri confiteri recuset?*

Resp. Affirmandum videtur, si aliunde sit dispositus, *ne* scilicet *pereat,* aut saltem ne eius aeterna salus periclitetur (*a*).

587. — QUAER. 6° *An Sacerdos absolvere possit complicem ab aliis peccatis sibi extraneis, postquam ille semel ab alio rite fuit absolutus?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia caret tantum iurisdictione in hunc poenitentem quoad peccatum, cuius ipse fuit particeps; ergo deleto illo peccato per absolutionem ab alio impertitam, iam cessat prohibitio, nec deest iurisdictio (*b*). — *S. Lig. n.* 555., *et alii communiter.*

(*a*) De absolutionis *validitate,* si poenitens sit rite dispositus, nulla esse potest controversia; nam validam esse affirmat ipse Benedictus XIV (Const. *Apostolici muneris*). Dubium ergo esse potest tantummodo, an *licite* sacerdos ille absolvat. Porro Benedictus XIV *(cit. Const.)* eum solum damnat, qui *nulla necessaria causa cogente sacramentalem complicis confessionem excipere, ab eoque crimine absolutionem largiri praesumpserit.* Quando autem infirmus ad mortem cuilibet alii confiteri recuset, non solum aeterna infirmi salus necessitatem huic sacerdoti imponit audiendi confessionem, sed facile accedet etiam causa scandali, si infirmi confessionem excipere abnuat.

(*b*) Ferunt, Benedictum XIV olim interrogatum ab Episcopo Brugnatensi, an sacerdos complicem posset absolvere, postquam hic ab alio confessario absolutus iam fuerat, respondisse, complicem a sacerdote complice absolvi non posse, etiamsi centies absolutus ab aliis fuisset. Verumtamen hoc responsum nihil doctrinae Auctoris repugnat. Pontifex enim sacerdoti iurisdictionem abstulit, qua complicem absolveret a crimine, cuius ipse complex fuit. Et cum iurisdictionem in illud crimen nullam amplius iste habeat, crimen vero illud possit esse materia absolutionis etiam postquam remissum in alia confessione fuit, utique dici debet, quod sacerdos complex complicem *ab eo crimine* absolvere non potest, etiamsi iam ab alio

Verum si quis pudor maneat in Sacerdote, qui miseranda fragilitate peccatum turpe cum alio patraverit, si quis honor Sacramento debitus, nunquam in posterum complicis confessionem excipiet. Insuper periculum novi lapsus, aut saltem gravis tentationis in directione talis poenitentis facile subire potest. — *Gousset, ibid.* — Avertendi igitur sunt fideles, quoad fieri potest, ne unquam in posterum, secluso necessitatis casu, Confessarium adeant peccati complicem. In nonnullis dioecesibus de iure particulari Sacerdos nunquam excipere potest confessionem complicis, saltem copula consummata [1].

588. — QUAER. 7° *An Episcopus possit absolvere ab excommunicatione lata in Confessarium, qui complicem suum absolvit, si casus sit occultus ex concessione Trid. cap.* 6. Liceat, *sess.* 24.?

Resp. Sic respondet *S. Lig. n.* 556. *Videtur ex una parte negandum; nam si Episcopus vel alius ab eo delegatus possent hunc casum, quando est occultus, absolvere, reservatio Pontificis evaderet inutilis et illusoria: casus enim hic non potest nisi occulte accidere....*

Attamen probabiliter videtur posse dici, quod etiam salva facultate Episcopis a Conc. impertita absolvendi hunc casum, quando est occultus, reservatio Pontificis non omnino redderetur inutilis et illusoria: tum quia licet ordinarie casus sit occultus, tamen aliquando potest accidere quod sit publicus; tum quia lex reservationis saltem Romae locum haberet, et in aliis locis, ubi Trident. *non est receptum et ubi Episcopi nequeunt praefata facultate uti....*

---

fuerit absolutus; quoad crimen enim illud in perpetuum caret iurisdictione. Ast Auctor non loquitur de complice absolvendo *ab isto crimine*, sed de absolvendo ab aliis peccatis, postquam crimen illud per confessionem penes alium sacerdotem factam rite expiatum fuit.

1 Hoc tamen non semel reprobavit S. Congreg. Concilii, cum praesentarentur Decreta Synodi Consentinae, sub die 2 Decembris 1679, et licet huius Decreti propugnatores multa obiicerent ad eius defensionem, atque adesse negarent scandali periculum, quod praesertim in parvis locis adversarii aiebant esse, dicta S. Congr. Conc. respondit: *Tale Decretum deleatur. — Die et anno ut supra.* (*Anal. Iur. pontif. p.* 752.)

Verum sententiae negativae adhaerendum videtur, quia facultas concessa a *Conc. Trident.* in praefato *c. Liceat* respicit tantum casus papales occultos tunc reservatos; non vero extendenda est ad casus, qui post *Concilium* a variis SS. Pontificibus reservati sunt, cuiusmodi est reservatio, de qua agitur. Constat ex Declaratione *S. Congr. Inquisitionis*, die 18 Iulii 1860. — *V. Casus, n.* 645. *et seq.*

589. — Quaer. 8° *An incurrat excommunicationem Sacerdos confessionem complicis audiens quidem, sed eum non absolvens?*

Resp. Negandum videtur cum *S. Lig. n.* 556. — *Ituriaga, tom. V, cas.* 50. — Ratio est, quia hoc sat clare patet ex Constitutione *Benedicti XIV: Inter praeteritos,* ubi sic dicitur: *Non minus Sacerdoti complici, qui vel extra mortis articulum confessionem excipit poenitentis,* eumque absolvit, *vel qui in articulo mortis* absolvit, *cum alius Sacerdos non desit...., excommunicationis poena a nobis in citatis Constitutionibus imposita fuit....* Igitur ex mente Pontificis non sufficit confessio, sed absolutio etiam requiritur.

APPENDIX II.

DE SOLLICITATIONE IN CONFESSIONE.

Lugendum sane est, et quidem nunquam satis, quod in ovili Christi appareant quandoque lupi rapaces! quod constituti *speculatores domus Israel* eamdem ipsi dire devastent! quod praepositi saluti animarum easdem crudeliter in perniciem detrudant! Quis enim tantam *abominationem stantem in loco sancto* cernens horrore non corripietur? quis a dolore temperabit, et pro viribus eam de medio tollere non adnitatur? Ut tanto malo efficacia afferrent remedia, Summi Pontifices severas leges contra tam perversos Dei ministros variis temporibus tulerunt. Hinc

Statuenda:

590. — I. De iure Ecclesiae communi Sacerdotes (*a*) *sollicitantes* ad peccandum contra sextum Decalogi praeceptum in

---

(*a*) Comprehenditur etiam sacerdos, qui iurisdictione ad valide absolvendum careat. Ita expresse Benedictus XIV in Const. *Sacra-*

confessione (a), aut *occasione, praetextu*, vel *simulatione* confessionis (b), immediate ante vel post confessionem (c), aut in

---

mentum Poenitentiae §. 2.; et praeiverat Decretum S. Inquisitionis 4 Febr. 1661, n. V: Quaestione enim facta, *An Sacerdos carens iurisdictione, si solicitet in confessione poenitentem, sit denuntiandus*, Responsum est, *esse denuntiandum*, et *opinionem negativam non esse probabilem.*

Non tamen comprehenditur aut *interpres*, aut etiam *mandans confessario, ut in confessione solicitet.* Haec constant ex cit. S. Inquisitionis decretis (n. VI et VII), quae statuunt, *opinionem negativam non carere probabilitate.* Et quidem, ut notat Giraldi (*Expos. Iur. Pontif. P.* I. *Lib.* 5. *Tit. VII. Pag.* 637.) *probabilitas hic intelligitur non utcumque et levis, sed qua tuto in praxi quis se gerere possit ac debeat.*

Item non comprehenduntur laici aut clerici; qui tamen, si confessionem audiant, ex alio Inquisitionis decreto denunciandi essent. Vid. S. Alph. *Lib.* 6. *n.* 688.

(a) In Constit. Apostolicis sermo est tantum de abusu Sacramenti Poenitentiae. Hinc concluditur cum communi DD. (Vid. S. Alph. *Lib.* 6. *n.* 684.), nullam esse obligationem denuntiandi sacerdotem, qui ad solicitandum abutatur aliis sacramentis administrandis. Confirmatur id ex cit. Decreto S. Inquisit. (n. X): ad Quaestionem enim, *An Confessarius incidat in poenas Constitutionis Apost. contra solicitantes, si solicitet mulierem in aliis sacramentis, scil. baptismi, matrimonii, et sit denuntiandus, et si denuntiandus, possit ab Inquisitoribus puniri*, Responsum est, *quoad utrumque articulum opinionem negativam esse probabilem.*

(b) Ex praxi tribunalis S. Officii non censetur Confessarius solicitasse *immediate post* confessionem, si solicitatio post transactum integrum diem accidat, dummodo nullo modo pravum animum suum in confessione indicaverit. *Vid. Giraldi* (*l. c. pag.* 637.) Hoc tamen non obstat, quominus confessarius huiusmodi vi alterius clausulae denuntiandus forte sit.

(c) De hisce clausulis ita S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 678.) scribit. *Dicitur occasione confessionis, quando confessarius vel poenitens invitat ad confessionem veram; praetextu vero, quando ad confessionem fictam.* Differunt autem haec duo a *simulatione confessionis*, quatenus *occasio* et *praetextus* innuere videntur causam, ob quam contingit, confessarium et poenitentem simul convenire et colloqui; *simulatio* vero referri videtur ad externam speciem, quam praefert modus simul conversandi seu colloquendi. Additur autem

loco ubi confessiones audiuntur, seu ad confessionem electo, Superioribus ecclesiasticis denuntiandi sunt. Constat ex Bulla *Gregor. XV: Universi gregis*, data anno 1622, quae confirmata est per Constitutionem *Bened. XIV: Sacramentum Poenitentiae.* Sic enim Gregorius XV: *Mandamus omnibus locorum Ordinariis, ut diligenter inquirant et procedant contra omnes Sacerdotes tam* saeculares, *quam* regulares *qui personas, quaecumque illae sint, ad inhonesta* inter *se sive cum aliis quomodolibet, in actu sacramentalis confessionis, sive ante, sive post immediate, seu occasione vel praetextu confessionis, etiam confessione non secuta, sive extra confessionis occasionem, in confessionario aut in loco quocumque ubi confessiones audiuntur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire, sollicitare vel procurare tentaverint, aut cum eis inhonestos sermones habuerint; mandantes omnibus Confessariis, ut suos poenitentes, quos noverint fuisse, ut supra, ab aliis sollicitatos, moneant de obligatione denuntiandi sollicitantes locorum Ordinariis.* » — Vide S. Lig. n. 675.

II. Poenitentes sollicitati absolvi nequeunt, antequam obligationi denuntiandi satisfecerint ; vel saltem nisi se brevi satisfacturos esse obligationi suae promittant. Sic in cit. Constit. *Be-*

(Const. *Sacramentum* §. 1.) *in confessionali, sive in alio loco ad confessiones audiendas destinato, aut electo cum simulatione audiendi ibidem confessionem;* quippe extra huiusmodi loca (quibus adnumerari debet et cubiculum personae vere seu ficte aegrotantis) vix aut ne vix quidem haberi simulatio illa confessionis potest.

Eiusmodi tamen simulatio cum praetextu confessionis satis adesse videtur, quando confessionis praetextu sacerdos aut sponte pergat, aut vocetur ad personam infirmam, eodemque praetextu e cubiculo alii removeantur ita, ut solus cum sola maneat, licet deinde nihil aliud inter eos contingat, quod speciem confessionis habeat. Contra vero, si praetextu confessionis confessarius veniam tantummodo domo egrediendi (si, v. gr., Regularis sit), petat aut ad quampiam domum vocetur sive ex condicto sive non ; in ea tamen domo nihil contingat, quod sive prae domesticis sive prae aliis speciem ingerat confessionis faciendae, non videtur adesse ea confessionis simulatio, quae conditionem a S. Pontifice propositam adimpleat.

Circa has clausulas vide etiam dicenda inf. ad Quaest. 8. n. 595.

nedictus XIV (*a*). Obligantur autem ad hanc denuntiationem, non tantum ii, qui sollicitati fuerint, sed etiam alii omnes, qui id certo sciunt, nisi sub secreto consilii hoc noverint; idque valet, etiamsi crimen iuridice probare nequeant (*b*). — *S. Lig. n.* 695.-699.

III. Denuntiatio intra mensem facienda est. *S. Congr. Officii*, 10 Martii 1677. — *S. Lig. n.* 693. — Poenitens autem, qui sine sufficienti ratione denuntiationem praefixo tempore non exequitur, incurrit excomunicationem latae sententiae, Romae Pontifici reservatam, sed extra Urbem, non reservatam post factam

---

(*a*) Verba Benedicti XIV sunt (§. 2.): *Caveant insuper diligenter Confessarii, ne poenitentibus, quos noverint iam ab aliis sollicitatos, sacramentalem absolutionem impertiant, nisi prius denuntiationem praedictam ad effectum perducentes, delinquentem indicaverint competenti iudici, vel saltem se, cum primum poterunt, delaturos spondeant ac promittant.* — Perperam ergo quidam auctoritate Benedicti XIV contendunt, absolvi nunquam poenitentem ante factam denuntiationem posse; nam S. Pontifex prudentissime disiunctivo praecepto utitur. Hinc praemittendam quidem denunciationem dixeris, cum commode differri absolutio potest, et brevi denunciandi locus suppetit: idque eo impensius curandum, quo difficilius ad id poenitens induci videtur. Ast ubi poenitens ad eundem confessarium redire aut nullo modo aut nisi post longum tempus possit, vel idonea denunciandi occasio in promptu non sit, v. gr., si agatur de puella, quae longe a Sede Episcopali distet, et ita sub cura parentum vivat, ut liberum ipsi non sit Episcopum adire; aliunde vero sincere spondeat, se obligationi suae satisfacturam, nihil est, quod confessarium ab absolutione statim impertienda impediat.

(*b*) Haec obligatio evincitur non ex Constitutionibus aut Gregorii XV aut Benedicti XIV, sed ex Edicto S. Inquisitionis Romanae, quod refert et S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 680.). Confirmatur autem decimoquarto ex sexdecim S. Inquisitionis decretis, quae die 11 Febr. 1661 prodierunt, et a Benedicto XIV (Const. *Sacramentum Poenitentiae*) apostolica auctoritate confirmata deinde fuerunt, ac videri possunt tum apud Albitium (*De Inconst. in fid. Cap.* 35 *n.* 66.), tum apud Giraldi (*Expos. Iuris Pontif. Part.* 1. *Lib.* 5. *Tit. VII.*), tum apud Scavini (*De Poenit. Cap.* 4. *art.* 4.). Cum enim ad Quaestionem, *An quis teneatur denunciare confessarium sollicitantem, si hoc audierit non a fide dignis, sed solum a levibus personis*, S. Congr. responderit, *opinionem negativam non carere probabilitate;* palam subinfertur, obligationem adesse, si a fide dignis et gravibus personis id quispiam resciverit.

denuntiationem. *Ex Decreto S. Poenit.* 22 Martii 1852. — *Vid. Analecta Iuris pont. serie* 2. *col.* 1606. (*a*).

(*a*) Analecta Iuris Pontificii (l. c.) non habent nec innuunt illud S. Poenitentiariae Responsum; et fortassis ea Auctor allegat, quia ibi haec leguntur: *Si elle* (*la personne sollicitée*) *refuse de remplir cette obligation, elle encourt l'excommunication majeure, qui est, pour Rome, réservée au Souverain Pontife. Mais, dans les autres pays, on peut en recevoir l'absolution de tout confesseur approuvé, selon ce que dit le même auteur;* quae quidem est praxis ab Auctore quoque admissa. Caeterum Auctor, ad quem Analecta appellant, est Albitius, cuius particula ibidem subiicitur (*ex Cap.* 35. *De Inconst. in fid. n.* 18.-25.). Sed reipsa Albitius nihil tale habet. Verba enim eiusdem, quae huc spectant, sunt eiusmodi (n. 20. 21.): *Quod si denunciare recusaverint, tunc incidunt in excommunicationem in praedictis Edictis propositam, a qua, si est reservata Pontifici, vel Episcopo, aut Inquisitori, non poterunt absolvi nisi ab eo, cui fuit reservata. Si autem reservata non sit, poterunt absolvi a quocumque confessario.... Quae absolutio non solet impertiri, nisi facta vere et realiter denunciatione, etc.* Albitius ergo non dicit, hanc excommunicationem Romae reservatam esse S. Pontifici, alibi vero reservatam non esse, adeo ut ab ea quivis confessarius possit absolvere; sed remittit ad diversa Edicta, ut inspiciatur, sitne reservata, nec ne.

Porro Edicta S. Officii Inquisit. quoad denunciandos sollicitantes, prouti ea refert Laurentius Cozza (*Dub. Select. circa solicit. dub. ultim.*), S. Officio absolutionem reservant, etiam post factam denuntiationem; meritoque advertit idem Cozza, opinionem, quae facultatem absolvendi reum post denuntiationem tribuebat cuilibet confessario (*Vid. S. Alph. n.* 693.), profluxisse primitus ex sensu aequivoco, quem praeferebant verba cuiusdam Edicti, prouti a Lupo compendiate referebatur. Attamen immutatam deinceps hac in re disciplinam fuisse, indicat etiam Giraldi (*l. c. in not. praec. pag.* 627. 628.) inquiens: *Omittens denuntiare Confessarium de solicitatione intra dictum mensem, etiamsi postea denuntiasset, olim non poterat absolvi nisi a dicta Inquisitione Romana; hodie tamen ex decretis eiusdem an.* 1735 *et* 1758 *absolvi potest a quolibet Confessario.* Quibus S. Inquisitionis Decretis consonat et Responsum S. Poenitentiariae, quod Auctor allegat. Verumtamen S. Poenitentiariae sanctionem minus dextere A. componit cum praxi, quam Analecta insinuant. Sacrae enim Poenitentiariae decretum, quemadmodum et decreta S. Inquisitionis a Giraldi memorata, nec Romae tantum reservant Pontifici absolutionem ante factam denuntiationem, nec reservationis cessationem post perfectam denuntiationem solummodo *extra urbem* valere statuunt.

NOTA. In nonnullis locis de iure particulari praecipitur, ut denuncietur quicumque Sacerdos ad turpia sollicitans, licet non sit confessarius vel absque ulla relatione ad confessionem sollicitaverit. Sed plures Canonistae, praesertim recentiores, negant Episcopum huiusmodi statutum ferre posse; quia cum ex iure canonico nullus Sacerdos ab Episcopo damnari possit nisi legitimis testibus et probationibus convictus fuerit, delictum occultum minime punire potest, nec contra reum procedere, ob defectum omnis probationis canonicae et iuridicae. — Vide *Stremler, Traité des peines ecclésiastiques*, Ire *partie*, c. 4. — *Craisson, Manuale Iuris canonici*, n. 5826. 5828. 5844. — *Analecta Iuris pontif.*, t. 4. p. 1866. *et seq.*, *et alios*.

Quaesita:

591. — QUAER. 1° *An poenitens teneatur ad denuntiationem, si ipse consenserit in sollicitationem?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia lex est generalis, et nullatenus videtur casum hunc excipere; non enim inde minuitur crimen sollicitantis et periculum animarum, ut patet. Nec obstat quod poenitens de iure naturali non teneatur seipsum accusare; nam ordinarie potest utique sollicitantem denuntiare, quin fateatur se sollicitationi consensum dedisse (a). — *S. Lig. n.* 700.

(a) Expresse id cavetur in Const. *Sacramentum Poenitentiae* §. 2., ubi statuitur, denunciandum esse confessarium, *etiamsi.... solicitatio inter confessarium et poenitentem mutua fuerit, sive solicitationi poenitens consenserit.*

Caeterum S. Congr. Inquis. 23 Iul. 1624 (apud Giraldi l. c. in not. praec. pag. 641.) declaravit, *mulierem, quae solicitanti sacerdoti consenserit, non teneri in denunciatione consensum a se praestitum manifestare: teneri tamen denunciare, etiamsi ipsa prius solicitaverit, et ad consensum traxerit confessarium.* Aliud in rem eandem decretum refert et S. Alphonsus (Lib. 6. n. 700.).

Insuper Instructio a S. Officio Inquisit. an. 1756 data fuit, in qua dum edicitur, ad denuntiandum teneri etiam mulierem, quae consensit, additur tamen, eam non teneri ad consensum suum manifestandum, neque de hoc interrogandam esse ab Ordinario seu Inquisitore: itemque confessarium solicitantem, si contra ipsum procedatur, non esse interrogandum de poenitentis consensu, et, si forte sponte id dicat, non esse scribendum, neque in acta referendum. Tum etiam Confessarios monet, ut poenitentes de his edoceant, ubi opus fuerit; ut sic denuntiationi faciendae omne obstaculum submoveatur (*Apud Giraldi, l. c. pag.* 642.).

Quaer. 2° *An denuntiandus sit Confessarius qui consensit poenitenti sollicitanti, sed ipse non sollicitavit?*

Resp. Affirm. Vide Decr. 9 ex 16 *S. Officii*, die 11 Februarii 1861, confirmatis a *Bened.* XIV in Bulla *Sacramentum Poenitentiae* (*a*).

592. — Quaer. 3° *An urgeat obligatio denuntiationis, si reus sit emendatus, vel si a multo tempore sollicitatio contigerit?*

Resp. ad 1um *Affirm.*, quia Pontifex non intendit solam rei emendationem, sed etiam eius punitionem ad damnum Ecclesiae resarciendum, scandalumque reparandum (*b*).

(*a*) Iste casus manifeste comprehenditur in illis Gregorii XV verbis: *Aut cum eis illicitos et inhonestos sermones sive tractatus habuerint;* quae itidem occurrunt etiam in Constit. *Sacramentum Poenitentiae* Benedicti XIV. Indoles enim *tractatus* est, ut de re quapiam exequenda duo vel plures inter se agant vel conveniant; nec refert, uter eorum prior rem proponat, dummodo uterque saltem de re perficienda agat, etiamsi forte in conditiones deinde ambo non conveniant. Merito ergo DD. concludunt, his verbis comprehendi Confessarium, qui non solicitaverit poenitentem, sed mere consentiat solicitanti: verissimo enim sensu intercedit *tractatus illicitus et inhonestus,* quo in turpitudinem uterque consentit.

Duo autem sunt S. Inquisit. Decreta, quae revocari huc possunt. Nam in secundo ex sexdecim (de quibus in not. praec.) ad Quaestionem, *An Confessarius consentiens solicitationi, sed statim desistens de illa turpi materia loqui, differendo illius complementum ad aliud tempus, et non praebendo absolutionem poenitenti, incidat in poenas contentas in Bulla Gregorii et sit denunciandus,* Responsum fuit, *incidere, et Confessarium esse denuntiandum, reiecta opinione probabili, quam non esse probabilem censuerunt.* — In nono autem ex iisdem decretis ad Quaestionem, *An Confessarius solicitatus, si metu inductus solicitanti consentiat, sit denuntiandus,* Responsum fuit, *esse denuntiandum, et opinionem negativam non esse probabilem.* Quod autem S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 681. *et* 687. *q.* VIII) oppositam opinionem ceu probabilem tradat, in causa hoc tantum fuit, quod haec decreta unquam extitisse prorsus ignoravit.

(*b*) Huc facere possunt duo S. Inquisitionis decreta. Alterum est tertium decimum ex sexdecim saepius memoratis, in quo ad Quaestionem, *An sit denunciandus Confessarius, qui propter solicitationem alterius abiuravit* (scil. compellente S. Inquisitione, ut abiuret de levi vel vehementi suspicione haereseos), Resposum fuit, *opinionem negativam non esse probabilem, et ideo denuntiandum, quod etiam fuit resolutum sub die* 20 *Iul.* 1628. Et quod hic allegatur,

Resp. ad 2um *Affirm.*, pariter, ob easdem rationes : nam si non esset denuntiandus, qui a multo tempore crimen commisit, ratio sane foret, quia censeretur iam emendatus ; sed non valet haec ratio, ut modo dictum est. Insuper quis determinare posset quodnam sit longum aut breve tempus? Attamen illa circumstantia Superiori manifestanda foret (a). — *S. Lig. n.* 686.

593. — Quaer. 4° *An excusetur poenitens a facienda denuntiatione, ob timorem ne incurrat indignationem et increpationem denuntiati?*

Resp. Neg. Ratio est, quia molestia haec minimi facienda est in re tanti momenti ad bonum commune spectante. Non enim comparari potest malis innumeris maximisque ex corruptione Sacerdotis provenientibus.

Quaer. 5° *An deneganda sit absolutio poenitenti, qui Sacerdotem sollicitantem denuntiare recusat?*

Resp. Affirm., secus enim lex inutilis et irrita plerumque evaderet. Confessarius igitur procurare debet quo prudentiori modo potest, ut denuntiationem faciendam curet, absolutionem differendo vel etiam denegando poenitenti obtemperare recusanti [1].

---

alterum est decretum (Apud Giraldi l. c. pag. 641. n. VI), *quo definitum fuit, mulierem sollicitatam teneri ad denunciationem, etiamsi sciret, solicitantem sponte comparuisse.* Porro cum abiuratio in ipsa S. Inquisitione signum potissimum sit emendationis, maximum vero emendationis ac resipiscentiae indicium sit spontanea suimet accusatio, neque tamen iuxta allata decreta a denunciando confessario haec excusent ; a fortiori non excusabunt alia, quae recenseri solent, emendationis indicia, quae partim aequivoca plane sunt, partim vero nimis ad cognoscendum ardua.

(a) Haec quaestio expresse resoluta prostat in Const. *Sacramentum Poenitentiae* §. 2., ubi definitur, confessarium denuntiandum esse, *etiamsi longum tempus post ipsam solicitationem iam effluxerit.* Huc illud etiam revoca, quod S. Congr. Inquisit. die 11 Maii 1707 (apud Giraldi l. c. pag. 641. n. VIII) declaravit, nempe *puellam solicitatam in simplicitate constitutam et absque notitia inhonestatis, teneri denuntiare Confessarium solicitantem, postquam compos effecta fuerit, et notitiam praeteritae solicitationis acquisiverit.*

1 Cardinalis Albitius, *de Inconst. in Fide*, c. 35, haec habet : « Fuit resolu- « tum 28 Iun. 1597, et 28 Febr. 1598, et 15 Apr. 1612, quod quando mulier « est nobilis et verecunda, in *Urbe* (Romae), nec potest induci ad deponendum,

Nota. In locis ubi non urgetur observatio Decretorum Pontificiorum, quid in iis casibus agendum sit, ab Episcopo resciendum est (*a*).

594. — Quaer. 6° *An denuntiandus sit Confessarius, qui in conf ssione postulavit a muliere ubi habitet, si postea eam domi sollicitaverit?*

Resp. Affirm., quia, licet quaestio facta in confessione videatur indifferens, postea tamen ex circumstantiis cognoscitur, eam appositam fuisse ad sollicitandum. — *S. Lig. n.* 676.

Quaer. 7° *An sit denuntiandus Sacerdos qui, rogatus a muliere ut eius confessionem audiat, eam sollicitat?*

Resp. Affirm. ex Decreto quarto ex supradictis, si sollicitatio fiat in confessionario, seu in loco confessionis. Secus si sollicitatio fiat extra locum confessionis, et absque praetextu confessionis (*b*).

(*a*) *Constitutiones omnes editae contra sollicitantes in confessione, in singulas nationes universim vires suas extendunt, ac latinos aeque ac graecos sua amplitudine comprehendunt.* Ex Constit. Benedicti XIV, *Etsi Pastoralis* §. IX, n. V.

Attamen qui in partibus schismaticorum, haereticorum et mahumetanorum degunt, licet subiecti sint Constitutionibus contra solicitantes; tamen in iis locorum circumstantiis, in quibus nulla spes adsit punitionis denunciati, atque mulieres sine periculo et infamia denunciare nequeant, denunciatos vero facile poenam declinare posse credatur, recurrendo vel ad Episcopos schismaticos vel ad laicos iudices infideles, ex Decreto S. Congreg. S. Officii die 21 *Febr.* 1630, *attentis supradictis causis absolvendi sunt, et liberandi ab huiusmodi onere denuntiandi: moneri tamen debent, ut cessantibus supranarratis periculis et impedimentis, teneantur denuntiare.* (Apud Giraldi l. c. pag. 640. 641.).

(*b*) Ad Quaest. n. IV., *An Confessarius, qui foeminae in confessione dicenti, se velle in crastinum confiteri, illam solicitat et a confessione dissuadet, sit denunciandus,* a S. Congreg. Inquisit. responsum

« consulatur S. Congr. — Si vero *extra Urbem,* consulatur Episcopus, vel Inquisitor, qui, si habent difficultatem, consulant S. Congregationem; sin minus dent facultatem Confessariis absolvendi poenitentem, quae iustis de causis denuntiare recusat; quae tamen debet absolvi sub conditione, quod, cessantibus causis, teneatur hoc facere, ac etiam non adire amplius Confessarium, a quo fuit sollicitata. »

595. — Quaer. 8° *An sit denuntiandus qui, cognita in confessione mulieris fragilitate, postea eam domi sollicitat?*

Resp. Affirmandum est, si mulierem sollicitet tanquam personam, cuius indolem aut fragilitatem ex confessione cognoverit, idque verbis aut alio modo innuat (*a*).

Quaer. 9° *An sit denuntiandus Confessarius qui mulierem de pulchritudine laudat?*

---

fuit, *Si solicitatio fiat extra locum confessionis et absque praetextu confessionis, negativam opinionem esse probabilem; secus, si fiat in Confessionario seu in loco confessionis.* Unde non est necesse tenere opinionem S. Alphonsi, dum scribit (*Lib.* 6. *n.* 678.), denunciandum esse confessarium, qui rogatus ad confessionem, divertit et solicitat, *licet nondum sederit*, nec mulier fuerit genuflexa. Quo spectat etiam Responsum ad Quaest. XV, *An sit denuntiandus Confessarius, qui sedens in confessionario mulierem solicitat stantem ante confessionarium, non simulando confessionem;* responsum est scilicet, *opinionem negativam non carere sua probabilitate*. Caeterum nulla adesse in casu potest simulatio confessionis, quia cum mulieres non confiteantur stantes ante confessionarium, abest quaevis confessionis species seu suspicio.

(*a*) Scite S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 678, *dub.* 2.) hunc casum revocat ad clausulam solicitationis factae *occasione confessionis*, quando nempe Confessarius utens notitia confessionis, ex qua comperiat poenitentis fragilitatem aut proclivitatem in malum, aut quid ipsa egerit aut agere cum aliis optaverit, quibusve versetur in angustiis, vel necessitatibus duro experimento constantiam eius subiicientibus prematur, etc., occasionem inde sumit eam solicitandi. Ratio, quia cum ansa et impulsus ad solicitandum ex audita confessione profluat, satis vere dicitur cum S. Alphonso, quod solicitatio *occasione confessionis* fiat.

Attamen ut poenitens ad denunciandum teneatur, opus est, ut certis indiciis constet, ansam solicitandi inde reipsa arreptam fuisse: haec autem satis adsunt, si inter solicitandum confessarius aut verbis quibusdam aut signo aliquo quidpiam proferat, quod ad aliquid ex praedictis per confessionem sibi notis referatur: in quo quidem et peccatum contra sigillum sacramentale adesse poterit. Ad substantiam tamen huius casus non pertinet, quod haec brevi post confessionem contingat; nam etiam post multum temporis sumpta inde solicitandi ansa eandem retinet naturam. Quod vero ex Roncaglia refert S. Alphonsus, vi eiusdem clausulae denunciandum esse sacerdotem, qui mulierem solicitet, promittens, se eius confessionem auditurum, plane abs re esse videtur.

Resp. Hoc dignoscendum est ex loquendi modo, aut ex aliis circumstantiis. Etenim si videatur agere ex pravo affectu, denuntiandus est; secus vero, si ex quadam imprudentia vel ex mera levitate loquatur (*a*). — *S. Lig. n.* 703., etc.

596. — Quaer. 10° *An facile fides sit adhibenda mulieribus Sacerdotem de sollicitatione accusantibus?*

Resp. Neg., sed sedulo tum Confessario, tum Superioribus pensandae sunt circumstantiae rerum et personarum. Non semel enim visae sunt mulierculae, quae ex invidia, odio, zelotypia, aliove fine perverso Clericos prorsus innocentes atrociter calumniatae fuerint. Omnia igitur adiuncta maturo examine perpendenda sunt, praesertim quando mulier facilem se, promptamque ad parendum praecepto denuntiationis faciendae ostendit.

Nota 1° Hic advertendum, crimen fâlsae accusationis de sollicitatione ex Const. *Bened. XIV* reservatum esse Sedi Apostolicae, sed sine censura (*b*).

(*a*) Consonat his Decretum duodecimum ex sexdecim S. Inquisit. iam toties allegatis. Namque ad Quaestionem, *An Confessarius, si laudet poenitentem ex pulchritudine et venustate, dicatur illam solicitare, et ideo sit denunciandus,* Responsum fuit, *Si laus illa sit seria, et nihil pravae intentionis redoleat, negativam esse probabilem; secus non esse probabilem.*

Id ipsum S. Congregatio (decret. XVI.) reponendum censuit ad Quaestionem, *An sit denuntiandus confessarius, qui audiens confessionem dat donum mulieri, ita ut dicatur illam solicitasse.* Remittit enim ad responsum factum *ad duodecimum.* Profecto, ut S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 703.) advertit, hoc per se est quid indifferens, et malitia ex adiunctis desumenda erit, ex conditione nempe poenitentis, ex qualitate doni, ex eius quantitate, et ex modo, quo fit.

(*b*) Imo Benedictus XIV eandem poenam contra *mandantes, consulentes,* et quicumque dici possint *procurantes,* statuit. Ita in Const. *Sacramentum* §. 3.: *Et quoniam improbi quidam homines reperiuntur, qui vel odio vel ira vel alia indigna causa commoti, vel aliorum* impiis suasionibus, aut promissis, aut blanditiis, aut minis aut quovis alio modo incitati.... *innoxios sacerdotes apud ecclesiasticos iudices falso solicitationis insimulant; ut igitur tam nefaria audacia et tam detestabile facinus metu magnitudinis poenae coerceatur, quaecumque persona, quae execrabili huiusmodi flagitio se inquinaverit, vel per se ipsam innocentes confessarios impie calumniando,* vel sceleste procurando, ut ab aliis id fiat, *a quocumque sacerdote.... praeterquam a Nobis, nostrisque Successoribus.... spe absolutionis obtinendae.... perpetuo careat.*

Nota 2° Superiores (a), cognita certo criminis veritate, valde caute procedere debent, ut reum corripiant pro delicti gravitate, nec promiscue culpam iam dudum praeteritam, vel casu ex fragilitate habitam, sicut recentem, vel ex consuetudine commissam, puniant; item ut simul bono Religionis, Sacerdotii et rei ipsius, consulant, scandala et rumores praecavendo, in quantum fieri potest.

597. — Quaer. 11° *Quaenam sint poenae contra sollicitantes?*

Resp. Poenae in sollicitantes ex Bulla *Greg. XV*, sunt suspensio ab exercitio Ordinis, privatio beneficiorum, dignitatum et officiorum quorumcumque, et perpetua inhabilitas ad illa; et adde, quoad Regulares, privatio vocis activae et passivae. Omnes tamen sunt ferendae sententiae (b).

598. — Quaer. 12° *Quomodo facienda sit denuntiatio?*

Resp. 1° Denuntiatio facienda est voce in quantum fieri potest, non vero scripto tantum. Igitur mulier sollicitata sistere se debet coram Ordinario, vel Inquisitore, sicubi tribunal Inquisitionis existit, et actum sollicitationis declarare, quin tamen proprium consensum, si quem praestiterit, ullo modo patefaciat.

2° Si denuntiatio voce fieri non possit, facienda est per epistolam proprio nomine et cognomine subscriptam, aut saltem per internuntium. Obligatio enim denuntiandi sollicitantem non est tam adeundi personaliter Superiorem, quam ei delinquentem deferendi, ut *Bened. XIV* in sua Bulla loquitur (c). Qui autem tenetur ad finem, ad media quoque tenetur.

(a) Superior hoc loco intelligi debet vel Inquisitor S. Officii, vel loci Ordinarius: utrilibet enim ex Pontif. Constitution. deferri denuntiatio pro lubito potest.

(b) Adde, quod Benedictus XIV per organum S. Congr. Inquisit. 5 Aug. 1745 decrevit, *quod in posterum sacerdotes ... in actu sacramentalis confessionis sive illius occasione aut praetextu ad turpia sollicitantes.... praeter poenas a iure et Apostolicis Constitutionibus.... contra eosdem inflictas, perpetuam etiam inhabilitatem incurrant ad sacrificii celebrationem.* De quo decreto S. Alphonsus monet (*Lib.* 6. *n.* 705.), ad eiusmodi poenam incurrendam requiri sententiam iudicis declaratoriam, ex generali scilicet principio quoad poenas privativas seu inhabilitantes, quando reus poenam exequi non possit sine propria infamia.

(c) Auctor prae oculis habuit ea verba Benedicti XIV (Const. *Sacramentum* §. 2.): *Caveant insuper diligenter confessarii, ne poeni-*

3° Si persona sollicitata nullo modo induci possit ad denuntiationem tali forma peragendam, quia nempe timore vel insuperabili rubore afficitur, sinat ea de re moneri Episcopum, qui delegare poterit aliquem ad denuntiationem accipiendam. Haec facultas Episcopis et Inquisitoribus, ex Indulto *S. Congr. Inquis.* de consensu Pontificis, facta est. Sacerdos autem delegatus iuramentum praestare debet de silentio servando et de munere sibi commisso fideliter adimplendo. — *Decretum S. Congr. Inquis.*, 27 Septemb. 1624.

4° In omni casu denuntiatio facta per litteras anonymas est omnino insufficiens et prorsus invalida, perinde ac si non facta fuisset, ut pluries declaravit *S. Congr. Inquis.* — Vid. *Analecta Iuris pontificii,* mense Sept. 1855, etc., etc. (*a*).

Nota 1° Mulieres sollicitatae ad denuntiationem non tenentur, si Inquisitores, vel Episcopi, aut eorum Vicarii, in longinquis regionibus degentes, sine gravi incommodo adiri nequeant. Verum, cessante impedimento, v. gr., in Episcopi visitatione, obligatio denuntiationis urgenda est. Sic declaravit *S. Cong. S. Officii* 22 Ian. 1727.

Nota 2° Denuntiatio, vel Inquisitori facienda est, vel Ordinario loci in quo versatur poenitens, etiamsi Confessarius sollicitans ad aliam dioecesim pertineat. Ipsius enim est excipere iuratam denuntiationem, eamque ad Episcopum rei, si diversus sit, transmittere.

Nota 3° Confessarius non tenetur onus denuntiationis ad Ordinarium transmittendae suscipere, sed muneri suo satisfacit monendo poenitentem, ut opportuno tempore sollicitantem rite denuntiet. Poterit tamen operam suam praestare si censuerit id expedire; sed rei notitia extra confessionem accipienda est. — *S. Lig. n.* 699.

---

tentibus, quos noverint iam ab aliis solicitatos, sacramentalem absolutionem impertiant, nisi prius denunciationem praedictam ad effectum perducentes, delinquentem indicaverint competenti iudici, *vel saltem se, cum primum poterunt, delaturos spondeant ac promittant.*

(*a*) *Si mittantur litterae ad Patrem Commissarium seu Assessorem Supremae cum nomine scribentis, in quibus contineatur denunciatio; solent remitti Inquisitoribus vel Episcopis, ut ad se accersito scribente, faciat eas ab eo recognoscere medio iuramento, interroget super contentis in illis in specie, et redactis in formam denunciationis, apponat in initio Processus, ac de contentis in eis examinet testes informatos.* Albitius *De Inconst. in fid.* Cap. 35. n. 21.

CAPUT II.

DE OFFICIO MINISTRI.

1° In confessione; 2° post confessionem.

ARTICULUS I.

DE OFFICIO MINISTRI IN CONFESSIONE.

Agendum 1° de muneribus Confessarii in genere; 2° de eius agendi ratione cum variis poenitentium generibus.

§. I. *De muneribus Confessarii.*

Quadruplex Confessarii munus seu officium assignatur, scilicet 1° Patris; 2° Medici; 3° Doctoris; 4° Iudicis.

PUNCTUM I.

De officio Patris.

599. — Confessarius est pater spiritualis, qui spiritualem vitam poenitenti tribuit, aut reficit et fovet; in tribunali enim Poenitentiae vices gerit optimi omnium parentis, nempe ipsius Christi, et ideo a poenitentibus dulcissimo Patris nomine appellatur. Illud autem quod in vero patris nomine imprimis eminet, est insignis et inexhausta caritas. Quaenam enim dilectio patris dilectione fortior? Quaenam verior, purior, castior, constantior, sollicitudine plenior et a proprio commodo magis aliena, imo et ad omne privationum et incommodorum genus paratior et promptior? Talis igitur esse debet Confessarii caritas, ita ut *indutus viscera misericordiae Christi Iesu, qui non venit vocare iustos, sed peccatores, sciat* studiose, patienter et mansuete *cum peccatoribus agere (Leo XII, in Bulla pro Iubilaeo magno anni* 1825). Sic bonus pater pro filiis spiritualibus omnia sustinebit: *Caritas enim patiens...., omnia suffert...., omnia sustinet.* 2. *Cor.* 13. 4.

Confessarius debet esse caritate plenus erga poenitentes, tum in principio, tum in decursu, tum in fine confessionis. De his

audire iuvat loquentem ipsum *S. Ligorium* in *Praxi Confessarii*, in fine operis theologici maioris, necnon in *Hom. apost. tract.* 21.

600. — I. *In principio confessionis.* « Primo caritatem adhi-« bere debet *(Confessarius)* in benigne excipiendo omnes, sive « pauperes, sive rudes, sive peccatores sint. Nonnulli solum-« modo tempus insumunt in audiendis confessionibus antiquo-« rum devotorum aut personarum spectabilium, quia, ut hos a « se repellant, non est eis tantus animus; si tamen ad se ali-« quis miserabilis peccator accedat, aegre auditur et conviciis « oneratus arcetur: unde fit ut ille miser, postquam sibi maxi-« mam vim intulit, ut ad sua peccata confitenda veniret, se tam « aspere acceptum sentiens, odium in Poenitentiae Sacramen-« tum concipiat, et desperans se posse invenire, qui sibi opitu-« letur et se absolvat a peccatis, in perditae vitae lubricum la-« xis habenis praeceps ruat, et in salutis desperationem incidat. « Secus boni Confessarii agunt, cum ad se huiusmodi peccato-« res confluunt, benigne hos accipiunt, et, quasi *victor capta « praeda,* exultant perpendentes sibi contigisse animam de ma-« nibus daemonis eripere. Sciunt, hoc Sacramentum proprie « non fuisse pro iustis institutum, sed pro peccatoribus: etenim « veniales culpae ut remittantur, non indigent sacramentali ab-« solutione, cum multis aliis modis deleri possint; sciunt quo-« que, Christum protestatum fuisse his verbis: *Non enim veni « vocare iustos, sed peccatores: Marc.* 2. 17. Propterea Confes-« sarius viscera misericordiae induens, quo magis animas pec-« catorum multitudine et atrocitate coinquinatas reperiat, eo ma-« gis, ut Deo ipsas lucrifaciat, maiore caritate eas amplectatur, « eisque auxilium praebeat his aut similibus verbis: *Eia, frater, « bono animo esto, noli timere; peccata tua impavide confitere. « Aperi omnia confidenter, nullius te pudeat: nihil refert, si in « omnes conscientiae tuae sinus non introspexeris: sufficit si ad « interrogata respondeas. Age Deo gratias, qui te hucusque ad « poenitentiam expectavit. Nunc tibi mutanda est vita. Laetare, « quia certe Deus omnia peccata quantumvis ingentia, tibi re-« mittit, si bonam habes voluntatem; ideoque te expectavit, ut « tibi parceret*: *igitur hilari animo dic omnia, nihil involucris « tegas....* »

601. — II. *In decursu confessionis.* « Caritatem longe ma-« iorem ostendere debet confessionem excipiendo. Caveat, ne « impatientem aut taedio affectum se exhibeat; nec ostendat ad-

« miratione percelli de peccatis, quae narrantur; modo poeni-
« tens non sit adeo durus aut petulans, ut plura et atrocia pec-
« cata sine ullo rubore, et sine ulla displicentia animique sen-
« su exponeret: quia tunc opus habet pro viribus efficere, ut a
« poenitente quanta sit illorum deformitas et magnitudo, perci-
« piatur; ideoque tunc acrior requiritur correctio, ut ipse a le-
« thali lethargo expergefiat. Verum quidem est, quod in actu
« confessionis abstinere debent Confessarii a correctione facien-
« da ne forte exterriti poenitentes peccata reticeant; nihilomi-
« nus hoc intelligitur regulariter loquendo: caeterum multoties
« expedit ad ulteriora non procedere, et statim poenitentem
« corripere, praecipue cum confitetur peccatum valde enorme,
« aut si ipse fuerit in aliquo vitio habituatus, ut peccati gravi-
« tatem comprehendat. Advertat tamen ne eum exasperet, nec
« perterreat. Quapropter postquam eum, quantum opus fuerit,
« correxerit, statim ei animum faciat ad reliqua peccata confi-
« tenda, dicens: *Eia, frater, vis ne ab hoc vitio resipiscere?*
« *Num ita est? Et quoniam hoc facere es paratus, esto animo*
« *hilari. Itaque enarra reliqua peccata, nihil reticens. Igitur*
« *dic omnia animo forti; confitere omnia sincere: Deus enim*
« *paratus est tibi parcere....* » (*n.* 4.)

602. — III. *In fine confessionis.* « In fine confessionis opor-
« tet quoque, ut Confessarius vehementiori ardore ac studio in-
« cumbat, ut poenitenti percipere faciat gravitatem et multitu-
« dinem eius peccatorum, ac miserum damnationis statum in
« quo reperitur; sed hoc semper maxima cum caritate faciat.
« Verumtamen est congruentius tunc verbis gravioribus uti, ut
« sic melius ad bonam mentis frugem redire possit; nihilominus
« efficere debet, ut poenitens intelligat, quod ei dicitur, non ab
« animo irato, sed ex singulari amore et commiseratione erga
« suam animam procedere, quod poterit hoc modo exprimi:
« *Fili mi, percipisne malum quod operatus es? Quid tibi mali*
« *fecit unquam Deus tuus, quem tu ita perdite contempsisti?*
« *Si Iesu Christo nullus tam fuisset tibi inimicior, potuisses cum*
« *illo te gerere peiorem? Sed, quaeso, animadverte quis sit hic*
« *Iesus? Hic est ille, qui cum esset Deus, nullius egens, factus*
« *est homo propter te, voluit mori in cruce, ut te de inferno re-*
« *dimeret. Ah! fili, si interim mortuus esses, si in hac nocte,*
« *quo iturus fuisses? Ubi nunc esses? Esses in aeterno igne in-*
« *ferni. Quid de te factum erit, si vitam hactenus ductam per-*
« *gas in posterum vivere? Poteris sic salvari? Expergiscere et*

« *vide quod, nisi mores in melius mutes, iam es damnatus. Quid* « *boni ex tot peccatis tibi collegisti? Age, fili, recede a malo,* « *desine peccare, et te totum in Dei brachia, quae ad te susci-* « *piendum sunt extensa, committe: sufficit quantum ei peccasti.* « *Ego toto corde et totis viribus te adiuvare volo, veni ad me* « *semper ac tibi lubet, quoniam invenies patrem, qui te benigne* « *suscipiet. En firmiter nunc statue, te velle sanctum effici. Per* « *te stat. Deus enim semper paratus est, et propterea tibi hoc* « *tempus impertitus est, ut avertas te a malo et facias bonum.* « *O quam bonum est habere amicum Deum!....*, etc. »

PUNCTUM II.

De officio Medici.

Confessarius est verus animarum medicus, cum ipsas variis peccati morbis eripere, pravis passionum affectibus adimere, et divinae gratiae restituere debeat. Confessarius igitur, ut peritus medicus, debet 1° causam mali cognoscere; 2° illud sanare; 3° relapsum praecavere. Audiamus iterum *S. Ligorium, ibid.*

603. — I. *Confessarius debet causam morbi cognoscere.* « Confessario ut sui poenitentis infirmitatibus remediis opportunis occurrat, cognoscenda est origo et causa omnium eius « spiritualium morborum. Nonnulli praeter species et numerum « peccatorum nihil aliud inquirunt: si poenitentem dispositum « vident, statim eum absolvunt; sin minus, quin unum verbum « impendant illico dimittunt, oculo retorto dicentes: *Discede* « *a me, quia te absolvere non possum.* Aliter procedunt boni « Confessarii: hi enim prius investigant morbi originem et « gravitatem, interrogando de peccati consuetudine, de occa- « sionibus, de tempore, de loco, de personis cum quibus, quo « rerum concursu. Sic enim melius poterunt poenitentes cor- « rigere, eos ad absolutionem disponere et remedia salutaria « adiungere. » (*n.* 6.)

604. — II. *Debet morbum sanare.* — « Cognita morbi ori- « gine et gravitate, Confessarius procedat ad debitas animad- « versiones faciendas. Et quamvis ipse debeat tanquam pater « cum caritate poenitentes auscultare, tamen ut medicus tene- « tur, quantum opus est, eos monere et corrigere, eos praeser- « tim qui, multis mortalibus gravati, ad Poenitentiae Sacramen- « tum raro accedunt.... Nec Confessarius debet tunc attendere

« alios poenitentes, qui se circumstant. Nam, ut aiebat S. Franciscus Xaverius, melius est paucorum confessiones rite factas audire quam multorum inordinatas et sine fructu. Hic animadvertere oportet, quam perperam agunt illi Confessarii, qui si poenitentem indispositum nanciscuntur, ne cum illo aliquid insumant temporis, statim a se abire iubent.... Et parum refert, quod alii exspectent aut inconfessi discedant; Confessarius enim de hoc tantum, qui sibi nunc confitetur, non vero de aliis in die iudicii rationem reddere debet.... (*n.* 7.)

« Post debitas correctiones aut monitiones, praestat ut laboretur ad disponendum poenitentem ad absolutionem per actus veri doloris et propositi; quocirca monitos esse volo Confessarios, perpaucos illos esse poenitentes, praesertim rudes, qui praeposito actu doloris ad confitendum accedant. Nonnulli Confessarii putant satis muneri suo fecisse, si duntaxat huiusmodi poenitentes sequenti modo interrogent: Eia, postulasne a Deo veniam de omnibus his (quod revera non est verus actus doloris)? te poenitet ex corde omnium peccatorum? et nullo alio verbo interposito, absolutionem eis elargiuntur. Totum ab hoc aliud est bonorum Confessariorum institutum. Hi enim in primis elaborant ut poenitentes (sermo est de iis qui lethalibus tenentur) verum dolorem et detestationem peccatorum concipiant. Et prius per attritionis actum eos praeparant, v. gr.: *Fili mi, ubi nunc esse deberes in aeternum? In inferno. Ah! in illo igne cruciandus esses! Nec tibi amplius spes restaret, ut illinc eripi posses! Ibi esses moraturus ab omnibus derelictus, a Deo reiectus per totam aeternitatem! Igitur te poenitet Deum offendisse propter infernum quem meruisti?* Postea curet ut eliciatur actus contritionis, hoc modo: *Fili mi, quid egisti? Peccasti in Deum summum et infinitum bonum; nullam illius rationem habuisti; avertisti faciem ab eo; proiecisti eum post tergum tuum; contempsisti amicitiam et gratiam eius. Eia ergo, quia offendisti Deum, bonitatem infinitam, nunc ex toto corde te poenitet? Detestare et hodio habe, super omnia mala, omnes iniurias, quibus immerito Deum tam bonum affecisti. Nonne iam promptus es millies mori* (a), *quam haec in posterum committere?....* » (*n.* 10.)

(a) Vide quae adnotata superius sunt ad n. 159.

605. — III. *Debet relapsum praecavere.* Relapsum praecavebit Confessarius, assignando poenitenti remedia morbi convenientia. Remedia autem vel generalia sunt, vel particularia.

1° Remedia generalia sunt 1° oratio pia et amor erga Deum; 2° invocatio frequens B. Mariae Virginis, sancti Angeli custodis et Sancti protectoris; 3° frequentia Sacramentorum et confessio statim ac mortale aliquod commissum fuerit; 4° consideratio veritatum aeternarum, praesertim mortis et finis ultimi, iuxta illud: *Memorare novissima tua, et in aeternum non peccabis: Eccli.* 7. 40.; 5° recordatio Dei praesentis, cum urget tentatio, dicendo: Deus me videt; 6° examen conscientiae vespertinum cum animi dolore et proposito; 7° oratio mentalis et piae lectiones, praesertim pro Sacerdotibus.

2° Remedia particularia assignabuntur pro vitiorum diversitate: v. gr., illi, qui aliquo odio tenetur, insinuetur, ut quotidie commendet Deo illum, quem odit, recitando pro ipso Orationem Dominicalem, etc. Et, cum turbatur memoria iniuriae, reminiscatur contumeliarum, quibus ipse Deum affecit. Illi, qui in peccata turpia lapsus est, iniungatur ut otium vitet, malos socios et pravas occasiones fugiat. Illi, qui habitum pravum per longum tempus contraxit in hoc vitio, praescribatur ut non solum vitet occasiones proximas, sed etiam quasdam remotas, quae sibi tam debili sunt tanquam proximae. Potissimum autem curet Confessarius, ut hic frequenter communicet; quia Eucharistia dicitur: *Vinum germinans virgines.* Et sic de *aliis.*

Alia remedia assignabit Confessarius (*a*) pro sua prudentia, inspectis circumstantiis occasionum, personarum, etc. Pruden-

---

(*a*) Non praetereunda hoc loco illa, quae Card. De Lugo (*Respons. Moral. Lib.* 1. *Dub.* 28. *n.* 5.) sapienter de medici officio monet: *Poenitens* (inquit) *solum debet implere poenitentiam sibi a Confessario impositam: quoad reliqua vero potest quidem Confessarius declarare poenitenti ea, ad quae aliunde poenitens sub peccato tenetur, v. gr., restitutionem, relinquere occasionem peccandi proximam, abstinere a tali contractu usurario, et alia similia, quae si poenitens non habet animum observandi, non est dispositus ad absolutionem: non tamen potest Confessarius quidquam aliud sub peccato ei praecipere, nisi id, quod in poenitentiam imponit, in qua imponenda habet se ut iudex: quoad alia vero se habet ut Medicus, cuius non est praecipere, sed consulere et declarare aegroto, quae sint media necessaria vel utilia ad sanitatem tuendam vel recuperandam.*

tia enim est praecipua qualitas, quae in medico perito eminere debet. — *Vide S. Lig. in Praxi Confessarii, n.* 15. ; *et in Hom. apost. tract.* 2. *n.* 5. *et* 6.

PUNCTUM III.

De officio Doctoris.

Confessarius ut munus doctoris rite impleat, scientiam sufficientem habere debet, ut poenitentes convenienter doceat.

SECTIO I.

De scientia Confessarii.

Principia :

606. — I. Confessarius tenetur sub gravi scire ea omnia, quae ad munus suum rite obeundum requiruntur. — *Ita omnes* cum *S. Lig. in Praxi Confessarii et in Hom. apost.*, ubi sic loquitur : *Affirmo in statu damnationis esse eum Confessarium, qui sine sufficienti scientia ad confessiones excipiendas se exponit.* Ratio est, quia secus huiusmodi Confessarius se exponit evidenti periculo male fungendi tanto munere cum iniuria Sacramenti, et magno animarum detrimento.

Idcirco Deus specialem scientiam a suis Ministris exigit, ut constat ex variis sacrae Scripturae verbis : *Labia Sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore eius.* Malach. 2. 7. — *Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.* Osee 4. 6. — *Caecus si caeco ducatum praestet, ambo in foveam cadunt.* Matth. 15. 14. — *Vae vobis, duces caeci!* Matth. 23. 16. — Constat etiam ex innumeris SS. Patrum testimoniis: *Nulla ars doceri praesumitur, nisi intenta prius meditatione discatur. Ab imperitis ergo magisterium pastorale suscipitur in magna temeritate, quoniam :* Ars artium est regimen animarum. — *S. Gregor. Reg. Past. officii, p.* 1. *c.* 1.

607. — II. Confessarius tamen non tenetur adeo perfectam scientiam habere, ut possit semper statim et per seipsum omnes occurrentes dubitationes solvere ; sed sufficit, ut id possit in casibus communiter accidentibus, et de difficilioribus sciat sal-

tem dubitare (*a*). Maior enim scientia difficilius haberi potest, cum nec ipsi doctiores statim omnes casus solvere queant. Nec etiam tenetur Confessarius de singulis peccatis accusatis iudicare an sint mortalia, necne; siquidem hoc saepe impossibile est; sed sufficit ut singula audiat prout gesta sunt, et de illis iudicet (*b*), tum iuxta principia communia, tum iuxta rerum adiuncta a poenitente exposita, et remedium idoneum apponere noverit. — *S. Lig. n.* 627.

Resolves:

608. — 1° Confessarius quilibet tenetur scire ea omnia quae spectant ad valorem, substantiam, integritatem et effectum Sacramenti Poenitentiae, et quae ad licitam eius administrationem, tum ex parte sui, tum ex parte poenitentis, requiruntur.

(*a*) S. Alphonsus *(Lib.* 6. *n.* 627.) censet *cum Salmant., Suarez, et communi, satis esse, si Confessarius intelligat, quae frequentius accidunt, et de aliis sciat dubitare.*

Et Card. De Lugo: *Non est necesse, quod in dubiis, quae occurrunt, possit ipse omnia resolvere: satis est, si communia sciat, et de difficilioribus sciat saltem dubitare, ut libros vel peritiores consulat.* (*De Poenit. Disp.* 21. *n.* 70.).

(*b*) Haec Card. De Lugo (*De Poenit. Disp.* 21. n. 70.) confirmat: *Haec scientia non debet esse tanta, ut de omnibus, quae poenitens dicit, possit discernere, an sint mortalia vel venialia: saepe enim id nec doctissimi possunt, partim quia non possunt scire perfecte ipsum factum, an consenserit poenitens cum plena deliberatione vel non, partim quia nec ipsum etiam ius in omnibus sciri potest. Satis ergo est, si sciat, in iis, quae communiter occurrunt, an sint mortalia vel venialia....* Et mox *(ibid. n.*71.): *Hinc infero, non requiri, quod Confessarius de omnibus, quae audit a poenitente, iudicet, an sint gravia vel levia; imo neque an sint vel non sint peccata; sed de communibus; reliqua vero audiat, et intelligat, ac postea absolvat cum debita intentione.*

Nec movere tunc Confessarium debet, quod postea noscat certo, quod inter confitendum fuit ipsi incertum. Ad rem S. Alphonsus *(Lib.* 6. *n.* 627.) monet cum Suarez, *quod licet in aliquo casu Confessarius non discernat, quae sint gravia vel levia; si tamen bona fide poenitens dicit peccatum suum, confessio valet; et quamvis postea advertatur, fuisse mortale, non est, cur repetatur in alia confessione.*

2° Scire debet etiam obligationes communes et proprias statuum, varias peccatorum species, ipsorum adiuncta speciem mutantia (a), principia discernendi inter mortalia et venialia, et quaenam sint mortalia et venialia in singulis praeceptis, saltem iuxta principia generalia et communem Theologorum sententiam. Item quinam sint actus validi et liciti (b). Ratio patet, quia illud cognoscat, oportet, de quo iudicare debet; alioquin aequum iudicium ferre non poterit.

3° Cognoscere debet casus reservatos (c) et censuras vigentes, impedimenta matrimonii, conditiones contractuum, varias causas restitutionis, radices et occasiones peccatorum, remedia

(a) Quoad hoc caput nonnulla expedit advertere. Ac 1.° quidem ubi dissensio est inter Doctores, num circumstantia quaepiam inducat diversitatem speciei, sicut poenitens non tenetur eam fateri, sic nec confessarius interrogare; in hanc rem utiliter legetur Thomae Tamburini opusculum, cui titulus: *Methodus expeditae Confessionis.* — 2.° Etsi adsit haec speciei diversitas, quando tamen apparet, poenitentem ad specialem illam malitiam nihil advertisse, non opus erit, ut confessarius de ea sciscitetur. — 3.° Insuper ad prudentiam confessarii spectabit, num poenitentem de speciali illa malitia debeat monere iuxta regulas, quae infra tradentur de poenitente monendo. Unde S. Alphonsus (*Lib.* 3. *n.* 150.): *Caeterum non semper expedit monere huiusmodi rudem poenitentem de gravitate periurii, si monitio praevideatur non de facili profutura.*

(b) Quando Confessarius iudicare de his debeat quoad agenda in posterum, dubius autem ipse haereat, neque commodum accidat aut hic et nunc media ad dubium depellendum adhibere, aut poenitentem rursus deinceps alloqui, proderit illud Card. De Lugo monitum (*De Poenit. Disp. n.* 21. 71.): *Quando dandum est consilium in futurum, vel imponenda restitutio, aut prohibendus contractus dubius, vel quid simile; si ipse confessarius non potest se ipso id resolvere, erit bonum consilium petere a poenitente, an sit paratus ad consulendos homines peritos, et standum illorum iudicio circa illud dubium: quod si poenitens promittit, absolvat, dicendo illi obligationem, quam habet consulendi aliquem vel aliquos de illo dubio.*

(c) Scite monet Card. De Lugo (*De Poenit. Disp.* 21. *n.* 70), meliores conditionis eos esse, qui habent facultatem absolvendi a reservatis per Bullam vel aliud privilegium. Minus enim difficultatis patitur, quisquis brevi catalogo meminisse queat, quid absolvere interdicatur.

ipsis afferenda, satisfactiones salutares et convenientes imponendas, etc.

4° Peccat igitur Confessarius, qui scienter praedicta scientia caret, etiamsi ex sola caritate et obedientia confessiones excipiat. Nec eum per se excusat approbatio Episcopi; haec enim non dat scientiam ex natura rei debitam, nec eius defectum supplet (*a*). — *S. Lig. Hom. apost., n.* 100.

609. — 5° Peccat etiam Superior, qui ignaro Confessario veniam dat Confessiones excipiendi, quia eius peccato consentit atque cooperatur (*b*).

(*a*) Limitandum tamen hoc est, si subditus non quidem certo noscat, se necessaria nescire, sed de propria sufficientia dubiis agitetur, quibus angi non raro solent viri etiam peritiores sed timidioris indolis. Apposite Lugo *(De Poenit. Disp.* 21. *n.* 72.): *Infero secundo, peccare graviter eum, qui sine scientia respective requisita exponit se ad audiendas confessiones: in quo non est differentia inter confessarium regularem et saecularem,* formaliter *loquendo, cum uterque obligetur praecepto naturali. Poterit tamen esse differentia* materialis, *qualenus Religiosus, qui dubitat de sua aptitudine et sufficientia ad illud ministerium, facilius poterit deponere illud dubium, quando Praelatus, qui eum bene novit, iudicat illum aptum, et imponit ei tale munus.*

Quae licet Lugo solum de Religioso dicat, admitti tamen possunt et debent circa sacerdotem saecularem, si pari modo Episcopus bene novit subditum, atque ad ministerium adigat.

Excipiendus praeterea est casus necessitatis; in qua, ut ait Lugo *(De Poenit. Disp.* 21. *n.* 73.) *licet sacerdos sit ignarus et indoctus, debet audire confessionem et absolvere; quia scientia confessarii requiritur ad integritatem confessionis; cum autem in illo periculo non requiratur materialis integritas, sed sufficiat percipere aliquod peccatum, vel etiam peccatum in genere; non obstabit confessarii inscitia in eo casu. Unde idem dicendum erit, quando christiani, qui apud infideles in servitute detinentur, non habent nisi unum sacerdotem ignarum et indoctum, ut docet* Suarez *(De Poenit. Disp.* 28. *Sect.* 2. *n.* 6.), *quia illa quoque reputatur necessitas moraliter extrema.*

(*b*) Monent tamen DD., necessitatem subinde efficere, ut etiam minus doctis hoc ministerium committi debeat. Hinc S. Alphonsus *(Lib.* 3. *n.* 628.) postquam dixit, necessitatem in hoc excusare, *si aliter poenitentes deberent diu carere confessione, ut evenit in capti-*

6° Peccat et ipse poenitens, qui scienter eligit Confessarium respectu sui ignarum; quia non vult, sicuti oportet, dirigi in via salutis, et sic grave damnum spirituale subit. Si tamen poenitens sit in bona fide, valida erit confessio; quia ex parte poenitentis intervenit integra peccatorum declaratio et debita animi dispositio; ex parte Confessarii intervenit saltem cognitio peccatorum sub ratione confusa peccati, quod ad materiam Sacramenti sufficit (*a*).

7° Experientia non potest supplere scientiam, sed solum eam iuvat; sine scientia autem non inservit nisi ad fucum Confessario faciendum, et ad eum in errores innumeros inducendum, ita ut saepe tanquam principia habeat ea, quae controversiae subiacent, aut etiam communiter negantur.

8° Confessarius igitur quilibet sedulo Theologiae moralis studio incumbere tenetur; et, ut asserit *S. Lig. Hom. apost. n. 100.*: *Nunquam studium illud intermittere debet; quia ex*

---

vis, dein subdit: *Et idem dicunt Doctores pro parvis oppidis aut triremibus, ubi, ut aiunt, si haberi nequeunt docti sacerdotes, deputari possunt minus docti: admonendi tamen de obligatione discendi.*

Sic et Card. De Lugo (*De Poenit. Disp.* 21. *n.* 74.) advertit, excusandos in hisce adiunctis esse Praelatos, qui indoctos ac rudes ministerio praeficiant. *Addo* (inquit) *ex hoc capite excusari saepe Praelatos, qui in aliquibus oppidis exiguis et remotis praeficiunt Parochos indoctos et rudes: hoc enim plerumque faciunt, quia propter exiguum stipendium et penuriam rerum ac paupertatem incolarum, non invenitur homo doctus, qui velit curam illam suscipere. Unde cum aliter non possit ovibus illis subveniri, ut suppono, melius est, quod habeant confessarium indoctum in tali necessitate, quam quod omni remedio prorsus destituantur. Deberet tamen Praelatus admonere parochum de defectu scientiae, quem patitur, et de obligatione, quam habet, comparandi, si possit, doctrinam necessariam ad suum ministerium obeundum. Hanc enim obligationem semper habet parochus et confessarius, licet praelatus ob necessitatem ovium excusetur aliquando mittendo ministrum minus sufficientem.*

(*a*) Exceptionem tamen sic innuit Card. De Lugo (*De Poenit. Disp.* 21. *n.* 72.): *Similiter peccat, qui ineptum eligit ad hoc officium, et non solum Praelatus, sed etiam poenitens, qui habet facultatem eligendi Confessarium, et scit, hunc non esse idoneum, licet sit approbatus, peccat eum eligendo, nisi talis sit poenitens, qui sua doctrina possit supplere inscitiam confessarii, ut dictum est.*

tot rebus diversis et inter se disparibus, quae ad hanc scientiam pertinent, multa quamvis lecta, quia rarius accidunt, temporis progressu e mente decidunt; quare oportet semper frequenti studio ea in mentem revocare.

9° Hinc patet quam graviter illi errent, qui scientiam Theologiae moralis facilem et vix aliqua attentione dignam reputant, dictitantes, casus fere omnes aliquo sensu communi, cum principiorum generalium notitia solvi posse. — Apposite idem S. Ligorius Lib. 6. n. 628.: *Qui ad hoc munus excipiendi confessiones inhiant, non facile sibi persuadeant quod satis idoneos ad tantum munus se reddere possint sine diuturno studio scientiae moralis, pro qua certe non sufficit aliquam percurrere summulam earum quae circumferuntur; nec satis est generalia principia huius facultatis scire, ut quidam, casuistas contemnentes, autumant. Moralis enim scientia non solum valde necessaria est christianae reipublicae, cum ex ea dependeat bonum regimen animarum; sed etiam summopere difficilis; tum quia ipsa generalem notitiam requirit omnium aliarum scientiarum, officiorum et artium* (a), *tum quia tot diversas complectitur materias inter se dissitas; tum quia in magna parte constat tot legibus positivis, quae nonnisi apud casuistas allatae inveniuntur, et maxime apud recentiores, cum huiusmodi leges in dies prodeant. Demum difficillima evadit propter innumeras casuum circumstantias ex quibus resolutionum pendet varietas: nam ex circumstantiarum diversitate diversa applicanda sunt principia, et in hoc difficultas consistit, cum nequeat id fieri sine magna discussione, vel accurata lectione plurium librorum qui res examinant et dilucidant.*

(a) Scite Card. De Lugo (*De Poenit. Disp.* 21. *n.* 70.) cum aliis monet, *scientiam, quae in Confessario requiritur, non esse eandem pro omnibus: aliquibus enim minor sufficit ad audiendas confessiones puerorum vel rusticorum; in aliis maior requiritur ad audiendos mercatores, iudices, etc., qui casus habent difficiliores. Ad confessiones vero hominis docti multo minor requiritur,.... quia potest Confessarius instrui ab ipso poenitente.*

SECTIO II.

De obligatione docendi poenitentes.

Principia:

610. — I. Tenetur Confessarius poenitentes docere ea omnia, quae pertinent ad Sacramentum hic et nunc rite suscipiendum. Ratio, quia cum Sacerdos sit minister Sacramenti, debet procurare eius validam et licitam susceptionem, atque adeo tradere instructionem hic et nunc necessariam.

II. Debet docere poenitentes, ubi advertat quempiam aliquid ex iis ignorare, quae necessaria sunt ad christiane vivendum, cuiusmodi sunt, v. gr., obligationes eius propriae. — *S. Lig. n.* 607. *et seq.*

III. Non tamen, *per se et stricte*, illos instruere tenetur de omnibus, quae ipsi scire debent, et aliunde discere possunt. Ratio est, quia munus doctoris in Confessario de se pertinet tantum ad rectam administrationem Sacramenti Poenitentiae. *Per accidens* tamen posset adesse obligatio ex caritate, quando difficillime hanc scientiam aut per se, aut per alium, poenitens comparare sibi posset (*a*). — *S. Lig. ibid.*

(*a*) Haec charitatis obligatio non est specialis Confessariorum, sed communis omnium, qui noscant proximi necessitatem, et sine gravi incommodo possint ipsi prospicere. Specialis obligatio inest parochis, qui id ex officio debent.

Obligatio Confessarii tunc maxime aderit, quando poenitens ignoret ea, quae ad salutem necessaria scitu sunt necessitate medii. Quod tamen quomodo accipiendum sit, bene sic Sporer (*De Poenit. n.* 796) exponit: *Confessarius* (hoc) *advertens* (*idque in pueris et rusticis frequens est*), *tenetur instruere eo modo, quo hic et nunc est capax, non quidem doctrinaliter, ut ea capere, intelligere, memoriter retinere, ac recitare possit, sed sufficit pro tempore, ut ei obligationem discendi insinuet, eiusque ignorantiam suppleat, proponendo ei articulos credendos ut ad singulos actum fidei exerceat. Ex. gr., credis, quod Deus unus sit essentia, et tres personae, etc., sicut et ego et Ecclesia credit? Credo.... — Credis, quidquid credit S. Rom. Ecclesia, et vis mori in ipsa? Credo.... — Ulterius: doles,*

Quaesita:

611. — Quaer. 1° *An sit semper monendus poenitens laborans ignorantia circa aliquam obligationem?*

Resp. 1° *Affirm.* si ignorantia videatur *vincibilis,* id est, si Confessarius animadvertat, poenitentem ita dubitare, ut iam non adsit bona fides. Ratio, quia nullum imminet periculum in admonitione facienda; alioquin vero poenitens cum eo dubio operans non immunis est a peccato.

Resp. 2° Si ignorantia sit *invincibilis,* monendus est poenitens, si fructus ex admonitione speretur; secus vero, si non speretur, saltem generatim loquendo. Ratio est, quia ex una parte haec admonitio non prodesset, et ex altera ei obesset; siquidem admonitus in posterum formaliter peccaret. — *S. Lig. n.* 610., *et alii communiter.*

Monendus itaque est poenitens, 1° quoties ipse interrogat de malitia alicuius rei, quia cum de rei liceitate dubitet, in ignorantia invincibili iam non versatur (*a*); 2° quoties silen-

---

te ita ignarum esse, et negligentem fuisse, etc.?.... Doleo — Proponis firmiter, nactus occasionem opportunam, quod curabis te instrui, et velis diligenter discere, quae sunt ad salutem necessaria? Utique — Si hos actus exerceat, sufficit ad instructionem a Confessario hic et nunc praestandam et ad dispositionem sufficientem ad sacramentum, etc.

(*a*) Ratio est, inquit Lugo *(De Poenit. Disp.* 22. *n.* 29.), quia taciturnitas Confessarii esset erroris approbatio; quod nunquam licet. Vid. S. Alph. *Lib.* 6. *n.* 616.

Excipit Sanchez *(De matrim. Lib.* 2. *Disp.* 38. *n.* 14.), quando poenitens mero scrupulo (scrupulum dicit dubium ex falsa seu futili ratione) ad interrogandum movetur; tunc enim censet, si monitio noxia fore praevideatur, posse confessarium tacere vel respondere, ut deponat eiusmodi scrupulum. Ratio, quia scrupulus non aufert bonam fidem. — Id autem Lugo (*l. c.*) eatenus solum admittit, ut possit quidem Confessarius fingere se non audivisse, vel non attendisse, vel oblitum fuisse respondere, ut sic remaneat poenitens in illa bona fide, quam prius habebat, non tamen auctoritate ipsius Confessarii confirmata. — At enim si ratio interrogandi revera sit futilis, v. gr., si dubium moveat de validitate matrimonii,

tium Confessarii cum obfirmaret in proposito rei malae peragendae; 3° quoties eius ignorantia versatur circa primaria principia iuris naturalis, aut circa conclusiones eorum proximas; quia talis ignorantia, si possibilis est, diu invincibilis esse non potest; 4° quoties monitione omissa, poenitens in occasione proxima formaliter peccandi remansurus esset. — *S. Ligor. n.* 615.

QUAER. 2° *An monitio facienda sit in dubio utrum profutura sit vel obfutura?*

Resp. 1° *Affirm.* si probabilius *profutura* sit, secus si probabilius *obfutura.* — *S. Lig. n.* 916. — *Lugo* — *Salmant.*, etc., contra *nonnullos.*

Resp. 2° In dubio ex utraque parte aequali, generatim loquendo, potius vitanda sunt mala formalia, quam materialia. — *S. Lig. ibid., et alii* (*a*).

---

eo quod illud celebraverit in statu peccati, vel tempore interdicto, vel per fictum status liberi testimonium, vel contra prius emissum iuramentum aut votum; non apparet, cur Confessarius (qui ex alia vera causa sed poenitenti ignota scit invalidum esse matrimonium) respondere non possit, rationem illam esse inanem, et vanum scrupulum.

(*a*) Monitionem, quae mere obfutura praevideatur, omittendam tenent communiter DD., etiamsi ignorantia cedat in detrimentum tertii. Ita et S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 614.). Optima ratio est, quam post Sanchez tangit et Lugo (*De Poenit. Disp.* 22. *n.* 26), quia nempe monitio ne creditori quidem prodest, et solum poenitenti nocet.

Secus vero, quando de bono communi agitur, ut cum aliis advertit S. Alphonsus (*l. c. n.* 615.), v. gr., si quis bona fide putaret, se esse sacerdotem, cum non sit; cuius ignorantia (ut ait Lugo *Disp.* 22. *n.* 30.) redundaret in damnum commune eorum, qui ab eo sacramentum suscipiunt.

Et huc pertinet casus, qui non raro animum confessarii angit, faciendae denuntiationis, quae non ad privatum bonum personae peccantis, sed ad praecavendum damnum commune ordinetur. Quod quidem tam grave esse posset, et ita imminens, ut obligatio denuntiandi urgeat etiam cum vitae discrimine. Quamquam Confessarius, quantum fieri potest, curare debet, ut cum minimo denunciantis periculo res peragatur. Neque enim ad praecavendum, v. gr., incendium aut proditionem semper opus est, ut aut nomen denuntiantis noscatur, aut hic per seipsum rem aperiat.

612. — Quaer. 3° *An coniux monendus sit de invaliditate matrimonii ob occultum impedimentum, quod detegit Confessarius?*

Resp. Neg., generatim loquendo, donec Confessarius dispensationem obtinuerit, nisi haec statim et facile obtineri possit a Papa vel Episcopo. Ratio est, quia plerumque maxima inde sequerentur incommoda, v. gr., periculum infamiae, scandali, rixarum, vel incontinentiae, etc., et proinde fornicatio *materialis* evaderet *formalis*. — *Ita communiter* cum *S. Lig. n.* 611. *Elbel, n.* 471., etc.

An vero possit Confessarius obligare coniugem impedimenti ignarum, et negantem debitum ad illud reddendum? *Resp. affirmative.* Ratio est, quia stante persuasione coniugis, quod matrimonium sit validum, tenetur ille debitum reddere, ut dictamen conscientiae sequatur. — *S. Lig. ibid., et alii communiter* (*a*).

Quando vero damnum non videatur ita impendens, pensanda erunt hinc quidem gravitas damni, inde vero difficultas denuntiandi, quae ex personarum, locorum, negotii, etc., adiunctis exsurgat; et ex horum consideratione decerni oportebit, num gravitas damni impellere Confessarium debeat, ut etiam cum modica spe fructus atque adeo cum gravi periculo iniiciendi inutiliter in malam fidem poenitentem monere debeat, an vero nulla prudens spes fructus potius debeat efficere, ut desperato adversus damnum commune remedio, grave praeterea nocumentum poenitenti, dempta ipsius bona fide, inutiliter non superaddat.

Inde est, quod in causis *sollicitationis*, licet denuntiatio non ad sollicitantis emendationem, sed ad commune bonum ordinetur, aliquando tamen Sedes Apostolica dispensare a denunciando consuevit. Ex quo illud etiam patet, nimis generaliter S. Alphons. (*Lib.* 6. *n.* 694.) statuisse, monitionem omitti nunquam posse, quando de damno communi agitur.

(*a*) Bene Sanchez (*De matr. Lib.* 2. *Disp.* 38. *n.* 8.) quoad eos, qui vellent, ut Confessarius solum in genere dicat, coniuges teneri ad debitum reddendum: *Fateor, me non assequi, quid distet inter haec:* Redde debitum, *et,* uxor tenetur reddere debitum; *cum uterque loquendi modus ad eundem scopum tendat, nimirum ad inducendum illum coniugem, ut reddat debitum; et si inducere verbis directis culpa esset, non ea vacaret inducere verbis indirectis; siquidem ex parte Confessarii eadem est intentio in utroque loquendi modo, et*

613. — Quaer. 4° *An poenitens contracturus matrimonium, de impedimento ignorato monendus sit?*

Resp. Generatim loquendo, facienda est monitio. — *Ita communiter* cum *S. Lig. n.* 612. — Ratio est, quia post matrimonium ignorantia cessare haud aegre potest, v. gr., ex eo quod detegatur adesse inter coniuges consanguinitas, affinitas, etc.; et tunc facile adest periculum peccandi formaliter, atque gravissima incommoda inde sequi possunt, nempe scandala, rixae et forte etiam coniugum separatio, etc. — Excipe tamen *probabiliter* casum, in quo nullus omnino speretur fructus ex monitione, nec facile possit detegi impedimentum; quia melius est permittere peccatum materiale, donec dispensatio obtineatur, quam praebere occasionem certi peccati formalis. — *Lacroix, lib.* 6. *p.* 3. *n.* 540.

PUNCTUM IV.

De officio iudicis.

Agendum 1° de causa instruenda; 2° de sententia ferenda.

SECTIO I.

De causa instruenda, seu de obligatione interrogandi poenitentes.

Principia:

614. — I. Confessarius tenetur interrogare poenitentes de specie, numero et circumstantiis speciem mutantibus, eorumque causis, de habitu et occasionibus proximis, quoties rationabiliter praesumit, vel prudenter dubitat, ista non sufficienter declarari. Ratio est, quia Confessarius, ut minister Sacramenti,

---

poenitens idem prorsus intelligit. Praeterea quia, cum poenitens relinquendus sit in illa ignorantia, peccat lethaliter, ea supposita, non reddendo; ergo confessarius tenetur non absolvere, nisi proponat se deinceps redditurum. Ergo potest cogere ut reddat; et ita confessarius non praecipit rem malam, sed rem debitam, propositis circumstantiis occurrentibus.

debet procurare eius integritatem, et ut iudex debet sibi comparare cognitionem necessariam ad aequum iudicium ferendum. Constat etiam ex *Conc. Later. IV,* necnon ex *Rituali Rom.* — *S. Lig. n.* 617., *et Prax. Confess. n.* 19.

II. Confessarius non tenetur interrogare poenitentem, nisi cum diligentia ordinaria. Ratio est, quia poenitens ipse non tenetur summa, sed tantum mediocri, id est ordinaria diligentia se examinare. Nequit autem esse gravior obligatio Confessarii quam poenitentis, cum Confessarius non teneatur examinare poenitentem nisi secundario, seu in illius defectu. — *S. Lig. Prax. Confess., n.* 20.

III. Confessarius non tenetur interrogare poenitentes, qui licet rudes, videntur sufficienter instructi pro sua conditione, et diligentes in confitendo peccata cum circumstantiis iuxta statum et capacitatem suam. — *A fortiori* necesse non est ordinarie examinare eos, qui saepe confitentur et raro peccant graviter, ut sunt personae devotae, Religiosi, Ecclesiastici, nisi videatur ab eis omitti aliquid necessario explicandum. — *S. Lig. n.* 607. *II et III; Hom. apost. n.* 103.

Regulae speciales circa praxim interrogandi.

615. — Iª *Regula.* Interrogatio debet esse *moderata*, seu Confessarius cavere debet, ne sit nimis anxius in interrogando. Secus enim tum sibi, tum praesertim poenitenti gravis et onerosa erit interrogatio, et proinde etiam ipsa confessio. Hinc inutilia non quaerat unquam, nec sibi narrari patiatur. Attendat igitur ad ea, quae habet *Rituale Rom.: Caveat, ne curiosis aut inutilibus interrogationibus quemquam detineat, praesertim iuniores utriusque sexus, vel alios, de eo, quod ignorant imprudenter interrogans, ne scandalum patiantur, indeque peccare discant* [1].

[1] *S. Ligorius* ait, *n.* 607.: « Confessarius non sit nimis anxius interrogandi, « sed interroget tantum de iis, quae probabiliter poenitenti conveniunt iuxta « suam conditionem. » Et in *Praxi Confess. n.* 21.: « Interroget tantum de « peccatis, in quae faciliter incidere possunt, spectata eorum conditione et ca- « pacitate. » Sic etiam Billuart (*Diss.* 6. *art.* 10. § 2.): « Examine morali « (*examinare debet Confessarius*) non summo et exquisito, sed humano et « mediocri, et conformiter ad capacitatem poenitentis. Non enim Sacerdos te- « netur plus examinare poenitentem quam poenitens ipse tenetur se examinare, « cum Confessarius in defectum poenitentis teneatur ipsum examinare. Poenitens

616. — II^a *Regula*. Interrogatio debet esse *discreta*, id est, Confessarius debet interrogare cum magna prudentia, sedulo cavendo, 1° ne interroget de peccatis, quae verosimiliter non fuerunt commissa, spectata poenitentis conditione et capacitate, etc.; 2° ne interroget de iis, ex quibus poenitens discat peccare, aut scandalum pati possit, iuxta modo dicta ex *Rituali Rom.;* 3° nec interroget curiosius aut levius etiam in iis, de quibus est interrogandum, v. gr., *inverecunde de inverecundis*, etc. etc. Uno verbo satagere debet, ut unice appareat in quibusvis interrogationibus *gravitas, pietas, modestia* et *paterna caritas*, prout requirit tanti muneris natura et dignitas. — *Vide Rituale Rom.*

Hinc 1° valde cautus esse debet Confessarius interrogando de materia luxuriae, praesertim cum mulieribus, adolescentibus et pueris, qui multo facilius scandalum pati possunt. Quot enim infelices poenitentes, ob incautam Confessarii interrogationem aut explicationem, innocentiam et animam perdiderunt!.... Tales Confessarii non sunt vocandi *salvatores*, sed *homicidae* animarum [1].

2° Servanda est sedulo regula ab omnibus admissa: *In materia luxuriae multo melius est in pluribus deficere, quam in uno superabundare ratione integritatis confessionis*. In dubio igitur an in tali casu interrogare possis vel debeas, pro parte negativa semper standum erit; minus enim malum est deesse integritati confessionis, quam incurrere animae perdendae periculum.

617. — III^a *Regula*. Interrogatio debet esse *opportuna*, id est, fieri tempore et modo, quo convenit; quaedam autem interrogationes faciendae sunt ordinarie ante confessionem, sed paucae, ne poenitens offendatur, v. gr., a quo tempore non

« autem non tenetur se examinare summa et exquisita diligentia, sed humana « et morali. Nec refert quod, si Confessarius plus examinaret, forte plus inve- « niret; non enim hic attendendum est solum ad integritatem materialem con- « fessionis, sed etiam ne summa et nimia industria in examinando reddatur « Sacramentum poenitentibus onerosum et odiosum: sufficit ergo si Confessarius « prudenter inducit poenitentem nihil omittere. » Eadem iisdem fere verbis habent *Sporer*, n. 792. — *Salmant.* c. 12, n. 21. — *Reuter*, *Neoconfessarius*, c. 5, in fine, etc.

1 Absque gravi causa Confessarius nunquam mentionem faciat de debito coniugali (*S. Poenitentiar.* 8 Iun. 1842); et satis erit, ubi res postulet, mulierem interrogare, num debitam marito fidem et obedientiam in omnibus praestiterit.

sit confessus? an absolutus fuerit? an poenitentiam impleverit (*a*)? .... an circa vitam praeteritam sit quietus? Haec ultima interrogatio fieri debet tantum, quando poenitens non est confessus a multo tempore, aut quando instituitur confessio generalis a tempore determinato. — Caeterae quaestiones circa conditionem, statum, aetatem, ignorantiam, etc., convenientius, data occasione, in decursu confessionis fient: sic ex una parte omnis suspicio curiositatis et levitatis vitabitur, et ex altera parte facilius respondebit poenitens, cum ipsius fiducia in Confessarium magis adaucta fuerit.

Nota. Errant Confessarii qui volunt semper iudicium certum facere de peccati qualitate, an sit grave vel leve, et contorquent poenitentes, ut sciant, quali animo aut quali conscientia hoc fecerint; hi enim multoties respondebunt, quidquid casu in buccam venerit, ita ut paulo post interrogati de eadem re, sint negaturi, quod antea affirmaverant. Secus tamen, si videantur sufficienter instructi, aut si dubitetur de pleno consensu tentationi praestito. Generatim autem praesumi potest, quod poenitens obiectum peccati, ut secundum se malum est, apprehenderit, nisi circumstantiae aliud suadeant.

Quaesita:

618. — Quaer. 1° *Quid agere debeat Confessarius in dubio de sinceritate poenitentis?*

Resp. Est regula communis, et velut axioma receptum in hoc tribunali: *Credendum est poenitenti, tam pro se quam contra se dicenti.* Ratio est, quia poenitens in sacro trìbunali reus simul et testis, sui accusator et advocatus est, et aliunde in dubio verax semper praesumendus est. Quapropter, post opportunas interrogationes, Confessarius poenitentem negantem absolvere debet. — *S. Lig. n.* 631.

619. — Quaer. 2° *Quid agere debeat Confessarius, si cognoscat certo peccatum aliquod a poenitente reticeri aut negari?*

Resp. 1° Si illud novit ex confessione alterius, debet, ne confessionis sigillum violetur, tantum generatim interrogare, sicut alias fecisset aut facere debuisset; si vero poenitens interroga-

---

(*a*) Non contendit A., hasce interrogationes semper faciendas esse, sed solum, si quando, nonnullis auditis, faciendae videantur, eas opportunius in principio fieri.

tus negaverit, nihil reponat, sed, si id possit citra suspicionem, hortetur dumtaxat generaliter ad conscientiam cum omni fiducia aperiendam. Utrum vero debeat Confessarius talem poenitentem absolvere, controvertitur. — *S. Ligorius*, relatis aliorum sententiis, ita concludit: *Melius, meo iudicio, sentit* Croix, *quod eo casu nullo modo absolvat, sed tantum aliquid oret ad occultandam negationem absolutionis* (a). — Communius tamen alii Doctores cum *Suarezio, De Poenit. Disp.* 32. *sect.* 3. *n.* 9., docent tunc solum negandam esse absolutionem, quando omnino evidens est Confessario, poenitentem mentiri contra integritatem confessionis. Imo dicunt plures, absolutionem in omni casu concedendam esse poenitenti peccatum suum neganti, quoties notitia huius peccati ex sola confessione alterius, nempe complicis, habita est; quia notitia haec pro nulla habenda est, cum ex confessione aliena acquisita fuerit. Hoc autem sat probabile est.

Resp. 2° Si novit extra confessionem, *per se*, debet poenitentem negantem absolvere, quia *poenitenti pro se et contra se dicenti credendum est;* nec, *per se*, relatio alterius maiorem fidem facere potest, quam declaratio ipsius poenitentis; nec proinde magis aliis, quam ipsi, Confessarius credere tenetur. Etenim si poenitens peccatum illud commisit, praesumere debet Confessarius, illum aut sui peccati oblitum esse, aut alteri confessum, vel iustam habere causam illud reticendi, aut relatores potius deceptos fuisse. — *S. Lig., ibid.* — *Billuart, ibid.*

Dixi, *per se;* nam si Confessarius sit omnino certus de peccato a poenitente commisso, quia, v. gr., ipse furantem vidit, audivit blasphemantem, etc., vel id novit ex certa aliorum re-

---

(a) Primus hanc opinionem ac praxim invexit Illsung (*Tract.* 6. *Disp.* 6. *q.* 4. *art.* 7. § 4. *n.* 128.) innixus fallaci allegationi Suarezii, qui (*De Poenit. Disp.* 32. *Sect.* 3. *n.* 9.) imo docet oppositum. Ab Illsung eandem mutuatus est Croix (*Lib.* 6. *Part.* 2. *n.* 1969.) cum ficto Suarezii suffragio, addens ex inadvertentia allegationem Dicastilli, quem Illsung in alium scopum citaverat. His S. Alphonsus (*n.* 631.) adiunxit Vivam, qui (*De Poenit. Q.* 8. *art.* 5. *n.* 2.) licet Suarezii et Lugonis sententiam minus exacte referat, illi tamen opinioni nullatenus adhaeret. Ista opinio igitur tota debetur hallucinationi, quae perperam Suarezii, Dicastilli, et Vivae auctoritatem adduxit.

latione (*a*), non potest negantem absolvere, modo certus sit, illum sui peccati non oblitum fuisse, nec ullum habere motivum illud reticendi; nam regula haec: *Credendum poenitenti,* etc., valet quidem in re minus certa, non autem in re evidenter certa.

620. — QUAER. 3° *Quomodo in particulari cum rudibus agendum Confessario?*

Resp. Confessarius ordinarie ipsemet examinare debet rudiores, quia hi sibi solis relicti non melius se examinabunt; et si dimittantur, nunquam magis dispositi redibunt; imo absterriti difficultate examinandae conscientiae, facile a confessione abstinebunt. — *S. Lig. n.* 607.

SECTIO II.

De sententia ferenda, seu de absolutione concedenda, differenda aut deneganda.

Principia:

621. — I. Absolutio *concedi debet ex iustitia* et *sub gravi* omni poenitenti *rite* confesso et disposito. Ratio est, quia in

---

(*a*) Haec verba, *si ex certa aliorum relatione novit,* etc., inadvertenter excidisse videntur Beniamino Elbel (*De Poenit. Conf.* 13. *n.* 454.), e quo ea dein sumpsit S. Alphonsus, et ab hoc etiam A. noster. Elbel siquidem subdit, *ita sentire omnes,* cum tamen, fatente etiam S. Alphonso, id falsum aperte, sit atque communis illa sit doctrina, quam sic effert Suarez (*De Poenit. Disp.* 32. *Sect.* 3. *n.* 9.): *Quantumcumque Confessor sciat peccatum poenitentis ex aliorum relatione, tenetur in hoc iudicio magis credere ipsi poenitenti propter rationem factam.*

Quin et ipse Elbel oppositum tradit (*De Sacram. in gen. Conf.* 2. *n.* 44.), ubi proponit hunc casum: *Quidam Sponsus fatebatur, se nocte proxime elapsa turpiter egisse cum sua sponsa: et quia Confessarius noverat illum iam saepius relapsum, nec vitare velle occasionem proximam, sine absolutione dimitit. Huic proxime succedit sponsa, Confessario optime nota, quae tamen, forte timens negationem absolutionis, ne verbulum movet de peccatis lasciviae cum sponso commissis. Dubitat Confessarius, an debeat absolvere.* Et respondet: *Si sponsa neget, se aliquid contra castitatem deliquisse, tenetur illam absolvere; quia poenitenti ceu reo simul et actori tenetur adhibere fidem tam pro se quam contra se loquenti.*

ipso confessionis actu initus est quidam quasi-contractus, vi cuius poenitens rite confessus et dispositus habet ius ad Sacramentum suscipiendum. Secus autem onus intolerabile sine iusta causa poenitenti imponeretur, ut scilicet apud alium confessionem instituat, quin confidere insuper certo possit, se ab isto novo Confessario absolutionem esse recepturum. Praeterea hoc etiam exigit finis institutionis Sacramenti et tribunalis Poenitentiae, quod misericordiae impertiendae causa a Christo institutum est. Sacerdos igitur absolutionem poenitenti disposito denegans, iniuste ageret, potestate clavium abuteretur, et odiosum redderet Sacramentum.

II. Absolutio tamen *differri potest* ad breve tempus, etiam poenitenti *rite disposito* (a), atque etiam sine eius consensu,

---

(a) Summopere interest perpendere originem rationemque huius praxis; cuius etsi vix ullum vestigium in scriptis antiquiorum Theologorum appareat, perperam tamen inde ansam cum nonnullis quis sumeret Iansenianis illam ceu primis auctoribus tribuendi, utcumque isti tum eadem tum veteri canonicae poenitentiae disciplina ad arcendos fideles a Sacramentis insigniter abusi fuerint, fictaque zeli specie fucum facere nonnullis catholicis aliquando potuerint.

Originem itaque istius praxis si inquiras, facile reperies, eam deberi studio novas usquequaque industrias excogitandi, quibus fideles amplius iuvari posse quibusdam in adiunctis forte viderentur; rationem vero eiusdem ac finem in eo fere situm, ut poenitens, qui ob segnitiem in obligatione quapiam implenda novas in dies, et menses, atque etiam annos moras usque nectere soleret, demum excitaretur ad manum operi admovendam. Exemplum habes penes S. Antoninum (*Part.* 3. *Tit.* 14. *Cap.* 19. §. 19.), ubi de iis disserens, qui ut alibi loquitur (*Part.* 2. *Tit.* 2 *Cap.* 8. §. 3.), *semper procrastinant, et annuatim reperiuntur promittere confessori restituere, et postea non faciunt*, reiecta illorum opinione (*ibid.* §. 2.), qui putabant hos absolvendos esse sub conditione de futura restitutione, et admittens sententiam Guillelmi, quod simpliciter et sine conditione absolvi debeant, dein subdit: *Postquam Confessor perpendit, tales pluries hoc fecisse,* FORTE ESSET BONA CAUTELA *talibus dicere, quod prius restituant, et postea veniant ad confessionem, seu pro absolutione.*

Frequentius autem hanc industriam insinuari cernes apud Theologos paulo minus antiquos, cum agunt de obligatione usurpandi media quaepiam ad emendandam pravam consuetudinem, eam praesertim, quae ad malum semideliberate aut etiam indeliberate pro-

quando nempe Confessarius iudicet id utile esse ad eius emendationem. Ratio est, quia dilatio absolutionis non est eiusdem

---

pellit, qui tamen actus culpabiles in causa sint, in segnitie scilicet et emendationis negligentia, quae in his adiunctis hominem in iugi, ut aiunt, *peccati mortalis statu* constituit. Et hinc ratio, cur DD. hanc materiam fere attingant non ubi *de Sacramento Poenitentiae*, sed ubi tractant de *Secundo Decalogi praecepto*, atque adeo de pravo aut blasphemandi aut temere iurandi ac porro peierandi habitu. Ita Salmanticenses *Tract. XVII De Iuramento Cap.* 2. — Suarez *De Iuramento Lib.* 3. *Cap.* 8. *n.* 7. — Sanchez *In Decal. Lib.* 2. *Cap.* 32. ubi *de blasphemia*, et *Libr.* 3. *Cap.* 5. *ubi de consuetudine iurandi.* — Bonacina *De II Praecepto Disp.* 4. *Q.* 1. *P.* 14. — Filliucci *Tract.* 25. *Cap.* 10. *de blasphemia et iuramento.* — Sayrus *Clav. Reg. Lib.* 5. *Cap.* 5., *ubi de iuramento.* — Palaus *De Iuram. Disp.* 1. *Punct. IX.* — Viva *De Praec. Decalogi q.* 7. *art.* 7. *De periurio.* — Trullench *Exposit. Decal. Lib.* 2. *Cap.* 1. *dub.* 20. — Azor *Part.* 1. *Lib. XI. Cap.* 3. *de Iuramento.* — Reginaldus *Lib. XVIII. De II Praec. Decalogi.* — Idem dicito de Barthol. Medina, Emman. Roderico, Ludovico Lopez, et aliis, quos longum foret enumerare.

Quod vero isti DD. disserant de poenitente *disposito*, inde manifeste patet, quod absolutionis dilationem insinuent non tamquam necessariam, sed ut *mere utilem*, et ex *mero consilio* et solum *aliquando*, adhibendam. Ita, v. gr., Suarez (*l. c.*) licet agat de consuetudine, quae, ut ait, *quodam modo transiit in naturam*, postquam dixit, *de proposito credendum esse poenitenti non obstante quacunque praecedenti frequentia et inconstantia eius,* demum subdit: *Si saepius proposuit emendari, et non facit, adhibenda sunt remedia convenientia.... Denique si haec non sufficerent,* INTERDUM UTILE ERIT *differre absolutionem per aliquot dies,* IN QUIBUS VIGILARE COGATUR, etc. Quod idem (*De Poenit. Disp.* 32. *Sect.* 2. *n.* 4.) repetit de homine, qui constitutus in proxima necessaria occasione peccandi, iterum iterumque relabitur: *Neque est illi* (inquit) *neganda absolutio, etiamsi iterum atque iterum reincidat: maxime si aliquantulum se contineat, et numerum peccatorum paulatim diminuat, ut notavit Navarrus Cap.* 3. *n.* 21. INTERDUM *vero differri potest* (N. B. *potest*, non autem *debet*) *absolutio.*

Et Sanchez (*In Decal. Lib.* 2. *cap.* 32. *n.* 45.): *Si poenitens id non multum aegre ferat, et speretur, non ob id retrahendum a confessione, sed potius id fore medicinam, erit* CONSILIUM *differre absolutionem maiori suavitate possibili adhibita; si autem oppositum speretur, non erit consilium.*

denegatio; et licet poenitens dispositus *ius habeat* ad absolutionem, non tamen, ius habet saltem *per se loquendo* ad eam

---

Filliuccius (*l. c. q.* 10. *n.* 320.) : *Remedia sunt frequens confessio, eleemosyna. .. Si haec non prodessent,* UTILIS *esset dilatio absolutionis per aliquot dies.*

Gregorius Sayrus (*l. c. n.* 8) : ALIQUANDO *tamen saluberrimum est* CONSILIUM, *ut recte notant Medina, Petrus de Aragon., Emman. Rodriguez,* et *Ludovicus Lopez, non prius absolvere, quam, etc.*

Palaus (*l. c. n.* 6.) : *Ex* CONSILIO *poterit sacerdos absolutionem differre, si iudicat dilationem profuturam.*

Bonacina (*l. c. n.* 7.) : *Non videtur deneganda absolutio poenitenti, qui firmum habeat propositum abstinendi in futurum ab huiusmodi iuramentis.... Addo.... differri absolutionem posse, quoties confessarius iudicaverit, hoc expedire saluti poenitentis*

Azorius (*l. c. q.* 4.) : *Etsi absolutio simpliciter deneganda non est, videtur tamen ad tempus differenda, ut operae aliquid interim in id conferat; nisi iusta aliequin causa subsit, qua statim a peccatis absolvi debeat.*

Reginaldus (*l. c. n.* 87.) : *Salubre* CONSILIUM *est absolutionem differre tali, ut sic inducatur a recidivo cavere invigilando attentius.*

Card. De Lugo (*De Poenit. Disp.* 14. *n.* 166.) : *Denique* ALIQUANDO UTILE *erit differre absolutionem per aliquot dies, etc.*

Card. Toletus (*Lib.* 3. *Cap.* 18. *n.* 3.) : In his UTILE CONSILIUM *est differri absolutionem, integra audita confessione, donec appareat emendatio aliqua.*

Et haec quidem praxis est, adversus quem tanto ardore dimicavit Ioan. Sancius (*Disput. Selectae, etc. Disp.* 9. *a. n.* 11.), contendens, inanem esse spem maioris fructus, qui ex dilata absolutione exspectetur, atque adeo hoc consilium non esse salubre. Unde ulterius inferebat, quod cessante ista dilationis causa, praevaleat ius poenitentis ad absolutionem, adeo ut cum sacerdos, adversariis fatentibus, immediate possit absolvere, eo ipso ad id non differendum teneatur. — Verum haec non impugnant reipsa praemissum DD. principium ; nam et hi ultro consentiunt unanimiter, non adhibendam esse eam medicinam, quando obfutura potius quam profutura videatur: utrum vero aliquando expediat ob fructum inde sperandum, quaestio est ad prudentiam pertinens, de qua mox A. disserit. Veruntamen quandoque id prodesse posse, non videtur contra tot DD. sententiam esse negandum.

Illud unum proderit advertere, quosdam paucos ulterius progressos contendisse, confessarium non modo posse absolutionem differre, sed ad id teneri. Verum isti aut aequivocatione, dum *dis-*

statim obtinendam. Nam Confessarius non est tantum iudex, sed et medicus (*a*), ideoque si iudicet tale remedium animae poenitenti notabiliter (*b*) profuturum esse, eo poterit prudenter uti. *Ita expresse S. Lig. n.* 462., *et in Praxi Confess. n.* 76. — *Lacroix, n.* 1764.

Dixi, saltem *per se loquendo,* quia, si absolutio differri nequeat sine incommodo poenitentis, statim concedenda est: poenitens enim tunc ius strictum ad eam statim obtinendam habere censetur. — *S. Lig. ibid., et alii communiter.*

---

positum nominant, laborant, aut certe contra communem sententiam id affirmant. Medium quodvis nunquam necessarium dici potest, nisi sit unicum. Porro quod cum *poenitente iam disposito ad absolutionem* medium unicum, quo cogatur ad quidpiam exequendum, sit absolutionis dilatio, hoc hypothesim nimis inverisimilem redolet.

(*a*) De officio medici vide quae superius ex Card. De Lugo advertimus in not. ad n. 605.

(*b*) Quam gravis debeat esse causa, propter quam confessarius hoc remedio, alioquin non necessario, sed mere utili, cum poenitente disposito utatur, clare intelligitur ex iis, quae super. n. 499. et 500. disputata sunt. Ibi enim vidimus, ex communi DD. sententia tam grave esse absolutionis beneficio quempiam invitum privari, ut dilatio ultra unam vel alteram diem iuxta Suarez, Viva, Renzi, Fagundez, Herincx, aliosque penes Salmanticenses (apud S. Alphonsum *Lib.* 6. *n.* 490.) sufficientem causam praebeat, cur poenitens aut naturale praeceptum non infamandi proximum in re gravi, aut divinum praeceptum de confessionis integritate posthabere licite queat: *quia* (ut ait Lugo *De Poenit. Disp.* 16. *n.* 416.) *gravis res est per triduum esse in statu peccati; quod merito timere potest, cum sit difficile habere verum actum contritionis; quare non parum faciet, si propter famam proximi per biduum differat confessionem.* Quinimo S. Alphonsus non modo bidui, sed et unius diei dilationem nimiam censuit. *Sed mihi,* inquit (*l. c.*), *videtur, durum esse ei, qui est in mortali, manere sine absolutione etiam per diem; et huic non videtur dissentire Antoine* (*Cap.* 2. *q.* 13. *resp.* 3.), *ubi dicit, absolute non teneri ad expectandum, qui est in statu culpae mortalis.* Quocirca, si absolutio, ut subiicit A. cum communi, differenda non est, quando dilatio cadat in poenitentis haud leve incommodum, facile patet, quanta cum cautela ac prudenti sobrietate hoc remedium adhibere Confessarius debeat.

622. — III. Absolutio omnino neganda est in omni casu, etiam extremae necessitatis, poenitentibus *certo* indispositis. Poenitentibus vero *dubie* dispositis absolutio neganda est extra casum gravis necessitatis; posita autem tali necessitate, absolutio sub conditione impertiri potest, imo etiam debet. — *S. Lig. n.* 431. *et* 432.

Quaesita:

623. — Quaer. 1° *An saepe expediat differre absolutionem poenitenti sufficienter disposito, remedii aut experimenti* (*a*) *causa?*

Resp. Solutio quaestionis a variis circumstantiis pendet; attendendum autem praecipue est ad maius poenitentis bonum.

Hinc 1° Nunquam differenda est absolutio, quando dilatio magis obfutura, quam profutura praevidetur. Constat ex dictis. 2° Nec differenda est, si ex dilatione poenitens notam infamiae subiret (*b*). 3° Raro differenda est absoluto poenitenti disposi-

---

(*a*) Ad experimentum potius quam ad remedium pertinere videtur, quod absolutionem confessarius differat ob dubium non quidem de futura in aliqua implenda obligatione constantia, sed de praesenti poenitentis voluntate; quo spectare ex parte videntur, quae habet Lugo (*De Poenit. Disp.* 14. *n.* 167.), ubi, nemine forte e Doctoribus ipsum praecedente, quaestionem instituit: *An aliquando cum confessarius posset credere probabiliter poenitenti dicenti, se hic et nunc habere dolorem et propositum, possit tamen ad* MELIUS PROBANDUM *et confirmandum illud propositum differre absolutionem per aliquot dies.* At frequentissima experientia suadet, hanc viam in eum scopum minus idoneam existere, ac prorsus parum prodesse. Idque confirmat ratio. Quisquis enim semet et confessarium decipiat affirmando, se eam voluntatem habere, quam reipsa non habet, hic patienter quidam feret, seque continebit, quousque absolutionem consequatur, non secus ac alii semet et confessarium decipientes per aliquod tempus ante paschalia festa a consuetis peccatis temperant, turpes amicitias paulisper interrumpunt seu potius suspendunt, etc., ut mox absolutionem facilius carpant; at quod sola absolutionis dilatio voluntatem illam, quae forte prius deesset, induxisse putetur, atque adeo certior confessarius fiat de praesenti poenitentis dispositione, nihil est quod solide suadeat.

(*b*) Superius (*n.* 621.) iam A. dixerat, idem praestandum esse, si differri absolutio sine poenitentis incommodo non possit, ut, v. gr.,

to, nisi ipse dilationem sat facile acceptet; secus enim difficilius ipsi prodesset. Caeterum *certa regula statui nequit* (*a*); et

---

si carere sacramento diu debeat, vel confessionem apud alium repetere, vel longi itineris onus subire, vel notam sin minus infamiae, saltem admirationis, aut suspicionem negatae absolutionis incurrere, aut occasionem lucrandae indulgentiae amittere, etc.

(*a*) Ita sapienter S. Alphonsus; cum enim poenitens in casu supponatur dispositus ad gratiam in sacramento recipiendam; hoc autem immensum beneficium differri non debeat nisi propter maiorem quandam poenitentis utilitatem; iudicium ergo desumi debet a proportionato exitu, qui ex dilatione exspectari queat; cumque hoc iudicium pendeat a prudenti consideratione omnium adiunctorum, valet hic proinde illud veterum, quod *de particularibus non datur scientia,* atque idcirco nulla certa regula tradi potest. *Expedire* (inquiunt Salmantic. *De Poenit. Cap.* 5. *n.* 68.) *hic et nunc, abstrahendo a circumstantiis, certo determinare non possumus, cum ex pluribus pendeat, quae facile pro subiectorum varietate variantur; unde illis mature pensatis, ad prudentum spectabit arbitrium, hic et nunc absolutionem impendere, vel ad tempus differre....*

Indicare tamen S. Alphonsus non omittit, quandonam, generatim loquendo, maioris huius utilitatis exitus sperari vix possit. Sic enim ipse (*Lib.* 6. *n.* 463.): *Ut meum hic iudicium proferam, dico, quod si poenitens relapsus sit ob causam seu fragilitatem intrinsecam, ut accidit in peccatis pollutionis, delectationis morosae, odii, blasphemiae, et similium;* RARO *puto differendam absolutionem recidivo sufficienter disposito.... Dixi, raro; nam regulariter censeo, non esse discedendum* A SENTENTIA COMMUNI.... *nempe non esse differendam absolutionem poenitenti, qui relapsus est ex intrinseca fragilitate; quia in tali poenitente magis sperandum, profuturam fore gratiam sacramenti, quam dilationem absolutionis.* Ex quo contextu concludere quis posset, quod si S. Alphonsus, dum suum iudicium profert, nonnihil discedit *a communi sententia,* non discedit, ut ad benigniorem, sed ut ad rigidiorem viam declinet. Significat enim a communi sententia se in eo discedere, quod *aliquando,* licet *raro,* eiusmodi recidivis differendam absolutionem dicat, cum communis sententia, ipso attestante, non differendam doceat. Et huc sane revocare quis poterit illa eiusdem S. Alphonsi (*n.* 460.) verba: *Puto, nequaquam errare eum, qui se dirigit cum sententiis communiter receptis ab huiusmodi doctoribus non humilis notae.*

Quod vero paulo aliter sentiat de iis, qui proxima aliqua peccandi occasione implicantur, melius explanandum infra recurret. Illud

si quando dilatio aliqua absolutionis expedire videtur, ad breve tantum tempus fieri debet, v. gr., ad tres, quinque, octo

---

unum advertere nunc liceat, B. Alphonsum, dum (*n.* 464.) multis confirmare studet id, quod dixerat, relabentibus ex fragilitate intrinseca regulariter non differendam esse absolutionem, propterea quod sperandum sit, *magis profuturam gratiam sacramenti, quam dilationem absolutionis*, in eam rem attulisse haec quoque Salmanticensium verba *ex Tract. De Poenit. Cap.* 5. *n.* 68.; *Cur de peccatore non habente gratiam per dilationem, quam de constituto in amicitia Dei per absolutionem melius sperandum est?* Porro Salmanticenses id reipsa de relabentibus non ex mera intrinseca fragilitate, sed etiam ex occasione peccandi, a qua separari vel physice vel moraliter non possint, prorsus affirmant; ac malunt, ut his quoque, non interposita absolutionis dilatione, v. gr., ad octo dies, absolutionis beneficium gratiamque sacramenti potius bis conferas, hodie nimirum et rursus post octo dies. His consentit et Ioann. Bapt. Faure (*Dubitationes Theolog., etc. Dub.* 4. *Sect.* 8.): *Poenitenti disposito utilius est, caeteris paribus, Ecclesiae sacramenta bis recipere, quam semel, idest utilius est absolvi hac die dominica et etiam communicare, et iterum absolvi et communicare sequenti die dominica, quam sola sequenti die dominica id ipsum facere, non autem nunc. Gemina enim Sacramentorum susceptio maiorem in hoc saeculo gratiam sanctificantem, maiorem in futuro saeculo gloriam, et in utrumque finem copiam uberiorem auxiliorum meretur et confert.*

Qua de re haud inutile fuerit ea afferre, quae habet Ioan. De Dicastillo (*De Poenit. Disp.* 10. *Dub.* 29. *n.* 573.-578.) ac sequuti sunt Salmanticenses: *Quid* inquit *si variis mediis tentatis adhuc misere reincidat? Hic profecto haerent non pauci, et fateor me haesisse non raro. Quod enim dicunt aliqui, differendam esse illis* aliquoties *absolutionem, donec aliqua appareat emendatio, id experientia compertum est non raro nocere, nisi fiat interim dum melius instruitur et cogitatur de re tota iuxta ea, quae dixi Disp.* 6. *dub.* 21. Ubi adverte, illud, quod dicit, *dum melius instruitur* et, ut inferius habet, *dum melius disponitur*, hoc nimirum esse, quod prae oculis habuit P. Gury, dum paulo post subdit, interdum *utile esse, absolutionem differre ad unum diem, vel ad paucas horas, etc.*, quando scilicet scopus dilationis non est, ut poenitens difficultatem tandem vincat, v. gr., in restituendo, in condonanda offensa, in petenda venia, in destruendo libro vel pictura turpi, etc., sed ut pia aliqua meditatione, ferventioribus precibus, aut aliquo pietatis seu misericordiae opere melius se disponat, et sacramenta maiori cum devotione atque uberiori cum fructu recipiat.

dies, etc Interdum, ubi facile fieri potest, absolutionem etiam ad unum diem, vel ad paucas horas differre utile erit.

Adverte etiam quod Dicastillus ait, *experientia compertum esse, dilationem non raro nocere.* Equidem Cardenas *(Cris. Theol. Part.* 4. *Disp.* 39. *Cap.* 2. *n.* 12.) contrarium putat esse concludendum allata historiola cuiusdam foeminae, quae *dilationem cum magna indignatione accipiens, discessit; sed die sequenti rediit contritione et lacrymis plena, dicens: Si coeteri confessarii sic mecum egissent, non ego tamdiu perstitissem in depravatis moribus.* Verum hocce argumentum prope puerile dixeris; et occurret nobis S. Alphonsus, inquiens *(n.* 464.): *Quot miseros ipse cognovi, qui ob denegatam absolutionem se deiecerunt in desperationem, et per plures annos a sacramentis aversi aberrarunt!*

Cur autem dilatio *non raro noceat,* hanc quoque rationem addit Dicastillus: *De caetero praecise dilatio raro prodest, et saepe nocet...., et Confessarii experiuntur non semper bene succedere, imo saepe male. Sic enim multi Confessarium mutant, ut iam nova series remediorum incipiat, et pro primis vicibus beneficium absolutionis accipiant; cum quo si postea non succedat, mutant, et pergunt ad alium, redintegrando etiam ab initio causam et litem.*

Rediens deinde ad eorum methodum, qui *aliquoties* tantum putant absolvendos eiusmodi poenitentes: *Sed quid* (inquit) *faciendum, si, licet non adeat alium confessarium, nec confessionem per annum omittat, sed eundem iterum ac saepius consulat, petatque absolvi, nulla tamen appareat emendatio? An iste sic reiiciendus est? An potius aliquando absolvendus? Sane si nunquam absolvatur per totum annum, ea non absolutio quid poterit prodesse,* SI ALIOQUIN ILLE CAPAX EST HIC ET NUNC, quando accedit? Nam si non sit capax, nulla est quaestio, sed certum est, non esse absolvendum. Quod si *CAPAX EST, QUANDO ACCEDIT, et* aliquoties *putetur pro medicina neganda absolutio, cur toties et non saepius? Aut cur, si semper est capax, non semper illi confertur, maxime si iam experimento notum sit, non esse illi valde molestum aliquoties absolutione privari? Unde illud remedium non video, quid commodi possit tunc habere; imo potius incommodi, dum privatur gratia sacramenti, et auxiliis, quae intuitu illius rite suscepti dari solent, alioquin non danda. Propter haec et similia raro (fateor) utendum iudico praedicto remedio negandae absolutionis; durumque mihi semper videtur, poenitentem, alioquin capacem tantae gratiae, illa privare. Nec tantum aestimo prodesse illum metum sive molestiam negatae absolutionis, quantum auxilia gratiae et gratiam ipsam absolutionis impensae, seclusa convenientia temporis accepti ad melius instruendum et disponendum, ut iam dixi.*

624. — Quaer. 2° *An requiratur certitudo de dispositione poenitentis, ut absolvi possit?*

Quod vero haec dicat Dicastillus de relabentibus ob peccandi occasionem, necessariam quidem, sed proximam, patet ex immediate sequentibus *(l. c. n. 576.)*: *In hoc ergo negotio, quando iustae et rationabiles causae non tollendi praedictam occasionem subsistunt, etiam si saepius reincidat poenitens, nec cogendus est illam tollere occasionem, nec privandus absolutione, etiam saepissime recidivus; quin potius hortandus, ut saepe veniat ad confessionem, aliaque media adhibenda, quae spectato personae statu et opportunitate, prudenti Confessario expedire videantur, in quo vix, imo ne vix quidem possunt aliquae certae regulae assignari.*

Rationem autem horum *(ibid. n. 577.)* sic reddit *Haec doctrina sic, quantum a me fieri potest, declaratur. Vel illa absolutio tunc est neganda propter frequentiam peccandi, vel propter occasionem non vitatam. Non propter hoc ultimum, quia non tenetur hic et nunc, ut supponimus, vitare; non propter illud prius, ut probat discursus factus, quia illa negatio absolutionis vix potest prodesse, nisi forte rarissime, magisque proderit frequentia Confessionis, et frequens beneficium absolutionis. Ergo ex nullo capite erit neganda, SI ALIOQUIN SIT CAPAX POENITENS.*

His demum, quae et Salmanticenses (l. c.) adoptarunt, rem concludit (n. 578.): *Sicut ergo in peccatis, in quibus nec moraliter nec physice potest occasio tolli, ut contingit in peccato mollitiei, potius Doctores et usus Confessariorum habet iniungere frequentiam confessionis apud eundem Confessarium, quam venientem absolutione privare; sic in his peccatis, in quibus si non physica saltem moralis impossibilitas avertendae occasionis reperitur, non videtur exigendum remedium separationis occasionis, nec remedium denegandae absolutionis, cum hoc sacramentum Christus instituerit non solum ad delenda praeterita, sed ad praecavenda futura peccata. Negata vero absolutione, vel (quod idem est in praesenti) dilata, negatur sacramentum, atque adeo remedium a Christo institutum contra futura peccata. Quis autem unquam vidit, oportere privare aegrotum, alioquin capacem remedii, optimo et maximo remedio ad sanandum vulnus, ut vulnus sanetur? Itaque concludo, vix oportere uti, quando poenitens est capax absolutionis, huiusmodi remedio, nisi forte quando per breve tempus differatur absolutio, ut adhuc perfectius, si id speratur, disponatur ad accipiendam ... absolutionem ...; raro enim ex mera dilatione absolutionis potest sperari correctio. Et sane non video, cur melius* (quae sunt verba prius a Salmanticensibus,

Resp. 1° Non requiritur certitudo *absoluta,* nec etiam certitudo moralis *stricta,* qualis requiritur in aliis Sacramentis, v. gr., circa vinum ad consecrationem Eucharistiae. Ratio est, quia Sacramentum Poenitentiae fere certius eiusmodi iudicium non admittit.

Resp. 2° Requiritur et sufficit iudicium prudens, seu certitudo moralis *lata,* quae, ut ait *S. Alphonsus,* prudenti probabilitati aequivalet. Poenitentes enim communiter nonnisi probabilitatem dispositionis prae se ferunt. — *Ita S. Lig. n.* 461. — *Suarez, disp.* 32. *Sect.* 2. *n.* 1., *et alii communiter.* — Consonat *Catech. Conc. Trid. n.* 60., ubi legitur: *Si, audita Confessione,* (Sacerdos) *iudicaverit, neque in enumerandis peccatis diligentiam, nec in detestandis dolorem poenitenti omnino defuisse, absolvi poterit.*

625. — Quaer. 3° *Quaenam sint signa ordinaria sufficientis dispositionis?*

Resp. Praecipua sunt sequentia; 1° si poenitens candide et humiliter confiteatur; 2° si asserat cordate, se dolere de peccatis et firmum habere propositum non peccandi de caetero; 3° si omnia peccata, etiam maiora et turpia, sincere declaret; 4° si ex aliquo pio motivo ad confessionem libere accesserit;

---

et dein a S. Alphonso transcripta) *sperandum sit de peccatore tantum attrito, atque adeo non habente gratiam et amicitiam Dei ante collatam absolutionem, quam de illo ipso iam constituto in amicitia Dei per absolutionem collatam. Quod si accesserit non iam attritus tantum, sed contritus, multo magis mihi videtur durum et absonum, amicum Dei et amantem illum super omnia non iam propter peccata praeterita, sed propter metum futurorum beneficio sacramenti et absolutione privare.*

Quod autem de Salmanticensium verbis, id ipsum adverti potest de verbis *Ritual. Romani,* quae S. Alphonsus (*n.* 464.) itidem affert, ut evincat, regulariter non differendam esse absolutionem relapsis ex intrinseca fragilitate, et sunt eiusmodi: *In peccata facile recidentibus utilissimnm fuerit consulere, ut saepe confiteantur.* Nam nulla hic distinctio habetur, num ex intrinseca tantum fragilitate, an vero impulsu quoque alicuius proximae, quae vitari nequeat, occasionis quis relabatur; nec idem *Rituale* horum alterutrum inter eos recenset, quibus deinde dicit aut negandam absolutionem, aut differendam.

5° si ex desiderio conversionis iam a peccato cessaverit. — *Lacroix*, n. 1734. (*a*).

QUAER. 4° *An Confessarius teneatur excitare dolorem in poenitente?*

Resp. 1° *Affirm.*, si poenitens non videatur sufficienter dispositus; ratio, quia absolvens indispositum, exponit Sacramentum periculo frustrationis; si vero illum dimittat sine absolutione, ipsum exponit periculo diu remanendi in statu peccati mortalis, aut etiam non amplius redeundi. — *S. Lig. n.* 608.

Resp. 2° *Neg.*, si poenitens videatur sufficienter instructus et dispositus, ut sunt poenitentes morati, et qui frequenter confitentur. Tunc enim Confessarius ad nihil tenetur, nec ratione caritatis, cum poenitens ope speciali non indigeat, nec ratione reverentiae Sacramenti, quod nulli periculo exponitur. — *S. Lig. n.* 608. — *Laymann, c.* 13. *n.* 10. — *Sporer, n.* 792.

(*a*) Horum signorum pleraque omnia S. Alphonsus (n. 460.) recenset inter signa dispositionis *extraordinaria*.

Magis ad rem facere videntur illa Suarezii (De Poenit. Disp. 32. Sect. 2. n. 1. 2.): *Priusquam (sacerdos) absolvat, necesse est, ut prudenter et probabiliter iudicet, poenitentem esse dispositum: quia alias se exponeret periculo errandi, et sine sufficienti cognitione operaretur. Explicandum superest, quid debeat facere Confessor, ut hoc prudenter iudicet, et suae conscientiae satisfaciat. In quo est observandum, hanc dispositionem poenitentis ex duobus consurgere, scilicet displicentia praeteritorum, et proposito in futurum. Et quidem quoad displicentiam attinet, facile sibi potest satisfacere Confessor; quia si poenitens in ipso modo confessionis et accusationis suae praebet signa doloris, vel certe si est homo non valde rudis, et apparet moratus, nullam diligentiam in hoc tenetur Confessor adhibere: bene tamen semper faciet, proponendo et consulendo detestationem peccati; et quando non habet sufficientia signa doloris, potest et debet interrogare poenitentem, an ex animo detestetur peccatum, cui affirmanti credere tenetur. Et hoc idem dicendum est de proposito in futurum, quando ex confessione non oritur specialis aliqua obligatio restituendi, vel relinquendi aliquam occasionem proximam peccandi, sed solum communis et generalis obligatio non peccandi de caetero... Neque oportet, ut Confessor sibi persuadeat, et iudicet etiam probabiliter, ita esse futurum, ut poenitens a peccando abstineat; sed satis est, ut existimet, nunc habere tale propositum, quamvis post breve tempus illud sit mutaturus.* ITA DOCENT OMNES AUCTORES.

626. — QUAER. 5° *Quibusnam praecipue neganda sit absolutio?*

Resp. Iuxta *Rit. Rom.* et *S. Carol. Borr.* neganda est 1° iis, qui nulla dant signa doloris, aut vitam emendare nolunt; 2° iis, qui rem alienam restituere, aut debita solvere, vel honorem aut famam laesam, aut quodlibet aliud grave damnum resarcire nolunt, cum possint; 3° iis, qui uti nolunt remediis, quae sunt necessaria ad emendationem, aut ad lapsum praecavendum; 4° iis, qui inimicitias et odia deponere, offensam condonare, vel reconciliari cum inimicis recusant; 5° iis, qui nolunt abstinere ab usura, superstitionibus, artibus et commerciis illicitis, aut a quovis opere malo; 6° iis tandem, qui occasionem peccandi proximam, cum possint, deserere nolunt, aut qui aliis occasionem praebent (*a*).

627. — QUAER. 6° *An absolvi possit debitor, antequam restituat?*

Resp. Affirm., si Confessarius deprehendat, debitorem paratum esse ad restitutionem faciendam, uti debet. Si vero poenitens aut pluries promissis restituendi non steterit, aut prudenter praevideatur propositum non servaturus, expedit, ut Confessarius restitutionem prius exigat, quam absolvat, nisi tamen aliqua gravis ratio aliter suadeat (*b*).

QUAER. 7° *An possit absolvi poenitens, qui vult sequi opinionem sententiae Confessarii oppositam?*

Resp. Affirm. si sit vere probabilis, aut saltem poenitens paratus sit stare iudicio alterius docti et prudentis. — *Recole dicta de Conscientia, tom. I. n.* 78.

§. II. *De agendi ratione cum variis poenitentium generibus.*

Agendum 1° de iis qui versantur in occasione peccati; 2° de consuetudinariis et recidivis; 3° de poenitentibus piis et timoratis.

(*a*) Paucis haec omnia, pluraque alia, quae facile addi possent, habebis in hac regula, nempe iis OMNIBUS et SOLIS negandam esse absolutionem, qui gravem aliquam obligationem implere renuunt.

(*b*) Vide de hac quaestione doctrinam S. Antonini in nota ad num. 621.

PUNCTUM I.

De iis qui versantur in occasione peccati.

628. — Definitio. Occasio peccati generatim definitur circumstantia externa, quae allicit ad peccatum sive ex natura sua, sive ex fragilitate hominis, qui in illa reperitur. Hinc differt a periculo peccandi, qua appellatione venit quidquid impellit ad peccatum sive intrinsecum illud sit, sive extrinsecum.

Divisio. Multiplex occasio distinguitur, scilicet, proxima vel remota, absoluta vel relativa, voluntaria vel necessaria, praesens vel non praesens.

1° *Occasio proxima* illa est, in qua homines communiter ut plurimum peccant; *occasio* vero *remota* ea est, in qua communiter homines ut plurimum non peccant. — *S. Lig. n.* 452.

2° *Occasio absoluta,* seu per se, ea est, quae per se est inducens ad peccatum, atque adeo talis est respectu ad homines communiter sumptos; *occasio relativa,* seu per accidens, illa est, quae licet non sit occasio respectu aliorum, est tamen talis respectu alicuius, spectata eius fragilitate.

3° *Occasio voluntaria* ea est, quae facile dimitti potest; *necessaria* vero ea est, quae physice vel moraliter non potest removeri.

4° *Occasio praesens,* seu *in esse,* ea est, quam quis secum habet, quin eam actu quaerat, v. gr., si domi teneat concubinam, vel cum ancilla peccare soleat; *occasio non praesens,* seu *non in esse,* ea est, quam quis non habet quidem in actu, sed facile reperit, ut est caupona relative ad ebriosum, amasia respectu amasii.

Principia:

629. — I. Non est deneganda absolutio poenitenti in occasione *remota* constituto, etiamsi eam deserere nolit. Ratio est, 1° quia ea non inducit periculum proximum peccandi mortaliter; 2° quia nimis dura obligatio poenitenti imponeretur, cum tales occasiones plerumque moraliter vitari nequeant. — *S. Lig. Hom. apost. tract. ult. n.* 2. *et seq.*

II. Nunquam absolvendus est poenitens, qui recusat deserere occasionem proximam voluntariam peccati, sive occasio illa sit proxima *per se,* sive *per accidens,* sive *in esse,* sive *non in esse.* Constat ex proposit. 61ª damnata ab *Innocentio XI,* quae sic se habet: ***Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione versatur, quam potest et non vult deserere; quin imo eam directe et ex proposito quaerit, aut ei se ingerit.***

III. Poenitenti autem, qui in occasione proxima necessaria versatur, non potest absolutio denegari ob istam occasionem, si aliunde dispositus deprehendatur, et remediis praescriptis uti velit. Ratio est, quia nemo tenetur ad impossibile, sive physice, sive moraliter, et aliunde occasio peccandi non est *per se* peccatum, nec in necessitate peccandi hominem constituit. — *S. Lig. n.* 455.

Quaesita:

630. — Quaer. 1° *An poenitens, qui promittit sincere, se derelicturum esse occasionem peccandi proximam, possit absolvi antequam eam deseruerit?*

Resp. 1° *Affirm. per se,* si agatur de occasione *non in esse,* quia poenitens, ut supponimus, est vere dispositus; periculum vero infringendi propositum non apparet grave.

Dixi, *per se;* quia si circumstantiae conatum aliquem requirant, v. gr., in fugiendo aliquo socio, aut non adeunda in certis quibusdam circumstantiis temporis, personarum, etc. aliqua domo, tunc ad Confessarii prudentiam pertinebit perpendere, an expediat, ut prius poenitens difficultatem vincat.

Resp. 2° *Neg. generatim loquendo,* si agatur de occasione praesente seu *in esse,* quae facile dimitti statim possit. Si tamen poenitens det signa extraordinaria doloris, adeo ut credi possit, abesse periculum inconstantiae in proposito, absolvi poterit, praesertim si accedat rationabilis causa, v. gr., notae in omittenda Communione, solemnitatis, indulgentiae, etc. — Idem ex mente *S. Alphonsi* dicendum est, si poenitens ad eumdem Confessarium redire non possit, vel saltem nonnisi post diuturnum tempus. Tunc enim, ait S. Doctor, non solum absolvi potest, sed ad absolutionem recipiendam ius habet.

631. — Quaer. 2° *An possit absolvi, qui existens in occasione necessaria etiam remediis adhibitis eodem semper modo labitur?*

Resp. 1° Negari forte posset suppositum (a). Vix enim fieri potest, ut remediis adhibitis emendatio aliqua non sequatur, si haec opportuna et circumstantiis congrua proponantur.

(a) S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 457.) prima fronte videtur negare, hunc poenitentem absolvi posse. Verum ex contextu patet, eum id asserere cum Croix, *quando nulla spes adest emendationis*, nempe ut ait Croix (*Lib.* 5. *n.* 261.) a S. Alphonso citatus, *cum quis nullo modo potest facere, ut cum occasione externa non sit coniunctum periculum formale peccandi*, et, aliis verbis, *nullo modo potest facere, ut proximum periculum evadat remotum.* Haec porro hypothesis illa est, quam A. merito negandam dicit, tamquam absurdam; nam quando remedia apte suggerantur, et fideliter usurpentur, posset imo relapsus reddi moraliter impossibilis, v. gr., si quando de peccatis externis agitur, fideliter vitetur conversatio solius cum sola.

Quod vero S. Alphonsus (l. c.) post Croix (l. c.) videatur impugnare Card. De Lugo, aliosque ibi allegatos, existimandum non est, hosce auctores aut de absona illa hypothesi disputasse, aut docuisse, poenitenti semper eodem modo relabenti nunquam deesse debitam dispositionem. Quinimo idem S. Alphonsus (*n.* 457. *in fin.*) demum recidit in Lugonis sententiam, quam insuper *communissimam* appellat, nimirum absolvi eum poenitentem posse, si cum vero dolore et proposito accedat. Sic enim etiam Lugo (*De Poenit. Disp.* 14. *n.* 158.): *Adhuc post experientiam illam nullius profectus potest stare dolor verus et propositum requisitum absque voluntate auferendi occasionem cum tanto detrimento. Ergo potest absolvi poenitens; nihil enim aliud requiritur, nisi confessio cum dolore et proposito.* Quod vero stare etiam tunc possit verus dolor cum requisito proposito, etiamsi occasio perseveret, sic docet (*n.* 455.) idem S. Alphonsus: *Communiter affirmant doctores, non teneri poenitentem occasionem dimittere, si aliter grave damnum passurus sit, dummodo interim sit paratus uti mediis praescriptis.... Ratio, quia occasio peccandi non est in se peccatum, neque affert necessitatem peccandi; quapropter bene potest cum ea consistere vera detestatio peccatorum, et firmum propositum non relabendi, et adhibendi debita remedia.* Quod autem eiusmodi dolor et propositum haberi queat etiam post praecedentem inconstantiae experientiam, et S. Alphonsus ipse, ut supra vidimus, supponit, et res ipsa clamat. Quorsum enim, ut poenitens efficacius resistat, absolutionem suspenderes, si impossibile credis huiusmodi propositum? Sed adi ipsum Card. De Lugo (*Disp.* 14. *n.* 158-159.), et nullius momenti ea apparebunt, quae S. Alphonsus ex vana Croixii hypothesi obiecit.

Resp. 2° In casu adhibenda foret regula generalis, quam *S. Ligorius* proponit cum Auctore operis, cui titulus: *Istruzione per i novelli Confessori*, part. I. c. 10. n. 244. (*a*); nimirum

---

(*a*) Auctor huius operis, Romae editi primum an. 1726, dein rursus an. 1841, est Franciscus Giordanini, e Congregatione Missionis Presbyter; et normam heic propositam sumpsit, ut ipsemet fatetur, ex Opere Ven. Pauli Segneri, cui titulus: *Il Confessore Istruito,* Cap. 5., ubi haec habentur: *Il precetto di fuggire l'occasione è stato imposto dalla legge naturale per diminuire i peccati, non per accrescerli. Adunque quando il togliere l'occasione è più difficile in pratica, che non è difficile, posta l'occasione, l'evitare effettivamente il peccato, non vi può essere obbligazione di toglierla: altrimenti si accrescerebbe il pericolo di raddoppiare la colpa per quei medesimi mezzi, che sono prescritti dalla legge a distruggerla.*

Haec autem directe impetunt opinionem, quam Croix (*contra plurimos,* ut ipse fatetur *Lib.* 5. *n.* 261.) ceu verisimiliorem defendit, et in quam quasi *veriorem* inclinat et S. Alphonsus, nimirum in casu quempiam teneri ad occasionem deserendam *etiam cum iactura omnium bonorum fortunae, famae et vitae:* pro qua insuper falso allegat nonnullos auctores *apud Io. Sanchez,* ut ait, et *Stoz,* quorum tamen neuter reipsa quidpiam horum habet.

Profecto sive cum eodem Croix chimaericam hypothesim fingas hominis, qui *nullo modo facere possit, ut cesset periculum proximum,* sive melius de eo loquaris, qui ideo in eadem peccata iugiter relabitur, quia ex fragilitate etiam usum mediorum intermittit; semper verum erit, istam Croixii opinionem nec rationi consonam esse, nec prudenter ad praxim deduci posse.

Et sane poenitens utique ex lege naturae tenetur ad vitandum proximum periculum. At vero cum id obtineri duplici modo possit, nempe vel utendo mediis opportunis, ut periculum (uti aiunt) fiat remotum, vel removendo seu fugiendo occasionem; poenitens ex lege naturae ad alterutrum tantummodo tenetur. Quo ergo iure Confessarius hoc illi potius imponet, quam aliud? Numquid aliquid, ut vidimus cum Lugo (*sup. not. ad n.* 605.), nisi quod necessarium sit, potest Confessarius praecipere?

Praeterea cum manifestum sit, non posse nec debere poenitenti id imponi, quod utpote ad exequendum difficilius censetur moraliter impossibile, numquid vero facilius erit subire discrimen *bonorum omnium,* ut ait Croix, *tum fortunae, tum famae, tum etiam vitae,* quam remedia quaepiam ad minuendum peccandi periculum usurpare?

ut mature perpendatur, utrum in praxi difficilius sit occasionem removere, quam vitare peccatum, occasione praesente, an vero facilius. Si difficilius sit occasionem auferre, decernatur, moraliter impossibile esse eam removere.

Insuper si iuxta evidentem Ven. Pauli Segneri rationem Confessarius praeferre id debet, quod poenitentem a peccandi periculo magis removet, nunquam profecto eligere id poterit, in quo poenitens certius est peccaturus. Nunquam ergo Confessarius prudenter illud praeferet, quod improbabilius videri ad exequendum debet. Atqui nonne improbabilius speratur fuga occasionis cum tanto discrimine, quam mediorum ad minuendum periculum usus opportunus? Et mirum sane, quod Croix (*l. c.*) ostendat, nihil se permoveri Pallavicinii, quem allegat, ratione, nempe quod si obligatio imponatur occasionem cum tanto discrimine vitandi, hanc ordinarie poenitens violabit, nec occasionem deseret; unde id unice imprudens Confessarius consequetur, ut certam occasionem praebeat plura adhuc patrandi peccata!

Caeterum etiamsi indiscreta illa obligatio non imponatur, alia tamen via praesto est Confessario, cum interim possit, ubi res postulet, suspendere absolutionem, quo poenitens ad opportuna media adhibenda efficaciter permoveatur. Ut enim inquit Ioann. Sancius (*Disp.* 10. *n.* 10.) *iudicium ferri debet de his tamquam de habentibus consuetudinem peccandi, non tamquam de habentibus occasionem; cum in eorum electione situm non sit eam vitare.* Et siquidem in poenitente moralis aliqua diligentia appareat, valebit regula Suarezii (*De Poenit. Disp.* 32. *Sect.* 2. n. 4.), quod *neque est illi deneganda absolutio, etiamsi iterum atque iterum reincidat, maxime si aliquantulum se contineat, et numerum peccatorum paulatim diminuat: quod notavit Navarrus Cap.* 3. *n.* 21. *Interdum vero differri potest absolutio, et maior aliqua poenitentia vel cautio adhiberi.*

Illud etiam addendum est, quod si Confessarius poenitentem reperiat fragilem adeo atque etiam inconstantem in mediis adhibendis, ut eum minus dispositum ad absolutionem ob defectum efficacis propositi iudicare debeat, adhuc imprudenter ab homine tam fragili, infirmo, et imbecillo id exiget, quod difficilius ac moraliter impossibile illi est; multoque imprudentius rigide ac dure eum a se reiiciet; sic enim hoc unice consequetur, ut poenitens desperabundus peccatis profundius immergatur. Contra vero charitas, benignitas, et patientia in eo saepe excipiendo, et audiendo hoc saltem obtinebit, ut nec penitus diabolo deseratur, nec media ac preces omnino abiiciat, nec via illi praecidatur, qua consiliis et hortationibus iuvari possit, aditumque ad reconciliationem sciat

PUNCTUM II.

De consuetudinariis et recidivis.

632. — *Consuetudinarius,* prout distinguitur a *recidivo,* iuxta recentiores dicitur ille, qui contraxit habitum alicuius peccati, in quod tamen nondum post confessionem sit relapsus. — *Recidivus* vero vocatur ille, qui habitum contraxit, et post confessionem in idem peccatum relabitur. — *S. Lig. n.* 457. (*a*).

---

semper sibi facilem patere; prouti scilicet Doctores agendum monent, ubi disserunt de confessionibus meretricis, usurarii, aliorumque huiusmodi, qui non sunt sufficienter dispositi, sed emendationis seu melioris vitae desiderium aliquod minus efficax, seu velleitatem tantum habent. Nec sane in casu oblivisci confessarius debet sententiam, qua Suarezius (*De Relig. Tr.* 5. *Lib.* 3. *c.* 8. *n.* 7.) de hoc argumento concludit: *Nec huiusmodi humanae infirmitates efficacius curari ab homine possunt.*

(*a*) Auctor has definitiones tribuit *Recentioribus;* quia reipsa tantum recentiorum quorumdam fuit eiusmodi inter *consuetudinarium* et *recidivum* distinctio, ut prior dicatur, qui habitum contraxit alicuius peccati, quod nondum confessus sit (addunt habitum contrahi per actum quinquies in mense repetitum), alter vero, qui post confessionem in eadem peccata relapsus fuerit. Quae quidem sensu aliquo admitti forte poterunt, sicut et quod *recidivus* appelletur, qui post confessionem in peccatum etiam diversae speciei relabatur, ut cum nonnullis voluit quidam Franzoia. Verum *theologica acceptione intelligitur a doctoribus frequens reincidentia in eadem peccata post multas confessiones absque ulla emendatione,* ut ait Card. De Lugo (*De Poenit. Disp.* 14. *n.* 166.), vel, ut habent Salmanticenses (*Tr.* 17. *Cap.* 2. *n.* 167.), *Quaestio est de eo, qui saepius admonitus in eodem semper statu permanet, nihil ex parte sua curae apponendo, ut ad meliorem frugem redeat.* Et Gobat (*Theol. Experim. Tract.* 7. *Cas.* 16. *n.* 518.): *Quando Theologi morales tractant de recidivis...., loquuntur solum de iis recidivis, qui idem peccatum mortale pergunt committere etiam post propositum emendationis, postque plures confessiones, ut exprimit Ioann. Sanchez, Lugo, Lessius, Filliuccius.* Et Ven. P. Segneri (*Crist. Istr. p.* 3. *disc.* 22.): *Intendo di ragionare d'un'altra razza di recidivi, e sono coloro, che dopo la confessione tornano subito alla medesima colpa senza veruna emendazione e senza veruno studio per emendarsi.* Et Ludovicus

REGULAE

633. — 1ª *Regula. Consuetudinarius* quilibet absolvi semper potest, etiam *prima vice*, qua pravum habitum confitetur, etsi nulla emendatio praecesserit, modo eam serio proponat, et poenitentiae signa, quamvis *ordinaria* tantum, ostendat. — *S. Lig. n.* 450., *et alii communiter* (*a*).

---

a Granata eosdem describit, *qui ubi primum scelera sua hoc tempore confessi fuerint, in eadem protinus relabuntur, neque de prava consuetudine et licentia iurandi, peierandi, mentiendi, detrahendi, maledicendi, maleprecandi, atque concupiscendi quidquam remittunt, nec ullum virtutis ac pietatis officium amplectuntur, sed iidem permanent, qui antea fuerant.* Ita sanctissimus vir apud Andreucci, qui ex sententia communi DD. (*In Opusc.* Confessarius Recidiv. §. 1. *in Append. ad Vol.* 2. *Medullae Busembaum. Romae* 1844. *Typ. Prop. Fid.*) tria haec ad recidivum acceptione theologica constituendum requiri colligit: 1° *frequentem relapsum post plures confessiones*; 2° *relapsum in eadem specie peccata*; 3° *defectum omnis, etiam inchoatae, emendationis.*

Quocirca consideratio de *consuetudinario*, qui *recidivus* hoc sensu non sit, spectare huc solummodo potest, quando quis forte per plures annos a confitendo abstinens, et vi contracti habitus in eadem peccata frequenter recidens, indiget peculiari confessarii cura, utpote ea consuetudine laborans, quae (ut ait Suarez *De Relig. Tr.* 5. *lib.* 3. *c.* 8. *n.* 7.) *quodam modo transit in naturam*: de eiusmodi enim consuetudine, ac porro de huius emendandae difficultate Theologi inquirunt, non de nuperius a recentioribus excogitata.

Facilis vero ratio patet, cur prae oculis habenda sit haec inter Scholae Theologos et nonnullos recentiores diversitas in tradendis *consuetudinarii* aut *recidivi* notionibus. Semel enim ac constet, diversimode has notiones a Theologis accipi, ac ab istis recentioribus, manifesto apparebit, diversum esse penes utrosque disputationis subiectum, ac propterea perperam pro theoriis novae notioni superstructis auctoritatem ac suffragium invocari Theologorum, qui de alio subiecto disputabant, licet utrique iisdem utantur vocabulis.

(*a*) Est contra Iuvenin, et illum Ludovicum Habert, qui propter suam in oppugnanda Constitutione *Unigenitus* pertinaciam ex Academia Sorbonica expulsus, Blesis in exilio 7 Aprilis 1718 infeliciter

II[a] *Regula.* Neganda autem est absolutio consuetudinario, si media a Confessario prudenter proposita et ad consuetudinem vincendam necessaria adhibere recuset. Ratio est, quia eo ipso non vult sincere corrigi, quamvis asserat se velle vitam mutare; et proinde est simpliciter indispositus (*a*).

634. — III[a] *Regula. Recidivus* praebens *extraordinaria* seu specialia signa doloris, *toties quoties* absolvi potest. Ratio est, quia per signa doloris extraordinaria quaevis prudens tollitur suspicio, quam praecedentes lapsus, etsi frequentes, inducere potuerunt, et Confessarius prudenter iudicare potest, poenitentem satis esse dispositum. — Dixi, *absolvi potest,* non autem necessario debet; Confessarius enim potest absolutionem in hoc casu differre, si dilationem bono poenitentis utilem futuram esse iudicaverit, licet ordinarie magis expediat, ut non differatur (*b*). — *S. Lig. n.* 460., *et Prax. Confess. n.* 76.

---

interiit. Hi cum nonnullis aliis exigunt, ut vera conversio per vitae emendationem prius probetur; secus enim, ut inquit Iuvenin in damnatis suis *Institutionibus Theologicis* (Vid. Indic. librorum Prohibitorum Romae, an 1744. V. Iuvenin, et Edit. Recentior. ad V. *Institutiones Theolog.*) *De Poenit. Diss.* 5. *Cap.* 5. *art.* 1., *moraliter certum est, affectum ad peccatum mortale in iis reperiri.* In quibus vides duo male confundi, nimirum inclinationem quandam in malum seu melius facilitatem quandam alicuius potentiae ad suos actus, et deliberatum ad peccatum mortale affectum. Et exinde sane probaretur, omnes homines ad peccatum mortale affectos, atque adeo absolutionis beneficio semper esse indignos; quippe, ut Scriptura loquitur (*Gen.* 8. 21.), *sensus et cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.*

Contra istos S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 459.) urget illa verba Catechismi Romani (*De Sacram. Poenit. n.* 60.): *Si audita confessione, iudicaverit (sacerdos) neque in enumerandis peccatis diligentiam, nec in detestandis dolorem poenitenti omnino defuisse, absolvi poterit.* Et subdit: *Nota* OMNINO DEFUISSE. Et utique in rem haec optime quadrant. Illud tamen inquirendum cuipiam videbitur, curnam ea Catechismi verba, quae generalissima sunt, aeque non valeant, etiam cum poenitens post confessionem in eadem peccata relapsus fuerit, sed gratis ad unicum hunc casum constringantur.

(*a*) Haec pertinent ad doctrinam generalem, de qua *sup. n.* 626. dictum est, absolutionis eum esse incapacem, quisquis certam ac gravem aliquam obligationem implere renuit.

(*b*) Vide quae de hoc argumento fusius dicta sunt *sup. n.* 621.

635. — IV^a^ *Regula. Recidivus*, etiam sola contritionis signa ordinaria praebens, absolvi potest et generatim debet, *quoties absolutio non potest facile differri.* Ratio est, quia ex una parte absolute iudicari potest sat dispositus ex signis ordinariis; et ex alia parte adest gravis ratio eum absolvendi, ne diu permaneat in statu peccati mortalis; sed Confessarius antequam talem absolvat, curam adhibebit, ut eum ad recipiendum beneficium absolutionis melius ac certius disponat (*a*).

636. — V^a^ *Regula. Recidivus* rediens cum eodem pravo habitu, *nullo adhibito conatu, nulloque impleto medio* ex iis quae a Confessario praescripta sunt, non potest absolvi, nisi signa *extraordinaria* doloris ostendat (*b*). Ratio est, quia tunc prae-

---

(*a*) De necessaria hac in Confessariis cura, vide nota ad seq. num. 637.

(*b*) Sic S. Alphonsus (n. 459) reipsa scribit: *Peccator recidivus rediens cum eodem habitu pravo non potest absolvi, nisi afferat extraordinaria signa suae dispositionis.*

Porro quod A. pro hac doctrina solum S. Alphonsum alleget, non fortuito factum dixerim. Nam (et haec ideo tantum dicta fuerint, ut sua historiae et veritati iura serventur) multos quidem (l. c.) affert auctores, nec dubitat, sententiam hanc suam appellare *communem.* At enim 1° plerique ex iis, quos hic allegat, iidem illi sunt, quos superius (*in not. ad n.* 621) habes allegatos, *Sanchez* nimirum, *Suarez, Palaus, Bonacina, Azorius, Sayrus, Hurtadus, Lugo,* etc., et caeterum non alia horum loca ipse indicat, quam quae ibidem nos attulimus (nec alia sane poterant allegari, quia alia horum loca non habentur). Porro horum sententia, quam ibi allatis ipsorum verbis innuimus, toto caelo ab ista thesi distat; expresse enim affirmant, aut manifeste supponunt, poenitentem *absolvi posse*, atque dilationem absolutionis ut mere *utilem*, atque adeo solum ex *salubri consilio*, et *quandoque* tantummodo adhibendam proponunt. Hinc nonnisi oculorum aut memoriae lapsui tribuendum videtur, quod S. Alphonsus eas citationes sumpserit ex Salmanticensibus *Tr.* 17. *Cap.* 2. *n.* 168, quem locum ipse ibidem allegat. Nam utique Doctores isti ibi afferuntur; sed sententia, pro qua ibi invocantur, non est S. Alphonsi thesis; sed alia, quam Salmanticenses sic exprimunt: *Licet* SALUBRE SIT CONSILIUM *differre absolutionem, quando creditur profutura talis dilatio...; at si poenitens cum dolore et proposito firmo accedat...., confessarius* POTEST ILLUM ABSOLVERE, *etsi hactenus non curaverit, per plures vices admonitus, emendari:*

sumptio, quae poenitenti favebat, cum prima vice confessus est, nunc ipsi adversatur. Etenim qui firmiter proponit peccatum vitare, non ita facile sui propositi obliviscitur, sed saltem

---

quae quantum consonant cum allegatorum DD. sensu, tantundem a S. Alphonsi opinione differunt.

2° Sed et ipse S. Alphonsus (*l. c.*) manifeste prodit, aliam esse doctrinam suam, aliam vero sententiam DD., quos paulo ante pro se allegaverat. Non multo post enim memorata sententia *Sanchezii, Laymanni, Lugo, Palai, Vivae, Sporer et aliorum,* quod bene possit pluries absolvi recidivus, *etiamsi eodem modo relapsus fuerit, et nullum adhibuerit remedium,* subdit: *Veneror tantorum Doctorum auctoritatem; sed ego eorum opinioni nunquam acquiescere potui.* At vero quod habent Doctores heic a S. Alphonso nominati, id ipsum commune est ad unum usque omnibus, quos pro se antea citaverat, et vel ipsi auctori *theologiae ad usum Seminarii Petrocorensis,* utut iste Iuveninii potius, Habertii, ac Gennettii, quam scholarum theologicarum vestigiis insistere consuescat.

3° Si qui pauci sunt, qui mentionem iniiciant *extraordinarii signi* dispositionis, hoc non exigunt ceu *conditionem, sine qua* absolvere Confessarius non possit, sed vel mere dicunt, illud quoque ad dignoscendam dispositionem deservire, ut Lugo (*De Poenit. Disp.* 14. *n.* 166.), vel memorant tanquam casum, in quo (contra ac senserit S. Alph., *n.* 463. 464.) non differenda est absolutio, uti Laymann (*De Poenit. Cap.* 5. *n.* 10.). Unos itaque reperies Salmanticenses, qui *(Tract.* 17. *Cap.* 2. *n.* 170.) ceu *probabilius* tradunt, quod tunc *non solum salubre erit consilium differre absolutionem, sed ad id tenebitur Confessarius.* Verumtamen horum quoque sententia ab opinione S. Alphonsi recedit. Nam primo quidem isti *(ibid. n.* 167.) probabiles censent et alias sententias, quarum prima *(ibid. n.* 168.) contra S. Alphonsi sententiam docet, absolutionem conferri posse, licet aliquando ex consilio salubre esse queat eam differre. Deinde obligationem illam differendi absolutionem *(ibid. n.* 170.) limitant, *nisi ex denegata absolutione scandalum aliquod sequatur, aut aliud extrinsecum inconveniens;* qua limitatione tantum non subvertunt S. Alphonsi thesim, cum eo ipso concedant, absolutionem per se loquendo posse conferri. Denique *(ibid. n.* 168.) ipsi disserunt *de eo, qui* SAEPIUS *admonitus, in eodem semper statu permanet,* etc.; unde et ipsi sunt iis accensendi, quorum sententiae S. Alphonsus dicit (ut nuper vidimus), *se nunquam acquiescere potuisse.*

4° Item si nonnulli, quos et Salmanticenses (*n.* 170.) avidissime inquisiverunt, usi sunt iis phrasibus, *non posse absolvi, non esse ab-*

per aliquod tempus perseverat, et difficilius aut rarius cadit. — *Ita expresse S. Lig. n. 459.*

---

solvendos; horum tamen sententia nec S. Alphonsi, imo nec Salmanticensium opinioni ullatenus favet. Et sane quid horum theoriae suffragatur, quod Sanchez (*In Decal. Lib. 2. Cap. 32. n. 45.*) dum dicit, assuetum blasphemiis absolvi posse, imo et esse absolvendum, excipiat tamen casum scandali resarciendi, *nisi* (inquit) *quando ille iis blasphemiis ingens praeberet scandalum, et ita Confessarius iudicaret, postponendum privatum illius solatium, et ad gloriam divinam expedire, illum non absolvi, donec scandalo publico satisfaciat, nitendo vitae emendam?* Et hoc idem est, quod ait Bonacina (*De II. Praec. Disp. 4. Q. 1. Punct. 14. n. 7.*): *Ratione vitandi scandali, quod peierans aliis praebere solet, deneganda est absolutio iuxta prudentis confessarii iudicium; scandalum enim praecavendum est.* Rursus quid eorum theoriae favet, quod Ludov. Lopez et Barth. Medina, ab iis allegati, dixerint, non esse absolvendum eum, qui *non habet propositum* corrigendi vitium? Sic enim Lopez suam ac Medinae sententiam proponens (*Instr. Consc. P. 1. C. 25.*) ait: *Huic sententiae Soti videtur subscribere Medina, quod qui consuetudine iurandi passim tenetur absque delectu et consideratione utrum verum falsumve iuret, caretque vero proposito extirpandi iniquam consuetudinem, non est absolvendus. Si autem emendam statuat, bonoque animo remedia sibi indicta a Confessario amplexus fuerit, non est, cur ei prolatanda sit absolutio.* Quid prodest, quod Rodriquez ab iis allegatus (*Sum. P. 1. Cap. 192. n. 13.*) exscribens Medinam dixerit: *Qui vero est tam defectuosus in sua prava consuetudine, ut in ipsa confessione iuret ad singula verba, non debet pro tunc absolvi?* Imo Lud. Lopez (*l. c.*) ceu *rigidius* habet id, quod suggesserat Medina, et a Medina sumit Rodericus, eum, *qui in multa prorupit iuramenta, mala consuetudine, qua tenetur, ad id raptus, iamque pluries ante de hoc confessus cum fuerit, numquam praestitit emendam, non absolvendum, sed mittendum esse, ut per dies aliquot attentum se gerat ad extirpandam tam perniciosam consuetudinem.* Et ratio, quam hic affert Medina, differendi absolutionem aliud ingens discrimen inducit inter horum sententiam, et recentem S. Alphonsi opinionem. S. Alphonsus nimirum iuxta theorias Iuvenin et similium negat, eiusmodi poenitentem posse absolvi, utpote qui censeri debeat *indispositus;* secus vero doctores, quotquot vel ipse vel Salmanticenses allegant. Hi siquidem, ut alias advertimus (*Sup. in not. ad n. 621.*), cum potissime *de vitiis linguae* disputent, dilationem absolutionis habent ut meram industriam ad excitandam tandem aliquando et exstimulandam ignaviam

637. — VI[a] *Regula. Recidivo* dubie disposito absolutio differenda est per aliquod tempus, usquedum prudens dispositionis

---

eorum, qui vi pravae consuetudinis in verba aut blasphema aut periura etiam minus deliberata prorumpentes, in iugi peccati mortalis statu (ut notat etiam Trullench. *In Dec. Lib.* 2. *C.* 1. *dub.* 20. *n.* 6., perperam idcirco a Salmanticensibus citatus) versantur, nisi congruam ad corrigendum vitium curam adhibeant. Immo, ut expresse advertit Medina (*Instr. Confess. Lib.* 1. *Cap.* 54. §. *V.*), cum hoc peccatum *in lingua* sit, potiusquam *in corde* seu affectu, nihil de dispositione poenitentis disputarunt, et ideo etiam Azor (*P.* 1. *Lib. XI. C.* 3. *q.* 4.), perperam et ipse a Salmanticensibus allegatus, postquam dixit: *Videtur tamen ad tempus absolutio differenda, ut operae aliquid interim in id* (ad corrigendam consuetudinem) *conferat;* mox subdit: *nisi iusta alioquin causa subsit, qua statim a peccatis absolvi debeat.*

Et haec, quamvis pauca pro argumenti gravitate (neque enim brevitas *Notae* fert plura, quae ad evidentiorem rei demonstrationem facerent) satis esse possunt, ut constet, praemissam S. Alphonsi opinionem potiusquam *communem, contra DD. communem* dici posse. Quod tamen non in aliquam eiusdem opinionis reprehensionem dictum fuerit, sed solum (ut supra dictum est) quo suus historicae veritati locus ac ius maneat, et exinde facultas supersit utendi illo canone, quem et idem S. Alphonsus (n. 460.) laudat dicens: *Puto, nequaquam errare eum, qui se dirigit cum sententiis communiter receptis ab huiusmodi Doctoribus non humilis notae.* Caeterum quo pacto S. Alphonsi opinio ad communem sententiam pertrahi aliqua ratione possit, in nota sequenti indicabimus.

Interim adverte rationem, quam A. pro ea regula profert, ac proferre nonnulli alii solent, logico (dissimulandum quippe hoc non est) vitio non carere. Nam quod post confessionem quispiam eodem, et, si vis, etiam deteriori modo ac mensura in eadem peccata relapsus fuerit, esto, forte suspicionem aliquam iniicere poterit, *in ea confessione* minus efficax extitisse propositum; et dixi, *forte aliquam suspicionem;* quia cum humana voluntas mutationi subiaceat, ne ad praecedentis quidem confessionis defectum aliquem logice arguere possumus ex sequenti relapsu; quippe qui non defectui propositi sincerissimi, sed (ut quotidiana experientia docet) fragilitati et inconstantiae post sincerum propositum saepissime adscribi debet. At quod ex praecedentibus lapsibus quispiam arguere praeterea velit ad defectum doloris ac propositi in praesenti, id nulla lex logicae consentit, ut egregie ratiocinantur cum S. Thoma universi Theologi.

signum appareat. — *S. Lig. Praxis Confess. n.* 71. *et* 72. — *Hom. apost. tr. ult. n.* 9. *et* 10. (*a*).

(*a*) Quod, excepto casu necessitatis, absolvi licite non possit poenitens *dubie dispositus*, quem scilicet sufficienter dispositum esse ad gratiam in sacramento recipiendam, nulla prudens ratio suadet, extra controversiam esse debet. Ast aliud est quod poenitens in ea conditione non possit absolvi, aliud est, quod in aliud tempus absolvendus dimitti debeat; quasi vero aut dilatio ista virtutem arcessendi dispositionem habeat, aut revertendi patientia in poenitente melioris dispositionis certius indicium sit, aut contra non magis expediat, imo officium Confessarii sit omnem tunc ipsum curam adhibere, ut ad beneficium absolutionis rite accipiendam poenitentem disponat.

Utinam sacerdotum omnium menti infigerentur verba, quibus S. M. Leo P. XII Iubilaeum orbi universo indicens (Const. *Charitate Christi* 25 Dec. 1825, §. 5.) Confessarios monebat: *Sistunt se quidem* (inquit) *multi Sacramenti Poenitentiae ministris prorsus imparati, sed persaepe tamen huiusmodi, ut ex imparatis parati fieri possint, si modo Sacerdos viscera indutus misericordiae Christi Iesu, qui non venit vocare iustos sed peccatores, sciat studiose, patienter, mansuete cum ipsis agere.* Quod vero heic *imparati* dicantur ii et quidem soli, qui essentiali carent dispositione, patet ex sequentibus: *Imparati enim illi tantummodo sunt iudicandi, non qui vel gravissima admiserint flagitia, vel qui plurimos etiam annos abfuerint a confessione; misericordiae enim Domini non est numerus, et bonitatis infinitus est thesaurus; vel qui rudes conditione aut tardi ingenio non satis in se ipsos inquisierint, nulla fere industria sua id sine Sacerdotis ipsius opera assecuturi; sed qui adhibita ab eo necessaria, non qua praeter modum graventur, in iis interrogandis diligentia, omnique in iisdem ad detestationem peccatorum excitandis...., exhausta charitatis industria, sensu tamen doloris ac poenitentiae, quo saltem ad Dei gratiam in sacramento impetrandam* (quae sunt verba Tridentini de attritione) *disponantur, carere prudenter iudicantur.* Ex quibus patet, absolvi posse eos quoque, qui nedum *dubie dispositi*, sed manifeste accedunt *indispositi*; siquidem patientia, mansuetudo, et industris sacerdotis charitas id consequi tunc ipsum potest, ut ex imparatis parati fiant, idque prudenter confessarius iudicare queat.

Idcirco SS. Pontifex non praetermittit insuper eos notare, qui potiusquam hanc in se curam suscipiant, ut sollicita charitate peccatores Deo reconcilient, facilem se ab hoc onere expediendi viam ineunt, remittendo poenitentes in aliud tempus absolvendos. Post-

Caeterum, semper spectandum est bonum maius poenitentis; sic optime *S. Ligor. n.* 459., post *Concina* qui *(c.* 10. *n.* 24.),

---

quam igitur indicavit, quinam beneficii absolutionis iudicandi sint *incapaces, quales* (inquit) *sunt, qui* NULLA *dant signa doloris, qui odia et inimicitias deponere, aut aliena, si possunt, restituere, aut proximam peccandi occasionem deserere, aut alio modo peccata derelinquere, et vitam in melius emendare nolunt; aut qui publicum scandalum dederunt, nisi publice satisfaciant, et scandalum tollant;* mox graviter monet, quam *longe a more periti medici, qui similiter infundit vinum et oleum vulneribus sauciati, distet eorum ratio, qui ut gravius aliquod audiunt peccatum, aut aliquem sentiunt multiplici peccatorum genere infectum, statim pronunciant, se non posse absolvere: iis nempe ipsis* (pergit SS. Pontifex) *mederi recusant, quibus maxime curandis ab eo sunt constituti, qui ait: Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus.* Quocirca merito pronunciat, magis *indispositum* ad audiendas confessiones huiusmodi sacerdotem esse, quam peccator ad confessionem accedat imparatus: *Quod si praestare* (ait) *praetermittat, profecto non magis ipse (Sacerdos) dicendus est paratus ad audiendum, quam caeteri ad confitendum accedere.*

Ex quibus illud etiam colligitur, timendum non esse, ne sufficiens dispositionis signum haberi nequeat, etiamsi nulla adhibeatur absolutionis dilatio, saepe alioquin fallacissima dispositionis probatio. Hoc ipsum monuit et S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 459.), ubi scribit: *Nec verum est, quod sola temporis probatio unicum sit signum mutatae voluntatis; nam voluntatis mutatio pendet a divina gratia, quae tempore non indiget, sed in instanti operatur, et ideo non solum per experimentum temporis, sed etiam per alia quaedam signa patefieri potest. Imo aliquando alia signa praesentis dispositionis multo melius manifestant mutationem voluntatis, quam experientia temporis; nam signa illa directe indicant dispositionem poenitentis, experientia vero tantum indirecte: adeo ut* NON RARO *evenire possit, quod aliquis etiam longo tempore se a vitiis pro mundi huius honestate* (v. gr., ut absolutionem carpat, vel admittatur ad communionem paschalem) *contineat...., et nihilominus non sit rite dispositus. Propterea quoties poenitens affert vera signa doloris et propositi, toties bene absolvi poterit.* Ad quae fac advertas, esse quidem aliqua peccata, in quae quis prolabitur ex affectu et cum affectu tenaciter inhaerente cuipiam obiecto illicito, v. gr., cum ex odio et vindictae appetitu quis proximo detrahit, mala imprecatur aut etiam infert, vel cum divitiis perdite inhians lucra illicita sectatur, vel foeminam quampiam deperit, quacum consuetudinem habet adulterii, etc.; et

ait: *Ut errandi peccatum declines, si vides, bina vel trina absolutione te posse infirmum curare, esto in misericordia dives.*

---

cum his sane opportunus incidit sermo de *mutatione voluntatis*, quae detestari illud debeat, quod ardenter diligebat. Ast in pluribus aliis, etiamsi peccata ex quadam consuetudine perpetrentur, perperam hunc affectum erga peccati obiectum requires, uti, v. gr., plerumque fit in vitiis linguae, ac saepe etiam in mollitie; unde fit, ut homo utique relabatur iterum atque iterum, non tamen quasi se totum peccato dedens, sed potius ignavia quadam ac fragilitate victus, semet simul accusans, ac mox facti poenitens ac modo vitio obluctans, modo ex infirmitate ipsi succumbens, et iugum vitii semper quodammodo invitus ferens. Porro cum huiusmodi, uti patet, de voluntate agitur non tam mutanda, quam corroboranda, quo vigilare attentius, si de vitiis linguae sit sermo, et repugnare validius, si de aliis vitiis res est, diligentiusque praesidiis opportunis uti assuescat.

Caeterum si S. Alphonsus, dum *signa dispositionis extraordinaria* exigit, nihil demum intelligat, quam quod in allato textu habet, nempe *verum aliquod signum doloris ac propositi*; haud aegre conciliabitur cum communi DD., cumque praxi, quam summus Pontifex Leo XII in allata Constitutione commendat. Neque enim ullus e DD. docuit, absolvendum eum esse, qui (ut ait Pontifex) *sensu doloris ac poenitentiae, quo ad gratiam in Sacramento impetrandam disponatur, prudenter carere iudicetur*; neque iterum S. Alphonsus, ut ex allato textu patet, contendit, necessariam esse dilationem absolutionis, ut dispositio etiam recidivi vel satis cognosci, si quando dubia primum appareat, vel etiam comparari possit, si penitus forte poenitenti accedenti desit.

Methodum, qua citra dilatae absolutionis experimentum huiusmodi scopus attingi queat, ac simul praxis a summo Pontifice Leone XII commendata retineatur, dilucide iuxta ac breviter expositam habes a *Philippo Maria Salvatori* in Opusculo pluries Romae edito cum titulo: *Istruzione pratica pei Confessori novelli*; de quo tamen vide quae sup. adnotavimus ad n. 519, pag. 397; quam quidem methodum sicut non sine labore servari, ita non sine culpa, ubi opus sit, a confessario omitti merito ipse affirmat, confirmantque ea, quae ex Leonis XII Constitutione superius attulimus. Ut itaque pius ac doctus Auctor advertit (*Part.* 2. §. 1.), etiamsi nullum indicium ex iis, quae alii *extraordinaria* dixerint, poenitens aut primo occursu aut etiam inter confitendum praebeat, quo Confessarius de dispositione satis iudicet; attamen si confessione, non sine opportuno sacerdotis patienter mansueti auxilio, expleta, hic ob poenitentis

Emendatio peccatoris securior omnibus regulis est norma vel impertiendi vel denegandi absolutionem.

---

oculos efficaciter ponere instituat peccatorum vitiorumque suorum gravitatem, deformitatem, turpitudinem; tum si pessimos peccatorum effectus, damna, detrimentum animae, salutisque aeternae discrimen ac thesaurum irae per inordinatam vitam cumulatum, ac vanam quoque spem sibi consulendi, ubi hora iam instet mortis, imminensque Dei iudicium; tum etiam facilem rationem suggerat, qua et malis hisce occurrere, rectamque salutis viam inire possit; his insuper si adiiciat, serio perpendendum cuilibet poenitenti esse, sacramentalem absolutionem effectum sortiri confitentium dispositionibus congruum, atque adeo sicut sincere poenitentem solvit ac mundat, sic verae poenitentiae sensu carentes arctius ligare atque peccata reliqua addito sacrilegio cumulare; haec, inquam, omnia aliaque huiusmodi Confessarius si proponat, idque non zelo indignantis, sed magna potius charitate commiserantis ac poenitentium salutem sollicite concupientis praestet, merito laudatus Auctor concludit, fieri non posse, quin signum aliquod sufficiens animi sui poenitens exhibeat; proindeque affirmanti, se sincere agere, atque ea, quae Confessarius exigat, praestare se velle, posse confessarium tuta conscientia absolutionem impartiri, etiamsi poenitens aliud conversionis suae signum nullum dederit.

Ratio autem est, quia cum in hisce adiunctis neque ex ignorantia neque ex dolo repeti rationabiliter possit illud poenitentis testimonium, iam valet id, quod instar axiomatis est penes omnes Theologos, *poenitenti credendum esse et pro se et contra se.* Dixi, *neque ex dolo;* quia in praesenti nullum scopum aut causam fraus habet, quae mere cederet in mentientis perniciem. Hinc discrimen, quod S. Thomas notat inter loquentem in confessione *de se,* et *de aliis* (*Opusc.* 7. *al.* 12. *q.* 6.): *In confessione est credendum peccatori confitenti et pro se et contra se; sed contra alium nullo modo est ei credendum; alioquin daretur multis occasio fictae confessionis, et fraudulentae infamationis.* In contrarium vero, cum *de se* loquitur poenitens, rationem sic S. Doctor (*In* 4. *Dist.* 17. *Q.* 3. *art.* 3. *q.* 5. *ad* 2.) innuit: *Quantum ad hanc cognitionem* (scilicet *per confessionis manifestationem*) *non potest* (*Sacerdos*) *maiorem certitudinem accipere, quam ut subdito credat,* QUIA HOC EST AD SUBVENIENDUM CONSCIENTIAE IPSIUS; *unde in foro confessionis creditur homini et pro se et contra se.*

Et sedulo adverte illa S. Doctoris verba gravissima: *Non potest maiorem certitudinem accipere, quam ut subdito credat.* Et sane nonne uni huic canoni nititur, quod Confessarii tuta conscientia ab-

Quaesita:

638. — QUAER. 1° *Quandonam censeatur contracta consuetudo?*

---

solvant poenitentes quasi integre confessos, cum tamen experientia doceat, haud infrequenter accedere, qui sacrilege peccata reticent? Et licet sectari quis velit theoriam *signorum extraordinariorum*, nonne et ista simulari possunt? Imo nonne frequens est querela, quod Confessariis saepe saepius illudi contingat specie pietatis ac devotionis in alios fines a quibusdam conficta? Et tamen quisnam idcirco confessarios iure reprehendat? Aut quis a Confessariis exiget, ut ad deceptiones cavendas nemini fidem habeant, etiam cum nulla negandi fidem prudens adest ratio? Nonne sic funditus subvertetur oeconomia, qua, teste S. Thoma cum universis Theologis, tota regitur huius sacramenti administratio?

Exinde summus Pontifex Leo XII dum in citata Constitutione praemissam praxim commendat, notare non omittit morosos illos Confessarios, *quibus* (ut ait) *vix ulla .... doloris ac propositi satis videtur significatio, ut absolvere se posse existiment; ac tum demum tutum se cepisse consilium putant, si homines in aliud tempus absolvendos dimiserint.*

Neque ab his dissentire, aut plus aliquid exigere dicendus est S. Alphonsus, e quo iuverit haec exscripsisse (*Lib.* 6. *n.* 461.): *Quoad nostrum propositum spectat, sufficit, quod Confessarius habeat prudentem probabilitatem de dispositione poenitentis, et non obstet ex alia parte prudens suspicio indispositionis; alias vix ullus absolvi posset, dum quaecumque signa poenitentium non praestant nisi probabilitatem dispositionis, ut recte docet Suarez De Poenit. Disp.* 32. *Sect.* 2. *n.* 1, *ubi ait, quod oportet et sufficit*, ut Confessarius prudenter et probabiliter iudicet, poenitentem esse dispositum. *Et hoc videtur satis exprimi in Catechismo Romano De Poenit. n.* 60., *ubi dicitur:* Si audita confessione (Sacerdos) iudicaverit, neque in enumerandis peccatis diligentiam, nec in detestandis dolorem poenitenti omnino defuisse, absolvi poterit. *Ergo semper ac Confessario positive non innotescit, poenitenti omnino defuisse dolorem, ipsum absolvere potest. Hinc Auctor sup. cit. Istruzione per li novelli Confessori* (scil. Giordanini) *P.* 1. *C.* 15. *n.* 360. *cum Esparza sic loquitur:* Donde noi fermiamo qui per ultimo la conclusione, che è la chiave di tutta questa materia: non ricercarsi altro per amministrare la penitenza, che un giudizio prudente probabile della disposizione del penitente. Onde se le circostanze non fondano un dubbio

Resp. 1° Hoc generali regula praecise determinari nequit, quia alii plus facilitatis contrahunt ad aliquod peccatum paucis actibus, v. gr., tribus vel quatuor, quam alii illud saepius

---

prudente, ch'egli non sia sufficientemente disposto, non dee il Confessore inquietare sè stesso, nè il penitente per averne l'evidenza, che non è possibile. *Et huic conducit textus in Cap. A nobis 2. De Sent. Excommunicationis, ubi dicitur...., iudicium Ecclesiae nonnunquam opinionem sequi, quam et fallere contingit, et falli.* Hucusque S. Alphonsus.

Illud quosdam movere consuevit, quod facilitas absolvendi, quae per hanc praxim inducatur, facilitatem inferat relabendi in eadem peccata. — Cui instantiae responderi equidem posset cum laudato *Salvatori* (*l. c.*), cuius haec sunt verba; *Rispondo primo: Così avera sentito dire ancor io, ed in speculativa ci credevo: ma la pratica mi ha disingannato. Non ho trovato ancora uno di vita perduta, che siasi messo allo sbaraglio della iniquità per la facilità trovata nei Confessori: molti ne ho trovati bensì, che l'abbian fatto per una durezza e difficoltà soverchia di assolvere.* Sed deinde negandum prorsus est, facilitatem adesse absolvendi et consequentem facilitatem relapsus, quando Confessarius potiusquam commoda ratione se expediat dicens non posse se absolvere (quo fit ut poenitens discedat in eodem statu ac forte deteriori, utpote adversus et sacerdotem et sacramentum indignatus), non sine labore ingenti in se suscepto efficit, ut tunc poenitens absolvatur, cum sufficientia sincerae ac seriae poenitentiae signa exhibens prudentem spem facit, sacramentalem absolutionem ipsi salutarem fore.

Caeterum per haec haud excluditur, quominus aliquando, ubi res postulet, absolutio differri possit iuxta ea, quae sup. (ad n. 621.) iam adnotavimus. Illud tamen etiam quoad hoc prae oculis habendum est, quod in cit. Constitutione monet summus Pontifex Leo XII. *Quocumque* (inquit) *animo sint, qui accedant ad sacramentum Poenitentiae, nihil ei* (*Confessario*) *magis cavendum est, quam ne.... quispiam.... sacramento reconciliationis infensus discedat. Quare si iusta sit causa, cur differenda sit absolutio, verbis, quoad poterit...., humanissimis persuadeat confessis, necesse est, id et munus officiumque suum, et eorum ipsorum salutem omnino postulare, eosque ad redeundum quamprimum blandissime alliciat, ut iis fideliter peractis, quae salubriter praescripta fuerint, vinculis soluti peccatorum gratiae caelestis dulcedine reficiantur.* Et sane quisquis aliquam in excipiendis confessionibus experientiam habeat, verissimum esse id fatebitur, quod affirmavit laudatus *Salvatori* (*l. c.*) quodque suis

committendo; unde nec semper pro consuetudinario habendus est, qui pluries in certo genere deliquit, nec semper pro non consuetudinario, qui ter aut quater peccare incoepit (a).

Resp. 2° Generatim loquendo, peccatum saepius repetitum brevi tempore facilius inducit eius consuetudinem, quam si longioris temporis intervallo totidem vicibus repeteretur. — *S. Lig. in Praxi Confess. n.* 70.

639. — Quaer. 2° *Quaenam sint signa extraordinaria doloris?*

Resp. Sequentia communiter recensentur: 1° si poenitens multo maiorem conatum, quam antea, adhibuerit ad sese emendandum; vel si fuerit notabiliter emendatum: *a fortiori* si vitam iam integre in melius mutaverit; 2° si peccatum diu celatum cum magno rubore confiteatur; 3° si remediis a Confessario praescriptis diligentius usus sit; 4° si longum iter fuerit aggressus ad confessionem rite peragendam; 5° si impense requirat, ut confessionem generalem instituat, aut maiorem vitae anteactae peccatorum partem repetere velit; 6° si fuerit inductus extraordinario motivo ad confitendum, nempe, concionis auditae, morte alicuius amici, etc.; 7° si confiteatur cum magna humilitate et verbis compunctionem cordis redolentibus (saltem ordinarie); 8° si sponte asserat se velle omnino peccatum vitare cum omni incommodo: *a fortiori* si dicat se malle mori quam peccare; 9° si suspiria aut gemitus edat, vel lacrymas fundat (saltem ordinarie).

Nota. Non raro spontanea confessio etiam haberi potest ut signum extraordinarium doloris, praesertim in illis iuvenibus et viris, qui seipsos et timorem humanum vincere debent, ut ad confitendum accedant.

---

ipsius verbis referre praestat: *E qui non posso a meno di non dire una cosa, la quale ogni volta che rammento, mi fa fremere lo spirito. Tra i moltissimi, che mi sono capitati nel confessare negli spedali, o allontanatisi affatto per molti anni dalla confessione, o che per molti anni le hanno fatte dimidiate e sacrileghe, la maggior parte ho trovato (e lo stesso mi hanno detto d'avere osservato altri Confessori), che l'origine di ciò è nata dal cattivo ricevimento, incontrato con qualche Confessore.*

(a) Haec, uti patet, nihil pertinent ad notionem *Consuetudinarii* acceptione theologica. Vid. sup. not. ad n. 633.

640. — Quaer. 3° *An absolutio negari possit consuetudinario, qui recusat confiteri pluries in anno?*

Resp. Neg., per se, si aliunde videatur sufficienter dispositus; quia nullum est praeceptum confitendi pluries in anno, et sunt alia media, quae iniungi possunt ad consuetudinem vincendam. Tales potius sunt suaviter et fortiter inducendi, ut saepius accedant, v. gr., in festo Pentecostes, Assumptionis B. Mariae Virg., Nativitatis Domini, etc.

Quaer. 4° *Quid agendum cum iis, qui confitentur immediate ante matrimonium contrahendum, et hucusque pravae consuetudini addicti fuere?*

Resp. 1° Si inter se peccare soliti fuerint, facilius absolvi possunt; occasio enim per matrimonium cessabit.

Resp. 2° Maior est difficultas, si prava consuetudo ex alia parte proveniat; attamen magis expedit tales absolvere saltem conditionate, quam non absolutos dimittere, nisi de eorum indispositione certo constet (*a*).

PUNCTUM III.

De poenitentibus piis.

Confessarius constituitur non tantum ad absolvendos peccatores, sed etiam ad animas in via perfectionis dirigendas; omnibus enim Confessariis repetit Dominus quod olim Ieremiae dixit: *Ecce constitui te super gentes, ut evellas et dissipes, aedifices et plantes.*

(*a*) Quaestio istiusmodi, additaque solutio theoriam redolent, quam nec Auctor ipse probat, eorum scilicet, qui quemlibet consuetudinarium *a priori* definiunt uti indispositum atque absolutionis incapacem. Cui quidem theoriae ea quoque repugnant, quae A. sup. a n. 633. praemiserat. Scholarum catholicarum doctrina certa est, quemlibet poenitentem, sive sit consuetudinarius sive non, absolvi non posse, si non appareat dispositus, absolvi vero posse, si sufficientia verae poenitentiae indicia praebeat. Et cum in casu dilatio absolutionis grave inducat incommodum, quando sufficienter dispositus appareat, non solum potest, sed debet sine dilatione absolvi.

Regulae generalis directionis.

641. — I^a *Regula.* Ante omnia conetur Confessarius poenitentium intimos animi motus et conditionem perspicere, ut instructionem possit illorum capacitati et naturae accomodare; neque enim omnes sunt eodem spiritu ducendi, nec uno modo omnes regendi. — *Vide S. Lig. in Praxi Conf. n. 99. et seq.*

II^a *Regula.* Ducat poenitentes ad perfectionem per gradus et ordinate, ita ut prius conentur assequi primum virtutis gradum quam ad supremum contendant, v. gr., prius discant operari recta intentione (*a*), et actiones ordinarias recte peragere, quam alta meditentur; prius discant levia patienter ferre quam gravia appetant, prius discant pati aequo animo, quam de adversis velint gaudere.

III^a *Regula.* Doceat omnes, perfectionem cuiusque in eo sitam esse, ut opera ordinaria bene peragant, v. gr., ut bene orent, Missae intersint, laboribus sese exerceant, refectionem corporis modo, quo par est, sumant, inoffense cum proximo conversentur, examen conscientiae instituant, omnia denique, ad quae ex officio et statu incumbunt, recte obeant.

642. — IV^a *Regula.* Probet opportune poenitentes devotionem profitentes, ut advertat quo spiritu ducantur, an Dei vel mundi, amoris vel timoris; et quis affectus sit in eis praedominans, qui primo mortificandus sit. Attamen non omnes eodem modo probandi et tractandi sunt, sed cautela et discretione opus est: sic benignius excipiendi, qui ad tristitiam proni sunt, ne in nimiam animi deiectionem labantur; animae etiam adhuc tenerae, quas Deus primo sibi conciliat, mollius sunt tractandae; si autem animae sunt nobiliores aut fortiores, vel habeant beneficia Dei extraordinaria, suavitati iungenda est quaedam severitas. Sed caveat Confessarius ne probatio sit aperta, secus enim nihil prodest.

(*a*) Intellige de recta intentione *negative*, idest ne actionibus ex obiecto bonis finem inordinatum superaddat. Nam finem rectum si intelligas, *ut actio Deo placeat, ob amorem Dei fiat*, etc., non primum seu infimum habes gradum virtutis, sed supremum, qui in exercitio perfectae charitatis residet.

V[a] *Regula.* Non imponat extraordinarias poenalitates; sed sic instituat animas, ut ipsaemet eas sponte deposcant; neque credendum illarum spiritui, quae studiose extraordinaria sectari deprehenduntur, nisi adsint signa certa eas impulsu divino duci. Si quis advertatur esse in rebus agendis proprii iudicii tenax, suaviter esset corrigendus (*a*).

VI[a] *Regula.* Curet, ut ii qui ad sacram Synaxim frequenter accedere possunt, singulis hebdomadis aut saltem bis in mense confiteantur.

Vide plura apud S. Ligorium, in Praxi Confessarii.

ARTICULUS II.

DE OFFICIO MINISTRI POST CONFESSIONEM.

Duplex est obligatio Confessarii post confessionem: 1° *per accidens*, quoad defectus commissos reparandos; 2° *per se*, quoad sigillum servandum.

§. I. *De obligatione corrigendi defectus in confessione commissos.*

Principia:

643. — I. Error circa valorem Sacramenti cum gravi culpa vel gravi negligentia commissus, supposito gravi damno poe-

---

(*a*) Num cum persona proprii iudicii tenaci *suaviter* agendum sit, nec ne, potius ex perspecta eius indole et adiunctis definiendum videtur. Illud sane maxime interest, ut huic vitio prorsus efficaciter confessarius medeatur. Tenacitas enim iudicii aegre componetur cum perfecta illa obedientia, sine qua et profectus in vera virtute vix ullus sperari potest, et gravis quoque ruinae periculum non frustra timetur. Eam in rem S. Ignatius Loiola (*Epist. De virtute Obedientiae* § 11.) apposite affert verba Cassiani (*Collat.* 2. *Abb. Moysis Cap. II*) *Nullo alio vitio tam praecipitem diabolus monachum pertrahit ac perducit ad mortem, quam cum eum, neglectis consiliis seniorum, in suo iudicio persuaserit, ac definitione, doctrinave confidere.*

nitentis (*a*), reparandus est, etiam cum gravi incommodo Confessarii. Ratio est, quia Confessarius tenetur, ex officio et ex quasi-contractu cum poenitente inito, rite ipsi administrare Sacramentum. Si autem error sit inculpabilis vel leviter culpabi-

(*a*) Grave poenitentis damnum seu periculum adesset, si, v. gr., invalide omnino aut nullo modo absolvisses infirmum ad mortem, qui idcirco aeternae salutis discrimen incurreret, aut etiam (ut ait S. Alphonsus *n.* 619.), si poenitens esset in gravi periculo non amplius confitendi, v. gr., dum longum iter maritimum aggreditur. Abesset vero grave hoc poenitentis damnum, quando etsi confessarius vel citra facultates suas absolvat a reservatis tum censuris tum peccatis, vel prorsus invalide aut nullo modo absolutionem impertierit, tamen in primo casu poenitenti bonae fidei, ut supponimus, etiam reservata fuissent indirecte remissa, in aliis vero casibus remedium non deesset aut in sumptione Eucharistiae, quae per accidens ex communi doctrina cum S. Thoma primam gratiam homini attrito conferret, aut in sequenti confessione cum alio sacerdote, qua indirecte peccata quoque praecedentia, non secus ac fit de peccatis per oblivionem omissis, remitterentur.

Quando autem grave illud poenitenti immineat periculum, atque adeo confessarius, ut errorem reparet, monere poenitentem debeat, sunt qui generatim dicant, petendam ab hoc veniam; quia ex communi sententia sigillum vetat, ne sacerdos vel cum ipso poenitente post perfectam confessionem loquatur de rebus in ea auditis, etc., et si poenitens veniam detrectet, confessario nihil superesse agendum. At merito S. Alphonsus (*n.* 622.) casum excipit absolutionis aut nullo modo aut invalide impertitae; ratio est, quia ubi confessarius mere dicat, v. gr., se eum non absolvisse, profecto nec pudor iniicitur poenitenti, nec ulla intervenit peccati exprobratio, atque adeo deest ratio cur poenitens invitus sit, onerosaque exinde fiat confessio; quae sunt causae, cur sacerdos, sponte miscens cum poenitente sermonem de auditis ab eo in Confessione, contra sigillum facere censeatur. Caeterum in casu non teneretur Confessarius fateri, se *culpabiliter* errasse; satis enim foret dicere, *errorem intercessisse*, aut simplicius quoque *opus esse, ut iterum illum absolvat*. Si vero poenitens nondum monitus ad eundem confessarium redeat, ne opus quidem erit de errore illum monere; nam si excitetur ad dolorem de omnibus etiam antea confessis, absolutio praesens ad praecedentia quoque peccata directe terminabitur.

lis, Confessarius obligatur quidem ex iustitia (*a*), sed cum minori incommodo. — *S. Lig. n.* 619.

II. Error circa accidentia Sacramenti non est reparandus extra confessionem, si Confessarius in hoc negative tantum, etsi culpabiliter, se habuerit: ratio, quia Confessarius non tenetur procurare integritatem Sacramenti et utilitatem poenitentis, nisi in confessione, ut medicus spiritualis et minister Sacramenti. — Reparandus est autem etiam extra confessionem error, si positive et cum culpa gravi commissus fuerit; quia, ex iure naturali, quisque debet tollere causam mali, quam positive et voluntarie posuit (*b*). Quaerenda tamen est poenitentis

---

(*a*) S. Alphonsus, quem A. hoc loco allegat, mavult, Confessarium, qui inculpabiter erraverit, teneri tantum ex charitate, nisi sit parochus poenitentis. Sed, ut verius aliis videtur, sacerdos ex charitate quidem confessionem audit; ast audita confessione, ad sacramentum perficiendum tenetur ex iustitia, quia tenetur ex officio (utcumque sponte suscepto), et ex quodam quasi contractu; quae confessarii conditio eadem perseverat, etiamsi *sine culpa* erraverit. Prout igitur error *culpabilis* vel *inculpabilis* extiterit, differet obligatio confessarii, non quod modo ex iustitia, modo ex charitate haec urgeat, sed solum sicut differt obligatio servandi alium indemnem, prouti damnum infertur per iniuriam *formalem* vel mere *materialem*, seu etiam prout differt obligatio restituendi rem inique ablatam, ac obligatio quaerendi dominum rei, quam quispiam casu invenerit: hic enim utique ex charitate curam rei suscipit; sed post hanc curam susceptam, ad rem custodiendam, dominumque eiusdem, prout adiuncta exigunt, quaerendum, non ex charitate, sed ex iustitia tenetur.

(*b*) Quod A. ad obligationem monendi extra confessionem videatur exigere, ut error commissus fuerit cum *gravi culpa*, id enimvero videtur contra communiorem sententiam DD., qui (Vid. Lugo *De Poenit. Disp.* 22. *n.* 73., et S. Alphonsus *Lib.* 6. *n.* 620.) tantummodo concedunt, eum, qui sine culpa, aut cum culpa levi in damnum poenitentis erravit, leviori causa a facienda monitione excusari, quam si error ex gravi culpa processerit. Qua in re sunt insuper pensanda hinc incommodum et detrimentum confessarii in monendo, atque etiam qualecumque gravamen poenitentis in sermone instaurando de confessionis materia, inde vero damnum seu periculum ex errore timendum, quod vel *levius* esse potest, si, v. gr., confessarius erronee dixerit, poenitentem non teneri ad

venia; quam si poenitens neget, Confessarius ad nihil ulterius tenetur. — *S. Lig. n.* 620.

III. Nulla erit obligatio monendi extra confessionem, si defectus versetur circa integritatem confessionis, quia hic error vix, aut ne vix quidem poenitenti vel aliis nocere potest (a). — *Ita communiter.*

Quaesita:

644. — Quaer. 1° *Ad quid teneatur Confessarius qui indebite poenitentem a restitutione facienda solvit, vel e contrario ad eam obligavit?*

Resp. 1° Si ex malitia vel ignorantia vincibili, aut gravi negligentia solverit indebite poenitentem, tenetur errorem corrigere; si vero non corrigat, vel si interea factus sit impotens ad restituendum poenitens, qui secus restituisset, Confessarius

---

ieiunium vel ad missam audiendam et huiusmodi, vel *gravius*, si, v. gr., confessarius ita poenitentem deceperit, ut maneat in occasione proxima, vel non tollat scandalum, vel contrahat invalidum matrimonium, etc.

(a) Distinctio aliqua videtur hic adhibenda. Aliud est enim, si Confessarius mere non curavit, ut integra fieret confessio; aliud, ut ait Lugo (*De Poenit. Disp.* 22. *n.* 73) si positiva causa fuit, quod poenitens non confiteretur integre, dicendo, v. gr., non opus esse confiteri peccatorum species aut numerum. In primo casu valet doctrina Auctoris; de qua vide Suarez (*De Poenit. Disp.* 32. *Sect.* 6. *n.* 8.). In altero casu locum potius habent, quae in not. praeced. dicta sunt. Duo tamen sunt, quae hanc obligationem extra confessionem monendi minuere videntur. Unum est, quod in confessione sequenti alius Confessarius tum species tum numerum interrogabit, et poenitentem forte cunctantem ob errorem, quo fuerat imbutus, edocebit, atque adeo errorem corriget; et exinde cessat monitionis necessitas. Alterum est, quod in casu monitio ex natura materiae, quae necessario versatur circa gravia peccata, sermonem de iis adducit, quae magnam poenitenti verecundiam iniiciunt, et gravis idcirco eiusdem offensio timeri merito potest. Proinde a fortiori id valet, quod S. Alphonsus (*n.* 619) adverterat de monitione omittenda in casu invalidae absolutionis: magis enim in nostro, quam in isto casu offensio ista ac poenitentis gravamen per se exsurgit.

ipse eius loco restituere tenetur, quia ius creditoris violavit, impediendo scilicet restitutionem ei debitam.

Resp. 2° Item si ex malitia aut ignorantia vel negligentia gravi obligavit poenitentem ad restitutionem indebitam tenetur ex iustitia errorem retractare. Si poenitens iam restituit, tenetur, ob praemissam rationem, ipsi damnum resarcire.

Resp. 3° Si inculpabiliter aut ex levi negligentia poenitentem indebite obligavit vel ab obligatione solvit, tenetur ex iustitia errorem corrigere, sed cum levi tantum incommodo. Ratio est, quia ex una parte quisque tenetur ex iustitia impedire, ne sua actione etiam inculpabili pariat alteri damnum, quod facile praecavere potest; et aliunde ex culpa levi aut tantum materiali ordinarie non oritur obligatio cum gravi incommodo. — *S. Lig. n.* 621.

645. — QUAER. 2° *Ad quid teneatur Confessarius qui omisit monere poenitentem de restitutione facienda?*

Resp. 1° Tenetur monere poenitentem intra confessionem de obligatione cum aliquo incommodo, si nulla aut levis tantum culpa intervenerit, saltem ratione caritatis, et cum maiori incommodo si in omissione graviter peccaverit. — *Ita communiter* cum *S. Lig. n.* 621.

Resp. 2° Probabilius non tenetur restituere, etiamsi monitionem omittendo graviter peccaverit; ratio, quia Confessarius non tenetur ex iustitia impedire damnum eius, cui debetur restitutio. — *Recole dicta in Tractatu de Iustitia et Iure,* ubi de cooperatoribus negativis, *n.* 691. — *S. Lig., ibid.*

646. — QUAER. 3° *An teneatur ad restitutionem, qui ex levi tantum culpa poenitentem ab obligatione restituendi solvit, si deinde negligat eum monere, cum facile possit?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia licet Confessarius sine culpa saltem gravi poenitentem exemerit a restitutione, tamen cum eius consilium pergat influere in damnum creditoris, ipse, cognito errore, tenetur ex iustitia causam damni auferre, si facile possit. — *S. Lig. n.* 622., *et alii communiter.*

QUAER. 4° *An Confessarius sine poenitentis licentia possit extra confessionem cum eo loqui de defectu commisso in confessione?*

Resp. Neg., si poenitens iam discesserit; ratio, quia monitio illa extra confessionem onerosa est poenitenti. Aliunde post absolutionem completum est iudicium; nec refert, quod monitio

fiat ad reparandum eiusdem confessionis defectum. — *S. Lig. n.* 622. — *Lacroix, n.* 1776., etc. — Attamen, si error Confessarii inducat poenitentem in periculum salutis, v. gr., si non absolvisset, etiam non petita licentia, posset ex abrupto errorem suum aperire, dicendo, v. gr., se non absolvisse; qua ratione sane nec sigillum frangitur, nec rationabilis adesse potest poenitentis offensio. — *S. Lig. n.* 619.

§. II. *De sigillo confessionis.*

Sigillum confessionis est religiosa obligatio servandi secretum circa ea, quae ex confessione sacramentali cognita sunt.

Agendum 1° de obligatione sigilli; 2° de subiecto sigilli; 3° de obiecto sigilli; 4° de variis modis illud violandi.

PUNCTUM I.

De obligatione sigilli.

Principia:

647. — I. Datur strictissima obligatio inviolabiliter servandi sigillum confessionis. Constat 1° ex *iure naturali*, et quidem triplici titulo, nempe ex caritate, ex iustitia, ex religione; 2° ex *iure divino positivo*, saltem implicito; nam ex institutione Christi confessio secreta esse debet: ergo eo ipso a Christo imposita est Confessariis obligatio sigilli servandi; 3° ex *iure ecclesiastico*: constat ex variis iuris canon. locis, praesertim ex *Conc. Lateran. IV, c.* 21., *Omnis utriusque sexus*, ubi dicitur: *Caveat autem omnino* (Confessarius) *ne verbo aut signo, aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem; sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque ulla expressione personae caute requirat.*

II. Obligatio sigilli confessionis semper in omni casu urget, ita ut in nullo casu possibili liceat revelare quidquam in confessione auditum et acceptum. Ratio manifeste patet; quia si aliqua posset dari exceptio, semper homines timerent, ne tale peccatum foret illa causa frangendi licite sigillum, et proinde odiosum evaderet Sacramentum. Porro nulla causa boni asse-

sequendi, vel mali fugiendi, istud malum odii Sacramenti compensare potest. — *Vide S. Lig. n.* 634.

III. Obligatio sigilli oritur ex *omni* et *sola confessione sacramentali,* quae nempe fiat cum animo se accusandi et absolutionem obtinendi. Dicitur 1° *ex omni* ...., quia tunc adest tota ratio praecepti ; et hoc valet, etiamsi non collata esset absolutio quacumque de causa, cum confessio fiat in ordine ad recipiendam aliquando absolutionem ; 2° *ex sola* ...., quia sola confessio sacramentalis inducit sigilli obligationem, cum alia manifestatio quaelibet nullam relationem cum Sacramento Poenitentiae habeat. — *S. Lig. n.* 636., etc.

Resolves:

648. — 1° Confessio quae *scienter* fit laico vel Sacerdoti iurisdictione carenti, non inducit obligationem sigilli, sed tantum secreti naturalis. Secus dicendum esset, si Sacerdos credatur approbatus ; quia confessio ex parte poenitentis vere est sacramentalis.

2° Si quis ad Confessarium accedat animo eum decipiendi, irridendi, in peccatum pertrahendi, aliquid ab eo extorquendi, non se accusat in ordine ad Sacramentum, et proinde nulla est obligatio sigilli sacramentalis.

3° Si quis conscientiam Confessario aperiat sine voluntate absolutionem suscipiendi, sed ut consilium obtineat, vel ut mandato Superioris aliquo modo satisfaciat, urget tantummodo obligatio secreti naturalis, quia hoc non fit in ordine ad absolutionem.

Quaesita:

649. — Quaer. 1° *An detur parvitas materiae in sigilli violatione?*

Resp. Neg., saltem in revelatione directa. Ratio est, quia materia, etiam levissima, includit totam rationem praecepti. — *S. Lig. n.* 635.

Dixi, *saltem in revelatione directa* ; quia si periculum indirectae revelationis sit valde remotum seu parum probabile, dari potest materiae parvitas. Revelatio enim, si aliqua forte tunc sequeretur, casu et per accidens subsequi censenda foret.

650. — Quaer. 2° *An liceat uti opinione probabili in materia sigilli?*

Resp. Neg., quia non licet uti opinione probabili in praeiudicium iuris certi, quod alter possidet, etc. Confessarius igitur ad sigillum tenetur, etiam in dubio, an aliquid dictum sit a poenitente in ordine ad confessionem. — *S. Lig. n.* 633. (*a*).

Quaer. 3° *Quid Confessarius respondere debeat interroganti de auditis in confessione, aut de impertita absolutione?*

Resp. Quoad 1um respondeat etiam cum iuramento, si opus sit, se nihil scire, vel nihil audivisse; quia nullam habet scientiam communicabilem. — *Ita omnes.*

Quoad 2um respondeat: *Functus sum meo officio;* vel: *Suntne interrogationes istae faciendae?* — *S. Lig. Hom. apost. n.* 148.

PUNCTUM II.

De subiecto sigilli.

Principia:

651. — I. Tenetur primario ad sigillum Confessarius quilibet, sive verus, sive fictus, et per errorem legitimus existi-

---

(*a*) Praestabit heic ea subiicere, quae de hac re habet Diana (Tom. I. Tr. 8. init.) in prooemio ad Tractatum de Sigillo Sacramentali: *Miraberis fortasse* (inquit) *amice lector, me in sequenti Tractatu strictiores semper opiniones amplecti, qui tamen in aliis ad exonerandas conscientias benignioribus libenter adhaesi. Sed ita merito faciendum esse duxi. Laxae enim opiniones circa praesentem materiam odiosum ac onerosum efficiunt sacramentum poenitentiae, quod facile ac leve a nobis reddendum esse omnis recta ratio expostulat. Igitur in his materiis, quando duae adsunt opiniones, semper illa debet seligi, quae favet sacramento, ad cuius sacrosanctum tribunal alliciendi potius, quam retrahendi, sunt poenitentes. Adde quod licet speculative loquendo multae ex infrascriptis opinionibus contra sacrum sigillum sint probabiles, tamen, prout concedunt ipsi Doctores contrarii, ut in praxim sine peccato deducantur, cum tantis circumscriptionibus agendum est, ut difficile sine aliquo scandalo fieri posse existiment. Recte igitur in hac materia semper a Confessariis in favorem sacri sigilli tenendum esse puto.*

matus, et proinde etiam laicus, qui se Sacerdotem fingeret, et confessionem exciperet. Ratio est, quia quoties quis confitetur in ordine ad Sacramentum, quisquis eum audit, contrahit eo ipso sigilli obligationem; secus enim odium Sacramenti inde sequeretur. — *Ita omnes.*

II. Tenentur secundario, qui confessionis fiunt participes, seu ii omnes ad quos notitia confessionis quocumque modo pervenit, sive ex ipsa confessione, sive ex mediis ad illam ordinatis. Dicitur 1° *ex ipsa confessione;* nam res accusata ad eorum notitiam pervenit eadem occasione seu causa, propter quam obligatio sigilli datur, scilicet, ne odium in Sacramentum creetur; 2° *ex mediis;* nam odium mediorum in finem ipsum redundat.

Hinc ad sigillum tenentur 1° interpretes adhibiti in confessione peragenda (*a*); 2° Superiores, a quibus extra Sacramentum petitur facultas absolvendi vel recipiendi absolutionem a casu reservato; 3° qui peccatum, dum quis confitetur, sive de industria, sive etiam inculpabiliter audiant, et pariter alii qui ab istis illud forte audirent; 4° qui scribunt confessionem rudium, vel ignorantium linguam Confessarii (*b*), praesertim si alio modo confessio peragi non possit; 5° doctores a Confessario consulti de licentia poenitentis; 6° ii omnes quibus Confessarius sacrilege vel imprudenter peccata in confessione audita manifestasset. — *S. Lig. n.* 647. *et* 648.

Quaesita:

652. — Quaer. 1° *An poenitens quoque obligetur sigillo respectu Confessarii?*

Resp. 1° Non tenetur ad sigillum sacramentale, quia obligatio sigilli est tantum in favorem poenitentis.

Resp. 2° Tenetur autem ad secretum naturale circa ea, quae revelare nequit sine iniusto damno Confessarii, aut contra rationabilem eius voluntatem, vel sine iniuria et contemptu Sacramenti. — *S. Lig. n.* 647.

(*a*) Nempe si quis *sponte* per interpretem confiteri velit; nam, ut alibi dictum est, nemo ad id unquam obligatur.

(*b*) De his quoque valet, quod de adhibendo interprete dictum est, nullam nempe adesse obligationem his mediis utendi.

QUAER. 2° *An Confessarius possit loqui cum poenitente de ipsius confessione?*

Resp. 1° Potest loqui in confessione de omnibus confessionibus praeteritis (*a*).

Resp. 2° Potest etiam loqui post absolutionem antequam poenitens discesserit, vel si postea redierit. Ratio est, quia licet completum sit Sacramentum, tamen iudicium adhuc moraliter perseverat.

Resp. 3° Extra sacrum tribunal ne ullum quidem verbum facere poenitenti potest circa ea, quae ad eius confessionem pertinent, sine ipsius licentia. Excipe, nisi ipse poenitens prior de sua conscientia (*b*) loquatur. — *S. Lig. n.* 651.

653. — QUAER. 3° *An teneatur ad sigillum, qui legit chartam in qua poenitens confessionem scripsit?*

Resp. 1° *Neg. per se.* Ratio est, quia hoc non est medium de se ordinatum ad confessionem, et proinde non infert *per se* obligationem *sigilli sacramentalis*, sed tantum *secreti naturalis*; sub gravi tamen per se urget, nisi de levissimis culpis agatur. — *S. Lig. n.* 650.

Resp. 2° *Per accidens* potest adesse obligatio sigilli, si charta esset aut fuisset medium necessarium ad confessionem: v. gr., si scripta esset a muto, vel directa ad Superiorem alicuius reser-

---

(*a*) Intellige, si gravis quaepiam causa id exigit. Nam etiam intra confessionem, nisi longa consuetudo confitendi penes eumdem sacerdotem quamdam familiaritatem inter hunc et poenitentem induxerit, grave poenitentibus solet accidere, quod refricetur memoria peccatorum, quae alias sunt confessi. Quin etiam minus prodest, nec gratum est poenitentibus, quod post longum tempus Confessarius memor appareat veterum peccatorum; et e contra prodest, quod Confessarius, velut Dei administer, illud in se praeferat, quod de ipso Domino Deo dicitur (*Is. XXXVIII*, 17.): *Proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea*; et (*Mich. VII*, 19.): *Proiiciet in profundum maris omnia peccata nostra*; et (*Hebr. X*, 17.): *Peccatorum et iniquitatum eorum non recordabor amplius.*

(*b*) Idest loquatur de iis, quae fuerunt confessionis materia: neque enim quivis sermo a poenitente iniectus de rebus conscientiae suae facultatem tribuit de omnibus in confessione ab eo auditis colloquendi; imo Confessarius excedere non deberet materiam, de qua poenitens verba fecerit.

vationis causa (*a*); item si charta iam tradita esset Sacerdoti; maxime vero si quis eam legeret, dum est in manu Confessarii, aut in actu confessionis, aut amissa esset ab ipso Confessario (*b*), quia in his casibus ad confessionem pertinet. — *S. Lig. ibid.*

654. — Quaer. 4° *An teneatur ad sigillum confessionis doctor consultus ab ipso poenitente?*

Resp. Neg. saltem *probabilius*, si consulatur circa confessionem alteri faciendam; sed tenetur tantum ad *secretum naturale*. Ratio est, quia obligatio sigilli oritur ex sola confessione sacramentali, in qua poenitens manifestat peccata in ordine ad absolutionem obtinendam. — *S. Lig. n.* 549. — *Suarez, disp.* 33. *sect.* 4. — *Billuart, diss.* 8. *art.* 3., contra *aliquos*, qui affirmant, ex eo quod revelatio confessionem redderet odiosam. Sed, ut merito reponit *S. Ligor.*, non ipsa confessio, sed consultatio odiosa evaderet.

Dixi supra: *si consulatur circa confessionem alteri faciendam;* quia si poenitens eum consulat circa confessionem ipsimet faciendam, sigillo tenetur, cum haec consultatio velut inchoata confessio habenda sit.

(*a*) Alias iam animadversum fuit, neminem, ne mutum quidem, ad scribendum teneri; et si absens sit Superior, qui facultatem dare potest pro reservatis, dictum iam alias fuit, confiteri poenitentem posse penes alium, a quo directe absolvatur a non reservatis, et sic indirecte etiam reservata remittantur.

(*b*) Card. De Lugo, e quo desumpta haec sunt, non limitat, *si charta amissa sit ab ipso Confessario,* sed (*De Poenit. Disp.* 23. *n.* 48.) generatim dicit: *Imo licet post absolutionem aliquis invenisset eam in confessionali, probabile videtur, quod teneretur ad sigillum: quia illa videtur esse ipsa confessio manens.* In confessionali autem relinqui potest etiam a poenitente, sive ipse eam a Confessario lectam receperit (et optimo consilio Confessarius semper poenitenti chartam restituet), sive ex scripto poenitens confessus fuerit. Quocirca canon adhibendus hic quoque videtur, de quo supra n. 650. Quaest. 2.

PUNCTUM III.

De obiecto sigilli.

Principia:

655. — I. Obiectum sigilli sunt omnia peccata confessa, et omnia quae ad individuam peccatorum explicationem pertinent. Ratio est, quia non tantum pro peccatis, sed etiam pro iis omnibus, quae iuvant ad ea explicanda, urget radicalis ratio sigilli, et aliunde haec cum peccatis quid unum constituunt.

II. Obiectum sigilli est etiam quidquid in confessione manifestatum est, cuius revelatio cederet in gravamen poenitentis et in odium Sacramenti; quia sigillum inductum est, ne ex metu revelationis fideles a Sacramento Poenitentiae retrahantur.

Resolves:

Sub sigillo confessionis cadunt

656. — 1° Omnes peccatorum circumstantiae, etiam post absolutionem declaratae: nam unum moraliter sunt cum peccatis iam accusatis, ad quae referuntur; imo idem dicendum, etiam si dubium esset, utrum circumstantiae in ordine ad confessionem declaratae fuissent, necne.

2° Peccata complicis, etsi absque necessitate cum peccato essent revelata, quia ex intrinseca confessionis occasione dicta sunt.

3° Poenitentiae impositae, nisi forte sint valde leves, seu ex iis quae pro levissimis culpis imponi solent. — *S. Lig. n.* 604. *et seq.*

4° Defectus manifestati per confessionem ad explicandam peccati rationem, v. gr., si poenitens dicat se sacros Ordines cum irregularitate suscepisse, eo quod sit illegitimus, etc. — *S. Lig., ibid.*

Quaesita:

657. — QUAER. 1° ***An virtutes et scrupuli poenitentis sub sigillo cadant?***

Resp. ad 1[um] *Neg. per se*, nisi inde sequatur gravamen poenitentis, vel aliorum (*a*).

Resp. ad 2[um] *Affirm.*, quia scrupolositas aliquo modo est materia confessionis, et aliunde ex tali manifestatione gravamen poenitentis sequeretur. — *S. Lig. n.* 644. — *Lacroix, n.* 1947. — *Lugo*, etc. (*b*).

(*a*) Huc pertinent etiam extraordinaria Dei dona, et charismata; quae, ut censet Lugo (*De Poenit. Disp.* 23. *n.* 58.), et post eum S. Alphonsus (*n.* 642.) cum aliis, materia sigilli *saltem in obliquo* evadere possunt, quando manifestentur ad melius declarandam proprii peccati malitiam propter ingratitudinem. Diana tamen (*Tom. I. Tr.* 8. *Res.* 19.) putat, raro id locum habere; consentit autem cum Lugo, *poenitentem posse Confessarium obligare sub secreto naturali has virtutes et dona celandi.* Caeterum ratio, cur virtutes ac dona evadere queant materia sigilli sacramentalis, non videtur magnam vim habere.

(*b*) Scrupulus certe est materia sigilli, quando quis id confitetur quasi peccatum, quod tale non est, sed peccatum ex falso iudicio ab illo putabatur. Ita Lugo (*De Poenit. Disp.* 23. *n.* 59.); qui tamen aliter iudicat de scrupulositate, sicut et de aliis defectibus poenitentis, *quos* (inquit *ibid. n.* 60.) *Confessarius ex ipso modo confitendi colligere potest. Circa quos aliqui videntur supponere, contineri sub sigillo, atque ideo non posse sine eius violatione, confessarium dicere, poenitentem esse scrupulosum, impertinentiis et naeniis tempus conterere, et caput audientis rumpere, esse morosum, et his similia. Sed verius credo, non contineri; ut Navarrus Cap.* 8. *n.* 12. *dicit, non esse contra sigillum, si dicat aliquis, talem poenitentem obtundere caput Confessarii suis minutiis. Ratio est, quia defectus alii manifestantur a poenitente ad declarandam suam conscientiam, et peccata; et hi continentur sub sigillo. Alii fiunt ibi ab ipso poenitente, quos Confessarius non audit ex relatione poenitentis, sed ipse eos videt et percipit; et hi sicut non dicuntur secreto, sic non sunt sub sigillo.*

S. Alphonsus tum (*n.* 643.) quoad alios defectus, tum (n. 644.) quoad scrupulositatem dicit, se non acquiescere sententiae Lugonis, et adhaerere potius sententiae Tamburini, qui contra Lugonem docet, *non esse licitum* ea revelare. At vero falsum est, De Lugo concedere, licitum esse ea detegere, de quibus est quaestio; tum ipse enim, tum Navarrus tantummodo contendunt, eam manifestationem non esse *violationem sigilli sacramentalis.* Aliud est autem, quidpiam non esse manifestationem sigilli sacramentalis; aliud eam *ma-*

QUAER. 2° *An cadant sub sigillo defectus naturales poenitentis, v. gr., quod sit surdus, balbutiens, pauper, ignarus, claudus....?*

Resp. 1° *Affirm.*, si Confessarius noverit tales defectus ex declaratione poenitentis, seu quatenus fuerunt manifestati ad declaranda peccata (*a*); quia tunc connexionem cum confessione habent, et eorum declaratio Sacramentum redderet odiosum.

Resp. 2° *Neg.* vero, si confessarius illos defectus incidenter tantum noverit. — *S. Lig. n.* 642., *et alii communiter*, contra *nonnullos.*

658. — QUAER. 3° *An cadant sub sigillo peccata commissa in ipsa confessione, v. gr., impatientiae, contumeliae in Confessarium?*

Resp. 1° *Neg. rigorose per se*, quia culpas illas poenitens non confitetur, ut patet.

Resp. 2° *Affirm.* tamen plerumque, quamvis per accidens tantum; quia licet peccata illa non sint per se materia sigilli, saepe tamen per accidens revelationis periculum aliquo modo involvunt: indicium enim probabile praebent, quod Confessarius vel poenitentem noluerit absolvere, vel propter culpam graviorem eum severius reprehenderit, etc. (*b*).

Non caderet autem sub sigillo furtum a poenitente in damnum ipsius confessarii tempore confessionis commissum. Imo si constaret, furem ad confitendum venisse, ut furandi occasionem haberet, peccata ab ipso accusata non forent materia confessionis; siquidem talis confessio non vera, sed simulata tantum esset.

---

nifestationem esse licitam, cum possit esse contra legem secreti naturalis; quae duo idem S. Alphonsus (*n* 642.) egregie distinxerat. Exemplum revelationis, quae odiosam potest reddere confessionem, nec tamen est violatio sigilli, habes infr. n. 659.

(*a*) Vix intelligi potest, quomodo ad declaranda peccata pertineat, quod poenitens sit balbutiens, claudus, surdus, etc Praeterea cum hi defectus latere alios non queant, ne secreti quidem naturalis materia esse possunt.

(*b*) Sic optime conciliantur et Lugo, qui (*De Poenit. Disp* 23. n. 60.) negat, haec esse sub sigillo, et S. Alphonsus, qui (n. 643.) id affirmat.

659. — Quaer. 4° *An violet sigillum, qui dicit se audivisse talem personam in confessione?*

Resp. Neg.; nam quod aliquis ad confitendum accedat, id agnoscitur externe seu extra confessionem. Aliunde hoc non est *per se* odiosum, sed potius laudem affert. Confessarius tamen ad secretum naturale teneretur, si quis clam ad confitendum accessisset. Aliquando autem per accidens suspicio gravis peccati sic ingeri posset. — *S. Lig. n.* 638.

Quaer. 5° *An violet sigillum, qui dicit se talem poenitentem absolvisse?*

Resp. Neg. per se, quia istud poenitenti in tali casu onerosum esse nequit. Attamen posset in quibusdam adiunctis onerosum evadere aliis, de quibus idem dici non potest. — *Ita communiter.*

Nota. Parentes, magistri, heri, interrogantes de absolutione data filiis vel subditis, remittendi sunt ad ipsos poenitentes. Similes questiones facere solent Moniales curae infirmorum in nosocomiis addictae, ut sciant an necessaria ad viaticum ministrandum parare debeant: hae pariter ad infirmos sunt remittendae; vel melius est petenda ab infirmo licentia Moniales vel alios monendi. Sufficiet autem infirmo dicere: *Monebo,* etc.

660. — Quaer. 6° *An Confessarius tradens poenitenti schedulam in testimonium confessionis, declarare possit eum fuisse absolutum?*

Resp. Neg. omnino. Ratio est, quia daretur comparatio cum poenitentibus, qui non possent declarari *absoluti,* et proinde sequeretur indirecta confessionis revelatio. — *S. Lig. n.* 639. (*a*). — Excipit S. Auctor, si schedulae essent typis editae et in iis diceretur absolutionem fuisse datam; quia tales schedulae omnibus traderentur.

Quaer. 7° *Quomodo conficienda sit schedula confessionis?*

Resp. Sic confici solet: Ego infra scriptus testor audivisse confessionem N. die tali, etc.: huic schedulae nomen suum subscribit Confessarius. Vel brevius: Audivi talem in confes-

---

(*a*) S. Alphonsus reipsa nihil horum habet. Omissa autem quaestione, an testari de impartita absolutione unquam expediat, manifestum est, resolutionem Auctoris locum habere tantummodo quando ea comparatio et consequens inde incommodum intercedat.

sione, dic, etc. Potest etiam dici: *Audivi confessionem sacramentalem;* quia est sacramentalis omnis confessio, quae fit in ordine ad absolutionem recipiendam, sive absolutio data fuerit, sive non.

661. — QUAER. 8° *An violet sigillum Confessarius, qui poenitenti indisposito schedulam confessionis denegat?*

Resp. 1° *Affirm.*, quoties denegat schedulam poenitenti extra confessionem eam petenti. Ratio est, quia utitur notitia confessionis ad exterius agendum, et quidem cum magno poenitentis gravamine.

Resp. 2° *Affirm.*, etiamsi poenitens non absolutus petat schedulam intra confessionem, et agatur de iis circumstantiis, in quibus solet dari, vel a Superioribus poenitentis exigitur, ut saepe fit tempore Paschali pro alumnis collegiorum, famulis, etc. Ratio est, quia ex denegatione schedulae notum aliis fit, poenitentem non esse rite confessum nec absolutum, ideoque erit indirecta sigilli violatio. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n.* 639. — *Elbel, n.* 492. — *Sporer, n.* 839., etc.

Resp. 3° *Neg.* autem, si poenitens petat schedulam in confessione extra praefatas circumstantias, seu quando non solet omnibus dari, vel a Superioribus non exigitur. Ratio est, quia tunc Confessarius nihil dicens, se habet mere negative, et non approbat testimonio positivo illam confessionem, ad quod non tenetur. Aliunde poenitens non compellitur necessitate declarandi aliis, se non fuisse absolutum; unde si hoc dicat, ipse suam indispositionem patefacit, non vero Confessarius. — *Ita Lugo, disp.* 23. *n.* 87. *cum aliis.*

Interdum tamen potest Confessarius etiam poenitenti indisposito dare schedulam confessionis ob varia incommoda, quae ex eius denegatione sequerentur; nec tunc cooperabitur sacrilegio poenitentis, qui forte hoc confessionis testimonio utetur ad Sacramentum vivorum, v. gr., Eucharistiam vel matrimonium in statu peccati recipiendum; ratio, quia id suae malitiae poenitens tribuere debebit. — *Elbel, n.* 492.

Resp. 4° *Neg.* etiam quoties poenitens simulatam confessionem fecit, v. gr., ad poenam fugiendam, infamiam vitandam, aut schedulam arripiendam, ut si iuvenis intuitu matrimonii sic confiteatur: *Feci quod solent facere iuvenes meae conditionis: nihil superest aliud dicendum: non peto absolutionem, sed testimonium peractae confessionis.* Non enim frangitur sigillum, si-

ve schedula denegetur intra, sive extra confessionem. Ratio est quia sigillum oritur ex sola confessione sacramentali, quae hic nullo modo habetur. Nec generatim potest Confessarius talibus schedulam concedere, quia sine ratione sufficienti eorum futuro sacrilegio cooperaretur. Praeterea falsum assereret, nempe ipsos fuisse confessos, quod verum non est. — *Lugo, disp.* 23. *n.* 87. *Elbel, n.* 494., etc.

662. — Quaer. 9° *Quid agere debeat Confessarius detegens poenitentem esse surdum?*

Resp. 1° Si advertat ad surditatem in principio confessionis, ei imponere debet, ut tempore et loco opportuno redeat, et sic, nemine audiente, confiteri possit.

Resp. 2° Si in decursu confessionis id deprehendat, *generatim* non potest alta voce poenitenti imponere ut redeat, ne aliis ingerat suspicionem, illum de materia gravi confessum fuisse; sed audiat peccata quo meliori modo potest, et praetermissis interrogationibus, impertiatur poenitenti absolutionem modo absoluto, si eum dispositum iudicet, vel conditionatam, si de dispositione dubitet; et poenitentiam levem ei imponat, ne alii eum graviter peccasse existiment. — *Ita S. Lig. n.* 642., cum *aliis communiter.*

663. — Quaer. 10° *An possit Confessarius monere complicem (de licentia poenitentis), vel alium ad complicem corrigendum?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia complex ex confessione alterius complicis nullum ius acquirit ad sigillum sacramentale; hoc enim sigillum institutum est in favorem poenitentium tantum; et proinde ius secreti acquiritur illi soli, qui illud committit. — *S. Lig. n.* 641., *et alii communissime.*

Ordinarie tamen non expedit, ut Confessarius talem licentiam petat (*a*); sed satius erit, si poenitentem inducat ad id extra confessionem sibi aperiendum; imo melius etiam erit, ut ipse poenitens rem deferat alteri, qui malo remedium afferre queat. — *S. Lig. ibid.*

(*a*) Fac recolas quae superius (*n.* 501.) dicta sunt de confessariis exquirentibus nomen complicis etiam ad correctionem, deque Constitutionibus Benedicti XIV circa eandem materiam.

PUNCTUM IV.

De variis modis sigillum violandi.

664. — Duplici modo violari potest: 1° *directe*, revelando expresse aliquid ex sola confessione cognitum; v. gr., si dicatur: Titius hoc fecit, etc.; 2° *indirecte*, aliquid dicendo aut faciendo, ex quo quis cognoscere aut suspicari possit peccatum vel defectum (*a*) poenitentis in sola confessione cognitum, aut ex quo poenitenti vel aliis, v. gr., complicibus, possit oriri pudor, molestia, dedecus, damnum, vel quodlibet gravamen (*b*).

Ia *Regula*. Violatur sigillum indirecte, quoties poenitentes vel alii merito offendi possunt de dictis aut gestis a Confessario ex sola notitia in confessione habita (*c*). Non autem violari censetur, si poenitentes haec indifferenter sint habituri. Ratio utriusque satis constat ex supra dictis. — *Ita communiter.*

II[a] *Regula*. — In dubio, an in tali modo loquendi vel agendi adsit periculum *revelationis*, vel *offensionis*, pro *tutiori parte*, seu sigillo favente, rigorose standum est. — *Ita communiter; et constat ex dictis supra*, n. 650.

III[a] *Regula*. Nulla est sigilli violatio, narrare peccatum in confessione auditum, neque directe neque indirecte peccatores indicando, ita ut moraliter loquendo hi detegi non possint, ut patet ex regula I[a]. Attamen, seclusa utilitate instructionis, vel

---

(*a*) Distingue tamen inter defectus; nam, ut sup. n. 657. dictum est, non cuiuslibet defectus revelatio violationem sigilli importat.

(*b*) Haec accipe cum opportunis limitationibus, quae desumi ex praemissis possunt. Non enim quodvis Confessarii dictum vel factum, ex quo molestia, dedecus, damnum, aut gravamen poenitentis sequatur, pertinet ad fractionem sigilli sacramentalis, sed solum ex quo revelatio aliqua directa vel indirecta sequatur eorum, quae ad sigillum pertinent. Secus vero non carebit quidem culpa sacerdos, sed non contra sigillum delinquet.

(*c*) Intellige, si Confessarius utatur notitia eorum, quae iuxta praemissa sint materia sigilli sacramentalis. Etiam secunda pars huius regulae rite intelligenda est; nam si agatur de materia sigilli, non minus contra hoc peccabit Confessarius, licet credat, poenitentes forte non esse id moleste laturos.

consilii petendi, a similibus narrationibus generatim abstinendum est; ratio, quia audientes laici, praesertim simplices, facile scandalizantur, suspicantes violari sigillum. Et quandoque in frequentibus et promiscuis istis colloquiis periculum est ne in suspicionem poenitentis quis inducatur.

Resolves:

665. — Secretum confessionis indirecte violat.

1° Qui unum prae aliis, quos audivit, laudans, dicit eum sola venialia commisisse; quia alii inde facile in suspicionem culpae mortalis adducuntur.

2° Qui de peccato poenitentis per solam confessionem cognito loquitur cum aliis, qui hoc aliunde norunt, etiamsi audientes non advertant, illud ex confessione acceptum esse.

3° Qui dicit, se non absolvisse talem, eum remisisse ad tale tempus, vel nondum absolvisse, vel nondum expletam esse confessionem (*a*); ratio postremi est, quia longa confessio denotat ordinarie multa peccata, aut indispositionem poenitentis, nisi cognosceretur esse confessionem generalem, aut a longo tempore resumptam, ita ut poenitens hoc non aegre ferat. Item qui de Titio, cognito ut fure, dicit, eum sua furta cum contritione magna sibi confessum esse.

4° Qui alta voce, aut alio modo a circumstantibus intelligibili, arguit poenitentem; hoc enim et grave est poenitenti, et aliis suspicionem ingerit, illum gravia peccata confessum esse; *a fortiori* autem, si nimis vocem extollendo repeteret peccata poenitentis, aut de eorum circumstantiis interrogaret.

5° Qui loquitur cum alio Confessario de peccatis alicuius poenitentis, etiamsi is utrique eadem peccata confessus fuerit.

6° Qui auditis paucorum confessionibus dicit se tale peccatum audivisse, licet celet personam; singuli enim ex illa reve-

---

(*a*) Differt ab hisce, quod Confessarius mere dicat, quempiam esse ad se reversurum; quippe aliis de causis praeter recensitas ab Auctore poenitens reverti potest, et reipsa contingit ut revertatur; et caeteroqui subinde necesse est id alicui dicere, ut liber ad Confessarium accessus poenitenti pateat. Ad hunc autem casum pertinet, quod A. subiicit, poenitentem hoc non aegre ferre.

latione aliquid suspicionis contra se patiuntur. Item qui peccata ex confessione cognita ita narrat, ut audientes possint ratione aliqua coniicere vel suspicari, quinam ea commiserint.

7° Qui narrans alicuius personae peccata, quae extra confessionem cognovit, addit aliquam circumstantiam cognitam ex sola confessione, vel qui utitur notitia confessionis ad rem magis determinandam aut confirmandam.

666. — 8° Qui diceret, se in tali monasterio audivisse peccatum grave, etiamsi non nominaret personam; quia singuli Religiosi illius conventus detrimentum patiuntur (a). *A fortio-*

(a) Si *singuli Religiosi domus illius patiuntur detrimentum*, manifestum est, infamiae et gravaminis participem esse eum quoque, qui peccatum confessus est, utpote qui et ipse domus illius pars est; et hinc vera ratio, cur id cedat in praeiudicium sigilli.

Oppositam sententiam, quae per hoc violari sigillum negat, S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 654.) tribuit Escobario (*Lib.* 16. *n.* 752.) et apud hunc Nugno, Fagundez, Candido et Henriquez (quem tamen, nescio quomodo, mox et pro alia contraria allegat); et Henriquez quidem (*Lib.* 6. *Cap.* 21. *n.* 6. *not. e)* pro se affert praeterea *Navarrum, Ledesma, Victoria, Manticam, et alios* (ut inquit) *recentiores*; quibus ex Diana (*Tom. I. Tract.* 8. *Res.* 12.) addi potest et Malderus. Sed duo de his advertenda occurrunt. Nam 1° plerique eorum non de *Monasterio* seu *Conventu* disserunt, sed de *Religione* seu *Ordine Religioso*; 2° eatenus tantum, et quidem mere opinando, negant, *in rigore* violari sigillum, quatenus *possit talis Confessarius puniri tamquam revelator confessionis*, ut ait Nugnus apud Diana (*Tom. I. Tr.* 8. *Res.* 11. *n.* 3.), vel, ut habet Malderus, quatenus *possit puniri poena ordinaria inflicta contra fractores sigilli.* Caeterum non negant hi DD., gravius vel levius pro qualitate criminis peccari. Imo Fagundez (*De* 2. *Praec. Eccl. Lib.* 6. *Cap.* 5. *n.* 12.) expresse peccari contra sigillum admittit cum Suarezio, qui de hoc argumento ista habet (*De Poenit. Disp.* 33. *Sect.* 3. *n.* 8.): *Cavendum maxime est, ne offendatur communitas, ad quam talis persona pertinet, ut si dicat* RELIGIOSUM *in particulari: quia revera hoc iam redundat in gravamen notabile poenitentis propter iniuriam, quae fit Communitati. Videantur S. Antoninus et Navarrus. Petrus Sotus et Ledesma, qui dicit, in rigore hanc esse fractionem sigilli. Navarrus vero ait, non esse in rigore contra sigillum, licet sit peccatum. Sed certe non quodcumque peccatum est, sed contra Sacramentum; ergo et contra sigillum.* Et Escobar postquam (*l. c.*) dixit, imprudentem eiusmodi

ri violaret sigillum qui diceret, in conventu illo talia peccata committi. — Secus autem si diceret, se audivisse peccatum grave alicuius Religiosi in *genere,* quin nominaret ipsius Ordi-

---

Confessarium *gravissime delinquere, dum Communitatem tanta inurit infamia,* concludit, quod *Sacerdos, adeo loquens incaute, dignus quidem est, qui ab hoc gravissimo ministerio, viros requirente praeditos prudentia, arceatur.*

Haec cum ita sint, cumque praemissi Auctores haec dicant non de Monasterio aut Conventu, sed de *Ordine religioso* aut certe etiam de Ordine Religioso, ipsi vero fateantur, se laxiorem prae aliis viam hac in re tenuisse; aegre sane videbitur admittenda opinio, quam multo profecto laxiorem de detrahente cuipiam Ordini Religioso ex notitia confessionis S. Alphonsus amplexus est. Postquam enim (*l. c.*) dixit, sigillum violari, si Confessarius dicat, *Religiosum ex tali Conventu sibi confessum esse grave peccatum,* vel *in Conventu illo talia peccata committi,* mox subiicit: *Non vero, ut ait P. Concina.... si tantum diceret, se audivisse peccatum Religiosi cuiusdam Ordinis: quia haec neque est revelatio sigilli, neque redundat in gravamen poenitentis, cum in quolibet Ordine aliqui mali sint: unde neque oritur scandalum, neque infamatur Religio, nisi Religio illa esset arctioris observantiae.* Quae quidem non modo sunt contra omnium Thh. sententiam, et eorum quoque, qui laxius circa hoc opinari visi sunt, sed iis rationibus fulciuntur, quas nemo facile admittet.

Et sane quis serio dixerit, non gravari inde poenitentem? Esto enim, quod persona eius non prodatur; at nonne grave accidet poenitenti, quod ex sua confessione imprudens Confessarius ansam sumat infamandi totum Ordinem? Imo nonne ipse poenitens, utpote eiusdem Communitatis membrum (quod sup. etiam Suarezius advertebat) infamiam participat? Quin adeo grave merito videri id potest, ut nemo possit in dubium vocare, poenitentem, qui peccatum suum a Confessario sic revelatum iri prudenter credat, posse illud in confessione reticere; adest enim causa sufficiens, infamiae scilicet et suae et proprii Ordinis discrimen.

Quod vero additur, *nec scandalum nec Religionis infamiam oriri, quia in quolibet Ordine aliqui mali sunt,* quis facile admittat? Quod enim in quolibet Ordine aliqui mali sint, partim ratione illa generali, quod nec Apostolorum Collegio suus Iudas defuerit, partim levibus coniecturis, incertisque ac vanis rumoribus inniti solet. Porro quo leviores sunt vulgi coniecturae, eo atrocior profecto evadit Confessarii revelantis iniuria. Etiamsi vero penes vulgus religiosa aliqua familia non bene oleret, nonne infamia tam authentico Con-

nem, quia neque est revelatio sigilli, neque redundat in gravamen poenitentis, nec alicuius Ordinis, cum inter varios Ordines non desint aliqui minus boni Religiosi. Sed a scandalo laicorum sedulo cavendum est.

9° Qui poenitentem post confessionem oculo torvo aspicit, non eum alloquitur, sicut prius facere solebat, et ostendit verbis durioribus, gestibus, aut tota agendi ratione, se recordari de eius peccatis, de iis actu cogitare, et eum minoris, quam antea, facere.

Quaesita:

667. — QUAER. 1° *An possit Confessarius Communionem negare poenitenti, cui prius absolutionem denegavit, si hic ad sacram mensam accedat?*

Resp. Neg. omnino, etiamsi occulte petat, quia Confessarius notitia confessionis ad agendum externe contra poenitentem uti nequit. — *S. Lig. n.* 658., *et alii* contra *aliquos*.

---

fessarii testimonio insigniter augeretur et confirmaretur? Nonne, cum fama haec percrebuerit, singulae alicuius Ordinis personae despici vulgo solent, quasi singulae crimen illud patrassent? Demum nonne gravamen haud exiguum, nonne grave scandalum accidit, quod vel sola horum memoria refricetur? Adde, quod in concreto causa Ordinis religiosi vix differat a causa unius monasterii. Cum enim Confessarius dicat *se in confessione id audivisse*, res profecto ad aliquot (ad summum) monasteria circumscribitur, e quibus ad eum accedere aliquis Religiosus potuerit. Adde religiosas quasdam familias perpaucis constare monasteriis, immo totum Ordinem interdum non plurimis constare hominibus.

Ut concludamus, haud forte toto caelo aberraverit, si quis suspicetur, ea quae ex S. Alphonso retulimus, mero oculorum lapsui deberi, quo ad peculiaris Ordinis Religiosum translata illa sunt, quae de homine Religioso generatim dici a quibusdam potuerunt. Quamvis enim Suarez, ut ex allatis eius verbis patet, cum aliis vix utrumque casum distinguat, et contra sigillum peccari autumaverit, tum si aliquem specialem Religiosum Ordinem revelatione laeseris, tum si tacito speciali Ordine generatim de Religioso homine locutus fueris; non defuere tamen (Vid. Candidus *Disq.* 21. *art.* 50. *Dub.* 9.), qui in posteriori casu praedicta incommoda saltem quadantenus cessare existimarunt, quibus et A. consentit.

Quaer. 2° *An frangat sigillum, qui dicit tale vitium regnare in civitate vel pago, aut ibi gravia crimina committi?*

Resp. Disting. Affirm., si locus sit satis angustus, v. gr., si non constet tribus hominum millibus circiter. *Secus*, si oppidum sit amplum, et crimina publica saepius ibi patrentur. — *S. Lig. n.* 654., *et alii communissime.*

668. — Quaer. 3° *An praedicatores uti possint notitia confessionis ad loquendum de iis, de quibus non cogitassent, nisi confessiones audivissent?*

Resp. Affirm., secluso revelationis periculo, et poenitentium gravamine. — *Ita communiter* cum *S. Lig. n.* 654. — *Elbel, n.* 525. — Ratio est, 1° quia nemini gravamen esse potest quod aliquando Sacerdotes se dirigant in concionibus ex notitia confessionis, modo *hic et nunc* gravamen illud non adsit: possunt igitur *generatim* invehi in vitia, quae occulte grassantur; 2° quia pro Confessario hoc esset onus nimis grave; semper enim timeret, ne concionando confessionis notitia uteretur. Caveat tamen Confessarius, ne loquatur publice de peccatis omnino particularibus unius vel alterius poenitentis, praesertim si sermonem habeat coram aliqua parva communitate, v. gr., in monasterio Monialium, etc.; quia tunc facile gravamen induci posset. — *Elbel, ibid.*

669. — Quaer. 4° *An Sacerdos, qui ex confessione novit sibi parari insidias, possit fugere, aut alio modo damnum praecavere?*

Resp. 1° *Affirm.*, si ex tali cautione minime manifestetur aliis peccatum accusatum, nec ullum gravamen poenitenti afferatur. — *Ita S. Lig. n.* 659. — *Lugo, disp.* 23. *n.* 108., etc.

Resp. 2° *Neg.*, si fugere nequeat, quin aliquo modo manifestet peccatum aliquod accusatum fuisse a poenitente. Ratio est, quia fuga illa esset indirecta revelatio peccati confessi; et licet Confessarius fugam simularet ex aliquo praetextu, semper tamen rationabilem suspicionem peccati declarati praeberet. — *S. Lig. ibid., et alii.* Monet tamen *Lugo, D.* 23. *n.* 110., experientiam ostendere, nunquam revelationem etiam indirectam necessariam esse ad ea pericula effugienda, cum vel ex licentia poenitentis vel aliis modis obviari iis possit absque sigilli fractione.

670. — Quaer. 5° *An Superiores uti possint notitia confessionis ad gubernationem externam, si nullo modo appareat quod ex illa notitia se dirigant?*

Resp. Neg. OMNINO cum *S. Lig. n.* 656., *et aliis communiter* contra aliquos veteres Theologos, qui sententiam affirmativam defendebant. — Ratio est, quia evidenter hoc cederet in gravamen poenitentium: et qui nossent talem doctrinam passim doceri, a confessione retrahi possent.

Constat etiam ex variis Decretis SS. Pontificum, praesertim *Clement. VIII*, Decreto 26 Maii anni 1594 pro Regularibus, in quo dicitur: *Tam Superiores pro tempore existentes, quam Confessarii qui postea ad superioritatis gradum fuerint promoti, caveant* DILIGENTISSIME *ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur.* Apud *S. Lig. n.* 656. Quamvis autem hoc Decretum latum fuerit pro Regularibus, ad omnes Superiores extendi debet, cum eadem ratio, quae urget pro Regularibus, etiam pro saecularibus valeat.

Constat etiam ex Decreto *S. Congr. Inquisitionis* edito auctoritate *Innocentii XI*, anno 1682, quo proscripta fuit sequens propositio: *Scientia ex confessione acquisita uti licet, modo fiat sine directa aut indirecta revelatione, et gravamine poenitentis, nisi aliud multo gravius ex non usu sequatur, in cuius comparatione prius merito contemnatur.* Addit Pontifex, Confessarios nullo modo posse uti tali doctrina, etiam seclusa quacumque revelatione.

671. — QUAER. 6° *An saltem quandoque, vel quandonam Confessarius uti possit notitia confessionis?*

Resp. Iuxta omnes Theologos id potest in sequentibus casibus: 1° ad orandum pro poenitente, vel benignius erga ipsum agendum; 2° ad consulendos libros, vel sapientes, prudenter tamen, secluso revelationis periculo; 3° ad se dirigendum per experientiam ex confessionibus acquisitam, v. gr., ad rigorem temperandum, et ad se dirigendum ex confessione unius ad alios prudenter interrogandos, vel instruendos, nullam dando prioris confessionis suspicionem; 4° ad reformandos proprios mores, ad corrigendos proprios defectus, aut ad melius fungendum suo officio, v. gr., ad socordiam exuendam, vigilantius in subditos invigilandum, seclusa revelationis suspicione, etc., quia quisque tenetur defectus suos corrigere statim ac ad eos advertit; nec potest ullus poenitens rationabiliter offendi, quod Confessarius ob audita in confessione vitam in melius mutet. — *S. Lig. n.* 657.

Conclusio. In re tam gravi, et adeo periculosa, summopere cautus esse debet Confessarius, ne verbulum ullum proferat, aut quidpiam agat aut innuat, unde sequi possit odium etiam minimum Sacramenti, gravamen poenitentis, aliorum quorumlibet offensio vel scandalum. Sit igitur *prudens* et *discretus* non in sermonibus solum, sed in tota sua agendi ratione. Oret frequenter cum *Psalmista, Ps.* 140., *v.* 3.: *Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostium circumstantiae labiis meis*; vel cum *Sapiente (Sap. c.* 9. *v.* 4.): *Da mihi sedium tuarum assistricem sapientiam.*

FINIS TRACTATUS DE POENITENTIA.

TRACTATUS

DE EXTREMA UNCTIONE

CAPUT I.

DE NATURA ET EFFECTIBUS EXTREMAE UNCTIONIS.

672. — I. Extrema Unctio definitur Sacramentum novae legis a Christo institutum ad conferendam salutem animae, vel etiam corporis, aegroto vita periclitanti, per unctionem Olei benedicti et orationem Sacerdotis.

Extrema Unctio est verum novae legis Sacramentum. Constat 1° quia est signum sensibile, conferens gratiam, et a Domino Iesu Christo institutum. Ratio enim signi satis patet per unctionem et orationem Sacerdotis. Quod conferat gratiam, constat ex eius effectibus. Institutio autem divina demonstratur apostolica traditione. Promulgatum fuit praesertim a *S. Iacobo* in Epistola catholica, 5. 14. et 15., ubi dicitur: *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiae; et orent super eum, ungentes eum oleo....; et oratio Fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus; et si in peccatis sit, remittentur ei.*

Constat 2° ex definitione *Conc. Trid.*, sess. 14., *de Extrema Unctione*, ubi sic dicitur: *Si quis dixerit, Extremam Unctionem non esse vere et proprie Sacramentum a Christo Domino nostro institutum, et a beato Iacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum, anathema sit.*

673. — II. Effectus Sacramenti Extremae Unctionis sunt 1° Gratia sanctificans cum gratiis actualibus Sacramenti propriis, quae mirifice iuvant ad recreandum infirmum, eumque confirmandum contra diaboli tentationes.

2° Remissio omnium peccatorum nondum remissorum, etiam mortalium. Constat ex textu *S. Iacobi* supra citato: *Et si in peccatis sit, remittentur ei.* Hinc Sacramentum Extremae Unctionis est quidem primario Sacramentum vivorum, sed secun-

dario est Sacramentum *mortuorum,* nempe in hypothesi status peccati. Remittit certo venialia *primario* et *per se; probabilius* autem eodem modo etiam mortalia remittit. — *S. Lig. n.* 731.

3° Abstersio reliquiarum peccati, quae sunt non solum poenae peccatis debitae, sed etiam animi anxietates, infirmitates, languor ad bonum, torpor, timor, et alia similia, quae ex peccatis contrahuntur. Hi autem effectus maiores sunt, quo melius est infirmus animo comparatus.

4° Restitutio sanitatis corporis interdum, si animae saluti expediat. Constat ex textu *S. Iacobi* citato, et ex *Conc. Trid. sess.* 14., *de Extrema Unctione, c.* 2. Hinc apparet, quam turpiter errent, qui hoc Sacramentum non recipiunt, nisi cum morbus ita invaluit, ut iam sine miraculo sanari nequeant. — *S. Lig. n.* 731.

CAPUT II.

DE MATERIA ET FORMA EXTREMAE UNCTIONIS.

ARTICULUS I.

DE MATERIA HUIUS SACRAMENTI.

Principia:

674. — I. Materia remota est Oleum ab Episcopo benedictum. Constat ex *Conc. Trid. sess.* 14., *de Extrema Unctione, c.* 1., ubi sic dicitur: *Intellexit Ecclesia materiam* (huius Sacramenti) *esse Oleum ab Episcopo benedictum; nam unctio aptissime Spiritus Sancti gratiam, qua invisibiliter anima aegrotantis inungitur, repraesentat....*

II. Oleum Extremae Unctionis, seu infirmorum, sicut Chrisma, ab Episcopo dioecesano, vel (Sede vacante) ab alio Episcopo vicino, in Coena Domini benedicendum est, et singulis annis renovandum, non tamen ad validitatem Sacramenti. Ita ex praecepto *Clem. VII*, apud *S. Lig. n.* 708.; *et Salmant., c.* 2., *n.* 10. Constat etiam ex praxi perpetua Ecclesiae, et ex Rituali Romano *de Extrema Unctione,* ubi dicitur: *Oleum sanctum singulis annis in Coena Domini, veteri combusto, renovandum est.*

675. — III. Materia proxima est unctio quarumdam partium corporis, quae sunt saltem quinque sensus. Facienda est unctio 1° in oculis, seu in palpebris; 2° in auribus; 3° in naribus; 4° in ore, seu in labio inferiore; 5° in manibus, *supra* pro Sacerdotibus, *intra* pro laicis; 6° in pedibus, seu supra pedes; 7° in renibus; sed haec omittitur pro feminis, et etiam in viris, si facile fieri nequeat, nempe si infirmus moveri non possit. Imo hodie, ait *Scavini*, in omni casu et quoad omnes omittitur.

Quaesita:

676. — QUAER. 1° *An praeceptum renovandi oleum obliget sub gravi?*

Resp. Affirm., ut videtur, quia materia sat gravis apparet. Attamen, si novum oleum haberi non possit, antiquo uti licitum est. — *S. Lig. n.* 708.

NOTA. Si forte intra annum Oleum benedictum sit defecturum, neque aliud haberi queat, Oleo benedicto superstiti aliud oleum non benedictum, in minori tamen quantitate, potest infundi. *Rit. Rom.* Idque saepius fieri potest, quamvis paulatim longe etiam maior quantitas addatur, quam ab Episcopo consecrata fuit initio, modo tamen ea in unaquaque commixtione minor sit altera parte, cui infunditur. — *S. Lig. ibid.*

QUAER. 2° *An oleum necessario debeat esse olivarum?*

Resp. Affirm. Ratio est, 1° quia oleum olivarum ex usu communi nomine olei *proprie* intelligitur. 2° Constat aliunde ex Decreto *Eugenii IV* pro Armenis, in quo legitur de Extrema Unctione: *Cuius materia est oleum olivarum*. 3° Patet etiam ex tota traditione et unanimi Doctorum consensu. — *Vid. S. Lig. n.* 708.

677. — QUAER. 3° *An hoc oleum debeat necessario esse benedictum ab Episcopo?*

Resp. Affirm. Constat ex variis Declarationibus *Pauli V*, et nuperrime *Gregorii XVI*, die 4 Sept. 1842.

QUAER. 4° *An oleum debeat esse benedictum in ordine ad Extremam Unctionem?*

Resp. Controvertitur. Duplex est sententia probabilis, ait *S. Lig. n.* 709. Alii negant, quia Ecclesia nihil aliud requirit, nisi ut oleum sit ab Episcopo benedictum. Hinc (aiunt) Oleum infirmorum et Chrisma valide adhiberi possunt ad unctiones faciendas. Alii vero affirmant, quia sicut Chrisma benedictione propria pro Confirmatione deputatur, ita etiam Oleum infirmo-

rum pro Sacramento Extremae Unctionis. In praxi tutius omnino sequendum est, excepto necessitatis casu, in quo administrandum est hoc Sacramentum sub conditione cum alio Oleo benedicto, et postea si Oleum infirmorum haberi potest, iteretur. — *S. Lig. ibid.* [1].

678. — Quaer. 5° *An unctio quinque sensuum sit de necessitate Sacramenti?*

Resp. Probabilius; affirmandum videtur cum sententia communiori Theologorum, cui consonat praxis Ecclesiae, quae, secluso casu necessitatis, semper servanda est. Sententia tamen negativa speculative probabilis dicitur a *S. Lig. n.* 710.

679. — Quaer. 6° *An requiratur de necessitate Sacramenti gemina unctio in geminis partibus, v. gr., in utroque oculo, utraque aure,* etc.?

Resp. Neg., quia sensus totus in parte unica habetur. Requiritur tamen necessitate praecepti, extra casum necessitatis. — *S. Lig. ibid.*

Quaer. 7° *Quomodo unctiones fieri debeant?*

Resp. Unctiones fieri debent pollice dextro Sacerdotis, qui formam simul proferre debet, et per modum crucis infirmum ungit. Sic ex *Rit. Rom.* Sed haec ad liceitatem, non vero ad validitatem pertinent. In membris autem geminis incipitur a dextro, v. gr., ab oculo dextro, etc. — *Rit. Rom.*

680. — Quaer. 8° *An de necessitate Sacramenti servandus sit ordo inter variorum sensuum unctiones?*

Resp. Neg. omnino. Ratio est, quia huiusmodi inversio minime impedit Sacramenti significationem. Attamen communiter dicunt talem inversionem esse graviter illicitam, quia est contra usum Ecclesiae in re notabili. — *S. Lig. n.* 710., *in fine*, etc.

1 Triplex distinguitur Oleum sanctum, quod in eadem caeremonia feria V in Coena Domini ab Episcopo benedicitur, scilicet Oleum infirmorum, Oleum catechumenorum, et sanctum Chrisma, seu Oleum cum balsamo immixtum. 1° Oleum infirmorum non inservit nisi ad inungendos infirmos periculo mortis correptos, et ad consecrationem campanarum pro Unctione externa; nam pro interna Chrisma adhibetur; 2° Oleum catechumenorum deputatur ad catechumenos ante Baptismum in pectore et inter scapulas inungendos, ad manus neo-sacerdotum consecrandas, necnon ad varias alias consecrationes faciendas, v. gr., ad consecrationem regum, etc.... 3° Chrisma vero adhibetur in Sacramento Confirmationis, in caeremoniis Baptismi, iam collato Sacramento, et ad varias consecrationes, v. gr., calicis, patenae, ciborii, altaris, campanae (interius), etc.... — *Vide Pontificale Romanum,* praesertim ubi de caeremoniis Feriae V *in Coena Domini.*

QUAER. 9° *An possit conferri Extrema Unctio mutis, surdis et caecis a nativitate?*

Resp. Affirm.; possunt enim inungi prope organa, quibus carent: nam etsi exterius per illa non peccaverint, per interiores tamen animae potentias, quibus ea respondent, peccare potuerunt (*a*).

681. — QUAER. 10° *Quomodo ungendus sit infirmus manu vel pede truncatus*, etc.?

Resp. Unctio facienda est in parte viciniori membro mutilato; sic enim loquitur Rituale Rom.: *Si quis sit aliquo membro mutilatus, pars loco illi proxima inungatur, eadem verborum forma.*

QUAER. 11° *An una sola gutta olei sufficiat ad unctiones faciendas?*

Resp. Affirm. probabilius. Ratio est, quia qui ungit una gutta olei, vere ungit; oleum enim plus, quam alii liquores, diffunditur. — *Ita S. Lig.* ut *probabilius, Lacroix, n.* 2094., *et alii communius.* — Negant autem nonnulli; quia ungere, est oleum per varias partes diffundere, quod non fit per unicam olei stillam. Sed respondetur diffundi oleum per varias partes, cum quinque sensus unguntur, etiamsi eadem stilla adhibeatur. In praxi tutius est, et certe sufficit pro valore Sacramenti intingere in oleo extremam partem digiti ad singulas unctiones speciales, quae sub repetita forma fiunt.

QUAER. 12° *Utrum tempore pestis, aut alicuius morbi contagiosi liceat unctiones sacras peragere, mediante penicillo?*

Resp. Affirmative, saltem *probabilius*, ex *Benedicto XIV*, qui multos auctores affert pro hac sententia. (*De Synodo*, *l.* XIII, *c.* 19.)

(*a*) Necessarium non videtur ad hanc rationem recurrere. Sacramenta enim suapte vi operantur gratiae sanctificantis infusionem; haec autem, si subiecto congrua non desit dispositio, peccata quaevis expellit, sive exterioribus sensibus patrata ea fuerint, sive solis internis potentiis.

ARTICULUS II.

DE FORMA EXTREMAE UNCTIONIS.

682. — Forma Extremae Unctionis haec est : *Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per visum* (inuncto oculo, et sic de aliis) *deliquisti.* Constat ex *Conc. Trid. sess.* 14. *c. de Extrema Unctione,* et ex *Rit. Rom.* Forma integre repetenda est ad singulas partes ungendas, exprimendo membrum, quod hic et nunc inungitur, nempe *per visum* ungendo oculos, *per auditum* in unctione aurium, etc.

Quaesita :

683. — Quaer. 1° *An ad validitatem Sacramenti requiratur expressio cuiuslibet sensus, scilicet,* PER VISUM, PER AUDITUM, etc. ?

Resp. Controvertitur. Alii *negant,* quia non reperitur in forma Graecorum, quae tamen ab Ecclesia admittitur ut valida. Alii *affirmant,* quia per unam unctionem et formam illi respondentem non remittuntur quorumcumque peccatorum reliquiae, sed eorum tantum, quae per illum sensum commissa sunt. Cum igitur res dubia sit, sub gravi expressio sensus adhibenda est. — *Billuart.*

Quaer. 2° *Quaenam verba sint formae essentialia* ?

Resp. Sunt sequentia : *Per istam unctionem indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti,* cum verbo sensum exprimente, seu *per visum,* etc.

Quaer. 3° *An ad validitatem sufficiat unica forma ad omnes sensus, si singuli distincti exprimantur et ungantur* ?

Resp. Controvertitur. Alii *affirmant,* quia haec forma est virtualiter multiplex, et aequivalet pluribus particularibus, sicque specialiter effectum cuiuslibet formae specialis significat. Alii vero *negant,* quia, cum materiae partiales, scilicet unctiones sint distinctae, singulis etiam formae speciales respondere debent.

Nota. Urgente necessitate, consulenda est haec forma generalis : *Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus*

quidquid diliquisti per sensus, visum, auditum, gustum, odoratum et tactum. Ungendi sunt sensus dum exprimuntur. Sed si tempus superest, sub conditione repetendae sunt unctiones cum forma singulis propria, et addendae sunt aliae orationes omissae, ut in *Rituali* praescribuntur. — *S. Lig.* n. 710.

CAPUT III.

DE MINISTRO EXTREMAE UNCTIONIS.

684. — I. Solus Sacerdos est minister huius Sacramenti. Constat 1° ex verbis *S. Iacobi* iam citatis: *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiae,* etc.; 2° ex definitione Ecclesiae. Sic enim *Trident. sess.* 14., *de Extrema Unctione, Can.* 4.; *Si quis dixerit Presbyteros Ecclesiae, quos B. Iacobus adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse Sacerdotes ab Episcopo ordinatos, sed aetate seniores in quavis communitate, ob idque proprium Extremae Unctionis ministrum non esse solum Sacerdotem, anathema sit.*

II. Omnis Sacerdos potest illud Sacramentum valide ministrare, quia potestas valide illud conferendi competit Sacerdoti ratione ipsius Ordinis. Non tamen illud ministrare licite potest, nisi solus Pastor animarum; quia ad Pastorem pertinet oves suas pascere. Religiosi autem qui hoc Sacramentum sine licentia Parochi ministrent, excommunicationem Papae reservatam ipso facto incurrunt. — *Sic, ex Clement. de Privilegiis, S. Lig. n.* 722.

Quaesita:

685. — Quaer. 1° *An quivis Sacerdos possit hoc Sacramentum ministrare ex consensu Parochi probabiliter praesumpto?*

Resp. Affirm. probabilius, quia non videtur cum tanto rigore procedendum esse, ubi agitur de delegatione ad meram liceitatem, nec ullatenus sermo est de valore ipsius Sacramenti. Attamen non facile praesumenda est talis delegatio. — *S. Lig. n.* 722. — *Salmant., et alii* contra *alios* [1].

1 Si Sacerdos, cui administratio huius Sacramenti competit, absit, vel excommunicatione aut suspensione ligatur, quilibet Sacerdos in casu necessitatis hoc Sacramentum administrare potest, imo ex caritate debet. — Scavini.

Quaer. 2° *An sit mortale omittere orationes in Rituali praescriptas, vel ministrare sine vestibus sacris?*

Resp. ad 1um *Affirm.*, quia materia valde gravis est. Excipe necessitatis casum. — *S. Lig. n.* 727., *et alii communiter.*

Resp. ad 2um *Affirm.* pariter extra necessitatem; in necessitate vero probabilius *nego.* — *Ita communius* cum *S. Lig. n.* 726., contra *nonnullos.*

686. — Quaer. 3° *An vel qualis sit obligatio Extremam Unctionem ministrandi?*

Resp. Pastor, nisi gravi aliqua causa excusetur, tenetur ratione officii sub mortali eam subditis periculose aegrotantibus, eandemque petentibus, ministrare. — *S. Lig. n.* 729., etc. — *Recole dicta de Sacram. in genere, n.* 213.

Quaer. 4° *An vel quale peccatum sit ministrare Extremam Unctionem sine lumine?*

Resp. Non excusandum est a veniali, nisi necessitas urgeat, tum propter Ecclesiae consuetudinem, tum ob reverentiam Sacramento debitam. — Attamen veniale non excedit, quia non videtur iniuria gravis Sacramento irrogari (*a*). — *S. Ligorius, n.* 728., etc.

687. — Quaer. 5° *Quando suscipit aegrotus et Viaticum et Extremam Unctionem, quodnam Sacramentum debeat prius administrari?*

Resp. Extrema Unctio debet post Eucharistiam administrari. Sic expresse statuit Rubrica *Ritualis Romani.* — In illo casu bis recitari debet *Confiteor.* — *Sic S. Congreg. Indulg.* 5 Februar. 1841.

Quaer. 6° *Quale sit peccatum omittere signum crucis in unctionibus?*

Resp. Est veniale tantum iuxta communem sententiam, quia ibi materia gravis non apprehenditur; in necessitate vero nullum est peccatum. — *S. Lig. n.* 728.

688. — Quaer. 7° *An vel quale peccatum sit conferre hoc Sacramentum sine ministro inserviente, et an in necessitate mulier adhibere possit?*

(*a*) De hac re in Rituali Romano haec tantum habentur: *Sacerdos.... parari curet.... ceream item candelam, quae deinde accensa ipsi ungenti lumen praebeat.*

Resp. ad 1um Non est mortale nullum adhibere ministrum, et in necessitate nullum est peccatum. — *Ita communissime Theologi.* — Imo, iuxta *plures*, probabiliter nullum est peccatum, etiam extra necessitatis casum. Sed oppositum probabilius dicit *S. Lig. n.* 724.

Resp. ad 2um Mulier ad officium ministrantis nunquam est adhibenda. Quando Clericus aut saecularis inveniri facile nequit, Sacerdos solus omnes caeremonias peragat, et ipse orationibus respondebit. — *Ita S. Lig. ibid., et alii communissime.*

QUAER. 8° *An expectari possit mortis articulus ad conferendum hoc Sacramentum?*

Resp. Neg. Imo *communiter* docent Theologi, graviter peccare Parochos, qui illud differunt usquedum infirmus destituatur usu sensuum et rationis, quia sic caret infirmus ulteriori fructu, quem percepisset, si compos rationis Sacramentum recepisset; insuper quia privatur spiritualibus viribus ad resistendum daemoni, et ad perferenda morbi incommoda; et etiam quia infirmus, si esset in mortali, et Sacramentum suscepisset adhuc rationis compos, auxilio attritionis gratiam forte fuisset adeptus, qua alioquin privatur; demum quia virtute huius Sacramenti consequi potuisset sanitatem corporis, si tempore congruo ipsi collatum fuisset [1].

NOTA. « Parochus in primis meminisse debet non postremas esse muneris sui partes aegrotantium curam habere. » Ita *Rituale Rom.* tit. *de Visitat. et cura infirmorum.* — Quocirca recte dicit *Catalanus*: « teneri ex iustitia Parochum « infirmis parochiae suae assistere, potissimum in commendatione animae, certa « sententia est unanimi Teologorum consensu comprobata. » Consonant autem plures Declarationes *S. Congreg. Conc.* relatae apud *Analecta Iuris Pontif.* (Iulio 1861).

CAPUT IV.

DE SUBIECTO EXTREMAE UNCTIONIS.

689. — Subiectum huius Sacramenti sunt omnes, et soli peccatores et infirmi de vita periclitantes. Constat 1° ex verbis

[1] Adde hanc *Catechismi Rom.* animadversionem: « Gravissime peccant, qui illud tempus aegroti ungendi observare solent, cum iam omni salutis spe amissa, vita et sensibus carere incipiat. » *De Extrema Unctione*, n. 18.

D. Iacobi: Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiae, etc.: verbum autem *infirmatur* graece significat morbum *periculosum;* 2° ex definitione Ecclesiae. Sic enim in *Decreto unionis: Hoc Sacramentum nisi infirmo de cuius morte timetur, dari non debet.* Consonat *Trid., sess.* 14. *c.* 3.

Hinc huius Sacramenti capaces non sunt pueri ante usum rationis, nec perpetuo amentes, quia nulla peccata actualia commiserunt.

Quaesita:

690. — Quaer. 1° *An Extrema Unctio conferri debeat infirmis delirantibus?*

Resp. Affirm., si antea Sacramentum petiverint, aut petituri fuissent, si de hoc cogitassent, aut signum doloris de peccatis ostenderint. Imo et infirmis destitutis sensibus, ut constat ex *Rit. Rom. — Recole dicta de Sacram. in genere, n.* 230.

Quaer. 2° *An hoc Sacramentum licite conferri possit aegroto in periculo mortis dubio, seu probabili?*

Resp. Affirm. cum sententia communi et vera, quia ad ministrandum hoc Sacramentum *valide et licite,* sufficit ut infirmus laboret morbo ita gravi, ut prudenter existimetur versari in periculo mortis. Confirmatur ex *Rit. Romano,* ubi sic statuitur: *Debet hoc Sacramentum praeberi infirmis, qui tam graviter laborant, ut periculum mortis imminere videatur. — S. Lig. n.* 714., etc.

Quaer. 3° *An Extrema Unctio possit conferri pueris?*

Resp. Affirm., dummodo *sint rationis compotes, ac iudicentur doli et culpae capaces.* Ita Bened. XIV *(de Synodo, l.* VIII, *c.* 6.), qui acriter vituperat nonnullas synodales Constitutiones, quibus aetas certa determinata fuit, ante quam pueri non possint inungi.

691. — Quaer. 4° *An vel quando hoc Sacramentum iterari possit?*

Resp. 1° Certo iterari potest, quoties infirmus in periculoso morbo inunctus, convaluit, et rursus in morbum periculosum incidit. Constat ex *Conc. Trid., sess.* 14. *de Extrema Unctione, c.* 3., ubi dicitur: *Quod si infirmi post susceptam hanc unctionem convaluerint, iterum huius Sacramenti subsidio iuvari poterunt, cum in aliud simile vitae discrimen inciderint.*

Resp. 2° Potest etiam iterari in eadem infirmitate, si diuturna fuerit, et infirmus notabiliter convaluerit, ita ut a pericolo mortis eripi visus fuerit, et iterum in idem inciderit. Ratio est, quia tunc est vere novum mortis periculum. Constat ex *Rituali Romano*, ubi dicitur: *In eadem infirmitate hoc Sacramentum iterari non debet, nisi diuturna sit, ut, cum infirmus convaluerit, iterum in periculum mortis inciderit.*

QUAER. 5° *An iterari possit in eodem morbo diuturno, si dubitetur, an revera status morbi mutatus fuerit?*

Resp. Affirm. probabilius, si dubium sit vere positivum, scilicet quando est vere probabile, infirmum exiisse e periculo mortis; haec enim iteratio in istis casibus est veteri Ecclesiae consuetudini magis conformis. — *S. Lig. n.* 715.

692. — QUAER. 6° *An sit obligatio gravis recipiendi hoc Sacramentum?*

Resp. Controvertitur. Duplex est sententia probabilis.

I^a^ SENTENTIA *affirmat.* 1° Patet (aiunt) ex verbis ipsius Apostoli Iacobi: *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiae*, etc. Vox autem *inducat* praeceptum continet. Ergo, etc. 2° Accedit praxis Ecclesiae, quae summa sollicitudine semper curavit, ut ab omnibus infirmis susciperetur. Constare etiam videtur ex consuetudine et sensu fidelium. 3° Insuper grave est, et contra caritatem, quam sibi quisque debet, medium adeo efficax, *firmissimumque praesidium*, ut ait *Conc. Trid.*, in extremo agone contra daemonis conatus omittere. — *Ita Roncaglia cum aliis.*

II^a^ SENTENTIA *negat.* Ratio est, quia neque ex Traditione neque ex Conciliorum Decretis constat de praecepto hoc Sacramentum suscipiendi. Quod vero *S. Iacobus* ait, *inducat Presbyteros*....., ut consilium accipitur atque explicatur. Ergo non potest imponi gravis obligatio de suscipienda Extrema Unctione. — *Ita Billuart, art.* 7. *post S. Thom.*, 3., *part. qu.* 65. *art.* 4. — *Sporer, n.* 106., etc., *et S. Lig. n.* 733., ubi hanc sententiam communem vocat, licet primam omnino suadendam putet, praecipue ratione caritatis quam sibi quisque debet: *Ingenti namque periculo*, ait, *se exponere videtur tentationibus succumbendi, qui negligit se munire hoc Sacramento, a Christo Domino instituto, tanquam firmissimo praesidio in tanto conflictu.*

693. — QUAER. 7° *Quaenam dispositio requiratur ad huius Sacramenti susceptionem?*

Resp. 1° Peccatorum confessio, si infirmus in mortali versetur; hoc enim Sacramentum est Poenitentiae complementum, ideoque haec praecedere debet. — *Billuart, art.* 7. *in fine.*

Resp. 2° Quod si infirmus non possit sua peccata confiteri, contritio saltem praecedat, necesse est: hoc enim Extremae Unctionis Sacramentum est *primario* Sacramentum *vivorum*, et ad reliquias peccatorum tollendas praecipue institutum. — *Billuart, ibid.* — Verum in tali casu ipsa attritio sufficere posse videtur; est enim simul Sacramentum *mortuorum*, et peccata mortalia cum attritione remittere potest. — *Salmant. n.* 13., *et alii.*

FINIS TRACTATUS DE EXTREMA UNCTIONE.

TRACTATUS

DE ORDINE

Agendum 1° de natura et divisione; 2° de materia et forma; 3° de Ministro; 4° de subiecto Ordinis.

CAPUT I.

DE NATURA ET DIVISIONE ORDINIS.

694. — Nomine Ordinis hic intelligitur *gradus* Clericorum ad specialia Officia ecclesiastica consecratorum. Quanta autem sit huius Sacramenti dignitas et excellentia vix humana voce exprimi potest. Hac de re sic inter plura alia Catechismus Concilii Tridentini: *Potestas tum Corpus et Sanguinem Domini nostri conficiendi et offerendi, tum peccata remittendi, quae illis* (Sacerdotibus) *collata est, humanam rationem atque intelligentiam superat, nedum ei aliquid par et simile in terris inveniri queat.*

Ordo communiter definitur, *Signaculum quoddam Ecclesiae, quo spiritualis potestas ordinato tribuitur.* — *S. Lig.* n. 735. post *D. Thom.*, etc. Definitur etiam recte iuxta *alios*: *Sacramentum novae legis, quo traditur spiritualis potestas, et confertur gratia ad munia ecclesiastica debite obeunda.*

Statuenda.

695. — I. Ordo est verum et proprie dictum novae legis Sacramentum.

Constat, quia in eo reperiuntur omnia ad rationem Sacramenti requisita, scilicet 1° *Signum sensibile*, cum signo exteriori conferatur. — 2° *Institutio divina*, cum Christus Apostolos Ordinis Ministros instituerit, potestatemque consecrandi, remittendi peccata, sacra Mysteria dispensandi, regendi Ecclesiam, et alios Ministros instituendi, eis dederit. *Act.* 22. —

1. *Cor*. 12. — *Galat*. 2. — *Matth*. 28. — 3° *Collatio gratiae*, ut constat ex 1. *Tim*. 4. 14. : *Noli*, inquit Apostolus, *negligere gratiam, quae data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum praesbyterii*. — Et 2. *Tim*. 1. 6. : *Admonco te, ut resuscites gratiam Dei, quae in te est per impositionem manuum mearum*.

Eruitur etiam ex definitione *Conc. Trid., sess*. 23. *Can*. 3. ubi sic legitur : *Si quis dixerit, Ordinem non esse vere et proprie Sacramentum a Christo Domino institutum, anathema sit*.

696. — II. Septem numerantur Ordines, scilicet *Presbyteratus, Diaconatus, Subdiaconatus, Acolythatus, Exorcistatus, Lectoratus*, et *Ostiariatus*. Primi tres dicuntur maiores, caeteri minores.

Deducitur ex variis Conciliis, praesertim et *Trident, sess*. 23. *c*. 2.; postquam enim dixerat aperte de Sacerdotibus et Diaconis sermonem in sacris Litteris fieri, subdit : *Ab ipso Ecclesiae initio, sequentium Ordinum nomina, atque uniuscuiusque eorum propria ministeria, Subdiaconi, scilicet, Acolythi, Exorcistae, Lectoris et Ostiarii, in usu fuisse cognoscuntur*. — Item *Can*. 2. ait : *Si quis dixerit praeter Sacerdotium non esse in Ecclesia catholica alios Ordines, et maiores et minores, per quos velut per gradus quosdam in Sacerdotium tendatur, anathema sit*.

Quaesita :

697. — Quaer. 1° *Quaenam sit horum Ordinum natura et proprietas*?

Resp. 1° *Ostiariatus* est Ordo, quo specialis confertur potestas aperiendi vel claudendi ianuam Ecclesiae, dignos admittendi, excludendi indignos.

2° *Lectoratus* est Ordo, quo specialis traditur potestas legendi psalmos et lectiones ex pulpito in Ecclesia, ac populum catechizandi, seu instruendi in rebus Fidei.

3° *Exorcistatus* est Ordo, quo alicui confertur specialis potestas eiiciendi daemonia, per exorcismos ab Ecclesia institutos [1].

4° *Acolythatus* est Ordo, quo confertur alicui specialis potestas inter Missae solemnia Subdiacono inserviendi, accendendi cereos, praeparandi porrigendique ampullas vini et aquae.

1 Attamen hodie facultas exorcizandi solis reservatur Presbyteris, qui ea de licentia Ordinarii tantum uti possunt. — *Recole dicta, t*. 1. *n*. 517.

5° *Subdiaconatus* est Ordo, quo confertur alicui specialis potestas in Missa solemni inserviendi Diacono, solemnique ritu Epistolam cantandi.

6° *Diaconatus* est Ordo, quo confertur specialis potestas in solemni Missa Presbytero immediate assistendi, inter solemnia decantandi Evangelium, praedicandi, et solemniter baptizandi, si iusta tamen interveniat causa [1].

7° *Presbyteratus* est Ordo, quo confertur specialis potestas Corpus et Sanguinem Christi in Missae celebratione consecrandi, a peccatis absolvendi, subditosque opere ac doctrina pascendi.

Hic adde *Episcopatum* et *primam tonsuram*, quorum alter est ipsius Sacerdotii complementum, altera vero Ordo non est, sed dispositio ad Ordines, qua quis Clericus renuntiatur.

698. — Quaer. 2° *An Diaconatus sit Sacramentum?*

Resp. Affirm. iuxta communem et certam sententiam, quia in eo reperiuntur omnia ad Sacramentum requisita, scilicet 1° *signum sensibile*, per impositionem manuum; 2° *signum gratiae*, in verbis formae: *Accipe Spiritum Sanctum*, etc.; 3° *signum a Deo institutum*, quia solus Deus instituere potest signa gratiam conferentia. Constat etiam ex *Tridentino*, *sess.* 23., *Can.* 6., ubi sic definitur: *Si quis dixerit in Ecclesia catholica non esse hierarchiam divina ordinatione institutam, quae constat ex Episcopis, Presbyteris et Ministris* (nempe Diaconis), *anathema sit.* — *Vide S. Lig* *n.* 737.

699. — Quaer. 3° *An etiam Subdiaconatus sit Sacramentum?*

Resp. Controvertitur. 1a Sententia *probabilis affirmat.* Ratio est, quia Subdiaconatus, quemadmodum Diaconatus ipse, omnibus signis Sacramenti constitutivis gaudet; est enim 1° *signum sensibile*, ut patet; 2° *signum gratiae*, cum sit Ordo sacer; 3° *signum a Deo institutum;* definivit enim *Conc. Trident.* esse in Ecclesia hierarchiam divina ordinatione institutam, quae constat *ex Episcopis, Presbyteris et Ministris;* Subdiaconi autem non secus ac ipsi Diaconi, inter Ministros recensendi sunt. — *Ita Billuart*, cum aliis multis post *D. Thomam*, *Supplem.* *qu.* 37., *art.* 2.

1 Utrum Diaconus, ut aliquando praedicet, speciali licentia Episcopi indigeat, vel licentia Parochi vel Rectoris Ecclesiae sufficiat, ex statutis particularibus vel consuetudine dirimendum videtur.

IIª SENTENTIA etiam *probabilis*, imo forte *probabilior negat.* Ambigitur enim tum de divina institutione, tum consequenter de gratiae promissione. Nec Subdiaconatus numerandus videtur inter Ordines maiores ex institutione divina, sed ecclesiastica tantum, cum apud Graecos non habeatur ut Ordo sacer. — *S. Lig. n.* 737.

Ordines autem minores, iuxta communem sententiam, inter Sacramenta minime adnumerandi sunt. — *S. Lig. ibid.*

CAPUT II.

DE MATERIA ET FORMA ORDINIS.

700. — Materia et forma variae sunt pro variis Ordinibus.

I. Quod spectat ad *Ordines minores,* ratione materiae, *Ostiarius* ordinatur traditione clavium Ecclesiae; *Lector* traditione libri lectionum; *Exorcista* traditione libri exorcismorum; *Acolythus* traditione ampullarum vacuarum, vel saltem unius, et candelabri cum cereo extincto, quia ipsius est praeparare lumen, vinum et aquam ad Missam. Forma his Ordinibus propria continetur verbis quibus utitur Episcopus, dum ipsa instrumenta tradit.

II. Quoad *Subdiaconatum,* tanquam materia *apud Graecos* censetur impositio manuum. *Apud Latinos* controvertitur. Iuxta alios traditio vacui calicis cum patena vacua, est sola eius materia proxima. Alii vero contendunt traditionem libri Epistolarum esse pariter materiam huius Ordinis essentialem. Forma autem his continetur verbis: *Videte cuius ministerium vobis traditur, et vos admoneo ut ita vos exhibeatis, ut Deo placere possitis.*

701. — III. Quoad *Diaconatum,* materia duplex numeratur, impositio scilicet dexterae manus Episcopi, et traditio Evangeliorum libri. Num harum utraque, an vero una tantum necessaria sit, in controversia est. Theologorum alii solam manuum impositionem, alii solam libri traditionem, alii tandem utramque necessario censent requiri. Ad praxim autem quod spectat, postrema haec sententia, utpote tutior, tenenda est. Forma consequenter etiam duplex habetur. Quae priori materiae adiicitur, haec est: *Accipe Spiritum Sanctum ad robur, et ad resistendum diabolo et tentationibus eius, in nomine Domini.* — Quae poste-

riorem materiam comitatur, eiusmodi est: *Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia Dei, tam pro vivis quam pro defunctis, in nomine Domini.*

IV. Quoad *Presbyteratum*, ipsius materia *apud Graecos* sita est in sola manuum impositione; *apud Latinos* vero duplex est, saltem ex praecepto, scilicet impositio manuum Episcopi, et traditio calicis cum vino, et patenae cum hostia superposita. Controvertitur autem inter Theologos, quaenam sit materia essentialis. *Probabilius* consistit in sola secunda manuum impositione, quae fit ab Episcopo cum Presbyteris assistentibus. — *S. Lig. n.* 749.

Forma etiam pro materiae diversitate varia est; quare de ea pariter controvertitur. Hinc forma, quae traditioni instrumentorum respondet, haec est: *Accipe potestatem offerendi Sacrificium Deo, Missasque celebrandi tam pro vivis quam pro defunctis, in nomine Domini.* Forma autem impositioni manuum propria, est ipsa oratio, quam recitat Episcopus, dum manus ordinandis imponit. — *Vide S. Lig. n.* 739., *et seq.*

Quaesita:

702. — Quaer. 1° *An requiratur tactus physicus instrumentorum?*

Resp. Dicit *S. Ligorius, n.* 743., duplicem dari sententiam probabilem, et consequenter tutiorem in praxi sequendam esse. Attamen sententia negativa tuta dicenda est ex Decis. *S. Congr. Rituum.* Etenim cum Religiosus quidam Gallus, nomine Ephrem Chasteau, neque calicem, neque patenam tactu physico in sua ordinatione ad Presbyteratum tetigisset, scrupulo motus casum S. Congr. Rit. proposuit. Sacra autem Congregatio, ad scrupulum hunc fratris Ephrem, respondit: *Posse continuare celebrationem SS. Sacrificii absque ullo scrupulo, ac tuta prorsus conscientia* (3 Decembr. 1661, in una Galliarum) [1].

1 Praefata Decisio recentius ab eadem Congr. confirmata est. Etenim, cum similis casus Romae pro Neosacerdote Collegii Romani S. J. evenisset, P. Perrone, operibus theologicis notissimus, Sacram Congreg. Rit. de illo interrogavit; quae idem omnino responsum dedit ex declaratione authentica iam prius facta, occasione scrupuli fratris Ephrem, die 21 Ianuarii 1865.

Caeterum nemini ordinato rationabilis et fundatus scrupulus inesse potest. Nam in praxi Episcopi solent ita procedere, ut in re tanti momenti tutiorem viam semper teneant. Aliunde tot Ministris et Officialibus incumbit munus invigilandi de ritu in Ordinatione servando, ut moralis certitudo habeatur, quod omnia recte et valide gesta fuerint.

QUAER. 2° *An necessario traditio utriusque speciei requiratur?*

Resp. Affirm. probabilius, quia per traditionem unius speciei non traditur potestas in totum Sacrificium. — *S. Lig.* ut *probabilius*, *n.* 750. — *Salmant.*, *c.* 3. *n.* 45.

703. — QUAER. 3° *An valide ordinetur, qui tangit hostiam, non autem patenam; et qui tangit calicem et patenam, non autem hostiam?*

Resp. ad 1um *Affirm.* cum sententia communi, quae probabilissima videtur. Ratio est, quia hôstia et vinum sunt materia substantialis Ordinis, quibus principaliter significatur potestas in corpus Christi, et propter solam decentiam ex praecepto Ecclesiae usurpatur calix et patena. Attamen in praxi pars tutior sequenda est. — *S. Lig. n.* 751.

Resp. ad 2um etiam *affirmative* cum sententia *communi* et *veriori*, ait *S. Lig.* Ratio est, 1° quia tunc tangitur hostia mediante patena; non autem praescribitur ab Ecclesia tactus immediatus hostiae, sed tantum patenae, ut patet ex Pontificali; 2° quia vinum in calice nunquam tangitur immediate: ergo nec requiritur, ut hostia immediate tangatur. Caeterum curandum est ordinando, ut tangat calicem, patenam et simul hostiam, et sic ab omni scrupulo se eximet. — *S. Lig. n.* 752.

CAPUT III.

DE MINISTRO SACRAMENTI ORDINIS.

Principia:

704. — I. Solus Episcopus est ordinarius Sacramenti Ordinis Minister. Constat 1° ex Scriptura, quae non aliis quam Apostolis, et Episcopis eorum successoribus, ius tribuit Ordines conferendi. — *Act. Apost.* 6. 6.; *et* 14. 22. — 2. *ad Timoth.* 1. 6.

2° Ex perpetua traditione, quam innumera evincunt Concilia, sed praesertim *Florentinum* et *Tridentinum*. Sic enim *Florentinum* in Decreto unionis: *Ordinarius Minister huius Sacramenti (Ordinis) est Episcopus.* Et *Trident. sess.* 23. *Can.* 7.: *Si quis dixerit Episcopos non esse Presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi, et ordinandi, vel eam, quam habent, illis esse cum Presbyteris communem...., anathema sit.*

II. Simplex Sacerdos, S. Pontifice committente, potest tonsurae et quatuor minorum Ordinum extraordinarius esse Minister.

Probatur ex variis Conciliis, praesertim ex *Trident. sess.* 23. *cap.* 10. *de Reform.*, ubi dicitur: *Abbatibus et aliis quibuscumque, quantumvis exemptis, et privilegiatis, non licet in posterum.... cuiquam qui regularis subditus sibi non sit, tonsuram vel minores Ordines conferre.* Ergo supponit *Trident.*, illos suis Religiosis Ordines conferre posse. — *Ita communissime.* — *S. Lig. n.* 762.

705. — III. Episcopus solos sibi subditos licite ordinare potest: alios vero licite ordinare nequit absque ipsorum Episcopi facultate.

Eruitur ex *Conc. Trid., sess.* 23. *c.* 8. *de Refor.*: *Unusquisque autem a proprio Episcopo ordinetur: quod si quis ab alio promoveri petat, nullatenus id ei.... permittatur, nisi eius probitas ac mores* Ordinarii sui *testimonio commendentur. Si secus fiat, ordinans a collatione Ordinum per annum, et ordinatus a susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus.*

Quaesita:

706. — QUAER. 1° *Quisnam censeatur proprius ordinandi Episcopus?*

Resp. Triplici titulo proprius Episcopus esse potest, scilicet 1° titulo *nativitatis* ordinandi, seu cum ordinandus in eius dioecesi natus est, non tamen fortuito casu; 2° titulo *domicilii*, seu cum ordinandus in illius dioecesi verum et proprium *domicilium* habet, non vero *quasi-domicilium* tantum; 3° titulo *beneficii*, seu cum ordinandus *beneficium in Episcopi* dioecesi possidet. — *Ita Bonifacius VIII, cap. Cum nullus ordinandorum.*

Triplici quem memoravimus titulo quartus accedit, nempe *familiaritatis* titulus, vi cuius Episcopus potest familiarem suum non subditum ordinare, si per triennium eum secum habuerit, et beneficium, omni remota fraude, statim ipsi conferat. Sic *Trid. sess.* 23. *c.* 9. *de Reform.* — *S. Lig. n.* 780. [1].

[1] In Gallia, ex praxi generali, solus Episcopus originis ordinare solet, attamen talis consuetudo vim legis habere non censetur. Non peccaret igitur Episcopus, aliquem ratione domicilii ordinans. — *Bouvier, c.* 4. *art.* 5. — *Gousset, n.* 618.

707. — Quaer. 2° *Quinam litteras dimissorias concedere possint?*

Resp. 1° Solus ordinandi Episcopus, sede non vacante, dimissorias litteras dare potest, sive per se, sive per Vicarios suos generales, quibus Episcopi hanc facultatem ordinarie conferunt. Solius enim Episcopi est dioecesim gubernare, et ordinario iure Ordines conferre.

Resp. 2° Sede autem vacante, Capitulum habet quidem facultatem litteras dimissorias concedendi, sed non infra annum a die vacationis — *Ita ex Trid. sess.* 7. *c.* 10. *de Reform.*

708. — Quaer. 3° *A quonam Episcopo Regulares ordinandi sint?*

Resp. Regulares ordinandi sunt ab Episcopo, in cuius dioecesi est monasterium, ubi tunc commorantur. — Sic ex cap. *Cum nullus.*

Si tamen Episcopus vel absens fuerit vel ordinationem habere non possit, Superior, dimissoriis traditis, poterit subditos ad quemlibet Episcopum ordinandos mittere, modo huic Episcopo ostendant testimonium Vicarii generalis, vel cancellarii, seu secretarii proprii Episcopi. — *Vide S. Lig. n.* 788. [1].

Quaer. 4° *Quaenam Missa dicenda sit ab Episcopo in collatione generali Ordinum, quando in sabbatis quatuor Temporum, aut ante Dominicam Passionis, occurrit aliquod festum, an scilicet de feria, an vero de festo?*

Resp. De feria celebrare debet. — *Ita S. Congr. Rit.* multoties declaravit. — *V. Casus, n.* 821. *et seq.*

CAPUT IV.

DE SUBIECTO SACRAMENTI ORDINIS.

Principia:

709. — I. Subiectum Ordinis est solus mas baptizatus.

Ratio 1^{mi} est, quia feminae ex divina institutione sunt Ordinis cuiuslibet prorsus incapaces. Constat ex sacris Litteris; 1.

1 In ordinatione Regularium, servetur clara dispositio Pontificalis Romani quoad formulam: *Promittis Ordinario tuo obedientiam,* etc. — Sic *Sacra Congr. Rit.* die 22 Iulii 1848, *in Gandaven.*

Cor. 14. 34. ait Apost.: *Mulieres in Ecclesiis taceant; non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut et lex dicit.* Et 1. *Tim.* 2. 11. *et* 12.: *Mulier in silentio discat cum omni subiectione. Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum, sed esse in silentio.* — Probatur etiam ex perpetua Ecclesiae praxi et unanimi Patrum omniumque Doctorum consensu.

Ratio 2^{di} patet. Nemo enim ante susceptum Baptismum aliud quodlibet Sacramentum suscipere valet.

Puerulus autem baptizatus, rationis non adhuc compos, valide, quamvis illicite, ordinari potest.

710. — II. Ut quis Ordines rite suscipiat, sequentes requiruntur conditiones: 1° ut nulla irregularitate, suspensione, excommunicatione, devinciatur; 2° ut aetatem per sacros Canones requisitam attigerit; 3° ut congruam scientiam specimine comprobatam prae se ferat; 4° ut dimissoriales ostendat litteras, si sit ex alia dioecesi, iuxta superius dicta; 5° ut debito tempore, debitisque interstitiis interpositis, ordinetur; 6° ut vitae probitas divinam etiam vocationem comitem habeat.

Nota. Ad Subdiaconum ordinandum requiritur praeterea titulus *sustentationis honestae*, sive *patrimonii*, sive *beneficii*, sive etiam *religiosae paupertatis*. Si pereat titulus, suscepto Subdiaconatu, alius titulus requiritur ad Ordinem superiorem suscipiendum — *Trident. sess.* 21. *c.* 2. *De Reform.*

Quaesita:

711. — Quaer. 1° *Quaenam requiratur scientia in candidatis ad Ordines promovendis?*

Resp. 1° Ab initiandis ad Ordines minores exigitur, ut saltem latinum sermonem intelligant; 2° ab initiandis ad Subdiaconatum et Diaconatum requiritur, ut in litteris eruditi sint, et in iis quae ad Ordinem exercendum pertinent; 3° ab initiandis demum ad Sacerdotium exigitur, ut idonei reperiantur ad populum docendum ea, quae saluti omnibus necessaria sunt, et ad ministranda Sacramenta. — *Trid. sess.* 23. *c.* 4., *et seq.*

Quaer. 2° *Quaenam aetas requiratur ad suscipiendos Ordines?*

Resp. 1° Ad *primam tonsuram* suscipiendam requiritur ut initiandus polleat rationis usu, scilicet ut saltem septennis sit. *Conc. Trid. sess.* 23., *c.* 4. 2° Quoad *minores Ordines*, nulla in Iure canonico assignatur aetas. 3° A *Subdiaconis* vigesimus

secundus aetatis annus exigitur; 4° A *Diaconis* vigesimus tertius; 5° a *Sacerdotibus* vigesimus quintus. 6° Ad *Episcopatum* autem requiritur annus trigesimus. Colligitur ex *Conc. Trid. sess.* 23., *c.* 12. *de Reform.* Sufficit autem ut annus indicatus sit incoeptus, excepto tamen Episcopatu. — *S. Lig. n.* 799. [1].

712. — Quaer. 3° *Quonam tempore Ordines conferri possint?*

Resp. 1° Prima *tonsura* quovis die, hora et loco conferri potest. — *Sic ex Pontif. Romano.*

Resp. 2° Ordines *minores* ubivis etiam conferri possunt singulis Dominicis, vel Festis duplicibus ex praecepto, dummodo mane conferantur. — *Vide Pontificale Rom.* Sed hoc est intelligendum de ordinatione, quae non sit generalis; siquidem generalis fieri debet iis diebus, quibus Ordines maiores conferri possunt, nisi consuetudo id feria IV aut VI ante ordinationem generalem permittat. — *Scavini.*

Resp. 3° Ordines *maiores* ex iure inter Missae celebrationem conferuntur 1° sabbato singulorum quatuor Temporum; 2° sabbato ante Dominicam Passionis; 3° sabbato sancto. Dispensatione vero a Papa obtenta, conferri possunt etiam extra tempora, aliis scilicet vel Dominicis vel Festis de praecepto (id est de ritu duplici 2ae classis (*a*)). — *Decretal. l.* 1. *tit.* 11. *c.* 3., etc.

(*a*) Curnam A. pro uno eodemque habeat *festum de praecepto* et *festum cum ritu duplici secundae classis,* nondum comperi. Et siquidem *Festa de praecepto* intelligit, quae servantur tum *in choro* (ut aiunt), tum *in foro* · et profecto occurrent *festa duplicia secundae classis,* quae in foro non servantur; si vero *festa de praecepto* intelligit, quae *non ad libitum* celebrantur in choro, iam multa festa eiusmodi habebimus, quae tamen non sunt *duplicia secundae classis.*

Caeterum fuit quidem paucorum quorumdam opinio, *dies festos,* quibus ex Apostolico Indulto ordinatio *extra tempora* haberi queat, posse intelligi dies quoslibet, quibus recurrat festum ritus *duplicis* in ecclesiasticis officiis, et insuper id valere non modo in *duplicibus de praecepto,* sed etiam in duplicibus *ad libitum;* quam opinionem La Croix *(Lib.* 6. *P.* 2. *n.* 2293.) probabilem censuit, atque confirmari putavit ex eo, quod *ita* (inquit) *videmus fieri ab optimis Episcopis.*

1 Dispensatio autem quoad aetatem Summo Pontifici reservatur. — *S. Lig. n.* 799.-800.

— Festa autem suppressa reputantur de praecepto quoad Ordines. — *S. Congr. Rit.* 12 Nov. 1831 *et* 13 Mart. 1833.

Verum ista opinio dicenda videtur iam obsoleta, praesertim post tot Declarationes SS. Congregation Mitto enim nunc, quod cum quidam, ut narrat Lugo (*Resp. moral. Lib.* 1. *Dub.* 34.), ansam ad eam opinionem obstinate defendendam sumerent ex verbis Pontificalis Romani, ubi tit. *de Ordinibus conferendis* dicebatur in rubrica: *Minores vero Ordines possunt dari singulis dominicis et festivis diebus duplicibus,* etc.; ideo iussu Urbani VIII in nova recognitione et correctione Pontificalis Romani in eo titulo expresse additum fuit, Ordines minores conferri posse *omnibus Dominicis et diebus festivis ex praecepto; ut nemo* (subdit Lugo) *posset amplius praetendere, ibi etiam comprehendi dies, qui in Breviario appellantur festa.* Sed clarius controversia definita fuit ex Sacr. Congreg. Responsis. Nam, ut refert Fagnanus (*In C. De eo Tit. De temp. Ordin. n.* 42.), propositis hisce dubiis:

Praesupposito, quod minores Ordines possunt conferri diebus Dominicis aut alias festivis, dubitatur, an appellatione diei festi comprehendatur festum, in quo ab Ecclesia fit officium, an vero debeat esse festum, quod a populo colatur.

Secundo: Idem est dubium quoad promovendos vigore dispensationum de promovendo extra tempora diebus festis.

Ad primum S. Congregatio Concilii censuit, comprehendi dies festos, qui a populo servantur: toto tit. De Fer. - De Consecr. Dist. 3. *C.* 1. - *C.* 12. *Sess.* 23. *De Regular.*

Ad secundum, idem respondit.

Hanc tamen Declarationem plerisque incompertam fuisse ex eo patet, quod nec Croix (*l. c.*), nec Schmalzgrueber (Lib. 1. Tit. XI. n. 11.), nec Pichler (*eod. tit. n.* 28.), ubi hanc quaestionem attingunt, ullam illius mentionem iniiciunt; licet eam memoraverit Pirhing (hoc tit. n. 78.), ubi notat, satis esse si festus sit dies in *Ecclesia illa particulari.*

Binas praeterea, easque recentiores habemus Declarat. S. Rituum Congreg.; alteram in *Claramontensi* die 16 Mart. 1833 ad seq. dubium: *Quum diversae opiniones circumferantur in concilio Claramontensi circa haec verba Pontificalis Romani:* Minores Ordines possunt conferri in Dominicis et festis duplicibus; *ad certam in re legem stabiliendam S. R. C. humillimae datae sunt preces, ut suam sententiam edicere dignaretur.* Et S. Congreg. Resp.: *Minores Or-*

713. — QUAER. 4° *Quaenam sint interstitia inter singulos Ordines servanda?*

Resp. 1° Inter Ordines minores quaedam servanda sunt interstitia, nisi aliud Episcopo magis expedire videatur. *Sic ex Trid. sess.* 23. *c.* 11., *de Reformatione.* — Tempus autem non determinatur. In multis locis ex consuetudine quatuor Ordines eadem die conferuntur.

Resp. 2° Quoad Ordines maiores sic statutum est a *Conc. Trid. sess.* 23. *c.* 11. 12., inter postremum e minoribus susceptum et Subdiaconatum, unus annus intercedere debet. Idem dicas Subdiaconatum inter et Diaconatum [1]. Idem etiam dicendum inter Diaconatum et Presbyteratum, nisi Episcopus secus decernat. Hinc Episcopus potestatem habet ab interstitiis dispensandi, *si expedire ipsi videatur*, modo debitis temporibus Ordines conferat.

714. — QUAER. 5° *An peccet Clericus, qui initiatus in minoribus uxorem ducit?*

Resp. Per se loquendo certum est, non peccare graviter, imo nec etiam leviter, si ob iustam causam hoc facit, v. gr., ad sedandas inimicitias, aut tentationes carnis, ad subveniendum feminae pauperi, etc.; alias a veniali non excusabitur. — *S. Lig. n.* 785. — Dixi *per se loquendo;* nam valde timendum est, ait *S. Ligorius*, ne in malo statu existat ille, qui certus de sua vocatione ad statum ecclesiasticum, ab eo recedit, ut saeculo fruatur.

QUAER. 6° *An requiratur, ut ordinandus sit confirmatus?*

---

dines conferri possunt in festis de praecepto, vel in festis duplicibus, quae erant de praecepto ante reductionem.

Alteram autem habemus in Quebecensi die 23 Maii 1836 ad seq. dubium: *Quum in Pontificali Romano titulo de Ordinationibus, habeatur:* Minores Ordines possunt dari singulis Dominicis et festivis diebus duplicibus; *quaeritur, an verba,* festivis diebus duplicibus, *intelligenda sint pro festis de praecepto strictim servandis?* S. Congregat. respondit: *Affirmative.*

1 Graviter peccaret qui eodem die, praeter quatuor Ordines minores, etiam Subdiaconatum susciperet, nisi excuset contraria consuetudo, quae per Episcopum probanda est. — *Ferraris, Bibl.*, v. *Ordo.* — *S. Lig. n.* 797.

Resp. Trid. sess. 23., *c.* 4. haec habet: *Prima tonsura non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non susceperint.* Sed disputatur, an haec verba sint *de praecepto rigoroso*, vel *de consilio* tantum: *Communiter*, ait *S. Lig. n.* 786., *dicunt, Confirmationem non requiri in ordinando sub obligatione gravi, sed requiri quidem sub levi; quia, licet verba Trid. potius indicent decentiam quam praeceptum, tamen in hoc contraire non excusatur a levi saltem deordinatione.*

715. — QUAER. 7° *An peccet qui suscipit aliquem Ordinem sine animo ascendendi ad superiores?*

Resp. 1° Non peccat graviter, etiamsi suscipiat Ordines maiores, et non intendat suscipere Sacerdotium. — *Ita S. Lig. n.* 785., ubi dicit esse certum et commune.

Resp. 2° Nec probabiliter *per se* peccat venialiter, quia nullo iure praescribitur alicui ad superiores Ordines ascendere, nisi quis acceptet beneficium requirens Sacerdotium, vel Ordinem sacrum. — *S. Lig. ibid.*

QUAER. 8° *An vel quomodo peccet ordinatus, qui omittit recitationem precum, quae post ordinationem per modum poenitentiae ab Episcopo imponuntur?*

Resp. Non consentiunt de hoc Theologi. Alii enim dicunt, eum peccare graviter, quia materia praecepti est gravis. Alii tenent, illum minime peccare, quia Episcopus praeceptum rigorosum non imponit. Alii tandem censent, huiusmodi omissionem non vacare quidem a culpa, sed venialem non excedere. Haec sententia probabilior videtur. — *Vide S. Lig. n.* 829. [1].

716. — QUAER. 9° *An vel quomodo Neo-sacerdotes tres Missas ab Episcopo praescriptas legere teneantur?*

Resp. 1° Non tenentur eas applicare ad Episcopi intentionem, et proinde stipendium pro illis accipere possunt. — *Ita communiter.* — *S. Lig. ibid.*

1 NOTA. Ex Declar. *S. C. Rit.* 11 Aug. 1860, in *Granaten.*, sic habetur relative ad preces impositas ab Episcopo:

« Verba Pontificalis Romani *Nocturnum talis diei* intellige de uno Nocturno « in feriali, vel de primo Dominicae, ut in Psalterio, id est duodecim Psalmorum « cum suis antiphonis de tempore, quem Episcopus ordinans designare potest, vel « ipsius diei quo habet ordinationem, vel alterius pro suo arbitrio. — Quando « vero Episcopus nihil aliud exprimit, quam id quod verba Pontificalis referunt, « dicendum est Nocturnum feriae, quae respondet illi diei, in quo facta est or- « dinatio. »

Resp. 2° Nec apparet obligatio gravis eas Missas celebrandi; neque prius dicendae sunt, quam adveniant dies non impediti, cum Missae votivae esse debeant. — *Vide S. Lig. ibid.*

Quaer. 10° *Ad quid teneantur Sacerdotes vi obedientiae, quam Episcopo in ordinatione promiserunt?*

Resp. Sic explicat *Benedict. XIV*, in Epist. *Ex quo dilectus: Agnoscimus Presbyterum huiusmodi promissionis vigore ea lege inter alias adstrictum teneri, ut a servitio Ecclesiae, cui addictus fuerit, discedere nequeat sine licentia Episcopi. — S. Lig. n.* 828.

717. — Quaer. 11° *An Sacerdotes, vel etiam Parochi, statum religiosum amplecti possint, renuente Episcopo?*

Resp. Affirm. Constat ex Iure can. cap. *Duae sunt, caus.* 19. *qu.* 2., ubi ab *Urbano II* statuitur, Presbyteros vel Parochos volentes transire ad aliquod monasterium, posse libere discedere, etiam contradicente Episcopo. — *Vide S. Lig. n.* 828., et Epist. *Bened. XIV: Ex quo dilectus.*

718. — Quaer. 12° *An sit concedenda absolutio Clerico habituato in vitio turpi occulto, qui ad Ordines sacros ascendere velit, sine praevio continentiae experimento?*

Resp. Negative respondet *S. Ligorius de Sacram. in genere, n.* 64., licet sincere sit conversus ad Dominum, et ideo possit statim absolvi. Ex eius sententia igitur sacrum Ordinem suscipere non poterit, nisi aliquandiu operam dederit ad pravum habitum extirpandum. Si vero persistat sacrum Ordinem suscipere, S. Ligorius non censet dispositum ad absolutionem, quia legem Ecclesiae violat in re gravi. Excipit casum, in quo Deus donet poenitenti extraordinariam compunctionis gratiam, quae eum reddat adeo probatum, ut ipse statim possit sacrum Ordinem suscipere, quin temporis experientia comprobetur. Alii tamen aliter sentiunt apud eumdem *S. Lig.* — *V. Casus, n.* 826. (*a*).

(*a*) Proderit circa eiusmodi controversiam ea legisse, quae Card. De Lugo (*Resp. Moral. Lib.* 1. *Dub.* 28.) disserit de Novitio, qui Religionem observantem ingressus, patiebatur frequentes lapsus carnis voluntarios, quos Confessario manifestabat in confessione, et postea saepius reincidebat. Confessarius enim iudicans, eum non esse aptum Religioni, suadebat illi frequenter, ut ad saeculum rediret, vel Superiori fragilitatem suam extra confessionem aperiret;

APPENDIX

DE VOCATIONE CLERICALI.

719. — I. *Necessitas vocationis divinae.* Evincitur imprimis ex Scriptura sacra: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron.* Hebr. 5. 4. — Hinc Apostoli, ut alium Apostolum in locum Iudae proditoris subrogarent, sic Deum deprecati sunt: *Tu, Domine, ostende, quem elegeris.* Ipse Christus, *Ioann.* 10. 1., dixit: *Qui non intrat per ostium, in ovile ovium, fur est et latro; qui autem intrat per ostium, Pastor est ovium.* — Iterum *Ioann.* 15. 16.: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos.* — Rursus *Luc.* 10. 2.: *Rogate Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.* Illi igitur, qui non sunt vocati a Deo, se intrudunt, et ipsi sunt, de quibus ait Dominus per Ieremiam (23. 21.): *Non mittebam prophetas, et ipsi currebant.* — *S. Lig.* n. 802.

720. — II. *Signa divinae vocationis.* Praecipua signa divinae vocationis ad statum ecclesiasticum sunt sequentia: scientia conveniens, probitas vitae, recta intentio, seu desiderium vacandi divinae gloriae et saluti animarum. — *S. Lig. ibid.*

Qui sine vocatione ex talibus signis explorata in sacrum ministerium se intrudit, non potest a magna praesumptione, et forte a gravi culpa excusari, cum magno damnationis periculo se exponat. Maiori autem periculo se committunt Episcopi, qui non vocatos ad Ordines sacros promovent, ex illo Apost. 1. *Tim.* 5. 22.: *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.* Hinc in Iure can., cap. *Nullus*, praescribitur, ut *nullus ordinetur nisi probatus fuerit.*

---

imo ad id tandem poenitentem obligare tentavit, significans, se deinceps, nisi obediret, absolutionem ei negaturum. *Quaesitum fuit* (inquit Lugo), *an Confessarius iure id facere potuerit, an vero potestatis suae limites fuerit transgressus.* Non vacat hic locus ea afferendi, quae disputat ibi doctus Auctor. Illud unum non est tacendum, ex sententia ipsius rationes omnes, quas Confessarius ad suam sententiam defendendam prompsisse perhibetur, rem non evincere.

721. — Quaer. *Quid agendum Episcopo, ut candidatos ad sacros Ordines satis probet?*

Resp. Sic *S. Ligorius, ibid.*: « Ad hanc probationem ab Epi-
« scopo exquirendam, non sufficit quod ipse nihil mali noverit
« de ordinando, sed debet fieri certus de eius positiva probi-
« tate, iuxta sublimitatem gradus, ad quem ille inhiat ascen-
« dere.... Qua de re Episcopi in hac probatione expetenda non
« debent esse contenti simplici attestatione Parochorum, qui
« humanis ducti respectibus in huiusmodi attestationibus con-
« cedendis facile Clericis indulgent, ne in se attrahant eorum
« odium, eorumque propinquorum; sed insuper ab aliis fide
« dignis, capta secreta informatione, certi fieri debent, non so-
« lum quod initiandus non sit malus...., sed etiam quod sit po-
« sitive bonus, scilicet quod vitam agat spiritualem, sit assi-
« duus in Ecclesiis, Sacramenta frequentet et orationem, vivat
« a saecularibus segregatus, sociis morigeris comitetur, studio
« vacet, modesta utatur veste, etc.... »

Vide alia plura de obligationibus Clericorum in Tractatu de Statibus, scilicet de caelibatu, n. 40.; *de gestatione habitus, et tonsurae, n.* 45.; *de recitatione Officii divini, n.* 49. *et seq.*; etc., etc.

FINIS TRACTATUS DE ORDINE.

TRACTATUS

DE MATRIMONIO

Matrimonium dicitur a matris *munere*, ut dicunt *communiter* cum *S. Thom.*; quia in hac societate praecipuae partes ad matrem pertinere videntur. Matrimonium appellatur etiam *coniugium*, a communi iugo cui vir et mulier subiiciuntur. Item vocatur *nuptiae* vel *connubium* a verbo *nubere*, quia sponsae olim velabantur, cum viris traderentur. Item dicitur *consortium*, quia vir et mulier communem sortem habent.

Magnopere iuvat instruere fideles de matrimonii excellentia et sanctitate, virtutem tamen continentiae, ut par est, multo magis extollendo.

Agendum 1° de sponsalibus; 2° de bannorum proclamatione; 3° de natura et proprietatibus matrimonii; 4° de eius materia et forma; 5° de eiusdem ministro et subiecto; 6° de impedimentis matrimonii; 7° de matrimonii irriti revalidatione; 8° de coniugali debito.

CAPUT I.

DE SPONSALIBUS.

1° De natura; 2° de effectibus; 3° de dissolutione sponsalium.

ARTICULUS I.

DE NATURA SPONSALIUM.

722. — Definitio. Sponsalia sunt promissio deliberata (scilicet cum deliberatione (a) sufficiente ad peccatum mortale),

---

(a) Quod sufficiat deliberatio, quae satis sit ad peccandum mortaliter, alii affirmant, negantque alii apud Bonacinam (*De matr. Q.* 1.

mutua (*a*) et signo sensibili expressa (*b*), futuri matrimonii inter personas habiles.

---

punct. 4. *n.* 4.) ac Sanchez (*Lib.* 1. *Disp.* 16. *n.* 15.), et in his est S. Thomas (*Suppl. q.* 43. *art.* 2. *ad* 2. *vel in* 4. *Dist.* 27. *q.* 2. *art.* 2. *ad* 2.). Utramque sententiam haud aegre conciliabis eadem ratione, ac concilientur DD. specie tenus dissentientes, an ad voti validitatem satis sit deliberatio, quae sufficit ad mortale peccatum. Qua de re *Vid. Vol. I. n.* 320. *cum not.*

(*a*) Si promissio *mutua* non sit, sed alterius tantum partis, non erit contractus *sponsalium,* qui est *onerosus,* et ultro citroque obligans ex iustitia, sed contractus simplicis *promissionis,* qui est *gratuitus,* et obligans ex mera fidelitate, si altera pars promissionem acceptaverit. Exemplum praebet S. Antoninus (*Part.* 3. *Tit.* 1. *Cap.* 18. §. 3.) in eo, qui dixerit: *Do fidem meam ...., et unum duosve menses aut annos aut tempus in omne exspectabo, paratus tibi nubere, si velis.* Altera autem pars acceptare promissionem potest, et libera interim permanere, ut habito consilio oblata sibi sponsalia vel admittat vel reiiciat. Dixi: *oblata sponsalia;* haec enim quaedam est sponsalium contrahendorum promissio; quae, ut advertit Schmalzgrueber (*Lib.* 4. *Tit.* 1. *n.* 49.), *quamvis obliget ad sponsalia contrahenda, et videatur esse promissio matrimonii, saltem mediate, nomen tamen sponsalium non meretur, et ideo nec publicam honestatem, aliosve effectus sponsalium proprios parit, sicut promissio venditionis non est venditio, neque titulum in alium transfert.* — Vid. Sanchez (*De Matrim. Lib.* 1. *Disp.* 5. *n.* 7. *et seqq.*)

(*b*) Dicitur, *signo sensibili,* idest quovis exteriori signo, quo id exprimatur, in quod quisque contrahentium consentiat, et quid acceptetur, atque ex mutua acceptatione alteri nota fiat, ut contractus evadat absolutus. Non ergo necessaria sunt verba, quae nec proferri a muto, nec audiri a surdo possent, inter quos tamen et sponsalia et matrimonium contrahi possunt, ut ex *C. Cum apud* 23. et *C. Tuae* 25. *De Sponsalibus* constat. Secus dicendum, ut notat Sanchez (*De Matrim. Lib.* 1. *Disp.* 8. *n.* 13.), de eo, qui surdus simul et caecus a nativitate sit; neque enim potest aut verba audire, cum sit surdus, aut alia signa percipere cum sit caecus; atque adeo, quid sit matrimonium, edoceri non potest.

Necesse tamen non est, ut consensus significetur ab ipso contrahente, aut ipso praesente, sed contrahi potest inter absentes vel per internuntium, vel per epistolam *(L. In sponsalibus* 18. *ff. De Sponsalibus)* vel per Procuratorem *(C. Procurator* 9. *De Procuratoribus in VI)*; qui tamen 1° habere debet mandatum *speciale ad contrahenda sponsalia* et quidem cum determinata persona; 2° mandatum

Divisio. Distinguuntur sponsalia :

1° *Ecclesiastica* seu *solemnia*, vel *privata*, prout vel in facie

---

exequi per se ipsum debet, nisi expresse facultatem acceperit alium sibi substituendi; 3° quo tempore Procurator mandatum exequitur, oportet ut hoc a Mandante non sit revocatum: nam alias (quae est praerogativa contractuum matrimonialium propria) invalide contrahit, licet nec ipse nec altera pars sit revocationis conscia.

Adeo autem necessaria est consensus per aliquod signum expressio, ut taciturnitas ad oblatas sibi nuptias nullatenus sufficiat. Quamvis enim matrimonium recenseatur inter causas favorabiles, in quibus (*Reg. iuris* 43. *in VI*) *tacens videtur consentire*; at cum *certa persona* contrahere nocivum esse potest. Vide Schmalzgr. (*Lib.* 4. *Tit.* 1. *n.* 58.) et Sanchez (*De Matrim. Lib.* 1. *Disp.* 23. *n.* 7.). — Excipe sponsalia, quae parentes contrahunt pro filiis, sive praesentes hi sint, sive absentes; si enim, re cognita, non contradixerint, ipso silentio eos tacite consentire ex iure praesumitur. Ita expresse in *C. unic.* §. 2. *De despons. Impuber. in VI*: *Ex sponsalibus, quae parentes pro filiis puberibus vel impuberibus plerumque contrahunt, ipsi filii, si expresse consenserint vel tacite, ut si praesentes fuerint, nec contradixerint, obligantur: ex eis oritur iustitia publicae honestatis. Et est idem, si filii tempore sponsaliorum absentes et etiam ignorantes eadem sponsalia post scientes ratificaverint tacite vel expresse: alias ex sponsalibus contractis a parentibus pro filiis nec ipsi filii obligantur, nec publicae honestatis iustitia inde surgit*. Ad quae sunt plura advertenda.

Ac 1° ex *communissima* sententia (Vid. Sanchez *Lib.* 1. *Disp.* 23. *n.* 7. et S. Alphonsus *Lib.* 6. *n.* 839.) nomine *parentum* unice veniunt *pater* et *mater*, non vero *tutor* ac *curator*, aut quivis alius consanguineus seu cognatus. Rationem bene reddit Schmalzgr. (*Lib.* 4. *Tit.* 1. *n.* 67.), *quia contractus matrimonii et sponsalium de iure naturali et divino ita est personalis, ut nemo, etiam pater, eo iure praestare possit pro filio, nisi speciale ab eo mandatum habeat; atque adeo si parentum consensus, iunctus cum taciturnitate filii, sponsalitia praesumpta facit, hoc habetur ex dispositione et praesumptione iuris positivi tantum; porro cum haec dispositio iuris positivi sit restrictiva iuris naturalis, non debet extendi ultra casum in iure expressum; extenderetur autem, si hoc procederet etiam in tutoribus, curatoribus, fratribus, cognatis*, etc. Vide etiam Diana (*Tom.* 2. *Tr.* 6. *Res.* 32.)

2° Non refert, num filii legitimi sint, an illegitimi, aut etiam emancipati. Neque enim in textu allegato fit eiusmodi discrimen; et licet ex iure civili non appellentur filii, qui ex damnato concu-

Ecclesiae, id est coram Parocho (*a*) et testibus celebrantur; vel privatim, solo contrahentium consensu, aut coram parentibus in media familia perficiuntur.

2° *Absoluta* vel *conditionata,* prout absque ulla conditione, vel cum aliqua conditione adiecta, fiunt.

---

bitu nascuntur, tamen hac in re potior est consideratio *naturae,* quam iuris civilis; ratio autem, quae petitur a natura, non minus pro illegitimis et emancipatis pugnat, cum etiam in hos ingens praesumatur parentum amor.

3° Quod in textu dicitur, valere sponsalia a parentibus contracta pro filiis etiam absentibus, si hi post scientes ea *expresse* vel *tacite* (qui tacitus consensus seu ratificatio satis arguitur, *si non contradixerint,* ut prius inquit idem textus) *ratificaverint,* intelligendum est, si non contradixerint, quando parentes ipsi vel coram per se, vel per nuntium aut epistolam ea de re certiores filios fecerint. Nam si alii praeter parentum mandatum id filiis referant, nulla subest causa, cur, si reclamare forte velint, dissensum suum exprimere debeant; quippe non tenentur animum suum cuique aperire; et ideo silentium nullo modo tunc consensum indicat.

4° Denique quod taciturnitas filiorum in praedictis adiunctis aequivaleat consensui, recte monet S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 838.), id procedere solum quoad forum externum, cum eiusmodi consensus sit mere *praesumptus*: ad sponsalia autem requiritur consensus non mere praesumptus, sed verus et naturalis. Hinc si reipsa contingat, ut filius tunc taceat quidem vel ob reverentialem metum vel aliam ob causam, interiori tamen animo dissentiat aut etiam mere negative se habeat; in foro interno, in quo creditur dicenti tam contra se, quam pro se, exterior praesumptio nullum effectum habet, atque adeo sponsalia nulla sunt, et eiusmodi poenitenti potest Confessarius dicere, eum iis sponsalibus nequaquam obligari. Imo nec valebunt ea in foro quoque externo, si, v. gr., puella dissensum suum probaverit; quod fieri per coniecturas aliasve praesumptiones, aut in harum defectu per iuramentum poterit. Vid. Schmalzgr. (*Lib.* 4. *Tit.* 1. *n.* 63.).

(*a*) Solet quidem parochus, antequam ad proclamationes deveniat, explorare voluntatem seu consensum contrahentium de futuro matrimonio. At prudenter cavere solet, ut horum singulos seorsim interroget, nec tunc testes solet adhibere. Ratio prudentis huius cautelae est, ne si simul sponsi coram parocho adstent etiam cum testibus, potiusquam de matrimonio futuro evadant sponsalia de praesenti.

Principia :

723. — I. Ad validitatem sponsalium requiruntur omnes conditiones in definitione contentae, ita ut, si una earum deficiat, contractus sponsalitius nullus sit habendus (*a*). Ratio patet ex dictis de natura contractus, *tom.* I, *n.* 754. *et* 772.

(*a*) Cum A. nihil addat de postrema conditione, quae requirit *personas habiles,* nonnulla de hoc praestat subiicere.

Illae itaque personae ad sponsalia sunt iure habiles, quae et *valide* et *licite* possunt matrimonium contrahere: ideoque e contrario inhabiles dicentur, quae contrahere nequeunt aut valide aut saltem licite: quod quidem dupliciter esse potest, nempe vel quia generatim inhabiles sunt ad actum humanum, vel quia inhabiles sunt ad hanc specialem promissionem. Postremum hoc continget, quando impedimentum intercedat aut *dirimens,* aut etiam *mere impediens:* et de his inferius suo loco dicetur: inhabilitas vero generatim ad actum humanum provenire potest vel ex defectu aetatis, vel ex inopia iudicii. De his modo nonnulla.

Cum ergo ad valorem contractus necesse sit, ut contrahens uterque sit sui compos, usumque rationis habeat, proinde si alteruter sit insanus, sponsalia nulla erunt. Confirm. *ex Cap. Dilectus* 24. *De Sponsalibus*. Insani tamen nomine hic non veniunt homines quidam stupidiores, sicut nec quidam semifatui, quibus rectus rationis usus quoad quaedam dumtaxat deficiat, quod reliqua vero nequaquam. Advocanda nempe est regula generalis, capaces huius contractus esse, qui tantum habent de usu rationis, quantum ad lethaliter peccandum satis est. Conf. Sanchez *(De Matrim. lib.* 1. *Disp.* 8. *n.* 15. *seqq.),* qui insuper idoneam rationem suppeditat iudicandi de iis dementibus, qui lucida habent intervalla. Quod de insanis dictum est, aeque valet de eo, qui tempore ebrietatis contrahat; quippe consensu libero ac debita deliberatione ebrius caret. Neque sufficit, quod ebrius voluntatem contrahendi sponsalia aut matrimonium prius habuerit, dum sanae mentis erat. Nam contractus ipse debet esse actus humanus; insuper cum contrahentes matrimonium sint ministri Sacramenti, id praesentem rationis usum requirit.

Quoad habilitatem autem ratione aetatis, communis Thh. et Canonist. sententia est, ad sponsalia *regulariter et per se loquendo* requiri ac sufficere septennium completum. Illa enim perfecta deliberatio, quam onerosus huiusmodi contractus exigit, ordinarie et regulariter non adest ante hoc tempus, adesse vero solet se-

II. Sponsalia valent eodem modo, sive sint *solemnia* seu *ecclesiastica*, sive sint *privata* seu *clandestina*, quia consensus duorum sufficit ad verum contractum; nec unquam Ecclesia irritavit sponsalia privata. Imo nunc in plerisque locis sponsalia solemnia in desuetudinem abierunt.

---

ptennio completo. Confirm. ex iure Can. *C. Litteras* 4., *C. Accessit.* 5., *C. Ad dissolvendum* 13. *De Despons. Impub. et C. Unic. eod. tit. in VI.*

Dictum est, *regulariter et per se loquendo;* ex communi enim Thh. et Canonist. sententia (Vid. Ferraris *Bibl. V. Sponsalia n.* 15.) etiam ante septennium valide contrahentur sponsalia, si malitia et prudentia suppleat aetatem, scilicet si sufficiens eluceat usus rationis ad deliberandum, et simul contrahentes id, quod agitur, satis intelligant. Vide Sanchez (*De Matrim. Lib.* 1. *Disp.* 16. *n.* 9. *seqq.*). Contra vero etiam completo septennio invalida erunt sponsalia, si nondum adsit debitus rationis usus. Hinc S. Thomas (*Suppl. Q.* 43. *art.* 2. *ad* 7.): *Melius est, quod determinetur secundum conditionem contrahentium: quia in quibusdam magis acceleratur usus rationis, quam in alio.* Septennii ergo aetas iuribus praescribitur mere ad praesumendum prudenter ex iis, quae communiter solent accidere, adeo ut, nisi contrarium appareat, nec valida censeantur sponsalia contracta ante septennium, nec invalida post expletum septennium, celebrata: ideoque valida non habeantur sponsalia ante septennium, nisi probetur contrahentes esse doli capaces; septennio autem expleto habeantur valida, nisi probetur, illos nondum capaces doli extitisse: atque idcirco in dubio standum pro eo, quod lex praescribit.

Caeterum quamquam sponsalia puerorum, qui perfectum rationis usum adepti sint, ex SS. Canonibus valida habeantur, et idcirco impedimentum, quod dicitur *publicae honestatis iustitia,* inducant; tamen ut aetatis infirmitati prospiceretur, nonnulla de iis Ecclesia specialiter decrevit. *(Vid. C. De illis* 7. *De Despons. Impuber.),* nimirum 1° si uterque contrahens maior quidem est septennio, sed impubes; nemo eorum resilire ante pubertatem, sed reclamare seu dissentire solum adeptus pubertatem potest. Quod sapientissime cautum est. Ut enim advertit Covarruvias (*Epit. Lib.* 3. *Decretal. Cap.* 5. §. 1. *n.* 1.) *impuberes propter aetatis fragilem constantiam saepe contraherent, ac saepe a contractibus dissentirent.... Ex ea autem inconstantia.... in infinitum multiplicaretur impedimentum publicae honestatis pro numero sponsalium.* — 2° Etiamsi contractus fuerit inter pubem et impubem, hic, cum ad pubertatem venerit, potest resilire. — 3° Non tamen potest resilire, qui pubes iam erat

III. Sponsalia inita sub conditione *de praesenti* hic et nunc valent, si conditio sit verificata; si autem sub conditione *de*

(quae textus Canonici sententia praepostere ab eo, qui rubricam cit. Capiti inscripsit, redditur per haec verba: *Ille, qui primo fit pubes, alterum expectabit:* quod falsum est; ex communi enim sententia quisquis contrahentium primo pubes fiat, statim reclamare potest, nec tenetur expectare alterius pubertatem. Vide Covarruv. l. c.). 4° Si ille, qui prior ad pubertatem venit, non reclamet, sed expectet alium, hic nihilominus, cum et ipse ad aetatem puberem pervenerit, potest reclamare ac dissentire.

Et hae quidem Iuris dispositiones aeque valent sive hi expresse voluerint solum sponsalia contrahere, sive sponsalia contraxerint tantum *virtualiter;* videlicet cum ex Iuris dispositione (*Vid. C. Tuae nob. fin. De Despons. Impub. et C. unic.* §. 1. *eod. tit. in VI.*), quando vel duo impuberes, in quibus malitia non suppleat aetatem, vel impuber cum pubere contrahant sponsalia non de futuro, sed *de praesenti,* hic contractus non valeat pro matrimonio, ad quod inhabiles sunt, sed ex interpretatione iuris solum pro sponsalibus *de futuro* (nisi forte expresse tantum intenderint matrimonii vinculo se constringere, ut advertit Sanchez *Lib.* 1. *Disp.* 21. *n.* 3.); quaecumque dicta sunt de iure resiliendi a sponsalibus expressis, cum ad pubertatem pervenitur, eadem prorsus et in posteriori hoc sponsalia ineundi modo valent. Et hic insuper fac advertas, antiquum hoc ius de matrimonio clandestine ab impuberibus contracto, quod in sponsalia transeat, correctum seu abrogatum a Tridentini decreto circa matrimonia clandestina non fuisse. Et in hanc rem Sanchez (*De Matrim. Lib.* 1. *Disp.* 21. *n.* 5.) memorat Declarationem Cardinalium ex relatione Petri De Ledesma. Quam quidem (nisi forte alia sit) sic refert Pignatelli (*Consult. Tom. IX. Cons.* 133. *n.* 46.): *Quaerebatur, an matrimonium per verba de praesenti per puberem et impuberem contractum clandestine, non servata forma a Concilio tradita, resolvatur in sponsalia; quod aliquibus placuit Doctoribus hac de re consultis ex Responso Bonifacii VIII in C. Unic.* §. 1. *De Despons. Impub. in VI. Quam opinionem veram dixit S. Congregatio, ut clandestinitas non obstet, quin matrimonium per verba de praesenti contractum inter puberem et impuberem valeat. Quia tamen ius est interpretativum, tale matrimonium per verba de praesenti contractum esse tantum sponsalia per verba de futuro* (*dict.* §. 1.), *ergo sicut clandestinitas non obesset validitati sponsaliorum, quae per puberes fuissent contracta, ut iam S. Congregatio declaravit, et nullum est dubium in hoc; ita nec obstabit validitati horum sponsaliorum inter puberem et impuberem contractorum.*

futuro contrahantur, valebunt statim ac conditio adimplebitur, absque novo consensu contrahentium, modo neuter consensum antea datum revocaverit. Interea vero contrahentes tenentur ad exspectandum conditionis impletionem, si honesta sit.

IV. Quando verba vel signa sunt dubia, in foro conscientiae standum est intentioni contrahentium, si de illa constet: in externo autem, communi intelligentiae et sensui verborum. — *S. Lig. lib.* 6. n. 840. (*a*).

Quaesita:

724. — Quaer. 1° *An valeant sponsalia ex metu gravi contracta?*

Resp. Neg. probabilius. Ratio est, quia matrimonium ex metu gravi contractum nullum est, ut ex Iure canonico constat, et infra explicabitur, *n.* 747. Ergo eo ipso nulla etiam debent esse sponsalia ex tali metu inita. — *S. Lig. n.* 844. (*b*).

(*a*) Regulas ad definiendum verborum sensum habes apud Schmalzgrueber (*Lib.* 4. *Tit.* 1. *n.* 50.). Caeterum quando verba seu signa dubia adhuc maneant et aequivoca, ex communi Thh. sententia etiam sponsalia ut dubia haberi debent. Quo in casu S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 840.), allata eorum opinione, qui in favorem matrimonii inclinandum putant, cum Viva probabilius censet, *inclinandum esse in favorem libertatis.* Sed reipsa hic Doctores solum specie tenus dissentiunt; nam alii de sponsalibus *de praesenti* loquuntur, alii vero de sponsalibus de futuro. Hinc Diana (*Tom.* 2. *Tr.* 6. *Res.* 135. *n.* 4.) sic rem ex utriusque partis sensu componit: *Putaverim, faciendum esse discrimen inter sponsalia ac matrimonium; ita ut qui in dubio aequali dubitant, num matrimonium sit contractum, cogendi sint in utroque foro contrahentes, ne forte fiat iniuria sacramento per dissolutionem matrimonii: quando vero dubitatur, num sponsalia valida sint, in utroque foro iudicandos esse liberos; quia si quis tunc invitus cogeretur, fieret ei iniuria per spoliationem libertatis, quam possidet.*

(*b*) Quaestio intelligi debet, an valida sint haec sponsalia *iure naturae.* In hoc enim duae sententiae differunt, quod alia (etiam S. Alphonso sane probabilior) contractum irritum dicat iure naturae; alia vero validum dicat, sed rescindibilem ab eo, qui metum passus est: quocirca haec insuper necessario admittet, inde oriri *publicae honestatis* impedimentum; quod prior consequenter probabilius incurri negat.

QUAER. 2° *An valeant sponsalia ex metu levi inita?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia incutiens metum levem non censetur alteri gravem iniuriam inferre, siquidem hic metum talem facile contemnere potest, ac proinde censetur sponte voluisse iniuriam pati. Recole dicta de *Actibus humanis*, *tom.* I, *n.* 18. — *S. Lig. ibid.* — *Lacroix*, *n.* 105., etc. *Negant* tamen nonnulli, quia nemo tenetur iniuriam pati, nec proinde per iniuriam obligari potest (*a*).

725. — QUAER. 3° *An inter habentes impedimentum dirimens valida sint sponsalia sub conditione, si Papa dispensaverit.*

(*a*) S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 844. *q.* 2.) non negat, hanc quoque posteriorem sententiam esse probabilem; nec immerito eam ut probabiliorem alii habebunt. Res enim semper eo recidit, ut alter per iniuriam cogatur ad alterutrum, nempe aut ad malum aliquod, quodcumque illud sit, certo subeundum, aut ad admittendum contractum, quem alioqui nollet admittere. Atqui hoc naturali legi repugnat, quippe quae exigit, tum ut ius suum cuique sartum servetur, tum ut si forte laesum fuerit, in integrum denuo restituatur. Neque firma est oppositae sententiae ratio; falsum est enim, sponte iniuriam admitti, quando quis inique ad alterutram iniuriam subeundam necessario cogitur.

Pro eadem sententia facit ratio, qua S. Alphonsus (*l. c. q.* 3.) cum communiori ac probabiliori DD. probat, eum, qui levem quoque metum passus est, posse contractum rescindere; quia nempe *sicut hic* (scilicet iniustum metum incutiens) *tenetur relaxare fidem iniuste per talem metum extortam, ita metum passus potest fidem datam revocare.* Et sane, nisi abuti verbis velimus, numquam validus dici poterit contractus, qui nullam pariat obligationem; atqui nulla reipsa est dicenda obligatio, quam quis, ut in praesenti, pro lubitu potest excutere; merito igitur contractus dici debet ipso iure naturae invalidus.

Neque cuipiam videatur perinde esse, sive haec sponsalia iure ipso invalida dicas, sive valida, sed rescindibilia ad arbitrium illius, qui metum passus fuerit. Hoc enim summi momenti intercedet discrimen, quod in postrema hac sententia *publicae honestatis impedimentum* e contractu exsurgat, in priori vero nequaquam; cui cum sua negari non possit probabilitas, hinc probabile omnino erit, nullum impedimentum ex eo contractu oriri, atque adeo valide ac licite matrimonium contrahi ex regula generali, quam in casu dubii impedimenti iure ecclesiastico inducti ex communi DD. tradi infra videbimus.

Resp. Iuxta *S. Lig. n.* 859., *et alios* non paucos, licet sponsalia non valeant ante conditionem impletam, attamen, verificata conditione, valent sine novo consensu. Verum sententia negativa tenenda est ex Decisione *S. Rotae Rom.* apud *Clericati, de Matrim., dec.* 17. *n.* 41., ubi testatur hanc fuisse perpetuam S. Rotae sententiam. Constat etiam ex Declaratione *S. Congr. Conc. in Ianuensi* 12 Decemb. 1733 (*a*).

(*a*) Ex hac S. Congregationis Declaratione nihil reipsa adversus praemissam S. Alphonsi, pluriumque gravissimorum Thh. doctrinam concludi potest. Hi enim contendunt, etiam sine novo consensu valere ista sponsalia, *postquam impleta iam conditio fuerit,* idest *quando iam sublatum per dispensationem sit impedimentum.* Contra vero in ista Declaratione S. Congregatio definit, *non subsistere sponsalia,* quando, ut patet ex casu S. Congregationi proposito (*Thesaur. Resol. Tom.* 6. *pag.* 205.), conditio nondum impleta fuerat, neque per executionem Apostolicarum Litterarum adhuc sublatum fuerat impedimentum: quo in casu nec S. Alphonsus nec alius unquam dixit, sponsalia valere seu subsistere. Cum ergo de casu prorsus diverso utrobique agatur, perperam altera alteri sententia, quasi contraria, obiicitur. Et idem prorsus dicendum de aliis Declarationibus S. Congr., quae inani labore in eandem rem afferuntur, uti in Brugnatensi 20 Ian. 1709, in Sipontina 2 Maii 1857, in Milevitana 29 Mart: 1862, et in .... 22 Febr. 1862 (Vid. *Acta,* etc. Romae, tip. Propag. Fid. Vol. 1. pag. 79. 81.); nam et istae utique statuunt, *non sustinenda esse sponsalia* contracta cum conditione dispensationis petendae ad impedimento: sed semper sententiam ferunt in favorem illius, qui a contractu recedebat *ante conditionem impletam.* Exinde quisquis ex huiusmodi sententia contendit concludere etiam ad casum *conditionis iam impletae,* videlicet quod *ut valida sponsalia existant necesse sit, ut confirmentur a contrahentibus post obtentam effective dispensationem, qua actu sublatum sit canonicum impedimentum,* hic vitio logico conclusionem elicit, quae latius patet, quam praemissae.

Missas porro hic facimus ratiunculas quasdam a Iurisconsultis pro eadem conclusione adhibitas, quae quidem eo tendunt, ut vel ad contrahendum *conditionate* hae personae inhabiles putentur. Nam et passim penes Theologos dissolutae illae reperiuntur (Vid. etiam S. Alphons. *Lib.* 3. *n.* 650.), et facile, si urgeantur, ad consectaria absona et communi sensui repugnantia adducunt. Illud unum tamen non praetermiserim, a quibusdam hanc quoque rationem urgeri, quod *ignominiosum videatur illud in pactum deducere, quod pendet*

QUAER. 4° *An promissiones, quae fieri solent de ineundo matrimonio, semper habendae sint ut vera sponsalia?*

Resp. Saepe videtur negandum; promissiones enim illae potius propositi, quam verae promissionis speciem prae se ferunt. In praxi igitur ad intentionem particularem sponsorum attendendum est. — *Vide Casus, n.* 836. *et seq.*

---

a *Principis potestate:* in quo sane aequivocationem habes, prope dixerim, ignominiosam. Esto enim, probrum sit spondere ex pacto dispensationem a principe concedendam. At numquid qui *conditionate* contrahunt, ipsam conditionem (cuiusmodi nunc est dispensatio) spondent? Spondent nimirum futurum matrimonium, seque ad illud hypothetice obligant, obligationemque ita alligant conditioni dispensationis, ut hac deficiente obligatio quoque deficiat. Quaenam hic ignominia? Nisi forte (a pari) putes ignominiosum esse etiam ex voto cum eadem conditione spondere operam tuam in curanda infirmorum spirituali salute in nosocomiis, nempe si per dispensationem sacris initiari tibi contingat.

Quamquam alia ratione ignominiam in casu reperiunt, quia scilicet dispensatio (uti aiunt), utpote iuris immutatio, semper ferit ius publicum, quo societas regitur. *Ubi porro conditio iure impleri non potest, nullius momenti est stipulatio,* etc. ut habetur *L.* 137. *ff.* §. 6. *De Verb. obligat.* — At enim ista (praeterquam quod contra communem sensum evincerent, ignominiosam esse quamlibet dispensationis petitionem) omnimodam redolent oblivionem, quorsum in societate dispensandi potestas, ususque vigeat. Revocemus, quaeso, in memoriam primum de hac re principium, quod S. Thomas (1. 2. *q.* 96. *art.* 6.) sic declarat: *Quia legislator non potest omnes singulares casus intueri, proponit legem secundum ea, quae in pluribus accidunt, ferens intentionem suam ad communem utilitatem ... Et si posset* (pergit ib. ad 3.) *legislator omnes casus considerare, non oporteret, ut omnes exprimeret propter confusionem vitandam: sed legem ferre debet secundum ea, quae in pluribus accidunt. Contingit autem* (addit ib. q. 97. art. 4.) *quod aliquod praeceptum, quod est ad commodum multitudinis ut in pluribus, non est conveniens huic personae vel in hoc casu: quia vel per hoc impediretur bonum melius, vel etiam induceretur aliquod malum ... Periculosum autem esset, ut hoc iudicio cuiuslibet committeretur, nisi forte propter evidens et subitum periculum....; et ideo ille, qui habet regere multitudinem, habet potestatem dispensandi in lege humana, quae suae auctoritati innititur, ut scilicet in personis vel in casibus, in quibus lex deficit, licentiam tribuat, ut praeceptum legis non servetur.* Ex quibus manifestum est, eodem naturae iure, rerumque ordine exigi, tum ut legibus

ARTICULUS II.

DE OBLIGATIONE ET EFFECTIBUS SPONSALIUM.

Principia:

726. — I. Sponsalia ex iustitia obligant sub gravi ad matrimonium ineundum tempore determinato, si quod determinatum sit; si vero nullum tempus fuerit praefixum, quamprimum una pars rationabiliter exigit. Ratio est, quia ubi vera sunt sponsalia, adest verus contractus in re gravi, et inde gravis obligatio sequitur (*a*). — *S. Lig. n.* 845.

II. Sponsalia inducunt impedimentum *impediens* matrimonium, seu prohibens, ne matrimonium cum alia persona *licite* contrahatur, nisi sponsalia fuerint legitime dissoluta. Ratio est, quia ex dictis sponsalia obligationem iustitiae pariunt. — *Vide dicenda infra, n.* 778.

III. Sponsalia inducunt etiam impedimentum, quod in iure vocatur *publicae honestatis,* quo scilicet sponsorum alter inhabilis fit ad contrahendum matrimonium cum consanguineis alterius in primo gradu. — *Vide dicenda infra, n.* 815.

---

societas regatur, tum ut opportune in legibus dispensetur, atque adeo dispensationum usum, potiusquam publicum ius feriat, superiore quodam iure immo postulari. Allegata vero lex, quae loquitur de stipulatione cum hac conditione : *Si rem sacram aut religiosam Titius vendiderit, vel forum aut basilicam, et huiusmodi res, quae publicis usibus in perpetuum relictae sint, etc.,* uti patet, ad rem non facit.

(*a*) Haec obligatio urget tum in foro conscientiae, tum in foro externo. Idcirco resiliens cogi a iudice potest ad matrimonium etiam per censuras (*C. Ex litteris* 10. *De Sposal.*); quamquam hortationes prius ac monitiones debeant praecedere (*C. Requisivit* 17. *eod. tit.*), et a coactione quoque abstinendum sit, si quando inspectis circumstantiis iudex prudenter arbitretur, ex nuptiis invitis gravia mala ac scandala timenda, v. gr., rixas perpetuas, viri discessionem ab uxore, aut etiam coniugicidium; expedit enim ut minus permittatur malum ad gravius cavendum, et sic a iudice etiam Actori favor impenditur. Vid. Sanchez (*Lib.* 1. *Disp.* 23. *n.* 4.), et Schmalzgr. (*Lib.* 4. *Tit.* 1. *n.* 94.-95.).

Quaesita:

727. — Quaer. 1° *Si quis cum duabus foeminis sponsalia contraxerit, et cum secunda peccaverit, quamnam ducere debeat?*

Resp. 1° *Certo* matrimonium est contrahendum cum prima, si secunda contrahendo priorum sponsalium conscia fuerit. Ratio est, quia tunc secunda decepta non fuit, sed decipi voluit.

Resp. 2° *Probabilius* etiam cum prima matrimonium est contrahendum, licet secunda non fuerit conscia promissionis alteri factae. Ratio est, quia promissio facta secundae est semper nulla, utpote de re illicita, nec iniuria alteri illata ius priori adimit; et hoc valet etiamsi secunda promissio fuerit iuramento firmata. — *S. Lig. n.* 848.

Quaer. 2° *An tunc prior sponsa cedere debeat de iure suo, si altera ex defloratione grave damnum passura sit?*

Resp. Neg. probabiliter. Ratio est, quia secunda sponsa imbecillitati suae huiusmodi damnum imputare debet. — *S. Lig. ibid.* — Priori tamen consulendum foret, ut iuri suo renuntiet, nisi forte et ipsa notabile damnum inde incurrat. — *S. Lig. ibid.*

728. — Quaer. 3° *An licitae sint arrhae in sponsalibus?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia nec Iure canonico prohibentur, nec iuri naturali adversantur. — *S. Lig. n.* 852.

Quaer. 4° *An sponsa reddere debeat munera (a) a sponso accepta, si matrimonium non subsequatur?*

Resp. 1° *Neg.*, si ex culpa sponsi sponsalia dissolvantur: quia ille, culpabiliter resiliendo a promissione, iacturam horum munerum facere merito censetur. Sic praxis communis.

Resp. 2° *Affirm., per se loquendo*, si absque culpa sponsi, et *a fortiori*, si ex culpa sponsae, sponsalia solvantur; sponsa enim absque iniustitia ea retinere non potest, cum intuitu matrimonii tantum erogata fuerint. Idem foret dicendum, si unus

(a) Differunt munera seu donationes sponsalitiae ab *arrhis*, quia hae dantur ceu pignus seu hypotheca implendi rem promissam; ac propterea qui eas dederit, ipsas recuperat, cum illud impletur, de quo pactum fuerat; contra vero quidquid datur per modum sponsalitiae largitionis, nuptiis sequutis repeti nequit, sed dominium eius transit plene ad personam, cui datum fuerat, seu potius donatio confirmatur, et fit absoluta.

ex sponsis, qui ab altero munera vel arrhas accepit, morte corripiatur ante initum matrimonium; parentes enim defuncti tenentur tunc omnia restituere sponso superstiti, iuxta modo dicta.

Dixi, *per se loquendo;* quia, si munera parvi sint momenti respectu habito ad sponsi conditionem, et sponsus non reclamet, ea remittere censetur.

729. — Quaer. 5° *An ille qui promisit matrimonium puellae, ea conditione ut cum ea peccet, eam ducere debeat?*

Resp. Affirm. cum sententia communi, iuxta dicta *de Iustitia, Tom. I. n.* 729. *et* 760. (*a*). — *Vide S. Lig. l.* 3. *n.* 642., ubi dicit esse sententiam omnino tenendam.

730. — Quaer. 6° *An matrimonium mere* civile, *prout fit in Gallia coram magistratu, haberi possit instar sponsalium?*

Resp. 1° Affirmandum videtur, si contrahentes intentionem habeant recurrendi postea ad Ecclesiam, et coram Parocho contrahendi, et hanc intentionem signo externo manifestent (*b*). Ratio est, quia tunc non contrahunt matrimonium, sed tantum praescripto legis civilis satisfaciunt, et simul se obligant, saltem *implicite,* ad verum matrimonium coram Ecclesia contrahendum.

Resp. 2° Si talem intentionem non habeant, contractus civilis haberi nequit, ut contractus sponsalitius. Ratio est, quia nulla est promissio matrimonii (*c*); sed tantum hic et nunc

---

(*a*) In notis, quas hisce locis subiectas reperies, ostensum est, oppositam sententiam mere fallacium allegationum fuco roborari.

(*b*) Haec quaestio prope inutilis videri debet. Neque enim existimandum est, eos, qui ad magistratum hanc ob causam accedunt, de matrimonio inter se contrahendo prius non convenisse, seu mutuam expresse fidem non dedisse. Supponi ergo debet, vera sponsalia iam praecessisse. Quod ergo attinet ad sponsalium obligationem, et inde consequens *publicae honestatis impedimentum,* inutile videtur inquirere, an quidpiam ad haec conferat istiusmodi coram civili magistratu caeremonia.

(*c*) Ubi desit intentio celebrandi matrimonium coram Ecclesia, non solum in civili isto contractu (si nomen contractus meretur), sed ne in praecedenti quidem, quae supponi debet, fide mutuo data futurarum nuptiarum aderit ulla matrimonii vera promissio, seu ratio ulla veri nominis sponsalium. Ratio patet; quia si illa desit intentio, iam non promittitur matrimonium, quod nullum inter Christianos datur extra matrimonii *Sacramentum,* sed sub nomine matrimonii promittitur coniunctio mere concubinaria.

adest matrimonium clandestinum, quod vim sponsalium nullatenus habet, ut declaravit *S. Congr. Conc. Trid.* (*a*). — *Carrière, n.* 365. — *Vide Casus, n.* 847.

(*a*) Quod matrimonium clandestinum, etiam copula subsequuta, non resolvatur in sponsalia de futuro, duplicem declarationem refert Bened. XIV *(Quaest. Canon.* 291. *prope fin.),* et habes etiam in Thesaur. Resol. Congr. Conc. *(Tom.* 2. *pag.* 239.-244.). Excipiendum tamen cum Sanchez *(Lib.* 1. *Disp.* 20. *n.* 6.), nisi clandestine matrimonium contrahentes habuerint animum se obligandi eo modo, quo possent; nam cum potuerint se per sponsalia obligare, sic obligati manebunt, non quidem vi *contractus de praesenti,* qui nullus est, sed ex sponsalibus in eodem contractu implicite *ex eorum mente* contentis.

Contractus autem de *praesenti,* quatenus rationem habet matrimonii clandestini, quod invalidum quidem est, non tamen ob defectum consensus, illud infert *publicae honestatis* impedimentum, quod cuilibet matrimonio rato, etiam invalido (dummodo invaliditas non oriatur ex consensus defectu) et quidem usque ad quartum gradum Ecclesiae leges adnectunt. Quoad hanc enim partem, ut suo loco dicetur, antiquum ius nullatenus per Tridentini Decreta sublatum esse, sed in suo robore permanere, expresse declaravit S. Pius V In Const. *Ad Romanum* 1 Iul. 1568; comprehendi autem hac declaratione etiam casum matrimonii invalidi ob impedimentum clandestinitatis, pluries decrevit S. Congr. Conc., et declarationes habes alteram apud Gallemart *(Ad C.* 3. *De Reform. matrimon. n* 2.), alteram in Brixiensi 3 Dec. 1667, penes Schmalzgrueber *(Lib* 4. *Tit.* 1. *n.* 102.), et duas alias, nempe 8 Nov. 1584, et 18 Iun 1611, in Caesenatensi, apud Monacelli *(Tit. XVI. Form. II. n.* 32.).

Neque vero his obstat, quod matrimonio *civili,* quamdiu sic clandestinum manet, idest quamdiu ecclesiastica forma non contrahatur, nulla insit aut inesse possit vis seu valor, uti iam saepius etiam Apostolica Sedes declaravit. Quod enim ex huiusmodi clandestino matrimonio praedictum publicae honestatis exsurgat impedimentum, id non ex solemnitatibus illis civilibus profluit, quae nullum effectum reipsa habent aut habere possunt, sed ex ipsa ecclesiastica lege, quae huiusmodi consensui de praesenti in se et per se spectato, tum si validus existat, tum etiam si quamlibet ob causam invalidum esse contingat, hunc effectum adnexuit; quocirca nihil refert, utrum clandestinum hoc matrimonium nemine praeter contrahentes praesente celebretur, an vero coram aliis vel magistratibus vel non magistratibus. Quinimo ut plenissime verum sit, ex civilibus istis

ARTICULUS III.

DE DISSOLUTIONE SPONSALIUM.

Sponsalia ex omnium sententia ob iustas causas dissolvi possunt. Causae autem praecipuae sunt: mutuus consensus; impedimentum superveniens (*a*); electio status perfectioris, v. gr., Professio religiosa, etc.; crimen grave alterius, v. gr., fornicatio; mutatio notabilis status, circumstantia scilicet, quae si cognita fuisset, vel praevisa, prudentum iudicio a sponsalibus deterruisset (*b*). Dissolvi etiam possunt sponsalia per nimiam

---

solemnitatibus nullum omnino effectum existere, hoc etiam adiiciendum est, solemnitates illas, in hoc negotio prorsus inanes, ne id quidam efficere posse, ut ecclesiasticae leges circa clandestinas nuptias suo effectu frustrentur.

(*a*) Intellige impedimentum *dirimens*, et quidem *iure naturae*. Nam si impedimentum sit dirimens solum *iure ecclesiastico*, licet obligatio cesset ex parte innocentis, at non item ex parte eius, qui culpa sua causam impedimenti apposuit, sed tantum suspenditur; adeo ut hic (nisi inde damnum incurrat multo gravius, quam pars laesa ex nuptiarum omissione) teneatur dispensationem impedimenti petere, eoque sublato, si adhuc velit pars laesa, fidem eidem datam implere. Neque de hac re dissentiunt reipsa Doctores. Discrepantia enim, quam suspicari quis posset ex iis, quae S. Alphonsus (Lib. 6. n. 857. 858.) refert, tota prorsus Salmanticensium (*De Matrim. Cap.* 2. *a n.* 70.) oscitantiae et negligentiae in sententiis DD. describendis debetur.

(*b*) Hanc regulam sic bipartitam S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 865.) explicat: *Pro causis supervenientibus sufficit illa, quae si praevisa fuisset, sponsalia non fuissent contracta.... Pro causis autem anterioribus sed ignoratis, illa sufficit, quae si superveniret, iam sufficiens esset ad sponsalia rescindenda, vel etiam quae a contrahendo absterruisset, si cognita prius fuisset.* Et quidem iuxta Sanchez (*De Matrim. Lib.* 1. *Disp.* 62. *n.* 6.), Pirhing (Lib. 4. Tit. 1. n. 63.), et Schmalzgr. (*eod. tit. n.* 188.), asserenti, se non contracturum fuisse sponsalia, si talis circumstantia a principio extitisset aut fuisset cognita, fides habenda est non solum in foro conscientiae, sed etiam in foro externo, si prudentum iudicio, consideratis circumstantiis, verisimile videatur, eum nequaquam fuisse promissurum, si cau-

matrimonii dilationem, praesertim si tempus ad matrimonium contrahendum fuerit determinatum.

Quaesita:

731. — Quaer. 1° *An sit causa sufficiens dissolvendi sponsalia, si sponso adveniat pinguis haereditas?*

Resp. Controvertitur. Alii negant, quia nihil prorsus ex parte sponsae mutatum est. Alii vero affirmant, quia idem status inter utrumque sponsum non amplius existit, et si sponsus hanc mutationem fortunae praevidisset, nullo modo cum tali persona contrahere voluisset. Hanc sententiam satis probare videtur *S. Lig. n.* 876. (*a*).

Quaer. 2° *An solvantur sponsalia per votum castitatis, vel votum sacros Ordines suscipiendi?*

Resp. 1° Si votum *antecedat* sponsalia, certum est ea esse irrita. Ratio est, quia ipsorum promissio est de re illicita et proinde non obligat. — *Ita communiter.*

Resp. 2° Si votum *subsequatur*, sponsalia adhuc probabilius solvuntur. Ratio est, quia promissio sponsalium semper censetur facta sub tacita conditione, *nisi melior status eligatur.* — *S. Lig. n.* 873. (*b*).

---

sam illam praecogitasset. Ratio, quia quae consistunt in animo, uti ignorantia, scientia, intentio, etc., cum hominibus innotescere nequeant, testibus probari non possunt, et proinde standum est cuiusque iuramento, si aliunde nihil contra probari queat.

(*a*) Cum sat probabilis sit ista sententia, prouti concedunt illi quoque, qui oppositam praeferunt, non potest igitur Confessarius ad matrimonium obligare. Mendo autem typographico videtur tribuendum, quod penes S. Alphonsum (*Lib.* 6. *n.* 876.) prima dicatur *communissima,* cum et pro secunda plures afferri possint.

(*b*) Eum, qui a sponsalibus recedat ob emissum castitatis votum, Iudex compellere solet, ut aut fidem sponsalium servet, aut in Religionem aliquam se recipiat. Cum enim iudici de interna voventis voluntate non constet, dum certo constat de sponsalium obligatione, non iniuste hoc perfectioris electionis indicium exigit, eo vel magis quod id necessarium videri merito queat ad eorum praecavendas fraudes, qui ad se eximendos ab incommoda sponsalium obligatione, facili negotio possent haec vota simulare.

732. — Quaer. 3° *An dissensus parentum sit causa sufficiens resiliendi a sponsalibus* (*a*)?

Resp. Neg., si parentes iniuste dissentiant, quia ius filiorum laederetur (*b*). Secus vero, si dissensus parentum sit iustus, v. gr., si altera pars non conveniat familiae ratione conditionis, honoris, etc. — *S. Lig. n.* 877.

Quaer. 4° *An pars laborans occulto defectu teneatur illud aperire ante sponsalia, vel, iis contractis, ante matrimonium?*

Resp. 1° *Affirm.,* si defectus ille futurus esset *perniciosus* vel *iniuriosus* alteri parti, v. gr., si puella sit *gravida,* si sponsus morbo *venereo* laboret, vel *aere alieno* gravetur, etc. Ratio est, quia sicut peccat contra iustitiam, qui credenti se bonas merces emere, vendit noxias, ita *a fortiori,* qui cum defectu pernicioso vult matrimonium contrahere. Ergo si defectum aperire nolit, a contrahendo abstinere debet. — *S. Lig. n.* 864.

Resp. 2° *Neg.* autem, si defectus non reddat nuptias noxias, sed tantum minus appetibiles : v. gr., si puella, quae putatur virgo, sit corrupta. Ratio est, quia consuetudine receptum est, ut non sit obligatio tales defectus alteri manifestandi. Insuper nemo tenetur manifestare suum defectum cum propria infamia, quando defectus non laedit ius grave alterius. — *S. Lig. ibid., et alii communiter.*

(*a*) Cave, ne cum quibusdam (*Vid. Salmant. De Matrim. Cap.* 6. *n.* 19. *seq.*, et *S. Alphons. Lib.* 6. *n.* 849.) hanc quaestionem confundas cum alia, *an peccent filii contrahentes insciis parentibus.* Nam licet gravius leviusve sic filii offendere parentes possint pro variis adiunctis, proque vario rem gerendi modo, hoc tamen per se non infert necessario, contractum etiam quoad substantiam esse eiusmodi, cui repugnare iure parentes debeant, atque adeo promissionem esse irritam. Et quidem generatim cum communi statuendum est, ad sponsalium validitatem nedum consensum sed ne scientiam quidem parentum per se necessariam esse.

(*b*) Aliquando tamen etiam *iniustus* parentum dissensus sufficientem causam praebere potest recedendi a sponsalibus, non quasi peccet tunc filius voluntati iniustae parentum non obsequens, sed quia hic dissensus multis de causis tam gravia secum ferre potest consectaria incommoda, molestiasque, quae ab obligatione implenda merito excusent.

733. — Quaer. 5° *An sponsalia dissolvantur per matrimonium subsequens, ita ut, soluto matrimonio, non reviviscant?*

Resp. Neg. cum sententia communiori. — *S. Lig. n.* 875. — Ratio est, quia nullo iure probatur, sponsalia omnino dissolvi per matrimonium subsequens; unde videtur tantum suspendi obligationem sponsalium, durante tali matrimonio, ut fit in eo, qui contrahit matrimonium cum voto castitatis. Plures tamen contradicunt, rationibus non spernendis innixi (*a*). Caeterum in

---

(*a*) In hac quaestione et Theologi et Canonistae etiam magni nominis, tum veteres tum recentiores dissentiunt; et quaeque pars, ut facile intelligitur, opinionem propriam habet et dicit probabiliorem, dum etiam oppositam plures concedunt esse probabilem. Vid. Sanchez (*Lib.* 1. *Disp.* 48. *n.* 2.), et Salmant. (*De Matr. Cap.* 2. *n.* 38.). Confessarius igitur nec viduum cogere potest ad pristinam illam promissionem implendam, nec impedire, quominus altera pars ius suum persequatur et urgeat coram iudice, cuius sententiam admittere uterque tenebitur.

Quoad vim rationum, facile patet, exemplum contrahentis cum voto castitatis non esse ad rem; et contra urgeri potest exemplum voventis religionem aut castitatem, quam ita a praecedentium sponsalium obligatione solvunt DD., ut negent hanc reviviscere, etiamsi qui vovit, dispensationem deinde a voto obtineat, uti videre est apud S. Alph. (*Lib.* 6. *n.* 873. *in fin.*). Quae quidem resolutio prorsus consona est generali principio, quod ex *L. Si stipulantem* 83. §. 5. *ff. De Verbor. Oblig.* cum aliis deducit Cuiacius (*Comment. ad h. Leg.*), nimirum quando res servituti seu obligationi prius obnoxia in alium transeat statum, qui non quidem ex accidentali impotentia excusationem habeat, sed suapte natura repugnet obligationi illi seu servituti, hanc non suspendi, sed prorsus extingui. *Negandum* (inquit Cuiacius) *extingui obligationem* (v. gr., ususfructus), *nave dissoluta ea mente ut reficeretur; cessat verius, quam extinguitur, quia eadem navis restitui potest eisdem tabulis, nec intercidisse prorsus videtur.... Si tamen navis ea mente dissoluta sit, ut in alios usus convertatur, extincta videtur; et ideo licet postea iisdem tabulis compacta sit, alia navis videtur esse, nec restituitur obligatio semel extincta.... In perpetuum extinguitur (obligatio ex promissione) servo manumisso, quia ea mente manumittitur, ut perpetuo sit liber.... Summa haec (est), obligationem extingui re consecrata vel publicata, vel servo manumisso, vel navi dissoluta, si modo ea mente dissoluta sit, ut in alios usus converteretur.* Porro eadem prorsus est ratio

praxi sponsus iniuste derelictus raro talem infidelem requiret, nec felix exitus huiusmodi matrimonii sperandus foret.

QUAER. 6° *An sponsus possit resilire, si sponsa fuerit per vim violata post sponsalia?*

Resp. Affirm. cum sententia communi. Ratio est, quia sponsa per talem oppressionem, licet sine sua culpa, notabiliter vilior redditur; unde notabiliter mutantur circumstantiae (*a*). — *S. Lig. n.* 861., etc. — Item dicendum est, etiam si fuerit vi deflorata ante sponsalia, et postea tantum vitium illud detectum fuerit. — *Ita communiter.* — *Vide Casus, n.* 859.

---

matrimonii; nam contractus est indissolubilis ex natura sua, ac per eum coniux in perpetuum se in alterius potestatem tradit. Sicut igitur servus libertatem adeptus non subiicitur obligationi, quae ipsum in servitute ligabat (eo quod, v. gr., a Domino promissus cuipiam fuerat), etiamsi in servitutem recidat, nec pristina, v. gr., ususfructus obligatione obstringitur navis, si ea mente destructa sit, ut non reficiatur, etiamsi postea per accidens eam restitui contingat; ita et de accidentali libertate, quam coniux per alterius coniugis mortem acquirat, statuendum est.

(*a*) A fortiori id dicendum est de sponsae fornicatione, sive haec praecesserit sponsalia, sive subsequuta sit; quo in casu dupliciter sponsa peccat, accedente scilicet iniustitia, qua rem alteri promissam ita corrumpit, ut inique sponsum cogat vel ad omittendum promissum sibi matrimonium, vel ad rem notabiliter corruptam recipiendam. Secus autem ex communi sententia de sponsi fornicatione statuendum est. Licet enim haec, si sponsalia subsequatur, iustam resiliendi causam praebeat sponsae, non sic tamen, si praecesserit. Ratio, quia per hoc spónsus in communi aestimatione non fit notabiliter vilior, nec gravi aliqua nota afficitur sponsa propterea quod huic nubat. Excipe cum DD. (*Vid. S. Alph. Lib.* 6. *n.* 861.) 1° si fornicatio frequens fuerit, adeo ut sponsa merito dubitet de sponsi pronitate ad alias foeminas, deque inconstantia eius futura in servanda thalami fide; 2° Si prolem sponsus ex praecedenti fornicatione susceperit; hoc enim etiam sponsae et probro et dolori esse merito solet; 3° Quidam excipiunt etiam, si sponsa, quae virgo sit valde honesta, nunquam consensura fuisset, si sponsum fornicarium esse novisset. Quo in casu Confessarius renuentem ad nuptias obligare non posse videtur. Vid. Schmalzgrueber (*Lib.* 4. *Tit.* 1. *n.* 176.).

CAPUT II.

DE BANNORUM PROCLAMATIONE.

Bannum est vox germanica, quae idem significat ac proclamatio pubblica. Banna igitur sunt publicae denuntiationes, quibus fideles admonentur de matrimonio inter personas determinatas contrahendo.

Agendum 1° de necessitate bannorum ; 2° de eorum circumstantiis ; 3° de eorumdem dispensatione ; 4° de impedimentorum revelatione.

ARTICULUS I.

DE NECESSITATE BANNORUM.

Principia :

734. — I. Datur obligatio sub gravi banna proclamandi, ex praecepto Ecclesiae. Constat 1° de praecepto ex *Conc. Later. IV*, et ex *Conc. Trid. sess.* 24. *c.* 1. — Constat 2° de obligatione gravi, quia disciplina generalis a duobus Conciliis generalibus praescripta, gravibusque motivis innixa, gravem parit obligationem (*a*).

II. Proclamatio bannorum non requiritur necessitate Sacramenti. Ratio est, quia nec *Concilium Tridentinum*, nec *Concilium Lateranense*, quod prius idem praeceperat, ullam apponit

(*a*) Praecepti gravitas arguitur etiam ex poenarum gravitate. Synodus enim Tridentina (*Sess.* 24. *Cap* 5. *De Reform. Matr.*) decernit, si postea detegatur impedimentum, coniuges, quolibet obtinendi dispensationem spe ablata, separandos esse ; unde concludes, non posse illos, qui ex privilegio dispensationes dare possunt, v. gr., *ex S. Poenitentiariae pagella*, cum istis dispensare. Insuper (*C. Cum inhibitio* 3. §. 1. *De Clandest. Desp.*) si qua proles suscepta sit, illegitima habetur, etiamsi coniuges ita impedimentum ignoraverint, ut in bona fide censeri potuerint. (*Vid. Schmalzgr. Lib.* 4. *Tit.* 3. *n.* 73.-74.).

clausulam irritantem. Nulla vero alia lex citari potest, ex qua constet, proclamationem requiri ad validitatem matrimonii.

Quaesita:

735. — Quaer. 1° *An omnes contracturi proclamationis legi subiiciantur?*

Resp. Affirm., quia lex est omnino generalis. — Ex usu tamen excipiuntur Principes, quia eorum genus satis notum est, et ordinarie satis publica sunt connubia. Excipe casum necessitatis, v. gr., si quis morti proximus concubinam ducere vellet ad prolem legitimandam, et periculum esset in mora. — Vide *Ferraris Bibl.*, ad verbum *Denuntiationes matrimonii.*

Quaer. 2° *An peccet graviter Parochus omittens denuntiationem, si sciat nullum adesse impedimentum?*

Resp. Affirm. Ratio est, 1° quia difficile Parochus omnino certus esse potest, nullum adesse matrimonii impedimentum; 2° quia etiamsi nullum appareat impedimentum ante bannorum proclamationem, fieri potest, ut iis proclamatis aliquod superveniat. — *S. Lig. n.* 990. (*a*).

Quaer. 3° *An peccet graviter Parochus, si unam tantum proclamationem sine dispensatione omittat?*

Resp. Controvertitur. Affirmant alii, quia proclamatio una e tribus velut pars gravis totius praecepti habenda est. Negant vero alii, quorum sententiam probabilem vocat *S. Lig. n.* 991. Probabilius est autem, omissionem duarum denuntiationum esse peccatum mortale. — *S. Lig. ibid.* — *V. Casus, n.* 873.

(*a*) Adhibe principium, quod lex obligat, etiamsi in particulari casu ratio eiusdem cesset, praesertim cum gravissimum instet periculum, quando res ista iudicio parochorum relinquatur, ut patet ex dictis in not. praec. Quando igitur res urgeat, et post diligentem inquisitionem constet, nullum adesse impedimentum, peti dispensatio debet, non vero denuntiatio pro parochi arbitrio omitti.

ARTICULUS II.

DE CIRCUMSTANTIIS BANNORUM.

Triplex circumstantia hic spectanda est, scilicet 1° temporis; 2° loci; 3° personarum.

I. Circumstantia temporis.

736. — Proclamationes fieri debent *diebus festivis continuis de praecepto inter Missarum solemnia. — Conc. Trid. sess.* 24. *c.* 1., *de Reform.*

Dicitur 1° *diebus festivis,* id est diebus festis *de praecepto* (*a*), saltem in loco proclamationum; 2° *continuis,* id est, nullo die festo omisso a prima proclamatione ad ultimam (*b*). An vero possint fieri proclamationes diebus festis immediate sibi succedentibus, si occurrant, *controvertitur;* duplex est sententia probabilis (*c*). 3° *Inter Missarum solemnia,* id est in Missa *parochiali* vel conventuali, ex Decr. *S. Congr. C. — S. Lig. n.* 991. (*d*). Non possunt fieri proclamationes in Missis privatis, neque in Vesperis. — *Rit. Rom.*

(*a*) Posse fieri denunciationem etiam in feriali die, si quapiam ex causa magnus fiat populi concursus ad Ecclesiam, quia sic quoque satis finis Concilii impletur, plures docent cum Schmalzgr. (*Lib.* 4. *Tit.* 1. *n.* 24.), et S. Alphonso (*Lib.* 6. *n.* 992.).

(*b*) Probabile putat S. Alphonsus (*n.* 992.) ac plures alii tenent (*apud Schmalzgr. Lib.* 4. *Tit.* 1. *n.* 23.), non graviter peccari, si dies festi, uno alterove interiecto, non sint continui, praesertim si agatur de festis praeter Dominicam. Ratio, quia leve periculum est, ne populus obliviscatur, et levis materia transgressionis censetur.

(*c*) Ut probabilis sit affirmativa, opus esse videtur, ut revera absit omnis suspicio impedimenti; quia tam brevi intervallo non facile aut fama diffundi satis, aut dubia dilui possunt.

(*d*) Doctores addunt *probabiliter,* ut ait S. Alphonsus (*n.* 991.), proclamationes fieri posse in concione vel occasione processionis, cum coactus est populus.

Si factis proclamationibus, matrimonium intra duos menses non celebretur, probabilius repetendae sunt proclamationes, nisi aliter Episcopo videatur (*a*).

NOTA. Si Parochus oblitus fuerit proclamationem ultimam facere in Missa et nuptiae urgeant, eam supplere posset in Vesperis. Id permittitur ex Decisione *S. Cong. C.* 25 Oct. 1586. — *Ferraris.*

II. Circumstantia loci.

737. — Ex *Conc. Trid.* proclamationes bannorum fieri debent *in Ecclesia,* id est in Ecclesia parochiali contrahentium; non vero in Sacellis sive publicis sive privatis (*b*), nisi locum parochiae teneant, et Missa parochialis ibi celebretur. Per parochiam autem non est intelligenda parochia, in qua quis natus est seu parochia *originis,* sed parochia *domicilii* actualis, si *proclamandus* a notabili tempore ibi commoretur.

Hinc 1° Si sponsi in diversa parochia habitent, in utraque facienda est proclamatio. 2° Si unus aut uterque domicilium cir-

---

(*a*) *Ex Concilio Ravennatensi fuit approbatum, et decretum in Congregatione, quod si qui peractis denunciationibus intra quatuor menses non contraxerint, non possint contrahere, nisi iterum peractis denunciationibus.* Gallemart, not. 3. ad Cap. 1. De Ref. Matrimon. Sess. 24. Conc. Trid. — Eandem Declarationem refert Rebellus (*ad calcem Lib.* 4. *P.* 2. *Sect.* 8. *n.* 8.), et Busembaum (*Lib.* 6. *Tr.* 6. *Cap.* 3. *Dub.* 1. *Res.* 1.). Quod autem dicit A. de elapso bimestri, cum Ri ual Romano consonat.

Licet autem violari non videatur forma praecepti Tridentini, si statim post ultimam proclamationem contrahatur eadem die matrimonium; tamen si deferendis forte impedimentis desit tempus, legi illudi videtur. Hinc Croix (*Lib.* 6. *Part.* 3. *n.* 480.) memorat, Concil. Coloniense velle saltem unius diei intervallum, ut scilicet si quod subsit impedimentum, possit ante matrimonium deferri.

(*b*) Denunciationes in sacellis non obtinerent, ut patet, finem Concilii. Caeterum si denunciationes Parochus faciat in alia eiusdem paroeciae ecclesia, in qua forte solemnia celebrentur, satis Concilii legi factum videtur. Immo plures DD. apud S. Alphonsum (*Lib.* 6. *n.* 991.), *aiunt, posse fieri extra ecclesiam in loco magni concursus, quia sic iam obinetur finis Concilii.*

citer aequale in duobus locis habeat, in utroque etiam banna proclamanda sunt. Si autem unum e duobus domiciliis sit praecipuum, aut proprie dictum, non ideo duplex proclamatio exigenda est. Si quis tamen, praeter domicilium, alibi quasi-domicilium habeat, etiam in quasi-domicilio proclamationes fieri debent. 3° Si contrahentes recens domicilium fixerint in actuali parochia, banna publicari debent etiam in parochia, ubi antea habitaverunt: sufficiens autem tempus sunt sex menses, ait *S. Lig. n.* 991. (*a*).

III. Circumstantia personarum, scilicet minorum, militum, vagorum et famulorum.

738. — 1° *Minores.* Banna minorum proclamari non debent, nisi de expresso consensu parentum, vel tutorum (*b*). Facienda est proclamatio, tum in domicilio *facti*, tum in domicilio *iuris*; hoc est, tum in loco ubi *minores* hic et nunc habitant, tum in loco ubi parentes vel eorum tutores degunt. Habentur autem *minores*, masculi usque ad aetatem 25 annorum, et feminae usque ad annum 21. Masculus tamen ascendentibus orbatus, fit maior statim ac annum vigesimum primum complevit.

2° *Milites.* Banna militum sunt proclamanda 1° in loco ubi sunt in praesidiis; 2° insuper in domicilio parentum, si sunt *minores* (*c*); si autem sint *maiores*, in loco ubi residebant ante militiam susceptam; quia aliud non acquisierunt domicilium iuris. — *Ita communiter.*

3° *Vagi* et *alienigenae.* Horum banna publicanda sunt, iuxta communem sententiam, in domicilio *facti et in loco originis*, si

---

(*a*) E paroecia, unde discesserunt, satis in casu fuerit status liberi testimonium quaesivisse. Quod vero A. addit, ad hoc sufficere sex mensium moram in actuali paroecia, id reipsa S. Alphonsus (l. c.) non dicit; et S. Congr. Declarationes de omittendis denuntiationibus in paroecia praecedentis domicilii, supponunt, sponsos inde abesse a *decem,* aut *octo,* aut *quinque* annis. (*Vid. Thesaur. Resol. Congr. C. Tom.* 6. *pag.* 272-274.).

(*b*) Nulla lex ecclesiastica quoad *minores* exigit hunc parentum seu tutorum consensum; sed A. haec monet iuxta praescriptiones legum civilium in Gallia.

(*c*) Vid. praec. not.

alibi verum domicilium non obtinuerint, vel saltem in loco in quo diutius commorati sunt. Insuper testimonium authenticum de eorum *statu libero* habendum est [1].

ARTICULUS III.

DE DISPENSATIONE BANNORUM.

Principia:

739. — I. Dari potest dispensatio a lege bannorum iusta de causa. — *Trid. sess.* 24. *Cap.* 1. *De Reform. matr.* — Facilius autem ab una vel altera proclamatione, quam ob omnibus dispensatur.

II. Dispensatio bannorum pertinet ad Ordinarium, seu ad Episcopum. Eruitur pariter ex *Concilio Trident.* (loc. cit.) ubi dicitur, relinqui facultatem dispensandi prudentiae et iudicio Ordinarii.

III. Causae autem legitimae (*a*) dispensationis sunt 1° ne ma-

---

(*a*) Bene S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 1006.) distinguit causas, ob quas dari dispensatio non solum potest, sed etiam debet, et causas, ob quas dispensari potest, licet dispensare Superior non teneatur. Ad primum causarum genus revocantur capita ab A. enumerata; quibus adde, si quando matrimonio iam celebrato detegitur impedimentum, atque adeo per renovationem consensus convalidari ipsum debet. Addunt nonnulli, si per denunciationes sponsi exponantur pudori et ludibrio hominum; quod plerumque contingit, quando vel sint valde senes, vel senex cum iuvencula aut nobilis cum plebeia, etc. copulandus sit; quaedam enim irreverentia fit sacramento, quando contrahentes irridentur. Vid. Sanch. (*Lib.* 3. *Disp.* 9.) et Schmalzgr. (*Lib.* 4. *Tit.*. 3. *a n.* 33.). Ex mera autem gratia dispensari potest, quando agitur de matrimoniis principum seu magnatum, et generatim quando, cum nulla suspicio est impedimenti, absunt incommoda omnia, ad quae vitanda denunciationes fiunt. Vid. Schmalzgr. (*l. c. n.* 35.), qui monet (*ibid. n.* 40.) ad dispensandum sufficere notitiam extraiudicialem, omisso ordine iuris; ratio, quia Synodus rem totam relinquit iudicio et conscientiae Ordinarii.

1 Vagi et peregrini, qui incertas habent sedes, matrimonio iungendi non sunt sine licentia Ordinarii — *Trid. sess.* 24. *c.* 7. *de Reform.*

trimonium malitiose impediatur; 2° damnum grave, infamia aut scandalum imminens ex matrimonii dilatione; 3° metus, ne vir puellam stupratam derelinquat; 4° si matrimonio iam civiliter contracto sponsus in tres proclamationes consentire nolit, et alia similia. — *S. Lig. n.* 1005.

Quaesita:

740. — QUAER. 1° *An cum sponsi sint ex diversis dioecesibus, dispensatio ab utroque Episcopo obtinenda sit?*

Resp. Affirm., ut videtur. Ratio est, quia nulla est connexio inter dispensationem unius et dispensationem alterius. Aliunde solus Ordinarius loci cognoscere potest de causa dispensationis: possunt enim esse rationes dispensandi pro una parte, quin adsint pro altera; et si ex una parte non detegantur impedimenta, non sequitur non posse detegi ex altera.

QUAER. 2° *An requiratur dispensatio bannorum ad coniungendos concubinarios iam civiliter unitos, si unus eorum sit in articulo mortis?*

Resp. Neg., si sit causa gravis illos coniungendi, v. gr., ratione prolis legitimandae aut ad maiorem conscientiae securitatem; quia casus ille omnino a lege excipiendus videtur. — *Schmalzgrueber, Lib.* 4. *tit.* 3. *n.* 74.

QUAER. 3° *An Vicarius generalis possit dispensare a proclamationibus bannorum?*

Resp. Affirm. probabilius, modo Episcopus sibi hoc non reservaverit, aut contradicat. Ratio est, quia Synodus hanc facultatem concedit *Ordinario;* nomine autem *Ordinarii*, si materia officio illius convenit, et ipse non est expresse exclusus, venit etiam Vicarius generalis, quippe qui unum tribunal cum Episcopo constituit (a). — *S. Lig. n.* 1007.

(a) Quae promi solet S. Congr. contraria Declaratio, a plerisque habetur ut suspecta, quippe quae, utut quaesita, inveniri nunquam potuit; et dato, quod existeret, Vicarius adhuc id posset vi consuetudinis, quam Synodus Trid. non revocavit; neque enim declarationes Congr. consuetudinem tollunt.

Tria insuper hic fac advertas:

1° Tum Episcopum, tum generalem Vicarium posse facultatem in denunciationibus dispensandi aliis subdelegare. Vid. S. Alphons.

ARTICULUS IV.

DE REVELATIONE IMPEDIMENTORUM.

Principia:

741. — I. Datur *per se* vera obligatio, *sub gravi,* impedimenta matrimonii, quantumvis occulta, revelandi. Ratio erui-

---

(*De Privil. n.* 58.), Sanchez (*Lib.* 3. *Disp.* 7. *n.* 21.), et Schmalzgr. (*Lib.* 4. *Tit.* 3. *n.* 30.-32.)

2° Si quando urgente quapiam necessitate celebratio matrimonii praemittatur denuntiationibus *postea faciendis;* matrimonium, ut monet Synodus Trid. (*Sess.* 24. Cap. 1. *De Reform. matr.*), consummari ante factas denunciationes non debet. Quod praeceptum, licet grave habeatur a Sanchezio (*Lib.* 3. *Disp.* 11. *n.* 3.), tamen iuxta alios cum Diana (*Tom.* 2. *Tr.* 6. *Res.* 63. *n.* 3.) leviter obligat, si nulla sit impedimenti suspicio; quo in casu ipsa S. Synodus (*l. c.*) addit, denuntiationes ab Ordinario posse remitti.

3° Quod plures in utramque partem disputant (*Vid. S. Alphons. Lib.* 6. *n.* 1007. *dub.* 2.), possitne etiam parochus a denuntiationibus dispensare (idque, si verba proprio sensu accipiantur, negandum est, quia parochus iurisdictionem in foro externo non habet), facile componitur, si quaestio magis proprie fiat, an parochus absque dispensatione ad Ordinario obtenta possit aliquando matrimonio, omissis denunciationibus, assistere. Negandum enim est, tum quando differri matrimonium potest, dum Episcopus aut eius Vicarius adeatur, tum quando dispensatio non est debita et ex mera gratia conceditur; quibus in casibus neque uti licet epicheia, quae locum tantummodo in necessitate habet (*Sanch. Lib.* 3. *Disp.* 10. *n.* 30. — *Reiffenst. Lib.* 4. *Tit.* 3. *n.* 40. — *Schmalzgr. ibid. n.* 45.). Affirmandum vero est, quando periculum est in mora, et Ordinarius adiri non potest (*S. Alph. l. c.* — *Sanch. l. c. n.* 27. — *Schmalzgr. l. c. n.* 42.); vel etiam quando periculo illo urgente, dispensationem, quam dare teneatur, Ordinarius iniuste neget, nec ipsius Ordinarii Superior adiri possit (*S. Alph. l. c.* — *Sanch. l. c. n.* 29.); quamquam recte monet Reiffenstuel (*Lib.* 4. *Tit.* 3. *n.* 46.), id fere non esse suadendum; quia non parochus, sed Ordinarius est iudex in foro externo, et Ordinarii, non autem parochi, iudicio committitur, an causa allegata sit eiusmodi, cui dispensatio *debeatur.* Hinc, ut advertit Schmalzgrueber (*Lib.* 4. *Tit.* 3. *n.* 44.) parochus posset puniri, licet in foro interno forte non peccaverit.

tur ex motivo Religionis et caritatis, necnon ex ipso bannorum praecepto.

II. Obligatio generatim spectat ad omnes fideles cuiuscumque sexus, aetatis, parochiae aut dioecesis, etc., etiam ad consanguineos et amicos. Ratio est, quia lex illa fertur nomine Ecclesiae, cui subiacent omnes christiani, et nititur naturali praecepto Religionis et caritatis, quod ad omnes spectat [1].

III. Obligatio illa adimplenda est quamprimum moraliter; quia si sponsi forte obtineant dispensationem ab una aut altera proclamatione, et citius contrahant, tempus ad revelationem peragendam non supererit, etc.

Quaesita:

742. — QUAER. 1° *An revelari debeant impedimenta sub secreto etiam commisso cognita?*

Resp. Affirm., etiamsi iuramentum de iis non revelandis additum fuerit. Ratio est, quia secretum naturale, etiam commissum et iuratum, non obligat, quando damnum grave communitati vel tertiae personae imminet. — *S. Lig. n.* 994.

Excipe *probabilius* secretum *consilii*, seu secretum petendi consilii causa commissum homini officium publicum exercenti, v. gr., medico, advocato, Parocho, etc., modo id fiat ratione eorum professionis. Ita enim bonum commune postulare videtur. — *Collet, c.* 3. — *Bouvier, c.* 3., *art.* 4. — *Carrière, n.* 409., *et alii* contra *alios*. Sed illi, qui sub huiusmodi secreto impedimentum norunt, saltem monere debent sponsos, ut a matrimonio desistant.

QUAER. 2° *An tenearis impedimentum revelare cum gravi tuo incommodo vel detrimento?*

Resp. Neg. generatim loquendo, quia lex Ecclesiae et caritas non obligant cum tanto incommodo (*a*). — *Ita communiter.* — *S. Lig. n.* 995.

(*a*) Communiter DD. excusant etiam in aliis hisce casibus, nempe 1° quando quis de impedimento tantum audiverit, sed a quo, nesciat; — 2° Si prudenter credat, se nihil profecturum revelando,

1 Celebrato autem matrimonio, lex positiva denunciandi cessat. Potest tamen lex caritatis pro circumstantiis dictam revelationem urgere. — *Scavini.*

743. — Quaer. 3° *An tenearis impedimentum revelare, si tu solus illud noveris, nec probare possis?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia in praesenti materia sufficere potest unius testimonium. — *Ita communissima et verior sententia,* ait *S. Lig. n.* 995.

Quaer. 4° *An ipsi contrahentes impedimentum revelare teneantur?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia hic non agitur de poena infligenda, sed de peccato vitando: quare vel a matrimonio abstineant, vel impedimenta aperiant, necesse est. — *V. Casus, n.* 848.

CAPUT III.

DE NATURA ET PROPRIETATIBUS MATRIMONII.

ARTICULUS I.

DE NATURA MATRIMONII.

744. — Definitio. Matrimonium bifariam spectari potest, scilicet ut contractus, et ut Sacramentum.

1° Matrimonium ut contractus est Conventio, qua vir et mulier sibi invicem legitime tradunt dominium in corpora in ordine ad actus ex se aptos ad generationem prolis, et se obligant ad individuam vitae societatem.

2° Matrimonium ut Sacramentum definitur *Sacramentum novae legis gratiam conferens ad legitimam viri et mulieris coniunctionem sanctificandam, et ad prolem pie suscipiendam, sancteque educandam.*

---

seu etiam multo magis, si revelationem bona fide contrahentibus obfuturam censeat; — 3° Si probabiliter existimet, revelationem grave apud alios scandalum parituram; — 4° Si noverit, contrahentes dispensationem occultam pro foro conscientiae impetrasse. Excipit S. Alphonsus *(Lib.* 6. *n.* 994.), si fama impedimenti sit publica; verum in re notoria vix opus esse potest denunciatione, nisi forte quis putet, impedimenti probationes sibi tantum notas esse.

745. — DIVISIO. Matrimonium spectari potest tum quoad coniunctionem viri et mulieris, tum quoad vinculum quod ex ea oritur; hinc dicitur

1° *In fieri*, vel *in facto esse*. — Matrimonium *in fieri* dicitur ipse actualis contractus, qui mutuo consensu viri et mulieris perficitur. Vocatur autem *in facto esse* connubium perseverans in vinculo, quod ex matrimoniali contractu provenit.

2° *Legitimum, ratum* et *consummatum*. — Matrimonium *legitimum* dicitur, quod contrahitur iuxta normam legis naturalis et civilis, non tamen Ecclesiae ratificationem aut rationem sacramenti habet, quale olim in lege naturae ac mosaica, et etiamnum inter iudaeos ac gentiles initur. — Matrimonium *ratum* est, quod contrahitur inter christianos nullo impedimento irretitos, inter quos tamen post contractum nondum intercessit commercium coniugale. Dicitur *ratum*, quia non solum natura et ius civile, sed etiam Ecclesia illud approbat et ratum habet. — Matrimonium *consummatum* dicitur, quod copula coniugum completum est; quod intelligi non modo de *rato*, sed etiam de mere *legitimo* debet (a).

(a) Haec distinctio matrimonii in *legitimum, ratum et consummatum*, sedulo retinenda est, utpote summi momenti, prout infra patebit.

Interim adverte duo requiri, ut matrimonium dici *consummatum* queat: 1° ut coniunctio carnalis perfecta sit et sufficiens ad generationem, adeo ut (prout habetur in *C. Verum* 2. *De Conv. Coniug.*) coniuges *effecti simul fuerint una caro*. Non ea ergo sufficeret, ex qua, utut dempta mulieri foret corporalis virginitatis integritas, deficiente tamen apta virilis seminis effusione, generatio sequi non posset; 2° ut eiusmodi coniunctioni praecesserit legitimus consensus seu matrimonium *ratum*. Copula ergo ante contractum matrimonialem habita non efficit, ut contractum dein matrimonium consummatum censeatur, atque adeo neque indissolubilitatem neque alios consummati matrimonii effectus operabitur. Unde concludes, eum, qui voto religionis obstrictus, mulierem vitiaverit, posse eam ducere, et dein (nisi alia causa obstet) religionem votam ingredi, si postquam duxit, eam rursus non cognovit. — *Vid. Schmalzgr. Lib.* 4. *Tit.* 1. n. 227. 228.

Haud modici momenti in usum Thh. est et alia matrimonii distinctio in *verum, praesumptum* et *putatitium*.

Principia:

746. — I. Matrimonium christianorum ritu legitimo celebratum, est verum et proprie dictum novae legis Sacramentum. Probatur 1° ex *Epistola S. Pauli ad Ephesios, c.* 5., 32., ubi

---

Verum dicitur, quod reapse et valide contractum est, atque ut tale est probatum quopiam ex iis argumentis, quibus et caetera negotia probari solent, cuiusmodi est Parochi vel aliorum testimonium, liber matrimoniorum, confessio coniugum, diuturna honestae foeminae cohabitatio, etc.; de his vid. Schmalzgr. (*Lib.* 4. *Tit.* 1. *n.* 233.), quocum adverte, leviores probationes sufficere, cum agitur de matrimonio sustinendo, quam cum res est de eo dissolvendo.

Praesumptum dicitur, quod *a iure* praesumitur; quae quidem *iuris* praesumptio maxime in triplici casu locum habet. Ac 1° quando in locis, ubi decretum Trid. de forma matrimonii non viget, post sponsalia absolute inita inter duas personas habiles, secuta est inter eas carnalis copula; tunc enim consensus de futuro praesumitur transisse in consensum de praesenti, et copula praesumitur admissa affectu coniugali. De gravissima hac quaestione vid. Schmalzgrueber (*Lib.* 4. *Tit.* 1. *a n.* 115.), Pirhing (*eod. tit. n.* 27.), et praesertim Barbosa (*In Cap. Is qui, eod. tit. n.* 3. *et seqq.*). 2° Quando post sponsalia inita *sub conditione,* ante eiusdem eventum intercessit carnale inter sponsos commercium; Ecclesia enim (loquimur, praecisione facta a praedicto Trid. Decreto de forma, etc.) tunc praesumit, sponsos a conditione recessisse, adeoque voluisse pure et absolute matrimonium contrahere. Patet *ex C. Per tuas* 6. *De Cond. apposit.* 3° Quando post sponsalia *de praesenti* ab impuberibus (in quibus malitia aetatem non suppleat) invalide contracta, inter eosdem, ubi adepti pubertatem fuerint, signa interveniunt ratificati consensus, cuiusmodi sunt non tantum carnalis copula, sed etiam oscula, amplexus, cohabitatio, etc. Patet ex *Cap. unic.* §. *idem quoque De Desp. Impub. in VI.* Qui tamen casus et ipse locum habere potest solum ubi praed. Trident. Decretum non viget. — *Vid. Schmalzgr. Lib.* 4. *Tit.* 1. *n.* 234.

Putatitium denique matrimonium dicitur, quod legitime contractum existimatur, cum tamen a parte rei ob latens aliquod impedimentum sit nullum. De quo ideo inquirunt DD., ut constet, quandonam vim legitimandi prolem inde susceptam, aliosque iuris effectus habeat. Duo porro ad id sunt necessaria: 1° ut contractum

dicit: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia.* — 2° Ex *Trid. sess.* 24., *Can.* 1.: *Si quis dixerit, matrimonium non esse vere et proprie unum ex septem legis evangelicae Sacramentis a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre, anathema sit.* — 3° Ex S. Augustino *(lib. de bono coniugali, c.* 18.): *In Christianorum nuptiis plus valet sanctitas Sacramenti, quam fecunditas uteri.*

II. Requiritur ad matrimonii validitatem verus consensus ex parte utriusque contrahentis; quia matrimonium, ut contractus, est conventio inter virum et mulierem: consensus autem conventionis essentiam constituit.

747. — III. Consensus vero debet esse

1° *Mutuus;* consistit enim in contractu, qui est essentialiter consensus duorum, seu consensus mutuus. Unde si ex una parte deficiat, nullum erit matrimonium.

---

sit bona fide saltem ab alterutro coniugum, qui nescius impedimenti fuerit. Ita *in cap. ex tenore* 14. *Tit. Qui filii legit.* Quam quidem bonam fidem nec error iuris, nec dubitatio de valore matrimonii excludit, ut probat Covarruvias (*De Spons. Part.* 2. *Cap.* 8. §. 1. *n.* 9.); in dubio autem bona haec fides praesumitur. 2° Ut matrimonium contractum publice fuerit et in facie Ecclesiae, idest coram parocho et testibus, et praemissis, vel saltem dispensatis, denunciationibus. — *Vid. Cap. fin. De Clandest. Desp.* §. 1.

Memoranda est et alia matrimonii distinctio in *canonicum*, *politicum seu civile,* et *conscientiae.*

Canonicum dicunt, in quo omnia concurrunt, quaecumque a sacris Canonibus ad matrimonium praescripta sunt.

Politicum seu *civile* illud dicunt, in quo concurrunt ea quoque, quae iure civili exiguntur, quaedam scilicet solemnitates, pacta dotalia, etc.; sine quibus matrimonium *canonice* quidem validum est, illegitimum tamen civiliter reputatur, atque adeo civilibus caret effectibus.

Matrimonium *conscientiae* demum, seu *morganaticum* dicitur legitima coniunctio viri cum foemina inferioris conditionis eo pacto inita, ut uxor et liberi inde nati dono nuptiali vel alia certa portione, tempore sponsalium destinata, contenti sint, et a caeteris bonis avitis ac paternis, una cum titulis, dignitatibus et insignibus abstineant; de quo adeundi Iurisconsulti. — *Vid. Schmalzgrueb. Lib.* 4. *Tit.* 1. *a n.* 236.

2° *De praesenti;* quia per promissionem *de futuro* fiunt tantum sponsalia, non vero matrimonium. Deducitur etiam ex *C. Si inter,* 31., *de Spons. et Matrim.*

3° *Deliberatus et voluntarius;* quia est contractus de re gravi, gravem propterea obligationem inducens; nemo autem censetur obligationem gravem sibi imponere, nisi libere ac plene consentiat. Constat ex Iure canonico, quod invalidat matrimonia ex metu gravi contracta, ut infra de impedimentis dicetur.

4° *Manifestus signis externis;* quia omnis conventio inter homines aliquo signo externo cognosci debet: conventio enim mutuam acceptationem inter contrahentes necessario supponit.

Quaesita:

748. — Quaer. 1° *An consensus verbis exprimi debeat?*

Resp. 1° *Neg.* quoad *validitatem*, quia de iure naturali in contractu sufficit, ut consensus certo aliquo signo exprimatur. — *S. Lig. n.* 887.

Resp. 2° *Affirm.* quoad *liceitatem,* quia alias ageretur contra rubricam et Ecclesiae consuetudinem. Attamen non videtur excedere veniale, si verba non adhibeantur; imo ab omni culpa verecundia aut alia rationabilis causa excusaret (*a*). — *S. Lig. n.* 888.

749. — Quaer. 2° *An sufficiat consensus per procuratorem?*

Resp. 1° Quoad *validitatem, affirm.,* modo adsint conditiones requisitae, quia matrimonium habet totam rationem contractus naturalis. Contractus autem quilibet per procuratorem fieri potest.

Conditiones vero ad matrimonium illo modo contrahendum, sunt 1° ut procurator mandatum exequatur per seipsum; 2° ut mandans mandatum non revocaverit; 3° ut procurator cum comparte coram Parocho et duobus testibus compareat (*b*).

Resp. 2° Quoad *liceitatem, neg.,* nisi causa valde gravis urgeat. Ratio est, quia iste modus contrahendi est contrarius pra-

---

(*a*) Profecto si de mutis aut surdis agatur, manifestum est, aliis praeter verba signis utendum esse.

(*b*) Conf. quae superius (*not. ad n.* 722.) diximus de sponsalibus per procuratorem contrahendis.

xi ordinariae Ecclesiae et vix inter alios, quam inter Principes et Magnates, sic matrimonia fiunt. Hinc Parochus non debet propria auctoritate matrimoniis huiusmodi benedicere, ut ex praxi Ecclesiae et *Ritualibus* constat. — *S. Lig. n.* 888.

750. — QUAER. 3° *An sit validum matrimonium* SUB CONDITIONE *initum*?

Resp. 1° Certum est, esse validum, si conditio sit *de praeterito* vel *de praesenti*, et verificatur. Ratio est, quia consensus ille *conditionatus* statim transit in absolutum, et proinde nihil deest valori Sacramenti (*a*). — *Vide S. Lig. n.* 890.

Resp. 2° Si adiiciatur conditio *honesta* et *possibilis* de futuro, *dico* 1°: Non perficitur matrimonium, donec conditio impleatur; quia contractus transferre debet ius mutuum in corpora *de praesenti*, ut supra dictum est. *Dico* 2°: Impleta autem conditione, valet matrimonium; siquidem contractus conditionatus, adimpleta conditione, transit in absolutum, et eo ipso valet ratione Sacramenti, quia inter christianos contractus matrimonii a Sacramento disiungi nequit (*b*).

751. — QUAER. 4° *An sit licitum contrahere cum consensu conditionato*?

Resp. Neg. Talis modus contrahendi est illicitus, praesertim si conditio sit *de futuro*, nisi forte, ut habet *S. Lig. n.* 892., adsit urgentissima causa. Ratio est, quia multa ac gravia incommoda ex tali modo contrahendi subsequi facile possunt, nempe, scandalum, iurgia, ambages, difficultates, etc. — *Ita communiter Theologi.*

(*a*) Et hoc valet, licet contrahentes ignorent, conditionem purificari. Ratio est, quia suum consensum alligarunt non conditionis scientiae, sed eiusdem existentiae; uti tamen matrimonio non possunt ante acceptam de existente conditione notitiam; quippe secus se in periculo fornicationis constituerent; qua de re vid. historiam a Faguano narratam (*In Cap. fin. De Condition. appos.* n. 13.), et Schmalzgr. (Lib. 4. Tit. 5. n. 40.).

(*b*) *Matrimonium conditionale perfecta conditione statim esse perfectum absque novo consensu, receptissima est Canonistarum sententia.* Ita Fagnanus (*In Cap. Super eo De Apposit. Condit.* n. 3.), qui subdit, hanc Canonistarum sententiam *in Curia servari etiam post Tridentinum, et ideo ab illa in consulendo et iudicando non esse ullatenus recedendum.*

752. — Quaer. 5° *An sit validum matrimonium initum sub conditione turpi?*

Rep. 1° *Neg.*, si conditio haec repugnet substantiae seu essentiae matrimonii, triplici nempe eiusdem bono, idest 1° bono *Sacramenti;* 2° bono *Fidei;* 3° bono *prolis;* quod fieret, si sponsi contrahendo matrimonium, generationem prolis (*a*), fi-

---

(*a*) Quaestio facta est, num valori matrimonii obstet conditio excludens quidem bonum prolis, quae tamen non turpis sit, sed honesta, v. gr., quando contractui quis apponat conditionem, si *mecum in castitate seu continentia perpetua vivas.*

Et fuerunt, qui negarent sic matrimonium valere (Vid. Gonzalez in *C. Si conditiones* 7. *De Condit. appos. n.* 8. *seqq.)* ea praesertim ducti ratione, quod matrimonii contractus essentialiter dicat consensum in traditionem corporis ad usum coniugalem; cum autem haec traditio importet obligationem reddendi debitum, idest usum proprii corporis praestandi alteri, penes quem ex vi contractus eiusdem corporis manet potestas; profecto aut nullus erit contractus, aut certe qui contrahit, consentiat in usum coniugalem oportet. Atqui eiusmodi consensum plane excludit propositum continentiae; et a fortiori dicendum id erit de eo, qui contrahat cum firma voluntate servandi votum, quod forte emiserit, castitatis, quippe qui consensum illum, alioqui contractui matrimoniali essentialem, non modo non habet, sed ne potest quidem sine peccato habere. A fortiori denique nullus erit matrimonii contractus, si illud ipsum in pactum seu conditionem deducatur. Et exinde difficultas etiam circa matrimonium Virginis Deiparae cum S. Iosepho, et aliorum quoque, de quibus historia ecclesiastica, v. gr., S. Pulcheriae, quae Marcianum Augustum, *salva, quam Deo voverat, virginitate, coniugem sibi delegit.*

Verum haud aegre ostenditur, conditionis illius appositionem nihil obstare, quominus valide contrahatur matrimonium, atque adeo vere alteri ius tradatur in proprium corpus, simulque obligatio matrimonii propria circa redditionem debiti suscipiatur.

Et sane certum est, matrimonii validitati nihil obstare propositum non consummandi matrimonium quoad eum, qui animum habeat vel ad Religionem transeundi et in hac profitendi, vel saltem executionem obligationis coniugalis suspendendi, si ad deliberandum de ea re concesso bimestri uti velit. Et nunc quidem nihil attinet disputare, quando id liceat vel non liceat; hoc interim ratum haberi debet, eiusmodi matrimonium esse validum, ideoque

delitatem in coniugio, aut perpetuitatem in matrimonio excluderent. Sed ad hoc requiritur, ut huiusmodi conditio expresse apponatur, et ut sponsi non aliter se obligare animo intendant.

traditionem illam, potestatemque in proprium corpus alteri fieri, quae matrimonii substantiam constituit.

Dices forte, in casu substantiam matrimonii servari, concessumque ius ideo minime laedi, quod hoc ferat ipsa natura contractus, qui implicite hanc conditionem insertam habet; neminem autem censeri se obligare ultra id, quod ferat contractus indoles, ac proinde nullum ulterius ius alteri parti acquiri.

At enim, inquam, non ea sola ratio est, propter quam, servato alterius iure, suspendi obligatio debiti reddendi possit. Mitto nunc, quod matrimonii vinculum, suspensa manente ea obligatione, perduret non solum per bimestre illud ad deliberandum concessum, sed per totum tyrocinii religiosi tempus. Sed ut rem propius attingamus, numquid illud, quod iura Ecclesiae concedunt, praestare aeque non potest concessio ultronea illius, ad quem ius in alterius corpus pertinet? Quid prohibet, quominus contrahentes ipsi communi inter se consensu paciscantur non de bimestri modo, sed de biennio, quo deliberare possint? Cur non possent iuris proprii executionem ex pacto suspendere etiam alia de causa, v. gr., usquedum maritus officium par sustentandae proli sit adeptus? Cur non poterunt pacisci de matrimonio non consummando nisi post annum quadragesimum vel quinquagesimum? Et si hoc, cur non etiam per totam vitam?

In matrimonio nimirum, quod fiat cum pacto continentiae, duplex manifeste intercedit contractus: alter matrimonii proprius, quo potestas invicem in proprium corpus alteri traditur; alter, quo coniuges usui seu exercitio huius iuris invicem cedunt. Neque vero refert, quod de exercitio seu usu proprii iuris ante initum matrimonium potius quam post initum matrimonium paciscantur. Neque enim ratio ulla est, cur prius promitti illud non possit, quod licite possum postea praestare. Atqui licite, ut fatemur omnes, post initum matrimonium coniuges cedere usui matrimonii possunt; ergo et hoc ipsum possunt antea *spondere*.

Dixi, *spondere*; quia reipsa ante contractum matrimonium non renuntiant iuri in corpus alterius: renuntiatio enim seu abdicatio usus locum habet solum post acquisitam utendi potestatem. Ergo promittunt solum, se renunciaturos, vel, si ita mavis, promittunt, se ita contracturos matrimonium, ut *simul* eiusdem usum abdicent. Hoc autem nihil repugnat; quippe si abdicatio eiusmodi fieri potest post contractum, fieri et in ipso contractu potest. Ita qui emit

Validum autem erit matrimonium, si haec conditio se habeat concomitanter, et ideo non sit motivum, cur contrahatur ma-

---

domum, utique in ipso contrahendi actu usum ipsius domus potest venditori cedere.

Nec dici potest, eiusmodi contractum ita carere omni effectu, ut quodammodo natura ac vi contractus destituatur. Nam 1° qui sic contrahit, vi matrimonialis vinculi manet inhabilis ad contrahendum cum alia persona; 2° si postmodum ipsi coniuges mutato proposito velint coniungi, non erunt fornicarii; 3° item si maritus, qui, v. gr., ex pacto consensit uxori conditionem castitatis, vim ipsi inferat, peccabit utique contra iustitiam, quia pactum violat, aut saltem violabit virtutem fidelitatis, quia promissionem infregit; sed dici fornicarius non poterit; 4° si uterque coniux continentiam non solum alteri concesserit, sed etiam Deo ambo voverint, et deinde votum non servent, peccabunt contra virtutem religionis, sed non contra virtutem castitatis; 5° si alteruter sui corporis copiam extraneo fecerit, reus est violatae fidei matrimonialis, atque adeo adulter habetur; 6° denique (quod mirum est ab iis parum adverti, qui hanc quaestionem agitant) dum quis in conditionem castitatis contrahendo consentit, nonne matrimoniali iure vel maxime utitur? Sicut nimirum qui domum emat, ius suum in eam non minus exercet, si illa ipse inhabitando utatur, quam si ipsa uti nolens, usum eiusdem vel ad tempus vel in perpetuum alteri concedat; ita sane cum quis usui iuris sui in alterius corpus sponte cedit, potiusquam ius eius laedatur, immo vel maxime ius, potestatemque sibi inesse, illamque exercere putabitur. Nemo quippe cedit legitime nisi illud, quod in potestate habet, et eiusdem usui cedens, ipsam evidenter exercet. Falsum est igitur, per conditionem matrimonio appositam et acceptatam servandi castitatem, contractum iniri, cuius nulla vis, nullusque sit effectus, atque adeo qui naturam contractus exuat.

Doctores tum veteres, tum recentiores pro hac doctrina allegatos habes penes Rebellum *(Part. 2. Lib. 2. q. 10. Sect. 3. n. 19.)* et Clericatum *(De Matrim. Decis. 3. n. 21., et Decis. 20. n. 21.)*, Schmalzgrueber *(Lib. 4. Tit. 5. n. 119.)*, et Benedictum XIV *(De Synod. Lib. 13. Cap. 22. n. 11.)*, qui tamen addit, huius doctrinae patronis *necesse omnino esse, de viribus et subsistentia huius opinionis studiose disquirere:* quasi vero labor herculeus ad eam tuendam requiratur, aut nemo adhuc quidpiam solidi pro ea protulerit! Ipse mere opponit allegationem Schmalzgrueber, qui alioquin eandem sententiam concedit esse probabilem. Caeterum totum armamentarium, quod contra ipse Schmalzgrueber opponit *(l. c. n. 121.)*, in

trimonium, et alioquin adsit voluntas aliqua generalis valide contrahendi (*a*).

---

hoc consistit, quod contrahentes *ius in alterius corpus et implicitum consensum ad actus coniugales reddendos appositione talis conditionis excludant*, cum vi illius ad copulam non exigendam et non reddendam obligentur. Cuius argumenti vis tota, uti patet, sita est in fallacia, qua ius cum iuris exercitio, atque adeo renunciatio usus cum iuris non existentia confunditur. Nunquid non aeque obligantur coniuges ad debitum nec exigendum nec reddendum, si ambo solemni voto se religioso Ordini mancipent? Et si obligatio haec ius in corpus alterius excluderet, curnam est adulter et contra iustitiam peccat eorum alteruter, qui extraneae personae commisceatur? Rursus si obligatio non exigendi aut reddendi copulam excludit ius in alterius corpus, quomodo validum erit matrimonium, quando contrahant duo simplici voto castitatis adstricti? Concludamus: pacisci quidem non potest contrahens de iis, quae ex naturae ordine abesse a contractu nequeunt, et ex vi contractus sunt inalienabilia, cuiusmodi est ius in corpus alterius; at in quibus usus est quidem licitus, sed non imperatus aut inalienabilis, falsum est, contrahentes non posse abdicationem pacisci.

(*a*) Contigit sane hoc loco Auctori illud Horatii: *Brevis esse laboro, obscurus fio*. Distinguatur itaque inter expressam conditionem contractui appositam, et solam intentionem internam.

Quando intentio seu conditio contraria substantiae matrimonii expresse apponitur seu in pactum deducitur, certum est ex *C. fin. de Condit. appos.*, matrimonium in utroque foro esse invalidum; idque pluries, ut infra apparebit, Sedes Apostolica declaravit. Neque tunc opus illud est quod addit A., nempe *ut sponsi intendant se non aliter obligare*. Ut enim advertit Lugo (*De Sacram. Disp.* 8. *n.* 128.), *non potest validum esse matrimonium, nisi quis exterius verbis aut aliis signis exprimat sufficienter internum consensum. Atqui in praedicto casu* (scil. expressae conditionis, contrariae essentialibus matrimonii bonis) *nullo modo videtur exterius exprimi consensus ...., quando potius significatur oppositum. Ergo non potest haberi matrimonium validum*. Excipe tamen ex communi sententia, si ea conditio ab uno tantum sponso adiiciatur, altero contradicente; quia si prior non obstante alterius contradictione ad contractum processit, in matrimonii favorem praesumitur ab ea conditione recessisse. Immo sunt, qui idem dicendum putant, quando ad appositam eiusmodi conditionem alter silet. Nam et in hoc casu in matrimonii favorem tacens praesumitur contradicere. — *Schmalzgrueber, Lib.* 4. *Tit.* 5. *n.* 116.

Resp. 2° Si vero conditio turpis non repugnet substantiae matrimonii, *dist.*: 1° Censetur validum *in foro externo,* quia in

---

Si vero agatur de prava intentione mere interna, duplici modo intelligi haec potest: vel enim contrahens ita comparatus est animo, ut aliquam ex iis obligationibus, quae ad substantiam matrimonii pertinent, nullatenus suscipere velit; vel utique habet animum vere matrimonium contrahendi, et idcirco obligationes omnes matrimonii proprias suscipiendi, licet iis implendis, impudicam, v. gr., cum alia foemina amicitiam abrumpendo, non sit paratus.

Si posteriori hoc sensu accipiatur, ex omnium sententia matrimonium validum est, idque pro utroque foro. Qamquam facile quis advertet, obligationem, quae respicit *bonum sacramenti,* idest matrimonii insolubilitatem, vix aut ne vix quidem capacem esse praedictae distinctionis, adeo ut possit ipsa suscipi simul cum animo eam non servandi; nisi forte putemus huc pertinere casum illius, qui intentionem habeat uxorem post aliquod tempus relinquendi, et aliam, conscius certusque manentis prioris vinculi, clam alibi ducendi.

Si autem priori sensu res intelligatur, tunc etiamsi prava intentio in pactum non deducatur, *per se* tamen contractum *quoad conscientiae forum* invalidat. Et ratio patet, quia contractus matrimonii ex essentia sua consensum in illas obligationes exigit. Quisquis ergo intentionem habet excludentem aliquam ex iis obligationibus, eo ipso excludit matrimonii essentiam, ac proinde nullum est matrimonium. Vid. Sanchez *(De Matrim. Lib.* 2. *disp.* 29. *n.* 12.), qui post S. Thomam hanc doctrinam, ab omnibus dein receptam, dilucide exponit.

Dixi, *per se;* nam locum hic habet et alia distinctio, quam subobscure etiam A. innuit, *concomitanterne,* an *antecedenter* ista intentio se ad contractum habeat. Quae quidem distinctio propter consectaria gravissimi momenti quoad praxim diligenter consideranda est. Et sane cum ad essentiam matrimonii pertineat, v. gr., indissolubilitas vinculi, quid dicendum de iis erit, qui contrahunt cum animo instituendi divortium non solum quoad thorum, sed etiam quoad vinculum, aut dandi uxori libellum repudii, prouti Iudaei solent iuxta legem Mosaicam? Huiusmodi profecto casus adeo non est chimaericus, ut frequentissima sit huius quaestionis occasio, propterea quod et inter schismaticos Graecos vigeat opinio solubilitatis matrimonii propter adulterium, et eadem invaluerit consuetudo penes plures haereticos protestantes, et tandem eadem facultas coniugibus fiat multis in locis ab iure civili, ut nihil modo addamus de infidelibus sive Iudaeis, sive Mahumedanis, sive idololatris.

eo conditio pro non adiecta habetur. 2° *Controvertitur* quoad forum *internum*, sicut in caeteris contractibus. Ordinarie tamen

---

Quocirca nil mirum esse debet, si qui matrimonium in hisce adiunctis contrahunt, animum contrahendo retineant matrimonium ob dictas causas et circumstantias solvendi.

Quaestionis porro resolutionem iuxta duplicem distinctionis casum ex communi doctrina sic proponit Card De Lugo (*De Sacram. Disp.* 8. *n.* 131. 132.): *Si coniuges sciant, in repubblica sua licere repudium, nec tamen tempore contractus addiderint limitationem istam se non aliter obligandi, quam sub eo respectu; tunc si ea scientia, quam habebant de usu repudii, se habuit antecedenter, hoc est, si ideo contraxerunt, quia sciebant licere repudium, et aliter non contraherent; iam videntur se simpliciter noluisse obligare ad perpetuitatem. Atque adeo in nullitatem matrimonii declinandum est iudicium.... Si vero contrahentes ignorabant omnino, an vinculum foret perpetuum, vel si credebant etiam esse dissolubile, sed non limitarunt suam intentionem tempore contractus ad eam existimationem, verum habuerunt voluntatem generalem contrahendi matrimonium validum, ita ut illa ignorantia vel existimatio se habeat concomitanter, cum etiam sine illa aeque contraherent; tunc matrimonium videtur validum et observandum.* Et digna plane sunt, quae legantur, ea quae idem Auctor fuse disserit (*l. c. a n.* 120. *ad* 130.), ut explicet, quomodo duplex possit concurrere contraria voluntas, et quaenam utpote efficacior praevalere dicenda sit; ubi etiam explicat, quid sit voluntas illa prae altera generalior (quam et A. innuit), quae propterea efficacior sit. Quorum germina habes etiam penes Schmalzgr. (Lib. 4. Tit. 1. n. 302. 304.), ubi quaerit, an validum dicendum sit matrimonium baptizati, qui illud celebrare velit in ratione contractus, non vero in ratione sacramenti, atque adeo contrahat cum intentione sacramentum excludente, et multo etiam fusius (*Lib.* 4. *Tit* 19. *n.* 164.-176.), ubi de eodem, ac Lugo, casu inquirit.

Haec autem, ut praemissum est, valent pro *foro conscientiae*; nam in *foro externo* semper praesumitur, affuisse generaliorem illam voluntatem contrahendi legitimum matrimonium, atque adeo errorem quemlibet substantiae matrimonii adversum mere se *concomitanter* habuisse, quousque scilicet oppositum non probetur. Generalem hanc doctrinam, cui ista fori externi praxis innititur, sic ex DD. consensu refert (*De Synod. Lib.* 13. *Cap.* 22. *n.* 7.) Benedictus XIV: *Si expressa illa conditio de matrimonio ob adulterium dissolvendo apposita minime fuerit, quantumvis contrahentes in eo fuerint errore, ut matrimonii vinculum per adulterium dissolvi posset, nihilomi-*

non censetur conditio *sine qua non*, sed merum propositum aut promissio a contractu matrimoniali *indipendens*, ac proinde

---

nus locus est praesumptioni, ut dum matrimonium, prout a Christo institutum fuit, inire voluerunt, illud omnino perpetuum, ac interveniente etiam adulterio, insolubile contrahere voluerint, praevalente nimirum generali, quam diximus, voluntate de matrimonio iuxta Christi institutum ineundo, eaque privatum illum errorem quodammodo absorbente: quo fit, ut matrimonium ita contractum, validum firmumque maneat. At ubi contrahentes in ipso matrimonii contractu expressam apposuerunt conditionem de dissolvendo quoad vinculum matrimonio in casu adulterii, iam fieri nequit, ut error particularis absorptus maneat a generali voluntate contrahendi matrimonium, prout a Christo Domino institutum fuit; sed potius voluntas generalis huiusmodi extinguitur ac suffocatur ab errore particulari, qui manifeste praevalet ac dominatur; atque hinc oritur nullitas matrimonii, in quo contrahendo apposita fuit conditio ipsius substantiae contraria. Quam doctrinam mox allatis SS. Congregationum Declarationibus in utrumque sensum confirmat.

Nec minus clare eam propositam reperimus in Litteris, quas Pius VI, 11 Iul. 1789 ad Archiepisc. Pragensem dedit: *Si conditio legalis* (inquit) *vinculi coniugalis allatis de causis solvendi, per pactum expressum matrimonio apponatur, nullum et irritum ab initio dicendum erit matrimonium, nec inde oriri potuisse coniugale vinculum, sed illicitam prorsus coniunctionem pactam esse, quam utraque pars, maxime catholica, Christi lege deserere omnino tenetur. Si vero nulla fuit apposita expressa eiusmodi conditio repugnans substantiae matrimonii, licet contrahentes generatim intendant contrahere iuxta placita sectae aut legis concedentis dissolutionem vinculi coniugalis, nihilominus matrimonium valide contractum censendum erit, ideoque ortum perpetuum vinculum coniugale, quod nulla civili lege, nulla Consistoriorum acatholicorum auctoritate dissolvi queat: adeoque nec partibus, minus vero catholicae, facultatem concedi posse convolandi ad alias nuptias.*

Rationem autem resolutionis, non secus ac Benedictus XIV, sic reddit Pius VI: *Nec deest intima ratio, cur intentio contrahendi iuxta placita sectae adstruentis aut legis permittentis dissolutionem matrimonii, non officiat eius valori, modo non deducatur in pactum. Etenim hoc ipso quod acatholici vano errore decepti existimant, solutionem matrimonii iis de causis minime repugnare legi Christi, hinc fit, ut in eorum mente propter falsam illam existimationem intentio contrahendi iuxta eiusmodi leges aut sectae placita, minime*

consensus non indicatur tali conditione suspensus, nisi de hoc omnino constet, ut dictum est in responsione prima. — *S. Lig.* *n.* 891. (*a*).

---

excludat primariam intentionem contrahendi iuxta divinam legem per Christum confirmatam. Permanet proinde haec voluntas in actu contrahendi, ex eaque fluit ac determinatur ratio consensus, qui actu praestatur. Porro consensus praestitus iuxta legem Christi aptus est ac sufficiens ad matrimonii valorem, nisi aliud obstet canonicum impedimentum.

Haec tamen, ut habet in textu sup. allato Benedictus XIV, revocanda semper sunt ad *praesumptionem,* qua praxis regitur externi fori. Neque enim definire per haec voluit Pontifex, verum consensum, etiam cum conditio illa in pactum non deducitur, deficere non posse; sicut nimirum non excluditur casus *ficti consensus,* dum generatim statuitur insolubilitas coniugii inter catholicos contracti. Quoad *forum* ergo *conscientiae,* semper inspiciendum superest, num *antecedenter* se prava illa intentio ad contractum habeat, an solum *concomitanter.* Nam si contrahentes ita matrimonium ineant, ut soli errori de coniugii solubilitate intentionem suam obligent, et prorsus nolint contrahere, quam sub solubilitatis conditione, matrimonium nullum est, licet conditio in pactum non deducatur, quia scilicet nolunt aliter, nisi dissolubiliter, contrahere; quam doctrinam communem esse Thh. et Canonistis, ostendit Schmalzgrueber (*Lib.* 4. *Tit.* 19. *n.* 70.). Imo si ex utriusque coniugis confessione constaret, eos non habuisse animum aliter contrahendi, id sufficeret, ut matrimonium possit declarari nullum etiam *in foro externo,* nisi tamen esset collusionis praesumptio. Et si hic animus etiam in uno tantum coniugum fuerit, id ipsi sufficiet *in foro interno;* imo id sufficiet et alteri parti, si eiusmodi rationes concurrant, quae prudenter suadeant, illum non mentiri. Vid. Sanchez (*Lib.* 2. *Disp.* 45. *n.* 4-12., et *Lib.* 5. *Disp.* 12. *n.* 5.), et Lugo (*De Sacram. Disp.* 8. *n.* 130.).

In dubio autem, an aliquis habuerit illam voluntatem generalem et efficacem faciendi matrimonium omnino validum, iudicandum est in favorem contractus, ut valeat. Ratio, quia unusquisque praesumitur velle exercere contractum validum, nisi oppositum probetur, iuxta communem doctrinam Iuristarum, quod a fortiori habebit locum in casu matrimonii, quae est magis favorabilis. Ita Lugo (*De Sacram. Disp.* 8. *n.* 136.).

(*a*) Conditio *turpis,* de qua nunc A., sicut et *impossibilis,* reipsa tunc solum habetur pro *non adiecta,* quando dubium sit, an contrahentes illam serio, an ioco adiecerint. Cum enim in dubio iuxta Iu-

753. — QUAER. 6° *Quid agendum, si quis dicat se ficte consensisse?*

Resp. 1° Quoad *forum externum,* non est ei fides adhibenda, nisi ex circumstantiis pateat, illum aut dolo fuisse deceptum aut gravi metu inductum ad contrahendum: supponi enim nequit eum, qui libere matrimonium iniit, ficte consensisse.

Resp. 2° Quoad *forum internum,* qui asserit se *ficte* consensisse, obligandus est 1° ad abstinendum a debito petendo et reddendo, donec vere consenserit [1]; 2° ordinarie etiam ad con-

ris normam iudicandum sit pro valore matrimonii; merito in hoc quoque dubio Ecclesia in favorem matrimonii praesumit, eam conditionem haud serio fuisse adiectam; *merito,* inquam; ne scilicet forte illi separentur, qui legitime sunt coniuncti, aliisque per illegitima matrimonia coniungantur. Quae tamen *praesumptio* cum sit tantum *iuris,* et non etiam *de iure,* idcirco adductis in contrarium rationibus elidi potest. — *Schmalzgr. Lib.* 4. *Tit.* 5. *n.* 64.

Non habetur autem pro *non adiecta* 1° Si contrahentes illam habeant pro *honesta;* 2° Si aliunde constet, eam conditionem a contrahentibus serio fuisse adiectam, atque adeo consensum nisi sub illius eventu praestitum non fuisse: praesumptio enim tunc cedet veritati, atque adeo non adveniente conditione, nullum erit matrimonium ob defectum consensus, quem sane Ecclesia supplere non potest; 3° Si ambo contrahentes, vel saltem alteruter ignoraverit Constitutionem, quae hasce conditiones habet pro non adiectis: neque enim dici tunc potest, illos utpote scientes hanc conditionem ab Ecclesia reiici, idcirco contrahere *absolute,* quod velint sacramenta iuxta Ecclesiae intentionem recipere; hoc quippe tunc solum valet, quando contrahentes norunt et conditionem esse turpem, et hanc ab Ecclesia non admitti.

Quatenus vero addit A., *quoad forum conscientiae controverti* (nempe an matrimonium, impleta turpi conditione, validum haberi debeat) *sicut in caeteris contractibus* (de materia nimirum turpi), videantur, quae diximus *ad n.* 760. *Vol. I.*, ubi ostendimus, opinionem negantem horum contractuum validitatem unico falsarum allegationum fuco muniri.

[1] Coniux autem, qui verum assensum posuit, non obligatur, *per se*, credere alteri asserenti se ficte consensisse, nisi id iuramento firmaret, ideoque licite debitum peteret, donec defectus consensus evidenter probaretur. — *S. Congreg. Concilii* 24 Febr. 1720.

sensum verum ponendum, ut sic iniuriam comparti illatam reparet. Dico *ordinarie*, quia si compars separationi consentiat, vel ipse ad contrahendum coactus fuerit, consensum supplere non teneretur (*a*). — *Decretal. lib. 4. titul. de conditionibus cap. ult.*

754. — Quaer. 7° *An requiratur consensus parentum ad validitatem, vel liceitatem contractus matrimonialis?*

Resp. 1° Quoad *validitatem, neg.* prorsus; quia consensus parentum nec iure naturali, nec positivo requiritur. Ac 1° Non *iure naturali;* quia contrahentes habent potestatem in proprium corpus, nec parentes habent potestatem in corpus filiorum suo-

---

(*a*) Deceptor non tenetur deceptam ducere etiam in seqq. casibus: 1° Si deceptor matrimonium cum alia iam inierit; etsi enim iudici probare non possit fictionem quoad aliud matrimonium, et idcirco iudex ad cohabitandum cum putata coniuge compellat etiam intentata excommunicatione, potius hanc censuram, quae animam non ligaret, pati, quam primae sponsae misceri carnaliter, debet, ut constat ex *C. Inquisitioni tuae* 44. *De Sent. Excom.* — 2° Si fraus ex altera quoque parte intercesserit, v. gr., si falso se iactaverit virginem: deceptio enim tunc deceptione compensatur. Abs re tamen huc La Croix (*Lib.* 6. *P.* 3. *n.* 258.), et post eum S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 887.) revocat S. Conc. declarationem. *Vid. Thes. Resol. C. Conc. Tom.* 3. *pag.* 161.-165. — 3° Si nullum parti deceptae damnum obvenit; vel si decepta, cognita deceptione, aliam compensationem admittat; vel etiam si damnum illatum alio modo compensari queat. — 4° Si contrahens manifesta dedit indicia ficti consensus; tunc enim non tam decepta altera pars est, quam se deceperit. Huc revocant DD., si deceptor sit conditionis ac status longe altioris; ex hoc enim deceptionis indicium alteri elucere potest, licet aegre id admittatur, ubi coram parocho contractus celebretur. — Sed et ingens disparitas aliam ob causam deceptum excusare potest, ob infelicem nempe exitum, scandala, aliaque incommoda, quae ex tali coniugio merito timeantur.

Caeterum obligatio ineundi vero consensu matrimonium gravissimam se facile prodit, non modo quia secus graviter peccatur contra reverentiam Sacramento debitam, sed quia per iniuriam gravissimum alteri parti damnum infertur. Quippe cum in foro externo difficillime probari fictio queat, deceptae parti non permittuntur aliae nuptiae, ideoque hoc unum illi superest, ut aut Religionem ingrediatur, aut in saeculo maneat innupta.

rum in ordine ad matrimonium; secus enim matrimonia eorum irritare possent, sive iuste sive iniuste, quod omnino repugnat, et sensui communi hominum adversatur. 2° Nec *iure positivo;* nam *Trid. sess.* 24. *c.* 1., anathemate percussit eos, qui *falso affirmant matrimonia a filiisfamilias sine consensu parentum contracta irrita esse, et parentes ea rata vel irrita facere posse.* Quod si lex civilis consensum parentum requirat ad valorem matrimonii, eius vis non extenditur, nisi ad effectus mere civiles. — *Ita communiter omnes Theologi catholici.*

Resp. 2° Quoad *liceitatem, affirm. generatim loquendo.* Constat 1° ex *iure naturali,* quia filii debent parentibus honorem, reverentiam et obsequium, praesertim in iis, quae ad totam familiam spectant, cuiusmodi est matrimonium, ex quo saepissime pendent honor et pax familiarum, etc.; 2° ex *Concilio Tridentino, ibid.*, ubi dicitur: *Sancta Dei Ecclesia illa* (matrimonia sine consensu parentum inita) *semper detestata est atque prohibuit* (*a*).

755. — Quaer. 8° *An filii aliquando, invitis parentibus, matrimonium contrahere possint?*

Resp. Affirm., si parentes iniuste consensum recusant. Verum cum hac in re facile filiifamilias sibi fucum faciant, antequam nuptias celebrent, consulere debent viros prudentes et praesertim Confessarios, ne in re tam gravi tantisque plena periculis imprudenter agant proprio iudicio confidentes.

756. — Quaer. 9° *Quid agendum Confessario vel Parocho, quando filiifamilias, invitis parentibus, matrimonium inire volunt?*

Resp. 1° Quoad *Confessarium:* generatim loquendo, partes parentum pro virili tueri debet; ipsis enim generatim praesumptio favere censetur. Attamen si filii gravi ratione ducti, legalibus servatis conditionibus, in matrimonio ineundo persistant, inquietandi non videntur. — *Ita communiter* cum *Gousset.*

Resp. 2° Quoad *Parochum:* matrimonio assistere non debet nisi adimpletis conditionibus iure civili praescriptis; quia Ecclesiae non adversantur. — *Gousset, n.* 839.

(*a*) Haec verba Trid. Synodi ad clandestina potius matrimonia referuntur, in quibus nunquam deest ratio, cur prohibeantur.

ARTICULUS II.

DE PROPRIETATIBUS MATRIMONII, SCILICET DE EIUS UNITATE ET FIRMITATE.

§. I. *De unitate matrimonii.*

757. — Unitas matrimonii in eo sita est, quod matrimonium sit coniunctio unius viri cum una femina.

1° Certum est, *polyandriam* pugnare cum lege naturali, quia praecipuis matrimonii finibus adversatur, nempe generationi prolis et bonae eius educationi. — *Ita omnes.*

2° Certum est, *polygamiam simultaneam* esse in omni casu prohibitam, saltem de iure positivo divino novae legis, ut constat ex *Luc.* 16. 18. : *Omnis qui dimittit uxorem suam et aliam ducit, moechatur.* Constat pariter ex *Trid. sess.* 24. *Can.* 2.

3° Certum est, secundas nuptias et ulteriores esse licitas tam viro quam mulieri etiam sub lege Evangelica. Constat ex auctoritate et praxi Ecclesiae, necnon ex Scriptura sacra, 1. *Cor.* 7. 39. : *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius vivit; quod si dormierit vir eius, liberata est: cui vult nubat; tantum in Domino.*

§. II. *De firmitate matrimonii.*

Duplex distinguitur matrimonii firmitas: alia enim vinculum, alia torum respicit.

PUNCTUM I.

De firmitate matrimonii, quatenus spectat vinculum.

758. — Matrimonium est indissolubile, idest matrimonio semel contracto, divortium quoad vinculum fieri nequit, saltem de lege positiva divina. De fide est. Probatur 1° ex verbis Christi, *Matth.* 19. 6. : *Itaque iam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.* 2° Ex verbis divi Pauli, 1. *Corinth.* 7. 10. *et* 11. : *Iis autem qui matrimonio iuncti sunt, praecipio, non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere; quod si discesserit, manere innuptam, aut viro

suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat. 3° Ex *Trident. sess.* 24. *Can.* 3.

759. — Triplex tamen casus est excipiendus : nam

1° Dissolvi potest matrimonium *ratum* et *non consummatum* Christianorum, gravi de causa, *per dispensationem* Papae, ex potestate divinitus ipsi concessa. Patet ex eo quod SS. Pontifices iam multoties hac potestate usi sint, uti *S. Gregorius VII, Paulus III*, etc. (*a*).

(*a*) *De S. Pontificis potestate in dispensando super matrimonio rato et non consummato, nulla est in foro et in praxi disputatio, et sola controversia reduci consuevit ad causam, an adsit videlicet causa sufficiens pro tali dispensatione concedenda.* Ita Bened. XIV (*Quaest. Can.* 24.). Vid. etiam eiusdem Quaest. Can. 108. et 479., in qua dicit, notorie hanc doctrinam esse communem inter Theologos et Canonistas. Idcirco quod dicit S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 959.), adesse de hac quaestione *duplicem sententiam*, inter opiniones obsoletas habendum est. Exempla autem harum dispensationum plura habes apud Schmalzgr. (*Lib.* 4. *Tit.* 19. *n.* 46.), et Pignatelli (*Tom.* 1. *Consult.* 148. *n.* 5.); posteriora vero usque ad Pium VII, Gregorium XVI, et Pium IX apud Perrone (*De Matrimonio, Tom.* 3. *pag.* 509.-510. *edit. Rom.*).

Extendenda autem haec facultas est ad matrimonia consummata in infidelitate, si coniuges post baptismum, quo coniugium fit *ratum*, rursus illud nondum consummaverint. Et id quidem luculentissime confirmatur ex Litteris Gregorii XIII 25 Ian. 1585, quas habes apud Clericatum (*De Matrim. Decis. XI, n.* 28.); in quibus primo quidem hanc facultatem sic adstruit: *Idcirco attendentes, huiusmodi connubia inter infideles contracta, vera quidem, non tamen adeo rata censeri, ut necessitate suadente dissolvi non possint*, etc. Concludit exinde, vi dispensationis valida esse matrimonia, quae coniuges ad fidem conversi cum aliis contraxerint, licet prior quoque coniux tunc iam conversus ad fidem existeret. *Quae quidem matrimonia, etiamsi postea innotuerit, coniuges priores infideles suam voluntatem iuste impeditos declarare non potuisse, et ad fidem etiam tempore transacti secundi matrimonii conversos fuisse, nihilominus rescindi nunquam debere, sed valida et firma esse.* Neque solum Gregorius XIII, sed et Urbanus VIII, in Litteris datis 20 Octobris 1624, et rursus 17 Septembris 1627, id ipsum declaravit, nimirum *Sedem Apostolicam ex gravi causa posse aliquando matrimonia infidelium dissolvere*, ut testatur Card. Lugo in libello supplici, quem eidem Urbano VIII obtulit, eumque habes apud Cardenas (*Cris. Theolog. Part.* 4.

2° Dissolvi potest matrimonium *ratum* et *non consummatum* (*a*), per solemnem *professionem religiosam* unius coniugum, atque hoc ex privilegio speciali a Christo concesso et ab Ecclesia declarato. Sic enim *Trid. sess.* 24. *c.* 6.: *Si quis dixerit matrimonium non consummatum, per solemnem* (*b*) *religionis professionem alterius coniugum non dirimi, anathema sit.*

Dissert. 2. *n.* 552.). Quod vero Pontius (*Lib.* 7. *Cap.* 48. *n.* 22. *et Lib.* 9. *Cap.* 2. *n.* 17.), et post eum Lambertinius (*De Synod. Lib.* 13. *Cap.* 21. *n.* 4.-6.) Gregorii litteras ad meram dispensationem ab interpellando coniuge detorquere conentur, tantum non ad ineptias, utpote plane verbis Gregorii repugnans, amandandum videtur.

(*a*) Superius (*not. ad n.* 745.) diximus, non posse dici consummatum matrimonium, nisi actus sit per se idoneus ad effectum generationis. Imo S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 1036.) post S. Thomam (*In* 4. *Dist.* 41. *Q.* 1. *art.* 1. *q.* 4. *ad* 2.) insuper requirit actum ex utraque parte perfectum: quae doctrina ad gravium quaestionum solutionem conferre potest.

Duo praeterea adverte. Primum est, hoc valere non solum quoad primum, quod quisque contrahat, matrimonium, sed etiam quoad secundum, tertium, etc. Hinc si nubant personae viduae, prolem quoque ex praecedenti matrimonio sortitae, etiam cum istis lex valet; et ideo si alteruter in religione profiteatur, antequam praesens Matrimonium consummetur, vinculum dissolvetur. Alterum est, uxorem, quae intra bimestre, dum de capessenda Religione deliberat, per vim a sponso cognita fuerit, ex communiori et probabiliori Thh. et Canonist. sententia posse nihilominus religionem ingredi etiam invito sponso, qui ideo sibi imputare debet, quod, professione in casu vinculum non dissolvente, absque spe coniugii usque ad sponsae obitum manere debeat. Excipiunt DD., si uxor prolem concepisset, quae sine matre educari facile non posset (*Vid. Sanch. Lib.* 2. *Disp.* 22. *n.* 7., *et Pirhing. Lib.* 3. *Tit.* 32. *n.* 56.).

(*b*) Solemnis dicitur professio, quae fit in Religione aliqua a Sede Apostolica approbata, prouti haec distinguitur a Congregationibus, in quibus vota tantum simplicia emittuntur: quae sane nedum vim habeant praecedens matrimonium solvendi, imo ne sequens quidem efficiunt invalidum, ut dicetur inferius, ubi *de Impedimentis mere impedientibus*. Quocirca erronee scripsit Pontius (*De Matrim. Lib.* 9. *Cap.* 6.), matrimonium ratum solvi per professionem votorum simplicium, quae post biennium tyrocinii in Societate Iesu emittuntur; quem errorem e Pontio transcripsit etiam Vincentius De Iustis (*De Dispens. Lib.* 2. *Cap.* 14. *n.* 106.). Nam utique ex singulari Privile-

Nota. Ut sponsi de huius privilegii usu deliberent, ab ipso iure bimestre post nuptias sibi concessum habent (*a*), quo tempore non tenentur reddere debitum. — *S. Lig. n.* 870., 958. Imo post illud quoque bimestre, si matrimonium non fuerit consummatum, etiam per illicitam debiti negationem, hoc privilegium manet. *Ferraris* (*b*).

Fornicatio habita inter sponsos ante matrimonii celebrationem hoc privilegium non impedit (*c*). — *Scavini.* Peccat tamen ille, qui matrimonium cum intentione Religionem ingrediendi contrahit, quin compartem moneat. — *S. Lig. ibid.*

3° Dissolvi potest matrimonium etiam *consummatum infidelium* ex concessione divina, quando alteruter coniugum convertitur *ad Fidem christianam* (*d*) et alter recusat cum eo pa-

---

gio Societati Iesu per Gregorium XIII concesso ea vota simplicia constituunt impedimentum dirimens, atque idcirco obstrictos iis certe reddunt inhabiles ad valide matrimonium contrahendum; ast quod insuper matrimonium iam contractum solvant, ipsa Societas Iesu neque rescivit unquam, et ne somniavit quidem. Vid. Suarez (*De Relig. Tr.* 10. *Lib.* 4. *Cap.* 2.), Vasquez (*In* 1. 2. *Disp.* 165. *Cap.* 10.), Sanchez (*De Matrim. Lib.* 1. *Disp.* 18. *n.* 6.), Croix (*Lib.* 6. *Part.* 3. *n.* 413.), Schmalzgrueber (*Lib.* 3. *Tit.* 31. *n.* 210., *et Lib.* 4. *Tit.* 6. *n.* 61.-64.), etc. Accedit Resol. S. Congr. quam refert Barbosa (*Collect. Apostolic. Decis. Coll.* 465. *V.* Matrimonium, *n.* 30.).

(*a*) Hoc tamen tempus arbitrio iudicis restringi vel prorogari potest; quamquam haud facile ab eo spatio discedere oporteat. Vid. Sanchez (*Lib.* 2. *Disp.* 24. *n.* 12.), et Schmalzgr. (*Lib.* 3. *Tit.* 32. *n.* 1.). Bimestre autem ex veriori et communiori sententia non a nuptiarum die, sed a die, quo iudex terminum praefigit, computandum est. Sanch. (*ibid. n.* 21.) et Schmalzgr. (*ibid. n.* 3.).

(*b*) Si tamen pars, quae religionem ingressa est, nimis professionem differat, vagando de una Religione in aliam intra tyrocinii spatium, potest iudex tempus peremptorie assignare, ut vel maneat in quapiam religione, ibique expleto tyrocinio profiteatur, vel ad sponsum redeat, et matrimonium consummet. — *Sanchez, Lib.* 2. *Disp.* 24. *n.* 9.

(*c*) Excipe nisi in matrimonio manere necessarium sit ad legitimandam prolem, vel reparandum scandalum, aut sponsae honorem. — *S. Alphonsus, Lib.* 6. *n.* 958.

(*d*) Intellige *conversionem per susceptionem baptismi*; per quam tamen nondum solvitur coniugale cum infideli vinculum, sed tunc solum, quando conversus, renuente altero pacifice et absque Creatoris contumelia cohabitare, alias nuptias contrahit. Quam doctri-

cifice cohabitare, vel non cohabitat nisi cum *iniuria Creatoris*, et Religionis christianae contemptu, aut conatum adhibet, ut

---

nam Benedictus XIV (*Quaest. Can.* 546. *n.* 6.) *communem, imo communissimam Theologorum et Canonistarum* esse fatetur: unde, nisi mendum typographicum supponamus, vix intelligitur, cur alibi (*De Synod. Lib.* 6. *Cap.* 4. *n.* 4.) cum alioquin rursus eam fateatur esse *fere communiter receptam*, et a S. Congregatione Conc. ann. 1679 et 1680 *definitam*, PLEROSQUE tamen DD. dicat oppositum sentire.

Hinc duo consectaria. Nam 1° si coniux, qui manserat infidelis, ad fidem deinde ac baptismum veniat, antequam alter novum matrimonium iniverit; hic ad illum recipiendum tenetur, et compelli ad cohabitandum potest. Ita in *C. Gaudemus* 8. *De Divortiis*; idque rursus confirmatum a S. Congregat. cum Pontificis approbatione 1 Iul. 1679 et 13 Apr. 1680 refert Benedict. XIV (*cit. Q. Can. n.* 6.). Ratio, quia coniugium, nondum solutum, per alterius baptismum evadit *ratum*; quin et rationem sacramenti, quae (prouti iam definitum nunc est) in christianorum matrimoniis a ratione contractus nequit seiungi, plane assumit, non secus ac scilicet quando matrimonia *in radice* sanantur. 2° Si vero coniugium pristinum per novas conversi nuptias iam solutum fuerit, integrum erit alteri quoque parti (matrimonii quippe vinculum non potest claudicare) alias inire nuptias non solum valide, sed et licite, tum si ad fidem convertatur, tum, ut communior habet sententia, etiamsi in infidelitate perseveret. — *Vid. Schmalzgrueber, Lib.* 4. *Tit.* 19. *n.* 32. 33.

Cum vero concors sit DD. sententia, coniugem conversum, si alter infidelis cohabitare renuat, etc., posse aut Religionem profiteri, aut sacros Ordines suscipere, in neutra hypothesi, etsi alter dein convertatur, instauratur denuo coniugium, nisi forte adhuc novitius ille sit; aut minores dumtaxat Ordines susceperit. Ratio, quia per religiosam professionem, itemque per sacros Ordines status assumitur cum matrimonio incompossibilis (*Schmalzgr. Lib.* 4. *Tit.* 19. *n.* 37. — *Sanchez, Lib.* 7. *Disp.* 76. *n.* 6. — *De Iustis, Lib.* 2. *Cap.* 15. *n.* 40.); quod item tenendum putat Sanchez (*l. c.*), si conversus votum absolutae castitatis emiserit. Et in hypothesi quidem emissae professionis religiosae *matrimonium resolvi, certius* (inquit Maschat *Inst. Can. Lib.* 4. *Tit.* 19. *n.* 9.) *affirmant S. Bonaventura, Sanchez*, etc.; et *commune Theologorum placitum* (inquit Sanchez *l. c.* n. 9.) *hoc a simili deducit. Si enim ea vis concessa est a Christo professioni Religionis, ut dissolvat vinculum matrimonii rati inter fideles, multo magis dissolvet matrimonium tempore infidelitatis consummatum, quod ratum non est ex C. Quanto* 7. *De Divortiis*. In hy-

partem fidelem pervertat (*a*). Deducitur ex Declaratione *Innocent. III,* apud *S. Lig. n.* 956., etc. Concessio autem haec di-

---

pothesi autem sacri dumtaxat Ordinis suscepti, aut voti absolutae castitatis emissi, cum matrimonii vinculum ex communi sententia non solvatur, et alioqui coniux, his vinculis obstrictus restitui sine dispensatione non possit alteri coniugi forte converso; tunc si prius conversus dispensationes libenter non admitteret, alter vero non posset, nisi aegre, in statu continentiae vivere, expediret ad dispensationem recurrere, qua Pontifex, ut sup. dictum est, prioris matrimonii vinculum abrumpat.

(*a*) Periculum perversionis effecit, ut licet pars infidelis consentiat pacifice habitare cum fideli, interdum tamen non admittatur ad cohabitationem, nisi et ipsa ad fidem convertatur. Qua in re Benedictus XIV (*De Synod. Lib.* 13. *Cap.* 21. *n.* 1.) laudat sententiam Cabassutii, qui (*Prax. Iur. Can. P.* 3. *Cap.* 23. *n.* 11.) post Sanchezium concludit, quaestionem definiendam esse *a casuum circumstantiis et moribus regionum.*

Praxis porro fert, ut in locis infidelium, v. gr., inter Sinas, Indos, etc., conversis permittatur, ut cum infideli cohabitent, et rursus ut ad alias nuptias iuxta doctrinam Pauli transire possint, si infidelis aut nolit cohabitare, aut non consentiat cohabitare nisi cum iniuria Creatoris; et huc spectat *Cap. Gaudemus* Innocentii III, et Declaratio allegata a Benedicto XIV (*l. c.*). Inter nationes vero christianas praxis invaluit, ut cohabitatio non permittatur cum parte, quae obstinate sectae infideli, v. gr., iudaicae adhaereat, quamvis haec protestetur, se pacifice velle cohabitare. Vide Sanchez (*Lib.* 7. *Disp.* 73. *n.* 12.), qui recte animadvertit, et in hoc casu locum habere ea adiuncta, propter quae Apostolus docuit, conversum posse, dimissa parte infideli, ad alias nuptias transire, nec obligandum, ut caelibem vitam ducat; quod sane, cum grave iugum esse queat, a fide amplectenda removere eum posset, imo contra mentem Apostoli ipsum servituti matrimonii in infidelitate contracti subiiceret. Qua de re Cabassutius (l. c.) de Iudaeis in ditione pontificia degentibus scribit: *Libertas vero conceditur tam converso coniugi, quam pertinaci, aliis se nuptiis alligandi: sed pertinaci tamen non ante quam conversus aliud coniugium contraxerit.*

Diversitatem autem praxis pro locorum et adiunctorum diversitate cernere est in Decreto Concilii Limensis *(Act. II Cap.* 10.), quod Sixtus V apostolica auctoritate confirmavit *(Apud Pignatelli Cons. Can. Tom. IV. Cons.* 189. *prop. fin.).* Sic autem se illud habet: *De iis, qui matrimonio iuncti convertuntur ad fidem, coniuge adhuc infideli permanente, in superiori Concilio provide consultum*

vina eruitur ex verbis Apostoli, 1. *Cor.* 7. 12., ubi ait: *Si quis frater uxorem habet infidelem et haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam....; quod si infidelis discedit, discedat, non enim servituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi: in pace autem vocavit nos Deus.* Eandem fusius explicat Innocentius III in *Cap. Quanto* 7. *De Divortiis.* — *Vide plura in Cas. n.* 903. *et seq.* (a).

---

est, ut si infidelis quidem spem suae conversionis maturam ostendat, christianus nullo modo ad alias nuptias transeat, quemadmodum est sacris Canonibus definitum, sed coniugis lucrum in Christo expectet. Si vero differat conversionem suam, neque tamen coniugi baptizato perniciosus existat, eum a fide avertendo, aut ad peccatum mortale pertrahendo, ... tunc et expectandum adhuc esse per semestre tempus, assidue de sua interim conversione admonendum. Sed quoniam tum periculum recens conversi cavendum est, ut si diu permanserit in toro infidelis, fidem Christi fortassis amittat ...., tum vero libertati illius consulendum est, ne caelebs vivere cogatur ....; idcirco decernimus, ut transacto sex mensium spatio res ad Episcopum deferatur, qui bene perspecta causa, fideli declaret, copiam esse aliud matrimonium incundi .... Quod si nullum esse periculum in cohabitatione viderit, iubeat expectare infidelem, vel etiam consulat cohabitare, si prodesse intelligat iuxta Pauli Apostoli consilium. Neque enim potest omnibus conversis eadem lex praefigi, cum occurrant profecto variae circumstantiae, neque sit omnium infidelium eadem ratio.

(a) Addendum hic (quod A. praetermittit), antequam conversus ad fidem secundis nuptiis se obstringat, necessarium esse interpellare coniugem adhuc infidelem, ut constet scilicet, velitne *pacifice cum converso cohabitare*, etc., aut, pro diversis circumstantiis, *velitne et ipse fidem amplecti*, etc. Ratio patet, quia sicut in dubio de morte prioris coniugis ad secundum coniugium ineundum opus est inquirere, an ille mortuus reipsa sit; sic in casu inquirendum est, an coniux infidelis, iuxta Paulinam phrasim, reipsa *discedat.*

Et Card. quidem Brancatius, quem exscripsit dein Clericatus (*De Matrim. Dec. XI. n.* 21.), censuit (*In* 4. *Sent. Disp.* 16. *n.* 198.), hanc interpellationem adeo necessariam esse, ut invalidum habendum sit matrimonium, quod non explorata prioris coniugis infidelis voluntate contrahatur; hanc autem affert rationem (*ibid. n.* 199.), quod *Privilegium non habet suum robur, nisi serventur conditiones exactae a legislatore. Atqui* (ait) *conditio praecipua est, ut infidelis discedat.* — At enim ut argumentum concluderet, *Minor* deberet ista esse: *Atqui conditio necessaria ad valorem matrimonii est, ut*

PUNCTUM II.

De firmitate matrimonii quatenus spectat torum, et de divortio a toro.

Principia:

760. — I. Coniuges ratione vinculi matrimonialis tenentur simul cohabitare, et vitam socialem ducere. Ratio eruitur ex ipsamet matrimonii definitione.

---

fidelis prius investiget et noscat, infidelem velle discedere. Hoc autem nec ipse probat, nec, puto, facile quispiam probabit. Et sane certum pariter est, coniugium secundum non esse validum ante mortem prioris coniugis. Verum male hic ratiocinaretur, quisquis confundens conditionis eventum cum eiusdem eventus notitia sic concluderet: *Ergo in dubio de morte coniugis invalidum est aliud matrimonium, quod contrahatur non sublato dubio, an hic reipsa mortuus sit.* Recta conclusio est, peccare eum, qui sine certa notitia mortis prioris coniugis aliud contrahit matrimonium: hoc autem validum aut invalidum esse, prouti vivens vel mortuus, quo tempore novum coniugium contrahebatur, prior coniux erat. A pari in casu nostro concludes, peccare utique fidelem, qui coniuge infideli inconsulto, atque adeo ignorans, an velit *discedere,* novas nuptias contrahit; veruntamen has validas aut invalidas existere, prouti conditio istius *discessus* existit vel non existit. Vid. Sanchez (*Lib.* 7. *Disp.* 74. *n.* 13.-18.), ubi de interpellationis necessitate, ac modo, tum etiam de induciis infideli concedendis disserit.

Potior difficultas est, quid sit agendum, quando conversus interpellare alium non potest; quod duplici praesertim de causa contingere potest, nempe vel quia adiri infidelis non potest, vel quia non constat, quaenam e pluribus personis sit interpellanda, v. gr., cum ignoratur, quaenam e pluribus, quas quis habet, vel habuit, legitima sit eiusdem uxor.

Et quoad primum casum, missa fiat nunc quaestio de infideli, qui malitiose fugerit vel latitet, ne interpelletur. Ut enim advertunt DD. (*Vid. Clericatum, De Matrim. Decis. XI. n.* 26.) satis tunc constat, eum nolle converti aut cohabitare; et ideo poterit fidelis libere aliud matrimonium inire. Quaestio est, quando interpellari infidelis non potest, quia, ubinam sit, ignoratur, vel adeo distat, ut monitio censeatur impossibilis.

II. Divortium tamen seu separatio a toro vel habitatione iustis de causis fieri potest, manente nihilominus coniugali vinculo,

---

Plures (*plerosque* fuisse fatetur Benedictus XIV, *De Synod. Lib.* 6. *Cap.* 4. *n.* 3.) docuerunt, in casu non opus esse interpellatione, eo *quod moraliter tunc certum sit, infidelem nolle converti, ac relinquere suos, ut legitime cum converso cohabitet; nulla autem monitione opus sit, quando de eius obstinatione moralis adest certitudo.* Vid. Sanchez (*Lib.* 7. *Disp.* 74. *n.* 14.), et Clericatum (*De Matrim. Decis. XI. n.* 26.). Verum aegre quis forte haec admittet. Nam ratio distantiae, et ignorantia, quo delatus sit proprius coniux (v. gr., si ex Africa raptus et abductus sit maritus, delatusque ad Americas) utique spem illum recuperandi forte auferent uxori in media Africa relictae; at quod haec insuper obstinate nolit aut converti aut cohabitare cum illo, si forte inveniatur, undenam certo evincitur? Immo experientia non raro oppositum ostendit, et aliquando ad fidem christianam prius relictus coniux, quam abductus, venisse deprehensus est.

Pontius (*De Matrim. Lib.* 7. *Cap.* 48. *n.* 22.), quem deinde exscripsit Benedictus XIV (*De Synod. Lib.* 6. *Cap.* 4. *n.* 3.), contendit, fidelem ***nubere non posse, nisi dispensatio Pontificis accedat, qua suppleatur ea admonitio,*** scilicet (uti explicat Benedictus XIV *l. c.*), ***ut novum possit matrimonium iniri, omissa interpellatione alterius coniugis infidelis, quem constat legitime interpellari non posse.*** At vero si haec ita intelligantur, ut unicus dispensationis effectus sit deobligare fidelem ab inquirendo, velitne coniux *discedere*, vel *non discedere*; merito haec opinio poterit intolerabilior videri, quam praecedens Sanchezii. Haec enim demum saltem adesse supponit moralem ideoque sufficientem certitudinem *discessus* coniugis infidelis; et idcirco supponit adesse illam essentialem conditionem, quae ex Pauli Apostoli doctrina et necessaria est et sufficit, ut fidelis ad alias nuptias transire, soluto prioris coniugii vinculo, possit. Contra vero posterior Pontii opinio nihil curans de existentia vel non existentia necessariae illius conditionis, putat satis negotio consultum esse, si quis ope dispensationis nihil de voluntate infidelis, *velit, nec ne, discedere,* ulterius inquirat: perinde nimirum ac in dubio de morte prioris coniugis quispiam ad valide contrahendum aliud matrimonium, satis esse existimet, authentice a magistratu declarari, inquisitionem de coniugis vita aut decessu valde difficilem aut etiam moraliter esse impossibilem! nam huc demum totam vim dispensationis Pontificiae in hac quaestione revocant. Qua in re partes quoque, prope dixerim, ridiculas Pontificiae potestati reservant, nimirum ut ***dispenset ab interpellatione***

ita ut neutra pars possit ante mortem alterius inire aliud matrimonium. Id declaratur a *Conc. Trid. Sess. XXIV, Can.* 8.: *Si*

---

coniugis, quem non posse interpellari legitime constat! At enim si forte conditio ab Apostolo requisita reipsa desit, et coniux, v. gr., relictus in Africa potiusquam *discedat,* certum gerit animum fidem coniugi suo in tempus omne servandi; quomodo vinculum matrimonii huius legitimi et consummati cessabit? Quid si coniux iste relictus christianam fidem ac baptismum iam susceperit, quando coniux in servitutem abductus ad baptismum venit, vel saltem quando de novis nuptiis cogitat, adeo ut prius illud matrimonium iam *ratum* evaserit, et *ratio Sacramenti* ipsi accesserit? Undenam, quaeso, solutionem huius vinculi, ad novum matrimonium ineundum essentialiter sane praerequisitam, in opinione Pontii repetemus?

Alia igitur ratione prospiciendum fuit isti difficultati, quam nullatenus esse chimaericam facta luculenta testabantur. Quod enim etiamnum in nundinis Aegypti contingit, ut venumdentur tum masculi tum foemiuae e mediterraneis Africae plagis in servitutem abducti, qui tamen matrimonio iuncti sunt; id ipsum factitatum scimus et elapsis saeculis, ut immensis Americae desertis terris coloni compararentur. Quos cum christiana Missionariorum charitas ad fidem perduxisset, gravis instabat difficultas, quo pacto iis consuleretur, quos nec continentes habere, nec matrimonio iuvare, utpote pristinis coniugiis adstrictos, facile dabatur. Usui enim facultatis, quam Apostolus ad fidem conversis concedit, obstabat, non modo quod interpellari coniuges barbaris in locis relicti non possent, sed etiam quod experientia compertum fuerat, non raro ope Missionariorum etiam relictos in Africa coniuges iam ad fidem conversos, et baptismo expiatos fuisse. Opus igitur fuit remedio, cuius ope miseri illi sive in servitutem peregre abducti, sive in patria terra sine coniuge relicti matrimonio non carerent, etiam quando nubendi facultati per Apostolum concessae nullus amplius locus forte superesset; et cum novum matrimonium, prioris matrimonii vinculo manente, contrahi non possit, opus erat remedio, per quod prioris matrimonii vinculum certo solveretur, etiam quando huic solutioni nullum aditum praebebat prioris coniugis *discessus.*

Et hoc profecto remedium est, quod et Gregorius XIII, et dein Urbanus VIII in Litteris, quas in not. praec. memoravimus, adhibendum censuerunt. Nam disertissime in iis expressus apparet etiam casus, in quo nullus potest esse locus facultati per Apostolum factae occasione infidelis coniugis *discedentis*; quando scilicet et de hoc *discessu,* qui alioquin deesse poterat, nullo modo constabat, et positive immo in iisdem Litteris supponitur, *discessum* hunc

quis dixerit Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter coniuges, quoad torum seu quoad habitationem, ad certum incertumque tempus fieri posse decernit, anathema sit.

---

deesse, propterea quod et alter coniux exhibetur uti ad fidem iam conversus, quo tempore alter novas nuptias contrahebat. *Quae matrimonia* (inquit Gregorius), *etiamsi postea innotuerit, coniuges priores infideles suam voluntatem* (voluntatem nempe adhaerendi suis coniugibus; nam secus eiusmodi voluntas nihil intererat) *iuste impeditos declarare non potuisse, et ad fidem etiam tempore transacti secundi matrimonii conversos fuisse, nihilominus rescindi nunquam debere, sed valida et firma esse.* At enim quomodo *valida et firma* esse queant secunda connubia, nisi praecedentia vincula sint soluta? Porro soluta haec haberi non poterant vi Paulinae concessionis, uti patet, quia deest necessaria conditio, idest prioris infidelis coniugis *discessio*; prioris ergo vinculi ablatio adscribenda est Apostolicae potestati, quae vi concessae illius dispensationis, infidelium matrimonia, nondum post conversionem ad fidem *consummata*, sed adhuc *mere rata*, solvendi auctoritate pollet, et de facto dissolvit. Et hac prorsus de causa Gregorius XIII, et dein Urbanus VIII hanc dispensationem largituri, in iisdem litteris mentionem huius potestatis diserte iniiciunt, per ea verba: *Idcirco nos attendentes, huiusmodi connubia inter infideles contracta, vera quidem, non tamen adeo rata censeri, ut necessitate suadente dissolvi non possint*, etc.; quae animadversio prorsus abs re iisdem Litteris insereretur, nisi in dispensatione ibidem concessa exercitium seu usus huius potestatis Apostolicae intercederet.

Quod vero Pontius has Litteras prae oculis habens, affirmare (*l. c.*) potuerit, ex illis non colligi, Pontificem dissolvisse ea matrimonia, sed tantummodo declarasse, tunc verificari casum, *quod infidelis non velit cohabitare cum fideli*, quandoquidem (ait) *tanto tempore fidelis non requiritur ab infideli* (quae omnino sunt perridicula, dum ex hypothesi *interpellatio supponitur impossibilis*, et Pontifex, ut patet ex eiusdem verbis, supponit infidelem, *iuste impeditum, non potuisse declarare suam voluntatem*), haec inquam, ab eo explicari tantum possunt, qui noverit, Pontium caeca abreptum libidine contradicendi Sanchezio (Sanchez enim affirmaverat, Pontificem per eas voluisse matrimonia, ubi opus esset, dissolvere) non hoc solum loco, sed saepe saepius ac passim per operis sui decursum ad paradoxa absurdasque opiniones divertisse. Et plane dolendum, quod hoc Pontii paradoxum in opus quoque irrepserit Card. Lambertinii de Dioecesana Synodo (*Lib. 6. Cap. 4. n. 3., et Lib. 13. Cap. 21. n. 3.-4.*), unde factum est, ut haec quaestio, alioqui satis simplex,

761. — III. Causae eiusmodi divortium cohonestantes sunt: mutuus consensus, grave animae vel corporis periculum, et alterutrius adulterium; quas causas ita pro praxi intelliges.

---

potiusquam ibi nova aliqua luce, ut quoad alias saepe accidit, perfundatur, densioribus obvolvatur tenebris, et inextricabilibus difficultatibus implicetur; idque etiam quoad alterum casum sup. propositum, ad quem gradum facimus.

Alia itaque difficultas est, quando interpellatio coniugis infidelis ideo prope impossibilis evadit, quia ignoratur, quaenam e pluribus uxoribus, quas quis actu habeat vel habuerit, interpellanda, ceu legittima, sit. Quamquam enim post promulgatam evangelicam legem sola *prima* iure sit legitima; at quaenam sit vere prima uxor, inter barbaros, qui facile uxores repudiant, subinde incertum fit. Contingit nimirum, ut prima cuiuspiam uxor alii prius nupserit, et ab hoc repudiata fuerit; neque tamen hinc cessat dubium; nam incertum est, an prioris viri, qui aliam forte uxorem prius repudiaverat, ista legitima coniux fuerit; et rursus eadem de causa non constat, utrum prioris illius viri prima uxor legitima extiterit, utpote et ipsa in antecessum ab alio marito repudiata, cuius tamen an esset legitima uxor iisdem de causis dubium est: et ita porro prope in infinitum est abire, quin tamen certi aliquid statuere detur.

Haec porro rerum conditio iamdiu valde anxios habuerat eorum locorum Episcopos, parochos, missionarios, etc. Nam qui convertebantur ad fidem, cum unam tantum sibi uxorem deligere ex iis iuberentur, quas vel habebant vel habuerant, fere quampiam cupiebant, quae fidem et ipsa amplecteretur, licet prima non esset. Hinc duplex scopulus. Nam primam, quae interpellari posset, invenire, nedum difficile, prope impossibile interdum videbatur; etiamsi autem inveniri potuisset, durum accidebat neophytis dimittere eam, quam praediligebant, et ideo plures ab amplectenda fide absterrebantur. Aliunde vero quomodo solutum credi poterat, si quod extabat, prioris matrimonii vinculum, quandoquidem vel interpellari non poterat prior, quae ignorabatur, uxor, vel interpellata quoque et cohabitationi consentiens, a viro uti exosa, reiiciebatur? In neutro igitur casu locum habebat venia a Paulo facta transeundi ad alias nuptias, atque adeo prioris vinculi solutio; non in posteriori casu, quia aperte deerat causa dimittendi primam ac legitimam uxorem, quae, potiusquam discederet, manere cum coniuge voluisset; non in priori, quia de primae uxoris *discessu* constare non poterat, ed idcirco non magis licebat de novis nuptiis deliberare, quam si quando de vita aut decessu prioris coniugis resciri nihil possit.

1° *Mutuus consensus*: scilicet uterque coniux simul possunt iuri proprio renuntiare quoad torum, sive ad tempus sive in

---

Hisce ad Apostolicam Sedem delatis, S. Pius V, Litteris 2 Augusti 1571 datis, remedium adhibens haud dissimile, ac dein Gregorius XIII, decrevit, posse conversos manere cum ea e pluribus, quas duxissent, uxore, quae simul cum marito baptizaretur, licet haec nec prima nec legitima extitisset. *Cum itaque* (inquit) *sicut accepimus, Indis in sua infidelitate manentibus plures permittantur uxores, quas ipsi etiam levissimis de causis repudiant; hinc factum est, quod recipientibus baptismum permissum sit permanere cum ea uxore, quae simul cum marito baptizata existit; et quia saepenumero contingit, illam non esse primam, unde tam ministri quam Episcopi gravissimis scrupulis torquentur, existimantes illud non esse verum matrimonium; sed quia durissimum esset separare eos ab uxoribus, cum quibus ipsi Indi baptismum susceperunt; maxime quia difficillimum foret primam coniugem reperire; Ideo nos statui dictorum Indorum paterno affectu consulere, ac ipsos Episcopos ac ministros ab eiusmodi scrupulis eximere volentes, motu proprio et ex certa scientia nostra, ac Apostolicae potestatis plenitudine, ut Indi sic, ut praemittitur, baptizati, et in futurum baptizandi, cum uxore, quae cum ipsis baptizata fuerit, et baptizatur, remanere habeant tamquam cum legitima uxore, aliis dimissis, Apostolica auctoritate tenore praesentium declaramus; matrimoniumque huiusmodi inter eos legitime consistere*, etc. Porro cum legitime consistere haec matrimonia non potuerint, nisi prioris coniugii vinculo dissoluto; cumque solutio vinculi in casu tribui non possit facultati a Paulo apostolo concessae ob prioris uxoris infidelis *discessum*, manifestum est (nisi si quis malit dicere, S. Pium V dispensasse, ut duas simul legitimas uxores Indi habere possent), Romanum Pontificem ex potestatis plenitudine primum illud, si quod extabat, vinculum solvere et auferre voluisse.

At enim ecce hic quoque Pontius, cui instar horrendi spectri erat sermo de Romano Pontifice haec disolvente coniugia per potestatem extraordinariam, et post Pontium Benedictus XIV (*De Syn. Lib.* 13. *Cap.* 21. *n.* 4.) distorquent et hanc S. Pii Constitutionem ad meram dispensationem, ut iuridicae interpellationi coniugis infidelis substituatur extraiudicialis notitia de impossibilitate illum interpellandi: et sic rursus ridiculam inducunt scaenam Pontificis, qui Apostolica auctoritate dispenset ab interpellando eo coniuge, qui interpellari non potest, et coniugis *discessui*, quem Apostolus requirit, subroget ignorantiam, *an velit discedere*, quasi haec unum idemque

perpetuum, dummodo absit incontinentiae periculum (*a*). Item separari possunt etiam quoad habitationem sive ad tempus ne-

---

sint, perinde ac in ordine ad novas nuptias celebrandas unum idemque habendum sit, coniugem priorem esse mortuum et ignorari num sit mortuus, an adhuc vivat! Quod idem repetitur in eiusdem *Quaest. Can.* 546. *n.* 37., ubi pro uno eodemque habetur, *difficillimum esse primam coniugem reperiri,* et *hanc iuxta Apostoli verba discedere, licet non fuerit interpellata!*

Posteriori hoc loco addit etiam eiusmodi argumentum: *Ut ex Brevi S. Pii V argui posset dispensatio in matrimonio consummato infidelium, ostendendum esset, eundem Summum Pontificem supposuisse, repertam fuisse primam uxorem...., et hoc minime obstante eundem Pontificem declarasse validitatem matrimonii cum secunda aut tertia uxore ad fidem conversa.* Sed hoc alii facillime negabunt, utpote quod falsum nullo negotio ostenditur. Nam ut arguatur dispensatio quoad vinculum in praecedentibus infidelium matrimoniis, sufficit duo haec statuisse: 1° S. Pium voluisse, ut matrimonium dein cum altera contractum ab *omnibus ac semper* legitimum haberetur; 2° contingere tamen quandoque potuisse, ut praecedentis coniugalis vinculi solutio prioris coniugis *discessui,* iuxta phrasim Apostoli, adscribi non posset. Atqui primum manifeste liquet ex S. Pontificis verbis; quoad alterum vero quisnam quaeso, aut cur dixerit *impossibile,* quod prima coniux, si forte reperiretur (S. Pius dicit id *difficillimum,* non autem *impossibile),* coniugi suo legitimo, praesertim si ipsa cum ad fidem conversa iam esset vel converti esset parata, adhaerere vellet? Quae cum satis sint manifesta, pluribus, quae in eandem rem afferri possent, afferendis parcemus.

Illud unum iuvat quoad praesentem materiam addere, optandum, ut publicam in lucem prodeat Rmi P. Camilli Tarquini, in hoc Romano Collegio Iuris Canonici Professoris opusculum, in quo solide pro more suo, ac pererudite quaestionem versat, an privilegium Paulinum, de quo diximus, tunc etiam valeat, cum quis ex infidelitate ad Communionem Christianam, a Catholica tamen Ecclesia seiunctam, per baptismum se recipit. Nihil enim dubito, quin spectatis rationibus ab ipso allatis, in eius sententiam, quae affirmativam partem tenet, quisque sit concessurus.

(*a*) De hac re bene Laymann: *Propter incontinentiae periculum consultum non est coniugibus continentiam vovere, nisi praemissa matura deliberatione et longa experientia, quod facile continentes ambo esse possint: atque post votum toro eos separari oportet (Lib.* 5. *Tr.* 10. *Part.* 3. *Cap.* 7. *n.* 1.-2.).

gotiorum causa, sive in perpetuum, ob vitae perfectioris desiderium (a).

(a) Duplici modo contingere hoc potest: 1° per alterutrius aut utriusque coniugis ingressum in Religionem; 2° per susceptionem Ordinis sacri, et alterius vel religiosam professionem, vel saltem continentiae votum.

Et ad primum quod attinet, si alteruter, altero consentiente, Religionem amplectatur (idque ut licite fiat, Episcopi consensus requiritur ex *C. Si vir* 23. *Caus.* 27. *q.* 2.), coniux relictus, si iuvenis sit vel suspectus de incontinentia, debet et ipse Religionem ingredi; si vero senex, et nullatenus de incontinentia suspectus, saltem continentiae votum in saeculo emittat, oportet; cogique opportuna ratione ab Episcopo poterit ad honeste vivendum, si sponte forte promissa non servet. Si autem altero coniuge vel invito vel inscio in Religione profiteatur, et profitetur invalide (etiam si forte ex communi consensu prius votum continentiae emiserint), et coniugi relicto reddetur (*C. Quidem* 3. *et C. Placet* 12. *De Conv. Coniug.*): insuper (nisi forte profitendo noluerit continentiam vovere nisi dependenter a valore professionis) tenebitur eo iure (*cit. Cap. Quidem*) quod professionem illam habet saltem ut continentiae votum; unde et *exigere* debitum, et ad alias nuptias, post alterius coniugis mortem, transire interdicitur. — Vid. Schmalzgrueber, *Lib.* 3. *Tit.* 32. *n.* 24.-28.

Quoad alterum vero, uxor, ex cuius consensu vir sacros Ordines suscipiat, iisdem legibus adstringitur, ac coniux relictus altero religiosa vota profitente, nempe ut vel ingredi Religionem et ipsa debeat, aut si provecta sit aetate, etc., saltem votum continentiae emittat. Religiosum tamen habitum assumere deberet, licet vetula esset, et quodvis abesset incontinentiae periculum aut suspicio, quando vir sacris initiatus forte ad Episcopatum assumeretur, ut expresse habet *C. Sane* 6. *De Conv. Coniug.* (Vid. Schmalzgr. *Lib.* 4. *Tit.* 6. *n.* 38.).

Licet autem votum continentiae, quod uxores in saeculo relictae in praemisso casu emittunt, sit *simplex*, et quatenus simplex est, suapte natura videatur non esse impedimentum dirimens matrimonii; certum tamen est penes DD., et expresse sancitum in iure canonico, ut hae mulieres, etiam post *coniugis sacris initiati* mortem, non possint *valide* aliud matrimonium inire; quinimo idem tenendum docent, etiamsi mulier non vovisset continentiam, quando veniam suscipiendi sacros Ordines marito dedit. Vid. Sanchez (*Lib.* 7. *Disp.* 40.), et Schmalzgr. (*Lib.* 4. *Tit.* 6. *n.* 40.-42.). Dixi, post coniugis *sacris initiati* mortem; quia si maritus, non susceptis

2° *Periculum grave animae*, si adsit perversionis periculum in uno ex causa alterius; et *periculum grave corporis*, si immineat periculum vitae aut mutilationis, vel si cohabitatio ex parte unius erga alium adeo evadat molesta, ut moraliter impossibilis reddatur; id eveniret, si coniux enormes aut frequentes saevitias pati cogeretur.

3° *Adulterium alterutrius*, scilicet tale, ut sit 1° certum (*a*); 2° voluntarium, non vero ex illata violentia patratum; 3° non condonatum sive expresse, sive implicite, v. gr., per actum coniugalem (*b*); 4° non mutuum, quia tunc existeret compensatio. Patet et verbis Christi, *Matth.* 5., 32.: *Qui dimiserit uxorem, excepta fornicationis causa, facit eam moechari*, etc. Quod si licet viro, eadem ratione etiam uxori licitum esse debet (*c*).

---

sacris Ordinibus, mere in Religione profiteretur, illicite quidem, sed non invalide post eius mortem, non obstante continentiae voto, uxor alteri nuberet.

(*a*) Certitudo requiritur tantum *moralis*, ut habet ex communi DD. S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 961.). Communiter enim DD. monent, cum delicta carnis sint difficilis probationis, ideo ad probandum adulterium non esse requirendos testes, sed adhibendas coniecturas, ac sufficere praesumptiones, ut aiunt, violentas, quibus moralis quaedam certitudo inducatur, prudenter scilicet credi possit, crimen fuisse perpetratum; quas quidem praesumptiones recenset Alexander III (*in C. Litteris* 12. *De Praesumpt.*). De his vide inter alios Schmalzgrueber (*Lib.* 4. *Tit.* 19. *n.* 116. 117.).

(*b*) Intellige, si *scienter* ac *sponte* obsequia et signa coniugalis affectus coniux coniugi exhibuerit. Nam ubi sola affuerit adulterii suspicio, usus matrimonii non praeiudicat innocenti; itemque si, lite pendente, iudex iubeat, ut uxor debitum reddat, aut maritus reus ad usum matrimonii uxorem gravi metu adigat.

(*c*) Adverte ex communi DD. sententia nomine *adulterii* hic venire quamlibet *carnis divisionem*, licet adulterii proprie dicti rationem non habeat, cuiusmodi est sodomia et bestialitas. Dixi, ex *communi sententia*; nam ex mero errore typographico penes S. Alphonsum (*Lib.* 6. *n.* 690.) ceu contrarii exhibentur *Sanchez* et *Filliuccius;* et Pontius ipse (*De Matrim. Lib.* 9. *c.* 16. *n.* 5.) licet ad ingenii ostentationem contra attulerit ratiunculam, quam nemo non sprevit, conclusit, *in praxi non recedendum a priori sententia, quae* (ait) *communis est inter Doctores.*

Quaesita:

762. — QUAER. 1° *An vir, cognito uxoris adulterio, illam dimittere teneatur?*

Resp. 1° Certum est non teneri ratione adulterii, quia divortium fuit concessum in favorem innocentis, non in eius poenam. — *Ita communiter Theologi.* — *S. Lig. n.* 693.

Resp. 2° Aliquando potest vir teneri ad dimittendam uxorem adulteram ratione correctionis fraternae aut scandali vitandi (*a*); sed rarus est iste casus, tum quia alia media adhiberi possunt ad uxorem corrigendam, aut scandalum vitandum, tum quia grave scandalum ex separatione timendum excusare potest (*b*). Aliunde eiecta uxor maiori periculo, saltem plerumque, exponeretur. — *S. Lig., ibid.*

763. — QUAER. 2° *An, facto divortio, possit innocens alterum cogere, ut ad se redeat?*

Resp. 1° *Affirm.*, si agatur de separatione *non iuridica*, quia haec per sententiam iudicis non firmatur.

Resp. 2° *Affirm. probabilius*, etiam in ipso casu *iuridicae separationis.* Ratio est, quia sententia separationis iuridicae fertur in favorem innocentis, et proinde non ei aufert ius revocandi alterum; nec ad hoc opus est nova iudicis sententia (*c*).

(*a*) Ne scilicet coniux innocens consentire aut saltem connivere alterius crimini videatur. Ast etiam ad hoc vitandum scandalum alia media suppetunt.

(*b*) Potest excusare etiam grave incommodum, v. gr., si exinde familia privaretur sustentatione, aut proles cura et educatione, etc. Si autem de marito haec valent, a fortiori valent de uxore, ut advertit cum aliis S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 964.).

(*c*) Advertendum, quod licet pars innocens post factum iuridice divortium ex communi doctrina possit, etiam invita parte adultera, ingredi Religionem aut sacros Ordines suscipere; hoc tamen non conceditur adultero dimisso; qui propterea nec Religionem ingredi nec sacris initiari potest, nisi innocens aut expresse consentiat, aut statum irrevocabilem iam susceperit; et si Religionem ingrederetur, posset ab innocente etiam post professionem revocari (*Sanchez Lib.* 10. *Disp.* 10. *n.* 12. 13.). Monet tamen S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 969.) cum Sanchez (*l. c. n.* 14.) sufficere ad id etiam consensum tacitum, si nempe innocens hoc sciat, nec contradicat,

Non est tamen cogenda mulier adultera ad redeundum, quoties potest rationabiliter timere, ne dure, acerbe, aut etiam crudeliter tractetur. — *S. Lig. ibid.*, etc.

QUAER. 3° *An, facta iuridica separatione ob adulterium, coniux innocens teneatur redire ad compartem revocantem, si ipse postea lapsus fuerit?*

Resp. Neg. probabilius. Ratio est, quia primus adulter per iudicis sententiam iam omnino spoliatus fuit omni iure erga innocentem. — *S. Lig. n.* 967. (*a*).

764. — QUAER. 4° *An divortium privata auctoritate fieri valeat?*

Resp. 1° *Affirm.* quoad *torum,* iusta de causa, ut supra dictum est; et speciatim ratione adulterii, quia iura matrimonii in perpetuum coniugi infideli denegari possunt (*b*).

Resp. 2° Quoad *habitationem* 1° *affirm.*, ratione adulterii, etiamsi crimen occultum sit, saltem *probabilius,* quia Christus divortium hac de causa permittendo non distinxit inter adulterium publicum et privatum. Sed ad hoc requiritur ut crimen sit certum, et ex separatione non interveniat scandalum, quod

---

cum possit; qui tamen in casu non tenetur aut Religionem ingredi aut voto castitatis se obstringere. *(Vid. Schmalzgr. Lib.* 4. *Tit.* 19. *n.* 124.-126.). Id ipsum parti reae concedit S. Alphons. (*l. c.*) post Sanchez (*l. c. n.* 16.), quando innocens rogatus noluerit reconciliationem admittere, aut etiam si eam innocens elapso iam biennio, non revocaverit.

(*a*) Licet S. Alphonsus hanc opinionem dicat longe probabiliorem, alii tamen, Canonistae potissimum, uti Fagnanus, Reiffenstuel, Gonzalez, Schmalzgrueber, etc., et cum his Barbosa, Koning, etc., veriorem habent oppositam. Nec omittendum, quod S. Thomas *(In* 4. *Dist.* 35. *Q.* 1. *art.* 6. *ad* 4.) licet dicat, virum antea innocentem non debere secundum rigorem iuris cogi ad adulteram recipiendam, addit tamen, *secundum aequitatem iuris iudicem ex officio suo debere eum cogere, ut caveat periculo animae suae et scandalo aliorum.*

(*b*) Hoc valet, licet crimen sit occultum; et etiamsi, deficientibus probationibus, a iudice ecclesiastico compelleretur innocens ad reddendum debitum, non teneretur tamen huiusmodi obedire sententiae, quae falsa niteretur hypothesi. Vid. Sanchez *(De Matrim. Lib.* 10. *Disp.* 12. *n.* 34.).

non possit aliter reparari (a). — *S. Lig. ibid. n.* 969. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n.* 969. — Plures tamen dicunt, non esse licitum divortium ob adulterium occultum; quia non licet adulteri famam prodere. 2° *Affirm.* etiam ratione periculi vel animae vel corporis, modo periculum illud valde grave sit. Sed expedit in praxi, ut consilium viri prudentis, praesertim Confessarii, petatur.

Confessarius vero in hoc valde caute procedere debet. Caveat ne facilius credat uxorum adversus viros querelis; satagatque, ut eas compescat, et a divortio, in quantum fieri potest, avertat.

CAPUT IV.

DE MATERIA ET FORMA MATRIMONII.

765. — I. Materia *remota* Sacramenti Matrimonii sunt corpora sponsorum in contractu matrimonii invicem tradenda.

Materia autem *proxima* est traditio ipsa corporum, quae per verba aut signa consensum exprimentia perficitur. *Sic communiter Theologi.*

Nonnulli sunt, qui materiam proximam constituerunt in impositione manuum Sacerdotis: sed haec sententia omni prorsus caret fundamento, et ut obsoleta reiicienda est (b).

(a) Ast huiusmodi scandalum vix abesse potest, nisi et ipsum coniugium sit *occultum;* et idcirco extra hunc casum *ob scandalum* nec in foro conscientiae posset coniugem dimittere. Et si dimittat, deficientibus probationibus, compellendus esset ad illum recipiendum, ne ansa detur malitiae hominum coniugem, forte innocentem, eiusmodi dimissione vexandi.

(b) Haec quaestio iam definita est. Postquam enim constat, nullum matrimonium inter christianos esse, quod non sit sacramentum, et valida habenda esse matrimonia, quae absque sacerdote forte celebrentur in locis, ubi Decretum Tridentinum de forma matrimonii non viget, manifestum est ad materiam sacramenti nec manuum impositionem, nec aliud quidpiam, quod a sacerdote praestetur, ullatenus pertinere. Quocirca prorsus obsoleta et illa opinio est, quae matrimonii *formam* in verbis a Sacerdote prolatis statuebat (*Vid. infr. n.* 768.).

766. — II. Forma consistit in mutua acceptatione contrahentium verbis aut signis expressa. — *Ita pariter communius.*

Verum quonam pacto consensus, seu contractus contrahentium verbis aut signis expressus, constituit formam Sacramenti, cum etiam in materia reperiatur? Dicendum est contractum, seu consensum sponsorum, reperiri tum in materia, tum in forma Sacramenti Matrimonii, sed sub diverso respectu. Est *in materia*, quatenus mutuam alterius in alterum potestatis traditionem exprimit; est autem *in forma*, quatenus acceptationem huius potestatis significat. Vel, ut alii explicant, verba et signa sponsorum in contrahendo sunt simul materia et forma: sunt *materia*, in quantum exprimunt traditionem corporum; sunt *forma,* in quantum acceptationem traditionis exhibent. — *Ita communiter.*

Quidquid sit, in praxi nullum incommodum est timendum, dummodo in contractu celebrando forma praescripta ab Ecclesia servetur. — *Vide dicenda in capite sequenti de ministro Sacramenti Matrimonii.*

CAPUT V.

DE MINISTRO ET SUBIECTO MATRIMONII.

ARTICULUS I.

DE MINISTRO.

767. — I. Certum est, requiri praesentiam Parochi aut delegati ad matrimonii valorem, ubicumque Decretum *Conc. Trid.* circa matrimonia clandestina publicatum est. — *Vide dicenda de imped. clandest. n.* 836.

II. Certum est pariter, 1° Ecclesiam semper voluisse, ut Sacerdos ad id deputatus matrimoniis fidelium assisteret; 2° Parochum non posse assistentiam suam in nuptiis fidelium omittere: eumque obligari ad benedictionem impertiendam iuxta ritum in loco proprio receptum; 3° peccare graviter fideles qui matrimonium clandestine ineunt, etiam in locis ubi Decretum *Conc. Tridentini* circa matrimonii formam non fuit promulgatum. Id evincitur ex *Trid. sess.* 24., *de Reform. matr.*, *c.* 1., etc.

768. — III. Hodie, quidquid nonnulli iuxta obsoletam opinionem antea dixerint, certum est etiam, ministrum matrimonii ipsos esse contrahentes. Rationes autem quibus haec doctrina innititur, sunt, 1° Quia *Eugenius IV*, in Decreto *ad Armenos*, sanam circa Sacramenta tradere volens doctrinam, sic statuit: *Causa efficiens matrimonii regulariter est mutuus consensus per verba de praesenti expressus.* Neque dubitandum est, quin illa verba, *causa efficiens matrimonii*, respiciant Matrimonium ut Sacramentum, siquidem septem Sacramenta in eo Decreto ex professo explicantur. 2° Quia *Concilium Tridentinum, sess.* 24. *de Reformat., c.* 1., declarat, matrimonia clandestina fuisse *vera et rata*, quibus vocabulis tunc Theologi et Canonistae exprimebant stricto sensu Sacramenta. 3° Quia ex recenti Declaratione *Pii IX*, referenda *n.* 792. *et* 793., constat, matrimoninm inter fideles existere nunquam posse absque Sacramento. Unde sic: Matrimonia clandestina ex *Conc. Trid.* sunt valida in locis, ubi non fuit promulgatum Decretum, quo invalidantur; aliunde nequeunt esse valida absque Sacramento: ergo datur Sacramentum Matrimonii, quin a Sacerdote conferatur; ergo Sacerdos non est minister Sacramenti. — *Vid. S. Lig. n.* 897.

NOTA. In Gallia Parochus lege civili prohibetur, ne matrimonio assistat antequam civiliter matrimonium contrahatur. Haec praescriptio nullius prorsus valoris est, cum res, quae ad Sacramenta spectant, potestati civili nullatenus subiiciantur. Caute tamen procedat Parochus, tum quia Ecclesia non prohibet, quominus legi civili obtemperetur, tum quia praecavere debet incommoda, quae ex opposita agendi ratione sequerentur [1].

Quaesita:

769. — QUAER. 1° *An Parochus assistere possit matrimonio eorum, qui sunt publici peccatores?*

[1] « Les articles organiques défendent aux ministres de la Religion de donner « la bénédiction nuptiale à ceux qui ne justifieront pas, en bonne forme, avoir « contracté devant l'officier civil. Mais il n'appartient pas plus au Gouvernement « de régler ce qui concerne la bénédiction nuptiale, que ce qui a rapport aux « sacrements de Baptême et de Pénitence... Ce n'est point à la puissance séculière à nous tracer des règles pour les choses saintes... Cependant, comme on « peut suivre la loi civile dont il s'agit, sans aller contre l'esprit de l'Église « plus tolérante que ceux qui l'accusent d'intolérance, il est prudent pour un « Curé de s'y conformer. » — *DD. Gousset*, n. 751.

Resp. 1° *Negat S. Lig. n.* 54., *cum aliis.* Ratio est, 1° quia *de iure naturali* nemo potest cooperari peccato alterius, etiam materialiter, etsi ille iam interne peccatum consummaverit, nisi de causa *gravi* et proportionata ; 2° quia publice indigni non sunt ad Sacramenta admittendi. Alii tamen melius affirmant, licet Parochus conari debeat, ut digne contrahant. Ratio est, quia Parochus non est minister Sacramenti, nec illud confert, sed assistit tantum tanquam testis seu notarius publicus, ad quem non spectat examinare contrahentium merita, sed fidem facere, et testari ea, quae videt. — *Lugo, de Sacramentis, D.* 8., *n.* 216., *et seqq.* — *Ita communiter*, ut fatetur ipse *S. Lig. n.* 54.

Resp. 2° Etiam iuxta primam sententiam aliquando tali matrimonio assistere potest, nempe ubi urget ratio valde gravis et aliquo modo proportionata malo, quod permittitur in Sacramenti profanatione, etc., v. gr., si Parochus cogeretur metu mortis aut mali fere aequalis (*a*), vel si imminerent gravia mala com-

---

(*a*) Auctores huius opinionis nimium quid videntur exigere. Obligatio quippe, quae concipi posset, impediendi contrahentium peccatum, cum sit obligatio caritatis, non tam grave exigit incommodum, ut quis ab ea excusetur. Bene advertit Lugo (*De Sacram. Disp.* 8. *n.* 219.), *eam cooperationem esse valde materialem et inculpabilem parocho, qui non potest negare suam assistentiam, quam debet ut minister publicus: sicut nec publicus notarius vel iudex potest negare auctoritatem sui muneris contractui alicui legitimo, licet contrahentes ex intentione prava peccent in ipso contractu; et sicut uxor non peccat reddendo debitum coniugale viro petenti contra votum castitatis, quod habet: sic nec parochus peccat assistendo, quia reddit, quod ex munere suo debet, et quod absque gravi inconvenienti negare non potest.*

Et haec quidem validissime confirmatur ex iis, quae tradunt DD., ubi quaerunt, *Utrum coniux ipse, quatenus minister Sacramenti, peccet mortaliter, contrahens matrimonium cum peccatore.* Ut enim inquit idem Lugo (*ibid. n.* 226.), *Nullus iniecit adhuc talem scrupulum personis catholicis, ut non possint libere contrahere matrimonium cum peccatoribus, nec ullus Theologus obligat foeminam ad repellendum sponsum et negandum consensum matrimonii, quamdiu ille est in statu peccati ; sed unusquisque tenetur se ipsum in gratia constituere; consortem vero relinquit suae conscientiae, ut constat ex*

munitati, aut si sponsi iam sint coniuncti civiliter, ut in Gallia evenire solet, cum matrimonium civile ecclesiasticum praecedere debeat. Maius enim malum, maiusque scandalum ex fornicaria cohabitatione sequeretur. — *S. Lig.*, *Bouvier*, etc. — Minor esset difficultas, si unus e sponsis esset innocens, aut in meliorem vitam mutatus; quia tunc liceret Parocho matrimonio assistere in favorem innocentis. Imo nulla superesset difficultas, si sponsi solerent peccare inter se, nempe, si in concubinatu versarentur. Tunc enim per matrimonium tolleretur tum scandalum, tum peccati occasio.

770. — QUAER. 2° *Benedictio nuptiarum potestne abstrahi a celebratione Missae?*

Resp. Negandum est. Nam interrogata *S. Congr. Rit.*: *An vigentem pluribus in locis consuetudinem matrimonium celebrandi hora pomeridiana, simulque benedictionem nuptialem sic extra Missam etiam tempore vetito ex Ordinarii licentia dandi, liceat retinere, cum vix spes sit fideles adigendi, vel ad mutandum celebrationis matrimonii tempus, vel ad benedictionem supplendam?* Responsum fuit: *Servetur Rituale Romanum* (die 7 Septembris 1850, *in Rupellen. ad 6.*). Porro ex Rit. Rom. benedictio coniugalis non potest nisi inter Missae celebrationem fieri. Confirmatur alia Decisione *S. Congr. Rit.* die 23 Iunii 1853, *in Limburg.* — Attamen Sacerdos non tenetur Missam applicare pro sponsis, nisi ab iisdem eleemosynam accipiat. *S. Congr. Inquisit.* die 1 Septemb. 1841. Sed Missa pro nuptiis assignata dicenda est, licet sponsis non applicetur [1].

---

usu omnium fidelium. Alias probationes vid. apud eundem De Lugo (*ibid.* n. 227.-229.), qui tamen advertit (*ibid.* n. 219.), quod parochus, *si posset facile petentem admonere, et removere ab ea indigna receptione Sacramenti, deberet utique ex lege caritatis id facere; persistenti autem et volenti contrahere matrimonium, non potest assistentiam debitam subtrahere.*

[1] Quando nuptiae celebrantur tempore Adventus vel Quadragesimae, non debet fieri commemoratio Missae pro sponsis per Collectam, Secretam et Postcommunionem; nec licet recitare Orationes in Missali positas post Orationem Dominicam, et *Ite Missa est*; nec debent eaedem Orationes recitari extra Missam, elapso tempore prohibito. — *S. Congreg. Rit.* 31 Augusti 1839.

Missa nuptiarum dicenda est singulis diebus, praeter Dominicas, Festa de praecepto, Duplicia 1ae vel 2ae classis, Vigiliam, Pentecosten, sed sine Gloria

771. — Quaer. 3° *Quid Parocho sit agendum, si sponsi iam sint in Ecclesia ad matrimonium contrahendum, et unus eorum ipsi impedimentum in confessione manifestet?*

Resp. 1° Si nuptiae differri nequeant sine periculo infamiae, aut aliis gravissimis incommodis, et poenitens versetur in impedimenti ignorantia invincibili, omittenda est monitio, et permittenda est matrimonii celebratio, donec dispensatio obtineatur. — *S. Lig. n.* 613.

Resp. 2° Si poenitens sit in ignorantia vincibili, aut si aperte cognoscat impedimentum, nec sine infamia aut scandalo differri possit matrimonium, ne ad dispensationem quidem ab Episcopo obtinendam, tunc maxima est difficultas. — Iuxta *S. Lig. ibid.*, et alios posset Confessarius, seu Parochus declarare, legem Ecclesiae de impedimentis non obligare in tantis angustiis, et ad matrimonii celebrationem procedere. Attamen quamprimum, saltem ad cautelam, dispensationem postulare deberet. — Iuxta alios permitti posset simulatio contractus matrimonii cum proposito quamprimum dispensationem ab impedimento petendi. Non potest autem, aiunt, cessare naturaliter impedimentum; lex enim irritans nunquam cessat ob incommodum particulare, quodcumque illud sit. Quoties vero adiri potest Episcopus, adeundus est, quia, iuxta sententiam communem, in eo casu, ab impedimentis Ecclesiasticis dispensare potest. — *S. Lig. n.* 613.

Omnis difficultas cessaret in praxi, si Episcopus a S. Sede facultatem obtineret delegandi Sacerdotes pro cura animarum laborantes, ut in huiusmodi casibus extraordinariis et urgentibus dispensare valeant.

et *Credo.* — Quibus vero diebus dici non potest Missa *pro Sponso et Sponsa,* addatur ex illa Missa Commemoratio. — *S. Congreg. Rit.* 5 Martii 1818, *et* 20 Aprilis 1822.

Si mulier sit vidua, non solum omitti debet benedictio nuptiarum, sed etiam Missa propria pro sponso et sponsa. — *S. Rit. Congr.* 5 Martii 1761.

Prohibetur et reprobatur usus veli albi explicandi super sponsos. — *S. Congr. Rit.* 7 Septembris 1850, *in Rupellen.*

ARTICULUS II.

DE SUBIECTO MATRIMONII.

Principia:

772. — I. Subiectum *Sacramenti* Matrimonii est omnis homo baptizatus, nullo impedimento, sive naturali, sive divino, sive canonico laborans.

Dixi 1°, omnis homo *baptizatus;* homines enim non baptizati non sunt capaces Sacramentorum Ecclesiae, ut patet. *Dixi* 2°, *nullo impedimento laborans;* licet enim *per se* omnis homo baptizatus sit subiectum capax Sacramenti Matrimonii, *per accidens* tamen plures a matrimonio valide contrahendo arceantur propter diversa impedimenta, tum iuris naturalis, tum iuris divini, aut ecclesiastici, ut infra suo loco dicetur, *n.* 791.

Hinc 1° matrimonium infidelium, licet validum esse possit in ratione contractus, non tamen est Sacramentum. Imo fidelis ipse contrahens matrimonium cum infideli, etiam ex Papae dispensatione, Sacramentum non recipiet, iuxta communem sententiam, contra paucos (*a*). Etenim signum unionis Christi cum Ecclesia, gratiam sacramentalem conferens, neque in unione viri, neque in unione mulieris, sed in unione utriusque consistit.

2° Haeretici et schismatici, qui ineundo matrimonium leges (*b*) Ecclesiae accurate, et integre servant, valide contrahunt et Sa-

---

(*a*) *Eligat studiosus lector opinionem sibi magis gratam, cum pro utraque militent eximii Theologi et Doctores.* Ita Clericatus (*De Matrim. Decis.* 4. *n.* 25.). Pro sententia affirmante, fieri pro fideli sacramentum, inter alios est *Andreas Vega,* Theologus Tridentinus, et *Ferraris,* qui (*Bibl. Can.* V. Matrimonium *art.* 1. *n.* 19.) eam studiose defendit, aliosque pro ipsa allegat. Ratio vero, ab A. addita pro negante, levis est momenti, tum quia essentia Sacramenti est, ut significet *gratiam quam confert,* tum quia ex frequentissima Patrum doctrina significatio unionis Christi cum Ecclesia etiam in matrimonio ante legem evangelicam reperiebatur. — Sed haec parum ad praxim conferunt.

(*b*) Intellige leges, quae ad rei substantiam pertinent, cuiusmodi non est benedictio nuptialis, quam A. mox memorat.

cramento muniuntur, cum nihil sit, quod valori huius Sacramenti obstare possit. Hoc ipsum confirmat praxis Ecclesiae, quae nullimode eos adigit sive ad renovandum consensum, sive ad benedictionem nuptialem recipiendam, si resipiscentes ad catholicae Ecclesiae unitatem redeant. — *Ita omnes.*

773. — II. Sponsi matrimonium contrahentes, in statu gratiae versari debent, quia matrimonium est Sacramentum *vivorum*. Qui contrahunt peccato mortali coinquinati, rei sacrilegii evadunt, nec gratias sacramentales sponsis necessarias percipiunt. *Probabiliter* tamen illae gratiae sunt tantum suspensae, et remoto obice seu peccato mortali, animae applicantur, uti diximus agendo *de Sacramentis in genere, n.* 232. — Pro praxi si nullus fructus ex monitione speretur, fere melius erit indignum non monere de sacrilegio indigne accedentis, ut saltem sic minus peccet; sed potius inducendus erit, ut saltem quamprimum ad confitendum accedat.

Quaesita:

774. — Quaer. 1° *An Parochus exigere debeat, ut praemittatur confessio matrimonio, vel ut libellus confessionis a sponsis exhibeatur?*

Resp. 1° Non potest *absolute per se* id exigere, nisi lex seu praeceptum Episcopi illud statuat. Ratio est, quia quamvis requiratur status gratiae ad illud Sacramentum suscipiendum, non tamen requiritur necessario confessio, cum contritio absolute sufficere possit etiam iis, qui in statu peccati mortalis versantur. Aliunde Parocho plerumque non innotescit, sponsos in statu gratiae non versari.

Resp. 2° Ubi lex particularis, ut multis in locis, existit, Parochus confessionem exigere debet aut saltem illius testimonium. Possunt tamen quandoque occurrere casus, in quibus haec lex exceptionem admittere videatur, uti si matrimonium iam sit civiliter contractum, et una pars testimonium confessionis requisitum exhibeat, etc. Caeterum si sponsus non sit publicus peccator, nec de eius indignitate constet, rationes etiam minus graves sufficere possunt. Sed pro huiusmodi rerum adiunctis consultius est, ut Parochus ab ipso Episcopo resciat, quomodo generatim se gerere debeat.

775. — Quaer. 2° *An unus sponsus matrimonium inire possit cum altero publico peccatore?*

Resp. Affirm., si nequeat sine incommodo a matrimonio recedere. — *Ita communius.* — Quamvis enim contrahentes conficiant Sacramentum, non sunt tamen ministri ad hoc deputati.

Eadem ratione puella catholica, quae habet graves rationes (v. gr., ob circumstantias familiarum, aliave motiva magni ponderis) matrimonium cum haeretico incundi, non peccat illud contrahendo, quamvis alteri peccati materiam quodammodo subministret; sed prius petenda est dispensatio, ut infra dicetur.

Vide alia multa de subiecto matrimonii in capite sequenti, ubi *de impedimentis matrimonii.*

CAPUT VI.

DE IMPEDIMENTIS MATRIMONII.

Leges impedimenta matrimonii statuentes sunt duplicis generis: aliae enim sunt tantum prohibentes, aliae vero irritantes. — Hinc articulus duplex.

ARTICULUS I.

DE IMPEDIMENTIS MATRIMONIUM IMPEDIENTIBUS.

776. — Quatuor numerantur impedimenta matrimonium impedientia (a), nempe 1° Prohibitio Ecclesiae variis de causis

---

(a) Olim sex enumerabantur, his versiculis comprehensa:

> Ecclesiae vetitum, nec non tempus feriarum,
> Atque *catechismus*, *crimen*, sponsalia, votum.

Sed impedimenta *catechismi* et *criminis* uti obsoleta habentur. Contrahebatur autem *catechismi* impedimentum ab eo, qui respondeat pro infante, quando supplentur caeremoniae post baptismum collatum in necessitate; ex veteri enim iure oriebatur inde quaedam cognatio spiritualis, non secus ac pro patrino baptismi, quae constituebat impedimentum *impediens* in iisdem gradibus, ac cum patrino Baptismi et Confirmationis. Ex communi autem sententia (*Vid. Schmalzgr. Lib.* 4. *Tit.* 11. *n.* 67. — *Giraldi ad C.* 3. *eiusd. tit.* — *Barbosa Collect. ad C. Contracto* 3. *De Cogn. Spirit. n.* 3., *etc.*)

facta. 2° Item Ecclesiae prohibitio, ne determinato quodam tempore matrimonii solemnitates celebrentur. 3° Contractus sponsalitius cum alia persona iam initus, nec legitime solutus. 4° Votum, quod ex natura sua in contractu aut societate coniugali servari nequeat. Quatuor haec versiculo sequenti comprehenduntur:

Ecclesiae vetitum, tempus, sponsalia, votum.

De singulis pauca subiicere satis erit.

I. Ecclesiae vetitum.

777. — Est prohibitio sive particularis, sive generalis (*a*), ab Ecclesia facta aut ab aliquo Superiore ecclesiastico, ne aliquod matrimonium celebretur.

---

in desuetudinem abiit; imo Gonzalez (*ad C. Contracto* 5. *De Cogn. Spirit.*) binas ea de reaffert S. Congr. Declarationes.

Impedimentum autem criminis poena quaedam erat ex veteri iure quibusdam gravioribus criminibus imposita, qua nempe reus prohibebatur a quovis matrimonio cum quavis persona contrahendo sive omnino, si coelebs esset, sive post coniugis mortem, si coniugatus. Crimina autem eiusmodi erant 1° incestus cum consanguineis coniugis in primo vel secundo gradu; — 2° incestus cum propria matre vel filia, vel cum affini, etiam ex copula illicita, in primo gradu; — 3° raptus alienae sponsae ad perturbandum alienum coniugium, itemque consensus sponsae in eundem raptum; — 4° Uxoricidium iniuste ac privata auctoritate patratum; — 5° Presbytericidium, idest iniusta sacerdotis interfectio; — 6° malitiosa propriae prolis susceptio ex baptismo, ad impediendam scilicet debiti redditionem; — 7° Poenitentia publica, quamdiu ageretur; — 8° matrimonium attentatum cum moniali; — 9° demum propriae prolis interfectio. Confer praeter alios Schmalzgr. (*Lib.* 4. *Tit.* 13. *n.* 1.-15., *et Tit.* 16. *a n.* 49. *ad* 58.). Consentiunt autem DD., et hoc impedimentum per non usum de facto fuisse sublatum.

(*a*) Nec Theologi nec Canonistae ad impedimentum, quod dicitur *Ecclesiae vetitum,* revocare solent leges generales, quarum violatio illicitam reddat matrimonii celebrationem; alioquin vero non tria illa tantummodo recensenda essent, quae mox A. indicat, sed multo plura. Quod vero inter tria illa etiam necessitatem consensus parentum reponat, id Galliarum circumstantiis tribuatur; nam con-

1° Prohibitio particularis habetur, quando iusta et speciali de causa matrimonium alicui interdicitur (a), sive a Parocho, sive ab Episcopo: v. gr., quia suspicio impedimenti dirimentis exorta est.

2° Prohibitio generalis in triplici praesertim casu habetur, scilicet 1° ne contrahatur matrimonium inter haereticum et catholicam, et vice versa; 2° ne contrahatur sine bannorum proclamatione; 3° ne contrahatur sine consensu parentum debite requisito. De bannis iam supra dictum est, *n.* 734. *et seq.*; item de consensu parentum, *n.* 754. De cultus autem disparitate dicemus infra, *n.* 824. *et seq.*

II. Tempus.

778. — Est determinatum aliquod per decursum anni tempus, quod *feriatum* dicitur, et quo Ecclesia solemnitates nuptiarum vetat. *Trid. sess.* 24. *c.* 10. — Tale autem nunc (b) est tempus quod fluit a prima Dominica Adventus usque ad Epiphaniam *inclusive,* et a die Cinerum usque ad Octavam Paschatis item *inclusive.*

NOTA. *Concil. Trident.* solas nuptiarum solemnitates praefato tempore prohibet, nimirum sponsos benedicere, sponsam cum strepitu domum deducere, con-

---

sensus iste, ut alias notavimus (*ad n.* 754.), subinde posthaberi etiam potest; et ideo abs re generatim consensus huius defectus inter impedimenta numeratur.

(a) Causae iustae, propter quas ex communi DD. interdici matrimonium potest, tres praecipue enumerantur; 1° Reclamatio de sponsalibus, quibus alteruter sponsorum prius se cum alia persona obstrinxerit; 2° Suspicio non vana latentis impedimenti, coniugium inter eos aut dirimentis aut etiam mere impedientis; 3° Timor non inanis, ne ex eo matrimonio graves rixae, inimicitiae, scandala, aliave incommoda subsequantur. Vid. Pirhing. (*Lib.* 4. *Tit.* 16. *n.* 1.).

(b) Dicitur, *nunc*; nam ante Tridentinum synodum feriatum tempus erat 1° A dominica prima Adventus usque ad Epiphaniam; 2° a dominica Septuagesimae ad Octavam Paschatis; 3° a feria secunda Rogationum usque ad Octavam Pentecostes; 4° Duabus aut tribus hebdomadis ante Nativitatem S. Ioannis Baptistae. — *Vid. Schmalzgrueb. Lib.* 4. *Tit.* 16. *n.* 27.

vivia nuptialia solemniora instruere. Non autem vetat Parocho sponsos privatim coniungere, licet variis in locis propter consuetudinem id etiam prohibeatur (*a*). — *Ita communiter.*

III. *Sponsalia.*

779. — Sponsalia quaelibet, sive *ecclesiastica,* sive *privata* cum alia persona serio contracta, neque ex mutuo consensu, neque alia iusta de causa legitime dissoluta, sunt impedimentum matrimonium impediens. Patet ex iure naturali; existit

---

(*a*) Consuetudo nimirum quorundam locorum habet, non quidem ne fiant proclamationes, aut ne celebretur contractus matrimonii, neve hoc consummetur per *tempora feriata,* sed *ne celebrentur nuptiae nisi aut urgente aliqua necessitate, aut obtenta Ordinarii licentia, etiam (si fieri possit) in casu necessitatis:* cui consuetudini utique par est, ut parochi sese accommodent. Ita Reiffenst. (*Lib.* 4. *Tit.* 16. *n.* 12.), Schmalzgr. (*eod. tit. n.* 34.), Wuestner (*eod. tit. n.* 34.), Koning (*eod. tit. n.* 3.), Schambogen (*eod. tit. n.* 2.), Schmier (*Part.* 3. *De Matr. Cap.* 1. *n.* 103.), Marchant, Gobat, Laymann, Sanchez, etc. Quocirca necesse non erat, ut hoc ipsum Lambertinius (Instr. 80. n. 14.) tamquam novam ac peregrinam *damnati Van-Espenii* sapientiam suis parochis proponeret.

In eadem *Instr.* 80. *n.* 20. Lambertinius rursus affert *Van-Espen* etiam reprehendentem Canonistas, *quasi hi nimis addicti rigorosis antiquorum Canonum expressionibus* abstinentiam a matrimonii consummatione per tempus feriatum *reduxerint in praeceptum, quando potius erat meri consilii,* prouti ex Lambertinio refert etiam S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 984.). Sed et ista ad antiquos obiectos canones responsio falsa est. Responsio vera est (*Vid. Schmalzgr. Lib.* 4. *Tit.* 16. *n.* 31.-41.), canones illos solum de solemni sponsae traductione loqui, non vero de matrimonii consummatione; atque ita necesse non est eos explicare *de mero consilio,* et non *de precepto*; nam solemnis illa traductio reipsa *praecepto* interdicitur. Quod si canones addunt, separandos esse coniuges, qui contra Ecclesiae praeceptum nuptias *solemniter* celebraverint; haec poena foret, quae non de consilio, sed de praecepto esset subeunda. E quibus utique edocemur, inanem esse eorum spem, qui in damnatis operibus latitare thesauros sapientiae existimantes, potius e putridis hisce fontibus expiscari peregrina, quam a sinceris catholicae scholae promptuariis doctrinam haurire satagant.

enim gravis obligatio iustitiae standi contractui oneroso vere inito. Si quis autem, non obstante illo impedimento, nuptias contrahat, validum quidem erit matrimonium, cum impedimentum hoc sit tantum impediens, non tamen licitum.

IV. Votum.

Quadruplex distinguitur votum matrimonium impediens, nempe 1° votum castitatis; 2° votum non nubendi; 3° votum ingrediendi Religionem; 4° votum Ordines sacros suscipiendi.

780. — I. *Votum castitatis.*

1° Qui tale votum emisit, peccat graviter matrimonium iniens cum intentione illud consummandi, quia votum infringit.

2° Peccat etiam graviter, seclusa hac intentione, quia exponit se periculo vel votum vel ius compartis violandi.

3° Contracto matrimonio, nec petere nec reddere potest debitum labente primo bimestri, quia ex privilegio divino eximuntur hoc tempore coniuges ab obligatione coniugalis debiti, iuxta dicta supra *n.* 759. Elapso autem hoc tempore, potest quidem debitum reddere et compartis iuri satisfacere, non tamen petere *per se,* sine dispensatione a voto, aut sine suspensione seu indirecta voti irritatione ab altero coniuge facta.

4° Debet omnino abstinere, si alter consentiat, vel ius petendi amiserit, v. gr., ob adulterium vel incestum. Quod si aegre abstinere potest, dispensationem quamprimum postulare aut praedictam irritationem ab alio coniuge quaerere debet.

5° Si alter coniux moriatur, ad novas nuptias convolare nequit, nisi dispensationem a voto suo etiam ad hunc effectum impetraverit. — *Lacroix, l.* 3. *n.* 564.

781. — II. *Votum non nubendi, seu votum virginitatis.*

1° Qui voto illo emisso, matrimonium contrahit, graviter peccat, ut manifestum est.

2° Contracto matrimonio, reddere atque etiam petere potest debitum, quia iam impossibilis facta est voti observatio.

3° Mortuo coniuge, novum matrimonium, saltem probabiliter, contrahere potest, ob eamdem rationem.

In praxi dubium est quandoque, an quis virginitatem seu caelibatum, vel potius castitatem voverit. Interrogandus erit poenitens, an intentione se ab *oneribus* matrimonii liberandi sanctiusque Deo serviendi ductus fuerit, vel *unice amore et*

affectu puritatis: in primo casu caelibatum et virginitatem, in secundo autem vere castitatem vovisse censendus est. — *Lacroix, n.* 357.

782. — III. *Votum ingrediendi Religionem.*

1° Qui tale votum emisit, peccat graviter matrimonium ineundo, tum quia alterum decipit, tum quia se exponit periculo votum violandi.

2° Ante matrimonii consummationem, tenetur Religionem ingredi; ideoque mortaliter peccat, quando prima vice matrimonium consummat, sive petendo, sive reddendo debitum; quia votum adimplere debet, quando potest. Illud autem adimplere potest non consummando matrimonium in primo bimestri, cum tunc ex privilegio divino possit quilibet Religionem ingredi, et altera pars, coniuge solemniter profitente, a vinculo matrimonii liberetur, iuxta superius dicta *n.* 759.

3° Post consummatum matrimonium potest petere et reddere debitum, quia executio voti facta est impossibilis, et petitio actus coniugalis non est contra illius votum, cum non voverit *castitatem,* sed *Religionem.*

4° Etiam consummato matrimonio, tenetur Religionem ingredi *per se,* quoties id potest, illaeso compartis iure, v. gr., si alter consentiat, vel ius petendi debitum amittat in perpetuum, aut si matrimonium per mortem solvatur; quia obligatio voti semper subsistit. In praxi autem in hisce casibus magis expedit, ut ad dispensationem recurratur (*a*).

783. — IV. *Votum suscipiendi Ordines.*

1° Qui votum illud emisit, peccat graviter matrimonium ineundo, ut in comperto est.

2° Tenetur Ordines suscipere, si possit, v. gr., si obtineat consensum alterius. Iuxta plures, tenetur Religionem ingredi ante matrimonii consummationem, etiam invito altero, ut votum adimplere possit. Sed alii *probabilius* hoc negant.

3° Inito matrimonio, potest illud consummare, si votum amplius adimplere nequeat.

(*a*) In praxi circumstantiae ratione *aetatis, prolis forte ex matrimonio susceptae, status fortunarum, habilitatis quoque ad munia religiosa* ita sunt immutatae, ut propter materiae mutationem voti obligatio fere per se cesset, nec opus sit dispensatione.

Quaesita :

784. — QUAER. 1° *Quinam dispensare valeant in impedimentis impedientibus?*

Resp. 1° Nemo dispensare potest, ne Summus quidem Pontifex, ab impedimento ex validis sponsalibus orto, cum hac in re de stricto iustitiae debito agatur. Idem dicendum de necessitate consensus parentum, quae a iure naturali repetenda est, et naturaliter cessat, si parentes iniuste dissentiant.

Resp. 2° Episcopi, seu *ordinarii* animarum *Pastores*, iurisdictione plena in foro externo gaudentes, dispensare possunt 1° in obligatione bannorum ; 2° quoad contractum per tempus feriatum, ubi consuetudo hunc quoque interdicat ; 3° in voto castitatis temporaneae, et virginitatis seu non nubendi.

Nequeunt autem dispensare 1° quoad votum perpetuae castitatis (a) ; 2° quoad votum ingrediendi Religionem ; 3° quoad impedimentum disparitatis cultus inter catholicos et haereticos. Hoc enim triplex impedimentum Papae reservatum est.

Resp. 3° Regulares ex suis privilegiis dispensare valent mere pro foro interno, in voto virginitatis, seu non nubendi (b). — *Recole dicta de privilegiis Regularium, in Tractatu de Statibus, n.* 175.

(a) Intellige ante contractum matrimonium; nam contracto matrimonio, Episcopus dispensare potest ad debitum petendum (*Vid. S. Alphons. Lib.* 6. *n.* 987.). Idem dicito de voto continentiae, quo alteruter coniugum post contractum matrimonium se obligaverit. Cum enim vi huius voti exigere quidem debitum prohibeatur, illud tamen reddere possit, imo et debeat, non est votum perfectae castitatis, atque adeo non est Summo Pontifici reservatum. Secus dicendum, si ex communi consensu coniux uterque perpetuam continentiam vovisset (*Vid. S. Alphons. ibid. n.* 986.).

(b) Ex generali principio, quod Regulares mendicantes vi privilegiorum suorum dispensare possint in iis votis omnibus, in quibus *iure ordinario* dispensare possunt et Episcopi, S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 987.) merito infert, eosdem non solum in voto *non nubendi*, ut habet A., sed etiam in voto castitatis *temporaneae* seu etiam quavis alia de causa *non perfectae*, tum ad debitum exigendum post initum matrimonium, dispensare posse. Imo cum sat probabilis sententia sit, ut mox A. innuit *in Quaest.* 2., ad ius Episcopi *ordinarium* spe-

Quaer. 2° *An Episcopus, urgente necessitate, nempe cum periculum est in mora, dispensare possit in voto castitatis ad matrimonium contrahendum?*

Resp. Affirm., dummodo vere adsit illud periculum, nec aditus ad Pontificem facile pateat. — *S. Lig. n.* 987. — *Suarez.* — *Sanchez.* — *Navarrus*, etc.

ARTICULUS II.

DE IMPEDIMENTIS DIRIMENTIBUS.

Agendum 1° de impedimentis dirimentibus in genere; 2° de impedimentis dirimentibus in specie; 3° de dispensatione ab hisce impedimentis.

§. I. *De impedimentis dirimentibus in genere.*

PROPOSITIO I.

Ecclesia potestatem habet constituendi impedimenta matrimonium non tantum impedientia, sed et dirimentia. De fide est.

785. — Elucet 1° ex definitione *Concil. Trident. sess.* 24. *Can.* 4.: *Si quis dixerit Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errasse, anathema sit.* Confirmatur 2° ex ratione theologica. Ecclesia enim accepit a Christo omnem potestatem necessariam vel etiam utilem ad Rempublicam christianam recte gubernandam; atqui potestas constituendi impedimenta matrimonii est valde utilis imo et necessaria, ut matrimonium cum honore et decentia Sacramentis debita a fidelibus tractetur: ergo, etc.

PROPOSITIO II.

Ecclesia sola *impedimenta matrimonii dirimentia constituere potest, et consequenter Principes* SAECULARES *non possunt* CONSTITUERE IMPEDIMENTA, *nisi ad meros effectus civiles.*

---

ctare, ut urgente necessitate dispensare possit in voto perfectae castitatis ad matrimonium contrahendum, vi praemissi principii id quoque mendicantibus competet, uti reipsa plures DD. (*Vid. S. Alphons. Lib.* 6. *n.* 1128.) concedunt.

786. — 1° Probatur ex *Conc. Turonensi, an.* 1583, *a Gregorio XIII* specialiter approbato, *c.* 19., *de Iurisdictione,* §. 6., ubi sic dicitur: *Certissimi iuris cum sit, matrimoniales causas esse fori ecclesiastici, ideoque earum cognitionem ac decisionem iudicibus laicis a sacris Canonibus omnino esse interdictam; omnibus praeterquam Episcopis et eorum Officialibus, de iis, earumque appendicibus ac circumstantiis, veluti si de coniugali adhaesione sit quaestio, cognoscere ac decidere sub anathematis poena prohibemus.* — Collectio Conciliorum. *Labbe.)*

2° Patet ex ipso *Concil. Trident. sess.* 23. *c.* 12., ubi definivit, causas matrimoniales ad iudices ecclesiasticos pertinere.

3° Evincitur ex litteris *Pii VI* ad Episcopum *Motulensem*, 17 Septembris 1788, quibus *expresse* declarat talem esse sensum *Can.* 12. *Conc. Tridentini.*

4° Id confirmat ratio theologica. Cum enim matrimonium a Christo elevatum sit ad dignitatem Sacramenti, necessario soli potestati spirituali subiicitur. Et quamvis in matrimonio distinguantur ratio contractus et ratio Sacramenti, integrum tamen matrimonium ad Sacramentum pertinet, cum contractus sit ipsius materia, et disiungi a ratione Sacramenti inter christianos non possit. Alioquin vero sequerentur maxima incommoda ex conflictu potestatis, si duae potestates ab invicem independentes impedimenta matrimonii constituere possent; quod enim una aedificaret, destruere posset altera.

NOTA. Impedimenta dirimentia *directe* et *primario* ipsum contractum matrimonialem afficiunt, illumque nullum et irritum reddunt ob defectum conditionis absolute requisitae ad valide contrahendum. *Indirecte* autem et *secundario* afficiunt ipsum Sacramentum, quatenus nimirum sublato contractu, eo ipso materia Sacramenti deficit. Sequitur ex dictis.

Quaesita:

787. — QUAER. 1° *An impedimentum invincibiliter ignoratum irritet matrimonium cum illo contractum?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia lex tale impedimentum constituens habet pro obiecto ipsummet contractum irritandum, et proinde contractum semper irritat independenter a cognitione et voluntate contrahentis. Insuper leges irritantes effectum suum in omni casu sortiri debent, nisi bonum generale absolute obstet, ut dicetur de impedimento clandestinitatis, quod tunc tantummodo cessat, quando saeviente persecutione, Sa-

cerdotes idonei (*a*) ad assistendum matrimoniis haberi non possunt, ut suo loco dicetur. — *Lacroix, n.* 626., *et alii communissime.*

Hinc si contracto matrimonio mulier certo detegat impedimentum dirimens, vi cuius nullum fuerit matrimonium, debitum petere non potest, nec reddere, etiamsi ad id comminatione mortis cogeretur, quia coniunctio fornicaria esset, quae in nullo casu licita est. Excipiunt quidam, nisi mulier mere passive se haberet, ita ut omnino materialiter tali actui cooperaretur; sed neque hoc concedi debet, cum de re intrinsece mala agatur; nisi, iuxta sententiam probabilem, mulier metu mortis ad id cogatur, secluso tamen consensus periculo. — *Recole dicta, t.* I. *de Act. hum. n.* 21. *et de* 5° *Praec. n.* 390.

788. — Quaer. 2° *An incurrantur,* licet ignorata, *ea quoque impedimenta, quae videntur habere rationem poenae, ut impedimentum criminis?*

Resp. Affirm. Ita communius cum *Lacroix, Lib.* 6. *Part.* 3. *n.* 641. (*b*). Ratio est, quia illa impedimenta habent *primario*

(*a*) Nimirum etiam sacerdos, nisi delegatam facultatem habeat ab eo, qui iure ordinario assistere matrimonii contractui debet, ad ullum valorem contractui sua praesentia tribuendum prorsus ineptus est.

(*b*) Consulendus est de hac quaestione Ferd. Krimer, qui (*In Decretal. Lib.* 4. *a n.* 1011. *ad* 1029.) ex professo hanc quaestionem tractat, libratisque utriusque partis rationibus, sic concludit (*n.* 1024); *Ex istis opinionibus sibi oppositis, affirmativa.... est sine dubio valde probabilis: negativa tamen non modo probabilis est absolute, sed etiam relate ad oppositam suam probabilitatem retinet. Maior enim probabilitas sententiae affirmantis nec ex certis aut evidentibus principiis, nec certe aut evidenter concludit, sed solum probabiliter, et forte cum aliquo excessu ex auctoritate; consequenter non tollit neganti suam probabilitatem, etiam collata ad illam. Ea enim manet etiamnum intra fines purae probabilitatis; et solutiones suarum rationum habet valde probabiles seu prudenti fundamento subnixas.*

Quod autem vere affirmet Krimer, *affirmativam* sententiam neque certis principiis, neque certa conclusione deduci, id facile patet. Sit, v. gr., Suarez, qui dum alioquin docet, ignorantiam non excusare ab hoc impedimento incurrendo, tamen (*De Leg. Lib.* 5. *Cap.* 19. *n.* 6.) statuit, hoc impedimentum esse poenale. Ita ille: *Inter impedimenta matrimonii, illa quae sunt ratione delicti, poenalia sunt, ut*

et *principaliter* rationem *vinculi*, et *secundario* tantum rationem poenae; et consequenter semper incurruntur, quamvis igno-

---

sunt uxoricidium cum promissione, adulterium cum aliquo, vivente coniuge, cum promissione futuri matrimonii, etc. Et rationem (*ibid.*) reddit, *quia irritatio actus est magnum gravamen, et potest nocumentum afferre; ergo de se esse potest sufficiens poena, et aliquando est valde accommodata delicto.* Cui consentit et Palaus (*Tract.* 3. *Disp.* 2. *punct.* 2. *n.* 2.), ubi scribit: *Aliquando annullatio actus inducitur in poenam commissi delicti, qualiter* IN OMNIUM SENTENTIA *inducitur:... si aliquis coniugatus sub fide data de matrimonio contrahendo, cum aliqua adulterium commisit, etc.* Nec aliter Card. De Lugo (*De Poenit. Disp.* 16. *n.* 337.): *In iis casibus matrimonium non prohibetur propter motivum honestatis specialis, sed in poenam delicti commissi, et ut consulatur.... indemnitati coniugis, cuius vita periclitaretur, si cum spe futuri matrimonii fierent adulteria, et promissiones, aut machinationes de occidendo coniuge.*

Porro si hoc, ut aiebat Palaus, *ex omnium sententia tenendum est*, iam *quaestio, an ignorantia irritationis.... impediat irritationem actus* (utemur verbis ipsius Suarezii, *l. c. Cap.* 22. *n.* 4.), *pendet ex quaestione, an ignorantia solius poenae excuset illam, etiamsi contra legem peccatum sit.* Et ipse quidem neganti opinioni sic (*ibid.*) adhaeret: *In qua* (quaestione) *partem negantem veriorem esse censuimus.* Quocirca quoad specialem quaestionem de irritationis poena sic arguit: *Unde consequenter in praesenti dicendum est, quando lex humana prohibet actum addendo irritationem per modum poenae, si lex non ignoratur ut prohibens, licet ignoretur ut irritans, actum contra legem factum esse irritum; quia talis ignorantia non excusat peccatum contra legem, et consequenter nec excusat poenam, licet ignoretur; ergo neque excusat irritationem.* Ita quidem Suarez.

At vero solidumne est hoc fundamentum? Nam Sanchez (*De Matrim. Lib.* 9. *Disp.* 32. *n.* 17.) quoad generale illud principium putat *veriorem* sententiam oppositam. Sic ille: *Verius tamen esse credo, universas has poenas non incurri, ubi adest praedicta iuris* (scil. punientis) *ignorantia.* Quare et quoad irritationem ipse in contrarium sic (*ibid. n.* 18.) concludit: *Adde annullationem actus, quando non est ex solemnitatis defectu, sed in delinquentis poenam, non incurri a legis ignaris, ut bene advertit Antonius e Butrio in C.* 2. *De Constit. n.* 19. Quod quidem referri ad irritationem quoque matrimonii, patet ex iis quae alibi habet (*Lib.* 7. *Disp.* 5. *n.* 7.) dicens, matrimonium inter quosdam interdici *in delicti admissi poenam.*

Exinde intelliges, cur supposito illo Suarezii principio, quod Palaus merito addebat esse *in omnium sententia*, nimirum matrimo-

rantia excuset a poena iuxta communem sententiam, ubi agitur de lege mere prohibente.

---

nium in casu irritari in poenam criminis, Leander a Murcia (Disq. in 1. 2. S. Thom. L. 2. D. 4.), concluserit, *pro hac sententia* (nempe non incurri irritationis matrimonii poenam) *stare omnes, qui asserunt, irregularitatem, et* ALIAS POENAS, *per leges ecclesiasticas impositas, non incurri ab eo, qui illas ignorat, etiam ignorantia vincibili...., dummodo non sit crassa et supina.*

Porro quod sententia ista, quae ad incurrendas poenas exigit scientiam iuris non solum *prohibentis,* sed etiam *punientis,* plurimis placuerit, ex DD. a Sanchezio *(l. c. n.* 17.) allegatis discere facillime licet. Et praeterquam quod etiam A. fatetur, hanc esse *sententiam communem,* in praesens sufficere illud potest, quod Schmalzgrueber (In Lib. 5. Tit. 37. n. 109.) ex communi itidem sententia scribit: *Est instar regulae* (inquit), *quod committens aliquod delictum, subiaceat quidem poenis tali delicto proportionatis, non autem aliis extraordinariis, quae imponuntur ad vitandum frequentem delicti usum, vel ob aliam causam, nisi delinquens sciverit, delictum sub ea poena prohibitum esse.* Quod quidem principium postquam Suarezius ipse (*De Cens. Disp.* 4. *Sect.* 9. *n.* 21.) retulit ex Navarro hisce verbis: *Addit Navarrus, quoties poena est exorbitans et extraordinaria,* CUIUSCUMQUE GENERIS SIT, *si illa ignoratur, etiamsi delictum committatur, non incurri;* sincere fatetur *(ibid. n.* 22.), quod Navarri *discursus est probabilis,* nisi quod extendi non debeat ad poenas, quas Deus in aeternitate peccatis infligit: secus enim, ut ait, eas non incurreret, qui ignoret poenarum aeternitatem. Caeterum nemo dubitat, quin irritatio matrimonii in casu sit poena extraordinaria; proinde Navarrus prorsus merito principium illud impedimento criminis sic applicat *(Man. Cap.* 22. *n.* 46.): *Si uterque probabiliter ignorat (impedimentum), possunt matrimonium contrahere, simul atque mortuus fuerit, qui impediebat.* Ex quibus patet, principia ab ipso Suarezio admissa ad contrariam, ac ipse velit, conclusionem potius adducere.

Ut itaque suppetias ferant nutanti illi conclusioni, ad illud confugiunt, quod et A. innuit, et sic effert Sporer (*De Matrim. n.* 44.) *Hoc impedimentum ab Ecclesia inductum est, non praecise in poenam delicti, sed principaliter ad absterrendos homines, ne spe matrimonii crimina committant, prout unanimiter supponunt Doctores universi.* Unde Suarez (*De Leg. Lib.* 5. *Cap.* 19. *n.* 10.) vult, hoc impedimentum potius habere *rationem medicinae.* Sic enim ille: *Hic non consideratur tantum communis utilitas, quae invenitur in poena, ut poena est, quae est vendicare delictum....; sed ulterius consideratur*

QUAER. 3° *An leges Ecclesiae constituentes impedimenta dirimentia urgeant etiam in casu gravissimi incommodi, v. gr., periculi mortis*, etc.?

---

utilitas MEDICINAE *(ut sic dicam) auferendo occasiones perpetrandi similia delicta; quae utilitas non est communis omni poenae, nec de ratione eius, ut ad vindicationem spectat. Hoc ergo modo dicimus, per irritationem illam matrimonii in praedictis casibus auferri occasiones perpetrandi similia delicta, et hanc causam fuisse sufficientem ad imponenda talia impedimenta etiam sine vindicatione delicti, quod per aliam poenam fieri potuisset.*

Fusum, plerumque ad ista responsum directum reperies apud laudatum Krimer (*In Lib. V. Tit. 7. a n. 729. ad 743.*), qui instantias omnes oppositae partis diligentissime persequitur. Nam nobis in praesens satis erit ostendere, haec quoque ex ipsorum, qui ea proferunt, sententia prorsus nutare, imo invicem elidi.

Et in primis dum isti ad tuendam causam contendunt, impedimentum criminis potius ratione *medicinae* inductum esse, quam in delicti poenam, ecce tibi Haunoldus (*Tr. 1. De Leg. a n. 109.*), qui confutaturus *Ioannem Salas* et *Pallavicinum*, nobiscum hac in re contendentes, *leges irritantes praecise in poenam alicuius delicti* non ligare ignorantes, *quia ignorantia inculpabilis excusat a poena*, necessarium ad causam non prodendam putat contra contendere, irritationem matrimonii in casu esse *puram poenam*. Sic ille (*l. c. n. 110.*): *Hanc irritationem* (scil. *matrimonii contracti ab homicida vel adultero cum complice ex intentione vel promissione matrimonii, etc.*) *esse puram poenam, videtur mihi certum*. Tum subsidium, quod Suarezius contra quaesivit in utilitate *medicinae*, sic Haunoldus (*ibid.*) explodit: *Nam licet per consequentiam sit favorabilis coniugibus, hoc tamen si obstaret, nulla denique lex irritans esset pura poena, cum quaelibet tandem in aliquem favorem resolvi possit.* Quocirca eo demum confugit, ut contra communem sententiam neget, ignorantiam poenae excusare ab ipsa poena incurrenda. Quandoquidem vero omnes excipiunt, si quando poena sit *extraordinaria*, hoc unum reliquum denique illi fuit, ut (*ibid.*) adversus omnium sensum contenderet, irritationem matrimonii ob uxoricidium vel adulterium, etc., non esse poenam extraordinariam. Atque ita e patronis illius doctrinae alter destruere cogitur, quod alter adstruit: quod sane contingere non solet, quando solida, certa, firmaque principia adhibentur.

At quisnam timor Haunoldum impulit, ut contenderet matrimonii irritationem in casu esse puram poenam? Illum nimirum coegit aliud principium, quod eiusdem causae patroni, sui prorsus obliti,

Resp. Affirm., quia ex dictis ignorantia, etiam omnimoda, habilem facere nequit ad matrimonium illum, qui per legem inhabilis existit; ergo multo minus metus damni, etc. Hinc,

---

alibi adstruunt. Adi enim, v. gr., S. Alphonsum (*Lib.* 7. *n.* 351.); et cernes eosdem DD., ut evincant, ab incurrenda *irregularitate ex delicto* non excusare ignorantiam poenae, ipsius nempe irregularitatis, hac omnino uti ratione, *quia irregularitas non est poena medicinalis ad cavenda crimina in futurum, sed est inhabilitas vel poena punitiva propter maculam culpae.* Atque ita prorsus Suárez (De Cens. Disp. 40. n. 9.) habet: *Cessat hic specialis ratio, ob quam diximus ignorantiam invincibilem excommunicationis, seu censurae proprie dictae excusare, ne illa incurratur, quia illa est poena medicinalis, quae pro contumacia formaliter fertur, et ut ab illa recedatur; irregularitas vero, quando est poena, non fertur ut medicinalis, sed in vindictam delicti....; et ideo haec sola ignorantia non excusat irregularitatem.* Nec aliter quasi ex communi sententia Schmalzgrueber (*Lib.* 1. *Tit.* 2. *n.* 40.): *Communis doctrina cum Covarruvia affirmat (irregularitatem ab ignorante solam poenam incurri), quia istae nec medicinales sunt, etc.* Itemque La Croix (*Lib.* 7. *n.* 482.) rationem, cur incurratur ab ignorante irregularitas ex delicto, affert, *quia irregularitas non est.... poena medicinalis, requirens scientiam vel contumaciam, etc.*

Hisce positis, et omissa nunc hac quaestione de irregularitate (nam ut suo loco videbimus cum S. Alphonso, aeque probabile est, irregularitatem in casu praedicto non incurri), quid dicendum superest de argumento supra allato a Sporer ac Suarezio, nempe quod impedimentum criminis ideo etiam ab ignorante incurritur, quia potius *medicinae* rationem habet, quam poenae? Quid, quaeso, hoc est, quod qualitas *poenae medicinalis,* quae prius, ubi agitur de impedimento criminis, affertur ut ratio, cur poena etiam ab ignorante incurri debeat, postea vero, ut vidimus oculis nostris, ab iisdem auctoribus urgetur ceu ratio, cur ignorantia ab incurrenda poena eximere debeat? Firmumne habebimus illud eorum argumentum, quo ipsi deinde utuntur ad oppositum evincendum? Neque vero ipsi solum, sed (quod sane mirum videri debet) etiam qui defendunt, impedimentum criminis non incurri ab ignorante, argumento eodem utuntur petito ex ratione poenae *medicinalis.* Sic enim Schmalzgrueber (*Lib.* 4. *Tit.* 7. *n.* 58.) eorum sententiam exhibet: *Rationem dant, quia impedimentum criminis ex dispositione iuris ecclesiastici habet rationem poenae pro perpetrato crimine, et medicinae conducentis ad coniugiorum fidem, et incolumitatem coniugum servandam, variaque mala praecavenda; atqui ex communi*

si quis contraxit impedimentum, v. gr., affinitatis cum sponsa sua de futuro ob fornicationem cum eius sorore, et Superiores

---

doctrina poenae praesertim medicinales, iure ecclesiastico statutae, non incurruntur ab iis, qui invincibiliter ignorant, eas statutas esse; ergo, etc. Quod quidem argumentum profecto eo validius adversarios perstringere debet, quod utramque praemissam nedum ipsi concedant, sed ut verissimam assumant et pro se contra alios urgeant. Et forte perspectae huic rationum pro affirmante opinione infirmitati tribuendum quis putabit, quod Sporer (l. c.), memoratis etiam qui absque nota oppositam negantem defenderunt, concludat: *ideo ego cum P. Gobat non vererer illos, qui bona fide contraxerunt adstricti impedimento criminis, relinquere in bona fide.*

Levioris adhuc momenti est, quod opponit Viestner (*De Imped. Coniug. p.* 2. *n.* 21.), non esse paritatem a censuris, irregularitate et privatione debiti coniugalis; quia censurae requirunt specialem contumaciam, quae cessat in ignorante, illam suo delicto adnexam esse. Bene respondet Krimer (*l. c. n.* 1026.): *Etsi censurae requirant contumaciam, haec tamen non supponit essentialiter monitionem aut comminationem poenae* factam ab homine; *id enim fallit in censuris latae sententiae generaliter a iure impositis, quibus incurrendis sufficit monitio et comminatio* Legis, ipso facto imponentis delinquenti censuram. *Sed haec monitio et comminatio legis praecedit etiam delictum, cui adnexum est impedimentum criminis. Ergo et hic adest illa contumacia. Si ergo censura, ipso iure lata, incurritur ab ignorante citra aliam contumaciam; id ipsum de hoc impedimento dicendum erit. Ergo ratione contumaciae quoad hoc inter censuras et hoc impedimentum nulla est disparitas.*

Alii (*Vid. Diana Tom.* 2. *Tr.* 6. *Res.* 170. *n.* 3. *in fin.*) pro affirmante sententia hoc argumentum adhibent, quod impedimentum criminis non sit poena, sed inhabilitas, aut si poena dici debeat, simul tamen et praecipue sit inhabilitas ad contrahendum. Verum haec ratio parum probat; quia ipsa inhabilitas iure statuta est in *poenam criminis*; atque adeo quod requiritur ad incurrendam poenam, requiritur etiam ad inhabilitatem incurrendam, et quod eximit a poena, ab ea quoque inhabilitate eximet.

Arguunt insuper (*Vid. La Croix Lib.* 6. *P.* 3. *n.* 642.) ex praxi et stylo Curiae, quod reis huius criminis nunquam permittatur contrahere sine dispensatione, ut testatur Pyrrhus Corrado in *Prax. Dispens. Apostol. Lib.* 8. *C.* 9. *n.* 17.; quocirca Diana (*l. c.*) opinionem negantem habet ut valde praeiudicialem sacris tribunalibus Poenitentiariae et Datariae Romanae. Cui instantiae reponi potest cum Benedicto XIV (*Quaest. Canon.* 183. *n.* 26. 27.), quod cuiusvis dispen-

in hoc impedimento dispensare nolint, ex nulla causa vel metu illam ducere potest (*a*).

---

sationis aut facultatis concessio vel negatio per S. Congregationes, neque controversiarum statum, neque iurium conditionem ullo modo immutat. Proinde sicut (ut ibi habet idem Benedictus XIV) dispensatio concessa vel negata super irregularitatibus vel censuris non evincit incursum in irregularitatem vel censuram, nec concessio aut negatio facultatis petitae, v. gr., a Regulari mendicante, qui vi suorum privilegiorum ea iam pollebat, nihil ipsius aliorumve Regularium privilegiis detrahit; ita nec dispensatio concessa ad convalidandum matrimonium evincit praecedentem eiusdem matrimonii nullitatem, nec dispensatio concessa ad matrimonium contrahendum evincit certam impedimenti existentiam. Et sane numquid praxis est tribunali S. Poenitentiariae aut Datariae, ut mandent matrimonia sine dispensatione celebrari, quando Oratores etiam in casu dubii impedimenti ad ea pro dispensatione recurrunt? Et tamen quis ignorat (*Vid. S. Alph. Lib.* 6. *n.* 901.), matrimonium cum mera probabilitate carentiae ecclesiastici impedimenti tum valide tum licite sine dispensatione celebrari posse? Ad id vero, quod subditur ex Diana, bene respondet Krimer (*cit. Lib.* 4. *n.* 1023.), nullum per hanc opinionem praeiudicium iniuriamve iis tribunalibus fieri: secus abolendae forent opiniones omnes Thh., quae subinde necessitatem negant petendae dispensationis; at enim per usum talium opinionum quidpiam iis tribunalibus iure debitum detrahi aut negari, contendit nemo.

Alii demum ab absurdo argumentantur ad hominem, quod si poenale impedimentum necessario scientiam poenae in delinquente requirat, id valeret etiam quoad impedimentum affinitatis ex copula illicita. — Pro cuius difficultatis solutione aliquis forte remitteret obiicientes ad ea, quae de hac quaestione habet Engel (*Lib.* 4. *Tit.* 14. *n.* 11.): allegat enim DD., quibus arrisit opinio ab hoc quoque impedimento ignorantes eximens. Sed eiusmodi responsum nec necessarium est, nec opportunum. Nam multo melius advertit cum aliis Krimer (*l. c. n.* 1018.), inhabilitatem ex affinitate per se non supponere necessario delictum aliquod, sed solum propinquitatem personarum, quae ex sanguinis commixtione profluit: quocirca affinitas inhabilitatem istam aeque inducit, tum si ex licita tum si ex illicita commixtione oriatur, etsi Concilii Tridentini benignitate extensio inhabilitatis ex damnata coniunctione ortae iustis de causis ad arctiores limites restricta fuerit.

Et haec quidem sufficiant, tum ut constet, non inaniter Krimer dixisse, affirmantem sententiam *nec certis aut evidentibus principiis,*

789. — Quaer. 4° *An liceat contrahere matrimonium cum impedimento dubio, seu probabili?*

Resp. 1° *Affirm. probabilius* in dubio, seu *probabilitate Iuris ecclesiastici,* quia Ecclesia merito censetur huiusmodi matrimonium ratum habere, si forte impedimentum reipsa adesset. Etenim Ecclesia supplere censetur defectum contractus de Iure canonico irriti, sicut et iurisdictionis defectum supplet, quoties communiter Doctores ut probabile tenent eam supplere, iuxta dicta in Sacramento Poenitentiae *de errore in materia iurisdictionis, n.* 548. *et seq.* Atqui opinio docens Ecclesiam supplere, generaliter ut probabilis recepta est ab innumeris Doctoribus, qui ei suffragantur, licet eidem nonnulli adversentur. Ergo.... — *Ita Lacroix, n.* 534. — *S. Lig. n.* 901., *et alii communiter.*

Resp. 2° *Neg.*, si agatur de probabilitate *iuris divini* aut naturalis, v. gr., in impedimento ligaminis, vel impotentiae; quia tunc Ecclesia defectui probabili supplere nequit, cum impedimentum illud ab Ecclesia non pendeat. Matrimonium igitur sic contractum dubium remaneret; proinde non licet unquam Sacramentum recipere cum tali dubio de eius valore (*b*). Ergo, etc.

---

nec certe et evidenter concludere; tum etiam ut scandalum temperetur quorundam pusillorum, qui stupent et quodammodo horrescunt, dum audiunt, oppositam negantem sententiam non modo in Seminarii Romani scholis, praeeunte emerito Professore, Episcopo nunc Lauretano, Illm̃o ac Rm̃o Iosepho Cardoni, tradi ut vere probabilem iamdiu consuevisse, sed in consessu quoque Examinatorum Romani Cleri uti talem ultro admitti: cuius quidem sententiae consectarium habes in iis, quae paulo ante ex S. Alphonso (*Lib.* 6. *n* 901.) attulimus, et infra habes (*n.* 789.) indicata. Qui vero hanc sententiam sive e veteribus sive e recentioribus tenuerint, praeter heic allegatos, habes penes laudatum Krimer *l. c. n.* 1014. 1015.

(*a*) Vide tamen, quae ipse Auctor post S. Alphonsum superius n. 771. de quodam necessitatis casu advertebat.

(*b*) S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 902. censuit, urgente gravissima causa posse matrimonium contrahi cum mera probabilitate non existentis impedimenti, etiamsi hoc sit iuris divini seu naturalis; modo accedat declaratio Summi Pontificis ceu interpretis legis divinae; idque evinci ex declaratione Urbani VIII. qui in dubio an valida essent matrimonia quorundam Indorum infidelium, et idcirco num conversi ad fidem tenerentur accipere primam e pluribus, quas habuerant uxores, an vero possent ex iis, quam mallent,

Resp. 3° *Neg.* etiam, si agatur de probabilitate *facti.* Ratio est, quia Ecclesia in huiusmodi probabilitate non praesumitur dispensare. Opinio autem contraria communiter non est recepta, ut probabilis; et aliunde nimia sequerentur incommoda, si contracto matrimonio error detegeretur. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n.* 902.

790. — Quaer. 5° *An liceat coniugibus uti matrimonio, si post nuptias initas dubium de aliquo impedimento oriatur?*

---

eligere, respondit, quod ubi DD. sententiae utrinque probabiles intercederent, Missionarii sequerentur opiniones barbaris pro conditione locorum hominumque favorabiliores. Libellum supplicem Urbano VIII a P. De Lugo, postea Cardinali, de hac re oblatum, responsumque Pontificis habes apud Cardenas (*Cris. Theol. Part.* 4. *Dissert.* 2. *n.* 552.).

Ast advertendum est, iisdem Missionariis a Gregorio XIII et eodem Urbano VIII iam factam insuper fuisse facultatem dispensandi quoad ipsum vinculum matrimonii in infidelitate contracti, et nondum post utriusque coniugis conversionem iterum consummati, uti iam vidimus in not. ad n. 759. pag. 652. Quocirca dubio, si quod supererat de vinculo forte existente cum prima uxore, consulebatur aut certe consuli poterat per dispensationem saltem *ad cautelam.* Quam quidem dispensandi facultatem Episcopis, Vicariis Apostolicis, nec non Praefectis Missionum concedi solitam memorat etiam Benedictus XIV (*De Syn. Lib.* 6. *Cap.* 21. *n.* 6.) his verbis expressam: *Dispensandi cum Gentilibus et infidelibus plures uxores habentibus, ut post conversionem et baptismum, quam ex illis maluerint, si ipsa etiam fidelis fiat, retinere possint, nisi prima converti voluerit.* Quae postrema verba non indicant certe coniugem, *quae nollet cohabitare sine iniuria Creatoris,* etc., atque adeo quae dici posset iuxta phrasim Pauli *discedere;* sic enim nulla opus fuisset dispensatione; et ex Actis Concilii Limani (Vide supra not. ad n. 759. pag. 656.) constat, permissum fuisse fideli ut cohabitare cum coniuge adhuc infideli saltem ad tempus posset. Dispensatio igitur refertur ad casum, in quo non vi privilegii Paulini, sed vi Apostolicae dispensationis matrimoniale vinculum, si quod exstabat cum prima coniuge, solvebatur. Quod autem Lambertinius (*l. c.*), allata hac dispensandi facultate, quodammodo mirabundus notet, nullam in ea mentionem fieri de coniuge infideli iuridice interpellanda, id praeiudicio, quod a Pontio ebiberat, tribuendum est, uti iam in not. superius cit. advertere licuit.

Resp. 1° *Neg.*, donec facta fuerit inquisitio sufficiens de veritate. Si tamen unus tantum dubitet, quamvis non possit debitum petere, debet tamen illud reddere alteri in bona fide petenti. — *S. Lig. n.* 903.

Resp. 2° *Affirm.* si adhibita seria diligentia ad veritatem detegendam, dubium adhuc remaneat, quia in dubio standum est pro valore actus. — *Ita communiter* contra *paucos*. — *S. Lig. n.* 904., etc.

791. — Quaer. 6° *An valeat matrimonium contractum cum impedimento putato, sed non existente?*

Resp. 1° Si contrahens non sit omnino certus de impedimento, sed aliquo modo dubitet de illo, validum est matrimonium. — *Ita communiter* cum *Lacroix, n.* 525. — Ratio est, quia contrahit saltem conditionate, nempe *in quantum possum*, quamvis ad conditionem illam non reflectat: ergo non existente impedimento consensus iam adest absolutus.

Resp. 2° Si contrahat cum certitudine impedimenti, quod parvi pendet, ita ut statuat vivere in concubinatu, certum est, invalidum esse matrimonium. Ratio est, quia tunc voluntas contrahendi matrimonium non est praedominans.

Resp. 3° Si contrahat quidem cum certitudine impedimenti, sed dolens de impedimento et non audens illud aperire, ne impediatur matrimonium, vel ne infametur, aut ex inadvertentia aliqua, controvertitur. *Probabilius* valet matrimonium ob voluntatem praedominantem illud contrahendi. — *Ita Lacroix, ibid.* — Attamen *ad cautelam* in praxi inducendus foret ad consensum renovandum.

ERRORES A PIO IX DAMNATI

Circa matrimonium eiusque impedimenta.

792. — Inter acta Pii IX, multa reperiuntur circa matrimonium, ex quibus praecipua referre iuvat.

I. In damnatione et prohibitione operum Nuytz, sic de isto impio auctore loquitur in Brevi *Apostolicae Sedis*, die 22 Augusti 1851:

Plura quoque de matrimonio falsa asseruntur:

Nulla ratione fieri posse, Christum evexisse matrimonium ad dignitatem Sacramenti;

Matrimonii Sacramentum non esse nisi quid contractui accessorium, ab eoque separabile, ipsumque Sacramentum in una tantum nuptiali benedictione situm esse;

Iure naturae matrimonii vinculum non esse indissolubile;

Ecclesiam non habere potestatem impedimenta matrimonium dirimentia inducendi, sed eam civili potestati competere, qua impedimenta existentia tollenda sint;

Causas matrimoniales, et sponsalia suapte natura ad forum civile pertinere;

Ecclesiam sequioribus saeculis dirimentia impedimenta inducere coepisse, non iure proprio, sed illo iure usam, quod a civili potestate mutuata erat;

Tridentinos Canones (sess. 24. c. 4. de Matrim.) *qui anathematis censuram illis inferunt, qui facultatem impedimenta dirimentia inducendi Ecclesiae negare audeant, vel non esse dogmaticos, vel de hac mutuata potestate intelligendos;*

Tridentinam *formam sub infirmitatis poena non obligare, ubi lex civilis aliam formam praestituat, et velit hac nova forma interveniente matrimonium valere;*

Bonifacium VIII, votum castitatis in ordinatione emissum nuptias nullas reddere, primum asseruisse. »

793. — II. In Allocutione diei 27 Septembris 1852 circa res Reipublicae Neogranatensis *(Nouvelle-Grenade),* sic aiebat Summus Pontifex:

« .... *Cum nemo ex catholicis ignoret, aut ignorare possit, matrimonium esse vere et proprie unum ex septem Evangelicae legis Sacramentis, a Christo Domino institutum,* ac propterea inter fideles matrimonium dari non posse, QUIN UNO EODEMQUE TEMPORE SIT SACRAMENTUM, atque idcirco quamlibet aliam inter christianos viri et mulieris, PRAETER SACRAMENTUM, *coniunctionem cuiuscumque* etiam legis civilis vi factam, *nihil aliud esse* nisi turpem atque exitialem concubinatum, ab Ecclesia tanto tempore damnatum, ac proinde a coniugali foedere SACRAMENTUM SEPARARI NUNQUAM POSSE, et omnino spectare ad Ecclesiae potestatem ea omnia decernere, quae ad idem matrimonium quovis modo possunt pertinere, etc. »

§. II. *De impedimentis in specie.*

794. — Impedimenta matrimonium dirimentia quindecim numerantur his versibus expressa:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Aetas, affinis, si clandestinus, et impos,
Raptave sit mulier, nec parti reddita tutae:
Haec socianda vetant connubia, facta retractant.

De singulis seorsim sermonem instituemus.

PUNCTUM I.

De impedimento erroris et conditionis.

Duplex error relative ad matrimonium distinguitur, scilicet 1° error *substantialis*, qui versatur circa ipsam personam matrimonio copulandam; 2° error *accidentalis*, qui personae qualitates afficit. Conditio autem intelligitur *servilis*, ab altera parte ignorata.

Principia:

795. — I. Omnis error circa *personam* matrimonium efficit nullum de iure naturali, etiamsi error esset omnino invincibilis. Ratio est, quia ex parte contrahentis tollit voluntarium circa obiectum contractus, et proinde hic irritus efficitur.

II. Error circa *qualitates* personae, qualiscumque sit, per se non irritat matrimonium. Ratio est, quia error circa qualitates non cadit in obiectum contractus (a); obiectum enim istud est

---

(a) Rationem solidam, cur validus consistere debeat contractus matrimonii, etiamsi error circa qualitates antecedenter se habeat, et det causam contractui, habes penes Molinam (*De Iust. et Iur. Tr.* 2. *Disp.* 259. *n.* 8. *et Disp.* 252. *n.* 5.), et Sanchez (*De Matrim. Lib.* 10. *Disp.* 9. *n.* 20.); clarius autem apud Lugo (*De Iustitia et Iure, Disp.* 22. *n.* 88.) ita disserentem: *Ego in primis de contractu matrimonii atque etiam de professione religiosa, vel votis constituentibus statum religiosum, qualia sunt vota simplicia nostrae Societatis, dicendum puto, quod si error vel dolus non versetur circa substantiam, etiamsi det causam contractui, non reddit illum irritum nec irritandum.... Ratio autem est, quia in iis, quae constituunt sta-*

ipsamet persona, cum qua contrahitur, ut modo dictum est, non vero sunt ipsius qualitates. Excipe, nisi qualitas *explicite*, velut conditio *sine qua non*, ut aiunt, intendatur (*a*).

III. Error circa *conditionem servilem* compartis dirimit matrimonium de Iure ecclesiastico, ut constat ex *lib.* 4. *Decreta-*

---

tum ex natura sua firmum et irrevocabilem, quales sunt professio et matrimonium, voluntas iuxta naturam rei, de qua agitur, accommodat se et consentit sine restrictione vel conditione, sed omnino absolute et independenter ab aliis conditionibus praeter eas, quae sunt de substantia eiusdem contractus. Ex iis enim conditionibus manerent incerta matrimonia et professiones, atque adeo ipse status, quod non est iuxta naturam rei, de qua agitur. Quidquid igitur sit de aliis contractibus, in iis omnino dicendum est, non irritari ex dolo etiam dante causam contractui, dummodo non versetur circa substantiam. Incommoda autem *matrimonii*, ut ait Lugo, *incerti*, sic Schmalzgrueber *(Lib.* 4. *Tit.* 1. *n.* 447.) indicat: *Si talis error matrimonium vitiaret, plurima matrimonia, magno prolium, maximo reipublicae damno, et scandalo publico dissolverentur, cum saepissime in hoc contractu interveniat error circa qualitatem.* Vid. et S. Alphons. *(Lib.* 6. *n.* 1012.).

(*a*) Non in hoc tantum casu, sed etiam in alio, quem A. omittit, error circa qualitatem invalidum efficit matrimonium; quamquam uterque casus contineri potest generali illa, utut subobscura regula, *ob errorem qualitatis matrimonium invalidari, quando* eiusmodi *error* qualitatis *transit in substantiam.* Primus itaque casus, quem et A. innuit, est, quando qualitas est conditio, sub qua praestatur consensus; manifestum est enim, conditione deficiente, etiam conditionatum, idest consensum deficere. Alter casus est, quando qualitas est determinativa personae, quacum quis contrahere intendit; seu quando personam, cum qua contrahis, non cognoscis nec determinas, nisi ex indicio et nota illius qualitatis. Qua de re Pirhing *(Lib.* 4. *Tit.* 1. *n.* 163.): *Si per qualitatem, in qua erratur, certa et individua persona designetur, animoque concipiatur, quae visu prius ignota est, tunc error redundat in errorem personae.* Item sat clare Sanchez *(Lib.* 7. *Disp.* 18. *n.* 38.): *Ad explicandum, quando error circa qualitatem redundat in errorem personae, matrimonium dirimentem, dico breviter, tunc id accidere, quando erratur circa qualitatem, quae certam personam designat, quae contrahenti prius nota non erat absque illa qualitate* (scil. nisi ex illa qualitate): *nec constat, mentem contrahentis fuisse in personam sibi praesentem, quaecumque illa sit, consentire.*

lium, tit. 9. Hoc impedimentum locum non habet amplius in Europa, ubi servitus penitus exstincta est (*a*).

(*a*) Locum non habet in Europa hoc impedimentum, non quia cesset ius, sed quia communiter deest occasio, nisi forte in partibus turcici imperii, aut si quae personae servituti adhuc mancipatae in alias Europae partes aliunde adveniant. Error autem hac in re ex communi DD. matrimonium dirimit, etiamsi crassus fuerit (*Vid. S. Alphons. Lib.* 6. *n.* 1019., *et Schmalzgr. Lib.* 4. *Tit.* 9. *n.* 29.-31.). Quod si contrahens sciat conditionem alterius servilem, aut coniugium ignoranter contractum deinde, cognito errore, ratum habeat, ex omnium sententia certum est, matrimonium esse validum; ex dispositione autem Iuris Canonici (C. *Si viduam* 15. *Dist.* 34.) scienter contrahens cum ancilla fit irregularis (*S. Alph. l. c. n.* 1018., et *Schmalzgr. l. c. n.* 15.-18.); et in secundo casu renovandus esset consensus coram parocho ac testibus, nisi forte nullitas praecedentis contractus ita omnino occulta esset, ut probari non posset: tunc enim sufficeret consensus denuo a parte libera emissus (*Vid. Schmalzgr. Lib.* 4. *Tit.* 3. *n.* 121., *et Tit.* 9. *n.* 18.).

Hoc porro impedimentum, uti patet, valet solum quoad matrimonium liberi cum servo: nam (et haec sedulo notanda pro locis, in quibus adhuc servitus viget) coniugia inter servos extra controversiam (*Schmalzgr. l. c. n.* 7.) valida habenda sunt (*Vid. C.* 2. *Q.* 2. *Caus.* 29., *et S. Thom.* 2. 2. *q.* 104. *art.* 5.), etiamsi contrahantur sine heri consensu (*C. Dignum* 1. *De Coniug. Serv.* — *Schmalzgr. l. c. n.* 10.); quocirca sicut servus licite, etiam hero suo invito, matrimonium contrahit, sic herus graviter contra iustitiam peccat, si servum aut positive a matrimonio impediat, aut illum, postquam contraxit, durius hac de causa tractet. Non tamen positive consentire tenetur, et consequens inde ex plurium DD. sententia praeiudicium subire, ut servus tunc possit ac debeat praeferre coniugem debitum petentem hero petenti servitium; quamquam Sanchez (*Lib.* 7. *Disp.* 21. *n.* 15.) censet, id locum habere, etiamsi matrimonium fiat hero non consentiente (*Vid. Schmalzgr. l. c. n.* 13.).

Quandoquidem autem herus ius habet vendendi servos, difficultatem inde profluentem, si sine illius consensu matrimonium contractum fuerit, DD. sic componunt: 1° Si nondum a servo inchoatum sit matrimonium per sponsalia de futuro, herus potest servum vendere, quia sic matrimonium non impedit, et alioquin utitur iure suo; — 2° Si vero matrimonium per sponsalia de futuro iam sit inchoatum, non licet hero uti eo medio, quia sponsae iam est ius quaesitum, ut servus stet promissis et matrimonium contrahat; quod herus, servum alio mittens, impediret; — 3° Denique si ma-

Resolves:

796. — 1° Si quis putet contrahere nuptias cum Anna, et ducat Agatham, invalidum est matrimonium. Secus, si putans se ducere puellam nobilem, divitem, virginem, pacificam, e contrario plebeiam, pauperem, corruptam, rixosam eam ductam inveniret.

2° Validum est matrimonium, si quis ducat viduam putans se ducere caelibem, etiamsi per fraudem in hunc errorem inductus fuerit; nam fraus inducit quidem obligationem reparandi iniuriam, non autem efficit, ut consensus non versetur circa substantiam rei, de qua agitur. Imo hoc valet, licet certo contrahere noluisset, si prius eam viduam esse novisset; non enim ad id, quod forte vel etiam certo facturus fuisset, sed ad id quod reapse fecit, attendendum est.

3° Valide contrahit puella nobilis cum viro vago, qui falso se iactat nobilem et bonorum multorum possessorem, idque falsis testimoniis probat. Sed mulier illa non tenetur cum ipso cohabitare, et divortium perpetuum quoad torum et habitationem statim facere potest. — *S. Lig., et alii omnes.*

PUNCTUM II.

De impedimento voti et Ordinis.

797. — I. Votum dirimens matrimonium est solum votum solemne castitatis (*a*), per professionem in religione approbata factum. Votum enim simplex castitatis, etiam perfectae et per-

---

trimonium iam contractum sit, quidam putarunt, posse servum venumdari, quia sic non matrimonium, sed tantum eiusdem usus impeditur; alii tamen magis cohaerenter id negant, nisi uxor commode possit virum sequi (*Schmalzgr. l. c. n.* 14.).

(*a*) Dicitur votum *castitatis,* non vero votum *religiosum,* quia ideo et eatenus professio religiosa matrimonium dirimit, quatenus solemne votum castitatis includit. Non dirimunt ergo matrimonium vota, utut solemnia, quorundam Ordinum Equestrium, quae profiteantur tantummodo *castitatem coniugalem*. Vid. Schmalzgr. (*Lib.* 4. *Tit.* 6. *n.* 45.).

petuae, matrimonium non dirimit (*a*), sed tantum impedit, iuxta superius dicta *n.* 779.

II. Ordo autem matrimonium dirimens, est Ordo sacer, nempe Presbyteratus, Diaconatus et Subdiaconatus.

De utroque hoc impedimento loquitur *Concil. Later. I et II*, atque *Trid. sess.* 24. *Can.* 9. inquit: *Si quis dixerit, Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque esse validum, non obstante lege ecclesiastica vel voto, anathema sit.*

Quaesita:

798. — QUAER. 1° *Quonam iure praedicta impedimenta matrimonium dirimant?*

Resp. 1° Impedimentum *Ordinis* dirimit tantum Iure ecclesiastico, iuxta sententiam communem (*b*). Ratio est, quia ex una parte Ordo *per se* non repugnat cum statu coniugali; nec adest ex altera parte prohibitio ulla divina, quae in Scripturis aut in traditione inveniatur. — *S. Lig. n.* 1059.

Resp. 2° Cum solemnitas voti sit Iuris ecclesiastici, eo ipso Papa dispensare potest, dummodo adsit causa sufficiens ad dispensandum ab ipso voto.

QUAER. 2° *Quaenam conditiones requirantur, ut votum solemne et Ordo matrimonium dirimant?*

Resp. 1° Quoad *votum*, debet esse emissum 1° voluntarie et deliberate; 2° cum vera intentione se obligandi; secus enim votum validum non foret (*c*).

Resp. 2° Quoad *Ordinem*, requiritur 1° ut sit susceptus valide; 2° ut sit susceptus voluntarie. — *Ita omnes.*

(*a*) Excipe vota simplicia, quae post biennium tyrocinii emittuntur in Societate Iesu, uti alias (*sup. not. ad n.* 759.) diximus, ex speciali privilegio Gregorii XIII.

(*b*) Vid. sup. not. ad *n.* 41.

(*c*) Posse Pontificem ab hoc impedimento dispensare, sententia est receptissima Thh. et Canonist., quos longa serie allegat Sanchez (*De Matrim. Lib* 8. *Disp.* 8. *n.* 7.): et quidem concessae huius dispensationis exempla passim suppetunt, ut videre est apud Schmalzgrueber (*Lib.* 3. *Tit.* 35. *n.* 48.).

PUNCTUM III.

De impedimento cognationis.

Cognatio triplicis generis distinguitur, scilicet 1° *naturalis;* 2° *spiritualis;* 3° *legalis.* De singulis seorsim.

SECTIO I.

De cognatione naturali.

799. — Cognatio *naturalis,* seu consanguinitas, est vinculum personarum ab eodem stipite proximo per carnalem generationem descendentium, quod scilicet exsurgit ex unitate et participatione eiusdem sanguinis.

Tria sunt in consanguinitate distinguenda, scilicet 1° *stipes* seu persona, ex qua aliae ducunt originem; 2° *gradus,* seu mensura distantiae unius personae ab altera; 3° *linea,* seu series personarum ab eodem stipite descendentium.

Linea duplex est: alia *recta,* et alia *collateralis* seu *transversalis.* Prior est series personarum, quarum aliae ab aliis descendunt, vel *immediate,* ut filii a parentibus, vel *mediate,* ut nepotes ab avis, vel a proavis, etc. Posterior vero est series personarum, quae licet stipitem communem habeant, aliae tamen ab aliis non descendunt, ut sunt fratres, consobrini, etc.

Linea collateralis est *aequalis* vel *inaequalis,* prout consanguinei aequaliter vel inaequaliter a communi stipite distant, ut infra explicabitur.

Statuenda:

800. — I. Consanguinitas in *linea recta* matrimonium dirimit *indefinite* in quocumque gradu, saltem de iure positivo. Patet ex Iure can. *in Resp. Nicolai I ad Bulgaros, c.* 37.

II. Consanguinitas in *linea collaterali* matrimonium dirimit usque *ad quartum gradum inclusive,* et non ultra. Constat ex *Conc. Later. IV,* et ex variis locis Iuris canonici.

III. Consanguinitas matrimonium dirimit etiam inter eos, qui tantum vel ex eodem patre, vel ex eadem matre nati sunt; item

inter consanguineos ex illegitimis natalibus generatos. Ratio est, quia diversitas patris aut matris, vel illegitimitas, non impedit, quin carnalis consanguinitas inter eos existat.

Regulae ad gradus consanguinitatis computandos.

801. — I[a] *Regula.* In linea recta *tot numerantur gradus quot personae, stipite dempto*, seu tot sunt gradus, quot sunt generationes. Hinc inter patrem et filium unicus est gradus, quia unica est generatio, seu unica filii persona, secluso patre utpote stipite. Inter nepotem et avum duo gradus numerantur, quia duae sunt generationes, licet tres interveniant personae, nempe avus, pater, et eius filius, seu nepos respectu avi. Ponas pariter proavum vel abavum, et tres vel quatuor gradus habebis.

II[a] *Regula.* In linea collaterali AEQUALI *tot sunt gradus quot sunt personae in una parte, stipite dempto.* Hinc frater et soror sunt in primo gradu : quia si stipes communis seu pater seponatur, remanet unica persona ex utraque parte ; et cum singuli distent uno gradu a stipite, etiam unico gradu inter se distant. Pariter patrueles, seu duorum fratrum filii, distant singuli duobus gradibus a stipite communi, seu ab avo suo, et proinde consanguinei sunt inter se in secundo gradu. Sic etiam de aliis dicendum est.

III[a] *Regula.* In linea collaterali INAEQUALI *tot sunt gradus quot personae in parte remotiori*, semper stipite dempto. Hinc si unus distet a communi stipite duobus gradibus, et eius consanguineus tribus, erunt inter se consanguinei in tertio gradu, iuxta effatum : *Gradus remotior trahit ad se propinquiorem.* Igitur Berta consanguinea erit in secundo gradu cum patruo, seu fratre patris sui, quia distat duobus gradibus ab stipite communi, nempe ab avo suo, licet patruus ipse unico gradu ab eodem stipite separetur, cum sit stipitis filius, seu frater patris Bertae. Sic etiam de aliis quibuscumque statuendum.

NOTA. Ad gradus iuxta ius *civile* computandos, desumitur numerus, seu summa omnium personarum in qualibet linea, stipite dempto. Proinde in *linea recta*, eodem modo computantur ac gradus canonici ; in *linea collaterali aequali*, gradus canonici duplicantur ; in *linea collaterali inaequali*, duplicatur linea minor et additur excessus maioris.

Quaesita:

802. — Quaer. 1° *Quo iure consanguinitas in praedictis gradibus matrimonium dirimat?*

Resp. 1° Certum est consanguinitatem *in linea recta,* iure naturae matrimonium dirimere in primo gradu, et *probabilius* etiam in caeteris gradibus *indefinite,* iuxta quorundam Theologorum sententiam (*a*). Caeterum casus a praxi longissime distat, ut patet.

Resp. 2° *Quoad lineam collateralem,* in primo gradu *probabilius* (*b*) dirimit iure naturali, aut saltem divino positivo, cum Ecclesia nunquam dispenset, ut fratres et sorores coniungi va-

---

(*a*) Aliter tamen alii sentiunt; et omissis nunc variis opinionibus (*apud Schmalzgr. Lib.* 4. *Tit.* 14. *n.* 30.), quae ad plures paucioresve gradus vim huius impedimenti extendunt, sunt qui cum S. Thoma opinentur, primum dumtaxat gradum iure naturae invalidas nuptias efficere; quam opinionem etiam S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 470.) probabilem habet aeque ac illam, quam A. refert, eamque caeteris praeferendam censent cum Schmalzgr. (*ibid. n.* 31.) plures alii. Sed, ut bene A. advertit, ad praxim nihil haec conferunt.

(*b*) Irritum, nec ne, iure naturae sit matrimonium inter fratrem et sororem, dissident DD., et alii affirmantem, alii negantem opinionem probabiliorem dicunt; alii contendunt, Roman. Pontifices quoad hunc gradum nunquam dispensasse, alii dispensasse aliquando (*Vid. Schmalzgr. Lib.* 4. *Tit.* 14. *n.* 45. *et* 47.); et, quod etiam S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 470.) notat, pro sententia, quae iure naturae hoc coniugium censet validum, stat etiam S. Thomas. Et inutile quidem foret utriusque partis argumenta, responsaque ad rationes contrarias recensere, quae videri passim apud DD. possunt (*Vid. S. Alph. l. c., et Schmalzgr. l. c. n.* 45.-48.). Illud interim adverte, quantum hinc praeiudicii ultro profluat adversus opinionem, quae dum principibus negat potestatem statuendi impedimenta dirimentia pro subditis *infidelibus,* contendit, pro istis solum ius naturae valere. Hoc enim praestituto matrimonium in infidelitate contractum inter fratrem ac sororem haberi non posset ceu certe invalidum, utcumque etiam eorum legibus damnaretur; et cum in dubio ex generali principio standum sit pro valore matrimonii, proinde si ambo illi ad fidem converterentur, cum summo infidelium simul et fidelium scandalo separari non possent.

leant, atque infideles ipsi huiusmodi nuptias detestentur; in aliis gradibus iuxta omnes dirimit Iure ecclesiastico (a), ut deducitur ex praxi Ecclesiae, quae ab iis dispensat.

QUAER. 2° *Quomodo inveniri facile possint gradus consanguinitatis?*

Resp. 1° Si cognitus sit stipes communis, scribas illius nomen in charta, et infra generationes et nomina personarum hinc et inde descendentium referas, usquedum pervenias ad eas personas, quae connubio iungendae sunt; facile inde gradus computabis.

Resp. 2° Si incognitus sit stipes, sic procedas: Scribas in inferiori parte chartae vel tabulae nomen sponsi ad unum latus, et nomen sponsae ad alterum; dein supra nomen sponsi adnotes nomina eorum consanguineorum, qui forte causa esse possunt, cur aliqua intersit cognatio cum sponsa; idem facito quoad sponsam. Qua facta adnotatione, ascendas ex una parte, et videas utrum conveniant in communi principio seu stipite, ex quo sponsus et sponsa sint mediate generati. Hinc postquam inveneris, simulque animadverteris, utrum sponsi sint in linea aequali vel inaequali, applices tandem regulas infra proponendas, et resolutio dubii patebit. Pro quibus sit sequens exemplum:

(a) Hinc gravissimi momenti consectarium. Nam cum leges Ecclesiae eos non obligent, qui non sunt baptizati, proinde spectato iure naturae valida habenda sunt matrimonia contracta inter infideles, qui hisce consanguinitatis gradibus coniuncti sint; atque adeo, si ad fidem convertantur, nec separandi sunt, nec dispensatione indigent, ut in contracto coniugio maneant. Quod autem de consanguinitatis impedimento, hoc ipsum et de aliis impedimentis iuris mere ecclesiastici dicendum est.

Num vero habenda sint valida coniugia, quae haeretici ineunt cum impedimento iuris mere ecclesiastici, dissident DD. Vid. de hac controversia Schmalzgrueber (*Lib.* 4. *Tit.* 1. *n.* 378.-380.), qui allatis utriusque sententiae rationibus in affirmativam partem inclinare videtur.

ABAVUS
Didacus Noel.

	PROAVIA.		PROAVUS.
I.	*Iulia Noel.* *Uxor Titi Pascal.*	I.	*Arthur Noel.*
	AVUS.		AVUS.
II.	*Maevius Pascal.*	II.	*Maurus Noel.*
	PATER.		PATER.
III.	*Paulus Pascal.*	III.	*Hector Noel.*
	SPONSUS.		SPONSA.
IV.	*Petrus Pascal.*	IV.	*Maria Noel.*

In hoc exemplo *Petrus Pascal* et *Maria Noel* sunt consanguinei in quarto gradu aequali. Si vero *Maria Noel* immediate descenderet a *Mauro Noel, Arthur Noel* esset eius avus et *Didacus Noel* eius proavus, et proinde consanguinei forent in *quarto gradu* quidem, sed *attingente tertium.*

803. — Alia etiam methodus indicatur ad gradus cognationis dignoscendos, scilicet cum *tabella genealogiae,* seu *arbore consanguinitatis.* Inspice tabellam, et vide in qua linea, et in quibus cellulis, reperias personas de quarum cognatione quaeritur, et attende quot gradibus distent a stipite communi. *Exemplum:* Quaeris, v. gr., in quali gradu Titius sponsus sit consanguineus respectu Bertae sponsae, cum iam scias avum prioris fuisse fratrem proavi posterioris. Pone Titium in cella media N.; ascende ad eius avum; frater eius ad dexterum latus, in cella ubi notatur patruus, erit proavus Bertae; descende per lineam rectam illius numerando avum, patrem et sponsam ipsam, hinc stipes communis erit ille, qui reperitur in cella tertia superiore lineae mediae. Sic numerabis tres gradus ex parte sponsi, et quatuor ex parte sponsae; hinc concludes esse consanguineos in quarto gradu attingente tertium.

Finge alia quaevis exempla similia, alterutrum e sponsis in qualibet cella sive media, sive ad unum latus supponendo, et ad stipitem communem ascendendo, ut inde ad alterum sponsum descendas; sed minime attendas ad nomina, quae in variis cellis occurrentibus reperies, quia pro cella electa omnia variabunt, ut patet.

GRADVS CONSANGVINITATIS

NOTA. 1° Personae quae tractu coniunguntur sunt inter se in linea recta, cum caeteris in linea collaterali.

2° Vbi lineae coniunguntur, ibi stipes habetur.

NOTA. Consanguinitas inter easdem personas ex duplici vel etiam multiplici capite oriri potest, et tunc est duplex vel multiplex consanguinis propinquitas, seu impedimentum in petitione dispensationis aperiendum; ita, v. gr., si duo fratres duas feminas sibi consanguineas ducant, liberi ex utroque matrimonio provenientes, dupliciter inter se consanguinei erunt (a), et haec circumstantia necessario declaranda est.

804. — QUAER. 3° *Quinam sint consanguinei collaterales?*
Resp. Sunt sequentes, scilicet :

1° *Ex parte patris.*

PROPATRUUS, seu frater proavi *(grand-oncle)*.
PROAMITA, seu soror proavi *(grand' tante)*.
PATRUUS MAGNUS, frater avi *(frère de l'aïeul)*.
PROAMITA, soror avi *(sœur de l'aïeul)*.
PATRUUS, frater patris *(oncle paternel)*.
AMITA, soror patris *(tante paternelle)*.
PATRUELES, filii fratrum ex parte patris *(cousins-germains paternels)*.

2° *Ex parte matris.*

PROAVUNCULUS, frater proaviae *(grand-oncle)*.
PROMATERTERA, *(sœur de la bisaïeule)*.
AVUNCULUS MAGNUS, soror aviae *(grand-oncle maternel)*.
MATERTERA MAGNA, soror aviae *(grand' tante maternelle)*.
AVUNCULUS, frater matris *(oncle maternel)*.
MATERTERA, soror matris *(tante maternelle)*.
CONSOBRINI, filii fratrum ex parte matris *(cousins-germains maternels)*.
AMITINI, filii fratrum *(cousins-germains)*.
SOBRINI, horum filii *(cousins issus de germains)*.
NEPOTES, filii fratrum *(neveux)*.
PRONEPOTES, horum filii *(arrière-neveux)*.

(a) Plura exempla tum duplicatae tum triplicatae consanguinitatis vide apud De Iustis *(De Dispens. Matrim. Lib. 2. Cap. 3. a n. 31.)*.

SECTIO II.

De cognatione spirituali.

Cognatio spiritualis est propinquitas quaedam, quae ex statuto Ecclesiae oritur ex administratione et susceptione baptismi et confirmationis inter certas personas in Iure canonico determinatas.

Principia:

805. — I. Cognatio *spiritualis* dirimit matrimonium de *Iure ecclesiastico* 1° inter ministrum Sacramenti et subiectum, huiusque genitores; 2° inter patrinum vel matrinam et filiolam vel filiolum, eorumque genitores. Sic ex *Conc. Trid. sess.* 24. *c.* 2., *de Reform.* Hinc duo specie tenus versiculi, memoriae tamen iuvandae perutiles, exhibentur:

Baptizans, baptizatus, baptizatique parentes;
Levans, levatus, levatique parentes:

Nota. Has inter personas contrahitur cognatio spiritualis ex Confirmatione non secus ac ex Baptismo. Aliquibus tamen in locis patrini in Confirmatione non amplius adhibentur:

II. Plures conditiones requiruntur, ut patrini cognationem spiritualem contrahant, scilicet 1° ut sint baptizati (*a*), secus

---

(*a*) Ad cognationem contrahendam baptismus est conditio necessaria *quoad omnes:* proinde si vel baptizans, vel parentes baptizati sint infideles (licet catechumeni), cognatio ab iis non contrahitur. Quocirca tam fidelis qui baptizavit prolem infidelis, tam qui eam a sacro fonte suscepit, possent matrimonium contrahere non quidem cum prole baptizata, sed cum eius parentibus, postquam ad fidem conversi essent (*Schmalzgr. Lib.* 4. *Tit.* 11. *n.* 32.-35.).

Certum est autem, hanc cognationem contrahi etiam ab haeretico, tum si baptizet, tum si teneat in sacro fonte, tum si prolem illius alius baptizatus (sive haereticus sive catholicus) vel baptizet vel teneat. Ratio, quia quisquis characterem baptismalem habet, est ca-

enim Ecclesiae non subiiciuntur; 2° ut sint rationis compotes, quia secus non sunt muneris patrini capaces; 3° ut designati fuerint a parentibus, vel etiam a Parocho in illorum loco vel defectu (a); 4° ut baptismus fuerit validus (b).

---

pax huius cognationis, et legibus Ecclesiae subditur (*Sanchez Lib.* 7. *Disp.* 60. *n.* 2., *Pirhing. Lib.* 4. *Tit.* 11. *n.* 40.). Caeterum iam nota sunt SS. Congr. decreta, quibus interdicitur, ne aut catholicus haereticorum filios in baptismo elevet, aut ad id muneris in baptismo catholici haereticus admittatur.

(a) Necesse reipsa non est, ut quis a parentibus aut a parocho designetur; sed satis est, quod sese ingerens admittatur. Opus tamen est generatim, ut quis non mere materialiter adsistat et infantem teneat, sed ut intentionem seu animum habeat suscipiendi seu agendi munus patrini; quamquam non requiritur insuper, ut intentionem contrahendi spiritualem cognationem gerat; quia hoc est consectarium nullatenus a voluntate eius, sed ab Ecclesiae statuto pendens, atque adeo etiam ab ignorante contrahitur (*Schmalzgrueber Lib.* 4. *Tit.* 11. *n.* 36.).

(b) Videlicet si baptismus, quod est principale, non subsistat, neque accessorium, scil. cognatio, subsistere potest. Hinc argue, quod si baptismus denuo conferatur sub conditione, et postea detegatur, infantem prius valide baptizatum fuisse, nulla aderit cognatio. Quousque autem hoc non constat, Ecclesia cognationem praesumit. Quod tamen intellige, quando vere adsit dubium, quod S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 151.) *negativum* dicit, cum scilicet pro baptismi prioris valore nulla faciat solida ratio; nam si dubium sit *positivum*, nempe si in utramque partem adsit probabilitas, quisque resolvere dubium potest, prouti lubet, et (ut habet S. Alph. l. c.), matrimonium contrahi poterit, quasi nullum sit impedimentum, quia scilicet nullum adest certum impedimentum.

Quod idem dicendum in duobus aliis casibus, nempe 1° si quis ex errore unum pro alio infantem teneat; 2° si quis infantem teneat in baptismo privato. Nam cum in utroque casu (*Vid. S. Alph. lib.* 6. *n.* 149. *et* 151.) DD. dissideant, fatendum denique, rem esse dubiam. At si dubia est cognatio, dubium erit et impedimentum; dubium autem impedimentum (ut ipse S. Alphonsus advertit *n.* 151.) non est matrimonii impedimentum.

Resolves :

806. — 1° Patrinus et matrina matrimonium inter se inire possunt, non vero cum patre vel matre baptizati.

2° Non contrahunt cognationem spiritualem, qui officium patrini et matrinae exercent in supplendis Baptismi solemnitatibus, nec qui nomine tantum alterius baptizatum de sacro fonte suscipiunt (*a*).

3° Contrahunt veram cognationem spiritualem patrini a parentibus designati et iniuste a Parocho reprobati, si infantem reapse teneant; secus, si a Parocho iuste reiicerentur (*b*). — *S. Lig. n.* 154.

4° Vir, qui puellam in casu necessitatis et privatim baptizavit, nec ipsam, nec eius matrem ducere potest (*c*). — *Ita communiter. — S. Lig., de Bapt. n.* 149.

5° *Probabilius* autem non videntur hanc cognationem contrahere patrini in Baptismo privato adhibiti. Ratio est, quia in *Conc. Trid.* de iis tantum patrinis, qui in Baptismo solemni adhibentur, sermo est, cum pro Baptismo privato nulli requirantur. — *Ita communius* cum *S. Lig. n.* 149.

6° Patrini cognationem spiritualem contrahere non videntur, nisi baptizatum physice tangant, quia secus proprie eum de sa-

---

(*a*) Postremum hoc confirmant decreta S. Congr., quorum unum refert Barbosa (*Apost. Decis. Collect.* 177. *n.* 9.), duo alia vero Benedictus XIV (*Quaest. Can.* 227.). Ex alia autem S. Congr. declaratione, quam refert Gallemart (*In not. ad C.* 2. *Sess.* 24. *Conc. Trid. n.* 4.), procuratoris officium praestare potest vir pro muliere, et viceversa; quo in casu non interdicitur, ut actu duo viri vel duae mulieres e sacro fonte elevent.

(*b*) Licet Synodus Tridentina (*Sess.* 24. *Cap.* 2. *De Reform. matr.*) decreverit, *ut unus tantum, sive vir sive mulier, vel ad summum unus et una baptizatum de baptismo suscipiant*; hoc tamen decretum non esse *irritans* constat ex Declaratione S. Congreg. in causa Aquensi, 10 Martii 1631 (eam refert Barbosa *Apostol. Decis. Collect.* 177. *n.* 10.), dummodo tertia vel quarta persona fuerit et ipsa *designata*, quae proinde cognationem contrahet.

(*c*) Idem dicendum, uti patet, de muliere, quae privatim puellulum baptizaverit.

cro fonte suscipere non censentur (*a*); omnes enim textus Iuris can., quibus spiritualis cognatio statuitur, hisce verbis exprimuntur: *qui suscipit, tenet, levat, tangit*, etc. — *S. Lig. n.* 148., *et alii communiter.*

7° Parentes baptizantes filios in necessitate vel bona fide nullam contrahunt spiritualem cognationem, qua ab usu coniugii prohibeantur; haec enim prohibitio rationem habet poenae, quae sine culpa non incurritur. — *S. Lig. n.* 150. — Imo *probabilius* nec videntur cognationem contrahere, etiamsi ex industria, seclusa necessitate, prolem baptizarent (*b*). — *S. Lig. ibid.*

SECTIO III.

De cognatione legali.

807. — Cognatio *legalis* est propinquitas personarum, quae oritur ex adoptione legali. Duplex distinguitur adoptio:

1° *Perfecta*, qua persona sui iuris, forma legali (*c*), transit in potestatem et familiam adoptantis, et omnia filii legitimi iura acquirit.

(*a*) Requiritur, ut dum baptizatur, patrinus ita baptizatum tangat, ut dici queat, eum *suscepisse, accepisse, tenuisse, levasse, etc.*, in sacro vel de sacro fonte; vel si consuetudo sit, ut sacerdos teneat infantem dum baptizatur, patrinus vel infantem baptizandum sacerdoti praesentaverit, vel mox infantem de sacerdotis manu immediate suscipiat; unde non satis esset, quod mediate commater acciperet eum a compatre, vel viceversa; nec etiam sufficeret tactus momentaneus digiti vel manus, quia id non esset *levare* aut *tenere*, etc. Non tamen opus est, ut patrinus etiam respondeat pro infante; quia responsio ista ad patrinum catechismi (de quo sup. in not. ad n. 776. dictum est) pertinet (*Schmalzgr. Lib.* 4. *Tit.* 11. *n.* 38. 39.).

(*b*) Cum saltem dubium sit, principium praevalet, in re dubia non posse certum ius coniugi auferri. Negandum ergo est, per hoc usui coniugii apponi impedimentum (*Schmalzgrueber, Lib.* 4. *Tit.* 11 *n.* 46.-49.).

(*c*) Perfecta adoptio, quae et *arrogatio* dicitur, indiget rescripto *Principis*; pro imperfecta vero, quae dicitur *simplex*, sufficit auctoritas cuiusvis iudicis competentis. *Vid. Schmalzgrueber, Lib.* 4. *Tit.* 12. *n.* 3.

2° *Imperfecta,* qua persona extranea, quae sui iuris non est, assumitur in filium vel nepotem, non tamen transit in adoptantis familiam, et potestatem, et propterea non fit huius haeres necessarius ex testamento, licet ei succedat ab intestato (*a*).

Principia:

I. Cognatio *legalis* seu adoptio constituit impedimentum dirimens de Iure ecclesiastico, quamvis de Iure romano prius stabilitum fuerit (*b*). Eruitur ex *Resp. Nicolai I ad Bulgaros,* etc.

II. Cognatio *legalis* ad similitudinem cognationis naturalis ex iure romano matrimonium dirimit inter sequentes personas:

1° Quasi in linea recta inter adoptantem et adoptatum et eius filios dum sunt sub paterna potestate constituti; 2° inter adoptatum et filios adoptantis, quasi in linea collaterali, dum huius filii sub paterna potestate versantur; 3° inter adoptantem et uxorem adoptati, ac vicissim inter adoptatum et uxorem adoptantis, quasi in linea recta per modum affinitatis, ut constat ex declaratione S. Congreg. in Hortana 26 Sept. 1734 (*c*).

(*a*) Contra vero per adoptionem perfectam seu *arrogationem,* adoptatus haeres evadit necessarius ex testamento in quarta bonorum parte *(Schmalzgr. Lib.* 4. *Tit.* 12. *n.* 3.).

(*b*) Cognatio ista matrimonium dirimit iure ecclesiastico, quatenus per ius ecclesiasticum approbatae sunt leges civiles romanae, per quas primitus inductum hoc impedimentum fuit.

(*c*) Differunt inter se istae cognationes (et consequenter etiam impedimentum ex iis ortum), quod prima et postrema sint perpetuae; quocirca adoptans, v. gr., ducere nequit filiam aut neptem adoptivam in uxorem, etiamsi per emancipationem adoptio fuerit soluta, nec privignus aut nurus (intellige adoptivi) iungi matrimonio possunt cum noverca aut socero, licet adoptio aut per emancipationem aut per mortem adoptantis cessaverit. Requireretur igitur dispensatio Sedis Apostolicae, quae tamen etiam in postremo casu difficillime conceditur. Secunda vero in linea collaterali durat dumtaxat, quamdiu durat adoptio *(Vid. Schmalzgr. Lib.* 4. *Tit.* 12. *n.* 26. *et seq., et S. Alph. Lib.* 6. *n.* 1027. *not.* 2.). Sex autem modis ex iure romano solvitur adoptio: 1° morte naturali adoptantis; 2° morte eiusdem civili; 3° ob nuptias incestuosas; 4° ob dignitatem, v. gr., episcopalem; 5° per sententiam; 6° per emancipationem *(Schmalzgr. ibid. n.* 10.).

Quaesita :

808. — QUAER. 1° *An cognatio legalis matrimonium dirimat usque ad quartum gradum inter adoptantem et descendentes adoptati, aut vice versa?*

Resp. 1° Certo restringitur ad primum gradum quoad adoptatum et descendentes adoptantis. Ex Iure canonico constat.

Resp. 2° *Controvertitur* quoad adoptantem et descendentes adoptati. *Probabiliter* cognatio non extenditur ultra primum gradum, seu ultra adoptatum, nisi habeat descendentes sub potestate sua constitutos (a) ; nihil enim in iure huic decisioni oppositum reperitur. — *S. Lig. n.* 1027.

809. — QUAER. 2° *An adoptio imperfecta dirimat matrimonium?*

Resp. Neg. probabilius cum *S. Lig. n.* 1027., *et aliis communius.* — Ratio est, quia sola adoptio perfecta censenda est adoptio proprie dicta (b).

(a) Sat claram regulam habes, si cum Sanchezii (*Lib.* 7. *Disp.* 63. *n.* 34.) communiori sententia statuas, ex romano iure impedimentum se ad eos extendere, qui simul cum Patrefamilias adoptato transeunt in potestatem adoptantis.

Facilius autem indicari possunt personae, inter quas, constante adoptione, consistere matrimonium potest. Durante itaque adoptione potest matrimonium consistere 1° inter adoptantem et matrem adoptati (*S. Thom. in* 4. *Dist.* 42. *q.* 1. *art.* 2. *ad* 5.) ; — 2° Inter adoptantem et filiam adoptivae ; quia haec non est in potestate matris, ideoque non transit in potestatem adoptantis ; — 3° inter adoptantem et filiam illegitimam adoptati, quia scilicet filii illegitimi non sunt in patris potestate, atque adeo filia adoptati in casu in potestatem adoptantis non transit ; — 4° eadem de causa consistet matrimonium inter filium illegitimum adoptantis, et huius filiam adoptivam ; — 5° inter filium et filiam duorum fratrum adoptivorum, quia isti nullo cognationis vinculo inter se vinciuntur : — 6° denique inter duos adoptivos unius adoptantis ; nam nullo id iure vetitum est (*Schmalzgr. Lib.* 4. *Tit.* 12. *n.* 31. *et seqq.*).

(b) Rationes, ob quas communiter DD. statuunt, impedimentum ex sola perfecta adoptione oriri, vide apud Schmalzgr. (*Lib* 4. *Tit.* 12. *n.* 18.-22.), qui insuper cum communi DD. advertit, ex ad-

NOTA. Non videtur vigere adoptio *perfecta* in Gallia ; siquidem ex art. 348 *Cod. civ.* adoptatus remanet iuris sui. Sic enim statuitur : *L'adopté restera dans sa famille naturelle, et y conservera tous ses droits.* Hinc controvertitur utrum adoptio ista impedimentum dirimens constituat. Affirmant *Carrière, Bouvier,* etc. Negant vero *probabilius,* ut videtur, alii non pauci.

Sic Canonista ANDRÉ, *Cours alphabétique de Droit canon :* « *Quant à l'adoption telle qu'elle existe en France, on doute qu'elle soit un empêchement dirimant, parce qu'elle est bien différente de l'adoption parfaite, et par conséquent il n'est pas certain que l'approbation donné par l'Eglise à la loi romaine s'étende à nos lois civiles sur l'adoption.*

Sic iterum alius Canonista Gallus COBRIÈRE, *Droit privé, administratif et public,* etc. : « .... *Notre adoption diffère essentiellement de l'adoption parfaite des Romains, et ne peut conséquemment en produire les effets. On objecterait vainement, que si notre adoption n'est pas identique avec l'adoption parfaite des Romains, quant à sa teneur, elle l'est au moins quant aux motifs gui l'ont fait porter ; car il s'agit moins de connaître les motifs d'une loi que ses dispositions, et de quelle autorité elle est revêtue : c'est à la loi romaine que la loi canonique a donné l'effet d'annuler, aux yeux de l'Eglise, le mariage entre l'adoptant et l'adopté, et non à une autre qui en diffère par sa cause, ses effets et ses formes.* »

Haec confirmantur sequente *S. Officii* Decisione : « In Bulgariae provincia mos est, ut patresfamilias aliquando sibi in filios adoptent, absque tamen ulla iuris solemnitate, aliquos pueros et puellas. Huiusmodi adoptati communiter inter catholicos ibi commorantes, veluti filii legitimi reputantur, adeo ut in haereditate etiam succedant. Rev. DD. Ioseph Roveramus missionarius.... Sacram Congreg. de Propaganda Fide humiliter supplicavit, ut declarare dignaretur, an talis adoptio impedimentum pareret *cognationis legalis.* Eadem S. Congr. instantiam remisit ad S. Congr. S. Officii. Deinde in Congregatione generali habita coram SS.

---

optione *simplici* seu *imperfecta* nedum *dirimens,* sed ne *impediens* quidem impedimentum oriri. Porro cum lex Canonica hoc impedimentum tantum induxerit per approbationem romani circa hoc iuris; proinde quaestionem, incurratur, nec ne, canonicum hoc impedimentum, quando in civili variarum gentium codice ratio cognationis legalis plus minusve distat a iuris romani *arrogatione* seu *perfecta adoptione,* sola Apostolica Sedes definire certa sententia potest. Nam usquedum eiusmodi definitio exspectetur, Doctores privati, generalibus principiis inhaerentes, quod matrimonium sit res valde favorabilis, et idcirco iura prohibentia et irritantia matrimonium, si quando ambiguus sit eorum sensus, restringi potius (iuxta XV Iuris Reg. in VI), quam extendi debeant, recentiores civiles leges circa legalem cognationem et obicem nubendi inde ortum citius de *simplici* illa secundum ius romanum adoptione, quae nullum canonicum impedimentum parit, interpretandas statuent.

DD. Nostro, feria V^a, die 16 Aprilis 1761, Sanctissimus.... declaravit praefato in casu nullum existere impedimentum. » (Apud *Ferraris*, *Pro matrimonio*, *art.* 2 *additio*, ex novissima Romana editione.)

Casus autem Galliae praefato casui prorsus similis videtur.

Plures ut adstruant impedimentum dirimens, innituntur responsioni *S. Poenit.* ad D. Lasserre, *Vicarium generalem Petrocorensem*. Sed illa responsio rem minime dirimit. Sic enim interrogaverat orator : « Cum in eodem regno (Galliae) « adoptionis ius modo legaliter sit receptum, quaeritur an canonicum impedimen- « tum adoptionis dirimens, locum etiam habere debeat? *Resp. affirmative, si* « *res sit de adoptione legitime inita.* » Porro non fuit propositum ab oratore, de quali adoptione ageretur. Insuper adoptio imperfecta, ut in usu est in Gallia, in iure non dicitur adoptio simpliciter, sed adrogatio.

PUNCTUM IV.

De impedimento affinitatis.

810. — Affinitas est propinquitas, quam quis contrahit cum consanguineis personae, quacum carnale commercium habet; seu, est propinquitas orta ex copula carnali inter alterum et consanguineos alterius. Proinde exurgit affinitas inter virum et consanguineos mulieris, et vice versa.

Hinc 1° Affinitas oritur tum ex copula *licita*, hoc est, coniugali; tum ex copula *illicita*, nempe ex fornicatione, adulterio, incestu, etc.

2° Affinitas contrahi potest etiam inter ipsos coniuges, si alteruter rem cum aliquo ex consanguineis alterius habet.

Principia :

811. — I. Affinitas ex *copula licita* dirimit matrimonium usque ad quartum gradum *inclusive* (a); ex *copula* autem *illicita* solum usque ad secundum gradum *inclusive*. Evincitur ex *Conc. Later. IV*, et ex *Conc. Trid. sess.* 24. *c.* 4.

(a) DD. advertunt, hoc decretum intelligendum de linea transversa, sed non cohiberi ad quartum gradum, si de linea recta sermo sit. Quae tamen animadversio nihil ad praxim confert, quia matrimonium inter affines quinto aut sexto gradu in linea recta, vix est probabile, quando summa prosperitas in sacris Litteris exhibetur illius, qui quartam generationem viderit.

II. Affinitas non contrahitur nisi per copulam *perfectam* et *consummatam*, seu talem ex qua per se generatio sequi possit; quia secus vir et mulier non fiunt stricte una caro (*a*). — *S. Lig. n.* 1075.

III. Affinitas inter coniuges contracta matrimonium ipsorum dirimere nequit, cum huic indissolubiliter iam contracto superveniat; eiusdem tamen usum impedit in poenam coniugis adulteri vel incestuosi. Constat ex variis locis Iuris canonici, praesertim ex cap. *Si quis, De eo qui cognovit,* etc. Haec autem utpote ex copula illicita, vi Decreti Trident. *Sess.* 24. *Cap.* 4. *De Ref. matr.* non contrahitur, nisi ex copula cum consanguineis alterius in primo et secundo gradu. Confirmatur ex Declaratione expressa *Gregor. XIII, apud S. Lig. n.* 1070.

Regulae:

812. — 1° Personae, quae carnaliter coniunguntur, non sunt proprie inter se affines, sed sunt principium affinitatis, et quasi stipitis locum tenent.

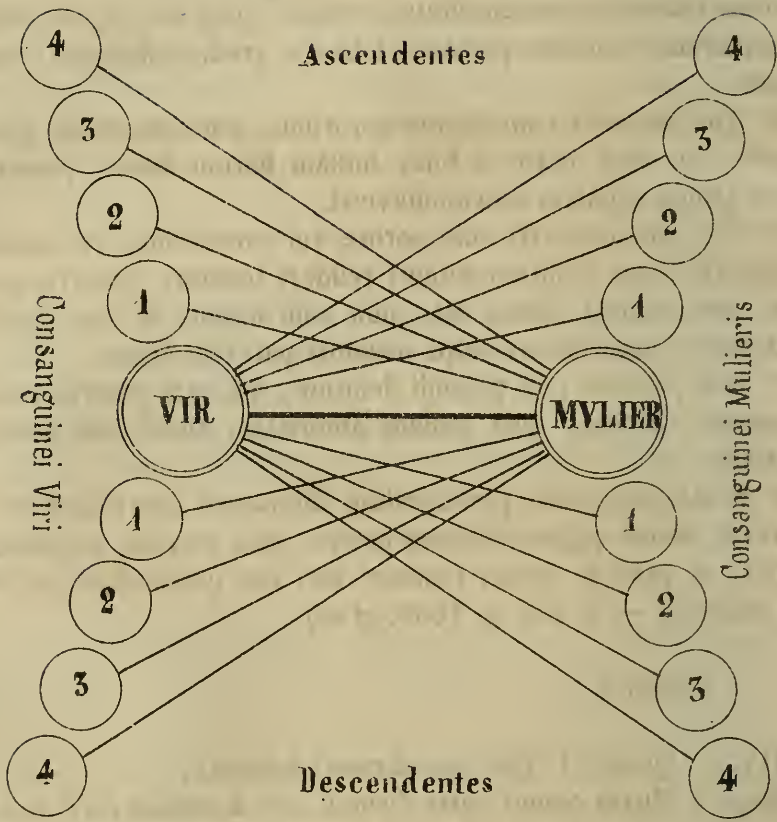
2° Affinitas esse non potest inter duas personas, quarum neutra copulam habuerit cum consanguinea alterius; idcirco

---

(*a*) Consentiunt unanimiter DD. in neganda affinitate, si sola foemina seminaverit; non item, si seminaverit solus vir; de qua controversia S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 1075.) concludit, utramque oppositam sententiam esse probabilem, et certum est, S. Thomam pro iis stare, qui exigunt actum utrinque perfectum. Quocirca cum agatur de impedimento, ex generali principio definiendum foret, rem esse dubiam, ac propterea impedimentum non adesse.

Quoad praxim autem valere debent regulae, quas et S. Alphonsus (*l. c.*) habet, nempe, 1° Quando de copula constat, in foro externo semper praesumitur pro impedimento contracto; 2° idem praesumitur etiam in foro interno, quando de opposito non constet, quia iudicium prudenter fit ex communiter contingentibus, praesertim si foemina fateatur, magnum voluptatis sensum se expertam, esto seminalem effusionem non adverterit; 3° si reipsa constet, re ipsa seminationem alterutra ex parte non esse secutam, in foro conscientiae non potest sententia pro impedimento ferri (*Schmalzgrueber Lib.* 4. *Tit.* 14. *n.* 71.-73.).

GRADVS AFFINITATIS

Nota. 1.ª Haec tabella refert consanguineos viri et mulieris in linea recta usque ad quartum gradum. Lineas collaterales, puta fratres, consobrinos, etc. facile adiicies.

2.ª Lineae ab uno centro ad opposita ductae affinitatem unius exhibent cum consanguineis alterius, et vice versa.

consanguinei unius coniugis nullam habent affinitatem cum consanguineis alterius.

3° Duo fratres ducere possunt duas sorores; pater et filius ducere possunt matrem et filiam; imo filius potest ducere matrem, et pater eiusdem filiam. Hinc axioma: *Affinitas non parit affinitatem* (a).

4° Gradus affinitatis eodem modo computantur, ac gradus consanguinitatis; imo affinitas gradus non habet *per se*, sed tantum ratione consanguinitatis; qualis igitur est gradus consanguinitatis cum una persona, talis est gradus affinitatis cum altera.

5° Qui peccavit cum duabus sororibus, aut consobrinis germanis, aut cum matre et filia, nullam harum ducere potest, modo tamen copulam consummaverit.

6° Vir, qui peccavit cum sorore vel consobrina, vel amita compartis suae, debitum petenti reddere tenetur, quamvis petere ipse nequeat. Ratio est, quia cum agatur de lege mere prohibente, innocens ex culpa nocentis pati non debet.

7° Non privatur iure petendi debitum, qui cum propriis consanguineis peccat, quia nullam affinitatem inde cum uxore contrahit.

8° Si uterque coniux per incestum affinitatem cum altero contraxerit, neuter potest debitum petere, quia uterque ius suum amisit; et proinde neuter tenetur, imo nec potest debitum alteri reddere. — *S. Lig. n.* 1069. *et seq.*

Quaesita:

813. — QUAER. 1° *Quo iure dirimat affinitas?*

Resp. 1° Iuxta omnes certe dirimit *solo Ecclesiae iure* in linea *collaterali*, et multo *probabilius* etiam in linea *recta*, si forte primum gradum excipias.

(a) Olim affinitas pariebat affinitatem; unde triplex affinitatis genus vigebat, et quidem dirimens matrimonium. Affinitates secundi et tertii generis sustulit Innocentius III in Conc. Lateranensi (*Vid. C. Non debet* 8. *De Consang. et Affinit.*); quae quidem cuiusmodi fuerint, et quomodo orirentur, vide apud Schmalzgrueber (*Lib.* 4. *Tit.* 14. n. 74. 75.).

Resp. 2° *Controvertitur* quoad primum gradum lineae rectae (*a*). Ecclesia tamen, licet pluries enixe rogata fuerit, nunquam voluit dispensare in affinitate orta ex legitimo matrimonio, ut etiam testatur *Benedict. XIV (de Syn. l.* 9.), licet non raro dispensaverit in huiusmodi affinitate orta ex commercio illicito (*b*),

---

(*a*) Plures ac magni nominis tum Theologos, tum Canonistas, qui universim negarunt, matrimonium cum affini in primo gradu lineae rectae iure naturae esse irritum, habes apud Schmalzgrueber (*Lib.* 4. *Tit.* 14. *n.* 103.), qui hanc sententiam probabiliorem dicit.

(*b*) Manifesta est ratio diversae huius praxis; quia affinitas ex copula fornicaria non ita perfecta est, sicut proveniens ex legitimo matrimonio consummato, ut cum aliis advertit Lugo (*Resp. Moral. Lib.* 1. *Dub.* 40. *n.* 29.), quando in illa unio tantum corporum, in isto autem adest etiam societas in communem vitam, ut notat S. Thomas (*In* 4. *Dist.* 41. *Q.* 1. *art.* 1. *q.* 3.); *matrimonium vero* (ut addit S. Thom. *l. c. q.* 4. *ad* 2.) *affinitatem causat non solum ratione carnalis copulae, sed etiam ratione societatis coniugalis, secundum quam etiam matrimonium naturale est.*

Quia tamen gravissimi DD. (ut dictum est in not. praec.) negant, matrimonium cum eiusmodi affini irritum esse iure naturae, propterea si duo infideles tali matrimonio contracto ad fidem venirent, tutum non esset eos separare sine Pontificis dispensatione; nisi forte haec coniugia inter infideles lege positiva irritentur; quod pronum est, quia fatentibus DD. eiusmodi nuptiae etiam inter gentiles habebantur turpes et abominabiles (*Vid. Schmalzgr. Lib.* 4. *Tit.* 14. *n.* 101.-105.).

Verumtamen, ut Lugo advertit (*l. c.*); cum affinitas ex matrimonio, sive sit impedimentum dirimens de iure naturae, sive non, certissime tamen sit affinitas naturalis; proinde non posset quis post baptismum contrahere cum filia aut matre illius uxoris, quam ipse legitime habuisset tempore infidelitatis. Immo DD. *ex Cap. fin. De Divortiis* id extendunt usque ad affines in quarto gradu. Ratio est, quia cum affinitas ex legitimo matrimonio iuxta dicta sit vinculum naturale (*Vid. etiam S. Thom. in* 4. *Dist.* 41. *Q.* 1. *art.* 1. *q.* 1.), oritur etiam inter infideles, et manet etiam post baptismum; post baptismum autem iam subiacent legi Ecclesiae irritantis coniugia usque ad quartum gradum (*Vid. Schmalzgr. l. c. n.* 86.-89.).

Imo iuxta illos DD., qui cum S. Thoma (*l. c. q.* 3. *et* 4.) docent, hoc *naturale* affinitatis vinculum oriri etiam ex copula illicita, quippe ex Paulo etiam tunc *fiunt una caro*, dicendum insuper esset, quod si quis tempore infidelitatis aliquam fornicarie cognoverit, post

v. gr., si quis ducat uxorem, postquam cum huius filia aut matre fornicatus fuerit (a).

814. — QUAER. 2° *Quinam sint varii affines?*

Resp. Sunt sequentes, scilicet:

SOCER, pater ratione affinitatis, sive coniugati, sive coniugatae (*beau-père*).

SOCRUS, mater affinis, ut supra (*belle-mère*).

PROSOCER, avus affinis (*aïeul par affinité*).

PROSOCRUS, avia affinis (*aïeule par affinité*).

GENER, maritus filiae (*gendre*).

NURUS, uxor filii (*bru, belle-fille*).

PROGENER, maritus neptis (*mari de la petite-fille*).

PRONURUS, uxor nepotis (*femme du petit-fils*).

LEVIR, frater mariti, aut uxoris (*beau-frère*).

GLOS, soror mariti (*belle-sœur*).

FRATRIA, uxor fratris (*belle-sœur*).

SORORIUS, maritus sororis (*beau-frère*).

VITRICUS, maritus matris (*beau-père*).

PRIVIGNUS FILIUS ex primo matrimonio patris aut matris (*beau-fils*).

NOVERCA, uxor patris (*belle-mère, marâtre*).

815. — QUAER. 3° *An affinitas ex matrimonio consummato, sed invalido, dirimat matrimonium ad quartum gradum, vel ad secundum tantum?*

Resp. 1° Ratione *affinitatis* dirimit ad secundum gradum tantum, quia non habetur affinitas ex legitimo matrimonio.

---

baptismum non posset ducere illius matrem, aut filiam, aut sororem, quia cum his contraxit affinitatem; quae licet matrimonio eius non obstet, dum infidelis est et Ecclesiae legibus non ligatur, cum tamen post baptismum perseveret, etiam rationem impedimenti sumit (*Schmalzgr. l. c. n.* 86.-89.). Verum cum hanc *naturalem* ex copula illicita affinitatem negent Sanchez (*Lib.* 7. *Disp.* 65. *n.* 9.), et cum eo Card. De Lugo (*l. c.*), Gonzalez, Navarrus, aliique; hoc foret impedimentum *dubium*.

(a) Quando de eo agitur, qui filiam ducere velit, postquam cum matre fornicatus fuerit, in dispensatione addi conditio solet, *dummodo copula cum matre non antecesserit nativitatem filiae*, ut scilicet caveatur periculum, ne quis propriam filiam in matrimonium ducat. At satis impleta conditio censeri potest, si copula cum matre eo tempore praecesserit, ut illud periculum prorsus absit.

Resp. 2° Ratione vero *honestatis publicae* videtur dirimere usque ad quartum gradum, quia matrimonium, etiam invalidum, vi honestatis publicae dirimit ad quartum gradum. — *Vide mox dicenda, n.* 818.

Quaer. 4° *An uxor, vi aut metu cognita a consanguineo viri, ius debitum petendi amiserit?*

Resp. 1° *Neg.* si vis fuerit absoluta : impedimentum enim illud petendi debiti quoad coniuges incestuosos poenae tantum rationem habet; poena autem nulla esse potest, ubi nulla est culpa. — *Ita omnes.*

Resp. 2° *Neg.* etiam, si uxor, quae vim aut metum passa est, graviter non deliquerit; quia poena gravis cum culpa levi proportionem non habet.

Resp. 3° Imo, *probabilius,* etiam negandum videtur, si uxor illa graviter peccaverit, quia metus gravis excusat a legibus humanis, etsi a lege naturali excusare non valeat; ergo cum in nostro casu excuset a lege, prout est ecclesiastica, a poena etiam per eam legem inflicta excusare debet (*a*). — *Ita communius* cum *S. Lig. n.* 1071., contra *aliquos.*

PUNCTUM V.

De impedimento honestatis publicae.

816. — *Publica honestas* est propinquitas seu quaedam quasi affinitas, quae per coniunctionem, non corporum, sed animorum oritur tum ex *sponsalibus* inter unum sponsum et consanguineos alterius, tum ex *matrimonio rato* inter alterutrum

---

(*a*) Aptius rationem reddit Schmalzgr. (*Lib.* 5. *Tit.* 39. *n.* 79.), ubi eum, qui ex gravi metu legem ecclesiasticam violaverit, dicit excusari, *partim, quia sic delinquens haberi nequeat pro contumace et ecclesiasticae potestatis contemptore, cum naturae potius infirmitate, quam obstinatae voluntatis malitia peccet ; partim vero, quia eiusmodi metus plerumque excusat ab observatione legis ecclesiasticae.* Ex quibus apparet, rationem ab A. post S. Alphonsum aliosque allatam non semper valere, et ideo aliam adscisci oportere, defectum nempe contumaciae ; adeo ut etiam quoad legem ecclesiasticam statuendum sit, fieri interdum, ut quis ratione metus excusetur a poena, licet totaliter non sit immunis a culpa.

coniugem et compartis consanguineos. De Iure ecclesiastico dirimit.

Regulae:

1° Honestas publica ex *sponsalibus validis* orta ex novo iure Tridentini *Sess.* 24. *De Reform. Matr. Cap.* 3. matrimonium dirimit usque ad primum gradum tantum (*a*).

2° Honestas publica orta ex *matrimonio rato* dirimit matrimonium ad quartum gradum inclusive. Probatur ex variis locis Iuris canonici (*b*).

Quaesita:

817. — QUAER. 1° AN HONESTAS PUBLICA *oriatur ex sponsalibus conditionatis, aut mutuo consensu, vel quavis iusta de causa dissolutis?*

Resp. ad 1um *Neg.*, nisi conditio adimpleta fuerit; quia, conditione non adimpleta, vera sponsalia non habentur (*c*). — *S. Lig. n.* 1061.

(*a*) Nimirum ex iure antiquiori sponsalia tum de futuro, tum de praesenti matrimonium dirimebant usque ad quartum gradum, et quidem etiamsi invalida, dummodo non ex consensus defectu, exstitissent. Synodus autem Tridentina sic (l. c.) decrevit: *Iustitiae publicae honestatis impedimentum, ubi sponsalia quacumque ratione valida non erunt, Sancta Synodus prorsus tollit; ubi autem valida fuerint, primum gradum non excedant.*

(*b*) Reipsa quod *publicae honestatis* impedimentum oriatur ex matrimonio rato, nullus ex iure canonico textus promitur; et ideo DD. concludunt, id argumento *a fortiori* colligi. Ut enim inquiunt, vinculum, ex matrimonio rato exsurgens, fortius est, quam quod oritur ex sponsalibus *de futuro*. Aequum ergo fuit, ut si ex his inducitur impedimentum, ab illo quoque induceretur. Atqui per matrimonium ratum non inducitur vera affinitas, uti patet tum ex *C. Lex* 18. *Caus.* 27. *Q.* 2., tum ex S. Pii V Declaratione in *Constit. Ad Romanum*, 1 *Iulii* 1568, tum ex S. Congreg. Resol. *in Valentina* 1607 apud Benedictum XIV (*Quaest. Can.* 291.); ergo inducet saltem impedimentum publicae honestatis.

(*c*) Hoc definitum habes *in C. unic.* §. 1. *De Sponsal. in VI.*: *Cum ex sponsalibus conditionalibus ante conditionem exstantem, sicut con-*

Resp. ad 2um *Affirm.* Ratio est, quia impedimentum contrahitur statim post inita valide sponsalia, et impedimentum semel inductum non potest auferri ex voluntate sponsorum, vel alia causa superveniente. Ita ex Declaratione *S. Congregat.* apud *S. Lig. n.* 1063. (*a*).

818. — QUAER. 2° *An* HONESTAS PUBLICA *oriatur ex sponsalibus* PRIVATIS?

Resp. Affirm. Ratio est, quia Ecclèsia inter sponsalia privata et publica nullam admittit distinctionem.

QUAER. 3° *An oriatur* HONESTAS PUBLICA *ex matrimonio* INVALIDO?

Resp. Affirm., quia ante *Conc. Trid.* honestas oriebatur ex huiusmodi matrimonio: Concilium vero nihil in hoc immutavit, quamvis ius antiquum pro sponsalibus coarctaverit (*b*).

Excipe 1° si oriatur invaliditas ex defectu consensus. Sic ex Iure canonico. — Hinc non adest impedimentum *publicae honestatis*, si matrimonium vel ex errore, vel ex metu, aut cum ficto consensu contractum fuerit. — *Vide S. Lig. n.* 1062.

Excipe 2° si invaliditas veniat ex priore impedimento publicae honestatis, orto ex sponsalibus valide contractis (*c*); in hoc enim casu non inducitur impedimentum in praeiudicium priorum sponsalium. — *S. Lig. n.* 1064. — Hinc, si Titius, v. gr., ini-

---

sensum non habentibus, et incertis, nulla publicae honestatis iustitia oriatur, etc. Quod vero post impletam conditionem, etiam non revocato consensu, eo ipso oriatur impedimentum, colligitur argumento a contrario (*Schmalzgr. Lib.* 4. *Tit.* 1. *n.* 108.).

(*a*) Vid. Fagnanum in *Cap. ad Audientiam n.* 29., et Benedict. XIV, *Quaest. Can.* 291.

(*b*) Sic declaravit S. Pius V Const. *Ad Romanum* 1 Iul. 1568 hisce verbis: *Nos itaque.... attendentes, quod sponsalium appellatione, qua dictum Concilium* (Trid.) *utitur, non nisi improprie matrimonium verbis de praesenti conceptis contractum continetur,.... idcirco.... declaramus ac definimus, Decretum Concilii huiusmodi omnino intelligendum esse et procedere in sponsalibus de futuro dumtaxat, non autem in matrimonio sic, ut praefertur, contracto, sed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis casibus et gradibus, quibus de iure veteri ante praedictum Decretum Concilii introductum erat.*

(*c*) Hoc est, quod communiter dicitur, hoc impedimentum non esse *retroactivum.* Qua de re expressam Bonifacii VIII definitionem habes in *Cap. Unic. De Sponsal. in VI.*

tis sponsalibus cum Berta, eaque relicta, eius sororem ducat, ad primam redire potest, imo debet: nec indiget dispensatione, nisi matrimonium *consummaverit*.

819. — QUAER. 4° *An* HONESTAS PUBLICA *oriatur ex matrimonio* CIVILI?

Resp. Videtur affirmandum, sive contrahentes intendant contrahere deinde coram Ecclesia, sive non; nam in 1° casu censetur contractus *sponsalitius;* in 2° censetur matrimonium *clandestinum*, quod licet invalidum sit, ex dictis matrimonium ad quartum usque gradum dirimit (a). — *Vide S. Lig. n.* 1064.

PUNCTUM VI.

De impedimento criminis.

Crimen matrimonium dirimens (b) triplex est, scilicet 1° adulterium, 2° homicidium coniugis, 3° utrumque simul; modo certae concurrant conditiones, quas subiicimus.

I. Adulterium solum.

820. — Ad impedimentum ex hoc capite incurrendum requiritur.

1° Ut adulterium sit *verum, formale, consummatum*. Et quidem *verum*, id est, ut saltem alteruter fornicator matrimonio non mere *putativo*, sed legitimo ac valido, etiamsi forte non consummato, sit coniunctus. Deinde *formale* et quidem ex utraque parte, id est, ut uterque cognoscat, alterutrum esse coniugatum (c). Tandem *consummatum*, intercedente nempe copu-

---

(a) Alibi iam advertimus (*Sup. in not. ad n.* 730.), hos effectus nullatenus deberi civili isti solemnitati, sed actibus in se spectatis, et iuri ecclesiastico, quod ipsis hanc vim adiunxit.

(b) Est impedimentum iuris ecclesiastici; a quo num excuset ignorantia, sup. *in not. ad n.* 788. *Q.* 2. dictum est.

(c) Sufficit igitur, ut quis scienter accedat ad foeminam coniugatam, nec necessarium est, ut ista coniugata sciat, etiam eum, quocum adulterat, coniugatum esse.

Adde cum S. Alphonso (*Lib.* 6. *n.* 1036. V), non esse dicendum *formale* adulterium, *etiamsi solum ex ignorantia culpabili et crassa*

la carnali perfecta (*a*). Dixi, *formale ex utraque parte*, quia odia restringenda sunt. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n.* 1036.

2° Ut adsit *promissio* matrimonii facta ab uno adultero et ab altero, saltem aliquo signo acceptata (*b*), sive haec promissio praecedat, aut comitetur, aut sequatur adulterium; sed si prae-

---

complex ignoraret, alterum esse coniugatum. A poenis enim excusat quaelibet ignorantia facti, nisi sit affectata; et praeterea ad *formale* adulterium requiritur *dolus*, qui abest, ubi adest ignorantia.

(*a*) In foro externo id semper praesumitur. Haec igitur valent pro foro tantum conscientiae; in quo (*Vid. dicta sup. in not. ad n.* 811. *II*) si Confessarius vere deprehendat, actum etiam ex parte foeminae consummatum non fuisse, non deberet scrupulum impedimenti iniicere, sive de matrimonio iam contracto agatur, sive de contrahendo (*Schmalzgr. Lib.* 4. *Tit.* 7. *n.* 50.).

(*b*) Tum promissio tum acceptatio debet esse *vera*, et ideo non sufficit *ficta*. Vid. S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 1039.), et Schmalzgr. (*Lib.* 4. *Tit.* 7. *n.* 22.-24.), qui id confirmat ex *C. Significasti* 6. *De eo qui duxit, etc.* Insuper non sufficit *conditionata* promissio aut acceptatio, quousque conditio nondum extat. Secus dicendum, si adiecta conditio purificetur ante mortem coniugis, ac multo magis si ante patratum adulterium; nam futile prorsus est, quod quidam (*apud S. Alph. l. c. n.* 1040 *in fin.*) aiunt, promissionem etiam post impletam conditionem non posse *puram* appellari. Vid. Schmalzgr. (*l. c. n.* 25.-28.). Et idem prorsus tenendum de opinione Pontii (*De Matr. Lib.* 7. *Cap.* 45. *n.* 2.), quod sufficiat alterius taciturnitas ad alterius promissionem. *Acceptatio* enim promissionis hic locum habet delicti, cui poena irroganda est, et notissimum est, delicta non praesumi; atqui in casu delictum praesumeretur, quia in taciturnitate habemus consensum mere praesumptum. Ergo. Quod vero mirabile est, Pontius, ut mox videbimus, dux est eorum, qui negant impedimentum incurri a machinante mortem coniugis, nisi intentionem matrimonii contrahendi exterius significet; et utitur ea potissimum ratione, quod *actus mere interior puniri non possit.* Nunc vero sui oblitus contendit, ad incurrendam poenam acceptationem *mere internam,* imo et *mere praesumptam* sufficere! Sed iam alias advertimus, caecum furorem contradicendi Sanchezio in ineptias et contradictiones passim hominem abripuisse. Caeterum incassum, etiamsi adesset, huc advocaretur istius opinionis probabilitas. Neque enim mera opinio satis esse potest ad certum impedimentum adstruendum. Vid. Schmalzgr. (*Lib.* 4. *Tit.* 7. *n.* 21.).

cedat, requiritur, ut retractata ante adulterium non fuerit. Probabilius autem non requiritur repromissio (a).

3° Ut tum *promissio* matrimonii, tum *adulterium* fiant *vivente priore coniuge,* seu constante eodem matrimonio (b). — *Ita ex variis locis Iuris can.*, v. gr., ex *C. Si quis vivente* 5., *Caus.* 31., *qu.* 1. — Item ex *C. Propositum* 1., *de eo qui dux.*, etc. — *S. Lig. n.* 1037. *et seq.* (c).

(a) Huic sententiae nonnihil valoris accedere potest etiam ex *C. Significasti* 6. *De eo qui duxit, etc.* Verumtamen cum sua oppositae quoque sententiae non desit probabilitas (*Vid. Schmalzgr. Lib.* 4. *Tit.* 7. *n.* 30.), in dubio an repromissio accesserit, ex generali canone, impedimentum adstrui mere ut probabile, atque adeo incertum (quod perinde est, ac nullum) potest.

(b) Nimirum tum adulterium tum matrimonii promissio cedere in iniuriam debent unius, eiusdemque coniugis: quod non contingeret, si Bertha, v. gr., vivente primo marito, promitteret matrimonium Titio; cum eodem vero adulterium committeret, quando post primi mariti mortem Caio nupsisset.

(c) Adulterium ex iure matrimonium dirimit, non modo quando accedit promissio matrimonii *futuri,* contrahendi scilicet *post mortem coniugis* (nam si promitteretur matrimonium contrahendum *alio coniuge adhuc vivente*, impedimenti ratio cessaret, ut cum DD. advertit *Schmalzgr. Lib.* 4. *Tit.* 7. *n.* 9.), sed etiam si adulter, adhuc vivente coniuge, matrimonium de praesenti cum adultera contrahat, seu potius attentet; id patet ex *C. Cum haberet* 5. *De eo qui duxit, etc.* Nec refert, utrum attentent matrimonium contrahere coram parocho ac testibus, an clandestine. In statuendo enim hoc impedimento non attenditur valor matrimonii aut sponsalium (si sola promissio intercedat), quae invalide, uti patet, contrahuntur, sed ratio criminis. Quod si complex ignoraverit legitimum alterius coniugium, quando cum eo inivit matrimonium, duplicem distingue hypothesim; vel enim comperto alterius coniugio, adulterium, non retractans matrimonium, committit, et sic impedimentum inducetur; quia si post scientiam acceptam in matrimonio perseverat, hoc merito habetur pro scienter contracto, et cum adulterio coniunctum non minus provocat ad captandam alterius mortem, quam si scienter contractum ab initio fuisset; vel matrimonium retractat ante adulterium, aut etiam ab adulterio (quod *materiale* prius extitisset, et non *formale*) cessat statim, ac coniugium alterius comperit, et sic ratio impedimenti abest (*Conf. Schmalzgr. l. c. n.* 12. *et* 15.).

II. Homicidium solum.

821. — Tres conditiones requiruntur, ut ex hoc adsit impedimentum:

1° *Mutua conspiratio;* unde non sufficit, ut coniux coniugem suum occidat, si persona, quacum matrimonium initurus est, hanc actionem ignoret, aut contradicat. — *Ita Communis ex C. Laudabilem* 1. *De Conv. infidel.* — *S. Lig. n.* 1033. (*a*).

2° *Intentio matrimonii.* — *Ita communiter,* quamvis in iure non sit expressum. Ratio est, quia finis legis est, ne quis spe matrimonii propriam vel alterius coniugem occidat. Quidam cum Pontio requirunt, ut intentio illa aliquo modo fuerit alteri manifestata. Sufficere autem ait *S. Ligor. n.* 1034., ut indicia quaedam huius intentionis praecesserint, v. gr., familiaritates, epistolae amatoriae, etc. (*b*).

3° *Mors realiter secuta* ex actione physica vel morali alterutrius complicis. Patet ex Iure canonico. — *Ita communiter.*

(*a*) Communis itidem est doctrina, non sufficere, quod quis, audiens coniugis occisionem, eam approbet, ac ratam habeat (*Schm. Lib.* 4. *Tit.* 7. *n.* 56. 57.).

(*b*) *Parum* (ut post Sanchez *Lib.* 7. *Disp.* 78. *n.* 19., aliosque inquit Schmalzgr. *Lib.* 4. *Tit.* 7. *n.* 55.) *hoc ad praxim interesse videtur. In foro enim externo semper praesumitur machinatio in mortem alterius facta esse animo ineundi cum alia matrimonium, si mulier et vir alienus communi opera concurrunt ad mortem coniugis innocentis, vel quando praecessit adulterium.*

Adverte insuper, hanc *intentionis* externam manifestationem ideo solum ab istis auctoribus requiri, quia Ecclesia, ut dicunt, actus mere internos non punit; ad quem finem nihil profecto interest, num haec intentio manifestetur complici, an alteri, itidemque num ante, an post crimen aliquo modo significetur; et insuper dum S. Alphonsus (n. 1034.) mere postulat, ut *familiaritates, munera,* aut *epistolae amatoriae* intercesserint, aperte patet, satis esse, quod alter significet, sibi animum inesse matrimonii contrahendi, non autem requiri, ut significet, se *hac prorsus de causa mortem machinari, aut machinatum fuisse.* At enim si ita se res habet; quandonam haec intentionis manifestatio deesse poterit? Numquid enim celebrari matrimonium poterit, si qui contracturus illud est, aliquando suam hanc voluntatem non prodat?

III. Utrumque simul.

822. — Quando crimina adulterii et coniugicidii reperiuntur coniuncta, non requiritur mutua conspiratio ad coniugicidium, nec promissio matrimonii, sed haec tria sufficiunt:

1° Adulterium, quale supra expositum est. Hinc praecedere debet coniugicidio (*a*); non tamen necesse est, ut praecedat mortis machinationi.

2° Machinatio mortis ab uno adulterorum ex intentione matrimonii; sufficit autem, ut haec intentio ab uno habeatur. — *Ita Gousset, n.* 824. — *Carrière, n.* 739. — *Collet*, etc. — *S. Lig.* insuper requirit *probabilius*, ut haec intentio alteri manifestetur (*b*).

3° Mors ex machinatione unius adulterorum secuta, eodem modo ac supra dictum est, de solo homicidio. Sic ex eodem Iure. — *Vide S. Lig. n.* 1036.

Nota. Impedimentum *num. praecedenti* expositum, quod propter duplex crimen unitum vocatur *utrumque simul*, est unicum impedimentum. Contra vero, si et adulterium et homicidium suas proprias conditiones separatim habeant, ut *n.* 820. et 821. aut 822. expositae sunt, duplex erit impedimentum,

823. — Haec omnia sic paucioribus verbis memoria teneto:

1° *Adulterium* cum promissione matrimonii ab altero acceptata.

(*a*) Ratio facile intelligitur; si enim praecedat mors coniugis, adulterium, quod consistit in copula cum coniuge alterius (certe viventis), locum habere amplius non poterit.

(*b*) Quod superius diximus (*not. ad n.* 821), hoc non esse intelligendum de manifestatione *finis*, quem quis sibi proponit occidendo, ex hoc confirmatur, quod res aeque procedat, etiamsi accidat, inscio adulterii complice. Demum adverte, pro opinione, quae intentionis significationem requirit, falso allegari (*apud S. Alphonsum n.* 1036. *VI*) non solum Salmanticenses et Sanchez, sed et Vasquez, qui de speciali hac quaestione nihil omnino habet; sicut et Pontius (*Lib.* 7. *Cap.* 45. *n.* 5.) perperam in eamdem rem allegat S. Thomam (*Suppl. Q.* 60. *art.* 2.); nam S. Doctor sane de *intentione* loquitur; sed de externa intentionis manifestatione ne verbum quidem habet.

2° *Homicidium* ex communi conspiratione et cum intentione contrahendi, saltem ab uno habita, et manifestata.

3° *Utrumque simul* intuitu matrimonii, sed sine conspiratione et matrimonii promissione (*a*).

PUNCTUM VII.

De impedimento disparitatis cultus.

Disparitas cultus intelligitur *in genere* diversitas religionis inter contrahentes. Sed hic intelligitur proprie disparitas, quae inter baptizatum et non baptizatum intercedit. Attamen, data occasione, etiam de disparitate cultus inter baptizatos matrimonium contrahentes, seu *de matrimoniis mixtis,* dicemus.

Principia:

824. — I. *Cultus disparitas,* quae est inter baptizatum et infidelem, seu non baptizatum, matrimonium efficit invalidum. Ita ex iure non scripto, idest consuetudine vim legis habente (*b*).

(*a*) Cum hoc criminis impedimentum sit iuris ecclesiastici, locum non habet inter infideles, uti ex communi doctrina tangit et S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 1037.), etiamsi dein ad fidem veniant. Quod idem dicendum, si quoad primam e receptis huius impedimenti causis, alterutrum, aut adulterium scilicet, aut promissio tantum facta sit post baptismum (*Vid. Schmalzgr. Lib.* 4. *Tit.* 7. *n.* 3.), itemque, si quoad tertiam causam fidelis non fuit particeps caedis, quam infidelis patravit (*Schmalzgr. ibid. n.* 46.). Contra vero si fidelis, promisso matrimonio, adulterat cum infideli, itemque si fidelis (quoad tertiam causam) caedem patravit, vel (quoad causam secundam) particeps machinationis seu caedis fuit, impedimentum incurrit, quo consequenter, licet indirecte, ligatur et infidelis, non secus ac in impedimento disparitatis cultus contingit. Immo id locum habet, etiamsi uxor fidelis hoc ideo fecerit, ut vir infidelis, inito postea cum ipsa matrimonio, ad fidem convertatur, prouti diserte habetur in *C. Laudabilem* 1. *De Convers. infid.*, ubi Pontifex hanc reddit rationem, quod *tale damnum tali lucro Ecclesia compensare non velit* (*Vid. Schmalzgr. l. c. n.* 46.-48.).

(*b*) Cum consuetudine niti hoc impedimentum videretur, consuetudo autem vim non habeat in locis, in quibus, nedum invalue-

— *Vid. S. Lig. n.* 1044. — Hoc evincitur ex doctrina communi SS. Patrum et Theologorum (*a*), idque compertum esse asserit *Benedict. XIV, in Epist. ad Cardinalem Eboracensem*, §. 9. 10.

II. Diversitas autem religionis inter baptizatos non constituit impedimentum dirimens. Probatur ex eo, quod nulla lege aut consuetudine irrita declarentur matrimonia inter catholicos et haereticos. — *Ita unanimis consensus Theologorum.*

III. Diversitas religionis inter catholicos et haereticos seu apostatas constituit impedimentum impediens. Eruitur tum ex praxi Ecclesiae, quae fideles ab istis matrimoniis semper ma-

---

rit, ne inchoata quidem fuerit, hinc factum id est, quod et Diana (*Tom.* 6. *Tr.* 1. *Res.* 13. *n.* 2.), et Verricelli (*De Matr. Q.* 175. *n.* 6.), et Clericati (*De Matr. Dec.* 26. *n.* 23.), et post eos Benedictus XIV (*Const.* Singulari Nobis, 9 *Febr.* 1749. §. 19.) narrant, graves aliquot Theologos, e quorum numero fuit Lessius, in Consultatione Romae habita, censuisse, disparitatem cultus apud Chinenses et Iaponios iis initiis conversionis non esse impedimentum dirimens, et his circumstantiis posse Episcopos ibi suspendere legis promulgationem. Finis autem quaestioni, ut subiicit (*ibid.*) Benedictus XIV, impositus fuit *decernendo, consuetudinem non receptam posse id efficere, ut S. Sedes, cum coeperant Sinenses, Iaponensesque catholicam fidem amplecti, Vicariis apostolicis facultatem daret, qua super impedimento disparitatis cultus cum iis dispensarent*. Hanc porro facultatem concessam fuisse narrat Benedictus XIV ex documentis impressis Parisiis an. 1627 et 1676; pluresque eiusmodi concessiones videre est apud P. Perrone (*De Matrim. Lib.* 2. *Sect.* 1. *Cap.* 7. *art.* 2).

Caeterum cum S. Sedes sub Clemente XIII per instructionem ad missionarios missam e Congreg. S. Officii praeceperit, ut si matrimonia inter catholicos et infideles absque dispensatione forte contracta fuissent, *consensus deinde foret renovandus*; inde elucet, ibi quoque deinceps hoc impedimentum ceu dirimens habitum fuisse.

(*a*) Nimirum Theologi non solum ex doctrina Patrum, sed etiam ex S. Scripturis evincunt, eiusmodi matrimonia iure tum naturali, tum divino positivo tum etiam Ecclesiae Canonibus prohiberi, atque adeo esse illicita. (Qua de re vid. Sanchez *Lib.* 7. *Disp.* 71., et Schmalzgr. *Lib.* 4. *Tit.* 6. *n.* 121.-124.); sed simul fatentur, nullo ex his fontibus elici, illa esse etiam irrita. Et, ut ait Benedictus XIV (Const. ab A. citata) *cum impedimentum illud iure canonico statutum non fuerit*, superest, ut *communi Ecclesiae Catholicae consuetudine susceptum atque firmatum inveniatur*.

xima sollicitudine avertit, tum ex Declaratione expressa *Benedicti XIV,* qui haec connubia vocat *detestabilia, quae sancta Mater Ecclesia perpetuo damnavit atque interdicit.* (Bulla *Matrimonia*, circa matrimonia Hollandiae, 4 *Novemb.* 1741.)

Quaesita:

825. — Quaer. 1° *Quonam iure dirimatur matrimonium inter baptizatos et non baptizatos?*

Resp. Certum est, dirimi solo Iure ecclesiastico (*a*). Etenim prioribus Ecclesiae saeculis hoc impedimentum non exsistebat, et plura matrimonia huiusmodi approbata leguntur in Historia Ecclesiastica, uti matrimonium *S. Monicae* cum *Patricio* (*b*). — Confirmatur etiam ex Declaratione *Pii VII* in Epist. ad Card. de Frankenberg, *Exequendo,* 23 Iulii 1782 (*c*).

826. — Quaer. 2° *Quibusnam competit facultas a tali impedimento dispensandi?*

Resp. Soli Romano Pontifici, exclusis omnino Episcopis, nisi hanc a Summo Pontifice facultatem obtinuerint, quae tamen iisdem, licet instantissime postulantibus, a S. Sede nunquam fuit concessa, prout testatur *Pius VII* in litteris *Vix nova,* die 17 Febr. 1809, ad Episcopos Galliae (*d*).

827. — Quaer. 3° *Quibusnam conditionibus dispensatio praefata concedatur?*

(*a*) Catharinus cum paucis aliis apud Sanchez (*Lib.* 7. *Disp.* 71. *n.* 6.) maluerunt, haec coniugia esse irrita iure divino; quorum rationes refert, diluitque Schmalzgrueber (*Lib.* 4. *Tit.* 6. *n.* 126. *et seq.*). DD. autem pro communi et vera sententia opposita vid. apud Sanchez (*l. c. n.* 7.).

(*b*) Plura eiusmodi exempla, ac SS. Patrum in eandem rem testimonia vid. apud Schmalzgrueber (*Lib.* 4. *Tit.* 6. *n.* 120.-125.).

(*c*) Declaratio Pii VII non spectat ad impedimentum *dirimens* matrimonia inter fideles et infideles, sed ad *impediens* inter catholicos et acatholicos.

(*d*) Responsio Auctoris, ut patet, spectat solum ad matrimonia catholicorum cum acatholicis; nam facultatem dispensandi in matrimoniis christianorum cum infidelibus penes nationes barbaras, iam diximus (*not. ad n. praeced.*) factam pluries fuisse Episcopis, Praefectis Missionum, ac Missionariis apud illas gentes. Vid. Perrone (*De Matrim. Lib.* 2. *Sect.* 1. *Cap.* 7. *art.* 2.).

Resp. Tria debent adesse : 1° ut absit pro parte catholica seductionis periculum ; 2° ut infantes utriusque sexus ex matrimonio nascituri, in Religione catholica educandi sint ; 3° ut sit ratio gravis. De his constat ex praxi Ecclesiae. Vide Epist. *Gregorii XVI* ad *Archiepisc. Friburgensem*, die 23 Maii 1846. Unde patet error eorum, qui credunt Deo et Ecclesiae satisfacere, si filios in patris et filias in religione matris instituant (a).

828. — QUAER. 4° *An valeat matrimonium inter catholicos et haereticos initum, si obtenta dispensatione pars haeretica nolit acquiescere conditioni ab Ecclesia impositae, nempe ut filii* UTRIUSQUE SEXUS *in Religione catholica educentur?*

Resp. Affirm. Agitur enim de impedimento mere impediente, et consequenter haec conditio validitatem matrimonii non afficit.

QUAER. 5° *Utrum Parochus possit assistere matrimonio mixto, si intercesserit dispensatio?*

Resp. Affirm. Ita resp. *S. Congreg. Inquisit.* die 20 Decembris 1838 : *Si altera pars sit catholica, obtenta dispensatione ab impedimento mixtae religionis, et servatis solitis clausulis et conditionibus, licere.*

829. — QUAER. 6° *Quomodo his in adiunctis debeat sese gerere Parochus?*

Resp. Celebratio matrimonii fieri debet *coram Parocho et duobus testibus iuxta praescripta a S. Concil. Trid., extra tamen Ecclesiam, sub qua Sacristia comprehenditur, et sine Parochi benedictione.* Haec sunt ipsa verba instrumenti dispensatio-

---

(a) Haec pariter spectant solum ad dispensationem pro matrimoniis inter catholicos et acatholicos. Conditiones autem servandae in dispensationibus quoad matrimonia inter christianos et infideles, ex pluribus Instructionibus, quas habes etiam apud P. Perrone (*De Matr. Lib.* 2. *Sect.* 1. *C.* 7. *art.* 2.) hae praescriptae reperiuntur : 1° Ut cohabitatio cum infideli non adduceret aut contumeliam creatoris, aut periculum perversionis ; 2° ut proles institueretur in christiana religione ; 3° ut dispensaretur solum in locis (intellige *Provinciam, Vicariatum*, etc. non vero pagum, in quo forte plures essent christiani), ubi plures essent infideles, quam christiani ; 4° ut dispensatio gravibus tantum de causis concederetur, adeo ut potius dispensaretur in impedimentis consanguinitatis seu affinitatis, si hoc pacto vitarentur matrimonia cum infidelibus ; 5° additur aliquando ; ut adsit probabilis spes de conversione contrahentis infidelis.

nis super impedimento religionis mixtae, iuxta instructionem *S. Congr. Inquisit.* confecti. Evincitur etiam ex Decis. *S. Officii*, die 25 Novemb. 1838. Unde patet, Sacerdotem non posse tunc deferre stolam et superpelliceum (*a*).

Quaer. 7° *Possuntne fieri bannorum proclamationes?*

Resp. Neg. Constat ex eodem instrumento, in quo legitur: *omissis proclamationibus.* Confirmatur etiam ex Epistola supra citata *Pii VII ad Card. de Frankenberg.*

830. — Quaer. 8° *Potestne matrimonio assistere Parochus, si uterque nolit consentire in catholicam educationem prolis, sed pars haeretica prorsus exigat, ut proles sui sexus suam religionem sectetur?*

Resp. Neg.; sed debet *abstinere a quocumque interventu.* Sic *S. Congr. Inquisit.* die 17 Iunii 1829 (*b*).

(*a*) In Instructione tamen 15 Nov. 1858 iussu SS. D. N. Pii PP. IX ad omnes Archiepiscopos, Episcopos, et locorum Ordinarios de mixtis matrimoniis data, haec de hoc argumento habentur: *Quod si in aliquibus locis Sacrorum Antistites cognoverint, easdem conditiones impleri haud posse, quin graviora exinde oriantur damna, ac mala; in hoc casu tantum Sanctitas Sua ad huiusmodi maiora damna ac mala vitanda, prudenti eorumdem Sacrorum Antistitum arbitrio committit, ut ipsi, salvis, firmisque semper ac perdiligenter servatis cautionibus de perversionis periculo amovendo a Coniuge Catholico, de conversione Acatholici Coniugis ab ipso Coniuge Catholico pro viribus procuranda, deque universa utriusque sexus prole in Sanctitate Catholicae Religionis omnino educanda, iudicent, quando commemoratae conditiones de contrahendis mixtis hisce nuptiis extra Ecclesiam et absque Parochi benedictione impleri minime possint, et quando in promiscuis hisce coniugiis ineundis tolerari queat mos adhibendi ritum pro matrimoniis contrahendis in Dioecesano Rituali legitime praescriptum, exclusa tamen semper Missae celebratione.*

(*b*) Verum in Instructione, quae addita est Litteris Gregorii XVI ad Primatem et Episcopos Hungariae datis 20 Aprilis 1841, haec habentur: *Tolerari posse (Sua Sanctitas) declaravit, ut, quoties ex temporum, locorum, ac personarum conditione matrimonium acatholici viri cum catholica muliere, et vicissim, omissis licet necessariis cautionibus, sine graviori discrimine nequeat impediri, atque insuper Ecclesiae utilitati, communique bono expedire videatur, si illud, quamvis vetitum et illicitum, coram catholico parocho potius, quam coram ministro acatholico, ad quem partes facile confugerent, con-*

QUAER. 9° *Utrum, non obtenta dispensatione ab impedimento mixtae religionis, possit assistere Parochus, si lex eius assistentiam praescribit?*

Resp. Illud regulariter non potest fieri, nisi Parochus tanquam *magistratus politicus* interveniat. Sic *S. Congr. Inquisit.* die 20 Dec. 1838. Attamen SS. Pontifices huiusmodi assistentiam permittere solent, ubi necessitas id exigit, prius alioquin omnino requisita utriusque partis promissione de prole in Catholicismo educanda. Ita *Pius VII* concessit facultatem Parochis, qui in Russia et Germania versantur, assistendi, si cogerentur, matrimoniis mixtis absque obtenta dispensatione initis. Praesentia tamen Parochi non impedit, quominus sponsi sic contrahentes *graviter* peccent. Hoc confirmavit *Gregorius XVI.*

QUAER. 10° *An Catholicus has nuptias sine dispensatione contrahens, postea volens Sacramentorum particeps fieri, ad ea admitti possit?*

Resp. Affirm. Constat ex citata Epistola *Pii VII* ad Card. de Frankenberg, in qua haec habentur: *Ad quod dicimus, dum ille demonstrabit, poenitere se peccaminosae suae coniunctionis, poterit hoc ipsi concedi, modo ante confessionem sincere declaret, procuraturum se conversionem coniugis haereticae, renovare se promissionem de educanda prole in Religione orthodoxa, et reparaturum se scandalum aliis fidelibus datum. Si tales conditiones concurrant, non repugnamus Nos, quominus pars catholica Sacramentorum fiat particeps.*

QUAER. 11° *An Sacerdos catholicus, salva conscientia, matrimonio assistere possit, si sponsi, ante vel post, matrimonium contrahant etiam in ecclesia protestantica, ritu protestantico?*

Resp. Neg. — *Ita S. Congr. Inquisit.* die 21 April. 1847 (a).

---

trahatur, idem catholicus parochus, aliusve sacerdos eius vice fungens, matrimonio ipsi, materiali tantum praesentia, nullo adhibito ecclesiastico ritu, intersit, perinde ac si partes unice agat meri testis, ut aiunt, qualificati seu auctorisabilis, ita scilicet, ut utriusque coniugis audito consensu, deinceps pro suo officio actum valide gestum in matrimoniorum librum valeat referre. Apud Roskovani, Tom. 2. Pag. 818.

(a) De iis, qui in hisce adiunctis matrimonium sine praesentia parochi celebrant in locis, ubi forma a Conc. Tridentin. praescripta viget, sic Pius VIII decrevit in litteris ad Archiep. Coloniensem

831. — QUAER. 12° *An Calvinistae et Lutherani degentes in locis, ubi Baptisma dubium et suspectum est, tanquam infideles habendi sint, ita ut inter Catholicos et eos disparitatis cultus impedimentum dirimens adesse censeatur?*

Resp. Sic ad hanc quaestionem ipsa *S. Officii Congregatio* respondit die 17 Nov. 1830.

1° *Quoad haereticos, quorum sectae Ritualia praescribunt collationem Baptismi absque necessario usu materiae et formae essentialis, debet examinari casus particularis.*

2° *Quoad alios, qui iuxta eorum Ritualia baptizant valide, validum censendum est Baptisma. Quod si dubium persistat etiam in primo casu, censendum est validum Baptisma in ordine ad validitatem matrimonii.*

3° *Si autem certo cognoscatur nullum Baptisma ex consuetudine actuali illius sectae, nullum est matrimonium.*

Eadem die et feria, *SS. D. N. Gregorius* divina Providentia PP. XVI, in solita audientia R. P. Assessori S. Officii impertita, resolutionem praedictam ab Eminentissimis latam approbavit.

Praefata Decisio innovata fuit ab eadem *S. Congr. Inquisit.* die 20 Iulii 1840.

Hinc statuendum videtur:

1° In dubio de valore Baptismi, validitas matrimonii in genere praesumenda est (*a*).

2° Si agatur de matrimonio inter catholicos celebrando, et una pars certo Baptismo caret, hoc Sacramentum, ut patet, ante matrimonium conferendum ipsi est. Si vero matrimonium iam celebratum sit cum hoc defectu, post Baptismum collatum revalidandum erit.

---

datis 26 Martii 1830: *Nunc autem per Nostras has Litteras volumus et mandamus, ut matrimonia mixta, quae posthac in vestris Dioecesibus contrahi contingat, non servata forma a Concilio Tridentino praescripta, si eisdem nullum aliud obstet canonicum impedimentum, pro ratis et veris connubiis habeantur; prout Nos auctoritate Nostra apostolica matrimonia ea vera ac rata fore declaramus et decernimus.*

(*a*) Imo validitas est retinenda iuxta prius allatum decretum. Dispensare enim tunc Ecclesia censetur, si forte baptisma reipsa validum non extiterit.

3° Tandem si sermo sit de haeretico invalide baptizato, respectu matrimonii mixti, recurratur ad S. Sedem (a).

PUNCTUM VIII.

De impedimento vis seu metus.

Haec pauca statuenda sunt :

832. — I. Metus *gravis* dirimit certo matrimonium de iure ecclesiastico, et probabilius etiam de iure naturali (b), ut sequitur *a fortiori* ex dictis *de Contractibus, t.* 1, *n.* 780.

(a) Cum hoc matrimonium certe sit invalidum, si separari coniuges nequeant, nec baptismum alter velit recipere, superest, ut quaeratur dispensatio.

(b) Utrolibet iure dirimi dicas, hoc impedimentum dispensationem non admittit, sed necesse est, ut causa metus tollatur. Ita Alexander III (*C. Cum locum* 1. *De Spons. et matr.*): *Cum locum non habeat consensus, ubi metus vel coactio intervenit; necesse est, ut ubi assensus cuiusque requiritur, coactionis materia repellatur.*

Idcirco perseverante causa metus, nec per copulam, nec per cohabitationem (haec alias praesumuntur metu extorta) matrimonium convalidatur; durante enim metu sicut matrimonium non potest valide contrahi, sic nec convalidari contractum invalide. Secus dicendum, si prorsus libere et affectu maritali admittatur copula, ut habet communis DD. post S. Thomam (*In* 4. *Dist.* 29. *Q.* 1. *art.* 3. *q.* 2. *ad* 2.), vel etiam spontanea sit cohabitatio, quae (*C. Ad id* 21. *De Spons. et Matr.*) pro consensus ratificatione accipitur. Quo in casu, si occultum impedimentum extitit, necesse sane non erit rursus coram parocho consensum renovare ex generali doctrina, quam ex S. Poenitentiariae decretis S. Pii V auctoritate latis, et S. Congreg. Concilii Declarationibus atque S. Rotae praxi confirmat Benedictus XIV (*Instruct.* 87. *n.* 62.).

Non tamen opus est, illud quoque admittere, quod ipse (*ibid. n.* 69.) quasi Sanchezii (*De Matr. Lib.* 2. *Disp.* 36. *n.* 4.), quem summopere laudat, auctoritate fretus addit, necessarium esse, ut et alter coniux, qui nesciverit impedimentum, de ipso certior fiat, quando novo consensu matrimonium convalidandum est. Nam licet Sanchez id tradat (l. c.) ut *magis probabile*, quando *utriusque* contrahentis consensus invalidus est propter impedimentum, quo uterque ipso iure inhabilis est ad contrahendum; oppositum tamen do-

Requiruntur tamen sequentes conditiones, scilicet, ut metus incutiatur 1° a causa externa et libera; 2° iniuste; 3° ad finem contrahendi matrimonii.

II. Metus *levis*, etiam iniustus, matrimonium non dirimit (*a*). Ratio est, 1° quia metus levis non censetur graviter et efficaciter in consensum influere; 2° quia ex iure positivo solus metus

---

cet de casu praesenti, quando res est de *solo defectu consensus*, prouti etiam fit, quando alteruter contrahentium *ficte* consentiat. Ita ille (*De Matr. Lib.* 4. *Disp.* 18. *n.* 2.): *Secundo supponendum est, si post matrimonium metu extortum accedat copula sponte habita affectu coniugali, ratificari prius matrimonium, et ex tunc incipere valere, si alter, qui absque metu consenserat, in pristino consensu perseverat. Et ratio est, quia cum non oporteat, consensus esse simul, et consensus illius, qui metum passus non est, fuerit legitimus, solum desiderabatur ad matrimonium consensus spontaneus illius, qui metu consenserat, ut dixi Lib.* 4. *Disp.* 15. *n.* 2. *Sed hic consensus sufficienter exprimitur per copulam, etc., ex Cap. Is, qui* 30. *De Spons. Ergo ea sequuta ratificatur prius matrimonium.* Et eodem modo mox (*ibid. n.* 3.) ratiocinatur de consensu per diuturnam mutuam ac spontaneam cohabitationem expresso, id confirmans ex iuris explicita definitione in *C. Ad id* 21. *De Spons. et Matrim.* Quocirca ista Lambertinii opinio posthabenda est, utpote non modo fundamento destituta, sed etiam iuris canonici dispositionibus a Sanchezio allegatis opposita.

(*a*) In dubio an metus censendus sit *gravis*, communis doctrina est, iudicandum pro valore matrimonii, tum *quia matrimonii causa favorabilis est*, tum *propter reverentiam Sacramenti*, ut ait Laymann (*Lib.* 5. *Tr.* 10. *P.* 2. *C.* 5. *n.* 4.). Quo spectat illud Innocentii III (*C. Licet* 47. *De Test. et Attest.*): *Tolerabilius est, aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quam coniunctos legitime contra statuta Domini separare.* Vid. Schmalzgr. (*Lib.* 4. *Tit.* 1. *n.* 432.).

Dissidium autem DD. de metus *reverentialis* sufficientia facile conciliatur, si reputes hunc quoque metum pro adiunctorum varietate modo levem, modo gravem merito censeri, ut dictum est *in Tract. De Act. Humanis.* Ita cum aliis Laymann (*l. c. n.* 3.), qui simili ratione iudicandum censet quoad preces importunas, quibus pro diversis personarum circumstantiis facile aut difficillime contradicere liceat, ut notant etiam Sanchez (*Lib.* 4. *Disp.* 7. *n.* 7.), Konink, Lessius, etc.

gravis irritum facit matrimonium; 3° quia secus innumera matrimonia fierent irrita cum maximo societatis detrimento.

PUNCTUM IX.

De impedimento ligaminis.

833. — Per *ligamen* intelligitur vinculum matrimonii, quo coniuges ita inter se constricti sunt, ut utroque vivente, neuter cum alio quolibet matrimonium validum inire possit.

Impedimentum ligaminis fundatur in duobus matrimonii attributis, quae sunt *indissolubilitas* et *unitas*. Hinc deducitur impedimentum ligaminis esse iuris divini.

Resolves:

834. — 1° Qui bona fide credat, coniugem esse mortuum, dum reipsa vivit, et ad alias nuptias convolat, non peccat quidem, sed invalide contrahit, et ad priorem coniugem comparentem redire tenetur.

2° Ad novum igitur matrimonium ineundum non sufficit sola coniugis absentia, quantacumque sit; sed requiruntur certa et authentica mortis argumenta (a). — *Sic ex Iure canonico. (C. In Praesentia* 19. *De Sponsal.)*.

3° Certitudo moralis a iure requisita non habetur per rumorem etiam publicum, nisi aliquo argumento positivo fulciatur, nec per unicum testem, nisi aliae adsint coniecturae, de quibus solius est Episcopi iudicare. Hinc in dubio semper ad Episcopum recurrendum est (b). Hic autem, remanente dubio, matrimonii celebrationem permittere non potest. Validum tamen foret, licet graviter illicitum, matrimonium, quod in tali dubio celebraretur, si revera mortuus esset coniux, de cuius morte dubitatur.

(a) De hisce indiciis seu argumentis *vide Schmalzgr. Lib.* 4. *Tit*. 21. *n*. 10. 11.

(b) Fortasse nimis dure Giraldi *(Ad Cap. In Praesentia* 19. *De Sponsal.)* exigit, ut ad Ordinarium recurratur, si legitima adsit probatio solum *per testes*; quasi vero sic moralis illa certitudo, quae ex omnium sententia sufficit, haberi non posset.

PUNCTUM X.

De impedimento aetatis.

835. — Impedimentum *aetatis* consistit in defectu aetatis sufficientis ad matrimonii officia adimplenda. Dirimit matrimonium impuberum de Iure ecclesiastico (*a*), ut eruitur ex *c.* 7., 10. *et* 14., *de Despons. impub.*, etc.

Pubertas autem habetur ex Iure can. pro foeminis anno duodecimo expleto, et pro maribus expleto anno decimo quarto (*b*).

Excipitur tamen in Iure, *modo malitia non suppleat aetatem;* quod intelligitur de impuberibus aetate, qui iam sunt puberes

---

(*a*) Quod pubertas solo *iure ecclesiastico* requiratur, communis est doctrina cum S. Thoma *(In 4. Dist.* 36. *Q.* 1. *art.* 5.). Ratio, quia iure naturae praeter consensum ad matrimonii contractum non plus requiritur, quam corpora habilia, etsi non sint habilia proxime. Unde sequitur, matrimonia impuberum, qui rationis usum habeant, inter infideles, qui legibus Ecclesiae non subduntur, valida esse, nisi speciali apud eos lege interdicantur et irritentur. *(Vid. Schmalzgr. Lib.* 4. *tit.* 2. *n.* 48. 49.).

Inde etiam sequitur, posse Pontificem pro bono pacis, aliave iusta de causa etiam cum fidelibus dispensare, ut infra pubertatis annos matrimonium contrahant; idque constat etiam auctoritate Nicolai I *(Cap. Ubi non est* 2. *De Despons. Impub.),* confirmantque exempla dispensationum huiusmodi, quas S. Pius V, Clemens VIII, et Gregorius XV concessere. Vid. Schmalzgr. *(l. c. n.* 50.-52.), qui tamen scite rationem reddit, cur ante pubertatem non sit permittenda cohabitatio. Immo Reiffenstuel *(Lib.* 4. *Tit.* 2. *n.* 11.) cum Barbosa, Gonzalez, Suarez, aliisque docet, satis probabiliter etiam Episcopum ex causa urgentissima, praesertim publica, v. gr., pro bono pacis, dispensare posse, maxime si contrahentes sint prope annos pubertatis, et dubium sit, an non malitia suppleat aetatem, de quo varias DD. sententias penes S. Alphonsum *(Lib.* 6. *n.* 1065.) habes.

(*b*) Ratio diversae pro foeminis et masculis aetatis inde petitur, quod potentia generandi citius in foeminis, quam in masculis et incipere et deficere solet, ut notat Gonzalez *(Ad C.* 3. *De Desp. Impub.),* Reiffenstuel *(eodem tit. n.* 3.), Schmalzgrueber *(eodem tit. n.* 45.-47.).

corporis viribus, seu potentes ad generationem, et aliunde onus vinculi coniugalis satis intelligere possunt (a).

PUNCTUM XI.

De impedimento clandestinitatis.

836. — Matrimonium *clandestinum* dicitur illud, quod contrahitur sine solemnitate ab Ecclesia requisita, nempe sine assistentia Parochi et duorum saltem testium. Impedimentum istud est de solo Iure ecclesiastico, cum fuerit a *Trident.* constitutum, ut patet ex *sess.* 24. *cap.* 1.

Ad matrimonii validitatem testes quilibet sufficiunt, sive mares sint, sive foeminae, sive aetate maiores, sive minores, modo rationis usum habeant, et de contracto matrimonio testari valeant (b).

Agendum 1° de vi Decreti Concilii Tridentini; 2° de assistentia Parochi.

SECTIO I.

De vi Decreti Concilii Tridentini.

837. — Concilium sic statuit: *Qui aliter quam praesente Parocho, vel alio* sacerdote, *de ipsius Parochi seu Ordinarii licentia, et duobus vel tribus testibus, matrimonium contrahere at-*

(a) Cum de iure naturae validum sit matrimonium, licet contrahentes nondum sint proxime habiles ad actum coniugalem, uti supra dictum est; ius vero ecclesiasticum non exigat, nisi expletam aetatem illam statutam; nihil est, cur invalidum censeri matrimonium possit, si quando legitima quidem aetas adsit, nondum tamen vir carnaliter cum foemina commisceri, nec generare possit. Quo in casu quid agendum sit, vide penes S. Alphonsum (*Lib.* 6. *n.* 1066.).

(b) Recte S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 1085.) post Sanchez, aliosque advertit, munus testium posse exercere etiam infideles; nec necessarium esse, ut sint ad hoc vocati, sed etiamsi casu transeant aut sint ibi praesentes, dummodo adverterint id, quod factum est; immo sufficiunt, licet dolo et in alium finem vocati fuerint, quin etiam licet inviti ac vi detenti adsint. Vid. Barbosa (*De Offic. Parochi Part.* 2. *Cap.* 21. *n.* 46. *et* 80.).

tentabunt, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, et huiusmodi contractus irritos et nullos esse decernit.... Declarat insuper ut huiusmodi Decretum in unaquaque parochia suum robur post 30 *dies habere incipiat, a die primae publicationis in eadem parochia factae, numerandos.*

Resolves :

838. — 1° Matrimonia *clandestina* sunt omnino invalida in omnibus locis, ubi Concilii Decretum fuit promulgatum. Ex ipso Decreto manifestum est.

2° Invalida vero non sunt in locis, ubi haec promulgatio sive culpabiliter sive inculpabiliter omissa fuit ; nam iis in locis valida erant ante *Conc.*, et in eadem ibi conditione sunt habenda, qua antea habebantur, prout ex ipso *Concilii* Decreto patet, quod anathemate eos ferit, qui eorum valorem negant, quamdiu Ecclesia ea non irritet.

3° Matrimonia *clandestina* sunt ubique illicita, et sub gravi prohibita (*a*). Ecclesia enim ea semper *detestata est,* ut declarat *Trid.* et evidenter ostendit *Benedictus XIV, de Synod., l.* 8. *c.* 12. *n.* 4.

Nota 1° Agnoscitur ut receptum *Tridentini* Decretum in Italia, Hispania, Lusitania, Gallia, Hollandia, Belgio, Hybernia, et in partibus Germaniae tunc catholicae. — Non autem receptum est in Anglia, Svecia, Saxonia, Dania, et pluribus Germaniae et Helvetiae locis (*b*).

(*a*) Synodus Trid. sanctionem sic (*ibid.*) addit: *Insuper parochum vel alium sacerdotem, qui cum minore testium numero, et testes, qui sine parocho vel sacerdote, huiusmodi contractui interfuerint, nec non ipsos contrahentes, graviter arbitrio Ordinarii puniri praecipit.* Hinc, prouti notat Schmalzgrueber (*Lib.* 4. *Tit.* 3. *n.* 131.), immerito quidem conqueruntur de Episcopis, qui poenam inflixerint excommunicationis ipso facto incurrendae, sicubi excrescens malitia hoc remedio indigeat. Insuper quoad loca, ubi Trid. decretum non viget, Doctores quosdam casus excipiunt, in quibus etiam licite contrahi clandestine possit, scil. ad grave periculum vel damnum vitandum. Vid. Tanner (*Tom.* 4. *Disp.* 8. *De Matr. Q.* 3. *Dub.* 6. *n.* 111.).

(*b*) In dubio, an alicubi promulgatum Decretum hoc fuerit, promulgatio praesumitur, *ubi decretum fuerit aliquo tempore in Paro-*

NOTA 2° *Bened. XIV* edidit Declarationem an. 1741, in qua statuit, matrimonia clandestina, inita vel ineunda in Hollandia et in foederatis Belgii Provinciis inter haereticos, vel inter unam partem haereticam et alteram catholicam, esse valida. Nihil autem statuit circa matrimonia catholicorum inter se (a).

---

chia, *tamquam decretum Concilii observatum*. Ita S. Congr. Declaratio apud Bened. XIV (*De Synod. Lib.* 12. *Cap.* 5 *n.* 6.). Aliam declarationem refert Card. Petra (*Comment. ad Constit. Apost. Tom.* 4. *fol.* 81. *n.* 35.).

(a) Immo Benedictus XIV expresse declaravit, ad catholicos eam dispositionem nullatenus spectare. *Sciant* (inquit), *nisi coram ministro catholico et duobus testibus nuptias celebraverint, nunquam se neque coram Deo, neque coram Ecclesia, veros et legitimos coniuges fore*. Ita in Litteris 17 Sept. 1746 ad Simonem in Hollandia Missionarium §. 3. (Bullar. Tom. 3. Supplem. n. III). Vid. etiam *De Syn. Lib.* 6. *Cap.* 7. Neque movere debet, quod oppositum insinuari videatur in Responso Congregationis pro negotiis Ecclesiae Gallic. 22 April. 1795 (*Vid. Curs. Complet. Theol. Tom.* 25. *pag.* 689.), ubi dicitur, matrimonia coram parocho intruso esse nulla, et *non suffragari iis Declarationem Benedicti XIV pro Hollandia, quia Sedes Apostolica non extenderat eam Declarationem ad Gallias,* quasi vero pro catholicorum matrimoniis valeret, etiamsi extensa ad Gallias illa fuisset! Ea enim ratio ibi non minus ad abundantiam, quam abs re addita videtur.

Elenchum autem locorum, ad quae extensa ab Apost. Sede Declaratio Benedictina est, videre est apud P. Perrone (*De Matr. Lib.* 2. *Sect.* 1. *Cap.* 6. *art.* 4.), de quo tamen duo fac advertas. Primum est, decreta ibi relata (*pag.* 270. *Edit. Rom.*), quae pertinent ad Hiberniam an. 1785, ad universum imperium Russiacum, regnumque Poloniae an. 1844, item ad provincias Rhenanas sub ditione Borussica an. 1830, tum quae (*ibid. pag.* 271.) spectant ad Bavariam an. 1834, et ad Hungariam an. 1841, ac Georgiam an. 1845, reipsa non esse extensionem Benedictinae Declarationis. Praeterquam enim quod haec Declaratio ex aliis prorsus principiis ducit originem, insuper primario ad haereticorum matrimonia refertur, ad matrimonia vero mixta deinde per quandam quasi extensionem protracta est, prouti ipse Benedictus XIV (De Syn. Lib. 6. Cap. 6. n. 12) indicat; contra vero Decreta, quae ad regiones superius recensitas pertinent, decreti Tridentini derogationem, seu dispensationem quandam continent, et solum ad matrimonia mixta referuntur. Alterum est, decretis a P. Perrone ibid. collectis duo permisceri; unum pro

Quaesita:

839. — Quaer. 1° *An valeat matrimonium eorum, qui discedentes ex loco ubi receptum est Decretum Conc. Trident., contrahunt in loco, ubi non est receptum?*

Resp. 1° Invalide contrahunt, si pergant in alium locum in fraudem legis, hoc est, intentione clandestine contrahendi. Ex Decreto *Urbani VIII, ann.* 1627, etc., etc.

Resp. 2° Valide tamen contrahunt, si ibi quasi-domicilium (*a*) habeant vel acquirant, quia vi huius domicilii omnibus privilegiis incolarum gaudent. Et valet hoc etiamsi e patria domicilium illuc transtulerint eo fine ut ibi clandestine contrahant; quia ibi fraus non est, cum privilegium loci ipsis, sicut aliis incolis, faveat. Ex eodem Decreto *Urbani VIII* (*b*). — *S. Lig. n.* 1080., etc....

Iaponia 2 Iul. 1625, alterum pro Curacao an. 1851; quod utrumque cum solum ad catholicorum inter se matrimonia referatur, nihil, uti patet, cum Benedictina Declaratione commune habet.

Loca porro, ad quae reipsa Declaratio ista extensa est, supervacuum foret heic enumerare; quippe facile de suo quisque domicilio id addiscet.

(*a*) Ut quasi-domicilium quis acquirat, et non mere hospes, sed habitator et incola censeatur, sunt, qui putent, opus esse ut maiore anni parte degere ibi velit. Tamen conformius iuri sentire videntur, qui tenent, ad id sufficere propositum habitandi per aliquot menses, praesertim si domus, conclave, etc., fuerint conducta. Ita Suarez, Navarrus, Laymann, etc., apud Schmalzgrueber (Lib. 2. Tit. 2. n. 19.). Caeterum semel ac quispiam animum reipsa gerat inibi manendi quamdiu ad eiusmodi effectum requiritur; communis omnium sententia est, matrimonium valere, etiamsi illud, statim ac appulerit illuc, contraxerit. Ratio est, quia sicut domicilium, ita etiam quasi-domicilium, statim acquiritur, ac aliquis ad eiusmodi locum cum animo ibi per tempus legitimum persistendi accedit. Vid. Barbosa *(De Offic. Parochi Part.* 2. *Cap.* 21. *n.* 36.).

(*b*) De triplici casu, ad quem refertur Urbani VIII decretum, ita Benedictus XIV *(Instr.* 33. *n.* 9.) disserit: *Igitur matrimonium primo et secundo loco expositum, irritum decernitur, cum fraus intercesserat; matrimonium tertio loco allatum, etiam cum fraude validum declaratur, quia novum quoque domicilium acceperat.* Hosce

QUAER. 2° *An valeat matrimonium eorum, qui discedentes ex loco ubi non viget Decretum Trident., contrahunt clandestine in loco ubi viget?*

---

casus ab Archiep. Coloniensi propositos cum S. Congregationis responso ac Urbani VIII decreto habes apud Benedictum XIV in Litteris ad Antonium Archiep. Goanum 15 Martii 1758 (*In append. Bullarii De Propag. Fide, aut in altera Appendic. ad Tom. IV Bullarii Benedicti XIV*).

Caeterum ad quaestionem ab A. propositam tertius quidam spectat casus, quem ipse nec in primo nec in secundo responso tangit, illius nimirum, qui in praedictum locum se conferat non tamen cum fraude, idest intentione contrahendi clandestine, at simul sine intentione domicilii aut quasi-domicilii ibidem figendi. Et quidem non est quaestio de matrimonio, quod iste contrahat cum persona, quae ibidem iam domicilium aut quasi-domicilium habeat: tunc enim ut A. mox tradit, ex omnium sententia alter sponsus privilegio sui consortis gaudet; sed quaestio fit, quando in praedictis adiunctis uterque contrahentium ibi peregrinus existat.

Communior porro sententia cum Sanchez (*Lib.* 3. *Disp.* 18. n. 28.), Pontio (*De Matrim. Lib.* 6. *c.* 9. *n.* 2.), Reiffenstuel (*Lib.* 4. *Tit.* 3. *n.* 123.), Engel (*eod. tit. n.* 20. *Concl.* 3.), etc., tenet, istos valide contrahere, etiamsi contractui illi nec parochum nec testes adhibeant. Ratio est, quia peregrini non adstringuntur patriae legibus, quando extra eam vagantur, et praesertim quoad contractus (cuiusmodi est matrimonium), cum in hisce subiiciuntur legibus et sortiuntur forum locorum, in quibus versantur, uti colligitur *Cap. fin. De foro Compet.* et *L. Si fundus* 6. *ff. De Evictionibus*. Neque obstat, quod Tridentinum inhabilitaverit personas ad contrahendum sine praescripta solemnitate; inhabilitatio autem, ut dici solet, personam sequitur, sicut umbra sequitur corpus. Hoc enim procedit dumtaxat, quando persona inhabilitata fuerit absolute, ac simpliciter et in individuo per sententiam iudicis; secus vero, si inhabilitatio sit generalis ex lege; tunc enim sequitur naturam legis, et consequenter ubi lex non obligat, ibi nec obligat inhabilitatio, nec actus sequitur annullatio. Ita praeter allegatos etiam Barbosa (*De Offic. Episc. Part.* 2. *Allegat.* 32. *n.* 153.) et Schmalzgrueber (*Lib.* 4. *T.* 3. *n.* 110.).

Caeterum tum doctrinae ab A. traditae, tum iis, quae hic suppleta sunt, nihil id officit, quod Benedictus XIV habet in cit. Epistola ad Archiep. Goanum, dum respondet, ad validitatem matrimonii in casu satis videri, quod *antequam matrimonium contrahatur, spatio saltem unius mensis ille, qui contrahit, habitaverit in loco, ubi matrimonium celebratur*. Neque enim Pontifex ibi statuere voluit, aut

Resp. Neg., etiamsi contrahant transeundo tantum, quia agitur hic de lege generali Ecclesiae: ex generali autem principio exemptio a iure communi est localis, non vero personalis; qui ergo ibi domicilium habent, exemptione uti tantummodo possunt, quamdiu eo in loco sunt; qui si alio commigrant ubi ius commune viget, iuri communi subiiciuntur.

840. — Quaer. 3° *An valide contrahant clandestine sponsi, quorum unus habet domicilium in loco ubi receptum est Decretum Conc. Trid., et alius ubi non est receptum?*

Resp. 1° *Affirm.*, si contrahant in loco, ubi non est receptum Tridentinum Decretum. Ratio est, quia sponsus loci, ubi *Trid.* non est receptum, lege Concilii non tenetur, et privilegium suum alteri communicat propter individuitatem contractus. — *Ita Bened. XIV, de Synod., l.* 6. *c.* 6. *n.* 12., *et Clemens XIII, ann.* 1767, *in responso ad Archiep. Mechlin.*

Resp. 2° *Neg.*, si contrahant in loco, ubi viget Decretum *Trid.* Ratio eadem est ac in quaesito secundo.

Quaer. 4° *An excuset ab impedimento clandestinitatis impotentia ad proprium Parochum vel Episcopum recurrendi?*

Resp. 1° *Affirm.*, si illa impotentia sit communis in aliqua provincia, v. gr., durante perturbatione aliqua politica et religiosa. Ratio est, quia si lex obligaret in tali casu, esset bono communi nociva, et in detrimentum societatis vergeret. Praeterea evincitur ex Declaratione *S. Congr.* apud *Bened. XIV, de Synod., l.* 12. *c.* 5. *n.* 5., necnon ex diversis *Pii VI* Decisionibus (*a*).

---

moram unius mensis sufficere quoad eum, qui acquirendi domicilium aut quasi-domicilium nullatenus animum habeat, aut eum, qui hunc animum habeat, prius non posse valide contrahere, quam mensis elabatur, aut denique mensis spatium sufficere ad domicilium vel quasi-domicilium acquirendum; sed mere indicium tradere voluit, quo satis praesumi posset, animum acquirendi saltem quasi-domicilium contrahenti affuisse, atque adeo, nisi quid secus suaderet, pro valore matrimonii iudicandum esse.

(*a*) Ita de hac re Pius VI (*Epist. ad Episc. Lucion.*) occasione perturbationis Gallicae an. 1793: *Quoniam complures ex istis fidelibus non possunt omnino parochum legitimum habere, horum profecto coniugia contracta coram testibus et sine parochi praesentia, si nihil aliud obstet, et valida et licita erunt, ut saepius declaratum fuit a S. Congr. Conc. Trident. Interpret.*

Resp. 2° *Neg.*, si impotentia casus particulares respicit, quia lex irritans non cessat ob incommodum privatum. — *Recole dicta, n.* 787. (a).

Nuper autem e Congr. Supr. Inquisitionis decretum prodiit, quo declaratur, facultatem celebrandi valide ac licite matrimonium cum duobus testibus sine praesentia parochi tunc adesse, quando *per spatium mensis* tutus non sit ad eundem accessus. Unde fit, ut quando prudenter censeri queat, *intra mensem* non affore facultatem tuti accessus ad parochum, iam ex tunc et alia mora non interposita, ea forma matrimonium valide ac licite contrahi possit.

(a) Nondum decretum ullum hucusque prodiit, quo controversia ista definiatur; nec §. 787., ad quem A. remittit, quidpiam habet huic quaestioni solvendae idoneum.

S. Alphonsus, qui alioqui (*Lib.* 6. *n.* 1079.) cum communiori negat in casu validitatem, alibi tamen (*De Privileg. n.* 57.) haec scribit; *Immo asserit Pignatellus,* PROBATQUE *Tom.* 3. *Cons.* 33. *n.* 6. *in tali casu* (scil. urgentis necessitatis) *cessare non modo reservationem* (scil. dispensationis) *sed etiam* LEGEM IMPEDIMENTI, *utpote quae iam perniciosa evaserit; cum certum omnino sit, legem nocivam non obligare, ut docent omnes cum S. Thoma. Et ex hoc inferunt Roncaglia, et Instructor novor. Confessariorum* (scil. Giordanini alias a nobis laudatus), *quod adveniente casu, quo sponsi iam ad Ecclesiam pervenerint, et unus ex ipsis manifestaret Confessario impedimentum occultum iam contractum tanquam peccatum, et sine scandalo aut infamia matrimonium differri non posset, potest tunc Confessarius declarare, eo casu non obligare legem impedimenti, et posse licite contrahi.* Alia autem huius necessitatis exempla promunt tum Franciscus Amici (*Curs. Theol. Tom.* 9. *Disp.* 7. *Sect.* 13. *n.* 139.), tum Iacobus a Graffis (*Decis. Aureor. Lib.* 2. *Cap.* 86.), quae videre licet etiam apud Diana (*Tom.* 2. *Tr.* 6. *Resol.* 72. *n.* 4. *et Resol.* 73. *in fin.* ubi pro eadem sententia allegat Theologum Tridentinum Dominicum Soto *In* 4. *Dist.* 22. *Q.* 1. *art.* 2.); tum etiam sup. laudatus Pignatelli, qui de celebrando matrimonio morte instanti disserit.

Alioquin autem rationes omnes, quae pro negante sententia afferri solent (*Vid. Schmalzgr. Lib.* 4. *Tit.* 3. *n.* 106., *et S. Alph. cit. n.* 1079.), hac demum unica, diversis modis proposita, continentur, quod Decretum Tridentinum sit *invalidans* et *irritans*.

At enim nonne aeque *invalidans* et *irritans* et *reddens inhabiles ad contrahendum* erat impedimentum, de quo superius idem S. Alphonsus cum Pignatelli, aliisque ibi allegatis agebant? Et quod caput est, undenam est ratio discriminis inter casum impotentiae com-

841. — Quaer. 5° *An censeantur valida matrimonia clandestina haereticorum, ubi viget lex Tridentina?*

Resp. Controvertitur. Plures affirmant, quia, ut aiunt, Ecclesia non censetur velle, ut tot matrimonia sint invalida. Sed omnino negandum esse videtur ob sequentes rationes:

1° Quia, ubi lex Trid. publicata est, omnes indiscriminatim obligat; ergo urget haereticos, sicut catholicos, cum etiam illi Ecclesiae iurisdictioni subiaceant.

2° Quia, si haeretici ab illa lege generali Ecclesiae eximerentur, commodum ex rebellione sua reportarent; quod sane absurdum est.

3° Quia eruitur ex Declaratione *Bened. XIV* circa matrimonia haereticorum, vel matrimonia mixta in Hollandia. Etenim declaravit ille Pontifex, haec matrimonia esse valida, licet clandestina. Ergo sine illa Declaratione irrita forent, ut saepius a S. Congr. declaratum est. Ergo exceptio firmat legem.

---

munis, et impotentiae particularis? Numquid non aeque militaret illa ratio, quod de *lege irritante* agatur? Nam (ut scite arguit Franc. Amici *l. c.*) disparitas utique extaret, quando Declarationes, quae plures habentur quoad casus impotentiae communis in aliquo, v. gr., pago vel oppido, vim haberent *Dispensationis* a lege, quae dispensatio sese non porrigeret ad casus impotentiae particularis. Verum Declarationes illae ne minimam quidem *Dispensationis* speciem praeferunt; declarando autem validitatem coniugiorum, quae in iis adiunctis citra formam a Tridentina Synodo praescriptam celebrantur, eam rationem reddunt, quae aeque pro utroque casu militat, necessitatem scilicet fidelium, quibus matrimonium subtrahi absonum foret, et impossibilitatem seu physicam seu moralem servandi formam a sancta Synodo statutam. Inde autem est, quod Marchant (*Tribun. Sacram. Tom.* 3. *Tr.* 1. *Tit.* 7. *q.* 8. *Concl.* 3.), postquam hanc thesim statuit: *Datur Epicheia et interpretatio in lege illa de praesentia parochi in matrimonio, quando ex causis realibus illa praesentia est impossibilis, etc.;* hanc ipsam confirmat ex Respons. S. Congreg. ad Episcopum Tricaricensem (*Apud Gallemart ad Sess.* 24. *C.* 1. *De Reform. Matr. n.* 11.), quia nimirum quae affertur ratio, pro utrisque adiunctis eandem vim habet. Nil proinde mirum, quod opinio affirmans aliis quoque (*apud Sanchez Lib.* 3. *Disp.* 17. *n.* 3., *et Diana cit. Reg.* 73.), satis probabilis visa fuerit. Quae quidem ideo dicta fuerint, ut genuinus controversiae status lectorem non lateat.

4° Quia constat ex variis Decisionibus S. Congreg., ut videre est apud *P. Perrone, de Matrimonio christiano, t. 2. l. 2. sect. 1. c. 6.* (*a*).

(*a*) Ut pateat, quo loco haec quoque controversia se habeat, e multis, quae dici possent, pauca haec nunc sufficiant.

Inspiciatur itaque ac probe teneatur iudicium, quod Pius VII generatim de hac quaestione tulit in Litteris ad Carolum Dalberg Archiep. Mogunt. (*Apud Roskovani De Matr. mixt. Tom. 2. pag. 86., et Monum. Cathol. Tom. 2. pag. 94.*), et sic se habet: *Illorum opinio docentium, matrimonia haereticorum, coram ministro acatholico inita, nulla esse, atque adeo validas fore secundas nuptias, si modo coram catholico parocho contrahantur, nec undique vera est, nec satis tuta, neque idcirco in praxi quibuscumque in casibus indiscriminatim sequenda.... Hinc factum est, ut praefata opinio, quae matrimonia inter haereticos contracta coram ministro acatholico generatim nulla et irrita esse propugnat, adversarios semper habuerit et numero plures, et auctoritate praestantissimos, adeo ut vix aliquem retinuerit probabilitatis gradum, maxime post editam a Bened. XIV an. 1741 pro matrimoniis Hollandiae celeberrimam declarationem. Cave igitur, Venerabilis frater, tuoque exemplo tuisque monitis edoce Episcopos suffraganeos tuos, ne in praefatis matrimonialibus causis expendendis ac diiudicandis, pravis hisce doctrinis, ac fallacibus rationibus decipiantur, etc.*

Mirum profecto, quod Pius VII potissimum Declarationi Benedictinae adscribat, quod opinioni asserenti horum coniugiorum nullitatem vix ulla modo supersit probabilitas; contra vero Auctor ad eandem confugiat, ut subsidium eidem opinioni quaerat! Neque vero quispiam admodum haerebit, utri credendum magis.

Et sane dum Auctor asserit, nullitatem illorum matrimoniorum constare ex S. Congr. Decisionibus, quas refert P. Perrone, ex adverso Benedict. XIV affirmat, nihil adhuc a Sede Apostolica generatim aliquo decreto fuisse definitum; Sacrae autem Congr. responsa ad peculiares quasdam circumstantias tantum referri, eaque ipsa idcirco non semper fuisse uniformia. Ita Pontifex in Constit. *Matrimonia* §. 2.: *Licet Sanctitas Sua non ignoret, alias in casibus quibusdam particularibus, et attentis tunc expositis circumstantiis, S. Congregat. Concilii pro eorum invaliditate respondisse, neque tamen compertum habens, nihil adhuc generatim et universe super eiusmodi matrimoniis fuisse ab Apostolica Sede definitum*, etc. Et rursus (De Synod. Lib. 6. Cap. 6. n. 4.) eadem de re: *Nos quidem cum plurium annorum spatio, antequam ad maiores dignitates ascenderemus, munera tum Secretarii Congr. Conc. Trid. Interpretum, tum Doctoris in*

842. — Quaer. 6° *An Decretum Trid. vigere censeatur in Ecclesia recenter formata apud haereticos vel infideles?*

Resp. Affirm., si Decretum Trid. in illis paroeciis publicatum fuerit. Licet autem lege ordinaria hoc Decretum promulgari de-

---

Decretis in Poenitentiariae Apostolicae Officio, tum etiam Consultoris Supremae Inquisitionis exercuerimus, memoratarum causarum discussioni interfuimus; sed nunquam opinioni illi acquiescere potuimus, per quam praedicta matrimonia nulla iudicantur. Quare nobis continenter in votis erat, ut aliqua se opportunitas offerret, in qua generalis regula et lex pro eorundem matrimoniorum aut nullitate aut validitate statueretur: quoniam anteacto tempore nonnisi particularia decreta in hac vel illa causa condita erant, quae ne inter se quidem conformia semper fuerant propter varietatem circumstantiarum, quae modo in una specie facti aderant, modo in altera desiderabantur. Ex quibus apparet, S. Congregationis Decisiones adeo legem generalem non statuisse, ut ipsa Congregatio oppositum aliquando definierit, et idcirco Benedictus XIV in re adhuc omnino incerta pro contraria semper se stetisse profiteatur. Et si S. Congregationis responsa rem incertam tunc relinquebant, a fortiori id dicendum de responsis, quae post Benedictinam Declarationem ad nostram usque aetatem reddita sunt. Ergo ex S. Congr. Decisionibus quoad generale aliquod principium concludi nihil potest.

Arguit deinde Auctor ex generali doctrina, quod haeretici ecclesiasticis legibus subiaceant, atque adeo huic legi Tridentinae Synodi. Contra vero Benedictus XIV disertissime significat, ideo valida declarata fuisse haereticorum matrimonia in Hollandia, quia lege Tridentina illa matrimonia non comprehenduntur. Ita ille in Constit. *Singulari Nobis* 9 Febr. 1749 ad Henricum Card. Eboracensem §. 17.: *Ex verissimis siquidem argumentis, coniecturisque probatum est, Concilium Tridentinum, cum novum illud dirimens impedimentum constituit, decretum suum ad ea matrimonia non extendisse, quae disceptationi a Nobis an.* 1741 *solutae occasionem dedere, ut commode colligi potest ex suffragiis Theologorum et Canonistarum, qui hac de re scripserunt, etc.* Quod idem rursus in Literis ad Antonium Archiep. Goanum sic inculcat, loquens de Patribus Tridentinis: *Iniiciebat scrupulum aliis consideratio illa, ne scilicet clandestinis coniugiis abrogatis, iis nempe, quae sine parocho viri aut mulieris celebrantur, ... posset id exasperare graviter haereticorum animos, quorum matrimonia fuissent nulla, et consequenter illegitima soboles, quoniam coram catholico parocho ac binis testibus nunquam celebrata fuissent. Verum Concilii Patribus sapienter in hunc modum statuentibus:* Decernit insuper, ut huiusmodi decretum in unaquaque parochia suum

beat ubi publicatum non fuit, quandoque tamen, ratione specialis difficultatis, novae Ecclesiae fundatores promulgationem huius Decreti differre possent, quando scilicet in magna provincia adeo sunt rari Sacerdotes, ut matrimoniis fidelium subinde assistere nequeant. Consultius autem foret in simili casu ad Sedem Apostolicam recursum habere, cuius est iudicare, quid in re tam gravi magis expediat.

843. — QUAER. 7° *An fideles debeant coram alio Sacerdote contrahere, si facile possint, quando ad proprium Parochum recurrere nequeunt?*

Resp. 1° Debent petere licentiam Parochi vel Episcopi per litteras, si facile fieri possit, ut aliquis Sacerdos ad adsistendum matrimonio delegetur.

Resp. 2° Si non possint hanc facultatem requirere vel obtinere, valide contrahere possunt coram duobus testibus, secluso simplici Sacerdote. — *Ita communiter.* — Ratio est, quia simplex Sacerdos, itemque alius parochus, qui saltem alterutrius contrahentium proprius non sit, nullam habet iurisdictionem. Constat etiam ex responsione *S. Congreg.* die 22 Aprilis 1795, a *Pio VI* approbata. Respondit enim, ut in iis adiunctis tantummodo benedictio a catholico aliquo Sacerdote recipiatur. — *Vide* collectionem Decisionum Curiae Romanae circa res matrim. ad calcem Opusculi *de Impedimentis matrimonii,* Lovanii editi ann. 1827.

---

robur post triginta dies habere incipiat a die primae publicationis in eadem parochia factae numerandos; *sicuti credibile non erat, decretum eiusmodi ab ipsis promulgandum, inde sequebatur, quod eorum matrimonia sine praesentia parochi et duorum testium facta, irrita nunquam dici potuissent, ut prosequitur Card. Pallavicinus,* etc.

Neque firmum id est, quod Auctor addit, ex eo quod Pontifex declaravit esse valida illa (in Hollandia) matrimonia, licet clandestina, consequi, sine declaratione ea irrita futura fuisse. Declaratio enim non *intrinsecam* iis matrimoniis firmitatem seu valorem dedit, sed mere *extrinsecam,* idest declaravit authentice *quid iam essent,* et quid censendum de ipsis foret, non autem effecit, ut intrinsece talia, idest valida essent. Ex adverso autem defectus Declarationis non efficit, ut sint invalida, sed tantummodo ut de earum validitate nobis authentice non constet.

844. — Quaer. 8° *An coniuges, qui deficiente Parocho, clandestine contraxerunt, ad benedictionem, data opportunitate, accipiendam teneantur?*

Resp. Non tenentur quidem, sed ad hoc adhortandi sunt. Sacerdotes autem coniugibus declarare debent, huiusmodi benedictionem ad matrimonii validitatem minime pertinere. Patet ex responsione Congr. in praec. quaes. memoratae, eodemque die data, et ab eodem Pontifice approbata. — *Vide* Opusc. modo dictum, *p.* 175.

SECTIO II.

De assistentia Parochi.

1° Qualis Parochus assistere debeat : 2° quomodo assistere debeat.

I. Qualis Parochus assistere debeat.

845. — I. Ille solus Parochus matrimonio valide assistere potest, qui est proprius Parochus alterutrius contrahentium, hoc est ille, qui in eos vel saltem in alterutrum iurisdictionem habet. Evincitur enim ex *Conc. Trid.* solum Parochum valide matrimonio assistere posse. Parochum vero sic intelligendum esse, ex variis Declarat. *S. Congr. Conc. Trid.* compertum habemus.

II. Iurisdictio Parochi constituitur per domicilium habituale, aut quasi-domicilium contrahentium, vel eorum alteurtrius, in sua paroecia, non vero per domicilium originis, nec per solam habitationem ad breve tempus. Eruitur ex variis Declarationibus *S. Congreg.* et *Bened. XIV*, etc.... *Ita unanimi consensu Theologi.*

Quaesita :

846. — Quaer. 1° *Quodnam tempus requiratur, ut aliquis advena possit in loco non suo matrimonium contrahere?*

Resp. Sufficit habitatio *unius mensis.* Deducitur ex Declaratione *Bened. XIV* in Epistola ad Archiepiscopum Goanum, *Paucis abhinc hebdomadis*, 19. Martii 1758 (*a*).

(*a*) Confer superius dicta in *notis ad n.* 839. *Q.* 1.

« *Post haec necessarium fore censemus nonnihil adiungere ut* « *in propatulo sit, quidnam requiratur* ad quasi-domicilium adi- « piscendum. *Verum hac in re non alio pacto responderi potest,* « *nisi quod, antequam matrimonium contrahatur,* spatio saltem « unius mensis, ille qui contrahit, habitaverit in loco ubi ma- « trimonium celebratur. *Definitiones* Congreg. Concilii *hac de re* « *observari poterunt apud Fagnanum.... ubi, earumdem contex-* « *tu perpenso, haec habet:* Vir et mulier Traiectenses timentes « impedimentum a parentibus, cum ad vicinam urbem Aquisgra- « nam se contulissent, et ibi aliquamdiu morati matrimonium « contraxissent, Sacra Congregatio consulta super validitate, « censuit exprimendum tempus quo contrahentes Aquisgranae « manserunt; quod si fuerit saltem unius mensis, dandam esse « decisionem pro validitate....

« .... *Dubitari autem posset, num, ad quasi-domicilium ac-* « *quirendum matrimonii causa, non solum requiratur praece-* « *dens habitatio, verum etiam subsequens ad aliquod temporis* « *spatium. Verum, cum observaverimus subsequentem habitatio-* « *nem ab iis auctoribus qui hanc tractarunt materiam, tanquam* « *magni momenti adminiculum reputari, ut novum domicilium* « *quaesitum dicatur, nihil vero de illa praescriptum fuisse a* « Concilii Congregatione *in adducta paulo ante definitione, no-* « *lumus hac de re quidquam novi decernere* (a). »

(a) Haec manifeste id confirmant, quod in not. ad n. 839. dictum est, nempe spatium *unius mensis* a Benedicto XIV non ideo statui, quasi sufficiat *unius mensis* mora sine animo ibidem degendi quantum temporis satis sit ad quasi-domicilium acquirendum, aut quasi necesse sit, quando hic animus adsit, mensem, antequam nuptiae celebrentur, esse elapsum. Diserte enim dicitur, moram unius mensis in casu censeri ut *adminiculum*, cuius nimirum ope praesumi queat animus figendi in eo loco saltem quasi-domicilium. Secus illa mensilis mora non esset merum *adminiculum* ad quidpiam praesumendum seu probandum, sed esset ipsa quasi-domicilii manifesta praestatio. Et id ipsum ex eo evidenter colligitur, quod mox Pontifex subdat, nolle se quaestionem dirimere, an praeter praecedentem *mensis* habitationem requiratur insuper post contractas nuptias subsequens aliqua in eodem loco mora. Si enim definivisset, spatium mensis sufficere ad constituendum illud quasi-domicilium, quod iam par sit ad matrimonium ibidem valide contrahendum, eo ipso etiam definivisset, subsequentem istam moram nullatenus esse

847. — Haec *Benedicti XIV* doctrina confirmatur recenti Decisione *S. Congr. Inquisitionis,* die 6 Decemb. 1843 [1].

Habitatio autem per unum mensem in aliquo loco non sufficit ad tribuendam Parocho loci illius jurisdictionem, adeo ut valide matrimonio assistere possit, si fiat recreationis aut rusticationis gratia, vel pro rusticanis negotiis; quia tunc nec domi-

---

necessariam; prouti reipsa nemine dissentiente validum censeretur matrimonium illius, qui ex Gallia Londinum adveniens cum intentione ibi figendi quasi-domicilium (finge, v. gr., hominem addictum gallico apud Angliae regem Legato), postridie adventus sui nuptias contraheret, et eadem die, iuxta exemplum allatum, iussu Principis nullatenus praeviso Parisios revocaretur; quandoquidem hic iure quasi-domicilii valide poterat contrahere; ei autem, qui hoc iure legitime iam potitur, adiaphorum est, num quaepiam inopinata causa ipsum, contra ac statuerat, alio abducat. Contra vero quod subsequentis inibi habitationis mentio a Benedicto XIV iniiciatur tamquam alterius *adminiculi* ad praesumendum de intentione figendi, nec ne, in eo loco domicilii, patet etiam ex eiusdem Benedicti Instructione XXXIII (*n.* 9.), ubi loquens de eisdem, quas et hic appellat, Decisionibus Congr. Concilii a Fagnano memoratis, haec habet: *Advertendum tamen est, matrimonium hoc pacto ineuntes, antequam rem perficerent, domicilium in eo loco, vel quasi-domicilium assecutos fuisse. Nam diu morati ibidem ante matrimonium fuerant, neque inde postea discesserunt, ut primam sedem ac domicilium repeterent.* Ubi vides et praecedentem habitationem, et quae illam subsecuta sunt, invocari ut mera *adminicula,* quibus et acquisitio domicilii seu quasi-domicilii, et consequenter validitas contracti matrimonii evinceretur.

Caeterum fac advertas, ea omnia, quae Auctor affert ex Benedicti XIV Litteris ad Archiep. Goanum, nihil ad rem facere, nisi id supponas, quod alioquin A. non indicat, quaestionem de eo advena esse, qui, suum domicilium non relinquens, in alium locum apposite se confert, ut ibi matrimonium celebret. Vid. quae diximus in *not. ad n.* 839. *q.* 1.

[1] POSTULATUM. Ioannes et Maria Mechliniae domicilia habentes, Londinum veniunt, et sine auctoritate vel licentia suorum Parochorum, uno solummodo mense elapso, Londini matrimonium contrahunt. Quaeritur utrum hoc matrimonium sit invalidum propter supra dictum *Conc. Trid., sess.* 24. *cap.* 1. *de Reform.* — necne?

S. Congregat. Inquisit. ad dubium propositum respondit: *Stet Epistolae Benedicti XIV ad Episcopum Goanum,* die 6 Decembr. 1843.

cilium nec quasi-domicilium verum habetur (a), uti constat ex Declarat. S. Congreg. relata a *Benedicto XIV*, *Inst.* 33. *n.* 7. — Vide *Analecta Iuris Pontif.*, *tom.* 2. §. 1886., *et S. Lig. n.* 1086.

848. — QUAER. 2° *An vagi contrahere possint coram quolibet Parocho?*

Resp. 1° *Affirm.*, si ambo contrahentes sint vagi. Ratio est, quia Parochum proprium non habent.

Resp. 2° Si unus tantum sit vagus, adhuc contrahere possunt coram quolibet Parocho, quia sponsus habens domicilium fixum, alterius privilegio uti potest. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n.* 1089. (b).

(a) Quando deest animus figendi alicubi domicilium aut quasi-domicilium, nihil refert, brevisne an longa ibi mora trahatur; ita, v. gr., si peregrinus in quapiam consistas urbe occasionem opperiens merces emendi, aut itineris seu navigationis socium, aut litis alicuius exitum, aut cessationem difficultatum, quae reditum in patriam retardant, et huiusmodi; etsi enim etiam quinquennio, immo vel decennio moram in dies precariam ibi trahens permaneas, nunquam illud domicilii ius acquires, quod ad matrimonium coram parocho, quasi tuo, valide contrahendum sufficiat.

(b) *Vagum* definit Benedictus XIV (*Instr.* 33. n. 10.), *qui relicto suo domicilio sedem in exteris terris inquirit;* quod intelligendum est, tum si destinavit, ubi sedem collocaturus sit, tum si nondum destinavit; adhuc enim in utroque casu aeque domicilio caret, ut notat Sanchez (*De Matr. Lib.* 3. *Disp.* 23. n. 3.). Adde, necessarium non esse, ut *sedem inquirat;* aeque enim, imo a fortiori *vagus* dicetur, qui nullibi certam et constantem sedem habet aut vult habere, ut advertit idem Sanchez (*l. c.* n. 1). Insuper, quoad rem praesentem, ut vagus qu's dicatur relate *ad parochiam*, nec opus quidem est, ut domicilium in remota seu *extera* aliqua regione quaerat; sed generatim satis est, quod priori parochia relicta, nondum in alia sedem defixerit, quia tunc revera sine parochia est, quippe qui priorem amisit, et aliam nondum acquisivit. Idcirco 1° qui relicta parochia, nondum domum invenit, in qua habitet, et interim aliquo in loco hospitatur, iste est vagus; 2° etiamsi domum invenerit, in qua habitaturus erit, alibi tamen hospitatur, dum inventa domus antiquo expeditur habitatore, pariter quoad parochiam vagus est; 3° sic etiam si in urbem advenerit, et nondum statuerit, qua in parte habitet, inter vagos seu parochia carentes recensetur. *Sanchez* (*l. c.* n. 4.).

Quaer. 3° *An matrimonio* valide *assistere possit Parochus suspensus, irregularis, excommunicatus, aut schismaticus?*

Resp. Affirm., dummodo non renuntiaverit titulo, vel ab illo canonice depositus non fuerit. — *Ita communiter.* — Sed plerumque *illicite* assisteret (*a*). — *S. Lig. n.* 1083. 1084.

849. — Quaer. 4° *An valide assistat Sacerdos qui falso Parochus existimatur?*

Resp. Affirm., si habeat titulum *coloratum*, et ex *errore communi* Parochus reputetur. Ratio est, quia Ecclesia tunc ob bonum commune iurisdictionem supplet. — *Ita omnes.* Sic etiam *probabiliter* videtur dicendum, si adsit solus error *communis* sine *titulo colorato* ob eamdem rationem, ut dictum est de iurisdictione in foro interno, *in Tract. de Poenit. n.* 548.

Quaer. 5° *An valide assistat matrimonio Sacerdos quilibet cum licentia praesumpta Parochi?*

Duo autem quoad vagos sancta Synodus Trid. parochis praecipit (*Sess.* 24. *C.* 7. *De Ref. Matr.*): 1° *ne illorum matrimoniis intersint, nisi prius diligentem inquisitionem fecerint;* 2° *et re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint.* Inquisitionis autem modum habes in Instructione, quam probante Clemente X edidit S. Inquisitio, ac integram cum aliis eiusdem Inquisitionis encyclicis referunt Giraldi (*Exposit. Iuris Pontif. Sect.* 656.), Ferraris (*V. Instructio Parochorum, n.* 36.-53.), et ex parte S. Alph. (*Lib.* 6. *n.* 1089.).

(*a*) Parochus in casu non est minister sacramenti, sed merus testis; et num peccet, quando adsistit a contrahentibus requisitus, DD. inter se non consentiunt. Nimirum quid autem videtur postulare S. Alphonsus, dum in contrahentibus exigit causam *gravissimam* illum requirendi, quandoquidem ipse alioquin non adeo gravem causam exigit, ut licite sacramenta peti ab indigno ministro possint.

Adde heic, parochum valide alicui matrimonio assistere, etsi nondum sit sacerdos, et licet Episcopus hoc ei prohibuerit; quod idem dicito de Vicario Generali, si contra Episcopi inhibitionem vel ipse matrimonio assistat, vel cuipiam sacerdoti facultatem assistendi dederit. Vid. S. Alphons. (*Lib.* 6. *n.* 1081.), et Bened. XIV (*Quaest. Can.* 98.).

Facultatem autem assistendi matrimoniis habent tum Cardinales in suo quisque Titulo, et ecclesiis huic subiectis, tum Pontificii Legati in provinciis sibi concreditis. Vid. Ferraris (*V. Matrimonium art.* 3. *n.* 12. 20. 45.).

Resp. Neg., quia non est vera licentia; sufficit tamen licentia tacita, aut etiam metu vel dolo extorta. — *S. Lig. n.* 1088., *et alii communiter.*

850. — QUAER. 6° *An Vicarius possit valide matrimonio assistere, seclusa Parochi delegatione?*

Resp. 1° *Affirm.*, si Vicarius suppleat vices Parochi defuncti vel absentis; tunc enim est certo delegatus ad *universitatem causarum;* imo tunc potest et alium subdelegare; nam ex iure delegatus ad *causarum universitatem*, alium ad *casum particularem* subdelegare potest. — *Recole dicta in Tract. de Leg. n.* 116., *et de Poenit., n.* 545.

Resp. 2° Si autem Vicarius sit Parochi praesentis cooperator, maior est difficultas, nec res generali et absoluta regula definiri potest. Quare attende ad statuta vel consuetudinem diversarum dioeceseon. Episcopus enim constituens Vicarios Parochi adiutores, vel eis immediate conferre potest ius matrimoniis assistendi, vel illud ex delegatione Parochi ipsis committendum relinquere. Sed ex consuetudine in Gallia et in aliis diversis locis communius recepta, haec statui posse videntur.

1° Vicarius assistere potest matrimonio Parochianorum in ipsa paroecia celebrato, quia vices ipsius Parochi gerit.

2° Vicarius potest etiam alium Sacerdotem constituere ad matrimonio in casu particulari assistendum. Ratio est, quia vigente memorata consuetudine, est delegatus ad universitatem causarum et consequenter alium subdelegare potest. — *Bouvier, c.* 7. *art.* 6. — *Carrière, n.* 1344.

II. Quomodo Parochus assistere debeat.

Principia:

851. — I. Requiritur, et satis est ad matrimonii validitatem, ut Parochus sit moraliter praesens, sicut testis qui de re peracta testimonium perhibere debet. Ratio est, quia Parochus adhibetur hic tamquam testis principalis ab Ecclesia deputatus, ut constat ex *Bened. XIV, de Synod. l.* 13. *Cap.* 23.

II. Requiritur, ut Parochus interpelletur et moneatur de eo, quod agere volunt contrahentes, seu ut sit ab eis adhibitus (*a*).

(*a*) Sufficit ut contrahentes, dum consensum exprimunt, signum aliquod, v. gr., oculis, vocis modulo, nutu, etc., praebeant, quo

Ratio est, quia alioquin Parochus non censetur advertere ad illud quod fit, nec iudicare potest, eos, qui agunt, velle serio agere. Non tamen requiritur, ut fuerit ad hoc expresse vocatus. Sufficeret enim, si fortuito ibi praesens adesset, aut sub alio praetextu accersitus fuisset. Patet ex Declaratione *S. Congreg.* — *Carrière, Comp. n.* 309. — *Bouvier.*

Hinc 1° non sufficit praesentia Parochi mere physica, cum ad id, quod fit, animadvertere debeat: unde ebrius, dormiens, amens, matrimonio assistere nequit.

2° Non est necesse, ut videat contrahentes, dummodo eos suum consensum clare exprimentes audiat: proinde caecus matrimonio assistere potest; non tamen caecus et surdus.

Quaesita:

852. — Quaer. 1° *An valide assistat Parochus vi et metu coactus?*

Resp. Affirm., quia sufficit de iure, ut sit praesens, et sciat, quid fiat, sive volens, sive nolens; manifestum est ex Declaratione *S. Congr.* — *Vide S. Lig. n.* 1092. (*a*).

---

parocho indicent, se illum ut testem habere velle, licet *non antea certioratus hic fuerit, nec vocatus, et casu, nihil cogitans, se ad id vocatum, eos audiat,* etc., quae sunt verba Declarationis S. Congr. apud Benedictum XIV (*De Synod. Lib.* 13. *Cap.* 23. *n.* 1.).

(*a*) Non praetermittendus est casus, quo Parochus volens resistere, ne haberi queat velut testis, claudit oculos, obturat aures, vel clamat et aufugere conatur, ut nempe ideo irritum actum efficiat, quod affirmare dein possit, se nihil vidisse aut audivisse. At enim iam centies id respondit S. Congregatio, quod habetur etiam in responsione ad Episcopum Giennensem an. 1581 (*apud Bened. XIV De Synod. Lib.* 13. *Cap.* 23. *n.* 1.), matrimonium scilicet esse invalidum, si parochus ea, quae agerentur, neque vidit, neque audivit, NISI TAMEN AFFECTASSET NON INTELLIGERE.

Quam clausulam perpendens Benedictus XIV (*l. c. n.* 11.) docet, *de eo casu accipiendam eam esse, quo parochus invitus ad matrimonii contractum adhibitus, ideo nec videt, nec percipit, quia data opera neque videre voluit, neque percipere; cum tamen et videre et percipere naturaliter potuisset eadem ratione, qua testes ad eum ipsum contractum adhibiti et vidisse se, et percepisse fatentur.* Et dein subdit de causa agitata an. 1753.: *Celebris fuit anno praeterito* 1753. *Causa Carthaginiensis matrimonii, in Concilii Congregatione agitata*

QUAER. 2° *Quo in loco Parochus vel Sacerdos ab eo deputatus, matrimonio assistere possit?*

Resp. 1° Ubique valide assistere potest, etiam extra parochiam.

Resp. 2° Non potest licite assistere, seclusa gravi causa, nisi 1° in Ecclesia sua parochiali; 2° in alia Ecclesia parochiali, de consensu Parochi loci illius; 3° in Sacellis vel Oratoriis privatis de licentia Episcopi, in cuius ditione situs est locus.

853. — QUAER. 3° *An in omni casu sponsis dari possit, aut debeat benedictio?*

Resp. 1° Si nomine benedictionis accipiantur verba: *Ego vos coniungo,* etc..., semper sub gravi (a) danda est in matrimonio catholicorum, quia a Concilio Tridentino praecipitur.

Resp. 2° Benedictio autem, quae dicitur *solemnis* et datur in Missa, semper danda est, nisi sponsa sit vidua (b). — *Recole dicta, n.* 770. 829. *et seq.*

---

et iudicata, in qua agebatur de quodam matrimonio contracto coram parocho domi suae inopinate deprehenso, qui virum quidem aspexerat, eiusque verba perceperat; foeminam vero nec viderat, nec audiverat. Et memoratis Theologorum studiis, ac DD. sententiis concludit: *Sed cum factum ipsum, de quo agebatur, accurate perpensum fuerit, eiusque circumstantiae omnes diligenter excussae, manifesto compertum est, quod si Parochus mulierem non vidit, eiusque verba non intellexit, hoc ideo evenit, quia ipse obfirmato animo eamdem videre et audire noluit, cum eam facile videre et audire potuisset, quemadmodum bene viderant, et recte audiverant testes ad eum actum adhibiti. Itaque pronunciatum fuit, Nobisque annuentibus sententia prodiit pro matrimonii validitate.*

(a) Haec resolutio repugnat canoni ab omnibus recepto, non esse quidpiam damnandum de mortali, nisi certo id constet (*Vid. Vol.* 1. *n.* 152. *in not.*). Hanc autem omissionem vix pauci quidam contra plures alios (*apud S. Alphonsum* 1094) mere opinando quasi *gravem* haberi posse dixerunt.

(b) Quoad hoc mire DD. dissentiunt; aliqui benedicendas generatim volunt quaslibet nuptias, dummodo iustae sint; alii non benedicendas contendunt, quando uterque vel saltem alteruter sponsorum benedictionem accepit; alii cum S. Thoma benedicendas dicunt, quando viduus ducat virginem; secus, si sit vidua. Bene concludit Schmalzgrueber (*Lib.* 4. *Tit.* 21. *n.* 11. 12), optime facturum, qui Rituali Ecclesiae suae se accommodaverit: in hoc enim consuetudo Ecclesiae suae apparebit.

PUNCTUM XII.

De impedimento impotentiae.

854. — Impotentia ad officia matrimonialia obeunda, seu incapacitas ad copulam carnalem, per se aptam ad generationem, multiplex distinguitur, scilicet

1° *Certa* vel *dubia,* prout est vel non est manifesta.

2° *Antecedens*, vel *consequens,* prout matrimonium praecedit, vel illud subsequitur.

3° *Temporalis*, vel *perpetua,* prout lapsu temporis aut arte tolli potest, vel non potest.

4° *Naturalis,* vel *accidentalis,* prout oritur ex vitio intrinseco, vel a causa extrinseca, v. gr., maleficio.

5° *Absoluta,* vel *respectiva,* prout existit inter virum et omnes mulieres, vel inter virum et aliquam mulierem determinatam; aut vice versa.

Principia:

855. — I. Impotentia *antecedens* et *perpetua,* sive absoluta, sive relativa, matrimonium *invalidum reddit* de iure naturali. Ratio est, quia obiectum contractus matrimonialis non existit, cum copula sit impossibilis. Constat etiam ex Iure canonico. — *S. Lig. n.* 1095.

II. Impotentia *consequens* et impotentia *antecedens temporalis* matrimonium non dirimunt; ratio est, quia usus actualis matrimonii ad eius essentiam non pertinet, et sufficit, ut consummatio vel fuerit possibilis tempore contractus, vel possibilis futura sit.

III. Impotentia certo cognita illicitum reddit matrimonii usum, etiam solummodo attentatum; quia ubi copula perfici nequit (*a*), deest finis, qui licitum efficit congressum.

(*a*) Ubi sermo sit de impotentia matrimonium consequente, iuxta principia in Medicorum seu Physiologorum scholis communiter nunc recepta perrarus erit casus, in quo ratione impotentiae congressus coniugibus quasi illicitus interdici debeat. Tunc enim tantummodo prorsus illicitus dicendus est congressus coniugalis, quando

Resolves:

856. — 1° Impotentes reputantur eunuchi seu spadones utroque testiculo destituti; secus, si unico careant.

---

natura ipsius in se spectata, nullo omnino modo naturalis eiusdem effectus, conceptio scilicet seu generatio sequi ex eo possit: contra vero licitus censendus erit, quando generatio licet sperari facile non queat, non tamen sit impossibilis, et alioquin a coniugibus nihil amplius in iis adiunctis praestari possit. Atqui quoties vir adhuc vim retineat seminalem substantiam aliquo modo emittendi, eiusmodi congressus ex quo generatio, licet difficulter, absolute tamen sequi possit, vix unquam coniugibus impossibilis erit. Receptum scilicet nunc communiter penes physiologos, medicosque illud est, quod experientia docuit, ad conceptum, generationisque effectum nequaquam necessarium esse, ut vir seminalem humorem effundat, iniiciatque in interiores usque foeminei organi partes, sed satis esse, quod eiusmodi humor ad externam eiusdem organi superficiem, seu ad vaginae, ut aiunt, os, ingressumve affundatur et applicetur. Ita Vallisnieri (*Istoria della generazione dell'uomo Part.* 1. *Cap.* 8. *n.* 7., *et Part.* 2. *Cap.* 13.); ita et recentiora Medicinae lexica e celebriorum in scientia medica virorum studiis compilata, quorum alterum an. 1834 Venetiis prodiit cum titulo: *Dizionario classico di Medicina interna ed esterna*, alterum 1840 item Venetiis cum titulo: *Dizionario di Medicina, Chirurgia e Farmacia pratiche*. Ac primum quidem ad vocem *Impotenza* (Tom. XVII, pag. 89.), *molti fatti* (inquit) *tendono a dimostrare, che basta che il liquore spermatico sia deposto nella entrata delle parti sessuali della donna, acciocchè avvenga la fecondazione*. Quocirca (*ibid. pag.* 101.) concludit: *Non sarebbe lecito affermare, che un individuo ... capace di versare sperma nelle parti genitali maggiormente esterne della donna, sia assolutamente inetto a riprodursi*. Alterum vero item ad V. *Impotenza* (*Vol.* 3. *pag.* 691.): *Siccome parecchi fatti tendono a dimostrare, che basta talvolta, che lo sperma sia deposto all'ingresso delle parti genitali per fecondare, non si deciderà l'impotenza affatto assoluta, fuorchè quando, ecc.*

Dixi autem, *Ubi sermo sit de impotentia matrimonium consequente*; quando nimirum quaestio esse tantummodo potest de honestate actus inter coniuges certo legitimos. Nam si de impotentia antecedente ageretur, iam quaestio circa matrimonii valorem versaretur; haec autem iudici ecclesiastico dirimenda relinquitur.

2° In dubio de impotentia antecedenti, standum est pro valore matrimonii, et coniugibus copulam experiri permittendum est. Imo ad hoc triennium ipsis a Iure canonico conceditur, non obstante maiori probabilitate pro impotentia perpetua. — *S. Lig. n.* 1103.

3° In dubio de impotentia consequenti, licet pariter coniugibus copulam experiri, usquedum certi sint quod perfici omnino nequeat. — *S. Lig. n.* 1101. Caute autem procedere debet Confessarius; et si deprehendat coniuges impotentes in bona fide versari, saepius monitione abstinere melius erit, ne a peccato materiali in formale labantur.

4° Non est confundenda impotentia cum sterilitate; steriles enim non sunt ad actum coniugalem impotentes: hinc valide contrahunt senes, qui matrimonium consummare valent; item mulieres, quae possunt excipere semen humanum, etsi illud non retineant. — *S. Lig. n.* 1095. — *Gousset, n.* 791.

5° « Summopere caveat Confessarius, ne in re adeo gravis « momenti, ac tot difficultatibus obnoxia, temere procedat, aut

---

Dixi insuper, *si alioquin a coniugibus nihil amplius in iis adiunctis praestari possit.* Neque enim existimandum est, quia ex ea congrediendi ratione possibilis manet aliquomodo generatio, et sic fine seminalis substantiae non omnino frustrato, actus dici naturae repugnans non potest, ideo fas esse coniugibus imperfectissima ea ratione matrimonialibus iuribus uti, quoties congredi aptiori modo possunt. Etsi enim generatim non teneantur summam adhibere diligentiam, quo effectus, a natura in opere coniugali intentus, certius sequatur; ad cavendum tamen, quantum in eorum potestate situm est, eum operis modum obligantur, vi cuius non solum praepediri, sed etiam non obtineri nisi difficillime generatio posset.

Illud interim Confessarius sedulo advertet, occasionem utendi praemissis physiologicae scientiae principiis non iis dumtaxat circumstantiis circumscribi, in quibus vir perfectius, quam ibi dictum fuerit, partes suas explere non valeat. Nam frequentius forte contingit, ut dum vir officio suo fungi perfecte posset, muliebria tamen organa huic operi deservientia, aut etiam valetudinis, complexionisque praesens conditio, iis afficiantur incommodis ac morbis, ut congressum praedicto perfectiorem nullatenus permittant. Qui tamen morbi seu conditio cum effectum a natura intentum non praepediant prorsus, sed adhuc possibilem per se generationem relinquant, idcirco interdici, quasi illicitus, in iis adiunctis coniugalis congressus, utut minus perfectus, non potest.

« quidquam propria auctoritate decernat ; sed casum rite exa-
« minatum cum omnibus suis circumstantiis ad Ordinarium de-
« ferat, cuius tunc erit statuere ac determinare, quid in simili
« negotio fieri oporteat. Imo, ut nobis videtur, Confessarius
« prudens ac discretus de impotentia coniuges non interroga-
« bit, neque etiam eos, quos credit impotentes, praemonebit ;
« neque ipsis ea de re consulentibus ultimo respondebit, nisi
« ipse prius consuluerit Episcopum. » — *Gousset, n.* 791.

PUNCTUM XIII.

De impedimento raptus.

857. — *Raptus* est violenta abductio mulieris de loco tuto in alium, ubi sub potestate raptoris detineatur (*a*), matrimonii incundi causa.

Raptus dirimit matrimonium de Iure ecclesiastico inter raptorem et raptam. Constat ex *Trident. sess.* 24. *c.* 6.

Triplex requiritur conditio ad illud impedimentum incurrendum, nempe 1° ut mulier rapta abducatur de loco in locum ; 2° ut foemina rapiatur tantum matrimonii causa ; 3° ut raptus fiat, muliere repugnante (*b*) seu omnino invita. Sic ex textu *Concilii Tridentini* eruitur (*c*). — *S. Lig. n.* 1107.

(*a*) Perinde est, sive raptor per se, sive per alios raptum exequatur ; itemque sive per se et penes se, sive per alios ac penes alios raptam personam in sua retineat potestate. Id eruitur ex Declaratione S. Congr. Concilii 25 Iunii 1864, ut videre est in *Actis Romanis* Vol. 1. pag. 15.-25. Impedimentum autem incurrit, qui pro se rapit, non vero qui rapiunt pro alio, quamquam hi alias poenas tum civili tum canonico Iure in raptores decretas incurrere possunt. Vid. Schmalzgrueber (*Lib.* 5. *Tit.* 17. *n.* 20.).

(*b*) Nihil refert, num mulier e propria domo per vim abstrahatur, an vero dolis circumducta in potestatem molientis rapinam inscia deveniat ; itemque num e propriis aedibus abstrahatur, an vero per fraudes ex iis abducta, praepediatur deinde, ne ad eas libere reverti possit. Aeque enim liber consensus abest, tum si per vim apertam, tum si per fraudes suae esse potestatis amplius non sinatur. Vid. Declarat. S. Congr. *in praec. not.* allegatam.

(*c*) Concilii Tridentini textus ab A. allegatus conditionem istam, quod mulier *omnino repugnans et invita* abducatur, reipsa non ap-

Quaesita:

858. — Quaer. 1° *An impedimentum inducat raptus* seductionis, *seu cum mulier inducitur muneribus, blanditiis,* etc., *ad raptorem sequendum?*

---

ponit: eam tamen DD. communiter solent inde arguere, quod Concilium de eo raptu loquatur, quo libertas matrimonii laedatur (*Vid. Schmalzgr. Lib.* 5. *tit.* 17. *n.* 35.); libertas autem consensus satis adesse videtur, quando mulier in sui abductionem consentit.

Verumtamen haec doctrina facile conciliari potest cum sententia opposita, si opportuna adhibeatur distinctio; dupliciter enim contingere potest abductio mulieris in sui raptum consentientis: nimirum *primo* quando tractatus de nuptiis cum raptore praecessit, ac mulier in sui abductionem consentit, ut iniri queat coniugium, quod alias impediebatur: et tunc nullum oritur impedimentum, cum potius fuga cum viro dici debeat ad matrimonium libere contrahendum, quam raptus; *secundo* quando nullus de nuptiis contractus praecesserat; et tunc mulieris consensus in sui abductionem extortus per dolum praesumitur; cumque ex consensu in raptum inferri non possit consensus in matrimonium, raptus mulieris utut volentis decreto Concilii includitur (Vide Riganti *ad Cancellar. Reg.* 49. *a n.* 79.).

Et haec quidem luculenter confirmantur ex S. Congr. Declarationibus, quas collectas habes in Appendice inserta Vol. Primo Actorum Romanorum (*a pag.* 54.); e quibus Appendicis Auctor haec consectaria elicit: I. *raptum, qui sub decretum Concilii cadat, non haberi, quando praecedunt raptum concludentes tractatus de matrimonio ineundo. Hoc enim casu vir ius habet ad mulierem sibi desponsandam, et mulier tenetur matrimonio consentire;* II. *neque hunc raptum verificari, si vir sine dolo mulierem ex condicto abducat, eo quod tractatus de matrimonio ob parentum oppositionem non potuerit concludi;* III. *neque verificari raptum, si non vir, sed mulier virum sollicitaverit, ut ab eo abduceretur. In his duobus casibus dicenda est potius fuga mulieris cum viro, ut liberius matrimonium contrahant, quam raptus;* IV. *E contra raptum verificari, si mulier insidiis et dolosis sollicitationibus meditantis raptum abducatur, ut deinde sub raptoris influxu in matrimonium consentire cogatur.*

Et merito idem A. concludit, quoties mulier raptui consensisse videatur, resolutionem ex perspectis adiunctis desumendam esse. *Si enim mulier ideo in abductionem consentiat, ut liberius matrimonium contrahat, et hoc abductionis medio utatur ad obstacula remo-*

Resp. Neg. Ratio est, quia Ecclesia per raptus impedimentum intendit tantum consulere perfectae libertati matrimonii, quae non laeditur cum mulier consentiens abducitur, etiam invitis parentibus [1]. — *Ita communiter*, iuxta *S. Lig. n.* 1107. Consentiunt *Sanchez, Bonacina, Salmant., Scavini*, etc., contra *nonnullos* [2].

859. — QUAER. 2° *An valeant sponsalia contracta, dum mulier rapta sub potestate raptoris versatur?*

---

venda, non videtur raptus, sed mera fuga, quamvis aliqua iniuria parentibus dissentientibus irrogetur. At si vir recta via non possit mulieris consensum in matrimonium obtinere, et inde rapinam sive furtum puellae meditatus, incipiat inexpertam circumvenire insidiis, sollicitationibus dolosis, etc., ut hisce artibus.... aliquam versatilis puellae complacentiam extorqueat, qua obtenta in spretum parentum eam rapiat; nemo non videt, virum quidem intendere puellam in matrimonium cogere, puellam autem insidiis viri ex circumventione quodammodo adhaerere, quin ipsa serio advertat, se ad coniugium ineundum adigi, quod sponte et contra parentum voluntatem nunquam forsan fuisset initura.

Et in his quidem habetur, quo et mox sequens A. quaestio solvatur, *de raptu seductionis*.

1 Theologi Galli non pauci contendunt *raptum seductionis* dirimere matrimonium, saltem in Gallia, ex praescripto consuetudinis. Sed hoc non est admittendum; non enim obligare potest consuetudo, quae in falsa legis interpretatione innititur. — *Ita recte Vernier, Gousset, n.* 797, *et alii*.

« Quant à la coutume qu'on invoque en faveur de l'empêchement de séduction, » elle ne peut avoir force de loi. C'est un principe reçu par les Théologiens fran- » çais, comme par les Théologiens étrangers, qu'une coutume fondée sur la fausse » interprétation d'une loi n'a pas d'effet. *Quelque ancien et quelque universel* » *que soit un usage*, dit le Rédacteur des Conférences d'Angers, *s'il ne s'est in-* » *troduit et conservé que dans la fausse supposition d'une loi qui n'exista* » *jamais, et sans laquelle néanmoins on n'aurait aucune intention de s'y as-* » *sujettir, il ne peut acquérir le sacré caractère d'une loi. L'erreur commu-* » *ne, tant qu'elle subsiste, forme une obligation; mais commence-t-on à être* » *désabusé, les choses reviennent à leur premier état, et la société rentre, à cet* » *égard, dans son ancienne liberté.* » Gousset, n. 797, etc.

2 Iuxta auctorem operis *Analecta Iuris Pontificii*, non requiritur ad raptus impedimentum ut mulier sit invita, dum rapitur; innititur autem nonnullis Declarationibus *S. Congr. Conc.*, quas refert *tom.* IV, *p.* 1818 *et seq.* Sed istae Declarationes casus omnino particulares respiciunt, nec satis constat de circumstantiis, ut asseri possit, abesse violentiam mulieris abductae. Praecipua praesertim et recentior raptum seductionis respicere non videtur. In ipsa Gallia, ait Scavini, sententia docens raptum seductionis inducere impedimentum dirimens matrimonii, quae iamdiu viguit, passim reiicitur.

Resp. Duplex datur sententia probabilis:

I[a] SENTENTIA *negat*, quia sponsalia libertatem requirunt sicut ipsum matrimonium; lex enim poenalis extenditur ubi eadem ratio militat. — *Sanchez.* — *Salmant.*, etc.

II[a] SENTENTIA *affirmat,* et hanc probabiliorem dicit *S. Lig.* cum *Lacroix,* etc. Ratio autem huius sententiae est, quia sponsalia minorem libertatem requirunt quam matrimonium, ex eo quod semper rescindibilia maneant (*a*).

Resolves:

860. — 1° Non contrahitur impedimentum, si mulier abducatur tantum de cubiculo in cubiculum in eadem domo, quia sic proprie non constituitur sub raptoris potestate; sed de domo in domum abduci debet.

2° Non contrahitur impedimentum, si mulier rapiatur alia de causa, secluso fine matrimonii ineundi, v. gr., ex fine libidinis explendae, etc.; quia Concilium hoc impedimento nihil aliud intendit, nisi libertati matrimonii favere.

3° Non incurritur impedimentum, si mulier rapiat virum, quia Concilium loquitur tantum de viro raptore.

4° Non incurritur impedimentum, si matrimonium contrahatur raptorem inter et raptam, postquam haec a potestate raptoris fuerit liberata. Ex *Tridentini* textu hoc clare apparet. — *S. Lig.* *n.* 1032. — Adnotat autem recte *S. Lig.*, *ibid.*, durare hoc impedimentum *quamdiu* mulier rapta est in potestate raptoris, etiamsi libere consentiat (*b*).

§. III. *De dispensatione ab impedimentis matrimonii dirimentibus.*

Agendum 1° de potestate dispensandi; 2° de causis dispensationis; 3° de modo dispensationem obtinendi.

(*a*) Dubia tamen cum sit haec obligatio, confessarius eam urgere non potest.

(*b*) Ecclesia scilicet mulierem raptam, quousque est in raptoris potestate, inhabilem ad contrahendum efficit; quocirca eius consensus, utcumque liberrimus supponatur, semper effectu vacuus existet.

PUNCTUM I.

De potestate dispensandi.

Principia.

861. — I. Papa dispensare potest ab omnibus impedimentis iuris Ecclesiastici ; 1° valide in omni casu, quia primarius Superior est ; 2° licite, si iusta de causa id faciat, prouti recta gubernatio requirit.

II. Episcopus dispensare nequit *ordinarie et de iure proprio* in impedimentis dirimentibus. Ratio est, quia Episcopus nihil potest in communi Ecclesiae iure, nisi ex concessione Concilii vel Papae, aut ex legitima consuetudine. Episcopi autem ex nulla harum rationum ius dispensandi in talibus impedimentis sibi vindicare possunt, ut patet tum ex praxi Ecclesiae, tum ex variis Declarationibus *S. Congreg.* et praesertim *Pii VII*, anno 1809, in Rescripto ad Episcopos Galliae [1].

Quaesita:

862. — QUAER. 1° *An si sponsi sint diversae dioecesis, dispensatio obtinenda sit ab utroque Episcopo, si uterque ex Indulto speciali facultate dispensandi gaudeat?*

Resp. Controvertitur, et duplex est sententia probabilis :

1a SENTENTIA *negat.* Ratio est, quia cum Episcopus aufert a suo subdito impedimentum, cum habilem reddit ad contrahen-

1 Conqueritur S. Pontifex, quod non omnes Galliae Episcopi ad S. Sedem recurrerint pro obtinendis facultatibus ad renovanda matrimonia tempore perturbationis Galliae invalide contracta.

Olim nimirum plures Episcopi in Gallia, ex privilegio Sedi alicui, in impedimentis dirimentibus dispensare solebant. Sed privilegia ista suppressa sunt cum ipsis sedibus in nova dioecesum circumscriptione a Pio VII facta, anno 1802, per Bullam *Qui Christi Domini*, in qua haec habentur : *Supprimimus, annullamus, et perpetuo extinguimus titulum, denominationem, totumque statum praesentem Ecclesiarum archiepiscopalium, episcopalium, una cum respectivis earum capitulis, iuribus, privilegiis, et praerogativis cujuscumque generis.*

Facile tamen Episcopi obtinent facultatem dispensandi in impedimentis tertii et quarti gradus consanguinitatis, affinitatis, et publicae honestatis, ex benigna concessione Papae ad tempus determinatum facta, et eo elapso, renovanda. Occurrente igitur casu, expedit prius ab Episcopo inquirere, utrum ipse dispensare valeat.

dum cum alio impedito. Unus enim fieri nequit habilis ad contrahendum cum altero, quin hic etiam fiat habilis ad contrahendum cum illo, siquidem haec correlativa sunt. Aliunde Papa, delegando Episcopum, ipsi totum ius suum tribuit; ergo valet dispensatio Episcopi perinde ac si a Papa ipso concederetur. Hanc opinionem probabilem dicit *S. Lig. n.* 1142. (*a*).

II^a^ Sententia *affirmat.* Ratio est, quia Episcopus unius iurisdictionem non habet in subditum alterius; facultas vero dispensandi ad proprios subditos restringitur.

863. — Quaer. 2° *An Episcopi dispensare possint in impedimentis dirimentibus dubiis?*

Resp. Affirm. probabilius. Ratio est, quia licet dispensatio impedimentorum dirimentium sit Papae reservata, attamen, cum reservatio sit odiosa, stricte est interpretanda, et restringenda tantum ad casus certos. At si agatur de dubio, seu de probabilitate iuris, inutilis videtur dispensatio, ex dictis supra de impedimentis in genere, cum in hoc casu Ecclesia censeatur iurisdictionem supplere (*b*).

Quaer. 3° *An Metropolitanus possit dispensare cum subditis suffraganeorum suorum in casu necessitatis, vel Indulti?*

Resp. Neg.,. quia dispensatio est actus iurisdictionis voluntariae et gratiosae, et conceditur ex indulgentia et misericordia dispensantis: recursus autem ad Metropolitanum haberi nequit, nisi in materiis ad forum contentiosum pertinentibus. Ergo, etc. (*c*).

PUNCTUM II.

De causis dispensationis.

864. — Causae variae, quae afferuntur ad dispensationem obtinendam, sunt 1° graves vel leves; 2° motivae seu finales, vel

---

(*a*) Cum probabile sit, non opus esse altera dispensatione, licet sic contrahere ex generali principio, quod Ecclesia supplet, ubi opus forte fuerit.

(*b*) Resolutio Auctoris, uti patet, eo desinit, ut in casu neque Pontificis, neque Episcopi dispensatio necessario sit requirenda.

(*c*) Si sermo sit de facultate dispensandi ex Pontificio indulto concessa, spectandum erit, qua verborum forma concipiatur, et exinde iudicandum, an ad solos subditos coarctetur.

tantum impulsivae; 3° verae vel falsae. — *Vide Tract. de legibus, n.* 117. *et seq.*

Nota. Si in petitione taceatur veritas necessario exprimenda, v. gr., impedimentum aliquod aut circumstantia declaranda, etc., dicitur *subreptio* in dispensatione, seu dispensatio *subreptitia*; si autem quid falsi afferatur ut verum, *obreptio*, seu dispensatio *obreptitia*.

Quando dispensationes dicuntur sine causa, hoc significat nullam adesse ex his causis, quae allegari solent ut canonicae.

Principia:

865. — I. Ad *liceitatem* dispensationis requiritur causa. Constat ex *Conc. Trid. sess.* 24. *cap.* 5. *de Reform. matr.*: *In matrimoniis contrahendis vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro, idque ex causa et gratis concedatur.*

II. Ad *validitatem* dispensationis requiritur, ut in petitione nulla sit obreptio vel subreptio cadens in causam motivam seu finalem. Ratio est, quia Superior non censetur dispensare nisi sub tacita conditione, *si preces veritate nitantur.*

Quaesita:

866. — Quaer. 1° *Quaenam sint causae iustae, ut dispensetur in impedimentis dirimentibus?*

Resp. Sunt sequentes: 1° *Angustia loci*, id est, si timeatur, ne ob loci angustiam, puella convenienter alteri non nubat; angustus autem reputatur omnis locus non habens 300 focos [1]. 2° *Defectus dotis competentis*, quae alioquin puellae a consanguineo offertur, vel ab extraneo; sed ea conditione ut consanguineo

(a) Facile quisque videt, causam dispensandi hanc esse, quod *eo in loco* difficile sit virum reperire, cui puella convenienter nubat; neque vero attenditur, an forte haec difficultas, sponsum alibi inquirendo, cessare queat, utpote quod infrequens est, et a communibus moribus alienum.

1 Valet causa *angustiae loci*, licet sponsa non sit ibidem remansura, sed alio quocumque domicilium suum sit translatura. Sic respondit Theologus Romanus interroganti D. Allirot, *Aniciensi canonico*, et Sedis episcopalis secretario. Consonat praxis *S. Congr.* (a).

nubat. 3° *Aetas iam provecta seu super adulta foeminae,* nempe quando iam 24um aetatis annum excedit, et alium virum suae conditionis, cui nubere possit, non invenit (*a*). 4° *Copula carnalis* iam habita cum consanguinea, vel alia persona, impedimento laborante, et periculum caeteroquin adest, ne infamia sequatur, etc. 5° *Nimia partium familiaritas,* ex qua timetur scandalum nisi contrahant. 6° *Legitimanda proles* ex fornicatione nata aut concepta. 7° *Sedatio gravium inimicitiarum,* vel litis exstinctio inter oratorum parentes, consanguineos vel affines. 8° *Virtutes christianae* quae in altero viro probabiliter non invenirentur. 9° *Excellentia meritorum* erga Ecclesiam. 10° *Conservatio bonorum* in illustri familia. 11° *Larga eleemosyna* in pia opera refundenda. 12° *Paupertas viduae* filiis onustae, quos vir alere intendit et promittit.

Nota 1° Aliquando contingit ut una causa seorsim sumpta non sit sufficiens, sed cum altera iuncta gravis reputetur et proinde sufficiat.

Nota 2° Suppressio veri, aut expressio falsi circa ea quae iure, consuetudine, aut stylo Curiae Romanae aperienda sunt, semper *substantialis* reputatur.

Nota 3° Causae nunc admissae ut canonicae pro 2° et 3° gradu sunt : angustia loci, lites vitandae, copula habita, scandalum tollendum, et aetas superadulta mulieris. — *Bouvier.*

867. — Quaer. 2° *Quaenam sint necessario exprimenda de iure sub poena invaliditatis in petitione dispensationis?*

Resp. Sunt sequentia : 1ª Vera et legitima *causa movens* ad impetrandam dispensationem. 2° *Species* etiam *infima* impedimentorum, v. gr., affinitas ex copula licita vel illicita ; honestas ex sponsalibus, vel ex matrimonio rato. 3° *Numerus impedimentorum*, v. gr., si praeter cognationem adsit etiam affinitas, vel si adsit duplex aut multiplex consanguinitas vel affinitas. 4° *Filiatio* aut *compaternitas* in cognatione spirituali. 5° *Gradus consanguinitatis* vel *affinitatis* aut *honestatis* ex matrimonio rato ; imo si oratores sint in linea inaequali, exprimi debet etiam gradus propior. Hoc tamen non requiritur ad validitatem, nisi sint coniuncti in 2° gradu attingente 1um. 6° *Copula incestuosa* habita inter oratores, sive intentione facilius dispensationem

(*a*) Quoad hoc non eadem est omnium locorum ratio. Alicubi enim puella quae vigesimum, aut etiam decimum octavum annum attigerit, ita superadulta habetur, ut aegre reperiat, cui nubat.

obtinendi, sive etiam seclusa tali intentione (a). Evincitur ex Bulla *Benedicti XIV*, *Pastor bonus*.... 7° *Variae circumstantiae* matrimonii cum impedimento celebrati, scilicet, an clandestine;

(a) Sequutus est Auctor hoc loco S. Alphonsum, qui (*L.* 6. *n.* 1135.) tamquam indubium tradit, si taceatur circumstantia incestus, licet non patrati ad finem dispensationis facilius obtinendae, ita vitiari rescriptum, ut dispensatio sit irrita, atque adeo matrimonium invalidum. Ast alii profecto non deerunt, qui eiusmodi quaestionem nec definitam adhuc, nec eo pacto definiendam autument. Et quidem si modo seponamus, quod S. Alphonsus invocat, Benedicti XIV suffragium, et status controversiae, prouti agitari in scholis catholicis consuevit, sedulo inspiciatur; cum Doctores etiam primae notae inter se dissidentes reperiantur, et, dum suam quisque opinionem veriorem, probabilioremque habet, oppositae tamen non denegantes probabilitatem (*Vid. Sanchez Lib.* 8. *Disp.* 25. *n.* 12., *et Salmanticenses De Matr. Cap.* 14. *n.* 39.-41.), merito in ancipiti rem versari definies. Quod si quis insuper quempiam adeat, qui ex professo ac data opera argumentum hoc pertractaverit, cuiusmodi sane est, v. gr., Vincentius De Iustis, qui funditus ac fusissime pariter atque pereruditе quaquaversus materiam hanc evolvit (*De dispensat. Matrim. Lib.* 1. *Cap.* 4. *a n.* 250. *ad* 364.), huic sane dabitur suis inspexisse oculis, quaecumque demum allata in medium sunt ad adstruendam necessitatem controversae circumstantiae exprimendae, ea profecto a scopo assequendo quam longissime distare.

Quae cum ita sint, facilis quoque se prodit ratio, qua aequum de Benedicti XIV suffragio iudicium feratur. Et in primis quod Benedictus XIV in quaestione (ut loquitur Vincent. De Iustis *l. c. n.* 250.) tot difficultatibus obvoluta, tantoque studio in utramque partem agitata peremptoriam sententiam, nulla gravissimorum DD. inter se dissidentium, nulla rationum hinc et inde militantium mentione iniecta, et quasi aliud agens, paucisque et veluti obiter interponere voluerit, id enimvero nimis a perspecta doctissimi Pontificis indole, ingenioque, nimis a constanti Eiusdem more alienum dici debet, atque adeo prorsus a verisimili abhorrens.

Deinde vero etsi ratio quaepiam suppeteret suspicandi seu opinandi, hanc fuisse Sedis Apostolicae mentem, ut circumstantia illa exprimeretur, perperam tamen continuo exinde concluderetur, irritam habendam dispensationem, si silentio praetermissa ea fuisset. Et sane S. Pius V quemadmodum in graduum consanguinitatis seu affinitatis disparitate proximiorem exprimi, ita istam quoque incestus circumstantiam, si fides quibusdam habenda sit (*Vid. Salmantic. l. c. n.* 40.), declarari iussit; et nihilominus nec tacitus proximior ille

an cum debitis proclamationibus; cum bona vel mala fide utriusque vel alterutrius tantum; an cum spe facilius dispensationem obtinendi; et an matrimonium fuerit consummatum.

---

gradus iuxta communem omnium sententiam, nec omissio alterius circumstantiae plurimis, gravissimisque DD. suspicionem invalidae dispensationis iniecit.

Denique quod plus movisse S. Alphonsum videtur, nempe in Benedicti XIV Const. *Pastor bonus* (§. 41.) Maiori Poenitentiario facultatem fieri reconvalidandi matrimonia, quae, silentio pressa illa circumstantia, contracta per dispensationem fuerint, reipsa nihil est. Illud enim retinendum est, quod in causa prope simili idem Benedictus XIV (*Quaest. Can.* 183. *n.* 26.) respondit obiicientibus huiusmodi dispensationes, ut inde arguerent nullitatem matrimonii, pro quo concessa fuerat dispensatio. *In omnibus exemplis* (inquit), *in quibus Summi Pontifices absolverunt a poenis incestus, prolem legitimam declararunt, et praescripserunt renovationem consensus servata forma Concilii, Oratores supplicabant pro dispensatione ...., ita ut mirum non sit, si supplicantibus iisdem pro absolutione a censuris, et pro legitimatione prolis, Summi Pontifices petitis ad abundantiam indulgendo et absolverint a censuris, et prolem legitimam declaraverint, et renovationem consensus praescripserint. At ab his argumentum deduci non potest ad declarationem nullitatis matrimonii, etc.* E quibus a fortiori in rem nostram est arguere. In exemplis enim, de quibus Benedictus XIV in ea quaestione, causa vertebatur de Oratoribus, qui dispensationem petentes ab impedimento consanguinitatis, remotiori tantum gradu expresso, proximiorem tacuerant. Res ergo erat de dispensationibus ac nuptiis, quas Apostolica Sedes iam centies validas declaraverat. Porro si Summi Pontifices, etiam quando nulla adesse potest controversia de matrimonii validitate, postulantibus tamen coniugibus tum absolutionem a censuris, tum legitimationem prolis, tum matrimonii reconvalidationem, haec omnia (quibus nihil opus reipsa erat) *indulgendo* (ut ait Lambertinius) concesserunt non modo, sed (quod mirum videri potest) in Rescripto renovationem quoque consensus praescripserunt iuxta Concilii Tridentini formam; quid mirum, quaeso, quod ubi causa, ut in casu nostro, minus certa est, eiusmodi postulationes a Sede Apostolica et S. Poenitentiaria admittantur, et postulata concedantur, atque adeo modus in his concessionibus servandus Poenitentiario tradatur? Profecto non in hac tantummodo, sed multis aliis in causis contingit, ut Doctoribus inter se dissentientibus de necessitate dispensationis ad quidpiam aut licite aut valide agendum, probabilis, prudensque utrique parti adsistat opinio; dumque alii a gravibus Doctoribus moniti et

868. — QUAER. 3° *Quid agendum in dubio, an causa falso allegata fuerit finalis aut impulsiva, vel an vera aut falsa?*

Resp. In omnibus his et similibus dubiis, valida censenda est dispensatio. Ratio est, quia in dubio standum est pro valore actus. — *S. Lig. n.* 1133.

---

edocti aut a dispensatione petenda aut a circumstantia aliqua exprimenda abstinent, alii tamen vel ad maiorem securitatem, vel ita a contrariae sententiae adhaerentibus persuasi, vel alias ob causas (*Vid. Salmantic. l. c. n.* 40., *et De Iustis l. c. n.* 349.-351.) oppositam praxim, ad Apostolicam Sedem recurrendo, servant. Quid porro cum sic ad se recurrentibus agat Sedes Apostolica, quae alioquin potiusquam in catholicarum scholarum controversiis definitivum aliquod iudicium interponat, mavult moderatam opinandi libertatem iisdem permittere, imo plus semel instae huic libertati adversantes compescere consuevit (unde optimo sane consilio tot importunis quaestionibus ad Ipsam delatis respondendum iubet sapientissimum illud, CONSULAT PROBATOS AUCTORES), eaque de causa ne Sacrarum quidem Congregationum responsis, Resolutionibus, seu Declarationibus vim definiendi theoreticam seu generalem controversiam semper adscribit? Si enim responderet, nullam extitisse causam, cur ad Se recurreretur, aut nihil opus esse dispensatione, etc., nonne contra consilium, propositumque suum definiret quodammodo controversias, quas sapientissima sibi familiari oeconomia nunquam citra necessitatem solet definire, libertatemque, quam catholicis scholis alioqui ad obediendum paratis servatam cupit, adimeret?

Sic itaque ex his liceat concludere: Quemadmodum cum quis in mera probabilitate de impedimento iuris ecclesiastici vel ad cautelam seu ad maiorem securitatem, vel ob opinionem falso conceptam, ab Apostolica Sede dispensationem quaerit, Haec sane nunquam respondet, ea petitione opus non fuisse, sed dispensationem consuetis formis, imposita quoque compositione, concedit; itemque cum quis dubium eiusmodi impedimentum post contractum matrimonium detegens ad ipsam S. Sedem recurrit pro dispensatione ad coniugium convalidandum, Haec non solum dispensationem tribuit, sed conditiones etiam cum taxatis compositionibus, iniunctisque poenitentiis apponit, ac formam renovandi consensus praescribit, neque tamen quispiam, iuxta dicta superius (n. 789.), rite ex his argueret, iam diremptam esse quaestionem de casu impedimenti tantum probabilis, atque ideirco invalide in primo casu cum contracturum fuisse matrimonium, nisi dispensatio praecessisset, in secundo autem casu coniugium invalide fuisse contractum, atque adeo obtenta di-

Quaer. 4° *An cessante causa dispensationis, cesset dispensatio, v. gr., si mortua fuerit proles per matrimonium legitimanda,* etc.?

Resp. 1° *Affirm.*, si causa cesset antequam dispensatio expediatur, aut fiat ab Episcopo vel ab alio cui a Pontifice commissa fuerit. — *S. Lig. n.* 1132.

Resp. 2° *Neg.* si causa cesset, dispensatione iam expedita et a delegato supplicantibus communicata, etiamsi cesset ante matrimonii celebrationem. Ratio est, quia per dispensationem iam impedimentum sublatum est. — *S. Lig. ibid.* — *Vid. vol. I. not. ad n.* 120.

869. — Quaer. 5° *Quid speciatim exponi debeat, quando agitur de matrimonio primum contrahendo?*

Resp. 1° Impedimentum, cuius dispensatio quaeritur, in sua propria specie exprimi debet, non unum pro alio, ne maius quidem pro minori, v. gr., consanguinitas pro affinitate. Ratio est, quia in dispensationibus non valet argumentum a minori ad maius, nec Superior vult in eo dispensare, quod ignorat.

Resp. 2° Si postuletur dispensatio impedimenti ex commercio illicito, exponendum est, an ab uno vel utroque sub spe dispensationis facilius obtinendae commercium illud habitum sit.

870. — Quaer. 6° *Quid in postulatione dispensationis super matrimonio invalide contracto generatim sit exprimendum?*

Resp. Exponendum est 1° an ambae partes vel earum una, bona vel mala fide, seu cum notitia impedimenti, vel non, matrimonium inierint; 2° an sub spe dispensationis facilius obtinendae; 3° an matrimonium consummaverint; 4° an clandestine aut in facie Ecclesiae, an post bannorum denuntiationes, aut, his omissis, contraxerint. Facilius enim aut difficilius pro variis istis circumstantiis solet impetrari dispensatio.

---

spensatione reconvalidationem per renovationem consensus necessariam extitisse; a pari de similibus causis dubiis, nostraque idcirco hac praesenti sentiendum prorsus videtur; nimirum ex dispensatione, quam exprimenti incestus circumstantiam Maior Poenitentiarius ex praescripta sibi norma tribuit vel ad contrahendum matrimonium, vel ad reconvalidandum iam contractum, nihil deperire probabilitati sententiae, quae necessitatem huius circumstantiae exprimendae negat.

NOTA. Si coram magistratu civili contraxerunt, ut inde facilius cum illis dispensetur, illud exprimendum est, cum mala fides adfuerit, quae reddit dispensationem ad obtinendum difficiliorem. Si contraxerunt civiliter cum intentione non contrahendi coram Ecclesia, illud etiam exprimi debet, quia matrimonium clandestinum attentarunt. Si autem bona fide, et cum intentione dispensationem ab Ecclesia expostulandi civiliter contraxerunt, haec circumstantia non videtur absolute exprimenda, sed satius erit illam non omittere. — *Bouvier*.

871. — QUAER. 7° *An ille, qui obtenta dispensatione ab impedimento* AFFINITATIS *ex copula illicita, v. gr., cum consanguinea sponsae, iterum cum eadem ante matrimonium peccat, nova indigeat dispensatione?*

Resp. 1° *Neg.* prorsus, si dispensatio non adhuc fuerit *executioni* mandata a delegato; quia tales dispensationes non sortiuntur effectum a die *expeditionis*, sed a tempore *executionis*. — *Ita omnes.*

Resp. 2° Imo *neg.* etiam, licet dispensatio *executioni* mandata fuerit. Ratio est, quia impedimentum affinitatis iam sublatum est per dispensationem quoad effectum contrahendi matrimonium. — *Ita communiter* contra aliquos.

Si autem, contracto matrimonio, rursus peccaverit cum eadem consanguinea uxoris, privatur iure petendi debitum, quia dispensatio iuxta stylum Curiae concessa fuit *ad effectum contrahendi matrimonium*, non vero ad liberius peccandum.

Indigeret vero nova dispensatione, si peccaret cum alia sponsae consanguinea ante matrimonium, etiam post expeditam dispensationem, quia nova affinitas contraheretur.

NOTA. « Si copula sit habita post dispensationem perfectam et factam ab Ordinario, vel post dispensationem impetratam in forma gratiosa, non commissoria, non dubium est quin dispensatio super impedimento cognationis, seu affinitatis, et matrimonium secuta, sit valida, cum dispensatio sit certe facta.... Nec obstat copula superveniens; nam cum impetrantes iam sint dispensati et habilitati ad contrahendum matrimonium, non est incestuosa. Constat ex Declaratione *S. Congreg. Conc. Trident.* » — *Garcias de Benef.*, p. 8, c. 5, n. 70, *et seq.*

872. — QUAER. 8° *An nova requiratur dispensatio, si obtenta dispensatione in impedimento* CONSANGUINITATIS, *copula* INCESTUOSA *inter sponsos intercesserit?*

Resp. 1° *Affirm.*, si copula habita fuerit ante dispensationis executionem (*a*). Sic ex interpretatione communi, atque ex stylo Curiae Romanae huiusmodi incestus declarationem exigente; illo enim manifestato, Pontifex maiorem supplicanti poenitentiam imponit. Confirmatur quoque ex Declaratione *S. Congr.* mense Maio an. 1635. — *S. Lig. n.* 1141. (*b*).

(*a*) De his confer, quae in *not. praec.* dicta sunt; e quibus plane concludes, perperam ista tribui *communi,* ut ait A., *interpretationi,* nisi forte id referas ad recentiora quaedam compendia, e quibus genuinum plurium quaestionum statum addiscere, haud feliciter saepius contingit.

Quod autem de Curiae stylo dicitur, scite monet De Iustis (*l. c. in not. praec. a n.* 344.) huius styli, qui exigat *incestus* expressionem, adhuc probandam esse existentiam; qui alioquin necessitatem aliis non induceret, *nisi sit scriptus, probatus, notorius, et speciali Decisione ac Declaratione Pontificis confirmatus,* ut docent Canonistae apud eundem De Iustis (*ibid. n.* 345.).

Ad id vero, quod additur de maiori poenitentia incestuosis imponenda, distinguatur sedulo causa dispensandi a poena criminis. Taciturnitas copulae non potest dici causa dispensandi, quasi ea expressa Pontifex aut nullimode aut difficilius dispensaturus sit; quinimo exprimi ea solet ut causa, cur dispensetur, aut dispensetur facilius: et etiamsi, ea expressa, Pontifex difficilius dispensaret, id non constituit finalem causam, et ideo silentium dispensationem non vitiaret. Quod vero incestum, si exprimatur, Pontifex acrius puniat, quid mirium, quando per se hoc crimen est gravi poena dignum? Ast, ut recte advertit De Iustis (*l. c. n.* 328.) *aliud est, incestuosos, copula expressa, eaque pro causa dispensationis vel inductiva ad dispensandum allegata, puniri, dum absolutio pro ipso incestu a Pontifice in supplicatione Dispensationis petitur, et ab ipso committitur Delegato; aliud autem est, quod non expressa copula, dispensatio irrita sit, et nulla ipso iure, cum id nullo iure, Decreto, seu rescripto, nec in ipsis Litteris, seu Mandato caveatur; et Sanchez ipse, licet.... in aliam sententiam inclinet, nihilominus hoc fundamentum tamquam debile nec verum reiicit.*

(*b*) De hisce Declarationib. ita De Iustis (*l. c. in not. praec. n.* 355.): *Dico primum, assertas Declarationes non probare, nec de iis curandum esse, cum non constet de illis authentice.* Et praestat sane ea addere, quae idem subiicit (*n.* 362.), quippe et Garciam illum tangit, quem mox A. allegat. *Ex dictis infertur, quoad huiusmodi Declarationes nec posse nec debere praestari fidem Doctoribus, qui illas in suis Tractatibus citant, ut passim faciunt* GARCIAS .... *et alii; quia*

Resp. 2° *Neg.* vero, si habita fuerit copula post dispensationis executionem. Ratio est, quia tunc, concessa dispensatione, et ablata prohibitione matrimonii, cessat etiam malitia incestus. — Constat etiam ex eadem *S. Congr.*

NOTA. « Congr. Cardinalium *Conc. Trident.* censuit dispensationem reddi nul« lam ex copula praecedente dispensationem, si de ea facta non fuerit mentio « in supplicatione; copulam vero supervenientem post dispensationem ab Ordina« rio factam, non impedire matrimonii validitatem. » — *Garcias, ibid*

873. — QUAER. 9° *An nova requiratur pro consanguineis dispensatio, si post obtentam dispensationem copula ab eisdem iteretur?*

Resp. Neg., quia incestus moraliter idem est, nec numerus copularum declarari debet, ut modo dictum est. Unde nova copula non invalidat dispensationem, sive habeatur ante eius expeditionem, sive post, sicut fuit resolutum supra in casu simili *n.* 871.; datur enim rationis paritas.

874. — QUAER. 10° *Si quis petat secundam dispensationem in eadem materia post primam alias obtentam, an primam exprimere debeat?*

Resp. 1° *Affirm.*, si impedimentum contractum fuerit ex aliquo crimine. Ratio est, quia relapsus in idem crimen retrahit Superiorem a dispensando.

Resp. 2° *Neg.*, si impedimentum non sit ex aliquo crimine vel ex crimine diverso. — *Ita S. Lig. n.* 1137., *et alii communiter.*

---

nisi authenticae .... exhibeantur, non probant, nec sunt attendendae, ita maxime disponente eadem S. Congregatione per sua peculiaria decreta de mandato expresso et iussu tum Gregorii XV, 6 Iunii 1621, *tum Urbani VIII* 2 *Augusti* 1633 ; *quo tempore cum multae Declarationes per tribunalia circumferrentur, et a S. Congregatione factae assererentur, ex quibus multae mendosae, mutilatae et alteratae erant, mandavit S. Congregatio de expresso ordine dicti SS. D. Urbani, ac expresse praecepit, huiusmodi declarationibus impressis et imprimendis seu manuscriptis nullam fidem in Iudicio et extra a quoquam esse adhibendam.* Quod S. Congregationis mandatum iussu Urbani VIII editum mox Auctor (*n.* 363.) refert.

Declaratio autem a S. Alphonso allata, e Pittonio desumpta est, auctore scilicet, qui inter homines huiusmodi Declarationes nullo delectu et iudicio undique corrogantes et consarcinantes maxime eminet: cuius proinde collectiones nullo usui esse possunt.

Resolves :

875. — 1° Invalida esset dispensatio, si exprimeretur in petitione affinitas pro consanguinitate, et vice versa, etc..., etiamsi ex errore inculpabili id fieret. Superior enim concedit dispensationem iuxta exposita in supplicatione, quae cum de facto sint falsa, necessario nullam dispensationem efficiunt. Ex opposito valida esset dispensatio, si error inveniretur in Rescripto Pontificis, puta ex culpa amanuensis.

2° Invalida item esset dispensatio, si exprimeretur gradus tertius pro secundo, aut quartus pro tertio; ratio, quia multo difficilius conceditur dispensatio pro gradu propinquiore, quam pro remotiore. Secus autem foret dicendum, si ex errore poneretur gradus tertius pro quarto; quia dispensatio *in maiori* continet dispensationem *in minori* eiusdem speciei. — *Ita communiter* contra *paucos*.

3° Non est necessarium dicere in petitione, quoties copula habita sit cum consanguinea sponsae; quia ex variis copulis exsurgit unica affinitas; debet tamen exprimi copula habita cum variis consanguineis sponsae; quia ex iis tot diversae affinitates contrahuntur: et licet haec impedimenta non sint specie diversa, sunt tamen numero distincta. Manifestum est ex Declarat. *Bened. XIV.* — *S. Lig. n.* 1138.

4° Error in nomine vel cognomine oratorum, vel dioeceseos aut parochiae, probabilius validitati dispensationis non officit, modo constet de *corpore,* id est de impedimento et causa. — *Ita Sanchez, l.* 8. *d.* 21. *n.* 37., *et alii communiter.*

PUNCTUM III.

De modo dispensationem petendi.

876. — Duo tribunalia Romae sunt constituta ad concedendas dispensationes nomine S. Sedis, pro varia impedimentorum qualitate, scilicet *Dataria* et *Poenitentiaria.*

I. *Dataria.* Ad Datariam recurrendum est pro omnibus impedimentis notoriis, aut quae in notitiam aliorum ventura praevidentur, aut quae sine infamia, scandalo, aliisque incommodis manifestari possunt.

II. *Poenitentiaria.* Ad S. Poenitentiariam recurrendum est pro dispensationibus et facultatibus, quae forum internum solum spectant, scilicet pro impedimentis occultis. In postulato autem, tacitis propriis sponsorum nominibus, ficta nomina apponuntur (a).

Quaesita :

877. — QUAER. 1° *Quomodo petenda sit dispensatio, si adsint duo impedimenta, quorum unum publicum sit, alterum occultum?*

Resp. 1° Si sint omnino *disparata*, recurrendum est ad Datariam pro publico, et ad Poenitentiariam pro occulto, nec necessarium est, ut mentio fiat apud unum tribunal de dispensatione ab altero tribunali postulata vel obtenta. Censentur autem disparata impedimenta, quando unum non augetur ex altero, ut, v. gr., *consanguinitas* et *votum,* aut *consanguinitas* et *machinatio.*

Resp. 2° Si vero non sint *disparata,* petenda est dispensatio impedimenti publici a *Dataria*, tacito altero, quod secretum remanere debet, et utrumque est exprimendum in supplicatione ad Poenitentiariam; ratio, quia ex dictis dispensationem difficiliorem reddunt. Habenda vero sunt ut *non disparata*, quando sunt talis rationis, ut coniuncta afferant maiorem repugnantiam ad matrimonium contrahendum, puta, si quis velit ducere consanguineam, cuius sororem turpiter cognovit; tunc enim difficilior redditur dispensatio. Hinc in praefato casu orator petere debet a *Dataria* dispensationem ab impedimento consanguinitatis, et a *Poenitentiaria* dispensationem ab impedimento affinitatis ex causa illicita, simul exponendo aliam dispensationem a *Dataria* obtentam. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n.* 1139.

878. — QUAER. 2° *An recurrendum sit ad Sacram* POENITENTIARIAM, *ut circumstantia copulae occultae habitae inter consanguineos manifestetur?*

Resp. 1° Certum est non dari obligationem exponendi copulam *occultam* in petitione ad Datariam pro impedimento consan-

---

(a) In praesens tamen conceditur, ut adeatur Poenitentiaria etiam pro impedimentis notoriis, quando dispensatio *in forma pauperum* postulatur.

guinitatis. Ratio est, quia nemo tenetur se diffamare, et aliunde haec revelatio *publica* incestus occulti non praecipitur.

Resp. 2° Haec autem circumstantia manifestanda est S. Poenitentiariae. Ratio est, quia generatim praescribitur, ut exponatur copula habita inter consanguineos, qui matrimonium inire volunt. Iam vero cum certum sit, non dari obligationem exponendi copulam occultam in petitione ad *Datariam,* quia nemo tenetur sese diffamare, nec dicatur in praecepto faciendam esse revelationem *publicam* incestus occulti, sequitur, copulam occultam saltem secreta manifestatione apud Poenitentiariam aperiendam esse, ne lex inutilis omnino evadat, et a certa lege absque ulla causa exemptio concedatur. Plures olim oppositum tenebant; sed hodie non est amplius de hoc dubitandum, ait *S. Lig. n.* 1135., post Bullam *Bened. XIV: Pastor bonus* (*a*).

879. — Quaer. 3° *An valeat dispensatio petita in forma pauperum, si oratores non sint pauperes?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia obreptio cadit tantum in causam impulsivam, non autem in motivam seu finalem; paupertas enim non est ratio, ob quam conceditur dispensatio, sed ob quam conceditur *gratis.* Unde debet semper adesse alia causa motiva. — *Ita S. Lig. in Hom. apost. n.* 87., ubi dicit hoc constare ex Decisione *S. Congr.* 9 Septembris 1679. — Negant tamen *aliqui*, quia, aiunt, Papa dispensare non intendit nisi cum illis, qui vere sunt pauperes. — *Lacroix, n.* 859. — *Gousset, n.* 866.

In praxi autem licet peccent graviter illi, qui obtinent dispensationem in forma pauperum, cum non sint pauperes, attamen, contracto matrimonio, videtur quod standum sit pro illius valore, saltem ob auctoritatem *S. Lig.* et *S. Congr.*, nisi probetur hanc declarationem authenticam non esse.

Quaer. 4° *Quinam censendi sint pauperes?*

Resp. Ex Iure canonico debent esse aliquo modo *miserabiles,* cum de stylo Curiae sic confici debeat petitio: *Oratores pauperes et miserabiles existunt, atque ex labore, et industria sua vivunt.* In praxi exponendus est status fortunae, vel standum est regulis ab Episcopo datis.

(*a*) Superius iam dictum est, *praeceptum* hoc seu *legem* exponendi in casu praesenti occultam incestus circumstantiam non evinci: nec ullam huic opinioni vim accedere ex Constitutione Benedicti XIV, quam A. rursus adducit.

Ex Declaratione a Rectoribus apostolicae Datariae anno 1841 data, illi reputandi sunt *pauperes*, quorum fortuna valorem 5,000 fr. non excedit; illi vero quorum fortuna 10,000 fr. valorem non excedit, *fere pauperes* dicuntur. — *Bouvier, Dispens. imped. sect.* 3. §. 3.

880. — Quaer. 5° *Quomodo sit exequenda dispensatio?*

Resp. 1° Quoad dispensationem *S. Poenitentiariae*, fiat post absolutionem his verbis, aut similibus: *Auctoritate apostolica dispenso tecum super impedimentum N., quod incurristi, ut matrimonium inire* (vel initum perficere) *valeas, et legitimam reddo prolem susceptam* (vel suscipiendam). *In nomine Patris*, etc.

Si vero dispensatio sit a voto castitatis, dicitur: *Insuper tibi votum castitatis, quod emisisti, ut valeas matrimonium contrahere, et illo uti, in opera, quae tibi praescripsi dispensando, commuto. In nomine*, etc.

Nulla formula sub poena nullitatis, imo nec sub praecepto rigoroso praescribitur; nulla enim in *Rit. Romano* habetur. Si Confessarius prolem legitimare omisisset, hanc omissionem reparare posset; tunc enim causam sibi commissam et nondum absolutam continuaret. — *Bouvier.*

Resp. 2° Quoad dispensationem *Datariae* 1° Delegatus ad dispensandum debet inquirere de veritate causarum, ut in Rescripto habetur; probabilius tamen haec informatio ad validitatem non requiritur. 2° Debet declarare coram partibus et testibus, tolli impedimentum matrimonii, et iubere ut attestatio huius dispensationis scribatur in registris dioecesis. 3° Debet transmittere Rescriptum Datariae ad Parochum alterutrius partis cum licentia ut matrimonio assistere possit.

Dispensatio a Dataria semper per Episcopum petenda est. Dispensatio autem a Poenitentiaria immediate ab oratore, vel ab alio eius loco, peti potest. Securius tamen et facilius ista quoque mediante Episcopo et tacito nomine oratoris postulatur.

881. — Quaer. 6° *Quomodo ab Episcopis dispensatio obtinenda sit, quando ex Indulto dispensare possunt?*

Resp. Eaedem regulae, quae in Curia Romana habentur ut necessariae, necessario etiam in casu servandae sunt; quia mens est Summi Pontificis, ut alio modo Episcopi concessione apostolica uti nequeant.

Episcopus virtute Indulti Apostolici dispensans, sub poena nullitatis exprimere debet, se dispensare tanquam S. Sedis de-

legatum ex Indulto delegationis concesso, tali die et anno, et tot mensibus aut annis valituro; quia Indulta illud vulgo praescribunt, et illud tunc praescribi sub poena nullitatis asserit *Benedictus XIV* in Constitutione *Ad tuas manus*, 2 Aug. 1748.

882. — QUAER. 7° *Quaenam sint clausulae, quae in dispensationibus a S. Poenitentiaria apponi solent?*

Resp. Sunt sequentes, scilicet 1° *Si ita sit.* Fides autem poenitenti adhibenda est, nisi delegatus certe sciat oppositum ex notitia extra confessionem accepta. 2° *Audita prius Sacramentali confessione.* Iuxta igitur hanc clausulam necessaria est confessio. 3° *Sublata occasione peccandi.* Intelligitur, si occasio sit voluntaria, quae de facto est tollenda; si vero necessaria, auferatur saltem ex animo, reddendo illam ex proxima remotam per debita media. 4° *Dummodo impedimentum sit occultum.* 5° *Iniuncta ei gravi poenitentia.* Intelligitur iuxta conditionem ac vires poenitentis. 6° *Praesentibus laceratis, sub poena excommunicationis latae sententiae.* Haec laceratio statim facienda est, sed intellige moraliter, nempe saltem infra triduum post dispensationem executam. Si autem in litteris non sit apposita clausula lacerationis, prout non apponitur quando matrimonium nondum est contractum, tunc non est obligatio eas lacerandi, sed huiusmodi dispensatio debet a Parocho caute annotari in libro, qui non possit a quopiam alio aspici, quo ipse scilicet, ubi opus fuerit, fidem facere de dispensatione impetrata possit. — *S. Lig. n.* 1143.

883. — QUAER. 8° *Quomodo taxa pecuniaria, quae oratoribus imponitur, conciliari possit cum Decreto Conc. Trid. iubente, ut dispensatio* GRATIS *concedatur?*

Resp. Si pecunia occasione dispensationum percepta in beneficium dispensantis vergeret, mandatum *Conc. Trid.* violaretur et dispensatio simoniaca foret; verum non ita se res habet: pecunia enim accipitur tantum uti eleemosyna in opera pia impendenda (*a*).

(*a*) Necesse non est, ut dispensandi causa concessionem eiusdem praecedat, sed sufficit, quod per ipsam dispensationem, huiusque modum causa ipsa consummetur. *Nam quando datur dispensatio sine causa, imponitur aliqua satisfactio vel mulcta in pium opus vel in aliam utilitatem Ecclesiae communem; per quod opus consurgit*

884. — QUAER. 9° *Quomodo exequenda sit dispensatio sacrae Poenitentiariae, si impedimentum sit utrique contrahenti notum et commune?*

Resp. In hoc casu uterque a respectivo Confessario dispensandus est. Constat ex responsione *S. Poenitentiariae*, die 13 Novembr. 1748. — Idem autem Rescriptum duobus Confessariis inservire potest, et dilacerandum est ab eo, qui posterius cum suo poenitente illud exequitur. Si vero impedimentum uni tantum notum sit, unica executio requiritur. — *Collet, Traite des Dispenses.* — *Bouvier*, etc.

FORMULAE

AD POSTULANDAS DISPENSATIONES.

I. A DATARIA.

Beatissime Pater,

885. — *Ioannes* N. (ponitur nomen proprium) *et Anna* N., *e Parochia vulgo dicta* N., *Dioecesis* N., *consanguinei in* 2° *gradu aequali, matrimonium secum inire cupiunt, et ideo dispensationem sibi necessariam a Beatitudine Vestra suppliciter efflagitant. Rationes sunt* 1° AETAS PUELLAE, *quae iam viginti quinque annos nata, alium probabiliter non inveniret virum, cui convenienter nubere possit*; 2° VIRTUTES CHRISTIANAE *in utroque oratore existentes*; 3° ANGUSTIA LOCI. (Ponantur aliae causae, si adsint.)

In loco N., *die*.... etc.

P. Rector Parochiae.

Si sint *pauperes*, post expositas rationes dicitur : *Pauperes ac miserabiles existunt, atque ex labore et industria tantum vivunt.*

---

causa dispensationis, quae tunc fit per modum commutationis, sicut etiam in concessione Indulgentiarum fieri diximus. Ita Suarez (*De Leg. Lib.* 6. *Cap.* 18. *n.* 26.).

Supplicatio a parocho oratorum confecta ad Episcopum mitti debet. Episcopus vero, vel loco ipsius Vicarius generalis, eam testimonio, sigillo et chirographo Episcopali munitam, mittit Romam ad mandatarium suum, qui dispensationem sollicitat, eamque ad Episcopum transmittit.

II. A POENITENTIARIA.

Eminentissime et Reverendissime Domine,

886. *Titus conscius* (vel *ignarus*) *impedimenti, contraxit in facie Ecclesiae matrimonium cum muliere, cuius matrem,* vel *filiam,* vel *sororem prius carnaliter cognovit; quare cum absque scandalo separari non possint, et impedimentum sit occultum, humillime supplicat Eminentiae Vestrae, ut ei dispensationem benigne indulgeat, ut valide contrahere possit.*

Dignetur Eminentia Vestra responsum dirigere ad me infra scriptum.

Hic exprimendum est nomen et cognomen illius, ad quem rescribendum est; nomen item oppidi vel civitatis ad quam aut per quam rescribendum, et haec quidem vulgari lingua. — Supra supplicationem clausam et sigillatam ponitur: *Eminentissimo ac Reverendissimo DD. Cardinali Maiori Poenitentiario.*

887. — Altera formula, quando duplex est impedimentum, unum publicum, aliud occultum.

Eminentissime et Reverendissime Domine,

Petrus et Anna consanguinei in secundo gradu, non spe facilioris dispensationis obtinendae (*a*), *sed vesana libidine victi,*

(*a*) Haec non sunt ad rem; circumstantia enim copulae antecedenter habitae, cum fine vel absque fine obtinendi facilius dispensationem, tunc solum in causa est, quando de matrimonio *inter ipsos incestuosos* contrahendo agitur. Caeterum si absque fine ac spe dispensationis obtinendae patratus fuerit incestus, et de nuptiis inter ipsos incestuosos ineundis agatur, iam diximus (*sup. in not. ad n.* 867. *et* 872.), huius exponendae circumstantiae nullam urgere necessitatem, nisi forte haec unica causa dispensationis obtinendae suppetat.

rem simul habuerunt. Ioannes vero Petri frater Annam ducere intendit, constituta illi dote, quam aliunde habere non posset iuxta status sui conditionem: ambo supplicant SS. DD., ut Dataria apostolica dignetur cum illis super dicto consanguinitatis impedimento dispensare. Eminentiae autem Vestrae humiliter supplicat oratrix Anna, quatenus ex speciali gratia cum ipsa dispensare dignetur, ut non obstante praedicto affinitatis ex illicita copula provenientis impedimento penitus occulto, matrimonium cum dicto Ioanne licite et valide contrahere possit.

ALIA FORMULA PRO VOTO CASTITATIS PERPETUAE.

Eminentissime et Reverendissime Domine,

888. — *Puella quaedam annos circiter quindecim nata scienter et libere votum emisit castitatis perpetuo servandae; nunc autem iudicio Confessarii, qui iamdudum ipsius confessiones excipit, in certum salutis discrimen veniret, nisi nubat: quapropter supplicat humiliter et enixe, votum sibi commutari ad effectum contrahendi matrimonium.*

Dignetur Eminentia Vestra, etc.

ALIA FORMULA DE RE EADEM.

889. — *Titius cum castitatis voto sit obstrictus, et cum in gravi versetur periculo incontinentiae, suppliciter orat Eminentiam Vestram, ut dignetur oratori a praefato voto dispensationem indulgere, quo matrimonium contrahere possit*, etc.

NOTA 1° Supplicationes ad Datariam, in quibus causae canonicae non exprimuntur, vel quae testimonio Episcopi, aliave conditione requisita carent, dilacerantur, et ab Officialibus *S. Congr.* non respondetur.

2° In Gallia occurrit nunc sat frequenter causa, quae in supplicatione addi potest, scilicet matrimonium civiliter contractum, vel periculum ne contrahatur; tunc vero dispensatio praecipue conceditur in gratiam sponsae, prolis natae vel nasciturae, et familiae, vel ad vitandum scandalum religioni et moribus perniciosum.

3° Forma dispensationum tum in Poenitentiaria tum in Dataria nunc recepta, est *commissoria*, id est, datur potestas dispensandi, non vero praecise dispensatur. Unde infertur causas allatas debere esse veras, tum tempore quo Rescriptum Roma expeditur, tum tempore quo executori dispensatio mandatur;

nam in Rescripto dicitur: *si res ita sit*, aut quid aequivalens, vel saltem subintelligitur (*a*).

4° Dispensatio pro foro interno committi solet Doctori in Theologia, vel in Iure canonico, vel, si haberi nequit, Confessario ab Episcopo approbato, qui non potest exequi dispensationem, *nisi audita prius confessione;* sed quoniam raro nunc inveniri possunt in plerisque locis Confessarii in Theologia Doctores, ordinarie simpliciter facultas dispensandi Confessario a poenitente eligendo committitur.

CAPUT VII.

DE REVALIDATIONE MATRIMONII.

890. — Matrimonium invalidum esse potest 1° ob defectum consensus; 2° ob defectum formae praescriptae; 3° ob inhabilitatem partium.

(*a*) Alii tamen cum Garcia (*De Benef. P.* 6. *Cap.* 2. *n.* 283.) et Pirrho Conrado (*Prax. Dispens. Apost. Lib.* 7. *Cap.* 2. *n.* 32.) censent, satis esse quod causa existat, quo tempore Delegatus Dispensationem ipsam exequitur; quia Rescripti verba, *Si vera esse repereris,* etc. sunt futuri temporis: et alioquin Pontifex dicens in Rescripto, *Certam de praemissis notitiam non habentes*, etc., negotium committere videtur secundum ea adiuncta, quae Delegatus reperiet. Opponit Suarez (*De Leg. Lib.* 6. *Cap.* 20. *n.* 14.) cum aliis (Apud De Iustis *De Dispens. Matrim. Lib.* 1. *Cap.* 6. *n.* 299.-301.), petitionem esse *subreptitiam,* nec praesumendum esse, quod Pontifex velit fraudibus favere. At respondebunt alii fortassis, non esse *subreptitiam* dispentionem, quae demum ob causam vere existentem conceditur; et adversarii convenire ultro debent, *validam* fore, si in casu falsitas non per dolum, sed bona fide fuerit exposita. Quocirca dispensationis nullitatem non ex defectu causae demum repetent, sed ex crimine fraudis, quam Pontifex punire sic velit, etiamsi alioqui dispensatio causae vere existenti concedatur. At vero id minus cohaerenter ab iis dicetur, qui cum communi tenent, validam esse dispensationem ab eo obtentam, qui simul cum causa vera et sufficienti in supplici libello fraudulenter alias causas itidem *per se* sufficientes sed prorsus falsas superaddat. Hanc tamen quaestionem definire, sapientiorum esto.

ARTICULUS I.

DE REVALIDATIONE MATRIMONII IRRITI OB DEFECTUM CONSENSUS.

Certum est, 1° matrimonium nullum ob solum defectum consensus revalidari posse per simplicem consensus renovationem. Certum est, 2° requiri renovationem consensus utriusque partis, si utraque vere non consensit, et saltem illius, qui non consensit, si unicus sit. De pluribus autem controvertitur; hinc

Quaesita:

891. — QUAER. 1° *An consensus ab utroque debeat renovari, si unus tantum ficte vel coacte consenserit?*

Resp. Neg. Ratio est, quia consensus alterius vere positus perseverat, quamdiu positive retractatus non fuerit. — *Ita communiter Theologi*, et hanc sententiam veriorem, id est moraliter certam vocat *S. Lig. n.* 1114.

Nonnulli tamen affirmant, quorum alioqui sententia non videtur probabilis. At in praxi praestat tutius consilium eligere, et quoad fieri absque incommodo seu periculo potest, curandum, ut consensus ab utroque eliciatur.

— QUAER. 2° *An consensus renovandus sit coram Parocho et testibus?*

Resp. Neg. Apparet ex praxi Ecclesiae et sententia communi, ob incommoda nimirum, quae ex illa obligatione sequerentur.

ARTICULUS II.

DE REVALIDATIONE MATRIMONII IRRITI OB DEFECTUM FORMAE PRAESCRIPTAE.

892. — I. Certum est, matrimonium invalidum ratione clandestinitatis ineundum esse coram Parocho et testibus, nisi obtineatur a Summo Pontifice dispensatio a lege *Conc. Trid.*, quae alioquin raro conceditur. Lex enim illa tamdiu obligat, quamdiu non fuit impleta, cum sit conditio *sine qua non*, requisita in omni casu ad matrimonii validitatem, nisi recursus ad Parochum sit impossibilis, ut supra, ubi de impedimento clandestinitatis, dictum est.

II. Si ambo coniuges non renuant se sistere coram Parocho, coram eo revalidandum erit matrimonium vel *publice* vel *occulte,* prout nullitas matrimonii publica aut occulta fuerit. Ratio est, quia in *priori* casu scandalum est removendum, in *posteriori* vero praecavendum illud est, et fama sponsorum servanda.

Confirmatur insuper ex Declaratione *Card. Caprara* legati *a latere* in Galliis, in Instructione de matrimoniorum irritorum revalidatione. Sic enim ille: 6° *Si nullitas matrimonii occulta sit, seu communiter ignoretur, matrimonium coram proprio Parocho, adhibitis saltem duobus testibus confidentibus, secreto ad vitanda scandala contrahendum est; adnotata deinde particula in secretorum matrimoniorum libro.* 7° *Si nullitas matrimonii publica sit, ad scandalum removendum matrimonium publice servata forma* Conc. Trid. *celebrandum est. Quod si Ordinarius ob peculiares circumstantias iudicaverit, expedire ut secreto coram proprio Parocho et duobus testibus potius celebretur, secreto celebrari poterit, dummodo tamen publicum scandalum alia ratione removeri possit, et quamprimum removeatur.*

Variae autem occurrunt difficultates, si una pars consentiat ad contrahendum coram Parocho et altera renuat, vel si ambae sint male dispositae. Hinc

Quaesita:

893. — Quaer. 1° *Quid agendum, si una pars vel utraque consentiat ad consensum coram Parocho renovandum, sed renuat pergere ad Ecclesiam?*

Resp. Coniungendi sunt in sua ipsorum domo vel alio loco ab ipsis electo, dummodo adsint testes graves, quorum ope convalidatio huius matrimonii fieri possit publica, si hoc ad tollendum scandalum sit necessarium, scilicet si invaliditas prioris coniunctionis sit notoria.

Quaer. 2° *Quid agendum, si unus renuat contrahere coram Parocho?*

Resp. Sic respondet *Card. Caprara* in Instructione citata: *Si renuentia oriatur ex ignorantia vel aliquo errore contra leges aut doctrinam Ecclesiae circa impedimenta matrimonium irritantia, renuens debita cum prudentia et in caritate instruatur. Et quatenus adhuc renuat matrimonium suum in facie Ecclesiae convalidare, tunc satagendum est, ut specialem procuratorem constituat, qui eius nomine matrimonium contrahat de more;*

aut saltem, expresso consensu de praesenti per Epistolam directum proprio Parocho vel alteri Sacerdoti Ordinarii aut Parochi licentiam habenti, matrimonium renovetur.

894. — QUAER. 3° *Quid, si pars indisposita ne per procuratorem quidem velit contrahere, etc.?*

Resp. Sic idem respondet *Cardin. Caprara*:

Si hactenus praescripta obtineri nullatenus possint, et pars una ad celebrationem matrimonii, iuxta superius tradita, faciendam adduci nequeat...., ad dispensationem in radice matrimonii, seu ad matrimonii sanationem in radice deveniri posse iudicamus, ita ut saltem innocentis partis animae saluti, prolis legitimitati et familiarum tranquillitati omnino consultum sit, et quamprimum etiam renuentis animae saluti provideri possit.

QUAER. 4° *Quid, si neutra pars denuo matrimonium contrahere consentiat?*

Resp. Nihil omnino hic et nunc faciendum est, cum nulla dispensatio ab Ecclesia in tali casu concedatur. Restat igitur, ut Parochus vacet ferventi orationi, frequenter Deo miserrimos concubinarios commendet, et assiduis curis horum conversionem procurare satagat.

ARTICULUS III.

DE REVALIDATIONE MATRIMONII IRRITI OB INHABILITATEM PARTIUM.

Ad revalidandum matrimonium irritum ob impedimentum ecclesiasticum, ante omnia obtinenda est impedimenti dispensatio. Duplicis vero generis datur, scilicet 1° dispensatio simplex, seu modo consueto; 2° dispensatio in *radice* matrimonii.

§. I. *De revalidatione matrimonii modo ordinario.*

Regulae:

895. — 1ª *Regula*. Si uterque coniux sit conscius impedimenti, uterque tenetur consensum renovare, obtenta dispensatione ad matrimonium revalidandum. Ratio est, quia scientia nullitatis matrimonii ob notum impedimentum dirimens necessario verum consensum in praecedenti matrimonii contractu excluserat.

II[a] *Regula.* Si una tantum pars impedimentum cognoverit, illa certo tenetur consensum suum renovare, saltem sola seorsim. Sequitur ex modo dictis.

III[a] *Regula.* Pars ignara impedimenti non deberet necessario renovare consensum ad matrimonii validitatem, si impedimentum alteram tantum partem respiceret. Ratio est, quia consensus illius fuit ab initio validus, et proinde perseverat; ergo sufficeret renovatio consensus partis inhabilis. Hinc si fidelis duxisset non baptizatam, quae ignorat impedimentum, sufficeret, ut cessante infidelitate vel obtenta dispensatione, fidelis renovaret consensum; quia consensus infidelis fuit validus, cum Ecclesia non potuerit ei imprimere inhabilitatem personalem.

Quaesita:

896. — Quaer. 1° *An pars ignorans impedimentum, necessario debeat consensum renovare ad validam matrimonii redintegrationem?*

Resp. Duplex datur sententia probabilis:

I[a] Sententia *communiter affirmat.* Ratio est, 1° quia impedimentum tollit efficaciam consensus a principio; ergo remanet inefficax, et proinde nullum effectum producere potest, cum perseveret eodem modo, quo datus est: dispensatio autem simplex non sanat vitium, quod praecessit, sed partes reddit solummodo capaces ad consentiendum in posterum; 2° quia in Rescriptis *S. Poenitentiariae,* haec clausula addi solet: *Altera parte de nullitate prioris matrimonii certiorata.* Ergo, etc. — *Sanchez.* — *Sylvius.* — *Navarrus*, etc.

II[a] Sententia *negat.* Ratio est, quia prior consensus, licet effectu suo caruerit ob impedimentum a iure positivo appositum, tamen de iure naturae fuit validus, cum fuerit praestitus erga personam de iure naturae habilem ad contrahendum: ergo sublato impedimento, sufficit prior consensus, qui virtualiter in effectu per copulam coniugalem, cohabitationem aut per alia signa externa perseverat. Ergo accedente consensu interno coniugis conscii impedimenti, expresso saltem per similia signa externa, utriusque consensus unitur et matrimonium convalidatur. Nec obstat clausula *S. Poenitentiariae*, quae apponi censetur, non ut vera conditio, sed ut simplex instructio; quia alias haec conditio saepe frustraretur. — *Salmanticenses*, etc.

Caeterum in praxi non est recedendum a prima sententia, nisi obtineatur dispensatio *in radice*, saltem extra casum urgentis necessitatis. Si autem casus urgeat, nec facile dispensatio in radice obtineri possit, licebit uti secunda sententia; quia in talibus angustiis non est prohibitum uti opinione probabili etiam cum periculo frustrationis Sacramenti (a). Necessitas autem urgens adest, quando ex manifestatione nullitatis matrimonii alteri parti facta, vel ex separatione coniugum, periculum mortis aut gravis infamiae vel scandali timeri prudenter potest. — *Ita S. Lig. n.* 1114. 1115.

897. — QUAER. 2° *An renovatio consensus praerequirat cognitionem nullitatis matrimonii?*

Resp. Videtur affirmandum cum sententia communiori. Ratio est, quia renovatio consensus necessario procedere debet ex intentione efficiendi matrimonium: ille autem qui credit, prius matrimonium validum fuisse, non vult matrimonium efficere, sed tantum renovat et ratum habet matrimonium prius initum; et cum irritum matrimonium istud extiterit, matrimonium per eiusmodi consensum convalidari nequit. Illud praesertim affirmandum est, si agatur de coniuge, qui praesumitur matrimonium dissoluturus, si nullitatem agnosceret. Tunc enim censeretur dicere, se velle matrimonium, sed quod fuit ab initio, et non aliud. — *Vide S. Lig. ibid.*

898. — QUAER. 3° *An consensus renovari debeat coram Parocho et testibus?*

Resp. 1° *Affirm.*, si impedimentum sit publicum. Ratio est, 1° quia urget tunc ratio scandali tollendi aut praecavendi; 2° quia sic exigunt semper Brevia Datariae; 3° quia secus validitas matrimonii probari non posset coram Ecclesia, cum constet publice Parochum et testes non adfuisse nisi celebrationi matrimonii invalidi, et sic finis intentus a *Conc. Trid.* non obtineretur; possent enim coniuges, post matrimonium clandestine revalidatum, separari, et cum aliis impune novas inire nuptias.

Resp. 2° *Neg.*; si impedimentum sit occultum. Ratio est; 1° quia lex *Conc. Trid.* tunc videtur iam sufficienter adimpleta,

---

(a) Dic potius, non frustrari tunc sacramentum; agitur enim de materia, in qua supplere Ecclesia potest; cumque in casu ad eandem recurrere non liceat, alioquin vero contrahentes agant secundum probabilem sententiam, de facto Ecclesiam supplere tenendum est.

per praesentiam Parochi et testium in primo matrimonio, vel quia *Conc. Trid.* praescribendo praesentiam Parochi et testium, merito praesumitur noluisse hunc casum comprehendere. Concilium enim voluit tantum occurrere incommodis, quae exsurgebant ex nuptiis clam celebratis; sed in nostro casu matrimonium iam publice est contractum, et idcirco illud abest periculum; sufficit igitur novum consensum clam ponere; 2° quia non modo inutilis foret legis extensio ad hunc casum, sed etiam nociva; quippe locum praeberet pluribus scandalis, partes exponeret diffamationi, multaque alia incommoda induceret; ergo....; 3° quia evincitur ex praxi constanti *S. Poenitentiariae, S. Congr. Cardinal.* et aliorum tribunalium. — *S. Lig. n.* 1110., *et alii communiter* contra *paucos.*

899. — Quaer. 4° *An saltem matrimonium nullum ob impedimentum occultum, sit revalidandum coram Parocho et testibus, si isti tempore matrimonii fuerint conscii impedimenti?*

Resp. Neg. probabilius. Ratio est, quia assistentia Parochi et testium fuit praescripta a *Conc. Trid.*, non tam ad testandam matrimonii validitatem, quae multipliciter potest eis esse ignota, quam ad probandam externam matrimonii celebrationem, ut periculum obvietur, ne iidem coniuges alias nuptias ineant.

Affirmant autem *probabiliter,* ait *S. Lig., Sanchez* cum *Lacroix,* et *aliis pluribus;* quia Parochus et testes, assistendo matrimonio ipsis noto tamquam invalido, testes tantummodo fuerunt nullitatis matrimonii.

In praxi seclusa gravi difficultate tutior pars esset sequenda. Caeterum casus iste quoad praxim vix est probabilis.

900. — Quaer. 5° *Quotuplici modo possit renovari seu exigi consensus a parte ignara impedimenti post obtentam dispensationem?*

Resp. Hi sunt praecipui a variis auctoribus asssignati:

I^us^ *Modus.* Si coniux simpliciter dicat: *Nullum est matrimonium nostrum propter aliquod impedimentum,* vel: *Dixit mihi Confessarius nullum esse...., ideoque renovemus consensum.*

II^us^ *Modus.* Si dicat coniux: *Non habui verum consensum, quando matrimonium contraxi; novum nunc praestare volo, vis et tu praestare?* Hic modus communiter admittitur ab auctoribus, et recte adhiberi potest sine mendacio, cum consensus nullus non sit *verus consensus;* et aliunde coniux ignarus impedimenti satis sic cognoscit matrimonii nullitatem.

III[us] *Modus.* Si dicat: *Angor scrupulis de valore nostri matrimonii, ideoque renovemus consensum.* Admitti potest hic modus iuxta communiorem sententiam cum *S. Lig. n.* 1117. — Sufficit enim, ut altera pars ponat consensum a priori independentem; ad hoc autem satis est, ut dubitet prudenter de valore primi matrimonii.

Exhibentur etiam varii alii modi a pluribus Theologis; v. gr., si coniux comparti dicat: *Dic, quaeso, si nullum esset nostrum matrimonium, nonne iterum contrahere velles?* Vel: *Si non mihi nupsisses, nonne nunc nubere velles?* etc. Sed merito isti modi reiiciuntur; quia sic incertum est, num altera pars intendat consensum iterare in praecedens matrimonium, an vero in novum consentire. — *Vide S. Lig. n.* 1117.

§. II. *De revalidatione matrimonii cum dispensatione in radice.*

901. — Dispensatio *in radice* est abrogatio legis ecclesiasticae, quae impedimentum induxit, in casu particulari, coniuncta cum irritatione omnium effectuum, qui etiam antea ex lege subsecuti sunt. — *Benedict. XIV, Institut.*, 87. *n.* 89.; *de Synodo, l.* 13., *cap.* 21. *n.* 7.

Haec igitur dispensatio effectum suum producit, tollendo de medio legis effectus, qui ob matrimonii nullitatem ante inductam dispensationem, ac etiam in ipso contrahendi actu, producti fuerunt. — *Ita etiam idem Summus Pontifex.*

Hinc dispensatio simplex a dispensatione in radice in eo differt, quod prior effectum suum non habet nisi *a tempore quo conceditur*, seu *ex nunc*, nec proinde eximere potest a consensus renovatione. Posterior vero convalidat matrimonium *a tempore matrimonii*, seu *ex tunc*, id est, per *fictionem iuris*, ascendendo ad radicem seu originem matrimonii, et in eodem statu rem ponit, ac si impedimentum nunquam extitisset. Hinc dicitur dispensatio *in radice*, propterea quod destruat effectum impedimenti *a radice* seu a principio matrimonii, scilicet 1° sanando vitium consensus; 2° validitatem matrimonio tribuendo; 3° legitimitatem filiis conferendo in ordine ad effectus spirituales (*a*).

(*a*) Intellige, quod idoneus fiat ad beneficia, sacros Ordines, atque ecclesiastica officia; qua de re nulla unquam extitit sententiarum dissensio.

Principia:

902. — I. Potest Ecclesia, seu Summus Pontifex, dispensare *in radice* matrimonii quoad omnia impedimenta Iuris eccle-

---

Quaestio est, ut ait Sanchez *(De Matrim. Lib. 8. Disp. 7. n. 3.) An Pontifex dispensando in matrimonii irriti radice, possit legitimare filios ex eo ante matrimonii dispensationem natos, in locis sibi temporaliter non subditis, ita ut capaces sint officiorum ac successionis bonorum temporalium? idest an possit efficere, ut dispensatio illa retrotrahatur ad tempus, quo id matrimonium irritum contractum est, ita ut censeatur, quasi a principio fuisset valide initum media illa dispensatione, ad eum effectum, ut proles, ante dispensationem ex illo habita, sit quoad omnia etiam legitima, non aliter quam si ex legitimo matrimonio nata foret. Et tota difficultas est, quando impedimentum, ob quod id matrimonium fuit irritum, est iure pontificio inductum.* Quae controversia gravissimi sane momenti est, cum ex ea definiri debeat, v. gr., an filius ex illegitimo matrimonio natus, sed ope huius dispensationis in radice adeptus legitimationem, in Maioratus ac Fideicommissi successione praeferendus sit aut alteri fratri minori, sed post dispensationem obtentam legitime nato, aut alteri consanguineo.

Sanchez porro *(ibid.)* post allatas rationes pro opinione negante, et nonnullos eiusdem patronos, sic suam deinde sententiam explicat *(ibid. n. 4.)*: *At frequentissima ac verior sententia habet, id posse Pontificem. Ducitur, quia radix et origo, ex qua consurgit, ut proles sit illegitima, ac subinde incurrat illegitimitatis damna, sive ecclesiastica sive saecularia, est lex ecclesiastica, qua statutum est, ut id impedimentum in eo matrimonii contractu repertum, illud dirimat: ac ea non stante matrimonium fuisset validum, ac proles legitima, nec ea damna incurrisset. At Pontifex potest suam legem irritare et revocare quoad effectus iure humano ex ea sequutos, et non tantum quoad imposterum incurrendos, efficiendo ut non incurrantur, sed etiam quoad iam incursos, abolendo illos ac si lex edita nunquam fuisset, ut constat ex* Clement. Unica De Immunitate Eccles., *ubi Clemens V revocat quasdam Praedecessorum Constitutiones etiam quoad effectus antea productos, ibi:* Quidquid ex eis sequutum est, vel ob eas, penitus revocamus, et eas haberi volumus pro infectis. *Ubi Glossa, Card., Anchar., Immol., Abb., inde inferunt, tantam esse Pontificis potestatem circa ea, quae sunt iuris positivi, ut possit ea revocare prout ex tunc, quando edita sunt: ac omnes effectus praeteritos abo-*

siastici. Ratio est, 1° Quia dispensare in radice nihil aliud est, quam auferre impedimentum non tantum *in futurum*, sed etiam in praeteritum, seu tollere effectus, quos produxit, ita ut coram

---

lere, ac si nunquam edita fuissent. Ergo sic dispensans Pontifex in radice matrimonii, idest, in initio ipsius, revocando impedimentum, quod ipsum irritavit, ac si nunquam extitisset, efficiet, ut dispensatio retrotrahatur ad matrimonii initium, ac perinde censeatur ac si id matrimonium fuisset ab initio validum, nullo impedimento irritante existente: in quo casu proles esset vere legitima quoad omnia. Et confirmatur, quia hoc non est dispensare in lege civili et effectibus eius, sed indirecte et per quandam consequentiam; quia scilicet lege civili incurruntur ea damna a prole, supposita legis ecclesiasticae irritantis praedictum matrimonium firmitate, ex qua subsequutum est, ut matrimonium sit irritum, et subinde proles, ex ea concepta, illegitima ac subdita omnibus illegitimitatis damnis iure civili statutis. Cum ergo Pontifex sua dispensatione in ipsa matrimonii radice tollat directe firmitatem illius legis ecclesiasticae, eamque prorsus aboleat, perinde ac si lex illa nunquam prodiisset, efficiet indirecte et per quandam consequentiam, ut ea omnia damna cessent, utpote quae ex legis ecclesiasticae firmitate pendebant. Et adhuc explicatur magis haec ratio, et caetera, quae videri ibi possunt; ubi post rationes uberiori adhuc luce collustratas congeriem addit Doctorum, qui eandem sententiam tradiderunt.

Verumtamen huic paragrapho, in qua Sedis Apostolicae iura tam strenue aggressus est tueri ac vindicare, huic, inquam, paragrapho prorsus debetur, quod nomen Thomae Sanchezii in *Indicem Librorum prohibitorum* sit relatum, et in catalogis quoque librorum, qui venales etiam in Urbe prostant, saepe videas Sanchezii nomini et Operi *De Matrimonio* hanc infamiae notam inustam. Qui fieri, dices, id potuit? Paucis accipe. Cum Venetiis hoc opus an. 1612 ederetur, paragraphus ista oculos pupugit Theologastrorum, qui Venetae reipublicae deserviebant in diuturno bello, quod adversus Apostolicam Sedem eiusque iura pervicaciter gerere per annos complures imo et saecula non intermisit. Indictum itaque a Magistratibus fuit, ne opus prodire in lucem ibi posset, nisi invisa paragraphus, quasi reipublicae iuribus adversa, praecideretur ac penitus tolleretur. Id vero factum vigilantiae romanae oculos non subterfugit; quae ex illa in celeberrimo ac omnium manibus trito opere maligna omissione conspiciens suorum iurium offensam, et exinde complurium scandalum, corruptam illam editionem Sanchezianі operis ereptam e manibus fidelium voluit, atque adeo tomum tertium inter damnatos libros

Ecclesia habeantur, quasi nunquam extiterint. In his autem nihil est quod potestatem Ecclesiae superet, Ergo, etc. 2° Quia id constat, confirmaturque ex praxi Ecclesiae, quae a pluribus saeculis tales dispensationes concedere consuevit. Primus sic dispensasse legitur *Bonifacius VIII*, ann. 1301; recentioribus autem temporibus frequentius eodem modo dispensarunt *Pius VI*, *Pius VII*, *Leo XII*, etc.

903. — II. Tres autem conditiones requiruntur, ut matrimonium ope dispensationis in radice convalidari possit, scilicet

1° Ut coniunctio coniugum *habuerit speciem extrinsecam iusti matrimonii*, neque fuerit manifeste fornicaria. Sic *Bened. XIV*. Idemque exigit *Card. Caprara*. Ratio est, quia secus non adesset verus consensus, et proinde nullo modo posset adesse matrimonium, seu non adesset radix matrimonii, ut loquitur *Benedict. XIV*.

2° Ut consensus *utriusque perseveraverit*; neque enim Ecclesia consensum etiam ex una tantum parte retractatum convalidare potest. Aliunde non raro Pontifex exigit in Rescripto, ut constet de permanenti consensu utriusque partis. Contradicunt tamen nonnulli.

3° Ut adsit urgens et gravissima causa. Sic *Benedictus XIV*. In triplici autem casu praecipue haec haberi potest; nempe 1° quando una pars ad renovationem consensus adduci nequit, et nihilominus consensum de praesenti exhibet remanendi in matrimonio: sic *Card. Caprara*; 2° quando uni tantum parti notum est impedimentum, quod sine gravibus incommodis alteri manifestari non posset; 3° Quando urgens adest ratio non monendi coniuges de nullitate matrimonii.

Haec tertia conditio non requiritur ad validitatem dispensationis, si dispensatio concedatur a Summo Pontifice; secus, si concedatur ab Episcopo ex Indulto particulari. — *Carrière*, *n*. 1444.

---

referri iussit. Quocirca damnatio non in genuinum Sanchezii opus, sed in peculiarem Operis scelesta fraude corrupti editionem cadit. Quod vero in librorum venalium catalogis, nullo inter genuinum opus corruptamque editionem facto discrimine, ea infamiae nota saepe saepius Sanchezii nomini apponatur, id eorum, qui horum catalogorum curam in se suscipiunt, inscitiae, aut inadvertentiae debetur.

Quaesita :

904. — QUAER. 1° *An dispensatio in radice possit obtineri et applicari, utraque parte illius ignara?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia nullo modo cognitio dispensationis requiritur, ut Ecclesia possit tollere effectum legis, seu obstaculum, quod oberat efficaciae consensus ; potestas enim Ecclesiae a tali cognitione est omnino independens. Confirmatur ex praxi Ecclesiae. Etenim *Clemens XIII*, ut refert *Collet*, concessit cuidam Procopo (qui videtur esse Episcopus) facultatem, ut sanaret *in radice*, non monitis partibus, multa matrimonia invalide inita ob nimiam facultatum acceptarum extensionem. Alia quoque exempla ab aliis de simili matrimoniorum revalidatione referuntur.

QUAER. 2° *An possit concedi dispensatio* IN RADICE, *si ambae partes, dum contraherent, impedimentum cognoverint?*

Resp. 1° *Neg.*, iuxta communiorem sententiam, si coniuges contrahendo clare cognoverint matrimonii nullitatem. Ratio est, quia : cognita matrimonii invaliditate, nequit dari in illud verus ac proprie dictus consensus, sed habetur tantum intentio vivendi in *concubinatu* ; et proinde consensus sanari nequit, cum a principio fictus fuerit.

Resp. 2° *Affirm.*, si coniuges contrahendo, etsi impedimentum cognoverint, non tamen matrimonium esse nullum putaverint, vel ad eius invaliditatem non attenderint. Sic videtur intelligendus *Card. Caprara*, qui supponit posse obtineri dispensationem *in radice* ad convalidandum matrimonium *clandestinum*, quando una pars recusat consensum renovare coram Ecclesia. Eodem modo de matrimoniis civiliter tantum contractis distinguendum videtur.

905. — QUAER. 3° *An Episcopus dispensare possit* IN RADICE, *quando potest de impedimentis dirimentibus ex Indulto particulari dispensare?*

Resp. Neg. Ratio est, quia dispensatio in radice requirit maiorem potestatem ; et ideo non censetur contineri in aliis facultatibus. Comprobatur etiam ex praxi Ecclesiae, quae semper dat specialem facultatem, quando potestatem dispensandi in radice concedere intendit.

QUAER. 4° *Quomodo sit exequenda dispensatio* IN RADICE ?

Resp. Eodem modo, ac dispensatio simplex, addendo in formula verba *in radice.* Sic, ex. gr., *Ego, auctoritate apostolicæ mihi concessa, matrimonium a te contractum cum N., in radice eius sano et consolido, prolemque susceptam et suscipiendam legitimam declaro, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.* Sed nulla formula in *Rit. Rom.* habetur.

CAPUT VIII.

DE DEBITO CONIUGALI.

906. — Audi *S. Ligorium*, quaestionem hanc aggredientem, *de Matrimonio, n.* 900. : *Piget me de hac materia quae tantam prae se fert foeditatem, ut castas mentes ipso solo nomine perturbet, longiorem habere sermonem. Sed utinam non esset haec materia frequens in confessionibus excipiendis, ut non oporteret omnino Confessarium plena tractatione, sed sufficeret compendio instructum esse! Ignoscat mihi propterea castus lector, si fuse de ea hic loquar, et ad casus particulares, qui deformiorem exhibent turpitudinem, descendam....*

Coniugale *debitum* dicitur communis ea coniugum actio, quae generationi necessaria est, quaeque a summo rerum omnium Provisore ad humanam societatem propagandam est ordinata. Haec autem actio sita est in carnali copula, qua vir ac femina unum quasi corpus et una caro efficiuntur.

Eiusmodi actus vocatur *debitum* ab Apostolo; est enim id quod sibi mutuo debent coniuges.

Agendum 1° de liceitate actus coniugalis; 2° de eiusdem obligatione; 3° de peccatis coniugum.

ARTICULUS I.

DE LICEITATE ACTUS CONIUGALIS.

1° In se; 2° quoad circumstantias.

§. I. *De liceitate actus coniugalis in se spectati.*

Principia:

907. — I. Actus coniugalis inter legitimos coniuges per se *honestus* est et *licitus*, modo debito fine exerceatur: est enim medium ab ipso naturae conditore statutum atque ordinatum ad legitimam humani generis propagationem.

II. Fines, qui actum huiusmodi honestum reddunt, sunt 1° prolis generatio, quae inter praecipuos matrimonii fines enumeratur; 2° satisfactio obligationis erga alterum coniugem; 3° sedatio concupiscentiae, atque exinde vitatio incontinentiae tum in se, tum in comparte; 4° desiderium honesti amoris fovendi vel conciliandi, coniugalis affectus patefaciendi vel promovendi, etc. — *Ita communiter* cum *S. Lig. n.* 881. *et seq.*, *Sanchez*, *aliique* contra *nonnullos*, qui postremos duos fines non admittunt.

Resolves:

908. — 1° Illicitus est coniugii usus, si fiat ob solam voluptatem; id est, alios fines expresse excludendo (a). Patet ex propositione 9ª ab *Innocent. XI* damnata, quae sic sonat: *Opus coniugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa ac defectu veniali.* Per se tamen esset tantum veniale peccatum, quemadmodum veniale est cibum ob solam delectationem sumere. Immunis autem ab hac culpa est coniugii usus, si re-

(a) Vide uberiorem huius doctrinae explicationem in *not. ad n.* 28. *Vol. I. pag.* 30.; quae sane prae oculis sedulo habenda est, ne quis quoad delectationum usum inanibus angustiis et semet et alios importune divexet.

medium sit concupiscentiae; quippe tamquam concupiscentiae remedium licita est eius satisfactio, sive expresse, sive implicite intendatur (*a*). — *S. Lig. n.* 912.

(*a*) Voluit Auctor per haec adsignificare, etiam levem istam inordinationem seu culpam *operantis propter solam voluptatem* vix unquam reipsa adesse. Et ratio patet; quia inordinatio non residet in appetendo delectationem: ut enim inquit S. Thomas *(Contr. Gent. Lib.* 3. *Cap.* 26. *n.* 6.), *Delectatio, quae consequitur bonas et appetendas operationes, bona est, et appetenda;* idque (ut *ibid. n.* 7. subdit Angelicus) *convenit cum ordine naturae.... Videmus enim, quod natura illis operationibus animalium delectationem apposuit, quae sunt manifeste ad fines necessarios ordinatae.... Nisi enim adesset delectatio, animalia a praedictis usibus necessariis abstinerent.* Inordinatio itaque *operantis propter solam voluptatem* tunc aderit, cum quis ita in voluptate sistit, ut *positive* quemlibet alium finem excludat. Dixi, *excludat positive;* nam quod de qualibet actione communis ac certa doctrina tradit (Vid. quae ex S. Thoma attulimus Vol. I. pag. 35. seqq.), ad actum bonum satis esse, quod fines aut ulteriores aut operi intrinseci non excludantur, licet quoad ipsos agens alioquin negative se habeat, idest de iis inter operandum minime cogitet, sed solum generali quodam conceptu actum ut sibi licitum atque adeo honestum apprehendat, hoc ipsum etiam de actu coniugali dicendum est, nimirum ad eius honestatem sufficere, quod fines huic operi intrinseci, quos et A. n. praec. recenset, *positive* non excludantur, agens vero opus ut sibi licitum, seu (quod idem est) non illicitum apprehendat, licet de illis finibus nihil inter agendum cogitet.

Vix porro contingere potest, ut fines operi coniugali intrinseci *positive* prorsus excludantur. Et hoc quidem Auctor innuere voluit, dum sermonem iniicit de coniugii usu tamquam de concupiscentiae remedio.

Et sane hunc quoque matrimonio finem inesse, et quidem intrinsecum, ut concupiscentiae sit remedium, Auctor est Apostolus (1. *Cor. VII.* 2.) inquiens: *Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquaeque suum virum habeat.* Et rursus *(ibid. v.* 5.): *Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus.... et iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram.* Iterum autem (ibid. v. 9.): *Quod si non se continent, nubant; melius est enim nubere, quam uri.*

Quinimo Chrysostomus haec Apostoli verba explicans, contendit hunc finem nunc temporis esse praecipuum. Sic enim ille *(Lib. De Virgin. Cap.* 19.): *Cum liberorum procreandorum causa proditum est*

2° Illicitus graviter est usus matrimonii cum mente adultera, ut si quis accedens ad suam, sibi aliam repraesentet. — *S. Lig. n.* 913., *et alii communiter.*

---

matrimonium, tum multo magis ad naturae ardorem restinguendum. Atque id Paulus testatur dicens: Sed propter fornicationem, suam quisque uxorem habeat, *non propter liberorum procreationem. Namque ibi convenire iubet, non ut multorum filiorum parentes sint; sed cur?* Ne vos tentet, *inquit*, Satanas. *Ac progressus non dixit: Si optant liberos; sed quid?* Qui se non continent, matrimonium contrahant. *Principio enim, ut dicebam, duplicem hanc occasionem* (coniugium) *habebat; sed deinde terra ac mari atque orbe repleto, unus dumtaxat praetextus est reliquus, nequitiae ac libidinis abolitio.* Et rursus (*Hom. Quales ducendae sint uxores* §. 5.): *Ante omnia disce, quaenam fuerit causa coniugii, et quamobrem in communem vitam introductum sit, nec quicquam requiras amplius. Quae igitur causa coniugii, et cur illud datum est divinitus? Audi Paulum dicentem*: Ad vitandas autem scortationes quisque suam uxorem habeat. *Non dixit, ut evitetur paupertas, et parentur divitiae; sed quid? Ut scortationem evitemus, ut moderemur concupiscentiam, ut vivamus sobrie, ut Deo placeamus contenti uxore propria, hoc nobis affert coniugium, hic eius fructus, hoc inde lucrum est.... Hoc enim in coniugio spectandum est, maxime ut peccatum effugiamus, ut immunes simus a scortationibus: in hoc quaerendae sunt nuptiae, ut ad vitam pudice degendam nos adiuvent.*

Superfluum porro videbitur explicare, quo pacto coniugium ad finem praedictum conferat, seu qua ratione *naturae ardorem restinguat, tentationes Satanae arceat, nequitiae ac libidinis sit abolitio, et ad moderandam concupiscentiam, sobriamque ac pudicam vitam degendam conducat.* Iuverit tamen id ex S. Thoma audire, qui ad allatum Apostoli textum (*Lect.* 1. *in Cap.* 7. *Epist.* 1. *ad Corinth.*) haec inter alia habet: *Apostolus considerans humanum genus iam multiplicatum...., intermisit hanc necessitatem, qua scilicet institutum matrimonium fuerat in officium naturae, et proposuit secundam necessitatem, secundum quam institutum est in remedium culpae. Quia enim carnalis concupiscentia adhuc post baptismum in fidelibus remanet...., instigat homines maxime ad actus venereos propter vehementiam delectationis. Et quia maioris virtutis est, totaliter hanc concupiscentiam superare, quam possit hominibus convenire...., necessarium est, quod in parte concupiscentiae cedatur, et in parte superetur; quod quidem fit, dum actus generationis ratione ordinatur....* Per duo autem iuxta eundem S. Doctorem generationis actus ratione ordinatur,

3° Sterilibus licitus est usus matrimonii, tum quia nulla lex in oppositum ostendi potest, tum quia steriles per se idonei sunt ad actum coniugalem perficiendum : quod si generatio nulla sequatur, id per accidens omnino fit; et alii praeter generationem adsunt honesti fines coniugalem congressum cohonestantes.

4° Etiam senibus, quorum semen non est amplius prolificum, licet usus coniugii, dummodo copulam sufficienter perficere valeant, vel ipsam perficiendi spem habeant non inanem (*a*). Favent enim senibus eaedem rationes, quas de sterilibus adduximus. Confirmatur praeterea ex praxi Ecclesiae, quae matrimoniis senum benedicit. — *Vide S. Lig. n.* 954.

---

scil. *(ibid.)* 1° *quod homo utatur generationis actu secundum quod convenit generationi.... filiorum;* 2° *Quod in specie humana non sint vagi et incerti concubitus, quales sunt concubitus fornicarii, sed sint determinati viri ad determinatas foeminas: quae quidem determinatio fit per legem matrimonii.*

Docente ergo S. Thoma, concupiscentiae remedium, divinitus per matrimonii institutionem homini paratum, in eo residet, ut per actus in legitimo coniugio generationi idoneos ipsi concupiscentiae satisfiat, cedatur nimirum ac satisfiat illi appetitioni venereorum, quam excitat apprehensa delectationis vehementia. Cumque haec concupiscentiae satisfactio constituat finem operis intrinsecum, manifestum est, eum, qui delectationis apprehensione movetur ad actus coniugales, quos alioquin sibi legitimis nuptiis copulato plane licitos esse novit, adeo finem debitum non excludere, ut potius, dum huic appetitioni vult satisfacere, ipsum finem, propter quem nuptiae a Deo sunt institutae, sectetur et impleat. Quocirca proscripta illa propositio, quam Auctor memorat, damnanda utique fuit; sed hac etiam de causa profecto fuit damnanda, quod opus coniugii absurde exhibeat velut opus indifferens ob solam voluptatem susceptum, quando in eo opus potius sedandi concupiscentiam per venerei appetitus satisfactionem, in quo intrinsecus ipsius operis finis consistit, ex doctrina Apostolica inspici debuit.

(*a*) Ad iudicium ferendum, quando coniugalis unio censeri queat satis perfecta, proderit ea meminisse, quae in *not. ad n.* 855., ubi de impotentia, animadvertimus.

§. II. *De liceitate actus coniugalis quoad circumstantias.*

Praecipuae circumstantiae respiciunt personam, situm ac tempus.

I. De circumstantiis personae.

Quadruplex circumstantia, seu impedimentum personae adnexum, petitioni debiti obesse potest, scilicet 1° votum castitatis; 2° affinitas ex incestu; 3° cognatio spiritualis; 4° impotentia corporalis.

Principia:

909. — I. Quilibet coniux voto castitatis innodatus, vel affinitate aut cognatione spirituali ex proprio facto contracta impeditus, sub gravi debitum petere prohibetur: alteri tamen coniugi petenti reddere potest, quin etiam per se tenetur; altera enim pars, ut nuper diximus, iure suo privari non potest.

II. Neuter coniux debitum petere aut reddere potest, si vel castitatis voto devincitur uterque, vel uterque affinitatem, aut spiritualem cognationem ex propria opera contraxit; etenim propter votum vel peccatum uterque vinculo impeditur.

Resolves:

910. — 1° Debitum reddere potest, quin imo tenetur, non solum qui post initum matrimonium, sed etiam qui ante matrimonium, votum iuri alterius oppositum emisit: nam licet contrahendo graviter peccaverit, valide tamen tradidit coniugi illud, quod Deo promiserat; alter alioquin coniux, votum alterius ignorans, ius in rem vi contractus validi acquisivit.

2° Debitum petere ac reddere potest, qui matrimonio inito, vovet religionem ingredi, vel sacros Ordines suscipere post obitum uxoris; nec dispensatione indiget; nam eiusmodi vota non obligant, nisi post matrimonii solutionem.

3° Iuxta communiorem et probabiliorem sententiam, debitum petere potest coniux ligatus voto, aut impedimento affinitatis, vel cognationis spiritualis (a), cum advertit, compartem, petere

(a) Intellige affinitatem et cognationem spiritualem, quae post initum matrimonium contrahantur. Adverte autem, quod alibi dictum est, impedimento affinitatis eum non teneri, qui, incestu se polluens, hanc poenam ignorabat.

non audentem, versari in periculo incontinentiae. Petere etiam potest, quoties alter *interpretative* petit, ex. gr., quando mulier verecundia detinetur, ac vir sentit, ut ait *S. Thomas,* eius voluntatem petendi; quia tunc potius est reddere quam petere. — *S. Lig. n.* 931.

4° Coniux tamen vinculo impeditus, ne ad vitandam quidem incontinentiam debitum exigere potest; incontinentiae quippe periculum est quidem causa dispensationem, vel suspensionem voti obtinendi, non vero debitum petendi (*a*). — *Ita Sanchez, aliique.* Excipe probabiliter, si agatur de impedimentis ab Ecclesia impositis, et dispensatio brevi obtineri nequeat, ac magnum periculum incontinentiae sit in mora. — *S. Lig. n.* 930. — Confer quae diximus tum de impedimento impediente voti, tum de impedimentis dirimentibus cognationis spiritualis et affinitatis.

II. De circumstantiis modi vel situs.

Regulae.

911. — I^a *Regula.* Situs prorsus licitus ille est, quem natura ipsa docet, nempe ut mulier succuba sit, vir autem incubus. — *Ita S. Thomas, et alii communiter.* Ratio est, quia caeteri situs naturae ordini nonnihil adversantur, et consequenter aliquam ordinis violationem inferunt.

II[a] *Regula.* Nullus situs, quantumvis innaturalis, est *per se* graviter illicitus, dummodo actus coniugalis satis perfici possit; ratio est, quia qualiscumque situs inversio, dummodo perfici queat unio, generationem non impedit. — *S. Lig. n.* 917.

III[a] *Regula.* Quilibet innaturalis situs, iusta accedente causa, omni culpa vacat: interdum autem situs innaturalis facilior est, vel etiam solus possibilis; et quidem maior quaepiam facilitas vel necessitas eiusmodi inordinationem, quae per se levis est, amovere potest. — *S. Lig. ibid.*

(*a*) Impedito tamen haud illicitum videtur, alterum coniugem de proprio periculo monere, eumque rogare, ut hac de causa subinde exigat.

Resolves:

912. — 1° Minime peccant coniuges, qui situm invertunt ob periculum abortus tempore praegnationis, ob viri pinguedinem vel curvitatem, ob nimiam mulieris defatigationem, aut etiam ob frigiditatem, quando innaturali situ magis excitentur, etc.

2° Situs, qui solus possibilis est, qualiscumque demum sit, nullatenus damnatur, licet non modica seminis perditio sequatur; quia pars ista seminis non est generationi necessaria, et per accidens, invitis coniugibus, deperditur.

3° Cavendum est prudenti Confessario, ne de variis congrediendi modis faciat quaestiones, quae non solum inutiles sunt, sed scandali etiam plenae. Hinc si poenitens dubium de his iniiciat, Confessario satis erit nosse, an completa fuerit pollutio extra vas debitum. Dixi, *si dubia iniiciat, aut etiam dubitandi occasionem poenitens suppeditet;* nemo enim non videt, eiusmodi interrogationes, in re tam lubrica, nisi manifesta adsit necessitas, nunquam esse faciendas (a). — *S. Lig. n.* 917.

(a) Vulgatissima est DD. sententia, tum periculum scandali, quod confessarius et sibi et poenitenti, atque etiam aliis (nam non raro poenitentes de dictis et interrogationibus Confessariorum cum aliis loquuntur), potest parere, tum etiam reverentiam Sacramento debitam, efficere debere, ut etiamsi forte timeat, ne satis integra ob tacitam aliquam circumstantiam confessio evadat, tamen in materia adeo per se turpi ab ulterius inquirendo per interrogationes abstineat; in necessariis vero utatur iis verborum formis, quae quam decentissimae habeantur. Meminerit insuper Confessarius, imprudentem hac de re, importunum, et inverecundum modum loquendi, non raro iustam dedisse ansam non solum male de ipso suspicandi, sed etiam eum penes Ordinarios iudices denunciandi, quasi in actu confessionis, ut ait Gregorius XV (in Const. *Contra Sollicitantes*), *turpes habuerit sermones;* et quidem iudices tum in eos, qui ex malitia, tum etiam in eos, qui ex mera imprudentia sic deliquerint, animadvertere consuevisse. Videatur de hoc argumento Iosephus Frassinetti in Dissertatione X, cui titulus: *Sull' integrità necessaria alla Confessione (Compend. della Teolog. mor. Vol. 2).*

III. De circumstantiis temporis.

Hae circumstantiae praecipue spectant ad tempus praegnationis, lactationis, menstrui, morbi, festorum et sacrae Communionis.

Unde sic:

913. — 1° Nullo tempore *sub gravi* interdicitur actus coniugalis, saltem *per se*, quia nulla lex invenitur, qua opus coniugii ratione temporis unquam prohibeatur. Dixi *per se;* quia forte quandoque ratione circumstantiarum induci posset proximum abortus aut valetudinis periculum. Sed hoc rarissimum est, nec facile in quibusdam casibus praevideri potest.

2° Imo iuxta Theologos plerosque actus coniugalis ne leviter quidem ratione temporis unquam interdicitur; ratio, quia nulla lex assignari potest, qua etiam sub levi unquam prohibeatur. Attamen *S. Ligorio n.* 924., magis arridet opinio (*a*), quae non excusat a culpa veniali si copula tempore praegnationis fiat, nisi adsit periculum incontinentiae, vel alia causa honesta, quae vix alioquin unquam abesse potest.

3° Communior sententia docet, coitum tempore menstrui habitum non excusari a veniali ob indecentiam, quam prae se ferre videtur, nisi adsit aliqua causa cohonestans, nempe ad vitanda dissidia, aut incontinentiam praecavendam, etc. — *S. Lig. n.* 925. — Confessarius autem prudens hac in re ab omni inter-

---

(*a*) Haec, et alia huiusmodi, ad meram eruditionem memorantur; nam quoad praxim communis est doctrina, quam et S. Alphonsus acerrime propugnat, incertam quorundam opinionem, ut in casu, neque ad gravem neque ad levem obligationem adstruendam sufficere. Eiusmodi ergo plane incertas obligationes Confessarius urgere neque debet, neque potest; eo vel magis, quod in hac quaestione ipse quoque S. Alphonsus *n.* 882., ad quem locum remittit, rationem, cui innititur opinio ista, refutat; et insuper Confessarius, ut noscere posset, an locus huic obligationi per circumstantias detur, longos miscere sermones, interrogationesque de ea materia deberet, a qua tangenda ex omnium sententia, nisi gravis adsit necessitas, summopere cavere debet.

rogatione abstinebit, cum nihil sit a poenitente necessario (a) declarandum. Idem communiter tenent de copula a coniugibus tempore purgationis, seu diebus partum sequentibus habita, ob rationis paritatem.

914. — 4° Non est illicitus actus coniugii tempore lactationis, quia nulla est lex prohibens, nec periculum lac inficiendi saltem proximum, teste experientia. Unde non est ratio, cur coniuges tanto tempore teneantur abstinere ab usu matrimonii cum continuo peccandi periculo. Sic *communissime* ait *S. Lig. n.* 911.

5° Actus coniugalis tempore morbi, per se, saltem plerumque, neque *sub gravi*, neque *sub levi*, est illicitus, quia crebro nullum inde accidit damnum coniugibus; labor autem, qui actum comitatur, in morbum, saltem communiter loquendo, admodum influere nequit (*b*).

6° Iuxta communiorem sententiam non est illicitus diebus *Dominicis* ac *Festis* etiam solemnioribus; tum quia nullum ius adversatur, tum etiam quia maritalis congressus non amovet coniuges a festis Ecclesiae servandis. Plerique e SS. Patribus, qui in oppositum obiiciuntur, de consilio potius quam de praecepto loqui videntur. Hinc etiam deduces, non esse cur eiusmodi usus tempore Adventus vel Quadragesimae prohibeatur. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n.* 923.

7° Denique *per se*, non prohibetur die *sacrae Communionis*, quamvis ad eam ex pietate tantum accedant coniuges, modo ex honesto fine agant (*c*). — *Ita communiter.* — *S. Lig. n.* 922.,

---

(*a*) Ageretur scilicet de culpa levi; culpae autem leves non sunt necessaria Confessionis materia, et quidem etiam quando de culpa levi certo constat. At enim agitur et hic de mera opinione, et sunt, qui aeque probabilem putant opinionem, quae hanc inesse culpam negat. Vide ergo, quae dicta sunt in not. praec.

(*b*) Hoc nimis generaliter dictum videtur, et in casibus particularibus pensandum erit tum incommodum seu damnum aegrotantis, tum incontinentiae in altero coniuge periculum. *Vid. infr. n.* 915. *III, et* 916. *Resol.* 6.

(*c*) Quid haec sibi velint, vix intelliges; nunquam enim sine honesto fine agere quidpiam licet, sive die Communionis, sive aliis diebus. Vides nimirum lacinias singularium de finibus matrimonii opinionum. Idem dicito de exceptione inferius addita de *mera volupta-*

et l. 6. *n.* 273. — *Lugo.* — *Sanchez, aliique,* qui docent esse de mero consilio abstinere a copula die Communionis, sive ante sive post Communionem, modo non immediate post eam susceptam, neque ex mera voluptatis causa habeatur.

ARTICULUS II.

DE OBLIGATIONE ACTUS CONIUGALIS.

Principia:

915. — I. Datur vi iustitiae obligatio, *per se* gravis, reddendi debitum alteri coniugi serio et rationabiliter petenti. Ratio est, quia ex ipsa natura contractus matrimonialis coniuges sibi invicem transferunt potestatem corporum in ordine ad usum coniugalem. Deducitur etiam ex verbis Apostoli, 1. *Cor.* 7. 3.: *Uxori vir debitum reddat, similiter autem et uxor viro; mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.*

II. Nulla datur, *per se,* obligatio petendi debitum coniugale. Ratio est, quia neuter coniux iure suo uti tenetur, et uterque illud remittere potest. *Per accidens* tamen dari potest petendi obligatio ex caritate vel alia virtute, praesertim in viro, v. gr., si iudicet compartem versari in periculo incontinentiae ob verecundiam petendi, aut si petitio necessaria sit ad fovendum aut restaurandum amorem coniugalem, etc. — *Vide S. Ligor. n.* 928. 929.

III. Cessat obligatio reddendi debitum, cessante iure illud exigendi; ius autem in sequentibus praecipue casibus perimitur, scilicet: 1° Si unus coniugum adulterium commiserit, quia frangenti fidem fides non amplius debetur, ut constat ex verbis ipsius Christi, ut supra. 2° Si petens usu rationis careat, quia petitio eius non est humana. 3° Si reddens possit rationabiliter timere damnum, vel periculum grave sanitatis, quia non censentur coniuges se obligasse ad debitum cum tanto incommodo

---

tis causa: qua de re vid. adnotata *ad n.* 908.: et siquidem actum per se culpa carere demum definias, concludes et hoc ad merum consilium, non autem ad praeceptum aut grave aut leve pertinere.

reddendum. 4° Si petens, ob commissum incestum cum consanguineis alterius, in primo aut secundo gradu, aut aliam ob causam ius petendi amiserit (a).

Resolves:

916. — 1° Tenentur coniuges ad cohabitationem, nec potest unus diutius abesse sine alterius consensu, aut sine necessitate; haec quippe obligatio sequitur ex ipsa obligatione debitum reddendi. Causae autem iustae abeundi ad longum tempus, sunt bonum publicum, familia alenda vel tuenda, damnum ab inimicis vitandum, etc. Debet autem vir, qui alibi diu manere debet, uxorem eo ducere, si commode possit, ut secum cohabitet. — *S. Lig. n.* 938.

2° Graviter peccat coniux negans debitum, quoties est periculum incontinentiae, vel gravis molestiae in altera parte. Item si neget alteri *serio* petenti. Secus autem, si compars benevole remittat, aut remisse petat.

3° Non peccat negans, quando alter immoderate petit, v. gr., post tertiam vel quartam vicem eadem nocte; nec si differat ad breve tempus, nempe ad noctem, vel si a nocte differat ad tempus matutinum, secluso tamen semper incontinentiae periculo. — *S. Lig. n.* 940.

4° Reprehendendae sunt uxores, quae maritis suis, absque sufficienti causa, debitum negant, etsi remisse petant; vel quae non concedunt nisi coactae, viroque dure et contumeliose suas petitiones exprobrant.

5° Non excusatur a debito reddendo uxor ob ordinaria partus, graviditatis aut nutritionis incommoda, nec ob dolores graves quidem, sed tempore breves, nec ob dolores moderatos sed diuturnos, v. gr., capitis per plures menses post partum, nec ob sanitatem aliquantisper debilitatam; quia haec omnia conditioni matrimoniali adnexa sunt; secus autem si periculum vitae, aut morbi gravissimi, ex iudicio medici vere prudentis, pertimescendum esset. — *S. Lig. n.* 952.

(a) Forte hic confunditur amissio iuris in corpus alterius, cum usu iuris ob quampiam circumstantiam illicito. Idcirco haec non cohaerent cum dictis sup. n. 909., ubi statuitur, coniugem, qui ob incestum affinitatem contraxit, debitum alteri reddere posse, imo teneri.

6° Non est obligatio debitum reddendi alteri laboranti morbo contagioso in se gravi, ut est pestis, morbus venereus, aut quid simile. Pariter excusantur a reddendo debito laborantes febri valida aut alio morbo gravi, propter nimiam corporis debilitatem. — *S. Lig. n.* 950.

7° Non excusatur coniux a debito reddendo ob timorem prolis numerosioris; procreatio enim prolis ad praecipuum finem matrimonii spectat; unde incommodum illud est ipsimet matrimonio intrinsecum. — *S. Lig. n.* 941.

ARTICULUS III.

DE PECCATIS CONIUGUM.

917. — Patrari possunt peccata inter coniuges ratione actus coniugalis, sive per *excessum*, hoc est, actus ad generationem inutiles ponendo; sive per *defectum*, actum essentialem non perficiendo, seu crimine *onanismi* torum maculando.

Hinc paragraphus duplex.

§. I. *De peccatis coniugum per excessum.*

Nota. Triplicis generis distinguuntur actus qui praeter copulam, sed eius occasione aut praetextu, a coniugibus exerceri possunt. 1° Alii sunt nocivi generationi, ut sodomia et pollutio, et sunt contra naturam. 2° Alii utiles, ut tactus excitantes naturam et amorem foventes. 3° Alii nec nocivi nec utiles, et dicuntur praeter naturam.

Principia:

918. — I. Quidquid est necessarium ad actum coniugalem complendum, aut utile ad illum facilius, citius, aut perfectius exercendum, est coniugibus omnino licitum. Ratio, quia qui habet ius ad rem, habet ius etiam ad media necessaria vel utilia, nec aliunde prohibita; et quibus licitum est principale, licitum etiam est accessorium, ac medium ad illud ordinatum.

II. Quidquid in actu coniugali generationi obest, seu pollutionem per se inducit extra coniunctionem naturalem, est graviter illicitum. Ratio est, quia effusio voluntaria seminis non est licita nisi in ordine ad generationem, et proinde matrimonium non dat coniugibus facultatem nisi ad seminis effusionem, quae generationi de se inservire possit; alioquin vero si homines vo-

luptate ipsa frui sine consequenti prolis alendae et educandae onere possent, filiorum generatio facile posthaberetur, imo vitaretur data opera, et sic societas ipsa ad interitum declinaret.

III. Quidquid non obest quidem, per se tamen minus necessarium, minusve utile est ad actum generandi, culpae verti nequit nisi levi ; a qua tamen alii fines eiusmodi actibus intrinseci excusant, nempe ut affectus coniugalis servetur ac foveatur, aut saltem ut concupiscentia sedetur (a) ; quos tamen fines opus non est expresse intendere, sed, prout dictum est superius, sufficit ut positive non excludantur.

Resolves:

919. — 1° Culpa vacant inter coniuges oscula quaelibet honesta, et tactus in partes tum honestas tum etiam minus honestas (si tamen caute fiant) ratione affectus coniugalis demonstrandi, aut amoris confovendi, etiamsi aliquando *per accidens* sequeretur *involuntaria* pollutio; quia omnia amoris honesta signa, etiam tenera, ut media ad finem, sunt licita iis, qui ex vinculo matrimoniali *cor unum* et *caro una* fieri debent. — *S. Lig. n.* 934., *et alii communiter.*

2° Culpa etiam vacant, *per se*, tactus et aspectus minus honesti, si ad copulam *immediate* referantur. Imo idem tenendum, etiamsi essent *simpliciter* inhonesti, sed ad naturam excitandam necessarii aut utiles ; tunc enim sunt quaedam copulae praeparatio, et velut inchoatio. Si autem actus, quibus coniux se ad actum coniugalem disponit, tales sint, ut pollutionem, *per se*, facile provocent, culpabiles esse queunt, si desit diligentia ad pollutionem extra congressum evitandam (b) ; quae diligentiae

(a) Confer dicta superius *in not. ad. n.* 908., ubi ex doctrina Chrysostomi et S. Thomae, Paulum Apostolum interpretantium, ostensum est, coniugii lucrum fructumque in eo maxime inesse, ut ardor concupiscentiae restinguatur, et sic pudica ducatur vita. Restinguitur concupiscentia, dum coniugium praestat, quo delectationis appetentiae satisfieri queat. Vita ducitur pudica, dum appetentiae illius satisfactio extra legitimum thalamum non quaeritur.

(b) Idcirco ab his maxime cavendum DD. monent, si coniuges eo loci sint, ubi congredi non possent. Duo autem exempla tactuum,

omissio, ubi huiusmodi sit, ut prope per eam quis pollutionem velle censeatur, gravis etiam culpa esse potest; quod si, debita adhibita diligentia, pollutio praeter intentionem sequatur, nulla erit culpa (*a*).

---

qui *per se* facile pollutionem provocant, indicat Sanchez (*De Matr. Lib.* 9. *Disp.* 45. *n.* 35.), et horum alterum etiam S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 934.).

(*a*) Haec doctrina prae oculis habenda est etiam quoad casum, quem mox Auctor subiicit, quoad actus nempe imperfectos, qui inter coniuges exercentur absque congrediendi intentione. Et Auctor quidem solum opinionem indicat, quae hos actus non damnat ceu graviter reos. At non praetermittenda silentio est alia opinio, et ipsa sat communis (*Vid. S. Alph. Lib.* 6. *n.* 934.), quae hos actus *excusat ab omni culpa etiam in petente, si pollutio non intendatur, nec adsit periculum consensus in eam, et modo.... adsit gravis aliqua causa,* v. gr., *ad fovendum mutuum amorem.... aut ad avertendam alterius zelotypiam.* Et (*ibid.*) subiicit, *probabiliter in reddente tactus etiam impudicos (nisi sint tales, ut videantur inchoata pollutio) esse licitos, quamvis adsit periculum pollutionis in alterutro, quia tunc reddens dat operam rei licitae.*

Haec autem ex communi sententia, quam et S. Alphonsus sequitur (*l. c. n.* 933.), valent etiam quando *congressus coniugibus esset omnino vetitus, vel etiam esset impossibilis ob impotentiam.* Et quoad hunc quidem postremum casum, quando coniuges dicendi sint vere et prorsus impotentes superius (*in not. ad n.* 855.) iam advertimus. Quoad primum vero inspicienda causa est, cur coniugii usus sit vetitus. Nam vera erit statuta regula, si interdictus sit ob affinitatem ex crimine contractam cum propria uxore; secus vero, si ob matrimonii nullitatem.

Et quoad istos actus imperfectos memoranda ea veniunt, quae habet Diana (*Tom.* 2. *Tr.* 6. *Res.* 205. *n.* 2.): *Communiter* (ait) *notant DD., cessante in utroque coniuge pollutionis periculo, non peccare maritum mortaliter, si coeptam copulam ante seminationem abrumpat, ne proles generetur, modo id faciat uxore consentiente aut non rationabiliter invita. Immo si iusta causa adsit impediendi seminationem,* v. gr., *ob paupertatem ac multitudinem prolis, et nihilominus concubandi ad sedandam concupiscentiam, omnem culpam abesse, si mutuus consensus accedat.... Unde non erunt damnandi etiam de culpa veniali coniuges infirmi, qui ad sedandam concupiscentiam inciperent copulam, et voluntarie illam minime perficerent; et hic casus frequenter potest accidere.* Et mox (Resol. 207.) hunc casum propo-

3° Non peccant graviter coniuges, etsi tactibus etiam sine intentione copulae habitis exurgat commotio spirituum, vel membrorum generationi inservientium, aut sequatur distillatio; quamvis haec in solutis mortalia essent: ratio, quia, secluso voluntariae pollutionis aut sodomiae crimine, nihil fit contra bonum matrimonii (a). — *Ita communiter.* — *S. Lig. n.* 934. —

---

nit: *Quidam inchoabat copulam cum uxore, et postea ob morbi periculum ex eius consensu se retrahebat; verum ex hoc aliquando sequebatur pollutio: quaesitum a me fuit, an talis tactus esset licitus? Respondi affirmative: quia non est peccatum dare operam rei licitae et actioni honestae, quamvis praevideatur secutura pollutio, dummodo absit periculum consensus, ut erat in casu, de quo interrogatus fui: quia tunc pollutio non est in se volita, ut supponitur, neque dici potest volita in causa, quia non teneor illam actionem omittere, ne sequatur pollutio, stante iusta causa.* Cuius resolutionis rationem clarius propositum habes in doctrina S. Alphonsi, quam alibi (*Vol.* 1. *not. ad n.* 412. pag. 447.) retulimus. Vid. etiam Sporer (*De Matrimonio n.* 500.), ubi de casu consimili, quem sumit ex Gobat (*Theol. Exper. Tr.* 10. *n.* 668. 669.), idem cum Diana aliisque sentit, et advertit, quod sit *casus valde et frequenter practicus.*

(a) Non abs re Auctor generale hoc principium aut statuit aut supponit, quod praeter istam inordinationem, quae est contra naturam, vix aliquid inter coniuges quoad hoc intercedere possit, quod gravis culpae *certe* damnari possit. Nam utique penes hos, illosve Auctores ceu graviter reos traduci reperies modo istos actus, modo alios; at enim in his mere habes quasdam opiniones particulares, et quidem non e solidis certisque principiis, sed potius e phantasticis apprehensionibus fere deductas. Recurrunt quidam scilicet ad *indecentiam*, ac turpitudinem, ac fere exclamationibus ac declamationibus rem agentes, *horrendam, nefandam, turpissimam*, etc., rem proclamant: quasi vero aut ratio peccati generatim, aut gravitas culpae petenda sit e ratione *indecentiae* in eo materiae genere, in qua etiam quae maxime licita sunt, quin et praecepta, ipsa natura duce, secreto ac tenebris ratione *indecentiae* committenda sunt. Recurrunt alii ad rationem effraenis libidinis; quasi vero libido non se maxime effraenem prodat in eo, in quo coniugii finis consummatur, aut quasi non ideo etiam matrimonium institutum fuerit, ut effraenis libidinis (*Vid. S. Thom. sup. in not. ad n.* 908.) remedium foret; aut quasi aliter matrimonium libidinis remedium foret, quam ut vehementi delectationis appetitui satisfiat, ea demum lege tantum ipsi apposita, quam et S. Thomas (*l. c.*) innuit, ut nec extra legitimum matrimonium excurrat, nec naturae fini adversetur! Et

Sanchez., etc. Levis autem culpa, quae in huiusmodi actibus inesse potest, facile ob fines ipsi matrimonio intrinsecos aut alios extrinsecos excusatur, v. gr., quia ad fovendum affectum, vel ad sedandam concupiscentiam idonei sunt.

---

sane nisi adversus horum alterutrum peccetur; solida alia ratio, propter quam quaepiam alia inordinatio certo possit peccati gravis incusari, clare nuspiam apparet.

Quo quidem principio, uti par est, statuto, expeditissima Confessario ratio suppetit, tum ut sanctitati Sacramenti, tum ut saluti poenitentium prospiciat.

Postulat enim Sacramenti sanctitas, ut de hisce sermo non intermisceatur, nisi urgente necessitate; unde fit, ut alienissimus debeat esse Confessarius ab hisce investigandis, atque adeo vix ullam adhibere interrogationem praeter hanc forte generalem, *Num aliquis scrupulus anxium animum utcumque habeat*, quae tamen ne ipsa quidem fieri sine causa debet. Respondeat tamen, necesse est, si interrogatus fuerit. Porro ut responsio expeditissima sit, et ita satisfaciat necessitati, ut pro Sacramenti reverentia non tangat, quae tangenda non sunt, nihil aptius proposita norma erit.

Postulat id deinde salus poenitentium; quippe angi sane hi scrupulis possunt, et quidem circa eiusmodi actus, quos verbis exprimere animus refugit, et de quibus interrogare Confessarius nunquam debet. Porro ad tollendos quosvis scrupulos, et cum his simul necessitatem exprimendi ea, quae nominari nec possunt a poenitentibus, nec debent a Confessario, optime deservit proposita norma. Nam semel ac significetur poenitenti, ubi nihil fini matrimonii seu generationi *positive* adversetur, nihil inter coniuges hac in re haberi, quod sit peccatum mortale, atque adeo quod sit *materia necessaria Confessionis,* licet leves culpae variis de causis intercedere possint, patet incommodis omnibus supradictis optime occurri.

Incommodis occurritur quoad praeteritum; nam semel ac poenitens generatim, ut fieri solet primitus, confessus fuerit, se aliquid hac in re deliquisse, Confessarius vero genericae interrogationis ope noverit, ex poenitentis suasione grave quidpiam intercessisse, praecisis mox quibusvis aliis investigationibus, facile rem componet, contentus nempe generali confessione vel peccati contra naturam, si alterutrum ex praedictis affuerit, vel generatim gravis contra conscientiam reatus; scitatusque, si opus est, numerum, confessionis necessitati satisfactum putabit.

Incommodis occurritur quoad futurum; tum quia adhibita ea norma avertitur periculum graviter ob solam conscientiam erroneam peccandi; tum quia poenitentibus, si opus habeant, traditur facilis

920. — 4° Non peccat graviter, imo iuxta communiorem et probabiliorem sententiam nec leviter, uxor quae seipsam tactibus excitat ad seminationem statim post copulam, in qua vir solus seminavit; 1° quia seminatio mulieris pertinet ad complendum coniugalem actum, ut proprie coniuges sint una caro; et sicut uxor potest se praeparare tactibus ad copulam, ita etiam ipsam perficere; 2° quia si mulieres post talem irritationem naturam compescere tenerentur, essent iugiter magno periculo expositae graviter peccandi. — *S. Lig. n.* 919.

---

confitendi ratio. Et quod ad leves culpas attinet, tria sunt, de quibus utiliter poenitens monebitur: 1° ab iis culpis excusari eum coniugem, qui cum sine alterius offensione quaedam recusare non possit, passive quodammodo se habet, ea scilicet non exigens, sed mere consentiens seu permittens; 2° ubi excusatio ista non adsit, ac poenitens leves hasce culpas confiteri malit (nam confiteri venialia necessarium non est), utendum in confessione prorsus esse generali formula *alicuius levis culpae in coniugali officio praestando*, nec unquam designandum, cuiusmodi illi actus fuerint: sanctitas enim sacramenti et periculum huic materiae insitum exigunt omnino, ut mere quod sufficiens sit, nihil vero superflui exprimatur; 3° si poenitens forte incidat in Confessarium adeo imprudentem, ut quidpiam ulterius investigando sciscitetur, posse eum, imo et debere modeste reponere, *nihil esse, quod ea de re addat*.

Quandoquidem vero de necessaria Confessarii cautela circa materiam istam sermo incidit, praestat heic subiicere, quidnam dignitas ac sanctitas Sacramenti dictet respondendum mulieri, quae mox nuptura, deque omni peccato in coniugalibus officiis cavendo valde sollicita, Confessarium ea de re interroget. Huic porro quaestioni sic post alios respondet Gobat (*Exper. Theol. Tr.* 10. *Cas.* 17. *n.* 648. 649.): *Si eiusmodi puella habeat matrem superstitem, bonis verbis iubeatur genitricem interrogare potius, quam Confessarium (aut etiam alias foeminas utcumque consanguineas*, addit Burghaber)..... *Si careat matre, aut prae verecundia non audeat interrogare, dicatur ei, ut suo marito tamquam capiti obediat etiam in illis rebus; si hic forte petat aliquid, de quo ipsa dubitet, an sit licitum, deprecetur verecunde; si deprecando nihil efficiat idcirco, quod maritus asserat, se iam nosse, quid permittant leges connubiales, tunc obediat, certa se non offensuram Deum, dum in dubio paret marito, tamquam superiori; proxima deinde occasione quaerat ipsa ex Confessario, utrum illud, in quo obedivit, licitum sit coniugibus, nec ne?*

5° Tactus cum seipso ex delectatione venerea, absente altero coniuge, iuxta plurium sententiam, a peccato gravi excusari non possunt, etiam seclusa pollutione aut proximo eius periculo. Ratio est, quia coniux ius non habet utendi proprio corpore in ordine ad voluptatem secum explendam, sed tantum in ordine ad copulam. — *Lacroix*, *n.* 339., etc. *S. Lig. n.* 936. — Alii tamen non pauci apud ipsum S. Alphonsum dicunt, secluso pollutionis periculo, hoc culpam venialem non excedere. S. Alphonsus primam sententiam probabiliorem, et suadendam (*a*) censet.

6° Delectatio *morosa* de copula habita, vel remote habenda, secluso pollutionis periculo, iuxta communem sententiam, est peccatum veniale tantum. 1° Est peccatum aliquod; quia in hac voluptate ad proximam copulam non relata, inordinatio invenitur, cum desit finis honestus et frustra moveantur, inchoative saltem, spiritus genitales. 2° Veniale non excedit; quia, cum copula sit coniugibus *per se* licita, non potest esse graviter illicitum de illa delectari (*b*). Non autem illicita est simplex co-

---

(*a*) S. Alphonsus, dum dicit hanc sententiam *suadendam*, nequaquam significat, poenitentibus ingerendam a Confessario esse opinionem de gravi in hisce actibus reatu; nam ipse aperte et vehementer eos increpat ac damnat (*Vid. not. ad n.* 152. *Vol.* 1. *Pag.* 147.), qui peccati mortalis, ubi de re non sunt certissimi, conscientiam iniiciunt. Hoc itaque unum sibi vult S. Alphonsus, poenitentes ab huiusmodi actibus summopere deterrendos. De hac quaestione videndus est Andreas Mendo (*Stater. Opin. Dissert.* 5. *Quaest.* 19.), ubi pro opinione negante gravem horum actuum reatum ea argumenta *ad hominem* refert (*n.* 152.), quibus difficile sane est idoneum responsum reddere.

(*b*) S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 937.) in hanc rem affert illud S. Thomae (*De mal. Q.* 15. *art.* 2. *ad* 17.): *Delectationes in bonitate et malitia consequuntur operationes delectabiles; et ideo sicut carnalis commixtio non est peccatum mortale coniugato, est autem peccatum mortale non coniugato; similis etiam differentia est de delectatione et de consensu in delectationem. Non enim potest esse gravius peccatum consensus in delectationem, quam consensus in actum, ut patet per Augustinum....* At vero hoc argumentum probat, non modo consensum in delectationem (nam hoc dicit *morosa delectatio*) non esse mortale, sed ne veniale quidem esse peccatum. Et huc directe ducit etiam ratio ab Auctore allata, scil. quod non possit esse graviter illicitum delectari de re licita: cur enim illicitum utcumque erit de re licita delectari, quando, ut ait S. Thomas, bonitas vel

gitatio de his habendis vel habitis. — *S. Lig. n.* 937. — *Voit, n.* 110. — Imo nec desiderium de copula futura, nec approbatio de praeterita sunt, *per se*, illicita ; quia desiderium de re licita nequit illicitum esse. — *V. Casus, n.* 1102.

§. II. *De onanismo in particulari.*

921. — *Onanismus* in eo consistit quod vir, post inceptam copulam, ante seminationem se retrahat et semen extra effundat, ut generationem impediat. Quisque per se videt, hoc esse turpi libidini indulgere, quin onera matrimonii sustineantur.

Nomen suum sortitur ab *Onan*, secundo filio patriarchae *Iudae*, qui, defuncto fratre suo Her, iuxta morem coactus est viduam eius Thamar ducere, ut suscitaret semen fratri suo ; sed *introiens ad uxorem fratris sui, semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur. Et idcirco percussit eum Dominus, quod rem detestabilem faceret. Gen.* 38. 9. *et* 10.

Statuenda :

922. — *Dico* I. Onanismus *voluntarius* est semper peccatum mortale, utpote contra naturam ; ideoque in nullo casu coniugibus licitus esse potest. Ratio est, 1° quia plane pugnat contra finem primarium matrimonii, et ad societatis exstinctionem *per se* tendit, ac proinde naturalem ordinem subvertit ; 2° quia a supremo Legislatore et naturae Auctore *stricte* fuit prohibitus, ut eruitur ex textu *Genes.* modo relato : 3° constat insuper ex propositione 49ª ab *Innocentio XI* damnata, quae sic sonat : *Mollities iure naturali prohibita non est....* Unde sic : Onanismus est vera et proprie dicta mollities, seu pollutio extra usum licitum matrimonii ; ergo, etc. Hoc confirmatur variis *S. Poenitent.* et *S. Officii* Decisionibus, infra referendis sub *n.* 927. 928. *et* 929.

Dico II. Vir *onanista* nunquam a peccato gravi excusari potest, et proinde nunquam absolvendus est, nisi de peccato suo sincere doleat, illudque in posterum vitare proponat. Ratio ex dictis patet.

---

malitia delectationis desumitur ex bona vel mala re, de qua quis delectetur ? Vide quae allata sunt ex S. Thoma de morosa delectatione *in not. ad* n. 169. *Vol.* 1. *pag.* 162.

Dico III. Uxor ab omni peccato excusari potest, si gravi de causa viro onanistae debitum reddat, modo interius ipsius peccato non assentiatur, exteriusque repugnantiam suam seriis admonitionibus, aliisve displicentiae signis ostendat. Ratio est, 1° quia rei licitae vacat, et utitur iure suo, quo propter malitiam viri privari non potest; nec rei intrinsece malae cooperatur, cum se *passive* tantum habeat, et actio intrinsece mala consistat tantum in actu viri, contra naturae ordinem tunc recedentis; 2° quia non obligatur caritate ad peccatum mariti impediendum cum gravi suo incommodo; 3° quia patet ex variis responsionibus *S. Poenitentiariae*, quibus declaravit huiusmodi mulierem inquietandam non esse. — *Vide Decisiones*, infra referendas sub *n.* 931.

Resolves:

923. — 1° Graviter peccat mulier, quae virum ad matrimonio abutendum inducit, etiam indirecte vel tacite: v. gr., conquerendo de numero prolis, de laboribus partus, vel educationis liberorum, aut recantando se in proximo partu morituram esse, etc. *A fortiori* graviter peccat, si invito marito ab incoepta copula ante seminationem se retrahat.

2° Graviter item peccat mulier detestandae viri actioni interius consentiendo (*a*), etsi exterius repugnantiam ostendat. Peccatum enim semper est odio habendum.

3° Tenetur uxor, saltem *ordinarie*, virum onanistam de obligatione recte agendi monere, eumque pro posse a perversa agendi ratione avertere. Nec sufficit quod semel eum monuerit, sed durante prava consuetudine admonitiones interdum re-

---

(*a*) Intellige, si opus ipsum malum approbet, deque eo, uti tali in se, gaudeat. Nam inefficax complacentia non de malo opere in se, sed solum de effectu inde sequuto, reatum per se non continet, prouti DD. omnes statuunt *in Tract. De Peccatis. Vid. Vol.* 1. *n.* 173. *Resol.* 4. Et hoc sedulo advertendum est, ne inaniter vexetur uxor, quae dum crimen viri efficaciter detestatur (et haec detestationis efficacia inde probatur, quod si optio illi detur, nunquam abusum hunc velit), posset alioquin gaudere de immunitate ab incommodis, periculisque, quae gestationem, partum, etc., comitantur.

petere debet, nisi certa sit, novam admonitionem nullo modo esse profuturam. Attamen tunc etiam repugnantiam suam aliquo modo patefacere tenebitur, ne peccato mariti libenter consentire videatur. — *Ita communiter*, et sic respondit interrogata *S. Poenitentiaria*.

4° Officium quoque uxoris erit maritum blanditiis, variis amoris indiciis, precibus, adhortationibusque permovere ad actum recte perficiendum, vel ab eo prorsus abstinendum. Experientia constat, plurimos viros onanistas, ab uxoribus sic allectos, ad meliorem frugem sese recepisse.

Quaesita:

924. — QUAER. 1° *Quomodo se gerere debeat Confessarius cum coniugibus de usu matrimonii prorsus tacentibus?*

Resp. Difficultas haec quotidianae praxis non adeo facile solvitur, nostris praesertim temporibus, in quibus onanismi lues undequaque grassatur. Hinc varia est Confessariorum agendi ratio. Alii censent, coniuges generatim quoad matrimonii usum esse interrogandos, quia abusus matrimonii est communissimus, nec in re adeo iuri naturae opposita ordinarie praesumi bona fides potest. Alii e contrario opinantur, omittendas omnino esse quasvis interrogationes, quia coniuges, licet onanismi reipsa rei, forte in bona fide versantur, et hac expulsa pergent nihilominus in prava peccandi consuetudine, nec proinde iam amplius absolvi poterunt, et a Sacramentis recipiendis exsulabunt. A duobus his extremis recedendum, viamque mediam sectandam esse existimamus. Etenim ex una parte in re adeo ardua et periculosa minime decet, ut Confessarius quaestiones multiplices, minutasque coniugatis proponat. Imo nisi gravis adsit probabilitas, quod poenitens huiusmodi peccato inquinetur, altum servare debet silentium. Ex altera parte Confessarius semper ab omni quaestione abstinere non potest: etenim ex officio iudicis integritatem confessionis hac in re sicut in aliis *per se* procurare debet, quoties graviter suspicatur poenitentem obligationi suae non satisfacere (a). Nec dicas Confessarium excu-

---

(a) Haec ratio hoc loco parum efficax est. Quia aut Confessarius supponit poenitentem in bona fide, et iuxta praemissa ab ipso Au-

sari ab obligatione interrogandi, ratione gravissimi incommodi, quod in praesenti casu occurrit; nam generatim poenitentes absque tanto incommodo interrogari possunt, si caute et prudenter procedatur, v. gr., inquirendo generali modo, num aliquid sit quod conscientiam circa matrimonii sanctitatem remordeat. Quod si negent, generatim ulteriori interrogatione non erunt urgendi. Confirmatur haec doctrina recenti Decisione *S. Congreg. Inquis.* die 21 Maii 1851. Quaesitum enim fuerat, qua nota digna foret sequens propositio: *Nunquam expedit interrogare de hac materia* (onanismi) *utriusque sexus coniuges, etiamsi prudenter timeatur, ne coniuges, sive vir, sive mulier, abutantur matrimonio.* Responsum fuit: *Propositionem, prout iacet, esse falsam, nimis laxam et in praxi periculosam.* — *Vide infra, n.* 930.

925. — Quaer. 2° *An uxor debitum a viro onanista petere possit?*

Resp. Affirm. probabilius, gravi de causa, v. gr., si periculo gravi incontinentiae ipsa exponatur; quia ius habet ad copulam, et ratione sufficiente a peccato cooperationis excusatur. — *Ita S. Lig. n.* 947. (*a*). Sic etiam declaravit *Poenitentiarius Maior Card. de Gregorio* in admonitione ad praefatas S. Poenitentiariae responsiones, quamvis addat, *S. Poenitentiariam* hac de re decisionem dare recusasse.

---

ctore ratio procurandi integritatem Confessionis non exigit, ut a bona fide poenitens deturbetur. Vel de bona poenitentis fide dubitat, et tunc cum non agatur de peccatis, quorum omissio possit oblivioni tribui, interrogatio aut facile noxia evadet, si poenitens in bona fide erat, aut inutilis, si mala fide silentium ea de re poenitens servat. Vide de hoc argumento Frassinetti in Dissert. X alias cit. *Dell' integrità della Confessione.*

(*a*) Ecce tibi S. Alphonsi sententia: *Iustam causam (uxor) habebit petendi, si ipsa esset in periculo incontinentiae, vel si deberet alias privari iure suo petendi plusquam semel vel bis, cum perpetuo scrupulo, an ei sit satis grave incommodum, nec ne, tunc se continere. Vide dicta in pari casu Lib.* 2. *n.* 53. *V. Si vero*: qui alter S. Alphonsi locus etiam clarius mentem ipsius explicat. Et haec Confessarius probe advertat, oportet, ut sciat, quandonam denuntiandi obligationem, et quando solum utendi consiliis et adhortationibus locus ipsi detur.

926. — QUAER. 3° *An peccet uxor consensum internum voluptati praebendo, quando actum coniugalem viro onanistae permittere potest?*

Resp. Neg., modo peccato viri assensum non praebeat. Ratio est, quia cum minime peccet actum huiusmodi permittendo, neque peccat voluptatem ex ea provenientem admittendo, quamvis praesciat, virum copulam non esse perfecturum; actus enim ille est in se honestus et licitus mulieri, et per eam non stat, quominus debito modo perficiatur. — *Vide Casus, n.* 1104.

NOTA. Confessarius de his foetidis rebus in S. Tribunali Poenitentiae agere coactus, satagere debet, ut frequenter cor et mentem ad Deum erigat, ne dum alios mundare nititur, ipse maculetur. Iuvat ipsum interdum exclamare cum Psalmista: *Eripe me, Domine, de luto, ut non infigar.*

DECISIONES

SACRARUM CONGREGATIONUM CIRCA ONANISMUM.

I° CONSULTATIO.

927. — Episcopus N. humillime supplicat pro huius dubii solutione:

« 1° An possit absolvi mulier, quae pateretur equidem virum, si recte ageret in copula coniugali, vehementer autem desiderat, ut se retrahat vir, quia mulier illa prolem habere formidat.

« 2° An possit absolvi mulier, quae in copula coniugali posset suis blanditiis obtinere a viro, quod non se retraheret, et non facit, quia illa copula sibi displicet. »

RESPONSUM.

S. Poenitentiaria, perpensis dubiis a Ven. in Christo Patre, Episcopo N., propositis, respondit: *Negative.*

Datum Romae, in S. Poenitentiaria, die 27 Maii 1847.

II° CONSULTATIO

928. — Quaeritur a Sede Apostolica, qua nota theologica dignae sint tres propositiones sequentes, nimirum:

« 1° Ob rationes honestas coniugibus uti licet matrimonio eo modo, quo usus est Onan.

« 2° Probabile est istum matrimonii usum non esse prohibitum de iure na-
« turali.

« 3° Numquam expedit interrogare de hac materia utriusque sexus coniuges, « etiamsi prudenter timeatur, ne coniuges, sive vir sive uxor, abutantur ma-« trimonio. »

RESPONSUM

S. Congreg. Inquisit. die 21 Maii 1851.

Ad 1um: *Propositionem esse scandalosam, erroneam, et iuri naturali matrimonii contrariam.*

Ad 2um: *Propositionem esse scandalosam, erroneam, et alias implicite damnatam ab Innocentio XI: propositione* 49^{a} (Vide hanc propositionem supra, *n.* 922.).

Ad 3um: *Propositionem prout iacet esse falsam, nimis laxam, et in praxi periculosam.*

III^{a} Consultatio.

Postulatum Illustrissimi D. Bouvier Episcopi Cenomanensis, circa agendi rationem Confessariorum cum coniugibus, relative ad onanismum.

« Beatissime Pater,

929. — « *Episcopus Cenomanensis in Galliis ad pedes S. V. summa cum* « *reverentia provolutus, ea, quae sequuntur, humillime repraesentat.*

« *Fere omnes iuniores sponsi numerosiorem prolem habere nolunt, et tamen ab actu coniugali abstinere moraliter nequeunt.*

« *A Confessario interrogati circa modum, quo iuribus matrimonii utun-* « *tur, graviter communius offendi solent; et moniti, nec ab actu coniugali* « *temperant, nec ad nimiam prolis multiplicationem determinari queunt.*

« *Tunc adversus Confessarios mussitantes, Sacramenta Poenitentiae et* « *Eucharistiae derelinquunt, malum praebent exemplum liberis, famulis,* « *aliisque Christi fidelibus; lugendum inde oritur Religionis detrimentum.*

« *Numerus eorum, qui ad sacrum Poenitentiae Tribunal accedunt, multis* « *in locis ab anno in annum decrescit praesertim ob hanc causam, fatentibus* « *plerisque Parochis pietate, scientia et experientia magis conspicuis.*

« *Quomodo ergo olim agebant Confessarii? aiunt multi. Non plures quam* « *hodie communiter nascebantur liberi ex singulis matrimoniis, coniuges non* « *erant castiores, et nihilominus praeceptis annuae Confessionis ac Commu-* « *nionis Paschalis non deerant.*

« *Omnes libenter admittunt infidelitatem erga compartem, et abortus at-* « *tentationem, maximum esse peccatum. At vix ac ne vix quidem persua-* « *deri possunt se teneri sub peccato mortali, aut perfectam in matrimo-*

« *nio servare castitatem* (a), *aut incurrere periculum innumeram generandi*
« *prolem.*

« *Praefatus Cenomanensis Episcopus ingentia hinc obventura esse mala*
« *praevidens, et anxietate turbatus, a Beatitudine Vestra sollicite exquirit :*

« 1° *An coniuges qui matrimonio eo utuntur modo, ut conceptionem prae-*
« *caveant, actum per se moraliter malum exerceant?*

« 2° *Si actus habendus sit ut moraliter malus, an coniuges de illo se non*
« *accusantes considerari possint tanquam in ea constituti bona fide, quae eos*
« *a gravi culpa excuset?*

« 3° *An probanda sit agendi ratio Confessariorum, qui ne coniugatos*
« *offendant, illos circa modum, quo iuribus matrimonii utuntur, non inter-*
« *rogant?* »

RESPONSIO.

930. — S. Poenitentiaria, mature perpensis propositis quaestionibus :

Ad 1um respondet : « *Cum tota actus deordinatio ex viri malitia pro-*
« *cedat, qui, loco consummandi, retrahit se et extra vas effundit; ideo,*
« *si mulier post debitas admonitiones nihil proficiat, vir autem instet mi-*
« *nando verbera aut mortem, poterit ipsa, ut probati Theologi docent, citra*
« *peccatum simpliciter permittere, idque ex gravi causa, quae eam excu-*
« *set; quoniam caritas, qua illud impedire tenetur, cum tanto incommodo*
« *non obligat.*

Ad 2um autem et 3um respondet : « *quod praefatus Confessarius revocet in*
« *mentem adagium illud,* sancta sancte esse tractanda; *atque etiam verba per-*
« *pendat S. Alphonsi de Ligorio, viri docti et harum rerum peritissimi,*
« *qui in* Praxi Confessariorum, §. 4., n. 41, *inquit : Circa autem peccata*
« *coniugum respectu ad debitum coniugale, ordinarie loquendo, Confessarius*
« *non tenetur, nec decet interrogare, nisi uxores, an illud reddiderint, mo-*
« *destiori modo quo possit... De aliis taceat, nisi interrogatus fuerit. Necnon*
« *alios probatos auctores consulere non omittat.* »

Datum Romae a S. Poenitentiaria, die 8 Iunii 1842.

IV^a CONSULTATIO.

931. — *Quaesitum*. Bertha virum habet quem constanti experientia cognovit esse onanistam. In vanum omnia tentavit media, ut illum a tam nefando crimi-

---

(a) Hoc non ita intelligendum, quasi plura non sint, quae certe non licent iis, qui tenentur *perfectam servare castitatem*, et tamen licent coniugibus, etiamsi a perfecto congressu aliqua de causa abstineant, uti ex superius dictis (*Vid. art. III. De peccatis Coniugum*) patet. Confer etiam S. Alphonsum (*Lib. 6. n. 933.*).

ne retraheret. Quinimo gravissima aut saltem gravia mala ei imminent nunc probabiliter, ita ut vel haec mala incurrere debeat vel fugere e domo mariti, nisi permittat saltem aliquando abusum matrimonii, etc.

RESPONSIO.

« Cum in proposito casu mulier a sua quidem parte nihil contra naturam « agat, detque operam rei licitae, tota autem actus inordinatio ex viri malitia « procedat, qui, loco consummandi, retrahit se et extra vas effundit; ideoque, « si mulier post debitas admonitiones nihil proficiat, vir autem instet, minando « verbera aut mortem aut alia gravissima mala, poterit ipsa (ut probati Theolo- « gi docent) citra peccatum permissive se habere; cum, in his rerum adiunctis, « ipsa viri sui peccatum simpliciter permittat idque ex gravi causa quae eam « excusat; quoniam caritas, qua illud impedire tenetur, cum tanto incommodo « non obligat. »

Datum Romae, in S. Poenitentiaria, die 1ª Febr. 1823.

NOTA. Exstant etiam aliae responsiones S. Poenitentiariae, quae praecedenti omnino consonant; has refert *Gousset*, in opere: *Iustification de saint Ligori*, p. 272.

FINIS TRACTATUS DE MATRIMONIO.

TRACTATUS

DE CENSURIS

Censurae spectandae sunt tum in genere, tum in specie.

CAPUT I.

DE CENSURIS IN GENERE.

Agendum 1° de natura et divisione censurarum; 2° de principio seu auctore censurarum; 3° de subiecto censurarum; 4° de absolutione a censuris.

ARTICULUS I.

DE NATURA, DIVISIONE ET CONDITIONIBUS CENSURARUM.

I. De natura censurae.

932. — Censura sic communiter definiri solet: Est poena spiritualis et medicinalis, qua homo baptizatus delinquens et contumax per potestatem ecclesiasticam quorumdam bonorum spiritualium usu privatur.

Dicitur 1° *poena*, quia culpam supponit; 2° *spiritualis*, tum quia fertur a potestate spirituali ad spiritualem christianorum utilitatem, tum quia bona spiritualia immediate aufert; 3° *medicinalis*, quia fertur eo fine, ut anima ad meliorem frugem sese recipiat (a); 4° *homo baptizatus*, quia qui baptizati non sunt, Ecclesiae potestati non subduntur; potestas autem exercetur in

---

(a) Etsi de correctione delinquentis desperetur, potest censura ferri tum in ultionem delicti, tum ad terrorem aliorum, tum ne pravorum communicatione caeteri inficiantur (*Salmant. De Cens. Cap.* 1. *n.* 10.). Unde cessante *correctionis* fine, non cessant eo ipso alii fines (*Coninck Disp.* 13. *Dub.* 1. *n.* 9.).

subditos; 5° *deliquens et contumax*, quia poena nonnisi delinquenti infligitur, medicina vero porrigi non debet, nisi iis, quorum contumacia tanto indigeat remedio; 6° *usu quorumdam bonorum spiritualium privatur*, nempe bonorum, quae subsunt potestati Ecclesiae, ut sunt preces publicae, Sacramenta, etc.

Hinc censura differt 1° *a depositione et degradatione*, quae non sunt *medicinales*, nec *ad tempus*, sed in poenam tantum et perpetuae; 2° *ab irregularitate*, quae ob solum quoque defectum animi vel corporis absque ulla culpa contrahitur, et proinde per se non est poena, sed tantum impedimentum canonicum, licet ob quaedam crimina inflictum poenae quoque rationem habere possit.

Hinc etiam apparet, censuram non perpetuo durare, sed finem sortiri cum delinquentis emendatione; tunc enim solvi a vinculo censurae debet.

Suspensio et *interdictum* modo *censurae*, modo poenae *vindicativae* naturam induunt. Dignosces autem esse poenam vindicativam, tum si feratur propter delictum mere praeteritum, tum si infligatur in perpetuum aut etiam ad tempus determinatum, puta pro duobus vel tribus mensibus (*a*).

II. Divisio censurarum.

933. — Variae distinguuntur, scilicet:

1° *Excommunicatio, suspensio, interdictum,* de quibus speciatim dicemus.

2° *Censurae latae*, vel *ferendae sententiae*, prout Superior statuit, eas incurrendas esse ipso facto, quo quis legem violaverit, vel tantum post sententiam iudicis ecclesiastici infligendas esse.

3° *Censurae latae a iure* vel *ab homine*, prout feruntur instar mandati iudiciarii vel praecepti, sive in unum sive in plures. Si censura afficit personas determinatas, est *particularis*; si vero generaliter et absque determinatione personarum fertur, *generalis* est (*b*).

(*a*) Proinde qui eiusmodi interdicta seu suspensiones violet, non incurrit irregularitatem.

(*b*) Paululum obscura ista sunt. Clarius Suarez (*De Cens. Disp.* 3. *Sect.* 1. *n.* 2.): *Duobus modis potest homo ferre censuram. Uno mo-*

4° *Censurae reservatae*, vel *non reservatae*, prout Superior earum absolutionem sibi reservavit, vel ordinariis Ministris ab iis absolvere permisit. Aliae autem sunt Papae reservatae, aliae Episcopis. *Censurae ab homine* semper reservatae censentur, nisi per sententiam generalem latae sint.

---

do ferendo legem stabilem ac permanentem, obligantem sub hac poena, quam ipso facto incurrant eius transgressores. Alio modo potest homo ferre censuram proferendo sententiam, aut praecipiendo aliquid in singulari actione vel negotio, in quo non stabilitur ius aut statutum permanens, sed transitorium mandatum. Quando ergo censura fertur primo modo, dicitur esse a iure; quia.... iam talis censura in ipso iure continetur. Quando vero censura fertur posteriori modo, retinet veluti commune nomen, et quasi per antonomasiam vel accommodationem vocatur censura ab homine. *Atque hoc sensu divisio illa communis est omnium theologorum et canonistarum.*

Differunt autem a se invicem dupliciter. Nam 1° censura lata *a iure*, mortuo auctore, qui eam tulit, instar omnium legum perseverat. Lata autem *ab homine*, cum ab huius iurisdictione et auctoritate pendeat, ubi haec, eo mortuo vel remoto ab officio, cessent, etiam ipsa cessat: quod intellige, *ut non amplius incurratur*; nam si quis eam incurrerit, vinculum nonnisi absolutione tollitur. — 2° Censura lata *a iure* nunquam ferri potest pro delictis praeteritis; censura vero *ab homine* non solum pro futuris, sed etiam pro praeteritis ad eorum satisfactionem et emendationem fertur (*Schmalzgr. Lib. 5. Tit. 39. n. 9.*).

Insuper censurae ab homine duplex modus distingui solet, scil. 1° per modum *mandati*, cum Praelatus quidpiam mandat seu praecipit, aut prohibet, adiuncta sanctione censurae: et hic modus respicit actiones futuras, uti patet; 2° per modum *sententiae*, cum de aliquo facto instituitur iudicium, et iudicialiter sententia fertur, imponendo nempe censuram, etc., et hic modus respicit factum praeteritum.

Utriusque autem modi esse potest, ut censusa sit vel *particularis*, nimirum circa aliquod factum particulare aut certas personas, vel *generalis*, quae nulla singularis facti aut saltem personae determinatione fertur.

S. Alphonsus (*Lib. 7. n. 6.*) latas per modum *statuti* habendas esse putat censuras, quas Episcopus fert in Synodo dioecesana, ideoque, tamquam latas *a iure*, perseverare post mortem Episcopi: latas vero *ab homine*, quae ferantur extra Synodum, quae idcirco per mortem ferentis cessent.

5° *Censurae notoriae* vel *occultae*, prout publice constat aliquem eas incurrisse ob factum, quod est ita cognitum, ut iam celari amplius nequeat; vel secus.

6° *Censurae iustae* vel *iniustae*, *validae* vel *invalidae;* prout Superior iustitiae, veritati et legi consuluerit, necne, in censura imponenda.

III. Conditiones censurarum.

934. — Requiritur ad censurae validitatem, ut peccatum, cui infligitur, sit mortale, externum, consummatum, non mere praeteritum, et coniunctum cum contumacia.

1° *Mortale;* censura enim, cum sit poena gravissima, mortalem culpam requirit (*a*).

2° *Externum;* nam Ecclesia iudicat in foro externo, ad quod censurae pertinent, non vero de mere internis (*b*).

3° *Consummatum opere,* in genere suo (*c*); quia leges poenales sunt stricte interpretandae, iuxta regulam Iuris: *Odia re-*

(*a*) Quod levis aliqua censura, v. gr., excommunicatio *minor*, levis aliqua suspensio, aut leve aliquod personale interdictum, possit ferri ob culpam levem, communis est DD. sententia, ut videre est penes S. Alphonsum *(Lib.* 7. *n.* 30.) et Schmalzgrueber *(Lib.* 5. *Tit.* 39. *n.* 59.). S. Alphonsus addit, si censura feratur ad *breve tempus;* sed tunc non proprie censura, sed inhabilitatio quaedam erit, ut dictum est *sup. n.* 932. Auctor porro loquitur de excommunicatione maiori, deque suspensione et interdicto, prout communiter feruntur, scilicet ad omnem usum; quae ex communi omnium sententia ob culpam levem ferri non possunt. Levis tamen intelligi debet, quae talis sit tum *in se,* tum *ratione finis;* ratio enim aut finis graviter intenti, aut scandali aut periculi efficere possunt, ut res *per se* levis, capax tamen sit gravis praecepti. Vid. Suarez *(De Cens. Disp.* 4. *Sect.* 6. *n.* 12.), Lugo *(De Iust. et Iur. Disp.* 16. *n.* 61.), Lessius (*Lib.* 2. *Cap.* 12. *n.* 54.), Sanchez (*In Decal. Lib.* 7. *Cap.* 21. *n.* 28. 29.).

(*b*) Non solum exterius debet esse peccatum, sed etiam grave in ratione actus externi.

(*c*) Clarius hanc conditionem sic Schmalzgrueber (*Lib.* 5. *Tit.* 39. *n.* 64.), proponit, ut exceptionibus non indigeat: *Ut incurratur censura, peccatum illud externum, ob quod censura contrahenda est, debet esse completum in suo genere secundum proprietatem verborum, quae in praecepto seu lege continentur.*

stringi, favores convenit ampliari. — Excipe, nisi legislator contrarium exprimat.

4° *Non mere praeteritum* (*a*); quia censura est poena medicinalis, quaeque proinde ferri non potest in eos, qui iam ad meliorem frugem sese receperunt.

5° *Coniunctum cum contumacia* contra Ecclesiae legem seu praeceptum (*b*). Ratio est, quia finis praecipuus censurae est pertinaciam frangere. — *Vide S. Lig. n. 30. et seq.*

Resolves:

935. — 1° Qui a gravi culpa excusatur ob aliquam circumstantiam, etiam a censura excusatur, licet materia sit in se gravis.

Huc pertinet regula, ad censuram incurrendam requiri, ut *completus sit ille effectus, quem legislator intendit sub censura prohibere.* Proinde si verba, diligenter inspecta, significent prohiberi *ultimum* effectum, v. gr., homicidium; censura non incurritur, nisi effectu illo ultimo sequuto, scil. morte. Quando vero sub censura prohibetur principaliter ipsa *actio* vel *conatus*; tunc ea posita, statim incurretur censura, etiam effectu non sequuto. Vid. Bonacina (*De Cens. Disp.* 1. *Q.* 1. *Punct.* 4. *n.* 12. 13.) et Croix (*Lib.* 7. *n.* 59.).

Ex probabiliori autem sententia censuram non incurrit, qui consilium vel mandatum revocaverit ante executionem (*Suarez De Cens. Disp.* 44. *Sect.* 3. *n.* 13. — *S. Alph. Lib.* 7. *n.* 40.). Quoad eum vero, qui utut optaret et conatus sit, revocationem consilii seu mandati non potuit mandatario seu executori significare, vel qui poenitentiam agit post positam causam, v. gr., mortis, sed ante sequutum effectum, quem non potuit impedire, ex sententia Card. De Lugo (*De Poenit. Disp.* 16. *n.* 453.), et Suarezii (*De Peccat. Disp.* 3. *Sect.* 4. *n.* 3.) certum est, censuram ab eo incurri; nec ulla vis rationi, quam S. Alphonsus (*Lib.* 7. *n.* 10., *et Lib.* 4. *n.* 149.) ex Salmanticensibus contra affert, inesse videtur.

(*a*) Ut praeteritum dicatur, necesse est, ut ita prorsus cesset, ut nullo modo coniunctum sit cum aliqua inobedientia et contumacia praesenti. Vid. S. Alph. (*Lib.* 7. *n.* 54.).

(*b*) Non ergo sufficit, ut peccatum iuri naturali aut divino repugnet, nisi alicui quoque legi Ecclesiae repugnet. Per censuras enim punitur contumacia *contra legem Ecclesiae*, et quidem Ecclesiae comminantis contumaci censuram.

2° Si quid omnino leve sub censura praecipiatur, haec non incurritur, modo res, quae levis sub aliquo respectu apparet, aliunde gravis non fiat.

3° Imprudenter et illicite, sed valide tamen ageret Superior, qui ob quamlibet gravem culpam censuram ferret; finis enim Ecclesiae est graviora tantum crimina punire (*a*).

4° Excommunicatio, quae dicitur ferri *in animalia nociva*, v. gr., in locustas, non est excommunicatio proprie dicta, sed adiuratio, vel oratio in illorum interitum facta, ne noceant.

5° Item quando dicuntur *mortui excommunicari*, id intelligendum est de quadam execratione vel declaratione excommunicationis, quam ante mortem incurrerunt, et in qua mortui sunt (*b*).

Quaesita:

936. — QUAER. 1° *Quomodo discernitur censura latae sententiae a censura ferendae sententiae?*

Resp. 1° Generatim censura latae sententiae erit, 1° si verba, quibus exprimitur, excludant alterius cuiuscumque actionem seu ministerium, ex. gr., si his verbis feratur: *ipso facto, ipso iure, eo ipso, sine alia sententia;* 2° si verba sint temporis praesentis vel praeteriti, v. gr., *excommunicamus, excommunicavimus*, etc. 3° si verba sint modi imperativi, ex. gr., *incidat in excommunicationem*, *maneat suspensus*, *interdictus*, etc. — *S. Lig. n.* 7.

Resp. 2° Censura autem ferendae sententiae habenda est; 1° si verba, quibus fertur, alterius operam et ministerium expostulent, v. gr., *excommunicetur per Episcopum;* 2° et sint commi-

---

(*a*) Synodus Tridentina (*Sess.* 25. *Cap.* 3. *De Reform.*) haec habet: *Quamvis excommunicationis gladius nervus sit ecclesiasticae disciplinae, et ad continendos in officio populos valde salutaris; sobrie tamen, magnaque circumspectione exercendus est: cum experientia doceat, si temere aut levibus ex rebus incutiatur, magis contemni, quam formidari, et perniciem potius parere, quam salutem.*

(*b*) Proinde absolutio impertita excommunicatis, qui cum signis poenitentiae decesserint, directe non ad ipsos, sed ad vivos porrigitur, quatenus solvuntur obligatione ne cum defunctis sepultura et publicis precibus communicent. *Vid. Schmalzgr.* (*Lib.* 5. *Tit.* 39. *n.* 39.).

natoria tantum, ex. gr., *praecipimus sub interminatione anathematis*, nisi aliud ex adiunctis colligatur; 3° si tempus futurum exprimant, v. gr., *excommunicabitur*, *erit excommunicatus*, etc. (*a*).

937. — QUAER. 2° *An iudicandus sit incurrisse censuram, qui dubitat, utrum incurrerit?*

Resp. Neg., sive dubites, an graviter deliqueris, vel an casus sub censuram cadat. Ratio est, quia iuxta axioma communiter receptum, et ipsam Iuris regulam, *odia sunt restringenda. Ita communiter.* Attamen censuram incurris, si dubium versetur circa gravitatem ipsius materiae, tum in se spectatae, tum habita ratione finis, etc. Tunc enim materia haec ut gravis reputanda est, cum talis sit iudicio Superioris, qui censuram tulit, et aliunde in dubio praesumptio Superiori faveat. — *S. Lig. n.* 32. — *Salm. c.* 1. *n.* 207., etc. (*b*).

QUAER. 3° *An quis ligetur censura, quam manifeste iniustam esse novit?*

Resp. Neg., sive Superior falsa presumptione nixus innocentem pro reo damnaverit, sive omiserit formas legales, aut limites iurisdictionis excesserit. — *S. Lig. n.* 68. — Attamen hallucinationis periculum in propria causa sedulo vitandum est (*c*).

938. — QUAER. 4° *An ignorantia a censura excuset?*

Resp. 1° Certo excusat ignorantia *facti*, scilicet quando quis ignorat se ponere actum sub censura prohibitum. Sic, v. gr., si quis percutiat Sacerdotem putans esse laicum, non incurrit censuram latam in percussores Clericorum. Ratio est, quia censura debet esse nota peccanti, ut sit contumax. Sic Iure can. cap. *Si vero aliquis, lib.* V, *tit.* 39, *de Sententia excommunicationis.* — *S. Lig. n.* 43.

Resp. 2° Excusat etiam ignorantia *Iuris* ecclesiastici praecipientis, vel prohibentis aliquid sub censura. Constat ex iisdem rationibus modo allatis; non enim dici potest contumax in Ec-

---

(*a*) Si verba sint ambigua, teneri potest regula 49, Iuris in VI, quod in dubio circa poenas benignior interpretatio sit facienda. *Communis.*

(*b*) Alias pro dubii varietate resolutiones vid. apud S. Alphonsum (*Lib.* 7. *n.* 67. 68.).

(*c*) Si tamen publice non constet, censuram esse nullam, haec ratione scandali servanda est (*Vid. S. Alph. Lib.* 7. *n.* 68).

clesiam, qui eius legem ignorat, ut patet ex Iure canonico, *Sexti, lib.* I. *tit.* 2. *de Constit., cap.* 2., ubi dicitur: *Ligari nolumus ignorantes, modo tamen ignorantia crassa non fuerit aut supina.* — *S. Lig. ibid.*

939. — Quaer. 5° *An excuset a censura ignorantia vincibilis?*

Resp. 1° *Affirm.*, si haec non sit *graviter culpabilis;* quia tunc ignorans non potest dici contumax in Ecclesiam. — *Ita omnes.*

Resp. 2° *Neg.* vero, si illa ignorantia sit *graviter* culpabilis; quia tunc potest dici *crassa:* porro ignorantia *crassa* non excusat a censura, ut patet ex *cit. Iure can.* Haec autem ignorantia non impedit, quominus aliquis sit contumax contra legem, quam culpabiliter ignorat. — *S. Lig. n.* 43., *et alii communiter* (*a*).

Excipe tamen, si in Decreto censurae dicatur: qui hoc fecerit *scienter, consulto, temere* (*b*), *qui praesumpserit,* etc. Haec

---

(*a*) Vix apparet, cur S. Alphonsus *(Lib.* 7. *n.* 45.) hanc sententiam dixerit communem, quando Salmanticenses, e quibus hanc opinionem mutuatus est, plures Auctores pro opposita, quam pro ea afferunt (*De Cens. Cap.* 1. *n.* 196.); quin et ipse Suarez (*De Cens. Disp.* 4. *Sect.* 10. *n.* 12.) fatetur, *alios modernos auctores* in aliam abiisse sententiam. Ratio vero a Suarezio allata (si ratio dicenda sit) nullius est momenti. Nihil ergo impedire debet, quominus oppositam sententiam, quam mox A. subiicit, quis tuto sequatur.

(*b*) Merito Sanchez (*De Matrim. Lib.* 9. *Disp.* 32. *n.* 38.) notat Suarezium, qui (*De Cens. Disp.* 4. *Sect.* 10. *n.* 3.) *temeritatem* hic accipit pro imprudentia, qua ignorans se exponit periculo agendi contra legem; nam reipsa actum contra expressam legis notitiam positum designat.

Et haec quidem animadversio Sanchezii aeque militare videtur pro ignorantia *affectata;* qua tamen de re idem Sanchez, minus sibi cohaerens, eam excusare docet *in Decal. Lib.* 2. *Cap.* 10. *n.* 38., excusare autem negat De Matrim. *Lib.* 9. *Disp.* 32. *n.* 39. 40. Dissident item in hac quaestione doctores, ut videre est etiam apud S. Alphonsum *(Lib.* 7. *n.* 48.), qui *neganti* opinioni se adhaerere dicit quasi *communiori;* at si Auctores pro utraque opinione allatos a Salmanticensibus *(De Cens. Cap.* 1. *n.* 199.) enumeres, plures reipsa invenies pro affirmante. Hinc sive auctoritatem consideres, sive rationes (de quibus vid. Roncaglia *De Cens. Q.* V. *Cap.* 5. *q.* 1.

enim verba postulant voluntarium perfectum ac directum, et ex certa scientia censurae. — *S. Lig. n.* 46.

Plures tamen contendunt ignorantiam *graviter* culpabilem a censura excusare, licet a peccato mortali non excuset; quia potest dari ignorantia graviter culpabilis, quin ideo *crassa* dicenda sit.

940. — QUAER. 6° *An metus gravis a censura excuset?*

Resp. Affirm. generatim loquendo. Ratio est, quia leges ecclesiasticae poenales non videntur urgere cum tanto rigore (*a*). Nam cum ex metu valde gravi leges ipsae ecclesiasticae cessent obligare, et ipsa poena illis adnexa corruat necesse est. Maior est difficultas, ubi agitur de praeceptis iuris naturalis, a quibus implendis metus gravis excusare nequit. Sed etiam in hoc casu deest contumacia in Ecclesiam. Nam censura non incurritur propter violationem legis divinae, sed propter transgressionem culpabilem legis ecclesiasticae (*b*). — *S. Lig. n.* 46.

941. — QUAER. 7° *An requiratur, ut admonitio delinquentis censuram praecedat?*

Resp. 1° Nulla requiritur monitio pro censuris *a iure latis;* quia lex ipsa lata et cognita, satis subditos admonet. — *Ita omnes* (*c*).

Resp. 4., et Bonacina *De Cens. Disp.* 1. *Q.* 2. *p.* 1. *n.* 11., ac Salmantic. *l. c.*) concludes, in re incerta adhibendum generale principium, atque adeo possidere ius fruendi bonis spiritualibus, ubi oppositum non evincitur.

(*a*) Bene Schmalzgrueber rationem addit (*Lib.* 5. *Tit.* 39. *n.* 79.), *quod sic delinquens haberi nequeat pro contumaci et ecclesiasticae potestatis contemptore, cum naturae potius infirmitate, quam obstinatae voluntatis malitia peccet.*

(*b*) Exceptiones tamen haec doctrina habet. Qua de re sic Reiffenstuel (*Lib.* 5. *Tit.* 39. *n.* 34.): *Quando observatio legis humanae moraliter necessaria videtur pro conservando bono publico, aut si eius violatio cedat in contemptum fidei, vel legis, vel potestatis ecclesiasticae, transgrediens ex gravi metu etiam vitae legem sub censura positam, non excusatur ab illa ...; quia cum in talibus casibus nullus metus excuset ab observatione legis ecclesiasticae...., ita etiam non excusat a censura.*

(*c*) Quamvis censura a *iure* sit latae sententiae, si tamen crimen sit occultum, ad denunciandum seu declarandum quempiam contu-

Resp. 2° Requiritur autem admonitio pro censuris ab homine ferendis. Ratio est, quia non est *contumax*, qui ante non fuit admonitus de praecepto et de poena adnexa. Imo *ex Iure canonico* requiritur monitio triplex, vel saltem una in qua exprimatur, eam valere pro triplici.

Excipe 1°, si agatur de censura *ab homine* per sententiam generalem, vel etiam specialem respectu actus futuri; tunc enim non est necessaria admonitio, cum Decretum de ferenda censura admonitionis locum teneat (*a*).

Excipe 2°, si agatur de ea *suspensione* et *interdicto*, quae non sunt censurae proprie dictae et medicinales, sed feruntur tantum per modum poenae. — *S. Lig. n.* 52., etc. — *V. Casus*, *n.* 1119.

---

macem tamquam censura ligatum, monitio aliqua iuridica seu citatio praerequiritur. Secus nec licita nec valida declaratio evadet.

Quando autem censura a *iure* sit sententiae ferendae, S. Alphonsus quidem contra alios plures *probabilius* habet *(Lib.* 7. *n.* 55.), nullam monitionem praerequiri. At sincere dicendum, et Auctores ab ipso citatos abs re afferri, et nulla solida ratione eam opinionem muniri.

(*a*) Clarior erit resolutio, si iuxta dicta in *not. praec.* distinguas censuras ipso facto incurrendas a censuris ferendae sententiae. Nam in secundo hoc casu, praesertim si crimen se aliquo modo extendat in futurum, verior est sententia, quae monitionem necessariam censet. Vid. Suarez *(De Cens. Disp.* 3. *Sect.* 9. *n.* 4.)

De solemnitatibus vero in monitione servandis vid. Suarez *(cit. Disp.* 3. *Sect.* 9. *et seq.*), ac Bonacina *(De Cens. Disp.* 1. *Q.* 1. *P.* 9.). Illud autem adverte, Palaum *(De Cens. Disp.* 1. *P.* 5. *n.* 9.), a quo dein exscripserunt Schmalzgrueber *(Lib.* 5. *Tit.* 39. *n.* 28.), et Reiffenstuel *(eod. tit. n.* 25.) adstruxisse necessitatem faciendi monitionem *in scriptis,* quasi id caveatur *in Cap. Medicinalis* 1. *De Sent. Excom. in VI;* quam itidem opinionem S. Alphonsus ex lapsu oculi perperam putavit, se reperisse apud Salmanticenses, qui reipsa oppositum docent. At enim in *Cap. Medicinalis* non de monitione sermo fit, sed de sententia excommunicationis: corruit ergo totum illius opinionis fundamentum, quae alioquin est contra communem aliorum Doctorum.

ARTICULUS II.

DE PRINCIPIO SEU AUCTORE CENSURARUM.

Principia:

942. — I. Ecclesia gaudet vera potestate ferendi censuras. Probatur ex Scriptura sacra. Christus enim Ecclesiae suae tradidit potestatem eiiciendi e sinu suo filios delinquentes et contumaces, iis verbis apud *Matth.* 18. 17.: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus. Amen dico vobis, quaecumque ligaveritis super terram, erunt ligata et in caelo.* Haec autem potestas facultatem ferendi censuras includit, ut omnibus perspicuum est. Constat insuper ex universali et perpetua praxi Ecclesiae, necnon ex innumeris Conciliis, praesertim ex *Conc. Trid. sess.* 25. *c.* 3. *de Reform.*

II. Censuras ferre possunt *de iure ordinario* omnes et soli Superiores ecclesiastici iurisdictionem in foro externo et contentioso habentes. Patet ex verbis Christi apud *Matth.*, iam citatis: *Quaecumque ligaveritis*, etc. His enim verbis Christus dedit Praelatis Ecclesiae, in persona Apostolorum, omnem potestatem ad bonam et rectam Ecclesiae administrationem. Constat etiam ex variis locis *Iuris canonici.*

III. Censuras ferre possunt *ex potestate delegata* omnes et soli Clerici, quibus concessa fuit a Superiore iurisdictionem ordinariam habente. Ratio est, quia omnis et solus Clericus est capax iurisdictionis ecclesiasticae; iurisdictio autem haec requiritur ad censuras ferendas, ut patet. — *Vide S. Lig. n.* 9. *et seq.*

Regulae:

943. — 1° Censuras *de iure ordinario* ferre possunt, Papa et Concilium generale respectu universae Ecclesiae; Archiepiscopi, tum in dioecesibus propriis, tum in dioecesibus suffraganeorum tempore visitationis, necnon cum agitur de causa ad eorum tribunal delata: quia tunc iurisdictione in suffraganeos pollent; Episcopi respectu propriae dioecesis, modo electi, ac confirmati sint, esto non consecrati (a); Vicarii generales Episcopo-

(a) Vid. S. Alphons. (*Lib.* 7. *n.* 10.), et *C. Transmissum* 15. *De Elect.* Conf. etiam Gonzalez (*ad hoc Cap.*)

rum (*a*): nam cum ipsis Episcopis unum tribunal constituunt; Legati in territorio legationis, et Cardinales in Ecclesia proprii tituli; Concilia provincialia in suis provinciis; Generales, Provinciales, et Superiores locales Ordinum religiosorum, pro variis eorum statutis; Capitulum Ecclesiae cathedralis, sede vacante, et ante electionem Vicarii capitularis, qui tali potestate deinceps exclusive gaudebit. — *S. Lig. ibid.*

2° Parochi non possunt *de iure ordinario* (*b*) ferre censuras, quia iurisdictionem non habent in foro externo et iudiciali, sed tantum administrationem ad rectum parochiae ordinem. — *S. Thom. in* 4. *dist.* 18. *qu.* 3. *art.* 3.

3° Laici et mulieres, ne ex *delegatione* quidem, censuras ferre possunt (*c*). Proinde Abbatissae Monialium nequeunt propria auctoritate eas ferre, sed tantum Decretum obtinere possunt, quo sub poena censurae mandata sua servari debeant. — *S. Lig. n.* 12.

4° Potestas delegata cessat morte delegantis (*d*), nisi causa a delegato iam fuerit incoepta saltem per citationem. Delegatus

---

(*a*) S. Alphonsus (*Lib.* 7. *n.* 10.) inducit dissidentes *Sayrum, Ugolinum et alios apud Croix* (*Lib.* 7. *n.* 24.). Sed est mera hallucinatio aut Croixii, aut alterius, a quo Croix exscripserit. Nam allegati DD. nihil a communi sententia discrepant.

(*b*) Auctor addit, *de iure ordinario,* quia nonnullis visum est, aliquando parochos hoc ius exercuisse. Sed textus iuris, unde hoc eruunt, nihil tale evincunt. *Vid. Schmalzgr.* (*Lib.* 5. *Tit.* 39. *n.* 20.).

(*c*) Conveniunt tamen DD., viri laici incapacitatem esse de iure tantum ecclesiastico. Vid. S. Alphons. (*Lib.* 7. *n.* 12.), et Schmalzgrueber (*Lib.* 5. *Tit.* 39. *n.* 3.). Potest ergo Summus Pontifex hanc potestatem laico viro delegare, sicut potest dispensare, ut laicus ab Episcopo assumatur in Vicarium.

Quoad foeminas S. Alphons. (*Lib.* 7. *n.* 12.) post Salmanticenses (*De Cens. Cap.* 1. *n.* 48.) censuit, incapacitatem iurisdictionis probabilius esse iuris divini. Alii contra putant, probabilius esse iuris mere humani, atque adeo posse Pontificem ex plenitudine potestatis eis delegare facultatem ferendi censuras. Praeter alios, quos allegant Salmanticenses (*l. c. n.* 47.), hanc sententiam tenent Sayrus, Suarez, Laymann, Palaus, Pirhing, Croix apud Schmalzgrueber (*Lib.* 5. *Tit.* 39. *n.* 16.), qui ipsis adhaeret.

(*d*) Quia nimirum agitur de causa *iustitiae*; nam secus dicendum in causis *gratiae*.

vero ad censuras ferendas non potest alterum subdelegare (a), nisi expressam habuerit licentiam a delegante, vel nisi saltem sit delegatus ad quascumque causas.

Quaesita:

944. — Quaer. 1° *An Episcopi haeretici, excommunicati, et suspensi, possint valide censuras ferre?*

Resp. 1° *Affirm.* si sint haeretici, excommunicati vel suspensi occulti. Ratio est, quia Ecclesia ob bonum commune iis adhuc usum iurisdictionis concedit. Illicite tamen agunt, quoties censuras ferunt. — *Ita communiter Theologi* cum *S. Lig. n.* 12.

Resp. 2° *Neg.* si sint excommunicati vitandi, seu non tolerati, quia tales privantur omni ecclesiastica iurisdictione. Quid vero, si sint quidem notorii, sed non vitandi? Videtur, eos posse adhuc censuras valide ferre, quia, aiunt, colligitur ex Constit. *Martini V*: *Ad evitanda*, ubi sancitur excommunicatum toleratum, in eis quae pertinent ad publicum officium, non esse vitandum, ne ab iis quidem, qui id sciunt. — *Vide S. Lig. ibid.*

945. — Quaer. 2° *An Episcopus possit ferre censuram, si sit extra dioecesim?*

Resp. 1° *Affirm.* si censura feratur per modum praecepti aut statuti ad futura crimina praecavenda. — *S. Lig. l.* 7. *n.* 21.

Resp. 2° Etiam *affirm.* si censura feratur per modum sententiae, quae tamen non indigeat cognitione causae et strepitu iudiciali, vel etiamsi strepitu iudiciali indigeat, venia tamen facta sit ab Ordinario territorii.

Resp. 3° *Neg.* si censura ferri debeat cum strepitu iudiciali, et licentiam neget Ordinarius loci. Excipe, nisi Episcopus vi expulsus a proprio territorio fuerit; tunc enim sufficit licentia petita, licet non obtenta. — V. *Schmalzgr. l.* 5., *tit.* 39, *n.* 26.

Quaer. 3° *An vice versa Episcopus in sua dioecesi existens ferre possit censuram in subditum extra dioecesim existentem?*

Resp. 1° *Affirm.*, si agatur de crimine in propria dioecesi commisso. Ratio est, quia secus delinquens a nullo puniri posset; et quamvis abierit, non tamen cessat iurisdictioni propriі

(a) Excipe delegatos a Rom. Pontifice ex *C. Si pro debilitate* 3. *De Officio Delegati*. Quid autem iure ordinario requiratur, ut quis delegari possit, vid. Schmalzgr. (*Lib.* 5. *Tit.* 39. n. 14).

Episcopi subesse. Nec obstat, quod citatio non possit fieri extra territorium; nam sufficit ad censuram incurrendam, ut reus in propria domo citetur aut in loco publico. — *S. Lig. n.* 22.

Resp. 2° Imo potest Episcopus censuram ferre in subditum delinquentem extra dioecesim, si agatur de re ad suam dioecesim pertinente: sic excommunicari possunt Clerici, qui iussi accedere ad Synodum, non obtemperant; secus vero, saltem probabilius, si crimen extra territorium consummaretur (*a*). Excipe, nisi sermo sit de censura contra quempiam lata per modum praecepti specialis ad crimen praecavendum, ut probabilius docet *S. Alph. l.* 7. *n.* 23., et *Laymann* validis confirmat rationibus, *l.* 1. *tr.* 5. *P.* 1. *c.* 4. *n.* 7. — *S. Lig. ibid.* — *Suarez.* — *Salmant.*

946. — Quaer. 4° ***An Episcopus possit censura ligare subditum alienum in sua dioecesi delinquentem?***

Resp. Affirm. Ratio est, quia omnis delinquens sortitur forum loci, in quo delinquit. *Sic ex Iure can. lib.* 2. *tit.* 2. *de foro competenti, cap.* 3. Licet autem Episcopus non possit ferre censuram in peregrinum ante monitionem, saltem probabilius, potest tamen postquam is deliquerit in loco, et eum citaverit (*b*): — *S. Lig. n.* 26., *et l.* 6., *n.* 591.

(*a*) Cum leges afficiant territorium, atque adeo legibus patriis non teneatur, qui degit extra, proinde delinquens extra territorium non subiicitur censuris per statuta generalia latis. Quod quidem aperte confirmatur ex *Cap. Ut Animarum* 2. *De Constit. in VI.* Et cum locus exemptus (licet situs sit intra fines dioecesis) quoad hoc comparetur cum locis extra territorium positis, propterea, ut communis doctrina habet, delinquens in loco exempto, dioecesanas censuras non incurret. Vid. Laymann (*Lib.* 1. *Tr.* 5. *Cap.* 4. *n.* 6.), et Schmalzgr. (*Lib.* 5. *Tit.* 39. *n.* 49.).

(*b*) Haec, uti patet, dicuntur de Censuris *ab homine per sententiam.* Nam si sermo sit de Censuris *speciali iure illius loci* inflictis in delinquentes vel contra ius commune, vel contra leges eiusdem loci proprias, iuxta communiorem sententiam, quae advenas et peregrinos eximit ab obligatione servandi leges eorum locorum proprias, isti illas non incurrent. Perperam vero urgeres cum quibusdam (*Vid. S. Alphons. Lib.* 1. *n.* 156. *Dub.* 2., *et Lib.* 3. *n.* 332. §. *An autem)* sententiae oppositae qualemcumque probabilitatem. Probabilitas enim non sufficit ad obligationem imponendam, mul-

QUAER. 5° *An Praelati Regulares possint censuram ferre in subditos in quocumque loco existentes.*

Resp. Affirm., iuxta sententiam communem. Ratio est, quia iurisdictio Superiorum non est tantum territorialis, sed magis personalis; unde mutatio loci ex parte subditi, nihil iurisdictioni Superioris detrahit. — *Ita S. Lig. n.* 20. (a).

ARTICULUS III.

DE SUBIECTO CENSURARUM.

Principia:

947. — I. Subiectum censurae non potest esse nisi homo baptizatus, rationis capax et subditus. 1° Debet esse baptizatus, quia iuxta Apostolum Ecclesia non iudicat de iis qui foris sunt; 2° rationis capax, quia censura ordinatur ad correptionem delinquentis; hoc autem locum non obtinet in eo, qui usu rationis caret; 3° subditus, quia censura est actus iurisdictionis, quae nonnisi in subditos exerceri potest.

II. Impuberes, licet censuris absolute ligari possint, attamen ob aetatis levitatem ex indulgentia et benignitate Ecclesiae eas non incurrunt, nisi in lege specialiter expressum sit. — *S. Lig. n.* 14.

Expressus autem in iure duplex tantum casus invenitur, scilicet 1° Si in monasteria Monialium ingressi fuerint. *Trid., sess.* 25. *c.* 5. — 2° Si Clericos percusserint. *Cap. Pueris lib.* 5. *tit.* 39. *de Sententia excommunic.* — *S. Lig. ibid.*

---

toque minus ad poenas contrahendas. *Vid. Lugo* (*Resp. moral. Lib.* 6. *Dub.* 22. *n.* 3.-5.).

Casus autem, in quibus peregrinus ratione delicti sortiatur forum, et censuris possit plecti vid. apud eundem De Lugo (*l. c. n.* 6.), et Suarez (*De Cens. Disp.* 5. *Sect.* 5., *n.* 12).

(a) Haec intelligenda sunt de censuris latis *per particularem sententiam*, aut per *statuta Capituli seu Superioris Generalis*. Nam si censura quaepiam lata sit per statutum a Superiore, qui speciale habeat territorium, v. gr., provinciam, tunc attendi potest loci limitatio, atque adeo exemptio eorum, qui extra territorium illud delinquunt. *Vid. Croix* (*Lib.* 7. *n.* 28).

Quaesita:

948. — QUAER. 1° *An Reges et Reginae ligari possint censuris ab Episcopis?*

Resp. Neg. Nam licet in spiritualibus subiiciantur Episcopis, attamen ex privilegio non possunt ab ipsis censura plecti, sed a solo Papa (*a*). Hoc autem privilegium decursu temporis legitime introductum est, et ipsis communiter a Doctoribus tributum. — *S. Lig. n.* 16. — *Salmant.*, *c.* 1.

QUAER. 2° *An Episcopi et Cardinales censuris subiiciantur?*

Resp. 1° Certo non possunt subiici censuris latis a seipsis, quia nemo est sui ipsius subditus.

Resp. 2° Subiiciuntur autem censuris papalibus, quia Papa est omnium, etiam Episcoporum, Superior. Attamen ex privilegio iuris non ligantur neque interdicto neque suspensione, *nisi in decernendis iis censuris specialis et expressa* EORUM (Cardinalium) *mentio fiat.* — *S. Lig. n.* 15.

949. — QUAER. 3° *An Religiosi exempti ab Episcopo loci, censuris episcopalibus ligari possint?*

Resp. 1° *Affirm. probabilius* si Regulares, licet exempti (*b*), delinquant circa ea in quibus vi Canonum et Constitutionum subiiciuntur Episcoporum iurisdictioni, v. gr., in observatione festorum, quae Episcopus indixerit servanda in sua dioecesi, vel in observatione censurarum ab Episcopo promulgatarum, etc. Ratio est, quia iurisdictio in foro externo inermis ad exequendum leges et statuta esse non potest; nam secus inutilis evaderet. Si ergo in aliqua re Episcopus in Regulares iurisdictione pollet, eo ipso contra delinquentes procedere etiam per censuras potest. Qui enim contentiosam habet potestatem fori externi, uti

---

(*a*) Reges, imperatores, etc., non modo subiiciuntur Pontificiis censuris *latae sententiae per generalia statuta,* v. gr., contra invadentes Ecclesiae bona, territoria, iura, etc., sed etiam censuris per sententiam seu particularem seu generalem puniri possunt.

(*b*) Si non sint exempti, legibus ac censuris episcopalibus subiiciuntur non secus ac alii clerici. Insuper si Episcopum habeant ceu proprium Praelatum, censuris ligari ab ipso poterunt aeque ac reliqui Regulares a suis Superioribus. Sanchez (*In Decal. Lib.* 6. *Cap.* 1. *n.* 11.), et Schmalzgrueber (*Lib.* 3. *Tit.* 35. *n.* 61.-62.).

illa potest in electione cuiusvis poenae, praesertim vero spiritualis censurae, qua Ecclesiastici Praelati contra subditos procedunt. — *Ita iura et unanimis tum Canonistarum tum Theologorum sententia apud Pignatelli* (*Tom.* 3. *Cons.* 46. *n.* 24.)

Ex communiori autem sententia Episcopi, quoad haec non ordinaria, sed delegata a Sede Apostolica potestate procedunt. Ita *S. Alph. l.* 7. *n.* 241. (*a*). Porro praecipuos casus in quibus exempti quoque Regulares, Episcopi potestati subiiciuntur, enumerat *S. Lig. Hom. apost.*, *tr.* 20. *de Privilegiis*, *c.* 4. (*b*). Id nihilominus a non paucis auctoribus absolute negatur, quibus favere videntur plura Decreta *Pontificum* et *S. Congr. Conc.* (*c*).

(*a*) Nimirum post *exemptionis* privilegium, Regulares sunt ac manent exempti, et Romano Pontifici immediate subiecti; quocirca Episcopi non alio titulo adversus eos procedunt, quam *merae commissionis* seu *delegationis*. Quod probe retinendum contra falsam hypothesim De-Luca, qui (*Miscell. Eccl. Disc.* 16. *n.* 13.-14.) sibi fingit, Episcopis in casu restitui *nativam iurisdictionem*, eamque propterea evadere *ordinariam*, ut scilicet evincat, hanc *late* interpretandam.

(*b*) Barbosa (*De Offic. et Potest. Episc. P.* 3. *Alleg.* 105. *n.* 14. *seq.*) casus, in quibus Regulares etiam exempti a iurisdictione Episcopi sunt, 52 recenset; Chockier vero (*De Iurisd. Ordinar. in Exemptos Part.* 2. *q.* 45.) enumerat omnino centum et sexdecim. Praecipuos autem habes penes Schmalzgrueber (*Lib.* 5. *Tit.* 33. *n.* 253. 254.).

(*c*) In his vestigium habes haud mediocris confusionis in hanc quaestionem inductae; cui etiam debetur, quod S. Alphonsus, collatis simul variis eiusdem sententiis (*Conf. De Privil. n.* 75. - *Ibid. n.* 77. *et Lib.* 7. *n.* 241.), sibi minus cohaerens appareat. Huius porro confusionis praecipua causa haberi potest, quod quorundam DD., qui vel scripserunt ante promulgationem quorundam decretorum SS. Congr., vel haec decreta ignorarunt, auctoritas nihilominus ita invocetur, quasi eorum suffragium ad hanc quaestionem dirimendam conferre aliquid possit. Huic causae cum aliae accesserint ex praepostera vel Iuris vel Privilegiorum interpretatione, nil mirum si in controversiam vocari id videamus, quod extra controversiam haberi debet. Inde etiam repetendum, quod et Auctor ut mere *probabiliorem* exhibeat potestatem, qua Episcopi *cum Exemptis* possint uti censuris, quoties necesse sit ad eos compellendos in iis, in quibus Regulares eorum iurisdictioni subduntur.

At enim Benedictus XIV (*De Synod. Lib.* 9. *Cap.* 16. *n.* 5., *et Lib.* 7. *Cap.* 41. *n.* 5.) testatur id uti certum decretum et declaratum, a S. Congreg. 17 Febr. 1632 hisce verbis: *In his, in quibus a*

Resp. 2° *Neg.*, si sermo sit de illis Regularibus, qui non solum generali exemptionis privilegio, sed praeterea privilegio specialiori gaudent, vi cuius, licet aliis poenis corrigi et coerceri possint, si in iis deliquerint, in quibus eos Episcopis Apostolica Sedes subiecit, non tamen puniri per censuras possunt. Quod quidem privilegium sublatum nunquam generatim fuit, licet Gregorius XV in quibusdam ipsi derogaverit (Constit. *Inscrutabili*, §. VI.). — *S. Lig. n.* 241. (*a*).

---

iure communi, a S. Concilio Tridentino, a Constitutionibus Apostolicis, tributa est Episcopo iurisdictio in Regulares, potest illos etiam per censuras ecclesiasticas compellere. Pro qua quidem sententia tum rationes, tum pluries iterata S. Congreg. decreta, tum DD. fere unanimiter consentientium suffragium videsis apud Pignatelli (*Tom.* 3. *Cons.* 46. *n.* 11. *et* 12.), et Monacelli (*Part.* 3. *Tit.* 3. *Form. VI. n.* 13.).

(*a*) Sedulo cavendum, ne confundatur duplex Regularium exemptio seu immunitas ab Episcoporum censuris. *Altera* enim inde provenit, quod Regulares in quibusdam penitus exempti sint ab Ordinariorum iurisdictione; quocirca cum non sint quoad ea illorum subditi, ipsorum nec legibus nec praeceptis ligantur, atque adeo nec censuris nec aliis poenis puniri possunt. Si qua tamen in re eorundem potestati subdantur (et iam praemissum est, in multis sic eos subdi), in his delinquentes corrigi et puniri et coerceri etiam censuris possunt, uti iam diximus. *Altera* vero ex eo provenit, quod privilegio speciali quidam Regulares censuris feriri non possint etiam in iis, in quibus alioquin Ordinariorum iurisdictioni subiiciuntur, quamvis aliis poenis coerceri ac puniri ab iisdem possint. Et quidem ex huius distinctionis defectu videsis in transversum actos tum Bonacinam (*De Clausura Quaest.* 3. *Punct.* 4. *n.* 8.), tum Henriquez (*Sum. Lib.* 7. *Cap.* 25. *n.* 7.), tum Ascanium Tamburinum (*De Iure Abbatiss. Disp.* 25. *Q.* 9. *n.* 1.), tum Peyrinum (*De Regularib. Tom.* 2. *Ad Constit. VI. S. Pii V. n.*37.), tum Iacobum De Graffis (*Decis. Part.* 1. *Lib.* 4. *Cap.* 6. *n.* 2. 3.), tum denique Io. Aloysium Riccium (*Prax. Tom. IV. Resol.* 180.), et ex parte etiam Iosephum De Ianuario (*Resol. Select. Res.* 34. *n.* 16.).

Caeterum quod quibusdam Regularibus tributum ab Apostolica Sede fuerit speciale illud privilegium a communi exemptionis praerogativa plane distinctum, manifestum est *ex Cap. Volentes* 1. *De Privilegiis in VI;* nam §. 1. sermo de iis fit, *quibus ne interdici, suspendi, vel excommunicari a quoquam valeant, a Sede Apostolica est indultum; sicut* (inquit) *sunt religiosi quamplures, in quorum privi-*

QUAER. 4° *Quomodo se gerere debeat dubitans, an censura ligetur?*

Resp. Si dubitet an a censura fuerit absolutus, se habere debet tamquam censura adhuc innodatum, donec Superiorem

---

legiis continetur, ne quisquam Episcopus vel Archiepiscopus monasteriorum suorum monachos pro ulla causa, ullove loco, interdicere, suspendere vel excommunicare praesumat etc. Hoc ipsum de mendicantibus testatur S. Alphonsus (*Lib.* 7. *n.* 241.), et concessum denuo hominibus Societatis Iesu patet aperte ex Const. *Licet Debitum* Pauli III, 18 Octobr. 1549. Quod autem inquit Auctor, huic privilegio quidpiam a Gregorio XV fuisse derogatum, id unice spectat ad *quoscumque Exemptos tam saeculares, quam Regulares, qui in alienis Ecclesiis, aut quae suorum Ordinum non sunt absque Episcopi licentia, et in Ecclesiis suis aut suorum Ordinum, non petita illius benedictione, aut ipso contradicente, praedicare praesumpserint;* et Episcopis fit facultas, ut *in delinquentes, quoties et quando opus fuerit, ... per censuras ecclesiasticas, aliasque poenas.... procedere.... libere et licite valeant.*

Quod vero opponit infensissimus huius privilegii osor De Luca (*Miscell. Eccl. Disc.* 16.), et qui eum diligentissime exscripsit Monacelli (*Part.* 3. *Tit.* 2. *Form.* 6.), his Regularium privilegiis derogatum fuisse a Synodo Tridentina, nihil est. In primis enim derogatur privilegiis eatenus, quatenus ea observationi Synodalium decretorum repugnent. Atqui facultas procedendi *per censuras* contra Regulares a Synodo Episcopis tribuitur quoad duo ista tantum, nempe 1° ut Regulares cogantur ad restituendum novitiis abeuntibus, quidquid monasterio dederant; 2° ut servetur clausura monialium; quibus Sanchez (*De Matrim. Lib.* 7. *Disp.* 33. *n.* 23.), tertium casum addit de Regulari, qui missam extra ecclesiam aut oratorium celebret. Sed insuper quod mens Concilii non fuerit derogare speciali illi quorundam Regularium privilegio, patet ex S. Congr. Declaratione 9 April. 1587, in qua agitur de eodem casu ac in decreto Synodi. Eam autem Suarez (*De Relig. Tr.* 8. *Lib.* 1. *Cap.* 10. *n.* 27.) sic refert: *Regulares adeuntes monasteria monialium sine licentia Episcopi, incidunt in poenam excommunicationis, quam Episcopus suo edicto proposuit, nisi Regulares illi haberent ex privilegio, quod non possint excommunicari; et tunc deberent puniri a suis Superioribus alia poena.*

Et haec luculenter confirmantur ex iis, quae habet Prosper Fagnanus (*In Cap. Quanto De Privilegiis n.* 9.). Quaestionem enim hanc proponit: *An posita Constitutione Gregorii XV de Exemptorum privilegiis, Regularis absque legitima licentia accedens ad monaste-*

interrogaverit. Idem dicendum est, si dubitet de potestate Superioris in censura ferenda, siquidem pro eo semper praesumendum est. Secus vero si dubitet, utrum censuram incurrerit, sive dubium sit *facti*, v. gr., circa crimen, puta si dubitet, an percussio Clerici fuerit graviter iniuriosa; sive dubium sit *iuris*, id est circa sententiam, puta in dubio, utrum censura sit latae vel ferendae sententiae, etc. — *S. Lig. n.* 32. *et* 67.

950. — Quaer. 5° *An possit quis ligari pluribus censuris simul?*

Resp. Affirm. Nihil enim obstat quominus quis pluribus simul vinculis constringatur. Nam quemadmodum potest quis plura patrare peccata specie et numero diversa, ita etiam potest diversis censuris pro specie et numero latis simul innodari, v. gr., excommunicatione, suspensione (si Clericus sit) et interdicto, necnon pluribus excommunicationibus, etc. Imo ob unum delictum potest quis ligari simul a iure et ab homine, a Papa et ab Episcopo, ita ut ab utroque absolvi debeat, modo alter Superior novam intendat poenam imponere. — *Ita communiter et absolute probabilius iuxta S. Lig. n.* 28.

---

rium monialium Regularibus subiectarum, ibique in loco colloquiis destinato cum moniali colloquens, a Dioecesano Episcopo tamquam Sedis Apostolicae Delegato coerceri ac puniri possit; respondet, apertam esse decisionem, eum incidere in excommunicationem, si eunti ad monasterium Episcopus eam poenam imposuit. Tum vero diserte haec subdit: *Quam sententiam iamdiu approbavit S. Congregatio, dum declaravit, Regulares accedentes ad monasteria monialium etiam exempta ab Episcopi iurisdictione, incidere in poenam excommunicationis contra accedentes Episcopi edicto propositam, nisi haberent nominatim privilegium, ut non possint excommunicari: et tamen eo etiam casu censuit, eos aliis poenis esse puniendos.*

Ex quibus etiam colligitur, rem acu nec Sanchez (*De matrim. Lib.* 7. *Disp.* 33. *n.* 23.) tetigisse, nec Lezzana (*Summ. Quaest. Regul. Tom. II. Part.* 3. *V. Exemptio Regularium n.* 11.), qui dum hoc Regularium privilegium tuentur, excipiunt tres illos casus in Synodo Tridentina expressos. Quod idem dicendum de Iacobo Pignatelli, qui in eandem hallucinationem incidit, licet alioqui speciale illud Regularium quorundam privilegium (*Tom.* 3. *Cons.* 46. *n.* 25., *et Tom.* 7. *Cons.* 44. *n.* 26. 27.) non concedit modo, sed plurium DD. suffragio defendit.

Hinc 1° Si quis per unicum actum duo committeret peccata specie diversa, quorum unicuique est annexa censura, duas incurreret censuras, ex. gr., qui Clericum occideret in loco, ubi homicidium sub poena censurae prohiberetur. Secus vero, si peccatum illud unicum non haberet malitias specie diversas. — *S. Lig. n.* 28.

2° Si quis iteret idem crimen, cui est annexa censura, actu moraliter distincto a primo, iterum eamdem incurrit censuram; secus vero si actus repetiti non sint inter se moraliter distincti. Sic percutiens Clericum ter vel quater, posito notabili intervallo inter singulas percussiones, incurrit tres vel quatuor censuras, dum unicam incurrit, si eum pluries continuo percutiat.

3° Pariter plures incurreret irregularitates Sacerdos excommunicatus, qui plures poenitentes successive absolveret, quia toties novum conferret Sacramentum (*a*). — *S. Lig ibid.*

Quaer 6° *An appellatio excuset ab incurrenda censura?*

Resp. 1° Appellatio legitima excusat a censura conditionali, modo fiat ante lapsum temporis ad implendam conditionem concessi.

Resp. 2° Appellatio legitima a censura iam lata, eam generatim non suspendit. Unde communis vox est Canonistarum, appellationem tunc *devolutivam* esse, non vero *suspensivam*. — *Ita Benedict. XIV*, Costit. *A militantis*.

Quaer. 7° *An censurae subiectum possit esse integra communitas?*

Resp. 1° *Neg.* quoad *excommunicationem*, nisi constet, omnes et singulas personas communitatis esse criminis participes, et in eo contumaciter persistere.

Resp. 2° *Affirm.* quoad *suspensionem*, ita tamen ut innocentes, si qui sint, feriat solum quoad functiones et iura ipsi communitati, ut tali, competentia, non vero quoad functiones ac iura, quae singulis singillatim competunt.

Resp. 3° *Affirm.* etiam quoad *interdictum*; quae censura id habet singulare, ut si generale sit, integram communitatem, et in hac etiam innocentes obstringat ex *Cap. Si civitas* 17. *De Sent. Excom. in VI.* Neque ideo tamen censuram ferens argui iniu-

---

(*a*) Hoc exemplum ad rem non facit, quia certo non constat, plura hic numero distincta haberi peccata (*Vid. Sup.* n. 211. *Q.* 9).

stitiae potest: quippe per tale interdictum proprie loquendo non puniuntur innocentes, sed Ecclesia iustas ob causas sua beneficia et officia tam nocentibus quam innocentibus subtrahit. *Communis. — Vid. Schmalzgrueber Lib.* 5. *Tit.* 39. *n.* 44.-46.

ARTICULUS IV.

DE ABSOLUTIONE A CENSURIS.

Principia:

951. — I. Censurae non solvuntur per solam delinquentis poenitentiam vel obedientiam erga Ecclesiae mandata, nec per mortem illius, qui censuram tulit; sed necessaria est absolutio a iudice, seu Superiore legitimo impertita. Manifestum est ex cap. *Cum desideres, de Sent. excomm., et ex prop.* 44ª *ab Alexand. VII damnata.*

II. A censura ab homine per sententiam particularem lata absolvere possunt tantum 1° qui censuram tulit; 2° eius Superior; 3° eius successor; 4° alius ab horum quopiam delegatus. Ratio est, quia eius est absolvere, cuius est ligare (*a*). Idem dicendum de censuris a iure reservatis.

III. Quilibet Confessarius absolvere potest a censuris non specialiter reservatis Papae vel Episcopo. Constat ex cap. *Nuper, de Sent. excomm. — S. Lig. n.* 70. (*b*).

(*a*) Idcirco id valet, etiamsi reus mutet domicilium. Hinc bene S. Alph. (*Lib.* 7. *n.* 72.) advertit, quod si quis in alieno territorio ita deliquit, ut ab illius loci Episcopo *specialiter* fuerit excommunicatus, non potest absolvi a proprio Episcopo, nisi de Episcopi excommunicantis licentia.

Nota autem, hoc dici de censura ab homine *per sententiam particularem;* nam censurae *ab homine* utique, sed *per generalem sententiam* latae, *iuxta probabiliorem* aequiparantur latis *a iure,* quae non sint reservatae; et idcirco reum potest absolvere quisquis in eum iurisdictionem habeat. Vid. S. Alph. (*Lib.* 7. *n.* 73.), et Schmalzgr. (*Lib.* 5. *Tit.* 39. *n.* 94.).

(*b*) Addit S. Alphonsus, absolutionem hanc valere etiam pro foro externo; quae quidem sententia uti communior et probabilior admittitur. Vid. Suarez (*De Cens. Disp.* 7. *Sect.* 5. *n.* 15.), qui tamen recte

952. — IV. Episcopi ex privilegio a Synod. Trident. (*Cap. Liceat*) concesso absolvere possunt ab omnibus censuris occultis *etiam Papae reservatis*, exceptis censuris in Bulla *Coenae*. *Vide dicta sup. de Privil. Episc. n.* 124. Quo tamen privilegio non gaudent Episcopi illarum regionum, in quibus Concilium adhuc receptum non est. Vid. Fagnanus (*In C. Dilectus de Temp. Ordin. n.* 15.), Suarez (*De fid. Disp.* 41. *Sect.* 2. *n.* 6.) Sanchez (In Dec. Lib. 2. Cap. 11. n. 3.) et Lugo (De Fid. Disp. 23. n. 54. — Insuper a censuris Papae reservatis etiam non occultis in favorem eorum, qui Romam pergere impediti sunt vel ad longum tempus, vel etiam in perpetuum, cuiusmodi censentur senes, pueri, mulieres, infirmi, pauperes, etc. Recole dicta de privilegiis Episcop. in *Tract. de Statib.*, *n.* 124. *et in Tract. de Poenitentia n.* 576. — *Vide S. Lig. n.* 84. *et seq.* — Hinc a Doctoribus communiter recipitur haec regula: Casus Papalis, superveniente impedimento adeundi Papam, fit Episcopalis. Imo censet *Castropalao* cum *aliis nonnullis*, absolutionem censura-

---

monet (*ibid. n.* 29.) quod si censura publica fuit (licet non iuridice denunciata), ut quis possit ea publice uti, oportet, ut de illa publice constet propter scandalum. Ad id tamen satis erit, quod publice constet, illum fuisse confessum habenti facultatem absolvendi, et satisfactio, si qua erat necessaria, fuerit exhibita.

Quoad privilegia tamen Regularibus concessa absolvendi a reservatis, Clemens X statuit (Const. *Superna* §. 6.): *Vigore supradictorum privilegiorum nequaquam licere Regularibus, etiam satisfacta parte, absolvere poenitentes a censuris quoad externum et iudiciale forum; et absolutos ab eis in foro poenitentiali utique non censeri absolutos in exteriori iudicio et contentioso. Quinimo censuris ecclesiasticis irretitos et denuntiatos ab Episcopis cogi posse, gerere se pro talibus, etiamsi a Regularibus fuerint absoluti.* Quod idem cavit Urbanus VIII (*Const. In specula militantis*) quoad eos, qui ex privilegio *Bullae Cruciatae* sibi Confessarium eligunt, a quo absolvantur a casibus etiam Papae reservatis. Quae tamen declaratio extendi non debet ad alia indulta, sed singulorum formulae inspiciendae erunt.

An vero et quatenus absolutio a Censuris, in foro conscientiae data, pro foro externo prodesse queat, et quomodo absolutus se gerere debeat tum quando occulta tum quando notoria erat censura, et qua cautela utendum, ubi causa ad forum externum deducta sit, vid. Laymann (*Lib.* 1. *Tr.* 5. *Part.* 1. *Cap.* 7. *n.* 7.) et Bonacina (*De Censur. Disp.* 1. *Q.* 3. *Punct.* 10. *n.* 3.).

rum in hoc casu non ad solum Episcopum, sed ad quemlibet Confessarium spectare; et haec sententia non videtur improbabilis. — *S. Lig. n.* 92. — *Pichler Lib.* 5. *Tit.* 39. *n.* 14. Sed huiusmodi absolutio dari nequit sive ab Episcopo, sive ab alio quolibet Sacerdote, nisi imposito poenitenti onere se sistendi Superiori, ubi impedimentum cessaverit (*a*).

V. Omnes Sacerdotes, ex *Conc. Trid. sess.* 14. *c.* 7., a qualibet censura (atque adeo non solum ab *Excommunicationibus,* sed etiam a *Suspensionibus,* et *Interdictis),* utcumque reservata absolvere possunt eos, qui sunt in articulo mortis positi, sed, inquiunt Auctores, cum onere se praesentandi Superiori vel Delegato, si convaluerint. Sunt tamen qui opinantur, onus sistendi se Superiori dumtaxat habere locum quando censura est notoria, aut res ad forum contentiosum deducta fuit, aut lex ipsa talem obligationem statuit. — Recole dicta ubi *de Poenitentia, n.* 576.

Resolves:

953. — 1° Archiepiscopus, vel etiam Patriarcha (imo et Legatus a Latere) licet superior Episcopo, nequit suffraganeorum subditos absolvere, nisi in solo casu iustae appellationis aut visitationis ex officio, quia in aliis casibus non gaudet proprie dicta iurisdictione.

2° Superior ecclesiasticus vel delegatus absolvere potest, etsi non sit Sacerdos. Ratio est, quia iurisdictio, quae requiritur ad absolvendum a censuris, residere potest in Clerico etiam sola tonsura initiato.

3° Qui habet facultatem generalem absolvendi a Papalibus, non ideo absolvere potest a casibus Bullae *Coenae,* nisi id specialiter exprimatur, quia illae censurae sunt specialiter reservatae; specialia autem non continentur, *per se,* in concessione generali. Pariter qui potest absolvere a casibus Bullae *Coenae,* non ideo potest absolvere ab haeresi. — *Ita declaravit Bened. XIV.* — *S. Lig. n.* 113.

4° Facultas concessa ab Episcopo pro peccatis reservatis non intelligitur pro reservatis cum censura; secus si concessio facta

---

(*a*) Hoc onus non imponitur, quando impedimentum censeri queat perpetuum. *Vid. dicta sup. n.* 575. *et ibid. not.* (*a*) *pag.* 473.

sit a Papa, quia casus papales omnes sunt reservati cum censura, duobus exceptis, scilicet : 1° accusatio falsa de sollicitatione contra Sacerdotem ; 2° acceptatio munerum notabilium a Religiosis. Reputantur autem munera notabilia ea, quae decem scutatis aequivalent. — *Vide S. Lig. n.* 3. [1].

3° Danda est absolutio a censuris non tantum illis, qui certo vel dubie illas incurrerunt, sed etiam cuilibet poenitenti, antequam absolvatur a peccatis, ut removeatur accipiendi Sacramenti impedimentum, si quod forte existat (a). (*Ex Rit. Rom.*). Qua vero forma utendum sit, recole dicta ubi *de Poenitentia*, *n.* 430.

Quaesita:

954. — QUAER. 1° *An possit absolvi absens?*

Resp. Affirm., saltem *valide*. Ratio est, quia sicut poena potest statui in absentem, ita et tolli potest. Deducitur etiam evidenter ex *Iure can.* (*b*).

———

(*a*) Cum usus sacramentorum excommunicatis interdicatur, absolutio ab excommunicatione semper praemitti absolutioni a peccatis debet. Ubi autem non constat, poenitentem ea ligari, absolutio mere praemittitur ad cautelam.

(*b*) Si tamen agatur de facultate concessa Episcopis a Synodo Tridentina *in Cap. Liceat* (*Vid. supr. n.* 952.), ut possint *quoscumque sibi subditos in dioecesi sua absolvere*, iuxta verisimiliorem interpretationem, quam post Suarez (*De Cens. Disp.* 41. *Sect.* 2. *n.* 11 *seqq.*) amplectitur etiam Lugo (*De Fid. Disp.* 23. *n.* 73-76), dicendum videtur, posse quidem Episcopum absentem e dioecesi absolvere poenitentem in dioecesi existentem, sed non viceversa. Quam interpretationem ipse De Lugo ex quadam S. Congr. Declaratione confirmat.

Neque huic resolutioni obstare debet, quod S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 593. *et Lib.* 7. *n.* 81.) cum Barbosa (*De Offic. et Potest. Ep. Part.* 2. *Alleg.* 39. *n.* 8.) et nonnullis aliis censeat, illa eiusdem Capitis verba *Pro foro conscientiae*, idem valere, *ac in sacramentali Confessione*.

1 Notandum, hanc reservationem non afficere peccatum accipiendi munera, idcirco si quis cognoscens se accepta munera retinere non posse, ea restituat vel restituere velit, a quolibet Confessario absolvi potest. Reservatio igitur in hoc est, ut ille absolvi nequeat, nisi restituat, vel debitam remissionem a Papa obtineat, cum hanc Pontifex sibimetipsi reservaverit.

Quaer. 2° *An Episcopus absens absolvere possit existentem in dioecesi?*

Resp. Affirm. iuxta omnes. Ratio est, quia ad absolutionem non requiritur cognitio causae, nec strepitus iudicialis; et proin-

---

Nam, ut bene ait Lugo (*l. c. n.* 64.), *contraria sententia communis est fere omnium:* idque patet ex prolixo DD. catalogo, quos pro ipsa exhibet etiam Barbosa (*l. c.*). *Et quidem* (pergit Lugo) *ex verbis Tridentini non potest contrarium sufficienter probari; et ex principiis generalibus deduci videtur, cum constet, absolutionem a censuris posse separari ab absolutione a peccatis. Nec limitatio illa,* Pro foro conscientiae, *cogit ad hoc, ut fiat in sacramento: nam verba illa alium habent sensum, nempe ne prosit absolutio haec pro foro externo; in quo quantumvis aliquis absolutus sit ab Episcopo pro foro conscientiae, habebitur tamquam non absolutus, et punietur omnibus iuris poenis.* Ipse deinde difficultatem solvit, quae peti ex binis S. Congr. Declarationibus forte posset; quae quidem solutio optime quadrat etiam in illud, quod Fagnanus (*In C. Dilectus De Temp. Ordin. n.* 35. 36.) narrat declaratum fuisse a Gregorio XIII; neque enim controversia tunc agitabatur, num intra sacramentum Poenitentiae, an extra illud posset Episcopus absolvere, sed utrum vi Capitis *Liceat* absolvere *istas illasve personas* posset.

Caeterum quod quisquis potestatem habet absolvendi a censura *in foro conscientiae,* possit id praestare etiam extra confessionem, communis est sententia, de qua et S. Alphonsus generatim convenit (*Lib.* 7. *n.* 126.): nec nisi memoriae lapsui tribui debet, quod Busembaum (*apud S. Alph. l. c.*) ceu contrarios exhibeat Suarezium et Navarrum, qui plane cum reliquis consentiunt (*Vid. Suarez De Voto Lib.* 16. *Cap.* 16. *n.* 4., *et Navarr. Consil. Lib.* 5. *De Privilegiis Cons. XI. n.* 2.).

Quod vero summopere advertendum est, id ipsum valet, etiamsi 1.° data sit facultas absolvendi *in foro poenitentiae.* Vid. Bonacina (*De Cens. Disp.* 1. *Q.* 3. *Punct.* 6. *n.* 8.), et Suarez (*De Leg. Lib.* 8. *Cap.* 6. *n.* 16.); vel 2.° facultas committatur *sacerdoti,* aut *sacerdoti confessori,* aut etiam *sacerdoti audienti confessiones.* Vid. Suarez (*De Leg. Lib.* 8. *Cap.* 6. *n.* 16.); imo 3.° etiamsi detur facultas absolvendi, *audita confessione.* Vid. Sanchez (*De Matr. Lib.* 8. *Disp.* 16. *n.* 11.), Emman. Rodriguez (*Quaest. Regul. Tom.* 1. *Q.* 61. *art.* 7.). Gaspar Hurtado (*De Excom. Disp.* 15. *Diffic.* 5. *n.* 17. 18.), Avila (*P.* 2. *Cap.* 7. *Disp.* 3. *Dub.* 3.), Aegidius Coninck (*Disp.* 14. *De Excom. Dub.* 16. *n.* 252.), et, aliis omissis, Felix Potestas (*Exam. Confess. n.* 3460.).

de nihil obstat, quominus Episcopus talem actum iurisdictionis in alieno territorio exerceat. Secus tamen, si iudicialis strepitus quandoque requiratur. — *S. Lig. n.* 21.

955. — Quaer. 3° *An possit absolvi invitus?*

Resp. Affirm. Ratio eadem est, ac ea quam modo attulimus: etenim sicut poena in absentem et invitum ferri potest, sic etiam ab eo auferri; attamen id fieri non expedit sine ratione valde gravi, et cavendo ne dum ille a contumacia non cessat, censura contemptui habeatur. — *S. Lig. n.* 117.

Quaer. 4° *An ille, qui est obstrictus pluribus censuris, possit absolvi ab una, remanentibus aliis?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia inter eas non est necessaria connexio. Non possunt quidem absolvi peccata mortalia alia sine aliis; secus autem est de censuris, quarum absolutio non confert gratiam sanctificantem censurato. Habentur ergo instar catenarum, quarum aliae sine aliis solvi possunt.

Quaer. 5° *Utrum absolvi possit a censuris ille, qui nondum publice reparavit scandalum, propter quod censurae subiacebat?*

Resp. Neg., saltem *per se* et generatim loquendo. Constat ex Declaratione *S. Poenit.* die 5 Iulii 1857. (*a*).

Nota. Quidnam sit absolutio censurarum tum *ad cautelam*, tum *ad reincidentiam* facta, et quinam sint effectus utriusque absolutionis, apud Canonistas inquiratur. — V. *Casus*, n. 1122.

Quisnam autem usus huius doctrinae esse queat, sic indicat Coninck (*l. c. n.* 251.), nempe *ut si reus non sit paratus, ut statim confiteatur, et adsint causae, ob quas expediat eum statim* (ab excommunicatione aut suspensione, aut interdicto) *absolvi; idemque dici posset, quando ei, qui habet potestatem absolvendi a censuris reservatis, non vacaret audire integram confessionem, tunc enim posset audire solos casus, qui habent adnexam excommunicationem, et tunc ab hac absolvere, et poenitentem mittere ad alium, qui audita confessione absolveret a peccatis. Ita cum aliis Avila P.* 2. *Cap.* 7. *Disp.* 3. *Dub.* 13.

(*a*) Hue quaestio pertinet de absolutione, quae, *parte non satisfacta*, conferatur. De qua illud certum est, illicitam eam esse, sive ab Ordinario, sive a Delegato ipsa sic detur, *tum ob iniuriam parti factam, tum quia* (sic absolvens) *violat iuris ordinem, praescribentis, realem satisfactionem praemitti, si fieri possit*, ut ait Schmalzgrueber (*Lib.* 5. *Tit.* 39. *n.* 101.).

CAPUT II.

DE CENSURIS IN SPECIE.

Nempe 1° de excommunicatione; 2° de suspensione; 3° de interdicto.

ARTICULUS I.

DE EXCOMMUNICATIONE.

Agendum 1° de eius natura et divisione; 2° de eius effectibus; 3° de praecipuis excommunicationibus in particulari.

§. I. *De natura et divisione excommunicationis.*

956. — DEFINITIO. *Excommunicatio* est censura, per quam quis privatur communione Ecclesiae; seu censura, qua christia-

---

Tres tamen casus, uti par est, excipiuntur: 1° Quando pars laesa iniuriam remittit; 2° Quando pars laesa reiicit *iustam* satisfactionem, quia tunc iam non per reum stat, quominus offenso condigne satisfiat; 3° Quando reus impotens est ad satisfaciendum; tunc enim iudex (ut notat S. Alphonsus *Lib.* 7. *n.* 128.) non solum potest, sed debet eum absolvere, et potest ad id compelli ex *C. Qua fronte* 25. *De Appellat.*; quia cessante contumacia, debet reus absolvi. Qua de re egregie Suarez (*De Cens. Disp.* 7. *Sect.* 5. *n.* 41.) haec addit, quae ad praxim faciunt: *Censeo,.... iuxta negotii qualitatem et conditionem personae et alias occurrentes circumstantias considerandum esse, an poenitens possit* moraliter *prius cum effectu satisfacere, quam absolvatur a censura, et tunc id praemittendum esse; si vero non possit, nec etiam absolutio differri possit, nisi per multum tempus, vel cum magno detrimento, tunc censeo, posse absolvi, si satisfaciat eo modo, quo de praesenti potest, idest praestando cautionem, vel pignorantiam, si potest, vel iuratoriam, si maiorem non potest, et exhibendo talia signa poenitentiae et propositi, ut confessor* probabiliter *iudicet, absolutionem et profuturam ipsi poenitenti, et non impedituram, seu futuram occasionem, quominus comparata potestate postea satisfaciat.... Ratio autem huius sententiae est, quia cum Pontifex ait,* satisfacta parte, *intelligendus est,* quantum poenitens satisfacere potest; *quia non est verisimile, Pontificem postulare conditionem impossibilem.*

nus bonis spiritualibus Ecclesiae communibus, quorum distributio ad ipsam pertinet, vel omnino vel ex parte privatur (a).

Non tamen omittendum, quod de cautionibus exigendis habet Diana (*Tom. 5. Tr. 1. Res. 186. n. 2.*) Io. Valerum et Enriquez allegans: *Dicendum est igitur probabiliter, quod ille processus satisfactionis, et cautionis pignoratitiae et iuratoriae, videtur intelligendus pro foro exteriori; nam in foro poenitentiali, deficiente possibilitate poenitentis, propositum eius firmum tantum valet, quantum datio pignorum vel fideiussorum in foro iudiciali. Ergo in foro conscientiae satis erit credere poenitenti.*

Sed interim prae oculis habendum est et monitum, quod tradit Reiffenstuel (*Lib. 5. Tit. 39. n. 270.*). *Quamvis Laymann* (inquit) *recte notet, pro foro interno, spectata qualitate personae, sufficere etiam nudam promissionem, vel fidei interpositionem censurati, si censura est occulta: tamen etiam idem recte monet (Lib. 1. Tr. 5. Part. 1. c. 7. n. 7.), Regulares privilegiatos cavere debere, ne etiam pro solo foro interno absolvant aliquem, vi iuris communis aut sententiae generalis notorie censuratum, v. gr., excommunicatum, vel cuius excommunicatio iam fuit deducta ad forum contentiosum, priusquam parti laesae actu satisfecerit; quia alias, si talis reus saltem pro foro interno absolutus iam existit, ab Ecclesia non tam facile adigi valet ad satisfaciendum parti laesae; quod bene observare habent Confessarii Regulares; quamvis et in huiusmodi notorie excommunicatis circumstantiae suadere possint, ut ad solam praeviam cautionem vel promissionem absolutio pro foro interno prudenter dari queat.*

Quod vero attinet ad validitatem absolutionis, *parte non satisfacta*, impertitae, duo penes omnes constant, nempe 1° validam esse absolutionem, si conferatur ab Ordinario; 2° invalidam vero esse a Delegato collatam, si satisfactio partis iniungatur *tamquam conditio*: manifeste enim patet, facultatem *cum conditione* delegatam, non concedi et idcirco nec valere, *conditione non purificata*.

Quaestio vertitur, an quando a Pontifice datur facultas absolvendi cum illa clausula, *Satisfacta parte*, haec accipienda sit ceu conditio, *sine qua non* conceditur facultas. Et S. Alphonsus quidem (*Lib. 7. n. 121.*) probabiliorem habet sententiam affirmantem, licet et oppositam concedat esse probabilem. Contra vero Salmanticenses (*De Cens. Cap. 2. n. 25.*) et Bonacina (*De Cens. Disp. 1. Q. 3. P. 9. n. 3.*) probabiliorem censent negantem, et hanc probabilissimam dicit Sanchez (*De Matr. Lib. 3. Disp. 33. n. 6.*). Alii vero graves DD. eam absolute docent; e quibus satis sit nominare Reiffen-

Distinguitur 1° *Maior*, quae privat omnibus bonis Ecclesiae communibus (*b*); 2° *Minor*, quae bonis aliquibus tantum privat.

---

stuel (*Th. Mor. Tr.* 15. *Dist.* 2. *Q.* 5. §. 1. *n.* 107.), Pirhing (*In Lib.* 5. *Tit.* 39. *n.* 163.), Hurtadum, aliosque, e quibus aliquos memorat etiam S. Alphonsus (*Lib.* 6. *n.* 537. *q. VII*).

Et quidem haec sententia innititur principio penes omnes recepto. Distinguunt nimirum DD. (*Vid. Sanchez De Matrim. Lib.* 3. *Disp.* 33. *n.* 3.), utrum in commissione seu delegatione exprimatur *forma iuris communis eo modo, quo iuri inest,* an vero communi iuris formae addatur *aliquis limitatus modus.* In priori casu, nempe si in delegatione mere exprimatur communis forma iuris, statuunt, non esse intentionem committentis inducere novam formam seu *conditionem,* sed esse *admonitionem quandam,* ut servetur forma communis; quare ea praetermissa, non irritatur actus, qui alias esset validus, si in commissione forma illa non exprimeretur. Secus vero in casu posteriori; nam additio illa ad communem iuris formam importat conditionem. Vid. Sanchez, qui (l. c.) rem et exemplis illustrat, et confirmat auctoritate Glossae et Canonistarum. E quibus Covarruvias (*In C. Alma P.* 1. §. 9. *n.* 8.), *Communi,* inquit, *omnium sententia adnotatur, minime inducere formam nec conditionem ea, quae iure insunt, etiamsi ab homine expressa fuerint.* Quod notat, ut evincat validam, licet iniustam, esse excommunicationem latam a delegato non praemissa trina monitione, etiamsi in mandato haberetur clausula: *trina monitione praemissa.*

Navarrus autem (*Man. Cap.* 27. *n.* 37.) memorata Glossa *ad Clement. Unic. De offic. Delegati ad v. repererit,* quam *receptissimam* dicit, et in qua disertissime continetur principium, de quo sermo, postquam praemisit, invalidam fore absolutionem, si delegatus non servet formam, *quae sit alia, quam iuris,* subdit: *Dixi,* Alia quam iuris; *quia ut pridem respondimus, absolutio data virtute mandati Papae ad absolvendum secundum formam iuris, valet, quamvis ea non servetur, ut valeret facta sine illa ab Ordinario auctoritate ordinaria; quia non fuit intentio Papae inducere novam formam per illa verba* (Satisfacta parte), *sed admonere commissarium id, quod secundum ius debet facere; quod in simili dixit Innocentius, etc.* Idem principium videsis inculcatum et a Reiffenstuel (*Th. Mor. Tr.* 15. *Dist.* 2. *n.* 107.), et Laymann (*De Cens. Part.* 2. *Cap.* 6. *n.* 8.).

Unica ratio, quae pro opposita sententia solet afferri, ea est, quod *ablativus absolutus,* cuiusmodi est forma *Satisfacta parte,* importet *conditionem,* prouti advertit Benedictus XIV (*Instr.* 87. *n.* 68.). Cui facile respondetur, id pertinere ad illud argumentorum genus,

Excommunicati excommunicatione *maiori*, alii dicuntur *tolerati*, quos fideles non tenentur vitare; alii *non tolerati* seu *vitandi*, quos fideles vitare debent (c).

---

quae *convenientiae* appellari solent, quaeque passim fallunt, nisi quod interdum vera fortuito sunt *ratione materiae*, seu, ut ait Laymann (l. c.), quod requisita conditio ad substantiam actus pertineat. Et huiusmodi sane in opinione Benedicti XIV erat *ablativus ille absolutus*, de quo agebat, *Certiorata parte; siquidem* (ut ait) *illud Poenitentiariae mandatum innititur iuri communi, quod pro matrimonio rite confirmando expostulat novum a coniugibus consensum, etc.* Contra fallit in exemplo, quod habes penes Sanchez (*l. c. n.* 6.), cum facultas datur assistendi matrimonio, *praemissis denuntiationibus*.

Quod vero nonnulli aiunt, *delegantem non censeri facultatem dare absolvendi non satisfacta parte, quia illicitum hoc est*; id ita solvit ex communi sententia Schmalzgrueber (*Lib.* 5. *Tit.* 39. *n.* 101.): *Neque inde fit, peccare delegantem concedendo facultatem absolvendi valide non satisfacta parte; nam sicut Ecclesia non peccat concedens Ordinario hanc potestatem, ita nec Ordinarius peccabit, si eo modo deleget illam, quo ipse habet; satis enim iuri tertii cautum est, dum absolutio huiusmodi prohibetur*. Sed de his, pro modulo notae, iam satis multa.

(a) Cum bona, in quibus fideles inter se communicant, sint triplicis generis, nimirum 1. *interna*, 2. *mere externa*, 3. *mixta*; Ecclesia excommunicando privat dumtaxat communione in bonis *secundi*, et *tertii* generis.

(b) Nomine *excommunicationis* fere semper in iure intelligitur *Maior*, ut notat cum communi etiam S. Alphonsus (*Lib.* 7. *n.* 133.); tamen ante Gregorium IX subinde veniebat etiam *Minor*. Vid. Schmalzgrueber (*Lib.* 5. *Tit.* 39. *n.* 119.).

Vox autem *anathema* usurpatur in SS. Canonibus modo ad distinctionem excommunicationis *minoris*, ut in *C. Engeltrudam* 12 *Caus.* 3. *Q.* 4.; modo ad significandam excommunicationem inflictam ob haeresim, vel eius suspicionem; modo denique ad significandas quasdam solemnitates, cum, v. gr., excommunicatio denunciatur accensis candelis et postmodum extinctis, aliisque caeremoniis ab Ecclesia institutis (*Schmalzgr. l. c. n.* 117.).

(c) Iure antiquo quicumque maiorem excommunicationem, sive a iure sive ab homine latam incurrissent, vitandi erant, eo solum cum discrimine, quod ii, quorum excommunicatio publica ac notoria erat, publice essent vitandi; ii vero, quorum excommunicatio publice non erat nota, tantum privatim vitandi ab iis essent, qui conscii erant. Cuius disciplinae vestigium extat etiam in *C. Cum non ab*

Quaesita:

957. — Quaer. 1° *An ut vitari debeat excommunicatus vitandus, oporteat, ut sit publice notus, quatenus talis?*

Resp. Affirm. Non enim sufficit, ut scias esse vitandum; sed requiritur insuper, ut factum istius excommunicationis sit vere notorium, scilicet ut a iudice competente fuerit nominatim et publice excommunicatus, vel denunciatus ut iam excommunicatione ligatus. — *S. Lig. n.* 137. — Ille vero est nominatim excommunicatus, qui expresso nomine designatur verbis aut signis adeo indubiis, ut ab aliis omnino secernatur. — *S. Lig. n.* 136.

Advertendum vero est, quod, licet non tenearis vitare excommunicatum non denuntiatum, potes tamen eum vitare, etiam publice, si publice notus est ut excommunicatus (*a*). — *S. Lig. n.* 137.

Excipitur autem qui sacrilegas manus in Clericum iniecerit, ita ut eius delictum neque aliqua tergiversatione celari, neque ullo pacto excusari possit. Hinc statim, et ante ipsam iudicis

---

homine 14. *De Sent. Excom.* — Verum iure novo, ad praecavenda varia peccata ac scandala, quae consciis timoratis accidere posse animadversum fuit, Christi fidelibus fuit indultum, ut nemo abstinere teneretur a communione alicuius quacumque censura sive a iure sive ab homine ligati, nisi sententia contra personam certam a iudice specialiter et expresse publicata fuerit, vel nisi eum per sacrilegam iniectionem manuum in clericum excommunicationem a canone latam adeo notorie constiterit incurrisse, ut factum non possit aliqua tergiversatione celari, aut aliquo suffragio excusari.

In Constitutione Synodi Constantiensis a Martino V approbata, per quam novum hoc ius inductum est, etiam haec verba (prouti illa in Conc. Basileensi et Bulla Leonis X in Conc. Lateranensi recitatur) adduntur: *Per hoc tamen huiusmodi excommunicatos, suspensos, interdictos, seu prohibitos, non intendimus in aliquo relevare, neque eis quomodolibet suffragari.* E quibus communis omnium doctrina existit, ex praefata Constitutione nihil commodi, quod iure sibi vindicare possint, censuratis obvenire.

(*a*) Superius allata est ratio, quia nimirum facultas fidelibus facta non vitandi istiusmodi excommunicatum, est solum in illorum favorem, non in ullum huius commodum.

sententiam, incurrit excommunicationem, atque vitari debet. Ita expresse *Martinus V*, Bulla *Ad evitanda scandala* (*a*).

Quaer. 2° *Quid de excommunicatione* minori *tenendum sit?*

Resp. Haec pauca teneto:

1° Non incurritur nisi propter *communicationem* cum vitando. Hinc in praesenti Ecclesiae disciplina rarissima est, cum valde raro excommunicati vitandi appareant (*b*).

2° Privat tantum perceptione Sacramentorum (*c*), et electione passiva ad beneficia et dignitates Ecclesiae. Hinc non privat

---

(*a*) Haec Constitutio, prouti inserta est Actis Concilii Basileensis, et Bullae Leonis X in Conc. Lateranensi, et prouti etiam eam legebat Navarrus (Man. C. 27. n. 35.), in postrema parte non notorios Clericorum percussores, sed prorsus omnes notorie excommunicatos, licet non denunciatos nominatim, *vitandos* praecipit. Unde Fagnanus (*In C. Quod a Praedecessore De Schismaticis n.* 55) contendit, evitandos esse quoscumque, qui facti notorietate certo dignoscuntur in excommunicationem incidisse. Ast id consuetudine receptum solum quoad notorios clericorum percussores (prouti Constitutio edita videtur in Constantiensi Synodo) ipse quoque Navarrus (l. c.) testatur. Fagnani vero opinio *communiter reiecta est*, ut ait Benedictus XIV (*De Synod. Lib.* 12. *Cap.* 5. *n.* 4.), qui mox plurium DD. suffragio id confirmat.

Addit (ibid.) Benedictus XIV, mirum esse, quod Acta Concilii Constantiensis in nulla prorsus Conciliorum Collectione vel minimam mentionem iniiciant huius Constitutionis; cuius proinde tota auctoritas desumatur ex testificatione S. Antonini. Verum quod ipse neque apud Labbeum, neque apud Vonderhart, neque in Supplementis Mansii reperit, id reipsa extabat penes Harduinum (*Conc. Tom* 8. *Col.* 892.), e quo etiam in amplissimam novam Conc. Collectionem (Tom. 27. Col. 1189.) deinde recepta ipsa est.

(*b*) Si perpendas, quaenam iniuria in clericum sufficiat ad hanc censuram incurrendam (*Vid. S. Alphonsum, Lib.* 7. *n.* 274.), et memoria recolas ea, quae in nostra hac Italia per haec tempora gesta sunt, et insuper consideres, censuram incurri non solum ab iis, qui actu clericum iniuriis illis afficiunt, sed etiam a mandantibus, consulentibus, consentientibus ac ratihabentibus; nescio enimvero, an rari sint, qui vitandi appareant.

(*c*) Si praeceptum hoc violat, graviter peccat ex *C. Si celebrat fin. De cleric. excom.*, quod sic se habet: *Si celebrat minori excommunicatione ligatus, licet graviter peccet, nullius tamen notam irregu-*

facultate administrandi Sacramenta. Et proinde neque graviter peccat, neque *probabilius venialiter,* qui irretitus tali excommunicatione Sacramenta ministrat.

3° Quilibet Sacerdos ab Episcopo approbatus ab illa absolvere potest. Sic enim usus invaluit. — *Ita omnes.*

958. — QUAER. 3° *An requiratur culpa gravis ad incurrendam excommunicationem minorem?*

Resp. Neg.; sed sufficit culpa venialis (*a*) plene deliberata. Ratio est, quia non privat bono adeo notabili, et facillime illius absolutio obtineri potest a quocumque Sacerdote. Non tamen omitti potest in confessione culpa illa ob quam illata est excommunicatio minor, licet sit venialis, quia Sacramenti perceptionem impedit. — *S. Lig. n.* 153. 154.

NOTA. Cum nihil occurrat addendum de excommunicatione minori, in decursu huius Tractatus agemus tantum de excommunicatione *maiori*, quae sola proprie nomine excommunicationis communiter intelligitur.

§. II. *De effectibus excommunicationis.*

959. — Effectus excommunicationis octo numerantur, scilicet 1° privatio Sacramentorum; 2° privatio divinorum Officiorum; 3° privatio suffragiorum Ecclesiae; 4° privatio sepulturae ecclesiasticae; 5° privatio iurisdictionis ecclesiasticae; 6° privatio beneficiorum; 7° privatio communicationis forensis; 8° privatio societatis civilis (*b*).

---

laritatis incurrit, nec eligere prohibetur, vel ea, quae ratione iurisdictionis sibi competunt, exercere. Vid. Schmalzgr. (*Lib.* 5. *Tit.* 39. *num.* 198.).

(*a*) *Hoc intelligendum censeo de peccato veniali ex levitate materiae, ut quia communicatio parva est, in aliqua salutatione, aut colloquio, aut communi mensa; at vero si peccatum sit veniale ex imperfecta deliberatione et advertentia, probabilius mihi videtur, non incurri censuram.* Suarez (*De Censuris Disp.* 24. *Sect.* 3. *n.* 3.).

(*b*) Isti excommunicationis effectus dicuntur *immediati*, quos DD. distinguunt ab aliis, quos *mediatos* dicunt. Sunt autem 1° *Irregularitas,* quam incurrit, quisquis maiori excommunicatione innodatus exercet actum alicuius Ordinis, v. gr., conferendo sacramenta, etc. De quo infra ubi de Irregularitate.

Bona, quibus privat excommunicatio, his versiculis comprehenduntur:

> Res sacrae, ritus, communio, crypta, potestas,
> Praedia sacra, forum, civilia iura vetantur.

2° *Suspicio haeresis*, quam ille incurrit, qui toto anno contumaciter in excommunicatione persistat, seu *insordescat*; ratio, quia hic praesumitur male sentire de potestate Ecclesiae, dum nihil curat tum de censuris ab ipsa latis, tum de sacramentis, quae contra Ecclesiae praeceptum ab eo omittuntur. Vid. Bonac. (*De Cens. Disp.* 2. *Q.* 2. *P. ultim. n.* 2.), et Suarez (*De Cens. Disp.* 17. *Sect.* 1. *n* 6.). Et huc pertinet illud Synodi Trid. (*Sess.* 25. *De Ref. Cap.* 3.): *Si obdurato animo censuris annexus in illis per annum insorduerit, etiam contra eum, tamquam de haeresi suspectum, procedi possit.* Quod tamen La-Croix (*Lib.* 7. *n.* 287.), quem secutus est S. Alphonsus (*Lib.* 7. *n.* 157.), abs se transfert ad censuras omnes; nam expresse contextus Synodi spectat *excommunicatos*. Duo autem sunt advertenda. Primum est, hoc intelligendum esse de excommunicatis *denunciatis* nominatim. Ita Covarruvias (*In C. Alma P.* 1. §. 7. *n.* 10.), Sayrus (*De Cens. Lib.* 2. *Cap.* 10. *n.* 10.), Marius Alterius (*De Cens. Lib.* 2. *Disp.* 8. *Cap.* 3.), Ugolinus (*De Cens. Tab.* 1. *Cap.* 14. §. 3. *n.* 34.), etc. Alterum est hanc esse suspicionem *levem*, utut sufficiat ad indicendam reo purgationem. Vid. Schmalzgrueber (*Lib.* 5. *tit.* 39. *n.* 195.).

3° *Probatio delicti* seu causae, ob quam lata est excommunicatio. *Nam qui ob causam civilem vel criminalem a iudice excommunicatus est, et in ea excommunicatione per annum perseverat, nullo ostenso impedimento, aut satisfactionis signo, pro convicto et confesso haberi debet ex C. Rursus* 36. *et seq.* 37. *Caus.* 11. *Q.* 3.; *quia ea contumacia fictione iuris reputatur confessio. Permittitur tamen ipsi, ut allegare et probare innocentiam suam possit.* (Schmalzgr. Lib. 5. Tit. 39. n. 196.)

4° *Privatio beneficiorum* obtentorum, si de persona ecclesiastica agatur, et crimen, ob quod citatus in antecessum fuit, tali privatione dignum sit. Qua de re Schmalzgrueber (*Lib.* 5. *Tit.* 39. *n.* 197.) communem sic breviter doctrinam exhibet: *Excommunicatus triennio perseverans in excommunicatione indurato animo, a iudice privari debet beneficiis omnibus; quia indignus est, ut fructibus Ecclesiae gaudeat, qui adversus illam ita rebellis existit, et ita fecit Pontifex Cap. Cum bonae* 8. *De aetat. et qualit.*... *Ob annalem perseverantiam etsi possint iudices hanc poenam privationis beneficiorum*

I. *Privatio Sacramentorum.*

960. — Excommunicatio privat tum iure Sacramenta recipiendi, tum ea administrandi (*a*). Hinc resolves:

---

irrogare, non tamen tenentur, quia nunquam cavetur in iure haec obligatio.

(*a*) Auctor, ut brevitati consuleret, de duplici hoc excommunicationis effectu, de sublato scilicet sacramentorum usu tum *passivo,* tum *activo,* coniunctim agere voluit; et cum uterque casus duplicem causam involvat, nimirum et excommunicati et alterius, qui vel excommunicato sacramenta conferat, vel ab ipso sacramenta petat, et insuper cum alia in multis sit causa excommunicati *vitandi,* alia vero *tolerati,* nil mirum, quod Auctoris tractatio, per se perbrevis, obscura evaserit, et nimis ieiuna.

Quoad sublatum itaque usum sacramentorum *passivum* haec distinctius adnotentur.

1° Excommunicatus, etiam toleratus, a suscipiendis sacramentis arcetur, et graviter peccat hanc Ecclesiae prohibitionem infringens. Ex hac tamen illicita receptione nullam poenam incurrit, praeter *suspensionem ab Ordine,* quem in eo statu suscipiat. Schmalzgrueber *(Lib. 5. Tit. 39. n.* 128.) et S. Alph. (*Lib.* 7. *n.* 160. *not. II.*).

2° Ab ea culpa excommunicatum excusat non solum inculpabilis ignorantia, sed etiam metus mortis, mutilationis, infamiae, gravis iacturae bonorum, etc., et necessitas quoque implendi annua praecepta Confessionis et Communionis, si desit, qui a reservata censura possit eum absolvere. Ratio, quia lex ecclesiastica non obligat tam rigide et cum tam gravi incommodo. S. Alph. (*n.* 158.) cum communi.

3° Quamvis illicite, imo et sacrilege, valide tamen excommunicatus sacramenta recipit, excepta Poenitentia. Quamquam et hoc sacramentum validum erit, si poenitens, alias dispositus, bona fide accedat; quod fieri potest, vel quia ipse ex inculpabili ignorantia aut oblivione censuram non manifestat, vel quia sacerdos censuram peccato adnexam ignorat aut non advertit, aut etiam advertens, et quidem reservatam, sine facultate tamen poenitentem ob modo praedictam necessitatem absolvendum a non reservatis putat, aut etiam ex malitia absolvit poenitentem, qui putat sacerdoti absolvendi inesse facultatem.

4° Cum excommunicatus peccet recipiendo sacramenta, antequam absolvatur; eo ipso peccat minister, qui scienter sacramenta illi conferat.

1° *Graviter* peccat per se excommunicatus, sive vitandus, sive etiam toleratus, qui Sacramenta recipit vel confert; excipe 1° si Sacramenta conferat in casu necessitatis; 2° si toleratus ea conferat ab ipsis fidelibus rogatus.

5° Si excommunicatus, cui dantur sacramenta, sit *toleratus*, minister (ut bene A. advertit) peccat quidem contra ius divinum, sed non contra legem Ecclesiae. Si vero sit *vitandus*, non solum minister violat Ecclesiae legem, sed etiam incurrit excommunicationem, et interdictum quoque ab ingressu Ecclesiae ex *Cap. Episcoporum* 8. *De Privilegiis in VI*; quae excommunicatio erit Papae reservata, si sacramenta dentur nominatim a Pontifice excommunicatis et denuntiatis, ex *Cap. Significavit* 18. *De Sent. Excom.*, et *Clement.* 3. *eod. titulo*; accedetque insuper suspensio ab officio, si isti excommunicati fuerint ob haeresim, aut tanquam haereticorum fautores; nec officio talis minister restituendus erit absque Papae dispensatione ex *Cap. Excommunicamus* 13. §. *Credentes De haereticis*. Vid. Schmalzgrueber (*Lib.* 5. *Tit.* 39. *n.* 128.).

6° Licite porro quis sacramenta administrat excommunicato, quandocumque iuxta dicta (*n.* 2°) hic licite antequam absolvatur, ad ea suscipienda accedit.

Quoad *activum* autem usum sacramentorum haec sunt tenenda:

1° In casu necessitatis excommunicatus, sive toleratus sive vitandus sit, tum valide tum licite sacramenta administrat, v. gr., absolvendo in mortis articulo.

2° Extra casum necessitatis, ut toleratus licite administret, sufficit sola fidelium petitio, dummodo alioquin ille in statu gratiae sit, et absolutionem a censura prius obtinere non possit. Ut autem fideles id licite petant, licet quidam requirant magnae saltem utilitatis causam, alii tamen ne hoc quidem necessarium putant; quorum sententiam etiam S. Alphonsus (*lib.* 7. *n.* 165.) uti probabilem admittit.

3° Si vero necessitas et fidelium petitio (saltem tacita, *ex S. Alphonso n.* 169.) desit, etiam toleratus graviter peccat, et ob S. Ordinis exercitium, iuxta inferius dicenda, etiam irregularitatem incurrit (*S. Alph. n.* 171.).

4° Vitandus vere irregularitatem incurrit, etiamsi sacramenta ministret a fidelibus requisitus, sed absque necessitate. Quo in casu fideles sacramenta ab eo recipiendo graviter peccant, et minorem excommunicationem incurrunt (*S. Alph. n.* 172.).

5° Excusatur tamen *vitandus*, quando si sacramentum non conferat, periculum mortis, mutilationis, infamiae, gravis bonorum iacturae incurrat; tunc enim nisi in contemptum censurae commi-

2° *Graviter* peccant Ecclesiae Ministri, qui Sacramenta conferunt excommunicatis sive vitandis, sive simpliciter toleratis, saltem per se, cum sint indigni. Attamen non peccat contra prohibitionem Ecclesiae, sed tantum contra ius divinum, ille qni confert Sacramenta solis toleratis. Ratio est, quia Ecclesia non prohibet amplius communionem, etiam in divinis, cum toleratis. Peccant autem contra ius divinum, quia non licet unquam *dare sancta canibus.* — *Vide S. Lig. n.* 158. 165. *et seq.*

II. Privatio divinorum Officiorum.

961. — Officia divina intelliguntur Missa, publicae Processiones, Vesperae solemniter decantatae, solemnis Benedictio, consecratio Chrismatis et similes caeremoniae quae fiunt ex instituto Christi vel Ecclesiae, vel quae propriae sunt Ordinis clericalis, ut cantus Epistolae vel Evangelii cum ornamentis propriis, sepultura ecclesiastica.

---

natio ista fiat, potest sacramenta ministrare licite, quae potest valide; quia scilicet non praesumitur Ecclesia, pia mater, velle suis legibus cum tanto dispendio obligare. Schmalzgr. (*Lib.* 5. *Tit.* 39. *n.* 144.), S. Alphons. (*Lib.* 7. *n.* 170.).

6° Insuper causa necessitatis censent DD., excommunicatum *vitandum* non modo posse baptismum periclitanti conferre, sed etiam Eucharistiam vel extremam unctionem, quando moribundus sacramentum Poenitentiae non potest suscipere; quia cum sacramentum quodlibet ex attrito facere possit contritum, continget aliquando, ob receptionem Eucharistiae vel extremae unctionis obtineri salutem, quae non obtineretur, hisce sacramentis non receptis. Schmalzgr. (*l. c. n.* 145.), S. Alph. (*l. c. n.* 170.). Imo addunt graves DD., Eucharistiam vel extremam unctionem a vitando dari licite posse aegroto, etiamsi sacramentum poenitentiae hic receperit; ratio, quia maxime necessarium est, ut adiuvetur aegrotus, viresque inde recipiat ad suggestiones daemonis in eo articulo superandas. Schmalzgrueber (*l. c. n.* 146.).

7° Demum parochus *vitandus* valide, sed illicite adsisteret matrimonio, licet per hoc irregularitatem non incurrat; non solum autem valide, sed etiam licite alium ad assistendum deputaret. S. Alphons. (*Lib.* 7. *n.* 166.).

Hinc resolves:

962. — 1° Quilibet excommunicatus prohibetur sub gravi ab auditione Missae (*a*), omnibusque aliis divinis Officiis proprie publicis, etiam diebus praeceptis. Patet ex cap. *Alma*, 24., *de Sentent. excomm. in Sexto* — *S. Lig. n.* 175.

2° Potest tamen excommunicatus etiam vitandus orare in eodem loco, in quo alii orant, sed seorsim, seu omnino separatus a coetu fidelium : potest etiam interesse concioni, lectioni Scripturae sacrae, et Theologiae (*b*) ; quia haec non veniunt nomine Officiorum divinorum, et haec Ecclesia libenter ei permittit, ut ad conversionem inducatur. — *S. Lig. n.* 174. *et* 177.

3° Potest etiam uti imaginibus, reliquiis, aqua benedicta et aliis rebus sacris, ut gratias, quibus indiget, obtineat. Non tamen lucratur Indulgentias rebus sacris adnexas, nec percipit ex aqua benedicta et aliis sacramentalibus fructum, qui ex benedictione Ecclesiae provenit. — *S. Lig. n.* 174.

4° Excommunicatus, ad Horas canonicas obligatus, ab iis non dispensatur ; sed eas privatim recitare debet, nec socium adhibere potest, nisi sit toleratus (*c*). Nec potest dicere : *Dominus*

(*a*) Quo tempore Missa et divina officia celebrantur, excommunicatus prohibetur ab *ingressu* templi. Et si sit vitandus, dum sacrificium Missae fit, monendus est, ut exeat ; quod si noluerit, incurrit novam excommunicationem Pontifici reservatam, et expellendus est etiam vi, si opus fuerit. Si vero expelli non possit, Missa, si nondum canon incoeperit, abrumpenda est ; et si facta sit consecratio, subiungenda est sumptio, et dein ad sacristiam recedendum ; si coeptus sit Canon, potest sacerdos Missam vel abrumpere, vel prosequi usque ad Communionem, caeteris tamen abeuntibus ; si enim non recedant, saltem venialiter peccant. (S. Alph. *Lib.* 7. *n.* 176 -177.).

(*b*) Si tamen sit vitandus, privatur facultate concionandi, legendi in theologia, interpretandi publice ius canonicum. Schmalzgr. (*Lib.* 5. *Tit.* 39. *n.* 132.).

(*c*) Etiamsi non sit toleratus, potest socium ex aliqua necessitate vel utilitate vocare, praesertim si hic ei subditus sit, ut Episcopo capellanus, servus domino, etc. ; nam servus non privatur communione domini sui, in quibus inservire ipsi tenebatur. Schmalzgr. (*Lib.* 5. *Tit.* 39. *n.* 131.).

vobiscum; sed eius loco dicere debet: *Domine, exaudi orationem meam.* Attamen dicendo: *Dominus vobiscum*, venialiter tantum peccaret. — *S. Lig. n.* 178.

III. Privatio suffragiorum communium Ecclesiae.

963. — Suffragia Ecclesiae sunt vel communia, vel privata. Suffragia *communia* ea sunt, quae fidelibus proveniunt ex bonis operibus nomine Ecclesiae factis ab eius Ministris; ut sunt Missae, Horae canonicae, aliaeque orationes et opera, quae fiunt ab Ecclesiae Ministris prout tales sunt, et nomine ipsius Ecclesiae aguntur. Ad haec etiam revocari debent satisfactiones Christi, B. Virginis et Sanctorum, quae thesaurum Ecclesiae constituunt, et a Praelatis Ecclesiae per Indulgentias applicantur.

Suffragia *privata* ea sunt, quae proveniunt ex bonis operibus, quae fideles proprio nomine peragunt. Talia sunt ieiunia, orationes, aliaque bona opera, quae a privatis fidelibus, vel Ecclesiae Ministris ceu personis privatis fiunt.

Hinc resolves:

964. — 1° Excommunicati *vitandi* privantur omnibus suffragiis communibus Ecclesiae. Perspicuum est ex eo quod Ecclesia iure suo prohibet, ne pro illis oretur (*a*), vel ulla pars bonorum suorum ad eos deveniat. Et hoc valet, etiamsi essent contriti et ad meliorem vitam conversi, quia adhuc excommunicatio perdurat. — *S. Lig. n.* 163.

2° Neque *tolerati*, neque etiam *vitandi* privantur suffragiis privatis. Ratio est, quia non prohibentur fideles orare privatim pro excommunicatis, etiam in Ecclesia, et loco publico; ergo applicationem suorum bonorum operum eis facere possunt. Ergo, etc. — *S. Lig. n.* 162.

3° Excommunicati *tolerati* non privantur suffragiis communibus. Ratio est, quia Ecclesia non prohibet amplius fidelibus communicare cum talibus excommunicatis, ut deducitur *ex dictis supra*. Ergo, etc. — *S. Lig. n.* 164.

(*a*) Quod non interdicatur in Missa oratio pro infideli, dum tamen interdicitur pro christiano excommunicato vitando, ratio ex solo Ecclesiae praecepto desumenda est. Vid. *Sup. not. ad n.* 349.

IV. *Privatio sepulturae ecclesiasticae.*

965. — Sepultura ecclesiastica ea est, quae fit in loco sacro, seu ad sepulturam fidelium benedicto. Hinc

1° Excommunicatus *vitandus* privatur sepultura ecclesiastica, ita ut nequeat in loco sacro sepeliri ; si vero in tali loco sepultus fuerit, eius cadaver erui debet, si adhuc fieri possit, et locus sacer tali contactu pollutus expiandus est. — *S. Lig. n.* 186.

2° Excommunicatus *toleratus* pariter sepultura ecclesiastica privatur; et si in loco sacro fuerit sepultus, inde extrahendus est (*a*). Attamen locus ille sacer non censetur pollutus nec proinde expiatione indiget.

3° Attamen excommunicatus etiam *vitandus*, qui signa poenitentiae dedit ante mortem, sepeliri potest in loco sacro; sed antea absolutio est ei impertienda ; neque tamen debet e loco sacro moveri, si absque absolutione sepultus sit. — *S. Lig. n.* 186.

4° Clerici qui efferunt, ac sepeliunt *vitandum*, excommunicationem maiorem incurrunt. — *Sic ex Clementina de sepulturis. — Lig. ibid.*

V. *Privatio iurisdictionis ecclesiasticae.*

966. — 1° Excommunicatus *vitandus* omni iurisdictione ecclesiastica, seu potius eiusdem exercitio et usu privatur. Unde non potest absolvere in foro poenitentiae, nec leges, aut censuras, aut sententias ferre, nec eligere ad beneficia aut ea conferre, etc. Si autem talia ageret, nulla prorsus et irrita forent. — *S. Lig. n.* 185.

2° Excommunicatus *toleratus*, etsi *notorius*, valide iurisdictionem exercet; quia alias magna confusio in Ecclesia oriretur; quamquam eiusdem acta per exceptionem seu oppositionem excommunicationis infirmari ac repelli possunt, illicite tamen agit extra casum necessitatis, aut nisi rogatus fuerit ; et in re gravi

---

(*a*) Si poenitentiae signa dedit, sepeliri in loco sacro potest, quamvis *deceat*, eum prius ab excommunicatione absolvi. Vitandus vero, qui ea signa dederit, sepeliri in loco sacro non potest, nisi prius absolvatur. Schmalzgr. (*Lib.* 5. *Tit.* 39. n. 127).

a peccato mortali excusari nequit; si autem rogatus fuerit, non peccat, etiamsi Sacramenta sine causa ministret. Cum enim concessa sit fidelibus communicatio cum toleratis, indirecte etiam his indultum est cum fidelibus petentibus communicare. Hoc tamen valet, quatenus Sacramenta petuntur ab excommunicato; nam quatenus petuntur a Ministro existente in mortali, ad licite petendum requiritur iusta causa. — *Ita S. Lig. n.* 139., *et l.* 6. *n.* 88.

VI. Privatio beneficiorum.

967. — 1° Excommunicatus quilibet, sive *toleratus*, sive *vitandus,* fit prorsus inhabilis ad beneficia ecclesiastica obtinenda. Ratio est, quia beneficium datur propter officium: excommunicatus autem quilibet officii prorsus incapax est; ergo etiam beneficii. Excipe, si beneficium ab ipso Papa conferretur. — *S. Lig. n.* 180.

2° Non tamen excommunicatio privat beneficio iam obtento, nec eius fructibus ante sententiam iudicis. Ratio est, quia neutrum in iure clare exprimitur. Si tamen per annum negligat obtinere absolutionem, per iudicem beneficio privari potest. — *S. Lig. ibid.*

3° Excommunicatus accipiens beneficium (*a*), et ille a quo accepit, peccant graviter agendo contra gravem prohibitionem Ecclesiae. Conferens autem insuper incurrit excommunicationem minorem et suspensionem ipso facto a collatione illius beneficii, si excommunicatus sit vitandus. — *S. Lig. ibid.*

(*a*) Ex communiori et probabiliori sententia valida est acceptatio beneficii collati, antequam excommunicationem incurreret, licet illud acceptet iam ligatus excommunicatione *(Reiffenst. Lib.* 5. *Tit.* 39. *n.* 65.), non secus ac si beneficii rite sibi collati possessionem excommunicatus accipiat, vel alium mittat in possessionem, possessio et in possessionem missio valida est, quia tam possessio quam missio in possessionem est quid facti, non iuris. Vid. Schmalzgr. *(Lib.* 5. *Tit.* 39. *n.* 150.), qui addit *(ibid. n.* 154.) probabiliter validam esse collationem pensionis, quae excommunicato clerico datur ad sustentationem, dum beneficium resignat, aut permutat, aut in lite cedit.

VII. *Privatio communicationis forensis.*

968. — Communicatio forensis intelligitur communicatio in iis, quae pertinent ad iudicium sive civile, sive ecclesiasticum.

1° Excommunicatus *vitandus* privatur omni actu ad iudicium pertinente in foro civili. Proinde nequit esse iudex, advocatus, actor, testis, tabellio, procurator, etc. Pariter nequit esse tutor, curator, aut executor testamenti. — *Ita* ex iure *communi*, seu *Romano veteri*. — *S. Lig. n.* 184. — Verum illae iuris dispositiones hodie plerisque in locis usum non obtinent.

2° *A fortiori* privatur *vitandus* omni communicatione in Iure ecclesiastico. Attamen potest appellare, et appellationem prosequi. — *Ita ex Iure canonico, titul. de exceptionibus, cap.* 5.

3° Excommunicatus *toleratus* nulla communicatione forensi privatur ipso facto; unde valide agit, si ea utatur; sed iuridice repelli per exceptionem tum ab adversariis, tum a iudice potest. — *S. Lig. ibid.*

VIII. *Privatio societatis civilis.*

969. — Actiones civiles, in quibus cum vitando non licet communiter consortium habere, hoc versiculo continentur:

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

1° *Os*, id est colloquia, litterae, signa benevolentiae.

2° *Orare*, quaelibet communicatio in divinis, v. gr., assistere Missae, vel Officiis publicis Ecclesiae.

3° *Vale*, salutationes omnino particulares.

4° *Communio*, quaelibet societas negotii, habitationis, contractus, cooperationis, etc.

5° *Mensa*, invitatio reciproca ad mensam. — *S. Lig. n.* 188.

Causae autem graves excusare possunt communicationem reciprocam inter excommunicatum vitandum et fideles, scilicet, necessitas, bonum spirituale excommunicati ipsius, coniunctio matrimonialis, status subiectionis, v. gr., filiifamilias minores, ignorantia sive iuris, sive facti. — *S. Lig. ibid.*

Nota. Haec omnia de solis *vitandis* dicuntur, et quamvis *toleratis* minime faveat privilegium *Martini* V, ex hodierna tamen consuetudine, istis non amplius

peccant in civilibus communicando cum fidelibus, etiam ab ipsis non requisiti. Non vero, vice versa, excommunicati tolerati licite communicare possunt cum fidelibus in divinis, cum privilegium his tantum et non illis faveat. Patet ex Declaratione *S. Poenitentiariae*, die 5 Iulii 1867.

§. III. *De praecipuis excommunicationibus in particulari.*

PUNCTUM I.

Excommunicationes Papae reservatae.

I. Contra omnes.

970. — I. *Excommunicationes Bullae* Coenae [1].

Eas praesertim incurrunt :

1° Haeretici, eorum fautores, et eorum libros legentes.

2° Falsificatores litterarum apostolicarum.

3° Occupantes terras, loca, vel iura Ecclesiae.

4° Impedientes Praelatos, seu Iudices ecclesiasticos, ne suam iurisdictionem exerceant.

5° Iniicientes manus violentas in Cardinales, Episcopos, aut Nuntios apostolicos.

6° Vexantes Romipetas seu peregrinos ad Urbem pietatis causa accedentes.

7° Piratae in mari pontificio, eorumque fautores.

8° Surripientes bona christianorum naufragorum.

9° Usurpantes iurisdictionem, fructusque beneficiorum.

10° Appellantes a Papa ad futurum Concilium.

11° Schismatici, et apostatae a vera Fide.

971. — Quaer. *An Bulla* Coenae *tamquam abrogata haberi debeat, postquam a tempore Clementis XIV quotannis publicari desiit ?*

Resp. Negative. Quamvis enim Pontifices ab huiusmodi publicatione abstinuerint, legem tamen in toto suo robore permanere voluerunt. Constat ex praxi Cancellariae Romanae ; nam

1 Bulla *Coenae* continet censuras, quas S. Sedes sibi specialiter reservare consuevit. Sic vocata est, quia in die Coenae Domini Romae publicabatur. Usus autem ille Bullam hanc quotannis publicandi in desuetudinem abiit. A tempore enim *Clementis XIV* non amplius publicatur ; sed Bulla haec perpetua est propter appositam clausulam, *donec revocetur.*

inter facultates, quae quotidie Confessariis conceduntur, expressa mentio habetur de reservatione casuum Bullae *Coenae*.

972. — II. *Extra* Bullam *Coenae*.

Eas incurrunt praesertim :

1° Incendiarii Ecclesiarum et aedificiorum profanorum. Excommunicatio probabilius ipso facto incurritur, praesertim in incendio Ecclesiarum *(Pichler)*. Probabiliter tamen *S. Lig.*, *Collat. Andeg.* dicunt illam non incurri nisi per sententiam Episcopi. Quidquid sit, non reservatur, nisi incendiarius publice ab Episcopo ut excommunicatus denuntiatus fuerit.

2° Spoliatores Ecclesiarum cum effractione. Probabilius ipso facto incurritur excommunicatio, sed non reservatur, nisi post sententiam Episcopi, ut in casu praecedenti. — *S. Lig. n.* 218.

3° Falsificantes litteras apostolicas, aut falsas habentes et retinentes. Haec excommunicatio quoad primam partem etiam in Bulla *Coenae* reperitur, ut supra videri potest.

4° Percutientes graviter Clericos et Religiosos utriusque sexus, ex *Conc. Lateran.* 2., ubi sic dicitur : *Si quis, suadente diabolo, in Clericum vel Monachum manus violentas iniecerit, anathematis vinculo subiaceat.* Violentia autem seu percussio quae fieri potest in Clericum vel Monachum, duplex est, nempe ; 1° *gravis*, quae Papae reservatur ; 2° *levis* (ratione tamen iniuriae gravis), quae reservatur Episcopo. Monachus autem intelligitur quilibet Religiosus, et etiam Monialis, imo Conversus et Novitius, vivens sub regula, sive in Ordine, sive in simplici Congregatione, sin minus aperte, saltem implicite a Romano Pontifice approbata. — *S. Lig. n.* 264.

5° Committentes tum Simoniam realem in Ordine et beneficiis, tum Simoniam confidentialem. — *S. Lig. n.* 218.

973. — 6° Committentes duellum, vel illud acceptantes, etiam ad primam sanguinis effusionem, imo etiam pugna non secuta ; omnes fautores, cooperantes, et de industria spectantes ; sed requiritur, ut fiat pactum de tempore et loco. — *S. Lig. ibid.* Recole insuper dicta de duello in *Tract. de quinto Praecepto, n.* 404.

7° Violantes immunitatem ecclesiasticam, quoad Ecclesias et alia loca sacra seu privilegiata. Codex tamen civilis gallicus privilegium immunitatis prae oculis non habet (a).

(a) *Vid. Vol. I. n.* 584. *not.* (a), *pag.* 573.

8° Violantes clausuram monasteriorum ad malum finem, ut infra explicabitur *Append. II. n.* 989.

9° Fideles non revelantes intra mensem Confessarios sollicitantes. — Bulla *Gregor. XV*: *Universi,* et *Decretum Curiae supr. Inquis.* 10 Mart. 1667.

10° Cardinalium offensores et persecutores. Item iuramenta illicita et libertati ecclesiasticae contraria tum ab ipsis, tum a Praelatis aut beneficiatis exigentes.

11° Dantes vel accipientes aliquid *cum pacto* ob ingressum in Religionem, modo non sit pro alimentis. — Extravag. *Sane de Simonia.*

974. — 12° Docentes vel sustinentes licitam esse praxim interrogandi de nomine complicis. Interrogans vero ita ut absolutionem deneget, si poenitens complicem manifestare abnuat, tantum suspensionem *ferendae sententiae* a confessione incurrit. — *Bened. XIV.* — *S. Lig. n.* 491.

13° Parentes et alii quilibet ad statum religiosum cogentes, et Religiosi coactos admittentes. Item prohibentes sine iusta causa mulierem ab ingressu Religionis. — *Trident. sess.* 25. *cap.* 18. *de Regularib.*

14° Docentes vel defendentes propositiones damnatas, etiam disputative, id est ut probabiles. — *S. Lig. ibid.* (*a*).

15° Docentes licitam esse absolutionem per litteras.

975. — 16° Illi qui sectae *Massonicae* aut *Carbonariae,* vel aliis huius generis nomen dederunt vel favorem praestiterunt. Excommunicatio lata a *Clemente XII* (1738), renovata a *Bened. XIV* (1751), a *Pio VII* (1821), in Bulla *Ecclesiam Iesu Christi,* et a *Leone XII* (1826), Bulla *Quo graviora.* Eodem modo excommunicantur etiam ii, qui istos non denuntiant. (*Pius VII.* 1821).

(*a*) Generaliter excommunicatione reservata plectuntur quicumque damnatas theses docent, defendunt, edunt, aut de iis, etiam disputative, publice aut privatim tractant, nisi forsan impugnando. — *Alex. VII,* Constit. *In Congregatione.* — *Innoc. XI,* et *Alex. VIII,* Constit. *Sanctissimus.* — *Clemens XI,* Constit. *Unigenitus.* — *Benedictus XIV,* Constit. *Detestabilem,* etc. Quandoque etiam eidem poenae subiiciuntur, qui eas in praxim reducunt. *Innoc. XI,* circa propositiones 68 *Michaelis de Molinos.*

NOTA 1° Sub eadem poena excommunicationis reservatae prohibetur quibuscumque fidelibus legere aut retinere catechismos et libros, quibus a Carbonariis describuntur, quae in eorum conventibus geri solent; eorum etiam statuta, codices, ac libros omnes ad eorum defensionem exaratos, sive typis editos, sive manuscriptos; ac mandatur ut illos locorum Ordinariis, vel aliis, ad quos recipiendi eorumdem ius pertinet, omnino tradant. — *Pius VII.*

NOTA 2° Quomodo se gerere debeat Confessarius erga poenitentem Societatibus occultis addictum, sic habet *P. Joseph Schneider:*

« Murarius confiteri volens, leges ecclesiasticas, quae Societatem Murariorum prohibent, aut ignoraverat aut noverat. Si leges *ignoraverat*, et a Confessario de iis monitus *resipiscit*, vereque contritus serio promittit, se omnem conversationem cum hac societate in posterum pro viribus evitaturum esse, excommunicationis reservatae poenae non subiacet, et proinde absolvi potest. Si *ignoraverat* illas leges et a Confessario monitus *non resipiscit*, sed leges ipsi patefactas spernit, ex transgressore legis materiali fit transgressor formalis et contumax, proindeque poenae excommunicationis reservatae subiacet et absolvi nequit. Si leges *noverat*, tanquam legis transgressor contumax poenae excommunicationis Papae reservatae subiacet et absolvi nequit, nisi debitam dispositionem afferat. Quam si afferat, Confessarius ab Ordinario facultatem absolvendi et necessaria consilia petat. »

« Si Confessarius scit poenitentem esse Murarium, licet legum ecclesiasticarum ignarum, tunc, si spes est, fore ut poenitens monitus resipiscat, ipsum monere debet; si vero timendum est, ne poenitens ex transgressore legum materiali fiat transgressor formalis, indeque in profundiorem etiam perniciem sit ruiturus, tunc e duobus malis minus erit eligendum et a monitione illa abstinendum, sive potius tempora meliora erunt expectanda; interim vero quibuscumque aliis mediis, quae ad exoptatum finem perducere queant, et quibus saluti eius prospici possit, religiose erit utendum. » (*Manuale Sacerdotum*, p. 598.) (a).

976. — QUAER. 1° *An absolvi possint illi, qui praedictae sectae nomen dederunt, si licet emissi iuramenti poenitentiam agant, externe tamen cum iisdem sociis communicent?*

Resp. Neg., quia satis non est, quod quis erroribus suis interne renuntiet, si externe eosdem profiteri videatur. Patet etiam ex responsione *Congregationis S. Officii* [1].

(a) Videndum de hac re Responsum datum a S. Poenitentiaria 8. Nov. 1821 ad Quaesita Archiepiscopi Neapolitani. *Apud Scavini in fine Tom. II. Append. II.*

1 POSTULATUM. « Poenae ecclesiasticae a plurimis Romanis Pontificibus in « eos statutae sunt, qui societati, quam *Liberorum Muratorum* dicunt, nomen « dedissent atque iuramentum de arcano servando in eorum conventiculis emi- « sissent.

« Dubium exoritur, utrum ii, quos licet emissi iuramenti poeniteat, commu- « nicando tamen cum caeteris eidem sectae adhaerentibus vel eorum conventicula

Quaer. 2° *An habendi sint ut vetiti coetus illi, qui profitentur, se nihil moliri contra Religionem vel civilem Rempublicam, et nihilominus occultum ineunt foedus iuramento firmatum?*

Resp. Affirm. Constat ex Declaratione S. *Poenitentiariae*, die 21 Augusti 1850. Interrogata enim S. Congregatio respondit: *Coetus illos in Bullis Pontificiis comprehendi.*

Non obstante praefato Decreto, contendit *Kenrick*, coetus operariorum ob suas utilitates coeuntium licitos esse *per se*, etiamsi in iis signa adhibeantur, et arcanum habeatur. Iuxta istam sententiam non certo excommunicationem incurrerent operarii vulgo nuncupati *Compagnons du Devoir*, quippe qui praecipue foedus ineunt ad sibi invicem opitulandum. Sed propter arcanum res periculo plena est.

Duo praeterea adnotanda sunt, scilicet

1° Praefatas censuras a Pontificibus illatas incurri etiam ubi Pontificiae Constitutiones non fuerunt promulgatae. Sic *S. C. Inquisit.*, approbante Gregorio XVI, die 27 Iunii 1838.

2° Proscriptam esse a Pio IX sequentem propositionem: « Constitutiones Apostolicae, quibus damnantur clandestinae Societates, sive in eis exigatur, sive non exigatur iuramentum de secreto servando, earumque asseclae et fautores anathemate mulctantur, nullam vim habent in illis orbis regionibus, ubi eiusmodi aggregationes tolerantur a civili Gubernio. » Encycl. *Quanta cura*, die 8 Decemb. 1864.

II. Contra Clericos et Religiosos.

977. — *Excommunicationem incurrunt.*

1° Parochi non implentes iuramentum de residentia.

2° Confessarii absolventes complicem peccati turpis.

3° Absolventes a casibus Bullae *Coenae.*

4° Participantes in Sacris cum excommunicatis a Papa.

5° Clerici excommunicatum sepelientes.

« adeundo, vel *alio quolibet modo*, veros eiusdem Societatis cultores se palam « exhibere perseverent, ad Poenitentiae aut sanctissimae Eucaristiae Sacramenti « participationem legitime per Confessarium possint admitti. Sacerdotes inveniun- « tur nonnulli qui huiusmodi homines reapse admittunt. »

« Quaeritur : *Quomodo se gerere debeat Confessarius?* »

Huic petitioni *sacra Congregatio Sancti Officii*, sub die 5 Iulii 1837, respondit : « *Iuxta exposita non licere.* »

6° Moniales exeuntes extra claustra sine licentia.

7° Religiosi sine licentia Viaticum seu Extremam Unctionem ministrantes, vel matrimonium solemnizare praesumentes. — *Clement. lib.* 5. *tit.* 7. *c.* 1.

8° Religiosi, qui praetextu privilegiorum absolvunt a casibus Papae reservatis.

9° Religiosi mendicantes transeuntes sine licentia Superiorum ad alium Ordinem, praeter Carthusianum.

10° Confessarii extra Urbem et intra Italiam praesumentes absolvere, praetextu privilegiorum, a casibus Bullae *Coenae*, vel a *sex Clementis VIII*, qui dicuntur *Clementini*, aut ab aliis quos Ordinarii sibi reservant. — Decretum *S. Congreg. Episcop.* et *Reg.* approbatum a *Clemente VIII*, 9 Ian. 1601.

PUNCTUM II.

Excommunicationes iure Episcopis reservatae.

978. — 1° Excommunicatio ob percussionem Clerici levem (sed ut incurratur, iniuria debet esse gravis); 2° ob procurationem abortus foetus animati, effectu secuto. Fertur in procuratores et cooperantes; sed *probabilius* non in mulieres ipsas praegnantes pharmacum sumentes, etc. — *S. Lig. l.* 3. *n.* 366., *et l.* 7. *n.* 217. 3° Ob communicationem in *crimine criminoso* cum excommunicato ab Episcopo (seu in crimine, propter quod aliquis fuit excommunicatus). 4° Ob culpam illius, qui licet absolutus *indirecte* a censura in periculo mortis, tamen Superiori non se praesentavit intra mensem post convalescentiam (*a*). 5° Ob culpam Fratrum Minorum, qui tertiarios ad divina Officia admittunt. — *S. Lig. n.* 213. 6° Omnes excommunicationes occultae (excepta Bulla *Coenae*) (*b*). 7° Omnes excommunicationes sive occultae, sive notoriae quoad personas, quae Romam ire nequeunt, ut sunt infirmi, detenti, senes, impuberes, pauperes, mulieres, et omnes aliis subditi, vel familiae necessarii (nec ii scribere Romam tenentur) (*c*). 8° Omnes excommunicatio-

(*a*) Confer sup. dicta *n.* 576.

(*b*) Confer tamen dicta superius *n.* 124.

(*c*) Sed vide sup. n. 952., ubi absolvendi facultas aliis non improbabiliter asseritur.

nes ab ipsis latae *(ab homine)*, et praesertim excommunicatio in *Monitorio.*

PUNCTUM III.

Excommunicationes non reservatae.

979. — Has incurrunt 1° Ingredientes monasteria Monialium, non ad malum finem, nec praetextu privilegiorum. — *S. Lig.*, etc. 2° Superiores clausuram Monialium sine iusta causa intrantes pro tertia vice. 3° Imprimentes libros de rebus sacris agentes, sine licentia Superiorum et sine nomine auctoris [1]; et item profitentes in scholis aliquam scientiam, quin prius emittant Fidei professionem [2]. 4° Sepelientes in loco sacro haereticos, usurarios publicos et interdictos. 5° Contrahentes matrimonium in casibus prohibitis. 6° Mandantes homicidium alicuius fidelis. 7° Religiosi apostatae habitum dimittentes. 8° Omittentes denuntiare haereticos et haereticaliter blasphemantes, et sortilegos *(Voit. — Pichler. — S. Lig.)*. 9° Pingentes *Agnos Dei* a Papa benedictos, aut venales habentes, vel deaurantes. 10° Legentes libros haeresiarcharum non erroneos, nec de Religione tractantes. 11° Sacerdotes recipientes praefecturas saeculares. 12° Clerici contrahentes matrimonium cum impedimento Ordinis. 13° Clerici ficte resignantes vel permutantes beneficia. 14° Religiosi instituentes novum Ordinem sine licentia Papae.

PUNCTUM IV.

Excommunicationes ferendae sententiae.

980. — Iis subiici possunt 1° Fideles non satisfacientes praecepto Communionis Paschalis. Haec censura plerisque in locis abiit in desuetudinem (*a*); attamen Romae adhuc viget. 2° In-

---

(*a*) Auctor merum factum enunciat, et significat, plerisque in locis non solere fideles per excommunicationis poenam ad praeceptum paschale implendum cogi; nam nemo dicet, legem ipsam ita

1 Hoc tamen desuetudine obsolevit.

2 Hoc tamen non servatur in regionibus, ubi haereses impune grassantur, aut etiam ubi gubernium, paganam ignorantiam longe insipientia superans, ita declinavit ad atheismum, ut quid quisque professor impius in scholis tradat, nihil curet.

cestuosi et adulteri (ex variis Synodis Galliae). 3° Divinatores, magi, sortilegi, et ad ipsos recurrentes. *Pichler.* (Latae sententiae, si haeresim saperent). 4° Percutientes Clericum consentientem. — *S. Lig. n.* 274. 5° Laici frequentantes monasteria Monialium ad colloquendum cum ipsis (extra clausuram). Pro *Clericis* adest poena suspensionis, et pro *Regularibus* privatio officii. — *S. Lig. n.* 232. 6° Diripientes bona nosocomiorum et Montium Pietatis (*a*) (alii dicunt latae sententiae, sed non reservatae). Aliae excommunicationes ferendae sententiae in iure communi reperiuntur; at in usu sunt parum obviae. Pleraeque diversae sunt pro diversis regionibus et dioecesibus. Caeterum in praxi harum notitia minimi momenti esse videtur, cum incurri non possint nisi praevia iudicis ecclesiastici sententia, quae rarissime, nostris saltem temporibus, locum habet.

NOTA. In praxi Confessarius praesertim attendere debet ad casus vigentes in singulis locis, qui reperiuntur in libello censurarum et peccatorum reservatorum singulis dioecesibus proprio. Plerumque autem de iure particulari reservantur Ordinario.

APPENDIX I.

DE CRIMINE HAERESIS, LECTIONE PRAVORUM LIBRORUM, ET INDICE.

I. De crimine haeresis.

981. — Excommunicatio ob haeresim est prima et praecipua Bullae *Coenae.* Eam incurrunt non haeretici tantum, sed etiam eorum fautores.

---

desuetudine esse abrogatam, ut Superior ecclesiasticus, ubi res ferat, hoc medio uti ad frangendam quorundam contumaciam non possit.

(*a*) *Conc. Trid., sess.* 22. *c.* 11. *de Ref.*, anathemati Rom. Pontificibus reservato, subiicit omnes *usurpare praesumentes vel convertere in proprios usus, per se vel per alios, iurisdictiones, bona, census, iura feudalia et emphyteutica, fructus, emolumenta, seu quascumque obventiones Ecclesiarum, beneficiorum, Montium Pietatis, seu alterius pii loci; vel impedire, ne ab iis, ad quos iure pertinent, percipiantur, et Clericos fraudis et usurpationis huiusmodi fabricatores, seu consentientes.*

Quoad haereticos ipsos ad excommunicationem incurrendam requiritur, ut adsit vere haeresis, id est error voluntarius, exterius manifestatus et pertinax contra articulum aliquem a Deo revelatum et ab Ecclesia propositum. Hinc

1° Excusat ignorantia etiam vincibilis, imo crassa; probabilius autem non excusat ignorantia affectata, quia adest contumacia. Secus tamen sentit, ut probabilius, *S. Lig. n.* 301. (*a*), ob contumaciae defectum.

2° Non excusat dubium positivum exterius proditum, quia dubitans iudicat positive, veritatem ab Ecclesia propositam posse esse falsam. — *S. Lig. n.* 302.

3° Excusatur a censura, qui haeresim intra mentem tenet, vel qui eam exterius manifestans, intus dissentit. *A fortiori* excusatur, qui manifestat haeresim suam ad consilium petendum; quia non manifestat animo errorem profitendi. — *S. Lig. n.* 304.

Principia circa absolutionem ab haeresi.

I. Ab haeresi notoria et ad forum iudiciale deducta Episcopus absolvere potest, vel per seipsum, vel per delegatum. — *Bened. XIV. de Syn. l.* 9. *c.* 4.

II. Solus Papa absolvere potest ab haeresi, sive notoria, sive occulta, quae nondum in foro iudiciali agitata fuit. Dicitur autem haereticus occultus ille, qui etsi cum alio haereticos sermones miscuerit, notorie tamen non habetur ut talis; aut, etiamsi cum nemine suas haereses communicaverit, nihilominus *aliquos actus extrinsecos exercuit, ex quibus dignosci poterat tanquam haereticus.* — *Bened. XIV*, Constit. *Pastor bonus*, 13 Aprilis 1744.

Hinc elucet, quod nemo haereseos reus absolvi possit ab inferiore iudice, antequam fuerit in forum iudiciale vocatus, aut illi sese sponte obtulerit. Episcopus autem in utroque foro abiurationem Protestantium recipere valet.

Nota 1° Iuxta *Laymann*, usus viget in Germania non mittendi ad Episcopum Protestantes, qui volunt Ecclesiam catholicam amplecti; sed postquam ve-

---

(*a*) Non unius S. Alphonsi est hoc iudicium, sed fere commune. Vid. quae dicta sunt *Vol.* 1. *in not. ad n.* 210.

ram Fidem edocti fuerint, et haeresim abiuraverint, ad sacramentalem confessionem et Eucharistiae susceptionem admittuntur. Alibi etiam eiusmodi praxis obtinet.

NOTA 2° Quoad ritum absolvendi haereticos in foro externo, eorumque abiurationem excipiendi, vide regulas quas tradit *P. Maurel* in eximio opere cui titulus : *Guide pratique de la Liturgie romaine.*

II. De lectione pravorum librorum.

982. — Excommunicantur scienter legentes vel retinentes libros haereticorum de Religione tractantes, vel haeresim continentes ; item eos imprimentes vel defendentes. Sic in Bulla *Coenae.* Illi autem libri dicuntur tractare de Religione, in quibus explicatur Sacra Scriptura, vel qui tractant de Theologia Dogmatica, Scholastica et Morali, de Ritibus sacris, de Iure canonico aut de Historia Ecclesiastica. Hinc

1° Incurrit excommunicationem legens librum etiam anonymum de haeresi *ex professo* tractantem : quia auctor praesumendus est haereticus. Dicunt vero plures, non incurrere excommunicationem legentes epistolam vel concionem haeretici seorsim impressam, quia non est liber. Sed recte notat *S. Lig. n.* 293. in Expurgatorio Romano edito ex Decreto *Tridentino*, prohiberi sub excommunicatione, non tamen reservata, omnes scripturas ab haereticis compositas, etiam breves, et quamvis haeresim non contineant, donec examinentur et approbentur. Quia vero diaria publica, vulgo *les journaux*, censurae ecclesiasticae subiacent, patet illa sub praefata lege includi, si ab haereticis scribantur et de Religione tractent [1].

2° Non incurrit vero excommunicationem audiens legentem, saltem probabiliter, quia non legit. Nec qui parum quid legit, ob materiae parvitatem. Gravitas autem materiae stricte determinari nequit ; aliquando paucae lineae sufficiunt, si haeresis occurrat. — *S. Lig. n.* 284. Nec qui ex necessitate legit ad con-

1 NOTA. Responsum *S. C. Inquisitionis* an. 1852, directum ad Episcopos Helvetiae.

QUAER. 1° Utrum Ephemerides seu Diaria subjici debeant censurae Ordinarii, et an etiam quoad opiniones politicas ?

Resp. Affirmative, quoad utramque partem.

QUAER. 2° An eidem censurae subjaceant non solum articuli doctrinales, sed etiam articuli, in quibus facta narrantur ?

Resp. Affirmative.

vincendum haereticum, si non pateat recursus ad Superiorem. — *S. Lig. n.*283. Nec qui parvo tempore librum retinet, v. gr., uno alterove die. — *S. Lig. n.* 295. Neque si librum retineat exspectando tempus opportunum, ut Superiori tradat; secus si illum diu retineret, licet a legendo omnino abstineret. — *S. Lig. ibid.*

3° Qui legit folia ex libro prohibito separata censuram non incurrit, quia non legit librum, sed libri fragmenta.

4° Legens librum haereticum non incurrit excommunicationem reservatam, nisi auctor sit damnatus ut haereticus, vel natus in secta haeretica. Incurrit vero excommunicationem Indicis, quae non est reservata. — *V. Casus, n.* 1133.

III. De Indice librorum prohibitorum.

983. — *Index* confectus et vulgatus fuit iussu *Pauli IV*, anno 1558; *Pius IV* illum perfecit cum *Concilio Tridentino,* et publicavit anno 1564. Auxit *Clemens VIII,* anno 1595. Congregatio Indicis a *S. Pio V* instituta est. — *Vide S. Lig., App. de prohibitione librorum, l.* 1, *in fine, n.* 17., etc.

Index tres praecipuas classes librorum prohibitorum exhibet. *Prima classis* continet omnes libros haereticorum haeresim habentes, vel de Religione *ex professo* tractantes. *Secunda classis* complectitur libros catholicorum contra Fidem vel bonos mores. *Tertia classis* continet libros editos sine nomine auctoris, qui pravam doctrinam tradunt. — *S. Lig. n.* 289.

Libri 1ae classis habendi sunt ut prohibiti sub poena excommunicationis. Libri autem 2ae et 3ae classis prohibiti non censentur, nisi specialiter in Indice designentur. Excipe libros, qui generaliter et per se in Indice prohibentur (ut in regulis Indicis). Libri contra mores non prohibentur sub excommunicatione: sic *communiter*. Libri vero contra Fidem prohibiti sub excommunicatione fere sunt ii omnes, qui post Bullam *Alexand. VIII*, Brevibus aut Bullis Summorum Pontificum prohibiti indicantur. — *S. Lig. ibid.*

NOTA In Indice prohibentur in odium auctoris omnes libri haeresiarcharum, licet haeresim non contineant et de Religione non tractent.

Regulae Indicis praecipuae Tridentini iussu editae:

984. — 1° Libri omnes ante annum 1515 damnati prohibentur, etiamsi in Indice descripti non reperiantur.

2° Libri omnes haeresiarcharum omnino vetantur, etiam non erronei, aut non tractantes *ex professo* de Religione (Excomm. non reserv.). Caeteri libri haereticorum non erronei, nec de Religione tractantes, permitti possunt, modo examinati et approbati fuerint. Clausula haec non videtur modo vigere.

3° Scripturae et libri controversiarum in lingua vernacula legi non possunt, nisi approbati fuerint a S. Sede, vel editi cum notis desumptis ex sanctis Ecclesiae Patribus, vel doctis catholicisque viris [1].

4° Libri de obscenis *ex professo* tractantes absolute prohibentur, quamvis in Indice non reperiantur.

5° Pariter vetantur omnes libri tractantes de astrologia, divinatione, et sortilegiis (probabilius sub excommunicatione non reservata).

6° Omnes libri damnati propter falsi dogmatis suspicionem prohibentur sub poena excommunicationis: caeteri sub peccati mortalis reatu [2].

Ex dictis patet haereticorum libros de Religione tractantes, vel haeresim continentes, dupliciter sub excommunicatione prohibitos esse: una, et quidem reservata Romano Pontifici, per Bullam *Coenae;* altera non reservata, per *Indicem librorum prohibitorum.*

1 POSTULATUM. Cum ad Sacram Congregationem Indicis certo relatum fuerit, sacratissimos Bibliorum libros vulgari sermone nonnullis in locis typis edi, quin saluberrimae de ea re leges serventur, cumque inde pertimescendum sit, ne quae hominum nequam hisce praesertim temporibus conspiratio est, errores sanctiori divini eloquii apparatu obvoluti perperam insinuentur; censuit eadem S. *Congregatio*, revocanda iterum esse in omnium memoriam, quae alias decreta sunt (vernaculas nimirum Bibliorum versiones non esse permittendas, nisi *quae fuerint ab Apostolica Sede approbatae, aut editae cum adnotationibus desumptis ex sanctis Ecclesiae Patribus, vel ex doctis catholicisque viris*). — 13 Iun. 1757. — Item 7 Ian. 1836.

2 Praeter decem Regulas iussu Tridentini editas exstant aliae Regulae generales statutae ab ipsa *S. Congr. Indicis*, et iussu Pontificum editae in volumine Indicis librorum prohibitorum, sub hoc titulo: *Decreta de libris prohibitis*, etc.

Quaesita:

985. — Quaer. 1° *An lex Indicis, prohibens lectionem quorumdam librorum, obliget de iure naturali, vel de iure positivo tantum?*

Resp. Urget ex utroque iure, saltem *per se*; quia libros non prohibet, nisi quia sunt perniciosi, et proximum perversionis vel peccati periculum inducunt; de iure autem naturali quisque huiusmodi periculum effugere tenetur. Unde etiamsi obligatio Indicis alicubi non agnosceretur, nihilominus lectio librorum in Indicem relatorum sub gravi prohiberetur. Censurae tamen de solo iure positivo urgent, ut patet. Qua de re animadvertit *S. Lig.*: *Theologi omnes addunt, nec cum licentia quidem Pontificis lectionem permitti posse illius libri, qui subversionis alicui occasio esse possit. Append. de libris prohibitis, c.* 1. *n.* 12.

Duo praeterea notanda sunt.

1° Privati homines debent Confessarii mandatis obsequi in his quae lectionem librorum respiciunt. Ita respondit *S. C. Inquisit.*, anno 1832, ad Episcopos Helvetiae interrogantes:

An fideles, salva conscientia, legere possint Ephemerides vel libros, qui censuram Ordinarii non subierunt? Resp. Recurrant ad Confessarium.

2° Confessarius ipse debet Episcopi directionem sedulo exquirere, et diligenter prae oculis habere gravissimum monitum, quod S. Ligorius tradidit, nempe: *In hac re expedit ordinarie rigidiores opiniones sequi. Cap.* 5. *n.* 8.

986. — Quaer. 2° *An lex Indicis in Gallia urgeat?*

Resp. Hac de re non omnes conveniunt. Affirmant alii, quia lex generalis est. Negant autem alii tum quia, aiunt, lex Indicis recepta non fuit (quod de caetero adversarii dicunt historice falsum), tum propter diuturnam legis desuetudinem. Alii vero, mediam incedentes viam, dicunt non esse receptam in Gallia Indicis prohibitionem quoad poenam excommunicationis, urgere tamen quoad reatum peccati, quod plerumque ob periculum perversionis aut malae delectationis ex lectione talium librorum committitur.

Verum, quidquid in antecessum dixerint non pauci Galliae theologi, nunc amplius dubitandum esse non videtur, propter non ambiguas Pii IX Declarationes. Pontifex enim non tantum suasionibus egit, ut Galliae Episcopos induceret ad leges Indi-

cis recipiendas, sed etiam tantam auctoritatem prae se tulit, ut nemini deinceps liceat affirmare, legem Indicis in Gallia non vigere. Satis sit in medium afferre testimonium *S. Congr. Concilii* ac proinde Pontificis ipsius, in actis Concilii Remensis an. 1857, scilicet: *Caeterum servari Regulas Indicis. Vide Card. Gousset, Exposition des principes du Droit canonique.*

Notatu vero dignum est, Episcopos Galliae in dies conari ut leges Indicis executioni mandentur, sicuti patet ex Conciliis Provincialibus, Avenionensi, Tolosano, Burdigalensi, Albiensi, Auxitano, Rupellensi, etc. [1].

987. — Quaer. 3° *An incurrat excommunicationem* Indicis, *legens manuscripta maioris formae ab haeretico exarata?*

Resp. Affirmandum videtur cum *S. Lig. n.* 293., *Suarez, Lacroix, et aliis communius.* Ratio est, quia in usu vulgari manuscripta saepe librorum nomine insigniri solent: sic enim appellabantur omnia scripta antequam typographia inventa fuisset. Plures tamen contradicunt, quia manuscripta nomine librorum non veniunt.

988. — Quaer. 4° *A quonam impetranda sit licentia libros prohibitos legendi?*

Resp. Ordinarie loquendo a solo Pontifice Romano, vel a *Congregationibus S. Inquisitionis,* aut *Indicis.* Facultas enim permittendi competit ei, cuius est vetare. Episcopi tamen ad illud munus aliquando delegantur. *Viva* censet, eos hanc licentiam, urgente aliqua necessitate, impertiri posse.

Episcopis aliisque Ecclesiarum Ordinariis potestas inest prohibendi lectionem pravorum librorum, et quidem sub poena censurae subeundae. Hanc potestatem in Episcoporum memoriam revocavit Leo XII die 26 Martii 1825, et recentius confirmavit Pius IX die 24 Augusti 1864, qui iussit, Episcopos hac in re *tanquam Apostolicae Sedis delegatione perfungi.*

1 Vide eruditissimum Mandatum pastorale DD. Episcopi Lucionensis *de Indice librorum prohibitorum,* ann. 1852, in quo inter alia multa sic dicitur:

« Enfin les Décrets de la Congrégation de l'Index ont aujourd'hui une si « grande portée et des conséquences si graves, même pour les transactions com« merciales de librairie, que le Tribunal de commerce de la Seine, prenant cou« rageusement une noble initiative à ce sujet, n'a pas craint de déclarer, le 11 « Octobre 1852, que la mise à l'*Index,* par le Saint-Siège, d'un ouvrage ecclé« siastique français destiné à des ecclésiastiques, est une cause suffisante de ré« siliation des conventions intervenues entre l'éditeur et l'imprimeur pour la pu« blication de cet ouvrage. » — *Ami de la Religion,* t. 158. p. 150.-151.

Caeterum, cum in materia adeo gravi et difficili multo plura dicenda forent quam brevitas nostri operis permittat, lectorem ad Canonistas remittimus.

APPENDIX II.

DE CLAUSURA MONASTERIORUM.

Respectu 1° ingredientium; 2° egredientium; 3° colloquentium ad crates absque facultate.

I. Quoad ingressum in monasteria.

989. — 1° Incurrunt excommunicationem omnes fideles utriusque sexus ingredientes monasteria Monialium, et Moniales eos admittentes. Non est reservata, nisi sit in malum finem [1].

2° Item mulieres ingredientes monasteria virorum, qualibet de causa (*a*), exceptis Reginis vel aliis ex familiis Principum; item Religiosi eas admittentes, vel introducentes praetextu privilegiorum; secluso autem tali praetextu, incurrunt suspensionem et privationem officii ipso facto.

3° Praelati saeculares sine necessitate ingredientes monasteria monialium pro prima vice interdictum ab Ecclesia incurrunt; pro secunda vice suspensionem a munere pontificali; et pro tertia vice excommunicationem non reservatam. Praelati vero regulares prima vice eamdem excommunicationem incurrunt, cum privatione omnis officii. Alii dicunt pro tertia vice.

Possunt ingredi monasteria 1° Episcopi, in casu necessitatis, aut visitationis, sed sociati a paucis personis maturis; 2° Praelati regulares semel in anno, visitationis causa; 3° Confessarius ordinarius ad Sacramenta in necessitate ministranda, sed superpelliceo et stola indutus; 4° medicus ordinarius, qui licentiam renovare debet quolibet trimestri; et medicus extraordinarius,

---

(*a*) Haec excommunicatio reservata est S. Pontifici, ex Bulla 20 S. Pii V.

1 In Gallia non videtur nunc admittenda excommunicatio pro ingredientibus monasteria mulierum, iuxta dicta *de Statibus*, cum ibi non sint Religiosae stricto sensu, seu solemniter Professae.

ordinarii defectu; 5° fabri et alii necessarii, qui artem suam extra clausuram exercere non possint.

Licentiam monasteria ingrediendi concedere potest Episcopus, vel quivis alius ab ipso delegatus, v. gr., Vicarius generalis vel Confessarius Monialium, aut ipsa Abbatissa, etc.; sed causa gravis requiritur, minor tamen pro femina quam pro viro, pro ingressu diurno quam pro nocturno, et pro ingressu propinquorum, quam externorum.

II. Quoad egressum e monasteriis.

I. Ex parte Monialium.

990. — 1° Incurrunt excommunicationem reservatam, ex Bulla *S. Pii V*, Moniales e monasterio egredientes absque urgentissima necessitate, etiamsi occulte fiat.

2° Item concedentes licentiam egrediendi sine ratione valde gravi. Eamdem excommunicationem incurrunt eas comitantes, vel recipientes.

3° Non datur materiae parvitas, etiamsi egressus fiat uno passu tantum. — *Ita communiter Theologi;* et ideo in tali casu excommunicatio incurritur.

4° Excusantur Moniales tum a censura, tum a peccato in casu urgentis necessitatis, v. gr., in incendio, epidemia, etc.; sed requiritur licentia Episcopi scriptis consignata, quoties postulari potest. — *S. Lig. n.* 238.

II. Ex parte religiosorum.

991. — 1° Ex consuetudine et ex fine status sui, Religiosi ad clausuram ita tenentur, ut sine licentia e proprio conventu egredi non possint.

2° Nullam tamen censuram incurrunt, nisi dimisso habitu et animo non redeundi egrediantur. Sed nocturna egressio furtiva est casus reservabilis.

3° Egressus est ex genere suo peccatum grave, quia turbat ordinem et finem vitae religiosae; ratione materiae veniale esse potest: v. gr., si die fiat et ad breve tempus, etc.

III. Quoad collocutionem ad crates cum Monialibus.

992. — 1° Laici frequentantes monasteria Monialium incurrunt excommunicationem ferendae sententiae (in variis locis latae sententiae).

2° Clerici vero suspensionem per Episcopum imponendam incurrunt.

3° Regulares autem subeunt excommunicationem et privationem vocis et officii ferendae sententiae, etiamsi collocutio fiat semel et per quadrantem cum dimidio, ex Decreto *S. Congreg.* anno 1669. — *S. Lig. n.* 236. Ex Decreto anteriori *Sixti* V (anno 1590), privationem officii et vocis cuiuslibet ipso facto, si frequentare praesumant ad colloquendum cum qualibet muliere ibidem degente. — *S. Lig. n.* 232. Probabiliter excipitur Abbatissa extra Romam.

4° Frequentia consistit in eo quod quis tribus diebus continuis, vel semel singulis mensibus per annum circiter, aut quater in una hebdomada monasterium adeat.

ARTICULUS II.

DE SUSPENSIONE.

993. — Definitio. Suspensio est censura, qua Clericus privatur ad tempus, ex parte vel toto, usu potestatis, quam habet ratione Ordinis, officii, vel beneficii.

Suspensio est *censura,* quia *per se* fertur in medicinam per modum monitionis, ut delinquens a contumacia desistat. Sic 1° differt a depositione et degradatione, quae sunt merae poenae et perpetuae in vindictam criminis; 2° differt ab irregularitate, quae non est *per se* poena, sed merum impedimentum, seu inhabilitas non solum ab exercenda potestate ecclesiastica, sed etiam ab ea recipienda impediens.

Attamen suspensio non est necessario et essentialiter censura; aliquando enim fertur vel ad certum tempus, vel in perpetuum ad puniendam culpam mere praeteritam, et proinde tunc non est medicinalis. Constat ex praxi Ecclesiae ex *l.* 2. *Decretal. tit.* 20. *c.* 33.

Divisio. Suspensio duplex distinguitur:

1° *Totalis*, qua Clericus arcetur ab omni functione vel iure ecclesiastico.

2° *Partialis*, qua functione vel iure aliquo tantum privatur.

Suspensio autem *partialis* triplex est: 1° *ab Ordine*, quae privat exercitio functionum Ordinis, v. gr., celebratione Missae, cantu solemni Evangelii, Epistolae, etc.; 2° *ab officio*, quae privat usu tum Ordinis, tum iurisdictionis, sive in foro externo, sive etiam in foro interno; 3° *a beneficio*, quae privat redditibus et administratione beneficii. Haec autem singula iterum in suspensionem *totalem* vel *partialem* sive Ordinis sive officii, sive beneficii, subdividi possunt. — *Vide S. Lig. n.* 315. *et seq.*

Regulae generales:

994. — I^a^ *Regula*. Peccat graviter Clericus suspensus, si actum Ordinis sacri vetitum solemniter exerceat, nisi ignorantia invincibili, aut alia legitima causa, v. gr., necessitatis, excusetur. Ratio est, quia in re gravi Ecclesiae resistit. Potest tamen facere ea omnia, quae a laicis fieri solent, v. gr., canere in choro more laicorum, etc. Suspensus autem ab Ordine, si hunc exerceat, non solum graviter peccat, sed etiam irregularitatem incurrit, ut suo loco dicemus.

II^a^ *Regula*. Suspensio *absolute* et *simpliciter*, sine ulla determinatione ad hoc vel illud, semper censetur *totalis*, et proinde privat omni usu Ordinis, iurisdictionis et beneficii. Suspensio vero *partialis* privat ea parte tantum huius potestatis, quae in lege, vel statuto, vel mandato aut sententia exprimitur.

III^a^ *Regula*. Suspensio ab Ordine *absolute* et *simpliciter*, privat exercitio et usu cuiuscumque Ordinis sive maioris, sive minoris. Suspensio a iurisdictione privationem omnis iurisdictionis importat.

IV^a^ *Regula*. Suspensio ab officio *simpliciter* et sine limitatione privat usu tum iurisdictionis tum Ordinis, seu cuiuscumque ministerii ecclesiastici. Hinc Parochus ab Officio suspensus, nec Missam celebrare, nec praedicare, nec officiis praeesse, nec Sacramenta ministrare potest.

Resolves:

995. — 1° Suspensus simpliciter ab Ordine non intelligitur suspensus a iurisdictione, et vice versa. Suspensus ab Ordine

superiore, non ideo ab inferiore est suspensus. Item suspensus a beneficio non censetur suspensus ab officio, nec vice versa.

2° Non incurritur irregularitas violatione suspensionis latae propter delictum mere praeteritum, vel in perpetuum. — *S. Lig. n.* 314. *et seq.* Ratio est, quia tunc non est violatio censurae. *A fortiori,* si suspensio facta fuerit propter defectum inculpabilem mentis vel corporis. Nec incurritur per exercitium cuiuslibet actus, a quo quis fuit suspensus, praeter exercitium solemne Ordinis sacri. — *Ita communiter.*

3° Episcopus suspensus a pontificalibus, si Missam celebraret, etiam cum pontificalibus, non incurreret irregularitatem; quia non exerceret actum substantialem Ordinis episcopalis. — *S. Lig. n.* 314., etc.

4° Actus Ordinis Clerici suspensi non dependentes a iurisdictione, sunt validi; quia Ecclesia nequit tollere potestatem Ordinis, sed tantum illius exercitium prohibere potest. Actus vero iurisdictionis sunt invalidi, si suspensus sit nominatim denuntiatus, quia privatur actuali iurisdictione; validi autem sunt, nisi sit denuntiatus, quia Ecclesia, eo ipso quod toleret suspensum, ei non adimit iurisdictionem, ob bonum fidelium. — *S. Lig. n.* 314., etc.

Quaesita:

996. — Quaer. 1° *An Sacerdos suspensus absolvi possit a peccatis per simplicem Confessarium, antequam a censura solvatur per superiorem?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia effectus suspensionis non est privare receptione Sacramentorum. Sufficit igitur ut sit dispositus ad Sacramentum Poenitentiae, scilicet ut sit saltem attritus de peccatis, et promittat se esse procuraturum quamprimum, quantum in se erit, absolutionem a censura, et interim se potestate vel iuribus prohibitis usurum non esse.

Quaer. 2° *An possit ferri suspensio* partialis *pro sola culpa veniali?*

Resp. Affirm., iuxta sententiam communem, modo sit ad breve tempus (*a*), et proinde lata ab homine. Ratio est, quia tunc

(*a*) Sed Auctor ipse iam saepius monuit, suspensionem ad certum tempus, sive longum sive breve, non esse proprii nominis censuram.

magnum onus non inducit, nec proinde deest proportio inter culpam et poenam. Secus autem, si esset ad tempus diuturnum, vel indicta a iure ita ut incurratur sine praevia monitione; talis enim censura non incurritur, nisi ob peccatum mortale. — *S. Lig. n.* 320., etc.

997. — Quaer. 3° *Quomodo tollatur suspensio?*

Resp. 1° Si suspensio rationem habeat *censurae*, tollitur ut excommunicatio, scilicet per solam absolutionem, et quidem Superioris, si sit reservata; attamen si lata fuerit ad certum tempus determinatum, vel sub conditione, cessat per seipsam, transacto tempore, vel adimpleta conditione statuta.

Resp. 2° Si vero imposita sit in *perpetuum* propter culpam omnino praeteritam, tollitur, ut mera poena, per solam dispensationem Praelati, vel eius delegati, quia tunc non est censura. — *Ita communiter.*

Quaer. 4° *Quaenam forma adhibenda sit ad tollendam suspensionem?*

Resp. 1° Si suspensio occulta sit, tollitur per absolutionem sub forma generali: *Absolvo te ab omni vinculo*, etc.

Resp. 2° Si publica sit, *in foro interno* eadem forma tollitur; in *foro* vero *externo* adhibenda est forma solemnis in *Rituali* determinata. Solemniter autem nemo a suspensione absolvere potest nisi ipse Superior, aut alius specialiter ad hoc delegatus.

Quaer. 5° *An Sacerdos simpliciter approbatus absolvere possit suspensum a censura in articulo mortis, si Superior aut delegatus desit?*

Resp. Negant non pauci ea ducti ratione, quod nulla appareat causa, cur Ecclesia ei conferat talem potestatem; suspensio enim non privat facultate recipiendi Sacramenta, si excipias promotionem ad Ordinem superiorem. Sufficit igitur ad salutem aeternam, ut suspensus in tali periculo constitutus a peccatis absolvatur. Alii tamen probabiliter censent, Sacerdotem in hoc casu moribundum absolvere posse. Ratio est, quia Trident. generaliter et indistincte dicit *a quibusvis censuris;* atque adeo cum nullam censuram excipiat, nostrum non est distinguere ubi lex Concilii nihil distinguit (a). *V. Diana, tom. V. tr.* 1. *Res.* 205.

(a) Adde, quod nulla amplius in aegroto poenitente supponi debet contumacia; et cum absolvi reus, contumacia cessante, debeat, patet proinde, locum tollendi etiam suspensiones opportunissimum adesse.

Suspensiones Papae reservatae.

I. Contra Episcopos.

998. — Incurrunt suspensionem 1° Ordinantes non subditum absque licentia sui Episcopi. *Trid. sess.* 23. c. 8. *de Reform.* 2° Ordinantes Religiosos non professos. *S. Pius V*, Const. *Romanus Pontifex.* 3° Ordinantes Monachum sine licentia. *Decr. part. I. dist.* 58. *Can.* 2. 4° Conferentes tonsuram coniugato aut infanti illitterato. *Sexti, lib.* 1. *tit.* 9. *cap.* 4. 5° Conferentes Ordines extra dioecesim sine licentia Episcopi loci, licet ordinatus sit Ordinantis subditus. 6° Conferentes Ordines sacros ante aetatem praescriptam. *Decretat. lib.* 1. *tit.* 11. *cap.* 14. 7° Conferentes Ordines simoniace. *Extravag. l.* 5. *de Simonia, cap.* 2. 8° Submittens laicis bona et iura Ecclesiae absque consensu Capituli et licentia Apostolicae Sedis. *Sexti, l.* 3. *tit.* 9. *c.* 2. 9° Alienantes bona Ecclesiae. Extravag. *Ambitiosae, de rebus Ecclesiae non alienandis.* 10° Ingredientes in monasteria Monialium sine necessitate. *Apud S. Lig. n.* 320. 11° Non visitantes limina Apostolorum statutis temporibus. *Sixti V*, Const. *Romanus Pontifex.*

II. Contra Regulares.

Incurrunt suspensionem 1° Non deferentes habitum Regula determinatum (*a*). 2° Recipientes alumnos ad Professionem ante annum probationis. *Sexti, l.* 3. *tit.* 14. *c.* 2. 3° Apostatae suscipientes Ordines sacros in apostasia. *Decret. l.* 5. *tit.* 9. *c.* 6.

Haec tamen ratio non valet quoad censuras improprie dictas, idest suspensiones *ad certum tempus,* quae habent meram rationem poenae pro delicto prorsus praeterito, neque ad ipsas spectat facultas Concilii Tridentini, quae de *censuris* absolvendis disserit.

Caeterum quae ipse Auctor alibi scribit (Vid. sup. n. 579.), palam faciunt, ad hanc facultatem sacerdoti tribuendam non esse necessariam hypothesim absentis Superioris aut delegati.

(*a*) Dimittentes religiosum habitum incurrunt excommunicationem, non tamen reservatam *ex Cap. ut periculosa* 2. *Ne Clerici vel monachi in VI.*

4° Suscipientes Ordines sacros ante Professionem. *S. Pius V*, Constitut. *Romanus Pontifex*. 5° Introducentes mulieres in claustra Monialium. *S. Pius V*. 6° Introducentes mulieres in sua monasteria.

III. Contra Clericos.

999. — Incurrunt suspensionem 1° Suscipientes Ordines, dum sunt censura ligati. *Decretal. l.* 5. *tit.* 39. *c.* 32. 2° Suscipientes duos Ordines maiores eodem die, vel duobus diebus continuis. *Ibid. l.* 1. *tit.* 11. *c.* 13. *et* 15. 3° Suscipientes Ordines furtive, id est, sine praevio examine et sine admissione ab Episcopo facta. 4° Recipientes Ordinem sacrum post matrimonium receptum, etiam non consummatum. *Ioann. XXII. tit.* 6. *de Voto*, etc. 5° Suscipientes Ordines sacros simoniace. 6° Celebrantes Missam sine Communione.

Plures aliae apud auctores videri possunt, sed vix in praxi obviae sunt, aut prorsus in desuetudinem abierunt.

Suspensiones Episcopis reservatae.

1000. — Sequentes praecipue casus exhibentur : 1° Susceptio Ordinis per saltum, vel ante aetatem praescriptam, vel non servatis interstitiis. *Trid. sess.* 23. *cap.* 14. *de Reform.* 2° Susceptio Ordinis ab Episcopo alieno sine dimissoria proprii Episcopi, vel a proprio Episcopo extra dioecesim, sine Ordinarii licentia. *Trid. sess.* 23. *c.* 8. *de Reform.* 3° Susceptio Ordinis sine titulo clericali, vel cum titulo ficto sine dispensatione. 4° Benedictio nuptialis a quocumque Sacerdote, sine licentia Parochi sponsorum. *Trid. sess.* 24. *c.* 1. *de Reform.* 5° Interruptio totalis Missae sine gravi causa.

APPENDICULA

DE DEPOSITIONE ET DEGRADATIONE.

1001. — *Depositio* et *degradatio* sunt poenae gravissimae, suspensioni valde affines, et ipsi assimilari solent, quia solos afficiunt Clericos, et eodem modo privationem iurium et beneficiorum ecclesiasticorum inducunt. Attamen non sunt propriae

censurae, quia ratione tantum poenae, non vero medicinae infliguntur.

Depositio est poena ecclesiastica, qua Clericus privatur usu potestatis ecclesiasticae, et omni titulo radicali ad eam exercendam, necnon omni iure ad beneficia valide possidenda, idque in perpetuum. Est igitur *per se* poena irremissibilis. — *Vide S. Ligorium, n.* 324. *et seq.*

Degradatio est solemnis privatio omnium titulorum, bonorum, privilegiorum, et bonorum ecclesiasticorum, ita ut degradatus, solo remanente Ordinis charactere indelebili, ad conditionem laicalem reducatur. Hinc differt a *depositione*, 1° quia degradatio est solemnis privatio bonorum ecclesiasticorum, depositio autem non ita; 2° quia degradatio privat utroque privilegio clericali, scilicet canonis et fori, depositio autem his privilegiis non privat. Hinc percutiens depositum incurreret excommunicationem; non vero si in degradatum violentas manus iniiceret; a laico enim non differt.

Degradatio non potest infligi, nisi pro immanibus sceleribus, iisque maximis, qualia sunt crimen haeresis manifestum, falsificatio litterarum apostolicarum, sodomia frequentata et notoria, gravissima calumnia Episcopo apposita, etc. — *Vide S. Lig. ibid.*

Quaer. *An degradatus teneatur ad Horas canonicas, et ad votum castitatis?*

Resp. Affirm. quoad utrumque; quia non debet hoc onere solvi et commodum percipere ex sua malitia. Hinc invalide matrimonium contraheret. — *S. Lig. n.* 327.

ARTICULUS III.

DE INTERDICTO.

1002. — *Definitio.* Interdictum est censura, qua usus divinorum Officiorum, aliquorum Sacramentorum, et sepulturae ecclesiasticae certis personis prohibetur, aut in quibusdam locis, in poenam criminis alicuius.

Hinc differt interdictum, 1° ab excommunicatione, quae maioribus bonis privat quam interdictum, nec loca, sed solas personas afficit; 2° a suspensione, quae solos afficit Clericos et eatenus tantum privat rebus sacris, quatenus sunt usus alicuius ministerii ecclesiastici, non vero quatenus sunt bona fidelium; insuper interdictum afficit loca, et privat sepultura ecclesiasti-

ca, non vero suspensio; 3° ab irregularitate et a cessatione a divinis, quae proprie et per se non habent rationem poenae, nec proinde censurae. — *Vide S. Lig. n.* 328. *et seq.*

Divisio. Interdictum est multiplex, scilicet:

1° *Personale, locale,* vel *mixtum*, prout immediate afficit personam, vel locum, vel utrumque simul.

2° *Generale* vel *particulare*, prout extenditur ad totam regionem, civitatem et communitatem, vel ad Oratorium, Ecclesiam particularem, aut personas determinatas restringitur.

Regulae:

1003. — I. Interdictum generale non cadit nisi in personas vel loca designata. Hinc 1° Interdicto Clero alicuius loci, non ideo interdicitur populus, nec interdicuntur Regulares; et vice versa. 2° Interdicta civitate, incolae innocentes non sunt interdicti, et alio ire possunt, ut divinis Officiis intersint. Interdictis civibus urbis, Ecclesiae interdicto non subiacent; ibique peregrini Officiis adesse possunt (Episcopi semper eximuntur, nisi specialiter designati fuerint).

II. Interdictum sine limitatione in aliquod totum, omnes eius partes afficit. Hinc 1° Interdictum civitatis involvit omnes illius urbis Ecclesias, etiam exemptas a iurisdictione interdicentis, quia tunc a iure interdicuntur. 2° Interdictum familiae vel communitatis singula eius membra complectitur. 3° Interdictum Ecclesiae singulis sacellis in ea contentis competit: at vice versa dici nequit.

III. Interdictum latum in certa loca, v. gr., castrum, aut civitatem, afficit etiam suburbia et aedificia contigua. Hinc interdicta Ecclesia, interdicuntur sacella, quae eam immediate tangunt, necnon coemeteria contigua; non vero vice versa: quia *accessorium sequitur principale*, et non principale accessorium.

Quaesita:

1004. — Quaer. 1° *Quinam sint effectus interdicti?*

Resp. Sunt tres, ut patet ex definitione superius data, scilicet

1° *Prohibitio a divinis Officiis*, scilicet, a Missa, precatione publica et solemni, publica recitatione Horarum in choro, bene-

dictione publica aquae, olei, templi, cereorum, etc. Clerici qui non cadunt sub interdictum, celebrare possunt, sed ianuis clausis et sine campanarum sonitu. — *S. Lig. n.* 333.

2° *Prohibitio ab administrandis et recipiendis aliquibus Sacramentis,* scilicet, Eucharistia, Ordine et Extrema Unctione. Viaticum moribundis ministrari potest, et iuxta aliquos etiam Extrema Unctio. Baptismus (etiam solemnis), Confirmatio et Poenitentia omnibus permittuntur, exceptis illis, qui causam vel favorem interdicto dederunt. Probabilius etiam Matrimonium, sed absque benedictione. — *Vide S. Lig. n.* 334.

3° *Prohibitio a sepultura ecclesiastica.* Extenditur etiam ad infantes et amentes in interdicto locali. Clerici tamen non nominatim interdicti sepeliri possunt in Ecclesia (cum Missa); imo, etiamsi Ecclesia esset specialiter interdicta (sed sine Missa). — *S. Lig. n.* 335.

1005. — QUAER. 2° *Quomodo peccent violantes interdictum, et quasnam poenas incurrant?*

Resp. 1° *Quoad Clericos*: 1° Peccant graviter violando interdictum *personale*, quia agitur de re gravi, nisi excuset materiae parvitas, ex. gr., si exerceant functiones, quae a laicis fieri possunt, vel si brevi tempore relinquant ostium templi apertum, etc. 2° Peccant etiam graviter violando interdictum *locale*, si locus sit specialiter vel generaliter interdictus, et agant publice, apertis ianuis, contra prohibitionem; secus venialiter tantum peccant. Si autem functiones sacras, non obstante interdicto, exerceant, irregularitatem incurrunt. Demum ipso facto excommunicantur, si quem in interdicto loco sepeliant. — *Ita ex c.* 8., *de Privilegiis, in Sexto.* — *S. Lig. n.* 336.

Resp. 2° *Quoad laicos:* 1° Peccant graviter violantes interdictum *personale*, cum ipsos directe afficiat. 2° Peccant etiam graviter violantes interdictum *locale*, si compellant Clericos ad Officia divina celebranda contra interdictum, quo in casu excommunicationem Papae reservatam incurrunt. Item si Sacramenta in loco interdicto reciperent, quia ad id cooperarentur quod Clericis sub peccato gravi prohibetur. 3° Peccant autem tantum venialiter, si interdicto loco, ipsi non personaliter interdicti divinis Officiis dumtaxat assistant. — *S. Lig. ibid.*

QUAER. 3° *Quam ob causam ferri possit interdictum?*

Resp. Ferri non potest, *per se loquendo,* nisi propter culpam gravem bono publico oppositam: sic pro interdicto personali requiritur culpa illius, qui interdicitur; nam poena est propter

culpam. Pro interdicto autem generali et locali, sufficit culpa illius, qui est caput communitatis, vel praecipuorum eius membrorum. Ex Iure can. eruitur. — *S. Lig. n.* 337.

Interdicta personalia generalia.

1006. — Incurrunt interdictum, 1° Qui dat causam interdicto locali, licet sit ipsa communitas. *C. Si sententia, de Sent. excommunicat.*, *in Sexto.* 2° Capitulum quod, sede vacante, dimissorias ad Ordines recipiendos infra annum concedit. *Trid. sess.* 7. *c.* 10. *de Reform.* 3° Communitas vel societas civilis, quae permittit usurariis conducere domum in suis terris ad foenus exercendum. *C. Usurarum, de Usuris, in Sexto.* 4° Communitas et Capitulum, quae appellant a sententiis pontificiis ad futurum Concilium. Bulla *Coenae.*

Interdicta personalia specialia.

1007. — Incurrunt personale interdictum, 1° Episcopi conferentes Ordines simoniace. *Sixtus V (ab ingressu Ecclesiae).* 2° Violantes interdictum generale locale *(ab ingressu Ecclesiae). C. Episcoporum, de Privilegiis, in Sexto.* 3° Ferentes excommunicationem absque praevia admonitione et testibus. *C. Sacro, de Sent. excomm. (Interdictum per mensem).* 4° Episcopi, vel alii Praelati, recipientes beneficia in confidentiam. *S. Pius V (ab ingressu Ecclesiae).* Est reservatum.

Interdicta localia.

1008. — Interdicuntur 1° Loca in quibus scienter haeretici sepulti sunt. 2° Territorium et loca illius, qui percutit Episcopum, aut capit, vel haec fieri mandat. *Clement. I. de poenis.* 3° Civitas, quae insequentibus hostiliter Cardinales auxilium praebet, vel delinquentes non punit intra mensem. *C. Felicis, de Poenis, in Sexto.* 4° Regna, loca, terrae eorum, qui impedire praesumunt Legatum pontificium, ne terras sibi subiectas ingrediatur. Extrav. *Super gentes, de Consuetudine.*

APPENDIX I.

DE CESSATIONE A DIVINIS.

1009. — *Cessatio a divinis* est prohibitio Clericis facta, ut abstineant ab Officiis divinis, ab administratione Sacramentorum, et ab ecclesiastica sepultura in aliquo loco determinato.

Haec cessatio distinguitur ab interdicto. 1° Quia interdictum potest esse personale, non vero cessatio a divinis. 2° Quia interdictum est censura, unde qui illud violat fit irregularis; transgressor autem cessationis a divinis, licet graviter peccet, nullam tamen censuram incurrit, nec fit irregularis. Haec enim cessatio non adhibetur ad corrigendos delinquentes. 3° Quia durante interdicto generali, licet celebrare Officia divina ianuis clausis, et submissa voce, et etiam solemniter in quibusdam festis; in cessatione vero a divinis etiam haec prohibentur.

Duplex distinguitur cessatio a divinis:

1° *Alia a iure*, quae ipso facto existit, quando polluitur Ecclesia, vel exsecratur.

2° *Alia ab homine*, quae imponitur a Superiore iurisdictionem habente in foro externo, in signum moeroris, vel ad reparationem gravis iniuriae Deo illatae; et tunc afficit omnes, qui in hoc loco versantur.

Causae autem cessationis a divinis *a iure* referuntur in *Tractatu de Eucharistia,* ubi agitur de loco celebrationis: Sacramenta quae ministrari possunt tempore interdicti, conceduntur etiam tempore cessationis.

QUAER. *A quibusnam cessatio a divinis imponi possit?*

Resp. Imponi potest ab iisdem, qui possunt ferre censuras, praecedentibus debitis monitionibus. — *S. Lig. n.* 340.

APPENDIX II.

DE SEPULTURA ECCLESIASTICA.

1010. — Corpora fidelium defunctorum ex praecepto Ecclesiae in loco sancto ad hoc benedicto et consecrato, aut in ipsa Ecclesia sepelienda sunt. Qui autem non pertinent ad Eccle-

siam Christi, nec more ecclesiastico, nec in loco sancto, sepeliri possunt. Deneganda est sepultura ecclesiastica etiam christianis, qui ea indigni visi sunt, propterea quod aut Fidem deseruerunt, aut in contumacia, et impoenitentia e vivis excesserunt, vel filii rebelles fuere, ut constat ex dictis de effectibus excommunicationis et interdicti.

Quaesita:

1011. — QUAER. 1° *Quinam privandi sint sepultura ecclesiastica?*

Resp. De iure communi sunt sequentes:

1° *Infideles* omnes, quicumque sint, sive pagani, sive iudaei, mahumetani, sive etiam infantes sine Baptismo mortui.

2° *Apostatae* a christiana Fide. Adnumerari autem debent inter apostatas omnes impii homines qui scriptis atheismum, deismum, pantheismum docent, seu uno verbo quicumque christianam revelationem negant.

3° *Haeretici*, qui errores suos palam profitentur, eorumque fautores notorii, necnon schismatici publici.

4° *Excommunicati publici et notorii*, et *interdicti nominatim*, si absque poenitentiae signis decesserint, nec votum ullum reconciliationis cum Ecclesia manifestaverint.

5° *Suicidae*, qui sibi mortem intulerunt, ira aut desperatione impellente, nisi signa poenitentiae aut amentiae dederint. Non denegatur autem sepultura iis, qui in statu phrenesis aut in alio morbi excessu, seipsos occiderunt.

1012. — 6° *Duellantes*, si *in ipso conflictu* perierint. — *Conc. Trid. sess.* 25. *c.* 19. *de Reform.* Imo, iuxta *Rituale Romanum*, sunt privandi sepultura, etiamsi signa poenitentiae dederint; et iuxta Bullam *Benedict. XIV*, *licet absoluti fuerint*, et etiamsi extra locum conflictus cum signis poenitentiae decesserint.

7° *Peccatores publici et notorii*, qui in impoenitentia mortem oppetierunt. Tales sunt, v. gr., qui publice vitam degunt in adulterio, vel concubinatu. Sed ad hoc requiritur, 1° ut impoenitentia sit omnino certa; 2° ut sit adeo publica, ut sepultura sine novo scandalo concedi non possit.

QUAER. 2° *An sepeliendi sint in loco sacro rei, qui morte plectuntur?*

Resp. Affirm., si confessi fuerint ante mortem, aut signa dederint indubia poenitentiae. Sed sepeliendi sunt sine solemnitate.

1013. — Quaer. 3° *Quid agendum in dubio, utrum deneganda sit sepultura ecclesiastica, necne?*

Resp. Episcopus est interrogandus, si facilis recursus ad ipsum pateat; secus pro sepultura concedenda agendum erit iuxta principium: *In dubio odia sunt restringenda.* Cum enim incommoda magna nostris praesertim temporibus ex denegatione sepulturae oriri soleant, expedit ut talis denegatio non fiat, nisi de eius obligatione certo constet.

Quaer. 4° *An sit deneganda sepultura, si Sacerdos solus testis fuerit repulsae et impoenitentiae moribundi?*

Resp. Neg. nisi aliunde ipsi denegari debeat ob aliquam ex causis supra expositis, v. gr., propter censuram, etc. Sed tacere debet Sacerdos de impia dispositione moribundi, et sinere ut credatur, eum fuisse Sacramentis rite expiatum. Debent enim vitari scandala, quantum fieri potest. Imo operae pretium erit, ut Sacerdos dubius de dispositione moribundi ipsum absque testibus alloquatur et ad confessionem inducat, ne malus eius animus innotescat, modo tamen aliquod scandalum non sit necessario reparandum. Hoc, quod statutum est in variis dioecesibus, prudentia suadet.

1014. — Quaer. 5° *An deneganda sit sepultura mimis et comoedis?*

Resp. Neg. modo Sacramenta Ecclesiae non recusarint, sicut de caeteris peccatoribus dictum est in quaesito praecedenti. Nulla enim invenitur lex canonica, quae eos a sepultura ecclesiastica excludat. — *Gousset, de Extrema Unctione, n.* 637.

Nota. Quando benedicitur coemeterium, pars aliqua extrema illius sine benedictione relinquenda est, ut inserviat pro sepultura infantium, qui sine Baptismo e vivis excesserunt, et infidelium qui in locis christianorum mortui sunt, necnon aliorum quorumlibet, quibus ecclesiastica sepultura deneganda est. Non requiritur absolute ut pars illa, v. gr., per murum aut sepem aut aliquam foveam a reliquo coemeterio separetur, sed sufficit ut aliquo modo discerni possit.

FINIS TRACTATUS DE CENSURIS.

TRACTATUS
DE IRREGULARITATIBUS

CAPUT I.

DE IRREGULARITATIBUS IN GENERE.

1015. — Definitio. Irregularitas stricte sumpta, est *impedimentum canonicum prohibens, ne quis Clero adscribatur, vel ad Ordinem superiorem ascendat, vel functiones Ordinis suscepti exerceat.*

Hinc differt irregularitas a censuris, depositione et degradatione praesertim ex hoc capite, quia censurae, depositio et degradatio semper supponunt culpam, et habent rationem poenae; irregularitas vero non semper culpam supponit, et si quando per modum poenae imponatur, hoc fit secundario tantum, nec ad reum puniendum, sed ad indecentiam in sacro ministerio praecavendam.

1016. — Divisio. Varia distinguitur irregularitas:

1° Irregularitas *ex defectu* vel *ex delicto,* prout oritur ex quibusdam defectibus in iure expressis, vel contrahitur ex certis delictis in iure determinatis.

2° Irregularitas *totalis* vel *partialis,* prout excludit ab omni Ordine, et Ordinis usu, atque ab omni beneficio ecclesiastico, vel arcet tantum ab aliquo Ordine suscipiendo, non vero a susceptorum usu.

3° Irregularitas *perpetua* vel *temporalis,* prout ex se semper durat, nisi tollatur dispensatione, aut aliis modis infra determinandis; vel durat tantum ad aliquod tempus, et postea cessat absque ulla dispensatione. Sic irregularitas ex defectu aetatis evanescit, completo tempore ad Ordines requisito.

Principia:

1017. — I. Nulla unquam incurritur irregularitas, nisi in Iure canonico expressa sit. Hinc 1° *irregularitas ab homine* non admittitur; 2° irregularitas incurritur ipso facto, ante omnem iudicis sententiam, et etiam ob defectum vel crimen occultum. — Ex *cap. Is qui,* 18. *de Sent. excomm. in VI.*

II. Irregularitas *ex defectu* semper incurritur, stante defectu; quia rationem poenae non habet, sed rationem solius impedimenti. Irregularitas vero *ex delicto* non incurritur absque culpa et quidem gravi, quia licet finis irregularitatis non sit punire, nec corrigere reos, non contrahitur tamen nisi ratione delicti proprie voluntarii et vere gravis. — *S. Lig. n.* 348.

Quaesita:

1018. — Quaer. 1° *An ad irregularitatem* EX DELICTO *incurrendam, praeter scientiam legis divinae, requiratur scientia legis ecclesiasticae prohibentis?*

Resp. Affirm., probabilius. Ratio est, quia irregularitas haec rationem poenae habet. — *S. Lig. n.* 350. vocat hanc sententiam probabiliorem et communissimam. Excipe tamen homicidium, ob particularem indecentiam, quam inducit. — *S. Lig. ibid.*

Quaer. 2° *An requiratur etiam scientia poenae, seu irregularitatis?*

Resp. Duplex est sententia probabilis.

I^a^ Sententia *negat,* quia irregularitas non est poena medicinalis, sed inhabilitas, seu poena mere punitiva. — *Ita Lacroix, Elbel,* etc.

II^a^ Sententia *affirmat.* Ratio est, quia irregularitas *ex delicto* censetur vera poena, et quidem extraordinaria, imposita in vindictam criminis, licet effectus illius primarius sit inhabilitatem constituere. Porro ubi tanta poena infligitur, non censetur Ecclesia cum tanto rigore procedere, ut incurratur ab illo, qui eam ignorat. Haec sententia sat probabilis videtur, ait *S. Lig. n.* 351.

Quaer. 3° *An censearis irregularis in dubio utrum irregularitatem incurreris?*

Resp. 1° *Neg.* in dubio *iuris,* seu in dubio, an talis casus subiaceat legi irregularitatem statuenti. Ita fere omnes Theo-

logi. Ratio est, quia ubi dubium adest, irregularitas haec non certo in iure exprimitur. Ergo, etc. Praeterea odia sunt restringenda. — *S. Lig. n.* 346.

Resp. 2° In dubio *facti*, disting.: vel est dubium de homicidio patrato, vel de alio delicto. Si *prius*, *probabilius* et *verius* irregularitatem incurristi, ob specialem indecentiam, quae in homicidio reperitur, ut ex iure colligitur. Si *posterius*, *probabilius* et *verius* non incurristi, quia in dubio nemo damnandus est. — *S. Lig. n.* 347.

1019. — QUAER. 4° *An incurratur irregularitas ob crimen externum quidem et consummatum, sed prorsus occultum?*

Resp. Affirm., *verius*, ait *S. Lig. n.* 349. Ratio est, quia Ecclesia, crimina reservando, etiam occultissima reservat, modo suae iurisdictioni subiaceant, nempe modo sint externa, prout imposuit excommunicationem haeresi omnino occultae, etc. Evincitur insuper ex cap. 6. *Liceat* in *Trid. sess.* 24., ubi Concilium praebet facultatem Episcopis absolvendi ab irregularitatibus et censuris occultis.

QUAER. 5° *Quomodo irregularitas tollatur?*

Resp. Tollitur sequentibus modis, scilicet

1° *Per dispensationem*, 1° Papae in omni casu, modo non adsit impedimentum de iure naturali, seu quod exercitium Ordinis sacri impossibile reddat; 2° Episcopi et Regularium, si irregularitas ex delicto occulto proveniat, excepto homicidio; 3° cuiuslibet delegati pro ratione acceptae facultatis, ut dictum est, *de absolutione a censuris, n.* 951.

2° *Per cessationem causae*, v. gr., per *aetatem* requisitam adeptam, si irregularitas ex defectu aetatis proveniat; item *per mutationem* domicilii, seu loci, aut *per emendationem*, si ex infamia oriatur. Attamen, pro infamia iuris, dispensatio requiritur. — *Vide S. Lig. n.* 352. *et seq.*

1020. — QUAER. 6° *Quomodo fiat dispensatio ab irregularitate?*

Resp. Nulla forma invenitur praescripta in iure; unde nulla determinata necessario adhibenda est. Fieri autem potest formula sequenti, aut alia aequivalenti: *Dispenso tecum super irregularitate, quam incurristi propter....* (talem causam), *in nomine Patris*, etc., vel *auctoritate mihi concessa a S. P.* vel *ab Episcopo, dispenso tecum*, etc...., *et habilem reddo et restituo executioni Ordinum, et officiorum tuorum, in nomine Patris*, etc.

CAPUT II.

DE IRREGULARITATIBUS IN PARTICULARI.

1° De irregularitate ex defectu ; 2° ex delicto.

ARTICULUS I.

DE IRREGULARITATIBUS EX DEFECTU.

1021. — Octo earum species numerantur, scilicet, ex defectu 1° animi ; 2° corporis ; 3° natalium ; 4° aetatis ; 5° libertatis ; 6° Sacramenti ; 7° lenitatis ; 8° famae.

Defectus illi, vel potius qualitates oppositae, his exprimuntur versiculis :

Natales, animus, libertas, corpus et aetas,
Non bigamus, lenis, nec mala fama notet.

I. Ex defectu animi.

1022. — Triplex defectus animi assignatur, scilicet rationis, scientiae, et fidei confirmatae.

1° *Rationis.* Hinc sunt irregulares perpetuo amentes, lunatici, furiosi, epileptici et energumeni, etsi lucida intervalla habeant. Facilius tamen illis permittitur susceptorum Ordinum exercitium, quam novorum susceptio.

2° *Scientiae.* Irregulares sunt, qui non habent scientiam singulis Ordinibus necessariam, sive de facto nesciant, sive discendi sint incapaces. Deducitur ex dictis in *Tract. de Sacram. Ordinis,* et ex *Decret. Part.* I. *dist.* 36. *Can.* 1.

3° *Fidei confirmatae.* Irregulares sunt neophyti in adulta aetate recenter baptizati, usquedum ab Episcopo digni iudicentur. Constat ex Iure can. — *Vide S. Lig. n.* 397. *et seq.*

II. Ex defectu corporis.

1023. — Ex duplici capite incurritur haec irregularitas : 1° si quis ad exercitium Ordinis sit ineptus ; 2° si aliis notabilem horrorem aut indecentiam afferat.

Hinc irregulares habentur

1° *Mutilati*, crus ligneum gerentes, manu, pollice, aut indice uti non valentes.

2° *Caeci*, visu totaliter carentes, vel ita caecutientes, ut in Missali legere nequeant.

3° *Surdi*, qui nihil audiunt, ita ut nullatenus vocem ministri respondentis audire queant.

4° *Muti* aut *balbutientes*, qui verba integra pronuntiare non possunt, aut nonnisi cum magna difficultate, ita ut risum aut contemptum adstantium moveant.

5° *Claudi*, qui sine baculo ad altare se sistere non valent.

6° *Carentes naso*, aut enormiter distortum, demissum, aut productum habentes.

7° *Monstruosi*, v. gr., habentes gibbum enormem, qui magnam inducat deformitatem, etc. — *Vide S. Lig. n.* 403. *et seq.* — *Vide dicta de Euchar., n.* 404., *in Nota*.

Quaesita:

1024. — Quaer. 1° *An sit irregularis, qui uno oculo caret?*

Resp. 1° *Neg.* si caret tantum oculo dextero, quia minus necessarius est ad Missae celebrationem, modo notabilis inde non nascatur deformitas.

Resp. 2° *Affirm.* si caret oculo sinistro qui dicitur *Oculus canonis*, quia necessarius est ad canonem Missae legendum. Excipe, nisi canonem oculo dextero sine deformitate legere possit. Hoc autem iudicio Episcopi subiiciendum est. — *Ita communiter* cum *S. Lig. n.* 404.

Quaer. 2° *An possit celebrare, et Eucharistiam ministrare, qui iam ad Sacerdotium promotus, habet pollicem vel indicem impeditum?*

Resp. 1° Negandum videtur absolute quoad Missae celebrationem, saltem probabilius iuxta communem sententiam. — *S. Lig. n.* 408., *et l.* 6. *n.* 244.

Resp. 2° *Neg.* etiam, *per se*, quoad Eucharistiae administrationem, exceptis tamen casibus necessitatis, in quibus aliis digitis uti potest.

III. Ex defectu natalium.

1025. — Defectus natalium inducit irregularitatem. Constat ex *Decretal. l.* 1. *tit.* 18.

Hinc 1° irregulares sunt illegitimi etiam occulti, seu quicumque nati sunt ex fornicatione, adulterio, vel incestu; 2° qui nati sunt ex matrimonio clandestino, et in gradu prohibito, etiam incognito; 3° non vero sunt irregulares illegitimi tempore suae conceptionis vel nativitatis, quorum parentes tunc temporis habiles erant ad contrahendum matrimonium, et postea contraxerunt, quia per matrimonium subsequens legitimati sunt. — *Vide S. Lig. n.* 420. *et seq.*

Non sunt irregulares illegitime nati ex matrimonio publico, sed invalido ob impedimentum ab uno saltem ignoratum. — *S. Lig. ibid.*

Quaer. *Quomodo tollatur irregularitas ex defectu natalium?*

Resp. Tollitur 1° per legitimum subsequens matrimonium parentum, ut modo dictum est; 2° per professionem religiosam; 3° per legitimam dispensationem.

IV. Ex defectu aetatis.

1026. — 1° Irregulares habentur, qui aetatem canonicam non attigerunt. Sed non est irregularitas stricta, cum cesset, completa requisita aetate.

2° Qui scienter Ordines suscipiunt ante canonicam aetatem, peccant graviter, et ipso facto suspenduntur.

3° Si suspensionem violent, novam incurrunt irregularitatem, a qua, etiam post adeptam aetatem, absque dispensatione non solvuntur. — *S. Lig. lib.* 6. *n.* 799. Quaenam vero pro singulis Ordinibus aetas requiratur, *vide* supra dicta, *n.* 711.

V. Ex defectu libertatis.

Ex triplici vinculo oritur libertatis defectus scilicet, ex vinculo servitutis, matrimonii et officii. Hinc

1° Omnes servi proprie dicti irregulares sunt, donec plenam libertatem consequantur.

2° Irregulares sunt uxorati, nec Ordines suscipere possunt, nisi de consensu uxoris castitatem voventis et Religionem ingredientis, saltem si iuvenis sit.

3° Irregulares sunt, qui ex officio et iuramento negotiis saecularibus implicantur, ut iudices, magistratus, etc. (a). — *Vide S. Lig. n. 455. et seq.*

VI. Ex defectu Sacramenti.

1027. — Per defectum Sacramenti intelligitur in praesenti casu Sacramentum Matrimonii pluries receptum, seu bigamia. Patet bigamos esse irregulares ex Iure can., ex toto *de bigamis*. Ratio autem convenientiae est, quia in bigamia deficit perfecta significatio unionis Christi cum Ecclesia, quae unio est omnino simplex, et non multiplex. Id vero illatum est ex Apostolo, 1. *ad Timoth.* 3. 2.: *Oportet Episcopum unius uxoris esse virum.*

Bigamia de Iure canon. triplicis est generis, scilicet bigamia *vera*, bigamia *interpretativa*, et bigamia *similitudinaria*.

1° Bigamia *vera* habetur, cum quis plures successive uxores ducit, et cum singulis matrimonium consummat.

2° Bigamia *interpretativa* est, qua quis ex interpretatione iuris ut bigamus habetur, licet unicam duxerit uxorem. Talis est 1° qui ducit, et cognoscit viduam a suo priori marito cognitam; 2° qui ducit mulierem quamlibet ab alio corruptam, et matrimonium consummat; 3° qui propriam uxorem cognoscit post adulterium ab ea commissum; 4° qui contrahit duo matrimonia, unum validum, et alterum invalidum, licet in bona fide. Imo etiamsi utrumque matrimonium esset invalidum, irregularis fieret, qui utrumque maritali affectu consummaret. Evincitur ex variis locis Iuris can.

3° Bigamia *similitudinaria*, cum quis contrahit matrimonium post votum solemne Religionis, aut Ordinem sacrum susceptum, licet nullum sit matrimonium. Ratio est, quia ille merito censetur duo matrimonia contraxisse, primum spirituale cum Christo, secundum carnale cum muliere. Deducitur ex titulo *de bigamis*. — *Vide S. Lig. n. 436. et seq.*

(a) *Excipitur, nisi habeant specialem dispensationem Papae pro illis officiis, vel nisi consuetudo, sciente Papa, id permittat.* S. Alphons. *(Lib. 7. n. 456.)*.

VII. Ex defectu lenitatis.

1028. — Irregularitatem ex defectu *lenitatis* contrahunt quicumque voluntarie, active, efficaciter et proxime ad necem vel mutilationem alicuius, licet iuste, concurrunt per actionem natura sua ad id ordinatam. — *Vide S. Lig. n.* 457. *et seq.*

Resolves:

1° Sunt irregulares carnifices, iudices, et omnes, qui huiusmodi iudicio cooperantur. Excipe 1° testes coactos; 2° accusatores, damnorum suorum compensationem petentes.

2° Non tamen sunt irregulares medici et chirurgi, licet membra abscindant, aut mortem remediis bona fide datis accelerent, nisi gravis negligentia intercedat. — *S. Lig. n.* 385.

3° Nec Clerici medicinam aut chirurgiam exercentes citra incisionem et adustionem. Imo nec si incisionem aut adustionem in casu necessitatis adhibeant; necessitas enim nulla lege regitur. Imo etiam extra necessitatem, si Clerici non sint in Sacris constituti, modo mors aut mutilatio non sequatur. — *S. Lig. n.* 384. 385.

4° Non sunt irregulares, qui aggressorem occidunt in iusta defensione, quia non censetur defectus lenitatis vitam propriam, servato moderamine inculpatae tutelae, defendere etiam cum morte iniusti aggressoris.

5° Milites non fiunt irregulares in bello iusto defensivo, nec in iusto offensivo, nisi propria manu occiderint: in bello autem iniusto totus exercitus fit irregularis, etiamsi unus tantum homo pereat. — *S. Lig. n.* 374.

VIII. Ex defectu famae.

1029. — Infamia duplex distinguitur: 1° infamia *facti,* quae contrahitur ante quamlibet sententiam ex notorietate alicuius criminis enormis, vel per exercitium artis ignominiosae; 2° infamia *iuris,* quae triplici modo contrahitur, scilicet ex crimine in iure notato, ex iudicis sententia, et ex crimine parentum.

Quaesita:

1030. — QUAER. 1° *Quaenam sint crimina, quibus* ex iure *adnexa est infamia?*

Resp. Sunt sequentia; homicidium, periurium factum in iudicio, simonia, sodomia, adulterium, exercitium usurarum, invasio Cardinalium vel Episcoporum. Sic ex *Iure can.* Praeterea ex *Trid. sess.* 24. *c.* 6. *de Reform.*, adiicitur raptus mulierum, duellum, et paratio armorum contra parentes. Non incurritur autem irregularitas, nisi haec crimina sint vere notoria; secus enim fama non deficit. — *Vide S. Lig. n.* 362. *et seq.*

QUAER. 2° *An sint irregulares innocentes, qui ex falsis testimoniis ad poenas infamantes damnati fuere?*

Resp. Affirm. donec sententia fuerit revocata, vel legitimam dispensationem obtinuerint; ratio, quia de facto sunt infames.

QUAER. 3° *An sint irregulares filii carnificum?*

Resp. Neg. proprie *per se:* convenit tamen, ut ad sacros Ordines non promoveantur, nisi in aliena dioecesi, ne dedecus in Ecclesiam redundet.

Irregularitas ex infamia facti cessat, cessante ipsa infamia, absque dispensatione; secus, si de infamia iuris agatur. — *Vide S. Lig., ibid.*

ARTICULUS II.

DE IRREGULARITATIBUS EX DELICTO.

1031. — Quintuplici ex capite irregularitas ex delicto incurritur, scilicet 1° ex mala Baptismi susceptione, et ex eius iteratione; 2° ex mala Ordinum susceptione et usurpatione; 3° ex censurae violatione; 4° ex quorumdam criminum enormium patratione; 5° ex homicidio et mutilatione.

Haec versiculo sequenti exhibentur:

Fonte reus, sacris, censura, crimine, letha

I. Baptismi iteratio atque mala susceptio.

1032. — Hinc irregularis est 1° Qui in adulta aetate suscepit Baptismum ab haeretico declarato extra casum necessitatis, quia eius errori communicare videtur.

2° Qui publice et solemniter rebaptizat; item qui scienter rebaptizatur; item Clericus assistens Baptismo iterum collato. Ita *ex variis locis Iuris.* — *Vide S. Lig. n.* 356.

Iuxta *Bened. XIV., de Syn. l.* 7. *c.* 6., fit irregularis, qui rebaptizat etiam sub conditione culpabiliter, seu sine causa iusta. Sed hoc ipse tenet ut Doctor particularis, contra multos alios. Porro ad irregularitatem contrahendam requiritur certitudo.

Quaer. 1° *An fiat irregularis qui occulte rebaptizat?*

Resp. Videtur negandum *probabilius;* quia in Iure can. videtur agi tantum de eo qui publice rebaptizat. — *Ita Laymann, Sylvius,* etc.

Quaer. 2° *An sit irregularis rebaptizans vel rebaptizatus ex metu?*

Resp. Neg. probabiliter saltem, licet metus non tollat voluntarium, nec a peccato excuset. — *Ita S. Lig. n.* 356., etc.

II. Ordinum usurpatio aut illicita susceptio.

1033. — 1° *Usurpatio.* Irregulares sunt, qui solemniter exercent actum Ordinis sacri, quem non habent. *Probabiliter* tamen soli Clerici huic irregularitati subiacent.

2° *Susceptio illicita.* Sic irregularitatem incurrunt, qui furtive ordinantur, id est, qui non examinati, nec admissi, per dolum, inscio Episcopo, sese ordinandis immiscent; qui curant promoveri ab alieno Episcopo sine litteris dimissorialibus, vel qui plures Ordines sacros eodem die recipiunt, et probabiliter etiam qui per saltum ordinantur; denique qui ordinantur ab Episcopo suspenso, haeretico, schismatico, aut simoniaco. — *S. Lig. n.* 357. *et seq.*

III. Violatio censurae.

1034. — Irregulares sunt, qui vinculo alicuius censurae ligati solemniter exercent Ordinem sacrum, ut iam supra dictum est. Hinc

1° Irregularis esset non tantum Sacerdos, qui Missam celebraret cum censura, sed etiam Diaconus, qui Evangelium cum stola cantaret, etc., et Sacerdos, qui cogeret censuratum ad celebrandum.

2° Duplicem incurrit irregularitatem, qui duplici censura ligatus Ordinem sacrum exercet; et haec in postulatione dispen-

sationis exprimi debent. Idem dicendum est de eo, qui cum eadem censura pluries celebrat. Sed sufficit, ut in numero plurali exprimatur postulatio.

3° Irregularis est Sacerdos, qui ab Ordine suspensus, sacramentaliter absolvit; quia etiam absolvere est actus potestatis Ordinis, non vero actus solius iurisdictionis, qualis esset, v. gr., actus excommunicandi, Confessarios approbandi, assistendi matrimonio, a votis dispensandi, etc.

IV. *Crimina enormia.*

1035. — Hac appellatione intelliguntur *haeresis* et *apostasia* a Fide. Hanc irregularitatem incurrunt etiam haereticorum et apostatarum fautores, receptatores, defensores, imo et ipsorum filii. *C. Statutum, de haereticis, in Sexto.* Haec autem crimina, ut irregularitatem inducant, debent esse publica: hinc irregularitas ista in irregularitatem ex defectu famae recidit, ut ait *S. Lig. n.* 362.

V. *Homicidium et mutilatio.*

1036. — *Principium.* Irregularitas incurritur ex homicidio voluntario et graviter culpabili, etiam occulto, sive directe, sive indirecte volito, ex actione sive physica sive morali patrato. Idem est dicendum quoad mutilationem.

Mutilatio intelligitur, quando a corpore separatur aliquod membrum principale, seu pars corporis, quae officium per se distinctum habet, v. gr., *pes, manus, oculus*, etc.

Resolves:

1037. — 1° Sunt irregulares, qui causa sunt immediata mortis alicuius, etiamsi illos poeniteat antequam laesus moriatur. Ratio est, quia causa physica necessario operatur. Item qui alios aut seipsos mutilant. Si quis lethaliter hominem percusserit, et alter occiderit, uterque est vere homicida.

2° Sunt irregulares mandantes, et consilium dantes, effectu secuto ex consilio vel mandato. Excipe, si ante executionem mandatum retractaverint, et retractatio mandatario innotuerit. — *S. Lig. n.* 371.

3° Item cooperantes, ut homicidium celerius, audacius, aut securius fiat. Sic irregulares fiunt 1° qui se mutuo excitant, licet unus solum occidat; 2° omnes praeliantes in bello iniusto, si ibi aliquis pereat; 3° qui ministrant arma aut pecunias ad homicidium; 4° omnes accusatores, iudices et testes iniusti.

4° Item consentientes, si consensus in homicidium efficaciter influxerit. Unde non est irregularis, qui homicidium, etiam suo nomine vel gratia factum, approbat, quia in illud non influxit.

5° Non fiunt irregulares, qui dant operam rei licitae, adhibita sufficienti diligentia, ne accidat homicidium. Hinc non sunt irregulares 1° qui committunt homicidium casuale, nisi interveniat negligentia graviter culpabilis; 2° nec ii, qui infirmo bona fide aliquid cibi vel potus nocivi praebent, vel si illum moventes aut volventes, causa sint, cur decedat; 3° nec medici, qui pharmacum mortiferum infirmis dederunt, modo sint periti, aut bona fide agant. Excipe tamen Clericos in Sacris, incisione aut adustione operantes praeter necessitatis casum. — *Vide S. Lig. n.* 384.

Quaesita:

1038. — Quaer. 1° *An incurrat irregularitatem, qui dans operam rei illicitae, aliquem occidit, v. gr., si Clericus in venatione casu hominem occidat?*

Resp. Neg. probabilius. Ratio est, quia homicidium neque in se, neque in causa est voluntarium: opus enim positum, etsi de se illicitum, non est *per se* mortiferum; secus autem, si ratione circumstantiarum proximum mortis alicui periculum induceretur, ut v. gr., si quis tormento bellico ignem admoveret, ubi est populi frequentia. — *S. Lig. n.* 387., etc.

Quaer. 2° *An fiat irregularis, qui occidit alium ob suae aut innocentis vitae defensionem?*

Resp. ad 1um *Neg.*, nisi excedat *moderamen inculpatae tutelae.* Ratio est, quia nullius culpae reus est. Confirmatur insuper ex Iure can. Consule *S. Lig. n.* 388.

Resp. ad 2um *Neg.* pariter. Ratio est, quia irregularitas ex homicidio privato non incurritur nisi cum peccato mortali, ut eruitur ex *cap. Ex litteris de homicidio. — Ita S. Ligorius, n.* 388., etc.

1039. — Quaer. 3° *An fiat irregularis, qui occidit alium ob defensionem libertatis, honoris vel bonorum temporalium, cum moderamine inculpatae tutelae?*

Resp. Neg. iuxta communiorem sententiam. Evinci videtur ex variis locis Iur. can. Insuper cum ibi nullum adsit peccatum, non potest incurri irregularitas, nisi ob defectum lenitatis: porro irregularitas ex defectu lenitatis non incurritur, nisi in casibus in iure expressis; casus autem praesens in iure non reperitur. Ergo, etc. — *S. Lig. n.* 389.

Quaer. 4° *An habendus sit velut irregularis, qui dubitat an homicidium patraverit, necne?*

Resp. 1° *Neg.* quando non constat, homicidium esse patratum, seu si dubitetur de ipso homicidio, an fuerit secutum, necne. Ratio est, quia poena non est infligenda, nisi de ipso delicto constet. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n.* 347.

Resp. 2° *Affirm.* autem, si constet de homicidio patrato et tantum dubium sit, utrum tua actione causa illius fueris. Ratio est, quia licet generatim irregularitas in dubio incurri non debeat, attamen in praesenti casu incurrenda est ex Iuris canonici dispositione, in odium speciale, quod homicidium meretur. Patet ex *cap. Significasti*, et *cap. Ad audientiam*, etc. — *S. Lig. n.* 347.

1040. — Quaer. 5° *An sit irregularis, qui dubitat utrum in alterius mutilationem influxerit, posito mutilationis facto?*

Resp. Neg. Ratio est, quia pro solo dubio homicidii lex irregularitatem imposuit. — *S. Lig. n.* 347.

Quaer. 6° *An habendus sit tamquam irregularis, qui abortum procuravit, dubitans an foetus animatus esset, nec ne?*

Resp. Neg. Ratio est, quia tunc non constat proprie de homicidio. — *S. Lig. ibid.* — *Vide* dicta *in Tract. de quinto Praecepto Decalogi, n.* 402. *et* 403.

FINIS TRACTATUS DE IRREGULARITATIBUS.

APPENDIX

DE

INDULGENTIIS ET IUBILAEO

CAPUT I.

DE INDULGENTIIS.

1041. — *Indulgentia,* ut vox ipsa indicat, idem est ac gratia, condonatio, misericordia, remissio. Indulgentia enim est condonatio poenae peccatis debitae per applicationem satisfactionum Christi et Sanctorum: nam Christus Salvator noster Deo Patri pro plena peccatorum nostrorum remissione suas satisfactiones obtulit. Hae autem satisfactiones pretii infiniti, quibus accedunt etiam satisfactiones Beatae Virginis, necnon satisfactiones superabundantes Sanctorum, dicuntur Ecclesiae *thesaurus,* de quo per *Indulgentias* participamus. Hinc

Definitio. Indulgentia est remissio poenae temporalis Deo debitae pro peccatis quoad culpam remissis, concessa a legitimo ministro, extra Sacramentum Poenitentiae, per applicationem thesauri Ecclesiae.

Divisio. Multipliciter Indulgentia distinguitur, scilicet

1° *Plenaria,* vel *partialis,* prout integra poena temporalis remittitur, vel eiusdem pars tantum.

2° *Personalis,* vel *localis* aut *realis,* prout conceditur immediate personis, v. gr., Confraternitati, vel est affixa alicui loco, v. gr., Templo, Oratorio, etc., aut adnectitur alicui rei, v. gr., Imagini, Cruci, Rosario, etc.

3° *Temporalis* aut *perpetua,* prout ad tempus determinatum, aut sine ullo termino praefixo conceditur.

Principia:

1042. — I. Ecclesia habet veram potestatem Indulgentias concedendi.... *Est de Fide contra Protestantes.* Etenim Christus,

ut ex SS. Scripturis patet, dedit Ecclesiae plenam potestatem ligandi vel solvendi, tum in foro interno, tum in foro externo spirituali. Ita cum ipse Christus dixit Petro, *Matth.* 16. 19. : *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis*; *et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in coelis*. Ergo dedit Petro, id est Ecclesiae suae, potestatem solvendi, quidquid est ligatum ; ergo etiam potestatem liberandi a poena peccatis debita. Accedit definitio *Conc. Trident.*, *sess.* 25., Decreto *de Indulgentiis*, ubi anathemate damnantur, qui *aut inutiles esse asserunt, vel eas concedendi in Ecclesia potestatem esse negant.* Patet insuper ex universali traditione, et perpetua praxi Ecclesiae.

1043. — II. Soli Ecclesiae Praelati habent potestatem Indulgentias concedendi. Etenim haec facultas competere iis solum potest, qui habent potestatem in corpus mysticum Christi, et qui thesaurum Ecclesiae dispensare soli possunt.

Hinc 1° Solus Papa Indulgentias concedere potest respectu omnium fidelium ; ille enim solus habet iurisdictionem in fideles universos. — *Suarez.* — *Lacroix*, *n.* 1317.

2° Episcopi possunt quidem de iure *communi* concedere Indulgentias suis dioecesanis. Sed ex Decreto *Conc. Lateran. IV. Can.* 62., ita restricta est eorum potestas, ut non possint *ordinarie* concedere nisi Indulgentias 40 dierum, et die consecrationis Ecclesiae, unius anni.

3° Delegatus easdem Indulgentias concedere potest, ac ille a quo fuit delegatus. Ratio est, quia actus iurisdictionis per delegatos exerceri possunt, ut apud omnes in confesso est.

4° Cardinales possunt concedere Indulgentias 100 dierum in Ecclesiis suorum titulorum ; Nuntii vero 100, vel 200, aut 300 dierum, sed minus quam unius anni, subditis suis. — *Lacroix*, *n.* 1322.

5° Praelati Episcopo inferiores non possunt ullas Indulgentias concedere, neque Vicarii generales, nisi ex delegatione expressa Episcopi ; neque Vicarii capitulares, sede vacante ; multo minus Parochi. — *Lacroix*, *n.* 1323.

1044. — III. Quatuor requiruntur in subiecto ad Indulgentias lucrandas

1° Ut sit baptizatus, quia thesaurus Ecclesiae infidelibus dispensari nequit ; et non sit excommunicatus, quia secus communione bonorum spiritualium privatur.

2° Ut sit subditus concedentis (*a*), ut constat ex dictis.

3° Ut opera iniuncta tempore praescripto impleat, quia sub hac conditione conceduntur Indulgentiae.

4° Ut sit in statu gratiae, saltem quando ultimum opus praescriptum ponit; quia non remittitur poena, nisi dimissa culpa. — *S. Lig. n.* 433., etc.

Quaesita:

1045. — Quaer. 1° *An sit valida concessio Indulgentiae facta sine causa?*

Resp. Neg. Ratio est, quia Praelati Ecclesiae non sunt nisi delegati Christi ad thesaurum Ecclesiae dispensandum. Christus autem nequit ratas habere profusiones thesauri sui a dispensatoribus prodigis factas. Caeterum non est fidelium, nec simplicium Sacerdotum iudicare de sufficientia causae, ob quam Indulgentia conceditur; debent enim simpliciter existimare iustam esse. — *S. Lig. l.* 6. *n.* 532., etc.

Quaer. 2° *An peccatum veniale sit obex ad lucrandam Indulgentiam?*

Resp. Neg., nisi agatur de Indulgentia *omnino* plenaria, seu *plenissime* plenaria. Ratio est, quia quamvis remitti non possit poena huic peccato debita, potest tamen remitti poena debita pro aliis peccatis iam deletis: sicut enim non repugnat culpam alicuius peccati venialis remitti, quin aliorum culpa remittatur; sic nec repugnat deleri poenam venialium aut mortalium remissorum, quamvis solvenda remaneat poena pro uno aut pluribus venialibus. — *Ita S. Lig. l.* 6. *n.* 534., etc.

1046. — Quaer. 3° *An Indulgentia quae conceditur ut* plenaria, *possit* partialiter *saltem obtineri, si adsit obex impediens quominus integre obtineatur: v. gr., affectus ad aliquod veniale?*

Resp. Affirm. Ratio est 1° quia ex dictis in quaesito praecedenti non obstat peccatum veniale aliquod non remissum, quominus poena pro aliis debita remittatur; 2° quia Summus Pontifex, concedendo Indulgentiam plenariam, non praesumitur il-

---

(*a*) Ab indulgentiis tamen, quae quopiam in loco generatim concessae fuerint visitantibus Ecclesiam, altare, imaginem, etc., peregrini non excluduntur. *Marchant apud Diana (Tom.* 4. *Tr.* 5. *Res.* 30. *n.* 4.).

iam velle restringere tantum ad eos, quibus remittuntur omnia venialia; sed potius merito censetur eam concedere iuxta capacitatem subiecti, ita ut remittatur saltem poena quae remitti potest, nempe poena peccatorum iam remissorum. Secus enim Indulgentiae plenariae plerumque nihil prodessent, cum raro fideles affectum omnem vel minimum erga quodlibet veniale exuant, ac sufficientem dolorem de omnibus venialibus ita concipiant ut omnium remissionem consequantur. Hinc fieret, ut potiores essent Indulgentiae partiales quam plenariae, quod sensui communi repugnat. — *S. Lig. l.* 6. *n.* 534.

Nonnulli tamen docent, Indulgentiam plenariam non concedi nisi *plenarie* seu *plenissime*, sicuti aiunt, ita ut totum vel nullum effectum sortiri debeat. Sed haec sententia probabilis non apparet.

1047. — QUAER. 4° *Quid intelligatur per Indulgentias* 10 vel 15 *dierum*, *annorum*, *quadragenarum*, etc., etc.?

Resp. Intelligenda est, iuxta communem sententiam, remissio tantae poenae, quanta olim remittebatur, vel remissa fuisset per poenitentiam canonicam eiusdem temporis. Sic, v. gr., per Indulgentiam septem annorum tanta remittitur poena, quanta remittebatur per pócnitentiam septem annorum iuxta antiquos Canones iniungi solitam. — Quanti autem valuerint coram Deo poenitentiae canonicae, et quanti nunc valeant Indulgentiae partiales tot dierum vel annorum, nos omnino latet; quia ignoramus, qualem proportionem satisfactiones nostrae habeant cum poena pro peccatis nostris debita. — *Ita communiter.*

QUAER. 5° *An Indulgentias lucretur qui opus pro eis praescriptum non integre perficit?*

Resp. 1° *Neg.* si partem operis notabilem omittat, ita ut secundum aestimationem moralem illud quoad substantiam non perficiat; quia simpliciter conditionibus requisitis satisfacere non censetur.

Resp. 2° Secus, si minimam partem praetermittat; quia tunc *moraliter*, vel quoad *substantiam* censetur perfici opus praescriptum. Pars autem minima *respective* sumenda est. Sic in Rosario omissio unius *Pater* et *Ave* minima videtur; secus vero si quinque *Pater* et *Ave* requirantur, quia omissio quintae partis operis notabilis est. — *Ita S. Ligorius*, *l.* 5. *n.* 524. — *Voit*, *n.* 658., etc.

1048. — QUAER. 6° *An et quomodo Indulgentiae defunctis applicari possint?*

Resp. 1° Applicari possunt, si adsint duae conditiones sequentes: 1° ut tanquam illis *applicabiles* in Rescripto Pontificis specialiter concedantur; 2° ut adsit intentio talem applicationem faciendi. — *Ita omnes.... Suarez, disp.* 53. *sect.* 4.

Resp. 2° Indulgentia tamen nequit applicari defunctis per modum *absolutionis*, sed tantum per modum *suffragii*, nempe Deum deprecando ut benigne velit talem applicationem acceptare et animabus Purgatorii applicare. Ratio est, quia Pontifex iurisdictionem non habet in animas defunctorum. Hinc eas absolvere a poenis velut per sententiam non potest. — *Ita Lacroix, n.* 1336. *Lugo, disp.* 27. *n.* 58.

1049. — QUAER. 7° *An Indulgentia infallibiliter prosit animabus Purgatorii, quibus applicatur?*

Resp. Controvertitur. Iª SENTENTIA *affirm.* Ratio est, quia Christus dedit Ecclesiae potestatem infallibilem his verbis: *Quodcumque solveris....*, etc. Concessio autem Indulgentiae pro defunctis est vere actus clavium, cum procedat ab apostolica auctoritate; clavis autem semper aperit, positis debitis conditionibus: ergo Indulgentia est semper efficax et infallibilis tam pro defunctis quam pro vivis, modo adsint requisita. — *Ita Suarez.*

IIª SENTENTIA *negat.* Ratio est, quia nulla adest promissio divina, vi cuius Deus censeatur Indulgentiam oblatam certo acceptare. Hinc videtur, eam tantum admittere pro suo beneplacito applicandam. Praeterea Ecclesia servat usum celebrandi per complures annos ac pro eisdem animabus Sacra, v. gr., anniversaria, etiam in altaribus privilegiatis, seu quibus inhaeret privilegium Indulgentiae plenariae. Inanis autem esset illa praxis, si statim in primo Sacro illis applicato liberarentur. — *S. Ligorius n.* 534. — *Billuart, Append., art.* 6.

Certum est autem, Indulgentias defunctis, ut plurimum saltem, prodesse; secus enim inutile quid ageret Ecclesia eas illis applicando: quod sane absque impietate dici nequit.

1050. — QUAER. 8° *An applicatio specialis facienda sit certis animabus determinatis, vel generalis sufficiat?*

Resp. Sufficit applicatio generalis facta omnibus animabus in Purgatorio degentibus, quia suffragia sunt divisibilia, et proinde in omnes animas distribui possunt. Elucet aliunde ex praxi Ecclesiae, quae iubet Missas celebrari pro defunctis in genere, praesertim die secunda novembris. Item quando fiunt collectae in Ecclesiis pro *animabus Purgatorii*, Missae inde celebrandae pro omnibus in genere applicari debent. Si autem quis velit re-

stringere applicationem suam, tunc animas quasdam specialiter determinare debet. Pius est usus applicare Indulgentias animabus maiori auxilio indigentibus (*a*). Caeterum quisque propriae devotioni indulgeat.

Quaer. 9° *An requiratur status gratiae ad lucrandam Indulgentiam pro defunctis?*

Resp. Duplex est sententia probabilis:

I^a Sententia *communior* (*b*) *affirm.*, quia nemo potest alteri applicare Indulgentiam, nisi eam prius suam fecerit; atqui Indulgentias suas facere nequit ille, qui in statu peccati mortalis versatur: ergo, etc. Hanc sententiam probabiliorem vocat *S. Lig. l. 6. n. 534.*

II^a Sententia *negat*, quia opus ponitur tantum tanquam conditio, qua posita, S. Pontifex applicat defuncto Indulgentiam, sive satisfactiones Christi et Sanctorum (*c*). — *Billuart, Suarez, Navarrus, Toletus, Praepositus*, etc.

Prima sententia ut tutior commendanda est. Quam maxime igitur inducendi sunt fideles, ut si quando noxae gravis se reos deprehendant, prius cum Deo reconciliari curent, quam pro aliis satisfacere satagant (*d*).

(*a*) Operi cuilibet, quo animae purgatorii iuventur, pietas nunquam deest. Caeterum pietas magis elucere videtur, si servato ordine charitatis plus eorum animae iuventur, quibus ex quopiam titulo plus debemus.

(*b*) Sed Naldus (*Sum. V. Indulgentia n. 7.*) dicit *magis receptam* sententiam negativam; et qui hanc praeferunt, certe eam *probabiliorem* indicarunt.

(*c*) Ex Toleto ratio est, quia causa satisfactionis, seu pretium poenarum non est opus illius, qui est in peccato, sed Indulgentia ipsa et thesaurus meritorum Christi et Sanctorum. Illud autem opus particulare, per quod indulgentiae applicantur, fit nomine Ecclesiae, in qua nunquam deest gratia. Exemplum prostat in eo, qui dat eleemosynam, et mittit illam per manus hominis existentis in peccato mortali; non enim perditur fructus eleemosynae ex eo, quod sit in peccato ille, qui exequitur opus. *Vid. Diana* (*Tom. 4. Tr. 5 Res. 36.*).

(*d*) Optima sane est cura efficiendi, ut fideles cum Deo reconcilientur. At cavendum simul, ne, dum ratio istiusmodi ferventius, quam par sit, urgetur, effectus desiderio concionatoris plane contrarius sequatur, atque animae suffragiis plurimorum priventur. Contra in-

1051. — Quaer. 10° *An requiratur* confessio *et* absolutio *etiam pro venialibus, ad lucrandas Indulgentias, quae conceduntur cum clausula:* contritis *et* confessis?

Resp. 1° Certo requiritur *confessio* non obstante statu gratiae. Ratio est, quia etsi confessio tunc non sit necessaria ad remittenda peccata, requiritur tamen tanquam conditio, seu opus praescriptum. Constat ex Decreto S. Congr. Indulgentiarum a *Clemente XIII* approbato, die 19 Mai 1759. Hinc ruit probabilitas sententiae oppositae, quae antea a multis theologis defendebatur. Confessio autem fieri potest in vigilia diei, qua lucranda est Indulgentia. Sic statuit eadem Congregatio. — *Vide S. Lig. n.* 534., etc.... — *Bouvier.*

Resp. 2° Non requiritur autem absolutio. Patet ex recenti Declaratione *S. Congregationis de Indulgentiis,* die 15 Decembris 1841 [1].

1052. — Quaer. 11° *An requiratur toties confessio, quoties lucranda est Indulgentia plenaria?*

Resp. 1° Non requiritur quoad omnes Indulgentias plenarias; sunt enim variae Indulgentiae, pro quibus lucrandis nulla requiritur confessio. Tales sunt Indulgentiae pro exercitio *Viae Crucis* concessae.

Resp. 2° Requiritur quoad plerasque Indulgentias plenarias. Evincitur ex Rescriptis variarum concessionum.

Attamen ex indulto speciali in perpetuum concesso, fideles qui *semel in hebdomada* [2] confiteri solent, omnes Indulgentias plenarias in hebdomada occurrentes lucrari possunt (dummodo in statu gratiae permaneant). Sic ex Decreto *Clementis XIII,*

---

clamat Diana *(l. c.): Nemo excusatur, quando a Summo Pontifice applicatur aliqua indulgentia defunctis per modum suffragii, si hanc pro illis non sumant. Nam, ut dictum est, et iusti et peccatores illam pro defunctis obtinere possunt.*

1 Vide opus P. Antonini Maurel, cui titulus: *Le Chrétien éclairé sur la nature et l'usage des Indulgences, p.* 64. (Lugduni, ex typis D. Pélagaud, 1865). Quod opus a *S. Congr. Indulg.* speciali Decreto approbatum fuit.

2 « Remarquez l'expression: *Une fois la semaine (semel in hebdomada);* on ne « dit pas *Tous les huit jours (singulis octiduis).* Ainsi une personne peut, dans « les termes du Décret, se confesser le lundi d'une semaine, par exemple, et at- « tendre, pour retourner à confesse, le samedi de la semaine suivante, qui est le « treizième jour après sa dernière confession. Il sera vrai qu'elle se sera confessée « chaque semaine, ce qui suffit. » — P. Maurel, *ibid.*

9 Septembris 1763; et confirmatur etiam ex Decreto *S. Congreg. Indulg.* 15 Novembris 1841, in eodem Decreto ac supra.

Imo Episcopi non pauci, praesertim in Gallia, obtinent a Curia Romana extensionem huius privilegii ad alteram hebdomadam, seu ad eos qui bis in mense confitentur.

Item ex Decreto *S. Congr. Indulg.* a *Pio VII* approbato die 12 Iunii 1822, fideles qui singulis hebdomadis confiteri non solent, confessionem ad lucrandam Indulgentiam die festo necessariam, octo diebus ante festum facere possunt.

1053. — QUAER. 12° *An quis possit eadem die* DIVERSAS aut pluries EASDEM *Indulgentias lucrari?*

Resp. 1° Quoad Indulgentias *diversas*, generatim eas possunt fideles lucrari, saltem si sint partiales et annexae operibus diversis, vel eisdem operibus, quae pluries in die repeti possunt. — *Ita communiter Theologi,* idque ex Ecclesiae et fidelium praxi confirmatur.

Resp. 2° Quoad Indulgentias *easdem*, id pendet a mente Pontificis Indulgentias elargientis. Unde ad litteras concessionis attendendum est; quae si nihil determinent, standum est interpretationi et praxi communi Ecclesiae.

Sic eodem die obtineri non possunt pluries Indulgentiae *stationum*, seu *visitationis Ecclesiae*, ut constat ex Decreto *S. Congreg. Indulg. ab Innoc. XI approbato. — Voit, n.* 655. — *Lacroix, n.* 1370. E contrario lucrari licet pluries in die indulgentias varias annexas Rosario et singulis eius partibus, vel recitationi actuum Fidei, Spei et Caritatis...., etc., quia in Rescripto Pontificis dicitur: *toties quoties.*

QUAER. 13° *An quis eodem actu, seu opere, plures Indulgentias lucrari queat?*

Resp. 1° *Affirm.*, si opus praescriptum repeti non possit, aut non soleat *eodem die*, ut *ieiunium, Communio*...., etc., et concurrant diversae Indulgentiae lucrandae, v. gr., Indulgentiae diversarum Confraternitatum, vel affixae diversis Ecclesiis, ex *diversis titulis*, et *eodem die* concessae.

Resp. 2° *Neg.* vero, si concurrant Indulgentiae *eodem titulo*, v. gr., si quis habeat duo numismata, quorum singulis Indulgentia unius anni concessa est cum onere operum iterabilium; tunc enim plures Indulgentiae *simul eodem tempore* obtineri nequeunt, nisi opera iniuncta iterentur, quia talis censetur esse mens concedentis, cum iniungat opera quae iterari possunt — *Ita* cum *Voit, n.* 655., etc.

1054. — QUAER. 14° *An possint acquiri plures Indulgentiae plenariae eodem die?*

Resp. 1° Nemo potest lucrari secundam Indulgentiam eodem tempore, si post primam nulla poena luenda amplius remaneat (*a*).

Resp. 2° Secus *affirm.* Probatur ex recenti Decisione *S. Congreg.* [1]. Antea disputabatur in Scholis. Alii negabant, saltem plerumque, quia Communio, quae solet generatim praescribi ad Indulgentiam lucrandam, eadem die repeti non potest. Affirmabant alii, quia Communio non fuit imposita ut opus adimplendum, sed potius tanquam conditio necessaria ad Indulgentiam lucrandam. Sed superveniente praefata Decisione lis omnis de medio sublata est.

1055. — QUAER. 15° *An vel qualis intentio requiratur ad lucrandas Indulgentias?*

Resp. 1° Certo requiritur intentio saltem virtualis, quoties Indulgentia conceditur cum certa intentione sibi proponenda; secus enim nulla esset.

Resp. 2° In caeteris casibus, controvertitur.

Iª SENTENTIA, quae probabilior videtur, docet requiri intentionem *positivam*, saltem *virtualem*. Ratio est, quia opus praescriptum dirigi debet in finem ab Ecclesia intentum; hoc autem praestare nequit ille, qui saltem virtualiter lucrari Indulgentiam non intendit. — *Ita Billuart, Appendix de Indulg., art.* 5. Hoc tamen intelligendum est dumtaxat, cum de fine expresse ab Ecclesia praescripto agitur.

II° SENTENTIA tenet sufficere intentionem *habitualem*. Ratio est, quia, *per se*, nulla requiritur intentio; effectus enim Indulgentiae, seu remissio poenae pendet omnino a concessione Ecclesiae, non vero ab intentione agentis: inde licet se passive habeat, nec attendat ad Indulgentiam, imo nesciat se illam lu-

---

(*a*) Rationes, quae ab utraque dissidentium parte afferebantur (*vid. resp.* 2.), manifeste ostendunt, nihil ad rem ea pertinere, quae in prima hac responsione dicuntur.

1 POSTULATUM. An eodem die lucrari possint plures Indulgentiae plenariae, quando pro unaquaque praescripta est perceptio divinae Eucharistiae? *Responsum* S. Congregationis: *Affirmative, servatis tamen respective aliis appositis conditionibus.* 27 Maii, anno 1841.

crari, dum ipsi contingit, nihilominus ius ad illam consequitur. Indulgentia enim conceditur ab Ecclesia per modum *solutionis* pro opere posito; sed ad *solutionis* validitatem non necessario requiritur, ut ille, pro quo tribuitur, eam noverit.

In praxi prior sententia suadenda videtur, ut tutior et efficacior ad pios animae motus excitandos. Aliunde non valet usus probabilitatis in materia Indulgentiarum (a), siquidem non probabilitas, sed veritas effectum producit. Caeterum communiter admittunt, sufficere intentionem mane habitam ad lucrandas omnes Indulgentias per diem occurrentes. Laudabilis et utilissima est praxis piarum animarum, quae mane semper renovant intentionem lucrandi omnes indulgentias adnexas bonis operibus, quae tali die sunt peracturae. — *Lacroix*, etc.

1056. — QUAER. 16° *Utrum, si concedatur facultas commutandi opera iniuncta ad lucrandas Indulgentias, commutatio necessario in confessione fieri debeat?*

(a) Facile alii hoc negabunt. Notissimum enim principium est, quoties de rebus in Ecclesiae potestate sitis probabiles feruntur ac in praxim deducuntur opiniones, illam, sicubi opus sit, supplere, quod ad actus valorem pertineat. Porro in re praesenti (*Vid. Diana Tom.* 4. *Tr.* 5. *Resol.* 18.) utraque disputantium pars ad mentem voluntatemque confugit Romani Pontificis indulgentias concedentis; nam qui contendunt, non sufficere praestationem operis, rationem reddunt, *quia non videtur esse talis intentio Papae*; et contra qui contendunt, praestationem operis sufficere, probant, *quia non est existimandum, Summum Pontificem in lucrante indulgentiam exigere actualem intentionem (actualem* opponunt *habituali* et *interpretativae), quia nec natura indulgentiae id necessario postulat, nec verba concessionis id significant, etc. (Vid. Laymann Lib.* 5. *Tr.* 7. *Cap.* 6. *n.* 3.).

Caeterum ratio allata pro prima sententia, prouti eam Auctor intelligendam dicit, ad secundam potius sententiam adducit. Nam statuit, eum *dumtaxat* finem intendi oportere, quem Ecclesia *expresse* praescribat. Atqui Ecclesia certe numquam *expresse* praescripsit, ut fideles haberent intentionem lucrandi indulgentiam. Ergo. Quod si Ecclesia subinde praescribit, ut fideles in hunc aut illum finem orent, v. gr., *ut inimicos Sanctae Ecclesiae Deus humiliare dignetur*, hoc pertinet ad *opus iniunctum*, non vero ad intentionem fruendi indulgentiae lucro; unde fieri potest, ut aliquis in eum finem preces dirigat, de lucro autem indulgentiae neque cogitet, neque quidquam sciat.

Resp. Affirm. Standum est enim regulae, quam tradit *Bened. XIV*, Const. *Inter praeteritos*, §. 63., ubi statuit huiusmodi commutationes in sola confessione faciendas esse.

Recensita enim controversia de commutatione votorum, absolutione a censuris, ac potestate dispensandi in aliis materiis, seu opera praescripta commutandi; num haec omnia fieri debeant a Confessario in actu sacramentalis confessionis, necne, ita concludit: *Nos vero ad omnem difficultatem tollendam, in instructione* (Const. *Convocatis) iniunximus, non posse a poenitentiariis ullas absolutiones, commutationes, ac dispensationes dari extra actum sacramentalis confessionis: idque nobis et congruum esse, et materiae gravitati ac ministerii qualitati conveniens visum est, atque omnem controversiae ansam eripit, et conforme est praxi Poenitentiariae nostrae apostolicae* (a).

1057. — Quaer. 17° *An vel quomodo surdi-muti lucrari valeant Indulgentias, quibus adnexae sunt orationes vocales?*

Resp. Has Indulgentias in antecessum lucrari non poterant, cum requisitis conditionibus satisfacere non valerent. Sed ex benigna concessione *Pii IX*, die 15 Martii anni 1852, huiusmodi beneficio frui possunt modo sequentia servent, scilicet 1° Si Ecclesia aliqua visitanda sit, satis erit si eam adeundo surdi-muti mente et affectu Deo orent. 2° Si publicae preces habendae sint, non aliud ab iisdem requiritur, nisi ut fidelibus adunatis pia mente coniungantur. 3° Si orationes privatae sint recitandae,

---

(a) Benedictus XIV, ut patet, hic loquitur de facultatibus concessis, ac modo iis utendi, occasione Iubilaei anni 1750, non vero statuit legem generalem. Hinc in *Instructione,* quam tradiderat in Constitutione *Convocatis,* et quam expresse hoc loco indigitat, pro concessarum facultatum usu non hanc tantum, sed alias simul conditiones apposuit, quas nemo profecto instar generalium legum habendas censuit. *Intelligant* (inquit §. XXIV. XXV.), *huiusmodi facultatibus peculiaribus a Nobis, ut supra, pro hoc anno sancto sibi concessis, uti se non posse, nisi cum iis poenitentibus, qui praesens eiusdem anni sancti Iubilaeum consequi sincere et serio volunt.... Advertant insuper, supradictas absolutiones, commutationes, dispensationes, non posse a se exerceri extra actum sacramentalis Confessionis,* NEQUE EXTRA SUAM CUIUSQUE *Basilicam vel Ecclesiam....* Concludamus igitur, tunc solum commutationes, etc., necessario faciendas esse in Confessione, quando in concessione facultatis eiusmodi conditio expresse cavetur.

a Confessario commutationem in alia quaevis pia opera obtinere poterunt. — *Vide* folium *l'Univers*, 1er Février 1854. — *L'Ami de la Religion*, 2 Février 1854.

1058. — Quaer. 18° *An amittantur Indulgentiae, si res mobilis, cui adnexa sunt, alteri tradatur?*

Resp. 1° *Affirm.* si dominium rei illius in alium transferatur. Ratio est, quia Ecclesia intendit tantum concedere Indulgentias personae, pro qua res aliqua fuit benedicta, vel pro primo, qui ea utitur. Ita sapientissime statuit Ecclesia ad praecavendos abusus, qui secus irreperent, si Indulgentiae possent de uno ad alterum transferri ac donari.

Resp. 2° *Neg.* vero, si per traditionem non transferatur rei dominium, id est, si res alteri solo commodato tradatur, modo tamen commodans non intendat beneficium Indulgentiae commodatario concedere. Evincitur ex Decisione *S. Congr.* 26 Novembris 1714. — *Gousset, num.* 906., etc.

Quaer. 19° *Quibusnam rebus Indulgentiae applicari possint?*

Resp. Applicari possunt Indulgentiae quibuslibet rebus *solidis*, ne ferro quidem vel ligno exceptis, ut olim. Etiam corona vitro solido confecta cum appositis Indulgentiis benedici potest. Solae igitur res, quae facile frangi aut lacerari possunt, ut papyrus, vitrum insufflatum, etc., excipiendae sunt. Constat ex recenti Decisione *S. Congreg. de Indulgentiis* [1].

Resolves:

1059. — 1° Episcopus potest concedere Indulgentias suis subditis extra suam dioecesim versantibus, quia iurisdictionem habet personalem in illos. Possunt vero Episcopi concedere Indulgentias solum per modum *absolutionis*, ideoque pro solis vivis. — *Ita communiter.*

2° Quisque potest lucrari Indulgentias pro alio quolibet christiano vivente per modum *solutionis* seu *satisfactionis*; quamvis enim fructus meriti non sit applicabilis alteri, fructus tamen satisfactionis applicabilis est, modo ille sit in statu gratiae. Sed ad hoc requiritur intentio specialis Indulgentiam pro isto determinate lucrandi. Applicatio autem satisfactionis fieri potest ignoranti, non petenti, absenti...., etc. — *Ita Suarez.* — *Lugo.* — *Lacroix*, n. 1327., etc.

1 *P. Maurel*, in opere citato, p. 181.

3° Non amittuntur Indulgentiae rei alicui adnexae, nisi res illa omnino mutata fuerit, ita ut res eadem amplius dici nequeat, v. gr., si Ecclesia omnino aut fere ex integro esset diruta, Indulgentiae ei inhaerentes cessarent. Neque amittuntur, si per successivas reparationes totaliter renovaretur, siquidem eadem moraliter remaneret. Proinde nec amittit Indulgentias corona quae successive reparatur, licet globuli ex integro per partes subinde renovati fuerint. — *Gousset, n.* 905.

4° Indulgentiae non expirant morte concedentis, cum sint gratiae, nec ante notitiam revocationis. Indulgentiae accipiendae sunt ut sonant ; cum tamen sint gratiae, large sunt interpretandae, servata nihilominus verborum proprietate. Unde censendae sunt perpetuae, si datae sint sine temporis restrictione. — *S. Lig. n.* 534.

1060. — 5° Indulgentia pro articulo mortis concessa non requirit applicationem Confessarii aut ministerium alterius. Expedit tamen moribundos nomina *Iesu* et *Mariae* saepius invocare, et ipsis in mentem lucrandam Indulgentiam revocare.

6° Si moribundus habeat plures Imagines, Cruces, Numismata, aut Rosaria benedicta, potest lucrari Indulgentiam toties quoties nomen Iesu repetierit, vel praestiterit opus requisitum (saltem probabilius), sive Indulgentiae ex eadem concessione, sive ex diversis proveniant. Sufficit tamen ad eas lucrandas, quodvis tempus, in quo verificatur mortis articulus, etsi pluribus diebus tantum postea mors sequatur. — Ita *S. Lig. ibid.* — *Suarez,* etc. Possunt pariter moribundi plures lucrari Indulgentias titulo variarum Confraternitatum, etiamsi eas ignorent, aut de iis non recordentur. — *S. Lig. ibid.*

7° Requiritur autem, ut moribundus secum habeat res, quibus affixae sunt Indulgentiae, scilicet Rosaria, Cruces, etc. Attamen necesse non est, ut haec habeat collo appensa, brachio obvoluta, manuve apprehensa ; sed sufficit, ut haec sint in lecto, vel iuxta moribundum appensa, licet ipse nec videat, nec tangat, nec sciat aut recordetur, se habere. — *S. Lig. n.* 534.

8° Etsi expediat, ut omnia opera fiant in statu gratiae, id tamen necessarium non est, iuxta sententiam communem, sed sufficit ut ultimum opus in gratia fiat. — *S. Lig. ibid.* [1].

[1] Indulgentiarum libri omnes, diaria, summaria, libelli, folia, etc. in quibus earum concessiones continentur, edi non debent absque licentia *S. Congr. Indulgent.* (Decreta de libris prohibitis, §. III, *n.* 12.) — P. Maurel, *p.* 302.

CAPUT II.

DE IUBILAEO.

1061. — Vox *Iubilaeum* deducitur, iuxta plures, ab hebraeo *iobel*, quod significat quinquagesimum, quia apud Hebraeos annus Iubilaei anno quinquagesimo recurrebat: vel, iuxta alios, ab eodem verbo significante sonum tubae, quo indicebatur quinquagesimus annus. Iuxta alios etiam Iubilaeum deducitur a *iubal* vel *iobal* quod significat germinare, quia anno quinquagesimo terra non colebatur, et incolae fructibus sponte germinantibus vescebantur.

Ad imitationem Iubilaei veteris testamenti, institutum est Iubilaeum Ecclesiasticum, quod Romae et in universo orbe cum plenissima peccatorum Indulgentia, magno gaudio et solemnitate nunc celebratur. Post primam eius institutionem ex decreto *Bonifacii VIII*, anno 1380, habitum est anno quoque quinquagesimo; ex decreto autem *Urbani VI*, quolibet anno trigesimo; denique ex statuto *Pauli II*, quolibet anno vigesimo quinto celebrari coepit.

1062. — Definitio. *Iubilaeum est Indulgentia plenaria solemnis, quam Summus Pontifex aliquando concedit omnibus fidelibus cum obligatione certa opera pia peragendi, tribuens simul Confessariis specialem potestatem a peccatis censurisque reservatis absolvendi, ac pleraque vota commutandi.*

Hinc Iubilaeum non differt, nisi *accidentaliter*, ab Indulgentia plenaria ordinaria, scilicet ratione solemnitatis et privilegiorum ipsi adnexorum, et etiam ratione uberrimarum et extraordinariarum gratiarum, quae illud concomitantur. Has enim gratias omnino speciales arguunt miri et stupendi effectus, quos Iubilaeum producere solet, etiamsi non fiant solemnes fidelium coadunationes, nec divinum verbum praedicetur.

1063. — Divisio. Varium distinguitur Iubilaeum, scilicet

1° *Iubilaeum maius*, quod regulariter occurrit omni anno vigesimo quinto, qui *annus sanctus* vocatur. Dicitur etiam Iubilaeum *ordinarium*, eo quod sit iure fixum et determinatum.

2° *Iubilaeum minus*, quod solet concedi a singulis Summis Pontificibus post uniuscuiusque exaltationem, et in aliis peculiaribus circumstantiis, et dicitur Iubilaeum *extraordinarium*.

3° *Generale,* quod conceditur universo orbi, cuiusmodi semper est Iubilaeum *maius*, et quandoque etiam Iubilaeum *minus;* sed concedi solet *Urbi*, seu *Romae soli*, antequam *orbi* concedatur.

4° *Particulare,* quod conceditur alicui provinciae, civitati vel loco particulari, ut est celeberrimum Iubilaeum Ecclesiae *Aniciensi* concessum, quoties festum *Annuntiationis* B. Virginis in diem sacrum *Parasceves* incidit [1].

Conditiones ad Iubilaeum requisitae.

1064. — I. Ad Iubilaeum generale, sive *maius*, sive *minus*, sequentes requiruntur conditiones, scilicet 1° *Ieiunium* trium dierum, feria IV^a, VI^a et sabbato. 2° *Eleemosyna* aliqua, iuxta cuiusque facultatem. 3° *Visitatio* Ecclesiarum, pie orando ad Summis Pontificis intentionem. Olim ponebatur in Indulto: *Qui processioni interfuerint vel Ecclesias visitaverint.* Nunc processio non iniungitur ut conditio indulgentiae. 4° *Confessio* peccatorum cum sincero dolore peracta. 5° *Communio* in statu gratiae facta. Ita ex variis Constitutionibus, praesertim *Benedicti XIV*, Bulla *Inter praeteritos*, 3 Dec. 1749, pro Iubilaeo anni sancti. — *Vide Compendium* huius Bullae apud *S. Lig. n.* 536.

II. Pro Iubilaeo particulari attendendum est ad tenorem Indulti concessi; ordinarie tria tantum requiruntur, nempe confessio, Communio, et visitatio alicuius Ecclesiae.

Quaesita:

1065. — Quaer. 1° *An Iubilaeum lucrari possint absque ieiunio, pueri, senes, infirmi, vel alii, qui ieiunare non possunt?*

Resp. Neg., nisi commutationem ieiunii in aliud opus obtineant. Ratio est, quia ieiunium expresse praescribitur velut conditio Indulgentiae lucrandae. Non enim iniungitur ut praece-

1 Annus integer ordinarie conceditur Romae ad lucrandum Iubilaeum *maius;* et anno sequenti concedi solet per extensionem omnibus aliis orbis christiani regionibus. Singulis autem parochiis ad iubilaeum lucrandum conceduntur tantum quindecim dies vel tres hebdomadae. Episcopus tamen potest iustis de causis illud tempus prorogare. Iubilaeum *minus* primum etiam fit Romae, sed paucis hebdomadis, et deinde extenditur ad universum orbem, ut, decurrente anno, tempore ab Episcopo determinando fieri possit.

ptum, a quo necessitas excusat, sed assignatur ut consilium cum promissione Indulgentiae. Confessarii autem in Iubilaeo approbati facultate huiusmodi commutationis gaudent. — *Ita Laymann, lib.* 5. *tract.* 8. *c.* 8. *n.* 12. — *Voit, num.* 663.

Quaer. 2° *An possit satisfieri ieiuniis iniunctis per ieiunia alias debita*, *v. gr*, *si Iubilaeum fit tempore Quadragesimae aut quatuor Temporum?*

Resp. Neg., *per se*, cum *S. Lig. l.* 6. *n.* 536. *et* 538. Ratio est, quia una solutione nequit satisfieri duplici oneri; et Pontifex, imponendo ieiunium, intendit semper imponere specialem obligationem de re non adhuc praecepta.

Attamen, si Pontifex determinet, vel determinandum permittat pro Iubilaeo lucrando tempus, quo ex praecepto Ecclesiae iam servandum est ieiunium, ut est tempus Quadragesimae vel quatuor Temporum, eo ipso censetur dispensare fideles ab obligatione commutationem ieiunii in aliud opus obtinendi. — *S. Lig. n.* 536. Haec doctrina recenti Decisione *S. Poenitentiariae* confirmatur [1].

1066. — Quaer. 3° *An commutari possit visitatio Ecclesiarum pro impeditis?*

[1] *Quaestiones propositae S. Poenitentiariae, occasione Iubilaei a Pio IX concessi anno* 1865.

1° Utrum Episcopi qui determinant tempus Quadragesimae pro Iubilaeo in sua dioecesi lucrando, in alia pia opera commutare debeant ieiunia praescripta, servata abstinentia, in locis, ubi ex facultate Pontificia, ab ea dispensare solent?

2° An Episcopi, in quorum dioecesi Iubilaeum in tempus Paschale incidit, fidelibus declarare possint unicam Communionem, nempe Paschalem, sufficere ad gratiam Iubilaei obtinendam, omissa ea quae a Pontifice praescribitur?

3° An Episcopi tempora diversa pro variis dioecesis locis ad Indulgentiam Iubilaei obtinendam, decurrente anno, assignare valeant?

4° An Confessarii, Iubilaei tempore, absolvere possint eos, qui usurpationi territorii Pontificii cooperati sunt, non obstante reservatione facta in Bulla 26 Martii 1860?

S. Poenitentiaria, facta praemissorum relatione SS. Domino nostro *Pio IX*, iuxta eiusdem SS. Domini mentem, *respondet:*

Ad 1um: *Per ieiunium quadragesimale, etiamsi adsit necessitas utendi lacticiniis, satisfit duplici oneri.*

Ad 2um. *Affirmative.*

Ad 3um: *Ex novo Indulto Sanctissimi, affirmative.*

Ad 4um: *Negative, et recurrendum esse ad locorum Ordinarios, qui providebunt iuxta instructiones.*

Romae, die 20 Ian. 1865.

Resp. Affirm. Sic Moniales, carceribus detenti, infirmi et quicumque alii gravi de causa a visitatione Ecclesiae impediti, commutationem huius operis in aliud a Confessario impetrare possunt. Sic statuit *Bened. XIV*, in Bulla *Inter praeteritos*, et alii sequentes Summi Pontifices.

QUAER. 4° *An confessio et Communio commutari possint?*

Resp. Neg., saltem generatim loquendo. Ratio est, quia Bullae loquentes de operibus commutandis non loquuntur de confessione nec de Communione, saltem pro adultis. Imo expresse a *Bened. XIV* excluduntur in Bulla cit. §. 1°, ubi dicitur, quod facultas commutandi pia opera non intelligitur data circa confessionem et Communionem (praeterquam pueris) aut orationem in visitatione necessariam.

Attamen, ut videtur, si quis, communicaturus die ultima, a Communione inopinato casu impediretur, commutationem Communionis, vel prorogationem Iubilaei obtinere posset. — *Ita communiter,* ait *Bouvier, opusc. de Indulgentiis et Iubilaeo, c.* 3. §. 4.

1067. — QUAER. 5° *An pueri nondum Communione refecti, ea omissa, Iubilaeum lucrari possint?*

Resp. Neg. nisi commutationem obtineant. Eruitur enim ex Bulla *Bened. XIV, ibid.*, et *Leonis XII* pro Iubilaeo, eos posse Iubilaeum lucrari, *commutata Communione,* de licentia Episcopi, in aliud opus pium. — *Bouvier, ibid.*

1068. — QUAER. 6° *An Communio paschalis sufficiat ad Iubilaeum lucrandum, si tempore Paschali Iubilaeum celebretur?*

Resp. Affirm., nisi Communio specialis, pro acquirenda Iubilaei Indulgentia, in Bulla seu Rescripto Pontificis requiratur. Constat ex Declaratione *S. Congreg. Indulg.* die 14 Decembris 1841, ut infra in fine huius Appendicis dicetur, *n.* 1086.

QUAER. 7° *An confiteri debeant sola venialia habentes?*

Resp. Affirm. omnino. Olim de hoc magna agitabatur controversia; sed corruit post expressam Declarationem *Bened. XIV, ibid.* §. 77. Non tamen requiritur necessario absolutio, cum de ea nulla mentio fiat.

1069. — QUAER. 8° *An confessio facta in vigilia primae diei Iubilaei sufficiat?*

Resp. Neg. Ratio est, quia omnia opera fieri debent intra intervallum temporis ad Iubilaeum lucrandum statuti. Potest tamen inchoari confessio, sive in vigilia, sive ante, modo tempore Iubilaei terminetur. *Bouvier, ibid.* Attamen fieri posset con-

fessio in ea parte vigiliae, quae primas Vesperas subsequitur, quia prima dies ecclesiastico more a primis Vesperis computari solet ; et hoc in Iubilaeo ordinario Urbis constanter servatur, ut patet ex Bulla *Peregrinantes*, *Bened. XIV*, §. 4. Insuper dies ad praestanda opera iniuncta, ut constat ex eiusdem Constitutionis §. 6. sumi possunt vel naturales, vel ecclesiastici, *nimirum a primis Vesperis unius diei usque ad integrum ipsius subsequentis diei vespertinum crepusculum.*

Quaer. 9° *Quaenam quantitas eleemosynae eroganda sit?*

Resp. 1° Si in Bulla dicatur : *Qui dederit eleemosynam*, sufficit quantitas quaelibet, modo non sit ita parva, ut fere nihil esse videatur.

Resp. 2° Si dicatur : *Quantum cuique pro sua facultate visum fuerit*, tunc quantitas debet aliquo modo proportionem habere cum facultatibus cuiusque ; unde obolum tribuere sufficeret pauperi, non vero diviti. — *Ita satis communiter.* — *S. Lig. n.* 528.

1070. — Quaer. 10° *An, vel quomodo eleemosynam facere debeant pauperes, Religiosi et filiifamilias?*

Resp. 1° Omnes tenentur vel ad eleemosynam aliquo modo, saltem per alium, faciendam, aut ad aliud opus pium a Confessario determinatum subrogandum. Ratio est, quia, ubi agitur de aliqua gratia obtinenda, impossibilitas conditionem praestandi ab ea non excusat, sicut impossibilitas praeceptum adimplendi, ut iam supra dictum est. — *Laymann*, *c.* 8., *n.* 12. — *Lacroix*, *n.* 1428.-1430.

Resp. 2° Pauperes satisfacere possunt dando rem minimam, v. gr., assem, vel frustulum panis...., etc. Sed consultius est hoc opus in aliud eis commutare, ut dicit expresse *Lacroix*, *ibid.*, et *Layman*, *ibid.*

Resp. 3° Religiosi et filiifamilias satisfaciunt, si ab eorum Superioribus aliqua eleemosyna erogetur ipsorum nomine, et ipsis scientibus. Pariter uxores per viros, et famuli per dominos, satisfacere possunt.

1071. — Quaer. 11° *An opera iniuncta in una hebdomada perfici omnia debeant?*

Resp. 1° *Affirm.*, *quoad ieiunia.* Evincitur clare ex formula quae sic iacet : *Qui processioni interfuerint, vel Ecclesias visitaverint, et feria* quarta, sexta *et* sabbato alterius ex duabus hebdomadis *ieiunaverint, pariterque sua peccata confessi, et sancta Communione refecti fuerint, eleemosynamque tribue-*

rint...., etc. Ex his autem evidenter patet, tria ieiunia eadem hebdomada esse facienda.

Resp. 2° *Neg.* vero quoad alia opera. Ratio est, quia in citata formula, quae usurpari solet, dicitur tantum ieiunia esse facienda in eadem hebdomada, non vero reliqua opera, ut attendenti ad ordinem grammaticalem patebit. Insuper alias sequeretur absurdum, nempe quod si processio iniungeretur, et quidem unica, v. gr., in principio Iubilaei, nemo posset illud secunda hebdomada lucrari.

Affirmant tamen *S. Lig.* et *alii plures* innixi tum textu Indulti, tum consuetudine fidelium. Sed ex utroque contrarium adstrui merito potest.

Caeterum evanescit difficultas, et clarissime patet mens Ecclesiae ex Bulla *Pii IX* pro Iubilaeo post exaltationem suam concesso, 20 Novemb. 1846, ubi dicitur: 1° Pro Urbe: *Qui a die sexta Decembris usque ad diem vigesimam septimam eiusdem mensis, bis visitaverint intra* tres illas hebdomadas *(basilicas...., etc.) ibique per aliquod temporis spatium devote oraverint, et intra* easdem hebdomadas *peccata sua confessi, sanctissimum Eucharistiae Sacramentum reverenter susceperint,* etc. 2° Pro Orbe: *Qui.... designandas (Ecclesias) vel earum aliquam* spatio trium hebdomadarum *bis visitaverint, aliaque opera devote peregerint*, etc....

1072. — Quaer. 12° *An vel quomodo Iubilaeum lucrari possint viatores?*

Resp. 1° Potest pro ipsis prorogari tempus Iubilaei usque ad reditum; nec tenetur quis suum iter differre, nisi id commode possit. 2° Si reperiantur in itinere, dum incipitur Iubilaeum in suo loco, possunt pariter illud lucrari post reditum. 3° Si transeant per loca, ubi Iubilaeum celebratur, possunt illud ibidem lucrari. Ita *S. Lig. n.* 538., cum *aliis communiter.* Constat ex Bullis variis pro Iubilaeo. *Consule modo cit. Bullam Pii IX.*

1073. — Quaer. 13° *An Iubilaeum pluries lucrifieri possit?*

Resp. Negandum videtur, nisi hoc in Bulla aut Rescripto concessionis specialiter expressum reperiatur.

Quaer. 14° *An per confessionem* INVALIDAM *in Iubilaeo tollantur censurae et reservatio peccatorum?*

Resp. 1° *Affirm.* probabilius, si confessio fuerit *inculpabiliter* nulla.

Resp. 2° *Affirm.* probabiliter, etiamsi confessio fuerit nulla *culpabiliter*, dummodo poenitens non omiserit sacrilego silentio

ipsa peccata reservata. — *Vid. Salmantic. De Poenit. cap.* 13. *n.* 41. — *Lugo, De Poenit. disp.* 20. *n.* 110., etc. (*a*).

1074. — Quaer. 15° *An peccet graviter, qui postquam absolutus est a reservatis, non implet caetera opera praescripta?*

Resp. Neg. cum sententia communi. Ratio est, quia non apparet, talem obligationem fuisse impositam neque ex natura Iubilaei, neque ex praecepto Pontificis aut Confessarii. — *Ita S. Lig. n.* 537. — *Lugo, disp.* 20. *n.* 100. — *Salmant. c.* 13. *n.* 57., contra *aliquos.*

Quaer. 16° *An qui confessus est tempore Iubilaei, et oblitus fuit confiteri peccata sua reservata, possit deinde a quocumque Confessario absolvi?*

Resp. 1° *Affirm.* si Confessarius habuerit expressam intentionem ab omnibus peccatis etiam reservatis absolvendi.

Resp. 2° *Affirm.* etiam *probabilius*, si Confessarius de hoc non cogitaverit, quia poenitens vi Iubilaei ius acquisivit ut a quolibet Confessario absolvi posset. — *Ita communius* cum *S. Lig. n.* 537., *Quaer.* 4°. — *Lacroix, n.* 1449...., etc.

Si quis autem confessionem intra Iubilaeum incoeperit, ab omnibus peccatis reservatis deinde absolvi poterit. — *Laymann, Navarrus*, etc.

1075. — Quaer. 17° *Licetne tempore Iubilaei quemlibet ex approbatis ab Ordinario eligere Confessarium?*

Resp. Affirm., et haec facultas speciatim respicit Moniales et earum Novitias, imo et ipsos Regulares. Ita declaravit *Benedictus XIV* post *Gregorium XIII* et *Alexandrum VII.* — *S. Lig. n.* 536.

Excipe vero casum *complicis*. Declaravit enim *Benedictus XIV*, quod extra mortis articulum, Sacerdos nunquam, etiam tempore Iubilaei, absolvere poterit complicem suum in peccato turpi. (Bulla *Inter praeteritos*).

Quaer. 18° *Quousque se protendit potestas extraordinaria circa absolutionem peccatorum?*

Resp. Nisi aliter et expresse declaretur, Confessarii omnes facultatem habent *absolvendi a quibuscumque peccatis*, etiam Sedi Apostolicae in Bulla *Coenae*, aut alias quomodolibet re-

(*a*) Confer quae de hac quaestione superius dicta fuerunt n. 580. *Quaest.* 9.

servatis; etiam a peccatis Episcopo reservatis, etsi id non exprimatur.

1076. — Quaer. 19° *Potestne Confessarius absolvere ab omnibus censuris reservatis?*

Resp. Affirm., plenaque illi competit potestas absolvendi a *quibuscumque censuris*, sive a iure, sive ab homine, quovis modo et quavis causa latis, etiam locorum Ordinariis, seu Papae et Sedi Apostolicae reservatis, aut in Bulla *Coenae* contentis, et alias quomodocumque reservatis. Adverte tamen, quod in facultate absolvendi a censuris Bullae *Coenae* non includitur facultas absolvendi ab haeresi. — *S. Lig.*, etc.

1077. — Quaer. 20° *Utrum Confessarius possit* DISPENSATIONES *votorum concedere?*

Resp. Neg.; nam, inquit *Benedictus XIV*, facultas dispensandi non includitur in facultate *commutandi*. Non pauci Theologi asserunt, illum, qui tempore iubilaei fuerit confessus, posse deinceps a quolibet Confessario votorum commutationem accipere, quamvis praefatam dispensationem tunc non postulaverit. Haec sententia a *S. Ligorio* dicitur probabilis. — *Ibid. n.* 536.

Quaer. 21° *Utrum facultas absolvendi a censuris includat facultatem absolvendi ab irregularitatibus?*

Resp. Neg. Ita *communis* sententia contra nonnullos, qui censent irregularitates ex delicto comprehendi sub nomine censurarum. Exstant tamen plura exempla huiusmodi concessionis.

Nota 1° In Iubilaeo anni sancti, seu Iubilaeo maiori, suspenduntur toto anno omnes aliae Indulgentiae tam plenariae quam particulares, pro vivis concessae non autem suspenduntur Indulgentiae concessae pro defunctis. Imo ex concessione *Benedicti XIV*, omnes Indulgentiae, etiam illae quae alias non erant defunctis applicabiles, iis hoc anno applicari possunt. — *Vide Bullam eiusdem Pontificis iam pluries citatam.*

Excipiuntur a suspensione Indulgentiarum pro vivis 1° Indulgentiae pro moribundis; 2° Indulgentiae pro oratione *Angelus;* 3° Indulgentiae pro visitatione Sacratissimi Sacramenti solemniter expositi *(Indulgences des 40 heures)*; 4° Indulgentiae pro iis, qui comitantur SS. Sacramentum infirmis delatum; 5° omnes Indulgentiae, quae ab alio quam a Papa conceduntur. Haec deducuntur ex Constitutionibus *Benedicti XIV* et *Leonis XII.*

Nota 2° Nullus ordo necessario requiritur in operibus ponendis, modo ultimum opus in statu gratiae fiat. Si quis autem labatur in peccatum mortale post confessionem, non tenetur iterare visitationes Ecclesiarum, ieiunia, nec eleemosynam; tenetur tamen iterum confiteri. Sic *Benedictus XIV* in Bulla modo citata.

DECISIONES RECENTIORES CURIAE ROMANAE

CIRCA INDULGENTIAS

POSTULATUM

Circa confessionem ad lucrandas Indulgentias requisitam.

1078. — Dubium 1um. *Per Decretum* S. Congregationis Indulgentiarum, *datum die* 12 *Iunii* 1822, *conceditur confessionem sacramentalem peractam infra hebdomandam ante festivitatem suffragari posse ad Indulgentiam lucrandam.*

Quaer. 1° *An verba* infra hebdomadam, *significent octo dies tantum quae festivitatem immediate praecedunt; an vero hebdomadam illam totam et integram quae ante festum decurrit, ita ut, ex. gr., confessio facta die Dominica suffragetur ad lucrandam Indulgentiam die sabbati hebdomadae sequentis, in quam diem festum incideret, tametsi tunc* 13 *dies inter confessionem et festivitatem intercessissent?*

Quaer. 2° *An confessio octavo die ante festivitatem peracta, vi huius Indulti suffragetur tantum ad unam Indulgentiam lucrandam; an vero per hanc confessionem aliae etiam lucrifieri possint Indulgentiae, quae infra praedictum tempus occurrent, et ad quas lucrandas sacramentalis confessio caeteroquin requireretur?*

Dubium 2um. Quaer. *An, cum in Bulla vel Brevi, quo conceditur Indulgentia, confessio tanquam conditio* sine qua non *praescribitur, necesse sit ut sacramentalis absolutio poenitentibus detur ad Indulgentiam lucrandam?*

S. Congregatio *Indulgentiis sacrisque Reliquiis praeposita, respondendum esse censuit:*

Ad Dubium primum:

Ad 1um: *Affirmative quoad* 1am *partem. Negative quoad* 2am.
Ad 2um: *Negative quoad* 1am *partem. Affirmative quoad* 2am.

Ad Dubium secundum:

Respondetur negative.
In quorum fidem..., etc....

Die 15 Decemb. 1841.

POSTULATUM

De tabellis S. Viae Crucis exercitio inservientibus.

Beatissime Pater,

1079. — 1° *Episcopus S. Flori (in Gallia) petit utrum Indulgentiae, quae lucrifiunt in contemplatione stationum Viae Crucis, cessent si Cruces vel tabulae tollantur pro murorum dealbatione, pro iisdem pictura exornandis, aliave de causa, quamvis deinde et Cruces et tabulae suis locis restituantur?*

2° *Quid si non omnes, sed nonnullae tantum supradictis de causis amoveantur? Quid si omnes Cruces cum tabulis per mensem circiter amoveantur, ut saepissime contingit pro murorum dealbatione?*

3° *Quid si, in prima erectione, Cruces et tabulae ita inter se adhaereant, ut nullus exstet symmetricus ordo? Poteruntne intra eiusdem Ecclesiae ambitum contrectari de loco ad locum, ut aeque distent, quin Indulgentiae amittantur, et quibus in casibus nova erectio canonica requiratur?*

Ex Secret. S. Congregationis Indulgentiarum, *die* 21 *Mart.* 1836.

Quoad proposita dubia respondetur:

Ad 1um: *Non amittunt Indulgentias.*
Ad 2um: *Gaudent Indulgentiis, non obstantibus,* etc.
Ad 3um: *Affirmative; et non cessant Indulgentiae, nisi pereunte materia.*

POSTULATUM

De requisitis ad Indulgentias pro exercitio Viae Crucis lucrandas.

1080. — Quaer. *Utrum, ad lucrandas Indulgentias pro visitatione 14 stationum Viae Crucis concessas, requiratur recitatio sex* Pater, Ave *et* Gloria, *praeter praedictarum stationum visitationem?*

RESPONSUM

Ad consequendas Indulgentias pro visitatione 14 stationum Viae Crucis concessas, nihil aliud requiritur, quam divini nostri Redemptoris Iesu Christi Passionem meditando, ex una ad aliam stationem se conferre, in quantum multitudo personarum praelaudatas stationes visitantium, vel capacitas loci in quo eaedem sunt exactae permittant. Ita res est, ut ex Bulla Inter plurima *Bened. XIII,* 3 *Martii* 1726,

confirmata per aliam Bullam Exponi nobis *Clem. XII, diei* 16 *Ianuarii* 1731, *ac Decret. S. C. Indulg., diei* 3 *Aprilis* 1731, *ac etiam Brevi Benedicti XIV quod incipit*: Cum tanta, *diei* 30 *Augusti* 1741. *Hinc est, quod* Adoramus te, Christe; Pater noster; Ave Maria, *etc.*; Miserere nostri, Domine, *sit tantum laudabilis consuetudo a piis Christi fidelibus in exercitium visitationis stationum Viae Crucis introducta. In quorum fidem....*

Die 22 Septembr. 1829.

RESPONSUM

S. Congreg. Indulg. circa varias Indulgentias.

1081. — QUAER. 1° *Utrum Sacerdos satisfaciat obligationi celebrandi Missam pro defuncto, servando ritum feriae vel cuiuscumque Sancti, etiamsi non sit semiduplex vel duplex?*

QUAER. 2° *Utrum qui privilegium habet personale pro quatuor Missis in hebdomadis singulis, debeat cum paramentis nigro colore celebrare, diebus non impeditis, ut possit Indulgentiam plenariam pro animabus defunctorum lucrari?*

QUAER. 3° *Utrum qui celebrat in altari privilegiato pro singulis diebus debeat semper uti paramentis nigris, diebus non impeditis, ut privilegii Indulgentiam consequatur?*

QUAER. 4° *Utrum, ad lucrandam Indulgentiam plenariam orationi*: O bone et piissime Iesu, *concessam, necesse sit aliam orationem addere pro intentione Summi Pontificis?*

QUAER. 5° *Utrum, ad Indulgentias applicabiles Crucibus, Rosariis,* etc., *alius ritus sit necessarius praeterquam signum Crucis a Sacerdote, qui hanc facultatem accepit, factum?*

QUAER. 6° *Utrum Indulgentia concessa cadat solum in Christo ex aere, ligno vel alia quaque materia facto, ita ut possit ex una Cruce in aliam transferri absque periculo amittendi Indulgentiam ipsi collatam?*

S. Congregatio *Indulgentiis sacrisque Reliquiis praeposita ad superiora Dubia sic respondendum esse censuit:*

Ad 1um: *Affirmative.*
Ad 2um: *Affirmative.*
Ad 3um: *Ut in secundo.*
Ad 4um: *Negative* [1].

1 Postea tamen *Pius IX*, Decreto 31 Iulii 1858 dato, declaravit aliquas preces recitandas esse ad Ecclesiae intentionem, ad lucrandam Indulgentiam orationi: *O bone et piissime Iesu*, concessam

Ad 5um : *Negative* [1].
Ad 6um : *Affirmative.*

Die 11 Aprilis 1840.

INDULTUM SS. GREGORII PP. XVI.

1082. — *Quo socii Confraternitatis S. Mariae de Carmelo in posterum eximuntur ab inscriptione nominis sui in tabellis praedictae Confraternitatis, ut illius Indulgentias lucrari valeant, postulante R. P. Generale Carmelitarum discalceatorum.*

Ex audientia Sanctissimi.

Die 30 *Aprilis* 1832.

Sanctissimus Dominus N. Gregorius PP. XVI, *peculiaribus circumstantiis ac praevia sanatione quoad praeteritum, benigne annuit in omnibus iuxta preces, servatis tamen in reliquis de more servandis ad formam praecedentium concessionum, contrariis quibuscumque non obstantibus. Praesenti in perpetuum valituro, absque ulla Brevis expeditione.*

VARIA QUAESITA

Circa Indulgentias.

1083. — 1° *An, ad lucrandam Indulgentiam vel fructus orationis* Sacrosanctae, *etc...., necessario flexis genibus haec oratio sit dicenda, vel an saltem in casu legitimi impedimenti, ambulando, sedendo, recitari valeat?*

2° *An parvi habitus seu scapularia sint necessario immediate super corpus deferenda, ita ut physice tangant, vel an super vestes retineri possint?*

3° *An Indulgentiae adnexae ad recitationem parvi Officii B. V. Mariae, a sanctae memoriae Pio V, valeant pro solo Officio Romano, vel an pro variis Officiis B. M. Virginis, ab auctoritate episcopali compositis, ad instar Officii Romani?*

1 Attamen, ex Declaratione *S. Congr.* die 11 Aprilis 1864, requiritur formula et aspersio aquae benedictae, ad coronas S. Dominici, et B. M. V. septem Dolorum benedicendas.

4° *Qui recitat hymnum* Veni Creator, *etc....., non iuxta correctionem metri, sed iuxta pristinum metrum, lucraturne Indulgentias?* Doxologiae *(hymni* Veni Creator*) variatio intra tempus Paschale et extra, estne de essentia operis ad lucrandas Indulgentias?*

In Galliis hymnus Veni Creator *doxologiam habet auctoritate episcopali propositam; qui praedictum hymnum recitant cum ista doxologia valentne suas illius facere Indulgentias?*

5° *Antiphona* Regina coeli, *quae dici solet tempore Paschali loco precum* Angelus Domini, *recitatur in aliquibus locis cum versiculis et responsis diversis ab illis quae dantur in* Breviario Romano : *an recitatio praedictae antiphonae cum ista commutatione ius det aequale ad Indulgentias?*

Quibus Dubiis ab Eminentissimis Patribus sacris Indulgentiis praepositis in generali Congregatione apud Vaticanum, die quinta Martii 1855 *habita, mature perpensis votoque Consultorum audito, fuerunt in voto rescribendum esse:*

Ad primum:	*Affirmative*	ad primam partem.
	Negative	ad secundam [1].
Ad secundum:	*Negative*	ad primam partem.
	Affirmative	ad secundam.
Ad tertium:	*Affirmative*	ad primam partem.
	Negative	ad secundam.
Ad quartum: —	*Negative*	in omnibus.
Ad quintum: —	*Negative.*	

Die 16 Iulii 1855.

POSTULATUM

Relative ad coronas in speciem annuli confectas.

1084. — Ad quaesitum : *Utrum annuli aurei vel argentei, decem nodulis circumdati, quibus utuntur quaedam piae personae ad Rosarium B. Virginis recitandum, benedici possint cum appositis Indulgentiis?*

Respondit Eminentissimus Cardinalis Castracane, *Poenitentiarius Maior, de mandato Sanctitatis Suae* Gregorii XVI : Negative.

1 Sed *Pius IX* benigne concessit, die 26 Iulii 1855, ut haec oratio recitari possit, etiam non genibus flexis, ab iis qui infirmitatis causa a genibus flectendis impediuntur.

POSTULATA

De interventu Ordinarii quoad Indulgentias a Sede Apostolica concessas.

1085. — Quaer. 1° *Utrum Indulgentiae locales, id est, quae cuidam loco, v. gr., Ecclesiae, altari affiguntur, nullae sint et nullius valoris, ita ut frustra conarentur fideles illas lucrari quamdiu eas non permisit publicari illius loci Episcopus?*

Resp. Negative, quoad nullitatem Indulgentiarum. Exspectanda tamen erit publicatio Ordinarii, postquam illas recognoverit, ut sciant fideles an sint Indulgentiae plenariae vel partiales, et quae sint conditiones assignatae ad illas acquirendas.

Quaer. 2° *Utrum Indulgentiae, privilegia et facultates personales, id est, quae alicui personae privatae conceduntur, v. gr., Indulgentia concessa alicui pro articulo mortis, Indultum personale altaris privilegiati, facultas benedicendi coronas B. M. V. cum applicatione Indulgentiarum, sint pariter nullae et nullius valoris, quamdiu Episcopus illas non recognovit, et executioni mandari non permisit?*

Resp. Negative.

1086. — Quaer. 3° *Utrum Indulgentiae quas Summi Pontifices omnibus totius Orbis fidelibus concessere in Bullis seu Rescriptis iam publicatis et ab auctoribus probatissimis citatis, sint nullae et nullius valoris, ita ut illas fideles lucrari non valeant, nisi antea ab Ordinariis locorum in suis respective dioecesibus promulgatae fuerint?*

Resp. Negative.

Quaer. 4° *Utrum, supposita illius promulgationis necessitate, Episcopus quicumque possit illas Indulgentias, de quibus in tertio Dubio agitur, promulgare in sua dioecesi, modo eas reperiat relatas apud auctores fide dignos, v. gr., Ferraris, vel in* la Raccolta?

Resp. Affirmative ex supra expositis, et in casu de quo in dicto Dubio. *S. Congreg. Indulgent.* 31 Augusti 1844 *(pro omnibus his quaesitis).*

1087. — Quaer. 5° *Utrum qui obtinet diversas facultates ab Apostolica Sede, scilicet altaris privilegiati personalis, erigendi stationes* Viae Crucis, *benedicendi Cruces, Numismata, debeat exhibere dictas facultates Ordinario, etiamsi nulla mentio facta sit in concessionum Rescriptis?*

Resp. Affirmative quoad Viae Crucis erectionem, negative relative ad alias facultates, nisi aliter dispositum in obtentis concessionibus. — *S. Cong. Indulg.*, die 6 Febr. 1844.

De Indulgentia in articulo mortis.

1088. — QUAER. 1° *Utrum sufficiat recitatio confessionis, id est* Confiteor, *in Sacramento Poenitentiae habita, pro recitatione illius praescriptae, quando impertienda est benedictio cum Indulgentia in articulo mortis?*

Resp. Negative, iuxta praxim et Rubricas, nisi necessitas urgeat.

QUAER. 2° *Utrum necesse sit tribus vicibus recitare* Confiteor, *quando administratur sacrum Viaticum, Extrema Unctio, ac Indulgentia in mortis articulo impertitur?*

Resp. Affirmative, iuxta praxim et Rubricas.

QUAER. 3° *Utrum infirmus pluries lucrari possit Indulgentiam plenariam in mortis articulo, a pluribus Sacerdotibus facultatem habentibus impertiendi?*

Resp. Negative, in eodem mortis articulo.

QUAER. 4° *Utrum Sacerdos valide conferat Indulgentiam plenariam in articulo mortis, omissa formula a Summo Pontifice praescripta, ob libri deficientiam?*

Resp. Negative, quia formula non est tantum directiva, sed praeceptiva. *Die 5 Februarii* 1841.

POSTULATA

De altari privilegiato.

1089. — QUAER. 1° *Quaenam sit altaris privilegiati efficacia?*

Resp. Per Indulgentiam altari privilegiato adnexam, si spectetur mens concedentis et usus potestatis clavium, intelligendam esse Indulgentiam plenariam quae animam statim liberet ab omnibus Purgatorii poenis; si vero spectetur applicationis effectus, intelligendam esse Indulgentiam cuius mensura divinae misericordiae beneplacito et acceptationi respondet. — *S. Congr.* die 28 Iulii 1840.

QUAER. 2° *Utrum ille qui celebrat in altari privilegiato pro singulis diebus, debeat semper uti* paramentis nigris, *diebus non impeditis, ut Indulgentiam privilegii consequatur?*

Resp. Affirmative (*S. Congr. Indulg.*, 11 April. 1840). *Sed lucratur Indulgentiam altaris privilegiati, qui, pro defuncto celebrans, Missam tamen legit de festo currenti, quando dies est impedita.* — *S. Congr. Indulg.* 11 Mart. 1851.

NOTA. Privilegium inhaeret altari, non vero lapidi qui alteri pro necessitate vel opportunitate suffici poterit (*S. Congreg.* 20 Mart. 1819); ita ut, diruto altari, privilegium non pereat, sed, reaedificato altari sub eodem titulo, reviviscat. Imo non perit privilegium, si altare sub eodem titulo erigatur, sed in diverso Ecclesiae loco (*S. Congr. Indulg.*, 30 Augusti 1847).

DECRETUM

S. C. Indulg. de altari privilegiato.

1090. — *Andegaven.* In generalibus Comitiis *S. Indulgentiarum Congregationis* habitis die 29 Februarii 1864, Episcopus Andegavensis sequentia Dubia enodanda proposuit:

I. Utrum privilegium altaris privilegiati, sive reale, sive personale, applicari possit pluribus defunctorum animabus in cuiuscumque diei Missa?

II. Utrum facultas apostolica concessa Ordinario Andegavensi ut *in omnibus Ecclesiis parochialibus dioecesis Andegavensis ter in qualibet hebdomada celebrentur cum cantu Missae* de Requiem *dum Officia occurrunt ritus duplicis, quibusdam tantum exceptis*, possit libere in praxim deduci, an vero Missae *de Requiem* differendae sint in alias dies eiusdem hebdomadae, in quibus sit ritus semiduplex?

III. Utrum Sacerdos gaudens privilegio personali altaris possit in hebdomada, cum recurrit festum duplex, celebrare et lucrari Indulgentias, an debeat exspectare festa semiduplicia ad easdem lucrandas?

Sacra Congreg. respondendum censuit:

Ad 1um: *Negative.*

Ad 2um: *Affirmative, quatenus non occurrant festa semiduplicia in hebdomada.*

Ad 3um: *Ut in secundo.*

Datum Romae, ex Secretaria *S. Congr. Indulg.*, die 20 Aug. 1864.

POSTULATUM

De Indulgentia Portiunculae.

1091. — Quaeritur: An visitantes Ecclesias Ordinis S. Francisci die secunda Augusti, lucrentur Indulgentiam plenariam *toties quoties* in eas ingrediuntur, et parumper ibi orant, et an requiratur ut Communio fiat in eadem Ecclesia?

S. Congreg. sub die 22 Februarii 1847 sespondit: *Affirmative ad primam partem, negative ad secundam partem.*

In quorum fidem.... — Datum Romae, ex Secretaria *S. Congregationis Indulgentiarum,* die 8 Iulii 1850.

FINIS APPENDICIS DE INDULGENTIIS ET IUBILAEO.

ADDENDA

(*Ad n.* 452. *pag.* 342.)

Quaer. 7° *An sufficiat attritio ex metu poenarum temporalium huius vitae pro peccato subeundarum, prout a Deo infliguntur?*

Resp. Affirm. probabilius, modo sit supernaturalis (*a*). Ratio est, 1° quia constare videtur ex verbis Tridentini, ubi dicit: *Attritio ex metu gehennae, et poenarum concipitur:* distinguit enim inter poenas gehennae et alias poenas; 2° quia in eiusmodi metu omnes verae attritionis conditiones adesse possunt. — *S. Lig. n.* 443. (*b*).

(*a*) Dum attritio supernaturalis exigitur, excluditur opinio eorum, qui sufficere aiebant attritionem naturalem, idest (ut indicat Suarez *De Poenit. Disp.* 20. *Sect.* 2. *n.* 7.) *quae solis naturae viribus eliciatur, sive illa sit concepta ex motivo aeterno et honesto, ut est fugere poenas inferni vel turpitudinem peccati, sive ex motivo temporali et indifferente, ut est vitare infamiam vel temporale detrimentum, quia haec etiam temporalia damna dantur a Deo propter nostra peccata.* Cui falsae opinioni Suarez deinde (*ibid. n.* 8.) thesim opponit, quod attritio elici debeat ex gratiae auxilio. Vid. eundem Suarezium *Disp.* 4. *Sect.* 1. *n.* 3. 4.

(*b*) Licet S. Alphonsus (*n.* 443.) non diffiteatur, hanc sententiam ab aliis *probabilissimam*, ab aliis etiam *moraliter certam* censeri (ex Croix, a quo ea sumpsit, addi poterat, eandem ab aliis dici *omnino certam*); attamen tria in contrarium advertit: 1° quod Cardenas dubitet, *an sit moraliter certa;* 2° quod contrarium senserint Canus, Pasqualigus, et Hurtadus apud Dianam; 3° quod Tridentinum *copulative* dicat *gehennae et poenarum*, non vero *disiunctive* distinguat *gehennae vel poenarum*. Unde concludit: *Cum secunda* (sententia) *non careat sua probabilitate, saltem extrinseca,*

453. — Quaer. 8° *An requiratur initium amoris in attritione ad iustificationem in sacramento Poenitentiae obtinendam?*

Resp. Neg., si per initium amoris intelligatur aliquis gradus caritatis perfectae, qua Deus super omnia diligitur. Ratio est, quia ad rite suscipiendum sacramentum non praerequiritur ne-

---

puto satius in praxi eam servandam esse. Exinde etiam Auctor *probabiliorem* tantum dicit sententiam, quam proponit.

Sed reipsa rationes istae S. Alphonsi nec quidpiam detrahunt firmitati doctrinae, quam ex communi DD. Auctor refert, nec ullam vel tenuem probabilitatem oppositae conciliare possunt.

Quod itaque attinet ad primum, Cardenas in hac operis sui parte posthuma et sane secundis curis indiga, se remque totam lapsus memoria misere implicavit. Nam *(Cris. Part. 4. In Prop. 1. Innoc. X. Disp. 2. q. 2. n. 69.)* videtur utique loqui de poenis, quae ceu a Deo inflictae concipiantur; sed mox *(ibid. n. 70.)* lectorem remittit ad *Disp.* 73. *Partis* 3. Porro hic loquitur profecto de iisdem poenis, sed non uti a Deo inflictis; et idcirco *(n. 14.-16.)* concludit, hunc timorem non esse donum Spiritus Sancti, qualem exigit Tridentina Synodus. Quidquid ergo hic dixerit, ad rem non facit.

Quoad secundum vero, notissimum est, Canum (Vid. Faure *Dubitat. Theol. Dub. IV. Sect. IV.)* et Hurtadum in contraria, ac S. Alphonsus dicat, sententia fuisse, adeo ut Diana, ad quem ipse remittit, imo doctrina Hurtadi ad communem sententiam confirmandam utatur *(Vid. Tom.* 1. *Tr.* 3. *Resol.* 108. *n.* 2.). Pasqualigum vero Diana ne nominat quidem, nec Pasqualigus ullum de hac controversia verbum habet. Quocirca totum, quantum est, deficit fundamentum, cui *extrinseca illa probabilitas* superstruebatur. Caeterum falsas istas allegationes non ex se S. Alphonsus protulit, sed bona fide sumpsit ex Croix *(Lib.* 6. *P.* 2. *n.* 884.); qui sive indiligenter has ipse adnotaverit, sive aliunde sit mutuatus, parum nostra nunc refert.

Quoad tertium denique patet, eam quoque rationem omni destitui efficacia; et contra communem omnium sensum *per se* evinceret, ad attritionem non sufficere metum gehennae, nisi insuper accederet metus malorum temporalium.

Quod vero subindicat *(ibid.)* S. Alphonsus, in Tridentini Concilii contextu vocem *poenarum* non significare nisi poenas inferni; id manifeste repugnat eidem contextui; mox enim ibi subiicitur exemplum timoris, quo concussi Ninivitae ad Ionae praedicationem plenam terroribus, poenitentiam egerunt. Porro praedicatio Ionae plena terroribus iuxta sacram Scripturam *(Ion.* 3. 4.) haec fuit: *Adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur.*

cessario actus, qui extra sacramentum essentialiter iustificet. Atqui actus caritatis, atque adeo *dolor, qui ad rationem contritionis sufficiat, quantumcumque parvus sit, omnem culpam delet,* ut ait S. Thomas *Suppl. q. 5. art. 3.* Ergo, etc. *S. Ligorius n.* 440. hoc dicit esse moraliter certum (*a*).

Concedi autem potest, initium aliquod amoris requiri, quatenus attritio, ut ad sacramentum disponat, excludere debet (ut sancta Synodus loquitur) peccandi voluntatem; alioquin autem, ut ait S. Thomas (2. 2. *q.* 17. *art.* 8.) *aliquis introducitur ad amandum Deum per hoc, quod timens ab ipso puniri, cessat a peccato, ut Augustinus dicit* (*b*).

(*a*) Cur S. Alphonsus dicat, thesim sic intellectam esse *moraliter certam,* ratio est manifesta. Nam quaestio eo demum recidit, an in poenitente praerequiratur contritio caritate perfecta. Atqui hanc non praerequiri, sententia est post Tridentinam Synodum in scholis receptissima, ut *moraliter certa.* Thesis porro directe, et immediate impetit quorumdam opinionem, qui adstruebant velut necessariam, caritatem quandam utique praedominantem (qua scilicet Deus diligitur super omnia), quae tamen non sufficeret ad hominem iustificandum, et idcirco componi posset cum statu peccati mortalis. Ita, v. gr., Gaspar Iuenin in damnatis suis Institutionibus Theologicis (*Part.* 8. *Dissert. V. Cap.* 4. *art.* 2.); qui deinde (§. V.) non dubitat asserere, *hanc contritionem conceptam ex inchoata tantum caritate Dei super omnia in casu necessitatis satis esse ad iustificationem impii cum solo sacramenti voto; satis vero non esse extra casum necessitatis cum solo sacramenti voto, ut quis sanctificantem gratiam recipiat.* Haec porro recidunt in ea Baii et Francisci Sylvii paradoxa, de quibus dictum est superius in *not. ad n.* 454. *pag.* 312.

(*b*) Eodem sensu aliquod initium caritatis S. Thomas (*ibid.*) reperit in spe. Sic enim se habet integer allegatus textus: *In via generationis spes est prior caritate. Sicut enim aliquis introducitur ad amandum Deum per hoc, quod timens ab ipso puniri, cessat a peccato, ut Augustinus dicit; ita etiam spes introducit ad caritatem, in quantum aliquis sperans remunerari a Deo, accenditur ad amandum Deum, et servandum praecepta eius.* In poenitente autem saltem adesse *spes veniae* debet, ut Synodus Tridentina expresse declarat. Verum, uti patet, hic agitur de caritate, non quae in actibus aut timoris aut spei includatur, sed quae ex illis affectibus enasci potest.

Alii fuerunt, qui caritatem inchoatam excogitarunt eiusmodi, quae Deum diligeret, sed *non super omnia.* At enim ista est caritas, quae creaturam praefert Creatori; quod cum penitus destruat

(Ad pag. 350. ante n. 463.)

462. — QUAER. 3° *An requiratur propositum explicitum in confessione?*

Resp. Iuxta *S. Ligor. (n.* 450.) triplex est sententia. *Prima,* quam pauci quidam (*a*) tenent, absolute affirmat; quia licet dolor includat necessario propositum, attamen explicitum requiri

---

essentiam *Propositi* ad veram poenitentiam necessarii, potiusquam poenitentem ad iustificationis recipiendam gratiam aptius disponat, ineptum prorsus ad hoc beneficium consequendum per se reddit.

Sunt denique, qui illud initium amoris seu inchoatam caritatem exigunt, quae *ad veram* (ut aiunt) *conversionem peccatoris ad Deum* necessaria est. Sed nisi explicent, quid sit ista inchoata caritas, profecto nobis vendunt verba sensu vacua. Illud interim advertatur, ambiguam istam phrasim *verae conversionis ad Deum* esse technam, qua in damnatis suis Institutionibus Iuenin utitur *(l. c.* §. *IV.)* ad subinferendam necessitatem dilectionis Dei super omnia, de qua *in not. praec.* dictum est. Admitti itaque potest et debet vera ad Deum conversio, quae consistat, ut ait S. Thomas, in voluntate servandi praecepta Dei. At nisi haec voluntas supponatur procedens ex motivis merae attritionis, rursus in eam necessitatem perfectae caritatis seu contritionis delabemur, quam alioquin scholae catholicae non admittunt, non quasi affectus poenitentis positive perfectum eum amorem excludat, sed quatenus ad voluntatem servandi legem Dei aliis motivis honestis satis excitari potest.

(*a*) Bene A. hanc opinionem *paucis* tribuit. Nam allegari utique pro ea vides *Petrum Lombardum, S. Thomam, Alensem, Albertum, Scotum, Durandum.* Verum vel Bellarminus ipse *(De Poenit. Lib.* 2. *Cap.* 6.) fatetur ingenue, vetustiores illos asseruisse utique necessitatem alicuius propositi, non distinxisse tamen inter formale et virtuale. Quocirca gratis pro hac potius, quam pro illa sententia allegantur. — Item apud S. Alphonsum *(n.* 450.) citantur pro eadem opinione *Suarez, Caietanus, Bonacina, Henriquez, Valentia, Reginaldus et Toletus.* Atqui Suarez *(De Poenit. Disp.* 20. *Sect.* 4. *n.* 34.) thesim contradictoriam statuit; itemque Caietanus *(Sum. V. Confessio, n.* 12.) et Bonacina *(Disp.* 5. *Q.* 1. *Sect.* 1. *Punct.* 3. *n.* 9.) plane oppositum docent; Henriquez vero *(Sum. Lib.* 4. *Cap.* 24. *n.* 2.) tertiam sententiam expresse tradit; et Valentia *(Disp. VII. Q.* 8. *Punct.* 6.) diserte affimat, *expressum istud propositum non requiri necessitate medii ad iustificationem, sed quandoque peccatorem*

videtur a Tridentino aiente : *cum proposito non peccandi de caetero* (a).

Secunda sententia, quam Cardenas vocat *moraliter certam*, absolute negat. Ratio est, quia dolor, si ex motivo generali eliciatur, includit propositum plane efficax. Alioquin vero ex Tridentina Synodo quando attritio voluntatem peccandi excludit, sufficienter disponit hominem ad impetrandam gratiam in Sacramento. *Elbel, n.* 87. — *Laymann. Cap.* 4. *n.* 6. — *Salmant. Cap.* 5. *n.* 54. — *Lugo, Disp.* 14. *n.* 51., qui hanc sententiam dicit *esse communem inter recentiores*.

Tertia sententia, quam *communem* dici testatur *S. Ligor.*, docet, quod si poenitens cogitet de vita futura, debet formaliter proponere emendationem (b). Secus, si poenitens nihil de futuro cogitet. Nam si cogitet de futuro, consentiunt omnes, vix fieri posse, ut sincere poenitens simul propositum explicitum et formale non eliciat (c).

---

posse cum implicito tantum eiusmodi proposito iustificari; et dicit, *quandoque*, quia singularissima opinione censuit, necessarium esse *explicitum*, quando urget *positivum* poenitentiae praeceptum : quasi scilicet ad implendum poenitentiae praeceptum non sufficeret poenitentia, quae ad iustificationem sufficit ! Reginaldus denique et Toletus non ita primam praeferunt, ut alteram reiiciant.

(a) Argumentum, quod pro ista opinione desumitur ex verbis Concilii Tridentini, plane infirmum esse ostendit Lugo (*De Poenit. Disp.* 14. *n.* 53.), qui (*ibid.*) praeterea palam facit, ex doctrina Tridentini contrarium plane evinci.

(b) Haec obligatio prorsus inutiliter videtur inculcari. Nam si cogitatio de vita futura oboritur, frustra fit sermo de obligatione; quandoquidem, ut inquit Bellarminus (*De Poenit. Lib.* 2. *Cap.* 6.), *fieri non potest, ut verus sit in animo dolor de peccatis admissis, quin continuo* (de futura vita cogitanti) *oriatur etiam propositum vitandi futura*. Si vero de futuro cogitatio non occurrat, frustra inculcatur obligatio, cuius nulla adest advertentia.

(c) Hoc tamen subinde contra fit in personis piis, praesertim quae diligenter a peccatis etiam levibus sed plene deliberatis cavent, solentque ad aliquem forte lapsum dolere statim, ac semet in rectam viam mox restituere. Cum enim propositum cavendi a peccatis non sit in ipsis nova quaedam voluntas, quae tunc accedat, dum ad suscipiendum sacramentum Poenitentiae se disponunt, sed ipsis iugiter et habitualiter firma insit; hinc nil mirum, quod de hac voluntate quodammodo rursus confirmanda forte non recogitent.

Suum autem de hisce iudicium sic S. Ligorius *(ibid.)* interponit: *Hae duae ultimae sententiae sunt quidem probabiliores; sed quia prima non caret sua probabilitate* (*a*), *in praxi ante factum* (*b*) *tutius sequenda est.*

Cum autem, S. Alphonso teste *(l. c.)*, plerique etiam eorum, qui pro prima sententia allegantur, consentiant, *quod si bona fide cum vero dolore confessus fueris sine proposito formali, non teneris confessionem repetere;* patet, in hanc conclusionem, quae unica ad praxim deservit, sententias demum omnes atque DD omnium suffragium convenire (*c*). Accedit auctoritas Concilii Romani sub Benedicto XIII (*d*).

(*a*) Ita censuit S. Alphonsus, motus scilicet allegationibus, de quibus modo diximus.

(*b*) Per haec, uti patet, S. Alphonsus ad tertiam potius sententiam declinat. Caeterum nota ipsi, ut videtur, non fuit opposita doctrina tradita, uti dicemus, in Synodo romana a Benedicto XIII, et quidem in Catechismo pro pueris conscripto.

(*c*) Solus S. Alphonsus, licet alioquin adnotaverit, etiam auctores primae sententiae in hanc conclusionem convenire, subdit tamen, se non posse ipsi acquiescere. Ita ipse: *Nihilominus nec etiam valeo huic sententiae acquiescere; ratio, quia cum prima opinio sit sufficienter probabilis, poenitens, qui gravem culpam et certam perpetravit, tenetur de ea confessionem explere, non tantum probabiliter, sed etiam certe validam.* Ast haec aperte repugnant doctrinae, quam alibi ipse tradit *(Lib.* 6. *n.* 505.) hisce verbis: *Hic sedulo advertendum, non esse cogendos poenitentes ad repetendas confessiones,* NISI MORALITER CERTO CONSTET, EAS FUISSE INVALIDAS, *ut recte dicunt Croix, Gobat, etc.* CUM COMMUNI *contra Antoine, qui inter rigidos auctores nostri temporis non infimum habet locum.* At vero in casu potius quam certo constet, confessionem fuisse invalidam, contra merito dices, moraliter certo constare, confessionem validam fuisse: quippe in neganda necessitate repetendi confessionem consentiunt, ipso fatente, tum primae, tum secundae, tum tertiae sententiae Auctores. Porro hanc necessitatem non negarent, nisi confessionem validam censerent. Doctores ergo *moraliter omnes* confessionem esse validam affirmant. Unanimis autem Doctorum consensus ex canone ab omnibus recepto moralem certitudinem parit. Ergo, etc.

Caeterum quod S. Alphonsus ad singularem illam conclusionem deflexerit, duplex videtur causa extitisse. Nam primo quidem deceptus a Croix primam illam sententiam pluribus adscripsit, qui eam nullatenus habent, ut in praec. not. iam vidimus. Deinde vero non

(Ad pag. 368. post n. 489.)

490. — Quaer. 9° *An effectus peccati necessario in confessione sit exprimendus?*

Resp. Dissentiunt Doctores; sed *sententia (negans) verior semper mihi visa est*, inquit *Lugo Disp.* 16. *n.* 440.; qui rationem ex discrimine inter actum peccati externum et effectum peccati sic petit *(ibid. n.* 449.) : *Ratio magis communis huius differentiae est, quod actus externus, qui denominatur liber a libertate actuali actus interni, est vere et proprie peccatum: effectus vero postea consequutus, in somno verbi gratia, non est proprie peccatum, ut diximus, sed effectus peccati: in confessione autem explicari debent omnia et sola peccata: ideo debet explicari actus externus, quando est actu liber; non effectus postea sequutus.... quia non potest esse peccatum actuale in eo, qui*

---

satis advertit, primae illius sententiae patronos, quotquot demum sint, dum simul cum aliis, ipso fatente, docent, confessionem non esse repetendam, haudquaquam existimasse, propositum explicitum *necessitate medii* (ut inquit Valentia) esse necessarium, et idcirco ipsos ad tertiam potius sententiam pertinere, adeo ut prima illa sententia, prouti a tertia distinguitur, reipsa vix ullum patronum habeat, et idcirco nonnisi ex falso supposito aliqua ipsi probabilitas tribuatur.

(*d*) In Concilio Romano a Benedicto XIII in Basilica Lateranensi celebrato anno universalis Iubilaei 1725 (*Tit. XXXII. Cap.* 3) legitur: *Instructiones ad Sacramentorum Poenitentiae et Eucharistiae, a pueris primo suscipiendorum usum et cultum pertinentes, breves simul et claras dabimus in nostri huius Concilii fine.*

Porro in Instructione pro pueris ad Sacramentum Poenitentiae accessuris, quae ad calcem eiusdem Concilii subiecta cernitur, haec (*Part. III. pag.* 303.) habentur:

Penitente. *Chi si confessa senza dolore de' peccati, e senza proposito di non peccar più, riceve il perdono?*

Confessore. *Se non ha almeno il dolore imperfetto, cioè l'attrizione, col fermo proposito,* almeno implicito, *di non peccare mai più, certamente, se si confessa, la Confessione non vale, e non riceve il perdono de' peccati.*

In quibus manifeste ut sufficientia simul aequiparantur tum dolor imperfectus, seu attritio, tum propositum implicitum.

actu non peccat; nec potest actu peccare, qui actu non agit; ille autem, qui dormit, dum eius inimicus veneno moritur, nihil tunc agit; ergo tunc non peccat. Huc usque Lugo (*a*): reliqua apud ipsum vide, et non poenitebit.

(Ad pag. 366. *post n.* 484.)

485. — QUAER. 2° *An necessario accusanda sit circumstantia consuetudinis peccati?*

Resp. Neg. probabilius, per se loquendo. Ratio est, 1° quia nihil aliud est necessario declarandum praeter numerum et species peccatorum; 2° quia non est necessario explicanda consuetudo, sive sub hoc nomine intelligatur habitus malus, sive intelligatur iteratio eiusdem peccati; consuetudo enim sumpta pro habitu ex malis actibus repetitis inducto, quamvis sit vitium, non tamen est peccatum (*b*): consuetudo vero sumpta pro iteratione eiusdem peccati iam alias declarati non facit ut peccatum iterum admissum, atque hic et nunc confitendum, sit vel gravius ex parte obiecti (*c*), vel diversum in sua specie. Exci-

---

(*a*) Hic agitur mere de obligatione, non secus ac in quaestione, num exprimenda in confessione sint peccata dubie commissa, aut circumstantiae mere aggravantes. Et cum in praesenti quoque quaestione prorsus dubia dicenda sit obligatio, uti evincit Doctorum dissensio; ex generali principio obligatio exprimendi in confessione effectum peccati imponi cuipiam nec debet, nec potest. Huc faciunt, quae S. Alphonsus (*Hom. Apost. Tr.* 16. *n.* 29.) habet quoad controversiam de necessitate exprimendi circumstantias mere aggravantes: *Talis Lex* (inquit) *est dubia; et nemo tenetur ad leges dubias, uti ostensum est. Nec obstat hic dicere, quod in Sacramentorum materia non possimus sequi opiniones solum probabiles; quia hoc procedit, cum agitur de valore sacramenti; secus de integritate.*

(*b*) Potest tamen adesse peccatum negligentiae in adhibendis mediis ad vitium emendandum necessariis; quae quidem voluntaria negligentia efficit, ut voluntarii et imputabiles sint actus etiam indeliberati, ad quos prava consuetudo apta per se est impellere, (*Vid. Not. ad n.* 300. *vol.* 1. *pag.* 332.).

(*c*) Haec ratio minus ad rem facere videtur; quia etiamsi maior quaedam gravitas ex hac consuetudinis circumstantia accederet, attamen dictum iam est (*Vol. II. n.* 484.) circumstantias mere intra eandem speciem aggravantes non esse necessario aperiendas. Faceret tamen ad rem ista ratio, quando circumstantia consuetudinis

pe, si Confessarius interroget, ut constat ex Prop. 58. ab Innocentio XI damnata, quae sic legitur: *Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicuius consuetudinem.*

Dixi *per se*, quia aliquando *per accidens* declarari debet, ut Confessarius iudicet de statu poenitentis in ordine ad absolutionem dandam, vel denegandm; quod tunc locum habet, quando poenitens prudenter dubitare potest de animi sui dispositione, vel merito timere potest, ne forte in hoc hallucinetur (*a*).

Caeterum in praxi enixe inducendi sunt poenitentes, ut peccandi consuetudinem Confessario semper aperiant (*b*).

486. — QUAER. 3° *An declaranda sit circumstantia gradus incestus patrati cum consanguineis vel affinibus.*

Resp. 1ª. *Probabilius* incestus inter consanguineos et affines specie non differunt: ideo circumstantia consanguinitatis vel affinitatis necessario exprimenda non videtur. — *S. Lig. Hom. apost. Tract.* 9. *n.* 17.

Resp. 2ª. Aperienda est circumstantia coniunctionis in primo gradu lineae rectae, nempe inter patrem et filiam, matrem et filium, socerum et nurum (*c*). — *S. Lig. n.* 18. — Item declaranda videtur circumstantia primi gradus consanguinitatis in linea collaterali, nempe inter fratrem et sororem. Attamen contrariam sententiam probabilem vocat *S. Lig. ibid.* (*d*).

---

et simul negligentiae in ea emendanda efficeret, ut actus per se aut semi-deliberati, aut etiam penitus indeliberati reatum gravem in causa, idest in voluntaria negligentia assumerent (*Vid. not. praec.*).

(*a*) Non solum ob circumstantiam consuetudinis, sed quotiescumque poenitens advertat, se aut certe non rite dispositum ad gratiam sacramenti recipiendam, aut prudentem de istius dispositionis defectu rationem adesse, tenetur id aperire Confessario, ne videlicet sacramentum indigne recipiat.

(*b*) Commendandum sane semper est studium, quo poenitentes Confessarii opem ad vitiorum emendationem efficacius curandam requirunt.

(*c*) Eadem de causa adde etiam inter *socrum et generum, etc.*

(*d*) Suarez (*De Poenit. Disp.* 22. *Sect.* 3. *n.* 12.): *De gradibus consanguinitatis, quatenus sunt circumstantiae incestus, ... probabilius est non mutare speciem peccati, ut late Caietanus* 2. 2. *q.* 154. *art.* 9., *et Tom. I. Opusc. Tract. ult. Resp.* 5. *Soto, et Cano.*

Et Diana (*Tom.* 1. *Tr.* 7. *Resol.* 107.) allata eorum opinione, qui diversitatem speciei in incestu admittunt, subdit (*n.* 2.): *Verum inx-*

Resp. 3ª. *Probabilius* autem caeteri gradus consanguinitatis vel affinitatis non sunt necessario declarandi. — *Ita communius.* — *S. Lig. n.* 469. *et seq.*

(Ad pag. 430. *ante n.* 550.)

549. — Quaer. 3° *An liceat absolvere cum iurisdictione dubia?*

Resp. Negative, nisi aliqua necessitas urgeat. *S. Alphonsus n.* 571. putat, eiusmodi necessitatem adesse, 1° si urgeat praeceptum annuae confessionis; 2° si poenitens debeat Missam celebrare, vel communicare, et alias notam infamiae incurreret; 3° si sacerdos ex obligatione celebrare teneatur.

Quaer. 4° *An liceat absolvere cum iurisdictione probabili?*

Resp. Cum S. Alphonso *Lib.* 6. *n.* 573.: *Sententia communis* (*a*) *docet, licitum esse absolvere cum probabili iurisdictione,*

---

ta opinionem D. Thomae 2. 2. *q.* 154. *art.* 9. *et Caietani ibid., quia incestus inter consanguineos et affines non differunt specie in genere moris et in iudicio sacramentali, sufficit, ut ille, qui cum sorore peccavit, dicat:* Commisi incestum semel vel bis, *non explicando personam sibi coniunctam. Et quamvis gravior sit incestus cum filia vel matre, quam cum sorore vel nepte vel consobrinia uxoris: tamen, quia ista gravitas auget malitiam intra eandem speciem, non est necessario confitenda. Et haec opinio D. Thomae magis placet, quam probabilem vocat Filliuc. in Quaest. Moral. Tom.* 2. *Tract.* 30. *Cap.* 5. *n.* 97. *Dicendum est igitur cum Nugno, diversitatem graduum non facere diversitatem specificam in incestu, sed esse circumstantiam aggravantem, quam ego probabiliter puto non esse in confessione necessario exprimendam. Et ita in terminis Gyptius, et ex nostris P. Megala, et alii.*

(*a*) E tribus sententiis, quas de hac re S. Alphonsus *(l. c.)* recenset, hanc secundo loco ponit. Prima, quam ipse tribuit Concinae, Antoine, et Elizalde, negat licere, *quia ex Prop.* 1. *damnata ab Innoc. XI in administratione Sacramentorum non licet uti opinione probabili, ne sacramentum exponatur periculo frustrationis.* Hanc porro prorsus reiicit *(ibid.)*, et advertit cum Viva, Wigandt et Gonet, quod *Propositio loquitur de opinionibus circa ea, in quibus nihil potest Ecclesia...., non vero circa iurisdictionem, quae bene ab Ecclesia suppleri potest: et moraliter certo praesumitur suppleri in hoc casu ob bonum animarum.* Huc faciunt illa Croix *(Lib.* 6. *P.* 1.

modo opinio sit vere probabilis, gravi fulcita ratione et auctoritate. Ita Sanchez, Lugo, qui putat tutissimam, etc.... et eam vocant moraliter certam Sanchez, Tamb., Carden., ac Dicast., Illsung, Gormaz, Sloz, etc., apud Croix, Lib. 6. P. 1. n. 117.

Rationes vide apud eundem S. Alphonsum, qui exinde sic concludit: *Posita igitur ut certa hac consuetudine, certum est, licitum esse sacramentum ministrare cum iurisdictione probabili;* quamquam bene advertit, quod *Confessarius absolvendo, non absolveret cum sola opinione probabili, sed moraliter certa, non directa* (certitudine), *sed reflexa.*

Aliam, quam sequi se dicit, sententiam sic proponit S. Alphonsus, quae nimirum docet (ut inquit) *licitum quidem esse ministrare hoc sacramentum poenitentiae cum iurisdictione probabili, sed nonnisi quando adest causa gravis necessitatis, aut magnae utilitatis, ut aiunt Elbel* (a) *et Wig., vel causa rationabilis, ut inquiunt Suarez* (b) *et Sporer. Ratio huius limitationis est, quia licet Ecclesia eo casu ob bonum animarum bene censeri possit iurisdictionem supplere, tamen non praesumitur, nulla iusta causa accedente, velle connivere merae libertati sacerdotum* (c).

---

n. 117.): *Quandocumque datur opinio probabilis.... pro iurisdictione...., communissima sententia est cum Suar. Kon., Fill., Regin., Less., Bonac., Diana, Aversa, quod etiam tum suppleat Ecclesia....), si forte absit iurisdictio. Et hoc in praxi tutum aut moraliter certum esse dicunt Sanchez, Vercicelli, Dicast., Tamb., Carden., Arckdekin, Sporer, Gormaz, Stoz, Laurentius.*

(a) Elbel (*Conf. XII. n. 311.*) non exigit *causam gravis necessitatis*, sed *iustam et gravem causam.*

(b) Suarez nihil eiusmodi habet.

(c) Primus, ut videtur, S. Alphonsus fuit, qui hanc praecedentis seu secundae sententiae (prouti ipse eam appellat) *limitationem*, ceu quandam *tertiam* sententiam a secunda diversam distincte proposuit.

Verum (si theoretice res spectetur) dum haec ipsa tamquam secundae opposita exhibetur, enervari forte cuipiam potius videbitur. Nam si praecedens sententia, ipso fatente, *communis* est, imo *communissima*, et *tutissima*, et *moraliter certa* a Theologis primae notae habetur et dicitur, quid enimvero deferri poterit oppositae opinioni, quam nemine praeeunte Marchant (*Tom. 1. Tr. 2. q. 4.*) invexit, et Sporer (*De Poenit. n. 718.*) nonnisi praesidio

(Ad n. 551. pag. 482.)

Quaer. 8° *An possit simplex sacerdos absolvere moribundum etiam praesente Confessario approbato?*

Resp. Dissentiunt inter se Doctores; et S. Alphonsus *(Lib. 6. n. 562.)* post libratas utriusque sententiae rationes suum tan-

---

trium falsarum allegationum denique communivit, nempe *Francisci Bardi, Ioan. Sanchez,* et *Georgii Gobat* (quarta itidem falsa allegatio *Suarezii* apud S. Alphonsum additur), qui nihil tale docuerunt?

Et quidem huius causae infirmitas exsurgit et proditur ex eodem illo principio, quod communissimae prioris sententiae fundamentum est, *ex consuetudine nimirum* (verba sunt S. Alphonsi) *fere omnium confessariorum absolvendi cum iurisdictione probabili.* Hanc sane consuetudinem sic testatur Suarezius *(De Poenit. Disp. 26. Sect. 6. n. 6.)*: *Arduum tamen est, et* PRAETER CONSUETUDINEM ETIAM TIMORATORUM VIRORUM *esse videtur, omnes homines ad id obligare,* scilicet, *ut, si possit haberi, minister eligatur habens certam et indubitatam iurisdictionem.*

Eandem consuetudinem sic testatur et Card. De Lugo *(De Poenit. Disp. 19. n. 34.)*: USUS PLANE OMNIUM CONFESSARIORUM *hoc habet, ut amplectantur sententias probabiles circa absolutionem a censuris virtute Bullae Cruciatae vel Iubilaei, vel alterius facultatis: et ita absolvunt, non imponentes, quod ante mortem faciant se iterum absolvi ab alio, qui habet certam potestatem.... Cum ergo ex hoc usu communi omnium sequatur manifestum periculum omnium poenitentium, qui existimantes se iam absolutos, non curant amplius de absolutione ab illa censura, et remanerent incapaces absolutionis sacramentalis, fatendum est, Ecclesiam propter hunc communem errorem ad impedienda illa damna conferre iurisdictionem, vel certe sententias illas, in quibus fundatur illud periculum, non esse veras.*

Sed et ipse S. Alphonsus (*cit. n.* 573.) de universali eiusmodi consuetudine haec habet: *In Ecclesia adest universalis consuetudo fere omnium confessariorum absolvendi cum iurisdictione probabili, ut testantur communiter Suarez, Lugo, Cardenas, Arriaga, Diana, Croix et omnes alii auctores citati pro hac sententia. Communis autem sententia Doctorum fundat moralem certitudinem de praefata consuetudine.*

Porro en argumentum, quod exinde ducit (*ibid.*) ipse S. Alphonsus: *Posita igitur ut certa hac consuetudine, certum est, licitum esse sacramentum ministrare cum iurisdictione probabili, cum ipsa con-*

dem iudicium profert hisce verbis: *Hisce tamen non obstantibus* (scilicet rationibus pro *affirmante* a se allatis) *puto non recedendum a prima sententia* (nempe *negante*) *ob auctoritatem Ritualis Romani* (*De Sacr. Poenit. sub init.*), *ubi sic dicitur:* Sed si periculum mortis immineat, approbatusque (*nota*) desit Con-

---

suetudo iurisdictionem praebeat, prout docent Suarez, Navarrus, Barbosa, Cardenas, Quaranta, Pellizzarius; idque probant ex iure Canonico, etc. Quod idem sic brevius adhibet Suarezius (*l. c. n. 7.*): *Et confirmatur ex universali Ecclesiae consuetudine, quae est sufficiens signum iurisdictionis, ut supra dictum est. Est autem universalis Ecclesiae usus, ut sacerdotes secure utantur huiusmodi* (scilicet *probabili*) *iurisdictione in administratione huius sacramenti.*

Praestituta porro communi hac et certa doctrina, iam facile per se corruit quidquid Sporer et Elbel post suum Marchant adstruxerunt, quasi scilicet Ecclesia tribuere iurisdictionem non velit, nisi ad usum probabilis iurisdictionis causa cogat ab eis excogitata alicuius necessitatis, aut utilitatis, etc. Ex praemissis enim iurisdictio consequitur universalem consuetudinem. Atqui universalis consuetudo, qualis per communissimam sententiam nobis exhibetur, et qualis iam extabat vel antequam Marchantius nasceretur (ut patet ex Lessii, Suarezii, Sanchezii, etc. testimonio) ad probabilis iurisdictionis licitum usum nuspiam gravem illam necessitatis seu magnae utilitatis causam requisivit. Ergo sine causa Sporer et Elbel timorem iniecerunt, ne deficientibus forte istiusmodi causis periculo frustrationis ob defectum iurisdictionis sacramentum exponatur, atque adeo probabilis iurisdictionis usus propter hanc rationem evadat illicitus. Sed Marchantium in transversum egit, ut videtur, confusio inter iurisdictionem *dubiam* ac *probabilem*: nec satis ille advertisse videtur, ad probabilem iurisdictionem requiri, ut quis non temere, sed solida ratione innixus prudenter iudicet, sibi iurisdictionem non deesse.

Accedit ratio, quam Suarez (*l. c.*) suppeditat. *Ad convenientem* (inquit) *et prudentem Ecclesiae gubernationem pertinet, ut non permittat, Sacramentum tam necessarium frequenter esse incertum et dubium, quantumcunque existat sub opinione probabili.* Et huc pariter facit, quod habet Croix (*Lib. 6. P. 1. n. 119*) inquiens: *Certum est, Christum ita instituisse Sacramenta, ut noluerit eorum administrationem aut susceptionem esse moraliter impossibilem, et odiosam fidelibus ministraturis aut suscepturis. Ergo certum est, quod administratio aut susceptio obnoxia nimiis scrupulis aut difficultatibus non sit secundum institutionem Christi; ergo si non sit alius modus vitandi talem administrationem aut susceptionem, nisi quis ope-*

fessarius, quilibet Sacerdos potest a quibuscumque censuris et peccatis absolvere. *Possunt igitur simplices Sacerdotes absolvere, si desit approbatus Confessarius; ergo non possunt, si adsit approbatus.* Ita S. Ligorius, qui alioquin, licet sententiam suam dixerit *communissimam* (a), tamen etiam pro opposita *af-*

---

retur secundum sententiam tantum probabilem, licitum est secumdum hanc operari. Et hinc duplex adversus illam Marchantii theoriam argumentum. Nam quis neget, plus quam probabilem esse communissimam sententiam, quae invectam a Marchantio conditionem non requirit? Ergo ad *prudentem et convenientem Ecclesiae gubernationem pertinet,* ut ait Suarez, et, ut habet Croix, exigit Christi institutio, ut secundum eam liceat operari. Rursus: quis non videt, innumeris scrupulis et difficultatibus obnoxiam fieri sacramentorum administrationem, quando, ne frustrationis periculo exponatur, perpendendus quoque sit gradus aut necessitatis, aut utilitatis, quae ad usum probabilis iurisdictionis ex huiusmodi theoria exigitur? Atqui ad convenientem et prudentem Ecclesiae administrationem pertinet, ne sacramentum tam necessarium frequenter sit incertum et dubium; nec institutio Christi patitur, ut administratio sacramenti hoc pacto tum ministraturis tum suscepturis evadat odiosa, scrupulisque ac difficultatibus obnoxia. Ergo.

Et haec quidem, ut dixi, *si res theoretice spectetur.* Nam quod *ad praxim attinet,* licet cum S. Alphonso quis mallet, probabili iurisdictione utendum non esse, nisi rationabilis aliqua causa hoc exigat, verissimum est, quod advertit Georgius Gobat *(Theol. Experim. Lib.* 7. *n.* 120.), eiusmodi causam nunquam non adesse. Probabiles enim de iurisdictione opiniones fere versantur circa absolvendi facultates concessas aut vi privilegiorum, aut indulto Bullae Cruciatae, aut occasione alicuius iubilaei, etc. Quocirca hic casus fere contingit, *quando* (ut inquit idem Gobat) *postquam bona fide coepisti audire confitentem, oritur tibi dubium circa unum vel alterum peccatum;* ac proinde quando, nisi hac doctrina utaris, poenitens cogeretur confessionem apud alium iterare. Atqui, ut notum est, onus bis confitendi eadem peccata Doctoribus nunquam non visum est gravissimum, adeo ut hac de causa a praemittenda sacrae Communioni confessione aut saltem ab integritate confessionis excusent. Ergo etiamsi horum paucorum sectari opinionem velis, gravis causa, imo et iis gravior, quas S. Alphonsus post Sporer rationabiles ac sufficientes existimat, nunquam tibi deerit.

(a) Aegre profecto intelligi potest, quomodo *communissima* dici queat opinio, adversus quam, ut in praesenti, produci facile queant vigintiquinque ad minus Doctores! Sed et aliud haec tot Doctorum

firmante sexdecim expresse, aliosque tacite Doctores allegat; quibus novem alii ex Lugo *(De Poenit. Disp.* 18. *n.* 23.), Diana *(Tom.* 5. *Tr.* 8. *Res.* 26. *n.* 3.), Barbosa *(De Off. et Potest. Ep. Part. II. Alleg.* 25. *n.* 79.), et Salmanticensibus *(De Poenit. Cap.* 11. *n.* 29.) adiungi facile possunt.

Insuper sicut qui affirmantem sententiam sequuntur, non inficiantur negantis probabilitatem; ita et qui negantem praeferunt, ultro concedunt probabilitatem affirmantis, aut implicite, dum propriam opinionem mere *probabiliorem* dicunt, aut etiam explicite, ut Lezana, et Stephanus a S. Paulo apud Salmanticenses *(l. c.)*, ac Viva, Sporer, Elbel, et Card. De Lugo apud S. Alphonsum *(l. c.)*; e quibus postremus, idest Lugo, auctor sane gravissimus, sic iudicium suum de ipsa profert *(De Poenit. Disp.* 18. *n.* 23.) adversus Aloisium Turrianum, qui hanc sententiam dixerat improbabilem: *Unde constat, excessisse in censura huius opinionis Luisium Turrianum dicendo, hanc opinionem esse improbabilem.... Certe sententia, quam tot, et tam graves Doctores tenent, negari non potest, quin probabilis sit, praesertim cum fundetur in verbis Tridentini, quae non facile explicari possunt ab adversariis* (*a*).

---

dissensio evincit; nempe haud invicti roboris esse argumentum, quod in hac rem ex *Rituali Romano* petitur. Neque enim supponi potest, illum textum tot Doctoribus fuisse ignotum; neque tamen minus propterea probabilem censuerunt affirmantem illi quoque, qui neganti potius adhaeserunt. Et vero cum plura in romano quoque Rituali sint, quae ad definitas sententias pertinent; ast alia quoque reperiuntur, de quibus libera disputandi in scholis facultas Doctoribus per Ecclesiam conceditur. Quinimo cum Card. De Lugo argumenta undequaque exquisita corrogaverit, quibus eandem opinionem negantem, a se adoptatam, communiter, rationem istam nullatenus commemorat.

(*a*) Idem Lugo quoad sententiam negantem, quam alioquin ipse praefert, advertit (*l. c. n.* 25.), fundamentum praecipuum pro ea desumi ab aliquibus (re ipsa plerique hi sunt) ex fine concessionis, qui fuit subvenire necessitati fidelium; quae sane cessare videtur, quando Confessarius adsit approbatus. *Haec tamen ratio* (pergit) *meo iudicio non sufficeret ad separandam universalitatem verborum* (scilicet Concilii Tridentini), *et concessionis absolutae, quam prima sententia* (affirmans nempe) *affert pro se. Nam potuit necessitas fidelium movere ad concedendam facultatem cum tota illa amplitudine.*

(Ad calcem Notae, quae incipit pag. 686. *et desinit pag.* 693.)

Confer etiam Vitum Pichler, qui *(Lib.* 4. *Tit.* 7. *n.* 6.) thesim hanc statuit, et egregie vindicat: *Probabile est, Impedimentum Criminis non incurri ab illis, qui ignorant, illud suo delicto esse annexum a iure.*

Ipse autem firmius fundamentum sibi visus est in eo reperisse, quod Synodus dixerit, *id ita semper custoditum fuisse in Ecclesia:* quasi scilicet non fuerit semper in Ecclesia consuetudo, *ut praesente Praelato, sacerdos inferior posset absolvere morientem a reservatis.* Sed (pace tanti viri dictum hoc fuerit) ista directe pugnare videntur cum verbis ipsius Synodi, quae expresse testatur *(Sess.* 14. *Cap.* 7.), quod *in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut NULLA SIT RESERVATIO IN ARTICULO MORTIS.* Porro ubi nulla est reservatio, profecto superflue quaeritur, qui facultatem habeat in reservata.

Advertendum est praeterea, ante Tridentinam Synodum haudquaquam ad excipiendas confessiones necessariam fuisse Ordinarii approbationem. Illud unum itaque requirebatur, ut ab Episcopo vel Parocho iurisdictio conferretur, vel *directe,* quando sacerdos quispiam ad excipiendas confessiones designabatur, vel *indirecte,* quando fidelibus facultas fiebat aliquem sacerdotem eligendi in Confessarium. Quocirca cum testante Tridentina Synodo custoditum semper in Ecclesia Dei fuerit, ut in *articulo mortis quilibet sacerdos quoslibet poenitentes a quibuslibet peccatis et censuris posset absolvere,* res eo redit, ut cuilibet sacerdoti in eo casu tributa censeretur iurisdictio, et consequenter ut poenitens posset quemlibet sacerdotem eligere. Atqui, uti diximus, nulla tunc Ordinarii approbatio necessaria erat, atque adeo nulla esse poterat inter approbatos et non approbatos distinctio. Ergo inanis est hypothesis, qua fingitur, ex eorum temporum consuetudine approbatum non approbato in articulo mortis praeferendum fuisse.

INDEX ALPHABETICUS

Numeris maioribus designatur tomus, minoribus pagina.

A

B

C

D

E

F

G

H

I

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

FINIS INDICIS ALPHABETICI.

Pag.	Lin.	ERRATA	CORRIGE
11	5	oboxii	obnoxii
31	13	debeant	debeat
40	1	deferre per	deferre ; ut per
52	13	S. Conc.	*Sic Conc.*
ib.	14	n. 176.	n. 179.
100	34	suscepit	suscipit
107	9	babet	habet
111	25	recipiat	recipiant
113	6	Communitati	Communitatis
143	23	timeat	timeat,
228	13	dare	dari
244	31	mulieris	muliebris
246	1	*tu*	*ut*
256	6	*sanguinis*	*sanguis*
309	25	*quia*	*quin*
350	5, 6, 7	*(tres istae lineae redundant).*	
363	4	*n.* 467.	*n.* 472.
368	11	dicti	dixi
378	33	*nel*	*vel*
379	6	*solitis*	*solitum*
388	1	quia	qui
ib.	29	deliquerint	deliquerit
394	14	numeri	muneri
407	35	exsolvet	exsolvat
413	34	conscientiea	conscientiae
414	35	responsio	responso
428	ult.	*solutum*	*ligatum*
430	8	(*a*).	(*a*)
433	36	Pitorium	Pitonium
444	31	protenderant	protenderent
464	penult.	apostandi	*apostatandi*
490	30	Resposum	Responsum
493	38	contingat	contingant
543	12	ac ipiendam	accipiendum
545	34	pag. 397.	pag. 399.
597	2	tubditas	subditas
614	26	ad	ab
623	20	quam	quem
632	18	ad	ab
666	30	ut uxor	ut interim uxor
678	14	reaffert	re affert
707	2	consanguinis	sanguinis
749	penult.	eorum	earum
754	27	Nimirum	Nimium
757		*(notae inverso ordine habentur).*	
812	5	peccetur ;	peccetur,
826	33	censusa	censura
839	20	a iurisdictione Episcopi sunt	iurisdictioni Episcopi subiiciuntur,
901	10	ex toto	ex toto titulo